שו״ת · אחרונים

שות יהודה יעלה (מהרי אסאד)

רבי יהודה אסאד

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שות יהודה יעלה (מהרי אסאד)

רבי יהודה אסאד

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שות-יהודה-יעלה-מהרי-אסאד/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

חלק א 7
תשובה א 7
תשובה ב 13
תשובה ג 15
תשובה ד 20
תשובה ה 24
תשובה ז 25
תשובה ח 29
תשובה ט 30
תשובה י 36
תשובה יא 39
תשובה יב 40
תשובה יג 41
תשובה יד 44
תשובה טו 47
תשובה טז 48
תשובה יד 49
תשובה יח 50
תשובה יט 52
תשובה כ 57
תשובה כא 58
תשובה כב 60
תשובה כג 61
תשובה כד 63
תשובה כה 64
תשובה כו 65
תשובה כז 68
תשובה כח 70
תשובה כט 77
תשובה ל 79
תשובה לא 80
תשובה לב 88
תשובה לג 90
תשובה לד 93
תשובה לה 95
תשובה לו 96
תשובה לז 100
תשובה לט 104
תשובה מ 106
תשובה מא 108
תשובה מג 114
תשובה מד 115
תשובה מה 116
תשובה מו 120
תשובה מז 124
תשובה מח 132
תשובה מט 133
תשובה נ 135
תשובה נא 140
תשובה נב 141
תשובה נג 154
תשובה נד 156
תשובה נה 159
תשובה נו 163
תשובה נז 164
תשובה נח 166
תשובה נט 168
תשובה ס 169
תשובה סא 170
תשובה סב 173
תשובה סג 176
תשובה סד 178

תשובה סה 181
תשובה סו 182
תשובה סו 187
תשובה סח 189
תשובה ע 191
תשובה עא 193
תשובה עב 195
תשובה עג 197
תשובה עד 199
תשובה עה 203
תשובה עו 205
תשובה עז 206
תשובה עט 213
תשובה פ 215
תשובה פא 218
תשובה פב 221
תשובה פג 224
תשובה פד 226
תשובה פה 228
תשובה פו 229
תשובה פז 231
תשובה פט 236
תשובה צ 237
תשובה צא 239
תשובה צב 240
תשובה צג 242
תשובה צד 243
תשובה צה 244
תשובה צו 246
תשובה צז 250
תשובה צח 250
תשובה צט 252
תשובה ק 254
תשובה קא 254
תשובה קב 258
תשובה קג 259
תשובה קד 260
תשובה קה 262
תשובה קו 264
תשובה קז 265
תשובה קח 267
תשובה קט 268
תשובה קי 269
תשובה קכא 271
תשובה קיב 272
תשובה קיג 274
תשובה קיד 275
תשובה קטו 277
תשובה קיז 281
תשובה קיח 284
תשובה קיט 284
תשובה קכ 289
תשובה קכא 290
תשובה קכב 291
תשובה קכג 292
תשובה קכד 294
תשובה קכה 297
תשובה קכו 300
תשובה קכז 301
תשובה קכח 304
תשובה קכט 307
תשובה קל 309
תשובה קלא 310
תשובה קלב 312

תשובה קלג 313
תשובה קלה 317
תשובה קלו 318
תשובה קלו 321
תשובה קלח 322
תשובה קלט 324
תשובה קמ 325
תשובה קמא 325
תשובה קמב 326
תשובה קמג 327
תשובה קמד 328
תשובה קמה 329
תשובה קמו 330
תשובה קמז 331
תשובה קמח 334
תשובה קמט 335
תשובה קנ 336
תשובה קנא 339
תשובה קנב 340
תשובה קנג 341
תשובה קנד 342
תשובה קנה 343
תשובה קנו 345
תשובה קנז 347
תשובה קנח 350
תשובה קנט 351
תשובה קס 353
תשובה קסא 355
תשובה קסב 359
תשובה קסג 360
תשובה קסד 361
תשובה קסה 362
תשובה קסז 363
תשובה קסח 365
תשובה קסט 368
תשובה קע 368
תשובה קעא 369
תשובה קעב 370
תשובה קעג 374
תשובה קעה 377
תשובה קעה 379
תשובה קעו 382
תשובה קעז 384
תשובה קעח 386
תשובה קעט 392
תשובה קפ 394
תשובה קפא 395
תשובה קפב 397
תשובה קפג 400
תשובה קפד 409
תשובה קפה 411
תשובה קפו 413
תשובה קפז 416
תשובה קפח 419
תשובה קפט 421
תשובה קצ 422
תשובה קצא 425
תשובה קצב 427
תשובה קצג 429
תשובה קצד 432
תשובה קצה 434
תשובה קצו 436
תשובה קצז 443
תשובה קצח 445

תשובה קצט 447
תשובה ר 450
תשובה רא 451
תשובה רב 452
תשובה רג 457
תשובה רד 463
תשובה רה 466
תשובה רו 467
תשובה רז 468
תשובה רח 471
תשובה רט 475
תשובה רי 477
תשובה ריא 478
תשובה ריב 481
תשובה ריג 483
תשובה ריד 485
חלק ב 491
תשובה א 491
תשובה ב 493
תשובה ג 497
תשובה ד 501
תשובה ו 506
תשובה ז 509
תשובה ט 511
תשובה י 523
תשובה יא 529
תשובה יב 531
תשובה יג 533
תשובה יד 534
תשובה טו 536
תשובה טז 539
תשובה יז 542
תשובה יח 544
תשובה יט 553
תשובה כ 555
תשובה כא 557
תשובה כב 561
תשובה כג 563
תשובה כד 568
תשובה כה 570
תשובה כו 574
תשובה כז 581
תשובה כח 585
תשובה כט 589
תשובה ל 591
תשובה לא 592
תשובה לב 594
תשובה לג 597
תשובה יד 600
תשובה לה 602

חלק א

תשובה א

שפעת שלום וברכה מאלוקי המערכה ה"ה כבוד ידי"נ קדוש ד' מכובד הרב הגאון המפורסים ומהולל מאוד החכם השלם וכבוד ד' מלא כקש"ת מוה' שלמה האס נרו יאיר אבד"ק דרעזניטץ יע"א בעה"מח ספר כרם שלמה:

נעימי נאומיו האירו לנגד עיני עם קונטרס סעודת שלמה אשר עשה פרו"מ נ"י לסיומא דש"ס וטוב אחרית דבר אשר העיר להקשות על המורגל בפי כל דלא יש רק שלשים וששה מסכתות עם גמר' והנה הנם ל"ז מסכתות לפנינו וכה"ג הקשה הגאון מהר"י פיק בהקדמת ספרו שאילת שלום על מספר ס' מסכתות משניות שכתב בס' התשבי שזה טעם לשם גאו"ן בגימט' סמ"ך למי שבקי בהן וכ"כ בפי' המחזיר בב' מקומות ע"ש סיפור ר' עמרם ותמה מהרי"פ ז"ל הרי ס"ג מסכתות הן וכמ"ש הסמ"ג וגם להרמב"ם בהקדמת זרעים דתלת בבי חדא מסכת' עכ"פ ס"א הן ומעלתו הוסיף לתמוה כן על מספר הגמרות ושוב מצא בס' הדורות דגמר' שעל מסכת' תמיד סדרוהו אחר ר' אשי א"כ ה"ט דמספר ל"ו:

הנה הגאון מהרי"פ ז"ל יפה העיר והעמיד תמיהתו על התשבי וסדר ר' עמרם גאון שהיו בקיאים בכל הש"ס וודאי דקדקו בדבריהם בספריהם לדורות וכוונו המספר אמת לאמתו בכוונה וצ"ע עליהם אם לא כדבריהם כן הוא אבל אין לתמוה על המורגל בפי כל הלומדים המון דעלמא אשר לא נכתבו דבריהם בספר לאיזה ענין מספר הגמרא כמה ל"ו או ל"ז לא דקו בחושבנא במלתא דלא רמיא עלייהו ואיה שוקל ואיה סופר וכו' אמנם תמיהת פרו"מ מצאה מקום לנוח על תשובת מהרי"ו שהביאו בבאר היטיב א"ח ססי' תרמ"ה שכתב לו"לב אותיות ל"ו ל"ב כלומר ל"ו צדיקים בכל דור וכנגד ל"ו מסכתות כו' יע"ש ושם צל"ע וגם במגלה עמוקות אופן רנ"ז כתב בפשיטות ל"ו מסכתות שיש עליהם גמר' עש"ה הליכות עולם ל"ו:

ולענ"ד נראה תחילה ע"ד הגאון מהרי"פ ז"ל שהעמיד תמיהתו על התשבי ופי' המחזור ואחרי המחילה מעצמותיו הקדושים נעלם ממנו לפי שעה שכן הוא במדרש חזית בפסוק ששים המה מלכות כו' אחת היא יונתי כן וז"ל ר' יצחק פתח קריא בפרשיותיה של תורה ששים המה מלכות אלו ששים מסכתות וכ"כ במדרש רבה פרשת קרח כו' וכן הוא בס' התיקונים לרשב"י תיקון כ"א וכ"ה בסוף תיקון י"ג בד"ה קם ר"ש פתח כו' והאיתנים מיסדי ארץ כו' ודברתם אל הסלע כו' אורייתא דבע"פ דאיהי על ס' דאינון שיתין מסכתות דהכי איהו סל"ע ע"ל ס' כו' וכן הו' בתיקונים חדשים דף וי"ו בד"ה פתח

ואמר זרקא כו' והאיתנים אלין תנאים וז"ל דשית נקודין אלין אינון שית סדרי מתניתין וכל נקודה איהו עשר וסלקין לס' מסכתות דעלייהו אמר שלמה ששים המה מלכות כו' הרי דרשב"י ור' יצחק במד' קאמרי הכי כהתשבי ופי' המחזור והתמיה יותר גדולה הרי עינינו רואות שהן ס"א כמ"ש הרמב"ם עצמו בהקדמתו לסדר זרעים אחר שנתן טעם לסמיכות המסכתות כולן קודם ד"ה אחרי כן ראה כו' וז"ל והי' מספר כל המס' המשנה ששים ואחת כו' וכן כ' בהקדמת הסמ"ע ז"ל על הח"מ ועלו בידו שהכל ששים ואחד מסכתות כו':

אמנם באמת שאילת הראשונים הוא זה ובס' הקנה כתב דאיכא מ"ד דאבות וסנהדרין הם אחד ודחה דבריהם ונתן טעם על המסכת היתירה ע"ש והגאון האלקי בס' הון עשיר על המשניות הוא בעל ס' משנת חסידים בהקדמתו הביא דברי הקנה הנ"ל והוא העלה דלא כוותי' אלא אין לנו אלא ס' מסכתות דאמור רבנן ולא ס"א וז"ל ששים המה מלכות אלו ששים מסכתות כו' אע"ג דששים ושלשה הם תלתא בבי כחד חשיבי וכן מעשרות ומעשר שני אע"ג דנחלקו לטעם ידוע כו' מ"מ לפי החשבון המסכתות כחדא הן חשיבי ושם הכוללם הוא מעשרות הוא שם כולל לראשון ושני כמו מס' תרומות הם שנים ת"ג ותרומו' מעשר והם מסכת' א' יע"ש באורך שהכריח כן עפ"י נגלה ועפ"י נסתר אבל במח"כ לא ראה דברי הרמב"ם והסמ"ע שכתבו ס"א מסכתות הן והרמב"ם נחית למנין בדקדוק גמור ע"ז ואיהו תירץ יפה לדברי חז"ל במדרש ובת"ש אבל לא העיר כלל ליישב דברי הרמב"ם והסמ"ע שהם בהיפך ובעינן למשכוני נפשן אדרב הרמב"ם והסמ"ע אחריו וגם בס' החינוך בהקדמתו כתב ס' מסכתות הן וסימן ששים אלו מלכות:

ולענ"ד נ"ל לקיים כל דברי חכמים עפ"י מ"ש הרא"ש שלהי פסחים על תספרו חמשים יום אנן מ"ט יום מנינן וז"ל שכן דרך המקרא כשיגיע המנין לסכום עשירית פחות אחת מונה אותו בחשבון עשירית ואין משגיח על חסרון הא' כיו"ב כל הנפש כו' שבעים וכן ארבעים יכנו כי' ה"נ בהיפוך אינו משגיח על יתרון הא' ועי' בפי' ידי משה בשמות רבה סוף פרשה ב' אות ה' דייק ג"כ דהה"נ איפכא ביתרון א' ע"ש אלא ממ"ש בס' קרבן נתנאל שם ליישב הש"ס דבב"ת קכ"ג משמע דביתרון א' קפיד קרא גם להרא"ש ע"ש ומ"מ עכ"פ כה"ג דקר' ששים המה מלכות בדווק' הוא מספר ששים לשאר דרשות חז"ל שפיר אסמכי עליו גם ששים מסכתות אף שהן ס"א כיון שסמך למספר ס' הן כנ"ל [ובאמת ק"ל רא' הרא"ש מארבעים יכנו דהרי ר' יהודה במתניתין דמכות ד' כ"ב ס"ל באמת ארבעים שלימות הוא לוקה ורבנן דפליגי משום סידור' דקרא מונח דפי' במספר הקרוב לארבעים יכנו כדאית' שם בגמ' בהדי' וצ"ע] ולכל התירוצים אלו נ"ל דגם תמיהת שאילת שלום

בהקדמתו שם על הרמב"ם בהקדמת זרעים דתלת בבי חדא מסכת חשיב להו והרי רב הונא בע"ז ד"ז ולתי' ואב"א שם גם ר' יוסף מודה לר"ה בהא דתלת מסכתות הן ע"ש נ"ל הגאון לטעמיה שלא הביא הוא דברי המדרש חזית הנ"ל לתמוה עליו לכן הוקשה לו על הרמב"ם בזה אבל לדידן כיון דר' יצחק במדרש [וגם רשב"י בתיקונים אלא שלא נתגלה ספרו בימי הרמב"ם] קאמר ס' מסכתות הן ע"כ ס"ל תלת בבי חדא מסכת' הו' דאל"כ ס"ג הן לכן פסק הרמב"ם הכי וכר' יוסף בגמרן לשינייי קמא דש"ס כנ"ל אלא א"כ נקטינן כשני התירוצים ביחד תי' הקנה ותי' הון עשיר הנ"ל שפיר גם המדרש מצי ס"ל תלת בבי הן תלת מסכת' ומ"מ אינם ס"ג אלא ס"א אין ראי' לפסק הרמב"ם וגם הרי הרמב"ם עכ"פ לא ס"ל כהמדרש דהתם ס' מסכתות הן ס"ל ואיהו ס"א הן כתב אלא לדברינו הנ"ל לקיים כל ד"ח דלא קפיד על א' סמוך למספר עשירית לק"מ על הרמב"ם כנ"ל:

אבל עדיין הקושי' על מהרי"ו במספר הגמרות במק"ע ולא מיתרצא בכל הני שלשה תירוצא הנ"ל לקושי' הגאון מו' ישעי' פיק זצל"הה והנני מוסיף לתמוה עליו דהנה גם מזה המספר דיבר הרמב"ם בהקדמתו על זרעים שם וז"ל וכשהשלים ר' אשי לחבר חיבור התלמוד כו' ומה שנמצא מחיבור ר' אשי בתלמוד הם חמש ושלשים מסכתות ולא מצאנו לו דבר בסדר זרעים אלא בברכות בלבד ולא במס' שקלים מסדר מועד ולא מס' עדיות ולא מס' אבות מסדר נזיקין כו' ולא מס' מידות ומס' קנים מסדר קדשים ולא מצאנו לו דבר ג"כ בסדר טהרות אלא במס' נדה בלבד כו' עכ"ל הרמב"ם וכ"כ הסמ"ע בהקדמתו לח"מ יעו"ש הרי בהדי' כתב הרמב"ם מספר הגמרות הן ל"ה והיינו לפי שיטתו שהקדים שם דתלת בבי מסכת' א' הוא ולמ"ד תלתא מסכתות הן נמצא הן ל"ז ונעלמו דברי הרמב"ם והסמ"ע אלו מבעל סדר הדורות שהרי פרט וכתב דעל מסכת' מידות ומס' קנים בלבד מסדר קדשים לא מצאנו תלמוד שחיבר ר' אשי אבל על מסכת' תמיד ר' אשי חברו ובזה הן ל"ה או ל"ז מסכתות עם גמרא כנ"ל:

אבל התימא הוא יותר גדולה ועצומה על תשובת מהרי"ו שהוא מרבותינו הראשונים וכתב ל"ו גמרות הן היפך דברי הרמב"ם שהן ל"ה או ל"ז והאי תנא מהרי"ו מאי קחשיב וצע"ג לכן נ"ל עפ"י מ"ש הרמב"ם מקודם שם בהקדמתו בטעם סידור המסכתות כולן זה אחר זה וז"ל וסידר אחר ב"ב סנהדרין אבל מסכת מכות היא נקשרת בנסחאות עם מסכת' סנהדרין ובכללה היא מנויה ואמרו שבשביל שאמר ואלו הן הנחנקין הדביק אליו ואלו הן הלוקין ואין זה טעם אמת אבל היא מסכת' בפני עצמה ונסמכה כו' עכ"ל והעתיקו התוי"ט ריש מס' מכות א"כ הרי העיד הרמב"ם שיש נסחאות דמכות וסנהדרין חדא מסכת' הוא אלא דהוא לא ניחא לי' ופליג עליו א"כ דברי מהרי"ו ברמז על לולב שכתב

א"ש מיהת להאי נסחא הוויין רק ל"ו גמרות ומזה נתפשט ההרגל בפי כל מספר זה וממילא סרה ג"כ תמיהת הגאון שאילת שלום הנ"ל על מספר המסכתות משניות דדעת התשבי וסדר ר' עמרם הכי ס"ל באמת כפי הנ"ל שדחהו הרמב"ם נוסחא אחת הנ"ל והרי ביארנו הוא דעת ר' יצחק במדרש חזית ודעת רשב"י בתיקונים דששים מסכתות משניות הן ולא ס"א וכן ל"ו גמרות הן ולא ל"ה או ל"ז ונסחא הנ"ל מוכרחת היא במדרש ודלא כרמב"ם בתלתא מספרים אלו וכן תפס מהרי"ו לעיקר וכן נ"ל עיקר כיון דעכ"פ גם דעת התשבי וסדר ר' עמרם גאון כן הוא ודבריהם נובעים ממדרשו של התנא רשב"י ור' יצחק במד' חזית ומספר המשניות וגמרות תלויים זב"ז כנ"ל:

וגם נ"ל סמיכות לזה המספר ל"ו מסכתות עם גמר' עפ"י ארז"ל אין טוב אלא תורה וקרא כתיב כי על פ"י הדברים האל"ה כרתי אתך ברי"ת כו' ודחז"ל על תורה שבע"פ ותיבת אלה בגימט' ל"ו ותיבת ברי"ת היא בגימט' ל"ו פעמים טו"ב וזהו אין טו"ב אלא תורה שבע"פ ל"ו מסכתות ל"ו פעמים טו"ב הוא ברי"ת כי על פ"י הדברים האל"ה כרתי אתך ברי"ת ואת ישראל על הלימוד תורה שבע"פ ובסיום למס' כריתות הארכתי בזה בס"ד כנ"ל אלא באמת עיקר תורה שבע"פ כל הש"ס הוא ששה סדרים ס' מס' משניות וכ"כ בפשיטו' בהקדמת ספר החינוך בד"ה התורה הזאת וז"ל והבבלי כו' הוא עשוי לששה סדרים ויש בו ס' מסכתות לפי חילוק העניינים סימנם ששים המה מלכות כו' עכ"ל ובספר קטן שומר אמונים פ' יתרו כתב וז"ל סי"ני בא"ת ב"ש עולה צ"ז הן סוד ס"א מסכתות של משנה ול"ו שעליהן גמרא שהן כמנין אמ"ן שכולן נתנו בסיני עכ"ל ועי' בהקדמת תיקוני הזוהר דפוס פאריצק ד' י"א ע"א ז"ל כ"ש מאן דזכה למסכתא חדא או לתרין או לשתין דאיתמר בהון ששים המה מלנות כו' וד' כ"א ע"ג ז"ל ג"ן הוא כליל תלת וחמשין סדרין דאוריית' דבכתב וז' יומין דסוכות הא שתין לקבל שתין מסכתות כו' ע"כ וע' במג"ע אופן רל"ז ל"ו מ"ס:

ודע דעפ"י תי' הון עשיר הנ"ל בחשבון ס"א מסכתות דמעשרות ומעשר שני אחת היא מובן לענ"ד יפה המשך הפסוק הנ"ל לפי מדרש חז"ל הנ"ל ששים המה מלכות אלו ס' מסכתות ועלמות אין מספר אלו הלכות וא"ת ששים ואחת הם המסכתות לז"א אחת היא לאמה ברה היא ליולדתה כו' ר"ל שמעשרות חד הוא רמז לכנסת ישראל ואם לבינה מעשרות היא האם כל חי אם הבנים כוללת כל העשיריות ומע"ש היא כנסת ישראל ראות בנות ויאשרוה לאשת חיל מלכו"ת ופלגשים ויהללוה ושפיר הו"ל רק ס' והמשכיל יבין בינה: ואגב אכתוב לו קצת מה שאמרתי בסיום הש"ס דסיים שלהי מס' נדה בתנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב שנאמר הליכות עולם

לו א"ת הליכות אלא הלכות וכ' רש"י הלכות משנה ובריית' הלממ"ס ותו' הרגיש מאי שייאטי להאי סיומ' הכא לפי' רש"י ור"ת ותי' דאיידי דאירי לעיל בהלכתא מייתי לה לסיים בדבר טוב וע"כ מפרשים תוס' הלכות הלממ"ס לבד דאירי לעיל וק' א"כ מנ"ל לרש"י להוסיף ולפרש ג"כ משנה ובריית' ועוד קשה הא באמת קיי"ל אין פוסקים הלכות מתוך משנה ובריית' והט"ז בשם הפרישה ביו"ד רס"י רמ"ו כתב בשם רש"י דמפרש הלכות פסוקות ע"ש וכ"כ הסמ"ע בהקדמתו לח"מ בשם רש"י ותמו' דמלבד שלא פי' רש"י כן ועוד כמעט נהפך הוא דהא מפרש הלכות משנה ובריית' שאין מורים מתוכם הלכות פסוקות ועוד תמוה משנה ובריית' הלממ"ס הל"ל בוי"ו העיטוף והלמ"מס ונלע"ד דקשי' עוד לשנא דתדב"א כל השונה הלכות כו' טפי הל"ל כל הלומד הלכות ונ"ל דז"ל הירושלמי דפיאה א"ר יוחנן כמה הלכות נתנו למשה בסיני וכולם הם משוקעות בתוך המשנה כו' וכ' בס' הון עשיר וז"ל משוקעות דייקא דמשמע דאף כי אינם מפורשים בתוכה מדקדוק לשונה הטהור אנו מוציאים כמה דינים להלכה פשוטה כאשר יראה הרואה אותה כו' יע"שה וא"כ הן הן דברי התדב"א כל השונה הלכות דייקא ופירש"י משנה ובריית' הלמ"מ דייקא וה"פ שונה הלכות שמוציא הלמ"מס המשוקעו' בתוך המשנה ובריית' וא"כ כ"ד חכמים קיימים דברי רש"י ופי' התוס' ודברי הסמ"ע וט"ז ב' רש"י דברים אחדים המה ודו"ק:

עוד נ"ל לפי שסיים ר' אשי הגמר' חשש שלא ילמדו עוד יתר המסכתות משניות שלא חיבר עליהם תלמוד לכן חתם ספרו בהאי תנא דב"א כל השונה הלכות דייקא כפי' רש"י משנה ובריית' הלמ"מ בלא גמר' ר"ל אותן מסכתות שלא חיבר עליהם גמר' בן עוה"ב הו' שנאמ' הליכות עולם ל"ו כי על ל"ו מסכתות חיבר ר' אשי ור"ל אחר שלמד ל"ו מסכתות עם גמר' ילמוד הלכות משנה לעולם:

עוד יובן לענ"ד טעם הסיום וסמיכת מס' ברכות דאית' בס' שומר אמונים פ' משפטים שם זה לשונו ש"ש שני"ם יעב"ד בגימט' זרעי"ם ומוע"ד ונשי"ם נזי"קין שסודן תו"רת חכ"ם בגימט' וכן קדשי"ם טהרו"ת בגימט' זרעי"ם, מוע"ד נשי"ם נזיקי"ן כו', ובס"פ משפטים כתב וז"ל סיים ארבעי"ם יום וארבעי"ם ליל"ה בגימ' קי"נין ופ"תחי נדה הן גופי הלכות שלמד באותן מ"ם יום ודפח"ח:

והנה כתיב ראשית חכמה יראת ה' וכתיב ראשית דעת יראת ה' כו' ונ"ל לבאר עפימ"ש המ"דש ובעל עיון יעקב בפ"ג מאבות הנ"ל בפי' קינין ופתחי נדות הן הן גופי הלכות שהלימוד בהם הוא לשם שמים כנ"ל ונ"ל דה"ט דקינין קדשים אין נוהג בזה"ז ופתחי נדה פי' רש"י לידע מתי הן ימי נדה או ימי זיבה והמ"ש בשם ה' יונה פי' פתחי נדה

פתחי דייק' שלשה חדרים באשה החדר והעלי' ופרוזדר וקיי"ל דם צדדים הוא מן העליי' ולדידן דקיי"ל חומרא דר"ז שאפי' רואות טיפת דם כחרדל בעי' ז' נקיים ואפי' מצדדים אתי נמי כהראב"ד בטור יו"ד סי' קפ"ז והב"ח ססי' קפ"ג ובס"ט שם א"כ פתחי נדה אין נ"מ בזה"ז כלום לשני הפירו' הנ"ל והנה בשבת ד' ל"א דרש רבא והי' אמונת עתך כו' חכמה זה סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות וא"כ קיני"ן ופת"חי נד"ה הן קדשי"ם וטה"רות חכ"מה ודע"ת שני אלו הן הן גופי הלכות שוה בשוה עם שאר ד' סדרים עולים במספר א' ואז"ל דע"ת חסרת מה קנית לכן ראשית חכ"מה וראשית דע"ת הן קד"שים וטה"רות ושונה בהם בז"הז שאין נוהגין ע"כ לש"ש הוא היינו יראת ד' טהורה כו' וז"ש והי' אמונת עתך כו' חכ"מה ודע"ת ג"כ ודאי יראת ד' היא אוצרו ככ"ל ולכן סיים ר' אשי מס' נדה בתנא דב"א כל השונה הלכות בכ"י הלכו"ת דייקא אלו קיני"ן ופת"חי נד"ה שהן גו"פי הלכות ושונה בהם בכל יום דייקא גם בזה"ז שאין נוהגים ע"כ לשם שמים הוא כן מובטח לו שהו' בן עוה"ב כו' וכיון דהלכות אלו הוראת' יראת ד' לכן סמך ענין לו תחילת הש"ס בק"ש קבלת עמ"ש כנ"ל:

והנה בר"כות נ"דה בר"ת שם ב"ן הוא התורה שבע"פ קרינן לה ובי"ר בראשית ד' כ"ב ע"ג אית' מה"ט אין הלכה כשמאי לפי שהי' מצד קין כו' יע"ש ונ"ל להסביר לפי שעונשו היה נע ונד תהי' לכן נאיד גם שמאי מהלכה וכעין זה פי' בירושלמי אין הלכה כר"א משום דשמותי הוא ר"ל מתלמידי דב"ש עי' תוס' ביצה ס"פ אין צדין ותוס' ערובין ד' ל"ט ותמוה להבין אמנם לפמ"ש מובן היטיב שהוא בכלל עונשו של קין הנ"ל ונ"ל מה"ט גופא מתחיל מס' נד"ה שמ"אי אומר כו' שלא כהלכה כתוראת שם נד"ה נ"ד מהלכה וכיון שכן שפתח המס' נדה שלא כהלכה לכן סיים ר"א בשונה הלכות בן עוה"ב הוא ולפי דפליגי ריש מס' נדה שמאי והלל בסייג וכן פליגי ריש ברכות אי עבדי' סייג או לא ובתרוייהו קיי"ל כהלל וכרבנן דר"ג עשו סייג לכן סיים ר"א המסכת' סוף התלמוד בשונה הלכות דייקא תרתי משמע כהלכה דעבדי' סייג בנדה וגם בק"ש וגם הלכות עיקר דינא ולא מסייג בעי' לשנות כנ"ל ודו"ק ור"ל שונה הלכות עיקר דינא להלכה אע"ג דלמעשה אינו כהלכה אלא הלכה עבדי' סייג וזהו לשון שונ"ה תרי גווני הלכו"ת הלכה ולא למעשה והלכה למעשה מובטח לו כו' ועוד הארכתי הרבה בכמה אנפין בס"ד ואין עת האסף פה ואם כי אין מדרכי לכתוב בתשובותי מענייני כאלו אבל לכבודו הרמה והנשאה יצאתי קצת ודי כעת:

שוב כמו אחר שנה שכתבתי כל הנ"ל ראיתי להפייטן במוסף יום שני של שבועות המתחיל אזהרת ראשית כו' שייסד וז"ל חקרי הלכות וסדרים ששה ועליהם תלמוד

שלשים ושש כו' וז"ל המפרש ועליהם התלמוד שי"ב ל"ו מסכת' שיש להן גמרא חוץ ממס' תמיד שלאחר ר' אשי סדרו ועשו חכמים מספר המסכתות ל"ו כנגד ל"ו כריתות שבתורה ומי שלומדה יזכה לעדן שהוא ל"ו יותר גדול מן העולם הזה ועליו נאמ' בישעי' למ"ד פ' אשרי כל חוכי לו וכתב בחבקוק ג' פ' ה' הליכות עולם לו עכ"ל המפרש והנה גם הפיוטים ליום שני הם מהתנא ר"א הקליר כמ"ש בארוכה הגאון בתשובה מאהבה חא"ח סי' א' אות כ"א ואות מ"ו עפ"י תוס' מגילה כ"ה ופי' רש"י ביומא ס"ז ע"ש וכתב ויסד כן בפשוט ועליהם על הששה סדרים תלמוד שלשים ושש דל"ו מסכת' שעליהן גמר' וכמ"ש מהרי"ו ודלא כהרמב"ם הנ"ל והדין עם הקליר כאשר הוכחתי במישור כנ"ל וגם מ"ש המפרש בטעמו שהם נגד ל"ו כריתות כוונתי לדבריו בס"ד וגם לטוב כי עדן ל"ו פעם גדול יותר מן העוה"ז הנה כוונתי לדבריו ל"ו פעם טו"ב הוא ברי"ת עולם כנ"ל ונהנתי שכוונתי לדעת הגדולים תהל"י אבל מ"ש המפרש בפשיטות דגמר' ממס' תמיד לא חשיב לי' במנין דלאחר ר' אשי סדרוהו והיינו כמ"ש גם בעל סדר הדורות הנ"ל במח"כ נעלמו מהם דברי הרמב"ם והסמ"ע כנ"ל. הנ"ל לענ"ד כתבתי וחתמתי אוה"נ בלו נח הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה ב

אל אבן הזוהר כעצם השמים לטוהר ה"ה אהובי ידיד נפשי הרב המאור הגדול מפורסים מוכתר בנימוסין החו"ב עמק החריץ עצום עוש' דבר ד' כש"ת מו' אהרן אלעזר פשקיז ני' האבד"ק גאלאנטא והגליל יע"א:

גי"ה קבלתי ועל שאלתו עצה בענין הדפסה את אשר הכין ופעל ס' כתוב על כל אגדות תמוהות שבש' הנה כבר אמר החכם מכל עשות ספרים הרבה אין קץ ומה יתרון כו' ואמר ריב"ל בירושלמי בפ' כל כתבי ובמס' סופרים פ' ט"ז מימיו לא הסתכל גו ספר דאגדת' אלא חד זמנ' אסתכל חדא אגדת' כתוב בה הכותב אין לו חלק לעוה"ב והדורשה מתברך והשומעה אינו מקבל שכר והוא ג"כ מאמר תמוה עכ"פ שמעינן מיני' שב וא"ת עדיף כנ"ל לפע"ד: ומה שהביא פרו"מ מעלתו ני' בכוונת ר"ע אבני שיש טהור דובר שקרים לא יכון כו' אם כי ריק אני בעו"ה מדעת תורה ודרך אמת מני נסתרה אבל שקר אין לו רגלים ע"כ אומר אני אל תאמרו מים מים שזה לשון מעלתו לפי דעת הזוהר אית אבן ואית אבן אית דלית תמן נביעי דמיא והיא ס"א וידיע כי זהו לע"ז כו' לכן אמר כשתגיעו לאבני שיש אל תאמרו מים מים למען לא יטעו שיש גם שם מים כו' עכ"ל מעלתו ני':

חס מלהזכיר ולהעלות כן על מחשבה לומר על טהור טמא דה"נ תאנא אית מים ואית מים אית מים מי החסד וגבורות הם באים ממקור מים חיים מדת החסד מים העליונים כמ"ש הרבינו בחיי ר"פ חקת הם מים קדושים מים טהורים מים מתוקים מים צלולים מים זכים אינין דהיכלא דזכותא ואית מים כנגדם הוא דס"א חלק הרע מעץ הדעת הם מים טמאים בצד החיצון בקליפה מים רעים מים הזידוכים מים עכורים וסרוחים מים המאררים המרים אינין דהיכלא דחובה כמ"ש בזוהר גדול שמות ד' ב' ויקם מלך חדש כו' בד"ה בספרא דרב ייבא סבא כו' שאינם באים מן המקור מימי החכמה נביעי דמיא אשר לא יכזבו מימיו כ"א ממקור משחת בורות נשברים אשר לא יכילו המים ועי' ספר שערי גן עדן שער האותיות אות מ"ם פתח ב' דרך א' וז"ל הזוהר שהביא מעלתו ולא הראה מקומו איה והוא בפ' תצא ד' קל"ו פתח רעי' מהימנא כו' ואית אבן דאיהו אבן משכית דלית תמן נביעי דמיא דחכמ"תא כו' דייקא ולא כוון בזה על הס"א שהיא לע"ז כי היא נקראת אבן נגף וצור מכשול כמ"ש בזוהר פ' ויצא ע"פ והשיבו האבן עפ"י הבאר כו' אבל אבן משכית היא מסטרא דקדושה מצד מט"ט כמ"ש בספר הפרדס רמונים שער ערכי הכינויים יעו"ש ועי' בספר מאורות נתן מערכ' אות א' ובס' שערי אורה שער א' בכינויי אבן גדולה ד' ח' ע"ב המפרש הביא שם לשון הזוהר הנ"ל אית אבן ואית אבן כו' ולא הראה מקומו איה והעתיק ואית אבן משכית דלית תמן נביעו דמיא ולא דבור כו' והשמיט תיבת דמיא דחכ"מהא כו' ובודאי מעלתו ני' משם ראה ועיניו הטעתו וגם המפרש הנ"ל לא כוון יפה לפי"ז וצ"ע עליו ועל הגירס' אב"ן משכי"ת שם:

אבל כוונת התנא ר"ע באמרו לתלמידיו על אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים פירש בו יפה הרשב"י בזוהר בראשית ד' כ"ו ע"ב ובהיפך ממש ממ"ש מעלתו לפרשו יעו"ש בפסוק ומשם יפרד כו' כי כן האמת הוא היפך השקר ואבני שיש מים עליונים ותחתונים טהור אין שם פירוד לומר שם מים מים שהם ב' מיני מים כמ"ש אבנים שחקו מים אלא הכל יחוד אחד אבני שיש שי"ש טהור מיד ומ"נ דייקא תמן לא יגורך רע אבל עץ הדעת טוב ורע תמן הפירוד כתיב ויבדל בין מים למים ב' מיני מים טו"ר וכנ"ל ובחי' סיום מסכ' יומא ביארתי יפה כוונת אבני שיש טהור יעו"ש ואין עלינו לנו ולבנינו כ"א הנגלות לנו ולבנינו לעינינו ולא לנעלם מאתנו עד יסיר ד' את לב האבן מקרבינו ורוח טהרה ממרום יערה עלינו ודי בהערה זו לחכם וצדיק כמי"ב וארשום לו קצת מה שאמרתי בסיום מס' יומא לנעוץ סופה בתחילתה תחילת המס' שבעת ימים קודם יוה"כ כו' מתקנין לו כו' שאם יארע פסול כו' תני תקנת' לטומאת קרי ביוה"ך שלא יבוא לידו וסוף המס' נמי מייתי הש"ס תקנה לקרי תנא דברי"ש הרואה קרי ביוה"כ ידאוג כו' ואם עלתה לו שנה

כו' ונ"ל טעמ' רבה בזה עפ"י מ"ש ר"ע לתלמידיו בפ' אין דורשין כשתגיעו לאבני שיש טהור כו' ואם כי מאמר זה עמוק עמוק מיהת אנן השתא נקטינן מיני' מיהת דמקום יש בראש למעלה נקרא בשם זה אבני שיש ולענ"ד נראה לי כי אבני שייש טהור הוא חכמה ובינה ריעים אהובים זיווגא דלא מתפרדין לעולמים וכן אב"כי תמן א"ב תמן בי"נה ושניהם יחד בזיווגא תמיד שי"ש טהור נקרא כי הג' מוחין ג"כ הכתר נעלם נקרא בשם אי"ן מאי"ן יבוא עזרי והחכמה מאי"ן תמצא היא י"ש מאין כמ"ש להנחיל אוהבי י"ש ועתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י עולמו' נמצ' החכמ' י"ש ובינ' ש"י ושניהם יחד בזיווגא שי"ש והנה אבני שיש טהור בר"ת אשט עולה גימט' ש"י ויומא קא גרים יוה"כ הוא תשובה עלאה מידת בינה בו הקב"ה מטהר את ישראל ומה"ט פותח התנא מסכת' זו יומא שבעת ימים כו' לטהרתו של כה"ג בר"ת ש"י וחתם בסוף המסכת בתיבת ישרא"ל הקב"ה מטהר את ישראל תחילת התיבה אחרונה י"ש ונעוץ סופו בתחילתו רומז שי"ש כי יוה"כ הוא אבנ"י שי"ש טהור ובו שבו בנים לגבולם הניצוצי קדושה חוץ ע"י טיפות הזרע שנמשך מן המוח בראית ק"רי עולה בגימ' ש"י לכן פתח התנא מסכת' זו באותיות ש"י וגם בתיקון ק"רי וגם סיום המסכת' באותיות י"ש שבעת ימים כו' מטהר את ישראל וגם בתיקון קרי הקב"ה מטהר את ישראל באבני שי"יש טהו"ר ר"ל בג"ר שי"יש עולות בגימ' כתר חכמה בינה כו' ע"כ לשוני בחידושי והארכתי עוד בס"ד ודי בזה נאום ידי"נ ואה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

הנה מבן המחבר אבנ"י שי"יש טה"ור אותיות הם נקראים אבני"ם שיי"ש כ"ת שמע ישראל יראת שמים שי"יש טהור יראת ד' טהורה כו':

תשובה ג

ישא ברכה מאלקי המערכה ה"ה כבוד ידי"א וידי"נ הרב המאוה"ג הגאון המפורסים כגן הדסים צדיק ונשגב שמו מוה' אברהם בעק נ"י יאיר אבד"ק האלליטש יע"א:

יקרתו קבלתי על נכון ונהנתי מדבריו וע"ד שינוי מקום הבימה שכ' הד"רג ני' אשר אנשי קהילתו גמרו בדעתם לעשות שלא ברצון פרו"מ ני' ועתה לאו שפיר ושלא כדין עבדו כאשר כבר הורה זקן מרן הגאון בעל חתם סופר זצ"ל ודבריו דברי אלקים חיים המה ע"ש דגם להכ"מ פי"א מתפילה יש חילוק בין ביהכ"נ חדשה לישנה ומעלת כת"ר פקפק עלי' מה שהשמיט הרב המחבר בש"ע סי' ק"נ ולא חשש לתרן ראי' הגאון מהפסיקתא בקדושת הקרשים קנו מקומם שהוא ראי' ברורה עי' מג"א סי' ח' סק"ו ומג"א סי' קנ"ג סקמ"ט ובא"ר סי' כ"א ועי' מג"א סי' מ"ב ס"ג וגם האר"י דפליג התם נ"ל בטלית דווק'

דתשמיש מצוה הוא ולא דמי לקרשי משכן תשמיש קדושה אבל מקום הבימה לקריאת ס"ת עליו אדמת קדש היא זו תשמיש דתשמיש קדושה הוא מידה דאין לשנות כנ"ל:

וטעם השמטת המחבר נ"ל לפי שטתו שלא הראה מקור נובע לדברי הרמב"ם והטור בזה ולדברי הכ"מ תלי' רק במנהג מקומות שכתב הכל לפי המקום בזמנים שהיו ביהכ"נ גדולים כו' אבל לע"ד אם איתי' דהכל לפי המקום וזמן הו"ל לרמב"ם לכתוב ונהגו להעמיד הבימה באמצע כו' אבל כתב ומעמידין בימה באמצע כו' משמע דינא קאמר ולא מנהגא וכן כ' הרמב"ם סוה"ל חגיגה בקריאת משנה תורה ע"י המלך כ' ועושים בימה באמצע ונ"ל מקור מקומו טהור מתוספת פ"ד דשוכה והוב' בגמרן פ' החליל ד' נ"א ע"ב ובירושלמי שם בסילק' גדולה כו' ובימה של עץ באמצעיתה וחזן הכנסת כו' הלה מניף בסודרין וכל העם עונין עונין אמן כו' ובתוס' שם ד' נ"ב ע"א בד"ה וכיון כו' מבואר דלקריאת תורה היה והתם גם שהי' באמצע ביהכ"נ ל"ה כולם שומעים הקריאה אלא צריך הי' להנפת סודרין לענות אמן על ברכת התורה וגם אם הי' הבימה סמוך לכותל שבו ההיכל יכולים היו להניף בסודרין ע"י ב' או ג' ב"א כמו גבי משיאין משואות כה"ג וע"כ דבכל ענין ראוי כן לעשות הבימה באמצע דווקא במקדש מעט מטעם המלך הקב"ה שצווה כן בפ' בהעלותך בדגלים נושאי המקדש באמצע דוגמא של מעלה ת"ה מידת יעקב באמצע והוא לכבודן של ישראל כמשמעות התוספת' הנ"ל בסוכה נ"א הנ"ל:

ורמב"ם שכ' טעמא כדי שישמעו כולם טעם הפשוט יותר נקט דשייך ברוב ביהכ"נ וגם הוא טעם הכולל על העולה על הבימה לקרות בתורה, או מי אשר אומר לעם דברי כבושין כמ"ש הרמב"ם בלשונו אבל באמת חזינן בסוכה נ"א אפי' דלא שייך ה"ט מקומו לקרות בתורה הוא באמצע ביהכ"נ:

ונ"ל נמי דה"ט משום דקריאת התורה דומי' דקבלתה בסיני בעי' שהיו ישראל מקיפים ההר סביב והתורה באמצע על גביהם:

וצל"ע על הכ"מ דהתוספת' שרמז הוא בפ"ג דמגילה לא מצאתי שמה דבר מבימה באמצע ובחי' תורה שלי פ' יתרו הוכחתי כהנ"ל משינוי דקרא והגבלת את העם סביב כו' ואח"כ הגבל את ההר וקדשתו כו':

והנה אמרתי כבר במקום אחר אשר זה מקרוב חידשו ההמון בעו"ה בהרבה עיירות לשנות מקום הבימה ממקומו הרגיל באמצע ביהכ"נ ומעמידים אותו למעל' ראש סמוך לארון הקודש אם אמנם שלא כדין ושלא כתורה עשו וכל המשנה ידו על התחתונה עכ"ז עלתה על דעתי למצוא טעם על שינוי קדש מדוע קרה כזה בדורותינו אלו דהנה במשכן ובבי"המק ציוה הקב"ה לעשות שני מזבחות א' מזבח הנחשת הוא מזבח העולה להקריב

עלי' הקרבנות ב' מזבח הזהב הוא מזבח הקטרת והנה זה של זהב משמשים בו רק בכל יום ויום ערב ובוקר לשעה קלה ומקומו של מזבח זה מקטר קטרת בפ' תצוה מבואר ונתת אותו לפני הפרוכת אשר על ארון העדות אבל מזבח העולה של נחשת משמשים בו תמיד יום ולילה ממש כל הלילה עד הבקר ומקומו מחוץ לשלחן ומנורה כמעט באמצע המשכן וכתיב בפ' תרומה ע"ש ובפ' צו כתוב זאת תורת העולה היא העולה ידוע מדרז"ל כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה ולכן הבימה המוכנת לקריאת התורה והגית בו יומם ולילה היא דוגמת מזבח העולה זאת תורת העולה היא העולה שהוא נוהג ג"כ ביום ובלילה תמיד לא יחשו מקומו הראוי באמצע כמזבח העולה שוה לכל נפש לזכות בה בעץ חיים תורה במקום עולה וכ"כ ג"כ רפאות תהי לשריך הוא הטבור באמצע הגוף וכ"כ ותורתך בתוך מעי דייקא וכן הוא באמת ספירת הת"ת באמצע הבריח התיכון:

אבל אלו החדשים הרוצים לפטור א"ע מד"ת והגית בו יומם ולילה בק"ש שחרית וערבית לבד ערב ובקר מדמים הקריאה בתורה וללומדה לקטרת ולא לעולה מדמים הם אותם לכן מקומו הו' כמזבח הזהב למעלה סמוך לארה"ק לפני הפרוכת משימים גם את הבימה לקריאת התור' עליה למעלה ראש במקום מזבח הקטרת כי לדעתם הבזוי' השמים שמים לד' והארץ נתן לבני אדם זהו כבודה של תורה שלא יזכה בה כולם בשוה כי דומה למזבח הזהב ובאמת לא כן הוא אלא לד' הארץ ומלואה מקומה של תורה באמצע להיות יד כולם שוה בו כל הרוצה לזכות בה תהלתו מלאה הארץ דומה למזבח הנחשת במרכז האמצעי נתונה נ"ח ש"ת משם הושתת העולם ונתפשט והבן:

ועכ"פ יראה נא הדר"ג וישתדל בכל כחו להסיעם מדעתם לבל יתנו מקום ח"ו לשינוי הנ"ל וגם נא נא יראה מעכ"תה ני' בחכמתו ובצדקתו שלא ישנו עוד בשאר דברים ודי בזה לחכם כמי"ב הכ"ד אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

(הגה מבן המחבר) ע"ד שנות הבימה בביהכ"נ נ"ל דאין כאן מקום ספק ושאלה כלל דמבואר כבר באבות העולם אשר כל בית ישראל נשען עליהם בכל הוראתם בקדושה כי כן כתב הרמב"ם פי"א מתפילה ה"ג מעמידין הבימה באמצע כדי שיעל' עלי' הקורא בתורה כו' וכ"כ הטור ורמ"א סי' ק"ן באין חולק גם הב"ח בסי' קמ"ח וסי' ק"ן כ' בפשיטות שהבימה הו' בכ"מ ובכ"ז בגובה באמצע ביהכ"נ גם ממה שהעתיק הט"ז ומג"א דברי הלבוש דאסור לישב בין הבימה והיכל נרא' דלדעת כולם ראוי להיות הבימה באמצע ביהכ"נ דווק' ויסודו של הכ"מ שצ"ל באמצע דווקא הוא בירו' ובבלי בסוכה נ"א דקאמר ביהכ"נ של אלכסנדרי' היתה בימה של עץ באמצעיתו פרש"י אלממרא שלנו והי' ס"ל

לכ"מ דאין לשנות מעמד הבימה צורתו ומקומו לעולם וכ"מ בתשוב' רשב"א סי' צ"ח עש"ה וראי' לזה דאין לשנות התואר ומקום של דבר הנקבע בביהכ"נ שהוא מקדש מעט ממה דפה"ג בב"ת ד' צ"ט ולמ"ד ופניהם איש אל אחיו הא כתיב ופניהם לבית ומאי קושי' מכרובים של שלמה על כרובים של משה א"ו דמסתמא לא נשתנו זמ"ז וכמ"ש תוס' בחולין צ"ב ד"ה ברוך וכ"מ מפרש"י דאל"כ איך נתן רש"י ביאור ופי' לדורות עפ"י סימן שאמר כעין אלממר' שלנו ואולי ישתנה לדורות בתוארו ומקומו ואיך נדע תוארו שהי' להם בזמן רש"י אז ואולי ישתנה לדורות בתוארו ומקומו ואולי גם אז ל"ה בתואר זה כמקדם באלכסנדרי' וע"כ צ"ל דצורתו ומקומו אין לשנות לעולם:

ובלא"ה יש טעמי' ע"ז כמ"ש מרן אבי הגאון ז"ל מזוהר פ' ויקהל ופ' שלח דאית' הבימה תהי' דוגמת הר ויהי' לו ד' סמוכים (וזהו רק אם מקומו באמצע) והקורא איהו לעילא וכל עמא לתתא דכתי' ויתיצבו בתחתי' ההר וכתי' ומשה עלה אל האלהים ע"ש וכבר נרמז בגמ' בתענית ד' ט"ז מאי הר המורי' הר שיצא ממנו הורא' לישראל ע"ש ברש"י ותו' וכן תהי' הבימה אשר תכליתה לקרות עלי' בתור' דוגמת מזבח שיהי' באמצע כי שמיעת התור' מכפרת עלינו כמו המזבח ומשום זה ודאי יתכן שלא לשנות מקומו שבאמצע: ובדברי הכ"מ כלול ב' עניינים א' דצ"ל בא באמצע ב' שיהי' הבימה בגובה של ביהכ"נ ולא בארץ ומליצת בימה ענינו דבר גבוה עי' בש"ע סי' קנ"ד הבימה פי' מקום גבוה ומ"ש כדי שישמעו כולם כו' טעם זה קאי על שניהם דבשביל שכל העם ישמעו ויקשבו צריך הקור' והדורש להשמיע דברי' בגובה ולא בארץ עד"ה בישעיה ל' והיו עיניך רואות את מוריך וע' עירובין י"ג א"ר אלמלא חזיתא וכו' הוה מחדידנא טפי וכו' ונ"ל עוד טעם לבימה באמצע עפ"י הדין בא"ח סי' תר"ס דיש להקיף הבימה עם ס"ת כו' בכ"י בימי הסוכות כו' ע"ש בב"ח יסוד נכון להקפת הס"ת על הבימ' משום דמלבד שהתורה מכפרת כמו המזבח וזהו א"כ זכר למקדש הנה גם הס"ת הי' כולה שמותיו של הקב"ה וע"כ כשמקיפי' אותה כאלו אומרים אנו ליה כו' ע"ש וא"כ כדי להיות יכולים להקיפה מכל צד ודאי יתכן יותר אם הבימה דווק' באמצע ומבלי לשנותה לעולם עוד נ"ל ראי' דאין לשנות הבימה מאמצע ביהכ"נ למקום סמוך לארון הקודש ממס' סופרים פ"ד הי"ד היבא ביתה יוסף סי' קל"ד ז"ל גולל הס"ת ומגביה ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזירו לפניו ולאחריו שמצוה לכל כו' לראות הכתב ע"ש משמע בהדי' דההתירא בתורה עומר באמצע ביהכ"נ והעם סביביו בכל צד דאם הי' עומד בראש העם ולפני העם כשהבימה לפני ההיכל הלא אז בהחזר' א' די להראות הכתב לכל העם וכ"מ מהא דאית' שם וכן הי' נקיי הדעת שבירו' עושין כשהי' מוציאין את

התור' ומחזירי' הי' הולכין אחרי' מ' הכבוד וזה א"א כ"א שהוציאו את ס"ת אל תוך הציבור והכניסוה מתוכם אבל אם לא יהי' מקום הקריאה כ"א מיד לפני ההיכל ל"ש כ"ז א"כ מה לנו ולצרה הזאת לשנות מקום הבימה אשר הי' מימי החורבן ע"ע עפ"י רבותנו הקדושים אשר רוח ד' נוסס' בהם:

אכן אותן הרוצים לשנות בזה"ז מקום הבימה באמצע סמכו עצמן עמ"ש הכ"מ בפי"א מה"ת מ' דבזה"ז הביה"כ קטנים כו' כבר תמהו עליו שכ"ד הכ"מ תמו' ועי' נוב"י מ"ת סי' ח"י וגם אם גם הי' לדנפשו דעתו להתיר שינוי זו ומש"ה באמת שתק המחבר בש"ע מהך דינא דמעמידין בימה באמצע אבל אחרי שהרב בהג"ה חזר והעתיקו בכיוון אלמא דלא ניח' לי' בהיתר דכ"מ ואולי מטעמים הנ"ל וא"כ הלא כבר קימו וקבלו עליהם לקיים הכרעת רבינו משה איסרלס בשולחנו הטהור והב"י עצמו סי' תר"ץ כ' דאין לבטל שם מנהג אשר כבר הוקבע ועי' מג"א סי' מ"ח ע"ש ירושלמי אף ששלחו לכם סדר התפילות אל תשנו ממנהג אבותיכם כו' וה"נ לענין מנהג אבותינו בבחינת מקום ומעמד הבימה אשר י"ל יסוד בגמ' וראשונים וגם י"ל לולא דמסתפינ' להשוות גם דעת הכ"מ עם שאר הפוסקים שאין מחולקים כלל דידוע שמרן הכ"מ מקום מושבו בא"י הי' במלכות תורגמא וכנגד ביהכ"נ במלכות זו ידבר וכבר כתב הב"י סי' קנ"ד שביהכ"נ במלכות תורגמא להיותם המה רק דרך ארעי בשכירות חדש או שנה דמי' לרחובה של עיר שא"ב קדושה אשר ע"כ אין בו ג"כ הדין לבנות דווק' בגובה של עיר דזה דווק' כשבונים בתחילה בקבע אבל במלכות הנ"ל אין לנו רשות להזמין בית קבוע לשם ביהכ"נ ע"ש ועתה מ' טעם זה הנה גם שאר קדושת ביהכ"נ אין בו כ"כ וא"ב ג"כ חומרת שאר דיני ביהכ"נ כגון בהעמדת בימה באמצע מ' דמתחילה אין בונין אותן לשם ביהכ"נ קבועות א"כ רק באותן ביהכ"נ שבמלכות תורגמ' התיר הכ"מ לשנות מעמד הבימה דל"צ באמצע דווק' וי"ל לזה גופ' נתכוין הכ"מ במ"ש אך בזמנים הללו שבהכ"נ שלנו קטנים וכ' ביהכ"נ שלנו בארץ תורגמא דשם ליכ' בית גדול קבוע אשר תהי' מזומן רק לשם ביהכ"נ כ"א כל דירותיהם הכל דרך ארעי:

ועוד בלא"ה הכ"מ גופ' לא כתב רק שהעמד' באמצע אינו מהחיוב כ"כ אבל בודאי במה שצ"ל הבימה בגובה של ביהכ"נ בשביל הקורא בתורה גם הכ"מ מודה דחיוב הוא וכמ"ש בפ' בראש הומיות תקרא וכמ"ש והי' עינך רואי' את מוריך וכמ"ש ומשה עלה אל אלוקים המוב' בזוה"ק ואולם כשבא הש"ץ להתפלל אדרב' צ"ל למטה בארץ מ' ממעמקים קראתיך ה' וכמ"ש הרמב"ם שם ה"ד ובטור סי' ק"ן וכבר כ' הב"י שם דמשו"ה כ' המשנה לשון יור"ד לפני התיבה דזה להיות שמקודם החזן עלה על הבימה לקרות בתורה ותו

אח"כ יורד לארץ להתפלל מוסף ועי' ב"י א"ח סי' קכ"ו בש"ץ שטעה דמסלקין אותו ועי' ברכות כ"ט עכ"פ תמיד דרכו של הש"ץ לעמוד לתפילה במקום נמוך ומ"ש בסוכה נ"א החזן דביה"כ עומד עלי' כו' א"ז ש"ץ המתפלל רק השמש או הממונה עומד שם כדי לעשות סימן בהנפת סודר וע"ד דאיתא בסוכה פ"ד מ"ד החזנים מקבלין מהם דקאי על השמשים וכ"כ הרא"ש ס"פ אין עומדין דחזן הי' המתעסק בצרכי ציבור אבל הש"ץ עומד למטה לפני התיבה להתפלל ולפי"ז אותן אשר פינו את הבימה מאמצע ועשאוה סמוך לארוה"ק ועל אותו בימה שקור' בתורה עמד גם הש"ץ שם להתפלל ממנ"פ שלא כדין עושים דאי שעושים אותו בגובה אז הרי לא מקיימים בתפילת' ממעמקים קראתיך כו' ואי שהניחוהו נמוך תו בהיפוך שלא כדין ע"מ שאין קוראין בתור' במקום גבוה ועי' מג"א סי' צ' ב' אגודה וראב"ד בפ"ה מתפילה לכן בודאי שלא כדין עשו המשנים ועי' ת' רשב"א סי' צ"ח כמה צריך הנוגע יראת ד' בלבו להתרחק ולהשמר מן המקילין שוב מצאתי וראיתי קצת מדברי בת' אמרי אש מהגאון מהרמא"ש סי' ז' חא"ח עש"ה ונזכר שם גם קצת מדברי מרן אבי הגאון ז"ל עש"ה וברכתי ברכת נהנין:

תשובה ד

שלום וישע רב יבא ויקרב לאור נערב, ה"ה ידי"ע וידי"נ הרב המאה"ג מופלג ומפורסים ריחו נודף כגן הדסים צדיק ונשגב החכם השלם מוה' מרדכי ליב סאנטוב נ"י אב"ד דק"ק יהאנע יע"א וכל אשר לו שלום: גי"ה קבלתי וע"ד אשר עלה ברוחו הטהור פי שנים לעמוד על המכשילה אשר במחנה העברים עוברים דרכה של תורה שתים הנה קוראותיו אחת על פונדקאות המאכילים לפריצי עמינו גם בימי תענית ציבור גם בשר ויין בשבוע שחל בו ט"ב והם עוברים אלפני עור וכו' הרי אחת:

ואחת שנית מדברי סופרים על המדפיסים הש"ס בלשון העמים ובגופן שלהן והרי גוי שעסק בתורה ח"מ ואיכ' לפני עור וכו' ומעלתו קורא תגר על גדולי ישראל שמניחים לעשות כן:

הנה שאלת חכם חצי תשובה או רובה ויפה השיג לעצמו כהלכה והיטב לראות דגם שניהם אסורים משום לפני עור וכו': אבל בפלפולו שהציע פרו"מ כו' בזה לא שפיר חזי במחכ"ה:

ראשון תחלה נאמר במכתב מעלתו דגם באיסור דרבנן איכא לפני עור וכו' כמ"ש תוס' בע"ז דף ז' ליתא שם במח"כ אלא בתוס' ע"ז ספ"ק דף כ"ב ע"א בד"ה תיפוק לי' וכו' כ"כ בשם ר"ת עפ"י ראייתו וכ"כ השעה"מ הל' אישות פ"ט הלכה י"ו בפשיטות בשם ס' משאת משה להדליק הטיטין בנר של חלב להמונעים מזה איכא משום לפני עור וכו' אף

שהיא רק חומרא דרבנן בעלמא ע"ש ועיין תשובת עמק בנימין סי' י"ג ובדברי המגי"ה בסוף התשובה ההיא בשם הרב בעל תשו' משאת משה:
אמנם הרי בעל התו' במס' חגיגה דף י"ח ע"א סוף ד"ה:
(הג"ה מבן המחבר) דברי תוס' שם צל"ע שכ' דצדוקים מודים בה כו' ע"ש חגיגה דף י"ח ותמי' לי דלפ"ז לא מקשה גמ' מידי בע"ז דף כ"ב ת"ש מ' לפ"ע כו' וצ"ע כיון דמודים בה לא יעשו מלאכה בחוה"מ וחוש"מ וכו' אחר שהעלו דמלאכת חוה"מ רק דרבנן הוא הקשו לנפשם וז"ל והא דאמרי' גבי כותי בע"ז כ"ב ות"ל משום לפני עור במלאכה דחוה"מ וכו' הרי פשיטא להוא מלתא דברבנן ליכא משום לפני עור וכו' וזה נ"ל דעת הפמ"ג ביו"ד סי' ס"ב בש"ך סק"ט יעויין שם:
(נ"ל ראיה דגם בדרבנן יש לפ"ע מבב"מ י' קדש לי גרושה כו'. והא קידושי' בלא ביאה ליכא רק אי' דרבנן. עיין תוס' יבמות. ועיין שלום ירושלים ריש שבת וע' תשו' פ"י סי' ט' וסי' ג':
איברא בתוספתא ספ"ב דדמאי איתא וז"ל ע"ה שאמר לחבר תן לי ככר זה ואוכלנו יין זה ואשתנו לא יתן לו שאין מאכילין טהרות לע"ה היה נזיר מן הככר וא"ל תן לי ואוכלנו: אבטיח וניקר יין ונתגלה וא"ל תן לי ואוכלנו ואשתנו לא יתן שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו כיו"ב לא יושיט ישראל אמה"ח לב"נ ולא כוס יין לנזיר שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו וכו' עכ"ל. הרי דהשית התוספתא דין אוכלין ומשקין שנתגלו שהיא רק דרבנן כמ"ש הרמב"ם פי"א דין ה' ו' מהל' רוצח לדין אמה"ח לב"נ ויין לנזיר וצ"ע על התוס' דחגיגה הנ"ל וגם על תוס' ע"ז אמאי לא מייתי מתוספתא זו ראי' לאיסור וצ"ל כיון דחמירא סכנת' מאיסורא לכן אסור גם בדרבנן ואדרבה יש לומר מדנקט תוספת' הני דסכנת' מוכח דבשארי דרבנן דאיסורא בעלמא נינהו לית לן בה:
אלא דמ"מ ראי' אחרונה דמייתי תוס' בע"ז כ"ב מש"ס דף ט"ו שם מדאסור למכור לישראל החשוד שימכור לנכרי אע"ג דליכא איסורא אלא מז מדרבנן והכי קיי"ל ראיה ברורה היא וצ"ל תוס' דחגיגה הנ"ל קאי להס"ד דרבה בע"ז דף ט"ו דזבין לישראל החשוד וכו' והרי הדר בי' ואף בדרבנן איכא לפני עור וכו' ודברי הפמ"ג הנ"ל תמוהים וצ"ע וכ"פ בהג"ה רמ"א א"ח סס"י קס"ג ובמג"א שם:
וגם מה שהעיר פרו"מ עפ"י שני הדיעות ברמ"א יו"ד סי' קנ"א אם גם זולת זה הנותן היה יכול לעבור ליכא לפני עור וכו' ועפ"י שיטת הרשב"א ביבמות דאיסור דרבנן מותר לספות לרעץ בידים הענה מעלתו דה"נ באיסור דרבנן לכ"ע ליכא לפני עור וכו' אפי'

מדרבנן אא"כ בתרי עברי דנהרא דה"ל תרי דרבנן חילוק נכון הוא וש"י משיב דברים נכוחים אבל מעלתו חשש בזה לתרץ הרגש הש"ך על סתירת הרא"ש:

לענ"ד ז"א כיון דהרא"ש בע"ז דף ז' שם נקט בקושי' וגם בתירוצו דהל"ל להושיט נבילה לישראל לישראל גם כשסיים אסור ליתן למומר דבר איסור סתמא אנבילה וחזיר איסורו דאו' קאמר וכלשון התוס' שם וגם הרי הרגיש הש"ך ג"כ על סתירת הרי"ו בזה ובנתיב י"ז ריש חלק ו' בהדיא על אמה"ח כתב דאם יכול ליטלו בלא הישראל מותר ליתנו לו וכדברי הרא"ש בע"ז והרי"ו הוא תלמידו של הרא"ש ושפיר חזי הש"ך להקשות על הרא"ש ועל הרי"ו תלמידו:

וגם אפילו אה"ל כן כמ"ש מעלתו לתרץ על הרא"ש מ"מ אי אפשר להשוות המחלוקות דע"כ גם בתרווייהו פליגי תוס' אהדדי בע"ז דף ז' ע"ב ודף י"ד ע"ב בד"ה מקום וכו' ובחגיגה דף י"ג ע"א בד"ה אין מוסרין וכו' נקטו להתירא גם באיסור דאו' ליכא לפני עור וכו' אפילו מדרבנן היכא דיכול בעצמו ג"כ לעבור בהיפך ממ"ש תוס' ריש שבת אבל לחילוק הש"ך לא פליגי כלל תוס' ורא"ש והרי"ו אהדדי:

ובאמת לולא דברי הש"ך נ"ל לתרץ סתירת התוס' ורא"ש ורי"ו בפשוט דדוקא גבי שבת דאיסור סקילה החמירו על לפני עור וכו' ואפילו ביכול לעבור גם בלא זולתו משא"כ בכל איסורים ועיין במס' עירובין דף פ"ו ע"ב תוס' בד"ה אבל שבת וכו' ובסוכה י"ו ע"ב דאפילו מידי דרבנן חשיב איסורי' מה"ט ועי' בית מאיר בא"ה סוף סי' ה' אלא דמ"מ קשיא לי דברי הר"ן אהדדי בפ"ק דע"ז דף ז' גבי אמה"ח לב"נ כתב הר"ן וז"ל דיקא נמי דקתני לא יושיט בלשון הושטה משמע שהוא אינו יכול לנוטלו. ומיהו משמע דה"מ לענין איסורא דאו' אבל מ"מ מדרבנן מיהא אסור שהרי מחויב להפרישו מאיסור הוא והאיך יסייע ידי עוברי עבירה עכ"ל ובספ"ק דע"ז הביא דברי הרמב"ן דהא דאסור לעשות שותפות עם עכו"ם לאו איסורא ממש קאמר דהא לא מיתסר אפילו מדרבנן דמשום לפני עור ליכא אלא במה שאי אפשר לו לעשות אלא ע"י ישראל כגון מושיט כוס יין לנזיר בדקאי בתרי עברי דנהרא וכו' עכ"ל וצ"ע וגם חילוקו של ש"ך ליתא בזה ויותר תימא לי על המג"א סי' שמ"ז שגם הוא מחלק כדברי הש"ך וציין על הש"ך הנ"ל וגם ציין על הר"ן בשני המקומות הנ"ל שמסכימים לזה ובאמת הם סותרים זא"ז וצע"ג: עכ"פ חילוקו דפרו"מ להלכה נכון הוא דתרתי דרבנן לא אמרי' בי' אבל יפה דחה ג"כ מעלתו בעצמו היתר זה דבכה"ג מלבד דלא קיי"ל כרשב"א לספויי לקטן איסור דרבנן גם כיון שקבלנו עלינו כבר איסור דאו' הוא מצד נדר וכ"ש כה"ג שנמשך האיסור מהאבות על הבנים לדעת הרבה פוסקים לא מהני התרה כלל וכן דבר שקבלו עליהם כל ישראל אין לו שום

התרה אבל מה נעשה אם לא אכשור דרא לשמוע בקול מורה אין עולה על ראשם מורא עד ישקיף ד' וירא וממרום רוח טהרה עלינו יערה בב"א:

ועיין בס' תשובה מאהבה חא"ח סי' קנ"ז ובתשובתי לקמן סי' ועי' חי' רמב"ן יבמות: ר"פ יש מותרות וביאור כוונתם. בתשו' חתם סופר חלק חו"מ שי' ר"ב בפשיטו' ועי' תוס' ב"מ י' ע"ב:

(הג"ה מבן המחבר) הרמב"ן כ' שם לפ"ע הי' רק בלאו השוה בכל כו' וצל"ע מתו' בב"מ י' גרושה לכהן איכא לפ"ע כו' הא לאו שא"ש בכל הו' ולי נ"ל דסברת רמב"ן הו' כסברת אמונת שמואל סי' י"ד דכל שמותר לדידי' ליכא לפ"ע ועי' במחזיק ברכה בי"ד סי' ס"ב ובעין זוכר אות למ"ד ותשו' בית יהודה סי' י"ז וגינת וורדים כלל מ"ג):

וע"ד הדפסת הש"ס בלשון העמים הנה בהדי' איתא בחגיגה י"ג ע"א אמר רב אמי אין מוסרין ד"ת לנכרי שנא' לא עשה כן לכל גוי והקשה תוס' ות"ל משום לפני עור כיון דנכרי העוסק בתורה ח"מ ותי' דמיירי היכא דאפשר לו ללמוד בלא"ה מנכרי אחר. וע' תוס' סוטה דף כ"א ע"ב ד"ה בן עזאי וכו':

מבואר דלפמ"ש תוס' והרא"ש ריש שבת דמ"מ גם בכה"ג אסור מדרבנן ליתא לתירוצם וגם בהדפסת ספרי ש"ס ה"ל כתרי עברי דנהרא ממש דזולת הישראל המעתיקו אין יכולין בעצמם הנכרים לעשות כן ואיכא גם לפני עור דאו'. אמנם הגאון בס' טורי אבן תי' קושית תוס' הנ"ל יפה כיון דילפינן לה מתורה צוה לנו מורשה וגוי העוסק בתורה מיגזל גזלה. ומה"ט לא חשבה בהדי' ז' מצות דבכלל גזל היא והרי בממונא אי יהיב ליה מדעתו ליכא ביה משום גזל וה"נ ישראל שמוסר לו ד"ת ומלמדה ברצונו תו ליכא משום גזל כיון שאין מחסרו דבר רשות א' מהשותפין כל ישראל סגי יעו"ש ודפח"ח. ועיין תשו' יד אליה סי' מ"ח בסוף הרשה כקושי' טורי אבן מתשובת ר"ג לנכרי במרחץ וכו' ותוס' שם [ועי' אהבה עולם למהר"ש אלגאזי דף כ"ז ע"ג תי' קושי' תוס' חגיגה הנ"ל כתי' הט"א ודחאו. אבל יפה תרצו רט"א ועי' תשו' אתם סופר סי' י"ט ובחידושיו שם כתב מעצמו חילוק הש"ך והמג"א הנ"ל ותירץ על תוס' בשבת דף ג' ע"א הקושיא מע"ז דף ז' בזה כמ"ש נתרץ קושיא זו דטורי אבן הנ"ל ועי' תשו' בית אפרים חא"ח סס"י ל"ו] ולפי"ז כבר יצאנו מידי איסור לפני עור בהדפסת ספרי הש"ס לפני האומות מכל וכל אבל למ"ד מאורסה דינו כנערה מאורסה דבסקילה העלה הגאון הט"א שם דגם ברשות לא מהני והדק"ל האיך לפני עור וכו' דאו' ולכ"ע נמי קשיא הרי איכא איסורא מדר' אמי בחגיגה י"ג מלא עשה כן לכל גוי וכו' גם זולת אי' לפני עור וכו' ומאז מרגלא בפומי כי אותן המורים חדשים הדורשים בלשון אשכנז המה התחילו בקלקלה להדפיס הדרשה ומאמרי חז"ל

בתוכם ועתה מי ימחה בידם ואל מי ישמעו ומי יפר מחשבותם ועי' בס' סדר משנה פ"ב מיסהת"ו בארוכה ד' צבאות יגן עלינו יעזרינו על דבר כבוד שמו ותוה"ק יטה לבב עמו ישראל אליו לעבדו שכם א' בב"א. הכ"ד ידידו ואוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

לע"ד הא דאסור ללמוד תורה לעכו"ם היינו רק תורה שבע"פ שאינה בכתב רק נמסרה לישראל בע"פ מפה לאוזן אבל תורה שבכתב בודאי נמסרה לכל כדמצינו במדרש ובגמרא שקב"ה גילה את התורה לכל אומה ולשון ועיין תוס' בסוטה דל"ה וגמרא סנהדרין דנ"ט בזה אין איסור ללמוד לעכו"ם. וע' בט"ז א"ח סי' מ"ו בברכת אקב"ו לעסוק בד"ת דעוסק הוא בטורח ויגיעה ובפלפול במשא ומתן בהלכות התורה. ומה"ט אר"י בסנהדרין נ"ט גוי העוסק דייקא בתורה ח"מ ולא אמר לשון לימוד דלימוד שייך על תורה שבכתב ועסק הוה על תורה שבע"פ שוב מצאתי חילוקי כנ"ל בספר המצרף סי' צ"ז ע"ש שהאריך מאד בזה:

תשובה ה

להשר הגדול בישראל צדיק יסוד עולם כש"ת מוהר"ץ לעהרין נ"י באמסטרדאם:

שילת לעיני כל ישראל יאירו פתח דברינו בלי לב עקוב אחינו בני אבינו אברהם יצחק ויעקב הנאהבים והנעימים אוהבי האמת והשלום אשר בכל מדינה ומדינה עיר ועיר יושבי חוצה לארץ צבי הנודעים אצלינו בשמם אשכנז וצרפת האללאנד ופרייסען השולחים ברכתם למקום גבוה ומקודש מכל הארצות ה"ה רישי כלה ורישי גלוותא רישי מתיבתא רבנים וגאונים פרנסים ומנהיגים גזברים ואמרכלים על תרומת הקדש ד' עליהם יחי' וכצנה רצון יעטרם אמן וכן יהי רצון:

למען ציון לא נחשה ולא נשחוט בזעקה. מי לה' אליהם מגישי מנחה בצדקה למען הקול קול יעקב שועת בת עמינו מארץ מרחקים נאחזים בסבך בוקה ומבוקה ומבולקה הם בני ציון היקרים שוכנים באה"ק בערי יהודא ובחוצות ירושלים עוסקים בתורה ובמצות מתוך צער ועוני דוחקא דכלה בתר דוחקא דציבורא שומרים לבוקר אור שמש צדקה משלוח מנות להם נתונים נתונים המה מאחיהם שבגולה. חלף עבודתם תמה בערי הקדש עיר ה' שמה בשליחותייהו דקמאי וקמאי דקמאי ובתראי בתרייהו גרירן ליתן לכסף מוצא להחיות עם רב תמיד לא יחשו מלקיים כל דבר כזאת מלפנים בישראל להרים תרומה להיושבים לפני ה' המחזיקים בעץ חיים בארץ החיים ד' עליהם יחי':

ובריך רהמנא מהקים מלכין דשדר לן רב חינא וחיסדא דומה למלאך ד' צבאות הוא נשיא הארץ עטרת תפארת בני עמינו נגיד ומצוה מקודש מקודש החסיד ורב בתוי"ר המפורסם כבוד שמו מוה' צבי הירשל לעהרן הי"ו בעוב"י אמשטרדם ואחוזה מרעהו

שלש ריעים אהובים כסא ושנרן של ארבעה רגלים בל ימוט לעולמים כי מאז נודע לנו למשגב מהותם וטבעם להטיב ולהשפיע שפע רצון טוב בעין טוב. כאשר שמענו ונדעם מפי רבותינו הקדושים אשר בארץ החיים המה קדש ישראל לה' אשר שלחו מהם מכתב פתוחי חותם קודש לה' מצדקת פזרונם ומן השמים הסכימו למעשיו מקובלים מאז ומלפנים בלי משוא פנים. וככרם אז כרם יפה ביתר שאם ויתר עז גם עתה וגם לעתיד מבקשים אנחנו את פני הרב הצדיק יסוד עולם מוה' צבי הירש לעהרין נ"י להיות רועה נאמן לשה נדחה צאן קדשים כאשר עד הנה באמונה הוא עושה כל מעשיהו רד עם אל ועם קדושים נאמן יהי חן ה' עמו ויעל: (חסר עמוד):

תשובה ז

ולאו דוקא אלא כיון שמאירה לנו באור היום אף שעננים מכסים אותה ואין גוף השמש נראה ראוי לברך בבקר עש"ה משמע דעתו כמג"א דאין להמתין על זריחתה דבבקר דוקא והרואה לאו דוקא. ולי העני נראה בהיפוך ממש דתיבת בבקר שלא הוזכר בגמ' יהיה דוקא ולשון הרואה דנקט ברייתא יהי' לאו דוקא אתמהה אלא ודאי כל היום זמנו ותרורה בדוקא בעינן ואם עננים מכסים אותה ימתינו מלברך עד סוף היום ויברכו בשם ומלכות אבל בלא ראייתה אין לברך בשם ומלכות. וראיה נ"ל מלשון הרמב"ם שכפל דבריו בלשון ראיה וז"ל הרואה את החמה ביום תקופת ניסן וכו' כשרואה אותה ביום ד' בבקר וכו' פתח בראי' וסיים בראי' והל"ל רק בקצרה כדרכו הטוב בלשון צח הל"ל ביום ד' בבקר מברך וע"כ שלא לטעות דגם בלא ראיי' השמש יברך על אור היום בבקר ולשון הרואה לאו דוקא וכדס"ל להפ"מ. לכן הוסיף שנית כשרואה אותה דוקא גוף השמש ביום ד' בבקר מברך וכו' ולא זולת ראיה וכן מוכח עוד מסיום דברי הרמב"ם וכן כשתחזור הלבנה וכו' וכן בכל עת שיראה מזל טלה עולה וכו' על כל אחד מאלו מברך וכו' הרי דייק וכתב בכל עת שיראה וכו' ובאלו ע"כ דוקא בעי' ראיה שהרי לבנה וכוכבים ומזלות שולטים בלילה ובין רואה אותם אין נהנה לאורם כלל וכמ"ש הגאון בפ"מ וכו' בעצמו על קידוש הלבבה. ה"נ בכל אלו לא שייך ה"ט שכתב על החמה הנ"ל וא"כ הרי ברייתא בחדא מחתא כללינהו בתיבה זו הרואה וכו' ופתח בחמה וכו' ע"כ כמו בכל אינך הרואה דוקא ע"כ גם בחמה דסמיך ליה ופתח ביה הרואה בדוקא הוא וגם הרמב"ם כללם בלשונו וכן כשתחזור הלבנה וכו' וכן בכל עת שיראה כו' וכן וכי דייקא כשרואה אותה מברך ולא זולת. ועוד מוכח כן דהא הערוך ערך חמה ובהגמיי' כתבו פי' אחר על הרואה חמה בתקופתה וכו' דכולהו בב"א קאמר בימי הגשמים בעת שהיו ג' ימים מעוננים ולא נראית בהן חמה וכוכבים בעת שיהראו לאחר ג' ימים צריך לברך

עליהן וזולת זאת העת לא ומקורו מירושלמי הביאו הערוך בלשון פי' אחר. ולפי' זה הרי ודאי הרואה דוקא בעינן וכדדייק הערוך בהדי' בעת שיהראו וזולת זאת העת לא וא"כ נהי דפליגי ר"ה בירושלמי ואביי בגמרן בפי' הברייתא אי כל הני על כל א' מאלו בזמנו המיוחד מברך או על כולם בב"א קאמר דמברך אבל בפירוש הרואה דברייתא מנ"ל לאפושי פלוגתא וע"כ לכולהו פירושי הרואה דוקא הוא כנ"ל ובתשובת בית אפרים חא"ח סי' ז' ראיתי שכ' הגאון דלהך פירושא דהערוך וירושלמי גרס' חמה בתקפתה בלא וי"ו ואין בכלל פירושו סיבובה אלא ר"ל שהיא בתוקפה ב ביום וכמו דנקט אח"כ ר"ל לבנה בגבורתה עש"ה בדפח"ח א"כ בתקפתה פי' ביום ר"ל בזמן ממשלתה ה"נ לגמרן דפי' בתקופתה בתחילת המחזור תרתי משמע וכדדייק הרמב"ם והמחבר בלישני' הרואה את החמה ביום תקופת ניסן של תחילת המחזור וכו' ולשון ביום סתמא כל היום משמע כמו לפי' אחר דירושלמי והערוך הנ"ל לאחר ג' ימים הרואה חמה בתקפתה ביום הרביעי שלו מברך ודוקא רואה ה"נ לדידן כל היום זמנו ודוקא ברואה אותה ומה"ט נ"ל ברור שאין מברכין על יתר כוכבים ועזלות במסילותם וכסדרן שעמד עלי' בתשו' ב"א הנ"ל השואל ולענ"ד נראה לפי שחלקם הברייתא במקומותם ללשונותם חמה בתקופתה ונבנה בגבורתה ככבים במסילותם ומזלות כסדרן וכו' משינוי לשונות בכל א' מאלו למד הרמב"ם דבריו שחלוקים הם בזמן לענין הברכה חמה בתקופתה ביום הרביעי כולו זמנו לברכה אבל במחזור הלבנה או א' משאר חמשה כוכבי לכת לתחילת מזל טלה התנה הרמב"ם שלא יהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן בכל עת שיראה מזל טלה עולה מקצה המזרח זה נקרא בגבורתה ובמסילותם בלא נטיה לצדדים וכסדרן הוא וזה אין נמשך משך זמן יום שלם אלא שעה או שתים או פחות ובין ביום ובין בלילה זמנם לברכה, כמ"ש הרמב"ם בכל עת שיראה מזל טלה וכו' בכל עת דוקא שיראה וכו' דוקא במשך זמן מועט בלבד שרואה אותם כך בלא נטיה וזה אין נראה בגלוי אלא ע"י כלי מחזה המיוחדים לכן בין ביום ובין בלילה ובצמצום שעה א' שיארע כן אז מברך דראי' דוקא בעינן ואם במחזור הגדול נתכסה השמש כל היום בענן גם ברכת החמה אין מברך בשם ומלכות. דלא כמג"א ודלא כהפמ"א כנ"ל להלכה ולמעשה. שוב מצאתי בתשובת ב"א הנ"ל בסופו הביא תשו' מאהבה ח"ב שבשנת תקמ"ה שכתב הורא' הגאון בעל נודע ביהודא גם בשעה א' קודם חצות לברך בשם ומלכות: ונ"ל מעשה שהיה כן היה ובאמת זמנו לברכה כל היום וע' בויקרא רבה סדר אחרי פ' כ"ג איתא האי דירושלמי ועי' בפי' מ"כ שם ז גירסא במ"ר חמה בתקופתה בוי"ו לבנה בכדורה וכו' עש"ה:

וראי' הגאון מהר"מ א"ש מהא דכי שמע קול תרנגולא אומר ברוך הנותן וכו' וכתבו התוס' דף ס' ע"ב דה"ה כי לא שמע דאין ברכה זו אלא להבחנה וכו' ה"נ לאו דוקא הרואה וכו' ע"ש ובמח"כ ז"א דהתם גופא הא דעת הרמב"ם וכ"פ המחבר בש"ע סי' מ"ו ס"ח דשמע דוקא בעינן ואם לא שמע אינו מברך. וגם תו' וסייעתם החולקים וכ"פ הרמ"א שם דמ"מ מברך גם אינהו ס"ל דשמע דוקא אלא דאתי למעוטי רק לן במדבר דליכא תרנגול לא לו ולא לאחרים ואפי' לדעת הפוסקים דגם במדבר מברך כמ"ש מג"א ס"ק י"ד. הרי כתב הרא"ש ס"פ הרואה סי' כ"ג שם וז"ל הלב נקרא שכוי בלשון המקרא דכתיב מי נתן לשכוי בינה והלב הוא המבין וע"י הבינה אדם מבחין בין יום ובין לילה ומפני שהתרנגול מבין ג"כ ובערביא קורין לתרנגול שכוי התקינו ברכה זו לאמרה בשמיעת קול התרנגול ומיהו אם לא שמע קול התרנגול יכול לברך ברכה זו שאינה אלא הודאה למקום שנתן לנו בינה והבנה וברא לנו כל צרכינו דאף אם יש אדם בבית אפל יבחין ביאת היום ע"י קול התרנגול עכ"ל הרא"ש הרי בהדיא טעמא תבא איכא התם דנוסח הברכה עיקרה הנותן לשכוי בינה להבחין בינה וכו' על לב האדם הוא דשכוי הוא הלב בלשון המקרא אלא משום דבערביא קורין לתרנגול נמי שכוי ויש לו ג"כ בינה זו לכן עדיף טפי לאמרו כי שמע קול התרנגולא וכי לא שמע מברך כן על בינת הלב. ועיין רש"י ותרגום באיוב ל"ח ולשון רש"י בגמ' דר"ה דף כ"ו והגאון מהר"י עמדין בסידור שלו פי' וז"ל לשכוי הוא התרנגול היודע בינה זו והוא מלשון משכי"ת לב"ב סכ"יות החמדה סוכ"ה ברוה"ק וכו' עכ"ל ועיין בויקרא רבח פ' כ"ה שוב מצאתי בל"ח תמה על הלבוש בזה ומי"ט כתב נ"ל דיכול לברך כן כל היום ולכל הפחות עד חצות וכ"כ בס' צ"ל ע"כ עיין בס' בגדי ישע א"ח רס"י רכ"ט:

שוב ראיתי שדברי המג"א הנ"ל לקוחים מהלבוש שכ"כ בהדי' סי' רכ"ט וז"ל כשרואה אותה ביום ד' בבקר מברך וכו' שאז היא עומדת בנקודה שהיתה עומדת בתחלת התלותה ברקיע במעשה בראשית והיא בכמו ג' שעות על היום ההוא וכו' עש"ה. ומצאתי עוד טעמו ונימוקו עמו בספרי הלבוש סי' תכ"ח אחר שסידר היד שערים העלה כי מוליד התוהו היה "ב"ה"ר"ד ומוליד ראשון של הבריאה הי' וי"ד ר"ל יום וי"ו אחר עבור י"ב שעות מן הלילה ו"ב שעות מן היום וז"ל ועתה יש לשאול למה היה מוליד הראשון של הבריאה וי"ד שהרי הכתוב אומר שביום ד' נתלו. המאורות וארז"ל ודאי כן הוא שביום ד' ג' שעות על היום נתלו המאורות מפני שלעולם ג' שעות על היום החמה היא בעיצומה של זריחה וכבר ידענו שכל מעשה בראשית במילואם ובצביונם נבראו וא"כ החמה והלבנה נבראו ג"כ בעת מילואתם שהוא ג' שעות על היום ואז עמדו שניהם בחלון א'

ושניהם שוים נבראו שנאמר המאורות הגדולים ומצינו שקיטרגה הלבנה ואמרה וכו' ומעטי את עצמך וע"י אותה נזיפה לא שמשה ולא נראה אורה עד שבא אדה"ר וקדשה וחזרה ובכך נולדה ששה שעות קודם לכן כמו שאמרנו דהיינו וי"ד חשוב מיום ד' ג' שעות על היום וכו' ור' יהושיע אומר בניסן נברא העולם וסבר שנתלו המאורות בתחלת ליל רביעי ואותו יום ד' היה כ"ג אדר ושמשו יחד ט' שעות ותרמ"ב חלקים ואח"כ קטרגה הלבנה וכו' עש"ה באורך הרי דלר"א דבתשרי נברא העולם דקיי"ל כוותיה לדידיה ג' שעות על היום ד' נתלו המאורות וה"ט לברך ברכת החמה בעת ההוא וכמ"ש בהדיא בסי' רכ"ט וצדקו א"כ דברי המג"א. אמנם עכ"ז לא הונח לי לענ"ד כי לפי"ז אין ראוי לברך עלי' בבקר קודם שעה ג' על היום וגם בשעה ג' לא עד רגע אחרונה של שעה ג' שאז היא בעיצומה ואז ברגע ההוא נבראה ונתלה החמה וכן משמעות לשון הלבוש הנ"ל. באמת והוא בכמו ג' שעות על היום ההוא וכו' בכמו ג' שעות דייקא ובמג"א לא משמע כן אלא אחר ג' שעות אין לברך אבל עד ג' שעות מברך כל משך הג' שעות וצ"ל כיון שא"א לצמצם הרגע אחרונה מברך כל משך ג' שעות וא"כ ה"נ לאחר ג' שעות וכ"מ לשון בכמו ג' שעות וכו' שכ' הלבוש ולפי טעם דהלבוש הנ"ל מבואר היטב פי' חמה בתקפתה בלא וי"ו ור"ל בעיצומה של זריחה והוא בכמו ג' שעות על היום וכעין פירש הגאון בית אפרים לפי פי' הערוך הנ"ל. עדיפא השתא לפרש כן לפי פירש הרמב"ם וסייעת' א"ש טפי וכוונו חז"ל להגביל זמן הברכה אימתי וכדברי הלבוש ומג"א הנ"ל חמה בתקופתה דייקא בג' שעות על היום והרמב"ם וש"ע שהשמיטו תיבת בתוקפתה נ"ל מדוקדק היטב עפי"ז דברייתא כר"א דבתשרי נברא העולם אתיא ולדידיה נתלו המאורות בעת מליאותם שהוא ג' שעות על היום אז מברך עליה חמה בתקפתה דייקא עיצומה של זריחה כנ"ל אבל הרמב"ם לטעמיה שפסק בניסן נברא העולם כר"י וכמ"ש בהדיא שהתקופה בתחלת ליל ד' וכו' שאז נתלו המאורות לדידיה לכן סיים ביום ד' בבוקר מברך וכל היום זמנו משמע ובבקר לזרוזי מצוה קאמר. וא"כ עכ"פ צ"ע על הלבוש והמג"א דהא קי"ל כר"י וכמ"ש הרמב"ם ועיין תוס' בר"ה דף ח' בד"ה ולתקופות וכו' ודף כ"ז ע"א בד"ה כמאן מצלינן ועיין בתשובת מעיל צדקה סי' כ"א העלה דעת מג"א בסי' נ"ה ע"כ הוא כר' יהושיע ולא כר"א עש"ה וצ"ע ומ"ש הגאון בסוף התשובה ההיא ראי' דקי"ל בניסן נברא העולם מדברי הרמב"ם רפ"י משמיטה שר"ה אחר שנולד אדם היה שני' ליצירה עיין שם היטב. וז"א דכוונתו משום יום א' בשנה חשוב שנה וכמו שהרגיש הגאון בעצמו שאין זה לפירוש הכ"מ שם ויותר ה"ל להביא מדברי הרמב"ם שהתקופה בתחילת ליל

ד' שאז נתלו המאורות וכו' שזהו לר"י בניסן נברא העולם וכמ"ש תוספות בר"ה ח' הנ"ל וצל"ע ותל"מ בזה כעת:
נאום הק' יהודא אסאד:

תשובה ח

השם עבים רכובו יריק ברכתו וטובו. עלי ראש אהובי אדמ"ו הרב הגאון הגדול המפורסם קדוש ישראל ופארו והדרו צדיק יס"ע נ"י ע"ה פ"ה כש"ת מוה' פאליק סודיטץ נ"י אבד"ק סעטשין וכאל"ש:
ע"ד אשר עמד מ"ו נ"י בחקירה ארוכה מארץ וקם בחצות לילה למה אנו מחשבים החצות לילה לקונן על החורבן כמו שהוא בינינו באשר הוא שם. והא זהו לפי המשמורת ברקיע וה"ל למחשב כמו שהוא בא"י וכמ"ש הרמב"ם ותוי"ט במנחות גבי הרחוקים מותרים מחצות היום דמחשבים החצות כפי שהוא בירושלים אתד"ק וביקש לחוות דעתי:
לענ"ד ה"ט כיון דמקרא נפ"ל האי נ"מ בהני אשמורות להפיל תחנונים אז שנאמר קומי רוני בלילה לראש אשמורות כמ"ש בחי' הרשב"א ריש ברכות והרא"ש שם וקא יהיב ש"ס סימנא סוף ראשונה חמור נוער וכו' ע"כ בכ"מ באשר הוא שם נילה והני סימנים צווח הנביא קומי רוני בלילה לראש אשמורות שכל א' בזמן שיהיה לו הסימן במקומו ועוד משמע לי במעשה דר' יוסי ברכות דף ג' ע"א פ"א הייתי מהנך בדרך ונכנסתי לחורבה א' להתפלל משמע סתמא בעת הלוכו בדרך ביום ונכנס להתפלל מנחה ואמר שמעתי ב"ק אומרת אוי לבנים שבעונותיהם וכו' וא"ל אליהו ז"ל חייך וכו' שבכל יום ויום ג"פ אומרת כך וכו' הרי דגם ביום זוכר הקב"ה. את החורבן והגלות ג"פ בזה הלשון עצמו ששואג בגי' משמורות דהלילה ' ומ"מ לא יהיב ש"ס סימנים אלא על ג' משמורות דהלילה לבד וקרא קפיד קומי רוני בלילה לפי שהגלות נמשל בכ"מ ללילה למ"ש והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו שהראהו עול הגלות ושעבוד מלכיות וכתיב שומר מה מלילה א"כ בכ"מ שהוא לילה באשר הוא שם האדם ראוי לקונן על הגלות ואלו חושבים החצות לילה כפי שהוא בירושלים הרי כפי הקפת הגלגל במקומות הישוב ימצא ערב במקום א' ובקר במקום אחר כמבואר ברז"ה פ"ק דר"ה ובזמן חצות לילה בירושלים אז הוא בקר לשוכני מזרח ואין מקום לקונן ביום על הלילה שבירושלים והמקונן אמר בכה תבכה בלילה ע"ש שהקיל בכיה בלילה נשמע יותר למרחוק וע"כ בעינן לחשוב המשמורות בכ"מ באשר הוא שם כנ"ל. שוב עיינתי בס' חסד לאברהם עין הארץ מעין ג' נהר ח' העיר על החקירה זו על כמה ענינים וז"ל וכן עד"ז יקשה כי הלא המשמורות העליונים הם קבועים לערב ולבקר וא"כ הוא האיך יהי' ענייניהם כי פעמים רבים הוא

לאלו יום ולאלו לילה. וכן עד"ז יקשה למנוחת שבת אשר אלו מהם שובתים ואלו מהם עושים מלאכה והאיך יהי' ענין זה וכו' עש"ה:

ובס' שושן סודות להרמב"ן ורמ"ה אות קנ"ד ז"ל משמר הוא העולם הגלגל ככתוב ויהי באשמורת הבקר [שמות יז] והימים והלילות נחלקים למשמורות כדאיתא בגמרא ברכות ג' משמורות הוי הלילה וכללם ע"י הגלגלים משתנים וכו' עכ"ל ובס' פרשת דרכים דרך עצב דרוש כ"ג דף פ"ו ע"ד עמד ג"כ בחקירה זו ורש"י בתורה פ' בשלח ויהי באשמורת הבקר פי' וז"ל שלשה חלקי הלילה קרויין אשמורות ואותה שלפני הבקר קרוי אשמורת הבקר. ואומר אני לפי שהלילה חלוק למשמורות שיר של מלה"ש כת אחר כת לג' חלקים לכך קרוי אשמורת וכו' ע"ש ובאמת גם היום נחלק לג' משמורות כמו שהוכחתי מש"ס דברכות הנ"ל וכמ"ש ג"כ בס' שושן סודות כנ"ל אבל קרא דהתם מוכח דכתיב בתר הכי וישב היום לפנות בקר לאיתנו וכו' ופירש רש"י לפנות בקר לעת שהבקר פונה לבא. והא"ע פירש לפנות בקר קרוב מבקר ע"ש א"כ ע"כ באשמורת הבקר אשמורה דלילה אותה שלפני הבקר קאמר כנ"ל וקרא קומי רוני בלילה לראש אשמורות ולא אמר איפכא קומי רוני לראש אשמורות הלילה משמע קצת דשם אשמורת אינו ביום אלא בלילה וכ"כ ואשמורה בלילה בתהלים סי' צ' וכ"כ בכהנים ס"ג אם זכרתיך על יצועי באשמורת אהגה בך היינו בלילה על משכבי על יצועי דייקא שוב מצאתי גם הגאון הפלסוף האלקי בס' יערת דבש חלק שני דף ס"ג עמד על החקירה זו לענין לחונן ברצות לילה אימת לפי שינוי מקומות הישוב עש"ה ודפח"ח שוב מצאתי עוד בתב"ש בחי' בכור שור ריש ברכות וז"ל עוד כתב בס' לקוטי האור שם שאין חילוק בין מדינה למדינה לעולם רצות באמצע חשיכה שבמדינתו עכ"ל. וגם העיר הגאון שם. על הא דר"י נכנס לחורבה וכו' עש"ה והנאני:

הכ"ד תלמידי אוה"נ ודוש"ת הק' יהודה אסאד:

תשובה ט

במתניתין ס"פ הרואה תנן והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם שנא' והנה בועז וכו' עת לעשות לד' וכו' והוא מתקנת עזרא ובד"צ והרמב"ם השמיט תקנה זו בחבורו וצל"ע מה ראה על ככה ועוד בסנהדרין פ' נגמר הדין ובריש מסכת מגילה אמרי' אסור ליתן שלום לחבירו בלילה והוא שנוי' בלי שום חולק וש"ס פריך מינה והשמיטו ג"כ הרמב"ם והפוסקים והדבר תמוה וצע"ג ולא ראיתי מי הקדימני לעמוד באלו:

תשובת ד' אתנו ליישב הדברים על מכונם. וראשון תחילה נבואה שערי דעה דבפ"ה מהל' דיעות ז"ל הר"מ ת"ח מקדים בשלום כל אדם כדי שיהי' רוחן נוחה הימנו ע"ש

ולכאורה קשה הרי זו מתני' היא במס' אבות פ"ד ר' מתיא בן חרש אומר הוי מקדים בשלום כל אדם וכו' ולכ"ע אתני' ולא לת"ח בלבד ונ"ל כיון שאז"ל מאן דבעי למהוי חסידא יקיים מילי דאבות הרי לאו לכ"ע אתני' רק למאן דבעי למהוי חסידא וכבר אמרו בפרקי אבות ולא ע"ה חסיד ממילא רק על ת"ח קאמר שיקדים בשלום כ"א וא"ש דברי הרמב"ם אמנם כן הא גופא קשה כיון דתקנה קדומה הוא זו ע"י עזרא וב"ד ותקנה כוללת לכל אדם ר' מתיא בן חרש מאי אתיא לאשמעי' וגם איך אמרה רק לת"ח ומילי דחסידות בלבד וכי לגרוע מתקנת עזרא וב"ד אתי והא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד וכו' וצ"ע לכאורה: ונ"ל כיון דטעם תקנת עזרא היה משום עת לעשות לד' וכו' ופירש רש"י שם משום כבודן של הבריות היינו כבוד הנשאל א"כ התקנה הי' דוקא לשאול בשלום ישראל חבירו בן ברית וכלישנא דמתני' בפ' הרואה שיהיה אדם שואל שלום חבירו דייקא וגם הראי' לזה להתיר הזכרת ד' מפני כבוד הבריות הוא מגדעון ובועז ומלאך שהזכירו את ד' היינו נמי על בן ברית. אבל על נכרי לא תקנו משום כבוד הנשאלים לא הוי בהו עת לעשות לד' וממילא אפילו איסורא איכא דהפרו תורתיך קרי לי' מתני' להוציא הזכרת ש"ש על בשר ודם כמ"ש רש"י שם. וא"כ רבי מתיא בן חרש בא להוסיף על תקנת עזרא ואמר הוי מקדים בשלום כל אדם דייקא אפילו לנכרי בשוק וטעמא ע"כ משום כבוד השואל וכמ"ש הרמב"ם כדי שיהיה רוחן נוחה הימנו והיינו כבוד השואל ולכן דוקא בה"ח מקרי' נמי עת לעשות לד' והוא כבוד הת"ח משא"כ אחר אין רשאי להזכיר את ה' על נכרי מפני כבוד השואל כנ"ל ואע"ג דאיתא בסוף פרק הנזקין והעתיקו הרמב"ם בפ"י מעכו"ם ובש"ע יו"ד סי' קמ"ח אין כופלין שלום לגוי אבל שואלים בשלומם מפני ד"ש ע"ש הרי דהתירו לכל אדם ולא לת"ח בלבד התם מפני ד"ש היינו כבוד הכלל של כל ישראל וגם בזה מצוה לא אמרו אלא התירא אבל בת"ח מצוה וחסידות הוא לעשות כן משום כבוד וכמ"ש הרמב"ם וא"ש וכ"ז טעמא משום דשלום שמו של הקב"ה לא התירו להזכיר שם שלום אלא מפני עשה דכבוד תורה ר"ל אם השואל ת"ח אפילו הנשאל נכרי או מפני עשה דגדול כבוד הבריות ר"ל הנשאלים בני ברית ועיין פירוש רש"י במתניתין דברכות שם:

אמנם צריך להבין כיון שמותר ורצון ד' הוא משום בקש שלום וכו' א"כ מאי הפרו תורתיך דקרינן לי' וכי בכ"מ דעשה דוחה לל"ת נקרא הפרו תורתיך הרי מצותו כך הוא ועי' מהרי"ק "ק שורש קל"ט בטעמא דדחי' עשה לל"ת אי גזה"כ הוא דנדחה או משום דבמקום עשה לא נאמרה ל"ת כלל. והנה ריש מס' תמורה ובמג"א סי' רט"ו מבואר דבלא ברכה מוציא ש"ש לבטלה לכ"ע אסור מדאו' ונפ"ל מאת ד"א תיר' וא"כ מתני' דברכות

א"ש דעשה דכבוד הבריות דוחה רק לא תסור דרבנן וא"כ בשב ואית כדאיתא ברכות כ' לכן קרא לי' הפרו תורתיך משום אסמכתא דקרא דדברי קבלה בקש שלום וכו' אבל מתניתין דפ' אבות ק' מאי קמ"ל לת"ח דת"ל עשה דכבוד תורה דוחה לנ"ת. ונ"ל כיון דאפשר לשאול בלשון אחר בלא הזכרת ד' אפשר לקיים שניהם מקרי ובכה"ג אין עשה דוחה לל"ת בעלמא אבל עשה דכבוד תורה עדיף ודוחה אפי' בכה"ג והנה בערובין דף י"ח ע"ב אהא דאמר ר' ירמיה בן אליעזר מיום שחרב בהמ"ק דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות שנאמר כל הנשמה ההלל וכו' פירש רש"י מיום שחרב בהמ"ק ופסקו הכהנים מלברך בשם המפורש וכו' דיו לעולם וכו' בין לשבח לפניו ובין לברך איש את חבירו דכתיב כל הנשמה וכו' כלומר זה השם שכל הנשמה כולה ראוי להשתמש בו וכו' מכלל דשם בן ד' וכו' לכהנים בלבד דכתיב ולברך בשמו וכתיב ושמו את שמי המיוחד לי עכ"ל. ואריכות לשון רש"י וכפל טעמים נ"ל כוונתו כלפי מ"ש כל הנשמה תהלל וכו' היינו לשבח לפניו ית' משמע ועדיין לברך איש את חבירו מנ"ל שראוי להשתמש בו לכן סיים דהרי שם בן ד' יחדו הכ' לכהנים בלבד שמי המיוחד לי והתם לברך את ישראל קאמר ממילא שמעי' דשתי אותיות ראוי להשתמש בו כל הנשמה מלבד הכהנים לברך את חבירו נמי וקרא כל הנשמה תהלל וכו' לרבותא נקטה אפי' לשבח לפניו העולם אינו כדאי להשתמש אלא בשתים אותיות לבד ומשחרב בהמ"ק אפי' לכהנים נמי לא כנ"ל והקדים רש"י להביא פסוק המאוחר תחילה דכתיב [דברים י] ולברך בשמו וכתיב [במדבר ו] ושמו את שמי המיוחד לי. נ"ל כוונתו משום ולברך בשמו היינו דומיא דלשרת ר"ל לשבח ולהלל לפניו בשמו המיוחד לכהנים בלבד ניתן ואח"כ מייתי דגם לברך את חבירו מושמו את שמי וכו' על ב"י אלא דעדיין י"ל לכהנים מצוה ולישראל רשות לברך חבירו אפי' בשם בן ד' לכן כתי' קרא דד"ק כל הנשמה וכו' דאמרה דהע"ה גם בזמן המקדש אסור לישראל כנ"ל. ובספר פרי מגדים על א"ח בטו"ז אות ל"ה בסי' קכ"ח כתב וז"ל והנה בקרא [דברים יו"ד] לשרתו ולברך בשמו אפשר דכ"כ דמקדש אתקש דבשמו אפשר שמו המיוחד כמו ושמו שמי המיוחד וכו' עכ"ל נעלם ממנו דברש"י ערובין ח"י הנ"ל שכ"כ בהדי' כנ"ל וצ"ע] נקטינן מיהת מההוא דערובין דלכל אדם רשות להשתמש בשם שתי אותיות לברך את חבירו וע"כ ליכא איסור דאורייתא להוציא אזכרת ש"ש על ב"ו אלא שם בן ד' דאפי' לשבח לפניו ית' אין העולם כדאי בו כנ"ל ולכהנים אפי' לברך לישראל בו מצותן בכך הוא אבל שאר השמות אפילו בן שתי אותיות הנ"ל שאינו נמחק מותר לברך בו לחבירו וא"כ הדק"ל מאי הפרו תורתך איכא בדבר וצ"ל תקנת עזרא וב"ד היה לשאול שלום חבירו בשם ר"ל בשם העצם בן ד' אותיות וכדמייתי קראי דגדעון

ובועז ומלאך דזה אסור להזכירו מיהת על ב"ו ואפשר דגם בכנוי ר"ל בקריאתו נמי אסור ושפיר קרי ליה הפרו תורתך והיינו כנ"ל כיון דהיה אפשר לשאול בשאר שמות שאינם נמחקים שאין איסור בדבר כלל כמ"ש כל הנשמה וכו' ומ"מ התירו ושום עת לעשות לד' וכו':

אמנם הא גופא קשי' כיון דאפשר לשאול בשם אחר בהיתר גמור מאי חזי עזרא וב"ד עת לעשות לד' שתקנו לשאול בשם העצם ב"ה נהי דמכללא דר"ל דקאמר כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לל"ת לא קשי' משום די"ל אין למידין מן הכללות וכו' ועוד אינו ל"ת ממש אלא אזהרת עשה הוא את ד"א תירא כדמסיק ריש תמורה דמה"ט לא לקי אבל מ"מ קשי' למה הפרו תורתך להזכיר שם העצם וצ"ע בשלמא על גדעון ובועז ומלאך לא קשי' הא שהזכירו שם העצם על בשר ודם די"ל לפי שהיו ת"ח וש"ש שגור בפיהם והא גופא הוא מכבוד התורה כמ"ש הרמב"ם הנ"ל שיהא רוח הבריות נוחה מהן ועשה דכבוד תורה עדיף לדחות ל"ת אפי' באפשר לקיים שניהם (ובזה ניחא לתרץ תמי' הגאון בטורי אבן מס' מגילה דף כ"ח אההי' דשבועות דף ל"ב ע"ב דאותבינהו לכולהו משום עשה דכבוד תורה עדיף והקשה הנ"ל כיון דקיי"ל ת"ח שמחל על כבודו כבודו מחול א"כ אפשר לקיים שניהם שימחול הת"ח על כבודו וכה"ג אין עשה דוחה לל"ת כדאיתא בכתובות דף מ"ם אלו אמרה לא בעינא וכו' ע"ש ולפמ"ש לק"מ עשה כבוד תורה דחמיר טכי מת"ת דיחיד ודינו כת' דרבים כדמסיק הש"ס ריש מגילה עדיף מה"ט לדחות עשה אחרת או ל"ת אפילו באפשר לקיים שניהם) ועכ"פ איסור זה דהזכרת ד' על בשר ודם דמאת ד"א תירא נפ"ל רק שלא להוציא ש"ש לבטלה ממש בחנם על לא דבר אבל בברכה שא"צ דעת תוס' ורא"ש הוא שאינו אסור מדאורייתא רק מדרבנן והרי בעירובין דף י"ח הנ"ל השוה רש"י וכ"מ בגמ' שם בין לשבח לפני ד' ית' ובין לברך איש את חבירו א"כ כל שאינו מזכיר את השם בלבד לבטלה ממש אלא לברך לחבירו ולשאול בשלומו נמי רק איסור דרבנן הוא פשיטא דמשום כבוד תורה הותר להם לשואלים הנ"ל להזכיר לשם העצם נמי על ב"ו אבל על עזרא וב"ד שתקנו כן לכל אדם קשה מאי עת לעשות לד' כיון דאפשר הוא לשאול בא' משאר שמות הקדש שאינם שם העצם המיוחד לכהנים בהיתר גמור כנ"ל וצ"ע:

ונ"ל דקשה עוד מ"ש דלא תני לתקנה זו דעזרא בס"פ מרובה בהדי אינך תקנות אלא סמכי' התנא להתם בס"פ הרואה ה דתנא עוד תקנת' שהתקינו לומר מן העולם ועד העולם מפני המינים וע"כ צ"ל דה"ט דתקנה זו נמי דומיא דאידך תקנתא מפני המינים ר"ל אותן הכופרים בתה"מ לכן התקינו להזכיר ש"ש אפילו שם העצם על בשר, ודם

כדי לאמת ולחזק עי"ז אמונת תח"ה כמ"ש בפ' בראשית וייצר ד"א את האדם הזכיר שם מלא לפי שכתיב ויי"צר בשני יודי"ן א' יצירה לתח"ה והיינו עת לעשות לד' לכן הפרו תורתך ואפשר גם בגדעון ובועז וכו' מה"ט עשו כן ולכן עכשיו שבטלו תרעומת המינים הכופרים בהח"ה אוקמי' אדינ' דאסור לשאול בשם לכן השמיטו הרמב"ם שפיר כנ"ל וממילא מובן דהא קא משמע לן ר' מתיא בן חרש במסכת אבות גם אחר שבטל תקנת עזרא ואסור לשאול ולהזכיר שם העצם על ב"ו מ"מ הוי מקדים בשלום כל אדם בשאר כל לשון או אפי' בשאר שמות הקדש כנ"ל. ולכאורה מוכח ממתני' דברכות הנ"ל כדעת הרמב"ם דאפילו ברכה שא"צ אסור מדאו' מדקרי להו הפרו תורתיך להזכיר ש"ש לברך בו את חבירו עכ"פ בשם העצם כנ"ל וקשי' על תוס' והרא"ש וצ"ל דס"ל לחלק דוקא להזכיר על בשר ודם ה"ל איסור דאורייתא אבל ברכה שא"צ לשבח להקב"ה עדיף ומותר מה"ת וע"כ פליגי על פירש"י דערובין י"ח הנ"ל שהשוה ברכה לאדם עם ברכה לגבורה וס"ל קרא כדכתיב כל הנשמה תהלל וכו' דוקא לשבח לפניו ית' ולא לברך את חבירו אמנם לפמ"ש בהיתר שאר שמות שאינם נמחקים לכ"ע שוים ברכה לאדם בהם עם ברכה לגבוה כמשמעות לשון הגמ' העולם כדאי להשתמש וכפירש"י רק בשם העצם פליגי תוספות ורמב"ם בברכה לגבוה אבל ברכה לאדם לכ"ע אסור מדאו'. ולפי"ז צ"ל הא דר"א בערובין. משחרב בהמ"ק דיו לעולם להשתמש בשתי אותיות ר"ל אפי' לשבח לפני ד' קמ"ל וכדמייתי קרא כל הנשמה תהלל וכו' דאילו לברך את חבירו בשם העצם גם קודם חורבן בהמ"ק היה אסור מדאו' נמי לכ"ע גם לשיטת תוס' הנ"ל מדקרי ליה הפרו תורתיך והיינו מדייחדו הכ' לכהנים ושמו את שמי המיוחד וכו' אבל לישראל הוא בכלל אזהרת עשה את ד"א תירא אלא דצע"ק לפ"ז מ"ש דנקט ריש תמורה מהאי קרא מקלל את חבירו בשם ות"ל אפי' מברך לחבירו בשם נמי וצ"ל מברך דוקא בשם העצם אסור מדאו' אבל מקלל בשם אפי' בכינוים נמי אסור מיהת נקטי' דתקנת עזרא וב"ד הי' בשם העצם ומטעם הנ"ל מפני המינים ושפיר חזי הרמב"ם שהשמיטו כנ"ל: עוד נ"ל דתוס' בסוטה דף יוד ע"א כתבו דשם שלום אין נמחק א"כ לדעתם ודאי שם שלום נמי בכלל אזהרה את ד"א תירא שלא להוציא ש"ש לבטלה הוא אמנם בתשו' הרא"ש כלל ג' סימן ט"ו כתב בהדיא וז"ל ולא מצינו מי שאיסר למחוק שלום ובכל אגרת וכו' ע"ש וברמ"א יו"ד ססי' רע"ו ובש"ך ובנקודת הכסף שם מפלוגת' תוס' סוטה ות' הרא"ש בזה ולדידיה כיון דנמחק נ"ל שאינו בכלל אזהרת הכ' הנ"ל ומכ"ש דהרבה מבני אדם נקראים בשם שלום ופשיטא דשרי לשאול בשם שלום משום כבוד תורה או כבוד הבריות הנשאלים אע"ג דאפשר בלשון אחר א"כ צ"ל לדידיה נמי כיון דקרא כתיב ד' שלום ה"ל קדוש כמו

אותיות כ"מ הנטפלים לשם מאחריו (או מלפניו) דמ"מ מדרבנן אסור למחקם עיין ט"ז יו"ד סימן רע"ו סק"ז אבל כיון שהוא שם ותיבה בפ"ע משא"כ אותיות הנטפלים אחריו שהם תיבה א' עם השם לכן לא גזרו בזה אסור מחיקה ומ"מ קדוש הוא כמו אותיות הנטפלים לפני ד' עיין ש"ך ס סימן רע"ו ס"ק ס"ג וראוי היה שלא להזכירו על בשר ודם ועיין ש"ך יו"ד סימן קמ"ח סק"ז וט"ז סק"ו בשם סמ"ק ובשם א"ח דשלום ושלמא דוקא שמו של הקב"ה אסור להזכיר על עכו"ם וש"ך רות על פירש"י וכוונתו בגיטין דף ס"א דפירש"י במתני' וז"ל להוציא שם שמים וגם הרמב"ם העתיקו בפ"י מעכו"ם א"כ ממילא מש משמע דבישראל משרא שרי ומצוה נמי איכא כיון דאפילו בעכו"ם שרי שלא ביום אידו ואפי' ביום אידו נמי במצאו בחוץ אמנם כל זה הוא מפני דרכי שלום אחר תקנת עזרא וב"ד שסמכו אקראי דבועז וגדעון וכו' ששאלו גם בשם העצם התקינו הם שיהיה חייב לשאול עכ"פ בשם שלום ע"ש הכ' בקש שלום ורדפהו וזה כבודו של הקב"ה ורצונו ית' לקיום העולם כנ"ל. וא"כ נ"ל תקנת עזרא וב"ד היה רק אם ישאל לשלום חבירו צריך לשאלו בשם שלום שמו של הקב"ה אבל מי שירצה למנוע ושלא לשאול כלל לשלום חבירו רשאי כדי שלא יצטרך להזכיר ש"ש על ב"ו ובא ר' מתיא בן חרש והוסיף תקנה הוי מקדים בשלום כל אדם לכתחילה לעשות כן למצוה וכיון שהעתיק הרמב"ם האי דר' מתיא בן חרש בהלכות דיעות תו ל"צ להעתיק כלל תקנת עזרא דיש בכלל וכו' וגם י"ל דהרמב"ם לטעמיה בפ"ג מהל' ק"ש פסק כתוספות סוטה הנ"ל דשלום אין נמחק א"כ י"ל עזרא תיקן לשאול בשם שלום להוראת שעה משום גדול השלום כמו בסוטה שנמחק השם מה"ט לכן השמיטו הרמב"ם וע' פ"ח א"ח סי' פ"ה ביאר בארוכה טעם השמטת הרמב"ם איסור הזכרת שם שלום בבה"כ והעלה דמפרש לברייתא דבית הפנימי אין שם שאלת שלום היינו דוקא בשמות המיוחדים דתנן בפ"ב דברכות ועוד התקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם וכו' אבל שם שלום נמחק אינו שמו של הקב"ה ממש מדמזלזלינן כולי האי להתיר ליתן שלום לנכרי והוכיח הרמב"ם דנדחה האי מימרא דפ"ק דשבת אסור ליתן שלום בבה"כ ומשמע בפ"ח שם דגם האי מימרא דריש מגילה ופ' נגמר הדין אסור ליתן שלום לחבירו בלילה וכו' ופירש"י משום דשלום ש"ש הוא נדחה מהלכה מהני טעמי עש"ה וממילא א"ש השמטת הרמב"ם גם להא אע"ג שלא הרגיש בזה הפ"ח עש"ה. ולענ"ד אשכחן עוד טעמא ברייתא דבר קפרא ביבמות דף כ"ט לעולם ידבק אדם וכו' בהבאת שלום וכו' שנא' בקש שלום ורדפהו וכתיב רודף צדקה וחסד וכו' ופירש"י תשלום שכר גדול להבא' שלום וכו' משמע דעצה טובה קמ"ל ולא תקנה וחוב הוא לשאול בשם דוקא ועמ"ש בחי' סיים מס' נדרים בח"א בזה ע"פ סוגיא

דברכות דף י"ד אסור ליתן שלום לחבירו קודם שיתפלל וכאלו עשאו במה ובמחבר א"ח סי' פ"ט בשם הר"י דוקא שלום שהוא שמו של הקב"ה אסור קודם תפלה וכו' ועי' בפ"ח סי' פ"ט שם הקשה ממשנה מס' תמיד איש הר הבית א"ל שלום עליך וכו' ותי' התם לא הוי משכים לפתחו א"נ כיון שלא הגיע זמן התפלה מותר עש"ה ויפה כיון שכן כתב הראב"ד בפירושו שם בשם רבותינו שהק' כן ותירוץ שני התירוצים (אבל פי' כדבריו שם משכים לפתחו וז"ל שעומד בפתח הבית וכל אדם שעובר לפני ביתו נותן לו שלום אז אסור אבל אם יפגע אדם את חבירו ברשות הרי יש לו ליתן וכו' ע"ש ולשון המחבר ס' פ"ט אסור להקדים לפתח חבירו וליתן לו שלום וכו') ועמ"ש בחי' כתובות כ"ד ע"ב מ"ש בזה:

ושם בפי' הראב"ד על תמיד הקשה עוד וז"ל וגם הא דאמרי' שאסור ליתן שלום לחבירו חיישינן שמא שד הוא בפ"ק דמגילה שמא בעזרה לא היה לשום שד רשות לכנס ול"נ שמרחוק אסור ליתן שלום אבל כשמכיר שפיר דמי וכו' עכ"ל והוא פליאה דודאי בעזרה אין לחוש ואפי' בבית חול נמי במקום שב"א מצויים אפי' אין מכירו ומרחוק מותר ואפי' ברחוב העיר נמי כמ"ש תוס' ריש מגילה שם בהדיא ובפסקי תוס' שם במגילה פ"ק סי' ד' העתיקו אין ניתנים שלום לחבירו בלילה בשדה וכו' ע"ש ונ"ל כיון דהאידנא כבר החרימו אמוראי בתראי שלא יראו המזיקין בין הבריות אין לחוש שמא שד הוא ומותר ליתן שלום לכן השמיטוהו הפוסקים כנ"ל: שוב אחרי כותבי רבות בשנים מצאתי להגאון בשו"ת בית אפרים חא"ה סי' פ"ו תוך התשובת הרגיש בתמיהתינו וז"ל וצ"ע על הפוסקים שלא הזכירו הך דהתקינו שיהא שואל בשלום חבירו בשם וכו' עכ"ל והנאני. והנ"ל בישובו כתבתי ונכון הוא:

כ"ד הק' יהודא אסאד:

תשובה י

ד' יברכך וישמרך אז תשמח ותצליח כזבולון בעסקך ותשכיל כיששכר באהלך ה"ה אהובי בני הרב הגדול חו"ב מופלג עמק החרוץ ואוצר בלום כש"ת מוה' אהרן שמואל נ"י בק' כ"ש יע"א ע"ז הצנועה תח' וכי"ח יחיו וכאל"ש: גי"ה קבלתי וכו' והנני לרצונך להשיב לך על אחת מתנה אשר העלית והוא על מה שהרגיש י"נ התו' מוה' עזריאל אשכנז נ"י על נוסח תפלת י"ח בברכת אבות שתקנו אנשי כנה"ג אלקי אברהם וכו' ואלקי יעקב טפי ה"ל לתקן לומר ואלקי ישראל שהרי הקב"ה אמר לו לא יקרא עוד שמך יעקב ע"כ: הנה ז"ל הר"ד אבודרהם בפי' התפלה ואמר ואלקי אבותינו אלקי וכו' ואלקי יעקב על שם שאמר הקב"ה כן למשה כה תאמר אל ב"י אלקי אבותיכם אלקי אברהם

וכו' ואלקי יעקב וכו' וז"ל ועוד שהוא הענין שזכר השם יתברך למשה תחלת דבר ד' בו וכינה עצמו יתברך כן כאמרו אנשי אלקי אביך אלקי אברהם וכו' ואלקי יעקב ולא אמר אליו אנכי אלקי השמים ואלקי הארץ וכו' ע"ש וקצת צ"ע על הרד"א הנ"ל דמייתי קרא בפ' שמות המאוחר הנ"ל טפי ה"ל להביא מקרא המוקדם שם באותו פרשה עצמה (שמות ג) הנ"ל תחלת דבר ד' למשה וכמ"ש הרשב"א מפסוק זה:

והנני מוסיף נופך משלי עוד טעם לפי שתקנו ג"כ לומר חסדי אבות וכו' ופי' אבודרה"ם וז"ל שנא' וזכרתי את בריתי יעקב וכו' וכתיב וזכרתי לך חסד נעוריך וכו' והרשב"א סי' הנ"ל הקדים עוד טעם ותירוץ לשאלת השואל הנ"ל מה שאנו מזכירין האבות לפי שאנו מכוונים להזכיר זכותם בתחילה וכו' וזהו שאנו מזכירין בזה במקום דהוא בתפלה באמרו וזוכר חסדי אבות וכו' ע"ש א"כ בהאי קרא וזכרתי את בריתי יעקב וכו' והארץ אזכור יעקב כתיב לכן ע"כ לומר תחילה ג"כ ואלקי יעקב וכו' וזוכר חסדי אבות וכו' ככתוב וזכרתי את בריתי יעקב וכן בהני תרי קראי דת' הרשב"א והרד"א הנ"ל יעקב כתיב בקרא ואלקי יעקב הכי תיקנו כדכתיב כנ"ל:

ובר מן כל דין נ"ל עוד פשוט טפי טעם שהתקינו להזכיר האבות בתחלת התפלה מלבד הטעם דבגמרא מגילת דף י"ז ילפינן ליה מקראי עוד זאת למ"ד במס' ברכות דף כ"ו תפלות האבות תקנום וכו' יעקב תיקן תפלת ערבית שנא' ויפגע במקום וילן שם אין פגיעה אלא תפלה וכו' ולכן מזכירין אנחנו את שלשת האבות בכל התפלות תחלה ואז בשעה שתיקן יעקב החפלת ערבית בברחו מפני עשו אחיו קודם שנשא אשה עדיין יעקב לבד היה שמו קודם שהעמיד תולדות ישראל לכן תקנו לומר ואלקי יעקב שם אבינו המתקן התפלה וכן גם אח"כ שכבר הוליד תולדות ישראל ר"פ וישלח בלשון הפלתי שיצילהו ד' מיד עשו אחיו התחיל תפלתו ויאמר יעקב אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק ד' האומר אלי שוב לארצך וכו' והרי אז כשאמר לו ד' שוב לארצך וכו' בפרשת ויצא וגם אח"כ בשעה שהתפלל כן אז עדיין לא נקרא היה בשם ישראל וע"כ כוונתו היה באמרו ד' האומר אלי שוב לארצך וכו' כאלו אמר אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק ואלקי יע"קב היינו ד' היינו ד' האומר "אלי שוב וכו' ולכן גם אנשי כנה"ג כך תקנו לנו להזכירם בתחלת התפלה בנוסח זה בשם יעקב היותם מתקני התפלות וגם יעקב אבינו עצמו אמר כן תחלת תפלתו ואלקי יעק"ב:

ויובן עוד יותר לפמ"ש דורשי רשומות דזה דתפלת אבות תקנום רמוז כן בשמם דהיינו אות שני משם א"ברהם הוא ב' בר"ת בקר הוא תקן תפלת שחרית שנא' וישכם אברהם בבקר ויעמוד אין עמידה אלא תפלה וכו' אות שני משם י"צחק הוא צ' בר"ת "צהרים

הוא תקן תפלת מנחה שנא' ויהי לפנות ערב היינו מיד אחר חצות היום שהחמה נוטה למערב ויצא יצחק לשוח אין שיחה אלא תפילת אות שני משם י"עקב הוא ע' ר"ת ע"רב הוא תיקן תפלת ערבית ויפגע במקום וילן שם אין פגיעה אלא תפלה וכו' לכן ע"כ תקנו לומר ואלקי יעק"ב ע"ש הפסוק ע"רב וב"קר וצ"הרים אשיחה וכו' בתהלים נ"ה ועוד י"ל טעמא עפמ"ש רש"י במסכת ברכות ד' ע"ב וסמיכות גאולה לתפלה רמזה דהע"ה בספר תהלים דכתיב ד' צורי וגואלי אחר י"ח פרשיות וסמיך ליה יענך ד' ביום צרת ישגבך שם אלקי יע"קב לכן גם בנוסח זכירת האבות תקנו ואלקי יעקב כאז"ל במד' ילקוט תהלים ק' מכאן לבעל הקורה שיכנס בעובי של קורה ועי' בפסחים קי"ז ע"ב אח"ל ואעשך לגוי גדול זהו שאומרים אלקי אברהם וכו' ואגדלה שמך זה שאומרים ואלקי יעקב עי' ברא"ם ר"פ לך לך ובפרישה בא"ח סי' קי"ב וסי' קי"ג [וגם ידוע פי' מפרשי' על התורה בכוונתם בזה ואגדלה שמך זה שאומרים אלקי יעקב היינו ע"פ דאיתא שמות האבות אבר"הם יצ"חק יע"קב היא בכלל מספר י"ג אותיות כ כמנין אח"ד וכן שמות האמהות שר"ה רב"קה ר"חל לא"ה הם בכלל מספר י"ג אותיות כמנין אח"ד עולים בכלל כמספר שם הויה ב"ה עולה בגימ' כ"ו אבל אם יעקב קרוי ישראל הם ה' אותיות ובכלל היה עולה י"ד אותיות וע"כ צריך לקרוא לאברהם אברם להשלים מספר השם כ"ו במכוון זה"ש ואגדלה שמך דייקא שיהיה שמך אברהם ולא אברם ע"י זהו שאומרים אלקי יעק"ב דייקא ולא אלקי יש ישר"ראל ודו"ק ונכון הוא לתרץ כן על הערתינו בנוסח התפלה מה"ט] וע"פ כל הני טעמים לשבח יש ג"כ תשובה נכונה לשאלת השואל בתשו' הרשב"א הנ"ל למה לא תקנו לומר בתפלה אלקי השמים ואלקי הארץ ולק"מ מכל הני טעמי דאמרן:

ועוד מילין לאלוק הנה ז"ל הרבינו בחיי (וכ"ה במ"ר ובילקוט ר"פ תולדות) פ' ויגש בפסוק ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו שלשת האבות נקראו ישראל ובכאן נקרא יצחק ישראל שהרי אמר כי יעקב ובניו הם בני ישראל וא"כ יצחק נקרא בשם ישראל אברהם ג"כ נקרא ג"כ ישראל ממ"ש (שמות י"ב) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים וד' מאות שנה וכבר ידעת כי החשבון הוא משנולד יצחק וקרא אותם בכלל בני ישראל א"כ הרי אברהם נקרא בשם ישראל וע"כ קרא התלמוד לעשו ישראל משומד וכדאיתא בפ"ק דקדושין בשמעתת' דגוי יורש את אביו דבר תורה לפי שהיה מזרע האבות ולא הלך בדרכיהם עכ"ל א"כ מבואר דלק"מ קושי' המפורשים ספ"ק דברכות ע"ש דקורין ליעקב יעקב ולא כן באברהם וי"ל ה"ט דכיון כל ג' האבות נכללו בשם ישראל ע"כ יעקב שם פרטי שלו נשאר קיים דאילו שם ישראל לבד הוא שם הכולל גם לאברהם וליצחק ומכ"ש עוד לפי שהרב"ה קראו כן בשמו יעקב בעצם וראשונה מיד

כשנולד כפירש"י ר"פ תולדות ויקרא לו יעקב ע"ש וכתיב דבר אלקינו יקום לעולם א"כ ה"ט נמי דבדוקא נקטו גם אנשי כנה"ג בנוסח תפלה להזכיר זכות כל אחד מהאבות בשמו הפרטי הראשון. והנה מה שהעלית אתה בני שלא נעקר שם יעקב כדאיתא ספ"ק דברכות ודאי נכון הוא אבל לא עלתה ארוכה על הרגש זה למה בחרו אנשי כנה"ג לומר דוקא ואלקי יעקב בתפלה אמנם הרי לפניך הרבה טעמים לשבח מסוד חכמים ונבונים שהעליתי פה לפניך בס"ד ותנוח דעתך ודעת הרבני הצדיק השואל הנ"ל נ"י מלבד הסתרים אשר מטעם המלך וגדוליו נמנו על כל תיבה ותיבה רמזי על גבוה מעל גבוה מסוד ד' ליריאיו ברוה"ק ידעו לסדר שבחו של מקום על סדר פרקי המרכבה על מכונו: שוב מצאתי בס' זרע אפרים להגאון מהר"ז מרגליות בפירושו לפסיקתא פסקא עשרת הדברות אות ז' דף נון וז"ל ושמעתי בשם חד"ז אלוף נעורי הגאון החסיד שבכהונה מוה' יצחק אייזיק הכהן ז"ל בעהמ"ח ספר ברית כהונת עולם שאמר כי האבות אברהם יצחק ויעקב הם המרכבה ודוד הוא רגל רביעי שבמרכבה ומספר אברה"ם יצח"ק יעק"ב דו"ד עולה תרנ"ב והוא גימטרא רבתי"ם (בכתוב רבתי"ם חסר וא"ו) וזהו שאמר הכתוב רכב אלהים דהיינו האבו"ת ודו"ד שהם המרככת מספרו רבתים והוא פלא עכ"ל:

ולענ"ד נראה לכוין הדברים גם לפי המקרא בכתוב רבותי"ם מלא וא"ו הא מצינו גם יעקב מלא וא"ו בששה מקומות וגם לפי המקרא רבותיי"ם מלא דמלא וא"ו ויו"ד נמי הא מצינו גם דוד מלא יו"ד בס' דברי הימים בכל מקום: נאם אביך אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה יא

ע"ד הרמ"א בא"ח סי' נ"ו ויש לעמוד כשעונין קדיש וכל דבר שבקדושה וז"ל המג"א כ"כ הגמ"נ בשם ירושלמי ובד"מ כתב שמהרי"ל לא היה קם אך כל קדיש שתפסו מעומד כו' שכן נהג האר"י ואמר דט"ס הוא בירושלמי ומיהו נ"ל דמ"ש שט"ס הוא בירוש' היינו שמביא שנאמר קום כי דבר ד' אליך ובאמת לא כתיב כך רק ויקם מעל הכסא משמע שמעצמו קם וכבר תירץ זה ביונת אלם פ' צ"ט מדקם ש"מ שצותו לעמוד ע"ש ועוד אפי' קם מעצמו יש לנו ללמוד ק"ו מה הוא שהי' נכרי קם לדבר ד' ק"ו אנחנו עמו וכמדומה הכי איתא במדרש עכ"ל המג"א כו' והגאון מוה' אליהו ווילנא זצ"ל מייתי הירושלמי וז"ל ויש לעמוד כו' ירושלמי דבר אלקים לי אליך מכאן אר"א כד ענין איהש"ר וכ"ד שבקדושה בעי' למיקם ארגלוהי עכ"ל וכעת מצאתי להגאון מו' שלמה קלוגר האבד"ק בראד ז"ל בספרו שנות חיים תשובה פ"א דף כ"ג כ' על המג"א וז"ל ולפענ"ד ודאי ט"ס הוא בירושלמי אך לא גוף הדין דגוף הדין נכון רק הקרא הוא קרא אחר וצ"ל בלק ושמע

כו' והמדפיס טעה כו' והוא מן המדרש פ' בלק שם וז"ל ואין אתה רשאי לישב ודברי המקום נאמרים א"כ מפורש שם דצריך לקום מכח דברי המקום א"כ גם בקדיש צריך לעמוד וממה שבאהוד לא א"ל לעמוד התם לא נאמר דברי שבחי ית' אבל היכא דנאמר דברי שבח צריך לעמוד וראי' מבלק עכ"ל ומצאתי שכבר הקדימו בראיה זו בס' בגדי ישע על הא"ח סי' נ"ו על המג"א וז"ל ולא ידעתי למה לא הביא ראיה מן התורה שאמר בלעם קום בלק ושמע ועיין פירש"י שם מדאמר בלעם קום דלמא לא ירצה לעמוד ש"מ שע"כ יקום מדאמר לו שיאמר דבר ד' וזה ראיה ברורה מן התורה והניחו והביאו מנביאים ו וצ"ע עכ"ל שם:

ולענ"ד דלק"מ דלשון רש"י ובמדרש רבה שם קום בלק כיון שראהו מצחק בו מתכוין לצערו עמוד על רגליך אינך רשאי לישב ואני שלוח אליך בשליחותו של מקום הרי רק לצערו אמר לי' כן לפי שציחק בו. אבל זולת שהי' מצוחק בו לומר לי שאינו ברשותו מה דבר ה' גם הוא לא היה אומר לו קום בלק וכמו בפעם הראשון ע"ש א"כ מה"ט שבק הירושלמי ללמוד משם. אבל תמוה לי טובא איך מכולם אשתמיט להו להביא מקור הדין וראיה זו דירושלמי הנ"ל מעגלון מלך מואב הוא בגמרן סנהדרין ד' ס' בקבלת עדות דמגדף דתנן והדייינין עומדין על רגליהם כו', מנ"ל, א"ר יצחק בר אמי דאמר קרא ואהוד בא כו' ויאמר אהוד דבר אלקים לי אליך ויקם מעל הכסא והלא דברים ק"ו ומה עגלון מלך מואב שהוא עכו"ם כו' עמד ישראל ושם המפורש עאכ"ו עכ"ל הש"ס מפורש הילפותא הוא מק"ו וכמ"ש המג"א בכדומה שכן הוא במדרש ואינו ט"ס בירושלמי וצ"ע שוב אח"ז רב חפשתי ומצאתי להגאון בספר מחה"ש על מג"א הראה מקור זה מש"ס סנהדרין ס' הנ"ל והנאני ע"ש. ועל כל הגאונים הנ"ל צלע"ג:

הק' יהודא אסאד:

תשובה יב

שפע שלום וברכה לכבוד ידי"נ וחביבי הרב המאוה"ג מופלג בתורה ובמעשים החריף ובקי כש"ת מוה' ירמיה נ"י בהגאון בעל:

שעה"ת אבד"ק מג"ד נ"י. וכעת הוא הגאון העצום המפורסם דק"ק אוהעלי נ"י:

נתכבדתי בנעימי נאומיו בשוק טירנוי העבר ושמחתי במו בדפח"ח כו' והנני להשיב על ד"ת הקושיא אשר העלה פרו"מ נ"י למהרי"ק הובא בב"י א"ח סימן י' דה"ט היא של עור וכנפיה של בגד פטור משום קרא אשר תכסה בה מורה על עיקר הבגד א"כ מאי פריך במנחות דף מ"ג לרבנן אשר תכס' בה מאי עבדי ליה והא מבעי' ליה להנ"ל עכת"ד:

נלע"ד שלש תשובות בדבר א' דהא פליגי בהאי דינא ד' מ"ם ע"ב במנחות שם רבא אזיל בתר עיקר בגד והכי קי"ל ור' אחאי אזיל בתר כנף ועביד איפכא היא של עור כו' חייב א"כ שפיר קאי קושית הש"ס לר' אחאי מיהא מאי עבדי לי' רבנן דר"ש בקרא אשר תכסה בה ב' ועוד הא גם בלא קו' הגמרא לרבנן נמי ק' לכאורה קושית פרו"מ נ"י על ר"ש מנ"ל לרבות כסות סומא מאשר תכסה בה הא מבעי' לית להיא של עור וכנפיה של בגד דפטור אמנם נ"ל הרי מסיק הש"ס דף מ"ג לר"ש מנ"ל לרבות בעלת חמש מאשר נפקא ורבנן אשר לא משמע להו. א"כ כיון דאשר תכסה בה כתיב ולר"ש אשר ע"כ אתיא לרבוי' כנ"ל ע"כ גם תכסה בה לרבוי אתי על כסות סומא ולא למעוטי היא של עור כו' דלא יתכן למדרש אשר לרבוי ותכסה בה למעוטי וה"נ לרבנן דר"ש אשר לא משמע להו למידרש כלל אבל בהא לא פליגי על ר"ש דתכסה בה משמע לרבוי אתי ולא למעוטי עיקר קרא אלא דמהרי"ק אסמכי' נמי להאי דינא דרבא אקרא זה דממילא משמע מיעוטא נמי. אבל עיקר קרא על כרחך רבוי הוא לכ"ע ולא מיעוטא ג' ועוד נ"ל ילפותא דמהרי"ק הנ"ל גם בלא קרא יתירא דתכסה בה שמעינן ליה מלישנא דקרא כנפות כסות"ך לשון כסות מורה על עיקר הבגד ומדמשני קרא מפ' ציצית כנפי בגדיהם. ובמשנה תורה כנפות כסות"ך שמעינן לה ובהדיא דייק מהרי"ק שם אמילתא אחריתי יעו"ש אלא דהר"ר מנוח אשיגרי' דלישנא נקט גם סיפא דקרא תכסה בה כנ"ל ולק"מ הכ"ד אוה"נ בלונ"ח המאוה לו כ"ט סלה הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה יג

ברכות ינוחו על ראש צדיק יסוד עולם ה"ה אהובי ידי"נ הרב המאה"ג מורג חרוץ סיני ועוקר הרים. ובנש"ק כש"ת מוה' מרדכי קאטה נ"י מורה ודאין בעוב"י ק"ק נייטר':

אחד"ש הטוב וכו' הנני להשיב לכבוד פרו"מ נ"י בדבר ד' ע"ד הפרשיות של תפילין אשר הציע והעלה בדעתו הרחבה העיקר כדעת הב"י בשם העיטור ומהרמ"פ והד"מ בשם הא"ח בהג"ה רמ"א בא"ח סי' ל"ב לעשות כולם פתוחי' לכתחלה ראיתי דבריו דפח"ח אבל מצאתי במו תייהא ע"כ אבוא על סדר מכתבו:

ראשון תחלה כתב ע"ד המג"א שכתב לעשות פתוחות לכתחילה משום דלא ידעינן לעשות סתומה לכ"ע דבריו תמוהים דהא מזוזה עושין סתומה ולמה לא ידעינן בתפלין: הנה גם הגאון מוה' אניהו ווילנא זצלה"ה במג"א שנו כתב עליו שדבריו אין מובנים בזה ובודאי ר"ל כתמיהת מעלתו אבל אם כן הוא כוונתו לא זכיתי להבין דהא ודאי משכחת צורת סתימה א' שהוא לכ"ע סתימה והוא אם מניח ריוח פנוי שיעור ט' אותיות באמצע

השיטה ובתחילת אותה שיטה וגם בסופה כתיב תיבה אחת או שתים וזה שייך דיקא במזוזה שכתובים ב' הפרשיות בדף א' זה למטה מזה. משא"כ בתפילין שכל פרשה ופרשה בדף מיוחד א"א לעשות סתימה כזו שהוא סתימה אליבי' דכ"ע וא"ש תי' המג"א: אבל כוונת הגאון מיהרא"וו זצלה"ה נ"ל עפ"י שהקדים לתמוה בצ"ע על המכשירים ונוהגין לעשות כולם פתוחות בהג"ה הרמ"א שם דהא בש"ס מנחות ל"ב רנב"י אמר מצוה לעשותן סתומות רק בדיעבד אף פתוחות כשרים והיא הוא קושי' המג"א ותירץ המג"א כנ"ל א"כ יפה כתב הגאון עליו שדבריו אין מובנים ור"ל דאע"ג שא"א לעשות סתומה אליביה דכ"ע משום זה א"א לדחות דברי רנב"י בגמרא שאמר מצוה לכתחילה לעשות סתומה ולנהוג בהיפוך לעשות כולן פתוחות אליביה דכ"ע לכתחילה כנ"ל אבל קושית מעלתו על המג"א לק"מ:

ומ"ש מעלתו לחלק בין תפילין למזוזה מסברתו כיון דהסתומה שייכי לעיל לפרשה הקדומה ה"ט דבמזוזה סתומה אף שאין סמוכה לה בתורה מ"מ שייכה לעיל כמתניתין דפ"ב דברכות שקדמה שמע לוהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ עול מצות אבל בתפלין שכבר כתובים בו פרשת קדש ופרש' והיה כי יביאך שם נאמר קבלת עול מלכות וגם עול מצות וזכירת יצ"מ תו לא שייך והיה אם שמוע לפ' שמע כיון דכבר קיבל עליו עול מלכותו ית' בפ' הקודמין לכן מצוה לכתוב כולן פתוחות אד"ק דפח"ח: אבל אם כי דבר חכמה הוא אינו אמת דמבואר בר"ה דף ל"ב ע"ב קראי דכתיב בהן אני ד"א וכי"וב דוקא מקרי קבלת עול מלכות שמים וכן קבלת עול מצות היינו כלל כל התרי"ג מצות וזהו רק בשני פרשיות אלו פרשה שמע ישראל ד' אלהינו כו' הוא קבלת עול מ"ש ופ' והיה א"ש תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם כו' כל התרי"ג מצות במשמע וכמו בפ' ציצית הוא קבלת עול מצות אבל פ' קדש ופ' והיה כי יביאך לית ביה קבלת עול מ"ש ולא קבלת עול המצות כולן רק איזו מצות פרטיות לבד, וא"כ אי ה"ט דסתומות במזוזה כמ"ש פרו"מ גם בתפלין הל"ל כן:

ג' העיר הדרתו לתמוה על הפוסקים כולם בשם ירושלמי פ"ק דמגלה כתבו פתוחה מראשה פתוחה כו' ולפנינו הגירסא הוא פתוחה מראשה סתומה ובודאי שזה היה גרסת הרמב"ם שפסק הכי וממילא לפ"ז ליתא לחילוק המרדכי בהלק"ט דף פ"ד ריש ע"ב בשם הר"י דמודה הרמב"ם בראש הדף פתוחה מראשה הוי פתוחה כדי ליישב הירושלמי הנ"ל אליביה אבל כיון דגירסת הרמב"ם הוה כמו גירסת שלפנינו פתוחה מראשה סתומה ליכא הוכחה לחלק לדידיה בין ראש הדף לאמצע הדף:

הנה בזה יפה כיון וכבר קדמוהו רבנן קדמאי בכלל זה הגאון בתשו' מנחם עזרי' סי' כ"ו בד"ה הטעם השני וכו' והשלישי וכו' כי דברי הרמב"ם מיוסדים על פי הירושלמי ספ"ק דמגילה כפי גירסת ספרים מדפוס הנמצאים אצלינו כי היא היתה גירסת הרמב"ם לפי דעתו וכו' ועוד שם בד"ה נקטינן דדברי הרמב"ם עיקר וכו' יעו"ש דף נ"ח ע"א וע"ב וריש דף נ"ט וכ"כ בפשיטות המפרש בירושלמי שם בשירי קרבן דרשב"ם ורא"ש פליגי בגירסא זו בירושלמי ולא ראה תי' הרמ"ע הנ"ל ד' הביא פרו"מ מ"ש הב"ח יו"ד סי' ע"ה דהרא"ש והטור ס"ל סימני פתוחה וסתומה אפרשת שלפניה קאי ולא על שאחריה כדס"ל להרמב"ם ומייתי מעלתו סמך וראיה לזה מדברי תוס' מנחות דף ל"א ע"ב ועושה פרשיותיה סתומות וז"ל קצת קשה דנקט לשון רבים סי' גם בזה יפה כיון בפי' כוונת התוס' עפ"י הב"ח הנ"ל וכבר קדמוהו רבנן קמאי בזה בתשו' מהרש"ל סי' ל"ז בארוכה והוא המובחר מן הג' פירושים בכוונת התוס' שכ' שם וכן בתשו' הרמ"ע הנ"ל דף נ"ט ע"א בד"ה רק אין דבר כו' כתב כן ראיה זו דלא כהרמב"ם. ושוב דחה לי' משום דתוס' רק בלשון שמא תירצו כן וגם הקושיא רק בלשון קצת קשה כתבו וכו' יעו"ש ובתשובת הרמ"א סי' כ"ה מזה. ומה שתמה מעלתו על הב"ח בזה אי ס"ל להרא"ש והטור דהסימן סתומה ופתוחה אפרשה שלפני' קאי איך א"כ כתבו דיעשה שלשה פרשיות ראשונות פתוחות והא אחר והיה כי יביאך כו' קודם פ' ויהי בשלח פרעה וכו' סתומה היא וה"ל והיה כי יביאך סתומה והצריך עיון ודחק ליישב דבס"ת של הרא"ש היה כתוב קודם ויהי בשלח פתוחה היינו שהתחיל ויהי בשלח באמצע שיטה דזה להרא"ש פתוחה הוי עכ"ד מעלתו:

הן אמת קושייתו תמוה מאד אבל עדיפא ה"ל לתמוה בזה מפ' שמע דמפורש בגמ' שהם סתומה ובפירש"י במנחות ריש דף ל"ב ותוס' דף ל"א הנ"ל ואי קאי סי' אשלפניו, א"כ איך כתבו הרא"ש והטור בא"ח סי' ל"ב יעשה כל ג' פרשיות פתוחות והרי שמע סתומה היא והרי הקשה מרן הגאון רשכבה"ג בס' ביאור מרדכי על הלק"ט ריש דף וי"ו בסוף פירוש הא' דמייתי מתשובה מהרש"ל בכוונת תוס' דמנחות הנ"ל והניח בקושי' ע"ש וכי ידחוק מעלתו גם בזה לומר בס"ת של הרא"ש והטור לא היה כתוב סתומה אחר ובשעריך דפ' שמע הרי מפורש בש"ס מנחות במזוזה דבתורה סתומות הן שמע והיה אם שמוע והא ודאי צע"ג טפי על הב"ח:

עכ"פ מעלתו יפה כיון בקושיתו לדברי רבינו ז"ל שהק' עדיפא קושיא זו אבל עכ"ז סיים שם רבינו על שורה ל"ו בציונו על המרדכי בד"ה ואע"ג שבדף וכו' העלה דהר"י והסמ"ג והרא"ש כולם מסכימים לעשות הצורה כמנהג שכתב הט"ז והכי נהיגי עלמא האידנא

עכ"ל הזהב וכן מסיק בתשו' הסמ"ע מפאני סוף סי' כ"ו הנ"ל וכן מסיק הגאון החסיד מוה' אליהו ווילנא ובזה יצא ידי כולם גם הרמב"ם מודה לזה ומינה אין לזוז וכן מסיק הפמ"ג יעו"ש: וכן בתשובת ברית אברהם חא"ח סי' ט' כתב על המג"א ס"ק מ"ח וז"ל ותירוצו אינו מובן דעכ"פ ראוי לעשות סתומה עכ"פ לשיטת הרמב"ם ועדיף טפי הכי מלעשות פתוחה לכל השיטות ולא מצאתי ליישב הך מנהג דרמ"א רק לפמ"ש בתשו' מהרש"ל סי' ל"ז וכו' אך באמת מהרש"ל שם השיג ע"ז והוכיח דלכתחלה מצוה והיה אם שמוע להיות סתומה וכו' לפי דעת הט"ז היא המובחרת שבדרכים וכו' עש"ה:

ומורי זצ"ל בביאורו הנ"ל על הלק"ט וגם הגאון בתשו' חתם סופר על א"ח סי' לא ראו בזה גם שניהם תשובת הרמ"ע סי' ק"ו הנ"ל ועי' בני יונה הקשה קושי' מורי וגם הוא לא ראה תשו' הרמ"ע בראי' להרמב"ם שכתב' ותשו' הרמ"א סי' כ"ה אזיל לטעמיה בא"ח ל"ב ותשו' הרמ"ע מסיק כט"ז ועי' תשו' מהר"מ פאדוה סי' ע"ו יפה דחה ליה מורי בדבריו וגם הרמ"ע שם ועי' היטב בתשו' הרמ"ע סי' ל"ז ובתשו' מהרש"ל סי' ל"ז בארוכה. והנני אוה"נ חותם בברכה ודש"ת:

הק' יהודאסחד:

תשובה יד

ד' עמו גבור החיל לוחם מלחמתה של תורה יומם ולילה ה"ה ידי"נ הרב המאה"ג החרוץ וכו' מוה' אורי מילללער נ"י דיין בק"ק שויסבערג יע"א: גי"ה קבלתי זה שבועות שתים וראיתי דבריו ד"ת מה שהעלה להוכיח הדין כהט"ז בא"ח סי' ל"ח אם מת ביום א' ונקבר ביום אחר אסור בתפילין ביום קבורה ולא כס' חיי אדם שהשיג עליו דיניחם בלא ברכה: הן אמת מצינו חבר קדמון לסי' חיי אדם בזה היא מהרי"ט צאהלון בחידושי פ' איזה נשך דף י"ב העלה דחייב בתפילין ביום קבורה שאינו יום המיתה והביאו הרב יד אהרן בסתם וכן בס' בית הרואה גמגם על דעת הט"ז בזה אבל כבר השיגו על מהריט"ץ הנ"ל כל האחרונים האליה רבה סי' ל"ח דמייתי ליה גם מעלתו והברכי יוסף שם ובשיורי ברכה שם וביו"ד סי' שפ"ח והדגול מרבבה ביו"ד שפ"ח ובתשובה מאהבה שם ביו"ד ובס' לשון חכמים ובס' לחם יהודא ספ"ה מהל' אבל ובס' שערי דעה יו"ד סי' שפ"ח כולם השיגו על מהריט"ץ הנ"ל וכולם כוונו לדבר אחד ע"פ מ"ש הב"י סי' ת"ב בשם הרמב"ן שגם ביום שמועה קרובה אסור להניח תפילין א"כ הה"ד וכ"ש ביום הקבורה וכ"ה בט"ז יו"ד סי' שצ"ח ובב"ח סס"י שפ"ח ובתשו' משאת בנימין סי' פ"ב הראה עליו הש"ך סי' שפ"ח:

ואני תמה על הרבה מהמחברים שלמדו כן הדין יום קבורה הוא ק"ו מיום שמועה קרובה וכאשר גם מעלתו כיון לזה ותמוה אדרבה מקור דינא דשמועה קרובה אסור בתפילין רק משום דדין שמועה קרובה שוה היא ליום הקבורה לכל דבר וגם לזה לאסור בתפילין ילפינן ליה כמ"ש הב"ח והמ"ב הנ"ל וא"כ לא הוצרכו המחברים הנ"ל למילף יום קבורה בהה"ד וכ"ש מיום השמועה קרובה דתלי תניא בדלא תניא אלא עדיפא אית לן למימר דיום שמועה קרובה הא משוינן ליה ליום קבורה לאיסור תפילין א"כ פשיטא מלתא ביום קבורה מיהת דאסור בודאי ואמז"ל אבל אסור להניח תפילין ביום הראשון ר"ל יום ראשון לקבורה קאמר ולא יום ראשון למיתה דוקא והמ"ב הוכיח במישור דע"כ גם זה לאו דוקא יום ראשון לקבורה אלא הה"ד יום ראשון לאבילותו כגון שמועה קרובה דיום ראשון דידיה כיום הקבורה גם לזה דיום מר הוא כמו כן כנ"ל:

וראי' מעלתו מדברי ר"א וגם מדברי רי"ה במ"ק כ"א דבקר שלישי וגם בקר שני ע"כ רק דרבנן היא אפי' תפיס לילו עמו ואפי' ביום מיתה וקבורה אנינות לילה רק דרבנן ואסור בתפילין ה"נ ביום קבורה לבד נמי אונן דרבנן הוא כל היום ראי נכונה הוא וכה"ג מייתי השערי דעה ראי' להשיג על מהריט"ץ מהא דקיי"ל בסי' שצ"ג סעיף י"ג עיקר כהפוסקים אבילות יום ראשון דמיתה וקבורה נמי רק דרבנן ואסור להניח תפילין ה"נ ביום הקבורה לבד דרבנן דמ"ש:

וגם מה שהעלה פרו"מ דר"א ורי"ה מיירי ע"כ ביום שני ושלישי לקבורה יפה כיון וכן פשיטא ליה להמ"ב סי' פ"ב הנ"ל ומזה יליף דבין לר"א ובין לרי"ה לאו דוקא יום הקבורה אלא כל שיש מרירות כיום הקבורה דמי וה"נ יום השמועה קרובה שבלי ספק שיש מרירות יותר מיום ב' דקבורה ודאי אסור בתפילין אבל דעת הרי"ף והרמב"ם שפסקו רק ביום ראשון לבד אסור בתפילין ביאר יפה הב"ח סי' שפ"ח טעמם דס"ל ר"א ורי"ה פליגי דוקא ביום שני ושלישי אם באו פנים חדשות אסור להניחם בפניהם וכ"כ המ"ב הנ"ל בפשיטות אבל בלא פנים חדשות מותר להניחם ביום שני מיד וה"נ מפורש בירושלמי דמ"ק הלכה כר"א בנתינה וכו' לפי גרסת הירושלמי סי' יעו"ש וא"ש ר"א ורי"ה נמי כהלכה כרבנן דרבי בזבחים פ' עיקר מרא חד יומא ואינו תופס לילו עמו באופן דפשיטא דקיי"ל להלכה ולמעשה גם ביום הקבורה אסור בתפילין:

ואדרבה איפכא יש לדין ביום המיתה מאי לפי חוקי המדינה ופקודת המלכות יר"ה שאין מניחים לקבור ביום המיתה עד אחר מ"ח שעות י"ל ביום המיתה מניח תפילין וחייב בשאר המצות כולן דלא חל עליו אנינות כיון שאין מת מתעסק בצרכי המת עד יום שני ואשכחן בזה פלוגתא בש"ך יו"ד סי' שמ"א סי' ק"ט דעתו בכה"ג חל אנינות

אבל בט"ז שם סי' ק"ג הסכים עם מהרי"ל וכ"כ מהר"מ לובלין בתשו' סי' ע"ג וכ"ה דעת הפרישה וכ"ד המג"א בסי' תקמ"ח סק"ח דאם א"א לקוברו מחמת איזה אונס לא חל אנינות וכ"כ עוד המג"א בסי' תקכ"ו ס"ק כ"א בשם המ"ב ועוד במג"א סי' תרצ"ו ס"ק ט"ז וכ"ה דעת אליה רבה סי' תקמ"ח והמ"ל פ"ד דין וי"ו מהל' אבל וכן העלה השערי דעה ביו"ד סי' שמ"א איברא בתשו' נוב"י תניינא יו"ד סי' רי"א וכן בדגמ"ר בא"ח ח סי' תקמ"ח פלפל ופקפק על המג"א בדמיונו ע"ש אבל מ"מ לא חולק עליו ואדרבה בדגמ"ר ביו"ד שמ"א בעצמו ציין על המג"א הנ"ל דפליג על הש"ך ובטלה דעת הש"ך נגד כל הפוסקים הנ"ל ולפי"ז נ"ל דגם מהריט"ץ לא פליג אלא בנקבר ביום שני שלא ע"פ אונס אלא כגון שהלינו לכבודו וכיו"ב ברצון שהיא אנינות חל ופטור ואסור בתפילין ביום ראשון למיתה אבל בכה"ג שע"י אונס נקבר ביום שני דקיי"ל ביום המיתה לא חל עלי' אנינות וחייב אז בתפילין ודאי גם מהריט"ץ מודה דביום הקבורה הוא אסור להניח תפילין דהיא הוא היום ראשון כיון דלא חל האנינות קודם כנ"ל:

אלא באמת ז"א דהרי הב"י ובש"ע סי' שפ"ח בשם הרמב"ן בת"ה פסק וז"ל ומבעי ליה לאבל לאתובי' דעתי' לכווני' ליבי' לתפילין שלא יסיח דעתו מהם הלכך מנח להו בישוב דמתו אבל בשעת הספד ובכי לא מנח להו עכ"ל והמ"ב סוף סי' פ"ב הוכיח מזה דיני הנ"ל וז"ל וע"כ לא מיירי הרמב"ן ביום הקבורה דביום הקבורה לא מהני ישוב הדעת ומדכתב ומבעי' לאבל לאתובי דעתיה היינו בשאר ימי אבילות ואפ"ה כתב אבל בשעת הספד ובכי לא מנח להו ואין לך הספד גדול וצער יותר מיום השמועה הלכך יום ראשון דשמועה קרובה אסור ר בתפילין כיום הקבורה עכ"ל א"כ אף אנן נקח דבריו אלו על פסקא דהמג"א וט"ז וסייעתי' הנ"ל באם ע"י אונס אינו נקבר ביום א' אין חל אנינות וחייב בכל המצות ובתפלה מ"מ נ"ל מתפילין ודאי פטור ואסור להניחם מה"ט דרמב"ן והמ"ב הנ"ל על שאר ימי אבילות אחר יום הקבורה וכן יום השמועה קרובה כנ"ל והרי יום המיתה אין לך שעת הספד ובכי וצער גדול יותר מזה בשעת חימום והרי אז"ל ג' לבכי ויום המיתה היא יום ראשון לבכיה והספד טפי מיום השמועה קרובה ופשיטא לי נמי דהוא אונן דאו' לאיסור אכילת קדשים ומע"ש גם להמג"א מבעי' לאתובי דעתיה לתפילין ולא מנח להו שהרי מתו מוטל לפניו מרירותי' טפי מיום השמועה ומעולל באפר קרנו ואין ראוי פאר תחת אפר ודוקא תפלה וק"ש וכל המצות שפטרו חכמינו ז"ל לאונן קיי"ל כהמג"א וסייעתו הנ"ל דבכה"ג שאינו נקבר ע"י אונס לא פטורים אבל להניח תפילין שאסור מה"ת ומדאו' הא ודאי אונן הוא ובאיסורי' קאי מלהניח תפילין מדאו' נמי וגם ביום קבורה מדרבנן (ובתשו' שמש צדקה חיו"ד סי' ח' וסי' ט' גם השואל

גם המשיב עמדו ע"ד הרמב"ן שנתן טעם הנ"ל לאיסור התפילין על יום מיתה וקבורה עצמו אחר הקבורה שאסור בתפילין כל אותו היום אף שהאנינות פסקה והא באמת מגזה"כ ילפי' לה מפארך חבוש עליך וכו' ע"ש. בהעלם היה מהם תשו' מ"ב הנ"ל בפיר' דברי הרמב"ן הנ"ל דלא קאי על יום הקבורה כנ"ל) ולענ"ד נ"ל דבירושלמי פ"ג דמ"ק איתא והובא גם בילקוט יחזקאל מ"ד פארך חבוש וכו' איכא מ"ד זה התפילין ואיכ' מ"ד זה הגיהוץ דבגדים נאים הם תפארת ע"ש וקשה לאידך מ"ד זה הגיהוץ מנ"ל איסור תפילין וצ"ל לדידיה מקרא דר"א ורי"ה נפ"ל במ"ק כ"א ויתמו ימי בכי אבל ר"ל וכטעם הרמב"ן הנ"ל וכיון דשלשה לבכי לכן בשעת בכי והספד לא מנח ליה כל שלשה ימים לר"א ושני ימים לרי"ה אבל להרמב"ם פ"ד מאבל פסק כסוגי' דמ"ק ט"ו וסוכה כ"ה דילפי' ליה מקרא פארך חבוש וכו' זה התפילין מגזה"כ ולא מטעמא הרמב"ן וכן פסק ביום ראשון לבד אסור ולא כר"א וכרי"ה דסוגי' הש"ס פליגי בהאי פלוגתא דירושלמי הנ"ל ומתורץ תמיה' הר"ן בסוכה על הרמב"ם ורי"ף ודו"ק. שוב ראיתי ברייתא במס' שמחות פ"ד הלכה י"ט וז"ל איזהו אנינה מיום מיתה עד יום קבורה דר"מ וחכ"א אין לך איסור באנינה אלא יום א' בלבד עכ"ל ופשיטא דהלכה כחכמים ומשמע יום מיתה לבד וצ"ע:

שוב מצאתי אח"ז בשו"ת גידולי טהרה שנדפס מחדש סי' כ"ט העלה כן להקל לחייבו בכולן קודם יום קבורה ע"ש והנלפענ"ד כתבתי:

נאם י"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה טו

שלמא רבא וחיי' אריכא לי"נ הרב המאור הגדול מורג חרוץ ושנון וכו' כבוד ש"ת מו' אברהם ליטש דיין בקיק נייטרא נ"י:

גי"ה קבלתי ושמחתי בשלומו ושלום תורתו וע"ד התורה אשר מעלתו הוכיח דרמב"ם ע"כ גרס בנזיר מ"ג אר"ח אמר רב וכו' כי היכי דלא תקשי קושי' תוס' בשבועות ד' למ"ד ע"ב בד"ה אבל איסור וכו' אמאי לא משני הש"ס בברכות י"ט ע"ב שב וא"ת שאני מיד אפרכ' קמיית' מוהתעלמת וכו': ראיתי דבריו ודרנו בקדש בחידודו וליבונו אבל הא אית ליה פרכא דהא הרמב"ם לטעמי' בפ' יו"ד מכלאים הלכה כ"ט לא העתיק כלל האי שינוי' דשוא"ת שאני גם אפרכ' מולאחותו וכו' וליכא למימר תו אליבי' דדחקתו קושי' תוס' דשבועות הנ"ל:

ועוד הרמב"ם לטעמי' בלא"ה לק"מ לדידי' קושי' תוס' הנ"ל לענ"ד והוא עפמ"ש מורי הגאון בס' ביאר מרדכי למס' ברכות פ' מ"ש אות יו"ד דמ"ש הרמב"ם פ"י הלכה כ"ט

מכלאים הנ"ל פושטו אפי' מרבו שלמדו חכמה נפקא לי' מקושי' הגמ' מולאחותו וכו' ומאי קושי' שאני מת מצוה דאיכא מ ע דכי קבור תקברנו משא"כ במוצא בבגדו ליכא מצות עשה שלא לפשטו אע"כ דגם במוצא בבגד רבו מיירי דאיכא נמי מ"ע דכבוד רבו יעו"ש:

א"כ נ"ל לדידיה מעיקרא לק"מ קושי' תוס' הנ"ל דגבי והתעלמת וכו' לא מצי לשנוי' שוא"ת שאני דבגד זה התם ליכא נמי מצוה להתעלם אבל מוצא בבגד רבו האיכ' מצות כבוד רבו שלא לפשטו וצ"ל איסור מממון לא ילפי' דבאיסור אין חכמה וכו' דכבוד המקום עדיף מכבוד הרב כנ"ל:

ומלבד כ"ז ההקדמה שהניח פרו"מ לתלות מ"ש תוס' דטומאות קרובים ה"ל בזיון קטן בפלוגתי' דר"ע ור"י לה יטמא רשות ליכא בזיון כלל: במח"כ ז"א דודאי גם לר' ישמעאל נהי דמ"ע מה"ת ליכא לטמא לקרובים אבל מצוה דרבנן היא לכ"ע בכלל קרא דד"ק מבשרך לא תתעלם לגמול חסד ולעסוק בקבורתם וכן הוא בטבע האדם ומנהגם והמשנה ואינו מטמא להם ה"ל בזיון מועט למת כי כבודו הוא בקרובים לכ"ע וניחא טפי להנעדר ולפי"ז נסתר כל בניינו וזה פשוט וברור:

נאום הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה טז

חייא אריכא ובריות גופא לי"נ הרב החרוץ המופלג מלא פלג זך רעיונים כבוד מוה' פייש האליטש נ"י:

מכ"ק הגיעני וע"ד מה שעמד מעלתו על הגאון נוב"י קמא חיו"ד סי' ע"ד בתמיהתו על מהרש"ל מדברי הראב"ד שהובא במג"א סי' ל"ב ס"ק ל"ד. ותמה מעלתו דפשיטא ליה בכוונת הראב"ד דמכשיר בתפילין תיבות כפולות היינו אחר הגרירה דוקא:

ואני תמה על תמיהתו הרי כתב הט"ז סי' ל"ב ס"ק ח"י דהיכא שהוא כשר ע"י גרירה גם בלא גרירה כשר היא ואין להוציא ס"ת אחרת משום דראוי לבילה וכו' ופשיטא לי להיפוך דאי מיירי הראב"ד דוקא אחר שגררו לא היה הכנה"ג סיים עליו ולבי מגמגם וכו' והרי הב"י סי' ל"ב בד"ה שצריך לדקדק בחסירות וכו' כתב על יתר אות א' די"ל תקנה בגרירה דפשוט הוא: ובשיורי כנה"ג לא הגיע עליו כלום בזה ומה לי אות א' או תיבה א' יתירה אבל בהא דראוי לבילה וכו' ודאי שפיר כתב דיש לגמגם כמו דבאמת מפקפקים בזה בספרי השו"ת וע' בהג"ה משנה למלך פ"ו מהלכות בכורים: שוב מצאתי להגאון מוהרא"פ בתשובה מאהבה חיו"ד סי' שצ"ב הרגיש על הבני יונה ונוב"י בזה

ההרגש ויישבו בדוחק יעו"ש ולענ"ד יש לכוון הדברים דבריהם כפשוטו וכנ"ל אבל הא ודאי פשיטא דצריך תיקון: הכ"ד דש"ת אוה"נ:
נאום הק' יהודא אסאד:

תשובה יד

רב ברכות ושפע הצלחות לי"נ הרב המאה"ג המופלג עדיני העצני כבוד מוה' בירך ני' אב"ד דק"ק סקאליטץ יע"א:
גי"ה הגיעני ובמה דסיים מר מעכ"ת אפתח בד"ת. ע"ד קושי' ב"י בא"ח סי' ל"ב על מהר"ם דמצריך לדבק אם כתב תפלה של יד בד' אגרת וזה נגד מסקנא דגמ' במנחות דף ל"ד ע"ב ותי' מעלתו דהא תליא בפלוגתא דהני תנאי דף ל"ד ע"ב שם אי בעינן קרא דלך לאות. על גובה שביד ור"י דחזר בו ס"ל כר"א ומהר"מ פסק כת"ק ור' יצחק אה"ד:
והנה אפילו אילו כדבריו כן הוא הקושיא במקומה עומדת על מהר"מ כיון דר"י ור' יוסי ור"א בחד שיטתי' ה"ל רבי נגד ת"ק ור' יצחק וגם ר' יצחק הא אינו צריך קאמר על דברי ר"א משמע דמודה לו גם הוא אלא דא"צ אף דיש לפרש דתרווייהו דר"א ור' יצחק אילפות' דת"ק קאמרי א"צ אבל ר' יצחק חולק על ר"א לא משמע כן וא"כ ר"י ור"י ור"א כולהו פליגי את"ק והלכה כרבים ומכ"ש דר' יוסי נמוקו עמו וגם בר פלוגתי' הדר בי' פשיטא דהלכה כוותייהו ולא כדפסק מהר"מ:
אבל לענ"ד אי כדבריו אמאי לא קאמר הגמ' בזה והני תנאי כהני תנאי ואשר ע"כ נ"ל דבס"ד דדריש ר' יהודא אפי' לך לא יהי' אלא אות א' לכ"ע דרש הכי אפילו לר"א דכיון דקרא ממעט ולא לאחרי' לאות א"כ אפי' אות א' ליכא גבי אחרים וע"כ לך לאות פירושו אפילו לך דבעי אות לא יהיה אלא אות אחת וממילא דגם בפנים אות א' בעי' כמו בחוץ דאדרבה בפנים יותר מקרי לך טפי מבחוץ והא דנקט ברייתא בהיפוך כשם שאות א' מבחוץ כך וכו' היינו משום דגם אי לא כתי' לך הוי ידעי' אות א' מבחוץ ממשמעות לאות לכן הא פשיטא טפי אבל כיון דכתיב לך ע"כ צריך לדבק שיהיה אות א' בפנים אבל אי לא ידעינן דבעי' בגובה שביד דהיינו במקום לך לאות הוי דרשי' בהיפוך לך בעי' אות א'. אבל לאחרים אפי' הרבה אותות וא"כ מבואר דגם בס"ד דר"י א"ש כר"ע אפי' כר"א:
וה"נ במסקנא דחזר בו ר"י ומודה לר' יוסי דלא צריך לדבק א"ש נמי ככ"ע אפילו כת"ק ור' יצחק דלא דרשי' גובה שביד מלך לאות דהא ודאי ר' יוסי לא פליג על ר"י אלא דוקא בכתבה על ד' עורות והניחם בבית אחד אבל אלו הניחם בד' בתים בעור א' פסול גם לר' יוסי אף דשל ראש מצותו בכך להניחם בד' בתים בעור א' להכי כתיב בשל יד לך דבעי' בית א' בעור אחד דוקא ואו לא הוי כתיב לך הוי שמעי' מלאות אות א' היינו מבחוץ

ממש ר"ל בעור א' ואפי' בד' בתים כמו דדרשי' בשל ראש הכי ולזכרון זכרון א' ולא ב' וג' וא"כ מבואר דגם כ' יוסי דרש לך לאות דבעי' בית א' כשם שאות א' מבחוץ היינו בעור א' דשמעי' ממשמעות לאות אות א' כמו לזכרון בשל ראש כך אות א' מבפנים היינו בית א' ונ"פ על ר' יהודא אלא כתבם בד' עורות דא"צ לדבק ר"ל אבל על הדרשה דר' יהודא לא פליג דא"כ לך למאי אתי אע"כ אפי' לך במי' אוח א' בפנים ר"ל בית אחד ובהא פליגי ר' יהודא סבר כיון דלך המשמש בהן וניכר ממשין של ד' אגרת כל א' לבדה הוי ב' אותיות וכמ"ש רש"י בהדיא ור' יוסי סבר כיון שהם בבית א' בעור א' מיקרי שפיר אות א' גם לך והם דייקי דברי רש"י כנ"ל:

ותדע דהא מדברי ר"א אומר איני צריך וכו' משמע דגם הוא מודה לת"ק דשמעי' גובה שביד מהיקשא אלא דא"צ קאמר ו ועי' בצל"ח על פסחים ה' ע"א בד"ה ר' יוסי אומר אינו צריך וכו' וא"כ גם לר"א תקשה למסקנא דחזר בו ר' יהודא א"כ לך למאי אתי אע"כ כדברינו הנ"ל וצדקו דברי הב"ח בקושייתו וידעתי כי רום מעלתו נ"י יודה על האמת לאמתו כי לא דחיתו בקש:

ואני תמה על הרשב"א בתשו' סי' של"ה שחתר למצוא מקום דר"י תנא הוא ומייתי מר"פ חרש ר"א משום ר"א וכו' ותמוה דהא גם אמוראי מצינו בכ"מ שאומרים משמי' דתנאי ועיין תוס' חולין ס"ב ד"ה אמר רחבה אר"י וכו' ועיין חגיגה יו"ד ומ"ש בחי' שבועות כו' ואי משום דבברייתא תני להו דתניא וכו' הא גם בפסחים מ"ח בבריית' קתני דברי ר' יצחק ומאי אולמי' האי בריית' מהאי ברייתא להקשו' מינה על הרב ר' יונתן וטפי ה"ל לרשב"א להביא דר' יצחק תנא הוא מהא ברייתא דשלהי הקומץ רבה וצע"ג: עוד נ"ל דלכ"ע לא מיותר לך דגבי תפלין דהא בכ"מ בעי' קרא למעט גזול בסוכה וד' מינים ציצית וכיוצא וכן בקרבן בע"כ דליכא למילף חדא מאידך ובתפילין לא מצינו קרא לפסול גזול וכו' וע"כ דנפ"ל מלך ותרתי שמעי' מניה ודו"ק וצ"ע א"כ י"ל תפילין קדושה חמורה והיקש לו כל התו"כ מק"ו משאר מצות נפ"ל לפסול גזולה והיינו לקושעא דמלתא למ"ד דבעי' לך לדרשה הנ"ל ועיין במג"א סי' כ"ה ס"ק כ"ו ובהג"ה הגאון מוהר"א ווילנא הכ"ד אוה"נ דש"ת. הק' יהודא אסאד:

תשובה יח

שלום רב לאהובי תלמידי הרב החרוץ מופלג בתורה וביראה טהורה כ"ש מוה' משה ה"מ נ"י בק"ק ט"מ:

מכתבו קבלתי וראיתי דבריו, ד"ת בדברי מג"א ואעתיק לפניו ממה שכתבתי בגליון מג"א שלי וזה לשוני בחידושי על המג"א במג"א בסי' כ"ה סק"ב ז"ל אעפ"י שי"ל וכו' מן

המובחר וכו' חביבה מצוה בשעת' כו' וק"ל דמהרי"ק שורש קע"ד כתב לצורך המצוה עצמה לא אמרינן חביבה מצוה בשעתה ע"ש וה"נ יעשה אח"כ מובחר וי"ל התם דוקא הוי צורך המצוה שמא יבא ביטול מצוה לגמרי כמ"ש מהרי"ק בנ"ד התם אבל משום לעשות מן המובחר לא. אמנם ז"א דבהדיא כתב דל"א הכי אלא בעושה שלא לצורך מצוה עצמה דוקא ע"ש וי"ל התם לאחר המצוה מיירי א"ש אבל הכא להקדים שיהוי מצוה לא משהי':

ולכן מייתי מג"א מש"ס יבמות ל"ט שיהוי מצוה לא משהי' אף דאפשר לעשותה אח"כ יותר מן המובחר אבל ק"ל דתה"ד בתשו' ל"ה פסק יש להמתין לברך על הירח עד מ"ש וביאר הח"ץ בתשו' סי' כ"ו טעמו לפי שע"י המתנה נעשית יותר משובח וכל כה"ג שאפשר לעשותה היום שלא מן המובחר ולמחר מן המובחר טוב להמתין ואין בזה משום אין מעבירין על המצות ת ע"ש וצ"ל לפי"ז ביבמות ל"ט ה"ט דחייב למיתה לזמן מרובה משא"כ לזמן מועט אין חילוק בין לאחר בין להקדים וא"כ צע"ג על מג"א ועל הח"ץ שנעלם מהם מהרי"ק הנ"ל ועיין קצה"ח סי' כ"ד מ"ש על הח"ץ:

וע"ד הט"ז בסי' כ"ה סק"ז שהקשה לתי' הב"י דקודם הנחה אין לברך דה"ל קודם דקודם מ"ש מבדיקה שמברכין קודם בדיקה על ביעור שהיא עיקר המצוה ותי' משום דא"א לברך ביום שאין זמן קבוע ושמא ישכח לברך ע"ש וקשה לי מדברי הרא"ש פ"ק דפסחים שהק' אמאי אין מברכין בשעת הביעור שהוא דאו' ותי' דהוא נמי דרבנן וביאר הט"ז עצמו בסי' תל"ב סק"ב כוונתו להק' דטפי ה"ל לתקן הברכה על קיום מצוה דאו' והוא הביעור ולא על מצוה דרבנן שהוא הבדיקה ותי' דגם הביעור דרבנן וניחא טפי לברך בהתחלת המצוה ע"ש ולסברת ט"ז הכא ק' על הרא"ש אמאי לא ניחא ליה בפשוט אף אי הביעור דאו' הוא כיון שאין זמנו קבוע שמא ישכח כמו דעכצ"ל כן גם לפי תי' הרא"ש משום קושי' דה"ל קודם דקודם ונ"ל דוקא במצוה דרבנן חייב שמא ישכח משא"כ אי הביעור קודם זמן איסורא דאו' היא ודאי מזהר זהירי אינשי ולא חייב שמא ישכח ובאמת תרתי קשיא ליה בהרא"ש דה"ל לתקן הברכה אצל הביעור ולא אצל הבדיקה כיון דזה דאו' וזה דרבנן ועוד אצל הבדיקה ה"ל קודם דקודם ודברי הט"ז הכא הם לפי תי' הרא"ש דהוי הביעור קודם זמן איסורו דרבנן י"ל שמא ישכח ועיין ב"י א"ח סי' רנ"ג בענין גזירה מבע"י אטו משחשיכה בלא נתבשל כל צרכו וכו' סברא כה"ג ממש: וע"ד הטור בסי' כ"ט שתמה על רבינו האי שנתן רשות לברך הא ה"ל ברכה לבטלה וכבר הרגיש מהרל"ח בהגהותיו על שהטור בסי' תל"ב לא תמה כן גם על העיטור וגם על ש"ס דעירובין שהקשה ב"י בסי' תל"ב וכו' ותי' בטוב טעם ע"ש אבל לי ק' על הב"י

שתמה בסי' תל"ב על העיטור בזה וגם הניחו בתימא ע"ש ובמהרל"ח וכאן תי' הב"י תמו' פטור על נקלה בתי' האחרון וז"ל א"נ דכיון דבני מערבא הו' מברכי אע"ג דאנן לא ס"ל כוותייהו הבא לברך אין מוחין בידו כיון שי"ל אילן גדול להתלות בו עכ"ל וא"כ העיטור נמי הביא תחילה איכא מ"ד מברך ואיכא מ"ד דלא מברך וכו' ומסתברא דרשות בידו י"ל נמי תי' די"ל אילן להתלות בו ואדרבה הכא אין מובן כלל תי' זה לענ"ד דהא בני מערבא נמי מודי דאי לילה ז"ת אין מברכים לשמור חקיו וא"כ אין לו אילן להתלות בו ואם ר"ל שיש לו בזה אילן להתלות בו ולסבור ג"כ בבני מערבא לילה לז"ת היא א"כ מספקא ליה הלכה כמאן וזהו תי' א' של הב"י שתי' ראשונה וצל"ע:

וע"ד המג"א ס' כ"ז סק"ג ז"ל צ"ע דר"א דריש ידכה יד כהה וקיי"ל הכי ובספרי דריש לרבות הגידם ובמרדכי שלנו אי' דתרתי שמעי' מידכה עכ"ל ולענ"ד נראה דק"ל למה כתבה תור' ידכה יד כהה בפ' שניה והיה כי יביאך ולא הקדימה לכתוב כן בראשונה בפ' א' קדש ונ"ל דאי' בפסיקתא למען תהיה תורת ד' בפיך כל הקורא בתורה כאלו מניח תפילין ועי' במרדכי סוף הלק"ט ובתשו' מהרי"ק שורש קע"ד באורך והט"ז בא"ח סי' ת"מ כתב בקרא דכתיב ריבוי ואח"כ מיעוט לא קאי מיעוט בבתיכם רק על החידוש ע"ש וא"כ אי ידכה אתי לרבו' גידם ובקרא קמא כתיב למען תהיה תורת וכו' והא אין לך בו אלא חידושו דקורא בתורה פטור מתפילין דוקא גידם לכן כתי' התם ידך עד פרשה ב' וא"כ ה"פ בספרי רי"א מצינו יד שנקרא ימין ועכ"ל ידכה יד כהה אבל מה ת"ל ידך גרסי' ר"ל בפ' הל"ל ידכה ובפ' שניה ידך לז"א לרבות הגידם וליכא להפוכי כנ"ל ועי' ביאר מרדכי:

נאם ידי"נ הק' יהודאסאד:

תשובה יט

ד' עמך גבור החיל לוחם מלחמת ד' יומם וליל ה"ה אהובי ידידי צמידי תלמידי הרב הגדול עמק חרוץ חריף ובקי בחידודי וליבוני צדיק ונשגב שמו מוה' משה ליב כ"ץ נ"י דיין בק"ק נ"ש יע"א:

מכ"ק קבלתי ביום מתן תורתינו ונהניתי בטובו כו' וע"ד אשר שאול נשאל הלכה למעשה על איש א' שיש לו חולי ליאות האיברים ר"ל לעהמורג או שלאק ולא יכול לעשות מאומה בידיו גם אכילה ושתייה נעשית לו ע"י אחרים איך יעשה ההוא בהנחה תפילין בכל יום ועד היום הניחה לו בתו כי אין לו אחר מי שישמש אותו זולתה ופרו"מ נ"י שאל בשתים ועלתה לו באחת א' אם הוא חייב כלל בתפילין די"ל הוא ג"כ בכלל מצטער ומי שאין דעתו מיושבת דפטור מתפילין בש"ע סי' ל"ח ס"ט והעלה בזה בנידון הנ"ל

דאפשר לו ליתובי דעתי' ודאי חייב הוא בתפילין ומ"ש הרמב"ם פ"ד דין י"ג מתפילין והמחבר סי' ל"ח הנ"ל מצטער פטור היינו דווקא אם אי אפשר ליה ליתוביה דעתי' וכמ"ש הב"ח כן בכוונתו בפירוש ומעלתו הוסיף לפרש גם דעת הר' מנוח שבכ"מ ובב"י כן ולא ככוונת הפמ"ג יפה כיון בזה: ולענ"ד נ"ל גם דעת הב"י שוה בזה להב"ח ומפרש הכי לדברי הר' מנוח ולא מפשינן פלוגתא ומוכח כן מדברי הב"י סי' ל"ח בד"ה חתן ושושביניו כו' וז"ל והרמב"ם לא כתב דחתן פטור מן התפילין ואפשר שהוא בכלל מ"ש מצטער ומי שאין דעתו מיושבת עליו נכונה פטור מתפילין עכ"ל ב"י ותמוה טובא חדא הא ליכא למימר דחתן בכלל מצטער הוא דהא שמח הוא ולא מצטער רק הוא טרוד טרדה דמצוה ואין דעתו פנויה כלשון הרמב"ם בפ"ד מק"ש ועוד הרי בריש פ"ו מסוכה פטרם הרמב"ם בפ"ע מצטער פטור מן הסוכה כו' וחתן וכל השושבינים פטורים מן הסוכה כו' ולמה בתפילין כללם יחד חתן בכלל מצטער להב"י ולא פרטם נמי בפ"ע ומכ"ש כיון דחתן פטור מתפילין מפורש בברייתא בסוכה כ"ה אבל מצטער דפטור אין מפורש בשום מקום אלא הרמב"ם חידשו וא"כ איך יכלול הרמב"ם דין הפטור דחתן דתניא בכלל מצטער דלא תניא אע"כ חלוקים בדינים כמבואר ברמב"ם פ"ו מסוכה הנ"ל ואיזהו מצטער כו' היינו צער דממילא שע"י הסוכה בא לו הוא פטור והמשמשין חייבים אבל חתן אינו מצטער ע"י הסוכה אלא טרוד במצוה לכן גם שושבינים פטורים מה"ט אף דיכולים לאתובי דעתייהו לא מטרחינן להו א"כ גם בתפילין כוונת הב"י הוא לתרץ וליתן טעם על השמטת הרמב"ם דין חתן משום שהוא בכלל מ"ש מצטער ומי שאין דעתו מיושבת עליו נכונה פטור מתפילין כו' אין ר"ל בכלל מצטער אלא בכלל מי שאין דעתו מיושבת עלי' נכונה היינו חתן דטריד טרדה דמצוה ואין לבו פנויה אף דיוכל לאתובי. דעתו פטור אבל מצטער דפטור מתפילין ודאי דווקא בלא יכול לאהובי דעתיה הוא אבל אפשר לאתובי דעתי' חייב כמ"ש הב"ח ע"כ גם הב"י לא פליג עליו בזה [איברא דצל"ע על הב"י בזה למה לתירוצו הנ"ל דחתן הוא בכלל כו', כנ"ל ות"ל דלא השמיטו הרמב"ם כלל שהרי רפ"ד מהל' ק"ש כתב מי שהיה לבו טרוד ונחפז לדבר מצוה כו' פטור מכל המצות ומק"ש לפיכך החתן פטור מק"ש כו' לפי שאין דעתו פנויה כו' הרי בהדי' לפטור מכל המצות קאמר ופשיטא דתפילין בכלל לשון זה מכל המצות הוא ומה שהוצרך לפרש חתן פטור מק"ש כו' לפי שאין דעתו פנוי' כו' משום דה"א לחייבו בפסוק ראשון עכ"פ ועי' תוס' סוכה סוף דף כ"ה דיכול ליישב דעתו שעה קטנה וגם בפ"ד מהל' תפילין הלכה ג' כתב וז"ל כל הפטור מק"ש פטור מתפילין א"כ חתן בכלל זה כמו דפטור מק"ש הה"ד וכ"ש דפטור מתפילין וצ"ע ועוד יותר תימא על הב"י

שהוא עצמו כתב בכ"מ פ"ד מתפילין דין י"ג כל הפטור מק"ש פטור מתפילין כו' וז"ל וחתן כבר כתב רבינו בפ"ד מהל' ק"ש שהוא פטור מכל המצות עכ"ל ולא צריך א"כ לתירוצו בב"י הנ"ל וצ"ע] מיהת ברור כוונת הב"י בפי' דברי הר' מנוח כהב"ח ס"ל אף שדוחק לפרש דברי הרמב"ם והש"ע מ"ש מצטער ומי שאין דעתו מיושבת עליו ונכונה כו' דלצדדין קאמר מצטער אם אי אפשר לאתובי' דעתי' דווקא ומי שאין דעתו מיושבת עלי' כו' קאי בדבר מצוה ואפי' אפשר לאתובי' דעתי' נמי דא"כ לא הו"ל לכלול גם שניהם בבבא אחת וטעם א' לשניהם לפי שהמניח תפילין אסור לו להסיח דעתו מהם לכן נ"ל באמת דשווים ומצטער נמי אפי' יכול לאתובי' דעתי' קאמר כיון דצער דממילא הוא שע"י המצוה הוא וכמ"ש המג"א סקי"ב וי"א כמו מצטער דגבי סוכה אבל מצטער דחולה אינו צערא דממילא שהרי גם אם לא יקיים המצות הנחת תפילין לא ינצל מצערו ודאי י"ל דאפשר לי' ליתובי' דעתיה שלא יסיח דעתו מהם בשעת ק"ש ותפלה מיהת חייב להניחם ועי' ברמ"א סי' תר"מ סו' סעיף ד' ובט"ז שם באופן שבנ"ד חייב החולה להניח תפילין וכמו שהעלה גם פרו"מ נ"י להלכה ולמעשה כנ"ל [ומג"א סי' ל"ח ס"ק י"ג ז"ל כתב סמ"ג מוכח בברכות י"ח כל הפטור מק"ש פטור מתפילין עכ"ל ומחצית השקל בספרו הגיה דצ"ל פטור מן התפלה עש"ה וצל"ע על שניהם דלשון הרמב"ם כן הוא פ"ד דין י"ג הנ"ל כל הפטור כו' מן התפילין והב"ח סי' ל"ח לטעמיה פיר' בלא יוכל לאתובי דעתי' מיירי רמב"ם גם בסי' ע' פי' כוונת רמב"ם וטור טרדה דרשות אבעי' לי' לאתובי דעתיה אבל אם אינו יכול אסור לקרות ק"ש מבוהל ותמה והיינו כמצטער לגבי תפילין בהיסח הדעת כ"ז שעליו הן כמו כוונה בשעת ק"ש וב"ח סי' תר"מ לתרץ תמיהת מהרי"ק קע"ח פי' כוונת תי' הש"ס דאבל לא ינצל מצערו לכן חייב א"כ תפילין עכ"פ היסח דעת הוא בלא יוכל לאתובי דעתיה מצערו פטור ועי' טור יו"ד סו' סימן שפ"ח בשם רמב"ן ובתשו' מ"ב סי' דאבל גם תוך זיין אסור בתפילין אם אי אפשר לאתובי' דעתיה ועי' תשובת שמש צדקה והט"ז בסי' תר"מ סק"ח לא ראה קושי' מהרי"ק ותי' הב"ח והש"ס בסוכה כ"ו מחלק חולה גם משמשים פטורים ומצטער הוא לבד פטור נ"ל חולה ומצטער דווקא ע"י חליו אבל חולה מעיים בלא מצטער כלל כי הולך בשוק עי' באליה רבה סי', ל"ח הוא לבד פטור משום דצריך גוף נקי כנ"ל: אבל על השנית איך יעשה עם הברכה כיון דאיהו לא עביד מעשה לא יכול לברך כמ"ש הב"י א"ח סי' תל"ב גבי ביטול חמצו ותשו' הרשב"א סי' ח"י גבי יבמה במצות יבום וחליצה ואף דכל היום שמונחים עליו התפילין הוא עושה מצוה מיהת הברכה בעי' עובר לעשייתו דווקא ולא אח"כ וכמסקנת הש"ך ביו"ד סי' י"ט ובתשוב' שאגת ארי' סי' ק"מ וגם בתו שאינה בר

חיוב אם תקשור לו תפילין לא תברך לו כיון שאינה בערבות להרא"ש בברכות דף ע"ב ורש"י בר"ה דף כ"ט פי' ה"ט דמוציא בברכות משום ערבות ועפ"ז העלה מעלתו דאיש אחר יקשור לו בר חיובא והוא הקושר לו דווקא יברך שהוא עושה מעשה בשליחותו של החולה השליח הוא מברך אף דהחולה מסייע' להקשירה לא מצינו לסייע שיברך: בזו לא עלתה לו כהלכה והלכה זו מפורשת בתה"ד סוף סי' ק"מ על מי שכבר יצא בתק"ש ותוקע להוציא החולה י"ח מי יברך החולה או התוקע בשליחותו והחליט שהחולה עצמו יברך שהוא מחויב בדבר אע"פ שזה מכשיר לו את השמועה מ"מ הרי הוא כמו שקושר תפילין לחבירו בראשו ובזרועו דמסתמא לא יברך רק המניח עכ"ל ומה שסיים התה"ד כך נראה מן הדין אלא שאין נוהגין כך נ"ל דקאי רק על נדון השאלה בתק"ש שייך בי' מנהג' אבל לקשור תפילין לחבירו דבר שאינו מצוי הוא לא שייך ביה מנהגא ומוכח כן נמי מדתלה דין דתק"ש בהא דתפילין ויליף לה מיניה ע"כ דהא דתפילין פשיטא ליה טפי גם ע"פ המנהג ולא מספקא כלל בהאי דאל"כ מאי אולמא דהאי מהאי וטעמא באמת לענ"ד הוא משום דבקושר לו תפילין הרי המניח ג"כ מסייע א"ע ועושה מעשה מקרי דבגופיה דידיה איתעביד מעשה על ראשו וזרועו ודאי מברך המניח אבל תתוקע לו שופר דלא מסייע לו כלל וגם לא אתעביד מעשה כלל בגופו של החולה לכן תלה תה"ד דינו דחק"ש נמי כיון דשלוחו של אדם כמותו הו"ל כאילו החולה עצמו תוקע ועושה מעשה לכן הוא מברך כמו בקושר תפילין כו' אלא שאין נוהגין כן גבי תק' ש אבל בתפילין נוהגין כן משום דעדיף מה"ט דגם איהו עביד מעשה כנ"ל: וגם ראיות מעלתו שאין לברך אי לא עביד מעשה ליתנהו חדא מב"י א"ח סי' תל"ב אין מברכין על ביטול חמץ לפי דביטול בלב הוא ואין מברכים על דברים שבלב לכן מברכין הנוסח על ביעור חמץ דביעור מעשה הוא וגם בכלל דביעור גם הביטול היא אבל הכא הרי מברכין להניח תפילין ועל מצות תפילין שהוא מעשה ומאי ענין האי דהב"י לכאן ועוד מתשוב' הרשב"א סי' ח"י דיבמה אינה מברכית על יבום וחליצה משום דקרקע עולם היא ואף שהיא מסייעת כו' ליתא כן ברשב"א אלא היבם אינו מברך לפי שאינו עיקר המצוה אלא משום פו"ר והיא אינה מצווה כו' יעו"ש אבל בהדיא כתב הרשב"א שם ריש התשובה האי כללא וז"ל כל מצוה שאין בה מעשה אין מברכין עליה כגון השמטת כספים וכיו"ב עכ"ל וכוונתו נ"ל היינו שהמצוה הוא בשב וא"ת אין שום עשייה במצוה זו יהי' כעין סברת הרא"ש ריש כתובות שאין מברכין על אזהרת לאו ה"ט נמי במצוה שאין בה מעשה כלל וכלל אבל מצוה בקום ועשה ויש בה מעשה בקיומה וגם

נוסח הברכה הוא על קיום מעשה המצוה שפיר מברך זה על המצוה שעושה חבירו בשליחותו להוציאו למברך י"ח בלי פקפוק:

ועוד נ"ל אדרבה מדברי רש"י בר"ה דף כ"ט ותוס' ברכות דף מ"ה שפירשו טעמא דכל הברכות אע"פ שיצא מוציא משום ערבות ות"ל משום שליחות כיון דבעינן שיתכוין שומע ומשמיע א"כ שלוחו הוא וצ"ל דס"ל מילי לא מימסרן לשליח וכדעת תשובת מהרי"ט סי' קכ"ז בכה"ג שליח להקדיש וגם להחולקים על מהרי"ט בזה וס"ל דשליח קמא שפיר מימסרן ליה מילי:

נ"ל לפמ"ש התוס' רי"ד בקידושין דף מ"א סוגיא דשליחות לדבר מצוה לומר הנח תפילין בעבורי וכיוצא בו אין מועיל שליחו' שהמצוה חייבי' רחמנא לעשות בגופו וכו' ע"ש וביאר דבריו יפה הגאון בקצה"ח ריש סימן קפ"ב ה"נ כ תפלה וברכה אקרקפתא דגברא רמיא עליה דוקא להודות ולברך לד' ולא מהני לזה שליחות אם לא מטעם ערבות שמחויב כל אחד נעזור לחבירו ולפטרו מן המצות לקיימם וה"ל שלוחא דרחמנא אם כן בעושה שלוחו המצוה בגופו של המשלחו היינו שקושר ומניח לו תפלין על ראשו וזרועו של החולה הרי המניח החולה מקיים המצוה בגופו והוא עצמו מברך כיון שחבירו סייעו בהכרח מצד ערבות מה שלא היה יכול בעצמו אם כן לא מיקרי כלל שליחו אלא מסייע בעלמא פשיטא מלתא דהמניח מברך ולא הקושר שלא יהיה הטפל לעושי מצוה טפי עדיף בברכה מן העיקר עושה המצוה בגופו ויותר מזה תמה המג"א סימן תל"ב סק"ו איך יברך הבודק הא אין המצוה עליו ונהי דהתם תירץ משום דמ"מ מצוה קעביד יעויין במחה"ש שם היינו במצוה שחוץ לגוף המשלחו. אבל בהנחת תפילין על גוף חבירו לא מקרי כלל זה השליח מצוה קעביד במה שקושרן על יד חבירו כ"א מסייע בעלמא הוא זה וזה שהתפילין מונחים על גופו הוא העושה המצות בשעת הנחתן והוא מברך דאיך יברך זה הקושר כיון שאין המצוה עליו כי קושית המג"א הנ"ל לאמת וכמ"ש לעיל בכוונת התה"ד [וברכת מילה מברך האב להכניסו ואח"כ מל עיין רמב"ם וראב"ד ריש הל' מילה ובהל' ר"ה. גבי תק"ש להוציא נשים וע' בר"ן פסחים דף ז' מזה] ותמיהני אחר שלנגד עיניו למעכ"ת היו דברי תה"ד עפ"י שהביאו במג"א סי' תקפ"ה סק"ג שוב אין מקום להסתפק כלל בדין זה כאמור:

ושפיר הורה גבר בגיבריו ה"ה י"נ הרב הגאון מוהר"ש קוועטש נ"י דאפילו בתו יכולה לקשור לו את התפלין והיא יברך ועדיפא מינה אמינא ולא מטעמי' דהגאון דאתי עלי' מצר שלוחית אלא אפילו קטן נמי שאינו בשליחות מ"מ יכול לקשור לו התפלין דמעשה קוף בעלמא הוא עושה בסיוע זה וכה"ג מצינו בחליצה בכ"מ אי' החולץ ליבמתו כו'

אף דבאמת האשה היא החולצת כיון דהיבם צריך למדחסי' לכרעי' יחסי עיקר מעשה החליצה אליו שהוא החולץ כמ"ש הרמב"ם והנמ"י והתי"ט פי"ב אמתניתין החרש שנחלץ הה"נ וכ"ש הכא שהגוף שמחויב והניחם עלי' ע"י אחר המסייעו בהנחתם והוא העושה ומברך כנ"ל:

ותמיהותיו של מעלתו על המג"א סי' ל"ט סק"ה מי שנקטעה ידו שמאלית ה"ל גברא בר חיובא וכו' שהוא נגד הסברא דודאי אינו ראוי לבילה מקרי וגם ה"ל כמו אלם ומוכח כן מתו' יבמות ק"ד שהקשו אנקטעה יד העדים אמאי חייב הא אינו ראוי לבילה וגם רמיזת המג"א על א"ה הל' חליצה ליתא שם הא ודאי תמוה וצ"ע טובא. ועיין מג"א סי' תקנ"א בנקטעה ידו אי בעינן קרא כדכתיב או לא וכבר הרגיש הפרמ"ג עלי' סימן ק"ה הנ"ל וז"ל ולא מצאתיו כעת שם ועיין פמ"ג במג"א סימן כ"ז סק"ג וסי' תרנ"א סק"י מזה: הכדי"נ ואוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה כ

חיים ושלום וברכה וכ"ט לכבוד ידי"נ הרב המאור הגדול מופלג החריף ובקי זך הרעיון במיטב הגיון בהלכה בעומק מושל ביראת ד' ע"ה כו כק"ש מוה' דוד שיק נ"י האבד"ק סעטשין יע"א וכעת הוא הגאון אבד"ק ווראנאף יע"א:

גי"ה קבלתי לנכון וע"ד שאלתו היות המנהג שמה בקהלתו כי ביום ש"ק אחר התחדשות החברה בכל שנה ושנה הגבאי הוא הסגן אצל הס"ת הוא קורא לעלות לתורה הגבאים חדשים וישנים מלבד שארי בני הח"ק למלאות מספר הקרואים וזה ימים איתרע ביה מלתא בגבאי הא' ואירע יום ש"ק ההיא תוך זי"ן לאבלו והורה מעכ"ת נ"י שאסור לו לעלות בתורה דלא דמי הא לעובדא דר"ת ולא הוי פרהסיא כדמוכח מהוראת מהרש"ל בתשובה הובא בט"ז סי' ת' בחיוב אבי הבן ביום המילה כו' וביקש ממני דעתי: הנה גם מהרי"ט ובכנה"ג הורו כהוראת מהרש"ל הנ"ל אבל הפ"ח בליקוטי יו"ד חולק עליהם ודחאם דלדידן הוי פרהסיא יעו"ש אמנם בתשובת נאמן שמואל סימן ל"ט ובתשובת נחלת שבעה וכן בעל ברכי יוסף הסכימו כהוראת מהרש"ל ובודאי הלכה כרבים ויפה הורה מעלתו גם בנ"ד הנ"ל אבל לא היה צריך לזה אלא דגם אהא דר"ת גופא חולקין האחרונים ואין נוהגין כר"ת כמ"ש מהרש"ל בתשו' סימן ע"ו ובספר בית לחם יהודה ביו"ד סי' ת': איברא בתשוב' ה הלכות קטנות סימן רפ"ט מח"א כתב וז"ל הלכה למעשה אבל שהוא בעל ברית כו' קרוב בעיני שיקראו לו לס"ת אם אירע בשני או בחמישי כו' מאחר שיו"ט שלו הוא. ועוד נ"ל דבזה"ז שנהגו לקרות לאבי הבן בש"ק לס"ת שמותר לקרותו בשבת ג"כ דהוי דברים של פרהסיא כההיא דר"ת ז"ל כו' ואין להחמיר כ"כ

בד"ת שהרי ר"י התיר כמ"ש מרנא סי' ת' ואעפ"י שפסק הרב דלא כר"י. מ"מ כשיהיה לנו איזה ספק ראוי לתפוס דברי ר"י מעתה הדברים פשוטים שיכולים לקרוא את האבל בשבת מאחר שנהגו עתה לקרותו בשבת ובחול כשהוא בעל ברית וזה נראה פשוט כפי האמת כו' עכ"ל תשובת הלק"ט הנה דעתו כהפ"ח ונ"ל גם שניהם בירושלים מה"ק עיר מושבם היה הוראת' בקדושה עפ"י מנהג ארץ ישראל אבל ודאי אנן לדידן קיי"ל הלכה כרוב דבתראי הנ"ל מיהת אין להקפיד ולהחמיר כ"כ בד"ת שהרי ר"י התיר כו' כנ"ל כ"ש אם יהיה פרהסיא עי"ז ששואל בשבת ואוסרים לו ועכ"פ עלייתו להיות סגן בלבד בקריאה דמנחה מותר בלי פקפוק וגם בקריאה דקודם מוסף היה פרו"מ נ"י יכול להתיר לו זאת להיות סגן ולקרות אחרים כדי לקיים מנהגם עכ"פ בזה וגם לעשות לו ולכוללו עם אחרים במי שבירך עפ"י מנהגם הנ"ל מותר מלבד עלייתו לקרות בתורה כתורה הורה גבר בגוברין מעלתו נ"י לאסרו עפ"י רוב הפוסקים ומנהגינו כנ"ל:

ולהיות תלמידי ר' מנשה נ"י שם תלמיד ותיק היה אז כשלמד אצלי תמיה לי עליו ואולי יש דברים בגו על איזה ענין אחר. לכן ימחול מעכ"ת נ"י להודיע לי האדרעסע של תלמידי הנ"ל ואכתוב לו בל"נ אגרת תוכחה עכ"פ כעת לא יחוש מעכ"ת נ"י על קפידא כל דהוא ולא יצא לריב מהר ואין מפרשין לחכם כמי"ב ועיין תשובת מהרש"ל סימן ע"א ותשובת ח"צ סימן ק' ובמג"א ודגמ"ר סימן תקמ"ח ובתשובת דת אש סימן ו': נאום ידידו ואוה"נ הד"ש:

הק' יהודא אסאד:

תשובה כא

מאלהי המערכה ישא ברכה ברבי' ובהמשכה ה"ה כבוד אהובי ידי"נ הרב הגדול המופלג איש חי בנש"ק החרוץ וצדיק נשגב מחו' מוה' מרדכי סג"ל נ"י דיינא רבא בעיר סעמניטץ יע"א:

גי"ה קבלתי ע"י ידידינו התורני מוה' אברהם ווייס ני' כו' וע"ד מבוקשו להודיעו ע"ד הפזמון בסליחות מלאכי רחמים וכן בפזמון י"ג מדות מדת הרחמים עלינו כו'. אשר מערערים ומנקפים מלאמרן מדלת העם התועים והידוע רוצה להתגדל א"ע בזה ולמחות להקהל מלאמרו:

הנה בס' קרבן נתנאל ספ"ק דר"ה העיר בזה וז"ל ומדי דברי בו זכור אזכרנו מה שאומרים באותו פזמון לפני קונך תחנתינו הפילי חריזה זו לא יושלם אצלי שנראה כמתפלל לאמצעי וזהו היסוד החמישי מי"ג עיקרים שאין ראוים לעבדם להיותם אמצעי לקרבה אליו אלא אליו בלבד יכוונו המחשבות ויניחו כל מה שזולתו עכ"ל. פוק חזי מה בין

זקני ת"ח לילד זקונים ע"ה בין דור כשר לדור עזות פני נער משתכר דברי חכמים בנחת נשמעים אבל קיל כסיל ברוב דברים דברי נרגן יורה זיקים ופשיטא דחדא מהני נקט הגאון במאי דקאי ביה באותו פזמון, וכמ"ש מדי דברי בו כו' וגם הפיוט בסוף הסליחות מכניסי רחמים כו' משמיעי צעקה כו' משמיעי תפלה כו' משניסי דמעה הכניסו כו' השתדלו והרבו תחנה כו' השמיעו לפניו כו'. ומיום היום אם נתפשטו בכל תפוצות ישראל לאמרם בימי הסליחות ובעשי"ת אין פינה פה למחות בהם אע"ג דזמן תשובה לכל הוא שכולם מפשפשים במעשיהם אז יראה חכם מה הוא אומר הגאון בעל ק"נ הנ"ל חרוזה זו לא יושלם אצלי כי' הנה שפתי צדיק ידעון רצון לא מיחה לרבים ולא אסרו מלאמרו בהחלט רק לא יושלם אצלי כתב. אבל כסיל יפרוש אילתו להכריז בפומבי שהאומר נוסחות ופזמון הנ"ל כאלו עובד ע"ז הוא והנה בנפשו דיבר אותו פ' הרב מרי' דאהרי אשר מיאן במלאכי רחמים ונהפכו לו לאכזרים כמו זר לזר אין לו מזור ולשטותו הנה שבק רבותא היותר תדיר לומר מכניסי רחמים כו' ונקט לדחות מלאכי רחמים שפזמון זה אינו תדיר כ"כ והן אמת כי אלו לא שמעתי מפה קדוש אדמ"ו רשכבה"ג מוה' מרדכי ב בנעט זצלה"ה שהיה אומר נוסחא שלו בחרוז מדת הרחמים כו' שנדפס בשמו במחזורים לא הייתי משנה גם אני מנוסחה ישנה כמו שהיא לפנינו במחזורים ישנים אמנם גם מרן זצלה"ה רק לעצמו הוא היה אומר שינוי נוסחא בזה לבד. אבל לא מיחה להציבור מלומר כנוסחא ישנה גם בפניו וגם הוא היה אומר עם הציבור הפזמון מלאכי רחמים וכן מכניסי רחמים כו' בימי הס יחות בשוה עם כל הציבור בלי שום שינוי ובאמת כבר עמדו קדמונינו ע"ז בתשובת שמש צדקה חא"ח סימן כ"ג כ"ד מראה פנים לכל צד. ובתשובת ח"ס על א"ח סימן קס"ו ועיין בספר העיקרים מ"ב פכ"ח ובענפים שם והמפרש סאטנב במורה נבוכים פ"ג ממ"ג לא ראה בזה דברי הענפים ולע"ד מקורן של ראשונים כמלאכים טהורי לב מיסדי נוסחות אלו בפזמונים מפורש כן יוצא מהש"ס בסנהדרין פ' נגמר הדין היערוך שועך לא בצר א"ר יוחנן לעולם יבקש אדם רחמים שיהי' הכל מאמצין את כחו ואל יהו לו צרים מלמעלה ועיין מג"א סי' ס"ח וכן אנחנו נוהגים כרבותינו עונים ואומרים באהבה יהיה חלקינו עם כל עובדי ד' המתפללים סליחות ואומרים פזמונים הנ"ל כי ישרים דרכי ד' וצדיקים ילכו בם כו' והדברים עתיקים כו' דברי חז"ל קיימים וחיים ונעימים למבינים ככתוב מבקשי ד' יבינו כל ואח"ז רב מצאתי בספר תניא רבתא לר' יחיאל הל' ר"ה בשם ה' אביגדור על נוסח מכניסי רחמים כו' כיו"ב עפ"י הגמרא דסנהדרין הנ"ל עש"ה והנאני ואין עת להאריך יותר:

נאום ידי"נ ואוה"נ דוש"ת הק' יהודה אסאד:

תשובה כב

שלום וכל טוב לאהובי תלמידי החביב ה"ה הרב המאוה"ג ומופלג במעשים טובים צדיק נשגב כש"ת מוה' משה בער שאהן נ"י מורה הוראה לעדת ישורון בק"ק וויעדען:

גי"ה קבלתי ושמחתי בו כי נודע לי משלומו וטובו וכן אתנו תהלי"ש הגדול החיים והשלום כן יוסיף ד' לעשות גם עמנו גם עמך חסד ורחמים לטובה ולברכה אמן ואבוא בקצרה להשיב בעזה"י על ספיקותיך אשר הצעת לפני א' בקשת לבאר לך פירוש הפסיקתא בילקוט תהלים סי' תשע"ח וז"ל למען יחלצון ידידיך אמר דוד לפני הקב"ה למה כל דרחים לך מטרף ועובדיהון נמחין מכאן קבעו חכמים רצה והחליצנו בשבת אמר דוד לפני הקב"ה למה כל דרחים לך תשש ועובדיהון גוברנין כד"א ועצמותיך יחליץ עכ"ל והיא מחוסר הבנה ותמוה ובקשת לבאר לך כוונתו נ"ל כוונתו פשוט עפ"י מאחז"ל בילקוט ישעיה סי' שנ"ה והוא במדרש רבה ס"פ בהר וז"ל ועצמותיך יחליץ ישמיט יזיין ישזיב יניח ישמיט כד"א וחלצה נעלו מעל רגלו. יזיין כד"א חלוצים תעברו ישזיב כד"א חלצני ה' מאדם רע ויניח מכאן קבעו חכמים לומר רצה והחליצנו בשבת עכ"ל הרי דתיבת יחליץ כולל ד' לשונות לכן בפסוק למען יחלצון ידידך מפרש בו הפסיקתא שנים מתוך ארבע בין מלשון יניח בין מלשון יזיין אמר דוד לפני הקב"ה למה כל דרחים לך היינו ידידיך אוהביך כדת"א על ואהבך וירחמיך. מטרף ועובדיהין נייחין פי' מטרף מלשון הטריפני לחם חיקו וכן טרף נתן ליריאיו ור"ל למען יחלצון ידידך ראוי שיהיה כל אוהביך ונתפרנסין ונזונין שלא בצער אלא במנוחה מלשון רצה והחליצנו בשבת עד"ה יעמדו זרים ורעו צאנכם כו' מלאכתן נעשית ע"י אחרים וגם מלשון יזיין ניחא אמר דוד לפני הקב"ה למה כל דרחים לך תשיש ועובדי גברנין כד"א ועצמותיך יחליץ פי' כל אוהביך ידידך קצירי ומריעי פירש רש"י הני רבנן תשושי כח: ובעבודת ד' יחליפו כח כמ"ש ברכו ה' כי' גבורי כח עושי דברו כו' וכתיב וקוי ד' יחליפו כח א"נ מטרף ר"ל מלשון כי הוא טרף וירפאינו יך כו' פי' למה כל דרחים לך מטריף מינים ועעינים דווים וסגופים וראוי שיחלצון ידידך ר"ל שיהיה עובדיהון נייחון בהשקט ומנוחה כטעם בשבת רצה והחליצנו. וכן למה דרחים לך תשיש הם חלושי כח וראוי שיחלצון ידידך שיהיה עובדיתון גוברנין גבורי כח עוש דברו כטעם ועצמותיך יחליץ כנ"ל ועיין ברע"ב במשנה ספ"ג דערובין:

ב העירות ע"ד פלוגתא מהר"ם גלאנטהע עם בעל ס' הזכרונות אי מותר להשלים מאה ברכות בשבת ע"י להביא לפניו פירות בזה אחר זה אפילו שברכותיהן שוות:

הנה דבריהם הובאו במג"א סימן רט"ו בסוף. ובס' תוספת שבת רסי' ר"ץ ובש"ע ססי' רט"ו הוא לשון הרמב"ם בפ"א מברכות ועלי' מייתי המג"א פלוגתת' ולא הכריע והפ"ח בא"ח ססי' ס"ז העלה להוכיח דאיסור ברכה שא"צ רק מדרבנן הוא. וכבר הליץ בת בתשו' מהר"ש הלוי בעד מהר"ם גלאנטה ומייתי מתשובת הרא"ש כלל י"ד סימן ד' שכתב לחלק ולהפסיק סעודת שחרית של שבת בברכת המזון ואחר כך לברך המוציא ע"כ דס"ל איסור ברכה שא"צ רק מדרבנן היא מדת חס חסידות הוא כו' וסייעתו מזה לדעת מהר"ם גלאנטא ואשתמיטתיה תשובת הרא"ש זו להרב ס' הזכרונות אמנם הברכי יוסף בא"ח סימן מ"ו אות ו' האריך ליישבו היטב והעלה דהעיקר כדברי ס' הזכרונות וסייע' וכ"כ עוד הברכי יוסף בסימן ר"ץ וסי' רט"ו וכן העלה הגאון בס' תוספת יוה"כ ביומא דף פ' סוף ד"ה אחר ימים יע"ש: נאום רבך אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה כג

יראה בנחמה בעיר ה' שמה וישיג ששון ושמחה בעיר הנחלה והמנוחה ה"ה כבוד אהובי תלמידי הותיק מלא עתיק. הרבני ירא שלם ומושלם במו"מ טובות החרוץ ושנון כמהו' משה בער בק"ק פ"ב יע"א:

גי"ה בשבוע העבר קבלתי לנכון ושמחתי בדבריך אשר בשרתני כי הטיב ד' עמך כן יוסיף ד' לעשות עמך אות לטובה ובכל אשר תפנה הצליח אס"ו: וע"ד שאלותיך להודיע לך מקורן של מאז"ל המובאים בספר העקידה קצתן שלא מצאת וגם שאר ת"ח לא ידעו איה אפוא המה אמורים הנה תמיהני הצרי אין בגלעד כו' ולמה לך להביא ממרחק. ומה אדע אשר לא ידעו הרבנים ת"ח גדולים דפ"ב נ"י ובראשם ידי"נ הרב הגאון אב"ד נ"י ואמרתי לכבודי יצא וחלילה לי למנוע בר מה שיש אתי א' מה שהביא העקידה בפרשת חקת שער ע"ט מאחז"ל במנחות כ"ט ע"ב בשינוי גדולה שהשיב משה להקב"ה אחרי ראותו לר"ע שלח נא ביד תשלח כו'. הנה מאמר זו הוא מדרש אברך הובא בילקוט בפרשת שמות ברמז קע"ג בד"ה אם נאמר אהיה עם פיך למה נאמר הוריתיך ואם נאמר הוריתיך למה נאמר אהיה עם פיך כו' והראהו ר"ע דורש כתרי אותיות אמר אין לי עסק בשליחות של מקום שנאמר ויאמר בי ד' שלח נא ביד תשלח מה עשה הקב"ה כו' ואומרים הלממ"ס כו' עכ"ל והוא מאמר נפלא יעו"ש ואין זה אותו המימרא דר"י אמר רב במנחות דף כ"ט בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה קושר כתרים לאותיות כו' א"ל רבש"ע יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי כו' דמשמע בשעה שעלה משה למרום לקבל את התורה כך היה מעשה אבל המאמר בילקוט הנ"ל אסמכיה על סידורא דקראי בפ' שמות ויאמר ד' כו' אנכי אהיה עם פיך והוריתיך כו' ויאמר בי ד' שלח נא

כו' משמע שאז מיד גילה הקב"ה למשה והראהו ר"ע דורש כו' כאמרו והוריתיך. ומיד אמר משה מעתה אין לי עסק בשליחות הקב"ה גם בשליחות הראשון במראה הסנה ולא כשעלה למרום. ולמדרש זה לא היה זה חידוש אצל משה בשעת מתן תורה וע"כ מדרשים חלוקים הם והעקידה יותר הו"ל להביא לענייננו מאז"ל מש"ס דמנחות:

ומה שהביא העקידה בשער פ' בחטא משה שהיה על שהכה הסלע במקום הדבור שהיה מתקדש ד' יותר כו' ע"ד לחכימא ברמיזה ולשטייא בכרמיזא כו' הנה הוא מאמר חז"ל במדרש משלי רבתא פרשה כ"ב בפסוק חנוך לנער כו' וז"ל וכה"א אולת קשורה בלב נער שבט מוסר ירחיקנה ממנה ומי מסירה שבטה של תורה אם זכה אדם לשבט מוסר מוטב ואם לאו הרי מלקות ב"ד מתלא אמר לחכימא ברמיזא ולשטייא בכרמיזא כו' עכ"ל ופירש באגרוף תרגום כרמיזא: ומ"ש בשער פ"ח מייתי ענין שאמרו כתבוה בשוקא וחתמוה בברא כו' הוא נוסח השטרות שנוהגים הסופרים כמבואר בנחלת שבעה ומקורו הוא בש"ס בב"ת ד' מ"ם ע"ב בתוס' ובברא"ש עפ"י סוגי' הש"ס יעו"ש:

ומאמר כל זמן שאין בהמ"ק קיים אין הכסא שלם ואין השם שלם הוא מבואר בתנחומא ס"פ תצא ובילקוט ס"פ בשלח רמז רס"ז ורס"ח כי יד על כס יה כו' וכי בשר ודם יכול לפשוט ידו בכסא של הקב"ה אלא ע"י שהחריב ירושלים שנקרא כסא ד' כו' כל זמן שזרעו של עמלק קיים בעולם לא השם שלם ולא הכסא שלם כו' ע"ש והיינו כל זמן שאין ביהמ"ק קיים שעמלק פשט ידו בכסא ד' כנ"ל. ובמסכתא עירובין דף י"ח וא"ר ירמי' א"ר אלעזר מיום שחרב בהמ"ק דיו לעולם להשתמש בשתי אותיות שנאמר כו' ועיין מהרש"א ורי"ף בחיא"ג שם בזה:

ומאמר הכל תלוי במזל אפילו ס"ת שבהיכל הוא בזוהר גדול פ' בראשית עמוד קל"ד בד"ה ותוסף ללדת כו' ובתקוני זוהר תיקון ס"ט בד"ה ותוסף ללדת כו' ובז"ג פ' נשא עמוד רנ"ג בד"ה קם ר' אליעזר בריה כו' וכן הוא בתיקון ע' בתק"ז סוף דף פ"ט הכל תלוי במזל כו':

ומ"ש העקידה בפ' הברכה שנפש הרשעים הוא קשה לצאת כמו הצמר הנאחז בין הקוצים כו' הוא מחז"ל במסכת ברכות דף ח' ע"א ע"פ ולמות תוצאות כו' קשה שבכולן כו' כחזרא בגבבא דעמרא ופירש רש"י כדברי העקידה ע"ש והנה הראיתיך מקומם לכן כשיודפסו העקידות החדשים מקרוב יוכלו לציין כל מאמרים הנ"ל כמו שכתבתי: הכ"ד אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה כד

ד' שלום ישפות שלום לאהובי תלמידי הרב הגדול מופלג החרוץ ובקי הצדיק כש"ת מוה' מל"ך דיין נ"י:

מה שנשאלת על נער א' יתום מאו"א ואין יודע אם הוא בן י"ג שנים לבר מצוה או הוא בן יב"ש:

הנה המ"ל פ"ב מאישות הלכה י"ט על ספיקו דהרמב"ן בקטנה שלא נודעה מספר שנותיה והביאה ס סימנים וכו' דקדק המ"ל מדברי ה"ה דוקא אם עכשיו היא גדולה בשנים בודאי הוא דמסופק הרמב"ן וכו' אבל בקטנה אשר נסתפקו בשנותיה והביאה סימנים אם דנין אותה עתה כגדולה בודאי כדי שתחלוץ להקל לא עלה על דעת שום ספק בזה להקל וכו' עש"ה ומינה משמע דבלא הביאה סימנים אין שום ספק כלל להחזיקה בגדולה אפילו להחמיר נמי לא דאוקמה אחזקת קטנות דמעיקרא וזה מוכיח מדלא הביאה סימנים ע"כ בודאי קטנה היא דעפ"י הרוב הגיעה לכלל שנותיה מביאה סימנים כמ"ש תוס' בנדה מ"ו ע"ב ומ"מ להחמיר במצות חינוך להחזיקו שהוא סמוך לפרקו מופלא סמוך לאיש ודאי חיישינן דקודם י"ג לא היה לו להביא סימנים וספק הוא להחמיר ולא מהני ביה חזקת קטנות חזק' דמעיקרא בלבד. כיון דעשוי ליפסק ולהשתנות כמבואר בתוס' יבמות ס"ח סוף ע"א [עיין בס' שב שמעתתא להגאון קצה"ח ח שמעתא גי פי"ג ושמעתא א' ספ"ק השיג על מהרי"ט בתשו' והעלה דחזקת קטנות חזקה מעליא היא ע"ש] כפי שפירש כוונתם מהרי"ט בתשו' ח"א סימן מ"א מ"ש באורך בדברים אמתיים דזמן ממילא אתי דבכל יומא גדלה ואתאי וכו' אבל להקל ודאי נהי דחזקת קטנות לאו חזקה היא. מיהת ספק הוי ולהחמיר אפי' באיסור דרבנן בכה"ג דספק חסרון ידיעה הוא זה כנ"ל פשוט ולא עיינת במקומו לכן כתבת שלא מצאת כעת מי שמעורר בזה:

ונידון מעות המקובץ לסיעת אנשי הצבא לפדותם יפה דנת דכבר זכו בהם הנערים כולם ע"י הגזברים ואסור לשנותם ומעשים בכל יום שגם במעט ממון יכולים להשיג רשיון (אורלויב) או חפשי לחירות עולם [אבשיד] ע"י השתדלות ועצות וגם אז"ל גזירה עבידא דבטלה ואין מעצור לד' להושיע כו' וכבר הוריתי כן דנתי הלכה למעשה להתם י"א כ"ה רפאל נ"י וואלנער בק"ק בוהר על בן השמש דשם, והסכים הקב"ה על ידינו שבקרוב אחר איזו חדשים נפדה הנער ומבואר אצלינו בתשו' ארוכה עפ"י דיני התורה: נאום רבך אוה"נ הק' יהודא אסאד:

תשובה כה

שוכן סנה שלום יענה בכל עת ועונה ורעה אליו לא תאונה. ה"ה ידידי תלמידי חביבי הרב המאור הגדול מעוז ומגדל עוסק בתורה יום וליל. הצדיק כבוד ש"ת מוה' מב"ל נ"י: וע"ד שאלתו דפרו"מ בדבר הלכה, וז"ל בכפר א' ישנו שם מנין מצומצם עשרה ישראלים בתוכן א' מהם שיכול לקרות את המגלה והוא נשבע על א' מאותן העשרה שלא ידבר עמו אם אותו איש הנאסר רשאי לשמוע המגילה מהאיש שאסר על עצמו הדיבור עמו. כי מבלעדו אין להם מנין עשרה ע"כ: ודימה פרו"מ ני' נדון זה לדין מודרים הנא' שאין מצטרפים לזימון בש"ע א"ח סי' קצ"ו ובאוכלי' מככר בעה"ב מצטרפים א"כ בנשבע שלא ידבר עם חבירו מסתבר דאסור לזמן עמו דכשאומר לו נברך הא ודאי מקרי מדבר עמו. וה"נ בנ"ד אינו רשאי לשמוע מאותו איש האוסר עליו דיבורו עמו קריאת המגילה עכד"ק:

הנה לענין ברכת המזון יפה כיון האמת שכ"כ בס' ברכי יוסף בא"ח ססי' קצ"ו וז"ל ראובן נשבע שלא ידבר עם שמעון ואכלו ביחד עם אחר אין ראובן יכול לזמן לפי שהוא מדבר עם שניהם ואומר להם שיהיו מזומנים לברכה הרב מוהר"י פראגי והמה בתשו' כנ"י סי' ק"ה עכ"ל:

אבל לשמוע קריאת המגילה מהאיש שאסר א"ע בשבועה מלדבר אליו שפיר רשאי זה לשמוע ממנו ויו"ח בזה דשומע כעונה וכמו דפרו"מ נ"י עצמו הראה על הדין בש"ע יו"ד סימן רכ"א סעיף י' דמי שנשבע שלא ידבר עם חבירו מותר לדבר עם אחר והוא שומע: ואף דהש"ך סקנ"ד בשם הב"י מחלק דדוקא באין מכוין להשמיעו הוא דשרי א"כ קריאת המגילה דצריך לכוין להוציא את השומע יהיה אסור. נ"ל אין דמיונו שוה בזה דודאי אם הקורא המגילה כבר יי"ח לעצמו. וקורא שנית כדי להוציא את זה הנאסר שנשבע הקורא כבר מלדבר עמו לבד. נ"ל שאסור אע"ג דהוא מחויב ומצווה עליו להוציא את חבירו י"ח מצוה משום ערבות דכל ישראל הם ערבים זה על זה למצות ואם נשבע שלא לדבר עמו ה"ל נשבע לבטל את המצוה ולא חל כלל: ומסתמא הל"ל דלא כיון בשבועתו רק על דברי רשות ולא לבטל את המצוה מ"מ גם לבטל את המצוה חל ע"י כולל סתם כמ"ש תוס' בשבועות כ"ד פ"א ואפילו להש"ך ביו"ד סימן רל"ט סוף סק"כ וט"ז שם י"ל בעי' כולל לכ"ע אין כופים אותו לשאול עליו לבטל מצוה דרבנן. משא"כ בכה"ג בנ"ד שבע"כ הוא קורא המגילה להוציא א"ע י"ח וגם את אחרים שעמו ואינו מכוין בפרטות להוציא את זה שאסר א"ע מלדבר אליו אלא סתמא מכוין הקורא להוציא את כל השומעים קולו ידי חובתם אף למי שהיה עובר אחורי ביהכ"נ וכו' ואינו מייחד קריאתו אליו ודאי הוא

מותר לקרות המגילה לפני כולם וכולם יוצאים י"ח אע"ג דזולת זה האיש הנאסר ליכא מנין עשרה הא קיי"ל בש"ע סי' תר"צ סח"י מגילה בזמנה אם א"א בעשרה קורים אותה ביחיד ולשון הב"י בש"ך בסי' רכ"א הנ"ל ז"ל אבל אם נתכוין להשמיעו אעפ"י שיש אחר ביניהם שדבריו כלפי אותו האיש לא יפה עשה עכ"ל ובנ"ד הרי אין דבריו כלפי אותו האיש וגם ל"ל לא יפה עשה דהא בע"כ הוא עושה המצוה לקרוא את המגלה לעצמו ולאחרים וודאי אינו מחויב לומר או לכוון שאין מכוון להוציא את איש פלוני. ואדרבה הרי הרמ"א בסימן תקפ"א כתב צריך שיוציא כל אדם בתפלתו ואם יהיה לו שונא ומכוין שלא להוציא גם אוהבו אינם יוצאים וכו' ובע"כ א"כ מכוין להוציא כל מי שישמע קולו בסתם ומיגו דכל שמנה האנשים אחרים יי"ח גם אותו פ' הנאסר יוצא בשמיעתו מפי הנשבע הנ"ל וכעין דוגמא דאמרי בסוכה דף ז' מיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת. וה"נ איפכא סיכך ע"ג מבוי שיש לו לחי מיגו דהוי דופן לשבת הוי נמי דופן לענין סוכה והנה הר"ן בנדרים דף ט"ו ע"א ד"ה הלכה ודף ל"ה ע"א ד"ה למעול פליג עם הרמב"ם מי מהם עליו האיסור ולוקה אי על האוסר או על הנאסר ונ"ל התם דוקא בזה נהנה וזה מהנהו דאיכא מעשה אבל בנ"ד נשבע שלא לדבר עמו ושוב משמיע לו קול קריאתו המגילה אגב אחרינא ודאי לכ"ע אין כאן שום איסור על שום א' מהם כנ"ל ברור: נאום אוה"נ הק' יהודא אסאד:

תשובה כו

לכבוד אהובי תלמידי היקר הרבני המופלג מורג חרוץ ושנון ומחודד כ"ש מוה' חמ"ש נ"י:

יקרת מכתבך קבלתי לנכון ושמחתי בשמעי משלומך הטוב כן יהי' ה' עמך עד עולם. ועד"ת שעמדת על הב"י א"ח סי' נ"ה אעתיק לך מה שכתבתי בזה מאז זה לשוני ע"ד הב"י בא"ח סימן נ"ה בשם האגור ע"ש תי' מהר"י מולין אם ישן א' מ"מ מצטרף משום כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ע"ש ובמגיה במ"ל הל' בכורים פ"ג כתב בשם בני יעקב וכה"ג ע"ש מהרד"ך דלא אמרינן הכי, אלא היכא דאתמר בגמרא ונעלם מהם דברי האגור אלו וראיתי להט"ז בסק"ד השיג ע"ז ולענ"ד לק"מ דמה שהקשה על הראי' דנפ"ל מדריב"ל דאפילו קטן מצטרף והרי לא קי"ל כריב"ל ואפילו ר"ת לא עשה מעשה הכי ע"ש כבר מבואר כוונת האגור בזה הראי' ובמג"א סק"ח דה"ט דלא קיי"ל כריב"ל משום דאין שכינה שורה אלא על גדולים מחויבים במצות אבל בהא דס"ל דא"צ שמיעת וכוונת הקטן קיי"ל כוותי' ונ"מ בישן דמצטרף: ומה שהקשה עוד ע"ז הראיה דלמא קטן שאני דישן גרע טפי כיון דסליק נשמתי' ושרי' עלי' רוח מסאבות' לא הוי בכלל קדושה ע"ש

וזה תמוה בתרתי חדא הא גופא מנ"ל דלמא האי דזוהר דוקא בישן יחידי מיירי אבל כה"ג שהיו עשרה ושכינתי' שרי' בגווייהו אע"ג דא' מהם ישן אזלה שכינתא מינייהו וממילא נשאר בו נשמתו כיון דשכינת' תמן ולא שלטא שם רוח מסאבותא כלל אפילו שהוא ישן בתוך עשרה:

ועוד א"נ סלקא נשמתיה מאי הוי הרי עבריין עובר עבירה יוכיח שג"כ ע"י החטא נסתלק נשמתו ולא נשאר בו רק נפש ורוח וג"כ רוח מסאבא שרי' עליו ומ"מ מצטרף דאעפ"י שחטא ישראל הוא וקרינן ביה ונקדשתי בתוך ב"י וה"נ ישן נהי דרוח מסאבא שריא עלי' וסלקא נשמתו ישראל מקרי לכל דבר ואסור להזיקו ואיכא קידוש ה':

ומה שהקשה עוד דאפילו ריב"ל דוקא בקטן קאמר כיון דלא אפשר לעשותו גדול, משא"כ בישן דאפשר להקיצו ק' הרי גם עבד מצטרף לדידיה אע"ג דאפשר נמי לשחררו משום מצוה דרבים וכדעבד ר"א באמת:

ומה שהקשה עוד על הראי' שהביא רבו של הב"י מהא דמתפלל ואין יכול לענות עמהם מצטרף דהתם מ"מ יכול לשתוק ושומע כעונה משא"כ בישן נ"ל דהא דמתפלל ואין יכול לענות עמהם הרי כולל אפילו לחרש אינו שומע מצטרף והרי היא כישן שאינו מדבר ואינו שומע מ"מ ונקדשתי בתוך ב"י מקרי:

ומה שהקשה עוד על מ"ש האגור לנפשיה ממ"ש הרא"ש דבעי' י' דצייתי ותי' מ"מ נהגו עלמא לצרף אפילו משיחים שיחת חולין ותמה ט"ז אין מביאין ראיה מן השוטים שעושים איסור גדול כזה וגם חלילה לצרף אנשים פושעים כאלו וכו' ותו כבר קבע בש"ע לקמן אם אין ט' מכוונים לחזרת ש"ץ התפלה ה"ל קרוב לברכה לבטלה א"כ כ"ש לישן ע"ש. לענ"ד כל דבריו בזה דברי תימא הם. חדא הרי האגור עצמו הקשה מדברי הרא"ש דבעי' י' דצייתי והוא הוא דברי הש"ע באם אין ט' מכוונים וכו' הנ"ל וכמ"ש המג"א סק"ח ותי' דלא נהוגין הכי דהא חזינן אפילו משיח שיחת חולין ואין שומע נהגו עלמא להצטרף ור"ל ומנהג עיקר ומבטל הלכה ולא נתפשטה הוראת הרא"ש ופסק הש"ע הנ"ל ופוק חזי מה עמא דבר ובדבר דכולי עלמא נהוגים דינא הכי דאטו כולי עלמא פושעים נינהו ועוד דברי הרא"ש וש"ע הם לענין תפלת י"ח דוקא אבל קדושה וקדיש וברכו אפי' א' לבד שלא שמע אומרו בעשרה בשביל עצמו אף שאותן הט' כבר יצאו י"ח ובכה"ג ודאי אפילו ישן מצטרף וגם המשיח שיחת חולין מאותן הט' מצטרף וחלילה לומר ולקרותו פושע דמה לו בזה אם חבירו שלא היה שמע מקודם קדושה ועד עתה שרוצה לאמרו בצירופי לעשרה לא מצאתי לו עון בזה ושפיר מצטרף ישן ג"כ ועוד מה זה שכתב ט"ז חלילה לצרף פושעים כאלו וכו' והרי עבריין עובר עבירה. נמי מצטרף ודברי הרא"ש

רק משום לתא דברכה לבטלה הוא בחזרת תפלה אחר שכבר יי"ח בתפלה אבל לעולם אפילו אין עושים כדין בשיחתן דברי חול מצטרפים שפיר לדבר שבקדושה והה"נ ישן ותדע דהא ריב"ל ס"ל קטן מצטרף ומדהביא המחבר הכא בסימן זה ס"ד דעת ר"ת ליש מתירין לצרף קטן דס"ל כריב"ל ואלו לקמן סימן קכ"ד ס"ד הביא בסתם סברת הרא"ש בלי חולק משמע דגם ר"ת מודה לו בזה ואתמהה הרי קטן לאו בר כוונה הוא וכן עבד ועכצ"ל חזרת תפלה שאני מדבר קדושה וראיתי להפ"ח הסכים עם הט"ז עפ"י קושיא זו מהרא"ש דלקמן קכ"ד דבעי' ט' מכוונים לתפלת ש"ץ ע"ש ותמוה מאד מאחר שהאגור הקשה לנפשיה מהא דהרא"ש ותי' לי' כנ"ל שוב אין לתפוס עלי' יותר בזה אפי' אם תירוצו לא ניחא להו ומכ"ש דתירוצו נכון כמ"ש לעיל ובהג"ה בפ"ח ציין על מ"ש הב"י בא"ה סימן קל"ח בשם הרא"ש דישנה לית בה דעת כלל וגריעא מחרשת ע"ש ור"ל א"כ דון עינה ק"ו כיון דחרש אינו מצטרף ק"ו לישן ע"ש ולענ"ד לא דמי להדדי דהתם הב"י הביא מיד אח"ז וז"ל והרשב"א כתב דאין הענין משום דעת אלא לפי שאין לה יד כלל וה"ז כנשתטית או שאינה יודעת לשמור גיטה וגם הר"ן כתב אע"ג דלא בעי' דעתה דידה מקום המשתמר בעי' וכשהיא ישנה לא מינטר כלל ע"ש וא"כ לכאורה דברי הרא"ש תמוהים הרי א"צ דעתה וגם מה חילוק יש בענין הדעת בין ישנה לחרשת הרי חרשת ג"כ לית בה דעת כלל ודוחק לומר דכוונתו לר"א בפ' חרש דס"ל דעת' קלישתא אית ליה משא"כ בישן מודה ר"א לכן נ"ל דלא פליגי וגם הרא"ש כוונתו כהר"ן ורשב"א אע"ג דחרשת מתגרשת משום דל"צ דעתה מיהת חרשת יודעת לשמור עצמה וגם את גיטה אבל ישנה לית בה דעת כלל ולא מינטר כלל לא את עצמה ולא גיטה לכן גריעא מחרשת וא"כ התם בגט דוקא דמשתמר בעי' בשעת נתינת הגט לרשותה משא"כ בתפלה נהפוך הוא חרש אין מצטרף דהוא כשוטה וקטן וגרע מינייהו דבעי' יודע' למי מברכין וקטן אתי לכלל ידיעה וגם משחרב בהמ"ק נתנה נבואה לתינוקות ושוטים א"כ מצטרפים טפי להשראת שכינה וגם ריב"ל נקט קטן דוקא מצטרף אבל חרש דלא אתי לכלל דעת למי מברכים וגם לא ניתנה לו נבואה דהא אינו מדבר לכן אפילו ריב"ל מודה דלא מצטרף אבל ישן אתי לכלל דעת כשיעור משינתו וגם אז"ל חלום א' מס' בנבואה לכן אפילו עודו ישן שפיר מצטרף ועדיף אף מקטן דקטן מחוסר זמן משא"כ ישן כנ"ל: ודע דהח"ץ בתשו' סי' צ"ג נסתפק באדם שנוצר ע"י ס' יצירה כמו רבא ברא גברא אי מצטרף לעשרה ע"ש ולדעת הפ"ח וט"ז דישן אין מצטרף א"כ ק"ו הוא דהא טעמא הוא לפי שנשמתו נסתלקה ואדם כהאי אין בו נשמה כלל רק רוח חיוני כמ"ש בספרים וע"כ גם הח"צ פשיטא ליה מלתא כפסק הש"ע ומג"א דישן מצטרף כנ"ל להלכה ולא למעשה:

שוב ראיתי בחי' רשב"א גיטין ע"ח אמתני' נתן לה גט והיא ישנה וכו' וז"ל וחרשת נמי וכו' מגורשת אבל בישנה אינה מגורשת דלאו בת אגרושי היא ולאו משום דבעי' דעתה אלא שאין גיטה שמור בידה וגריעה מחרשת דחרשת יודעת לשמור גיטה ומ"ה י"ל יד להתגרש אבל זו אין לה יד כלל וכו' וישנה אעפ"י שיש כאן דעת ועדים אינה מגורשת דאין הענין משום דעת אלא לפי שא"ל יד כלל וה"ז כנשתטית שאינה יודעת לשמור גיטה וכו' הרי שכ' כלשון הרא"ש ופי' כנ"ל:

וע"כ גם הב"י בא"ה לא נתכוין לומר דפליגי דא"כ הל"ל אבל הרשב"א כתב וכו' אלא כמ"ש ועוד נ"ל דעת הר"מ בישן טעמא אחרינא ס"ל שכתב בפ"א מגרושין דין ט' ומנין שאינו נותנה לה אלא בתורת גרושין שנאמר ס"כ ונתן בידה שיתן אותו בתורת ס"כ אבל אם נתנו לו בתורת שהוא שט"ח או מזוזה או שנתנו בידה והיא ישנה ונעורת והרי הוא בידה אינו גט וכו' הרי דעתו בהדיא דה"ט לפי שלא היה הנתינה בתורת גירושין ולא משום שאינה בת דעת וע"כ משום סמי' בידן להקיצה וממילא נשמע לדין תפלה דשפיר ישן בר דעת מקרי ומצטרף לעשרה:

וע"ד ב"י א"ח סימן נ"ה כתב מרדכי בשם ר"ש דעבד ואשה מצטרפים וכו' ופשוט הוא שזהו לר"ת שפסק כריב"ל דעבד א' מצטרף וסובר רבי' דה"ה לאשה דבכל דוכתי' אשה שוה לעבד וכו' ע"ש לשון זה ק' דהא קודם לזה כ' מרדכי הביאו ב"י נמי קודם לזה וז"ל ועבד נמי איתא בכלל ונקדשתי דשכינתא שרי' אכל מחויבי מצות וב"ב וכו' וא"כ כל עיקר חיוב מצות שעבד חייב בהם מאשה היא דילפינן לה מגז"ש לה לה וא"כ ריב"ל נקט עבד לרבותא אע"ג דחזקתן רשעים עיין ש"ך יו"ד סימן א' ומכ"ש אשה ולא כב"י דה"ה לאשה דאשה שוה לעבד אלא לא מברכי' אשה וקמ"ל דעבד שוה לאשה. אבל ק"ל הרי ונקדשתי בתוך ב"י כתיב ובכ"מ דרשינן ולא בנות ישראל וצ"ל דוקא כל עשרה נשים אמעטו מהאי בני ישראל אבל אחת שפיר מצטרפת וקרינן בהו בתוך בני ישראל כנ"ל:

נאום רבך הנאמן הק' יהודא אסאד:

תשובה כז

יתענג על רב טוב ושלום עד בלי ירח. ה"ה כבוד אהובי תלמידי הותיק מלא ברכת ד' חמר חדת ועתיק. חריף ושנון ובקי צדיק ונשגב שמו מוה' משה ליב כ"ץ נ"י דיינא בק"ק נ"ש יע"א:

גי"ה קבלתי זה שלש שבועות ואתו הסליחה על איחור תשובתי. ועתה הנה באתי להשיב שואלי דבר ע"ד בתי הכנסיות קטנים אשר המה בעיר ד' שמה ולהיות כעת נתמעטו דיורים ותושבים מהולכי לביהכ"נ הגדולים גם בשבתות ויו"ט. לכן רצו אקרו"ט יצ"ו

לבטל קצתם מבהכ"נ הקטנים מפני כבודם של הגדולים והבד"צ יצ"ו הסכימו והורו לאסור לשנות בהכ"נ הקטנים לדבר הרשות לדור בהם ומשום דלא פקעה קדושה בכדי אבל אם רשאים ז' טובי העיר למוכרם ולתפוס דמיהם בקדושה כזה בזה לא השוו דעת הבד"צ יצ"ו בהסכמה אחת ונפשו הטהורה אוותה לדעת מה דעתי אומר בזה. ואליעה לו אשר ד' יורני:

הנה ז"ל הג"א ר"פ בני העיר יחיד שבנה ביהכ"נ ונתנו לבני העיר לגמרי שגם הם יש להם רשות לחזק בדק הבית ולהוסיף על הבנין ואין לא הוא ולא יורשיו יכולין למחות בידם הרי הוא של הקהל יש לו מכר עפ"י ז' טובי העיר אבל אם נתנו כך לטובים שאין לו ולב"כ למחות מלבוא אל תוכה להתפלל אלא ששייר לעצמו שאין רשות לחזק בדק הבית ולהוסיף על הבנין אלא הוא או יורשיו אין לו מכר כ"א עפ"י הקהל ועל פיו או עפ"י יורשיו מא"ז עכ"ל ובב"י ובד"מ ובב"ח וברמ"א א"ח סימן קנ"ג סעיף ד' הובא בקצרה ורמיז עלי' מעלתו במכתבו ופשיטא מלתא דמה שסיים דהמכר בעי' גם עפ"י קהל היינו משום דמיירי אם בפירוש בפה מלא נתנו להקהל מתחילה אלא דשייר בו כח לעצמו ולא לגמרי נתנו להם גם לחזק ולהוסיף בבניינו דבר זולת רשותו או רשות יורשיו אבל בנדון אנשי עירו סתמא היחירים שייחדו ביתם לביהכ"נ מימי קדם ברחוב שלהם.. ר"ל באותו שוק ורחוב העיר שהם דרים שם ולא נתנו לבני העיר דבר מזה וגם לבוא בקבע להתפלל שם מי שאינו מבהכ"נ שלהם ודאי מיחו בו הבעה"ב וב"כ מפני הדוחק וצרות המקום כי סתמא השכירו או ייחדו המקומות בתוכו להכניס שם הידועים לבד. בכה"ג פשיטא מלתא שאין לקהל שום זכות וכח למכרם בשום זמן ומכ"ש שעדיין נקרא הבהכ"נ על שם בעליו כמ"ש גם מעלתו. ובמג"א ססי' קנ"ד כתב וז"ל המעכב לבנות ביהכ"נ אפילו יש בהכ"נ אחרת בעיר מונע הרבים מלעשות מצוה [ריב"ש ור"י הלוי] ומדברי הרא"ם נראה שס"ל דאם בהכ"נ מכילה אותם אסורים ליפרד. וכ"כ במשפטי שמואל וכו' ור"ש הלוי וכו' עכ"ל משמע בהדיא דוקא לבנות ביהכ"נ אחרת מתחלה הוא דאסורים לפרוד ממקום הראשון. או משום ברוב עם הדרת מלך או מפני האומות מפני מראית העין שיסברו שהם רבים וכמ"ש המג"א שם אח"ז בשם כנה"ג אבל בנ"ד נהפוך הוא לבטל בהכ"נ שכבר נעשה מאז ברצון הקהל וברצון גדול הדור מרא דאתרא. ע"צ ההכרח לפי שלא היה בהבהכ"נ הגדולים מספיקים להכיל במו את עם ד' אף שלפעמים מאז וגם כעת אין הכרח באמצע השנה ר"ל חוץ מרגלים וימים נוראים לאותן ביהכ"נ הקטנים מ"מ אסור לבטלם ואין לז' טובי העיר בהם שום יד ושם לא לשנות ולא למכור זולת רצון הבעלים וב"כ יורשיהם:

ועוד הא דמג"א ססי' קנ"ד הנ"ל בשם תשובת ריב"ש סימן רל"א הוא טעות הדפוס וצ"ל סי' של"א וסי' רנ"ג והובא ברמ"א בח"מ סוף סימן קס"ב וסיים הריב"ש שם דאפילו לבנות להם יחידים ביהכ"נ מתחלה אסור למחות בידם ואפילו הקהל נותנים טעם לדבריהם מפני ישוב בהכ"נ שלהם שלא תחרב מ"מ עושין תקנה לקיים שניהם עכ"ל יעו"ש הרי דגם כה"ג דביהכ"נ אחת מכילה אותם וע"י אותן ביהכ"נ הקטנים יחרב בהכ"נ הגדולה: התיר הריב"ש והרמ"א וגם להחולקים אוסרים רק לה להפריד מהם בתחלה אבל אחר שנעשה מאז בהיתר וברצון כולם ודאי אין לשנותם וחידוש על המג"א שלא תראה מקום על הרמ"א בח"מ סי' קס"ב הנ"ל ועיין תשובת מהר"ם אלשיך ססי' נ"ט ובתשו' מ"ב סימן ד':

ועוד הלכה פסוקה ברמ"א בח"מ סוף סימן קמ"ט בית שהיה בהכ"נ בביתו מימים רבים אסור לשנותו והוא ממהרי"ק שורש קי"ג שהוכיח כן מהא דמערבין בבית ישן ס"פ הנזקין דף נ"ט אע"ג דאיכא טעמא לשנותו אין בידם לשנות משום חשדא ה"נ איכא טעמא דחשיב כמו חשדא שהכל יודעים כי נוח לאדם בהיות בהכ"נ סמוך לביתו כדאמר רב בב"מ כ"ז ברוך אתה בעיר שיהיה ביתך סמוך לביהכ"נ ואפילו רי"ו דפליג התם משום דשכר פסיעות יש מודה הוא דיכול לומר לא הן ולא שכרן ועוד משום טעם אחר יעו"ש וכן פסק המחבר בש"ע א"ח סי' קנ"ג סעיף י"ז ועיין מג"א שם.. והנני חותם בברכה וחיים ושלום כא"נ הטהורה ונפש ידידו אוה"נ הדוש"ת:

נאום הק' יהודא אסאד:

תשובה כח

החו"ש לאוצר בלום ה"ה אהובי ידי"נ הרב המאוה"ג חרוץ נפלא הפלא ופלא מתוק ומסיק מלא ברכת ד' כיומין עתיק כבוד שמו מוה' יוסף העניג נ"י אבד"ק וועראפצי יע"א וכעת הוא ה"ג אב"ד נייטרא:

גי"ה קבלתי וע"ד אשר נשאל עליו בענין הבית הכנסת שמה בקהלתו שהוא קטן מהכיל עם ד' כן ירבו וכו' ורצונם להרחיבם ע"י סתירת כותל מערבית המשמשת עתה לפרוזדור ולצרף הפרוזדור ועוד קצת שטח מן המגרש של ביהכ"נ אל גוף הביהכ"נ ולמיעוט ממונם רצונם למכור מהעצים קורות של ביהכ"נ לצורך הדיוט והדמים יעלו לצורך הבנין ויעשו שוב קורה חדשה בזול ומהודר יותר משל עכשיו:

הן כל יקר ראתה עיני פרו"מ נ"י בכל השייכים לענין זה בגמרא וסברא ובפוסקים ומהפך בהם כחומר אופן בתוך אופן בונה וסותר ובונה בנין קיימא ומעשה אומן ודין הניין לי

והן הלום ראיתי בתשובת שמש צדקה חא"ח סי' א' עד דף י' העמיק והרחיב מאד בזה עיין שם היטב:

ובנ"ד מה שבנה מעלתו יסוד בניינו להתיר לסתור תחילה כדי להרחיב הגבול שיהיה לאחרים מקום להתפלל חדא לשיטת הפוסקים הר"ן וסייעתי' ריש ב"ב דלשמא יתרשלו עולמות לכ"ע לא חיישינן רק שיתרשלו לפי שעה א"כ מותר לבטל קצתם מהתפלל בציבור לשעה כדי שרבים אחרים לא יבטלו עולמות וכמ"ש הר"ן רפ"ב דיו"ט דע"ת משום כבוד שבת הוא ואסרינן בדיעבד לבשל ומבטל בודאי כבוד שבת זו כדי שלא יבטלו בספק כבוד שבתות הרבה ואפילו את"ל חיישינן שמא יתרשלו עולמית היינו דוקא כשבונין החדשה במקום אחר משא"כ כשבונין במקום הישנה דלא סגי בלא סתירה שמקודם אין דנין אי אפשר מאפשר ולכ"ע דוחין חששא דיתרשלו מפני מצוה דרבים. את"ד מעלתו הני תרי טעמי אית להו פירכא ותיובתא הדמיון מדברי הר"ן דביצה לא דמי מתרי טעמא חדא דהתם בע"ת ביטול כבוד שבת הוא בשב וא"ת. אבל בנ"ד ה"ל קום עשה לסתור בידים וכהדר לי' ר' יהושע לר"א גבי מתן דמים כשנתת עברת על בל תוסיף ועשית מעשה בידך וכו'. ועוד הרי אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך ומה שמעלתו ניחא לו הא עפ"י חילוק התוס' דבמצוה דרבים אמרינן חטא כדי וכו' ובנ"ד ה"ל מצוה דרבים ז"א דמהרי"ל בהל' ערוב חצירות כתב והובא במג"א סימן תט"ו סק"ב להתפלל בעשרה אינו מצוה כולי האי וכן העלה בתשובה חות יאיר סי' קי"ב כוותיה ויישב סוגי' הש"ס דברכות דמייתי ליה המג"א לדחות דברי מהרי"ל עפמ"ש המג"א בסימן צ' סק"ל יעוש"ה וגם בתשובת מהר"ם זיסקינד סוף סי' א' פסק כמהרי"ל בזה וכן הפמ"ג בסי' תרי"ג במג"א אות ח' ועיין בסי' נתיב חיים על המג"א סי' רמ"ח העלה לתרץ הצ"ע דמג"א ס' צ' הנ"ל דזהו בעצמו כוונת הש"ס בתי' מצוה דרבים שאני ר"ל כיון דאין משחררו לטובה העבד רק משום מצוה שיהיו נקראים עדה לא חטא כלל בשחרורו ודפח"ח. ועוד שני תשובות בדבר חדא דהא מסיק בגמרא דמנחות דף מ"ח עמוד וחטא בשבת זו כדי שתזכה בשבתות הרבה אמרינן. אבל בנ"ד לסתור ביהכ"נ כדי להרחיבו ה"ל עמוד וחטא בחיל כרי שיז"כו אחרים בש"בת לאח"ר ז"מן דעל הרוב רק בזמן מקרא קדש דהיינו בשבת ויו"ט הוא דצריך לביהכ"נ גדולה להכיל כל העם מקצה [והא לא אמרינן לאדם כנ"ל]. ועוד הרי רוב הפוסקים פליגי על שיטת הר"ן בחשש פשיעה דבשמעתין ולא כט"ז א"ח סי' קנ"ב שכתב דכ"ע ס"ל כהר"ן בזה. ואעתיק לשון הת"ח בחי' ב"ב דף ג' וז"ל בני בי קייטא בסיתווא כתבו בהג"ה תו' דבזמן גדול כ"כ אין לחוש להך טעמא משמע דהא דקאמר משום פשיעותא לאו דמתרמי אונס ולא יבנוה

לגמרי דא"כ כי איכא זמן גדול מאי הוי אלא דלמא מתרמי אונס ופשעי ולא יבנוה לאלתר קאמר וכ"כ הר"ן ז"ל דלא חיישי' דלא יבנוה כלל מיהו בסמוך לא משמע כן דפריך ובבא בן ביטא היכא אסבי' לי עצה וכו' משמע דה"ק היכא אסבי' עצה ולא הוי חיישינן לפשיעותא שלא יבנה כלל מדקא משני שאני מלכותא דלא הדר ביה משמע דלא הדר ביה שלא יבנה אותו כלל קאמר דדוחק לומר דלא הדר ביה ויבנה לאלתר דאין הלשון משמע כן ועוד דומי' דעקר טורא ולא הדר ביה ועוד דא"כ מאי איצטריך למימר מלכותא ת"ל דליכא למיחש שיפשע ויתעצל בבניינו לפי שהיה צריך לבנות לאלתר ובזריזות משום אימת המלכות כדאמר לקמן דשדר שליח וצוה לעכב ג' שנים וכן משמע מפירוש רש"י ז"ל שכתב משום פשיעות דלמא מתרמי אינך ופשעי ולא בנו אחריתי משמע שלא יבנה כלל,, וכ"מ מדברי הרמב"ם ז"ל פי"א מהל' תפלה שסתם וכתב שמא יארע להם אונס ולא יבנו וכו' עד ו וישאר חרוב עכ"ל הת"ח וכן ע משמעות לשון הטור והש"ט סימן קנ"ב שמא יארע להם אונס ולא יבנו האחרת כנ"ל אלא דפרו"מ נחית לחלק בין אי אפשר לאפשר:

וגם ז"א לענ"ד מלבד דהא בנ"ד נמי שפיר אפשר לבנות תחלה כותל מערבית חוצה לפרוזדור במקום הפנוי ממגרש ביהכ"נ ומחברה לביהכ"נ ואח"כ לסתור הכותל הישנה מתוך אמצעית ביהכ"נ ואת"ל נמי שאי אפשר בכך הנה בהדיא כתב הרמב"ם פי"א מתפלה אין סותרין ביהכ"נ כדי לבנות אחר במקומו או במקום אחר וכו' עכ"ל. הרי דגם לבנות במקומו שאי אפשר זולת סתירת הישנה כולה תחלה [ומכ"ת הרגיש ג"כ בזה] ולענ"ד נפ"ל להרמב"ם הכי ממקומו הוא מוכרע מקושית הש"ס ב"ב דף ג' ובבא בן בוטא היכא אסבי' עצה להורדוס האר"ח לא לסתור וכו' וביהמ"ק הא ודאי במקומו בעינן לבנותו וא"א לשנות מקומו הראשון הרי דגם לבנות במקומו נמי אסור אף דא"א לקיים שניהם בב"א כנ"ל ואין להקשות הא גופא באמת מנ"ל לש"ס להקשות מביהמ"ק דבמקומו היה אבל ר' חסדא לא לסתור וכו' עד דבני בי כנישתא אחריתא אמר והיינו ע"כ עד דבני אחריתי במקום אחר קאמר דאפשר בכך שלא לסתור הישנה תחלה. ז"א דס"ל לש"ס באמת מהאי לישנא דר"ח עד דבני אחריתי א"כ לבנות במקומו ממש באמת אסור לסתור הישנה משום פשיעותא. ועוד נ"ל הרי הב"ח פירש כוונת הרמב"ם בלשונו הנ"ל וז"ל אפילו צריך לסתור את הישן תחילה כדי לבנות אחרת במקומו א"כ בונה במקום אחר וצריך לסתור את זו תחילה כדי לבנות האחרת בעצים ואבנים של ביהכ"נ הישן והכי איתא פ' בני העיר דף כ"ו בעובדא דרמי בר אבא דקא מבעי' ליה בהא ופשוט ר' פפא ור"ה לאיסורא וכו' עכ"ל הב"ח. א"כ מבואר דגם בא"א לבנות במקום אחר זולת הסתירות

הישן מפני שצריך לעצים ואבנים של הישן מ"מ אסור א"כ הה"ד נמי לבנות במקומו הראשון אסור לסתור דמאי שנא האי אי אפשר דבמקומו מהאי אי אפשר דשלא במקומו ופשיטותא דר"פ ור"ה הנ"ל לאיסור גם בא"א פריך שפיר על ר"ח מביהמ"ק דהורדוס דע"כ גם במקומו דאי אפשר לבנות זולת הסתירה חייש ר' חסדא לפשיעה וזה נ"ל ברור וצל"ע על הב"ח קצת דלא מייתי נמי חילוק דהרמב"ם הנ"ל מהאי קושי' הש"ס ב"ב ב' הנ"ל מבהמ"ק דהורדוס איפכא לא אפשר וכנ"ל ולפי"ז דמהכא יצא לו הרמב"ם דינו דגם לבנות במקומו נמי אסור לסותרו מבואר נמי דה"ט משום פשיעותא מדמשני הש"ס שאני מלכותא דלא הדר ביה משמע דבשאר אינשא חיישי' לפשיעותא לשמא יחזרו בהם מלבנותו כל עיקר מחמת חסרון ממון ודוחקא דציבורא כנ"ל ולפי"ז נסתר דינו דהב"ח שהוכיח מהשמטת הרמב"ם הך פשיטותא דש"ס במגילה כ"ו דאפי' אם עומד באמצע הבנין החדש חיישי' לפשיעה ואסור לסתור הישנה לצורך בנין החדש בשרגי ולבני ע"כ ס"ל דבאיכא דוכתא לצלויי באמת מותר לסתור בכה"ג וסוגי' ז דמגילה מיירי בליכא דוכתא לצלויי' וכו' עש"ה ולענ"ד נראה דלא השמיטו הרמב"ם אבל העתיקו לאיסורא והוא דהרי הרמב"ם פי"א דין י"ב הנ"ל הוסיף דין א' וז"ל אבל בונין אחר ואח"כ סותרין זה וכו' אפי' כותל א' ממנו בונה החדש בצד הישן ואח"כ ס סותר הישן עכ"ל והכ"מ לא הראה מקורו איה מקומו ונ"ל פשוט דממקומו הוא מוכרע דבתר דמשני אף דאזמינו ליבני וכשורי חיישי' ז זימנין אתרמי להו פדיון שבוים ומזבני להו וכו' פריך א"ה בנו כמו קודם שהתפללו בו כפי' התוס' ומשני דירתא דאינשא לא מזבני משמע אבל כל זמן שעומד באמצע בנין דלא הוי עדיין דירה מזבני ליה שפיר לצורך פדיון שבוים וכגירסת הרמב"ם שלפנינו בפ"ח מהל' מתנות עניים ובש"ע א"ח סי' קס"ג סעי' י"ג באמת אסור לסתור עדיין הישנה וכלשנא דר' חסדא עד דבני בי כנישתא אחריתא משמע דוקא כולו נגמר במילואו וטובו דה"ל דירה ואף שנגמר הבנין כולו עם התקרה והגג חוץ מכותל א' הרי אינו דירה ואסור לסתור את הישנה דדלמא אתרמי להו פ"ש ומזבני לה והן הן דברי הרמב"ם הנ"ל אבל בונין אחר משמע כולו בגמרו ואח"כ סותרין זה שמא יארע להם אונס היינו פדיון שבוים ומזבני להו ולא יבנו אחרת אפי' כותל א' ממנו בונה החדש בצד הישן ואח"כ סותר הישן והוא מה"ט שאם יסתור תחלה הכותל לא יהיה דירה ומזבני לה ע"י אונס לצורך פדיון שבוים וכיו"ב כנ"ל. והנה ז"ל הרב המאירי בחי מסכת מגילה ס"פ בני העיר ציבור או יחיד שרצו לסתור בהכ"נ ולעשות אחרת חדשה אין סותרין אותה עד שיבנה האחר שמא יתרשלו ונמצאו עומדים בלא ביהכ"נ אפילו בנה את החדשה ולא השלים קרויה עדיין וחסרו קורות ולבנים ורוצה להסיר קורות של זו לשום על זו אינו

רשאי וכו' עכ"ל ופשיטא דהא דאפי' בנה החדשה ולא חסר כ"א הקרוי לבד נמי אסור לסתור הא מלתא נפ"ל להמאירי מהא קושי' הש"ס ופירוקה ב"ב ג' הנ"ל א"ה בנו נמי וכו' דירתא דאינשי לא מזבני ובחסר הקרוי לאו דירה הוא וחיישינן ה"נ לדידיה אם חסר עדיין כותל א' לאו דירה הוא וחיישי' לפשיעה ואונס שמא מזבנו לה להחדשה וכנ"ל. והה"ד נמי דחיישינן הכ אם סותר כותל א' מהישנה כדי להרחיבה יותר ולחזור ולבנותה דהא בלא אית בה תיוהא מיירי וע"כ רק כדי להרחיבה הוא רוצה בכך ואסור מה"ט דחשש אונס הנ"ל וסיים דברי המאירי הנ"ל אף שצריך לקירות ישנה לשומם בחדשה דה"ל אי אפשר זולתו נמי אסור הא נפ"ל מפשיטותא דמגילה כ"ו והרמב"ם העתיקו במ"ש לבנות במקומו וגם הא דאפי' עומד באמצע הבנין החדש שכבר התחילו וגמרו חוץ מהקרוי או חוץ מכותל א' נמי העתיקו יפה הרמב"ם בלשונו במ"ש אפי' כותל א' ממנו ר"ל מהישנה ורוצה להרחיבה אסור לסותרה תחלה ודלא כהב"ח אלא כהרמב"ם והמג"א מה"ט דפשיעה ואונס ה"ט דהרמב"ם בדינו וכמ"ש הרב המאירי הנ"ל בהדיא וקצת צל"ע על המג"א במה שכ' דהפוסקים שינו מלשון הגמ' מפשיעה לאונס וכו' והא ודאי גם ה"ט מפורש בגמ' דהא חששא דלמא מתרמי דמזבני לה לפדיון שבוים היינו אונס והא דנקט הש"ס באמת ה"ט דפשיעות כלל ולא נקט משום אונסא נ"ל כדי לכלול דאפילו גבי זוזי ואפילו התחילו כבר לבנות קודם שגמרו הבנין וכלשון דר' חסדא עד דבני כנישתא אחריתא דמשמעות לשון עד דבני וכו' משמע דליכא שום תקנה אחרת גם בגבי זוזי לא וגם לזמן גדול לא וגם איכא ביהכ"נ אחר' בעיר נמי לא ועי' תוס' כתובות ע"ו ע"א ד"ה רישא ותוס' ב"מ דף מ"ה בד"ה מאי לאו ובגיטין דף ע"א ע"ב אתיא סיפא עד שיאמר וכו' ע"ש [ועפ"ז ניחא לי קושי' מהרשש"ך ב"ב ג' שם וז"ל בגמרא א"ל רבינא לרב אשי גבי זוזי ומחתי מאי וכו' לכאורה יש לדקדק מאי קמבעי' ליה הלא ע"כ צריכא לומר דאפילו גב' וכו' דאל"כ ה"ל לש"ס למיעבד עוד איכא בנייהו הלזה בדליכא כנישתא אחריתי וגבי זוזי ומחתי דלמ"ד משום פשיעות' ליכא ולמ"ד משום צלויי איכא וכו' ע"ש ולענ"ד לק"מ דודאי בתר מימרא דר"ח לא מבעי' כלל דפשיטא ליה אליבא דר"ח כיון דלא אמר הא א"ב גבי זוזי וליכא כנישתא אחריתא ע"כ דגם כה"ג איכא חשש פשיעה כנ"ל והיינו מדנקט ר' חסדא לשון עד דבני וכו' משמע אפילו איכא דוכתא לצלויי ואפי' לזמן גדול חיישי' לפשיע' ולית ליה תקנת' אחריתי ה"נ גבי זוזי לא מהני אבל בתר דמייתי עובדא דמרימר ומ"ז בנו ביה סיתווא בקייטא וכו' וס"ל כתי' התוס' או דביהכ"נ אחרת בעיר שרי לסתור או דלזמן גדול לא חיישינן לפשיעות' לכן מספקא ליה שפיר אלישיהו אי גבי זוזי וכו' נמי מותר לדידהו דע"כ לישנא דר"ח עד דבנו וכו' לאו דוקא שלא יה"ה

שום תקנה כנ"ל] וא"כ טפי הול"ל בגמ' משום אונסא לכלול כל גווני לזה נ"ל טעמא עפמ"ש הת"ח הנ"ל להוכיח דלא כתוס' אלא דגם לזמן גדול חייש לן ע"ש. ולענ"ד נ"ל ג"כ להוסיף ראי' לת"ח דאילו לתוס' קשה על הש"ס דהל"ל גם הא א"ב בליכא דוכתא לצלויי' והוא לזמן גדול משום פשיעה ליכא ומשום צלויי' איכא אלא ודאי חיישי' גם לפשיעה אפי' לזמן גדול והנה אונס לא שכיח אמרינן בכ"מ עיין כתובות ב' ג' ותוס' שם ודף טי"ת. אמנם ודאי לזמן גדול ומרובה שפיר שכיח דמתרמי אונס במשך זמן גדול וכ"כ תוס' בהדיא לחלק כן לענין אונס מיתה דלא שכיח לא חיישינן בין זמן מועט לזמן מרובה עי' תוס' יבמות דף י"ח ע"א ודף כ"ו ע"ב ובכ"מ ועי' פי' המשנה להרמב"ם בגיטין י"ז לענין זנות לא שכיח נמי מחלק כן ונ"ל א"כ ודאי לפשיעה ממש שלא יבנו לגמרי לא חיישינן דלא ברשיעי עסקי' אבל ה"פ לפשיעות' היינו על אתר תיכף אחר הסתירה יתרשלו מלבנותו עכשיו חיש מהר בפשיעה ר"ל שלא יהיו זריזים ושוב בהמשך הזמן גדול מרובה חיישינן שמא יארע להם אונס ולא יבנוהו עוד כלל לגמרי כנ"ל ולכן רש"י שפי' משום פשיעות' וכו' ולא בנו אחריתי דמשמע שלא יבנוהו כלל כמו שדייק הת"ח כן כנ"ל והא ודאי לא חשידי כ"כ ישראל רבים שיפשעו בזה שלא לבנותו כלל לכן הוסיף רש"י על לשון פשיעותא דש"ס וז"ל דלמא מתרמי אונס ופשעי היינו בסבת האונס פשעי ולא בנו אחריתי וקרי ליה פשיעה על ההתרשלות מתחלה טרם בא האונס כנ"ל:

ועוד נ"ל טעם הפוסקים ובפרט הרמב"ם ששינה מלשון הש"ס היינו מפשיעה לאונס ואף דגם טעם האונס הוא מפורש בגמ' פדיון שבוים מ"מ לשנא דש"ס הוא בב"ב ובמגילה עיקר טעמא חיישי' לפשיעות' ואין זה מדרך הרמב"ם אמנם כבר כתב בתשו' מהרי"ט ח"ב סי' ט"ו וז"ל ומסתברא דשגגה בחטא פושע מקרי כדאשכחן גבי ע"ת והאי סמיי' דהוי מסדר מתניתא קמי' דמר שמואל וכו' לזימנא אחרית' א"ל פושע את וכו' ע"ש וז"ל רש"י בפסחים דף ע"ג סוף ע"ב בד"ה אם יש שהות ביום וכו' לבדוק וכו' ולא שאל לא טועה בדבר מצוה הוא אלא שוגג וחייב שוגג קרי את הקרוב לפושע עכ"ל. א"כ נ"ל היינו דקמבעי לי' רבינא לר' אשי גבי זוזי מאי ר"ל מ"ט דפשיעות' דחיישי' אי ר"ל פשיעה ממש במזיד ודאי לא נחשדו ישראל רבים בכך ואי ר"ל בשוגג קרוב לפשיעה משום חסרון ממון הוא צריך זירוז ביותר א"כ בגבי זוזי מחתי ומכ"ש אי שרוגי ליבני ומחתי כשורי ליכא תו פשיעה י"ל שרי ור"א פשוט ליה דאסור וה"פ דפשיעות' דחיישי' לאונס דלמא מתרמי פדיון שבוים וכו' כדמשמע נמי הכי בלישנא דר' חסדא לא לסתור וכו' עד דבנו וכו' כנ"ל א"כ משום פשיעות' ה"פ כפירש"י דלמא מתרמי אונס ופשעי וכו' ר"ל בסיבת האונס יהיו שוגגים בחטא גם אחר שיעבור האונס ויתעכב הבנין כי מקרה האונס

ודאי לא יתמיד ושוב יפשעו ישכחו במשך הזמן ולא בנו אחריתי לעולם וה"ט דהרמב"ם דנקט טעמא דאונס משום שהקדים דבר והיפוכו אין סותרין וכו'. אבל בונין אחר ואח"כ סותרין זה וכוונתו בכפל דבריו נ"ל כדי לכלול האבעי' דפשיט ר' אשי לאיסור' גם גבי זוזי וגם מחתי כשירי ולבני אין סותרין עד דבני אחריתי תחילה וע"כ ה"ט דפשיעות' לא פשיעה ממש כמשמעו אלא שמא יארע להם אונס ופשעי בסיבתו כנ"ל [ולכאורה י"ל עוד טעמא דר"ח דנקט לשנא דפשיעות' ר"ל ש שיעשה איסור דאו' למפרע נותץ אבן וכו' וכתיב לא תעשון כן לד"א א דעל מנת שלא לבנות סתירה הוא ואפי' איכ' בית הכנסת קבוע אחריתי נמי אסור לסתור מה"ט אבל א"כ איכא בינייהו דלמכור ליכא איסור' אלא ע"כ חיישינן לפשיעות' היינו רק שישאר חרוב ויבטלו התפלה בציבור בלבד וכנ"ל]:

באופן שדעת הרא"ש דחשיב ליה להרחיב הבנין כיון דא"א לבנות זולת הסתירה ה"ל כחזי ביה תיוהא ושרי. הנה הרמב"ם בהדי' פליג בזה כאמור וגם הרי"ו תלמידו של הרא"ש בהדי' כתב לאסור להרחיבו כמ"ש הד"מ ובהג"ה רמ"א בשמו וגם הרב המאירי הכי ס"ל וסוגיין דש"ס מוכחא הכי וגם הטור לא הביא דעת אביו הרא"ש כלל בזה ע"כ יחידאה הוא וגם מיפרך וצע"ג וגם לדעת הרא"ש טעמו דה"ל ע"מ להרחיבו כמו חזי ביה תיוהא הא כה"ג בעינן למהר בבניינו ביום ובלילה כדעביד ר' אשי עייל לפורייה התם ובזה"ז אין מי שעושה כן א"כ ליכא התירא ע"פ דעת הרא"ש וגם לא ע"פ דעת הב"ח דמופרכים כנ"ל (וי"ל אית ביה תיוהא שרי גם בליכא דוכתא לצלויי' דהא כי סתרי בהמ"ק לא היה מקום להקריב וגם ר' אשי סתר ובנה לא ה"ל דוכתא לצלויי לכן חיישי' לפשיעה עד דעבדי שפכי עייל לפורייי' התם כנ"ל) וע"ד הקושי' בסוגיא דמגילה כ"ו הנ"ל אמאי חיישינן לפשיעה קודם גמר הבנין דלא הוי דירה דלמא מזבני ליה והא מ"מ אסור למוכרה למצוה משום קדושת גוף אבנים מהישנה שבתוך החדשה לק"מ דהא לקדושה חמורה מותר להעלותו עי' במ"א קנ"ג ס"ק י"ז וגם אדעת דיחיד שרי גם של כרכים למכור לדבר מצוה בש"ע שם וגם משום אונס סכנת נפשות מותר למכור בהכ"נ קדושה או לבהמ"ד להפסקת תורה או להשיאה יתומה וכיו"ב הרבה גווני משו"ה חיישינן לפשיעה בכל ענין כנ"ל:

אמנם מה שנ"ל קצת התירא הוא עפמ"ש הרב המאירי הנ"ל בלשונו ציבור או יחיד שרצו לסתור בהכ"נ וכו' משמע שיש מקום וסברה מה לחלק בין יחיד לציבור וה"ט משום דרבים מידכרי אהדדי ליכא למיחש כ"כ לפשיעה כדאיתא בעירובין דף ג' ע"א סברה זו בהיפוך מקדרא דבי שותפא וכו' והכי דייק לישנא דר' חסדא לא ליסתר אינש וכו' יחיד דייקא אמנם מקו' הש"ס מביהמ"ק דהורדוס דשל רבים היה של כל ישראל

מוכח דגם בכה"ג חיישי' לפשיעות' ולכן כתב הרב המאירי בלשונו ציבור או יחיד וכו' כנ"ל. והנה לכאורה קשה לשיטת תוס' וסייעתם דלזמן גדול לא חיישינן לפשיעה א"כ מאי פריך הש"ס מבית המקדש דהורדוס הא התם זמן גדול היה במשך ג' שנים וצ"ל דביהמ"ק לפי ערך גודל הבנין לא הוי ג' שנים זמן מרובה כ"כ. א"כ אף אנן נימא נהי דגם בציבורא חיישי' לפשיעה ולא דמי למלכותא דלא הדרי משום דיש ציבור עני וקדירה דבי שותפי וכו' אבל בכותל א' לבד לגבי ציבור מיהא ודאי לא חיישינן ביה לפשיעה והכי דייקא לישנא דהרמב"ם שפתח בלשון רבים אין סותר"ין ביהכ"נ וכו' וסיים בלשון יחיד אפילו כותל א' ממנו בונ"ה החדש וכו', ואח"כ סות"ר את הישן בונ"ה וסות"ר דוקא בלשון יחיד אבל ציבור בכותל א' ה"ל כמלכותא דודאי לא הדרי ולא חיישינן ביה לפשיעותא כנ"ל ואולי ה"ט דר' חסדא דנקט בלישניה לא לסתור "אינש וכו' אף דגם בשל ציבור דינא הכי וכדמוכח מקושי' הש"ס מעצת בבא בן בוטא להורדוס כנ"ל אבל כדי לכלול האיסור גם בכותל א' לא לסתור וזהו באמת רק ליחיד אסור משא"כ בציבור ומזה דייק הרמב"ם ג"כ בלישניה לחלק בין ביהכ"נ כולו לכותל א' ממנו בין יחיד לציבור ודבריו נובעים ממקור מקומו טהור בסוגי' הש"ס במקומו כנ"ל ודו"ק. ודברי פרו"מ נ"י אשר העמיק עיונו במיטב הגיון בענין איסור המכירה ביהכ"נ ובקדושת המקום ראיתי נכונים ובפרט בדבר חדש שהמציא דטעם הירושלמי במגילה משום חורבן אותו מקום חמור בזה חו"ל יותר מא"י כעין סברת תשו' נוב"י תניינ' חיו"ד סי' ע"ו בנטפל לשם וכו' יעו"ש אומר אני האלוס ודפח"ח אבל אנן בדידן א"צ טעם הירושלמי הנ"ל שהרי לא הובא בפוסקים כלל וגם אמא אמרי' בש"ס הוגללו הפרוכת הותרו זבים ומצורעים וכו' לכנוס לשם בתענית כ"א ועי' תוס' יומא דף מ"ד ורש"י ביצה ה' ע"ב ומג"א סס"י קנ"א ובסוף הל' ט"ב ותשו' מהר"ם לובלין סי' נ"ט. יותר אין להאריך ד' שנותיו יאריך כא"נ ונפש ידידו ואוה"נ דש"ת: הק' יהודא אסאד:

תשובה כט

ד' עמו גבור החיל הוגה בתורה יומם וליל. ה"ה כבוד ידי"נ הרב המופלג ושנון הותיק מתון ומסיק צדיק נשגב כש"ת מוה' זלמן ראזענבערג נ"י: גי"ה קבלתי זה ימים ומפני ענייניים נחוצים נתאחר תשובתי אליו עד היום ע"ד ביהכ"נ שלכם שהוא קטן מהכיל קהל עם ד' וגם חומת המזרח יש בקעים וצריכים להחזיקה ולהרחיבה כאחת וע"פ האומנים אי אפשר בענין אחר אלא צריכים לסתור תהלה את החומה עד החציה ולבנותה מחדש ובימי משך הבנין יש שם מקום קבוע לתפלה ומעות ההוצאות מזומנים ביד הגבאי. ונפשו אותה לדעת אם מותר או לא:

ומעכ"ת ני' העלה להתיר ע"פ דעת הרא"ש דלהרחיב הבנין ה"ל כתיוהא חזי ביה ומותר לסתור תחלה וע"פ דעת הב"ח בעומד באמצע בנין החדש ליכא למיחש לפשיעותא עכ"פ באיכא דוכתא לצלויי מותר:

ועי' בס' מחה"ש פי' כוונת הב"ח דלא כמו שהבין המג"א אלא בשכבר התחיל לבנות החדש הוא דשרי הב"ח באיכא דוכתא לצלויי ולא זולת זה וגם בכה"ג דמתיר הב"ח נדחה דעתו כמו שהוכחתי בתשו' א' בארוכה וגם דעת הרא"ש להרחיב הבנין כיון דא"א לבנות זולת הסתירה ה"ל כחזי בי תיוהא ושרי נדחה מהלכה ודעת יחידאי הוא כמבואר אצלינו בתשו' אמנם בנ"ד כיון דחזי ביה תיוהא בקעים בכותל שרי אפי' בדליכא דוכתא לצלויי דהא כי סתרי בהמ"ק לא היה מקום להקריב וגם ר' אשי סתר ובנה לא הו"ל דוכתא לצלויי אלא דבעי למהר בבנינו ביום ובלילה כדעביד ר' אשי עייל לפורי התם. איברא משמע מלשון הש"ע סי' קנ"ב. אבל אם חרבו יסודותיו או נטו כותליו ליפול סותרים אותו מיד והוא לשון הרמב"ם משמע כה"ג דוקא שהוא קרוב ליפול ומשום סכנה אבל אם בכותל א' יש בקעים לבד לא מקרי תיוהא אלא עדיין הראשון חזק הוא מקרי כבנ"ד. אלא הט"ז סי' קנ"ב סק"ב פי' תיוהא אם נראה קלקול כל שהוא ולא דוקא בכה"ג שקרוב ליפול וה"ה שאר קלקול והורה כן להלכה למעשה (וי"ל הט"ז לטעמי' גם בסי' תקנ"א סק"ב מפרש לשון הירושלמי שהביא הרי"ף והרא"ש ספ"ק דתענית אבל אם היה כותלי גוהה סותרו ובונהו לאו דוקא במקום סכנה יעו"ש ובטוש"ע סי' תק"מ) וכן נ"ל כוונת רש"י ב"ב דף ג' ע"ב וז"ל דלא חזי ביה תיוהא ביקוע שיה"א מזומ"ן ליפול עכ"ל לא נקט שהו"א קרו"ב ליפול בלשון הוה אלא בלשון עתיד שיה"א מזומ"ן ליפול לאח"ז ולא קרו"ב. וכן הערוך פי' הא תיוהא חזי ביה פי' רעוע משמע נמי דבקעים וסדקים בכותל סגי' להיקרא תיוהא היינו רעוע ומותר לסתרו, ונ"ל גם הרמב"ם מודה לזה והני גווני דנקט שהוא קרוב ליפול ר"ל סותרין אותו מיד מיד דייקא ר"ל מפני הסכנה חייבים לסתרו מיד כאז"ל קיר נטוי מזכירין עונותיו של אדם אבל משום תיוהא בקעים בכותל בלבד ולא קרוב ליפול אין חיוב לסתרו מיד כיון שאין עדיין סכנה אבל מותר לסתרו והכי מוכח בש"ס ב"ב הנ"ל דפריך על ר"ח לא ליסתור איניש וכו' ובבא בן ויטא היכא אסבי' ליה עצה להורדוס למיסתרי' לביהמ"ק וכו' ומשני אב"א תיוהא חזי בי' אב"א מלכות' שאני וכו' ומדהוצרך לאב"א שני ודאי לא הוי ביה תיוהא גדולה ניכר לכל אדם שקרוב ליפול היה דא"כ אסתגר בקמייתא וא"צ לאב"א שני אידך שינוי' הנ"ל אע"כ לאב"א קמא תיוהא חזי בי' חז"א דוקא באל"ף הוא ר' בבא בן בוטא לבד ולא חזו בי' אחרים תיוהא כגון ביקוע בכותל שהוא מזומן ליפול אחר זמן ולא היה ניכר עדיין לאחרים הרי דתיותא

כזה סגי להתיר וגם אידך שינוי ואב"א וכו' מודה בזה לשנוי' קמא אלא דחיקא ליה למימר דבבא בן בוטא לבד חזא בי' תיוהא ולא אחרים דסתמא אם אחרים לא חזי ביה תיוהא גם איהו לא חזי בי' דהא ודאי היה תמיד האומנים מתקנים ומחזקים כל סדקי בדק הבית ואת"ל נמי דלישנא בתרא פליג מה"ט דס"ל תיוהא צד כהאי לא סגי להתיר לסתור תחלה לכן משני מלכותא שאני מיהת אנן קי"ל כלישנא קמא שהוא עיקר בכ"מ כמ"ש הרא"ש שבועות מ"א ותוס' בע"ז ז' ותשו' מהרי"ק סימן ע"ב א"כ בתיוהא כבנ"ד בקעים בכותל א' מותר לסתור כנ"ל:

ועוד העליתי כבר בתשו' א' עפ"י דיוקא בלשון הרמב"ם שפתח בלשון רבים אין סותרין ביהכ"נ וכו' וסיים בלשון יחיד אפילו כותל א' ממנו בונ"ה חדש וכו' ואח"כ סות"ר הישן בונ"ה וסות"ר דוקא בלשון יחיד ר"ל אבל ציבור בכותל א' ה"ל כמלכותא דודאי לא הדרי ולא חיישינן בה לפשיעותא ואולי ה"ט דר' חסדא דנקט בלישני' לא לסתור איניש וכו' ומיד דוקא אך דגם בשל ציבור קאמר דינו כדמוכח מקושי' הש"ס עלי' מעצת בן בוטא להורדוס לסתור ביהמ"ק כנ"ל אבל כדי לכלול האיסור גם בכותל א' לא לסתור וכו' וזה באמת רק ליחיד אסור משא"כ בציבור דמידכרי אהדדי ומזה דייק הרמב"ם ג"כ בלישנא לחלק בין ביהכ"נ כולו לכותל א' ממנו בין יחיד לציבור ודבריו נובעים ממקור מקומו טהור בסוגי' הש"ס במקומו כנ"ל ומכ"ש בנ"ד דחזי לאצטרופי ג"כ דעת הרא"ש דלהרחיב ולהגדיל הבנין ה"ל נמי כתיוהא בהדי' תיוהא הבקעים בכותל א' וגם איכא דוכתא לצלויי וגם מעות ההוצאה מוכנים לכ"ע מותר לסתור תחילה ובתנאי שימהרו לבנות מיד תמיד ביום תמידי ביום ובליל כבש"ע וארוך:

הכ"ד אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה ל

שלום וכו' לאהובי תלמידי החביב ה"ה הרב החרוץ ובקי גדול בתורה ובמעשים טובים צדיק נשגב כש"ת מוה' משה בער שעהן נ"י מורה לעדת ישורון בק"ק וויעדען יע"א:

גי"ה קבלתי ושמחתי בו כי נודע לי משלומו וטובו. וכן אתנו תה"ל יתברך החיים והשלום וכו' כן יוסיף ד' לעשות גם עמך חסד ורחמים לטובה ולברכה יתננו לשם ולתהלה אכי"ר. וע"ד פלוגתת הט"ז בא"ח סימן קנ"ד סק"ז דטוב יותר להוריד מקדושתו טפי מלגונזו אם אין ראוי יותר לקדושה חמורה והבכור שור בחי' מגילה דף כ"ו פליג עלי'. ורצונך לידע הלכתא: הנה תשובת תועפות ראם שדחה לראי' הבכור שור. אין הספר תח"י. וזה רבות בשנים העליתי בתשובת שאלה אחד בעניותי שלא ידעתי אז מדברי הבכור שור וראיותיו דפליג על הט"ז הבאתי ראיה זו דתב"ש בהיפוך לאידך גיסא

ואעתיק לפני מעלתו ני' מקצת גרגיר זו וזה לשונו. הנה באבני מזבח ששקצים יוונים גנזום חשמונאים בלשכת מזרחית צפונית בע"ז נ"ב וביומא ט"ו ממתני' דמדות פ"א וקשה לי מ"ט לא גנזים בקרקע אצל ת"ח כמו בספרים ומטפחת שבלו א"נ ה"ל לדונם בשוחק וזורה וכו' ולאבדם כיון ששקצום לע"ז וצ"ע לכאורה והיה נ"ל מזה ראיה לט"ז בא"ח קנ"ד סס"ק ז' כו' הנ"ל ולכן אבני מזבח הרי ראוים היו עוד לשאר תשמיש ר"ל אחר שיבטלום מע"ז ע"י שבירה דלמזבח הוא דפסולים דשלימות בעי' אבל לביהכ"נ חוץ למקדש או לבנין ביהמ"ד חזיין והיינו גניזותן לכן גנזים רק בלשכה כדי שיהיו ראוים בכל עת הצורך כו' ושוב ראיתי ברייתא בערוכין דף וי"ו עכו"ם שהתנדב קורה ושם כתוב עלי' כו' יגוד וישתמש במותר ומבואר ברש"י ותוס' שם בד"ה יגוד ולא יהנה מאותו חתיכה שכנגד השם וכו' ר"ל משום דאסבה"נ מקום השם כהקדש ע"כ יגנוז וא"א לבנותו תוך ביהכ"נ אף דתשמיש קדושה הוא א"כ ע"כ דברי הט"ז אמורים רק בתשמיש קדושה שאין אסבה"נ ולא בקדושת השם עצמו. ולפי"ז גם להט"ז עדיין קשה מאבני מזבח שהן קדושת הגוף ואסבה"נ אמאי סגי להו לחשמונאים שגנזום בלשכה. טפי ה"ל לגונזם בקרקע כיון דאסבה"נ וא"א לעשות בהם תשמיש קדושה וכמו בס"ת שבלה ושם שעל הקורה: ועוד אפילו גניזה נמי לא סגי להו כיון ששקוצי' לע"ז בעי' שוחק וזורה כו' לאבדם לגמרי מן העולם וצ"ע ונ"ל לחלק כיון דא"א אוסר דבר שאינו שלו אם כן מה"ת לא נאסרו כל האבנים גם למזבח רק רבנן גזרו בהו ואף למסקנ' ש"ס בע"ז דף נ"ב ע"ב דקנו להו נכרים ע"י שבאו בה פריצים וחללוהו ונאסרו שפיר מה"ת בתשמישי ע"ז מ"מ הרי מה"ת אפשר למיתברינהו ולשקלינהו לנפשייהו אלא דלאו אורח ארעי' הוא לשמש בהו הדיוט כדמסיק שם וזה נמי רק מדרבנן ודאי כל זמן דלא תברינהו מה"ת היו אסורים ולא היה סגי להו בגניזה בלישכה אבל נ"ל דתברינהו מקודם דתו לא הוי רק אי' דרבנן להדיוט כנ"ל לכן לא הוצרכו לאבדם בשחיקה וזורה לרוח ולא לגונזה בקרקע אלא סגי להו בגניזה בלשכה עכ"ל מאז הנה כוונתי לראי' התב"ש ובהיפוך אדרבה ראיה מזה לט"ז הנ"ל וגם שוברו עמו כדדחי בתשובת תועפת ראם שהבאת והנאני: הכ"ד י"נ ואוה"נ הדש"ת: הק' יהודא אסאד:

תשובה לא

שובע שמחות ורב ברכות לראש צדיק אהובי יד"נ ה"ה כבוד הרב המאוה"ג המופלג ומפורסם כגן הדסים חרוץ עצום ומושל ביראת אלקים נ"י ע"ה. כקש"ת מוה' מרדכי ליב גליק ני' האב"ד דק"ק יאהאנע יע"א:

מכ"ק קבלתי יום אתמול וע"ד הצוואה שכתב בשטר בזה הלשון מקומי שיש לי בבהכ"נ יהיה נתון לבני ר' זלמן יחי' ולהיות שהוא ממלא מקומי במקום קדוש שחייב הוא להשתדל בכל שנה כשיגיע יא"צ להעמיד לי בן תורה א' שיהיה לומד על מקום הנ"ל כל היום ואם יהיה בימות הגשמים אז ילמוד בביתו וגם צריך שיתן נר שעוה לביהכ"נ והיא לנר נשמה עכ"ל:

ונתעצמו שני האחים בדין הקצין ר' הירש ווייניוואראם טוען עפ"י לשון שטר הצוואה שכתב מקומי בלשון יחיד משמעו שלא נתן אביהם המוריש לבנו ר' זלמן אחי רק המקום בעזרת אנשים ולא בעזרת נשים ור' זלמן אחיו טען בטענת ברי וגם רוצה לישבע או ליתן תקיעת כף בחעוה"ב שאביו ז"ל נתן לו השני מקומות ועוד הוכחה לטענותו זו שזה להם כעשר שנים שעברו העריכו הקהל סכום ידוע על הבעלי מקומות בביהכ"נ ולפי חשיבות שני המקומות של ר' זלמן הנ"ל במקום גבוה עלה ערך הסכום עלי' לשלם הרבה ולא רצה לשלם עד שבא אחיו ר' הירש הנ"ל להשקיט הריב ונתן המעות בתורת הלואה לאחיו ר' זלמן עבור המקומות אח"כ כתבו את המקומות בפנקס הקהל על שם ר' זלמן ולמה לא ערער ר' הירש אז מיד שלא לכתוב על שם ר' זלמן אחיו רק המקום בעז"א ולא שבעז"נ ע"כ שהיה ידע בעצמו שאביו בהן שני המקומות לאחיו ר' זלמן אלו טענתם לפני הדר"ג נ"י והנה כבר בא חכם מעלתו נ"י ובירר יפה הדין דין אמת בדעת תורה ודעה נוטה נטה כי הדין לזכות ר' זלמן המחזיק הנ"ל דמוכח כן מתוך השטר ואם כי פרו"מ א"צ לגמר' ולסברא דידי כי ידיו רב לו ענות צדקו תרביני לשאול גם את פי בזה ואם אמנם עמוס טרדות ר"נ מכל צד מקום אתי להישמט מלהשיב ולחשוך את עצמי מן הדין אבל למען האמת והשלום להיות כי האחים נאמנים מבקשים דת וד"ת לעשות רצון צדיק כמי"ב הנני:

הנה בדין מנה לי בידך והלה אומר איני יודע דקי"ל ברי ושמת לאו ברי עדיף אלא המע"ה מסקינן בכתובות דף י"ב חזקה מסייע לברי ברי עדיף והב"ש בא"ה סימן ס"ח ס"ק כ"ב הקשה ותי' דשטרא מסייע לברי ותי' מיד שאמר לא מצאתי בתולים אתרע שטרא יעו"ש א"כ בנ"ד מה שנכתבו שני המקומות תוך פנקס הקהל על שם ר' זלמן בידיעת אחיו ר' הירש המערער עכשיו ועל פיו אין לך שטר גדול מזה המסייע לברי של ר' זלמן ולכ"ע ברי שלו עדיף מטענות שמא של אחיו ר' הירש הא חדא:

ועוד הא דבו"ש לאו ברי עדיף ה"ט דהמע"ה מוקמי' ממונ' בחזקת מרי' קמא והיינו דוקא אם הנתבע הטוען שמא הוא מוחזק לבדו ולא התובע א"נ שניהם אין מוחזקים בו כגון דקיימא באגם אלא שהנתבע היה לו חזקת מרא קמא כמבואר אבל בנ"ד ממון של ירושה

אין כאן חזקת מריה קמא ולא חזקה דהשתא להנתבע טפי מלהתובע שהירושה הוא בחזקת שניהם והמקומות בביהכ"נ בעז"נ הנ"ל לפי טענת התובע ר' הירש עצמו בספק הוא אם בא כלל ברשותו ובחזקתו כלל שהרי טוען שמא רק עפ"י לשון הצוואה לבד כה"ג אוקי ממונא בחזקת מריה לא בחזקת מריה קמא ולא חזקת ממון ולכ"ע ברי עדיף כנ"ל: ועוד נ"ל הרי הקש' תוס' ריש ב"מ זה אומר כולה שלי וז"א חציה שלי וכו' נימא אין ספק מוציא מידי ודאי כמו בספק ויבם בנכסי סבא וכו' ותי' התוס' סתום כמ"ש התומים סימן כ"ד ובאס"ז שם א' מן התירוצים כתב וז"ל והרא"ש ז"ל תירץ דשאני הכא דהאי דאמר כולה שלי אינו ודאי בחצי הטלית דאי בעי אידך הוי טען ואמר כולה שלי ומשום דטען האמת לא יפסיד ולא דמי ליבם שהוא ודאי בחצי הנכסים ע"כ וכו' ולפי"ז בנ"ד שהיא ר' זלמן טען על המקומות כולה שלי ובחצי הוא ודאי גם עפ"י הצוואה גם עפ"י חזקתו בה מכבר ואחיו ר' הירש טוען חצי שלי ומספק לשון הצוואה ה"ל ממש דומי' דספק ויבם וכו' וקי"ל אין ספק מוציא מידי ודאי וכולה של ר' זלמן ואפילו שבועה א"צ דאין נשבעין על טענ' שמא:

ועוד אחר שמאז נכתבו עפ"י ר' הירש ובידיעתו תוך פנקס הקהל על שם אחיו ר' זלמן. ע"כ אודויי אודי לי' אז שהוא בכלל מתנות אביהם לר' זלמן אחיו או דאחולי אחיל ר' הירש חלקו התצי במקום של עזרת נשים לאחיו ר' זלמן ואין לאחר המחילה כלום ואין לאחר הודאתו כלום: כל זה אמינא אפילו את"ל משמעות לשון שטר הצוואה היא כטענת ר' הירש מ"מ הדין עם ר' זלמן אחיו אבל באמת משמעות לשון השטר ג"כ כטענת ר' זלמן הוא מוכח ח כאשר אבאר בעהי"ת מלבד מה שפרו"מ נ"י הוכיח כן יפה: והן אמת כי הוכחתו הראשונה יש לפקפק עלי' מלשון השטר שכתב ולהיות שהוא מ"מלא מ"קומי במ"קום ק"דוש וז"ל פרו"מ הנה הלשון מקום קדוש הוא שם כולל בכל ביהכ"נ הן בעז"א והן בעזרת נשים וכתוב שממלא מקומי והלשון ממלא מקומי ר"ל שכל כח וזכות שיש לו במקום קדוש יתן לבנו ויכנוס בנו תחתיו וכן מבואר בקרא דכתיב אשר ימלא תחתיו ג"כ משמע כל קדושת כהונה ואי לא היה כוונת המצוה רק על מקום א' בביהכ"נ בעז"א איך כתב ממלא מקומי במקום קדוש הא אינו ממלא רק חצי זכות עכ"ל מעלתו נ"י ולענ"ד ז"א כמו שאבאר:

הנה מבואר בגמרא ב"ב דף ס"א ע"ב ההוא דאמר ליה לחברי' ארע' דבי' חיי' מזבנינא לך הואי לי תרתי ארעת' דמתקרין הוה דבי חיי' א"ר אשי חדא א"ל תרתי לא א"ל ואי א"ל ארעת' סתמא מיעוט ארעת' ב' וכו' והכי קי"ל בש"ע ח"מ סימן רי"ח סעיף כ"ג וה"נ

בנ"ד מקו"מי במ"קום ק"דוש אף דגם בעזרת נשים במקום קדוש נקרא מ"מ חדא א"ל תרתי לא א"ל כמו ארע' דבי' חיי' ממש דיד בעה"ש על התחתונה דמ"ש:
וגם הלשון "ממלא מ"קומי ניחא אף את"ל רק המקום בעזרת אנשים לבד קאמר ליתן לו דהא מ"מ במקום בעז"נ ג"כ יטול החצי בירושה עם אחיו ר' הירש נמצא יהיה לר' זלמן שלשה חלקים המקום בעז"אנ כול במתנה וחצי המקום בעז"נ בירושה ולר' הירש רק חלק רביעי היינו חצי מקום בעז"נ ושפיר קריא לי' ממל"א מק"ומי עפ"י דרובה ככולה וה"נ מוכח מקרא דמייתי מעלתו לראי' אשר ימלא תחתיו משמע כל קדושת כהונה עכ"ל:
ובמח"כ תורתו לא כתיב קרא הכי בשום מקום ימל"א ת"חתיו וגם אין פירושו כהבנת מעלתו דבפרשת צו כתיב במנחה חביתין והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה וכו' והתם לא כתיב ימל"א ובפרשת אמור כתיב גבי פריעת ופרימה והכהן הגדול מאחיו וכו' שמן המשחה ימל"א את ידו ללבוש וכו' פירושו או ימלא את ידו ללבוש וכו' ר"ל דמרובה בגדים שוה למשוח בשמן המשחה בזה ואין מקום שם לכתוב תח"תיו אבל בפרשת אחרי כתיב וכפר הכהן אשר ימשח אותו ואשר ימל"א את ידו לכ"הן ת"חת א"ביו ועיין פירוש רש"י שם ובהגמ"י מ"י סוף פ"א מהלכות מלכים מייתי לי' לת"כ לכהן תחת אביו מלמד שהבן קודם וכו' ת"ל ואשר ימלא את ידו וכו' בזמן שממלא מקומו של אביו הוא קודם וכו' ועל מקרא זה כיון מעלתו ני'. דכתיב ימל"א תח"ת אביו לכהן וכו' ומבואר שם ברמב"ם הלכה ז' דפירוש ממלא מקום אביו ביראה ובחכמה היה ממלא ביראה לבד וכו' מעמידין אותו וכו' ומלמדין אותו וכו' יעו"ש הרי מבואר פירוש הקרא ימלא תחת אביו היינו בירא' ובחכמ' וא"א בכולו עפ"י הרוב אלא אף אם פחות הוא מעט מאביו הן ביראה הן בחכמה עפ"י רובו ככולה קרי לי' קרא ימל"א ת"חת אביו ממלא מקומו א"כ ה"נ מפורש לשון השטר בנ"ד הצוואה מ"מלא מ"קומי ב"מקום קדוש חד מקום בעזא"נ קאמר ולא תרתי וכמו גבי ארע' דבי' חייא וקרי ליה ממלא מקומי ע"י רבוי א' בנתינה וחצי השני בירושה כנ"ל: ואין להצדיק דברי מעלתו במקום קדוש שכולל תרתי מקומות הנ"ל עפ"י דיש לחלק עובדא דארע' דבי' חייא הנ"ל במכר דוקא הוא משא"כ במתנה בעין יפה נותן וכדמייתי מעלתו בסוף לראי' בפ"ע לפסוק דינו מש"ע ח"מ סי' רט"ו סעיף ו' שמחלק כן ז"א דמלבד שמעלתו לא כיון לזה דהא מייתי ליה לראי' בפ"ע בסוף מכתבו והוכחתו הראשונה סגי לי' בלא חילוק זה: עוד זאת גם עלי' אני דן על ראיה אחרונה דמעלתו נ"י דג"כ ליתא חדא דבהדיא כתב ה"ה פרק כ"ו ממכירה דין ה' בשם הר"י מיגא"ש והרשב"א חילוק הנ"ל הוא דוקא על דברים שהן בתוך השדה

ובית אף שאינן בכלל המכירה ישנן בכלל המתנה אבל מה שאינו בתוך הבית וכו' כגון יציע וחדר שלפנים ממנו כי היכא דאינן בכלל המכירה אינן אף בכלל המתנה וכן פסק הרמ"א בסוף סי' רט"ו הנ"ל ומה"ט נ"ל שלא כתב המחבר חילוק זה בין מכר למתנה גם בסוף סי' רי"ח דהתם בארע' דבי' חייא וכו', וכיו"ב בכל הסימן שם באמת אין חילוק דגם במתנה אמרינן חדא א"ל ולא תרתי כיון שהוא חוץ ממנו אפילו ארע' השני' סמוך ממש לראשונה וה"נ המקום בעז"נ לא עדיף כמוכר או נותן בית שאין יציע וחדר שלפנים ממנו בכלל גם במתנה:

ועוד הרי כפי שטר הצוואה הרי הטיל המוריש על בנו ר' זלמן הנ"ל תמורת מתנה זו החיוב עליו לשלם בכל שנה ושנה לת"ח א' ביום היא"צ וגם להדליק נר נשמה א"כ אינה מתנה ממש לומר בזה בעין יפה נותן אלא דמוזיל גבי' ברי דמי מחירו הוא והש"ע והרמב"ם הנ"ל במתנה גמורה ממש קאמרי בשהמקבל אינו נותן לו שום מחיר בחזרה היא דנותן בעין יפה משא"כ כבנ"ד:

ועוד לפמ"ש וביאר הסמ"ע סי' רט"ו ס"ק ל"ז ול"ח הטעם לחלק בזה בין מכר למתנה דלא היה לו שום אונס במכירו למתנה וכו' היינו במתנת בריא או אפילו מתנת שכ"מ לאיש אחר דוקא משא"כ מתנות וצוואות שכ"מ לבנו בודאי היה לו איזו אונס המכריחו למתנתו זו בכדי להתנות עם בנו המקבל מתכה זו שישלם בכל יום יאר"צ עבור נשמתו במחיר המתנה שאם היה מניח מקומו בבהכ"נ לבניו בירושה בכלל חשש פן ואולי יהי' מתרשלים בתשלומי היא"צ כקדירה דבי' שותפי לכן נתנה לבנו הנ"ל ביחוד ע"ד קרן קיימת שיעש' היא ר' זלמן תמיד לתועלת נשמת אביו כאשר התנה עליו וקרוב לודאי שזו הי' סיבות המתנה היינו כמו אונס ומנ"ל במתנה בכה"ג לומר בעין יפה הוא נותן הא לית' טעם הסמ"ע הנ"ל [וע' תשובת הרשב"א בח"מ סי' רנ"ג דף פ"ז בב"י מחודש י"א ובסי' ר"מ בב"י דף ע' תי' ריטב"א ספ"ק דקדושין ובד"מ אות ב' שם וברמ"א סוף סי' ר"מ מדינים קרובים לאילו אבל אין עניינם לכאן]:

אבל מ"ש פרו"מ שני הוכחות אמצעיות משובח והוא א' מדפרט המוריש בשטר הצוואה כל דבר ודבר מעזבונו קטן וגדול שם הוא איך ומה יעשו בניו במו ולא הניח דבר מלפרש להם ולא רמז כלל שם על אותו המקום בעז"נ מה יעשו בו ושל מי יהיה ע"כ כוונתו היה לכלול גם זו במתנה לבנו הנ"ל זו ודאי ראיה נכונה שאין עלי' תשובה:

ב' ועוד עפמ"ש הריב"ש סי' ר"ז הובא בסמ"ע סי' מ"ב ס"ק כ"ח דדנין בשטרות אחר לשון בני אדם ובלשון בני אדם מבואר באומרים בל"א "מיין "שטאדט או "ער "האט "איין "שטאט "אין "שוהל כוונתם לכלול בלשון יחיד זוג א' שני המקומות איש ואשה יחד

גם זו הוכחה נכונה ולענ"ד ראיה ה לזה שכ"כ המחבר סוף סי' רט"ו סעיף ח' אף במכר וכו' בכל דברי מו"מ הולכין אחר לשון ב"א וכ"כ עוד המחבר גם בסי' רי"ח סעיף י"ט וטעם שכפל המחבר כן נ"ל דגם מה שחוץ לאותו דבר שמכר או נתן דגם מתנה דינו בהם כבמכר שלא נכללו בו מ"מ אם לשון ב"א כוללים אותם הולכין אחריו וכ"כ כ בהדי' הרמב"ם פכ"ו מהל' מכירה הלכה ז וז"ל וכן מקום שאין קוראין אלא בית לבית לבדו או שקוראין בית לבית וכל סביבותי' ולכל שעל גביו הולכים אחר לשון ב"א אנשי המקום וכו' יעו"ש א"כ יפה כיון פרו"מ בזה אמנם לענ"ד שפיר מוכח לשון השטר צוואה מקומי שיש לי בביהכ"נ יהיה נתון לבני ר"ז יחי' דע"כ על שני המקומות אמר וכמו שאבאר דלכאורה אילו היה כתב בלשון מק"ום שיש לי בביהכ"נ וכו' לא היה מקום ספק כלל דודאי על שניהם אמר ועיין גמרא ורש"י בקדושין דף י"ט ע"א ד"ה טובא משמע דמצינו בקרא שם הכולל רבים בלשון יחיד כמו שד"ה אדום כנ"פיינא [פי' תיבה זו בלשון לט"יין או בלשון צרפ"ת היא שדות הרבה כמ"ש רש"י שבת דף וי"ו ע"א ד"ה בקעה וכו' וכן כתיב בהמה רבה כמ"ש הרשב"ם בב"ב דף קע"ג סוף ע"א רק בנ"ד בשביל שכתב מקומי שיש לי באות י' היחס לשון יחיד משמע לכן יש מקום ספק למערער כך נראה לי לכאורה אבל לענ"ד אדרבא נהפוך הוא דהא בהדיא איתא בגמ' ב"ב דף קע"ג סוף ע"א הנ"ל שד"ה שיש לי מכורה לך רק אחת מהנה מכורה כמו גבי ש"די מכורה לך אף דיש לפרש שדות הרבה בלשון שדה שיש לי כנ"ל יד בעה"ש על התחתונה יעו"ש וכבר ביארנו דבכה"ג שדות ומקומות חלוקים אין חילוק בהם בין מתנה למכירה לפ"ז אלו כתב מ"קום שיש לי בביהכ"נ יהי' נתון לבני ר' זלמן שפיר היה מקום ויד לאחיו לערער מדלא כתב מקו"מות לשון רבים אלא מקום א' במשמע דיד בעה"ש על התחתונה כנ"ל אבל השתא דכתיב מ"קומי שיש לי בביהכ"נ וכו' ולא היה צריך לכתוב רק תיבת מקומי לבד מקומי בביהכ"נ יהיה נתון לבני וכו' וכיון שכפל דבריו ליחס את המקום לו גם ביו"ד הקנין מ"קומי שיש ל"י בכל הה"ג אמרינן וקי"ל לישנא בתרא לטפויי אתי לר"ע דדייק לישנא יתירא ולרשב"ם ב"ב דף קל"ח ע"ב אפילו רבנן מודה לי' ועיין מהרי"ק שורש צ"ז כ' בפשיטות בשם הרי"ף וכל הפוסקים דקי"ל הכי וכן בשורש י"ב ע"ש הארכתי בזה במקומו וכ"פ הרמב"ם פרק כ"ה מהל' מכירה א"כ ה"נ בנ"ד שלפנינו שכתב מקו"מי שיש ל"י בביהכ"נ אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ר"ל כיון דלשון מקו"מי לשון יחיד משמע מקומי המיוחד לי לבד היינו בעזא"נ אבל מדכפל דבריו שיש ל"י דייקינן בזה לישנא יתירא לטפויי אתי גם המקום בעזרת נשים אף שאין מיוחד לו לעצמו מ"מ שלו הוא וה והוסיפו בלשון זה מקומ"י שיש ל"י פירוש מקומי דייקא המיוחד לי ממש

בעזא"נ וגם מקו"מי שיש ל"י היינו בעז"נ שלי הוא יהיה נתון לבני [ומסתמא גם בשפתי דייטש שהעתיקאמנה הצוואה ללה"ק כך היה כתוב שמה "מיין שטאדט "וועלכע "איך "האבע "אין "שוהל] ולפי"ז נ"ל בש"ס ב"ב דף קע"ג הנ"ל נמי בדוקא נקט בלשון הנ"ל שד"ה שיש לי וכו' אינו מכור אלא אחת כיון שלא אמר יתור לשון אמרי' יד בעה"ש על התחתונה ואדרבא כיון דלשון שדה כולל הרבה וכן לשון שיש לי כולל הרבה אמרי' אין רבוי אחר רבוי אלא למעט אבל אם אמר שדי שיש ל"י וכו' דייקינן כפל דבריו ביו"ד היחס לישנא יתירא לטפויי אתי וכל שדותיו מכורים ונתונים או עכ"פ שנים מהם מיעוט רבים: הן אמת הרדב"ז בתשו' ח"ג ס"ס תקי"ח מייתי בשם תשו' הרשב"א דלא אמרינן מלתא יתירא לטפויי אתי לאפוקי ממונא רק בהני דמפורש בגמרא וכו' יעו"ש וכ"כ תשו' הריב"ש סי' ר"ז בשם תשו' רשב"א ע"ש להלכה: אמנם במקומו תמהתי עליו מתשו' הרשב"א המיוחסת להרמב"ן בסי' א' ועוד ממק"א ועוד בנ"ד לא מקרי לאפוקי ממונא שאין כאן חזקת מארי קמא ולא חזקת ממון להמערער כמ"ש לעיל בפתח דברינו:

ועוד דאפילו לרבנן דר' עקיבא את"ל דפליגי ולא דייקא לישנא יתירא אתי לטפויי מיהת בנ"ד דגם זולת לישנא יתירא במ"ש מקו"מי שיש ל"י הא מקומי לבד נמי משמע בלשון בני אדם אחד שהיא שנים של איש ואשתו דשייכים להדדי כמ"ש מעלתו ני' ג"כ והנה מצינו דברה תורה כלשון ב"א גם בזה שכן אמר אבינו יעקב ע"ה ר"פ וישלח ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה וכו' ופירש רש"י לפי פשוטו דרך ארץ לומר על שוורים הרבה שור אדם אומר לחבירו וכו' קרא תרנגול וכו' מיהת זוג אחד של איש ואשתו בודאי כוללם יחד בשם מקום אחד כמו שהם גוף א' והראב"ע ר"פ שמות פירש לפי הפשוט כדרכו מ"ש וכפר בעדו וז"ל ועזר הכהן [היא אשתו] בכלל בעדו [ועוד נ"ל עכ"פ בשם מקום כך הוא משמעו לכלול שני מקומות והוא מדכתיב קרא בראשית יקוו המים אל מקום אחד וכו' וכמו דאמרינן ריש סוטה דבכ"מ שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב א' שנאמר לא יקום עד באיש איני יודע שהוא א' מהת"ל אחד זה בנה אב עש"ה וה"נ ממשמע שנאמר אל מקום אחד ע"כ מקום משמע שתי מקומות סתמא עד שיפרוט לך א' כנ"ל] ובהא מיהת דאיכא הוכחה מתחילת הלשון קצת כ"ע מודים דלשנא יתירא מ"קומי שיש ל"י וכו' גלי דעתיה בזה דפי' מקומי שלי ושל אשתי קאמר וא"צ לומר כלל לטפויי אתי אלא לפרש כוונתו אתי כנ"ל באופן שהדין עם ר' זלמן המחזיק במקומות אביו בלא פקפוק:

ועוד נ"ל אפילו את"ל מקומי יחידי רק של עזרת אנשים לבד קאמר צריך להבין מנ"ל דשל עזא"נ קאמר דלמא איפכא של עזרת נשים לבד קאמר הפחות שבשני המקומות

שלו כדקי"ל הכי בית מביתי שיר משורי וכו' משמנים ביניהם עיין בש"ס מנחות ק"ח ובש"ע ח"מ סי' ר' ואף שאין דרך אנשים בעז"נ היינו לישב שמה אבל י"ל לדמי שוויי' נתנו לו על קרן קיימת וצ"ל לשון ממלא מקומי במקום קדוש ע"כ משמע לישב עלי' קאמר ממלא מקומי דייקא היינו ע"כ בעזא"נ אמנם ידי"נ הרב המאה"ג עמק החרוץ מוה' עזרא צירף ני' ראשב"ד העירני לתרץ עפמ"ש תשובת הרשב"א תולדות אדם ח"ל סימן פ"א דכה"ג לכאורה תלי' בדין ברירה אמנם העלה כיון דאין נ"מ בקיום המכר אם לא חל למפרע רק מכול"ה לכ"ע יש ברירה ע"ש א"כ מתנות שכ"מ דמחיים חל ע"כ נ"מ אי לא חל עד לאח"מ אין מתנה לאחר מיתה שפיר תלי' בברירה וקיי"ל אין ברירה בדאו' א"כ לגמרי בטל מתנות המקום לבנו הנ"ל ובכה"ג דבטל השטר לגמרי קיי"ל בח"מ סימן מ"ב יד בעה"ש על העליונה א"כ ע"כ זכה בשני המקומות מה"ט אלא דבזה יש לפקפק אבל אסתגר בקמייתא ויפה דן פרו"מ ני':

נאום הדוש"ת אוה"נ הק' יהודא אסאד:

הג"ה מידי"נ הגאון מוה' יוסף קליין ני' דיינא רבא דפה:

מה דפשיטא ליה למרן ז"ל דאפילו שניהם אין מוחזקין כגון בעודדת באגם ל"א בו"ש ברי עדיף ומוקמי לה בחזקת מ"ק מספק"ל טובא להגאון בעל קוה"ס כלל א' אות זיין ע"ש דהדבר במחלוקת שניי' בין אבות העולם הראב"ד והרמב"ן דהראב"ד ס"ל דנגד חזקת מ"ק לחוד אמרינן בו"ש ברי עדיף אבל הרמב"ן ס"ל וכן דעת הטור דאף נגד חמ"ק לחוד ג"כ אמרינן בו"ש לאו ברי עדיף וכמ"ש מר"ן ז"ל:

ובעניותי לא מבעי' לדעת תוס' שם שכ' דאין סברא כלל מה שהוא ודאי בחציו שיועיל לו לחצי השני ושאני גבי ספק ויבם שהנכסים בחזקת יורש הם א"כ ודאי ל"ש כאן לומר אין ס' מוציא מידי ודאי כיון דשניהם יורשין הם [וכבר כתב הסמ"ע הביאו המג"א סימן תמ"ז אף שבכ"מ פסקי' כהרי"ף מ"מ במקום שהתוס' חולק לא קי"ל כוותיה יעו"ש] אלא אפילו לתי' הש"מ בשם הרא"ש שמועיל לחציו השני ורק שם אינו מועיל הואיל והוא רק עפ"י הודאתו של השני ומוכח מדבריו שאם היה הדבר נודע לנו בבירור אף בלא הודאתי של זה היה מועיל לחציו השני והוי אמרי' אין ס' מוציא מידי ודאי מ"מ אין ראיה לכאן. לענ"ד דשאני התם די"ל דהוי ס"ל להרא"ש דמה ששניהם מוחזקים בטלית בזה לא חשיב מוחזק כיון דכל א' טוען על חבירו שהוא תופס שלא כדין וכל השביעה הוא רק שאנו חוששין שלא יהא כל אחד הולך ותוקף וכו' וא"כ רק זה שהחציו שלו בודאי הוא חשיב מוחזק ואם כן השני דהוי רק ספק שפיר אמרינן דאין ס' מוציא מידי ודאי משא"כ כאן בנ"ד דלא כן הוא דשניהם יורשין ושניהם חשובים מוחזקים וכמ"ש

מרן ז"ל למעלה דהירושה הוא בחזקת שניהם וא"כ אדרבא זה שבא בטענת מתנה כיון שהוא ספק אצלינו אמרי' עליו אין ס' מוציא מידי ודאי וצ"ל דפשיטא לי' למרן ז"ל דגם שם בטלית חשובים שניהם מוחזקין כיון דשניהם אוחזין בו ודוק:

ולולא דברי מרן הי' נ"ל שדין זה אם בעין יפה או בעין רעה נותן אינו ענין בנ"ד כלל שזה שייך דוקא באם הדבר נוגע לנותן או למוכר משא"כ בנ"ד שהשתמשות של המקום של אב הוא כל ימי היותו ועל מקומו יבא בשלום כל ימי חייו ואין הדבר נוגע רק לבניו אחר מותו אין זה ענין לכאן כלל כן היה נראה לפי חולשת שכלי לולא דבריו הקדושים ז"ל:

עיין בתוי"ט פ"א מערלה משנה ב' שהביא ג' טעמים למה אמרינן ריבוי אחר ריבוי אינו אלא למעט וכל אחד משלש אלה ל"ש כאן ומרן ז"ל לא כתב רק לרווחא דמילתא ואני בעניותי לא ידעתי למה לא נשגיח ולא נדקדק על לשון השטר במה שכתב אח"כ שבן תורה אחד יהיה לומד על מקום הנ"ל כל היום והלשון מקום הנ"ל חוזר וכולל כל המתנה וא"כ אין בראשון יותר מבראשונה כיון שכ' הנזכר לעיל ועל זה אמר שיהיה הב"ת לומד שם וכי הקפיד שילך ללמוד דוקא לע"נ גם כן:

תשובה לב

חיים ושלום וברכה לריכא בר ריכא. ה"ה י"נ הרב המאה"ג המפורסם חו"ב עצום ריחו נודף כגן הדסים צדיק כביר קש"ת מו"ה אלעזר פאשגעס ני' האב"ד גלאנטאה:

יקרת נעימותיו והוד אותיותיו האירו והצהירו נגד עיני וחמותי ראיתי אור תורה ונר מצוה לקיים דברי המת בחכמה שיכל את ידיו אמונה בדבר הק"ק הנמצא כתוב בצוואת הרב הצדיק המנוח מוה' יונתן זצ"ל ה"ה ששיעבד ד' מקומות שלו בביהכ"נ שמה ליתן מדמי שכירותן נרות שעוה לכל השבתות ורגלים לנר תפלה ומעות ושמן לנר תמיד בכל ערב ר"ח העולה יחד לסך מ"ה או מ"ו זהו' ו"ו ואם לא יספיק שכר מקומות הנ"ל יוקח מעזבונו עוד מאה זהו' וליקח בהם ב' מקומות ולהשכירם כדי להשלים סך הנ"ל ועתה היום שמוכרחים הקהל לתקן פרצת בדק הביהכ"נ עפ"י ערכאות והסכימו רובם להטיל משא הוצאות של הבנין על כל המקומות בביהכ"נ דהיינו שיניחו כל א' וא' חזקת מקומו עפ"י שומא אחר גמר הבנין יקנום מחדש מאקרו"ט ביוקר יותר ויגרעו מדמי ממכרו הכסף המגיע לו בעד מקומו הראשון לפי ערכו וטוענים הקהל או שיורשי המנוח וב"כ ישלמו להם שכר הבנין כפי אשר יתייקרו מקומותיהן הנ"ל אחר גמר הבנין או שיעזבו המקומות ויהיו אח"כ תחת ד' מקומות הנ"ל לפי מחירם והערכתם עתה רק שלשה מקומות לשעבוד הק"ק ומהם ישלמו ויספיקו תמיד כל הצורך סך הנ"ל לקיים את הק"ק והיורשים של המנוח הנ"ל אין רוצים לא לשלם ממון לפי ערך המקומות לצורך

הבנין וההידור בית הכנסת גם לא לפחות המקומות המיוחדים להק"ק אלא שישארו כולם בחזקתם אף שיתעלו דמי מחירם אח"כ ע"י הבנין מחדש ובטענות אין בהם ממש להעלותם כלל על הכתב ונפשו היפה חשקה לדעת דעתי מה אדון בזה:

הנה ראיתי את דברי קדשו וכביר מצאה ידו די השיב כהלכה ונטה קו הדין לזכות הקהל יפה דן וזיכה כפשיטא מלתא שהדין עם הקהל נגד היורשים בענין הק"ק הנ"ל אבל לא נגד העניים וכמ"ש פרו"מ לדמות בנין ביהכ"נ לשכר החזן לשיטת ר' האי גאון ברי"ו נתיב כ"ט ח"ג הובא בב"י או"ח סוף סימן נ"ג ובתשובת צמח צדק סי' ל"ד דס"ל חציו לפי נפשות שכרו לדברים הכרחיים דוקא וחציו לפי ממון מה שמרבים שכרו על היותו נגן ומשורר וכו' והכי קיי"ל בהג"ה רמ"א בא"ח סי' נ"ג סעיף כ"ג והמחבר ססי' נ"ה סעיף כ"א והה"נ בבנין ביהכ"נ נ"ל כן לחלק בין גוף הבנין המוכרח לכולם בשוה ובין הידור הבנין וכ"כ באר היטב בתשו' מוהר"מ פאדוה סי' מ"ב הובא בד"מ סי' נ"ג אות ט' ואעתיק לשונו [אולי אין ביד פרו"מ ספר זה] וז"ל והנה ע"ד בנין ביהכ"נ הלא כלל גדול כתב מוהר"מ וכו' ופסק על שכירות החזן וכו' וככה היא מנהגם בכל הקהלות שגובין החצי לפי ממון וחצי לפי נפשות מעתה במה נחלק בין בנין הכנסת לשכירות החזן אך נ"ל לחפש בזכות העניים ולומר כי בנין אינו דומה לשכירות חזן או לשכירות בית לביהכ"נ היות כי השכירות פורעים מידי שנה בשנה והעני בזמן שנמצא בעיר פורע עמהם כי נהנה כמו עשיר להיות יוצא בתפלה שלו וחייב כמו משיר ואינו תלוי בממון אבל הבנין הוא על זמן מרובה על העתיד והעני יכול לעזוב דירת עיר זו בנקל וללכת לעיר אחרת שלא יצטרך לבנין. אבל העשיר ממונו וכל עסקיו מעכבין אותו כנ"ל וכו' [נ"ל כוונתו ע"ד מהר"ם דהזכיר מקודם דשכירות חזן בימים נוראים תלוי בממון לפי דמחמת עשרם לא יוכלו לצאת מבתיהם לעיר אחרת ולהניח בתיהן וכו'] ועוד יש לזכות לעניים כי יספיק להם אהל עראי וצריפא דאורבנא להיות מקום תפילה אך העשירים יפארו בממונם בית אלהינו משום כבד את ד' מהונך לכן לא נראה לי לגבות ביהכ"נ כזה לפי נפשות וכו' עכ"ל יעוש"ה והן הן דברי מעלתו ני' ועדיפא מיני' קאמר עוד לזכות עניים בבנין גופא נמי סברתו ראשונה הנ"ל:

וכן מה שססביר מעכ"ת ני' טעם לחילוק התשו' שער אפרים סימן קמ"ה הובא במסגרת תשלחן בח"מ סי' קס"ג גבי ביהכ"נ שנשרף גגו בין ההוצאות להשתדל ולהשיג רשיון מהשר לבנותו יוגבה לפי המקומו' בביהכ"נ ובין גוף הבנין יוגבה לפי הממון וכו' היינו כעין סברת החילוק דר"ה גאון בתשובת צמח צדק הנ"ל יפה כיון מעלתו האמת שביאר כן דבריו בתשובת שער אפרים הנ"ל דבמקום שקונים ב"א המקומו' ביהכ"נ בדמים ואם

תפול הביהכ"נ ח"ו לא יהיה לבעלי המקומות שום הנאה ממקומם לכן הם יתנו עיקר הוצא' השתדלות להשיג רשות לבנות וכו' יעו"ש ויעי' ב"ק קט"ז ע"ב ואם שכרו תייר וכו' והרא"ש שם ובהג"ה הגאון מוהרי"פ ולפ"ז בנ"ד הדין חציו לפי המקומות וחציו לפי הממון ועכ"פ נגד יורשי המנוח ז"ל בעל הצוואה והק"ק הנ"ל כן יעשו הקהל כאשר גזרו להעמיד קיום הק"ק על שלשה מקומות. אבל עוד זאת יתנו אקרו"ט יצ"ו כתב מיוחד ליד יורשי המנוח הנ"ל רשום וחקוק עלי' בחותם הקהל שכן עשו עפ"י הוראת בד"צ לתעמיד הק"ק שהיה עד עתה על ו' מקומות ומהיום אחר הבנין ותיקון בהכ"נ מחדש רק על ב' מקומות היות נתייקרו והועילו בדמים נשארו שארי ד' המקומות להקהל בתנאי זה שסך מ"ה זהובים על נרות ושמן וכו' כל שנה ושנה לא יגרע לעולמי עד ויתקיימו דברי המת כנ"ל:

ומה שגמגם פרו"מ ני' על הצוואה הנ"ל עפ"י התנאי לשכור עוד ב' מקומות להשלים הק"ק א"כ ה"ל כמו קני את וחמור ולא קני הקהל כלל הנה יפה דחה מעלתו בעצמו דהא לא תלה אותם זה בזה אלא תנאי הטיל בו שאם לא יספיקו המקומות לזה יקנו עוד במעותיו מקומות להשלים חפצו ובלא"ה נמי הרי קי"ל גם בקני את וחמור גופי' קנה מחצה ועוד ועיין בת' נוב"י קמא חח"מ ס' כ"ט וכו' וכבר גליתי דעתי בכל זה להשד"ר היקר הרב וכו' מוה' יעקב שטערן ני' פא"פ ומעתה קול סופר כהרים ד' קרנו ומזלו ירים רבים למשמעתו יהי' סרים כנפשו היפה ונפש י"נ אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה לג

ד' עמך גבור החיל עוסק בתורה ועבודה יומם וליל ה"ה אהובי תלמידי הוותיק מלא ברכת ד' כיומין עתיק איש חי ורב פעלים חו"ב מופלג בתורה וביראה כבוד מוה' משה בער שעהן ני' רב בקרעמז יע"א:

גי"ה קבלתי מגילה עפה מליאה להאמיר בדבר ד' זו הלכה למעשה אשר באו לפניך. והנני להשיב לך על שאלותיך כיד ד' הטובה עלי על ראשון וכו'. ע"ד הריב בישוב א' קצתם רוצים לבנות להם בית הכנסת וקצתם אומרים לקנות מקום בית הקברות כדי שלא יצטרכו להוליך המעות ב"מ לע"מ וויען בריחוק מקום במדינה שם ואין ידם משגת לשני אלו והגבאים מסכימים לאוהן הבוחרים לבנות להם בהכ"נ. פשיטא מלתא כי לאלו שומעים שאומרים כהלכה דודאי בנין ביהכ"נ מקום תפילה עדיף קודם מקניית ביה"ק דהא כל התדיר קודם לשאינו תדיר וכן כל המקודש קודם לאינו מקודש כ"כ כמ"ש במשנה זבחים פ"ט וה"נ ביהכ"נ הוא מקודש שם קדושה עלי' כדחז"ל ואהי להם

למקדש מעט אלו ביהכ"נ כו' ובית ה' נקרא כמ"ש לרומם בית אלהינו שמקדישים בו את ה' בעשרה ושכינה שרוי בתוכו וגם עתידין שיקבעו ביהכ"נ כולם בארץ ישראל משא"כ ביה"ק וגם ביהכ"נ תשמישו תדיר בכל יום ובכל עת הקבועות לתפלה משא"כ בית הקברות אינו תשמיש תדיר תמידי כ"א במקרה וסימן לדבר הפסוק בתורה הנה נתתי לפניך את הח"יים ואת הטוב את ה"מות וכו' ובחרת בח"יים בית ה"כנסת בית הח"יים הוא כאז"ל על ר"י שמע דאיכא סבי בבבל וכו' היינו דאתני להו. וכתיב ד' עליהם יחיו ולא המ"תים יהללויה אם כן אפילו אם הגבאים וגם רוב הציבור רוצים יותר להוציא הממון בקנית מקום קברות אין שומעים להם שלא כדין ולמועט שבוחרים לבנות ביהכ"נ שומעים כבמשנה רפ"ד ממס' פיאה כה"ג אפילו צ"ט כו' וא' אומר כו' שומעים לזה שאומר כהלכה ותשובת מהר"י מינץ סימן ז' דתליא ליה ברוב מנין היינו בגוף הענין אם לעשותו או לא כופין רוב את המיעוט וגם בזה מסופק מהר"י מינץ שם וז"ל ואפשר שבאלו דברים שהוזכרו במשנה ובריית' ותוספת' כופים אפילו שלא ע"י הרוב מדנקט בלשון כופים זה את זה ולא נקט כופים אלו את אלו כו' ר"ל לפי שהדין עמהם לעשות לקנות ס"ת ולבנות ביהכ"נ כו' שומעים גם להמיעוט מהם שאומרים כהלכה. ואף דהגאון בלשון אפשר אמרה. לענ"ד בודאי דינא הכי כנ"ל ועכ"פ בכה"ג שכולם מסכימים להוציא ממון לצורך הציבור בכלל אלא שחולקים בדיעות איזו צורך קודם הא מלתא לא בדיעות בני אדם ובחירתם תליא אלא בדעת תורה וביהכ"נ הוא מקודש ותדיר קודם לביה"ק לכ"ע עפ"י דין תורה גם למיעוט שומעים בכה"ג וגם מהר"י מינץ לא מספקא לי' כלל בהא דלהקדים איזו משתים רק בלדחות לגמרי מסופק הוא ולענ"ד גם בזה אין ספק כלל כנ"ל ועיין במג"א סי' קנ"ג ס"ק כ"ט ותשובת מהר"י מינץ הנ"ל בדין המקוה שמצאת הובא להלכה בהג"ה רמ"א בח"מ סי' קס"ג סוף סעיף ג' ע"ש. וא"כ בנ"ד שגם הגבאים הממונים מסכימים לאותן הרוצים יותר לבנות להם ביהכ"נ פשיטא מלתא טפי מק"ו שלהם שומעים כנ"ל:

וע"ד מי שנדר בעלייתו לס"ת נרות ושמן לבית הכנסת ומחמת שנאתו להגבאים לא רצה לשלם נדרו לידם ממש והניחם מעצמו תוך ביהכ"נ על פי עדים ונאבדו משם והגבאים תובעים אותו שיקיים נדרו הדין עם מי: הנה פשיטא מלתא שלא יצא זה הנודר ידי חובת נדרו אף שיש לו עדים שנתנו לביהכ"נ ומשנתינו הוא במגילה ח' מה בין נדרים וכו' חייב באחריותן וכו' וז"ל הרמב"ם פי"ד ממעה"ק הלכה ה' חייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר וכו' וביאר המשנה למלך כוונתו דקדק רבינו לומר עד שיקריב כמו שנדר וכו' לומר שאפילו הביאו ליד כהן כל שלא הקריבו כמו שנדר לא יי"ח נדרו ודין זה היא

פשוט וכו'. ושוב תמה על תירוץ אחרון דתוס' בחולין כ"ג ע"ב בד"ה תחלת הציהוב וכו' א"נ כיון שהביאו ליד הכהן יצא ידי נדרו וכו' והניחו בתימא וצ"ע. ובעניותינו תירצנו דברי התוס' היטב במקומם ועיין ג"כ בס' טהרת הקדש ריש זבחים בישובם. ועכ"פ גם לתוס' זה הביאו ליד כהן דוקא הוא דיצא י"ח נדרו אבל הביאו לתוך העזרה לבד והניחו שם ולא מסרו ליד הכהן המקריב או ליד הגזבר ודאי לא יצא י"ח נדרו והא פשיטא דלאו דוקא בגודרות דניידי אלא גם במטלטלי דלא ניידי כל שאמר עלי ליתן מנה לבדק הבית אמר ר"י ברולין דף קל"ט חייב באחריותו ולא קיים נדרו עד שיבואו לידי גזבר ואפילו ר"ל דפליג התם דאף שלא הביאו ליד גזבר הכל גזברים הם כי לה' הארץ וכו' מסיק הש"ס דהיינו בדק הבית דוקא דגמרו בהפרשתו ולא מיחסר הקרבה אבל קדשי מזבח דמחוסר הקרבה ע"כ מודה הוא למתניתין דמגילה ומס' קינין דעלי להביאו לעזרה ולמוסרו ליד גזבר או ליד כהן בעי' יעו"ש והרי נדרי שמן ונרות להדליקן בביהכ"נ דומה לקדשי מזבח מחוסרי הקרבה הן אפילו לריש לקיש דינא הכי ועכ"פ הרי קיי"ל כר"י וחייב הנודר לשלם נדרו ליד הגזבר או ליד שליח הגזבר הוא שמש בהכ"נ שדרכו לגבות נו"נ. וגם מה שנדר ההוא מעיקרא שיסדו החברה פרוכת לפני הארון הקדש ומעלים לס"ת פשיטא מלתא שאינו רשאי לשנות ולתנם לחברה אחרת כמ"ש בש"ע יו"ד סי' רנ"ח סעיף ד' האומר ס"ת לביהכ"נ יתנו לביהכ"נ שהוא רגיל בעיר שהוא דר שם ועיין ש"ך סק"ד. ומכ"ש בנ"ד דמעיקרא פירש נדרו לביהכ"נ זה אבל מה שהגבאים לא רצו להלביש המעילים לס"ת ואת הפרוכת לאה"ק דרך קנס עד שישלם נדרי השמן והנרות לידם שלא כדין עשו כי מי שאכל שום וריחו נודף יאכל שום אחר והם חייבים עכ"פ להלביש האה"ק והס"ת בתשמיש קדושה שנדב האיש ההוא קבלו אותם ממנו מעיקרא ברצון הציבור ויהיה לו להנודר בעליו ג"כ לכבוד מצוה דידיה הוא אבל בר מן דין הוא חייב לשלם נדרו האחר לידם וגם כופים אותו עפ"י הדין ולא תליא זה בזה כנ"ל: וע"ד הס"ת אם מותר להכריז מכירתו בביהכ"נ כדי להעלותו בדמים שהח"צ בתשו' סי' קכ"ג אוסרו דה"ל דרך בזיון לס"ת ומעלתו דחה ראייתו ממכירת עבד עברי שנמכר בגניבתו דהתם בזיון גדול איכא בזה להעמידו על אבן הלקח משא"כ בס"ת:

הנה כבר דחו דברי הח"צ בזה והשיגו עליו הרב זרע אברהם והרב שבות יעקב בתשו' ח"ב סי' צ"א והרב פנים מאירות ח"ג סימן מ"ג והרב ברכי יוסף כולם התירו למוכרו בהכרזה וגם על פי גורלות (בל"א אויספלעטען) באופן שהס"ת מונחת בהיכל הקדוש וכן העלה בתשובה מאהבה סי' ע"ח ביו"ד איברא מה שדחו קצתם ראי' הח"צ כמ"ש מעלתו דעבד עברי לפרסמו בזה שגנב בהעמידו על אבן המקח בזיון גדול הוא שאני לענ"ד

ליתא דחי' דהא קרא לא ימכרו ממכרת עבד במוכר עצמו מחמת דחקו כתיב בפירש"י בהר וכ"כ הרמב"ם בהדי' פ"א מהל' עבדים הלכה ה' א' המוכר את עצמו או שמכרוהו ב"ד אינו נמכר בפרהסיא על כו' ומזה שלא גנב אזלה ראי' הח"צ שפיר כנ"ל. ולענ"ד נראה להוסיף ראיה לאסור כדעת הח"צ הנ"ל דהא בקדושת בכור ומעשר אין נוהגין בהן בזיון למוכרן באיטלז כדי למוכרן ביוקר בשוק שהרבה לוקחים שם. כ"ש בקדושת ס"ת כיון שאין הנאתן להקדש דהא מוכרין ס"ת רק לג' דברים בלבד פדיון שבוים וללמוד תורה ולישא אשה ואפילו מדאו' אסור כמ"ש תוס' בכורות ר"פ כל פסולי וכו' דף ל"א. ובאמת כל הני שלשה דברים מוכרין ס"ת בשבילם לא צורכי הדיוט מקרי אלא צורכי גבוה כמ"ש בגמרא מנחות ה' ע"ב כמו מילה וציצית עש"ה: ומ"מ אפילו כה"ג מקרי הנאתו להקדש הרי בזבחים דף ע"ה ע"ב איתא אבעי' התפיס בכור לבד"ה מהו שישקול בליטרא רווחא דהקדש עדיף או זילותא דבכור עדיף ומסיק הש"ס דעכ"פ בשני קדושת ושני גופים לא מזלזלינן בקדושה דהאי גופא משום רווחא דקדושה דגופא אחרינא ועוד מסיק ש"ס שם לאסור כה"ג דאבעי' מטעם אחר ע"ש וצ"ע לפ"ז על המתירים הנ"ל גבי ס"ת וצ"ל כיון דגוף המכירת ס"ת הוא בזיון ואסור למוכרו חוץ מג' דברים הנ"ל שהותר בשבילם זה הבזיון דמכירתו וכיון דאין המכירה בזיון לדברים אלו. גם הפרהסיא בהכרזה וכיו"ב אינו בזיון אלא כל להעלותו בדמים לשם מצות אלו טפי עדיף וזה כבודו. והעיקר כהמתירים הנ"ל: נאום ידי"נ הדוש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה לד

לכבוד גולת הכותרת לשם ולתהלה ולתפארת ה"ה מעלת הרבנים מובהקים המאורות הגדולים מלאים זיו ונוגה מפיקים לשמור ולעשות תורות וחקים הראש וראשון הצדיק נשגב מוה' אברהם איצק ווינבערגער נ"י ראב"ד ובנש"ק כהנא סבא קדישא מוה' משה ליב הכהן נ"י ושלישי בקדש מוה' יוסף קנעפמאכער נ"י ב"ד רבא בק"ק ניקאלסבורג יע"א:

תמול ביום ש"ק קבלתי מכתבכם ובנשף בערב יום במוצאי מנוחה אריתי מור בשמיכם ראיתי אור כי תרביני ענוותיכם לשאול ממני לומר דבר לפניכם בדין עסק ביש שאירע במחניכם אשר הרבה נערים צעירים ועמהם גם ישישים מנכבדי עירכם כולם באו בברית יחד והכינו את אשר הביאו בעצתם בית משתה (קאפע הויז) ברחוב היהודים להתוועד שמה יום יום לקרות מכתבי העתים כאשר כן עשו עד היום בבית משתה של האינם נימולים תוך העיר ושמה נכשלו הרבה נערי ב"י בחילולים ש"ק הרבה באיסורי דאורייתא ואיסורי דרבנן ולכן נכשלים אזרו חיל לתקן בזה הפרצה ורצונם לשום עליהם אנשי יראי

ד' משגיחים ושומרים שלא יחללו שבת גם שמה ואחר הכנת' באו לשאול נפשם להשיג ולהמציא להם היתר מפי הבד"צ יצו' לבשל להם ע"י נכרי קאפע מחדש בכל יום ש"ק כאשר רבים שתו (בקאפע הויז) שלהם עכת"ד השאלה של מעלתכם:

ולהיות הזמן בהול ונחוץ להשיב על אתר ובמוקדם כפי מכתבכם חשתי לכבודכם הרמה ואבוא בקצרה ולא בארוכה כ"א בפסק הלכה ברורה כשמש בצהרים זרחה שדבר זה אסור מן הדין כאשר לדעתי גם לעיניכם גלוי וידוע הרבה איסורי דאורייתי' נעשים בבישול הקאפע גם אם רק מערה רותחים עליו במדינתנו שאין נאכל בעין כשהוא קנוי וכתוש יש בישול אחר בישול לכ"ע ועכ"פ הרי בישול מים הו"ל מבשל דאורייתא ועי' פ"ח יו"ד סי' ס"ח סקי"ח דגם מים שאין ניכר הבישול בהן הוא בישול דאורייתא כברייתא דביצה א' נותן את המים ועי' בפ"י בשבת ל"ט ומ"ם] וגם בימות הקיץ איכא מלאכת מבעיר והכיתי את בית הקיץ על בית החורף וגם האיכא מלאכת צביעה שנעשה בהמים (שווארצטן קאפע) בשמא ובטעמא והרי מקפידין ע"ז וחזותא מלתא היא כה"ג לכ"ע ובעיני יפלא על פרו"מ נ"י איך עלה כלל על דעתיכם לצדד להקל בזה הרי גם מלבד איסור שבת החמורה גם בחול אסור הוא מושב לצים וכ"ש ביום ש"ק דאסור לקרות במכתבי קורות העתים שטרי הדיוטות כל עיקר ואם המה כאדם עברו ברית שבת קודש קרוא מקרא ממצוא חפציך ודבר דבר אנחנו לא ניתן להם יד גם להקל בהיותר חמור ואסור משום מלאכת שבת דאורייתא למען ספות הרוה את הצמאה. בכן אהובי אחיי ורעי אליכם אישים אקרא חכמי חרשים עיניכם לאמונה לרעות צאן קדשים להרים מכשול מדרך העם ורעו כבשים בדברם אשר יצא מפיכם יטו אוזן ויחלצו חושים והמכשילה הזאת לא תהי' תחת ידכם אבל התאזרו חיל לעמוד בפרץ ולמחות בידם בכל פועל מלעשות בית הוועד כלל [ואותם החפיצים לעשות כהרגלם בבית משתה של האינם נימולים יותר טוב להם לילך להתוועד שמה כרצונם עד היום ולא יעשו חדשות ברחוב היהודים בפרטות] וכחכמתכם וצדקתכם תעשו לד' להמשיך לבם בדברי חן אם תאבו ושמעת' כו' ככתוב שפתי צדיק ידעון רצון כו' ואם יתעצמו ח"ו ליתן כתף סוררת לבלתי שמוע לקול הורים ומורים אשר לא אאמין כן עליהם להיותם זרע קדש ברוכי ד' אזי ידכם וידינו יהי' מסולקת מהם ומהמונם ואנחנו נהי' נקיים כי עשינו את שלנו עכ"פ הדין פשוט כביעתא בכותחא בנדון השאלה שחלילה להורות להם שום צד היתר של שוא על האסור ביום ש"ק יפלא בעיני שבני הרבני החריף מוה' אהרן שמואל נ"י כתב לי כי הה"ג דאייבענשיטץ נתן קצת מקום היתר ולא הבנתי כלל על הה"ג איך כח המדמה הטעה אותו כ"כ ושרי ליה מארי ומצוה לקרוא דברינו אלה דברים ככתבם באזניהם

של השואלים אקוה כי יודו על האמת לאמתו ויתנו לב ואזן שומעת ומיניכו ומינייהו ומינן יתקלס עלאה ולברכת ד' עליכם ועליהם ועלינו אל יהי' מגרעת. הכ"ד אחיכם נאמן אהבתכם בלב ונפש חפיצה הד"ש ושלום תורתכם: הק' יהודאסאד:

תשובה לה

ד' ישלח עזרו מקדש על ראשי עם קדש ראשים וטובים שומרי משמרת הקדש יראי ד' אגודים בתורה ומעוטרים בחכמה מפוארה מוכתרים בנימוסים נגידים ונכבדי ארץ אין לשערה מנהיגי קהל עדת ישרון ק"ק פי' וו"ב יע"א ובראשם הנגיד המפורסים ה' חיים קרויס יצו' ד' ישמרכם מעתה ועד עולם א"ס:

יקרתכם קבלתי לעת ערב יום אתמול מב"ד. ותוכו ראיתי את שאלתכם על האי דסני שומעני' מני אז להחליף חק דהינו כאות נפשו לרוח היום בהיותו א' מן הרעבנים חדשים מקרוב משמש בהוראה בעירכם בשם רב מורה רע"ה ר"ל בכלל ובפרטות מקצת מעשיו אשר לא יעשה כן בישראל הוא הולך על ארבע שפטיו הרעים האלה. א' שכתב בידיו ממש בלשון ובכתב דייט"ש ביו"ט של ראש השנה בפני עדים. ב' שפרסם ברבים וכתב לראשי עדה דקהל ישראל שעבודת הקרבנות הסירו אנשי כנה"ג מעצמם לפני רוח הזמן העבירו מצות הקרבנות והחליפו אותה במצות התפלה ושירים נעימים לאזן. ג' רצה לפתות עדתו שיאותו ויסכימו להעביר את יו"ט שני של גליות בזה"ז. ד' שמספר את זקנו ע"י משיחה הנקרא אויררום בידיו ובעצמו בחוה"מ. ועתה נפשיכם אוותה לדעת אם ע"פ דין תוה"ק ראוי הוא להניחו בגדולתו או אם מחוייבים אתם להורידו ולהעבירו שלא יקרא עוד בשם רב עכת"ד: הנה לא אפונה כי כל הדברים וכל החזיון האמור למעלה נתאמתו אצליכם ויציבא פתגמא וכאשר מאז נודע בין החיים לקול השמועה כי עוף השמים יוליך את הקול בכן תמיה אני מה זו שאלה הנה על כל אחת ואחת מארב"ע מראות נגעים ופגעים הנ"ל הוא פסול להורות ע"פ דין תוה"ק וגם לשמש בשם רב כלל וכלל כי אחר הוא. מכ"ש כי חוברו יחדיו אצלו כל הנ"ל אחת ושלש שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו מבזה את המועדות הנה ידוע מאחז"ל כל המעמיד דיין שאינו הגון כאילו נוטע אשירה בישראל בגמ' סנהדרין ד' ז' ואין לך שאינו הגון יותר גדול מזה שהוא משובש ומופסד בדיעותיו בעיקרי האמונה ומקולקל גם במעשיו ולא למד ולא שימש כל צרכו הנהו חוטא ומחטיא את אחרים עמו בפתוי וביטוי שפתים ככתוב נביאך חזו לך שוא ותפל. ואם אתם מחשים וחכיתם עון כי עתיד הקב"ה ליפרע ממעמידן וקיי"ל בש"ע יו"ד סי' של"ד ת"ח או אב"ד ששמועתו רעה כגון שמתעסק בספרי אפיקורסים או שחביריו מתביישין ממנו ושם שמים מתחלל על ידו שאומרים עליו שרי

ליה מארי פלוני או שמזלזל בדבר א' מד"ס ואצ"ל מד"ת משמתינן לי' ובסי' רמ"ו סעיף ח' קיי"ל הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכים לו אין למידין ממנו כו' שאסור ללמוד תורה מפיו ומכ"ש שאסור לסמוך על הוראותיו והרמב"ם ספ"ד מסנהדרין כתב וז"ל מי שאינו ראוי לדון או להורות מפני שאינו יודע או מפני שאינו הגון שעבר ריש גלותא ונתן לו רשות או שטעו ב"ד ונתנו לו רשות אין הרשות מועלת לו כלום עד שיהא ראוי שהמקדיש בעל מום למזבח אין הקדושה חלה עליו עכ"ל ובחומש בפ' יתרו בפה מלא דיבר הכתוב ממעלות הדיינים אנשי חיל יראי ד'. ופי' הרמב"ם בפ"ב מהל' סנהדרין אנשי חיל אלו שהן גבורים במצות ומדקדקים על עצמם וכובשין את יצרן עד שלא יהא להם שום גנאי ולא שם רע ויהיה פרקן נאה כו' יראי אלקים כמשמעו כו' א"כ פלוני הנ"ל סני שומעניה ואין פחד אלקים לנגד עיניו ונזרקה בו מינות ומושרש הוא בחטאו ופשעו בסרחון רביעי ע"פ מעשיו הנ"ל שהצעתם מפורש יוצא דינו דהאי גברא ע"פ דין תוה"ק להעביר אדרתו מעליו שלא יקרא עוד בשם רב או דיין ממונה הסר המצנפת והרם העטרה כי אסור לקבל הוראותיו ושיבוש דעותיו בשום ענין מענייני הדת וכתבי התרות אם יש בידו בטלין כחרס המה לא שרירין ולא קיימין כפסק הרמב"ם שאין הקדושה חלה על בעל מום כנ"ל ועליכם יזרח ד' להסיר מכשול ולבער הקוץ מכאיב וסילון ממאיר מקרביכם יהי חן ד' עמכם יאשר כחכם יאמץ חילכם להוציא לפועל טובה מחשבותיכם. נאם אוה"נ הדורש שלומכם וטובכם כל הימים:
הק' יהודא אסאד:

תשובה לו

ברוכים אתם לד' אהובים וידידים תורנים נכבדים טפסרי טוהר על משמרת התורה והיראה עומדים קבוצי קהל עדת ד' קדושים מדלי מעש וחורשי רשע מופרשים יתנכם ד' למעלה אלופים וראשים בעם ד' אלה בעיר ווייסענבערג ואגפי' יע"א:
הן הגיעו לידי מכתבכם בשאלותיכם דברחק ומשפט האמת אתכם עם הקונטרס התנצלותכם וסיפור המאורע מה הגיע אליכם כי נתקיים בעוה"ר ורדו בכם שונאיכם כדרז"ל בת"כ וברש"י פרשת בחקתי מכם ובכם הם ריקי צדק ועדורי אמת לשונם תהלך בארץ שפתותיהם אתם וגובה להם בעוז פניהם לדוש בעקביהם דברי הש"ע בפסקיו ומנהגיו אשר כל ישראל קיימו וקבלו עליהם ועל זרעם לקיים לשמור ולעשות כן כזה וכזה עוד הוסיפו סרה בני עולה לענות אתכם ואתם בני אל חי בטוהר מחשבותיכם וצר לבבכם ותומת דרכיכם מהם ומהמונם הבדלתם את עצמיכם ולהתוודע ולהגלות לעיני

כל צדקותיכם קבעתם בדפוס כל עניניכם לשאול משפטי צדק מפי חכמי הדור תופסי תורת אמת רועי ישראל הנאמנים להשיב האמת כדת על כל שאלותיכם:
והנני לרצונכם להשיב האמת לאמתו על ראשון ראשון וכו' א' אם אפשר לנאמן רוח מחזיק בתוה"ק להתחבר בקשר א' עם עדה כזה שמעזים מצחם ומגלים פניהם ולא בושים לומר אין חוששין על הש"ע הן ידוע משנתינו שגורה בפי הכל בפ' מקום שנהגו וכו' על מניעת מלאכה בט"ב אל ישנה אדם מן המנהג מפני המחלוקת והיינו דאמרי אינשי בדרך צחות כל עושה חדשות הוא בעל מלחמות ואם יחיד או רבים עושים כן להכעיס היפוך המנהג הקבוע מכמה דורות ושנים קדמוניות מחזיקים המה במחלוקות ועומדים על דעתם רק כדי לנצח את אוהבי האמת בחזקה ולהשפיל אותם עוברים המה בלאו ולא תהי' כקרח וכעדתו כאז"ל בפ' חלק דף ק"י ושם הקב"ה אמר הבדלו מתוך העדה וכו' ואפי' מנהג בעלמא חוץ ממנהגי ביהכנ"ס אסורים הבנים לשנות ממנהג שכבר קבלו אבותיהן עליהן מקרא דשלמה ואל תטוש תורת אמך ואע"ג שכבר בטל הטעם כעובדא דבני ביישן בפסחים דף נו"ן סוף ע"ב ואפי' בדיני ממון הקל הכל תלי' במנהג אפי' להוציא ממון מחזקה בח"מ סי' ש"ל ושל"א וגדול כח המנהג דקיי"ל מנהג עוקר הלכה בח"מ סי' רל"ב סעיף י"ט ותניא זה הכלל כל המשנה ידו על התחתונה ק"ו במנהגי איסור ומנהגי ביהכ"נ וגם לא נתבטלו טעמי המנהגים שאסור לשנות מהם דבר והמתאמצים לשבות בע"כ של הציבור שלא מדעת גדולי ישראל רועים נאמנים כ"א מגמתם רק לעשות להם שם בארץ לא להם בזדון בשאט נפש וביד רמה ידם על התחתונה:
וז"ל הרמב"ם פ"ב מהל' ממרים הלכה ב' ב"ד שתקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל ועמד אחריהם ב"ד אחר ובקש לבטל דברים הראשונים ולעקור אותה התקנה וכו' ואותו המנהג אינו נכון עד שיהיה גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין וכו' ואפי' בטל הטעם שבגללו התקינו הראשונים וב"ד שאחריהם ראו לתקן בענין אחר אינם יכולים לבטל דברי הראשונים יע"ש הרי דאפי' ב"ד חכמי תורה אין ביכולתם לעקור מנהג קדום שנתייסד ע"פ חכמי תורה אא"כ גדול ממנו וכו' בחכמה ובמנין וז"ל חכם הכולל חד מן קמאי הרב מהו' מנחם הבבלי בס' טעמי המצות שלו מצוה כ"ח לנטות אחרי רבים וכו' דוקא שיהיה הרוב שקולים בחכמה וביראת חטא דאלף חסרי דעת אינם חשובים כאחד תדע שהרי ב"ד שטעו ועשה היחיד על פיהם ב"ד חייבים בקרבן ולא היחיד מדפטרו היחיד שאכל וחייבו הרבים שלא אכלו אלמא גרועים הם אע"פ שהם רבים ויחיד עדיף מינייהו כיון דפטור מקרבן עכ"ל. ודחז"ל בספרי הובא בפירש"י פ'

ראה על אמרו אשר לא ידעת אתה ואבותיך דבר זה גנאי גדול הוא לך שאף או"ה אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם וכו' ועיין תשובת מהרי"ק שורש נ"ד שאפי' לאליהו וב"ד אין שומעין לבטל מנהג וכו' האריך בחומרות מנהגים: מעתה מי הוא זה או יחיד או רבים אשר חיילים יגבר נגד מנהגי הש"ע שנתקבלו וקיימו למעלה ולמטה בארץ ובחו"ל בכל תפוצות ישראל זה משך זמן יותר משלש מאות שנים מי הוא זה ואיזו הוא אשר מלאו לבו להוציא מפיו מילין לצד עילאה בלשון מדברת גדולות שלא יחושו לדברי הש"ע ואין נזקקים לקיים דבריו ממנ"פ אם יש תוך כת פריצים בקהלתכם גם בעלי דעת אפקרות' יתור' חזינא בהו שפוערים פיהם בגלוי פנים מכוונים למרוד ולהכעיס לשארית ישראל יראי ד' וחושבי שמו ואם בלא דעת ידברו הנה אלף חסרי דעת אינן חשובין כאחד באופן שאם גם עמדו למנין ורבו כמו רבו אינם מן המנין קשר בוגדים כזה כמו שאמר הנביא ישעיה ח' לחזקי' וסייעתו אע"פ שאתם מועטים מסיעת שבנא לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר ופירש"י לא תאמרון אחרי רבים להטות לפי שקשר רשעים אינו מן המנין וגדולה מזה מצינו לחכז"ל בסנהדרין דף ק"ו ע"א שני גדולי הדור ר' חייא בר זרנוקי ור' שמעון בן יהוצדק דאזלי לעבר שנה בעסיא ולפי שנעשו סניגורין ולמדו זכות על החשודים אשביעית קרי להו קשר רשעים ואינו מן המנין להתעבר השנה על ידיהן אפי' עשו בדין ק"ו בן בנו של ק"ו כת פריצים אפי' שהם רבנים הרבה ביניהם כל פסק ודין ומנהג שרוצים לשנות מפסקי ודיני ומנהגי הש"ע שאין בדבריהם ממש ובטלים הם כחרס הנשבר וכו' אפי' שהם רבים וחכמים גדולים קשר רשעים אינו מן המנין. והנה זו תשוב' שלימה גם לשאלתכם ד' וה' באופן שכל איש ירא ד' ונאמן רוח לד' מצוה וחובה עלי' להבדל מהם ומהמונם ככתוב הבדלו וכו': וע"ד השאלה ב' אם יש ביד המיעוט מהציבור לכוף את הרוב המתפרצים שיכתבו בדתי הקהל ופנקס שלהם לתקלה חזקה שלא יעיז איש להרים ידו לפרוץ פרץ ולהרוס א' ממנהגי ישראל כפי דתינו הק' הנה לא ידעתי מה זו שאלה ומה תקנה זו מועיל אצל אנשים כאלו אשר בעוז פניהם וגובה לבם. בוש לא יבושו גם הכלם לא ידעו להוציא עתק מפיהם שאין חוששין לדברי הש"ע שקבעו ראשונים כמלאכים איך יחישו על פנקס הקהל לקיים כל הכתוב בו אם פיהם דיבר שוא גם ימינם ימין שקר ומה גם יותר בנקל יבואו לבטל חתימת ידם בטענה הפה שאסר הוא הפה שהתיר:

ושאלה ג ע"ד חינוך ילדי ב"י ע"י מורים חדשים רקים נערים מנוערים מיראת ד' הולכים בשרירות לבם. אם הדין נותן שהרוב כת המתפרצים יכריחו את מיעוט הציבור המחזיקים בדת תוה"ק שיניחו בניהם זרע קודש מטע אמת להתגאל ולהתלמד ממורי

הרעות קלי דעת מלעיגים על הד"ס דא עקא ודאי ועל זה דוה לבינו מן אזי שהתחיל המכת מדינה הזה בעוה"ר ואם כי טחו עיני המון עם מראות מהשכיל לבותם מאנו לשמוע דברי חכמי התורה גדולי הדור יודעי האמת בדרכי ה' די לנו בצרה זו כי יצר סוכן בם שכך הוא אומנתו של המסית מלך זקן וכסיל לנתק לאט לאט התינוקות של בית רבן מלימוד תורה שבע"פ ש"ס ופוסקים. ואח"כ גם מתורה שבכתב כמ"ש במסכת שבת דף ק"ה ע"ב וזה היה ג"כ מעשה של אחר בירושלמי דחגיגה פ' אין דורשין יעוש"ה ואותן המורים רקים ופוחזים הן הן שלוחיו הן הן עדיו ד' ירחם יפקח עיני העברים עוורים ויהפך לבבם הטובה שיודו על האמת אבל בודאי כל החרדים על דבר ה' בחזקה מחזקים כל ועודי ועד במקהלות ישראל מחויבים להבדיל המיימינים מן המשמאילים ולקבוע לבניהם בית לימוד תשב"ר מפי מורי צדק ואמונה כרצון ד' ורצון אבותיהם אשר יכו שורש בלבות הילדים רכים זרע ברוכי ד' למען יעשו פרי קדש ביראת ד' כל היום ובתורה ובדרך ארץ וכבר מלתי אמורה כי בענינים אלו נאמר לא תהיה אחרי רבים לרעות כי אינם מן המנין:

ואם המה כת החדשה כאדם עברו ברית האחים העבירו עליכם את הדרך בסגור דלתים בהכ"נ ובהמ"ד שלכם ע"י תקיפותם משרי המדינה יר"ה אחזו מעשה אחז בידם צור תעודה וכו' בישעי' ח': וצר לי בצערכם. אבל אהובי אחיי ורעיי תדעו בטח כי יגיעו ימים גם עליהם תעבור כוס ימצו ישתו. כי לא עליכם תלונות האנשים אחיכם שנאכם כי על ה' בפגעם בכבוד ה' ותורתו הקדושה מונעים את הרבים מלעשות תורה ומצות והם פורשים מן הציבור כי אתם הרבי' להיות האמת אתכם ומחויבי' הם נידוי עפ"י הדין כבש"ע יו"ד סי' של"ד והאלהי' יבקש את הנרדף כתיב וביני וביני אתם יוצאים י"ח שמים גם אם תתפללו ביחידות בני מנין עשרה והקולר מן העבירות מצות ונקדשתי בתוך ב"י יהיה תלוי בצוואר אותן עדת קרח הגורמים ומסבבים לזה עד ירחיב ה' גבולכם ויהיה לאל ידכם לעשות חיל כי יערה ה' עליהם רוח טהרה ממרום להפך דעתם ישובו יבושו רגע יצדקו ויאמרו אמת אתכם ומי יתן יוחקקו דברינו אלו בדפוס כיון בלה"ק ובהעתקה שפת לע"ז ככתבם וכו' מכוונת אולי יעוררו גם המה עם שארי אגרות מחברינו הרבנים השלמים ד' עליהם יחי' את לבות האטומים ובעיניהם יראו וירצו להשלים אתכם ואם לא יועיל גם בזאת כי ימאנו ויעמדו במרדם גם למנוע אתכם הרבים מלעשות תורה ותפלה בביהכ"נ ובית המדרש מיוחד כרצונכם הקב"ה יתבע עלבונכם. יהי חן ה' עמכם ויהי נועם ד"א עליכם וכו' ומעשה ידיכם וידינו כוננהו א"ד אוה"נ הדוש"ת בלונ"ח:

הק' יהודא אסאד:

(הג"ה מבן המחבר) אין להקל במנהגי חז"ל מ' ביטול הטעם כמ"ש בר"ן גיטין ל"ו ותוס' בב"ת קט"ו ובע"ז דל"ו ועיין ברכי יוסף חח"מ סימן ט"ו ותשובת בשמים ראש סי' כ"ב וש"מ ואז"ל בשבת קי"ב אם ראשונים כמלאכים כו' ובעירובין נ"ג לבן של ראשונים כפתחו של אולם כו' וביומא ט' טובה צפרנן של ראשונים כו' ועיין תוי"ט פ"ה מ"ב ממע"ש וטעמא מ' דאנחנו לא ידענו עיקר טעמי התקנות כדי שנדע שבטל הטעם כי א"א לעמוד ע"ד ראשונים וכמ"ש בדרשות הר"ן כי הראשונים היו סמוכים יותר אל מקור הקבלה היו משיגים יותר ודומה למי שמוריק שמן מכלי אל כלי דבכלי אחרונה י"ב תמיד פחות פחות כו'. עיין ירושלמי ס"פ בכל מערבין אל תשנו ממנהג אבותיכם כו'. עיין ירושלמי פ' חלק התורה דומת לקופה של אבנים כיון שנתרועע א' נתרועעו כולן דאי לא הא לא קיימי הא עיין פ"ח א"ח תס"ח וכן פרק מקום שנהגו ותשובת ריב"ש סי' שצ"ט ותשובת רשד"ם חיו"ד סימן מ"ם ותשובת רשב"א סי' צ"ח ומג"א סי' רע"א סכ"ב ורמ"א א"ח סי' תר"צ ופ"ח או"ח סי' רצ"ו ועיין סנהדרין צ"ט ורמב"ם פי"ב מאס"ב ובהקדמה ליד החזקה ועיין ריטב"א במ"ק י"ו ועיין מש"ל בהג"ה בענין חופה בביהכ"נ בתשובה מרן אבי להה"ג דהאליטש זצ"ל):

תשובה לז

אל קהל קדושים יראי ד' וחושבי שמו העומדים על הפקודים בראש פינה למשמרת התורה ומצות ה' מנהיגי אקרו"ט דק"ק דיולא יפרוס ד' עליהם סוכת שלומו וכצינה רצון יעטרם אכי"ר:

יקרת מכתבכם קבלתי בה הודעתני מצעריכם שהגיע לכם מן הצר השורר לפי שעה ומעשי תעתועים שעשה ביו"ט של ר"ה בשני הימים שביטל מצות היום מקרא קודש יום תרועה וסדר היום חטא בנפשו והחטיא אחרים באופן מכוער הרבה גם הלך לקבול בערכאות על שלא הניחוהו הציבור לדרוש שנית והם כתורה וכמנהג עשו והוא פשע. גם ראיתי הפרעדיג שלו מר"ה עגמה נפשי מאד על צער הדור עד היכן הגיע העזות להעמיד בראש בור וריק מיראת ה' ומתורה כזה שלא ראה אור ה' ולא למד שהן רשאין ולא אתה ואז"ל לא שררות נתתי לכם אלא עבדות ואם יש בו רק ריח יראת ד' וריח תורה לא היה הרהיב בנפשו לעשות חילול השם גדול כזה אשר בזה הגדיל עונו מנשוא גם שגם יום הכפורים לא כיפרה. ככתוב ישעי' כ"ב אם יכופר העון הזה לכם עד וכו' יקרא נא בפי' משפטו חרוץ ברמב"ם הל' תשובה פרק ג' פרנס המטיל אימה יתירה על הציבור שלא לשם שמים כ"א לכבוד עצמו וכו' אין לו חלק לעוה"ב ובמסכת מגילה האי מאן דסני שומעניה שרי לבזויי' בגימ"ל ושי"ן שלו וזה לא למד גם הלכות דייני' ועמד ע"פ השררה

שלא ברצון הציבור ושלא ברצון חכמים ישראל ואסור לעמוד מפניו ולא לנהוג בו שום כבוד כמבואר בירושלמי ובח"מ סי' ג' וכבר מני אז אשר הדיוט ההוא קפץ בראש להיות רב החובל והרעישו עליו גדולי הדור מיד גזרתי אומר על תלמידי הרב מוהר"ש דייטש נר"י אבדק"ק איפאלשאק נ"י שיפרסם בדפוס בכל הצייטונגען שהוא מבטל אותו הכתב שנתן הוא בידו איזו סמיכת היתר הוראה הוא בטל ומבוטל כחרס הנשבר וכפי תשובת הרב הנ"ל אלי מעולם לא נתן בידו סמיכה להיתר הוראה ובשקר ותרמוח בא אליכם הפרעדיגער באק ההוא והן עתה אשר הקדיח תבשילו ברבים בחילול השם הגדול ותחת אשר ביום הדין ביום הזכרון היה לו לבקש רחמים נהפוך הוא ערר מדנים מצער את הציבור בחוזק יד החיוב עלינו לבטל את המעוררים המנקפים ומקללים ומחרפים את מערכת ישראל זרע ברוכי ה' ודתי ומנהגי אבותינו הקדושים ולשבור את תקפו. והנה קי"ל בש"ע יו"ד סימן של"ד ת"ח או אב"ד ששמועתו רעה כגון שמתעסק בספרי אפיקורס וכו' או שחבריו מתביישין ממנו י ושם שמים מתחלל על ידו שאומרים עליו שארי ליה מאריה לפלוני או שמזלזל בדבר א' מד"ס ואצ"ל מד"ת משמתינן ליה ובסי' רמ"ו סעיף ח' קיי"ל הרב שאינו הולך בדרך טובה אעפ"י שחכם גדול הוא וכל העם צריכים לו אין למידין ממנו וכו':

(הג"ה מבן המחבר) עיין של"ה פ' תשא ע"פ ראה קראתי בשם בצלאל ורמב"ם פ"ה הי"א מיסוה"ת דמי שזכה להיות מנהיג בישראל צ"ל מלא בחכמה ודעת והגון בעיני אלהים ואדם: וצריך שיהיה ניכר במעשיו בדיבורו בהילוכו במלבושיו במאכלו ומשקהו באופן היותר נאות עיין רמב"ם פ"ה מדעות ופ"ד מחשובה ה"ב ועיין מהרש"ל ביש"ש פרק חובל סימן נ"ח.) שאסור ללמוד תורה מפיו ומכ"ש שאסור לסמוך על הוראותיו והרמב"ם ספ"ד מהלכות סנהדרין כתב וז"ל מי שאינו ראוי לדון או להורות מפני שאינו יודע או מפני שאינו הגון שעבר ריש גלותא ונתן לו רשות או שטעו ב"ד ונתנו לו רשות אין הרשות מועלת לו כלום עד שיהיה ראוי שהמקדיש בעל מום למזבח אין הקדושה חלה עליו עכ"ל ובחומש בפ' יתרו בפה מלא דיבר הכתוב ממעלות הדיינים אנשי חיל יראי ה' ופירש הרמב"ם בפ"ב מהלכות סנהדרין אנשי חיל אלו שהן גבורים במצות ומדקדקים על עצמם וכובשין את יצרן עד שלא יהא להם שום גנאי ולא שם רע ויהא פרקן נאה וכו' יראי אלהים כמשמעו וכו' א"כ פלוני הנ"ל סני' שומעני' ואין פחד אלהים לנגד עיניו ונזרקה בו מינות ומושרש הוא בחטאו ופשעו עפ"י המעשים אשר הצעתם עתה. ואשר נשמע עליו מני אז מפורש יוצא דיני' דהאי ג רא עפ"י דין תוה"ק להעביר אדרתו מעליו שלא יקרא עוד בשם רב או דיין ממונה הסר המצנפת והרם העטרה כי אסור לקבל

הוראותיו ושיבושי דיעותיו בשום ענין מעניני הדת. וכתב התרות אם יש בידו בטלין כחרס המה לא שרירין ולא קיימין כפסק הרמב"ם שאין הקדושה חלה על בעל מום וכו' כנ"ל ואליכם יזרח ה' להסיר מכשול ולבער הקוץ ומכאוב וסילון ממאיר מקרביכם יהי חן ה' עמכם יאשר כחכם יאמץ חילכם להוציא לפועל לטובה מתשבותיכם נאום אוה"נ הדש"ת ומני שים טעם להעתיק מכתבינו זה אות באות ולשלחו לעיני הרבנים מובהקים גדולי ישראל יחיו המפורסמים גדולים צדיקים יחיו: ולבקש מהם שגם המה יעשו את שלהם. וכשתשיבו עוד שלשה מכתבים משלשה רבנים מפורסמים לא אפונה כי גם הקיר"ה גם שרי המדינה שטאטהאלטערייא יר"ה יתנו עדיהן יצדקו ויאמרו אמת יסכימו לפסק הרבנים לרם יאיר לבער הרע מקרביכם. וה' עמנו ועמכם והעיר שושן צהלה ושמחה ושלשה הרבנים לדעת יהי' הרב הגאון דק"ק פרעסבורג והרב הגאון דק"ק אוהעל והרב הגאון דק"ק גראס ווארדיין יצ"ו ולא תפרסמו את כל זאת עד אחר שיהיה בידכם הסכמותם ואת צנועים חכמה כתיב):

נאום הק' יהודא אסאד. תשובה לח:

שפע שלום וברכה והצלחה לכבוד ידי"נ ה"ה הרב הגאון המפורסם צדיק יס"ע ע"ה פ"ה קש"ת מוה' אברהם בעק ני' אבד"ק האליטש יע"א:

יקרתו קבלתי ושמחתי באהבתו אלי ובשלותו. יהי חן ה' עמו אנס"ו ואפריון נמטיי' למר על אשר טרח להודיעני ע"ד הידוע אבל עדיין אין דעתי נוחה על הסכמת פרו"מ לעצת אקרו"ט דשם לחדש מנהג אחר מנהג ק"ק פלוני מלבד מה שאני תמה בזה דמה לנו לחפש מציאות להמציא איסור בהעמדת חופה בביהכ"נ מדברי חז"ל אשר הדוחה בקל יוכל לדחות והרי דברי רמ"א י"ד שצ"א ידועים בפי המון בלי תורה אותן המבקשים חדשות ותולים א"ע בקורי עכביש. וע' ב"ש באה"ע סי' ל' ס"ט ב' ריב"ש ובאמת בריב"ש סי' ר"ה לא נזכר קדושין רק גיטין ועיין ב"ח בא"ח ססי' קע"ד כשמברכין ברכת אירוסין ונשואין בחופה לפני ביהכ"נ אמרי' כו' אבל הרי גם מנהגינו הישן תחת השמים ודאי א"ב שום פקפוק איסור ואדרבה סימן טוב הי' לעשות כן כרמ"א בא"ע ססי' ס"א:

אמנם לעשותו בביהכ"נ בדוקא חושש אני לאיסור דאורייתא מ' ובחוקותיהם לא תלכו הרי להקים מצבה אסרה תורה בלאו אף שהיתה חביבה לפני הקב"ה בימי האבות כמ"ש רש"י ורמב"ן בארוכה ר"פ שופטים כללא בידן נהרא נהרא ופשטי'):

(הג"ה מבן המחבר) וכיון דעכשיו חוק הוא בין הגוים הוא בכלל בחוקותיהם לא תלכו עיין ט"ז א"ח סי' ח' וכל עיקר כוונת החדשים לעשות החופה בבהכ"נ הוא רק כדי לדמות

לגויי הארץ כנימוסי שאר אומות והוה איסור דאורייתא כמ"ש הרמב"ם פי"א הי"א מהל' ע"ז ונאמר השמר פן תנקש אחריהם):

וממילא אין ראיה כלל ממנהג מגינצא שבמהרי"ל. דמאן יימר שהי' בזמן ההוא במגינצא מנהג וחק קבוע כן אצל האינם נימולים לעשות נשואיהם דוקא בבית תפלה שלהם. מלבד זה וכי בכל מנהגי מהרי"ל אנו עושים כמוהו בזמנו ובמדינתו ומה גם הרי מהרי"ל עצמו לא כתב שיש לנהוג כן אלא מביא שכן היה מאז מנהג מגנצא לבד (כוונת אאמ"ו דאין לנו לדון מה שהיה) אלא מה שהי' כבר פשט בישראל מנהג כמה מאות שנים לעשות החופה בחוץ ואם גם היה מעיקרא בביהכ"נ אדרבא מגרע גרע שבזה אנו רואין שבכוונה עשו גאולינו שהוציאו החופה מביהכ"נ ולעשות מבחוץ ועלינו לקיים מנהגם כמ"ש הר"מ רה"ל ממרים מ' אל תטוש תורת אמך עי' ר"ן פ' מקום שנהגו ות' ריב"ש שצ"ט ופ"ח א"ח תס"ח כל קבלת רבים שחלה עליהם אף בדברים שלא קיבלו עליהם הסכמה, רק שנהגו כן מעצמם לעשות גדר וסיג גם דורות אחריהם צריכים לשמור הגדר ולקיים המנהג וכל דבר שנאסר מ' הנהגת אבותינו ומ' גדר אין לו היתר כלל עיין תשובת רשד"ם חי"ד סימן מ' ותשובת רשב"א ססי' צ"ח ותשו' מהרי"ק שורש קמ"ד ותשו' חוי"א סי' קכ"ז ופ"ח א"ח סי' רצ"ו ומג"א סי' רע"א סכ"ב ובש"מ פ"ק דבב"ת ובפרט ענין זה שי"ב ג"כ גדר אי' חמור תערובות אנשים ונשים יחדיו עיין בסוכה נ"א תיקון גדול עשו של"י תערובות כו' וע' מחבר בא"ח תקס"ט מחייבים ב"ד להעמיד שוטרים כוי שלא יתקבצו אנשים ונשים וכו' עיין תשובת זכרון יוסף סי' י"ז וק"ו ב"ב של ק"ו בביהכ"נ מקדש מעט עיין רד"ק ע"פ ואהיה להם מקדש מעט וס' יראים סי' שס"ד דמורא ביהכ"נ כמורא מקדש. ומי בקש זאת מידכם רמוס חצרות ד' בתערובות איסור ובפרט בזה"ז שבעו"ה הולכים עם הכלה בשוק מגולה ובגלוי שער ראש שהמה ערוה כמ"ש בא"ח סי' ע"ה ובא"ר שם ואין לך פריצוה מזה ועיין תשובת חו"י סי' רכ"ב ועיי' תשובה מאהבה חא"ח סיי רכ"ט בשם הזוהר אשה בבית ה' בית תפילת האנשים כהעמדת פסל שם):

ובירושלמי הביא במג"א סי' ס"ח אעפ"י ששלחנו לכם סדר התפלות אל תשנו ממנהג אבותיכם כו' אף דארץ ישראל מקודשת יותר מכל הארצות ובכל דבר אנן גרירן בתרייהו דהתם מחוקק ושלחו מתם סדר התפלות דברים העומדים ברומו של עולם ועכ"ז הזהירונו שלא לשנות ממנהגינו הקודם אף שאינו עיקר כ"כ מכ"ש וק"ו במנהגים כאלו שיש טעם כעיקר למנהגינו ברוב העיירות ומקומות בזה כדי להתרחק מנימוסיהם כמאז"ל בספרי על ובחוקותיהם לא תלכו כנ"ל:

והצער היותר גדול כי בעו"ה ע"י עושי חדשות מבלים הזמן היקר למצוא ראיות לשנות מנהג או להרסו או לקיימו ומניחים התו"כ הלכות גדולות ועמוקות מהתעסק בהם ותורה חיגרת שק כו' והמתאמצים לשנות איזו מנהג קבוע ישן עתידים ליתן את הדין בזה ובבא. ועכ"פ אחלי לא כל מה שביד כח פרו"מ ני' לעשות לעכב מלעשות שום שינוי במקומו יעשה ויעכב כדקיי"ל מנהג מבטל הלכה ועי' תשובת הרא"ם ססי' א' וכמה דברים הניחו חכמים דלא כהלכתא כדי שלא לבטל המנהג כנודע וכ"ש וק"ו מנהג שהוא כהלכה ואחתום בברכה כנה"ר ונפש אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

והנני להודיע לו בקצרה מה שישיב להשר האדון א' מגמ' ותוס' קדושין נ"ב אשה בעזרה מניין כו' ב' שמא תפרוס נדה ע"י ביעותתא כמו בסוטה עיין ראש יוסף ריש חולין. ג' עפ"י הש"ע סי' ס"א לסימן טוב ד' מפני תערובות אנשים ונשים במקום קדוש. ה' אם היא בנידותה אינה הולכת לביהכ"נ נשים ג"כ ו' אסור לשנות מנהג ק"ו מתפלה במג"א סי' ס"ח. ז' דומי' קדושין מתן תורה כפה הר לחופה כמובא בזוהר ח' קידוש לבנה דוגמתה ט' נ"ל טעם מנהגינו כדי לתקן הקלקול במה שעוותו ישראל אז במעשה העגל להתיר להם עריות בפרהסיא נהגו שוב לברך את ה' על שאסר לנו העריות וקדשנו לתשובה ומעשים כן בפרהסיא ג"כ ברכה זו י' לפרסם שמחה של מצוה וכן כתיב ישמע בערי יהודא ובחוצות ירושלים קול ששון כו' קול מצהלות חתנים מחופתם כו' בחוצות דייקא. י"א אסור בדווקא וקפידא בביהכ"נ מ' ובחקותיהם ל"ת ועור יש לי טעמים נכונים ועת לקצר: נאם הק' הנ"ל:

(עיין ירושלמי סו' ברכות אל תבוז כי זקנה אמך כו' וע' רמב"ם בפ"מ סו' ברכות ד"פ זה מור' שלא יבוז וילעג בתקנו' הקדמוני' אף שהם ישנים עיין רמ"א סי' תש"ץ ועיין תשובת דברי יוסף דאין לשנות שום מנהג אף שיהיה מנהג אחר יותר יפה מכ"ש אם הי' מנהג שנתפשט בתפוצות ישראל והיא מיוסד עפ"י חכמי התורה דאין לבטלו ואין לשנות בשום אופן ע"ש ועיין מ"ש בהג"ה בתשובת מרן לקהל ווייסענבורג):

תשובה לט

אל שלומי אמוני ישראל כבוד ידידיי הנכבדים אפרתים תורנים מופלגים ריעים האהובים נוטרים את כרם ה'. שומרים משמרת ה' בתורה ובמצות בלב ונפש ומאד ה"ה עדה קדושה בקהל עם ה' ישמרם ה' וכצנה רצון יעטרם אמן: ע"ד שאלתכם מאתי להורות לכם דעת תוה"ק בענין ביהכ"נ אשר זה חדשים מקרוב בקרב שנים באו באיזו עיירות באוות נפשם שאפי רוח הזמן רוצים להרוס ולנתוץ ולעקור הרבה מהישנות המקובלת

בידינו ולעשות כוונים ולהתדמות ממש בנימוסי שארי הדתות והעמים גם בצורת בנין בתי כנסיות כדמות היכליהם קאהר טעמפל. ובדרכי שיר ומלבושים וכיו"ב עד שהרבה אנשים משארי הדתות מעידים שהם כדמות כנסיה שלהם שוה בשוה ממש ונפשיכם חשקה לדעת האם ביהכ"נ כזה מותר או אסור לאנשים אשר קרבת ה' יחפצון:

והנני לרצונכם בקוצר אמרים אם אמנם צער לי מאד על אחב"י אשר יצר סוכן בם ולתאוה הם יבקשו נפרדים התאוו תאוה לנטות מימין אש דת למו והגיעו עד כה אשר גם את לב אלוף עירם הטו שאין עוצר בעמו ונהפוך הוא - כמאמר הנביא אשריך מתעיך. מקשה עלי הדיבור בזה מה שנוגע בכבוד הבריות והנביא אמר הנח להם וכתיב כי לכל העם בשגגה עכ"פ אשיב בקוצר מילין מפני כבוד הציבור כי רבים הם אשר שאלוני משפטי צדק ואמת: א אותן הבכנ"ס החדשות בהתדמות לבתי תפלות של שארי האומות ודתות עליהם אמר הנביא ויטוש ישראל עושיהו ויבן היכלות - ומה גם בדרכי השיר. ובמלבושי החזנים וכ"ש השינוי מנהגים הכל נגד דת תוה"ק כפי המסור לנו עפ"י דיני הש"ע:

ב כאשר יורה הנסיון וכאשר ללומדי תורה ויראי ד' נודע הנעשה שמה רמזים וסימנים על חידושי הנהגה בדתינו הנקרא רעפארם וא"כ הדברים מצד עצמן הם נגד דתינו. עוד זאת המה מורים על ראשית מחשבה להרוס גם שאר ענייני הדת וסימן לאות לבני מרי על החדשות. לכן כל איש ישראל ירא ה' ומחזיק באמונתו כפי הש"ע הורה שבכתב ושבע"פ המה הנקראים ארטהאדאקסען ימנעו מלבנות ביהכ"נ כזה ומלהתפלל בתוכה וידוע בפי כל מאחז"ל בנין נערים סתירה וסתירת זקנים בנין כמבואר בכתוב:

ג א"כ אפוא מובן מעצמו כי אותן ראשי העדה הבוחרים בחדשות כפי רוח הזמן העולה על רוחם היו לא תהיה לנגוש ללכת שמה גם את המחזיקים בדיני הגמרא וש"ע לכוף אותם לעזוב דרכי אמונתם אשר החזיקו בה אבותי' והי' הארטרדאקסעס יודענטהום. זהו יחוסינו וכבודינו כן יעמוד זרעכם ושמכם לעולם וידכם על העליונה וכל המשנה ידו על התחתונה והיא לא תצלח והן גלוי לכל העמים אשר אנחנו חוסים בצילם קוראי בספר תוה"ק בקשת ותפלת משה רבינו לד' יתברך ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר ע"פ האדמה וע"י בלעם החוזה נתברכו ישראל הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב וזה היה יחוסינו בהתאחדינו שלא לשנות דבר בשום התנהגות חדשות ולהיות שונאי המחלוקות וגדול השלום. אחתום בשלום טובה וברכה יתן ד' לכם כל משאלות לבבכם יהי ד"א עמכם ועמנו כאשר היה עם אבותינו אמן: ולקהלות קדושות ק"ק ווייטצען וק"ק יארמוטה כתבתי תשובה ע"ד שרוצים לעשות מגדל על גג ביהכ"נ החדשה: הנני להודיעכם שזהו איסור דאורייתא בכלל אזהרת ובחוקותיכם ל"ת שלא לבנות בהכ"נ

כמו שהם עושים כמבואר ברמ"א וטור וש"ע וב"ח וכל הפוסקים ואין חכמה כו' לנגד ד' מפסוק זה למדנו כל מקום שיש חה"ש אין חולקין כבוד לרב ואם כי אותן האנשים המבקשים חדשות במנהגי ובנין ביהכ"נ דנתי אותם לזכות שכוונתם לש"ש לכבוד ה' שיהי' לכבוד ולתפארת אבל טעות היא אצלם בלא יודעים שכל זה הוא בכלל הזהרת התורה הנ"ל וכבוד זה אסרה תורה לא תעשון כן לד"א כמ"ש בספרי ובתשובת מהרי"ק בארוכה וענין זה הוא שחוק וגאוה ולא באלה חלק יעקב לפנות אל רהבים ולהתדמות אליהם ח"ו ואם המה מ"מ עומדים על דעתם לא לשם מצוה הוה כ"א לתאות נפשם רוצים לחלוק על האמת בשאט נפשם נון וועו גלייך זיבן אכטל דער מיניג זיין, אונד איין אכטעל ארטהאדאקסען בעהויפטען שאסור הוא.. והאמת אתם אין לך ח"ה גדול מזה ואין חולקין כבוד אפילו לרב. כי באופן זה ל"ת אחרי רבים לרעות והיינו שאמר ד"ה אם ה' לא יבנה בית כו' דרש"י כ' ותלך לדרוש את ד' לבית מדרשו של שם. ותרגם למתבע אולפין מן קדם ה' והיינו אם ד' לא יבנה בית היינו עפ"י דעת חכמי תורה. שוא עמלו בוניו בו כו' והוי על החכמים בעיניהם ורבים חללים הפילו כו' בכן, אחיי ורעיי הנכם יודעים אותי שאינו חסיד וצדיק רק אדם פשוט ט ישר ונאמן ונאמן רוח אני אוהב את המקום ואוהב את הבריות וכפי כן לבי אומר אני לכם אשרי אדם שומע לי ולמען השם השמרו לכם לעלות בתר ונגוע כו' ואוי להם לאותן שנושאים פנים לדור ואין מוחין מלעשות כזאת וכזאת. ואתם ידידיי ראשי העדה הרה"ק ונכבד בעדתו וכל אנשי סגולה חבירתו יצ"ו עליכם החיוב לעצור ולעמוד בפרץ שלא ישונה שום ענין ממנהג אבותינו תורה הי' ולא תהיה המכשלה הזאת תחת ידכם כו' ואם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו ובזה יגדל תפארתכם וירום כבודכם ע"כ לשוני. ועיין מה שהשבתי לק"ק ווייסענבורג כ"ד אוהבכם הנאמן המצפה לשמוע מכם בשורה טובה בקרוב:

דש"ת הק' יהודא אסאד:

(הג"ה מבן המחבר) עיין נוב"י מה"ת סי' י"ח ועיין ספר חסידים סימן תשס"ח דאסור לזמר נגונים של נכרים ועבירה היא. ועיין רמ"א בא"ח סי' נ"ג שצריכים למחות שלא לנגן ואם אין שומע מעבירין אותו ואמר הנביא אל תשמח ישראל אל גיל בעמים. ועז"נ הסר מעלי המון שירך וזמרת נבליך לא אשמע):

תשובה מ

בר"ה הבע"ל תכתב ותחתם לאלתר לח"ט ארוכים כו' אהובי י"נ תלמידי הותיק הרבני החרוץ מופלג בתורה טהורה כש"ת מוה' מנשה נ' שלעזינגער בק"ק סעטשין יע"א:

גי"ה קבלתי לככון והנני לקיים הבטחתי לכבודך ולהניח דעתך כראוי ליראי ה וחושבי שמו ית' ראשון תחילה נאמר מה שהרגשת סתירה בבה"ג בדין ברכת הסוק"ר שהרא"ש ד' ל"ו ע"ב כתב בשמו מברך בפה"ע והר' יונה כתב בשמו מברך בפה"א:

הנה הרגשת בעצמך כי בחידו' אנשי שם אצל הרי"ף עמד ע"ד הר' יונה שם בזה וכתב דשניהם נמצא בבה"ג שלפנינו. וכוונתו דבה"ג הביא השני השיטות ולא כמו שחשבת דמ"ש חידו' אנשי שם ולשון שניהם קאי על תוס' והרא"ש. זהו שיבוש דתוס' והרא"ש בכמה מקומות מביאים דינם בשם בה"ג אבל אי אפשר שהביא בה"ג בשם תוס' ורא"ש שהבה"ג הוא גאון קדמון זמן רב קודם לזמן התוס' והרא"ש:

אבל באמת לע"ד אין כאן סתירה דשלשה מיני דבש הן דבש דבורים לכ"ע מברך עליה שהכל ודבש היוצאים מן הקנים צומחים מן הקרקע שעושים ממנו הצוקער שקורין רערין צוקער מברכין עליו בפה"א לכ"ע ודבש תמרים פליגי ביה. בה"ג ס"ל בפה"ע כמ"ש הרא"ש טעמו בברכות דף ל"ח לפי שזב מאליו ע"ש סי' י"ב והוא יערי עם דבשי וברא"ש סי' ו' ותוס' בברכות דף נ"ח ע"א בד"ה האי דובשא כו' פליגי וס"ל כרמב"ם דמברך עליו שהכל ולא כמ"ש תוס' ברכות דף ל"ו ע"ב ועיין שלטי גבורים ברכות דף צ"ח ברי"ף על מימרא זו האי דובשא כו' מביא לשון ריא"ז בזה ותמצא כדבריי והצוקער שלנו שנעשה ע"י הרי הרי"בען מי שלקות הוא מימי ירקות לכ"ע מברכין עליו שהכל ותל"מ:

ב עוד שאלת אם לקנות אתרוג ממעות מעשר פשיטא ודאי דאסור כמבואר ברמ"א וש"ך וט"ז ביו"ד סי' רמ"ט ובט"ז ססי' של"א ותשו' חתם סופר יו"ד סימן רל"א ושאר שו"ת אחרונים והארכתי בזה במק"א בתשוב' שאלה אין מסכים העת להציע פה לפניך:

ג וע"ד תוס' בשבת דף י"ב ע"ב ד"ה שאין מה"ש מכירין כו' וז"ל ותימא דאפילו מחשבה שבלב כל אדם יודעים ולשון ארמי אין יודעים עכ"ל הנה ראיתי בספר קטן פורת יוסף פ' וירא ז"ל איתי' בכתבים שיש חילוק בין המלאכים הנקראים מלאכי השרת ובין שאר מלאכים כי אותן המשרתים פני השכינה והם נקראים מלאכי שרת אלו יודעים אפי' מה שבלב אדם אפי' המחשבה. אבל שאר מלאכים אינם יודעים מאומה רק לאותו דבר שנשתלחו אבל לא דבר אחר כלל עכ"ל ע"ש. ומ"מ תוס' יפה תמהו דהתם אמר בהדיא גם מלאכי השרת אין מכירין כו' אא"כ חולה דשכינה עמו אמנם בספר של"ה חולק על התו' בזה ע"ש וקצרתי:

נאום אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה מא

שלום וכ"ט לאהובי חביבי עד לאחת הרב הגדול הגאון העצום החריף האדיר המפורסם צדיק יס"ע כו' כקש"ת מוה' קאפל ני' אבד"ק וועלבוי המקום יהיה בעזרו:

מכ"ק של הדר"ג השגתי על נכון ומה שביקש לחוות דעתי בענין זה הנני לרצונו ואדון לפניו ואציע לפני הדר"ג קדשו ע"ד התשובה לגדול א' ידוע ע"ד הג"ה וד"מ בא"ח שתמה בסי' קכ"ח על הר"י בתוס' פ' כל כתבי שלא ידע מה איסור יש בזה העולה לדוכן והוא ש"ס ערוך כתובות דף כ"ד דהוא עשה כה תברכו אתם ולא זרים כו' עיין שם ועיין מג"א וט"ז ובהפלאה כתובות שם והדרג"ק ני' האריך בזה:

ולע"ד נ"ל דתמה אני על הכרעת רמ"א דיחידי עובר בעשה והרי מעשים בכל יום ויום שאבות מברכים לבנים וגדולי ישראל מברכים ליחידים וגם לרבים בברכת כהנים ואין סברא לומר שהזמן והמקום גורם לבד ר"ל דוקא בזמן התפלה ועל הדוכן עובר בעשה ולא בזולת מקום וזמן הנ"ל דמה"ת פש פשיטא שאין מקום לחלק בזה ומכ"ש להפוסקים דתפילה דרבנן א"ו פשוט דדוקא בנשיאות כפים כדדרשינן כה תברכו בנשיאות כפים וכמ"ש וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וכתיב שאו ידיכם קדש וברכו את ה' ודרשינן נמי ל"ה תברכו מלשון כוה דבעי ה' כיון פתיחין בחילוק האצבעות כי שם צוה ה' את הברכה ועיין נוב"י קמא בא"ח סי' דנשיאות כפים אפי' דיעבד מעכב ע"ש: וא"כ בהא ממעטי' אתם ולא זרים בנשיאות כפים דוקא ובכתובות שם בהדיא נקט ש"ס נשיאות כפים דאיסור עשה אבל בשבת ר' יוסי אמר אם יאמרו לו עלה לדוכן הייתי עולה אמר ר"י שפיר דלא ידע מה איסור יש בזר העולה לדוכן ר"ל אם אין נושא כפיו רשאי גם זר לברך חביריו בברכת כהנים ואפשר משום ברכה לבטלה ר"ל הברכה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן לברך עמו ישראל כו' דוק בלשון התוס' וזה ברור. עכ"ל לתרץ תמיהת הד"מ על הר"י דאיתא בגמרא דערובין דף י"ח וא"ר ירמיה בן ר' אלעזר מיום שחרב בהמ"ק דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות שנ' כל הנשמה תהלל יה וז"ל רש"י מיום שחרב בהמ"ק ופסקו הכהנים מלברך בשם המפורש כדאמר באין דורשין שהיו מברכין בשם המפורש דיו לעולם שישתמש בשם ב' אותיות בין לשבח לפניו בין לברך איש את חבירו דכתיב כל הנשמה תהלל יה כלומר זה השם שכל הנשמה כולה ראוי להשתמש בו מכלל דשם בן ארבע אותיות ושם המפורש לא לכל הנשמה ניתן אלא לכהנים בלבד דכתוב ולברך בשמו (דברים ו) וכתיב ושמו את שמי המיוחד לי [במדבר ו] עכ"ל רש"י והוא משנה ובריית סוטה ד' ל"ח במקדש אומר את השם ככתבו כו' שנאמר כה תברכו בשם המפורש שנאמר ושמו את שמי המיוחד לי כו' ע"ש ותמה אני למה הביא רש"י

מחגיגה וצל"ע ולכאורה א"כ מנ"ל בזה"ז דעשה לכהנים. ונ"ל משום אמור להם נפ"ל דצריך להקרות להם ובמקדש איך אפשר להקרות להם שם המפורש וע"כ אבזה"ז קאי מצות עשה אמור להם ובמקדש כתיב כ"ה ת"ברכו וש"מו ש"מי. ובזה מתורץ תמיהת הב"י ריש סי' זה על הטור ורמב"ם שכתבו שעובר במ"ע א' ובגמרא אמרי' עובר בג' עשה ולק"מ דבגמרא קאי במקדש אבל הטור ורמב"ם בזה"ז קאמרי ליכא עשה רק אמור להם אלא הוא כעובר בג' עשה כמו במקדש איכא גם וש"מו כו' כ"ה כו' ורש"י הרי פי' בערובין לברך א"יש את ח"בירו ולא פירש כהני"ם לישר"אל דוקא ובכתובות שם כ"ד פירש רש"י עשה מכה תברכו אתם ולא זרים והיינו כה תברכו בשם המפורש ממועט זרים אבל בשתי אותיות גם זרים מותרים לברך איש את חבירו וה"ה בכינוי אל"ף דל"ת ור' יוסי לאחר חורבן היה כמ"ש תוס' ביצה דף ה' ד"ה הא לן כו' כתב שפיר לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם לא מ' ברכה לבטלה ר"ל אשר קדשנו וצונו לברך כו' ברכה שלפניה כנ"ל נכון ודו"ק:

והנה מצאתי בשו"ת מהגאון בעל יד המלך מהר"א לאנדע הקשה לשאול על הפוסקים דנקטו בפשיטות דמ"ע הוא בזה"ז על הכהנים לישא כפיהם ולברך ב"כ ואמאי הא איתקש לשירות וכהן טמא מחלל עבודה ועכשיו כולם טמאי מתים נינהו ואע"ג דלהקל איתקש ברכה לנזיר כמ"ש בגמרא תענית דף כ"ז טומאת מת בנזיר נמי פוסל כו' ע"ש והמציא מזה באמת דבזה"ז קלישא טובא זו המ"ע ובמחכ"ת הפריז על המידה וקושייתו שדחקתו לזה אין לה מקום מתלת טעמא: חדא דהא דבעי' שירות וה"ה ברכה בטהרה דוקא היינו משום שהם לצורך ישראל ותועלתם וכיון שישראל טהורים אינו בדין שיהיה המברך והמשרת טמא דוהזה הטהור על הטמא כתיב ולכן אם נטמאו הציבור קיי"ל באמת טומאה הותרה בציבור אלא שהגאון הנ"ל הקשה דעכשיו טמאים נמי מזיבה ונדה ושרץ דלא הותרה בו טומאה בציבור ע"ש. ולענ"ד כיון דעכשיו הכל טמאים בכל הטומאות האלו וכתיב השוכן אתם בתוך טומאותם המצוה על הכהנים לברך כמו שהם בטומאתם דדיו לעבד שיהי' כרבו השוכן אתנו גם בזה"ז ומכ"ש לפי סודה של המצוה הידוע לי"ח ח כ"ה תברכו וכתיב וחסידך יברכו - כ"ה ר"ל מדת כ"ה והוא מחז"ל במדרש כל המברך את ישראל כאלו מברך השכינה וא"כ פשיטא מלתא שאין הטומאה מעכבת בזה הא חדא: ועוד הרי קיי"ל ד"ת אינן מקבלין טומאה שנאמר הלא כה דברי כאש כו' והפוסקים בש"ע סי' מ"ז ס"ט פסקו שאין להפסיק בין ברכת התורה ללימודו וצריך פ' ברכת כהנים תיכף וכן נוהגים ע"ש מג"א בשם מהרש"ל הרי יוצאים בזה ידי לימוד תורה

וד"ת אין מקבלין טומאה אף שניתוסף עלי' מצות עשה כמו גבי ק"ש שמותר בה בעל קרי שהוא ג"כ ד"ת ומ"ע ומה"ט אינו ענין לשירות דעבודה דטהרה מעכבתו הא תרי:
ועוד אף אי יהיבנא לי' דאתקש ברכה לשירות ולנזיר לענין זה דטהרה בעי' מהיכן אתקש מקרא לשרתו ולברך בשמו וכבר פירש רש"י עירובין י"ח ע"ב היינו שמו המיוחד הוא שם המפורש בן ד' אותיות ובמקדש דוקא דומיא דשירות שאין עבודה אלא במקדש ובזה להזכיר שם המפורש ודאי שפיר בעי' טהרה יתירה דומי' דשירות לברך בשמו אבל עתה בזה"ז שאין מברכים אלא בכינוי והא לא איתקש לשירות והמצות עשה לבזה"ז נפ"ל מאמור להם דילפינן מיניה דצריך להקרות להם ובזמן המקדש א"א להקרות להם שם המפורש וכמש"ל הא תלתא:
איברא דלפי"ז גם על תוס' דסוטה דף ל"ח שם בשם ר"י דעומד מעכב בדיעבד נמי דומי' דשירות מנ"ל הא לבזה"ז נימא נמי בשם המפורש דוקא. ונ"ל דז"א לענין עמידה שהוא מפני הכבוד ובכל הברכות כולם מצוה לעמוד לכתחלה וכיון דברכת כהנים גלי קרא דומי' דשירות לעכב אפי' בדיעבד אבל טעמא ודאי הוא מפני כבוד השכינ' וכמו שמצינו ויקם מעל הכסא לכבוד דבר אלהים ודאי גם בברכה בכינויו בעי' עמידה וסי' לדבר ה' זוחף כפופים כמו בש"ע צריך לזקוף בשם כמ"ש "וד' בהיכל קדשו "הס מפניו כל הארץ כנ"ל ודו"ק בס"ד:
עוד נ"ל לתרץ בפשוט כוונת הר"י מתמיהת הד"מ עליו. ונקדים דבתשובת נוב"י מהד"ק חלק א"ח סי' מביא פלוגת' בכוונת מג"א במ"ש סק"א וז"ל ואפשר דס"ל לר"י דאיסור עשה היינו מה שמזכיר השם לבטלה עכ"ל אם ר"ל הזכרת השם בברכה שלפניה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן כו' וכוונתו הוא לתרץ הצ"ע שהקדים המג"א מנ"ל לר"י חילוק זה. דה"ט עם אחרים מותר לזר לישא כפיו כיון שהרבה שעושין מצוה אחד א' מברך לכולן וכולן יוצאין בו וכיון דאין הזר מברך לפניו ליכא איסור עשה הזכרת השם לבטלה או אם כוונתו הזכרת השם בברכת כהנים עצמה ג' אזכרות זהו האיסור עשה ור"ל לתרץ עיקר הצ"ע של הד"מ על הר"י דהן הן עצמן דברי הר"י שסיים לא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה של כהנים א"ת מברך כו' זהו איסור עשה הזכרת השם לבטלה ולפירוש זה הסכים הגאון בנוב"י עש"ה סי' וי"ו וכתב על שני הפי' ואי משום דברכה לבטלה הוא איסור לאו משום לא תשא אולי זה כיון המג"א במה שסיים ועי' סי' רט"ו עכ"ל ובמחכ"ת הגאון הא ודאי לא קשיא דש"ס ערוך הוא בתמורה דף ד' ע"א דמוציא שם שמים לבטלה נפ"ל מאת ד"א תירא והו"ל אזהרת עשה ולא לאו עש"ה וע"כ לפי"ז הא דאמרינן בש"ס ברכות דף ד' ובכ"מ דאיכא

לא תשא היינו רק אסמכתא לאיסור לאו דפשיטא דקרא לא תשא כו' בשבועת שוא מיירי כלשנא דקרא נשאתי את ידי ועיין רמב"ן פ' יתרו בפ' לא תשא ובפ' וארא וכן הוא מבואר במג"א סי' רט"ו סק"י וזהו כוונת המג"א ברמיזתו מהכא להתם דעשה הוא ולאו רק אסמכתא אבל יותר תמוה דהתם מייתי מג"א פלוגתת תוס' ורמב"ם אם בברכה איכא נמי איסור דאוריי' או לא והיינו בברכה שא"צ ונ"ל פשוט גם לרמב"ם דס"ל איסור דאורייתא הוא היינו דוקא בברכה שא"צ ר"ל ברכה להשי"ת כמו נוסח הברכה כיון דהקב"ה אינו צריך לברכתינו ואין נתוסף בו כביכול אלא שהקב"ה רוצה בכך וצונו על כך לברכו בהמ"ז וכיוצא ונחת רוח לפניו ית"ש שאמר ונעשה רצונו וראוי ומחוייבים אנחנו לברכו ולשבחו דרך הודא' א"כ ברכה שא"צ שלא תקנוה חכמים שפיר י"ל איכא איסור דאורייתא אי משום לא תשא אי משום את ד"א תירא. יראת הרוממת שלא להזכיר שמו על מגן גם בברכה שא"צ דייקא אין להקב"ה צורך בו כלל ואינו חפץ בו אבל ברכה לאדם שאחד מברך את חבירו שצריך הוא לכך וגם חפץ בו פשיטא לי מלתא דליכא ביה איסור דאורייתא לא משום לא תשא שהרי לא לשוא ועל מגן הוא מוציא ש"ש אלא מתפלל הוא על חבירו שיברכהו הי' ומצוה קעביד ולא משום את ד"א תירא שהרי בזה שמברך את חבירו בשם הקב"ה שבח הוא להשם ב"ה ויראת הרוממת הוא זה שמזכיר את ה' על שהוא יה' בעל הברכות ומבקש מאתו יתברך על חבירו ברכה ולכ"ע ליכא איסור בזה:

ותדע דהא קרא כתיב ויאמר בועז אל הקוצרים ד' עמכם ויאמרו לו כו' יברכך ה' כו' ולא היו כהנים ומהתם ילפי שלהי מס' ברכות שיהא אדם שואל את שלום חבירו בשם ואת"ל נמי התם רק תיבה א' וברכה א' מברכת כהנים הוא דמותר לזר לומר יברכך ה'. אבל כל השלשה פסוקים מברכת כהנים לא זה אינו דהרי מעשים בכל יום שאבות מברכים לבניהם ורבנים לתלמידיהם ולשאר כל אדם ברכת כהנים כולו ועוד הרי המקרא לכהנים כל תיבה ותיבה כדילפינן מאמור להם הרי ש"ץ שהוא זר ולא כהן אומר ברכת כהנים כולה עם הכהנים וקודם להם וע"כ כקורא הוא בתורה אותו הפרשה והיתר גמור הוא ומצוה נמי הוא והארכתי בזה במ"א וא"כ אין מקום לפרש כוונת מג"א לתרץ הצ"ע של הד"מ על הר"י ור"ל הזכרת השם לבטלה היינו ג' אזכרות שבברכת כהנים עצמה וצלע"ג על הגאון נוב"י הנ"ל איך נעלם ממנו כל זה ודבריו מרפסין איגרי וגם לשון המג"א מה שמזכיר השם לבטלה אם על הברכת כהנים הול"ל שמזכיר השמות א"נ הול"ל שמזכיר השם ג"פ לבטלה וגם אם זהו בעצמו כוונת הר"י שסיים אם לא משום ברכה לו לבטלה למה שינה המג"א בלשונו:

לכן לבי אומר לי לתרץ הצ"ע של הד"מ ורמ"א על הר"י דאיסור עשה על הזר הוא דאמרי' בכתובות כ"ד היינו דכמו שהזהירה תורה שלא לקלל את חבירו בשם והמקלל עובר בלאו ולוקה ה"נ צותה לכהנים שיברכו את ישראל בשם כמ"ש כה תברכו כו' ושמו את שמי והנה המקלל חבירו בלא שם ליכא איסור תורה וה"נ כהן המברך בלא הזכרת השם לא קיים המצות עשה ושמו את ש"מי על ב"י כ"ה תברכו דייקא ברכה בשמי ודעת הראב"ד בפרק כ"ו מהל' סנהדרין דמקלל אינו לוקה אלא בשם המיוחד דוקא ורמב"ם פליג דבכל השמות שאינם נמחקים לוקה ונ"ל ברור דבמצות עשה לכהנים לברך את ישראל בשם מודה הרמב"ם דבשם המיוחד דוקא כדכתיב קרא ושמו את ש"מי המיוחד לי ואם שינה הכהן ובירך בשאר שמות שאינם נמחקים נמי לא קיים המ"ע שנאמר כה תברכו כ"ה דייקא ושמו את שמ"י המיוחד לי ונ"ל א"כ אם הכהן מברך רק בפסוק א' מג' פסוקי ברכת כהנים כגון יברכך ד' וישמרך או שאומר יאר ה' כו' או ישא ה' כו' נמי קיים מצות עשה ושמו את שמי כו' כמו שהמקלל בשם פעם א' עובר בל"ת. ה"נ כהן מברך בשם פ"א קיים מצות עשה ושמו כו' אלא לא קיים המ"ע בכלל שמצוה נמי כ"ה תברכו כסרר הזה בשלשה פסוקי הברכות ולקיים ושמו את שמי ג"פ ר"ל בג' שמות בברכת כהנים כולו א"כ בכל פסוק מאלו שלשה קיים מ"ע אחת ושמו את שמי לכן נ"ל טעם חז"ל על כהן שאינו נושא כפיו כאלו עובר ג' עשה, ר"ל ג' פעמים ושמו את שמי והוא מ"ע א' כ"ה תברכו ג"פ. ואם מברך בפסוק א' עובר בשני עשה ואם בשני פסוקים מברך עובר בעשה א'. והנה שם המיוחד הנרמז בתיבת שמי ר"ל שם המפורש ככתיבתו בנקודתו וכן היו כהנים מברכים בביהמ"ק שמצותן בכך ושמו את שמי אבל משחרב בהמ"ק זה שמי לעל"ם כתיב לא כשאני נכתב אני נקרא וגם לכהנים אסור להזכיר שם המפורש אלא בכינוי. ומ"מ רמזה תורה דמ"ע לכהנים לברך נוהג בכל זמן בתיבת א"ת ושמו א"ת שמ"י דייקא את הטפל לשמי המיוחד הוא בכינוי ר"ל גם בזה"ז דזה שמ"י לעלם ול"ל ושמו את ש"מי מ"מ וכ"מו את ש"מי. ובזמן המקדש נמי לזרים חוץ מכהנים אסור ר להזכיר שם המפורש ככתיבתו וא"כ היינו עשה דאמרינן זר שנשא כפיו ר"ל אם מברך בשם המפורש ככהן שמצוה בכך בזמן המקדש ואפילו רק בפסוק א' עובר בעשה זה שמ"י לעל"ם זה מצוה עשה להעלים השם המיוחד מלהזכירו ככתיבתו ואם כן שפיר קאמר הרי' על ר' יוס' שהיה אחר החורבן כנ"ל וגם הכהנים רק בכינוי מברכים א"כ מאי איסור יש בזר העולה לדוכן כיון דעשה הוא זה ש"מי לעל"ם שמ"י דייקא המיוחד אבל בכינוי לברך את חביריו בברכת כהנים מותר הוא כנ"ל אם לא משום ברכה לבטלה ר"ל אם מברך הזר ברכה שלפניה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וציונו לברך עמו ישראל.

וזהו שסיימו תו' בלשונם ברכה לבטלה של כהנים אמרה תורה לברך את ישראל דייקא למנקט באריכות לשונם נוסח הברכה שלפניה הרי לא אמרה תורה מצוה זו לזרים אלא לכהנים. ואם כה יאמר הזר ברכה זו וצונו לברך כו' הוא ברכה לבטלה ונ"ל אף להתוס' דס"ל ברכה שא"צ דרבנן הוא שא"צ דוקא אבל כה"ג שמברך על שקר שאומר וצי"ונו כו' וז"א לכ"ע איכא איסור דאורייתא על הזכרת השם. ועכ"פ איסור דרבנן איכא לכ"ע כנ"ל נכון ואפשר להעמיס כן בכוונת מג"א הנ"ל במ"ש ואפשר דס"ל לר"י דאיסור עשה היינו שמזכיר השם כו' ר"ל וכתיב זה שמי לעלם וכוונתו לתרץ דברי הר"י כנ"ל שזה דחוק לפרש כן במג"א והנלע"ד כתבתי:

הק' יהודא אסאד. תשובה מב:

יצו ד' אתך את הברכה בחייא אריכא ומזוני רויחא לראש אהובי תלמידי הותיק מלא עתיק הרב הצדיק גדול בתוי"ר מו"ה ליפמאן טויסק נ"י רב ומו"ן דק"ק אצענבורג יע"א:

גי"ה קבלתי וע"ד שאלתך איך יש לנהוג אם אין בביהכ"נ רק כהן אחד אם קורא הש"ץ אותו לנ"כ בשם כהן או לא:

הנה רש"י ותוס' בשם ירושלמי בסוטה דף ל"ח פירשו ל"א אינו קורא ר"ל אינו קורא כהן אלא כהנים וכן הביא האליהו רבא סי' קכ"ח אות כ"ד בשם ספר המנהיג ופסקי רקנטי ע"ש הירושלמי לפי שאינו קורא אלא לשבט גם לכהן א' קורא וכן הסמ"ג סי' קי"ג כתב ועמא דבר להקרות אף ליחיד ופירשו הכלבו והתשב"ץ וגם הא"ר כוונתו גם אקורא כהנים קאי וה"ט לדידן שאומרים אלקינו וכו' ברכינו וכו' מפי אהרן ובניו כהנים וכו' א"כ כשקורא כהנים בקול הוא מלשון ונוסח התפלה משא"כ בזמן הש"ס לא היו אומרים אלקינו ברכינו כו' כשהיו נושאים כפיהם רק קוראים כהנים וכו' יעו"ש ובפמ"ג מזה:

ועוד נ"ל לחלק מטעם אחר דבזמן הש"ס החזן הכנסת היא השמש העוסק בצרכי ציבור הוא הקורא כהנים כמ"ש תוס' ברכות ל"ד ע"א ד"ה לא וכו' וכן בסוטה דף ל"ט ע"ב מפי הקורא והדר קאמר שיתחיל ש"ץ וכו' ש"מ דקורא לאו היינו ש"ץ א"כ הוא השמש הקורא יכול להסתכל ולראות מקודם בכל צדדי בהכ"נ אם אין שם יותר כהנים אלא כהן א' לכן אינו קורא אבל לדידן הש"ץ קורא כמ"ש בש"ע וברמב"ם והוא פניו כלפי היכל ועומד בתפלה בקול רם אינו רשאי לפנות דעתו ומחשבתו ולא לראות ולהסתכל לאחוריו אנה ואנה אם אולי באו לשם עוד כהנים באמצע התפלה אף שלא היו שם מעיקרא לכן שפיר קורא כהנים גם ליחיד ולא פליג כנ"ל נכון איבר' הב"ח מפרש אליבי' דהטור רס"י קכח דס"ל דגזה"כ אמור להם לשנים ולא לאחד שאסור לכתחלה לקרוא לאחד. אלא יעלה מעצמו. ועי' בפמג"ד במשבצות אות: ואחתום בברכה כנפשך ונפש אוה"נ הדרש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה מג

ד' ישפות שלום וברכה לראש כהן מברך. יקר הערך. ראשית שמנים. עשרת מונים. ה"ה תלמידי הוותיק חריף ובקי, ירא שלם. כש"ת מו"ה יוסף הכהן ניימאן ני':

גי"ה קבלתי ושמחתי ונהנתי מטוב טעמך. ולבי בטוח כי אם מצער ראשיתך. ישגא מאד אחריתך. והן ידעת בני ידעת כי טרדותי מרובים מאד. וא"א להשיב מענה על כל אחת ואחת. ומה גם בח"ת שאינו הלכה ולמעשה. עכ"ז לא אוכל להשיב פניך ריקם והנני לרצונך:

ע"ד הלכה למעשה עפ"י המנהג דמייתי הרמ"א באו"ח סי' קכ"ח סמ"ג ובמג"א דאבל תוך יב"ח לא ישא כפיו אפי' אין שם כהן אחר ובאר הטב שם מבי' בשם תשובת כנסת יחזקאל סי' י"ב דחולק על המג"א הדין עם מי. בתשו' בגדי כהונה סי' ב' מייתי כל דברי כנ"י הנ"ל. וראיותיו לחלוק על המג"א הנ"ל ואיהו פליג עליו. והצדיק את הצדיק דמעיקרא בעל המג"א. וצדקו דבריו מאד. וכן עיקר כהמג"א ובעל בגדי כהונה שיצא מביהכ"נ מקודם. ולענ"ד בכהן שהוא פנוי דמייתי הרמ"א בסעיף מ"ד שאינו וכו' מה"ט דאבל ואף שנהגו וכו'. מ"מ אין מוחין בידו אם רוצה לצאת מקודם מביהכ"נ. ר"ל אם הפנוי הוא ג"כ תוך יב"ח גם הכנסת יחזקאל מודה למג"א ובגדי כהונה הנ"ל. בע"כ יוצא מביהכ"נ מקודם. ולא ישא כפיו אפי' ליכא כהן אחר דבכה"ג דכהן פנוי תוך יב"ח ודאי לא נהגו ואין להאריך בזה: וע"ד רש"י בשם הת"כ פרשת אמור. לנפש לא יטמא בעמיו דוקא כשהוא בעמיו. הקשית להפוסקים דקברי עכו"ם אין מטמאין. דלמא כוונת הקרא הוא לשלול עם אחר דמותר. הנה ביבמות דף ס"א ע"א בבי"נ אמר' וכו' ממגע ומשא מימעטינהו קרא. ואם איתא דהאי בעמיו ר"ל לשלול עם אחר. הרי מעטינהו קרא גם ממגע ומשא תקשי אדם ל"ל למעטינהו מטומאת אוהל ק"ו הוא. ועוד הא פרש"י ביבמות שם וז"ל וגבי מגע אשכחן מגע בעצם ובחלל דלא כתיב אדם וכו' הרי דאתרבי עכו"ם לטומאת מגע בכלל בעצם או בחלל. ועוד יש לומר מגופא דקרא זה מוכח אי כוונתו בעמיו לשלול עם אחר. הו"ל להקדים תיבת בעמיו ולהסמיכו לנפש בעמיו לא יטמא אלא ע"כ ה"פ לנפש לא יטמא אף לעכו"ם. ובעמיו היא תנאי. בעוד שהמת בעמיו לשלול מת מצוה ועוד דומיא דסיפא ר"ל אידך קרא דסמיך ליה לא יטמא בעל בעמיו דע"כ ה"פ לשלול מת מצוה. ה"נ בעמיו דקרא קמא הכי מתפרש כפרש"י בשם הת"כ הנ"ל. ודע כי הראב"ע והרשב"ם בעלי הפשט באמת פרשו כן בעמיו בישראל ע"ש (והסוף ליוסף איננו כי בעו"ה נאסף לעמיו):

תשובה מד

רב ברכות לראש צדיק. תורני מופלג חריף פיפיות. איש חי ורב פעלים. כש"ת מו"ה שמשון אבליס נ"י עם כל הנלוים יחיו בעיר טרנוי יע"א: היום בבקר אחר התפלה בביהכ"נ אמר לי חתנו חביבי תלמידי הרבני מו"ה דוד ג"ב נ"י דרישת שלום בשם מעכ"ת. וגם שרומז במכתבו אליו שתה"ל יתברך אינו צריך לתקנה זו שבא במכתבי אליו מגמרא כתובות קי"א ע"ב היות בזמן הזה ליכא ע"ה ונבהלתי משמוע איך פלטה קולמסי דבר הנוגע בכבוד תורתו ח"ו. ועניתי מיד לחתנו נ"י כי כוונתו אאידך מימרא או ברייתא בש"ס שם. דלא אמרה על תקנתא לע"ה היה ובבואי לביתי מיד עיינתי בפנים בגמרא. ומצאתי בעזרת ד' שלא טעיתי בדמיוני דאמור רבנן בכפילא שסיים כיו"ב אתה אומר לאהבה את ד"א ולדבקה בו וכי אפשר וכו', אלא כל המשיא בתו וכו' כאילו הוא מדבק בשכינה וממ"נ אם סתמא דש"ס אמר הכי האי כיו"ב אתה אומר וכו'. מלתא באפי' נפשיה קאמר ולא על תקנה לע"ה, ואם סיום דברי ר' אלעזר הוא. צריך להבין תרתי למה ליה למימר הא אסתגר בקמייתא. וגם קרא גופא קשיא תרתי קראי למה לי לאשמעינן חדא מלתא. וגם הלשון כיו"ב אתה אומר וכו' תמוה. מאי אתה אומר: הל"ל רק כיו"ב לאהבה את ד"א וכו'. או דהל"ל רק וכן הוא אומר לאהבה את ד"א וכו'. ולא בלשון נוכח אתה אומר. לכן נ"ל פשוט וברור דקרא קמא ואתם הדבקים בד"א חיים כולכם היום. בלשון רבים כתיב לכל ישראל שיש בהם גם ע"ה הרבה. לכן מייתי מיניה ראי' תקנה לע"ה שיזכו לחיות גם הם כמ"ש חיים כלכם היום וכפירש"י ושלא לטעות בזה ולומר שרק לע"ה בלבד כתבה תורה תקנה זו ואתם הדבקים חיים כולכם לכן סיים ר"א דבריו כיוצא בדבר אתה אומר א"תה דייקא לאהבה את ד"א וכו' ולדבקה בו קרא זה בלשון יחיד כתיב גם לכל אחד וא' מישראל אפי' ת"ח. וכי אפשר לאדם לידבוק בשכינה אלא כל המשיא בתו וכו' כאילו מדבק בשכינה וכתיב כי היא חייך וכו'. ובהימנותא כי בשעת כתיבתי היה מחשבתי על סוף המאמר הנ"ל. ולא על תחילתו אבל מלבד זה בעיני יפלא עלי' איך עלה בדעתי דתקנה זו רק לע"ה כתיב קרא אתמהה. והא ודאי גם אי לא הוי מסיים קרא חיים כולכם היום ולא הוי שמטי' מינה תקנה לע"ה שיזכו לחיים דאמר ר"א שאינן חיים מקרא כי טל אורות טליך וכו' מ"מ האי דרשה דרשי' ואתם הדבקים בד"א וכי אפשר לדבק וכו' אלא כל המשיא בתו וכו', אלא בעם הארץ גלי קרא דפועל זו משיא בתו לת"ח גורם לו שתים. א' כאילו דבק בשכינה. ב' שיזכה לחיים. ובת"ח גורם לו אחת דהא ודאי פשיטא שגם ת"ח וכו'. הא ודאי פשיטא שגם ת"ח שאין עושה כן משיא בתו לת"ח וכו' לא מעלה עליו הכתוב כאילו מדבקה בשכינה אבל אם עושה כן אפי' ע"ה

ה"ל כאילו מדבק בשכינה כנ"ל. וע"ז יתפלל כל חסיד וכל ת"ח שיזכהו ד' לעשות כן. ולכן לכבודו יצאתי לברכו אשריו שלו ככה שזיכהו ד' לכך מה שלאו כל אדם ת"ח זוכה כי יש ת"ח שיש לו ואינו רוצה ויש רוצה ואין לו. ואם שלש אלה לא יעשה להשיא בתו לת"ח ולעשות פרגמטיא וכו' ולהנות ת"ח וכו'. איך הוא מדבק בשכינה. בלא שמחה של מצוה כזו. אין השכינה שורה בכן לא מצאה קפידא מקום כלל וכלל ושארי ליה מארי' וכו'. גם לי גם לו לא יאונה כל און. אבל ישמחהו ד' עוד בשובע שמחות ורב ברכות: כנפשו ונפש ידידו הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה מה

חייא אריכא. ושלום וברכה. ברביי' והמשכה. לכבוד ידי"ע וידי"נ. ה"ה הרב המ"אוה"ג. מעיין המתגבר מישרים דובר. החריף ובקי. משנתו צח ונקי. מו"ה שמעון אלבינגער נ' אבד"ק ווראדיש יע"א יהי ד"א עמו ויעל:

גי"ה קבלתי זה ימים. ועתה היום פניתי ועיינתי באמרותיו טהורות נובעות ממעיין טהור קודש ע"ד כהן שיודע שאין לוי בבית הכנסת אם ראוי שיצא הכהן מביהכ"נ קודם קריאת התורה בכדי שלא יצטרך לברך שני פעמים ושכן ראה מעשה רב בבי רב מרן הגאון רשכבה"ג מהר"מ בנעט זצוקלה"ה. ונזכר מעלתו לברר כן הלכה כדרכו בקדש. העריך מערכה. ונפשו אותה לדעת. ובעזה"י הנני לעשות רצונו במוקדם כיד ד' הטובה עלי:

הנה תוכן דברי פרו"מ להיות הרמב"ם וסייעתי' ס"ל ברכה שא"צ איסור דאורייתא היא אבל מ"ע וקדשתו להרמב"ם לטעמיה רק אסמכתא הי' מדכתב בפי' המשנה בגיטין דף נ"ט דת"ח קודם לכהן ע"ה וגם הכהן יכול למחול כבודו גם לישראל שיעלה ראשון לקרות. ואי וקדשתו מ"ע דאורייתא ממש הוא אי אפשר לומר דת"ח קודם לכהן ע"ה דמהי תיתי. וגם מהי תיתי דאם הכהן מוחל על כבודו שהישראל א"צ לנהוג בו כבוד וקדשתו לפתוח ראשון. א"כ ודאי ראוי שלא לגרום ברכה שא"צ אם אין לוי בבהכנ"ס וראוי לכבד לכהן הוצאה והכנסה ויצאו כולם הכהנים קודם הקריאה ותוס' והרא"ש שכתבו דיברך הכהן שני פעמים גם במקום לוי אזלי לטעמם דס"ל גם ברכה שא"צ רק איסור דרבנן היא והם אמרו ז"ל אתד"ק:

הנה הרמב"ם בפי' המשנה הזו מייתי ממתני' דהוריות דף י"ג כהן קודם ללוי כו' אימתי בזמן שכולם שוים אבל אם הי' ממזר ת"ח כו' קודם הוא לכה"ג ע"כ כו' ובגמרא שם מנה"מ א"ר אחא ב"ר חנינא דאמר קרא יקרה היא מפנינים מכה"ג שנכנס לפני ולפנים ומבואר בירושלמי שם דלכל מילי הוא קדים לפדות ולהחיות ולכסות ואף לישיבה ועוד

במס' נדרים דף ס"ב סוף ע"א ת"ח אתקש לכהן מקרא ובני דוד כהנים היו מה כהן נוטל חלק בראש אף ת"ח כן כו'. א"כ עשה דכבוד תורה עדיף מעשה וקדשתו וכמו בשבועות ד' למ"ד בכה"ג אמימר אותבינהו לכולהו כו' והרי דגם אי וקדשתו דאורייתא היא נמי ת"ח ישראל קודם לכהן וגם בהדי' כתב הריב"ש בתשובה סי' צ"ד דאפי' להסוברים וקדשתו הוא דאורייתא ממש וכדמסיק איהו בפשיטות אם היה חכם גדול מכל הכהנים שבדורו יכול הכהן לחלוק לו כבוד אפי' בשבתות ויו"ט דהא ר"ה קרי בכהני כו' יעו"ש ולא כמו שהניח מעלתו נ' וליתא א"כ להוכחתו אליביה דהרמב"ם דס"ל וקדשתו רק אסמכתא הוא וכמ"ש הב"ח ביו"ד סי' כ"ח ואדרבא הרי ציין המג"א לעיין בתשובה הריב"ש סי' צ"ד. ושם בארה הביא לשון הרמב"ם פ"ד מכלי המקדש דמייתי גם הב"ח אבל הביא עוד לשון רמב"ם וז"ל וכבר מנאה הרמב"ם ז"ל בחשבון המצות כתב בראש ספר המדע במנין המצות ל"ב לחלוק כבוד לזרעו של אהרן ולהקדימו לכל דבר שבקדושה שנאמר וקדשתו ובס' המצות שלו כתב ז"ל המצוה ל"ב היא שציונו לכבד זרע אהרן ולנשאם ולרוממם ונשים מדריגותי' מדריגה קודמת וראשונה כו' והוא אמרו וקדשתו כי את לחם כו' קדוש יהיה לך ובא הפי' לכ"ד שבקדושה לפתוח ראשון כו' גם הר"מ מקוצי ז"ל מנה המצוה הזאת בס' המצוה שלו וכן נמנה מצוה זו בס' עמוד' גולה כו' ואחר שלדברי הכל היא מ"ע מן התורה לכבד הכהן יותר כו' עכ"ל הריב"ש בקוצר עש"ה:

איברא הרמב"ם בס' המצות שלו מצוה ל"ב הנ"ל כתב ג"כ וז"ל ואפי' מאנו לא נשמע להם כו' ולשון ספרי קדשתו על כרחו לומר כי ציווי זה נצטווינו בו ואינו בבחירת הכהן וכן אמרו קדושים יהיו לאלקיהם על כרחם כו' וכבר התבארו כו' בהל' כלי המקדש פ"ה עכ"ל. ומלבד שזה סותר דברי הרמב"ם עצמו בפי' המשנה דגיטין הנ"ל עוד תמוה על הריב"ש שהעתיק גם כן תחלת לשון הרמב"ם הנ"ל בס' המצות ואפי' ימאנו לא נשמע להם כו' ואיהו הקדים שם דיכול הכהן לחלוק לו כבוד לת"ח כמו ר"ה דקרי בכהני כו'. אבל נ"ל ברור כוונת הרמב"ם והריב"ש היא עפמ"ש הדרישה בא"ח ססי' קל"ה עוד על לשון רש"י בגיטין נ"ט הנ"ל בד"ה וקדשתו כי את כו' ותמוה מאי בעי רש"י בזה שסיים סוף הקרא ותי' הדרישה דר"ל דהגמרא קיצר בלשונו במ"ש וקדשתו לכל דבר כו' דלא מוקדשתו ילפינן דהא איצטריך למ"ש חז"ל וקדשתו בע"כ וקאי אשלפני זה אשה גרושה כו' ואם לא רצה דפנו וכמ"ש רש"י בפי' החומש והוא בש"ס יבמות דף פ"ח ע"ב אלא משום דהקרא זה נמי כתיב קדוש יהיה לך דרשו שישראל יקדשהו לכהן ועליהן להחשיבו לפתוח ראשון כו' והגמרא רישא דקרא נקט ועי' רש"י בנימוקי חומש בפ' אמור

וברא"מ ודפח"ח. א"כ הרמב"ם בס' המצות הנ"ל מייתי באמת כולו קרא וקדשתו כו' קדוש יהיה לך מבואר וקדשתו בע"כ קאי לענין נשים פסולות לו שאם ימאני לא נשמע להם ובגונא דמוקים לה ביבמות דף פ"ח הנ"ל אם לא רצה דופנו לאפרושי מאיסורא. אבל הענין לכבדו לכל דבר מסיפא דקרא קדוש יהיה לך נפק"ל ובזה לא דרשינן בע"כ דמהי תיתי ומסברא במידי דכבוד לא העדיפו התורה לכבוד הכהן יותר מכבוד התורה והא קיי"ל הרב שמחל על כבודו כבודו מחול. וה"נ יכול הכהן למחול על כבודו להחכם מק"ו או אפי' לפחות ממנו וא"ש דברי הרמב"ם ודברי הריב"ש צדקו יחדיו כנ"ל:

והב"ח ביו"ד סי' כ"ח מייתי רק תחלת דברי הרמב"ם רפ"ד מכלי המקדש הנ"ל מ"ע כו' לקדשם ולהכינם לקרבן שנאמר וקדשתו כי את לחם כו' ולא הביא נמי דבריו שם מיד בהלכה שאח"ז וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהם כבוד הרבה ולהקדים אות' לכ"ד שבקדושה לפתוח בתורה ראשון כו' ולפמ"ש הרמב"ם בב' המקומות בחשבון המצות בראש ס' המדע ובס' המצות שלו מבואר דגם בהל' כלי המקדש הנ"ל כוונתו במ"ש מצות עשה כו' נמשך גם אהלכה ב' ור"ל גם לקדשם ולהכינם לקרבן היינו וקדשתו בע"כ שלא יופסל לעבודה בנישואי נשים פסולות. וגם צריך כל אדם לנהוג בהם כבוד לכ"ד שבקדושה להקדימם כו' הכל הוא מ"ע אחת מקרא' וקדשת"ו כו' קדו"ש יהי' לך באופן דהרמב"ם ס"ל כהסמ"ג דמייתי ליה גם הב"ח הנ"ל דוקדשתו לפתוח ראשון דאורייתא הוא ולא ראה הב"ח דברי הריב"ש הנ"ל [איברא גם על הריב"ש צ"ע שכתב דלדברי הכל מצוה דאורייתא היא והעלים עין מדברי ריב"א בתוס' חולין פ"ז והטור יו"ד סי' כ"ח דפליגי וס"ל לאו דאורייתא היא. ובירושלמי פליגי בי' אמוראי וס"ל אסמכתא הוא ורק מדרבנן וצע"ג] ומעלתו ני' ג"כ נמשך אחר הב"ח ולא עיין בתשובת הריב"ש שציין עליו המג"א בסי' ר"א סק"ד וכן כתב פרו"מ שראה ברוב ראשונים דס"ל להקדים לכ"ד כו' הוא רק אסמכתא כו' והוכיח ג"כ שכ"ה דעת הרמב"ם ז"ל ובאמת נהפוך הוא דעת הרמב"ם ורוב הראשונים ה"ה הסמ"ג ועמודי הגולה הוא הר"י מקורביל והריב"ש ומהר"ם מרוטנבורג בתשובה סי' ק"ז והרא"ה בספר החינוך פרשת אמור מצוה רס"ט כולם ס"ל דאורייתא ממש הוא כמשמעות הסוגיא דגיטין נ"ט ונדרים ס"ב הנ"ל. וגם בזבחים פ"ט והוריות י"ב דילפי' מזה כל המקודש מחבירו קודם את חבירו והיא דינא דאורייתא [ומזה תמוה לי פסק הפ"ח בא"ח קל"ה סק"ו שאם קראו לישראל בטעות שסברו אין שם כהן אין הישראל עולה למנין ז' בדיעבד. ובתשוב' נוב"י תניינא חא"ח סי' י"ד השיג עליו. ולע"ד מפורש יוצא הדין ברמב"ם פ"ט מהל' חו"מ הלכה ב' וג' כל המקודש מחבירו קודם כו' עבר או שכח כו' מקריבו ואח"כ שוחט את המקודש עכ"ל.

הרי דבדיעבד אינו מעכב. והכ"מ ביאר מקורו דיליף מאבעי' דאיפשטא בגמרא הכי גבי תדיר כו' ע"ש.. א"כ הרי כל עיקר דינא דמקודש קודם ילפינן מוקדשתו לפתוח ראשון ע"כ דאין מעכב בדיעבד וכדעת הנוב"י הנ"ל ולא כהפ"ח וצל"ע] וכן העלה הפ"ח סי' קל"ה סקי"ב העיקר כהסמ"ג וסייעתי' דס"ל וקדשתו הוא דאורייתא ולא כתוש' ורא"ש והטו"ר והמרדכי דס"ל דרק אסמכתא הוא. וכן הוא דעת המג"א בסי' ר"א ובסי' רפ"ב סק"י ועי' תשוב' מהרי"ק סוף שורש ט' ותשובת מהרי"ט חלק א' סי' קמ"ה. שוב ראיתי בתשובת אבן השוהם סי' ל"ג האריך והעלה שדעת כל הפוסקים וירושלמי היא דוקדשתו אסמכתא היא והחליט כן עש"ה ובמח"כ נעלם ממנו כל הנ"ל:

וא"כ ממילא נסתר כל בנין דמעלתו. דממנ"פ לרמב"ם וסייעי' דס"ל ברכה שא"צ איסור דאוריי' הוא לדידהו גם וקדשתו דאוריי' הוא ומודי לדינ' דתוס' והרא"ש דכהן שקורא במקום לוי מברך שני פעמי' דלדידהו תרווייהו הן דרבנן. וה"נ אם תרווייהו דאוריי' נינהו ואפי' לכתחל' שרי כמשמעות לשון הגמ' והטור אם אין שם לוי כהן קורא תחתיו. והא דנקט המחבר והיא לשון הרמב"ם פי"ח מתפלה כהן שקרא כו' כוונתו פשוט לשלול כהן אחר וכמו שסיים דבריו כהן אחר לא יעלה אחר כהן במקום לוי אלא אותו הכהן שקרא ראשון הוא קורא שנית וכמסקנת הגמרא בגיטין נ"ט ע"ב כי קאמרי' באותו כהן ולכתחלה נמי עולה ע"מ כך לקרות ולברך שני פעמים כנ"ל: ותשובת מקור ברוך שסיים בדבריו שיאמר הכהן אחר הברכה שנית בשכמל"ו דקשיא ליה לפרו"מ עליו למה הוצרך לזה. הנה ספר זה אינו תחת ידי. אבל לע"ד נ"ל דסברתו נכונה עפמ"ש בספר התניא רבתא לר' יחיאל בן הרא"ש ז"ל סי' וי"ו ענין ס"ת וז"ל אמר אביי נקטינן אם אין שם לוי כהן קורא תחתיו כו' ואחר מקרא הכהן חלקו מברך לאחריה וחוזר וקורא במקום לוי ומברך לפניה ולאחריה כך מצאתי בשם ר' עמרם גאון ז"ל אבל רבינו יצחק בן אבא מורי כתב שכהן הקורא במקום לוי אין מברך אלא פעם אחת לפניה ולאחריה בין שתי הקריאות ומנהג פשוט בידינו לברך על קריאתו לפניה ולאחריה ועל קריאת הלוי לפניה ולאחריה כו' עכ"ל. א"כ כלפי דיעה זו דס"ל מברך פעם א' לבד. לחוש לדעה זו ג"כ נכון לומר בשכמל"ו ואם לא כיון תשוב' מקור ברוך הנ"ל לזה. מ"מ הדבר נכון מעצמו כנ"ל: והא ודאי פשיטא מלתא דהקונה מצות בביהכ"נ מותר לכבד לכהן בהוצאה. והכנסה ע"מ כן שיצא כיון שהכהן מוחל ויוצא ועי' תשוב' מאהבה חא"ח סי' צ"א ועי' בס' הרוקח סי' מ"ו אבל אין מחויב הכהן למחול. ומכ"ש אם יש שם הרבה כהנים ודאי קם ליה הקונה בוקדשתו כו' ואין כאן חשש ברכה שא"צ אחר שכבר תקנו כן שיברך הכהן במקום לוי ב"פ לא פליג בתק"ח גם להקל כמ"ש הב"י בא"ח סי' יו"ד. באופן שנ"ל

להלכה ולמעשה לקרוא לכהן לכתחלה ואם מרנא ורבנא הגאון מהר"מ בנעט זצוק"ל נהג כאשר מעלתו ראה אצלו. אני בער לא אדע סודו ונימוקו מאיזה טעם עשה כן. ואני לא ראיתי כן ממנו במשך השנים רצופים שיצקתי מים על ידיו הקדושים זיע"א אם כי לא ראינו אינו ראייה והנראה לע"ד כתבתי. הכ"ד אוה"נ בלונ"ח ודש"ת: הק' יהודאסאד:

תשובה מו

לששון ושמחה. ישועה ונחמה. בעיר ד' שמה. יזכה ה"ה כבוד תלמידי יקירי הרבני המופלג בתורה ויראה. חרוץ ושנון. הודו כזית רענן. כש"ת מו"ה משה ליב כ"ץ נ' מנ"ש יע"א:

וכעת הוא ההמאוה"ג ראש ב"ד בק"ק הנ"ל:

גי"ה מבי"ד קבלתי וששתי בדבריך ד"ת. ולא פניתי להשיבך ער היום ראיתי שנית מדברותך נאות ע"ד הגאון הפלאה בכתובות ד' כ"ד אשר יצא לחדש דמ"ע דברכת כהנים גם על הישראלים היא להתברך מהכהנים במצות עשה ושוב מצא מפורש כן בספר החרידים. ועפי"ז העלה ליישב כוונת תוס' דשבת קי"ח דאיסור עשה בכתובות כ"ד ע"ב היינו עם כהנים אחרים דווקא מ"ע הוא להתברך הזר מהם פנים עד פנים כו' יע"ש:

הנה ז"ל ספר החרידים פ"ד ממ"ע של תורה התלויות בפה מצוה י"ח לברך כהן את ישראל שנאמר כה תברכו אב"י וישראל העומדים פנים כנגד פני הכהנים בשתיקה ומכוונים לבם לקבל ברכת' כדבר ד' הם נמי בכלל המצוה ממנין תרי"ג. מצוה י"ט. בפ"ב דמסכת כתובות דרשו כה תברכו אתם ולא זרים ולאו הבא מכלל עשה ממנין תרי"ג לרשב"ץ עכ"ל. נראה בהדיא כוונתו בהיפוך ממ"ש ההפלאה בשמו דהרי חשיב האיסור עשה לזר למצוה בפ"ע. מלבד זה מה שהקדים שמצוה הזר להתברך כנ"ל וע"כ כוונתו רק שהזרים הם בכלל המצוה דייק' בכלל לפי שזולתם א"א לכהנים לקיים המצוה שעליהם כה תברכו. א"כ מקבלי הברכה הם מסייעים ידי עושי המצוה. אבל משום זה לא מקרי מצות עשה על הזרים. ומה"ט לא כתב כן ס' החרידים גם במצות פו"ר וגם לא במצות יבום שגם האשה בכלל המצוה אלא בברכת כהנים בלבד כ"כ לפי דקרא כתיב אמור להם כאדם האומר לחבירו ולא פנים נגד עורף שמעינן מיניה נמי שצריכים הציבור להסב פניהם לצד הכהנים. אם רוצים להתברך גם הם בכלל המצוה דאמור להם שצריכים להסב פניהם כו' אבל אם אין רוצים ם להתברך מהם ודאי אין עוברים באיסור עשה ולא כהפלאה ועי' סוטה ד' ל"ח ולשון רש"י שם בזה ועי' בס' המקנה רפ"ב דקידושין שכתב כה"ג על מצוה בה יותר כו' אם רוצה היא לישאנו מצות קדושין עליה ג"כ יע"ש. שוב

מצאתי בתשו' ברית אברהם חא"ה סי' נ"ד ע"ש תשו' מהר"י אבן פלט בספר אבודרהם וע"ש מהר"ם חביב בס' תוס' יוה"כ יומא פ"ו דמצות יבום ליתא על היבמה עש"ה:
ומה דמייתי הפלאה ראיה ממצות יבום דפשיטא דגם היבמה מצווה מדח"ל מתייבמות. וכן פשיטא ליה הא מלתא להפ"י בכתובות דף מ' ע"ש הנה זה כמו עשרים שנה שלמדתי מס' יבמות העירותי בזה עליהם בחידושי. וז"ל בס' החינוך ססי' תקצ"ח ונוהגת מצוה זו בזכרים כו' הרי בהדיא שולל הנקיבות ממצוה יבום. ואף דהו"ל מ"ע שאין הזמן גרמא ונשים חייבות מ"מ טעמא הוא רק להקים לאחיו שם כו' ולא שייך ה"ט גבי דידה. [ועוד נ"ל לפמ"ש הטורי אבן בחי' חגיגה ד' ח' ע"ב דיבום בשבת ויו"ט אסור מה"ת משום דרשה בחגיך ולא באשתך. א"כ הו"ל שפיר מ"ע שהזמ"ג ונשים פטורות וגם למתני' דביצה ד' ל"ד לא מייבמים שבות משום מצוה הוא. הרי דעת רש"י במסכת ברכות כ' ריש ע"ב דגם מצוה שהזג"ר רק מדרבנן פטורות נשים כנ"ל] ומ"מ אף דעשה ליכא לדידה רשאי היא להיבעל לו אע"ג דאיהי נמי מוזהרת בכל חייבי לאווין. צ"ל כיון דהיא אינה עושה מעשה ואינה בכלל השוה הכתוב כו' לכל עונשין כו' משום דלאו שא"ב מעשה קיי"ל אין עונשין כו'. אלא מדכתב הנפשות העושות רחמנא אחשבה להנאתה מעשה וכמ"ש בגמרא בב"ק דף ל"ב ע"א ובתוס' שם וברש"י יבמות ה' ע"א ובכריתות ג' ע"א א"כ אינה חייבת אלא היכא דמחייב הוא דהוקשו בקרא הנפשות העושות שניהם שווין בענין כה"ג לכ"ע ובמצות יבום דהיא אינו מוזהר בח"ל משום דעשה דוחה לל"ת גם לדידה ליכא איסורא אף שאינה מצווה ביבום כן צ"ל לדעת החינוך:
אמנם תוס' ביבמות ריש ד' וי"ו סד"ה טעמא כו' הק' אי כפ"ל מכיבוד דבעלמא דחי א"כ קרא דכלאים בציצית למה לי ותי' ציצית הו"ל אינו שוה בנשים למ"ד נשים פטורות כו' ע"ש. ולדעת החינוך הנ"ל הרי גם יבום א"ש בכל דהא אשה פטורה וקרא דעליה למה לי. וע"כ מוכח דעת תוס' כהפלאה והפ"י דגם על היבמה איכא מצות עשה דיבום ולא כהחינוך. ובעל החינוך ע"כ ס"ל כאידך תירוצי התוס' דיבמות הנ"ל על קושייתם מכלאים בציצית. אבל מ"מ קשיא להחינוך הרי עכ"פ מצות יבום אינו שוה בכל מקרי ואיך משני הש"ס דה"א למילף מכיבוד דבעלמא דחי הא יבום אינו שוה בכל לא שמעינן מינה וקרא עליה למה לי וצ"ע ע"כ לשוני בחידושי והעתקתיו לפניך לרווח צמאוניך. ועכ"פ דברי הפלאה צדקו אליבייהו דתוס' לטעמם. אבל בעל החינוך פליג בהדיא כנ"ל. וגם ראיתו מבעל ס' החרידים ליתא. וכמעט נהפוך היא כנ"ל:

שוב מצאתי בברכי יוסף יו"ד סי' שמ"א מייתי ראיה זו מהחינוך והאריך בזה ע"ש ועי' עוד בתשו' ברית אברהם חא"ח סי' ג' מחקירה זו ב' מהר"מ חביב יומא פ"י הנ"ל ומהר"י אבן פלט:

ומה שכ' מעלתך שנעלם מהפלאה תי' הרשב"א סי' ח"י שכ' וז"ל ואין מברכין על מצוה שעיקרה אינה מצוה כגון חליצה ויבום שהעיקר משום פו"ר והיא אינה מצווה על פו"ר. ואם איתא כהפלאה דגם היא מצווה על מצות יבום הד"קל למה אין מברכין ע"כ:

הנה דברי הרשב"א אלו משוללים הבנה לפום רהיטא דהא ע"פ היבם מצווה על פו"ר וגם עליו להקים לאחיו שם כו' והו"ל ליבם לברך דודאי היבום היא עיקר המצוה לדכתיב קר"א יבמה יבא עליה וצ"ע. אמנם נ"ל כוונתו דהר"ן ריש פסחים סוגיא דעל ביעור ולבער כ' ז"ל גרסי' בירושלמי חוץ מקדושין בבעילה וכתב הרמב"ן ז"ל דה"ט לפי שאין ראוי לברך על מצות אלא כשהיא מזומנת לפניו לעשותה ובאותו שעה הרי הוא עם האשה במטה ואין ראוי לברך משום לא יראה בך ערות דבר ולא הצריכוהו חכמים לבעול היא בבגדו והיא בבגדה ולהתכסות כו' עכ"ל. וא"כ ודאי לא כעורה הוא להרשב"א טעם זה דהירושלמי שכ' הר"ן בשם רמב"ן גם גבי יבום. אבל כוונת רשב"א רק על חליצה ותי' שפיר ה"ט ואין מברכין על מצוה שעיקרה אינה מצוה כגון חליצה ויבום ר"ל דקיי"ל מצות יבום קודם וחליצה במקום יבום לאו כלום הוא והרשב"א לטעמיה פסק כן. א"כ חליצה אינה עיקר מצוה. וגם היבם אין עושה מעשה אלא דחיס לכרעיה והעיקר משום פו"ר ר"ל חולצת כדי שלא לעגנה. והיא אינה מצווה על פו"ר ויבום דנקט רשב"א אשיגרי דלשנא היא כנ"ל פירוש דבריו ואין סתירה מהם לדברי הפלאה. והנה התוס' ישנים בכתובות מ"ם פירשו תי' הש"ס כיון דאילו אמרה לא בעינא כו' ליכא עשה גבה דידה ועל הלאו היא מוזהרת כו' וכתירץ התו' על קושייתם בגיטין דף מ"א וכקושי' הפלאה הנ"ל ע"ש וכן ל"צ כוונת תי' הרשב"א הנ"ל על חליצה שאין מברכים לפי שאינה עיקר המצוה אלא לטובתה שלא תתעגן משום פו"ר והיא אינה מצווה על פו"ר. וא"כ אילו אמרה לא בעינא וניחא לה בעיגון אין כופין אותה לחלוץ וליתא לעשה כלל דאפשר למיעקר. וכ"כ בהדיא בתשו' החי"צ סי' א'. ולא כמ"ש מעלתך כוונת רשב"א בהיפוך. ועי' לשון חידושי הרשב"א ריש יבמות נודרת הנאה מיבמה כו' אינה עולה ליבום דקאי עליה בלאו ועשה כו' ועי' מ"ש עליו במק"א בתשובותי:

ומה שכתבתי עפ"י הוכחת רבי הגאון בס' קובץ [אשר לא ראיתי עוד] כהפוסקים דכופים על מ"ע זו דאל"כ מ"פ ביבמות דף כ' לדחי עשה לל"ת הא אלו אמרה לא בעינא כו' אין

עשה דוחה ל"ת כה"ג בכתובות מ"ם הנ"ל ועפי"ז דחית בנקל קושי' הפלאה הנ"ל דאפי' את"ל היבמה ליתא בעשה דיבום כיון דכופים אותו לייבם הרי ע"כ מייבמה את"ד:
ואני בעניי קושית הגאון זצ"ל לא הבנתי דפוסקים לא פליגי אלא במצות חליצה לבד אי כופים אותה ואותו כמו שאר מ"ע שמכין אותו כו' כמ"ש בח"צ סימן א' ובפ"י ר"פ המדיר בתוס' ד"ה יוציא כו' אבל מצות יבום קרא כתיב ויבמה ודרשי' מיני' בע"כ דידה ביבמות דף ח' ע"ב וי"ט ע"ב פשיטא מלתא לכ"ע אם היא רוצה ביבום כופה אותה בע"כ ואף שהיא עליו מוזהרת באיסור כרת דאשת אח גזה"כ הוא כמ"ש תוס' ריש יבמות דף ג' ע"ב בד"ה ל"ת וכו' דמצותו בכך וליכא מאן דפליג ביבום דכופים אא"כ ברוצה לחלוץ והיא אינה רוצה או באלו שדינן לחלוץ ולא לייבם והוא אין רוצה לחלוץ וא"כ לק"מ קו' הגאון הנ"ל וגם קושית הפלאה במ"ע כראי מוצק דנהי דגלי קרא ויבמה בע"כ היינו במצותו בכך באיסור דאשת אח לבד אע"ג דהיא אינה מצוה ביבום כנ"ל אבל אם היא חייבי לאוין עליו דמצד דחיית עשה לל"ת הוא מייבמה בהא לא גלי קרא ויבמה בע"כ דקרא לא קאי במקום דחיית ל"ת ואם איתא דעשה דיבום ליתא בדידה כלל מהי תיתי לן דכופים גם את היבם כלל לדחות הל"ת ובע"כ דידה דמ"ע בלא דחיית ל"ת אשכחן דמכין אותו כו' כגון סוכה שאיני עושה לולב כו' אלא ע"כ דגם היא מצווה ביבום ולכן כופים אותה לקיים מצותה כמו בכל מ"ע ולא מצית אמרה לא בעינא וקאי תו ויבמה בע"כ גם במקום דחיית לאו וכופים שניהם ולדחי עשה לל"ת וכהוכחת הגאון בעל הקובץ הנ"ל כנ"ל כוונת קושי' הפלאה דאת"ל אינה מצווה א"כ ליכא דחיי' כלל כסוגי' דכתובות מם דאין כופין גם את היבם שתעבור היבמה על לאו בשבילו שיקיים הוא מ"ע ע"י דחיית ל"ת אין לך מצוה הבאה בעבירה גדולה מזו שהוא מכשינה בלאו לפני מור כו' ומאכילה דבר האסור לה ומפ' הש"ס דלדחי עשה לל"ת אע"כ שהיא ג"כ מצוה וכופין אותן לייבם לכ"ע כנ"ל ונכון הוא ודו"ק כי קצרתי במובן: והוכחת דעת ההפלאה הוא מוכח עפ"י תי' תוס' יבמות ו' הנ"ל דציצית א"ש בכל מכלל דיבום שוה גם בנשים כנ"ל אמנם דעת החינוך דשולל היבמה ממצות זו נ"ל הוכחתו מהא דאיצטריך קרא ויבמה בע"כ ואם איתא דגם היא מצוה להתייבם נ"ל דכופים אותה כמו ככל מ"ע דמכין אותו כו' וכמ"ש כן הרמב"ם ותוי"ט בהקדמתם למס' יבמות דכופים את היבם מה"ט לייבם או לחלוץ:
ולדעת הרא"ש ספ"ו דיבמות והטור והמחבר באה"ע סי' א' גם על מצות פו"ר כופים מה"ט אע"כ דאשה פטורה ממצוה זו דיבום כנ"ל: ולכאורה הי' נראה לי להכריח עוד דעת חינוך מסוגית הש"ס דכתובות דף ס"ד ע"א כי מוקי להא דשמואל דאין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם היינו כשתבעה היא והוא מורד פריך מ"ש שומרת יבם דלא

דאמרי' לה זיל לא מופקרת ארוסה נמי נימא לה זיל לא מיפקדת ופירש"י בד"ה אין נזקקין ובד"ה דלא מיפקדת אפו"ר ואם איתא כהפלאה דיבמה נמי מצוה במ"ע דיבום א"כ עדיפא הו"ל למיפרך והא איפכא מבעי לי' לארוסה א"ל זיל לא מיפקדת אפו"ר ואין לו דין מורד להוסיף לה על כתובתה אבל שומרת יבם דהיא גם כן מיפקדה במ"ע דיבום ול"ל זיל לא מיפקדת כותבין עליו אגרת מרד אלא דז"א דאת"ל נמי היבמה מצוה היינו אם היבם רוצה לייבמה שהרי עיקר המ"ע על היבם כתיב יבמה יבא עליה ואם הוא מורד ואין רוצה לייבמה גם עליה ליכא מצוה כלל וכמו גבי מ"ע ולו תהיה לאשה דגבי אונס כה"ג איפכא אלו אמרה איהו לא בעינא לי' מ' אית' לעשה כלל. ה"נ במצות יבום להיפוך אלו אמר איהו לא בעינא לה מי אית' לעשה כלל ופריך שפיר מ"ש ארוסה כו' דגם ביבמה ע"כ משום זיל לא מיפקדת הוא דאין נעשה מורד הנראה לע"ד כתבתי ואסיים בברכה מרובה כנה"ר ונפש רבו אוה"נ הד"ש: הק' יהודא אסאד:

תשובה מז

חיים ושלום וברכה שמורה בכל וערוכה לכבוד ידי"נ הרבני החריף ובקי משדד עמקים כמורג חרוץ חדש בעל פיפיות עסיס רמוני ירא שלום ומושלם כבוד שמו מוה' יוסף העניג וכאל"ש וכעת הוא הרב המאוה"ג ראש ב"ד בעוב"י ק"ק נייטרא יע"א:

גי"ה קבלתי מאז ועל התשובה מראש הבטחתיו וגם מקרוב זה ימים גליתי את אוזן מעלתו ני' מפי כי לבו ראה הרבה חכמה ודעת תורה בעיון יפה בכל המקומות השייכים לנדון שאלתו ועתה הנה באתי לעשות רצונו ומבוקשו לחוות לו דעתי להלכה. ע"ד איש פלוני רופא וכהן הוא וטיבו של עובר זה מאז שעסק בלימודי חכמת הנתוח בהכרח טימא א"ע במתי נכרים וגם היום אין חושש בזה לקדושת כהונתו ונפשו בשאלתו אם מוחים בידו מלישא את כפיו כמבואר בש"ע א"ח סוף סי' קכ"ח או לא:

הנה תמן תנינן בבכורות דף מ"ה ע"ב כהן הנושא נשים בעבירה פסול עד שידירנה הנאה והמטמא למתים פסול עד שיקבל עליו שלא יהיה מטמא למתים ופירש"י הנושא נשים בעבירה גרושה וחליצה וכ"כ המג"א סי' קכ"ח סקנ"ז גרושה וה"ה חליצה (הרא"ם) הרי אע"ג דחליצה דרבנן הוא מ"מ קנסינן לי' וראיתי להפמ"ג שכתב בטעמו של המג"א שהביא הא דה"ה חליצה בשם הרא"ם ולא בשם רש"י משום די"ל רש"י לטעמיה בר"פ אלו הן הלוקין דס"ל חליצה דאורייתא הוא פירש כן ומה"ט הרע"ב באמת השמיט הא דחליצה אלא פי' גרושה זונה וחללה יעו"ש ודפח"ח:

אבל לע"ד ז"א דבודאי לא יחלוק רש"י במס' מכות על ש"ס יבמות כ"ד וקדושין ע"ח דבהדיא אמרינן חליצה דרבנן וכן ביבמות פ"ה ע"ב אלא צ"ל כוונת רש"י הוא כמ"ש

הריטב"א בה' שיטות שם כיון דרבנן אסמכיה אקרא הו"ל כעין דאורייתא יעו"ש וכן הוא בהדיא דעת רש"י במסכת שבת ל"ד ע"א בתחומין דרבנן כיון דיש לו סמך מקרא לא אמרי' ביה ספק דרבנן להקל ע"ש בתוס'. וזהו נמי דעת רש"י לטעמיה ביבמות כ"ד ע"א דלכתחלה גזרו אף על ספק חליצה כמ"ש בשמו הח"מ באה"ע רסי' ו' והב"ש סקי"ב וה"ט לפי דאסמכיה אקרא כנ"ל:

אמנם טעמא דרש"י במשנה דבכורות הנ"ל נ"ל דלשנא דמתניתין נושא נשים בעבירה קשיא ליה כמו שהעיר בזה הפמ"ג הרי גם בזנות נמי דינא הכי להראב"ד ר"פ י"ז מאס"ב לוקה בפסולי כהונה ואפילו להרמב"ם שם נמי עכ"פ איסורא איכא ואפי' מדאוריי' בלא קדושין נמי והפמ"ג לא אשכח פתרי יעו"ש ולענ"ד מזה הוכיח רש"י לפרש דגם בחליצה דרבנן אית' האי דינא וס"ל חליצה דרבנן בנשואין גזרו עליו כמו במעוברת ומניקת חבירו בזנות לדעת רמ"א סי' ח' בזנות לא גזרו עלי' דומיא דגרושה בזנות להרמב"ם דלא אסרה תורה ולכן משום חליצה נקט הנוש"א נשים בעבירה כן היה נראה לכאורה:

אמנם הב"ח באה"ע ס' ז והמ"ל בפי"ז מא"ב דין ז' בשם הט"ז סי' שע"ג פשיטא להו מלתא דגם בזנות אסרו חליצה וכ"מ סתימת הש"ע אה"ע סי' וי"ו וכל הפוסקים א"כ שלא לאפושי פלוגת' בזה לוער דרש"י פליג וס"ל להקל בזנות בחליצה וגם אדרבה הרי רש"י מחמיר טפי בחליצה כנ"ל לכן נ"ל עדיפא דלרבותא נקט המשנה האי לשנא הנוש"א נשים כו' לאשמועינן אפילו לא בא עליה אלא שכנסה לחופה היינו הנוש"א ולא נבעלה כיון שקרובה לביאה הוא פסול לעבודה עד שידירנה ואף שלא עבר עדיין אדאורייתא קודם הבעילה וכדקי"ל ביבמות נ"ז ונ"ח משתמרה לביאה פסולה לא אכלה בתרומה מדרבנן ע' תוס' שם נ"ז ריש ע"ב ותוספת הרא"ש שם ומינה נשמע ממילא בחליצה דרבנן מיהת אם כבר בא עליה או בנשואין או בזנות נמי דינא הכי דלא גרע ממשתמרת לביאה פסולה דאורייתא דקנסינן ליה לדידה לר"מ אפילו בארוסין ה"נ לדידה קנסינן בנשואין או עכ"פ בביאה:

ואף לדעת הרמב"ם פ"ז מתרומות דין כ"א וכ"ג לחלק בין גרושה דמשתמרת לביאה פסולה דאוריי' הוא דלא אכלה ובין חליצה דמשתמרת לביאה פסולה דרבנן אוכלת. הרי בהדיא פסק רמב"ם פי"ט מא"ב דין ח' ויו"ד דאם בא על החליצה היא חללה מדבריהם ואינה אוכלת וע"כ בפ"ז מתרומות דוקא משתמרת לביאה פסולה דרבנן כגון חליצה היא אוכלת קאמר ובהדיא דייק הרמב"ם שם וז"ל כהנת חלוצה שנתארסה לכהן אוכלת והכ"מ הקשה עליו מאי אריא משתמרת אפילו נשואה כתב הרמב"ם דין כ' שם נשא שניה אוכלת ונדחק ליישב ולע"ד משום חליצה נקיט נתארסה בדווק' כיון דהיא נעשה

חללה בביאה מדרבנן ובגרושה דאורייתא בקדושין לבד או בחופה לבד אינה אוכלת מדרבנן כמ"ש הרמב"ם דין כ"א דיש חופה לפסולות לכן בחלוצה דרבנן בארוסין לבד או בחופה לבד היא דאוכלת אבל בחופה אחר קדושין קרובה לביאה היא נשואה ובחזקת בעולה לכל דבר אינה אוכלת משא"כ בשנייה שאינה מפסולי כהונה וגם ע"י ביאה לא נעשה חללה כמ"ש רמב"ם פי"ט מא"ב דין ט' לכן גם נשא שנייה אוכלת והכ"מ בהלכה כ' הנ"ל תמה מנ"ל הא להרמב"ם בנשואה ממש ולק"מ וא"כ ה"נ איהו מיפסל מעבודה ע"י חלוצה דרבנן בנשואין לבד דמשתמר לביאה פסולה היא ואת"ל נמי בנשואין לבד משתמר לביאה פסולה דרבנן לא מיפסל לא היא מתרומה ולא הוא מעבודה מיהת בביאה ממש דנעשה היא חללה בחלוצה דרבנן ה"נ איהו מיפסל מעבודה כמו דמיפסל בנשואין לבד בגרושה זונה כו' דאורייי':

ועפי"ז נ"ל לשנא דהנו"שא נשים כו' דנקט מתני' לא לשלול זנות אתי' אלא לשלול ארוסין אתי' ור"ל אף דקי"ל כר"מ דמשתמרת לביאה פסולה אף מארוסין אינה אוכלת דוקא היא דבביאה נעשית חללה ומדאורייי' לא אכלה לכן משתמרת כו' פסלוה רבנן אבל הוא דגם בביאה לא מיפסל מעבודה מדאורייתא אלא מקנס חכמים כמ"ש הפמ"ג סי' קכ"ח בפשיטות לכ"ע מארוסין לא קנסו אלא דוקא מנשואין ואילך דקרובה לביאה היא והה"ד נמי לחליצה דרבנן או ג"כ בנשואין או עכ"פ בביאה כנ"ל ולקרע קו' פמ"ג הנ"ל. ועוי"ל אפי' את"ל גם איהו מיפסל מארוסין כיון דש"ס מסיק בבכורות שם דה"ט דלא סגי ליה בקבלה אלא נודר בעי' ה"ט משום דיצרו תקפו א"כ י"ל מה"ט נקט הנו"שא כו' דוקא דקרובה לביאה היא ויצרו תוקפו אחר שנכנסה לחופה הוא דבעינן נודר ולשלול ארוסין אתי' דסגי בקבלה בלא נדר דאין יצרו תקפו כ"כ:

וניחא בזה אחרית' דק' לי היא דע"י ביאה פסולה נעשה חללה טדאורייתא מחלק הרמב"ם במשתמרת כו' בין דאורייתא לחלוצה דרבנן בהל' תרומות הנ"ל ואיהו דבביאה נמי רק מקנס חכמים הוא פסול לא חילק הרמב"ם בהל' ביאת מקדש פ"ו דין ט' בין חליצה לגרושה וע"כ דגם איהי מיפסלה בנשואין אף בחליצה דרבנן אלא בארוסה לבד מתירה בהל' תרומות הנ"ל ובדידי' בהדיא הרי נקט כלשנא דמתני' הנוש"א נשים בעבירה כו' ובכה"ג גם בדידה אין חילוק ופסולה גם חליצה כנ"ל [ומסוגי' דיבמות נ"ח ע"ב דקי"ל כרי"ו דמשתמרת לביאה פסולה דרבנן מודה ר"מ דארוסין מיהא לא פסלה ומתני' בהדיא קתני גרושה וחליצה לכ"ה ר"מ פוסל כו' נ"ל ראיה לשיטת רש"י במכות ויבמות הנ"ל כ"ד הנ"ל דחליצה חמירא:

ועוד נ"ל הכרח רש"י הוא עפ"י קושית התב"ש סי' ב' ובתשובת הח"צ סי' ל"א לשיטת הרשב"א בש"ע שם דמומר לתאבון אין נאמן ששחט יפה אפילו בשבועה וה"ט לפי שמושבע מהר סיני הוא והו"ל חשוד על השבועה א"כ מה הועילו בתקנתן גבי כהן הנושא נשים בעבירה שידיר כו' ומהימנינן לי' שלא יעבור על נדרו והרי כל עובר עבירה הוא חשוד על השבועה דמושבע מה"ס וכ"ש שיעבור על הנדר דקיל טפי משבועה כו' יעו"ש ולכאורה י"ל עפ"י הרגש הפמ"ג הנ"ל מ"ש דנקט המשנה הנוש"א נשים כו' והא בזנות נמי דינא הכי. ונ"ל חדא מתורץ באידך דדוקא קתני הנו"שא נשים כו' בכניסה לחופה לבד ולא בעל הוא דנודר ומהימנינן לי' שלא חשוד עדיין על שבועת ה"ס דקיי"ל כרבא בקדושין דף ע"ח קידש ולא בעל אינו לוקה משא"כ בעל בין בנשואין בין בזנות לא מדרינן ליה משום קושין דכבר חשוד הוא על שבועת ה"ס ולא מהימנינן לי' בנדרו ודי לו בקבלה:

אלא דא"כ כי פהג"מ שם ס"פ מומים אלו מ"ש המטמא למתים דסגי לי' בקבלה ומ"ש רישא דמדרינן ליה ומשני רישא ה"ט דיצרו תקפו ואם איתא ת"ל דה"ט במטמא למתים שכבר עבר על שבועת ה"ס אין הנדר מועיל טפי להאמינו יותר מקבלתו לבד וצ"ל הא דבאמת לא משני הש"ס הכי משום דא"כ מ"ש המטמא למתים דנקט מתניתין לפלוג ולתני בדידי' בנשים בעבירה הנושא לבד בלא ביאה מדרינן אבל בעל נשים בעבירה בקבלה סגי. אע"כ הנושא נשים סתמא גם בבעל קאמר מדרינן לי' ופהג"ש ואם כן קשה קושית הגאונים הנ"ל לכן נ"ל מזה הוכיח רש"י שעיקר תקנת הנדר משום חליצה וכיו"ב פסולות דרבנן עיין במ"ל פי"ט מאס"ב דין ח' וי' דלא מושבע מה"ס הוא וקיל ליה טפי וכדאמרינן בעלמא דברי סופרים צריכים חיזוק וע"י הנדר שפיר מהימנינן לי' ושוב גם בגרושה זונה כו' דאורייתא הניחו תקנתם שיפרוש ע"י נדרו דוקא ולא ע"י קבלה לבד משום יצרו תוקפו כנ"ל עכ"פ מוכח כפרש"י דגם בחליצה דרבנן קנסינן ליה לפוסלו:

אלא דרשב"א ור"ן בעלי סברא הנ"ל דעבר עבירה חשוד על השבועה הוא שעבר על שבועת ה"ס אינהו לטעמייהו ס"ל באיסור דרבנן ה"ל נמי מושבע מה"ס בלאו מפורש לא תסור כו' עד שאין חל שבועה עליו בנשבע לעבור איסור דרבנן כמ"ש בש"ע יו"ד סי' רל"ט ובש"ך סק"כ יעו"ש וליתא לדידהו לטעמייהו תירוצי הנ"ל על קו' הגאונים הנ"ל והארכתי בישוב הקושי' במקומו מ"מ אליביה דרש"י שפיר יש מקום לדברים הנ"ל להוכיח כנ"ל פירושו חליצה. שוב ראיתי דפי' רש"י בזה מפורש יוצא מברייתא ביבמות פ"ה ע"א גרושה וחלוצה לכ"ה י"ל כתובה כו' אמר רשב"א מ"ט כו' כל שהוא פסול כו' קנסו אותו כו' ופירש רש"י הוא פסול כמתני' דבכורות הנושא בעבירה פסול כו' וגם רבי

שם לאיכא דאמרי חליצה קשי' ליה דרבנן הוא ולא עשו חיזוק אלא ה"ט שהוא מרגילה כו' הרי דגם נושא חליצה הוא פסול וכפירוש רש"י ושוב עיינתי בתשובת הרא"ם סי' נ"ט ומייתי איהו מברייתא זו דיבמות פ"ה ופירש"י שם דשוה בזה חליצה לגרושה ומעתה נ"ל דה"ט דמג"א דניחא לי' טפי להביא תשובת הרא"ם ולא מרש"י משום דהרא"ם ביאר מקורו מש"ס ועיין תשובת ריב"ש סי' שמ"ח:

וא"כ נ"ל דהה"נ המטמא למתים אפילו בטומאה דרבנן פסול הוא עד שיקבל עליו דאף דאין ללמדו מחליצה דרבנן משום דהתם יצרו תוקפו שאני ובכלל גלוי עריות הוא דאינהו וכל אביזרייהו וכמ"ש בתשובת הרא"ם הנ"ל ע"ש ובמ"ל הל' אס"ב פי"ז הלכה ז' המגיה במ"ל ובמ"ל ה"כ מיסוה"ה ה"ב ע"ש מ"מ משמע דסיפא המטמא למתים דומי' דרישא הנושא נשים כו' דפסיק ותני אפילו בעבירה דרבנן כגון חליצה וכיו"ב כדמוכחא ברייתא דיבמות פ"ה. ה"נ סיפא סתמא קתני אפילו בטומאה דרבנן משמע דומיא דרישא:

ועוד יש להוכיח כן מסוגי' הגמ' דבכורות הנ"ל שם דף מ"ו דפריך אסיפא המטמא כו' מ"ש הכא דסגי לי' בקבלה ומ"ש התם דמדרינן ליה כו' ומאי קושי' דלמא רישא ה"ט משום הני דרבנן כגון חליצה או חללה דרבנן או גרושה זונה דרבנן וכיו"ב הרבה גווני וכמ"ש במ"ל הל' א"ב פי"ט דין ח' ויו"ד ע"ש ודברי סופרים צריכים חיזוק לא סגי ליה בקבלה ושוב גם בנשים פסולות מדאורייתא לא פליג בתקנתן ומדרינן לי' אבל בטומאה דאורייתא א"צ חיזוק וסגי בקבלה אע"כ סתמא דש"ס ס"ל הכי דודאי סיפא דומי' דרישא וגם בטומאה דרבנן ס"ל למתני' בקבלה סגי והוצרך הש"ס לחלק משום יצרו תקפו כנ"ל וזה ראיה נכונה לע"ד:

ולפ"ז פשיטא מלתא דגם להראב"ד פ"ה מנזירות ה' ט"ז המתחלת א"א עיינתי בשמועה זו כו' והכהנים בזה"ז טמאי מת הם כו' דעתו דאם נטמא פעם א' שוב אינו לוקה על טומאה כלל הנה מלבד שכל חכמי ישראל כל מחברים ראשונים ואחרונים חולקים עליו בזה והרמב"ם בהדי' פליג ופסק דלוקין עליו וכמ"ש המ"ל פ"ג מאבל סוף דין א' שאין לצרף דעת הראב"ד בזה אף לס"ס מה"ט דיחיד הוא אלא גם להראב"ד הרי דעת הדגול מרבבה ביו"ד סי' שע"ב בד"ה אמר יחזקאל כו' ודעת הגאון מו' נתן אדלער כ"ץ זצלה"ה והגאון בתשובת חתם סופר סי' של"ח דהראב"ד נמי רק ממלקות פוטרים בזה"ז אבל איסור דאו' מיהא איכא ואפילו את"ל גם איסור דאוריי' ליכא בזה"ז להראב"ד הא ודאי לכ"ע איסור' דרבנן מיהת איכא ועיין תשובת חתם סופר סי' של"ט והרי העלנו דגם בטומאה דרבנן איתא לדינא דמתני' וש"ע סימן קכ"ח דפסול לישא כפיו עד שיקבל עליו כו' ואע"ג דהב"י סי' קכ"ח שם מסופק אי דינא דמתני' הוא גם לפוסלו מנ"כ או לא לפי

שהפוסקים לא הביאו פסולים אלו לענין נשיאות כפים משמע דס"ל כיון דאם עבר ועבד קודם שידיר או קיבל עליו לא חילל א"כ נושא כפיו לכתחלה נמי ע"ש הנה טעם זה להשמט' הפוסקים הוא תמו' דהרי מיד סמוך לזה כתב הב"י וז"ל כתב הרמב"ם החלל אינו נושא את כפיו לפי שאינו בכוהינו עכ"ל הרי אף דחלל שעבד כשירה כדילפינן מקרא ברך ה' חילו כו' וכמ"ש הרמב"ם בפ"ו מביאת מקדש דין י' ומ"מ פסק דאינו נושא כפיו וצ"ע וגם מ"ש הב"י שלא הזכירו הפוסקים פסולים אלו לענין נשיאות כפים כנ"ל הנה הב"י לטעמיה אזיל בספרו כסף משנה פט"ו מהל' תפלה דין ה' שלא ביאר מקום מוצא דברי הרמב"ם הנ"ל בחלל אלא כ' עליו וז"ל פשוט בטעמו עכ"ל נראה כוונתו כאלו מסברת עצמו כ"כ הרמב"ם ותמוה דא"כ הכי הל"ל ויראה לי כו' כדרכו של הרמב"ם בכ"מ בכה"ג וצ"ע לכן נ"ל ברור עפמ"ש הרא"ם בתשובה סי' נ"ט ביאר שם דהאי דינא דנושא נשים בעבירה ומטמא למתים פסול הוא היינו אפי' מדאורי' כל זמן שהיא עמו אין בו קדושת כהונה כלל והוא פסול כחלל דילפי' מוקדשתו בע"כ דפנו פי' הלקהו עד שיגרש וכל עוד שלא יגרש אינו מקודש בקדושתו של אהרן דאל"כ מאי וקדשתו מקודש ועומד הוא. ותני' בת"ק בעמיו להחלו שאם נהג כמנהג זה בזמן שהיא עמו הרי הוא חולין ופירש"י בפירוש החומש שהוא מחולל בה בעודה עמו אשתו פסולה א"כ כיון דמחולל קריי' רחמנא בעודה עמו אין בו קדושת כהונה כלל לקרוא בתורה ולא לישא כפיו אלא הוא כחלל לכל דבריו עד שיפרוש ממנה והקשה הרא"ם לנפשי' א"כ דמחולל קריי' רחמנא עבר ועבד בעודה עמו אמאי עבודה כשירה ותי' דהא חלל גופי' שנולד מפסולי כהונה שהוא פסול הגוף שאינו חוזר לכשרותו נמי אם עבד עבודתו כשירה כדילפי' מקרא כו' ע"ש. וכן נ"ל משמעות דברי הרמב"ם פ"ו מביאת מקדש הלכה ט' שהעתיק המשנה דבכורות וסיים וז"ל ואם עבר ועבד קודם שידיר או שיקבל אעפ"י שהוא נשוי בעבודה לא חילל כהן שעבד ונבדק ונמצא חלל כו' לא חילל שנאמר ברך ד' חילו כו' עכ"ל ומדהוצרך לאשמועי' בנושא נשים כו' ומטמא כו' דעבודתו כשירה וגם סמיך לי' דינא דנמצא חלל ממש לא חילל עבודה כו' משמע בהדיא דכל עוד שלא נדר ולא קיבל עליו הוא כחלל מדאורייי' וכהרא"ם. ולע"ד י"ל עוד ראיה מברייתא דיבמות פ"ה הנ"ל דנקט כל שהוא פסול והיא פסולה כו' ואם איתא דפסולא דידיה רק קנסא דרבנן הוא הל"ל איפכא ולהקדים אותה ולומר כל שהיא פסולה והוא פסול כו' דהרי היא ודאי חללה גמורה ופסולה מדאורייתא וגם י"ל קצת ראיה מקושיא הש"ס גיטין ל"ה עכב אמתני' זו הנושא נשים כו' שידירנה כו' וניחוש דלמא אזל לגבי חכם ושרי ליה כו' ואי פסול זה לעבודה רק מדרבנן הוא מאי קושיא דניחוש כו'. ספק דרבנן הוא ובזה נ"ל

ליישב קושיא תוס' שם שתמהו אגופא דמתני' הומ"ל וניחוש ולמה לי להביא ברייתא בנודר ועובד. ונ"ל דהנה דברי הרמב"ם הנ"ל בפ"ו מביאת מקדש ואם עבר ועבד קודם שידיר או שיקבל אעפ"י שהוא נשוי כו' לא חילל כו' מקורו נ"ל מלבד שנלמד במכ"ש מדין החלל ממש שהביא מיד אחר זה וכמ"ש גם הרא"מ בהדי' הכי כנ"ל עוד נ"ל דנפ"ל להרמב"ם הא מברייתא דתני עלה נודר ועובד יורד ומגרש ואם איתא דבדיעבד חילל עבודה לא הו"ל לסמוך על נדרו וקבלתו ולעבוד עבודה קודם הגירושין כנ"ל. ובזה מתו' נמי שפיר הצ"ע של פמ"ג הנ"ל על הנוש"א דנקט מתני'. ונ"ל דאי בזנות פשיטא דמהימן גם בקבלה לחוד ועכ"פ בנדר סגי ולא חיישי' לזנות אחר עוד דזנות הא לא שכיח אבל הנוש"א כו' ה"א ניחוש שלא יגרש אחר העבודה קמ"ל והיינו דתני עלה נודר ועובד ואח"כ יורד ומגרש ולא חיישי' שמא לא יגרש אח"כ והא גופא מ"ט באמת ע"כ משום דגם אם עבר בלא נדר ובלא קבלה גם כן לא חילל ומדהוצרך ברייתא לאשמועינן הכי ע"כ דפסול מדאורייתא הוא לעבוד כמו חלל ממש ופהג"מ שפיר וניחוש מ"מ דלמה מיתתל עליו. אבל ממתני' לבד י"ל דפסול רק מדרבנן הו' ולק"מ וניחוש כו' כנ"ל ולזה מסכים הולך ג"כ לשון מהרי"א שהביא הב"י וז"ל נ"ל שלדעת הכל כהן שהוא נשוי עם גרושה אין לו לישא את כפיו ולעלות לתורה שהרי בכל שעה עומד במרדו עכ"ל וא"כ נ"ל דברי הרמב"ם הנ"ל שכ' החלל אינו נושא את כפיו לפי שאינו בכיהונו כל חלל במשמע ומקורו נובע ממשנה דברכות הנ"ל הני פסולים מחמת רוע מעשיו שהוא עומד במרדו ואינו בכיהונו מחולל מקרי פסול מדאורייי' ולא ישא כפיו וכ"ש חלל ממש פסול הגוף שנולד מפסולי כהונה כנ"ל, וא"כ שפיר העתיק הרמב"ם הכי פסולים לנשיאת כפים בכלל החלל שכתב וליתא השתא לספיקו של הב"י להתירו דאין כאן שום ספק ועל הב"י צע"ג. וגם הב"י עצמו הרי לא עמד בספיקו אלא חזר בו והסכים והעלה להלכה לפוסלם ולאסרם גם לנשיאת כפים וכן פסק בש"ע בלי פקפוק וכבר בררנו יפה דאפילו באיסור דרבנן וטומאה דרבנן נמי כנ"ל ומה שכ' הרמב"ם ושאר עבירות אין מונעין אותו היינו עבירות דומיא דש"ד וע"ז שאינן מאיסור כהונה לא נעשה ע"י חלל מקדושתו של אהרן: שוב ראיתי בתומים סי' ל"ד סקכ"א כתב בפשיטות שאינו נפסל מדאורייי' אלא קנס חכמים הוא ע"ש ובמח"כ לא ראה תשו' הרא"ם הנ"ל וכל ראיותינו וצע"ג. ועיין במג"א קכ"ח סקנ"ד כ' דנושא נשים בעבירה הוא רק קנס חכמים שפסול וכמ"ש גם כן התומים הנ"ל וצע"ג:

אמנם בנ"ד אחרית' איתי בי'. דהנה בב"י בשם מהרי"א כתב וז"ל ובסי' קל"ה כתב וז"ל ועוד כתבו משמי' דמר שמואל כהן שנטמא למתים שאינם מז' מתי מצוה במזיד יפסל

מן הדוכן כו' עכ"ל: דייק וכתב במזיד כו' וכן משמע דסיפא המטמא למתים ודאי דומי' דרישא הנושא נשים בעבירה במזיד משמע א"כ בכה"ג שטימא א"ע בלימוד חכמת ניתוח אף דבמזיד עשה כן כיון דמן הנמנע היה ללמוד חכמת הרפואה זולתה אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן אלא ודאי סבר מצוה קעביד בלימוד ההוא כדי שיוכל לרפאות חולאים באומנות זה וכהני קבוראי בסנהדרין דף כ"ו ע"ב גם אולי סבר היה דמת עכו"ם אין מטמא אף לא במגע ובמשא כדס"ל באמת לבעל ספר היריאים [והמ"ל פ"ג מאבל תמה עליו מאד מסוגי' דיבמות ס"א ולא הבנתי דהא י"ל ספר היריאים ס"ל הלכה כשינוי קמא דגמרא התם דמשני רשב"י ולא נפקד ממנו איש לעבירה קאמר וצע"ק] ועיין בח"מ ס' ל"ד סעיף כ"ד דכל קרוב להיות שוגג דנין אותו לזכות ואפילו שאין רוב העולם טועין בזה כמ"ש הריב"ש בתשובה סי' שי"א וברמ"א בח"מ סי' ל"ד סעיף ד' א"כ רופא זה לא דיינינן לי' כמזיד אלא כשוגג במה שנטמא למת עכו"ם לצורך אומנתו ואינו נפסל מנשיאות כפים אבל הא מלתא מיהא איכא לברורי וסמי' בידן מצוה וחובה לדבר עמו רכות ולהראות לו הדין מפורש בש"ע שזהו כבודו שחלק לו המקום בקדושת כהונתו שיקבל עליו בפני ב"ד שלא יהי' מטמא עוד למתים ואם לא ירצה בקבלה זו עליו נאמר וקדשתו בע"כ ואם לא רצה דופנו וכמפורש דינו בש"ע כנ"ל:

וע"ד חקירתינו הנ"ל אם הני פסולים דאורייתא נינהו או רק דרבנן לכאורה י"ל דתליא בפלוגתא דרש"י והרע"ב פירשו עד שידור הנאה ממנה משמע אבל לא מכל הנבשים הפסולות וכ"מ לשון עד שידירנה אבל הרשב"א שהביאו הב"י ובש"ע ובתשובת הרא"ם סימן ס' וסי' צ"ו שכתב אפילו גרשה ומתה צריך לידור מכל נשים פסולות והעיר הפמ"ג ע"ז וצ"ע והנה לשון הרמב"ם בפ"ו מביאת מקדש דין ט' הנ"ל ז"ל אינו עובד עד שידירוהו ב"ד ע"ד רבים כו' שלא יוסיף לחטוא ועובד ויורד ומגרש כו' שלא יוסיף לחטוא דייקא היינו מכל נשים פסולות משמע וזהו אי פסול מדאורייי' אבל הא ודאי כיון שנדר לגרשה לבד מדאורי' סגי בהא נכשר כיון דקשים גירושין והוא פסול לעבודה עד שידור לגרשה תו ליכא חששא שיעבור וישא אחרת פסולה רק מדרבנן צריך נדר מכל נשים פסולות מבלעדי זאת ואין כאן פלוגת' בזה ועיין רמב"ן בפ' ראה לא תתגודדו כו' שהן מקורח ומגודד כו' ועבודתו מחוללת מדאורייי' כו' עש"ה מוכח דהה"ד נושא אשה פסולה ועוד הוכחה נ"ל דפסול מדאורייי' הוא מעבודה ומנ"כ דל"ל מקנס דרבנן דאין דוחין אבן אחר הנופל כמ"ש תוס' כה"ג בסוטה דף ל"ט סוף ע"א ומ"ש הוא על כהן לעבוד ולברך וכמ"ש הרמב"ם פט"ו מתפלה הלכה ו' ועיין תוס' זבחים דף ט"ז ע"א בד"ה מה ליושב כו' הקשו דניליף שיהי' רשע כגון גזלן פסול מעבודה מק"ו מבע"מ ותירצו גזלן אינו

מוזהר כו' עש"ה. מדלא הקש' תוס' אנושא נשים בעביר' ומטמא למתים הרי ע"כ דהני באמת פסולים מדאוריי' ס"ל וגם תירוצם הנ"ל ליתא בנושא מפסולי כהונה דהוא מוזהר לפמ"ש הרא"ש הנ"ל בשם רש"י מקרא לא יטמא בעמיו להחלו וכן וקדשתו דופנו בע"כ כנ"ל ועיין תוי"ט פ"ג דס דסוטה משנה ז' ועי' תשו' מהרי"ק ברמ"א ח"מ ס' ל"ד סעיף כ"ב ותמיהת התומים סקכ"א ועיין תשו' נוב"י תניינא חאה"ע סוף ס' ל' פשיטא ליה דלא פסול מדאוריי' הנלע"ד כתבתי שוב אחר כמה שנים נדפס תשובת הגאון ח"ס חלק ששי סי' י"ב החליט ג"כ שהוא דאוריי' עש"ה והנאני תהל"י]: הכ"ד אוה"נ החותם בברכה ודש"ת: הק' יהודאסאד:

תשובה מח

חייא אריכא ובריות גופא ומזוני רויחא לכבוד בני אהובי הרב המאוה"ג מופלג וחרוץ בתוי"ר קדומה כקש"ת מוה' אהרן שמואל נ"י האבד"ק קאטה: מכתבך קבלתי וע"ד איש פ' וכהן הוא שזה לו הרבה שנים שעברו נשא פנוי' מעוברת בהוא והיא מודה שממנו היתה מעוברת ומן אז משעת הנשואין והלאה לא ילדה עוד ולד אחר. זה הוכחה קצת שהיתה תחלה מעוברת חבירו אם היא כשר לקדושת כהונה או לא וידי' מחותני הרבני הנגיד מוה' אייזיק עהרנסט ביקש ממך לשאול גם אותי עבור כהן הנ"ל כי לדעתו אינו ראוי הוא לדוכן:

הנה יפה הראת לדעת הדין מפורש דאפילו לעבודה כשר וכל שכן לנ"כ ולקדשו בכ"ד בש"ע א"ח סי' קכ"ד ובמג"א סקנ"ד חוץ אם נשא אחת מפסולי כהונה ומכ"ש אם נשאה תחילה עפ"י היראה ב"ד הרי לא עבר שום עבירה ומשום רינון לא פסלינן כבמג"א שם סקנ"ו ובטור וב"י שם מייתי ראיה מירושלמי שלא תאמר פ' כהן מגלה עריות כו' ומברכינו כו' יע"ש וכיון דכשר הוא לישא כפיו פשיטא דאסור למנעו מלקיים מצותו שאם אינו עולה לדוכן עובר בג' עשה ופשוט ועיין תשובת נוב"י תניינא חא"ח סי' יו"ד, ובר מן כל דין כללא בידן אין דוחין אבן אחר הנופל ואין לדחות בשתי ידים כמאז"ל ידוע: ולדעתי בהראותך מכתבי זה לידידינו מחו' הצדיק הנגיד מו' אייזיק ני' אשר אני דורש בשלומו הוא בעצמו יקרב רחוקים בזרוע - לבל ידח ממנו נדח כי הנך רואה שכל מעשיו לש"ש ששאל את פיך ואת פי על רזא דנא וצדיק באמונתו יחיה:

וע"ד המאורע ששאל עלי' א"ש י"א כהן שטעה בברכת כהנים ביו"כ ואיש א' מהקהל הי' ירא עבור זאת, ואמר מי יתן של"י ח"ו תקלה ואותו איש הלך לעולמו מיד במוצאי יו"כ והאי כהן הנ"ל בפחדא יתיב שח"ו הוא הגורם הנה בודאי אשרי אדם מפחד תמיד אבל על המאורע מורא לא יעלה על ראשו כי שגיאות מי יבין ואין עליו אשמה כלל

וכלל שלא הוא גרם ולא הוא סיבה למיתת פ' וכהן הוא כי טעותו היה רק סימן גם לו גם לשולחיו כדי שישימו על לבם לשוב בתשובה שלימה והאי גברא אותו כהן כבר נגזר עליו כך. ואף דאיהו לא חזי מזלי' חזי שעליו הי' הסימן ולא נזהר במהירותו כמאז"ל אל יפתח אדם פיו כו' ובכן מיתתו תהא כפרה על כל הקהל כי מת אחר יוה"כ סימן יפה לו והוא רחום יכפר בעד:

וע"ד האי כוכבא דשביט שנראה בכל לילה זה משך זמן שני חדשים ויותר אין לנו לחקור ועסק בנסתרות לד"א לידע עתידות ע"י רמזים ככתוב מאותות השמים אל תחתו כו' והנה עולה בזכרוני מזה רבות בשנים שעברו עלה ג"כ כוכבא דשביט יותר יותר גדול ונורא מאד מזה. ועמד בכל לילה כמה חדשים ודע שאין זה בכלל כוכבא דשביט דגם שמואל לא ידע לי' בברכות נ"ח ע"ב ומפרש לה על הזיקין דמתני' דמברכין עלי' והוא כפירוש רש"י התם שהוא יורה כחץ כו' לשעה חדא רגע כמימרא דומי' דעל הזועות שהוא כן משא"כ בשביט כזה שעולה והולך כל הלילה במשך זמן הרבה אין מברכין עליו ועיין בש"ע סימן רכ"ז:

הנני חותם בברכה מרובה נאום אביך אוה"נ הטרוד הדש"ת:

תשובה מט

קיל שופר כהרים ה' את קרנו ומזלו ירים כסאו יכון לדור דורים והכל למשמעתו יהיה סרים. ה"ה כבוד ידי"נ הרב המאוה"ג ה"ב החו"ב וצדיק נשגב כש"ת מוה' אליקים געץ האהן נ"י אב"ד דק"ק גיירינג יע"א וכאל"ש: גי"ה הגיע לידי בבואי לביתי מעיר באדען בעזה"י ואז הקיפוני חבילות שו"ת הנחוצים מאד מלבד טרדות רבות שונות ועול התלמידים יחיו ותחילה אומר לו יאשר כחו וחילו לאורייתא על הברכות אשר ברכוני חלציו כן יברכהו ה' ויפדהו מכל צרותיו ויקיים בו מקרא אויביו אלביש בושת ועליו יציץ נזרו נזר אלקיו על ראשו והן בקראי מכ"ק אגרת בת מחלת לב מליאה נבהלתי מאד על העזה גדולה כזו יאמרו רבן דקרו בביטוי דברים כמדקרת חרב וכדי בזיון וקצף. אבל זאת אשיב אל לבי מאחז"ל בשמוע הנביא ישעיה ע"ה ירהבו הנער בזקן כו' נתקררה דעתו וכן דהע"ה בשמעי קללות נמרצות מגדול הדור אמר ד' אמר לו קלל. ובאלה וכיו"ב תנוח גם דעת פרו"מ נ"י:

וע"ד שאלתו בד"ת אחר אשר מרד הכהן עז פניו ישינא גם נגד הבד"צ שקיבל בעצמו שידונו עליו וחזר והיתל בהם וקהל עדתו יצ"ו שם הסכימו רובם ככולם ועשו תקנה שלא לקרותם ראשון בתורה כדין כהנים מחזיקים ם בתורת ה' והמה הפרו ברית התורה

וכהן שאינו מחזיק בתורת ה' אין לו מנת כבחולין ר"פ הזרוע וקוראים בתורה ראשון את פרו"מ הרב מרא דאתרי' נ"י במקום כהן כו':

הנה יפה עשו כתורה אנשי קהלתו דלא מבעי' לשיטת הפוסקים דס"ל וקדשתו לפתוח ראשון כו' רק דרבנן הוא וקרא אסמכת' הוא ועיין בתשובת אבן השוהם סימן ל"ג האריך והחליט כן להלכה עפ"י הירושלמי ודעת הרבה פוסקים יע"ש. ודאי עשה דכבוד התורה עדיף והת"ח הרי דינם ככהן לענין זה וקדשתו לפתוח ראשון וליטול מנה יפה ראשון כדילפינן בנדרים דף ס"ב מקרא ובני דוד כהנים היו אלא אפילו לשיטת הרבה פוסקים דס"ל וקדשתו הוא דאורייי' ממש וכמו שהארכתי בתשוב' א' ועיין במג"א בסי' ר"א ובסי' רפ"ב סק"ו ובפ"ח א"ח סי' קל"ה סקי"ב בזה נמי עשה דכבוד תורה עדיף משאר עשה כדאיתא בשבועות דף ל' וכ"כ הטורי אבן במגילה דף כ"ח בטעמו דר"י דכל ת"ח שמברך לפניו כו' והנה א' מן הכ"ד דברים שמנדין עליו הוא חכם ששמועתו רעה וא' מהם המבזה את החכם ודין המנודה הוא שאין מצרפים אותו לכ"ד שצריך עשרה ואע"ג דכל זמן שלא נדוהו בפי' פסק הרמ"א ביו"ד רסי' של"ד מותר לצרפו למנין עשרה. מיהת פשיטא דודאי אין עלינו לקדשו ולכבדו לקראו בתורה ראשון אם הוא חייב נדוי ואם בת"ח אפילו שהוא כהן ג"כ ששמועתו רעה דחייב נידוי כן דינו אף דעשה דכבוד תורה עדיף ק"ו ב"ב של ק"ו בכהן ע"ה שהוא חייב נידוי עפ"י הדין שביזה הרבה את הרב מרא דאתרי' שלא כדרך הטבע גם הוא עבריין וגם עובר על גזירת הציבור ודאי לא זו שאין חיוב לקדשו ולכבדו אלא גם איסור לקראו ראשון בתורה כמבואר בש"ע יו"ד סי' רמ"ג סעיף וי"ו עד סוף הסימן חרפוהו בפרהסי' אסור לו למחול על כבודו כו' וכמו דפשיטא ליה להיש"ש פ"ה דגיטין ססי' כ"א הכי מסברא על בעל עבירות או רשע מפורסם א"כ איפוא אנשי קהלתו יצ"ו בתקנתם שעשו יפה כוונו להלכה ולמעשה ברכות ינוחו על ראשם [ומה שסיים היש"ש שם אלא במקום סכנה כו' כוונתו כמ"ש הרמ"א בסי' של"ד הנ"ל בשם מהרי"ו ובזה החכם עיניו בראשו] אבל ודאי ממצוה דאורייתא המוטלת עליו לישא כפיו אין למנעו ממנו ואולי ישיב אל לבו בברכת כהנים שחותם בשלום לתקן את עצמו ויבקש מחילה ברבים בבכי ותחנונים ושב ורפא לו אבל עיקר הסכמתי הנ"ל הוא רק על אותן כהנים שהעיזו ביותר אבל לא להפסיד בשבילם גם לשאר כהנים ממשפחתם וד"ל. ד' שלום ישים לפרו"מ נ"י שלום וברכה וחייא אריכא וכל טוב כנה"ר ונפש אוה"נ הד"ש:

הק' יהודא אסאד:

תשובה נ

לכבוד הרב הגאון העצום. הבקי בחדרי חדרים. אור לישרים. נר ישראל. ע"ה. פ"ה. ציס"ע. כקש"ת. מו"ה דוד דייטש נ"י אבד"ק ע"ח בעהמ"ח ס' אהל דוד:

גי"ה קבלתי וע"ד מי שקראו לו בתורה רק שני פסוקים. ובירך אחריו אם חוזר וקורא ברכה לפניו ולאחריו או לא:

הנה בש"ע א"ח סי' קל"ז פסק המחבר בפשיטות בס"ד אם קרא א' שני פסוקים צריך לחזור ולקרות ומקורו כתב הב"י שם מתשוב' מהרי"ק שורש קע"ז שהכריע דמעכב בדיעבד, ע"ש ותמיהני דמהרי"ק סיים שם דלא למעשה אמרה אף שהוא מדמה כן וגם ראיותיו קלושים וגם תמוהים לענ"ד כאשר אבאר בס"ד. חדא דעיקר טענותיו של בנו של הרא"ש בחקת התורה שלו וז"ל איך נחלקו רו"ש בפרשת צו דלמר דולג ולמר פוסק להוי כפ' עמלק דשאני ועוד מדקאמר כנגד מי תקנום משמע עכובא בדיעבד ולשון אין פותחין מהם נראה דחיובא הכי הוא ואם הקריאה שלא כהוגן יחזור ויקרא כו' זאת חקת התורה עכ"ל:

ולע"ד איפכא מוכח מהתם דהא דאין פוחתין מג' פסוקים לא תניא בהדי' אלא מכללא דאין פותחין מי"פ בביה"כנ ע"כ דלא יפחות לכל א' משלשה פסוקים לשלשה הקרואים וא"כ עליה אני דן אי נימא דפחות ממנין הפסוקים מעכבי בדיעבד אמאי פוסק לרב בפ' צו ושמואל נמי אי לא משום דלא פסקי' משה אנן לא פסקי' ליה הי' מוד' לרב ואמאי הרי פיחת מג' פסוקים אמנם י"ל דשם ג' פסוקים מיהת בעי' בדיעבד והאיכ' וא"כ ע"כ מודה הוא שאם קרא ב' פסוקים וחצי פסוק השלישי דמהני לרב בדיעבד. וא"כ נסתר ראייתו מכנגד מי תקנום דמשמע עיכובא בדיעבד דהא אעשרה פסוקים קבעי' כנגד מי במגילה כ"א ע"ב והרי אין מעכבים בקראו שמונה או שבעה וחצי לרב דהיינו לכל א' מהשלשה שני פסוקים וחצי פסוק ושמואל נמי דס"ל לא פסקי' משה לא מהני פוסק אפי' בדיעבד היינו משום דאפשר בדולג. אבל בלא אפשר כגון בדיעבד מודה לרב דלא מעכבי וכיון דלא יפחות מעשרה פסוקים דבהדי' תני' ע"כ לכתחלה הוא הה"ד נמי ומכ"ש דלא יפחות לאחד מג' פסוקים רק לכתחלה הוא אבל בדיעבד י"ל אפי תרי מהני:

ועוד יותר תימא על מהרי"ק דנ"ל ברור דבעל חקת התורה נמי לא פליג על מהר"ש אלא במ"ש אפילו לא קראו השלשה כ"א שלשה פסוקים לא מהדרינן ליה דהא כל ראיותיו רק על עשרה פסוקים הם מעמלק ומלשון כנגד מי תקנום. ולשון אין פוחתין מהם כולם גבי עשרה פסוקים נאמר אבל בנדון שאלת מהר"א למהר"ש שקראו עשרה פסוקים כמ"ש בלשונו שהרי קיים תקנת עזרא שתיקן יו"ד פסוקים כו' סתמא גם מהר"א השואל הסכים

למהר"ש בנדון דידיה. וגם בן הרא"ש מודו להו דבזה אין ראיותיו מכריעות. וליתא לראית מהרי"ק שהוא סמך להכריע הלכה כבעל חקת התורה דבתרא הוא ולפמ"ש לא פליג בהא כנ"ל ואפי' את"ל נמי דפליג הרי קיי"ל בשל סופרים הלך אחר המיקל ולא אזלי' בתר בתרא אפי' ביחיד נגד יחיד מכ"ש לפמ"ש דהשואל ס"ל נמי כמהר"ש המשיב ה"ל בעל חקת התורה חד לגבי תרי. וגם האיכא חומר לא תשא כו' לברך שנית וצל"ע:

ולכאורה היה מהרי"ק יכול להביא ראיה מדברי תוס' דמגילה דף כ"ג ע"א סוף ד"ה חד אמר כו' שכתב ואם שכח ולא קרא כ"כ יחזור ויקרא עכ"ל אלא דמשמע בהדיא דקאי תוס' התם על עשרה פסוקים ע"ש וקצת משמע טעם הכרעת הב"י כמהרי"ק משום תוס' דמגילה הנ"ל דב"י מביאם שם מקודם. וה"ט דפסק נמי כהש"ל דמייתי ב"י אח"ז בסמוך בפיחת מי"פ דא"צ לחזור וכ"פ בש"ע ס"ד ולכאורה תוס' הנ"ל בהדיא פליגי וב"י הביאם זה אחר זה בלי מחלוקות ע"כ ס"ל לב"י דתוס' קאי על פחות מג' פסוקים לכן הכריע כמהרי"ק. ולענ"ד פסקא זו דמהרי"ק ודב"י תמוה:

שוב ראיתי גם בג' פסוקים בהדיא תנן במשנה מגילה סוף דף כג הקורא בתורה לא יפחות מג' פסוקים ושפיר קא דייקא דבעל חקת התורה הנ"ל מלשון זה דלא יפחות גם אג' פסוקים. וגם בגמרא ריש דף כ"ד קאמר הני ג' פסוקים כנגד מי כו' והא דנקט בן הרא"ש לשנא דאין פותחין מהם דגביה עשרה פסוקים אתנייי' נ"ל לרבותא דלא מבעיא ג"פ דבלשון המשנה קתני לא יפחות ודאי בדוקא הוא. אלא אפי' בי"פ דלא תנן במשנה אלא תני ר' שימי אין פותחין מי"פ בבהכ"נ דף כ"א ע"ב נמי דוקא וטעמו במשמעות לשון זה דיעבד נ"ל דהכי אשכחן במשנה פ"ח דפיאה אין פוחתין לעני בגורן כו' ולעיכובא היא התם שיעור נתינה אפי' מדאורייתא עי' במ"ל הל' מתנות עניים פ"ו וכן במשנה ר"פ ע"פ אפילו עני כו' לא יפחתו לו מד' כוסות כו' דיעבד הוא דהא צריך למכור כסותו לד' כוסות. וכ"כ הטו"ז ביו"ד סי' רע"ו ס"ק דלשון אין יכול כו' דיעבד משמע אמנם אין כל העניים שווים דבמשנה בכתובות דף מ"ו ע"ב רי"א אפילו עני כו' לא יפחות משני חלילין כו' וכן בפ' אעפ"י דף ס"ד ע"ב המשהה אשתו כו' לא יפחות לה כו' הני רק לכתחלה נינהו. ואם כן אין ראיית בן הרא"ש הנ"ל מלשון זה מכריע כנ"ל:

אלא שמצאתי הדין מפורש בירושלמי דמגילה פ"ד בעי' אמתני' דלא יפחות מג"פ אי מעכב בהתחיל בפרשה פחות מג"פ ומשני דמעכב ולא יצא כלל וכופין לחזור ולברך ולקרות ואע"ג דקרא גם בראשונה ג"פ בכלל רק משום גזירת הנכנסים שיאמרו לא קרא ג"פ מעכב ומכ"ש אם באמת לא קרא ג"פ וא"כ תמיה רבתי על כל הראשונים הנ"ל מוהר"א ומהר"ש ובן הרא"ש ומהרי"ק וגם כל הבאים אחריהם שלא הביא א'

מהם מירושלמי במקומו הנ"ל שמפורש כן ומשמע דלא מלשון לא יפחות כו' דייק כן הירושלמי אלא קבלה היה שכך תיקנו מעיקרא וצריך עיון גדול:

ונ"ל לתרץ דהא תליא בתרי לישנא ס"פ מרובה אם משה תיקן בבו"ה חד גברא וג' פסוקי ועזרא הוסיף מנין הקרואים תלתא גברא וכמ"ש המג"א רסי' קל"ה בכוונת הרי"ף א"כ לא ביטל התקנה לגמרי ואין מעכב בדיעבד אבל אם משה תיקן ג' גברי וג' פסוקי ועזרא הוסיף מנין הפסוקים א"כ ביטל לגמרי תקנת עזרא מעכב ולפי"ז י"ל דהירושלמי ס"כ בימי משה תקנו ג' גברי לכן ס"ל דפחות מג' פסוקים מעכב אבל אנן קיי"ל כהאי לישנא בס"פ מרובה דעזרא תיקן מנין הקרואים וכמג"א הנ"ל אליביה דהרי"ף אין ראיה מירושלמי הנ"ל דמעכב לכן השמיטו הפוסקים מלהביאו אלא שזה דוחק גדול שזה אינו פשוט כ"כ ולא הו"ל לשתוק מלהביא הירושלמי ולדחות מה"ט הנ"ל דנהי דאין הוכרח לפסוק כן הרי אינהו באמת פסקו הלכה כן מסברת עצמם ועפ"י ראיות שאין מפורשות וגם נדחים כנ"ל ה"ל טפי להביא הלכה זו מהירושלמי ועוד אפילו את"ל כנ"ל דתליא האי דינא בתרי לשנא דש"ס הנ"ל מ"מ כיון דבירושלמי עביד ר' ירמיה עובדא דמעכב הא קיי"ל מעשה רב ע"כ הכי הלכתא ובאמת כהאי לישנא דעזרא תיקן מנין הג' פסוקים:

וגם להרי"ף ומג"א רסי' קל"ה דהלכה כאידך לשנא הנ"ל ס"ל נ"ל אדרבא טעמיה מהאי ירושלמי דס"ל איפכא מהנ"ל אי משה תיקן חד גברא וג' פסוקי ועזרא הוסיף רק מנין הקרואים שפיר מעכב פחות מג"פ כיון דתקנת ג"פ בימי משה ניתקנה והרי דעת הב"ח בא"ח סי' תרפ"ה ובט"ז שם דלהאי מ"ד הו"ל דאורייתא ע"ש ובמחה"ש רסי' קל"ה אם כן מיהת פשיטא אפילו את"ל דרבנן הוא ולא כב"ח אבל מעכבי הג"פ דאלים תקנתא דבימי משה והכי סבירא ליה גם כן הירושלמי אבל אי משה תיקן ג' גברא וג' פסוקי ועזרא תיקן ג' ג' פסוקי מסתברא דלא לעכב הוסיף מנין הג"פ דאי לעכב הוי מחזי הוספה זו גרעון ח"ו בתקנה משה שהיה לכתחלה רק פסוק א' לכל א' מהשלשה ועזרא יתקן שלא יצא אף דיעבד ויחזור ויברך הו"ל כמו לבטל דברי ב"ד חבירו ומהי תיתי לן לומר כן וע"כ ירושלמי דמגילה הנ"ל כאידך לשנא דגמרא ס"פ מרובה ס"ל ומה"ט פסק כן הרי"ף ואם כן הדין דין אמת כבעל חקת התורה ומהרי"ק שהכריעו להלכה דלא כמהר"ש ולא כטעמייהו אלא דמפורש כן בירושלמי גם למעשה כנ"ל:

איברא דעל מהר"ש אין לתמוה שהוא נגד הירושלמי דלפמ"ש תליא בהני תרי לישנא דבב"ק ובהיפוך מהנ"ל א"כ מוקי להירושלמי דס"ל עזרא הוסיף רק מנין הקרואים לבד ומהר"ש ס"ל כאידך לשנא וכ"מ בהדיא לשונו שכתב אפי' לא קראו השלשה כ"א שלשה פסוקים לא מהדרינן ליה כו' כוונתו משמע לפי שתקנה בימי משה כך הי' לכתחלה.

וע"כ לא הוסיף עזרא ג"פ לגרוע שיעכבו גם בדיעבד אף ג' גברי ג' פסוקים אבל על החולקים הנ"ל שהסכימו להלכה עם הירושלמי צע"ג אמאי לא הביאו דברי הירושלמי כנ"ל:

ועוד נ"ל לשיטתם דלא כמהר"ש מלשון רש"י במסכת ברכות דף כ"ב ע"ב רמ"א אין בעל קרי רשאי לקרות בתורה יותר משלשה פסוקים ופירש"י יותר מג"פ כגון בבהכ"נ דאי אפשר לפחות כדתנן מגילה דף כג הקורא בתורה לא יפחות מג"פ עכ"ל הנה הוסיף רש"י דאי דאפשר לפחות בביהכ"נ לשון זה אי אפשר כו' משמע אפי' דיעבד מעכב והוכיח רש"י כן לפרש התם כך דאל"כ הו"ל לר"מ לדמות בעל קרי לדיעבד ולא יהיה רשאי לקרות גם ג"פ אלא ב' או א'. וע"כ דבבהכ"נ לא סגי בפחות מג"פ ס"ל וא"כ דעת הרי"ף ורש"י וירושלמי כן הוא כפסק הש"ע ויפה עשה המחבר אף דמהרי"ק לא סמך למעשה כנ"ל. הרי בירושלמי למעשה אמרו כן כנ"ל:

אמנם הי' נ"ל לכאורה דדוקא במנין הקרואים ג' גברי בבו"ה ובמנחה וז' בשבת וכיוצא בו תיקנו כן לעכב ג"פ לכל א' מהם אבל המפטיר בנביא דגוף המפטיר אחר עזרא תיקן ולא נזכר במשנה ובברייתא הא דצריך לקרות בתורה תחלה אלא היא מימרא דריב"ל דף לט ע"ב בסוטה ומימרא דעולא במגילה דף כג ע"א ומפני כבוד תורה היא שלא יהיה כבוד תורה וכבוד נביא שוה כו' ולא משום חובה ולהכי ממניינא לא סליק וכן כנגדו נמי לא בעי' לקרות בנביא עד כ"ד פסוקי' מה"ט. א"כ הה"ד נמי מה"ט לא מעכבי ג' פסוקים בדיעבד אלא אם קרא ב"פ ובירך אחריו כבר נתקיים כבוד תורה וא"צ לחזור ולברך ולקרות ועדיפא נ"ל דלשנא דצריך בכ"מ פליגי ביה רבוותא אי רק לכתחלה הוא או אפילו בדיעבד עי' בטו"ז יו"ד סי' רע"ד סק"ה פלוגת' הרמב"ם והרא"ש ועי' בס' שערי דעה שם בקיאות רב משו"ע בזה וא"כ הרי ריב"ל ועולא צריך שיקרא בתורה תחלה קאמרי ואי צריך רק לכתחלה משמע אפילו לא קרא כלל בתורה תחלה לא מעכב אם כבר קרא בנביא ובירך אחריו א"צ לחזור ולקרות בתורה תחלה ולחזור ולהפטיר בנביא ועכ"פ אפי' את"ל צריך דיעבד משמע הרי לא הזכיר ריב"ל ועולא כלל מספר הפסוקים אלא צריך שיקרא בתורה תחלה מפני כבוד תורה ונהי דלכתחל' ודאי ג"פ בעי' כלשנא דמהני הקורא בתורה לא יפחות מג"פ, אבל בדיעבד לא מעכבי ג"פ במפטיר. כך הי' נ"ל:

אבל מדלא הרגיש א' מהאחרונים על האי דינא דג"פ שפסק הש"ע בסתם ולא חילק בין מפטיר למנין הקרואים ע"כ גם במפטיר הכי היא דינא דג"פ מעכבי ביה בדיעבד לקרות בתורה תחלה. לכן נ"ל להכריח כן מש"ס דמגילה דף כ"ג סוף ע"א וריש ע"ב דפריך למ"ד מפטיר אינו עולה למנין זי"ן מברייתא המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקים כנגד

שבעה שקראו בתורה ואם איתא כ"ד הוויין ומשני כיון דמשום כבוד תורה הוא כנגדו נמי לא בעי' ואם איתא דבמפטיר לא מעכבי ג"פ והרי דעת בעל חקת התורה היא דג"פ מעכבי מלשון לא יפחות מג"פ כנ"ל. וא"כ הא ברייתא נמי תני לשון זה לא יפחות מכ"א פסוקים כנגד זי"ן שקראו בתורה ומאי פריך הש"ס כ"ד הוויין. הא כיון דלא יפחות כו' קתני לעכב בדיעבד לא מצי תני מכ"ד פסוקים דג"פ דמפטיר לא מעכבי בדיעבד אפילו לא קרא כלל בתורה תחלה ועכ"פ אם לא קרא הג"פ. והל"ל בקושיא רק ואם איתא הא טפי מכ"א פסוקים הוויין וגם לי משני הש"ס כנגדו נמי לא בעי' מנ"ל הא דלא בעי' כלל כנגדו דלמא הא דלא הני לא יפחות מכ"ד פסוקים משום דכנגדו רק לא מעכב כנ"ל אלא לזה י"ל מדלא תני ברייתא בלשון צריך המפטיר בנביא צריך לקרות כ"ד פסוקים לאוריי לן הדין לכתחלה ע"כ שמעי' דכנגד המפטיר לא בעי' כלל כנ"ל. אבל על מקשה כ"ד פסוקים הוויין. קשה כיון דברייתא לא קתני לשון צריך אלא לא יפחות לשנא דעכובא לא מצי תני כ"ד דהני דכנגד מפטיר אי כולהו ג"פ לא מעכבי כלל בדיעבד או עכ"פ מספר ג"פ דכנגדו לא מעכבי וסגי בדיעבד בשנים או א'. והל"ל רק ואם איתא כו' טפי מכ"א הוויין. אע"כ דגם ג"פ דמפטיר מעכבי גם בדיעבד וכן משמע קצת לשון רש"י דברכות דף כב הנ"ל דאי אפשר לפחות בבית הכנסת כו' לפי מה שהוכחתי לעיל מדבריו גם אמפטיר מוכח דלא סגי בלא ג"פ גם דיעבד: ועוד נ"ל ראיה מפורשת מהכרעת מהרי"ק גוף הדין דג"פ מעכבי בדיעבד וז"ל ועוד דלכאורה מאן דקאמר דהא דלא תקנו לקרא בקרבן דשבת כמו שתקנו לקרא בקרבן דיו"ט דהיינו משום דל"ה אלא שני פסוקים ס"ל דאפילו דיעבד לא מהני אי לא קרא אלא ב"פ דאי מהני בדיעבד לא הי' לנו להניח בשביל כך מקרא בקרבן דשבת דאין לך דיעבד גדול מזה כו' עש"ה הרי בהדיא מוכח מזה דעתו גם על המפטיר דמעכבי ביה ג"פ דאהא קשיא אמאי לא קרינן בקרבן דשבת למפטיר כמו ביום טוב כנ"ל אבל הא קשיא לדעת הפוסקים דבכ"מ לשנא דצריך רק לכתחלה היא א"כ דין מפטיר בנביא בלשון זה אתמר צריך שיקרא בתורה תחלה מפני כבוד תורה משמע דאם לא קרא בתורה כלל תחילה לא מעכב בדיעבד וכ"ש אם קרא אלא שפיחת מג"פ וצ"ע. הנלע"ד כתבתי בזה שוב מצאתי בפרי מגדים במשבצות סי' קל"ז פשיטא ליה וגם לאליהו רבא דגם למפטיר ג"פ מעכב הכ"ד הדש"ת אוה"נ. הק' יהודאסאד:

(הג"ה מבן המחבר. מ"ש מרן הגאון אאמ"ו זצ"ל בפלוגתא אי צריך לכתחלה או דיעבד עי' בתה"ד ומג"א סי' ל"ב ורש"י בברכות ט"ו וט"ז א"ח סי' תרפ"ט ובב"ח א"ח סי' רי"ט צריך עשרה ואליהו רבה שם ועי' ש"ך יו"ד סי' ב' סי"ח לרמב"ם צריך משמע אפילו

לעיכוב ואי ר"ל לכתחלה לק"מ קושייתו. ועיין ברא"ש ברכות פ' ג' שאכלו דף מ"ט גבי ברית ותורה וכן בכלהו אם לא אמר לא יצא י"ח ונ"ל טעמו משום דצריך אמרי בכלהו:

תשובה נא

חיים ושלום וכל טוב לאהובי בני חביבי. גבור בתורה וביראת ד' כארי וכלביא. יתרומם ויתנשא קרני יפעתו כאשר עם לבבי. ה"ה הרבני מורג חרוץ מופלג כבוד שמו מו"ה אהרן שמואל אסאד נ"י בק"ק נ"ש יע"א: נ"ה קבלתי לנכון. וע"ד הספק שעלה בידך אם עפ"י סיבה נתבטל קריאת התורה בשחרית ביום הכניסה אם יש לקרות בתורה בתפלת מנחה בו ביום שהי' ערב ראש חודש או לא והת"ח פלפלו אתך בזה. זה אומר בכה כו': דע אהובי בני שיחי' באמצע חדש אלול תר"ה לפ"ק כשהיינו בוועד הרבנים בק"ק פאקש. ובבואינו בחזרה בבקר השכם טרם נסענו משם התפללנו עם מנין בית המלון. ולא שמענו בו ביום ב' קריאת התורה שחרית וכמו ג' או ד' שעות אחר חצות היום הגענו לישוב שהיה שם בהכ"נ וקבצנו מנין עשרה לתפלת מנחה ושלשתנו בד"צ שהיינו ביחד הגאון אבד"ק מיקלאש והגאון אבד"ק סאבאטיש ואני. הסכמנו בעצה א' ועשינו מעשה לקרות בתורה אז פרשה השבוע של שחרית בין אשרי לתפלת ש"ע כדי שלא לבטל התמיד תקנת עזרא שלא לשהות ג' ימים בלא תורה. והרמב"ם יחס תקנה זו למרע"ה בר"פ י"ב מהל' תפלה ומקורו ביאר יפה הכ"מ שם:

והן עתה ראיתי לשון הרמב"ם מ"ר תיקן להם לישראל כו' בשבת בשני ובחמישי בשחרית כדי שלא ישהו כו' ע"ש הוסיף תיבה בשחרית. והכ"מ כתב עליו וז"ל ומ"ש בקצת ספרי רבינו בשחרית אשבת נמי קאי כלומר בשבת בשחרית דוקא תיקן משה אבל לא במנחה דתיקן עזרא היא כו' כוונתו מדכתב תיבת בשחרית בסוף פשיטא דעל בו"ה דסמיך ליה ודאי קאי משמע דתקנה הי' דוקא בשחרית לבד:

אמנם הא כתב רק בקצת ספרי רבינו כתב נוסחא זו הנ"ל ולא כן גירסת שאר הספרים משום דבב' וה' לאו דוקא בשחרית אלא כל היום זמנו הוא ולספרינו נמי נ"ל שיצא לו להרמב"ם כן מלשון המשנה במגילה ר"פ הקורא עומד כו' בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין ג' כו' מדלא נקט תנא דמתני' סידורא איפכא ולהתחיל בשבת ובשני וב"ה דהא בשבת מתחילין בפ' השבוע וכדנקט הרמב"ם סידורא הכי על בשחרית ע"כ ה"ט משום דבמנחה לא קאי אלא אשבת אבל בב' וה' בשחרית קורין ג' וכלשון הרמב"ם. ועדיין קש' דה"ל לתנא להתחיל בשבת תחלה דאז מתחילין בפ' השבוע כסידורא דרמב"ם. והכי הנ"ל ולמתני בשבת במנחה ובב' וה' קורין ג' והוא שמעינן מינה ע"כ דבב' בשחרית היא דקורין מדמחלק זמן במנחה רק בשבת ומדלא תני הכי אלא היפך

התנא סידורא דהרמב"ם הנ"ל ע"כ דה"ק בשני ובחמישי כל היום ודאי לכתחלה בשחרית ולא לעיכובא ובשבת במנחה דווקא קורין ג' דאילו בשחרית בשבת קורין ז' כדתני תו סיפא ונמצא תיבת במנחה אב' וה' נמי קאי וכמ"ש הכ"מ הכי על לשון הרמב"ם הנ"ל איפכא. והיינו אם ע"י איזו סיבה נתבטל התמיד של שחרית בקריאת התורה ברבים קורין במנחה ג' וכנ"ל:

נאם אביך הנאמן הטוד פ"ק יהודאסאד:

תשובה נב

לכבוד ידי"נ איש חי רב פעלים. ה"ה הרב החריף עצום וחכם מופלג בעומק הלכה. הקציץ מו"ה בק"ק פ"ב יע"א:

גי"ה עם השו"ת על פסק הרמ"א להתיר פרוכת שהוא כלאים ופרו"מ ני' השיג עליו להחמיר קבלתיו עוד בקיץ העבר. גם עברתי עליו פעם ושתים ותוכו ראיתי כי צולל במים אדירים ומעלה אבני חפץ מאירים כספירים בעומק עיונו ונהניתי במו וחשבתי לשנות פרקי ולהשיב אמרים אליו בכתב. אבל אחז"ל מחשבה מועלת אפילו לד"ת. ולרוב הטרדות היותר נחוצים ודחוקים עלי יום יום בשו"ת לא פניתי להוציא את מחשבתי לפועל זו היה סיבת מניעת פרי עטי מן מעכ"ת ני' לא מפאת רמות רוחא כי נקל בעיני כת"ר כי נהפוך הוא אתנו מחשיבים אנחנו כל צורך לפאר ולרומם כבוד התורה כראוי ומחויב. ובכן אתו הסליחה על העבר ועתה באתי על של עכשיו בעזה"י להשיבו על אגרתו הנעים והנני לרצונו:

עד"ת אשר הציע מעלתו ני' במה שיצא לקראת נשק נגד דעת הפוקר במכתב עלי העתים לבטל ברכת התורה ברבים מן האמצעים עפ"י הירושלמי ר"פ הקורא עומד במס' מגילה ר' זעירא בעי הנקראין לס"ת מה דינן אי כג' שאכלו כא' הראשון מברך ברכה ראשונה והאחרון מברך ברכה אחרונה והאמצעי אינו מברך כל עיקר. או כג' שאכלו זה בפ"ע וזה בפ"ע ואף האמצעי מברך לפניה ולאחריה ופשט ר' שמואל בר אבדימא דא' מוציא כולם כו' והראש ב"ד דק"ק א"ש ני' העיר על הירושלמי זה לשאול פתרון מה נסתפק ר' זעירא הא משנה מפורשת היא שם בר"פ הפותח מברך לפניה והחותם לאחריה. וגם ר' שמואל בר אבדימא פשיט מסברת עצמו למה לא נסמך על המשנה. ומעלתו תי' עפ"י שיטת הרוקח בב"י ובש"ע סי' קס"ז סי"ג דנתכוונו להוציא יצאו אפי' לא קבעו והמג"א לפי הבנתו לחלק בין לכתחלה לדיעבד השיג והעלה כרש"י. אבל מעלתו כתב עיקר החילוק הוא בין סתמא ובין נתכוין בהדיא להוציא ולצאת ולפ"ז היינו ספיקו דר' זעירא בירושלמי אי ברכת התורה דמי ללא קבעו יחד ג' שאכלו ומתני' דפותח וחותם לבד

מברכין היינו דווקא בכוונו בפירוש להוציא או דמי לקבעו ג' שאכלו כא' ובסתמא נמי יצאו האמצעים אף שלא כוונו בפירו' להוציאם כו' עכת"ד:

הנה בכוונת הב"י והש"ע הנ"ל יפה כיון מעלתו וכן העלה בספר בגדי ישע על הא"ח וכתב ג"כ עפי"ז אין כאן פלוגתא כלל דגם דעת הרא"ש ורש"י דמייתי המג"א יש לפרש הכי דבסתמא כתבו דלא יצאו בדיעבד נמי אבל נתכוונו בפירוש מודו לרשב"א ורוקח יעו"ש. אבל במחכ"ת שגו בזה. דגם המג"א הבין כן כוונת הב"י ומ"מ תמיהתו קיימת וצ"ע דהא גם בנתכוונו שניהם בפירוש פליגי על הרוקח בדין זה שהרי ז"ל הרא"ש בפ' כיצד מברכין סי' ל"ג אבל אם לא הסיבו אף על גב דשומע כעונה ואפילו אמר אמן לא יצא כו', ור"ח ז"ל פי' היו יושבים לעסק אחר כו' וי"מ היו יושבים זה כאן כו' ופירש"י עיקר דלכלהו קשה מתלמידי דרב עכ"ל. והנה פי' הר"ח הוא שיטת הרוקח דמייתי הב"י וש"ע הנ"ל לחלק בין סתמא לנתכוונו בפי' כמ"ש הרקנטי דמייתי ליה המג"א וכן הוכיח וביאר בס' מחצית השקל בכוונת הר"ח יעו"ש. והרא"ש הכריע דפי' רש"י עיקר משום דלכולהו פי' קשה מתלמידי דרב. ר"ל לפי' הר"ח דמהני כוונו בפירוש לצאת אף בלא הסיבו. א"כ מאי מספקא להו ד' מ"ב מ"ג אי אמרי ניזל וניכול כו' כי הסיבה דמי או לא עד שקרע א' מהם ע"ז שהיו צריכים להוראה ואין יודעים להורות. ות"ל כי לא הסיבו נמי יתכוונו כולם להוציא ולצאת אע"כ כפירש"י. ואף על גב דשומע כעונה ואפילו אמר אמן היינו נתכוונו כולם לא יצא. ואי קשיא אמאי לא מהני באמת כוונו בפירוש זהו תמיהת החידושי רשב"א שם דמייתי ליה מג"א הרי קיי"ל בברכת נהנין אם לא יצא מוציא וגם עונה אמן כמוציא ברכה מפיו הוא ועוד הא שומע כעונה במתכוונים והניח בצ"ע באמת. ומג"א תירצו יפה ביארתיו במקומו מיהת לר"ח צ"ל ליישב קושית הרא"ש הנ"ל מעליו דסבירא ליה אי הא דאמרי ניזל וניכל הו"ל כמו קבעו והסיבו משום ברוב עם הדרת מלך אסור לחלק בין המוציא בין לזימון ואי לא כהסיבו דמי אף דבדיעבד יצאו י"ח במתכוונים שומע ומשמיע לכתחלה מיה' מצוה לחלק היינו דמספקא להו לתלמידי דרב עי' צל"ח מ"ה ע"ב וכן תירץ החידושי רשב"א שם אליביה דברי האי הגאון הוא הפירוש הג' דהרא"ש בשם הי"מ יעו"ש מבואר א"כ דיפה כיון המג"א אליביה דרוקח ור"ח לחלק בתרתי בין סתמא למתכוונים שניהם בפירוש. ובמתכוינים בפירוש נמי בין לכתחלה ודיעבד ומשום הכי לא ידעו התלמידים להורות ויפה השיג המג"א על הב"י דלא מייתי פלוגתא דרש"י והרא"ש וסייעתם וגם חידושי רשב"א דבהדיא פליגי בברכת המזון ובהמוציא גם דיעבד לא יצאו אפי' מתכוונים בפירוש וכנ"ל:

באופן שהמחבר ס בגדי ישע וגם מעלתו לא דקי בזה כלל ועי' בס' לחם חמודות פ' כ"מ אות ק"א ביאר כן בפירוש במכוין לכתחלה לא וממילא לא העלה מעלתו ארוכה בתירוצו על הירושלמי דמגילה הנ"ל גם לפי דעתו כ"א אליביה דהרוקח ור"ח והש"ע. ועדיין תמוה אליביה דכל הני פוסקים דראשונים דמייתי להו מג"א דפליגי ועוד הרי המג"א סקכ"ח הנ"ל שכתב לתרץ הצ"ע של רשב"א כתב וז"ל וקושייתו נ"ל כדאיתא בירושלמי דהוציאו מכלל זה ברכת המזון וה"ה המוציא עכ"ל. וא"כ הרוקח וב"י וסייעתיה ע"כ סבירא להו דלא שוה בדין זה ברכת המוציא לברכת המזון. אבל ברכת המזון מיהת כתב הירושלמי דהוציאו מכלל זה דשמע ולא ענה יצא אלא אפילו בדיעבד לא יצא אפילו כוונו שניהם והירושלמי דמגילה הרי בעי דר"ז הוא רק משום דילפינן ברכת התורה מברכת המזון אי דומה לקבעו יחד או ללא קבעו א"כ הדק"ל על הירושלמי לטעמיה דסבירא ליה בברכת המזון דוקא קבעו בעינן גם לדעת הרוקח וסייעתיה וכמ"ש המג"א בסי' קצ"ג סק"ח בטעמא דהמחבר שהשמיט מלהביא בש"ע תשובה דמייתי בב"י שם ובהג"הת רמ"א ס"ב יעוש"ה וליתא כלל לחי' מעלתו אליביה דהירושלמי לטעמיה ועי' מהרא"וו קס"ד:

אבל עיקר הקושי' על הירושלמי דמגילה הנ"ל של כת הקודמין הוא עמד עליו מהרי"ט בדרשותיו צפנת פענח פ' ראה. ונדחק ליישב והגאון ברכי יוסף הביאו בא"ח רסי' קל"ט ודחה לתירוץ מהרי"ט בשתי ידים והדין עמו יעו"ש אבל גם הוא גם כל המחברים הגאונים קמאי דמייתי להו הברכי יוסף שם שדברו מזה על מהרי"ט כולם לא העלו תי' על עיקר קושית מהרי"ט על הירושלמי אמנם לע"ד נ"ל שלש תשובות בדבר א' נ"ל דלכאורה מתני' דמגילה גופא קשיא הא ודאי גבי ברכת התורה לא הוי קבעו יחד שלשתן שהרי אין יודעין את מי מהם [מתוך העשרה] יקראו לעלות לס"ת א"כ אמאי ולמה הפותח והחותם מברך לפניה ולאחריה שפוטרים זה את זה הא כיון דילפינן ברכת התורה מבהמ"ז והתם תנן במשנה ברכות דף מ"ב הסבו לאכול א' מברך לכולם לא הסבו כל א' מברך לעצמו ונ"ל כיון דאשכחן בברייתא פ' א"ד בברכות דף נ"ג ת"ר היו יושבים בביהמ"ד והביא אור לפניהם ב"ש אומר כל א' וא' מברך לעצמו וב"ה אומר א' מברך לכולן משום ברב עם הדרת מלך והרי התם נמי לא קבעו עצמם ע"מ ליהנות מן האור שיביאו לפניהם אלא יתבי וגרסי וסברי ב"ה א' מברך לכולם. א"כ י"ל מתני' דמגילה נמי ברכת התורה אתי' כב"ה. ומתני' דברכות מ"ב אתי' כב"ש דס"ל בלא קבעו כל א' מברך לעצמו איברא ע"כ ז"א מלבד דב"ש במקום ב"ה אינה משנה ודאי לא מוקמינן סתם מתני' דברכות כב"ש המוזכר רק בברייתא לבד. עוד זאת הרי מסיק הש"ס דף נ"ג הנ"ל

טעמא דב"ש דוקא התם מפני ביטול ביהמ"ד אבל זולת ה"ט מודו ב"ש לב"ה א' מברך לכולם אף דלא קבעו כנ"ל והדק"ל ונ"ל כיון דקריאת התורה בציבור חובה הוא מתקנת מרע"ה ומתקנת עזרא ולדעת הב"ח בא"ח סימן תרפ"ה ובט"ז שם אפילו מדאורייתא הוא בשבת מיהת הא משוי ליה כמו קבעו לכך שעל מנת כן נתאספו יחד לקרות בתורה בעשרה כולם שגם אותן שאין עולים לקרות ע"כ חייבים לשמוע הברכה והקריאה מפי הקורא כמ"ש בטוש"ע סימן קמ"ו ודוגמא כה"ג מצינו בש"ס ביצה דף ל"ד ע"ב אכילת שבת דכתיב וקראת לשבת ענג קבעה למעשר אפילו דבר שלא נגמרה מלאכתו דחשובה סעודת שבת וארעי שלה ה"ל קבע ה"נ חיוב הקריאה בתורה בציבור משוי לי' כאלו קבעו כולם לכך וכן גבי ברכת האור הנ"ל כיון שישבו יחד בביהמ"ד סתמא קבעו יחד מקרי כיון שבאמת נהנים לאורו כולם כ"א ברגע א' מיד שהובא לפניהם האור דנר לאחד נר למאה ודאי הו"ל כולם כחד גברא [משא"כ גבי אכילה וברכת התורה שהם זה אחר זה] אבל ישבו לאכול אפי' בשבת נמי גוף הסעודה חובה הוא לכל יחיד בפ"ע אבל לצרף הרבה ביחד לאכול הוא רשות לכן בלא קבעו אין פוטרין זא"ז כנ"ל שוב מצאתי שהקשה כן הרא"ש דף נ"ג ותי' דוקא פת ולרי"ו גם יין דחשיב ורגילים להסיב עליו לכן בלא הסיבו לא קבעו להוציא אחרים אבל שאר ברכות כהסיבו דמי ע"ש והנאני והסברא נ"ל כמו שכתבתי. ובספר מעדני מלך שם דף נ"ג מביא בשם תלמידי הר"י שתירץ כתירוצי ממש הנ"ל משום דנר לאחד כו' מיד נהנים כולם בב"א מה"ט הו"ל כי הסיבו ע"ש ונהנתי ברוך ה' שכוונתי האמת:

וא"כ נ"ל היינו אבעי' דר' זעירא בירושלמי אי ברכת התורה הו"ל כמו קבעו לאכול יחד ומתני' הפותח והחותם הוא מברך אתי' לכ"ע גם לב"ש דפליג גבי ברכת נר או דברכת התורה הו"ל כמו לא קבעו לאכול יחד שלשתן כיון שלא ידעו מי מהן יעלה לקרות ומתניתין הפותח והחותם לבד מברך רק ב"ה היא דגבי אור נמי ס"ל הכין אף בלא קבעו ליהנות מן האור במש"ק כיון דישבו מבעוד יום וגרסי ביום שבת קדש אבל לב"ש דפליגי התם בברכת האור ה"נ דפליגי אמתני' דמגילה בברכת התורה אף דלא שייך בהא ה"ט דב"ש מפני ביטול ביהמ"ד מיהת היכא דליכא בהו אדם גדול מופלג בחכמה ובזקנה אלא כי הדדי נינהו השלשה קרואים לס"ת חילוק ברכות עדיף אפי' קבעו נמי כמו דהוי ס"ל הכי תלתא אמוראי ר"פ ג' שאכלו דף מ"ה ע"ב ולמסקנא שם נמי דוקא בקבעו דהכי הוי עובדא כרכי רפתא בהדדי כו' אבל בלא קבעו י"ל ה"ט דב"ש גבי אור משום דחילוק ברכות עדיף עכ"פ בליכא בהו גדול וה"נ בברכת התורה פליג ב"ש אמתני' דמגלה בכה"ג מיהת ליכא גדול בהו כנ"ל וש"ס דנקט לב"ש דף נ"ג טעמא משום ביטול בהמ"ד נ"ל לפי

סברת האי אבעי' בירושלמי אי משום דברייתא תני הכי ישבו בביהמ"ד כו' אי משום דמה"ט אפילו איכ' בהו גדול נמי כל אי מברך לעצמו [או משום דש"ס ס"ל כמסקנת הירושלמי וכסברתינו הנ"ל דגם ברכת התורה גם ברכת האור הו"ל כמו קבעו כ"א] ופשוט לי' ר' שמואל מסברת עצמו דדומה הא לבהמ"ז בקבעו כ"א ואפי' ליכא בהו גדול פוטרים זא"ז אפי' לב"ש אתי' מתני' דמגילה וכסברתי הנ"ל לפי דחובת הקריאה משוי ליה קבע וגבי ברכת האור דוק' משום ביטול ביהמ"ד הוא דפליגי כנ"ל שוב מצאתי בס' מעדני מלך אמהני יהיו יושבין לאכול כו' א' מברך לכולם כלומר צריך שא' יברך לכולן משום ברב עם הדרת מלך כב"ה באור הבדלה פ' א"ד סי' ג' ושוב מצאתי כדברי בשם הרמ"ך בכ"מ פ"א מהל' ברכות עכ"ל המע"מ והנאני: ב את"ל זה דוחק לפרש כוונת ר' זעיר' בירושלמי הכי משום דמאי נ"מ אי מתני' כב"ש נמי אתי' ואטו טעמי דב"ש אתי לאשמועינן אמינא עדיפא עפמ"ש תוס' ברכות ר"פ ג' שאכלו דף מ"ה ע"א ד"ה אם כו' הטעם לחלק גבי ב' שאכלו מצוה לחלק בין ברכת המוציא לברהמ"ז הוא משום דברכה ראשונה דרבנן לא אחמור כולי האי ויוצא הא' בברכת חבירו אבל בהמ"ז דאורייתא החמירו, וכ"כ הרא"ש שם ע"ש ה' יוסף בשם רשב"ם וה"נ בשלשה שאכלו בלא הסיב' דכל א' מברך לעצמו בפ' כיצד מברכין דף מ"ב י"ל היינו בהמ"ז שהוא דאורי' החמירו משא"כ ברכת המוציא שהוא דרבנן לא החמירו ולא בעי' הסיבה וה"ט דתלמידי דרב משום שלא היו ביחד בברכת המוציא אלא שבאו זא"ז ובירך כל א' לעצמו המוציא כמ"ש תוס' והרא"ש שם דף מ"ב. והנה הרמב"ן במנין המצות בהשגותיו על הרמב"ם מצוה ט"ו חישב ברכת התורה לפניה שהיא מצות עשה ועיין בס' הצל"ח ברכות דף כ"א ע"א ובמג"א סי' קל"ט כ' כן ב' ב"ש וסיים וז"ל ונ"ל דמ"מ אם בירך על התורה שחרית יוצא י"ח ובציבור נתקנה משום כבוד ציבור כמ"ש ס"ח שם:

והנה בסי' מ"ז גבי ספק קרא ק"ש קי"ל חוזר וקורא ומברך כו' אף דספק ברכות דרבנן להקל הכי תקנו שכל זמן שקורין חייב לקרות כעיקר התקנה בברכותי' וכ"כ המג"א בסי' קפ"ז גבי ספק אם כבר בירך בהמ"ז דצריך לחזור ולברך מפני שהיא מה"ת וז"ל המג"א וצ"ל גם ברכה ד' דלא לזלזולי בי'. הרי דנגררה הברכה שהוא דרבנן לברכה דאורייי' א"כ שפיר בעי ר' זעירא בירושלמי הנ"ל במגילה כיון דילפי' ברכת התורה מברהמ"ז מגז"ש שם שם והוא דאורייי' אע"ג דמתני' בהדי' תנן הפותח והחותם כו' שכולם יוצאים בברכת א' מהם י"ל היינו דוקא אם כבר בירך שחרית שיי"ח דאורייי' שאז הברכה בציבור הוא רק דרבנן לא החמירו אבל אם לא ברכו הג' קרואים לעצמם מקודם שאז הברכה לפניה בציבור הוא מדאורייי' כמו בהמ"ז י"ל לשלשה שלא קבעו יחד מדמינן לי' כיון דלאו בב"א

קורין וכל א' וא' מברך לפניה ולאחריה כמו בברכת המזון דגם ברכה ד' שהוא דרבנן מברך כל א' לעצמו ומשום דברכה דרבנן נגזר בתר ברכה דאוריי' ופשיט' לי' ר' שמואל מסברתי' דעשאו בברכת התורה היינו ג' קרואים כחד גברא וכמו ג' שקבעו לאכול כא' הסיבו אחד מברך לכולם אפילו בהמ"ז דאוריי' וה"נ ברכת התורה אף שלא בירך לעצמו כבר בשחרית והו"ל דאורייתא הברכה לפניה בציבור נמי איירי מתני' הפותח והחותם מברך לפניה כו' ואי מוציא אחרים י"ח כנ"ל ועיין מע"מ ברכות פ"ק סימן י"ג ביאר ביחיד לא תקנו ברכה אחרונה בתורה רק בציבור תקנו רבנן ודרשי' כולן דבגמ' הגז"ש וק"ו אסמכתא נינהו יעוש"ה:

ג דהרמב"ם בס' המצות פליג דס"ל ברכת התורה לפניה לאו דאוריי' וקראי דברכות דף כ"א הנ"ל אסמכתא הוא ולשון הש"ס מן התורה מניין כבר כתב הצל"ח דכיו"ב מצינו בב"ת דף קמ"ז ע"א אם כן מניין למתנת ש"מ מה"ת כו' ובתוס' שם עש"ה. ונ"ל טעם פלוגתת דרמב"ם ורמב"ן בזה תליא בפלוגת' דתנאי בירושלמי דמגילה ר"פ הקורא עומד מקודם אבעי' דר' זעיר' הנ"ל מסיק לר"ע דס"ל דרשינן לשונות כפולים ילפי' מגז"ש שם שם תורה מבהמ"ז וע"כ דאורייתא הוא דהא אין אדם דן גז"ש מעצמו אא"כ קבלה מרבו כו' אבל לר' ישמעאל דלא דריש לשונות כפולים דדברה תורה כלשון ב"א מסיק לדידי' ילפי' להו תורה מברהמ"ז וכן איפכא מק"ו כו' עש"ה והק"ו הא אידחי' לי' בגמר' ברכות דף כ"ח דמיפרך הק"ו א"כ רק דרבנן הוא וקראי והק"ו רק אסמכתא נינהו. ובהא פליגי הרמב"ם והרמב"ן אי קיי"ל כר"ע אי כר"ש בפלוגת' זו דברה תורה כלשון ב"א ועיין במ"ל בפרק ו' מהל' דעות בארוכה והרי הקדמנו סברת תוס' והרא"ש לחלק בין דאוריי' החמירו שלא לצאת בברכת האחד ולא כן בברכה דרבנן א"כ שפיר מבע' לר' זעיר דמתני' הפותח והחותם מברך לפניה כו' י"ל אתי' רק כר"ש דברכת התורה לפניה דרבנן הוא לדידי' וכדס"ל להרמב"ם ולכן מוציא א' את כולן אבל לר' עקיבא דיליף מגז"ש דמייתי לי' הירושלמי שם מקודם שם שם. ע"כ דאוריי' הוא לדידיה שפיר י"ל מבהמ"ז בג' שאכלו זה בפ"ע וזה בפ"ע ילפינן ליה מברכת התורה וכל א מברך לעצמו ופשיט לי' ר' שמואל בר אבדימי משברתי' דמתני' הפותח כו' אתי' ככ"ע גם לר"ע דילפי' מג' שאכלו כאחד דגם בבהמ"ז דאורייתא א' מברך לכולם והכי נמי ברכת התורה והיינו נמי על סגנון אופן השני הנ"ל:

ד נ"ל עוד על סגנון זה עפ"י דהא מלת' אי מצות צ"נ או אין צריכות כוונה פליגי בי' תנאי ר' יוסי ורבנן במ' פסחים דף קי"ד ור"א ורי"ה במסכת' ר"ה דף כ"ח ופליגי פוסקים ג"כ בפסק הלכה כמאן א"כ קאי שפיר אבעי' דר' זעירא בירושלמי בסתמא שלא כיוונו

בפירוש לצאת א' בברכת חבירו דמתני' פותח וחותם מברך לפניה כו' שמוציאין זה את זה י"ל אתי' כמ"ד מצות אין צ"כ ואיהו מבעי ליה לדידן דקי"ל מצות צריכות כוונה י"ל הו"ל ג' הקרואים כמו ג' שאכלו זה בפ"ע כו' ואי ר' זעירא דירושלמי הוא ר' זורח דש"ס בבלי כדמשמע הכי ברא"ש סוף שבועות עש"ה ניחא טפי דברינו אלו דבמס' ר"ה דף ר"ח א"ל ר' זירא לשמעי' איכוון ותקע לי כו' ס"ל לטעמיה מצות צריכות כוונה וכנ"ל והיינו קצת כעין תירוץ דמעלתו אליבי' דהרוקח ודידן עד עדיפא כמובן:

ה ועוד בפשוט טפי נ"ל כוונת בעי' דר' זעירא בירושלמי אע"ג דמשנה היא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה דז"ל רש"י במשנה הפותח כו' מפרש בגמ' נ"ל כוונתו משום דבגמ' מייתי עלה דמתניתין ברייתא תני הפותח מברך לפניה דהחותם מברך לאחריה. והבריית' מפרש הכי למתני' משום דבמשנה היה מקום לומר פי' אחר היינו הפותח והחותם כל א' וא' משני אלו מברך לפניה ולאחריה שני הברכות קמ"ל ברייתא וזהו כוונת רש"י במשנה הפותח כו' מפרש בגמ' וה"ט דבגמ' קאמר והאידנא דכולהו מברכי כו', אחר הברייתא דרנא הפותח מברך לפניה כו' ולא קאמר לה הכי מיד אמתני' ע"כ משום די"ל מתני' נמי ה"פ כולהו מברכי וא"כ אמוראי ר"ל ר' זעירא ור' שמואל ר"ל לא ידעו מברייתא זו דמייתי בגמרא ואמר ר' זעירא אם כג' שאכלו זה בפ"ע כו' אפילו אמצעי מברך לפניה ולאחריה אפילו דייק' ר"ל דאיכא עוד נ"מ הפותח לאחריה והחותם לפניה ג"כ מברכים אלא אפילו א אמצעי שיש ברכות לפניו ולאחריו נמי מברך כולהו כנ"ל [ולתי' הט"ז על קושיתו בא"ח סימן תכ"ח וסי' קנ"ט בזמן המשנה נמי רשות היה לכל א' לברך] [ולפמ"ש המג"א סימן ס' בדאורייתא בעי' כוונה ובדרבנן א"צ כוונה ע"ש יש להסביר קצת פירוש חמישי זה עם פירוש הרביעי ביחד דברכת התורה דאוריי' לפניה גם אמצעי מברך ר"ל בסתם שלא כיון הראשון להוציא האחרים ולא לאחריה שהיא דרבנן והחותם מוציא אותו גם בסתם ושפיר מסופק ר' זעירא די"ל מתני' ה"פ הפותח והחותם מברך תרתי ברכות לפניה וגם לאחריה משא"כ אמצעי רק לפניה מברך ולא לאחריה כנ"ל אלא דז"א דא"כ הפותח למה מברך גם לאחריה]:

ו כ"כ אדרבה לדעת הרא"ש ורש"י ריש דברינו הנ"ל ניחא טפי כוונת הירושלמי ועל האידנא דתיקון רבנן דכולהו מברכי מבעי' ליה לר' זעירא דיעבד מאי דגזירת נכנסים ויוצאים גבי לא יפחות מג' פסוקים בירושלמי שם איתי' דמעכב והכי קיי"ל ואם ה"ל כמו קבעו ג' כא' דפטור מדינא כמתני' הפותח והחותם מברך כו' י"ל גם אחר התקנה דהאידנא כולהו מברכי היינו לכתחלה אבל בדיעבד מהני וא"צ נחזור ולקרות אבל אי כלא קבעו כאחד הוא אפילו נתכוונו להוציא לא מתני. ה"נ האידנא עשאום כלא קבעו

ומעכב גם בדיעבד כמו בברהמ"ז דלא יצא ועיין בירושלמי שהביא הרא"ש בברכות פרק ג' שאכלו ססי' כ"א הנ"ל ועיין טעמו במג"א סי' קס"ז סקכ"ח דה"ה המוציא אין מוציאין זא"ז ונ"ל משום דס"ל המוציא נמי דאוריי' הוא וה"ט דרש"י ר"פ ג' שאכלו וכרי"ו לטעמיה בגמרא בברכות דף כ' כ"א דתיובתא מאינו מברך לפני המזון וסתם ירושלמי הוא רי"ו ועיין ברכי יוסף בא"ח סימן קס"ז דין ט' וגם למ"ד מק"ו אתי' אם שבע מברך רעב לא כ"ש לכן רצו נמי אין מזמנים לחילוק התוס' משום דבהמ"ז דאוריי' ועיין מה שכתבתי לעיל ריש מילין מזה די באר:

וע"ד קושית האחרונים אמתני' דפ' בני העיר אין מפסיקין בקללות ומפרש טעמא כדי שלא יברך והרי אז בזמן המשנה אינו מברך אלא הפותח והחותם וא"כ את"ל מפסיקין בחללום נמי אין מברכין. ויצא מעלתו לחדש דבר דזה המנהג שיברך כל א' לפניה ולאחרי' מעולם נהגו כן אף בזמן המשנה ועוד גם קודם לה מעת שנתקנה הקריאה בציבור ונסתייע לפי' זה ממ"ש הר"ן בפירוש משנת הקורא עומד דכלפי דתני רישא על ברכת מגילה מקום שנהגו לברך דתליא במנהגא תני סיפא בברכת התורה לא תלי' במנהגא אלא חיובא הוא לברך ודוקא פותח וחותם לבד הוא דמברכי אבל אמצעיים פטורים ומפרש מעלתו ני' כוונת הר"ן דדוקא הפותח והחותם מחויבים לברך מדינא אבל האמצעיים פטורים הם מדינא ומ"מ מברכים רק ממנהגא וזה אינו מזכיר במשנה לפי שבזה שוה תורה למגילה דבשניהם הברכה ממנהגא הוא בלא חילוף זמן ע"כ:

הנה אם רק מספרי האחרונים היה יוצא הדבר שבזמן המשנה וברייתא לא נהוג לברך כל א' וא' היה מקום למעלתו לחדש דבר דלא כוותייהו אמנם נגד הש"ס ונגד הראשונים בכל חידוש דבר פעולתינו מאפע הוא ואלו הן מקומות הש"ס והפוסקים בזה. א' הגמר' במקומו במגילה כ"א בתר דמייתי ש"ס התוספת' לפרש מתני' תנא הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה סיים ע"ז הש"ס והאידנ' דכולהו מברכי לפניה ולאחריה ה"ט דתיקנו רבנן גזיר' משום הנכנסין כו' והרגיש מעלתו ני' בזה ונדחק ליישבו שאין הכוונה לחלק בזמן כו' ואין לשון הש"ס הנ"ל והאידנא כו' סובל פי' דחוק ואינו יוצא מידי פשוטו, דפי' לשלול זמן הקדום שלא ברכו כולם וגם לשון הש"ס ה"ט דתיקנו רבנן גזירה כו' ומנה"ג מגילה לחוד ות"קנה לחוד וגם ברכת מגילה מקום שנהגו שלא לברך לא יברך הרי בזמן המשנה לא בכ"מ נהוג לברך ובמקום שברכו נמי רק נהגו היינו מעצמם ולא מתק"ח אבל ברכה התורה תיקון רבנן דוקא תק"ח הוא לכל ישראל ובכ"מ ולא מנהג מקצת מקומות לבד ולא שוה לברכת מגילה וא"כ אמאי לא תני לה גם לברכת אמצעי' במשנה וע"כ משום שאז עדיין לא תקנו רבנן אלא האידנא דייקא וכוונת הר"ן הנ"ל הוא

ע"כ רק נחלק תורה ממגילה בברכה אחרונה לבד במגילה מנהגא ובתורה חיובא דרבנן אבל לפניה במגילה נמי מצוה וחיובא דרבנן לברך כדמסיק הש"ס שם קודם ובתורה מצוה דאורייי' אבל אמצעיים פטורים היו בזמן המשנה ואין ראיה על מנהגא אבל את"ל הכי יש לדייק כוונת הש"ס והאידנא דכולהו מברכי ה"ט דתיקון רבנן כו' היינו לשלול זמן המשנה רק מתק"ח שאז לא היה תק"ח בכ"מ אבל מנהגא הוי ביש מקומות לבד לברך כל אחד וא' לפניה ולאחריה בתורה כמו במגילה לאחריה בלבד דתני' במנהג מקומות וכ"כ הברכי יוסף סי' קל"ט הנ"ל מסברת עצמו על ר' יהונתן עבר קימי סידרא כו' דבירושלמי ר"פ הקורא עומר כו' בתר אבעי' דר' זעירא תנ"ל די"ל בזמנו שהיה אחרון של התנאים התחילו קצת לנהוג לברך כל א' וא' ועדיין לא פשטה התקנה ומש"ה קאמר עד מתי עושים את התורה קרחות קרחות כו' יעו"ש ולע"ד יש לדייק הכי לשון הש"ס כנ"ל אבל בזה עדיין אין מתורץ הקושיא ממשנה אין מפסיקין בקללות דמשנה תני לה מדינא ובכ"מ והא אז לא ברכו כל א' וא' מהקרואים בכל המקומות כנ"ל: ב בש"ס מגילה כ"ב ע"א מייתי רב איקלע לבבל בת"צ קם קרא בספרא פתח בריך חתם לא בריך כו' מכדי רב בישראל קרי מ"ט חתם ולא בריך לאו משום דבעי' למיקרי אחרינא בתריה כו' שוב הוכיח הש"ס רב בכהני קרי דאי ס"ד בישראל קרא לפניה מ"ט ברוך ומשני לאחר תקנה כו' הרי מפורש כן משני קושית הש"ס את"ל דמעולם נהגו כך כ"ע בימי המשנה וקודם לו ומכ"ש בימי רב מאי קושי' וגם כי משני הש"ס לאחר תקנה היינו בימי רב דוקא שהיה בימי ר' יונתן סוף התנאים ובימיו עדיין לא נתפשטה התחלה כמו שכתב הברכי יוסף הנ"ל ומכ"ש קודם לו גם בימי המשנה לא נהגו כלל שיברכו האמצעיים כנ"ל איברא גם על תי' הטו"ז בא"ח סי', תכ"ח על הקושי' ממשנה דאין מפסיקין בקללות דגם בזמן המשנה אם רצו מברכין כו' קשה מפה"ג על רב של הקושיות דלמא רצה לברך וצ"ל סתמא ל"ה רב משנה ממנהגם בלא טעם ואין טעם ברצון ועדיפי מייתי הברכי יוסף שם לתמוה על הט"ז הנ"ל מש"ס הנ"ל בדין שכתב אם בא לבית הכנסת באמצע ודאי בעי' ברוכי כו' א"כ מאי מקשה הש"ס על רב למה בירך לפניה דלמא בא באמצע ותי' יפה יעו"ש:

ג הנה ז"ל הרב המאירי רבי' דהר"ן במשנ' הפותח מברך לפניה והמסיים מברך לאחריה שכל הקריאה מצוה אחת ואין ברכה אלא בראש המצוה ובסופה ונמצאו האמצעיים נפטרים בברכת הראשון והאחרון אלא שי"ל שצריך שהקוראים האמצעיים יהיו שם מתחלה ועד סוף כדי שישמעו הברכות ויצאו בשמיעתם ומ"מ אם רצו לעשות מכל קריאה וקריאה מצוה אחת ושיברכו כולם אין כאן משום ברכה לבטלה והיא שפירש

הגמרא שאחר משנה זו תקנו כל א' וא' יברך בתחילתו ובסופה גזירה משום הנכנסין עכ"ל. הרי בהדיא כתב שאחר המשנה תיקנו כן ולא קודם כלל אלא אם רצו מברכין גם בימי המשנה וגם אם באו שם באמצע הקריאה מדינא בעי ברוכי וכט"ז הנ"ל סי' תכ"ח והטורי אבן סוף מגילה דף ל"א שכוונו לדבר א' בזה כוונו שניהם להרב המאירי. וגם מוהר"י אבועלפיא ומהרי"ט שהובאו בברכי יוסף כולם לא ראו דברי המאירי:

ד עוד ז"ל הרב המאירי דף כג שם והובא בברכי יוסף סי' רפ"ב ת"ר הכל עולין למנין זי"ן אפילו אשה כו' ויש מי שמפרש שלא נאמרו הדברים אלא בזמן שהיו קוראין אמצעיים בלא ברכה ואשה יכולה לקרות באמצע אבל עכשיו שכולן מברכין אין אשה קוראת כלל וכן הדין נותן שהרי איך מברך והיא פטורה כו' עכ"ל הרי בהדיא דבזמן הברייתא לא היו האמצעים מברכים איברא הרא"ש במסכת ברכות דף מ"ח סי' כ' כתב וז"ל והא דמסלקי' קטן ועבד ואשה למנין זי"ן במגילה כ"ג דליתנהו בת"ת משום דס"ת לשמיעה קאי וברכה אינה לבטלה דלא מברכינן אשר קדשנו במצותיו וציונו על ד"ת אלא אשר בחר בנו ואשר נתן לנו עד הנה דברי ר"ת ז"ל עכ"ל. הרי פליג בדין זה על המאירי וס"ל דנשים נמי מברכות ואין הכרח מזה שלא היו האמצעיים מברכים בזמן הברייתא מיהת המאירי הוכיח כן בהדיא ולא אשכחן חולק עליו בזה. וגם הרא"ש דפליג כנ"ל מודה לו בזה:

ה ז"ל הרא"ש פ' הקורא עומד סי' ג' ירושלמי ר' אבא כו' בשם רי"ו הי' קורא בתורה ונשתתק זה שעומד תחתיו יתחיל ממקום שהתחיל הראשון דאי תימא ממקום שפסק הראשון נתברכו לפניהם ולא לאחריהם והאחרון נתברכים לאחריהם ולא לפניהם וכתיב תורה ד' תמימה משיבת נפש שתהא כולה תמימה מימרא זו נאמרה בתר דתקינו שכל א' מברך ושמעינן שאם כו' עכ"ל הרי כתב ג"כ הרא"ש בהדי' דקודם התק"ח לא היו מברכים כנ"ל:

ו ז"ל התוס' ברכות מ"ו סי' ע"א וא"ת ברכה אחרונה למי שהיא קורא בתורה אמאי צריכה לפתוח בברוך הא סמוכה לחברתה לברכה ראשונה ונ"ל לפי שהיו רגילים שלא הי' מברכים רק הראשון ברכה ראשונה והאחרון ברכה אחרונה ואיכ' הפסק גדול בין ראשון לאחרון ובתר כן שתיקנו שתיהן לכל א' וא' משום הנכנסים ומשום היוצאין שוב לא זזה ממקומה עכ"ל התוס' וכן כתב בס' אבודרה"ם דף מ' ע"ב הקש' נמי קושי' זו דתוס' ותי' א' וז"ל א"נ משום דבימיהם לא היו מברכים אלא ראשון ואחרון הלכך צריך לפתוח האחרון בברוך כו' עכ"ל:

ומעתה נחזי ראיות מעכ"ת נ"י דאזיל בתר איפכא שני קושי' העיקריות שהביא לדעתו הנ"ל: והן א' קושי' האחרונים הנ"ל ממשנה אין מפסיקין בקללות ב' ממ"ש הגאונים בב"י א"ח סי' רפ"ב טעמא על שתיקנו בשבת קורין זי"ן דשמא נאנס א' כל ימי השבוע ולא שמע ברכו בבית הכנסת וישמע זי"ן פעמים ברכו בשבת מפי הקוראים נ"ל דלק"מ הנה מעלתו כתב על קושי' א' הנ"ל שנבוכו בה הרבה אחרוני' ובכל תירוציהם לא העלו ארוכה דעל תי' ט"ז והטורי אבן הנ"ל השיג האליהו רבה דעד שתיקנו אין מפסיקין בקללות הו"ל לתקן בקללות רק א' מברך. הנה גם לדעת מעלתו קשיא הא דאף שנהגו לברך כל א' לעצמו מ"מ הו"ל לתקן טפי בקללות א' מברך דמשום פעם אחת ודאי לא גזרינן משום נכנסין ויוצאין:

וכבר הראיתי לדעת כי כיוונו האחרונים האמת בתירוצם הנ"ל שכן כ' הרב המאירי. וקושיא ב' הנ"ל מדברי הגאונים הנ"ל בפשוט לק"מ משום דהגאונים כתבו ה"ט להאידנא איכא גם ה"ט אבל לדינא דמתני' האיכא טעמא דבגמרא מגילה כ"ג הני שלשה ושבעה כנגד מי כנגד ז' רואי פני המלך והפ"י שם הרגיש על התו' ד"ה הני שלשה כו' שהשמיטו שבעה משום דס"ל הכי כטעם הגאונים שבב"י הנ"ל וסיים וז"ל אלא לע"ד צ"ע שהרי בימי משנה ל"ה מברך אלא פותח וחותם אולי אעפ"י שאמצעיים לא בירכו ברכת התורה ממש אפ"ה כל א' וא' אומר ברכו דשייך טפי בדרש דכי שם ד' אקרא הבו גודל כו' עכ"ל הרי הקשה הפ"י קושית מעלתו על הגאונים ותירצו יפה וממילא מתורץ נמי קו' אחרונים הנ"ל ומעיקרא לק"מ דגם בימי המשנה א"ש ה"ט דאין מפסיקין בקללות שאינו בדין שבני מתקללין ואני מתברך דברכת התורה ממש היא דלא ברכו כל א' וא' אבל ברכו את ד' המבורך כולם היו אומרים עפ"י מנהגם. ועפי"ז תי' גם קו' ג' וד' של פרו"מ ני' מירושלמי דמגילה הנ"ל בתר האי איבעיא דר' זעירא הנ"ל מייתי הא דר' יונתן עבר קומי סידרא ושמע קלא דקרוי' ולא מברכין א"ל עד מתי אתם עושים את התורה קרחות קרחות ומאי גער בהם הלא גם הדורות הקדומים נהגו כן ולא חשו מלעשות התורה קרחות בזה. ולפמ"ש תי' הפ"י על הגאונים הנ"ל א"ש דשמע קלא דקרוי' ולא מברכין כלל משמע גם ברכו את ד' כו' לא אמרו לכן גער בהם דאילו בדורות שקדמו בימי המשנה אמרו מיהת כל א' וא' ברכו את ד' כו' ולא הו"ל קרחות כנ"ל:

אבל גם בלא"ה לק"מ דהא ודאי בתר דתקינו לברך כל א' וא' משום גזירת נכנסין ויוצאין היינו בזמן ר' יונתן אסור מה"ט לשנות ולעבור על ד"ח אבל קודם דתיקון חכמים מ' גזירה כו' לא הוי מקרי קרחות כיון שהיו האמצעיים יוצאים י"ח בברכת פותח וחותם כולהו כחד גברא הם וכמ"ש הט"ז הכי בסי' קל"ט סק"ג ולפי"ז נ"ל פירוש קרחות קרחות

ר"ל אגודות אגודות [ע"ש הקרא דכתיב לא תתגודדו ולא תשימו קרחה כו' ודרשי' לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות ביבמות י"ג ע"ב] וכוונתו היינו גזירה משום נכנסין יאמרו אין ברכה לפניה. והיוצאין אומרים אין ברכה לאחריה דזולת טעם זה לא מצינו איסור זה קרחה בלא ברכה כנ"ל. ולא כפירוש הק"ע וכעין זה פירש ג"כ בברכי יוסף הנ"ל ב' הרב שדה יהושע יעו"ש: וע"ד קושיא מעלתו וכי דרשת תורת ד' תמימה שייכה רק האידנא ולא מקדמת דכא הנה רי"ו חידש לן אסמכתא דקרא זה לדינא [כמו ראב"ע שאמר ולא זכיתי שתיאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה כו'] ורי"ו הא האידנא הוי. אבל בזמן המשנה לא אמרה רי"ו לדינו זה דנשתתק באמצע חוזר לראש הקריאה לפי דאז שום אדם לא בירך לאחריו ולפניו וקרא תורת ד' תמימה אינו מיותר והרי גדול רבינו הרא"ש כתב כן דהא דר' יונתן נאמרה בתר דתקינו שכל א' מברך כו' ולא מקודם התקנה ומי יפטפט נגדו והאמת אתו כנ"ל:

קושיא ה' דמעלתו היא גזירת דנכנסין ויוצאין חשו לה גם הבעלי משנה לכמה עניינים ולמה לא יחושו לה גם לברכת התורה עכ"ד:

הנה לכמה עניינים לא מצינו כ"א במגילה דף כ"ב לענין דאין מתחילין ואין משיירין בפרשה פחות מג"פ בלבד משום נכנסין ויוצאין שיאמרו לא קרא אלא ב"פ וגוף דין זה דלא יקרא פחות מג' פסוקים עיקרו היא דרבנן מתקנת מרע"ה או מתקנת עזרא אבל גוף דין דברכת התורה לפניה היא דאורייתא ממש להרמב"ן מצות עשה וגם להרמב"ם עכ"פ יש לו סמך מקרא כמובא לעיל וקיי"ל בכ"מ חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה לכן אף דחשו לנכנסין כו' בדין קריאת ג' פסוקים לא חשו לזה בדין ברכה דאורייתא ותדע דהרי קיי"ל נמי ברכות אינן מעכבות. ואם האידנא שכבר תיקנו ברכה לכל א' וא' אם אירע שקראו האמצעיים בלא ברכות ודאי יצאו י"ח הקריאה כמו שעשו בימי המשנה ולא מצינו שיחזור ויקרא בברכה בציבור] אם כבר בירך לעצמו בשחרית ברכת התורה ואילו קרא פחות מג' פסוקים קיי"ל דמעכב בדיעבד וצריך לחזור ולקרות כבש"ע סי' קל"ז ס"ד בשם ת' מהרי"ק וכ"ה בירושלמי דמגילה אמתני' דלא יפחות מג"פ סי' ד' כ"ג הרי דהחמירו בדין זה טפי ע"כ משום דד"ס צריכין חיזוק וכנ"ל אף על גב דשניהם טעם א' להם גזירה משום נכנסין כו' ועי' במסכת ר"ה דף ח"י לענין מגילת תענית ועוד הרי גם בימי רב שהיה לאחר תקנה וקרא בישראל ובירך לפניה כדמסיק הש"ס דף כ"ב סוף ע"א ולא בריך לאחריו משום היכי דיתיב רב מיעל עיילי. מיפק לא נפקי. ולפי"ז בימי המשנה ודאי לא חשו לגזירת יוצאין מה"ט דלא היו שכיחי דמנחי ס"ת ונפקי. וגם לא משום הנכנסין לפי דמאן דעייל שיולי שייל וכסברת הש"ס שם לעיל

מיניה אליביה דר' יהושע בן לוי דאמר כשם כו' ולת"ק דיש אומרים דסוברים מתחילין פחות כו' ואין משיירין עד בתר דנא אכשיר דרא ומנחי ס"ת ונפקי שכיחי גזרו גם לענין ברכה אבל מקודם אף שגזרו לענין מתחילין ומשיירין ג' פסוקים מ"מ משום חומר לא תשא איסור ברכה לבטלה לא רצו אז לגזור כיון דלא היו יוצאין שכיחי כ"כ ודעיילו שיולי שיילי כנ"ל:

וי"ו הק' מעלתו מנהג שפשט בכל ישראל ורגיל בקריאת התורה בכל שבוע יום הכניסה איך נסבול לומר שהוא נשתנה בפעם אחת:

הנה מלבד שאין זה טענה כלל וא"צ להשיב עליו. עוד זאת הרי באמת לא בפעם אחת נשתנה בכל ישראל אלא מעט מעט במקומות זה אחר זה כדחזינן היכא דיתיב רב מיעל עיילי מיפק לא נפקי ובימי ר' יונתן דקשיש מיניה סוף התנאים נהגו בקצת המקומות לברך לפניה ולאחריה כל א' וא' כמו שכתב הברכי יוסף עד דחזו דלא אכשיר דרי ותקנו רבנן בכללות ישראל שיברכו כולה וגזיר' משום נכנסין ויוצאין כנ"ל:

זיי"ן מייתי פרו"מ נ' ממ"ש המרדכי בב"י סי' קל"ט לדייק מלשון ר' יהודה בברייתא שלהי מגילה פותח ורואה ומברך כו' שצריך לגלול בין גברא לגברא כו' ור"ל דל"ל ראשון בלבד קאי דמאי קמ"ל פותח לא הל"ל אלא רואה מברך וע"כ אאמצעיים קאמר פותח ומברך לפי שצרי' לגלול בין גברא לגברא ומוכח דגם בזמן ר"מ ור"י היה כל א' מברך. דאל"כ ע"כ מברך ראשון קאי ופותח מיותר:

הנה לק"מ דלא מיתורא דייק המרדכי דינו אלא משמעות לשון פותח דייק פותח סתם דומיא דרואה משמע על כל העולים לקרות קאי כמו רואה דסמיך ליה אבל ומברך ראשון לבד קאי. ולמעכ"ת תקשה ליה בגמרא מגילה דף כ"ב כי משני רב בכהני קרי בסיפרא פתח בריך כו' למה ליה למימר הל"ל ראה בריך כיון שתכלית פתיחה הוא רק לראות הכתב אע"כ כוונת המרדכי כמ"ש פותח ס"ל דומיא דרואה אכולהו קרואים קאי כנ"ל:

ומה שכתב לתמוה על פסק הרמב"ם כר"י פותח ומברך ומ"מ פסק דגולל קודם ברכה אחרונה דמודה ביה ר"י ולטעמא דהב"י קשה איה ראה סברא זו וגם אין דרך הרמב"ם להביא מה שאין מפורש בש"ס כו':

הנה אף שבב"י לא הראה את מקומו בסי' קל"ט אבל בחיבורו כסף משנה על הרמב"ם פרק י"ב הלכה ה' כתב שמצא מקור דברי הרמב"ם מפורשים כן במס' סופרים פי"ג הלכה ח' וכן רמזו עליו בס' ברכי יוסף והגאון מהר"א ווילנא בהגהותיו יעו"ש. ומ"ש הב"י דהר"ן תמה בזה על הרמב"ם ליתא בר"ן לפנינו. אבל מייתי לדברי הרמב"ם לבד

שוב מצאתי להפמ"ג במשבצות בסי' קל"ט אות ה' תמה על ראיית המרדכי הנ"ל מלשון פותח כו' כקושית פרו"מ דלמא בראשון מיירי וכמנהג שהיה בימי התנאים דאמצעים לא ברכו ולא תירוץ כלום.. וכבר תירצנו יפה דראייתו ממשמעות פותח דומיא דרואה כנ"ל. ונ"ל עוד לפמ"ש לעיל בשם הפ"י דכולם היו אומרים ברכו את ד' המבורך. ובהדיא כתב הב"י סי' קל"ט בשם הרד"א וז"ל וכתב רבינו סעדיה שאין לקורא לומר ברכו עד שיראה הפסוק שמתחיל בו וצריך לברך ברכה ראשונה וס"ת פתוח לא סתום כו' א"כ ודאי ניחא ראיית המרדכי הנ"ל דע"כ פותח ומברך אכולהו קאי פותח ורואה ומברך ותל"מ הנה הראתי לפרו"מ נ"י כי חביבים עלי דברי דודים מיינה של תורה והאמת אהוב יתנהו ד' למעלה. יעלה על במתי האושר והצלחה לשם ולתהלה. כנפשו היפה וכנפש ידידו המכבדו הד"ש הק' יהודאסאד:

תשובה נג

שפע שלום וברכה. ברבי' והמשכה לכבוד ידי"נ רב חביבי ה"ה הרב הגדול המופלג. מלא ברכת ד' כיומין עתיק. צדיק באמונתו יחי' כש"ת מוה' אורי מיללער נ"י מורה ודאין בק"ק ש"ב יע"א. ולכבוד הרבים אצילי בני ישראל ראשי עם קדש טובים וישרים בלבותם. ריעים האהובים. נכבדים מפורסמי' יראים ושלימים קהל עדת ד' שמה כולם אהובים כולם ברוכים לד' ד' עליהם יחיה וכצינה רצון יעטרם אמן וכיה"ר:

ע"ד שאילת מעלתכם תרמה שוחרי טוב מבקשים רצון לידע אם יש היתר עפ"י תוה"ק לבנות בית הכנסת חדשה ע"י נכרים פועלים גם בשבת ויום טוב בקבלנות משום הפסד ממון שלא יצטרכו לשלם להאומן הבונה ופועליו שכרם גם על ימי השביתה בשבתות ויום טוב על מגן. גם כדי למהר ולגמור בית תפלה לאלקינו על תלה:

הנה אהובי חזרתי על צדי צדדים להמציא היתר ולא מצאתי אבל האיסור מבואר ומוסכם בש"ע סי' רמ"ד ובמג"א סק"ח העלה דמשום ח"ה וגם משום חשדא איכא וכבר יפה הרגיש הא"ר די"ל בדרבנן כי האי גם בשל רבים איכא חשדא. וטעמא נ"ל כסברת ה"ה ריש הל' אישות דאיסור דרבנן כ"ע לא זהירי ביה יע"ש וגם מעלתו יפה הרגיש דביו"ד סי' קמ"א גבי ע"ז נמי לא פסיקא הא מלתא דבשל רבים ליכא חשדא [איברא בתשובת חכם צבי סי' מ"ד מביא סוגי' הש"ס דע"ז מ"ד דברבים ליכא חשדא ונחית לחלק בין ע"ז דחמיר טפי ומסיק שוב שאין חילוק ועי' תו' יומא נ"ד ע"ב ועי' תשובת מהרי"ט ח"ב סי' ל"ה העלה לחלק אם באמת נראה כמשתחוה גם ברבים איכא חשדא אלא א"כ מפני הרואים לבדן] וכן העלה בבאר היטיב סי' רמ"ד בשם המ"כ ובפמ"ג סי' רע"ו באשל

אברהם אות ח' דאין להתיר למעשה בנין בית הכנסת אפילו בקבלנות גמורה וכן בפמ"ג סי' רמ"ד אות ה' ט' י"ג יעו"ש:

ועוד נ"ל לחלק דבכה"ג ודאי גם ברבים איכא חשדא משום דאם יחשדום נמי ידונו ג"כ את הרבים לזכות דסברי מצוה קעבדי כדי לגמור מהרה בנין בית הכנסת. לכן התירו לעצמם לבנות בשבת בשכירי יום כמו בהנהו קבוראי בסנהדרין סוף דף כ"ו וכיון דבאמת אסור הוא ממילא או יחשדום לעוברי עבירה בשוגג דסברי מצוה קעבדו כנ"ל. או ילמדו מהם דשרי משום מצוה באמת גם בשכירי יום ואדרבא מה"ט נ"ל דאפילו הר"ת שהתיר להלכה בקבלנות לבנות בית דוקא בית דעלמא של רשות דלא עביד מצוה בבניינו ידעו כ"ע דנכרי אדעתיה דנפשיה עביד. ומהי תיתי לחשוד את הישראל לעובר עבירה לבנות ע"י שכירי יום בשבת ויום טוב אבל בנין בית הכנסת אולי גם ר"ת מודה דבניינו אסור בקבלנות משום חשדא דהרואים יחשדום שכירי יום נינהו וכדי למהר לגמור המצוה וסברי מצוה עבדי לא ניחא להו בקבלנות כדי שלא יהיה הפועלים עצלים ויתרשלו בבניינו כנ"ל ולא כהמג"א בשם קצת גדולים:

ועוד מצאתי להראב"ד בס' תמים דעים ד' ט"ז אות קכ"ה פסקים מהגאונים ז"ל אף במקום שאמרו להשכיר כו' כ' ר"ח ז"ל במס' ע"ז זה הירושלמי תניא אמר רשב"ג לא ישכיר אדם מרחצו לע"א מפני שנקראת על שמו ועכום זה עושה בו מלאכה בשבתות ויום טוב ופורני ורחיים וכיו"ב. ר"א ב' רבנן דתמן זאת אומרת שדה הנתונה על אם הדרך אסור להשכירה לעכו"ם מפני שנקראת ע"ש ישראל ועכום חורש בה בשבתות ויום טוב עכ"ל. לפ"ז ודאי פשיטא לי מלתא דגם ר"ת שדימה בנין בית לאריסות שדה היינו דוקא בית דעלמא שאין מצויין ידוע ומפורסם לכל עובר דשל ישראל הוא אבל בנין בהכ"נ עכ"פ בכה"ג לבנו' באותו מקום קדוש שהי' שם בהכ"נ הישנה על אם הדרך. אין לך נקראת על שם ישראל גדול מזה והרי אפילו בשדה אסור כה"ג אף לרשב"ג. ובזה ניחא לי הא דר"ת עצמו לא הניח לבנות בית בשבת אף בקבלנות והראשונים שלא הביאו דברי ירושלמי הנ"ל הוצרכו לדחוק דהר"ת חזר בו מהוראתו או שהחמיר על עצמו אמנם להנ"ל ניחא דהר"ת שהיה גדול הדור ויחיד בעירו עכ"פ מצויין ומפורסם אולי בנה בית על אם הדרך דינו כשדה בכה"ג לרוב פרסומו ומדינא אסור גם לר"ת בנין ביתו של הר"ת והה"ד וכ"ש בנין בהכ"נ אליביא דכ"ע מכל הני טעמים דאמרן:

וא"כ אין להתיר משום פסידא ועי' רמ"א בא"ח ססי' תרנ"ו יתן כל ממונו קודם שיעבור ל"ת ובפמ"ג שם באשל אברהם כתב יש להסתפק בלעבור ל"ת דרבנן אם מחויב ליתן כל הונו או רק חומש דלא תסור להרמב"ם ז"ל דבר תורה רק אתנו להקל בדרבנן בספיקן

וכדומה ע"ש ועי' תשובת הריב"ש סעי' שפ"ז ופירוש הגאון מהרא"ו בש"ע סי' תרנ"ו הנ"ל והלבוש בסי' של"ד ס"ב כתב ז"ל דלעולם אין מתירין אפילו איסור קל משום הפסד ממון אלא היכא שיש לחוש דאי לא שרית ליה יבוא לידי איסור יותר חמור מזה אבל משום הפסד ממון לא התירו כלום ועי' סי' רמ"ד ס"ו והן הן דברי הג"ה מרדכי פ' במה טומנין סי' תנ"ח בד"ה ושאל ר' ברוך כו' עש"ה הארכתי בזה בתשובה אחרת:

(הג"ה מבן המחבר. עי' תשובת חוות יאיר סי' קפ"ג וסי' קמ"א ותשובת זכרון יוסף חא"ח סי' י"ז דמחוייבין אנו להכניס א"ע בעונש הפסד ממון אפילו כדי לקיים תקנה שנאמר ואהבת את ד"א בכל מאדך בכל ממונך כו' ועי' בכור שור גיטין דף מ"ז וברמ"א ביו"ד סי' קנ"ז):

וגם כדי למהר ולגמור המצוה אין להתיר דשבות רחוקה לא התירו כבמג"א סי' רע"ו סק"ח ומעתה אל יחושו מעלתכם על הפסד ממון קצת שיעלה ההוצאה יותר ע"י שאסור לבנות בשבת ויום טוב גם בקבלנות כי המקום ב"ה ימלא החסרון ושומר מצוה לא ידע דבר רע וברכות ינוחו על על ראשכם. כא"נ ונפש ידידכם ד' יגמור בעדיכם לטובה:

נאם אוהנ"ג הק' יהודאסאד:

תשובה נד

ה' עמו גבור החיל מטיב הגיון בדת יקותיאל יומם וליל. ה"ה כבוד ידי"נ וחביבי עד לאחת מלא כף נחת הרב המאוה"ג החריף עצום ובקי בחדרי תורה משיב מלחמה שערה. מוה' דוד כ"ץ ביסטריץ נ' אבד"ק מילכדארף: מכ"ק קבלתי בזמנו ולא אצתי להשיב עבי"ד ואחרתי עד סמוך לשוק טירנוי וביני וביני נקראתי למקומות הסמוכים ע"ד עניינים שונים לכן תשובתי נשארה מעל ע"ע ועתה הנני להשיב על ראשון ראשון בעזר ה' צורי וגואלי: ראשונה שאל כהלכה ע"ד היתר הטלטול בקצת עיירות בשבת ע"י ערובין השראנקען קורה א' גבוה מן האבן כחצי קומת האדם שראוי לנעול בו את רוחב הכניסה לר"ה אעפ"י שהקורה מונחת לארכה וגם פתוחה תמיד וחקר פרו"מ נ"י על מה אדני ההיתר בזה מיוסדים ועלה בדעתו כי היתר זה הוא רק לשיטת הרמב"ם בא"ח סי' שס"ד ס"ב דרה"ר ניתר בדלת שראוי לנעול לבד:

ולע"ד ז"א דהא כללא בידן לפסוק הלכה בכ"מ כדעה ראשונה שהביא המחבר בסתם שהי' העיקר ולא כהי"א וכמ"ש בהדי' בב"י סי' שס"ד להכריע להלכה כהרי"ף והרא"ש דבעי דוקא ננעלות בלילה אבל הדבר ברור בטעם היתר זה דרה"ר עצמה היא דאינה ניתרת אלא בדלתות אבל מבואות המפולשים בשני ראשיו לרה"ר קיי"ל א"צ דלת ברסי' שס"ד דהלכה כרב באיסורא וכת"ק דחנני' בערובין ו' ע"ב והרי בזה"ז אין לנו רה"ר כל

עיקר כמ"ש בפסקי מהרי"א ססי' נ"ה וכל רשויות שלנו הם כרמלית כברמ"א ססי' שמ"ו ובט"ז סוף סק"ו וכמ"ש המג"א סי' שמ"ה סק"ז וט"ז סק"ו כדעת רוב הפוסקים דבעי' ס' רבוא בוקעים בו ועיין מג"א סי' תקנ"ה [וצע"ג על המחה"ש בסימן שצ"ב סק"ב שכתב בשם הרמ"א ובשם המג"א הללו בהיפוך ממה דס"ל] ועיין מג"א סי' רס"ו סוף סק"ז ולכ"ע נמי בלא תנאי דס' רבוא הא מיהת מפולש משער לשער שהפתחים מכוונים זה כנגד זה דוקא בעי' לתנאי רה"ר אבל כל שאין הפתחים מכוונים זה כנגד זה מפולש משער לשער הוי רה"י גמורה אעפ"י שאין דלתותיה נעולות בלילה כמ"ש הב"י בארוכה בסי' שמ"ה ובמג"א סק"ו שם ובמדינתינו רוב עיירות אין פתחי שערי העיר מכוונים ממש זה כנגד זה ולכן סגי לדידן בדלתות ראויות לנעול לבד אליבא דכ"ע דהא א"צ דלת כלל אלא סגי בצור' הפתח אלא לצאת גם אליביה דרשב"א ורוקח וסייע' דמייתי להו ב"י רס"י שס"ד דפסקו כחנני' אליביה דב"ה דגם מבואות מפולשים בשני ראשיו לרה"ר נמי בעי דלת ובהא ליכא מאן דפליג דודאי סגי בדלת ראוי לנעול לבד אליביה דחנני' כמבואר בגמרא דף וי"ו ע"ב ולכן עושים השראנקען שראוי לנעול בתורת דלת ועי' ד"מ סי' שס"ד מזה:

אבל מה שתמה פרו"מ מי נתן לקורה א' שם דלת שתתיר כדלת הרי אין לה צורת דלת ואין ננעלת בפני בני אדם שיכולים לשוח ולעבור תחתיו בזה יפה תמה דודאי בעי' דומי' דדלתו' ירושלים ואבילא דמחוזא במס' עירובין וי"ו פ"ב שהיו ננעלים ממש בפני כל אדם ובנדה ס"ז ע"ב רבא במחוזא משום אבולאי פי' בערוך וז"ל שהיו סוגרים המבואות בלילה ול"ה יכולת לצאת בלילה בבית הטבילה התקין להם רבא שיהו טובלת ביום ח' כו' הרי ע"כ דלתות גמורות היו של"ה יכולים לעבור תחת הקורה ותמי' ל' על רש"י שלא פירש כן בנדה ס"ז שם דהא בערובין ו' בהדיא איתא כן דאבולא דמחוזא היו דלתותיה ננעלות בלילה וצ"ע:

ומ"ש מעלתו נ"י ליישב דהילוך ע"י הדחק כה"ג מוציא מידי רה"ר כיון דמונעת רבים מלעבור וכמ"ש הרשב"א במג"א סימן שס"ד שם ובב"י שם וטעמו נראה לי עפמ"ש רש"י בערובין ק"א ע"א ד"ה חייבין כו' כיון דדלתותיה ננעלות בלילה לאו רה"ר שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה כו' יעש"ה אמנם אין טעם זה מספיק רק להוציא מידי רה"ר לבד אבל מ"מ כרמלית הוא כמו ירושלים עצמה וכ"ש דלת כה"ג מקורה א' לבד ואדם יכול לשוח ולעבור תחתיה אפשר דאפילו מידי רה"ר אינו מוציא דהא לכ"ע מיהת ראוי לנעול בעי' בלי עיכוב כלל והרי קיי"ל דלת אלמנה היינו העשויה מקרש א' אפי' יש לה ציר אין ננעלים בה בשבת בש"ע סי' שי"ג סעיף ד' לפי שאין בה היכר דלת כפי'

רש"י בערובין ק"א ע"א מחזי כבונה סמוך לכותל בגבהו והה"נ השראנקען לרוחב הדרך כיון שאין נועלין אותו בשום פעם ואין בו היכר דלת אסור לנעול בו בשבת וא"כ אינו ראוי לנעול כלל בשבת מיהת אפילו בפני בהמות ועגלות ולא מהני היתר זה כנ"ל. וכבר עמד הגאון בס' דברי ב"ש במס' ערובין דף כ"ב על המכשלה הזאת מטעם אחר וז"ל אגב באתי להזהיר העם באיזו מקומות שאין עושין צה"פ רק דלתות שקורין שראנקען אבל שראנקען הללו צריכין להיות ראוים לנעול ואם ננעלות הוי מחיצה אמנם ראיתי לפעמים המה עושין רק ע"י שלש מקורות קורה א' עומד מצד א' וקורה א' עומד מצד שני וקורה א' שעושין ראוי לנעול שקורה זה מגיע מקורה זה לקורה ב' זה בודאי ל"מ דאפילו אם נעול לא מהני דל"ה מחיצה שפרוץ מרובה על עומד לכן צריך להיות משני קורות ברוחב גבוה י' טפחים ובין קורה לקורה דפים ארוכים י' טפחים דאין בין דף לדף ג' טפחים דאמרינן לבוד אז אי הוי נעול הוי מחיצה ואינו צריך רק ראוי לנעול כאיזו פוסקים בש"ע עכ"ל ומ"ש בסוף לשונו כאיזו פוסקים בש"ע כבר ביארתי לעיל דלכ"ע א"ש וסגי בראוי לנעול בהיתר דלת כה"ג שצייר הגאון בזמנינו דליכא רה"ר גמורה כנ"ל והגאון נקט הציור במחיצה של ב' והה"ד ד מחיצה של ערב לבד מהני כה"ג דנקט פרו"מ בג' שלשלאות דקים כמו מקיפין ג' חבלים זה למעלה מזה במשנה ערובין ו' ובש"ע שס"ב ס"ה. ופשיטא מלתא דצריך לשכור הרשות משר העיר או הכנסיה שלהם כמבואר בש"ע ורמ"א סי' שצ"א ואף להכניס ולהוציא מבתי הגוים מהני כמ"ש הב"י שם שיש לסמוך על טעם ראשון לחוד בתשובת הריב"ש תש"ו וכן המנהג פשוט וכמ"ש הט"ז ותוס' שבת שם וגם מבואר בסימן שפ"ב ס"ד דא"צ לפרש להנכרי טעם השכירות שהוא להתיר הטלטול אלא שוכר סתם מהני:

וע"ד תמיהת מעלתו ע"ד הרמ"א בא"ח סימן ש"י ס"ב אין הכין בשל גוי אפילו גו"צ דהר"ב איירי דוקא בחזו ולא חזו אבל המחבר שם איירי בלא חזו כלל גם בשל גוי יש הכין וצ"ע:

הנה הגאון מ' אליהו ווילנא זצ"ל בש"ע שלו ציין על רמ"א הנ"ל וז"ל י"א דאין כו' ס"ל מה שאסור משום הכין כמ"ש בירושלמי גוי א"צ הכין אבל דבר שהוא אסור משום מחובר אין חילוק כמ"ש בפ"ג דיו"ט דף כ"ד ועיין רש"י ד"ה אם יש כו' וכן כל כיו"ב עכ"ל הרי בהדי' הרגיש הגאון זצ"ל בכל דברי פרו"מ ני' בזה. וניחא לי עפ"י דקדוק לשון הרמ"א דאין הכנה שייך בשל כותי ולא נקט דאין מוקצה שייך כו' כלשון המחבר שם דר"ל מה שאסור מ' הכין דוקא דבישראל הזמנה מהני בי' משא"כ בלא חזו כלל כמחובר וכל כיו"ב. אכן דבריו דברי אלקים חיים וקיימים המה וישמח מעלתו שכיוון להגאון זצ"ל

בקושי'. וגם תירוצו נכון וז"ל הגאון בספר תוספת שבת סימן ש"י דאין הכנה בשל עכו"ם כו' מיהא נולד שייך גם בשל עכו"ם. עי' תקי"ג ותק"ה אפילו גרוגרת וצמוקים מותרים והיינו דוקא בתלוש שהוא מוקצה אבל דבר מחובר שלקט עכו"ם בשבת אסור גם בשל עכו"ם כמ"ש סימן שכ"ה ותקט"ו עכ"ל. עיין מג"א סי' תק"ה ובגמ' שם ועיין לשון רמ"א סוסי' תקט"ו הרי הרגיש בהנ"ל הנראה לע"ד כתבתי ועל השאר אין הזמן מסכים אתי להשיב. ואחתום בברכה כנפשו היפה ונפש אוה"נ: הק' יהודא אסאד:

תשובה נה

רב בישית ושובע שמחות לכבוד אהובי בני הרב החריף ובקי פרח שושן הודו כזית רענן קנקן חדש מלא ישן מופלג ביראה טהורה כ"ש מוה' אהרן שמואל נ"י ע"ז כלתי הצנועה הא"ח מנב"ת מ' יהודית תחי' ענב"ב בק"ק ל"ש יחיו ושלום:

גי"ה קבלתי זה ימים ואתה אהובי בני יודע המון טרדותי ומן הנמנע להשיב לך תמיד על אתר ועל כל כל פרט ופרט והנני להשיב לך אחת לאחת על שאלות הרבה שהעלית בעזה"י והן הנה. א' הקשית לשאול על מ"ש המג"א ס' ר"מ בני חצופה שתובעת בפה והרי היא כזונה ואסור לקיימה כו' מה יענה למעשה ביעקב גבי דודאים שתבעתו בפה וח"ו לומר על אמהות כן וצ"ע עכ"ל אהובי בני שי' ידוע כי זה דרכו של הבעל מג"א לקצר במקום שהיה לו להאריך והנה לא מלבו בדה פירושו זה אבל כן הוא לשון הטור שם סי' ר"מ וסיים הטור בזה וז"ל אבל מי שאשתו מרצה אותו בדברי ריצוי ומקשטת עצמה לפניו כדי שיתן דעתו עליה על זו אמרו רבותינו שיוצאין ממנה חכמים ונבונים כלאה שיצא ממנה יששכר עכ"ל הטור וכן כתב בטור אה"ע סימן כ"ג והוא לשון הראב"ד בספר בעל הנפש וגמ' ערוכה בנדרים כ' ע"ב ובערובין כ' ע"ב קושי' גמר' הוא על הא דבני חצופה מקרא זו דלאה ותי' הכי ארצויי ארצי' קמי' ופי' הר"ן דלא אמרה לאה ליעקב אלא שיכנוס לאהלה ולא תבעתו בפה כי'. וכוונתו מלשון אלי תבוא ר"ל לביתי שהרי יצאה לקראתו י ותדע עוד מדחז"ל על וישכב עמה בלילה הוא ולא כתיב בלילה ההוא אלא הוא שמו של הקב"ה סייעו ויצא יששכר יודעי בינה כו' ותבעתו בפה היינו כמאמר החצופה זונה אשת פוקיפר שכבה עמי אבל לאה אמנו לא זו שלא הזכירה לשון שכיבה כלל אלא גם בלשון ביאה שמרה פיה פתחה בחכמה ותאמר "אלי תבא ולא אמרה "עלי תבא כמ"ש יבמה יבא עלי"ה וגם לא הקרימה ביאה ר"ל לא אמרה תבא אלי אלא איפכא אלי תבא ע"כ פירושו לאהלי וגם נ"ל אין ר"ל כלל בלשון צווי בע"כ תעשה כן אלא כלשון מגיד העתיד ידעתי שכן תעשה אלי תבוא היינו דברי רצוי לבד ועיין רבינו בחיי פ' ויצא פירש שם בזה על אמרה כן שלא היה כוונתן רדיפת התאוה ח"ו כ"א כוונת המצות בלבד

פעולתיהן נמשכו אחר השכל שידעו בנבואה וברוה"ק להוליד י"ב שבטים כו' עש"ה ובתשובת בית אפרים חא"ח סימן קי"ב כתב וז"ל ולפי מה שראיתי ברשב"ם בפירוש החומש כתב דלכך קראה אותו יששכר ע"ש ב' שכרים שכר דוראים ושכר כי נתתי שפחתי. ולפי"ז יש ליתן טעם שקוראים רק בחד שי"ן ישכר כיון שהיא היתה מתביישת בשכירות הדודאים ולא אמרה רק טעם כי נתתי שפחתי וכמ"ש המפורשים ולכך אנן לא קרינן רק בחד שי"ן כו' ע"ש הרי דגם דבורה וכוונתה כהוגן ורצויה היה ארצי' קמי' על כל זה מתביישת היתה הצדקת מלפרש שוב טעם זה כנ"ל:

ב אשה שהביאה תמיד בע"ש עוגה לנחתום לאפות ושהתה זמן רב שם וחרה אף הבעל עליה ששהתה כ"כ ואמר הבעל ז"ל דאס איך געניסע ניממער געבאקענע בארכוס פאן דען זעלבען בעק ולא אמר נ והאשה אעפי"כ אפאה אצל נחתום הלז ושוב בשבת בלילה מתחרט הבעל ופתח היה מפני שלום בית ושאל אי מותר להפר הנדר בשבת עד כאן:

יפה העלית עפ"י מתניתין שלהי שבת דכל לצורך שבה מותר ומ"ש כיון דאפשר לו לאכול לחם של חול או זעמון ולאח צריך לאכול דוקא בארכעס לא מקרי לצורך ז"א דהרי המג"א בסי' שמ"א למד מתוס' ערובין דף למ"ד דה"ה שלא לאכול בשר וממ"ה ר"י לביאורי סמ"ג כתב אפילו מלבוש הצריך היום שרי וע"כ משום שמצות היום לכבדו ולהתענג בו את עצמו במלבושי כבוד ובאכילת בשר וההי"ר ומכ"ש באכילת באדכעס המיוחד לאכלם בשבת לכבוד היום ולתענוג וודאי מקרי לצורך כמו כן ועוד גם זאת בנידון הנ"ל א"צ להתירן כלל ע"י ג' דהוי בכלל נדרי זריזין שא"צ התרה משום דאנן סהדי שלא עלה בלבו נשים נדר רק לזרזה שתשמע לדבריו אמר כן והא ראיה שהרי לא אמר בלשון נדר ולא התפיסו כלל בדבר הנדור ועיין ביו"ד סימן רל"ב כנ"ל. וגם י"ל כיון שבחרון אף אמר כן הבעל הו"ל בכלל נדרי שגגות שא"צ התרה ג"כ. וכעין זה ממש כתב בד"מ סי' רל"ב אות ד' וז"ל כתב מהרי"ו סי' נ"ט מי שנשבע בכעס אם פ' היה אצל העסק זה אתן להקדש אלף זהובים אם נמצא שאותו פ' היה שם נראה דפטור דהוי כנדרי שגגות עכ"ל. אלא באמת לא דמי דהתם לבי' אונסי' כעובדא דר"כ ור' אסי בשבועות כ"ו דלא מקרי האדם בשבועה היינו על העבר אבל בנ"ד שבועה ונדר על העתיד הוא ולא טעה דנאמר לבי אנסי' ושוגג היה. ומשום דבכעס עשה זהו רק פתח ובעי' התרה כדאיתא בחגיגה י' באפי נשבעתי והדרנא בי וכפירוש רש"י שם ומ"ש דהוי דשיל"מ דאפשר לו לאפות אצל נחתום אחר מש"ה אין לו היתר ז"א דבשבת זו שכבר נאפו אצל הנחתום הידוע והוא רוצה לאכול מהם אין לו מתירין אחרים כ"א להתיר לו הנדר ע"י הפתח משום שלום בית וגם ע"י הכעס עשה הו"ל פתח כבחגיגה י' הנ"ל ושפיר מתירין לו נדרו

לצורך שבת כנ"ל אלא באמת א"צ כלל להתיר לו דאין כאן כ"א נדרי זריזין כנ"ל: ג ע"ד מכירת היין בשבת ויו"ט במדה ובמשורה ששאלת האיכא ודאי משום מו"מ וגם תפנקס שנותנין בו החובות בסימני פתקאות הוא נראה ככתיבה ואף יין לקידוש יהיה שבות משום מצוה כמתני' ביצה ל"ו דאסור: הנה איסור מקח וממכר לחד פי' רש"י ותוס' ביצה ריש דף ל"ז נפ"ל מקרא ממצוא חפציך כו' ודרשי' חפציך ולא חפצי שמים ומתנה לכ"ע מותר לצורך מצוה בשבת ועי"ה במג"א שהבאת גם אתה בסי' ש"ו סקט"ו כולו ובס"ק כ"ז וגם מכירת היין כיון שאין מזכיר סכום הדמים אינו נקרא מקח וממכר כמבואר יפה בש"ע וברמ"א סימן שכ"ג עי"ה במג"א שם סק"ה כולו עד גמירא ובט"ז שם בארוכה והעלה בזה הנח להם להם כו' ועכ"פ היתר פשוט הוא על פי הדין בלי פקפוק:

ד ומה שעמדת על מ"ש בספר עיר מקלט דמצות שבת נתן לנו הקב"ה לבטל בו כעת הוראת הכוכב שבתאי ובמג"א סי' רע"א מבואר דרק בתחילת כניסת ליל שבת הוא שולט מזל מאדים ובשבת גופא צדק כוונת המג"א כבר ביאר יפה הגאון בספר מחה"ש עפ"י דבורי רש"י בשבת דף קכ"ט ע"ב וערובין נ"ו סוף ע"א ואי אפשר לחלוק על האמת ותרתי איתנהי דהא עכ"פ מתחילת כניסת יום ש"ק עד סופי במשך כ"ד שעות היום מגיעים ד' שעות שעולה החולה שבתאי בחזרת חלילה וביום שבת הוראתו ביותר לקלקולא שביתה וחורבן ועצבות וציונו ד' לעשות את יום השבת קדש לד' יום מנוחה ועונג ושמחה היפוך הוראת המזל כדי לבטל רעתו ומ"ש מלאך הממונה על צדק הוא צדקיאל ועל מאדים סמאל לא כן הוא בס' רזיאל אבל על צדק ממונה ברכיאל ועל מאדים ממונה גבריאל כו' וס"א צדק צדקיאל מאדים סמאל כו' ע"ש דף י"ח. ואין אתנו יודע איזה נכון ולא היית צריך להזכיר מזה כי הוא עמוק ואין לנו עסק בנסתרות:

ה ומ"ש בשם ס' בינת יששכר טעם שדורות הראשונים האריכו ימים שהיה להם נשמות חדשות ולא כן האחרונים לכולם ניתן נשמות ישנות וא' מאלף זוכה לנשמה חדשה כו' והקשית מגמ' אין ב"ד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף משמע דלכל אדם בא נשמה חדשה מאותו הגוף שהוא כולו נשמות. אהובי בני נבהלת להשיב כי אדרבה היא הנותנת וזהו סיבת אריכות הגלות כי אלו אכשר דרי וזכו בכולם לנשמות חדשות וכבר היו כלים כל הנשמות שבגוף היה כבר מגיע זמן הקץ וביאת בן דוד, אבל בעו"ה רטא הדורות אחרונים גרמו להוליד בעונם רק נשמות מגולגלים שלא נתקנו בפעם א' ופעם ב' ארכו הימים ואין חזון נפרץ עד שיכלו נשמות שבגוף ועיין ספר הגלגולים להאר"י סוף פ"א ובסוף ס' התקונים טעם אחר על רבוי ומיעוט שנות דור ודור ויש לכוונם לדברים

הנ"ל אשרי מי שיודע האמת עכ"פ כל דברי חכמים קיימים והארכתי בדרשה בזה זה רבות בשנים:

ו ומה שכתבתי בענין אזהר' כל בן נכר לא יאכל בו דעיקר האיסור על המאכל. והבאת דברי הצל"ח בפסחים ע"ג שכ' דמ"ש הר"מ פ"ט ה"ז מק"פ שהמאכיל מן הפסח לבן נכר עובר בל"ת וא"ב מלקות היינו בל"ת דלפ"ע. אבל גוף אזהרת כל בן נכר לא יאכל בו קאי על הבן נכר עצמו כו' ותמהת הלא התורה רק לישראל נתנה ולא לב"נ וצ"ע וע"פ דעת הצל"ח ניחא לך מעשה דהאי ארמא' בפסחים דף ג' דתמוה למה חייב מיתה ובהנ"ל א"ש דעיקר אזהר' כל ב"נ ל"י בו על הבן נכר עצמו קאי כו' דבריך נכונים בזה והנה אעתיק לפניך מה שכתבתי בחידושי בפסחים וזה לשוני ההוא ארמאה כו' ואכיל פסחים בירושלים אמר כתיב כל ב"נ כ ל"י בו כו' ואשכחיה כו' וקטליה ורש"י בד"ה מי קא ספי לך כתב וז"ל וריב"ב ל"ה בידו להורגו וקשה למה נתחייב להורגו הרי אזהרות אלו בן נכר וערל לא יאכל בו אין ב"נ מצווה רק ז' מצות בלבד ואי משום גזל הא יהיב דמי כמ"ש רש"י ד"ה ריב"ב כו' ואני נתתי דמים כמו כן ולא היה אכילתו גזל בידו והישראל מוזהר שלא יאכילנו. ואולי י"ל ה"ט כיון דב"נ אסור בבני מעיים כבחולין דף ל"ג משום אמה"ח ופסח בעי' דוקא מקולס על כרעיו ועל קרבו וב"נ כיון דחייב בכ"ש דלא נתנו שיעורים הלממ"ס כ"א לישראל כמבואר ברמב"ם פ"ט מהל' מלכים לכ"ע טע"כ דאורייתא גבי ב"נ כמ"ש בתשו' חתם סופר ליו"ד ססי' י"ט, א"כ איכא באכילתו מקרבן פסח איסור אמה"ח ואזהרתן היא מיתתן ויותר נראה לי מכאן ראיה והוכחה להרמב"ם פ"ט מהל' ק"פ דגם הנכרי מוזהר על לאו דבן נכר לא יאכל בו ועליו קאי הלאו וישראל המאכילו עובר רק על לפ"ע כו' ודלא כמ"ש הכ"מ שם בהלכה ז' ועיין בצל"ח לקמן דף ע"ג שהעלה ג"כ כוונת הרמב"ם כן דגוף אזהר' כל בן נכר ל"י בו את הבן נכר מזהיר כו' ע"ש וצל"ע עליו דלא מייתי ראיה מסוגי' הכא דע"כ מש"ה נתחייב מיתה דאזהרתן זו היא מיתתן ומלבד דב"נ נהרג בלא התראה כאן היה מותרה ועומד. שהרי עצמו היה משתבח בזה כתיב כל ב"נ לא יאכל בו כו' ואנא אכלי משופרא כו' הרי מזיד היה כנ"ל ומה שארמאי זה נקט שני הפסוקים נ"ל לפי די"ל קרא דבן נכר היינו דוקא ישראל מומר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים כפירש"י והרא"ם בחומש וכן הוא בש"ס מסכת שבת דף פ"ז ע"א שיבר הלוחות וכו' ומה פסח כו' וי"ל איהו גרע מנכרי לכן אמר נמי קרא שני כל ערל לא יאכל בו כנ"ל עכ"ל בחידושי. והלך רואה שכוונת קצת לדבריי בעזה"י ואקצר כעת ונהניתי גם כן בדבריך אהובי בני נ"י כי יצאת לקראת נשק עם תלמידי הרב הגדול מוה' משה ליב כהן דיין ני' וכן אמת היה בפיך אשר העלית בכחך על הכתב להצדיק את תשובתי מאז

והנה קמה אלומתי וגם נצבה על מכוכה ב"ה והננו פורסים בשלום חותנך מחותני נ"י יהי חן ה' עמו ועמכם הוא יברך מסחרכם ומקחכם הלז יהיה. למזל טוב וברכה והצלחה אמן הדרוש בגיני בשלום כבוד ידי"נ הרב המאוה"ג מוהר"ר שמואל צילין דיינא רבא ני'. ובשלום ידי"נ הרב הגדול מוה' משה ליב כ"ץ דיין נ"י ובשלום ידי"נ הרב הגאון מוה' איצק וז"ב נ"י ריש דיינא ד' עליהם יחיו נאום אביך אוה"נ המצפה לראותך לעלות על במתי האושר והצלחה: הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה נו

חיים ושלום וברכה שמורה בכל וערוכה לכבוד ידי"א וידי"נ ה"ה הרב המאה"ג המופלג ומפורסם ריחו נודף כגן הדסים קש"ת מוה' שמעון אלבינגער נ"י אבד"ק ווראדש יע"א: יקרתו קבלתי לנכון וע"ד השאלה שנשאל מכ"ת בא' שרוצה לתקן ולבנות על מכונו יורה חדש בבית הי"ש שלו ע"י אומן מפ"ב א"י שאינו רוצה לבנות זולת ביום ש"ק כי מיד במש"ק מוכרח הוא ליסע בחזרה לביתו:

הנה פשיטא מלתא דלכל הדעות בסי' רמ"ג ורמ"ד דבר זה אסור ואפילו לשיטת הר"ת דמתיר בנין בית ג"כ בקבלנות היינו דוקא בדרך הבלעה. עם ימות החול אבל ליום השבת לחוד אסור לכ"ע כמ"ש הט"ז סימן רמ"ג סוף סק"ב ובסוף סימן רמ"ה סק"ג עש"ה ואפי' את"ל אפילו על יום השבת לחוד נמי כיון דקוצץ לו דמים על המלאכה ואין לישראל קפידא אם יעשה העכו"ם בשבת או לאחר השבת נכרי אדעתי' דנפשי' עביד לר"ת וקבלנות מקרי גם בכה"ג מ"מ בנ"ד שאין האומן עכו"ם מתרצה בענין אחר אלא דוקא לבנותו ביום שבת לבד ודאי יש קפידא לישראל בכך ויש לו ריוח במה שעושה העכו"ם בשבת כיון דבחול אין רוצה לעשותו כל עיקר. ומכ"ש באופן זה שהמציא מעלתו שיהיה בצנעה מבעל הבית וינעול החדר ההוא בעד האומן שלא יוכל לילך לחוץ כל יום השבת מפני הרואים עד אחר שיגמור מלאכתו בפנים תקנה זו היא קלקלתו שא"כ הישראל קובע מלאכתו לעכו"ם רק בשבת ומדינא אסור גם לר"ת ולא משום מראית העין בלבד אלא הרי הוא באמת שלוחו של ישראל כשאר שכיר יום שהרי סוגר בעדו חדרו ע"מ כן ואין זה דומה לאריסות דשדה ולא לעורות לעבדן וכלים לכובס נכרי וכל הראיות שמביא ר"ת לדינא אין ללמוד מהם בכה"ג בנ"ד להתיר קבלנות כנ"ל פשוט: וגם לפי דעתו דמעלתו דחשב לנדון זה ג"כ קבלנות ואיסורו רק משום מראית העין ולשיטת הרמב"ם והרא"ש דקיי"ל כן דלא כר"ת ויצא מעלתו לדון להמציא היתר עפמ"ש התוס' בכתובות דף ס' דבאיסור דרבנן מה שאסור משום מראית עין לבד מותר הוא בצנעה

וה"נ אמירה לנכרי מע"ש לכ"ע הוי רק שבות דרבנן וקבלנות דאסור רק משום מראית עין יש להתיר בצנעה את"ד:

הנה גם לחילוק התו' הנ"ל ע"כ הסוגיות חלוקות בזה כמ"ש המג"א ס' ש"א סקנ"ו וגם הרי ציין המג"א שם בסוף דבריו על הר"ן בפ"ק דביצה בסוגי' דאין מוליכין סולם לשובך שכתבתי' אחר לקושי' התוס' דכתובות ולדידיה גם בחשד איסור דרבנן איתא להא דאפי' בחדרי חדרים אסור וגם הרי הרז"ה ס"פ במה אשה והש"ג בפ' חביות הניחו בקושי' סתירות הסוגיות ולא ניחא להו לחלק בין חשד איסור דאורייתא ובין חשד איסור דרבנן אלא גם בדרבנן אסור אפילו בחדרי חדרים וכן הש"ך ביו"ד סימן ק"נ דעתו כן ע"ש וגם הירושלמי דמקשה על רב ממשנה דחולין מ"א ובשוק לא יעשה כן וכו' אף דבמקום מדרון סמוך לגומא רק מדרבנן אסור, ע"כ ס"ל דמ"מ אסור אף בחדרי חדרים וכן כתב הכנפי יונה ביו"ד סימן י"ב ומכ"ש בנדון שלפנינו לאו צנעה ממש הוא דהא אף שסגור יהיה האומן תוך הבית יי"ש קולו יוצא מכה בפטיש ונשמע ברחובות ועכ"פ לקרובים הדרים שם ולעוברים ושבים שם ואיכא מראית העין טובא ואסור:

אבל באמת גם בלא מראית העין אסור כה"ג מדינא וגם לר"ת וחלילה לי להקל בזה ומ"ש פרו"מ לתרץ קושית המג"א הנ"ל הדברים נכונים וראוים לאומרם וכיון מעלתו בקצת להגאון בס' צל"ח בביצה דף ט' ע"א בד"ה עוד נראה לענ"ד וכו' וגם מ"ש מעלתו בכוונת תוס' ר"פ המביא יעיין בספר צל"ח שם כעין זה והנני אוה"נ חותם בברכה ודש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה נז

במפתח בבא מזלא טבא טובא לכבוד אהובי צמידי חביבי תלמידי ה"ה הרב המאה"ג ה"ג המופלג חריף ובקי צדיק ונשגב שמו מוה' דוד סודיטץ נ"י האבד"ק בעטשקא יע"א ומצ"פ בק"ק פאסטאכא יע"א וכאל"ש:

נעימתו קבלתי ושמחתי על הבשורה טובה שבשרני מעלתו כי הרחיב ה' את גבולו כן יוסיף ה' להרים קרנו וישועתו להכין כסא דוד ולסעדו יזכני וישמיעני בשורות טובות ויראני בישועתו למען שמו באהבה אמן: וע"ד התורה אשר העלה בצע"ק ע"ד הרמ"א בא"ח סי' רע"ו דפוסק להתיר אמירה לגוי במקום מצוה או לצורך גדול אפילו באיסור מלאכה דאוריי' א"כ בסוף סי' תקפ"ו דפסק המחבר דוקא בדבר שי"ב שבות מותר אמירה לגוי להביא שופר לתקיעת מצוה וכו' (ושם כתב עליו) והא באין לו שופר ה"ל במקום מצוה וה"ל לרמ"א להגיה דאף במלאכה ממש שרי אלו דבריו:

ובמח"כ לא השגיח יפה בדברי הרמ"א ססי' תקפ"ו שסיים וז"ל (וע"ל סי' ש"ז) ור"ל בסי' ש"ז ס"ה הביא המחבר לשון הרמב"ם דאמירה לגוי באיסור שבות במקום מצוה מותר כגון לעלות באילן להביא שופר לתקיעת מצוה וכו' ושם כתב עליו הרמ"א וז"ל וע' לעיל סי' רע"ו ס"ב דיש מקילין אפילו במלאכה דאו' וכו' עכ"ל ולכן הראה מקום בסוף סי' תקפ"ו לעיין סי' ש"ז:

וע"ד הספק שנסתפק מעלתו בבנין בהכ"נ בשבת מלבד היתר הקבלנות דבשל רבים ליכא חשדא. הרי לדעת העיטור בהג"ה רמ"א סי' רע"ו וסי' ש"ז הנ"ל בלא קבלנות כלל נמי שרי אמירה לנכרי בשבת במקום מצוה אפילו במלאכה דאורייתא אלא דשבות רחוקה לא התירו במקום מצוה כמ"ש מג"א סי' רע"ו סק"ח אבל בתרתי לטיבותא מיהת במקום פסידא וגם מקום מצוה שבות רחוקה נמי מותר כמו דמקילין בדין קנין המכס משום הפסד אף שאין הקבלנות כראוי את"ד שאלת חכם:

הנה בהג"ה מרדכי פ' במה טומנין סי' תנ"ח בד"ה ושאל ר' ברוך וכו' הביא כמה סוגיות הש"ס שהקילו והתירו שבותים במקום פסידא ומ"ש גבי נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ולא התירו שבות דשבות במקום פסידא אף דכבוי הוי מלאכה שאצל"ג ועיין ר"ן ס"פ ר"א דמילה. ותי' דכולהו דשרינן במקום פסידא ה"ט דאי לא שרית לי' איסורא זוטא יבא לעשות איסורא רבהמשא"כ בכבוי וכו' עש"ה בביאור היטב והובא במג"א בקצרה בסי' ש"ז סק"ז א"כ טעם זה שייך בכל יחיד אבל בשל רבים וכ"ש ציבור ליתא לה"ט דאי לא שרית להו השבות משום פסידא יבואו לעשות איסורא רבה דרבים לא חשידי בכך ולפ"ז אין לצרף ה"ט דהפסד גבי בנין בהכ"נ להתיר מה"ט אמירה לנכרי לבנות שבות רחוקה:

וגם דעת העיטור הרי רמ"א עצמו שהביאו סיים עליו בסימן רע"ו דהוא יחיד כנגד רבים וכ"כ הט"ז סי' ש"ז סק"ד דהעיקר דלא כוותיה אפילו בשבות קרובה שגופו נהנה נמי לא והבו דלא לוסיף עלי' בשבות רחוקה דגם העיטור מודה אפילו במקום הפסד וגם מצוה נמי אסור אמירה לנכרי באיסור דאו'. והרי הוכיח במישור המג"א בסי' ש"ז סק"ז וסק"ח בשם המ"מ והרשב"א שאין מדמין בשבותין ואין לבבם להתיר אלא מה שאמרו חכמים. ומה גם דתרי טעמי קא יהיב מג"א בשם המ"כ לאסור אמירה לנכרי שיבנה בהכ"נ כיון שאין גופו נהנה ממנו ועוד דשבות רחוקה לא התירו עי' בס' תוספת שבת סי' רע"ו סקי"ג שם גרס הכי ועיין במג"א סימן תקנ"ז סקי"ג לטעם שבות רחוקה לא התירו אפילו לא יוכל לאפות ביום ב' דיו"ט ע"י אונס נמי אסור לאפות ביום ה' יו"ט ראשון על שבת אע"ג

דמקום מצוה ומקום פסידא נמי הוא שלא יהיה לו לאכול בשבת מ"מ לא התירו שבות רחוקה ואעפ"י שגופו נהנה מכ"ש דאין גופו נהנה:

באופן שאין דעתי מסכים להתיר האמירה לגוי בשבת לבנות בהכ"נ אפילו במקום פסירא בלא קבלנות וגם בקבלנות גמורה הרי כתב מג"א סימן רמ"ד סק"ח רק דהיה נראה להתיר בנין בהכנ"ס אבל העלה דמ"מ אסור משום ח"ה ועיין בבאר היטב שם בשם המ"כ ובפמ"ג סימן רע"ו במג"א אות ח' דאין להתיר למעשה אפילו בקבלנות גמורה ותמיהני מאוד על פרו"מ נ"י אם לא שאל תחילה את פה קדוש אמ"ו מר אביו הגאון נ"י על הוראתו בזה וימחול נא כבודו להראות לפניו מכתבי זה ויודיעני דעתו הרחבה מה הוא אומר בזה ואחתום בברכה כנה"ר ונפש אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה נח

חייא אריכא. ושלום וברכה. מאלקי המערכה. ברבי' והמשכה. לכבוד אמ"ו קדוש ד' מכובד ה"ה הרב הגאון הגדול צדיק יסו"ע נ"י ע"ה פ"ה קש"ת מו"ה פלק נ"י אב"ד ור"מ דק' שעטשען יע"א וכאל"ש:

מכ"ק מסדר וירא משוק פעסט העבר קבלתי ושמחתי בראותי מתוכו משלום אמ"ו הדר"ג נ"י וכה יתן ד' וכה יוסיף כו':

וע"ד דשאילנא קדמוי אם מותר בשבת לילך בספינות ובעגלות ההולכים באש ותמרות עשן שקורין דאמפ"ף שיף ודאמפף וואגען אחרי שהרשני כבוד אמ"ו נ"י לחוות דעתי דעת נוטה ודעת תורה בזה לעשות רצונו חפצתי והנני לדון לפניו בקרקע אם כי אין אתי דבר אשר לא שזפתו עיניו הבדולחים באיסור הליכה בעגלות משום תחומים כמבואר בסי' ש"ה סח"י ובמג"א שם סק"י ולענ"ד תמוה מ"ש מג"א שם וז"ל וכ"כ מהרי"ק שורש מ"ו ובמח"כ ז"א לכ"ע תחומין דרבנן ומשו"ה לא החמירו בהפליג בספינה ג' ימים קודם שבת. אבל תוך ג' ימים איסור תחומים דרבנן יש אע"ג דאיהו לאו מידי עביד ומיא ממטו ליה לספינה או גוים המלחים. ומכ"ש בקרון דאיכא משום תחומים אפי' כה"ג שהגוי מוליך אותו וע"כ א"כ מ"ש מהרי"ק שו' מ"ו הנ"ל ענף ב' בקרון ה"ט לאסור שמא יחתוך זמורה וכו' ה"ט לאסור אפילו תוך התחום וצל"ע על המג"א שהבין כוונת מהרי"ק להתיר וז"א צ"ל וגם בספינה ההולכת ע"י אומנות אש ועשן אף דנעשה בשביל רוב גוים ומבואר בסי' רע"ו בגוי שהדליק נר למסיבה שישראל וגוים יושבים אם רוב גוים שרי נמי לישראל הרי דעת הטור וסייעתי' בב"י שם לחלק בין הדלקת נר להבערת אש אפילו גוי שהבעיר אש לחמם לצורכו לבד אסור לישראל להתחמם כנגדו שמא ירבה בשבילו

ואפילו החולקים בב"י שם ולא מחלקים ביאר הב"י טעמם דס"ל כמו בהדלקת הנר נר לא' נר למאה הכי נמי בהבערת אש מועטת סגי להתחמם למאה ב"א. והיינו להנאת חימום דוקא. אבל להוליך ספינה או העגלה בכח האש הדוחה ודאי לפי רבוי וכובד המשא שעל הספינה והעגלה צריך להוסיף כח האש ברבוי משקה השורף שאם תשש כח האש מן הנמנע הוא שידחה בכח חזק משא כבד מהרבה בני אדם ושאר משאות כ"ע מודו בזה דחיישי' שמא ירבה בשבילו. ולפי"ז הא דכתב בס' התרומה סי' רמ"ח הובא בב"י סי' שכ"ה וז"ל ועל הגוי שאפה הלחם בשבת וכו' יש פנים להתיר וכו' כמו גוי שהדליק נר משתמש לאורו ישראל ויש פנים לאסור דלא דמי לנכרי שהדליק הנר דאיכא חילוק בין מידי דאכילה למלאנה אחרת וכו' עכ"ל. ותמוה הרי אפה פת לא למדליק נר דמי אלא למבעיר אש דאסור לכ"ע וצ"ל דספר התרומה לטעמיה קאי דהשוה מבעיר אש למדליק נר אבל על הטור בסי' שכ"ה שכתב בשם להתיר פת של גוי שנאפה בשבת דאפייה אינה אוסרת כיון דבשביל גוים הוא קשה והרי הטור לטעמיה בסי' רע"ו במבעיר אש בשביל גוי ס"ל אסור לשמש לחמם לאורו ואפה פת הרי דמיא טפי למבעיר אש ולא למדליק נר. דודאי להרבה בני אדם ע"כ טפי בעי לאפות ולהבעיר אש גדולה יותר צריך לאפות פת הרבה יותר וצ"ע. וע"כ צריך לחלק כדברי אמ"ו הגאון גבי פת ה"ט שכבר נגמרה המלאכה ועברה בשעה שנהנה ישראל ואכל את הפת לא חיישינן ביה שמא ירבה בשבילו. מה שאין כאן לחמם בהבערת האש שהנאת חימום הוא בשעה שעושה הגוי מלאכת הבערה מה"ט הבערה לחלק יצאה דשמא ירבה בשבילו. וא"כ הה"ד וכ"ש דמה"ט אסור ההליכה בשבת בקרונות ההולכים בכח האש ותמרות עשן אף שעושין בשביל רוב נכרים מעתה החילוק שכתב מורי מסברתו בין פת להבער' אש לחימום הוא מוכרח. וגם החולקים על הטור בסי' רע"ו גבי הבערת אש לחימום מודים בהילוך הקרון בכח וגבורת אש כיון דנהנה בשעת מלאכה ממש ול"ל בי' נר לא' נר למאה ודאי חיישינן שמא ירבה בשבילו וכו' כנ"ל ואפילו בתוך התחום נמי אסור מה"ט דאמרן ולכ"ע ומכ"ש לחוץ לתחום. ועי' מ"ש מג"א סי' רס"ו סק"ז וכ"ז בעגלות כן הוא דלפי רוב המשאו צריך להוסיף כח האש במשקים השורפים אבל כה"ג בספינה אין להוסיף כח האש לפי כובד המשא אלא כח הלאקאמאטיף אחד הוא מתחילת נסיעתו בין לרב או מעט משאות לפי שכח המים מסייע להוליכה אין אסור בספינה לכ"ע. אלא הרי לדעת הר"י בב"י סי' רמ"ח וגם דעת בה"ג בב"י וש"ע סי' תרי"ג אסור ההילוך בספינה שהולכת כדרכה בכח המים לבד נמי ואפ"ה תוך התחום איסור שיטה אא"כ קנה שביתה. מבע"י והב"ח פוסק כן וכן הפמ"ג בסי' תרי"ג וכן בתשו' מור"ם זיסקינד סי' א' יעו"ש אבל בקנה שביתה

עבע"י מותר בכל ענין גם בספינה שהולכת על ידי הדאמפף וכן עמא דבר. אבל בעגלה אסור בכל ענין מדינא כנ"ל:
(הג"ה מבן המחבר. עי' תשובת תשב"ץ ח"א סי' כ"ב ותשו' מהר"י הלוי אחיו של בעל הט"ז סי' י"א ותשו' רדב"ז ח"ג סי' תק"מ ובתשו' הריב"ש סי' י"ז):
ואחתום בברכה כנה"ר והנשאה ונפש תלמידו המצל"ה ודש"ת:
הק' יהודא אסאד:

תשובה נט

מכבוד אמ"ו הגאון המפורסם רשכבה"ג צדיק יס"ע מוהר"מ בנעט אב"ד נ"ש והמדינה זצלה"ה וזיע"א אשר השיב לשואליו דבר ונשמט מתוך המכתב תשובתו זו שנדפס בספר קטן תולדות מרדכי ואתי לידי וזכיתי בה והעתקתיו פה וז"ל הזהב מסולה מכתם ופז אות באות:
ע"ד אם יש לנגן במינים ועוגב בשבת בשעת התפלה והשיר ע"י אינו בן ברית:
הנה ידועים דברי הראב"י שבש"ע א"ח סי' של"ח דמתיר לנגן ע"י גוי כדי לשמח חתן וכלה. והטור כתב שם וז"ל אבל אני כתבתי למעלה דאסור והיינו בסי' ש"ו הביא דעת התו' והרא"ש דאפילו שבות דשבות אסור אפילו במקום מצוה והמחבר תופס כהרמב"ם להתיר שבות דשבות במקום מצוה ע"כ הביא כאן דעת המקילין בתחלה ולכאורה י"ל דדוקא במצוה לגוי לנגן דרך מקרה כמו גבי שמחת חתן וכלה זה ה"ל רק שבות דשבות דהא אינו מצוה לגוי לתקן כלי שיר כלל. משא"כ בקובע מלאכתו לגוי שינגן כל שבת ושבת שיש לחוש מסתמא יקולקל לפעמים הכלי שיר ויהיה צריך לתקנו בשעת הניגון וה"ל כמצווהו לתקן כלי שיר עצמו דמ"ל מצווהו על דבר אשר היום לעשותו או מצווהו עכשיו על שבת אחרת שיבא. ס"ס חדא שבות הוי. אך באמת ז"א דכלי העיגוב שקורין ארגי"ל אינו מכלי המיתרים והנימין לא שייך סברת רש"י בעירובין ק"ב. אלא עשוי מכלים חלולים קטן וגדול שם הוא שואפים רוח ומריקים האויר מפיהם לפי פגישת המנגן בהם. ממש אין שייך בזה תיקון הכלי שיר ע"י המנגן דבאם יקולקל א' מהכלים חלולים אין התיקון קל. או לא נעשה כלל ע"י כ"א ע"י האומן המוציא כלי למעשה מתחלה והדר ה"ל שבות דשבות. אמנם בלא"ה אינו דומה כלל לדהתם דשם י"ל לראב"י דלשמוח חתן וכלה ה"ל מצוה אבל לנגן בשעת התפלה או בשעת השיר מאי מצוה איכא בדבר. דאין להתערב שמחת זר מעשהו בשמחת הנפש אשר בשעת אמירת השיר והשבח עוז ותעצומות לאלקינו והשיר שהיו הלוים אומרים עיקרו בפיו ע"ד נגינות הטעמים שלנו. וכל תיבה ותיבה היו מנגנים לפי עניינה ותכונתה משא"כ בנ"ד הנגינה ע"י עוגב

אין לו ענין לאמירת השיר שלנו. ואדרבה מבלבל דעת המכוון ובמקום אשר יכון כי יתהלל המתהלל השכל וידוע את ד'. יכין לבבו לשמוע ניגון המנגן כי יערב לו. וכיון דליכא מצוה לכ"ע אין להתיר ועוד לפי הנשמע עומדים גם שני עברים מקשקשים בזוג כדי להשמיע אל המנגן. ודבר זה ה"ל שבות על ידי ישראל דאסור לכ"ע אף במקום מצוה: ובר"פ החליל שלא היה מכה ביום טוב כתבו התוס' שם ואע"ג דאין שבות במקדש מ"מ לא התירו מ' שבות שמחת בה"ש דשמחה יתירה הי'. ור"ל דלא התירו שבות במקדש רק שבות דצריכה למצוה כמו שכתב תו' שם ע"ב בד"ה ורבנן ושמחה זו של בה"ש אינה מצוה כ"כ ולא התירו במקדש ומינה יש ללמוד דהה"ד לשבות דשבות בגבולין למ"ד דשרי במקום מצוה. מ"מ צ"ל מצוה ממש ולא למלתא יתירתא ובודאי הניגון ע"י עוגב לא עדיף מצותה טפי מהניגון ע"י חליל לצורך שמחת בה"ש. מיהו למ"ש התוי"ט בעירובין פ"י משנה י"ב בד"ה והעליון כאן וכאן כו' דלאו כל שבותין התירו במקדש כו' ר"ל דיש שבותין חמורים ולדבריו מ"ל דהא דאסור להכות בחליל ביום טוב לאו משום דשמחה יתירה היה אלא משום דשבות זה לנגן בכלי שיר חמירא משארי שבותין. א"כ גם לפי"ז יש ללמוד ממנה לשבות דשבות בגבולין דאין להתיר במקום מצוה דהא לא בכל שבות דשבות התירו כמ"ש במג"א סי' ש"ז סק"ז ע"ש הה"מ ותשובת הרשב"א א"כ בין כך ובין כך נראה דאיסור גמור הוא לנגן בעוגב בשבת ע"י אינו בן ברית ומכ"ש לאותן המקשקשים בזוג דמחללי שבתא מדרבנן כו' עכ"ל מורי הגאון זיע"א: עי' תשובת שער אפרים סי' ל"ו ותשו' אבן השוהם סי' נו"ן:

תשובה ס

שלום וכל טוב לאהובי ידידי צמידי ה"ה הרב המאוה"ג. מעוז ומגדל. עוסק בתורה יום וליל. גבור החיל. החו"ב העצום צדיק תמים כש"ת מו' דוד ביסטריץ נ"י אבד"ק מילכדארף:

מכ"ק קבלתי ע"ד שנסתפק מעלתו נ"י אי שרי ליטול בשבת הגרעין חטה מתוך גרון האווזא המסוכנת עי"ז בהלעטה ופשיט ליה מעלתו להתיר מדין המראת והלעטת האווזות שהתיר בתשוב' הרמ"א סי' ע"ט מ' צעב"ח וק"ו ליטול מהם הגרעין כדי לחיותן ע"כ ועי' במג"א סי' ש"ה סקי"ב ולע"ד אי משום הא יש לדחות דודאי מ' צעב"ח דאורייתא שרינן המראה משא"כ כדי לחיותן עוף המסוכן למות. אף להמית בידים הבעל חי לית ביה משום צעב"ח כמ"ש בתשו' נוב"י תניינא יוד סי' י"ג מש"ס דחולין ז' ואין כאן ק"ו ועי' תשו' עבודת הגרשוני סי' י"ג וסי' י' ובתשו' שמש צדקה חיו"ד סי נ"ז: (הג"ה מבן המחבר. עי' תשובת בית יעקב סי' מ"ב וסי' קל"ח ותשו' ח"ס חיו"ד סי' ק"ג ובתבואת

שור סי' כ"ג סכ"ו ונוב"י מה"ק חי"ד סי' פ"ב ור"ן חולין י"ט גם עיין בנמ"י בב"מ ל"ב דלאו כל צעבע"ח שווין דיש צעב"ח שלא התירו עליו אפילו טרחה ומביא ראיה מביצה דף ל"ז ע"ש,. וגם נ"ל ראיה דלא התירו שבות ע"י ישראל מ' צעב"ח. דאל"כ ק' מפה"ג בפסחים י"א בבכור שאחזו דם דאסור להקיז כו' משום אדם בהול כו' והק' מקרצוף דה"ל לחוש וק"ל הא גם החשש דאדם בהול הוא רק גזירה ואיסור דרבנן ואמרינן דבמקום צעב"ח אתי' דאורייתא ודחי' לדרבנן. עוד יש לעיין בהר"ן בשבת קכ"ח ובמג"א סי' רס"ו סי"ב ובהגה"מ בפ"ב דבב"מ והבן): ועוד בהמראה אין בה שום מלאכה רק עובדא דחול משא"כ לדחוק בחזקה בצאור עוף להחזיר מתוך גרונו הגרעין חטה. לפעמים עושה חבורה בהוצאת טיפת דם ע"י דוחק וחיכוך הגרעין בגרון. אמנם נלע"ד היתר פשוט ויש ללמוד הא מהא דמסכת שבת דף נג ע"א והוא הלכה פסוקה בש"ע סי' שנ"ב אין מפרכין לבהמה גלדי מכה ולא סכין אותה בשמן כו' אבל בתחלת מכה דאיכא צערא שרי ופירוש הר"ן אפילו בידים והתם משום לתא דאיסורא הוא משום גזירה דשחיקת סממנים. וגם מבואר בש"ג ר"פ במה בהמה שם דאף בשמן ושומן וחלב קרוש שרי אפילו דאית ביה מ' ריסוק וגזירה מ' פירות העומדים למשקין דהו"ל נולד יע"ש ובמרדכי. וגם לפרך המכה יש לחוש להוצאת ליחה ודם ושרי מ' צערא דבהמה ה"נ ליטול הגרעין חטה מגרון העוף. וגם יש ללמוד כן מהא דהמרדכי ס"פ במה בהמה שבת נ"ג שם והוא בש"ע של"ב ס"ד בהמה שאחזה דם אם הוא ספק שאם לא יקיזו לה דם תמות דחינן איסורא דרבנן אמירה לנכרי שבות ויליף ליה ממתני' דבכורות דף לג בכור שאחזו דם יקיז כו' דאי לא שרית ליה אתיא למיעבד ביה איסורא דאורייתא לכן דחינן איסורא דרבנן ע"ש הרי גם שבות דאית ביה מעשה שרינן מה"ט והה"ד נמי ליטול הגרעין חטה מגרון עוף שמסיכן למות בספק אם לא יטלנו וא ואיסור נטילתו ממנו אינו אלא איסור שבות דרבנן שרי' ליה משום אדם בהול על ממונו כו' ועי' מג"א סי' ש"ז סק"ז:

נאם ידידו הדוש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה סא

בחדש אדר שלמא אשדר. לפרי עץ הדר. בקדש נאדר ה"ה אהובי בני. הרב החריף ובקי גדול בתורה. ושלם ביראה טהורה. ובחכמה מפוארה. גן הדסים. כש"ת מו' אהרן שמואל ני' אבד"ק קאטה:

גי"ה קבלתי וע"ד שאלתך הקדומה בדין ליטול גרעין חטה מתוך גרון האווזא בשבת שלא תמות ונודע לך תשובתי מאז ועתה עלה בדעתך לאסור משום מלאכת מתקן דאין לך תיקון גדול מזה דמה לי תיקון כלי מה לי תיקון גברא כבשבת ק"ו. ושוב הבאת מספר יד

מלאכי ד' קנ"ב ומשמי' דהרא"ש במג"א שכ"ג סקי"ד וט"ז סק"ז דכל שאינו תיקון בגוף הכלי הו"ל כמסיר גרף של רעי ולית ביה משום מתקן):

יפה כתבת ותרצת. ונ"ל ראיה לזה מש"ס שבת דף ק"ו הנ"ל דלא משכח מתקן בחובל דחייב אלא בצריך הדם לכלבו והל"ל ג"כ או שחובל הוא לרפואה שמקיז דם לאחיזת דם. וע"כ משום דזהו רק מסלק היזק והחולי הוא ה"ל כמסיר גרף של רעי מוציא מותרת דם אבל תיקון גברא דקאמר הש"ס היינו כמ"ש בחי' הרשב"א שם שמתקנו לאכילת תרומה וקדשים ור' יודא דמחשיב ליה תיקון אף שתיקון הוא אצל אחרים ומלאכה שאצל"ג הי' איהו ס"ל מלאכה הצריכה לבד בעי' אף שאצל"ג. אבל אנן קיי"ל כר"ש איהו קרי למילה מקלקל בחבורה משום דתיקון גברא להאכילו בתרומה וקדשים אינו תיקון בגוף המילה אלא אצל אחרים וה"ל מלאכה שאצל"ג וקיי"ל פטור אבל התיקון מצוה כיון שאין התיקון בגוף הדבר אלא שהוא מצוה גם לר' יודא לא חשיב תיקון. איברא התם מיירי לענין מתקן דאורייתא לחייב עליו משום מכה בפטיש בעי' דוקא גמר מלאכה הו"ל תיקון בגוף הדבר שיהיה ראוי למה שלא הי' ראוי הכלי קודם התיקון אבל מדרבנן מצינו גם תיקון מצוה הוי תיקון כמו מיעוט ענבי ההדס בתו' סוכה ל"ג ויומא ל"ה ושבת ק"ג וכן בהפרשת חלה ותרומה וכיו"ב הרבה אמנם מכל מקום דוקא בכעין דאורייתא תיקנו במחוסר תיקון זה הי' מתחילת הווייתו: משא"כ כה"ג של"ה חסר תיקון זה מעולם אלא שאירע בו קלקול וצריך לתקנו להחזירו כבראשונה לסלק היזקא והחולי הו"ל רק כמסיר גרף של רעי ולא אסור משום מתקן כנ"ל:

ומה שכתבת הא בע"ח מוקצין הן בשבת ובמקוצה אפילו טלטול במקצת אסור עי' ר"ן בשבת דף קנ"א והו"ל לאסור בטלטול נ"ל דז"א דבמקום פסידא מותר לטלטל מוקצה וכמ"ש במג"א סי' רס"ו סי"ד ועי' בב"ח סי' ש"ח בהאי תרנגולת שברחה בשבת קכ"ח פי' גם כן משום פסידא מותר לטלטל ועי' בסי' של"ד בשם ס' התרומות וגם אתה רמזת מזה: וע"ד הספק שנסתפקת ע"ד הפלומפ"ק הנעשה לשאוב מים שנעשה מחדש. אי שרי לשאוב ממנה בשבת. מתרי טעמים א' משום דע"י רבוי השאיבה מתרחב המעיין תמיד כיון שנעשה מחדש עדיין דומיא דסכין בכותל בש"ע א"ח סי' שי"ד דאסור להוציא מה"ט דמתרחב הנקב עי"ז:

נ"ל דלא דמי דהתם נראה בחוש הראות שמתרחב הנקב ע"י הכניסה ויציאה. אבל פלומפ"ק מאן יימר לן דהכי הוא דלמא אין מתרחב המעיין כלל ע"י השאיבה. ואם גם מתרחב המעיין עי"ז. אינו נראה לעין תחת הארץ הוא ואין שם מלאכה כלל אלא בגלוי ככל אבות מלאכות שהיו במשכן בגלוי הוה חוץ ממלאכת זריעה דליתא במגולה אלא

במכוסה הזרע בקרקע כדאיתא בתו' שבת דף נו"ן ע"ב הטומן לפת ועיין במגן אבות דף א' מזה. דהתם חיובא דזריעה הוא אף שודאי לא ישרש בשבת מ"מ כיון שזורע אדעתא שישרש וממילא ישרש הו"ל עכשיו זריעה הגורם השרשה. והרי האי דינא דסכין התחוב בכותל מקורו הוא מתה"ד סי' ס"ז וביאר טעמו משום דמוסיף הרחבת הנקב ותנן הקודח כ"ש חייב משום בונה ולא אשכחן בונה וקודח כה"ג תחת הארץ שיהיה חייב הרי אין רואה ואי אפשר להתרות בו. ועוד הרי אינו מרחיב המעיין בידו ממש ר"ל בסמוך לידו בכח ראשון ששואב אלא ברחוק מידו בעומק הארץ גורם ע"י שאיבתו בהרבה כחות בזאח"ז שמתרחב פי המעיין ואין לך כלאחר יד גדול מזה ועי' בחולין ל"א דכח שני אינו כח גברא. וגם הוא רק גרמא בעלמא ופשיטא שאין בזה נדנוד איסור כלל וכלל: (הג"ה מבן המחבר עי' בחולין דף י"ו בסכנא דמיא דכח שני הוא רק גרמא ועי' בשבת דף ק"כ ובא"ח סי' של"ד סכ"ב דגרם מלאכה מותר ורשב"א בשבת שם):

גם הערתך בטעם ב' בזה כיון דתמיד באים מים תחת לארץ מהמעיין הו"ל נולד וכמ"ש כה"ג בתו' ביצה ל"ז בבהמה שגדלה והלכה ובמג"א סי' שי"ח סק"ח גבי פירות שגדלו ותוס' בב"ק ס"א ע"א. אין דמיונם שוה דהתם ודאי שניתוסף על הבהמה ועל הפירות מה של"ה בעולם תחלה נולד גמור הוא. משא"כ המים גם מתחלה היו בעולם תחת הארץ [ועי' תוס' ריש ביצה ע"א] רחוק הרבה מפי המעיין אלא ע"י השאיבה נתקרבו ונמשכו אל פי המעיין כיון דבמקומו בעולם היו לא מקרי נולד. ומה שדולה הוא אותם מעומק הארץ ממטה למעלה הוא כמו פירות הנושרין מן האילן מלמעלה למטה ול"ה נולד. וגדולה מזו אמרי' בערובין מ"ה מיא בעיבא מבלע בליעי דוקא נולד הוא אבל אי מינד ניידי ל"ה נולד. א"כ מכ"ש מים הנובעין ממעיין תחת הארץ הא ודאי מינד ניידי. ומשום איסור תחומים נמי אין לחוש כמו דאין תחומין למעלה מיו"ד ה"נ וכ"ש שאין תחומין למטה מיו"ד תחת הארץ דמ"ש וגם עדיפא אפילו את"ל יש תחומים למעלה מיו"ד היינו דוקא שנראה לעין שבא ממקום רחוק השטח. משא"כ למטה בעומק הארץ אין שטח המרחק נראה לעין לכ"ע אין בזה איסור תחומים ומוכח הכי בערובין מ"ה ע"ב עש"ה. ותל"מ בזה:

נאם אביך חותם בברכה הדש"ת הק' יהודאסאד:

(הג"ה מבן המחבר. ועי' בנתיב חיים סי' ת"ה ומג"א סי' שכ"א ס"ז וצל"ח ר"פ אלו דברים וט"ז יו"ד סי' רס"ח סי"א. ובסברא הנ"ל מתו' קושי' תה"ד דקיי"ל דביום טוב אסור לבטל אי' משום דהוא מתקן עי' מג"א שכ"ג סי"ד ומ"ש מעצים שנשרו כו' דמותר להרבות עליו עצים כו'. ובהנ"ל א"ש דשם אין תיקון בגוף הדבר ולכאורה י"ל ראיה לאסור משום

מתקן לפמ"ש המג"א סי' תקפ"ו ס"ט דאסור ליטול הסתימה משופר ביו"ט כו' ע"ש ועי' שעה"מ פ"ב מיו"ט וצל"ח ביצה י"ב):

תשובה סב

אל מעלת הרבנים מובהקים. מאורות הגדולים. מלאים זיו ונוגה מפיקים לשמור ולעשות תורות וחקים. ה"ה כבוד הרב המופלג וצדיק נשגב מו"ה ישראל עפשטיין נ"י ובנש"ק כהנא רבא קדישא מו"ה מנחם מענדיל ראפאפורט נ"י ושלישי בקדש כבוד תלמידי הותיק הרב המופלג שנון מו"ה משה מרדכי נ"י ב"צ דק"ק פאפע יע"א:

יקרתכם קבלתי בשבוע העברה ביומא דטרידנא טרדא דמצות טובא והיום פניתי וראיתי המאורע אשר עליו שאלתכם מנחתום ישראל ששכר מן הדוכס יר"ה את הארענדאטערס. שכל הארענדאטערס שלו צריכים ליקח מאותו נחתום דוקא לחם. זעממע"ל חם חדש בכל יום ויום למכור בחנותם כנהוג. וסבור היה השוכר שבכל יום ש"ק מניח כל הריוח לאחד מנחתומי עירו שהוא יאפה ויספיק נחם חדש לכל הקונים המשועבדים לו ליקח ממנו. הן עתה אש הקנאה בערה בכל נחתומי העיר ואין א' מהם רוצה לעשות לו כן. ובא הנחתום לשאול להמציא לו היתר באופן שיתן כל הריוח של שבת להנכרי אשר יאפה בשבילו בביתו של הנחתום ישראל השוכר והוא לא ירצה כלום ליהנות ממלאכת שבת כי פרנסתו תלוי אם לא ישמור חקו כמ"ש בקונטראקט שלו ואבד משפטו והפסדו גדול מאוד. וחתרו מעלתו כת"ר נ"י צד היתר לדמותו לדין המכס בססי' רמ"ד לתי' הטו"ז סוף סק"ו אבל סתרי דברי הט"ז גופי' מתשו' מהרש"ל סי' ק' בדין יהודי ששכר בישול המלח כו' מובא במג"א סוף סקי"ז שביאר לחלק בין מרחץ ותנור דאסור ה"ט לפי שנקראת על שמו משא"כ גבי קבלת מכס והכלים של בישול המלח אין נקרא על שמו ולפ"ז בנ"ד נקראת על שמו ואסור:

הנה בתשובת מהרש"ל הנ"ל בהדיא כתב לחלק בין קבלת המכס דשרי משום פסידא ובין בישול המלח די"ל שאסור מתרי טעמי חדא דמי יימר שחשיב הכא פסידא גמורה אלא מניעת רווח בזה שאינו עוש' היום כו' משא"כ שכבר נתחייב לו ומפסיד ועוד במכס אינו שוכרו למלאכה אלא לקבל המעות ואם היה פקח לזכור כל הדברים ל"ה צריך לכותבן משא"כ בבישול המלח [וזה צ"ע עליו שהעלים עין מדברי הב"י סי' רמ"ד שביאר טעם המרדכי דלא התיר במכס מה"ט שאינו שוכרו למלאכת הכתיבה או משום דסתמא לכתיבה עומד או משום דאמירה לנכרי גם בשבות אסור] אלא בבישול המלח מותר גם בלא טעמא משום פסידא אלא משום דקיבולת ממש הוא על שנה או חדש כו' ולא קובע המלאכה רק על שבת לבד כמו בקבלת מכס. וקיבולת דתלוש שרי כל

שאין נקראת על שם הישראל והוא בתוך התחום כו' אבל מקרבא למתא אסורא פי' שיודעים תוך הענין כו' ועוד דלמא מקלע אורחים יע"ש. א"כ ודאי גם בנ"ד בנחתום שאינו קבולת ממש שהרי קובע לו למלאכתו רק בשבת לבד ומלאכה דאורייתא הוא כמו במכס. מי יימר דחשיב פסידא גמורה אלא מניעת ריוח הוא מה שאין עושה היום כמו אותו ששכר הארענדע על בישול המלח דתשובת מהרש"ל הנ"ל. דגם את"ל יאבד משפט הארענדע א"ז הפסד מכיסו אלא מניעת ריוח לבד וראית המרדכי להתיר משום פסידא הוא מדתניא מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי כו' היינו הפסד מכיסו דוקא וגם זה אינו ברור ודאי שיאבד משפט הארענדע עי"ז שישבות בשבת מלמכור כלל זה לחמם חם להמשועבדים לקנות ממנו. אדרבא נ"ל קרוב לודאי הוא שאם יציע דבריו לפני השר הדוכס יר"ה כי להיותו יהודי שומר שבת מחללו כדת תוה"ק פגעו בו קנאים הנחתומין נכרים כדי להדאיבו ולהעליל עליו ליטול הארענדא מידו בלתי ספק כי יתרצה לו האדון [וגם לכבוד יהיה לו ליהודי הנ"ל] ויצוה פקודתו על כל בעלי חניות שבע"כ יקחו ממנו כל ששת ימי המעשה חוץ מיום ש"ק ואולי גם יניח לו ממחיר דמי הארענדע קצת וירווח לו אף שבזה לא איכפת ליה להנחתום ישראל שהרי הוא אינו רוצה ליהנות כלל ממלאכת שבת אלא שהנכרי יקח כל הריוח לעצמו עכ"פ לא יפסיד דבר וכתיב שומר מצוה לא ידע דבר רע. אפילו מניעת הריוח ולא דמי כ ל למי שהחשיך בדרך כו' וקבלת מכס שהוא פסידא ודאי גמורה כנ"ל. וגם קבלת מכס וגם בישול המלח אינם בביתו של ישראל דאפילו בתוך תחום של ישראלים אחרים כו' חיישי' דמקלעי אורחים דלא ידעו כו' ואסור ומכ"ש בנ"ד בביתו של הנחתום ישראל. הרי מלאכה מפורסמת גם בתלוש דינו כמו מלאכת מחובר אע"ג דבדידיה קטרח הגוי אסור להניח לו לעשות מלאכה מפני הרואים שאינם יודעים יחשדו אותו בני עירו ואפילו בני ביתו שלצורך ישראל עושה:

והרי עדיפא פסק הטו"ז רסי' רמ"ד וז"ל כ' המג"ר פ"ק דשבת בשם ר' שמחה דיש ללמוד מן הירושלמי דהשפחות אסורות לעשות מלאכה בבית ישראל בשבת עכ"ל. והטעם מפני הרואים שלא יאמרו מלאכה של ישראל הוא עושה עכ"ל. ואע"ג שדרכן של השפחות בכך לעשות מלאכת של עצמן בזמן שהן פנויין מלעשות מלאכת בעה"ב גם בחול מ"מ אסור בשבת מפני החשד הרואים ק"ו נכרי אחר שבכל ימי החול אינו אופה לצורך עצמו בביתו של הנחתום ישראל ודאי כן יחליטו כל הרואה אותו אופה שלצורך הבעה"ב ישראל הוא עושה ואפילו הא"ר שהשיג על הטו"ז בדין השפחה במלאכת עצמן דמותר מהדין יעו"ש. אבל בכה"ג בנ"ד שאין דרכו בכך רק בשבת לבד ודאי מודה הא"ר

דאסור מפני החשד כנ"ל. והרי עיקר דינים אלו אי חיישי' לחשדא תליא רק במנהג רוב אנשי המקום כמ"ש הטור וש"ע סי' רמ"ג ס"ב ומכ"ש כה"ג בנ"ד לא יעלה על דעת שום אדם שבעה"ב יניח את הנכרי לאפות בביתו מלאכת הנחתומים וכל הריוח יטול הנכרי לבדו לעצמו בכל יום שבת. ובודאי יחשדוהו שלצורך בעה"ב הנחתום שהוא האומן הנכרי עושה שליחותו ואין לך נקרא שמו עליו גדול מזה כנ"ל:

ולא זו בלבד שאסור מפני מראית העין וחשדא כנ"ל אלא גם משום לתא דשכר שבת נמי איכא דהא אין ספק כלל שהנכרי ההוא שיאפה בכל שבת וימכור ויטול כל הריוח לעצמו בביתו של הנחתום ישראל ודאי יחזיק לו לטובה וחנות לכל הפחות בש"פ והוא שיעור לשכר שבת דאסור בש"פ הוא כמ"ש בספר תוספת שבת סי' ש"ו. וההיתר משום פסידא שמא אי לא שרית ליה שמא יעבור כו' כמו במי שהחשיך בדרך כו' ובקבלת המכס כו' ואילו במרחץ ותנור לא שריין מה"ט תי' הט"ז לחלק הני שעל הרוב הפסד גדול הוא לכן התירו מה"ט והמג"א בשם המרדכי תי' משום דהוי כמציל מידם שזה עדיף טפי מהפסד והלבוש תי' דוקא בהני הפסידא מפורסמות התירו מה"ט יעו"ש ובס' א"ר וכולהו שינוי' ליתנהו כאן בנ"ד דמי יימר שהוא הפסד גמור הא י"ל רק מניעת ריוח בלבד הוא זה כמ"ש מהרש"ל הנ"ל בשכירות ארענדא על בישול המלח ה"נ שכירת ארענדא על אומנת הנחתום כו' משא"כ קבלת מכס כו' וכיו"ב וגם מניעת ריווח אינו בודאי כי נכרים דברי אמת ויצא כנגה צדקו במשפט השר הדוכס כאשר ביארתי לעיל [איברא כיון דנכרי אדעת' דנפשי' עביד מותר גם לישראל ליטול ריווח כבנוב"י מהדר"ת סי' ל"ח ולא כהשואל עש"ה. אבל בנ"ד אסור מכל הני טעמי הנ"ל] באופן שלדברי הט"ז גם מריש הסי' גם מסוף הסי' מ"ד אסור בנ"ד ולא כמ"ש מעלתכם יצ"ו ממשמעות הט"ז להקל וגם בלא"ה דהרי אין לדמות כל השבותים להדדי כמ"ש המג"א סי' ש"ז סק"ז וגם יש לחוש לחילול השם בנ"ד כעין שכתב הפמ"ג במג"א רמ"ד אות' ח' על מקולין של ישראל ברחוב מפורסם בעיר לבוב כו' שהם אין עושין כן ביום חגם כו' עש"ה ומה גם בדור פרוץ כהיום בעוה"ר כמו שגם פרו"מ נ"י העירו. בכן אקוה שהשואל ישמע לדבריכם ולדברינו: ועוד אדבר בענין זה הנה הריב"ש סימן שפ"ז העלה בפשיטות השואל והמשיב ממתני' שבת קכ"א נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה אפילו לר"ש קתני לה אף דס"ל משאצל"ג פטור ומכבה את הדליקה לדידיה פטור וה"ל רק אמירה לנכרי במלאכה האסורה משום שבות אפ"ה אסור אפילו במקום פסידא גדול ומכ"ש אמירה לנכרי במלאכה דאורייי' כהבער' ואפיית הפת [ועיין פמ"ג סי' ש"ז במג"א אות י' ממשנה בא לכבות א"א כבה כו' לרמב"ם משאצל"ג חייב מנ"ל שבות דשבות כו' במח"כ לא ראה בפנים הריב"ש סי' שפ"ז

הנ"ל פי' מתני' אפילו לר"ש ועיין זרע יעקב במס' שבת דף קכ"א כוונת תוס' ד"ה אין כו'] וסיים הריב"ש שם על מי שטען להתיר שבות דאמירה אפילו במלאכה דאורי' במקום פסידא וז"ל והבל יפצה פיהו אצ"ל לדברי האוסר בשאר המצות אלא אפילו למאן דשרי במקום מצוה במקום פסידא לא שרינן ואפילו שבות דשבות נמי במקום פסידא לא שרינן וכיבוי דליקה יוכיח וכן בפ' נוטל אמרי' שכח ארנקי בחצר כו' ואפילו לומר לו בחול מע"ש שיעשה בשבת לא שרי' אפילו במקום פסידא כו' יעו"ש ויש לתמוה עליו דהו"ל להביא ראיה מש"ס ביצה כ"א ע"א כי קמבעי' ליה משום איבוד ממון כו' והריב"ש מביא סוף העמוד שם אמימר שרי למיכחל עינא בשבת ע"י נכרי א"ל ר"א מאי דעתך כו' יעו"ש והמג"א בסי' ש"ז סק"ז העלה להלכה למעשה דבמקום הפסד גדול יש להתיר שבות ע"י עכו"ם אבל מלאכה דאורייתא אפילו במקום הפסד גדול או שבות דשבות בלא הפסד גדול אין להקל כלל יע"ש ופשוטי מלתא טובא דבנ"ד לא מקרי קבלנות ואסור ובלא"ה נמי אין לדמות השבותים כבמג"א הנ"ל והרמ"א בא"ח ססי' תרנ"ו פסק לעבור על ל"ת דאורייי' יתן כל ממונו ולא יעבור והפמ"ג שם מסופק בלעבור ל"ת דרבנן אם מחויב ליתן כל הונו והגאון מהר"א הרסיד מווילנא שם מייתי ע"ד רמ"א לראי' וז"ל דהא אפי' שבות דשבות לא התירו במקום הפסד כמ"ש אין אומרים כבה כו' ויש לתמוה על שלא הראו מקום בזה על תשובת הריב"ש סי' שפ"ז הנ"ל דמשם בארה ועיין בבית הלל ביו"ד סי' רל"ב אות ד' ה' בשם הב"ח וט"ז שהק' מא"ח סי' תרנ"ו אי אונס ממון מקרי אונס עש"ה ותל"מ הנלע"ד להלכה כתבתי לעיל והנוח דעתו וחפצי ה' בידו ובידינו יצליחו: הכ"ד ידי"נ ואוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה סג

חיים ושלום וכל טוב אל יחסר קורטב. לכבוד תלמידי החביב אהובי כנפשי הרב הוותיק וחסיד המאוה"ג המופלג החריף ובקי בנש"ק וצדיק נשגב כש"ת מוה' דוד נ' סודיוטץ האבד"ק פרסטאך יע"א:

גי"ה קבלתי והנני לרצונו להשיבו ע"ד שאלתו הלכה למעשה בישראל שיש לו שותפת עם נכרי בעשיית הייי"ש באופן זה הנכרי הוא הבעל הבית והכלים לבדו והוא האומן לבדו עוסק במלאכתו ועל שמו נקרא הכל והכל ברשותו והישראל אינו עוסק בו כלום רק שהוא נותן לנכרי כל המעות הצריך לעסק זה למחצית שכר והנכרי רוצה לקנות חזירים ולפטמם כדי להרוויח בהם אם גם זה היא בכלל אסור לעשות סחורה בדבר אסור וכו' או לא:

הנה שאלת חכם חצי תשובה או רובה ראיתי דבריו ד"ת אדעתא דהתירא נחית כדקיי"ל הכי בש"ע א"ח סימן רמ"ה סעיף היכא דנכרי אדעתא דנפשיה עביד בכה"ג וישראל שכר מעותיו הוא נוטל ואין העסק ניכר שהוא של ישראל מ"מ באר היטב בתשו' נחלת שבעה סוף סי' ע' עפ"י ראי' זו מהל' שבת סי' רמ"ה וכן העלה בתשובת חתם סופר חיו"ד סי' ק"ה דדוקא במכוון מלאכתו ושולח גוי לעסוק בדברים אסורים לבד הוא דאסור משום אמירה לנכרי שבות בכל איסורי דאו' אבל בכה"ג בנ"ד שאין הישראל אומר להנכרי שיעסוק נכרי במעותיו של ישראל במסחר איסור ונכרי אדעתי' דנפשיה עביד הישראל מקבל הריוח מהדבר האסור בהבלעת דברים המותרים ושרי כמו בשבת יעו"ש. ונידון זה דמעלתו הוא בשו"ת הרמ"ע סימן ל' ומ"ש מעלתו ראיה לאסור גם בכה"ג מקושית התוי"ט פ"ז דשביעית על סוגי' דבכורות ו' מאי פריך הש"ס ודלמא לסחורה הרי סחורה גם כן אסור מדאורייתא וכו'. ואם איתא הא י"ל ודלמא לסחורה בשותפת עם נכרי קאמר הש"ס:

במח"כ תורתו ז"א דהא קרא כתיב הכי להוליכם לשר האלף במלחמה למחנה של שאול כולם ישראל ואין מקום שם לשותף נכרי, וע"כ רק לסחורה קאמר שיוכל למכרם לנכרים פלשתים הנלחמים לבד ומקשה תוי"ט שפיר והא גם סחורה אסור וגם מ"ש עוד מעלתו לאסור אף בכה"ג בנ"ד עכ"פ לפטם חזירים משום לטותא דרבנן ארור המגדל חזירים כמו שהעלו התוס' למשוח עורות בשומנם וכו', גם ז"א במח"כ דא"כ ה"ל לתו' לתרץ נמי קושייתם הכי דהא נ"מ באסור דרבנן בשותפת נכרי בכה"ג שישראל אין עוסק כלל רק הוא בעל המעות של העסק כולו אלא ע"כ שאין חילוק בזה דאם הוא עוסק ג"כ בעסק דברים פשיטא הוא מדאו' דמה לי הוא לבדו עוסק בם ומה לי שיתף עמו נכרי הרי חלקו לבד אסור לו לסחור ואין שיעור לכמות הסחורה וגם לנכרי לבד עוסק בהמסחר עפ"י אמירת ישראל הנותן המעות עכ"פ מדרבנן אסור אמירה לנכרי שבות בכל איסורים דאו' לשיטת רוב הפוסקים ואם הנכרי בעצמו בלא אמירת ישראל עושה כן וגם הוא לבדו עוסק בהמסחר אף שקונה חזירים לפטמם שרי הישראל בעל המעות ליטול הריוח שכר מעותיו בהבלעה ולית ביה משום ארור וכו' בכה"ג שלא הוא המגדלם אלא מעותיו הן מגדלם ועיין תשובת חות יאיר סי' קמ"ב וסי' קע"ח ובאר יעקב יו"ד סי' קי"ז בארוכה ובתשובת הרמ"ע סי' ל' אוסר באריסות כה"ג דוקא שהמסחר כולו על שם ישראל נקרא עש"ה משא"כ בנ"ד כנ"ל. והנני חותם בברכה מרובה כא"נ ונפש אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה סד

רב ברכות לראש צדיק ה"ה ידי"נ וחביבי עד לאחת הרב הגדול החרוץ מופלג מתוק איש חי רב פעלים בחריפות ובקיאות לו עשר ידות כ"ש מו' אהרן אלעזר פאשקעס נ"י:

זה ימים קבלתי נעימותיו וכו' וע"ד הצ"ע של המג"א סימן רס"ז על המרדכי פ"ב דמגילה שכ' להרמב"ם וסייעתי' דתוס' שבת היא רק דרבנן דיי"ח קידוש היום דאו' בזמן התוס' דרבנן בברכות ק"ז ע"ב ה"ט לפי שיבוא אח"כ לידי חיוב דאו' והרי קטן אין מוציא את הגדול אף שיבוא אח"כ לידי חיוב דאו':

והעלה פרו"מ לחלק יפה לרמב"ם לטעמיה כל דרבנן ה"ל דאו' בכלל לאו דלא תסור לכן יי"ח קדוש דאו' בזמן התוס' מבע"י כיון שיבוא לכל חיובא דאו' משא"כ קטן לאו בר קבולי תקנת' דרבנן כפירוש רש"י במס' נדה מ"ו ע"ב ודפח"ח:

איברא לא ה"ל להביא מרש"י נדה מ"ו הנ"ל דהתם במצות ל"ת מיירי אי מופלא סמוך לאיש לאו דאו' לא באו חכמים לאסור עליו הקדישו מלאכלו דלאו בר קבולי תקנתא דרבנן הוא ומותר לי' לאכלו. ואין ראיה מזה על מצות עשה כקידוש היום ובהמ"ז וכיו"ב דאיכא מצות חינוך על הקטן וכמ"ש בחי' רשב"א יבמות קי"ד בהדיא כן לא אמרו מחנכין אלא במ"ע אבל לא במצות ל"ת אלא אין ב"ד ולא האב מצווים להפרישו יעו"ש:

אבל עדיפא ה"ל להביא ראיה מדברי הר"ן ספ"ק דקדושין שכתב גם במ"ע כגון בהמ"ז חיובא דחינוך לא על הקטן רמי' אפילו מדרבנן אלא על אביו וראיה דהא אינו פורס את שמע אף שאינו רק דרבנן א"מ אחרים י"ח וכו' יעו"ש:

אמנם כן עפ"י דברי הר"ן אלו מעיקרא ליתא לקושי' המג"א הנ"ל גם לדעת הרמב"ן דפליג על הרמב"ם בלאו דלא תסור דלא הוי דאו' נמי מבואר דחילוק מצות תוספת שבת הוא חיוב דרבנן עכ"פ שפיר תי' המרדכי על שיי"ח קידוש דאו' כנ"ל משא"כ קטן אפילו מדרבנן לא רמיא עלי' בודאי חיובא לכן אינו מוציא הגדול אבל באמת נשמר המג"א מזה מלתרץ הצ"ע שלו עפ"י דברי הר"ן הנ"ל במ"ש המג"א בלשונו וצ"ע דהא קטן אינו מוציא הגדול כמ"ש סימן קפ"ו וכו' ר"ל סעיף ב' שם פסק המחבר דלא כהר"ן הנ"ל אלא קטן חייב מדרבנן כדי לחנכו ומוציא דרבנן אפילו עיקרו דאו' לפ"ז ממילא גם תי' פרו"מ ני' הנ"ל ליתא דהא ע"כ המחבר ס"ל כהרשב"א ביבמות הנ"ל לחלק במצות ל"ת דוקא פי' רש"י בנדה מ"ו הנ"ל סברתו דלא באו רבנן לאסור עלי' דלאו בר קבולי תקנתא דרבנן הוא אבל במ"ע מצות חינוך על הקטן רמי' חיובא דרבנן וקמה הצ"ע של המג"א:

וראיתי בס' בגדי ישע על א"ח תי' נכון וז"ל אין הנדון דומה דקטן לא יבוא בשבת זה לידי חיוב משא"כ האדם גדול שימשוך מזה לבוא לידי חיוב דאו' שלא יהיה הפסק חול

בנתיים שפיר ימשוך זה הקידוש שעושה עכשיו על חיוב דאו' שיבוא מאחר שאין הפסק ביניהם עכ"ל:

ולענ"ד נראה לתרץ בפשוט טפי שאין לדמות זמן חיובא שעתיד בודאי לבוא דמה"ט לא מקרי דשלב"ל לפי דהזמן ממילא יבוא כמ"ש רש"י ותוס' יבמות ל"ד ובמ"ל פ"ו מגירושין הלכה ג' [וגדולה מזה מצינו מה"ט בט"ז א"ח סי' תל"ב בכוונת הרא"ש דברכות הזמן דרגל פוטר גם את בדיקת חמץ דמקודם כיון שהבדיקה היא צורך הרגל והאיסור מתייחס להרגל הה"נ וכ"ש בזמן התוספת מחול על הקדש דודאי אתי שבת קדש ממש] אבל משא"כ גברא בר חיובא נהי דקטן אתי לכלל חיובא דאו' כשיגדיל אינו ודאי דאתי הוא לכלל זה דשמא ימות קודם לכן אינו מוציא את הגדול כנ"ל:

שוב עיינתי במרדכי פ"ב דמגילה בפנים דמייתי מזה דמקדש מבע"י בזמן תוספת מדרבנן וי"ח קידוש דאו' שיתחייב אחר שתחשך מה"ט הנ"ל ראיה גם על סומא דחייב רק מדרבנן שפיר מוציא אחרים י"ח המחויבים דאו' מה"ט כיון שיכול לבוא לידי חיוב דאו' אם נתפקח משא"כ בנשים עש"ה אף שאינו ודאי שיתפקח א"כ יפה תמה המג"א בצ"ע עליו מ"ש מקטן שאינו מוציא את הגדול וליתא לתירוצי' הנ"ל לחלק וגם תי' הבגדי ישע הנ"ל לחלק ליתא דנהי דקטן חלוק מזמן התוספת חול וכו' אבל שוה הוא לסומא וצ"ע: והנה במשנה ברכות דף כ' נשים ועבדים וקטנים וכו' וחייבים בתפלה וכו' ובבהמ"ז פירש רש"י דרחמי היא ומדרבנן היא ותקנוה אף לנשים ולחינוך קטנים וכו' משמע על הקטנים עצמם רמי חיובא דרבנן כדי לחנך וחייבי' דומי' דנשים ועבדים וכן משמע בגמרא שם בן מברך לאביו וכו' ולטעמך קטן בר חיובא דאו' היא אלא וכו' דאתי דרבנן ומפיק דרבנן והיינו כהמחבר סי' קפ"ו ודלא כהר"ן הנ"ל וצ"ע שבתי וראיתי דלית' לדיוקי זה מפי' רש"י דף כ' הנ"ל דנזכרתי דלקמן במס' ברכות דף מ"ח בהדי' פליגי רש"י ותוס' בהא דהר"ן והמחבר [ועיין בתשובת חתם סופר חא"ח ריש סי' א' דיש גרסא אחר ברכות] שהקשה רש"י סתירת הסוגי' מהתם שיעור' דרבנן מפיק גם לשיעור דאו' וכדף כ' בקטן דרבנן לא מפיק לגדול דאו' ותי' רש"י קטן שהגיע לחינוך ההוא אפילו מדרבנן לא מחייב עליו דאבוה הוא דרמי לחנוני אבל עלי' אין שום חיוב ותוספת שם פליגי עלי' דגם הקטן גופי' חייב מדרבנן בחינוך ע"ש הרי רש"י לטעמיה בנדה מ"ו וברכות מ"ח אין מחלק בין מ"ע ובין מל"ת:

ולפי"ז נ"ל באמת הצ"ע של המג"א לק"מ דהמרדכי הוכרח לתרץ סברתו הנ"ל רק להפוסקים תוס' שבת הוא רק דרבנן אינהו ס"ל שפיר כרש"י והר"ן הנ"ל דקטן אפילו מדרבנן לא מחייב לכן לא מהני ביה הא דאתי לידי חיוב אח"ז ואינו מוציא את הגדול

והמחבר שפסק סי' קפ"ו כתוס' וסייעתם דקטן נמי בר חיובא דרבנן היא איהו ס"ל תוס' שבת דאו' ול"צ כלל לסברת המרדכי הנ"ל והרא"ש ברכות כ' הקשה הסתירה מדף מ"ח הנ"ל על נשים הנ"ל בדף כ' ותי' משום ערבות אינו מחויב כלל ג"כ מוציא אחרים י"ח ונשים אינם בכלל ערבות ולא הוצרך לזה די"ל בהא כסברת המרדכי הנ"ל נשים אי אפשר שיבואו לידי חיוב דאו' משא"כ אכל שיעורא דרבנן אפשר לו לאכול כדי שביעה וצ"ל שרוצה הרא"ש לתרץ הקושי' גם מקטן כמו שהקשו רש"י ותוס' והא נמי אתי לכלל חיוב דאו' וכקושי' מג"א הנ"ל באמת. אבל בכלל ערבות ודאי אינו קטן כמו נשים והנה הרמב"ן במלחמות ברכות כ' הנ"ל כ' כרש"י והר"ן הנ"ל ומייתי ראיה ממגילה שאין הקטן מוציא אחרים ע"כ שהקטן אינו מחויב כלל אפילו מדרבנן ע"ש ולפי"ז לר' יהודה דמכשיר בקטן במגילה ע"כ ס"ל מחויב הוא הקטן עצמו ותלי' פלוגתת רש"י ותו' הנ"ל בפלוגת' דתנאי אבל נ"ל במגילה דוקא לפי שאף הן היו באותו הנס מחויב היא לר"י אבל בעלמא לא וצ"ע ובהדי' כתבו כן תוס' במגילה כ"ד ע"א ד"ה אבל דמה"ט לחלק מודה ר"י בהא דקטן אינו פורס על שמע ובס' טורי אבן שם הוכיח יותר מדמודה ר"י בהא דאין קטן יורד לפני התיבה אף דודאי מחויב בדבר הוא בתפלה מ"מ אינו מוציא אחרים י"ח ע"כ מגילה שאני מה"ט הנ"ל שכתב תוס' יעו"ש ועיין ברכי יוסף א"ח סי' קכ"ד:

ועוד נ"ל כוונת תי' המרדכי פ"ב דמגלה הנ"ל עפמ"ש התה"ד ס סימן ק"ב ממ"ש תוס' ביבמות סוגי' דעליה דף ו' שחוט לי בשל לי אף דעדיין ליכא מצוה עד אח"ז שמאכילו לאביו אפ"ה חשיב קום העשה בהכשר מצוה כמו במצוה עצמה לדחות ל"ת שי"ב כרת מה"ט נמי מברכינן בע"ש מבע"י קודם קבלת שבת שהיא צ"ל קודם ביה"ש אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק כר של חנוכה אף דלדעת המרדכי אכתי ליכא קיום מצוה גם כל זמן משך ביה"ש אלא בשיהוי הדלקה שלאחר חשיכה מ"מ כיון דא"א בע"א חשיבא הכשר מצוה ומברכינן וכו' ה"נ קידוש בזמן התוספת מחול על הקדש שהוא קודם ביה"ש אף שהוא רק מדרבנן עכ"ז הכשר מצוה היא לקדימת היום ש"ק עצמו ועיין ברכי יוסף א"ח סימן תרע"ב ולפ"ז אין מקום קושי' הצ"ע של המג"א כמובן וזהו כעין תי' הבגדי ישע הנ"ל בסברה ברורה ביותר אבל כיון שלמד המרדכי מתירוצו הנ"ל עפ"י סברתו גם על סומא.. ע"כ לא כיון לסברתינו זו באופן דצ"ע דמג"א קמה ועיין בט"ז א"ח ססי' תרס"ט נאום ידידו החותם בברכה כא"נ ירבה כבוד ביתו וישגא מאד אחריתו וכנפש י"נ הד"ש: הק' יהודאסאד:

תשובה סה

ה' עמו גבור החיל לוחם מלחמת ה' יומם וליל ה"ה כבוד ידי"נ ורב חביבי הרב המאוה"ג חרוץ עצום סיני ועוקר הרים וצדיק נשגב כש"ת מו' וואלף נ"י האבד"ק סערער יע"א:

מכ"ק קבלתי ושמחתי בו והנני לרצונו להודיע מטוב בנו היקר תלמידינו נ"י כל טוב וע"ד הקושיא וז"ל ע"ד המג"א בסי' שכ"א והמ"ל בפי"א מהל' שבת דלכולהו פשיטא דמולח בשר להוציא דמו אינו חייב כלום משום דאין עיבוד באוכלין ולמה לא יחייב משום מפרק כדרך שנותן אש על הקדירה חייב משום מבשל משום שהוא גורם כי פ"ר למלאכה והסוגי' דשבת יוכל להיות כשכבר יצא כל דמו או למ"ד מלאכה שאצל"ג פטור אבל למ"ד מלאכה שאצל"ג חייב קשה:

הנה בפ' המצניע דף צ"ה איתא חולב חייב משום מפרק ובדף ע"ג הוא ולתוס' משום ממחק והיינו חולב ביד כדרכו אבל לינק חלב בפיו ע"ב בתוס' ד"ה מפרק פליגי רש"י ותוס'. לרש"י תולדה דדש מן הדד קי"ל בכתובות דף ס' דהו"ל מפרק כלאחר יד ורק מדרבנן אסור וכן אתר תמרי' ע"י זריקה פיחת רגבים דאיכא תולש ומפרק קי"ל בשבת דף ע"ג ע"ב שם פטור דאין דרך תלישה ואין דרך פריקה בכך דכלאחר יד הוא ופטור יעו"ש וה"נ וכ"ש מולח בשר שאינו מפרק בידים על אתר רק גורם הוא שיצא אח"כ הדם ע"י מליחתו ודאי הו"ל מפרק כלאחר יד משא"כ בישול ע"ג האש ע"י שפיכת הקדירה הוא כך דרך מלאכת מבשל ומכ"ש דא"ש לשיטת התוס' בשבת ע"ג ע"ב הנ"ל אין דישה ומפרק אלא בגידולי קרקע קי"ל כרבנן דרי"ו ואדם ובהמה אינו גידולי קרקע וחולב משום ממחק הוא דחייב ודאי במולח בשר ליכא מלאכת מפרק כנ"ל:

ועוד הרי כתבו תוס' בכתובות ו' ד"ה האי מסוכרייא כו' בשם ר"ת אם הנסחט הולך לאיבוד ליכא משום מפרק וה"נ הוצאת הדם אזיל לאיבוד והיינו משאצל"ג דפטור שהרגיש פרו"מ ני' קצת ועוד בה שלישי' דבסחיטת זתים וענבים דוקא מיפקד פקידי המשקה בתוכן כדאיתא בש"ס פסחים דף ל"ג ע"ב איכא מלאכת מפרק תולדה דדש שמפרק התבואה משיבוליה ותמרים מן המכבדות משא"כ דם האיברים מיבלע בליעי ליכא במליחה שמוציא הדם משום מפרק כנ"ל ועיין בפמ"ג במג"א סי' ש"כ שעמד על חקירה זו ועיין בס' חמד משה שם ולא קשה מידי:

והנה קו' משנה למלך בפי"א משבת ובפ"א מהל' תמו"מ אסוגיא דמנחות דף כ"א תקריב מלח אפילו בשבת קרא למה לי ות"ל לפי שאין עיבוד באוכלין ונדחק ליישב ע"ש ולע"ד לק"מ דמוכח בש"ס ביצה י"א ע"ב וברש"י שם דמולח חלבים ביו"ט אסור מה"ת וכ"כ הפמ"ג במג"א סימן תצ"ט סק"ז ובמשבצות זהב סק"ד. וכ"כ מרן בס' מגן אבות דף ה'

ודף י"ג והטעם משום שהחלבים אינן אוכלים גמורים וכדאיתא בפסחים כ"ד ע"ב ע"ש ברש"י ד"ה חלב כו' יש בו משום עיבוד ומליחתו זהו עיבודו כמ"ש הר"ן ורש"י שברי"ף ביצה י"א ע"ב הנ"ל ובמ"א תצ"ט סק"ז הנ"ל ואם ביו"ט אסור מה"ט למלוח חלבים בשבת חייב נמי עליו משום אב מלאכה כמ"ש תוס' בפסחים ה' ריש ע"ב בשם ריב"א. [וזה נ"ל כוונת רש"י ביצה י"א ע"ב שכתב וז"ל ואתי למימלחינהו ומליחה מאבות מלאכות הוא בדבר שיש בו עיבוד דתנן כו' עכ"ל. ותמיה שלא הקדים רש"י לפרש כן אתחילת הברייתא סוף ע"א שם ת"ר אין מולחין את החלבים כו' ונ"ל משום די"ל כיון דאין עיבוד באוכלין ע"כ רק מדרבנן אסור המליחה אבל כי מסיק הש"ס דגם שטיחה אסור אטו מליחה ע"כ מוכח דמה"ת אסור המליחה דאל"כ הו"ל גזלג"ז ואם ביו"ט אסור מה"ת עכ"ל שהוא אב מלאכה עפ"י ב' טעמים שכתב תוס' פסחים ה' הנ"ל כיון שאינו אוכל גמור שוה הוא למליחת העיר. לכן במסקנא כ"כ רש"י ודייק אב מלאכה הוא כנ"ל] ואע"ג דחלב אוכל אדם היא בכרכים כמ"ש ברש"י ותוס' בכורות דף י' סוף ע"א מ"מ התם חלב טהור קאמר אבל חלב הקרב לגבוה לאו אוכל גמור לאדם הוא ועיין בהרע"ב ותוי"ט סוף פ"ז דמנחות אכילה שיש בו שמחה בעינן ועי' בחולין דף פ"א פליגי אי אכילת מזבח שמה אכילה ובחולין ק"ט ע"א וז"ל רש"י וחלב לאו בר אכילה הוא אפילו לעכו"ם אלא ע"י הדחק עכ"ל ולפ"ז צריך קרא תקריב מלח אפילו בשבת למליחת חלבים ולק"מ כנ"ל:

שוב אחר שכתבתי זאת מצאתי שכוונתי בתירוצי זה להגאון בשעה"מ פ"ג מהל' יו"ט וגם הגאון בפמ"ג במשבצות סי' שכ"א סק"ו כיון לתי' זה והנאני שכיוונתי להם ועוד נ"ל עפ"י לשון רש"י במנחות כ"א שם ואשמועי' אפילו בשבת בקרבן ציבור דמליחה עבודה היא כו' א"כ המצות עבודה אחשבי' ומשוי ליה מלאכה כדס"ל לרש"י כן בביעור קדשים ביו"ט מלאכה הוא מה"ט דרחמנא אחשבי' בביצה דף כ"ז ע"ב ולק"מ כנ"ל. וע"ד תירוצי המ"ל פי"א מהל' שבת הנ"ל על הקושי' עיין בס' מצי אלמונים הל' עירובי חצירות סימן שפ"ו אות י"ג דף קצ"ח אמרי נועם בפלוגתא דרשב"א עם רא"ה במצוה מליחה בקדשים אי גם בחלק כהנים וחלק בעלים אית' ובתשובה א' הארכתי אי בשר חי ראוי לאוכלו והנני חותם בברכה מרובה כנפשו ונפש אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה סו

חיים ושלום וברכה ברבי' והמשכה לכבוד מר ידי"נ ה"ה הרב המאוה"ג מופלג ומפורסם עמק החרוץ בעל פיפיות תל תלפיות ובקי נפלא צדיק נשגב שמו מוה' וואלף פוקס נ"י האבד"ק סערעד יע"א:

מכ"ק קבלתי ודבריו ד"ת ראיתי ומה שפקפק על תירוצי לקושייתו מולח בשר בשבת לחייב משים מפרק לפי שאין דרך פריקה בכך הו"ל מפרק כלאחר יד ופטור ותמה מעלתו עזה מחובל בחבירו להרמב"ם דחייב עליו משום מפרק עכד"ק:

הנה ההבדל רב הוא ביניהם חדא בחבור' תיכף ומיד שעושה החבורה בידיו יוצא הדם ממקומו ע"י החבטה דומי' דדש ממש שמפרק התבואה משיבוליה על אתר. משא"כ במולח בשר שאין יוצא הדם מיד בשעת מליחתו אלא במשך הזמן ששוהא במלחו אחר המליחה מושך המלח אליו את הדם ואת הציר לאט לאט זה ודאי אין דרך פריקה בכך אלא גרמא בעלמא הוא עושה:

ועוד הרי להרמב"ם הנ"ל כל שוחט נמי מפרק הדם הוא ולא מחייב עלה בשבת משום דמקלקל הוא כמ"ש הפ"י ביצה דף י"ב יע"ש מיהת כיון שכבר פירק ויצא כל דמו בשחיטה שוב מה שמולח להוציא מהבשר דם איברים הבלוע שלא פירש לית ביה משום מפרק דאין מפרק אחר מפרק כמו דקי"ל אין טוחן אחר טוחן בש"ע סי' שכ"א אף שיש לחלק ביניהם דהכא דם אחר שעדיין לא יצא מקודם הוא מפרק ע"י מליחה מ"מ הא אין הבשר עומד לכך לפרק הדם הבלוע מתוכו אלא לאוכלו בעיני' וגם לישראל לאכלו חי או צלי אין צריך מליחה כלל להוציא דמו ואפילו לאוכלו מבושל נמי רק משום ארי' הוא דרביע עלי' איסורא דרבנן דצריך הוא להוציא דמו תחילה ע"י המליחה ובזה הוא מכשיר ומתקן את הבשר לאכילה וה"ל כמו מעבד שמתקן העור ע"י המליחה אבל לא משום מפרק שאינו דרך פריקה בכך כנ"ל ועוד בה שלישי' גבי חובל שיוצא הדם בעיני' שפיר הו"ל מפרק דומי' דדש שמפרק התבואה מתוך הקשין ושבולין בעין מוציא האוכל ברור אבל הדם היוצא על ידי מליחה ע"י חריפות ורתיחות המלח אין הדם בעין צלול אלא הוא מעורב בלוע בהמלח שנמס למים ונעשה הכל ציר גם הדם גם המלח מעורב ועם לחלוחית המים לא הוי דומי' דדש כלל ואין דרך פריקה בכך עד שאפילו לר' פפא בשבת דף ע"ג ע"ב גבי מאן דשדי פיסא ואתר תמרא מחייב משום מפרק נ"ל דמודה הוא לרב אשי בנ"ד מולח ודאי אין דרך פריקה בכך מכל הני טעמי דאמרן ד' על ארבעה לו אשיבנו הרי הרמב"ם בפ"ח משבת ז"ל וכן החובל בחי שיש לו עור חייב משום מפרק כו' ובכ"מ בשם הרמ"כ תמה עליו אמאי אינו חייב כל חובל שיצא ממנו דם אפילו אין לו עור אע"ג דהדר בריא מ"ש מחולב דחוזר נמי ומ"מ חייב עליו משום מפרק כו' והגאון בס' מרכבת המשנה תי' דרמב"ם ס"ל כל שאין לו עור לא הוי תולדה דמפרק כלל דהיינו שמפרק את הגרעין מקליפתו הלכך בעינן עכ"פ שיהיה לו עור כו' יעו"ש וא"כ ה"ה וכ"ש בשר שחיטה דליכא במוציא את דמו ע"י מליחה משום מפרק דלא עדיף מחובל ומוציא

דם מבעל חי שאין לו עור משום דלא דמי לדש והיינו נמי אין דרך מפרק בכך כנ"ל ועוד הרי התנה הרמב"ם עוד שם וז"ל החובל כו' חייב מ' מפרק והוא שיהיה צריך לדם שיצא מן החבורה אבל אם נתכוין להזיק בלבד פטור מפני שהוא מקלקל עכ"ל והכי מבואר בש"ס חגיגה י' ע"א אפי' לר"י דס"ל מלאכה שא"צ לגופו חייב מ"מ מקלקל פטור והכי פסק הרמב"ם כר"י מקלקל בחבורה פטור וה"נ הרי אינו צריך לדם היוצא ע"י המליחה ומקלקל הוא במלאכת מפרק כיון שהנסחט הולך לאיבוד לא הוי נמי דומי' דדש וכמ"ש כבר באגרתי הראשונה אלא שמתקן את הבשר לבד. הנה ארבעה וחמשה פירוקי תרוצי על טענת מלאכת מפרק במליחת בשר שטען הדרת פרו"מ נ"י ואריך:

ומ"ש מעלתו לתרץ קושית השואל בתשוב' נוב"י תניינא חיו"ד סי' מ"ג למה לא מוקי הש"ס ביבמות ל"ג ע"ב זר ששימש בשבת במולח משום מעבד כגון חלבים להר"ן ביצה י"א, דה"ט כיון דצריך להשהותו במלחו שיעור מיל כה"ה פ"ו ממאס"ו א"כ הו"ל התראת ספק ואזיל הסוגיא אליביה דר"ל דס"ל ל"ה התראה כו':

לע"ד ז"א דהן אמת הרמב"ן הקשה על הש"ס דפריך ביבמות שם בהקטרה דהא ר' יוסי אמר הבערה ללאו יצאה, והא חייב שתיים דברייתא ע"כ מלקיות או אסורין הוא [ונ"ל עפמ"ש רש"י שבת דף פ"א ע"ב בד"ה חייב כו' ובתוס' ישינים יומא ל"ד ע"ב סוגי' דצירוף ובהגמ"ר דעירובין ובס' שב שמעתתא שער י"א אות י"ג ובחידושי למס' ביצה דף ל"ו הארכתי בזה] דזרות הא לאו חיוב חטאת הוא כו' וכן הרגיש רש"י ודחקו ליישב אמנם פי' דקס"ד דחטאת מחייב ליה משום שבת ולע"ד עדיפא נ"ל דהרי ר"ש תלמיד' דר"ע קאמר משמיה בסנהדרין דף פ"ג זר ששימש בחנק הוא א"כ ברייתא הא ר"ש קאמר אין חייב אלא משום זרות היינו חטאת ור"י לא פליג בזה עליו וחייב שתים חטאות קאמר גם משום זרות גם משום שבת ופריך ש"ס שפיר כנ"ל ואם כן קושית השואל במקומו עומד דהל"ל מולח ובשוגג ליכא התראה אלא כיון שזדונו הוא כרת בתרווייהו גם בלא התראה שגגתן חטאת כנ"ל: וגם על תי' הגאון בעל נוב"י בתשובה הנ"ל שהסוגיא אזלא לרב אדא בר אהבה ביומא דף מ"ד ע"ב די"א אמה דריסת רגלי הכהנים דאורייתא הלממ"ס הוא ומליחה בראשו של מזבח הוא א"כ ל"ל במליחה דתקשה לר"ש אזרות נמי לא לחייב משום דלא חל לאו דזרות על איסור מעלות דהלממ"ס כו' תמיה לי עליו אם כן כי בעי ש"ס לאוקמה בהקטרה דחי ליה דר' יוסי לטעמיה הא ס"ל הבערה ללאו יצאה וזה אינו קושיא עצומה כ"כ כתמיהת הראשונים הנ"ל דהא לא בחטאת קאמר חייב ב' כנ"ל וטפי הו"ל לש"ס לדחות עדיפא מה"ט דנוב"י הנ"ל על מליחה דהא הקטרה ודאי בראשו של מזבח הוא ולר"ש אזרות נמי לא הו"ל לחייב דלא חל על איסור מעלות כנ"ל

וצלע"ג עליו והא דבאמת לא פריך ליה הש"ס הכי אי בהקטרה קשיא לר"ש כנ"ל עכ"ל משום דאף דר"ש לא ס"ל כולל ולא מוסיף אבל בחמור על קל כי הא ודאי חל דר"ש לטעמיה בסנהדרין דף פ"ג הנ"ל זר ששימש בחנק ס"ל ודאי חל על איסור מעלה בעלמא מהלממ"ס או צ"ל דסוגי' אזלי שם אליבי' דמ"ד הני מעלות דרבנן נינהו ביומא מ"ד הנ"ל ולא כנוב"י הנ"ל וגם מה שדחה הנוב"י דאין ראיה מדברי הר"ן דמליחת חלבים אסור מדאורייתא ע"ש. תמוה דמ"מ מדברי רש"י ביצה י"א הנ"ל מוכח בהדיא כן כנ"ל באופן דקושית השואל בתשובה נוב"י יהי' השעה"מ פ"ג מהלכות יו"ט במק"ע וצ"ע:

והיה נלע"ד לתרץ דמליחה כדבעי ליה לאורחא דוקא ה"ל אב מלאכה אבל מליחת חלבים דקדשים הוא רק לקדירה או לצלי כמ"ש תוס' במנחות כ"א ולק"מ אלא דשעה"מ שם הקדים להוכיח דמליחה לקדירה נמי איכא עיבוד דאורייתא בחלב מיהא כיון דלא הוי אוכל עש"ה והן היום זכינו לאור שיצא בדפוס ס' חידושי הרב המאירי הוא חד מקמאי שהובא בס' אס"ז וז"ל ביצה י"א אין מולחין את החלבין פי' מליחה בכ"ד שיש לו תורת עיבוד דהיינו דבר שאינו אוכל כגון עורות וחלבים נמי דלאו אוכלים גמורים נינהו אב מלאכה הוא וכן אף בבשר לדעת קצת מפרשים דהא במשכן מליחת עורות ומליחת איברים היה. אלא דמ"מ מליחת בשר הותרה מתורת אוכל נפש אבל חלבים לאו אוכל נינהו ומליחתן הוא עיבוד גמור כו' עכ"ל הרי מצינו חבר לרש"י הנ"ל דמליחת חלב הוא אב מלאכה דאורייתא ולא כנוב"י הנ"ל וצ"ע ועי' מ"ש עוד לקמן:

עוד שדר לן מעלתו חורפא לתמוה על הרמב"ם בפ"ט מביאת מקדש דחיוב הקטרה בכזית ושיעור הבערה הרי הוא בכ"ש כמ"ש הרמב"ם פי"ב משבת לפ"ז קשיא סוגי' דיבמות ל"ג הנ"ל אי בהקטרה איך קאמר ר"ש אינו חייב אלא משום זרות הרי חיובא דשבת קדים וצע"ג:

הנה גם אני הקשיתי כן אסוגי' דיומא נ"ג כמבואר אצלי בתשובה אחד אמנם לע"ד נ"ל מלבד דהא י"ל באמת ה"מ למפרך הכי אבל עדיפא ליה למיפרך מן הקודם מ"ט דר"י הא ס"ל הבערה ללאו יצאה. עוד עדיפא נ"ל דהרי ר"ש ס"ל בכ"מ כ"ש למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן דייקא ולא זולת כדדייק הכי הצל"ח בר"פ א"ע דלא כדעת הר' יקר בכ"ש ע"י תערובות ועיין תוס' ריש נזיר דף ע"א דייקי נמי דאפילו באיסור כרת ס"ל לר"ש הכי ועיין תשובת שאגת אריה סי' צ"ו מזה ודין הקטרה בכזית בעי' נפק"ל מדאפקי' רחמנא להקטרה בלשון אכילה מה אכילה בכזית אף הקטרה בכזית במס' מנחות ריש פ"ג ואם האכל יאכל כו' א"כ פשיטא מלתא דלר"ש דס"ל לשון אכילה בכ"ש משמע או דהלממ"ס הוא דאפקי' ממשמעותיה ומפרשה לענין מלקות בכ"ש א"כ בלאו

דזרות דמב"ש הוא ומלקות איכא ולא קרבן כלל א"כ איסור זרות ואיסור הבערה בשבת בב"א הוא בכ"ש לר"ש לטעמיה אלא דהרמב"ם פסק כרבנן דר"ש אכילה בכזית בכ"מ ועיין ברמב"ם הל' פסוהמ"ו פי"ד דין י' אם כן לק"מ כנ"ל שוב אח"ז מצאתי בס' טהרת הקדש בזבחים דף ק"ט ע"ב בתוס' שם שכ"כ ר"ש לטעמיה כ"ש למכות גם בהקטרת זר ס"ל כן ע"ש והנאני: וע"ד תמיהת תוס' ורש"י ורמב"ן על קושית הש"ס יבמות דף צ"ג הנ"ל אי בהקטרה הא ר"י הבערה ללאו יצאה קאמר מאי קושי' הא ע"כ חייב ב' מלקיות קאמר א"נ ב' איסורי דאזרות הא ליכא קרבן תירצתי עוד עפ"י דקשה לכאורה הא אפילו אי הבערה לחלק יצאה נמי ת"ל דבהקטרה כיון דזר שעבד חילל ועבודתו פסולה הו"ל מקלקל גמור בהבערה וקיי"ל דהוא פטור [שוב הראו לי שכן הקשה בס' הפלאה דף כ"ג ודף כ"ה והנאני ולא זכינו לתירוצו] אמנם הא לא קשיא דדלמא ס"ל לר' יוסי מקלקל בהבערה חייב וכר"ש אבל לפמ"ש התוס' בשבת דף ק"ו ע"א לר"ש דיליף מלא תבערו מקלקל חייב מנ"ל ללאו או לחלק ותירצו נפ"ל לחלק מקרא מאחת מהנה כו' א"כ נשמע דר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצאה ע"כ דס"ל מקלקל בהבערה פטור כמו כל המקלקלין דמהי תיתי לחייב ולפי זה מה"ט דחי הש"ס הכי הא בהקטרה ר"י לטעמיה ס"ל הבערה ללאו יצאה ור"ל אף דר"י מחייב שתים ר"ל מלקיות מ"מ כיון דזר מחלל עבודה הוא והו"ל מקלקל גמור וכיון דהבערה ללאו אתיא ע"כ מקלקל בהבערה פטור לגמרי הוא ס"ל ולק"מ כנ"ל:

שוב מצאתי בתשובה מאהבה ח"ב סי' רס"ד ובתשוב' גידולי טהרה סי' מ"א בסוף הספר הקשה נמי כן אש"ס יבמות הנ"ל דהו"ל לדחות משום מקלקל פטור והאריך בזה והנלע"ד כתבתי ובחי' סוף ס' הפלאה על כתובות מבנו הגאון מוהר"ץ תמה כה"ג על תי' הש"ס ביבמות ל"ג הנ"ל בשחיטת פר כו' לרמב"ם בפירוש המשנה בחולין י"ד מ"ט דר"ש הא איהו מקלקל בחבורה חייב ס"ל וקי"ל כר"ל וכרבא אינה לשחיטה אלא בסוף לחייב את הזר בגמר שחיטה אם כן שבת קדים כו' והניח בצע"ג עש"ה ולע"ד נ"ל ודאי לח לחייבו מב"ש משום זרות בפרו של כה"ג בעי' סוף שחיטה אבל מלקות ודאי חייב מיד בכ"ש תחלת שחיטה משום מטיל מום בקדשים וכתיב וכל מום לא יהיה בו פשיטא כיון דזר פסול לשחיטת פרו מיד בתחילת שחיטה שחייב עליו משום שבת לר"ש לטעמיה דמקלקל בחבורה חייב גם משום זרות חייב מיד משום מטיל מום ועיין בש"ס ע"ז דף י"ג ע"ב וחייב שתים התם ע"כ רק למלקות קאי כנ"ל ולק"מ ודו"ק ועיין בחולין דף ל"ג ע"א ברש"י ובתשו' בית אפרים חיו"ד סימן ע"ה ומה שכתבתי בתשובתי במק"א [ועיין בס' קרבן נתנאל על הרא"ש ביצה י"א פי' כוונת הרא"ש כרבא בשבת ע"ה אין עיבוד

באוכלין ולע"ד התם מליחה דביתא מיירי ולכ"ע ניחא ובשבת פ' שמונה שרצים סי' ב' השיג על התוי"ט וכיון לזה בס' תוספת שבת סי' שכ"א דרש"י פסק להלכה כרבא בר הונא לתרץ הצ"ע דמג"א על הרשב"א וק"ל ביבמות ל"ג הנ"ל גם בלא חלבים להך דעה הנ"ל הו"ל לש"ס לתרץ נמי זר ששימש בשבת ששלח אמורים ואיברי עולה לרבה ב"ר הונא דחייב משום מעבד ועכ"ל משום דלא מלחן לאברים כדבעי' ליה לאורחא אלא מליחה דביתא גם לרבה בר הונא ליכא משום מעבד א"כ ודאי מליחת חלבים לדידן לא עדיף ממליחת בשר לרבה בר הונא ולק"מ וכמ"ש לתרץ לעיל אלא דשעה"מ הוכיח דחלב שאין אוכל עדיף וכנ"ל. וע"ד החקירה פתח דברינו יש לכאורה ראיה לדברינו מקושית הש"ס שבת ע"ה ע"ב פיסקא המולחו והמעבדו היינו מולחו היינו מעבדו רי"ו ור"ל דאמרי תרווייהו אפיק חדא מהני ועייל שרטוט ואם איתא דמולח בשר אית בי' מפרק מדאורייתא מאי קושי' ולמה ליה לאפוקי חדא ות"ל דה"פ המולחו ר"ל לבשר הצבי והמעבד את עורו והכי משמע לשון המולחו בוי"ו הכינוי דאבשר קאי ומשום מפרק חייב דאל"כ ה"ל למימר טפי המולח והמעבד את עורו כמובן אע"כ ליכא מפרק בזה אבל באמת ז"א דמפרק רק תולדה הוא ובמשנה אבות מלאכת ארבעים כו' תנן ואסתגר בראיות ראשונות. והנני חותם בברכה כא"נ ונפש אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה סו

אין קץ לשלום למרבה המשרה. בחכמה מפוארה. וביראה טהורה. ה"ה כבוד ידי"נ תלמידי הרב המאוה"ג עמק החרוץ מופלג ובקי טוב'. בנש"ק. מו"ה משה ליב כ"ץ דיינא בק"ק ניקאלסבורג ני':

גי"ה קבלתי כו' ועתה הנני להשיב על קצת אשר העיר הדרתו ני'. ע"ד אשר תמה מעלתו ני' על התוי"ט בשבת ס"פ מפנין קושיתו אי תחומין י"ב מיל נמי דרבנן הוא מפהג"מ [הוא קושית הרשב"א ובפמ"ג במשבצות סי' של"ב בשם תה"ד פשיטא הוא טעות בדפוס וצ"ל בחה"ר ונתחלף ח' בת'. ור' בד' בכתב רש"י. ועמדו עליו האחרונים בס' תוספת שבת ובס' חמד משה ובס' קול יעקב בסי' ש"ל ותירצו יפה גם שניהם גם קושי' הרשב"א על רש"י גם קושי' התוי"ט על הפוסקים בפשט הגמרא יעו"ש ולענ"ד בפשוט י"ל קושית הש"ס קאי לאוקמה למתני' גם אליביה דר"ע דס"ל תחומין דאוריית' דאשכחן סתם מתני' דף ס"ו בסנהדרין כוותיה ולק"מ קושית רשב"א וקושית התוי"ט. אבל על תי' התוספת יום טוב לא עמד איש] ופרו"מ העיר עליו הא כללא בידן מה לי לאו מה לי כרת כבמ"ל פ"א מיו"ט ונראה לי היינו בהרחקה דרבנן לא חילקו ביניהם: אבל מדאורייתא מחלקין

דקיי"ל ביומא דף פ"ג דחולה מאכילין אותו הקל קל כו' וקיי"ל ביבמות דף ח' כרבא אין עשה דוחה ל"ת דכרת כמ"ש בס' כריתות להר"ש וז"ל הר"ן בפ' שבועות שתים שהסכים להרמב"ם דגם שבועה שלא אוכל ח"ש אסור ביה מה"ת אע"ג דהתם ביומא רק מרבוי' דכל חלב מייתי' איסור ח"ש. ודאי האי רבוי לא כתיב אלא גבי חלב ואפ"ה ילפינן מיניה לכל איסורין משום דפשיטא לן דלא אסרי' רחמנא אלא משום דחזי לאצטרופי כו' הרי דאל"כ הו"ל לחלק בין כרת ללאו. ובשבת כ"ה קדש חמיר שכן ענוש כרת. וכן ביבמות ה' ע"ב מה פסח ומילה שכן כרת. וכן בפסחים כ"ה ע"א והרבה כיו"ב בש"ס. ולדעת ר"י קורקוס בכ"מ פ"י מטומאות מת מחלק הרמב"ם בין ספק כרת מדאורייתא להחמיר דחייבה תורה אשם תלוי וספק לאו מה"ת להקל וגם עדיפא מזה אפילו חומר דלאו נגד עשה פרכינן מדאורייתא בתוס' חולין ק"כ ע"ב סוף ד"ה היכא כו' וכן בתוס' שבת דף ע' ע"א ד"ה ועל כולן כו' א' בלאו וא' בעשה לא הוה ב"כ הבכ"א ע"כ משום פרכא. ודיבורי תוס' אלו נעלמו במח"כ מהגאון בתשובת שיבת ציון סי' ב' שלא מצא פרכא כזו כו' וע"ש. ובגמרא חולין דף ק"כ ע"א שם נבילה לא אתיא מהנך דמה להני ר"ל חלב וחמץ שכן כרת והרדב"ז בתשובה ח"ג סי' תקצ"ז תירץ על קושית הר"ן הנ"ל דמ"ש מחלב דבכרת לאסור ח"ש בכל איסורי לאוין וז"ל הא לא קשיא דכיון דשניהם איסורי תורה שפיר ילפינן מהדדי ואדרבא איכא למימר מלקות עדיף דאיכא מקצת מיתה בידי אדם כו' יעו"ש. ובזה דבריו תמוהים נגד כל הני פרכות בש"ס מחומר דכרת נגד חומר דלאו וצע"ג עליו. עכ"פ מדאורייתא ודאי מחלקינן בין כרת ללאו ודברי תה"ד בסי' ר"ן והמ"ל פ"א מיו"ט רק מדרבנן מייתי וא"ש תי' תוי"ט הנ"ל ועי' תשובת נוב"י קמא חא"ח סי' כ"א:

וע"ד שתמה מעלתו ני' עליו ממנ"פ אי ליכא פ"נ גם איסורא לאו דמלקות אין מתירין לחלל עליו. ואי איכא פקוח נפש אפי' איסור כרת וסקילה מותר לחלל עליו כו'. לע"ד י"ל עפימ"ש המג"א בסי' ש"ל סק"ג בטעמא דמשנין ביולדת משא"כ בשאר חולה שי"ב סכנה בסי' שכ"ח סי"ב לפי שכאב של היולדת דבר טבעיי הוא כו' ומה"ט שפיר יש מקום לחלק בין לאו לכרת כדברי הוי"ט ועי' בס' חפץ ד' במסכת שבת דף קכ"ח שם דמה"ט לא פריך הש"ס פשיטא אמתני' אלא אברייתא ומ"מ תירוץ דתוי"ט תמוה וצ"ע. וכעת אקצר נאום אוה"נ החותם:

בברכה ודש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה סח

לכבוד תלמידי הותיק. מלא עתיק. הרבני החרוץ מופלג והשנון מו"ה שלמה דייטש נ"י.
וכעת אבד"ק איפאלשאג:

מכתבו השגתי לנכון. ומה שעמד מעלתו ע"ד הירושלמי פ"ב דשבת לפמ"ש הק"ע בביאורו דבר קפרא ס"ל הבערה ללאו יצאת אע"ג דס"ל דמקלקל בהבערה חייב. ובתוס' שבת דף ק"י ע"א נקטו בפשיטות דלמ"ד מקלקל חייב לדידי' ללאו יצאת הבערה עכ"ד: הן אמת כי אני לעצמי הייתי מפרש כוונת הירושלמי עפ"י דברי התוס' בשבת ק"ו הנ"ל וה"פ דמקשה על בר קפרא למידה ע"כ המלאכות כולהון לצורך והיא שלא לצורך ומשני כיון דס"ל מקלקל בהבערה חייב ע"כ לא מצי ס"ל לחלק יצאת אלא למידה לעצמה דמקלקל חייב בהבערה כקושית תוס' לאמת. ומקשה תו א"כ לחלק מ"ש ומשני מאחת מהנה והן הן דברי תוס' שבת ק"ו בקושי' ופירוקן. כך הי' נ"ל לפרש הירושלמי. אמנם הק"ע מיאן לפרש כן דא"כ מ"ש דמקשה תו ולית לי' לר"א לחייב על כל א' וא' כו' טפי ה"ל להקשות ולית ליה לבר קפרא לחייב על כל א' וא' כיון דבהבערה בעי' קרא לחייב מקלקל וכדנקט תו הקושיא למ"ד מקלקל חייב. ועוד הרי ר' אלעזר לא מצינו לו דס"ל מקלקל בהבערה חייב וכיון דאמר הבערה למידה על עצמה ע"כ ר"ל ללאו יצאה וה"נ כיון דמשני גם בר קפרא כר' אלעזר ס"ל ר"ל ללאו יצאה וכמ"ש הק"ע כנ"ל. ולענין קושית תוס' בשבת ק"ו הנ"ל. גם זולת פירש הק"ע קשה כה"ג בבבלי לשיטת רש"י שבת ק"ו שם דתלי' פלוגת' דמקלקל בפלוגתא דמשאצל"ג. והא ר' יוסי ס"ל בההוא דפ' במה מדליקין כחס על הנר כו' משאצל"ג פטור וא"כ מקלקל בהבערה חייב וא"כ מנ"ל לר"י לטעמיה דללאו יצאת שוב שמעתי שכן הק' מהר"ם ברבי. ואין ספרו תח"י לעיין בתוכו. וכשלמדתי מסכת יבמות אמרתי לתרץ עיקר קושית התוס' וקושי' הר"א מזרחי פרשת ויקהל שהקשה מ"ט דר' יוסי דס"ל ללאו יצאת והא קיי"ל לקולא ולחומרא דרשינן וה"ל לחלק יצאת. ונ"ל לפמ"ש תוס' ריש פסחים דף ה ע"ב בשם הריב"א דאי הבערה ללאו יצאת ביו"ט שרי לגמרי ע"ש. וה"ה ריש הל' יו"ט כתב בשם הירושלמי לא תבערו אש כו' ביום השבת אבל ביו"ט אתה מבעיר יע"ש ובמג"א רס"י תקי"ח. וא"כ נ"ל דה"ט דר' יוסי כיון דקרא כתיב ביום השבת למעט יו"ט ע"כ הבערה ללאו יצאת. וא"כ ר"ש ור' יוסי אף דס"ל מקלקל חייב מ"מ רק לאו איכא בהבערה אפי' במתקן מאש נמי מדגלי קרא ביום השבת למעט יו"ט אפילו בלא טעמא דמתוך כו' כגון נר של בטילה דמייתי להו תוס' במסכת ביצה גם כן בשם הירושלמי. וממילא גם בר קפרא הכי ס"ל וא"ש פירוש הק"ע על הירושלמי לטעמיה ולק"מ קושית תוס' בשבת ק"ו עלי' כנ"ל

ונכון הוא. ואין לזוז ממנו כי הוא היה בקי בירושלמי טפי מינן. ואחתום בברכה מרובה כנפשו היפה. ונפש אוה"נ הדש"ת. הק' יהודאסאד:

שאלה סט:

שלמא נפישא. לגברא קדישא. ה"ה כבוד ידי"נ הרב הגדול המופלג בתורה וביראה ובחכמה מפוארה. כש"ת מו"ה צדוק נ"י אבד"ק ניזדאשף מדינת בעהמין:

מכתבו קבלתי בזמנו כו' וע"ד התמי' של התוס' בשבת ד' צ"ה רודה אוכל נפש הוא ואמאי חייב כו' וגם נימא הואיל כו' ותמה מעלת כת"ר נ"י אמאי סני להו לתרץ ע"ז כמו שתי' בעצמם על תולש פירות האילן בריש ביצה דף ג' דאסור ביו"ט מקרא אך שלא לקצור והרגיש מעלתו נ"י די"ל תוס' ס"ל דרש זה אסעכתא הוא ורק מדרבנן אסור את"ד: הנה אין לספק בזה כלל דבהדיא כן הוא דעת תוס' שבת צ"ה שם סוף ד"ה הרודה כו' שכתבו וז"ל ונ"ל שאסור מדרבנן דהוי עובדא דחול כי היכי דאסורין טחינה והרקדה ביו"ט עכ"ל. אמנם מעלתו חזר והקשה ע"ז כיון דעבר מיהת על איסור דרבנן בלתי ספק שאסור לאכלה ביו"ט וא"כ הוי מלאכה שלא לצורך. וגם לאורחים לא חזי מה"ט ודומה לאופה מיו"ט לחול דלוקה כו' כעין דאמרי' המקדש בחוטי קורדנייתא עכ"ל בקיצור. ודברים תמוהים המה דא"נ יהיבנא ליה דאם עבר ורדה אסור לאכלו ביום טוב לפי שעבר איסור דרבנן מ"מ לא מקרי מלאכה שלא לצורך ללקות עליה. כיון שמניעת האכילה הוא רק ע"י שאסרוה לו רבנן וכמ"ש תוס' כה"ג בהדיא בשבת דף ד' ע"א בד"ה קודם כו' יעו"ש. ואין זה ענין כלל לחיטי קורדנייתא דהתם סוף סוף לא יהיב לה מידי. ובמה תתקדש לו וזה פשוט עי' בב"ש סי' כ"ח ס"ק. אבל ביותר אני תמה על מעלתו נ"י איך הוציא מפיו דבר זה לומר בלתי ס' כיון שעבר איסור דרבנן ורדה חלת דבש שאסור לאכלה ביו"ט. אתמהה הרי ע"כ לא פליגי אי דרשה דאך שלא לקצור הוא דאורייתא אי דרבנן אלא אם הוא לצורך יו"ט. אבל שלא לצורך לכ"ע דאורייתא הוא. וא"כ אם אכלו אחר שרדה עבר רק אדרבנן ואם לא אכלו עבר אדאורייתא. והרי אפילו באיסור שבות דרדיית הפת בשבת שגזרו עליו רבנן בפירוש מ"מ מותר לו לרדות קודם שיבוא לידי איסור סקילה או איסור חטאת וה"ה איסור לאו דאין חילוק בדאורייתא בין לאו לכרת כדאיתא בכ"מ וכדקיי"ל בש"ע א"ח סי' רנ"ד ס"ו. מכ"ש איסור זה שהמציא מעלתו שלא לאכלו שלא מצינו שגזרו עליו כלל ודאי וכ"ש אמרי' שלא אסרו לו לאכול ואדרבא נהפוך הוא דמצות וכופין אותו לאכול כדי שלא יעבור אדאורייתא אם לא יאכל לדברי מעלתו ועכ"פ לא אסרוה באכילה. ועוד אפילו לצד האבעי' בגמרא ריש שבת דף ד' הנ"ל שלא התירו לו לרדותה כו' היינו שעכ"פ ירויח בזה שלא יעבור על איסור דרבנן ברדיית

הפת אף שעי"ז יעבור איסור דאורייתא העמידו דבריהם במקום כרת עי' מג"א סי' רנ"ד סקכ"ב משא"כ בנ"ד אף אם נאסור לו לאכלו מ"מ כבר עבר אדרבנן שרדה חלות דבש ואם לא יאכלנו יתוסף לו עוד איסור דאורייתא כנ"ל א"כ מהי תיתי כלל לאסרו באכילה וכי מי שאכל שום וריחו נודף וכו'. ותדע עוד דהא קיי"ל כמ"ד מעשה שבת דרבנן א"כ מ"ש דנקט מתני' ובריייתא פלוגתא דר"מ ור"י וריה"ס במבשל בשבת ולא נקט כן במבשל ביו"ט לחול בכה"ג דלא שייך הואיל כו' סמוך לביה"ש ולא מתוך כו' כגון שאינו צורך קצת וע"כ דליכא פלוגתא כלל ביו"ט ובכל אופן ולכ"ע שרי ואפילו מצוה איכא לאכלו כנ"ל ועי' רי"ף ורא"ש ביצה ל"ו ע"ב בשם ירושלמי וכולן האסורים משום שבות ורשות כו' אם עליהן בין שוגגין בין מזידין כו' מה שעשה עשוי ועי' בשלטי גבורים וביש"ש שם ועי' ש"ך ח"מ סי' כ"ח אי אמרינן אי עביד ל"מ ועי' שעה"מ הל' גירושין ותיקון יד אליהו מזה אבל ברדיית דבש לא שייך כ"ז דא"נ לא אהני מעשיו אינו אסור באכילה כנ"ל שוב מצאתי בתשובת ריב"ש סס"י רנ"ד במי ששחט מיו"ט א' דר"ה ליום ב' בשוגג אומר מותר הוא והעלה אפילו עבר ושחט ובישל במזיד הבשר הנשחט והתבשיל מותר כמו באופה מיו"ט לשבת בלא עירוב תבשילין דקיי"ל לא קנסי' לי' לאסרו בדיעבד כיון דמדאורייתא קיי"ל הואיל כו' ומכ"ש עבר בשוגג ואע"ג דמבשל קניס ר"י שוגג אטו מזיד שאני התם דאיכא איסורא דאורייתא משא"כ ביום טוב מדאורייתא אמרינן הואיל עש"ה. ועי' ביצה י"ז ע"ב. נאם ידי"נ הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה ע

לכבוד הרב המאוה"ג הדיין המופלג המצויין קש"ת מו"ה מנחם אהרן ני' בק"ק נייטרא יע"א:

מכ"ק קבלתי כו' וע"ד מה שכתב מר מעלתו סייעתא לדידי שגם תוס' בערובין דף ל"ז ריש ע"ב כתבו כן כאשר כתבתי אחזיקנא ליה טיבותא דהביא לי תנא דמסייע ומר מכ"ת ני' הקשה ע"ז מביצה ל"ח להרמב"ם די"ב מיל הוי דאורייתא ותי' מר עפ"י סברת ריב"א בתוס' פסחים ה' ע"ב ביו"ט לכ"ע הוי תחומין לאו דאורייתא לכאורה יפה תי': אבל באמת ז"א דרש"י ותו' בחגיגה י"ז ריש ע"ב כתבו דגם ביום טוב י"ב מיל דאורייתא הוא וכבר עמד בזה בס' טורי אבן כו' עפ"י דברי ריב"א הנ"ל. וגם הפ"ח בא"ח סי' תצ"ה סק"ג הניח בצ"ע וכן הרז"ה ורמב"ן סוף דערובין הקשו על הרמב"ם הנ"ל מביצה ל"ו ע"ב דקאמר ש"מ תחומין דאורייתא הרי דאינהו נמי ס"ל גם ביו"ט י"ב מיל דאורייי' הן אמת זה איזה שנים הקשא לי למדן מופלג א' כבוד הרב מו"ה יעקב מגיד ני' על הר"מ הנ"ל מערובין מ"ה ע"ב ספק דרבנן להקל והשבתי לו עפ"י סברת ריב"א הנ"ל דהתם

ביום טוב קאי. אבל מוכח דעת ראשונים הנ"ל גם ביום טוב. לכן לע"ד נ"ל דגם הריב"א מודה דאיסור עשה מיהת איכא ביום טוב שבתון. ולאו הבא מכלל עשה הוא בשריפת תרומה וקדשים נותר שצריך להמתין עד בקר שני. ובזה מתורץ תמיה' השאגת אריה סי' ע"א על הריב"א משו"ס דיומא דף ל"ו יע"ש וכיון דמ"מ עשה איכא תו מכדי דאורייתא הוא מה לי עשה מ"ל לאו. וגם קושי' מתיישבים בזה ומה דקשה לכאורה ע"ז מירושלמי בתוס' ביצה דף כ"ג ישבתי ואין עת האסף פה. ודאתאן עלה מיהת הדק"ל קושית מעלתו ני' על הרמב"ם מביצה דף ל"ח. ונ"ל דכבר הרגשתי במכתבי הקדום דסברת תוס' דעירובין הנ"ל ניתן ליאמר דוקא אי בדאוריי' אין ברירה היינו מה"ת דינא הכי. אבל לפי מ"ה שמצדד התוי"ט פ"ח דפסחים דבדאורייתא אין ברירה היינו מדרבנן לכאורה ליתא לסברא תוס' דערובין דבעיקרו דאורייתא נמי אין ברירה כיון דבדאורייתא גופא רק מדרבנן דינא הכי אין ברירה ולע"ד ספיקא דתוי"ט בזה תליא בפלוגתת הרמב"ם ורשב"א אי כל ספק מה"ת להחמיר או מה"ת להקל כיון דהא דא"ב בדאורייתא ה"ט משום דספק תורה להחמיר וא"כ תוס' לטעמיה דפליגי על הרמב"ם כמ"ש הפלתי סי' ק"י בכללי ס"ס א"ש אבל הרמב"ם לטעמיה דספק מדאורייתא להקל לית ליה סברת תוס' עירובין הנ"ל. ומ"מ לק"מ להרמב"ם קושית תוס' עירובין הנ"ל כיון דהא גופא נמי פלוגתת הרמב"ם ורשב"א הנ"ל תליא בפלוגתא אי חתיכה א' או ב' חתיכות בעי כמ"ש הר"ן ספ"ק דקידושין ומהרי"ט בתשובת ח"ב סי' ט' א"כ בעירובין ל"ז רצה הש"ס ס לתרץ אליביה דכ"ע. א"נ קים ליה דר"י ס"ל חתיכה א' וא"ש תי' התוס' שם. אבל ר' אושיע' בביצה ל"ח מצי סבר שני חתיכות בעי כנ"ל:

ועוד נ"ל בתחומין שאני דדבר שיל"מ הוא ומסקינן ריש ביצה והכי קיי"ל דס"דרב נמי אסור בדשיל"מ. ומ"מ בתחומים ספק להקל כמ"ש בערובין מ"ה ותוס' שם ד"ה אב"א כו' וה"נ אף דעיקרו דאורייתא נמי יש ברירה ואף דתוס' במסכת שבת דף ל"ד כתבו להיפוך דבתחומים ספיקו להחמיר. א"ז סתירה לתוס' עירובין הנ"ל דהחילוק פשוט התם בשבת אסור להכניס עצמו בס"דרב לכתחלה כמו שכתב מג"א סי' יו"ד סקי"א וסי' תס"ז ועוד התם אוקמה אחזק' חזקת ביתו. אבל בעירובין שם אוקמיה אחזקה דהני מים שנתקשרו בעבים הם מערב יום טוב וא"כ בביצה ל"ח דמיא להא דעירובין. ומ"ש מר ידידי מדהוצרכו תוס' בשבת ל"ד הנ"ל לתת טעם דיש לו סמך מקרא ע"כ ליה ליה כהרמב"ם בתחומים י"ב מיל האמת כן הוא שכן מפורש בתוס' בשבת ל"ד שם כתוס' ועוד הרי כתבו תוס' בשבת שם וז"ל וכן יש בירושלמי ור"ל ע"כ מה"ט די"ל סמך מן המקרא. והרי בירושלמי הוא מקור דין הרמב"ם הנ"ל כמ"ש תוס' בחגיגה י"ז בהדיא

ורז"ה ספ"ק דערובין הנ"ל. וע"כ צ"ל להעדפה כתבו טעם זה מלבד שעיקרו דאורייתא אף גם זו לפי שזה גופא י"ל סמך מקרא כנ"ל:

וע"ד כוונת תוס' בפסחים דף צ' שכתב מעלתו בכוונתם לחלק בין היכא דאפשר להיות כן או דהחוש מעיד היפוך סברת ברירה ע"כ. ק"ל מביצה ל"ח הנ"ל ע"ז דמסקינן בתחומים דרבנן יש ברירה אף בהמה מותרת: והרי בהמה ינקי תחומים מהדדי דכל אבר ואבר יונק משל חבירו ואין כאן לברור וכמ"ש רש"י דף ל"ז בד"ה לעולם. וה"נ י"ל בדאורייתא יש ברירה למ"ד וצ"ע:

וע"ד תירץ מעכת"ה ני' על קושייתי דתוס' הק' שפיר על רש"י לטעמיה ויינ"ס תחילתו על הספק ול"א ביה ברירה כמו דל"א ביה סדר"ב להקל כה"ג וטעמא דברירה הוא. מה"ט דסדר"ב להקל [ומה שכתב סברא זו ע"ש הצל"ח באמת כן הוא בר"ן ר"פ כל הגט ומהרש"ל ביש"ש פליג עלי' עי' ב"ש באה"ע סי' קל"א סק"ד. ועדיין תקש' קושייתי לדעת מהרש"ל] דברי חכמה הם. ודבר גדול דיבר בזה. אבל יש לפקפק טובא בהא בט' ציבורים בפסחים ט' דנין אנו על הבדיקה שמא נטל עכבר מצה ולא ימצא בבדיקתו חמץ. וכל עיקר הבדיקה על הספק זה נתקן שמא ימצא או לא. משא"כ ביינ"ס כה"ג ספק אחר הוא שלא על ספק זה ניתקן האיסור. וגם הול"ל ס"ס שמא ניסך שמא לא ניסך. ושמא לא זהו שנגעו. את"ל נמי שניסך ועוד ברמ"א ריש ה"ל יינ"ס קכ"ג וש"ך וטו"ז משמע דאיסור סתם יינם הוא גזרינן הא אטו הא ואפי' אי ודאי לא ניסך בנגעו והרי זה דומה לשאר סדר"ב דשייך ברירה כנלע"ד מכאן ואילך חסר:

נאם הק' יהודאסאד:

תשובה עא

מרוכב בערבות. ברכות רבבות. לראש צדיק כביר. ה"ה כבוד ידי"נ וחביבי. הרב המאוה"ג חרוץ מופלג כש"ת מו"ה אברהם כהן ני' אבד"ק גורבע יע"א: מכ"ק קבלתי. ואשר הזכירני מאשתקד שלא השבתי לפרו"מ ני' על שאלתו הלכה למעשה במינקת חבירו האמת אגיד כי יצאו הדברים מלבי. מסיבות חבילות טרדות אשר לא יאומן כי יסופר. ובפרט מענין מינקת חבירו קבלתי מרבותי למנוע מלהזדקק להורות בו היתר. לכן נשכח שאלתו מאתי. ואת פרו"מ כת"ר הסליחה. ועל של עתה באתי שהעיר הדר"ג ני' בסוגי' דתולש וגוזז לפי הסוגיא דבכורות כ"ה התולש כנף עוף חייב ג' חטאות דאורחה בתלוש וגוזז הוא ומעתה למה מנה ג' ולא ד' חטאת גם עוקר דבר משום גידולו דתולש צמר בהמה אינה פטורה רק משום דעוקר כלאחר יד דאין דרכה בתלישה

כפרש"י שם ורמב"ן שכתב להתיר תלישת נוצת עוף לשחטה משום דסופה לתלוש אחר שחיטה נראה דגם במת שייך עוקר דבר מגידולו עכ"ל מעלתו:

וכוונתו נ"ל דבלא הרמב"ן לק"מ די"ל מה"ט נקט ג' חטאת היא מלתא דפסיקא בין תולש מן עוף חי בין מעוף מתה משום גוזז משא"כ עוקר דבר מגידולו לא שייך רק בחי ולא במת לכן שבקה ברייתא אבל מהיתר הרמב"ן לפי שנדחה מלאכה זו ביום טוב אחר השחיטה. הותר גם קודם שחיטה ע"כ ס"ל מלאכת עוקר דבר מגידולו נמי שייך במת כמו בחי אלא שהותר אחר שחיטה לצורך אוכל נפש וקשיא א"כ לתני ד' חטאת כנ"ל ובאמת ז"א דודאי במת שכבר פסקה יניקת האברים מהדדי וכן יניקת השיער ליכא לתא דעוקר דבר מגידולו וכדפי' הש"ס בפשיטות בשבת קל"ו אם שחוט' הוא הוא מחתך בבשר הוא אבל נהפוך הוא כוונת הרמב"ן. דהנה יפה הקשה מעכ"ת נ"י וכיון אל הרמב"ן שהוא הקשה כן גם בחידו' למסכת בכורות וגם בחידו' למסכת שבת דף ק"ז ע"ב קושיא זו דפרו"מ נ"י בעיני'. ותי' והוכיח מזה דעוקר דבר מגידולו דהוא תולדה דקוצר אינו אלא בגידולי קרקע ולא בבעלי חיים אפילו תולש מן החי רק בכלל גוזז הוא כו' והובא דבריו בחי' רשב"א בשבת ק"ז ע"ב עש"ה ובמהרי"ט אלגאזי הל' בכורות בסוגיא הנ"ל בזה:

עוד הקשה פרו"מ נ"י ל"ל אמרי' בתולש לשחוט מתוך שהותרה תלישה בעוף אחר שחיטה לצורך א"נ כו' ואי משום דתלישה לאחר שחיטה הו"ל מלאכה שאצל"ג הרי הטו"ז יו"ד סי' קצ"ח ומג"א סי' ש"מ ותשובת ח"צ סי' פ"ב העלו עפ"י דעת הריב"ש סי' שצ"ד דבגוזז גם מלאכה שאצל"ג חייב ונטילת צפרניים לצורך טבילה מלאכה דאורייתא הוא היינו בשבת אבל ביום טוב נימא מתוך שהותרה כו' ואם מצד עוקר דבר מגידולו הרי מלאכה שאצל"ג הוא. ועוד לרוב פוסקים קצירה ביום טוב מה"ת מותר א"כ נימא מתוך כו' בעוקר דבר מגידולו דתולדה דקוצר הוא כו' עכ"ל פרו"מ נ"י. ובמח"כ לא עיין יפה בפסקי הרא"ש בכורות כ"ה שם דהרמב"ן באמת מתיר לתלוש מהיט קודם שחיטה משום שהותרה תלישה לאחר שחיטה כו' אלא דנקט עדיפא דאפילו למ"ד דלית ליה מתוך כו' נמי כיון דסופו לתלוש בע"כ אחר שחיטה וכיון שנתנה יום טוב לדחות אצל מלאכה זו דתולש משום גוזז בעוף שפיר גזיז ליה מחיים לצורך א"כ כמו לאחר שחיטה. דאפילו בשבת דנ"ל מתוך כו' נמי שרינן ליה על סברא זו במנחות דף ס"ד הואיל ונתנה שבת לדחות אצל הג' נדחית נמי אצל החמש וכן בשבת דף קל"ז בב' תינוקות כו' יעו"ש:

והרא"ש דפליג ואוסר לתלוש נוצה קודם שחיטה. הרי ביאר טעמו וז"ל אבל בעוד שלא נשחטה כל מה דעביד מכשירי אוכל נפש דאפשר למיעבד מאתמול הוא ואסור כו' א"כ נ"ל ביה מתוך כו' דקרא גלי הוא ולא מכשיריו. דמכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן

מערב יום טוב אין דוחין יום טוב אפילו לר' יהודה במסכת ביצה דף כ"ח ע"ב אלא דרמב"ן חשיב ליה מלאכת א"נ עצמו ולא רק מכשירין כיון דצריך לשחטו ע"י תלישת הנוצה. ומעלתו ני' לדעתו תקשה לי' נמי לר"ע ע מילה שלא בזמנו אמאי לא דחי יום טוב כבשמנה שבת קל"ז קטן נימול כו' לי"א ולי"ב כו' ונימא מתוך שהותרה חבורה לצורך א"נ כו' וכדפריך הכי הש"ס בכתובות דף ז', וע"כ צ"ל דבהדיא גלי קרא לבדו ולא מילה שלב"ז ה"נ בהדיא גלי קרא הוא ולא מכשיריו ולפי"ז אפילו איסור דאורייתא הוא לתלוש קודם השחיטה. אלא כיון שהוא א"צ להנוצה ה"ל מלאכה שאצל"ג דקיי"ל פטור ומשום שמחת יום טוב מותר לרמב"ן אף לכתחלה. והרא"ש פליג עליו דאין לדמות מלאכה שאצל"ג לעוקר דבר מגידולו כלאחר יד. ופטור אבל אסור מדרבנן מיהת גם משום גוזז או עכ"פ משום עוקר דבר מגידולו משום קצירה לשיטת הרא"ש מלאכה שאצל"ג הי' ופטור אבל אסור מדרבנן. וגם את"ל קצירה מותר מה"ת ביום טוב לדעת הרבה פוסקים לצורך א"נ. הא עכ"פ לכ"ע מיהת דרבנן אסור כמו שכתב המחבר תצ"ה אפילו אם צריכה לגופה. ובתולש הנוצה לעשות מקום לשחיטה דה"ל מלאכה שאצל"ג לכ"ע מותר מה"ת. רק הרמב"ן והרא"ש פליגי אי גם מדרבנן מותר או אסור ואין מקום לקושית פרו"מ ני' ועי' בשעה"מ הל' יו"ט:

הכ"ד אוה"נ החותם בברכה מרובה ודש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה עב

חיים ושלום וכל טוב. אל יחסר קורטב. לכבוד תלמידי החביב. אהובי כנפשי הרב הותיק וחסיד המאוה"ג המופלג החרוץ ובקי: בנש"ק. וצדיק נשגב קש"ת מו"ה דוד סודיוטץ ני' האבד"ק פאסטאכי יע"א:

גי"ה קבלתי. והנני לרצונו להשיבו על פטפטי' דאורייתא טבין. ע"ד שיטת רש"י בב"מ ע"א דיש שליחות לנכרי לחומרא ולרמב"ם פ"ה ממלוה כפי מ"ש ה"ה וכן באס"ז בב"מ ע"א בשמו דמדאורייתא הוא והקשה מעלתו תרתי חדא דמאי מבעי' לש"ס ס"פ הפועלים אי אמירה לנכרים בשאר איסורים מלבד שבת נמי אסור. ות"ל משום דלחומרא יש שליחות לנכרי. ה"ל כמו הוא עצמו עושה המעשה. ועוד מ"ש דגבי שבת אמרי' בכ"מ אמירה לנכרי בשבת רק שבות מדרבנן הוא אסור ות"ל מדאורייתא נמי יש שליחות לחומרא ע"כ תד"ק: הנה הנחתו הנ"ל ליתא. דמדאורייתא ליכא למ"ד יש שליחות לחומרא. דהא כתבו תו' בחולין יו"ד ע"ב בד"ה אלא כו' דמדאורייתא אין חילוק בין לקולא או לחומרא כו' והכי מוכח בש"ס גיטין דף פ"ג ע"ב ר"א יליף מאיסור כהונה

אף קולא וגם לרבנן דפליג ה"ט דאיסור כהונה דוקא שאני הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות אבל זולת זה אין חילוק בין קולא וחומרא מדאורייתא. וגם לא הוזכר בה"ה ובש"מ הנ"ל שהוא מדאורייתא אלא דקרי ליה הרמב"ם רבית קציצה ותמהו עליו באמת. ובלח"מ הלכה ד' שם תירצו יפה דה"ק החמירו רבנן ועשאוה רבית קציצה כו'. ואין כאן קושיא. איברא גם אי יש שליחות לנכרי לחומרא מדרבנן לחוד נמי קשיא תרי קושית מעלתו ני' הנ"ל וכבר קדמוהו להקשות כן בתשובת הפ"י חיו"ד סי' ג' ועי' בספר בית מאיר באה"ע ססי' ה' ובתשובת בית אפרים חיו"ד סי' ס"ב בארוכה והעלו תירוצים נכונים הפ"י תי' משום שליחות הא קיי"ל אין שליח לדבר עבירה למ"ד דתליא באי בעי עביד אפילו דלאו בר חיובא הוא אין שליח לד"ע והבית מאיר הנ"ל תי' עפ"י שהוכיח לחלק משום שליחות לחומרא שרי משום הפסדת ממונו כבר"פ מי שהחשיך. אבל משום אמירת שבות בשבת גם באיכא פסידא דממון אסור בגוי שבא לכבות כו' ולכן שליחות לחומרא לרש"י וסייעתא הוא דווקא בשבת ואיסור ריבית דחמירי טפי אבל לא בשאר איסורים יעש"ה ותנחת. וזה יותר מעשרים שנה הקשיתי על שיטת רש"ל דלחומרא יש שליחות לנכרי תקשי מתני' ריש מסכת תרומות נכרי שתרם ואפילו ברשות אין תרומתו תרומה. הל"ל תרומה ויחזור ויתרום וכדפריך הש"ס כה"ג על תרומת חרש ביבמות קי"ד ע"א ולתי' הבית מאיר הנ"ל ניחא. אבל לתירץ הפ"י הנ"ל קשה והארכתי במקומו בזה אין עת האסף פה: ומה שהקשה מעלתו עוד לשיטת הסמ"ג דאמירה לנכרי שבות בשבת אסור מדאורייתא מקרא וכל מלאכה לא יעשה בהם אפילו ע"י אחרים. וכן נמי אי יש שליחות לנכרי לחומרא מדאורייתא קשיא קרא דלא תעשה כל מלאכה כו' ועבדך ואמתך כי' עבדו ואמתו דוקא משמע אבל נכרי לא. אהובי מעלתו ני' עיין ברמב"ן פ' יתרו בפסוק זה ביאר כי עבדך ואמתך מלבד שהם עצמם ג"כ מצווים ומוזהרים בכל דיני השבת כישראל. עוד זאת מפני שהם ברשותינו שביתתם עלינו. ואם לא נמנעם אנחנו נענשים עליהם כו' יעו"ש. ולענ"ד עדיפא נ"ל כיון דיד עבד כיד רבו דמי הא עדיף משליחות דעלמא. ודעת הרבה מחברים הוא דמה"ט גבי עבדו יש שליח לדבר עבירה כיון דבע"כ הוא מותיב בי' דומיא דחצר ועי' בב"מ דף צ"ו ע"א ובמנחות דף צ"ג ע"ב ובמ"ל פ"י מטומאת צרעת ובפמ"ג יו"ד סי' כ"ח בש"ך ובסוגייא דא"ש לד"ע הארכתי בחקירה זו א"כ אם הרב אומר לעבדו ואמתו לעשות מלאכה בשבת ועושה על פיו ה"ל כאילו עשה הרב עצמו וחייב עליו מיתה וכרת בידי שמים עכ"פ. ואל תתמה שהרי אפילו על מעשה של בהמתו שור הנסקל כתיב וגם בעליו יומת חייב מיתה בידי שמים כפשט דקרא כמו שכתב תוספת סנהדרין ט"ו ע"ב ד"ה אימא כו' אבל אומר לנכרי

לעשות בשבת רק איסור דאורייתא בלבד עביד הישראל להסמ"ג הנ"ל. אבל ודאי אין חייב עליו עונש דהא אין שליחות לנכרי וגם א"ש לד"ע. כיון דהנכרי אי בעי לא עביד כו' ועי' תשובת הרמ"ע סי' ט"ז. ונ"ל שלזה כיון הרמב"ן הנ"ל במ"ש שאם לא נמנעם אנחנו נענשים עליהם כו' כנ"ל וא"כ לק"מ. אבל באמת גם תי' מעלתו בזה נכון הוא לחלק דנכרי אם עשה מעצמו לדעת ישראל לכ"ע לא אסור מדאורייתא רק מדרבנן. שוב נדפס תשוב' ח"ס על חא"ח ומצאתי שמה בסי' פ"ד את שאהבה נפשי ונהנתי שכוונתי לדעת הגאון זלה"ה בכוונת הרמב"ם וה"ה הנ"ל:

והנני חותם בברכה מרובה כא"נ ונפש אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה עג

השוכן בשמי מרומים. יברך באלף שלומים. את ידי"נ הרב המאוה"ג סיני ועוק"ה צדיק נשגב שמו מו"ה אורי מיללער ני' מורה ודאין בק"ק ש"ב יע"א:

גי"ה קבלתי זה ימים ולא יחשוב פרו"מ ני' כי השלכתי מכתביו הקודמים מנגד חלילה. אבל מחבלי טרדין העמוסים עלינו יום יום מוכרחים אנחנו להקדים את היותר נחוצים להלכה ולמעשה. ד"א יעזור לנו להשיב לכל שואל כהלכה לאמיתה של תורה. וע"ד ספרו כבר מאז רשמתי איזו הערות על איזה עלים מספרו אשר פרו"מ ני' שלחם לידי לעיין עליהם:

הנה כל מה שכתב בד' צ"א בגמרא מתיב רב ביבי כו' כבר קדמו הגאון במרכבת המשנה פי"ב הי"א. ובסוף העלה ליישב שיטת הר"מ. ובדף צ"ג מייתי מעלתו לתשובת הרשב"א ורש"י דפליגי אי ילפי' משבת לכל התורה בעשותה העושה את כולה כו' לענין אי מסייע פטור בזה יכול וזה יכול לר"י. ומייתי מעלתו ני' מדברי התב"ש סי' ב' סקנ"ב:

הנה הגאון בספר מקור חיים סי' רס"ו פליג בדין זה על התב"ש עפ"י קושית הריטב"א בקידושין מ"ג דאיצטריך קרא בשחוטי חוץ למעוטי שנים ששחטו כו' יע"ש ובתשו' חסד לאברהם חא"ח סי' כ"ח האריך בזה. ואעתיק פה לפני מעלתו ני' גרגיר א' בזה מחידושי מאו במס' שבת וזה לשוני כמ"ש לקמן.. ותמיה לי על הגאונים הנ"ל דלא מייתי מגמרא ורש"י בפסחים דף פ"ה. שבת דף ג' גמרא שניהם פטורים והא אתעבידת מלאכה מבינייהו. תניא רבי אומר מעם הארץ בעשותה העושה את כולה ולא העושה את מקצתה יחיד ועשה אותה חייב שנים ועשו אותה פטורים ובגמרא דפסחים דף פ"ה ריש ע"ב א"ר אמי המוציא בשר הפסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיניח הוצאה כתיב ביה כשבת מה שבת עד דעביד עקירה והנחה ה"נ עד כו' ופירש רש"י וז"ל דעד

שיניח לא נגמרה מלאכה. וגבי שבת וכל חייבי חטאת כתיב בעשותה בעושה את כולה ולא בעושה מקצתה שבת צ"ב. והאי נמי אע"ג דלאו בר חטאת הוא הוצאה כי התם בעינן עכ"ל רש"י נראה דדוקא הוצאה הוצאה יליף או בגז"ש או בבנין אב דכל שם הוצאה שוים בעי' ומינה דה"נ שנים שהוציאו בשר הפסח מחבורה לחבורה זה עוקר וזה מניח שניהם פטורים מה"ט גופי' הוצאה כתיב ביה כשבת בעשותה יחיד ועשה אותה ולא שנים. וה"נ ולא תוציא מן הבית מן הבשר כו' וכן אל יוציא איש ממקומו כו' בשבת בלשון יחיד נתיבי לשלול שנים שהוציאו כנ"ל אבל לפ"ז נסתר קושית הש"ס בפסחים פ"ה מטומאת פרים הנשרפים הראשונים מטמאים בגדים כו' אע"ג דלא נח וכתיבי הוצאה גבי' והוציא הפר כו' ולפמ"ש לק"מ. דודאי שאני דין טומאה כמו דלא בעינן הוצאה ביחיד דוקא ה"נ לא בעינן ביה הנחה וטומאה מאיסור לא ילפינן וע"כ מוכח דמשמעות לשון הוצאה שהיה מלאכה גמורה בעי' הנחה גביה נפ"ל בכ"מ שם הוצאה הכי בעי'. אבל הא דשנים שהוציאו פטורים דוקא בחייבי חטאת דרשינן כן מקרא בעשותה או מנפש או מאחת כמו שכתב תוס' כאן ד"ה בעשותה אבל באיסור לאו לבד כמו בהוצאה גופי' בשר הפסח מחבורה כו' או בשר פרים הנשרפים לטמאם אף ע"י שנים נמי שם הוצאה עליו בעקירה והנחה וחייב המניח כמ"ש תוס' כאן סוף ד"ה שניהם כו' ומכ"ש בשאר איסורי לאווין שאינם הוצאה כמו שבירת עצם בפסח גם שנים ששברו עצם בפסח חייבים. חדא דמהי תתי לפטור הא קראי בעשותה או נפש או אחת בחייבי חטאת כתיבי וכלשון רש"י הנ"ל. ועוד הא קרא גופיה הכי נתיב בלשון רבים ועצם לא תשברו"ו בו אפילו שנים ביחד משמע נמי לא והכי מוכח להדיא בש"ס ריש חולין י"א דנפ"ל בכ"מ דאזלינן ב"ר משבירת עצם בפסח ח ודל"מ ניקב קרום של מוח אי נפסק חוט השדרה כו' ואם איתא נא שפיר י"ל בדקינן ליה ע"י שנים שוברים ביחד העצם בב"א. אע"כ דלא תשברו גם ע"י שנים חייבי' תורה. ועפי"ז נ"ל לתרץ קושית הבה"ז שהביא השעה"מ בסוף הל' ק"פ מנ"ל ללקות שובר עצם בפסח הא י"ל לא תשברו אינו אזהרה אלא פירש אין צריך לשבור עצם כדי לבדקו קאמר קרא לפי דהלך אחר הרוב כדילפינן מזה רובא דה"א בעינן בדיקה וכדפריך כה"ג הש"ס בזבחים ד' ולענ"ד לק"מ דא"כ ודאי הל"ל קרא בלשון יחיד ועצם לא תשבר בו כמו לא תוציא מן הבשר חוצה רישא דקרא. ומדשני קרא בסיפי' מיחיד לרבים לא הוציא כו' ועצם לא תשברו בו. ע"כ פירש אזהר' הוא ומניעה דומיא דרישא לא תוציא כו' וקמ"ל קרא אפילו שנים בב"א חייבים הם בשבירה כנ"ל. איברא בפשוט טפי ליתא לקושיא זו כלל דהא איתקשו בחד קרא לא תוציא כו' לא תשברו כו'. ע"כ לשונו: ובד' קי"א ע"ב ע"ד ספק התוס' והר"ן אי

ביין איכא משום מלבן וטו"ז ססי' ש"כ מחלק בין יין לבן ליין אדום. ותמה פרו"מ ני' מקרא מלא בתורה כבס ביין לבושו ובדם ענבים סותה הרי דאפילו באדום כדם כדאיתא שבת דף ק"ח ובגדה י"ט נמי שייך כיבוס וצע"ג עכ"ל:

הנה מעלתו ל"ה צריך להביא ממרחק כי אהאי קרא גופיה ש"ס ערוך הוא בכתובות קי"א ע"ב ושמא כו' ת"ל כבס ביין לבושו ושמא תאמר אינו אדום ת"ל ודם ענב כו' אמנם אדרבה מקרא זה מוכח כהט"ז מדכפל הענין במלות שונות דהל"ל כבס בדם ענבים לבושו וסותה אלא ע"כ כבס ביין לבושו ביין לבן קאמר ובדם ענבים הוא יין אדום סותה פירש שתייה ולא לכביסה וכדדרש הש"ס בכתובות הנ"ל ושמא תאמר אינו מרוה ת"ל סותה פירש רש"י שהיין מסית את השיכור. ואת"ל נמי אין מקרא יוצא מידי פשוטו וסותה פירש כסותו נמי ניחא מדחלקם הכתוב יין לבן ואדום גם שניהם אכביסה קיימו אבל חלקם גם כן בחילוק בגדים. וה"פ הקרא כבס ביין ר"ל ביין לבן לבושו הוא בגד לבן. ובדם ענבים ר"ל יין אדום סותה הוא בגד אדום [כמ"ש מדוע אדום ללבושך] ובגמרא דכתובות הנ"ל ושמא תאמר אינו אדום ת"ל ודם ענב תשתה חמר כו' צל"ע דהא סיים עלה ושמא תאמר אינו מרוה ת"ל סותה. א"כ צ"ל תחלה קרא ת"ל ובדם ענבים. וגם לפירש רשב"ם בפ' ויחי כבס ביין לבושו כו' היינו לכלוך ולא מלבן ע"י דריכה יעו"ש וגם אפילו את"ל כיבוס איכא אבל לא מלבן כמו שכתב הגאון בס' תו' שבת סי' שי"ט ס"י והגאון בהג"ה מוהר"א ווילנא שם וראיתי בהרע"ב במשנה ד' פ"ו דמכשירין מביא תוספתא מנין ליין שהוא משקה שנאמר ודם ערב תשתה חמר. וצלע"ג טפי הל"ל מן המוקדם בתורה ויבא לו יין וישת בפ' תולדות. ועוד מן היותר מוקדם בפ' נח וישת מן היין וישכר. וכן בפ' שמיני יין ושכר אל תשת. ואפשר לפי דבמסכת בב"ת דף צ"ז ע"ב בע' מניה מרבא חמר חיוורייו מהו לנסכים משום דבורק לא יביא לכתחלה. א"כ חווריין גרע מבורק דלבן יותר מדאי ופשיט מקרא א"ל תרא יין לשתותו כי יתאדם שמשתכר יותר מדאי כו' ופירש רש"י ותו' ע"ש. א"כ י"ל מה"ט מייתי מקרא ודם ענב תשתה חמר דאפילו יין אדום שאין מהראוי לשתות דמשתכר נמי משקה הוא כנ"ל ותל"מ:

נאם אוה"נ הצריך לקצר הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה עד

חיים ושלום וכ"ט לכבוד ידי"נ ה"ה הרב המאוה"ג החו"ב מופלג ומפורסם קש"ת מוה' שמעון ני' אבד"ק טורני בעמ"ח ספר אות ברית:

גי"ה קבלתי מבי"ד והנני לרצונו להשיבו. ע"ד אשר נשאל בזוג המקשקש לשעות עשוי ע"י משקולות ושם עשוי כעין דלת אם דוחקין ודוחפין אז א"א לה להשמיע קול בכל שעה ושעה דרך הליכתה ואם פותחים הדלת ההוא טז הכה בכל שעה ושעה והשמיע קולה אם מותר לפתוח אותו הדלת בשבת או אסור משום השמעת קול ומעכ"ת אתי עלה עפ"י פסק הש"ע וסי' של"ח ובמג"א שם דקיי"ל כרבה בערובין ק"ד מטיף בחוזק כדי שיקוץ הישן ל"ה כעין כלי שיר אין אסור משום השמעת קול כו':

ולע"ד נ"ל אי מהא לא ארי' דהגאון מוהר"א ווילנא כתב שם על פסק הש"ע כרי"ף ורמב"ם ולא כירושלמי וז"ל אבל העיקר נראה כירושלמי ואינו מותר רק אם אינו מתכוין כלל לקול כמו בור הגלגל וכדומה לו כו' עכ"ל וטעמו נ"ל משום דהר"ח פסק כעולא וכירושלמי כמ"ש הרא"ש בעירובין שם דכל אולודי קלא אסור ואמרינן בנ"מ דדבריו דברי קבלה והלכה כמותו הוא ופשיטא א"כ דכל בעל נפש יחמור לעצמו לפסוק כן כהגאון הרסיד זצ"ל כל שמתכוין להשמיע קול טף שאינו בנעימה ובנחת כעין כלי שיר אלא בקול גדול כדי להקיץ את הישן כמו בנ"ד אסור בשבת לפתוח הדלת הנ"ל: ורו"מ מ ני' מייתי עוד ראיה להתיר עפ"י תשו' פ"מ ח"ב סי' קכ"ב שמתיר הוא גם למשוך השלשלת בשבת אף שעי"ז משמיע קול בהילוכו והשערי תשובה בש"ע סי' של"ח מביא חולקים עליו והוא מכריע שכל זמן שלא נפסק הילוכה מותר להעריכה. אבל אחר שנפסק הילוכה אסור להעריכה במפתח שלה דה"ל כמתקן מנא ומחלק מעלתו דוקא בנפסק הילוכה לגמרי כשמעריכה ומושך השלשלת בחזרה על הגלגל מיד שעושה כן נשמע הקול בלי הפסק הוא דאסור משא"כ בנ"ד בפתיחת הדלת במעשה זו עדיין אין כאן השמעת קול עד שתגיע השעה אז נשמע קול של ההכאה בקורנס וזה נעשה מעצמו וודאי מותר כו' את"ד מעלתו נ"י:

הן אמת כי לענין השמעת קול ההכאה של האוה"ר נכון החילוק הנ"ל דפרו"מ בין מעשה דהשמעת קול ובין גרם דהשמעת קול לבד וכה"ג מחלק הש"ס בפ' כל כתבי בין כיבוי לגרם כיבוי ובין מחיקת השם לגרם מחיקת אבל א"ז ענין לנדון של הפמ"א והשערי תשובה הנ"ל כלל שגם שניהם לא הזכירו בלשונם כלל לשון דהשמעת קול משום דאינהו מיירי באותן כלי שעה זאק אוהרען שנושאין אותן תוך כיס הבגד ואין עשויין להכות בפנים בקורנס בקול כל שעה ושעה [חוץ מן רעפיטיהר אוהר דאית ביה קול דהכאה מספר השעות. ובאמת אסור בו לדחוק כדי שתכה משום לתא דהשמעת קול. ובזה נ"ל גם הפמ"א א מודה דאסור בי' גם המשכת השלשלת מה"ט. וי"ל נמי איפכא גם תשוב' מו"ק ושבו"י דמייתי השערי תשובה סי' ש"ח לאסור בהו היינו דוקא

לדחוק בו כדי שהקורנס יכה בתוכו דבמעשה הדחיקה מיד משמיע קול ההכאה אבל להמשיך השלשלת עלי' ולתעריכה דהו"ל רק גרמא להשמיע קול אח"כ מודי להפמ"א דמותר וכחילוק דפרו"מ ני' הנ"ל] ולא אתי עלה אלא משום לתא דמתקן מנא הוא במשיכה והערכה לבד או משום איסור מדידה דהפמ"א מדמי' ליה למטה רפויה וכוס של פרקים בסימן שי"ג סעיף ו' דמותר לאדקי ולית ביה משום בונה או מכה בפטיש והשאר החולקים עלי' ס"ל דלא דמי להנהו משום שזה אין כלי כלל בלא המשכה והו"ל מכה בפטיש או משום דהו"ל כמודד ועיין פמ"ג במג"א בסי' ש"ח סקע"ח אבל משום שמיעת קול ההמשכה והעברה לבד וכן משום קול ההליכה אחר ההערכה ודאי ליכא איסור כלל חדא דקול דממה דקה מאוד כזה עד שצריך להטות האוזן לשמוע בלחש לא מקרי השמעת קול דייקא וגם הרי אינו מכוין כלל לשמוע קול המשיכה והעריכה וגם לא קול ההליכה דלא איכפת ליה בשמיעתו כ"א בקול ההכאה משא"כ בזייגער המקשקש ע"י משקולות שקורין וואנדאוהר תלוי בכותל או עומדת ע"ג ארגז דאית ביה שמיעת קול ההכאה פשיטא דגם הפמ"א דמדמי ליה המשיכה והעברת הכלי שעה לדין מטה רפויה וכיו"ב ומותר משום לתא דאיסור מלאכה מ"מ מודה דאסור בה העריכה והמשיכה משום השמעת קול של ההכאת הקורנס על הסדין כל שעה או כל רביע שעה ולשמיעת קול זה מכוין הוא כנ"ל שוב מצאתי בפמ"ג רסי' של"ח בטו"ז כ"כ בהדיא וז"ל ואם נאמר דאוהרען שלנו כו' מותרין לערכו בשבת מ"מ מה שמשמיע קול אסור לערכו בשבת דהוי כעושה מעשה כדי להשמיע קול בשבת והוא ככלי שיר או כלי המיוחד לכך כו' יעו"ש. ובזה תמיה לי על הפמ"ג בעצמו במג"א סי' ש"ח סקע"ח שהשיג על הפמ"א הנ"ל בהיתר משיכת השלשלת וז"ל ועי' סי' רנ"ב ס"ה ושל"ח ס"ג משמע בשבת אסור לערכו ולהמשיך עליו השלשלת כו' יעו"ש וצ"ע דהפמ"א נמי מודה בכה"ג דמיירי הש"ע זייגער שמשמיע קול להודיע השעות ר"ל ע"י ההכאה בקול ודאי אסור וכמ"ש הפמ"ג עצמו בט"ז סי' של"ח הנ"ל מיהת נשמע מפסקי הרמ"א סי' רנ"ב ס"ה והמחבר סימן של"ח הנ"ל ס"ג דהשמעת קול אסור אף דבשעת מעשה המשיכה והעריכה עדיין ליכא שמיעת קול עד שתגיע אח"כ לשעה אז תכה בקול מעצמו ודלא כמ"ש פרו"מ ני' לחלק בזה כנ"ל וגם נשמע מפסקי הש"ע אלו אע"ג דפסקינן בש"ע כרבה קול שאינו דרך שיר מותר מ"מ אסור לגרום השמעת קול של הזייגער בשבת ע"י המשכה ועריכה אף דמצד העריכה עצמה מותר הוא להפמ"א מ"מ גרם השמעת קול הכאה הוא אסור הואיל והכלי מיוחד לזה הו"ל ככלי שיר אעפ"י שהוא קול חזק להקיץ את הישן כיון שמיוחד הכלי הכאה לכך ר"ל העריכה והקורנס הפטיש או פתיחת הדלת והקורנס המכה ומכוון

לשמיעה זו לספור ולמנות עי"ז מנין השעות היינו בנעימה ובנחת הכאה זו אחר זו כנ"ל ולפ"ז מבואר דאצ"ל לדעת הגאון מוהר"א ווילנא שהעלה העיקר לפסוק כירושלמי וכעולא בגמר' וכר"ח וסייעתי' כל אולודי קלא אסור ודאי דאסור בנ"ד פתיחת הדלת ת כדי להשמיע קול הכאת השעות כמ"ש בתחילת דברינו אלא דלכ"ע גם להחולקים הנ"ל נמי אסור ומאי דפשיטא ליה לפרו"מ נ"י להתיר בנ"ד אליבי' דכ"ע נהפוך הוא פשיטא לי לאידך גיסא דאסור אליביה דכ"ע מדינא דהש"ע כנ"ל:

אמנם נ"ל היינו דוקא אם סתימת הדלת הוא מונע את ההכאה לגמרי ר"ל שעי"ז שסוגר הדלת פסקה ההכאה שבאמת אין הפטיש שבתוכו מכה על הסדן בהגיע השעה ובפתחו את הדלת אז יכול הפטיש לעשות מלאכתו בשעתו להכות על הסדן מספר השעות נמצא שבפתיחתו הו"ל אולודי קלא ממש כמו ע"י עריכתו והמשכת השלשלת על הגלגל שלו ואסור לכ"ע בשבת גם גרם דהשמעת קול הכאה זו כנ"ל אבל אם באופן שגם בפתח סתום מלאכת ההכאה נעשית בשעתו במקומו ופעולת סתימת הדלת הוא רק למנוע את הקול שלא יגיע לשמע אוזן חוצה ע"י מחיצת הדלת כדי שלא להקיץ מהשינה ומן הפתח ולפנים קול הפנימי יוצא חוצה רק קול דממה דקה ישמע בה"ג י"ל ודאי לאו אולודי קלא מקרי שהרי הקול בעולם גם בלא פתיחת הדלת אלא שמסלק הוא את המונע מלהשמיע הקול לאזניו בפתיחת הדלת ושמע הקול חזק ביותר ומותר לפתוח הדלת ע"מ כן כה"ג קי"ל ג"כ לחלק בין אולודי ריחא לאסופי ריחא בסוף סי' תקי"א במג"א וטו"ז [ובסי' שכ"ב סק"ו] ובשערי תשובה שם בשם תשו' החי"צ סי' צ"ב לענין צובע וכן בין מוליד אור למוסיף אור בריש סי' תק"ב [ונ"ל רמז לדבר בעלמא אמרי' קו"ל ומרא"ה ורי"ח כו' הושוו להדדי] אולודי אסור בהו ואוסיפי עלייהו שרי בשלשתן ותל"מ:

אבל הא ודאי פשיטא כמ"ש מעלתו נ"י דאף האוסרים את המשיכה ועריכת בודאי מודים פתיחת הדלת בלבד דמותר כי אין בזה תיקון מנא או מכה בפטיש אבל משום השמעת קול אסור הוא כנ"ל. ור"ל אולודי קלא נמי דבר חדש כמו ממציא אש בתחילה לדעת הטו"ז ברסי' תק"ב מדאורייתא אסור היינו לע"ד מוליד אור חדש הו"ל גמר מלאכה משום מכה בפטיש וכן השמעת קול אולודי קלא ע"י מכה בפטיש ממש הוא בכלי שעה כנ"ל ובדין העריכה והמשיכה להזייגער בשבת היכא דליכא כלל השמעת קול ההכאה הנה הפמ"א הנ"ל מתיר לגמרי ובתשובת עמק בנימין העלה דחייב חטאת עליו והפמ"ג במג"א ש"ח אות ע"ח ובט"ז רנ"ב אות ז' מסופק אי אסור מדאורייתא או מדרבנן והפמ"ג בט"ז סי' שי"ג אות ס"ק ז' מסיק דאפילו אם הולכת עדיין אסור נמי להעריכה אלא על ידי עכו"ם עש"ה והנלע"ד כתבתי:

נאם אוה"נ ידידו הד"ש הק' יהודא אסאד:

תשובה עה

תכלה שנה וקלקליתיה תחל השנה וברכותיה לראש צדיק ה"ה ידי"נ הרב המאוה"ג המופלג מוה' מאנדל ני' אבד"ק רעטע והגליל יע"א:

אחר ד"ש וטובו הנה מכתביו קבלתי וראשון תחלה נאמר ע"ד תיקון ערובין בקהל מ"ב אשר העיר אותי עליהם ידי"נ הרב המאוה"ג צדיק כביר מוה' וואלף באנדי דיין דפה ני' הוא האיש הכותב למעלתו דרך כבוד לש"ש והתנצלות דפרו"מ ני' עפ"י הט"ז א"ח שס"ג סקי"ט כו':

הנה התוספת שבת שם השיג עליו דמשמעות הפוסקים אינו כן דכולם פה אחד ענו ואמרו קורה בעי' שיהיה מונח על גבי כותלי המבוי דקיי"ל כרבא דף ח' בערובין וכן מבואר בפמ"ג סק"ט וס"ק כ"א ע"ש וא"ז דומה לשאר שראנקען שבקצת מקומות ע"י קורה גדולה שאפשר לסוגרו ולנעול בו את רה"ר עכ"פ מהילוך קרונות וגם על שראנקען כזה צווחו ככרוכי' שאינו מועיל עפ"י הדין לא בתורת דלת ולא בתורת מחיצה ולא בתורת צורת הפתח יעיין מעלתו בספר דברי ר"ש ובתשו' בית אפרים חא"ח והארכתי בזה בתשובה לידי"נ הה"ג אבד"ק מיליכדארף ני' באופן שאין לסמוך על הט"ז בזה כ"א לסניף כיון שפרו"מ ני' אונס הוא עפ"י מושל העיר שמה בודאי אין דנין אפשר מאי אפשר אבל אם יציע מעלתו מכתב בקשה בעיר פ"ב אצל השטאטהאלטעריי לקבול על המושל עירו בזה שאינו מניח לקיים דתינו במצות שבת ידעתי בטח כי יכופו את השר שיאמר רוצה אני ויכול לשאול ע"ז את ידיד נפשי הרבני הצדיק נשגב מוה' מענדל כהן נ"י אבן יקר' בפ"ב:

וע"ד התורה אשר העלה לתמוה על קו' הפ"י בשבת כ"א מאי חנוכה כו' טורח הנס הזה למה הא קיי"ל טומאה הותרה בציבור כו' וכדאיתא בת"כ להעלות נר תמיד אפילו בשבת ואפילו בטומאה כו' איך נעלם ממנו דברי התוס' ביומא ה' ע"ב ד"ה אמר רבי תחליפא כו' גבי פרו ואילו של אהרן אף דזמנו קבוע ליה ודחי שבת וטומאה גם מ"ד טומאה הותרה בציבור מודה ביה דמהדרינן אטהרה א"כ גבי חנוכה נמי י"ל כיון דלאו עבודת מזבח הוא אלא מכשירין אף דדחי שבת וטומאה מ"מ מהדרינן אטהרה את"ד:

במח"כ ז"א דקושית הפ"י לא לבד למ"ד טומאה הותרה בציבור קאי דא"כ איך כתב דקי"ל טומאה הותרה כו' והא אדרב' קיי"ל טועאה דחוי' כמבואר ברמב"ם ובכ"מ רפ"ב משבת ובפ"ד מביאת המקדש ובב"י א"ח סי' שכ"ח אבל אשיגרא דלישנא נקט הותרה ובאמת לכ"ע גם למ"ד דחוי' בציבור נמי קשיא דנהי דמהדרינן אטהרה כל מאי דאפשר

בדרך הטבע לעשות בטהרה מהדרינן עלי' אבל לעשות נס שהוא חוץ לטבע לא מקרי כזה מהדרינן אטהרה: וקשיא לכ"ע טורח הנס הזה למה הא טומאה דחוי' בציבור ועיין תשובת ח"צ סימן ס"ו פ"ו ובחי' הגאון תבואות שור בכור שור מס' שבת כ"א וספר זרע יעקב שם:

וע"ד בקשתו לידע מה שנאמר לו בשמי לדבק על הפתחים כתב סגולה להנצל מחולי כל רע ר"ל אני לא המצאתי מעצמי זאת וגם לא יש לי בקבלה אבל נוסח הכתב סגולה היא בגמ' מס' בב"ת דף צ"א סוף ע"א וא"ר חנן אמר רבא כו' וידוע הוא פה אצל הבעלי תורה הת"ח יחי' וגם הסופר סת"ם דפה ידע מזה הסגולה וכתב כן בכתב אשורית לכל הבעלי בתים בשכר ונוסח הקמיע שיש למעלתו ושלח אלי ההעתקה וכ' שקמיע זו נתן לו סופר א' מק"ק שטאמפי ורצון מעלתו ני' לידע ממני אם אתמחי קמיע או אתמחי גברא לא ידעתי מה ספק יש למעלתו אי אתמחי גברא הא גברא הוא סופר מק"ק שטאמפין ומעולם לא שמענו עליו שהוא מומחה לקמיעות סתם סופרי דדיינ' מגמר גמירי אמרינן בריש גיטין בדיני שטרות שהוא אומנותם ובכתיבת סתו"מ אבל בכל שארי חלקי התורה המה כשאר עמי הארץ א' סופר ואחד בור גם בנגלה ומכ"ש בנסתר אבל נוסחא הקמיע זו כתובה הוא בספר אמתחת בנימין והוא יוצא מפסוק ויעמוד פנחס ויפלל כו' ה' אלהים ומפסיק ויאמר להם ישראל אביהם כו' מעט צרי והשמות הקדושים גם אותיות שלפניהם ושלאחריהם קדושים ובהעתק מעלתו כתוב [פ"ג מכ"אל] [אות למ"ד בסוף] [פ"ג מכא"ר כך כתוב שם וכצ"ל] אבל לא נמצא שם ליתן קמיע זו שישאו אותו בני אדם עליהם אבל רק לומר פסוקים הנ"ל ולכוין בציור השמות הנ"ל היטב והמשכיל יבין מעצמו ומעולם לא עסקנו בכתיבת קמיעות ליתנם לב"א גם הידועות לנו מפי ספרים הקדושים. ומכ"ש בנסתרות לד"א שאין לנו בהם עסק ואין לנו יד ושם כל כך. ואיך עלה על דעת מעלתו ספק כלל אם יתן קמיע זו לאחרים אתמהה:

וע"ד תרעומתו על שאיני חש להשיב לו תמיד על דבריו. האמת אהוב ואגיד לו כי אינו נוהג עמי מנהג דרך ארץ ולא כמנהג החכמים מני אז עד שלא דימה בנפשו לחשביני בעיניו אפילו לכתוב לי ברכת מז"ט על הרמת קרן התורה כנהוג וכאשר ברכוני תהל"י גדולים חקרי לב גאונים גדולים רבים גם מכמה מדינות רחוקות ואם מעלתו חושב עצמו ליותר גדול ממני בתורה וביראה ובחכמה עד כאן. הנה אינו צריך לי ולמטלעתי ומה לו להתלונן וחלילה לי לחשוב עליו מחשבות און כי ידעתי שמעלתו נ"י לא ניסה הרבה כ"כ כי אם בתורת ה' חפצו. ובה הוגה הוא תמיד שוגה בלא דעת להכיר ולהבחין בהבחנה

דאורייתא או דרבנן. ולחכימא ברמיזא ודי בזה וזולת זו אני אוהבו מאז וכדרכי לכל אדם ובפרט לת"ח גדול נאם ידי"נ ואוה"נ דש"ת:
הק' יהודא אסאד:

תשובה עו

חיים ושלום וכל טוב לאהובי תלמידי הוותיק הרבני המופלג חרוץ ושנון כבוד שמו מוה' שלמה צאבל נ"י מק"ק ע"ח:
גי"ה קבלתי וטוב עשית באופן שתוכל לשקוד על התורה ועבודה: יהי חן ה' עמך ישלח עזרך מקדש שתעשה ענבים פרי קדש להגדיל תורה ולהאדירה וע"ד קושייתך לפמ"ש מהרש"א בכוונת תוספת מסכת שבת דף כ"ד ע"א ד"ה גזירה כו' דרבה ס"ל גזרינן גזלג"ז אם כן מאי פריך ליה אביי דף כ"ג אלא מעתה ביו"ט לשתרי הא גופא מה"ט שמא יטה שיתבער מהר אסור נמי ביו"ט דהוי הבערה שלא לצורך ואף דאמרינן מתוך כו' מ"מ איסורא דרבנן איכא ורבה הא גזר גזלג"ז עכ"ד:
הנה לסברת ריב"א בתוס' ריש פסחים ה' ע"ב למ"ד הבערה ללאו יצאה לא אסור כלל ביו"ט א"כ קו' גמרא הוא מדליכא מאן דפליג בהא דא"מ בשמן שריפה דשמא יטה דשמא יטה ביו"ט לשתרי למ"ד מיהת ללאו יצאה וכיון דע"כ לדידיה צ"ל טעמא אחרינא מנ"ל תו לרבה דאמרי' כלל ה"ט בזה שמא יטה ואע"ג דכתבו תוס' דף כ"ד ע"ב דלא אמרי' מתוך כו' בשריפת תרומה מדרבנן מיהת היינו דוקא סברת מתוך כו' אבל למ"ד הבערה ללאו מפורש בתורה התירה דיו"ט מדכתיב לא תבערו כו' ביום השבת כמ"ש ה"ה פ"א מהל' יו"ט אין כח ביד חכמים לאסור לדעת הט"ז ואף דריב"א לטעמיה בתוס' דף כ"ד שם דס"ל אפילו מה"ת אסור ביו"ט שריפת תרומה היינו אליבי' דר"מ דמדמי' ליה לקדשים אבל אנן השתא אליביה דטעמא דרבה קיימין וא"ש ואפי' להר"י בתוס' שם דלכ"ע הבערה ביו"ט נמי אסור נ"ל דלכאורה צל"ע פי' רש"י שמא יטה שיתבער מהר כו' והרי מקודם סמוך לא פירש רש"י דמצוה לבערו ודלמא אתי ביה לידי תקלה דאכילה עכ"ל. והרי קיי"ל מסתפק משמן שבנר חייב משום מכבה א"כ מיד שהדליקו תו ליכא חשש תקלה דאכילה וליכא למיחש כלל שמא יטה כדי שיתבער מהר דמה לו בכך: וצ"ל כיון דאם נותר משמן שבנר שלא נדלק כולו איכא חשש תקלה אכילה במוצאי שבת ממותר ה השמן חיישי' שמא יטה כדי שיתבער מהר היינו שיתבער הכל בשבת ולא ישאר בשולי הנר מותר שמן עד מוצאי שבת וא"כ כיון דמסתמא נותן שמן בנר כשיעור דצריך לו לסעודתו עד שעת שכיבה וא"כ ביו"ט לשתרי דאפילו יטה כשיגיע בסוף לשמן בשולי הנר יהיה לצורך ולא כדי שיתבער מהר ובשבת ממ"נ אסור כשיעור מצומצם

שמא יטה לצורכו משום שלום בית ויותר משיעור שמא יטה כדי שלא ישאר ממנו עד מוצאי שבת ויבא לידי תקלה ומה"ט באמת גם ביו"ט אסור אבל מהני' סתמא דסיפא דומי' דרישא יו"ט דומי' דשבת קתני אין מדליקין אפילו כשיעור מצומצם ופריך שפיר הא מיהא לשתרי ביו"ט אע"ג דביו"ט מסתפק משמן שבנר וליכא משום מכבה דהא כל אוכל נפש ואיכא חשש תקלה דאכילה וממילא חיישי' שמא יטה שיתבער מהר ממש ויהיה הבערה שלא לצורך ז"א דבשיעור מצומצם ודאי לא ירצה שיתבער מהר משום שלום ביתו אלא בהגיע השמן לשולי הנר יטה לצורך כנ"ל:

ועוד בה שלישית דלכאורה הא דד"ח לא חייש בהא לשמא יטה נ"ל דה"ט מפמ"ש בירושלמי בפ' זה דאין שורפין תרומה טמאה בלילה כמו בקדשים וא"כ ממ"נ הא גם בחול שייך שמא יטה כדי שיתבער מהר מתוך שמצוה עליו לבערו וליתסר גם בחול להדליק שמן שריפה ביו"ט והוא דולק בלילה דשמא יטה בלילה. ונמצא מבעיר בלילה דהא מטה הוא כמבעיר ממש ונ"ל בשבת גזרי' שישכח שהוא שבת אבל בחול הרי רואה שהוא לילה ולא יטה משום איסור שריפה בלילה כנ"ל טעמא דר"ח. אבל רבה ס"ל הא דלא חיישי' בחול שמא יטה בלילה ה"ט דשריפת תרומה דאסור בלילה רק מדרבנן הוא גזירה אטו קדשים והו"ל גזלג"ז. משא"כ בשבת וא"כ פריך ליה אביי שפיר ממ"נ אי ס"ל לא גזרינן גזלג"ז א"כ ביו"ט לשתרי אע"ג דאם יטה יהיה הבערה שלא לצורך הא מדאורי' אמרינן מתוך כו' והו"ל גזלג"ז ואי ס"ל גזרינן גזלג"ז קשי' איפכא גם בחול ליתסר דשמא יטה בלילה כנ"ל ואהדר ליה גזירה כו' אטו שבת וההי"ד חלה אטו שמן והא דלא גזרי' בחול שמא יטה בלילה אין לדמות בדרות חכמים זה נזה רש פוס' ריס גזירות חכמים זה לזה כמ"ש תוס' ריש דף כ"ד סוף ד"ה גזירה וכ"כ תוס' ס"פ כירה ור"פ כל הבשר ועיין נוב"י תניינא סי' צ"ו חלק א"ח מוכיח דגמרא פליג אירושלמי הנ"ל ע"ש. ולפמ"ש להפוך הוא דמוכח כנער מגמר' נמי כהירושלמי לכ"ע בין לר"ח בין לרבה כנ"ל ודו"ק אהובי תלמודי החזיק תמיד במעוז התורה חזק ואמץ והיה לאיש והנני חותם בברכה רבך אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה עז

שלמא רבא וחייא אריכא ובריות גופא לכבוד ידי"ע וידי"נ אבן הזוהר כעצם השמיים לטוהר ה"ה הרב הגאון המפורסם בנש"ק צדיק ונשגב קש"ת מוה' פנחס ליב פריעדמן ני' ויזרח האב"ד ור"מ בקאמאראן:

גי"ה קבלתי עב"ד ולעשות רצונו חפצתי כו' וע"ד התורה אשר כבדני הדרתו מחידוש משנתו אחוי' לן חורפי' ומחלייי' ליה לשבח. הן אמת דברי נכון ונחמד הוא וראוי להעלותן ופרסמתי הקושיא בשמו ולכבודו הפכתי בו ונ"ל לפקפק על הקושיא שלו שהציע הדרתו גם לפני מורי הגאון רשכבה"ג מוהר"מ בנעט זצוק"ל זי"ע. אמאי אי דם מיפקג פקיד מותר הבעילה להרמב"ם דאיסור חבורה משום מפרק הוא תולדה דדש והרי דישה גופה בדבר שהוא כנוס בעין הוא החיטין בתוך הקשין כו' ע"כ:

הנה יש לחלק דמלבד שיש חדר מיוחד לכל גרעין חטה תוך השיבולת יש ג"כ קליפה לכל גרעין וגרעין הדבק בגרעין סביב הוא המוץ נמצא כל גרעיני החטה הם כנוסים בכלי תוך כלי ואפילו כותש חיטין במכתשת להסיר קליפתן בלבד דהו"ל נמי דש כמ"ש בשבת ריש דף ע"ד ה"ט משום דקליפתן דבוק ממש בגרעינין ואפי' אם נפתח פתח כיון דנסדק אותו קליפת המוץ ע"י ציפורן אדם אין גרעין החטה נופל מתוכה אא"כ יקלפנה סביב כולו או רובו לכן כותש נמי הו"ל דש ועיין ר"פ העור והרוטב שזורעין חטה בקליפתה ומכ"ש הקליפה הקשה שכותשין במכתשת לפנים מן המוץ שהוא אוכל כמ"ש רש"י התם בחולין והיא חלק העליון של הגרעין דבוק בעצם ממשו הוא וה"נ דם בתולים אם חבורי מיחבר הוא נבלע בדופני הרחם אבל אי מיפקד פקיד אינו נבלע בדופן הרחם כלל אלא נכנס ועומד בפ"ע הוא לא דמי כלל לדש: ועוד פשיטא מלתא דעל גרעין אחד בלבד אין שם דישה עליו אלא על כל השיבולת שיש בה הרבה גרעינין ולכל א' חדר מיוחד בפ"ע וכיון שכ"א בפ"ע הוא לא מקרי כנוס ועומד משא"כ דם בתולים אי מיפקד פקיד כנוס במקום א' הוא ומוכן לצאת בעשיית הפתח לא דמי לדישה ומפרק ודם חלזון מיפקד פקיד היינו שאינו נבלע בעובי הבשר אלא כנוס הוא בין עור לבשר או תוך הבשר בכל שטח גוף החלזון אבל אינו כנוס במקום א' ממש אצל פתח החבורה:

שניות מד"ס הרי באספ"ז בסוגיא זו הקשה בה"ג לשיטת רש"י דאיסור חבורה משום צובע הרי צובע המפה והסדין אף אי דם מיפקד פקיד ותי' דצובע בלא טרח' ואומנות אין שם מלאכה עליו ושרי יעו"ש וכוונתו נ"ל דמדאוריי' שרי אבל מדרבנן ודאי אסור אפילו במזיגת יין אדום ביין לבן וכיו"ב שהוא ג"כ בלא טורח ואומנות אלא במקום מצוה שרי הבעילה קאמר וה"נ י"ל במלאכת מפרק אי חבורי מיחבר הו"ל מפרק ע"י טורח משא"כ אי מיפקד פקיד הוא מפרק הדם בלא טורח ואומנות כלל ושרי אבל דם חלזון לפרקו אומנות הוא כמ"ש באס"ז שם:

ועוד בה שלישי' לפמ"ש רש"י בשבת דף ע"ג ע"ב בד"ה אין דרך תלישה ופריקה בכך ע"י זריקה אלא או ביד או בכלי ותולש כלאחר יד הוא ופטור עכ"ל א"כ לכאורה קשה

אי דם בתולים חבורי מיחבר נמי לרמב"ם דחבורה משום מפרק הוא היינו ביד או בכלי אבל מפרק דם ע"י אבר התשמיש הו"ל כלאחר יד ופטור ומותר מדאוריי' לכ"ע ואפילו ר"פ בשבת דף ע"ג שם דמחייב משום מפרק בשדא פיסא לדקלא ואתר תמרא היינו ע"י זריקה דוקא דס"ל היינו נמי אורחיה אבל מודה הוא דכל כלאחר יד הוא פטור וא"כ בבעילה קשה כנ"ל אמנם הא בורכא דלפרק דם בתולים ע"י בעילה ודאי היינו כ' אורחיה לכ"ע באבר התשמיש דלא סגי בלא"ה וזהו אי חבורי מיחבר אבל אי מיפקד פקיד אפשר ואפשר להוציא בתולים באצבע שביד ממש כמו תמר וכל מועכות של בית ר' ביבמות דף ל"ד ע"ב ובילקוט פרשת ח"ש רמז כ"ט שעשה כן יצחק לרבקה זהו כי אורחי' וע"י בעילה באצבע האבר הו"ל מפרק כלאחר יד ופטור ומשום מצוה מותר לבעול גם מדרבנן כנ"ל: ועל ארבעה לו אשיבנו הרמב"ם לטעמיה לדעת הרבה מחברים פסק כר"ש עומד לתלוש ולשרוף כתלוש וכשרוף דמי כמ"ש הב"ש סי' קכ"ד והפלתי סי' צ"ט סקי"ב וגם בלא דבר מצוה בעומדת לבצור כבצורות דמיין בח"מ סי' צ"ה סעיף ועיין בית מאיר סי' קכ"ד ותשובת שער אפרים סי' א' ותשובת מקום שמואל סי' ג' וסי' ק"א והרי אמרי' דבוגרת בתוליה כלין מאליה והיינו ע"כ משום דקי"ל מיפקד פקיד. לכן בבגרותן שפתחן מתרחב נושרין בתוליהן. אבל אי חבורי מיחבר ונבלע הדם בדופני וכותלי הרחם מאין הרגלים להיות נושרין מאליהן על ידי רחבת פתחן וכיון דבגידולי קרקע ממש עומד ליתלש כתלוש דמי נהי דלענין שבת לכ"ע לאו כתלוש דמי כדקיי"ל בא"ח סי' של"ו סי"ב ובחולין דף קכ"ז ע"ב תאנים שיבשו באביהן ואילן שיבשו פירותיו כו' וכמ"ש תוס' בב"מ דף ק' ע"ב ד"ה ואמר כו' ובשבועות דף מ"ג ע"ב בד"ה כבצורות כו' מ"מ ביבשו עוקציהן גם לענין שבת כתלוש דמי כפי' רש"י בחולין קכ"ז ע"ב בד"ה אי דיבשו כו' ועכ"פ באדם דלתוספת בשבת ע"ג ע"ב אינו גדולי קרקע אפילו בהמה אלא לרמב"ם הוא דס"ל אדם נמי ג"ק הוי לענין מפרק הא מיהת לענין עומדת לתלוש מודה בי' דשוה אדם לענין שבת כמו בשאר דברים דקיי"ל כתלוש דמי לכן אי דם בתולים מיפקד פקיד כיון דממילא עומד להשרות בבגרותה כתלוש דמי וליכא משום מפרק משא"כ בדם חלזון ושאר חבורה באדם ובבהמה שאין הדם עומד לצאת זולת החבורה בהם וכן חולב או סוחט הפירות דאע"ג דמיפקד פקידי החלב והמשקין כמ"ש בפסחים דף ל"ד ע"ב ועי' מ"ש מורי הגאון בספר מגן אבות דף ה' ע"ד ודף כ' ע"ב מזה מ"מ לולא סחיטתו וחליבתו לא היה סופו לצאת ולהתפרק מאליו כנ"ל:

ומה שהקשה עוד מכת"ר נ' לאידך גיסא לרמב"ם דחבורה משום מפרק הוא בעי' שיעור דם כגרוגרת א"כ למה אי חבורי מיחבר אסור לבעול בשבת הרי לפירוש ר"י בתוספת צריך לדם לראות אם היא בתולה ולזה ודאי אין צריך לשיעור גרוגרת כו':

לענ"ד הר"י בעל התוספת לטעמיה הא באמת לא ס"ל כרמב"ם אלא ס"ל חבורה משום נטילת נשמה ורמב"ם ס"ל כפירוש הר"ת צריך להוציא הדם שלא יתלכלך פעם אחרת כשיבעול והו"ל מפרק כשיעור דגברא אגברא קרמית וא"ש: ואני הבאתי ראיה לרמב"ם בזה עפ"י קושי' מורי הגאון בס' מגן אבות שלו דף י"א מדפי הספר אמתני' דבב"ק ל"ד ע"ב הוא שהדליק כו' וז"ל למה שבק חבלה דנקט תחלה שורו שחבל באביו חייב והוא שחבל פטור והל"ל שורו שחבל בשבת חייב והוא שחבל בשבת פטור כו'. ונ"ל לרמב"ם ניחא דבשבת גם הוא חייב אם יצא דם פחות מכגרוגרת כיון דחיובו משום מפרק ולא פסיקא ליה מלתא דהוא חלוק משורו אבל חובל באביו א"ל שיעור לדם דומי' דנזקין שפיר תני ליה רישא לחלק בין שורו להוא כנ"ל אבל קשיא לי אידך מתני' דבב"ק דף פ"ז ע"א בחדא מחתא תני להו המכה או"א ועשה בהן חבורה והחובל בחבירו בשבת פטור מכולן מפני שנדון בנפשו ולרמב"ם חובל בשבת משום מפרק בעי' דם כגרוגרת דוקא כדי לפוטרו משום קלבד"מ משא"כ בחובל באביו ואמו בהוצאת דם כ"ש חייב עליהן ופשטא דמתניתין משמע דשוים שניהם וצ"ע לענ"ד וי"ל מתניתין בחרשו מיירי כרבא בב"ק דף פשו ע"ב ורמב"ם פ"ה דין ו' מהל' ממרים גם בשבת סגי בטיפה א' וכן הוא לשון רש"י בחולין מ"ו ע"ב טיפת דם:

ואגב ראיתי בתשובת בית אפרים חלק א"ח סי' כ"ב מביא לשון הירושלמי ר"פ הנחנקין גבי מכה אביו ואמו עד שיעשה בהם חבורה באיזה חבורה כחבורת שבת או כחבורת נזקין אין תימר כחבורת שבת אפילו לא חיסר אין תימר כחבורת נזיקין עד שעה שיחסר ונדחק בפירושו ע"ש העלה עפ"י פי' פני משה דחבורה שסופה לחזור ולהתרפאות לענין נזקין אעפ"י שסוף הדם לצאת שוב יוכל באבר זה לעשות מלאכה פטור מלשלם נזק ולענין שבת חייב כיון שסוף הדם לצאת כו' יעוש"ה. ולענ"ד קשי' א"כ הו"ל לפשוט בעייתו ממתני' דבב"ק דף פ"ז הנ"ל דבהדיא משוה להו מתני' חבורה דמכה או"א לחבורה דשבת ואת"ל לצדדים קתני מתני' והא כדאי' כו' קשיא איפכא אם איתי' דחבורת דאו"א כחבורת שבת היא אפילו לא חיסר משא"כ לענין נזקין א"כ חייב תשלומי נזק החבורה במכה אביו ואמו בא לו אחר שכבר נתחייב בנפשו אעפ"י שלא חיסר ואמאי פטור וגם קשה להרמב"ם הנ"ל הרי נהפוך הוא לענין שבת בעי' כגרוגרת דם משא"כ לנזקין ומכה אביו ואמו וגם קשי' חובל בחבירו בשבת דפטור במתני' דבב"ק פ"ז הנ"ל.

ואמאי הא כבר נתחייב מיתה קודם חיוב התשלומים וי"ל חובל בהכאה אחת קאמר וכן במכה אביו כה"ג דבאים בב"א אבל מ"מ להרמב"ם קשיא מהירושלמי דהול"ל איפכא וצ"ע כנ"ל ולענ"ד דכוונת הירושלמי הכי עפ"י ס סוגית הש"ס דר"פ הנחנקין שקיל וטרי מכה אביו דלמא עד דקטיל לי' כו' והדר פריך איפכ' אימא אע"ג דלא עביד בי' חבורה אמר קרא מכה אדם ומכה נפש בהמה כו' אא"ע לנפש בהמה דהא אפילו הכחישה באבנים חייב תנהו ענין לנפש אדם ופירש רש"י דהיינו לאביו דאע"ג דלא בעי' מיתה חבורה מיהא בעינן ותוס' כתבו שם בהכחשה דלא הדרה איירי כו' יעש"ה וא"כ נ"ל בחובל באביו ונצרר הדם ולא יצא וגם אינו חוזרת החבורה בשבת כה"ג חייב או משום צובע לשיטת רש"י או משום נטילת נשמה מאותו אבר כי הדם היא הנפש והיינו חיסר אבל אי לנזקין מדמי' פטור אא"כ חיסר ממש שיצא הדם ומיתה הוא דלא בעי' אבל חבורה מיהא בעינן כנ"ל אבל מדדחיק הש"ס ר"פ הנחנקין לאוקמי היקשא למאי אתי ואם אית' הל"ל דאתי לחבורת אביו דבעינן כחבורת נזקין עד שעה שיחסר דוקא ולא כחבורת שבת לכל הפירושים בירושלמי הנ"ל וצל"ע והנני חותם בברכה מרובה כנה"ר ונפש אוה"נ בלונ"ח הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

שאלה עח:

משנכנס אדר. ירבו שמחות לפרי עץ הדר. בקדש נאדר ה"ה כבוד ידי"נ הרב המאוה"ג המופלג החריף ובקי טובא מו"ה יוסף העניג נ' אבד"ק וועראבאצי. וכעת ראב"ד בק"ק נייטרא יע"א:

היום פניתי ומכתבו הנעים ראיתי. הוא מסתפק ועולה לפי דעת היש מחמירין ברמ"א א"ח סי' שי"ח ס"ו הוא דעת הר"ר ברוך בעה"ת שאסור ליתן פשטיד"א על תנור שהוסק כדי להפשירו משום שהשומן שבו נימוח וה"ל נולד. אם גם בשמן זית דינא הכי או דלמא בשומן דוקא דהוא אוכל עודו קרוש וכשיהיה נמחה יהיה משקה. כמו פירות העומדים למשקין דמי וה"ל נולד משא"כ בשמן גם אחר שנימוח מקרי אוכל לא נולד הוא וכמו שלא הביא הרמ"א דעת היש מחמירין גם בסי' ש"כ ס"ט גבי שלג שנפשר ממילא מה"ט לדעת מעלתו [ולא כמג"א סקי"ד שם] משום דשלג גם עודו קרוש מקרי משקה לא ה"ל נולד ושרי את"ד מעלתו נ':

הנה בספר התרומות הלכות שבת סי' רל"ה אחר שכתב איסור נתינת הפשטיד"א נגד המדורה משום נולד כמו הברד אף שתחילתו היה צלול. מ"מ בשנקרש וחזר ונעשה צלול ה"ל נולד וסיים סה"ת וז"ל אבל מותר ליתן ברד לתוך כוס יין לצננו אעפ"י שהוא נמחה

הוי גרמא בעלמא כי מאליו הוא נמחה. וגם כשנמחה הוא מתערב ומתבטל תוך היין ואינו ניכר מה שאין כן שומן הנמחה מהפשטיד"א הוא ניכר בעין ולא מתערב כו' עכ"ל יעו"ש. הרי שנתן שני הטעמים להתיר דוקא לפי שמתערב הברד תוך היין ואינו ניכר. אבל אילו נמחה ונפשר השלג וברד בעיני' בחמה או נגד המדורה אסור לדידיה כמו שומן הפשטיד"א משום נולד וכ"כ הב"י וב"ח בסי' ש"כ בשם סה"ת באר היטיב. ושפיר חזיא המג"א בסי' ש"כ סקי"ד דגם שלג שנמחה בעין הו"ל נולד ואסור לדעת התרומה. ולא כמו שכתב מעלתו. א"כ דון מינה גם כן בשמן דאוכל הוא בתחלה וסוף נמי ה"ל נולד אם נקרש ונפשר כמו בשלג וברד אף שהוא משקה תמיד ועי' בספר תוספת שבת סי' שי"ח סקנ"ג וסי' ש"כ סקכ"ב וכ"ג ובמרדכי ס"פ במה טומנין באר היטב כנ"ל:

וגם הרי במרדכי מייתי התם שוב דעת הר' יחיאל מפר"יש שהוא מביא ראיה להתיר מהא דפ' כירה סכה אשה ידה שמן ומחממה כנגד המדורה וסכה לבנה וסתם שמן זית הוי קרוש ואפ"ה שרי כו' עכ"ל. ואם איתא מאי ראיה משמן שגם כשיהיה נמחה שמיה אוכל לכן ל"ה נולד. אבל שומן הנקרש בפשטיד"א שיהיה משקה בנימוח דמי לפירות העומדין למשקין וגם ספר התרומות שאוסר ולא חש לראי' זו נ"ל טעמו משום דהתם מחממה וסכה לבנה השמן שבידה מיד ולאלתר ואינו ניכר בעיני' לכן לא שמיה נולד כלל התם אבל להניח פך שמן שנקרש על התנור להפשירו אף שאינו נולד גמור דמעיקרא אוכלא והשתא אוכלא אסור לבעה"ת משום נולד כמו שומן הפשטיד"א וכדס"ל הכי בשלג וברד שנמחה בעיני'. שוב מצאתי בס' מנחת כהן שער ב' פ"ג כתב כן בפשיטות דבענין איסור הנולד השומן והשמן שוין הם בדינם עש"ה והנאני. אמנם קשיא לי טובא מהא דרבי בשבת מ"ם ע"ב א"ל לריב"א טול בכלי שני ותן בתוכו פך של שמן להפשיר. והא ניהו דמשום בישול ליכא דהפשירו בכ"ש לא זהו בישולו. מכל מקום הא מיהת הו"ל נולד כיון דניכר בפ"ע ואסור לדעת סה"ת וצ"ע לכאורה ונ"ל לתרץ הרי מסיק ר"נ ריש מסכת ביצה מאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד כו' ובשבת דחמירא סתים לן רבי כר"ש כו' יעו"ש. א"כ רבי לטעמיה ס"ל נולד מותר בשבת אבל בעה"ת ס"ל להלכה נולד אסור בשבת לדידן כנ"ל:

ומלבד זה הנה מ"ש מעלתו בפשיטות בשם תוס' דפסחים ובשם המג"א דשמן שנקרש מקרי אוכל אף אחר שנימוק ונימוח ומזה שפט כיון דמעיקרא אוכל והשתא אוכל הוא לא מקרי נולד כו'. במחכ"ת לא נהג מעלתו בזה מנהג החכמים במה שהעלים מלציין על מקום התוס' והמג"א איה איפה הם. או לענין מאי כ"כ. כאילו בא לנסותי אם כל דיבורי תוס' דמס' פסחים וכל הסי' מג"א ערוכים בזכרוני תמיד אין דבר מהם נעלם ממני

אתמהה. ואם מעלתו הרמה לי לא ראה בעצמו דבריהם בפנים רק מה שעלה בזכרונו לא היה. לו למעלתו להעיד בשם תוס' ומג"א ולהחליט הדבר היפוך. ומה גם לדון מיניה על ענין אחר כי הנה תוספת בפסחים י"ד ע"ב ובמנחות ל"א ע"א בשם הר"ת העלו עפ"י סתירת הסוגיא דכל זמן שלא נקרש השמן משקה הוא אליבי' דכ"ע ולא אוכל. וכשנקרש וחזר ונימוח בהא פליגי תנאי ר"מ וחכמים ס"ל משקה הוא וחזר לטומאתו ראשונה ונעשה תחלה וגם לא בעי' כביצה ור"ש שזורי ס"ל בזה שאינו משקה ובש"ס מנחות שם פסק הלכה כר"ש שזורי והרמב"ם פסק כחכמים בר"פ ט' מהל' ט"א כמ"ש הכ"מ שם. ומבואר בר"ש משנה ש' פ"ג מטהרות דבעודו קרוש אינו לא אוכל ולא משקה וטהור לגמרי לכ"ע ע והכי פסק הרמב"ם בפ"א דין י"ט מהל' ט"א ולפמ"ש הצ"ק במנחות ל"א בתוס' שם דהא פיסקא דרמב"ם רפ"ט מט"א בקיבל טומאה השמן בעודו צלול ושוב נקרש וחזר ונמחה אתי גם לר"ש שזורי דמודה ביה כ"ע דמשקה הוא וחוזר לטומאתו ישנה אבל בקיבל טומאה אחר שנימוח בהא פליגי תנאי ופסק הרמב"ם כר"ש שזורי בפ"א דין י"ט הנ"ל דאינו לא אוכל ולא משקה גם אחר שנימוח יעו"ש ודרכו נכון מאד: אבל לכ"ע מיהת שמן שנקרש וחזר ונמחה ליכא למ"ד דמקרי אוכל. אלא בעודו קרוש לכ"ע אינו אוכל ולא משקה וכשנמחה הו"ל משקה לרבנן. ולר"ש שזורי אינו לא אוכל ולא משקה [ובתוספת מנחות ל"א הנ"ל מ"ש ר"ש שזורי לא חשיב שמן משקה אלא אוכל נ"ל דט"ס היא תיבת אל"א וצ"ל ולא אוכל] וכן במג"א סי' קנ"ח סק"ז בשם התוס' דפסחים י"ד מייתי רק דשמן שנקרש אפילו חזר ונימוח לא מקרי משקה אבל פשיטא ודאי לכ"ע דגם אוכל לא מקרי וממילא לכ"ע ה"ל נולד השמן שנקרש ונימוח בשבת אם כבר קיבל טומאה בעודו צלול שוב כשנקרש נטהר שאינו לא אוכל ולא משקה ושוב כשנימוח חוזר לטומאתו ראשונה להכ"מ אליביה דחכמים וקיי"ל הכי ולהצ"ק גם ר"ש שזורי מודה ביה ואין לך נולד יותר גדול הוא מזה שנשתנה דינו ע"י השתנות מציאותו מקרוש לצלול. והא גופא נ"ל טעמא דסה"ת שהחמיר גם בשלג וברד שנמחה מאליו והוא בעיני' כנ"ל משום דה"ל נולד היינו עפ"י התוספתא דמייתי הר"ש משנה ב' פ"ג דטהרות הנ"ל מים טמאים שהגדילו טהורין חזרו ונמוחו חזרו לטומאתן ישנה וכ"ה בפי' הרא"ש שם יעו"ש מיהת נקטינן דשמן ושומן ושלג וברד שוים כולם בחומרא זו דרמ"א סי' שי"ח סי"ו כנ"ל ועיין עצי אלמוגים סי' קכ קנ"ח ס"ו וסי' שפ"ו ס"ד ועיין בס' חמד משה סימן קנ"ח ועיין במג"א סק"ז בזה ועיין באר יעקב ביו"ד סימן ק"ג דף נ"ד ע"א מזה: ומה שעמד מעלתו ע"ד המג"א בשם רמב"ן סי' תמ"ב סק"ט והט"ז סק"ט דאם שמרים יש בלא"ה מותר מטעם זוז"ג א"כ למה צריך לבערו אם רק דבש הראשון נתחמץ בשמרי

שכר ואפילו זהו רביעי וחמישי והא קיי"ל אין המחומץ מחמץ אלא לפי חשבון מטעם היתר זוז"ג כדאיתא בתמורה י"ב כבר קדמוהו רבנן הגאון במקור חיים וגם הגאון בס' מגן האלף תמהו כן ויישבו על נכון יע"ש:

ומ"ש מר ני' לתמוה עוד על המג"א ממה שפסק הרמ"א בי"ד סי' קי"ד ס"ו אם דרכו לתת בו שמרים אסור לקנות מהם אם אין במשקה ס' כו' הרי דבטל בס' שמרי איסור בדבש ולא חשיב ליה מעמיד לענ"ד לק"מ דהא סיים רמ"א שם והוא דלא עבידי לטעמא דלטעמא אפילו באלף לא בטיל מבואר בהדיא דתחילת דבריו היינו אם יש לחוש שמא עירב בו יין או שמרי יין איסור לא לטעמא ולא לשם מעמיד קאמר אלא לפי שדמיהן יקרים יותר מן דמי היין כמו בסעיף ד' שם לכן בטיל בס':

ומה שהקשה עוד על המג"א שמחמיר גם בדבש שלישי ורביעי מהא דמייתי ב"י ביו"ד שי' קי"ב וססי' קט"ו בשם העיטור חמצן של כותים אסור עד אחר ג' אפיות כו' הנה הב"י עצמו השמיטו ולא הביאו בש"ע וא"כ אטו גברא אגברא קרמית הרמב"ן לית ליה הא דהעיטור והמג"א פסק כהרמב"ן ועוד נ"ל דיש להשוות דבריהם ולחלק בין איסוה"נ דחמץ לאיסורי אכילה בלבד וגם בין איסור חמץ דעיקרו דאורייתא ובין שארי איסורין דעיקרו דרבנן וכדאשכחן הכי לבעל העיטור לטעמיה בטור יו"ד סי' קכ"א. ובב"י שם עפ"י הירושלמי בהגעלת כ"ח שלשה פעמים גבי איסור בדבריהם שאין להם עיקר מן התורה ותל"מ. שוב מצאתי בתשובת בית לחם יהודה בסוף יו"ד סי' רצ"ג עמד על מדוכה זו מב"י יו"ד הנ"ל ומג"א ותירץ כנ"ל עיין שם היטב והנאני והנלע"ד כתבתי:

נאום אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

(הג"ה מבן המחבר) עי"ה בזה בתשו' שבות יעקב ח"ב סי' ט"ז דן על דברי מג"א ודברי העיטור הנ"ל ומחלק כחילוק מרן אבי הגאון המחבר זצ"ל):

תשובה עט

חיים ושלום וכ"ט לכבוד אהובי ידי"נ וחביבי ה"ה הרב הגדול מושל ביראת אלקים חריף ובקי כש"ת מוה' שלמה דייטש נ"י דיינא בק"ק נייטרא וכעת הוא הה"ג דק"ק איפאלשאג והגליל:

מכתבו הנעים קבלתי ודבריו ד"ת ראיתי על מ"ש המג"א ובעל מחצית השקל בסי' שכ"ח סק"ט דהרא"ש ס"ל טומאה הותרה בציבור כו' תמה מעלתו וכתב על הגליון דצע"ג מפסחים ע"ז דאמרינן דכ"ע טומאה דחוי' וכ"פ הרמב"ם בפ"ד מביאת מקדש כו' אהובי ידידי מה זו תמיה האיכ' ר' יהודה בפסחים ע"ז שם דס"ל הותר' עד שהקשה תוס' באמת בד"ה דלא כו' הרי ר"י ור"ש הלכה כר"י. ועוד הא איכא ר' יהושע וסתם מתני'

שם בפסחים דמסיק הש"ס ריש דף ע"ח לפי' רש"י דס"ל טומאה הותרה בציבור. ועיין במהרש"א ביומא דף ז' בד"ה ודע וכו':

עוד העלה לפני מה שציין מעלתו על הגליון ש"ע שלו בצ"ע על המ"מ פ"ב מהלכות שבת שכ' אי שבת דחויה או הותרה תליא בדין אי טומאה דחוי' או הותרה כו' והוא כנגד סוגי' דיומא מ"ו ע"ב יעו"ש וצ"ע:

הנה ידידי לא המ"מ כתב כן אלא הכ"מ כתב כן וז"ל רפ"ב מהל' שבת דחוי' הי' שבת כו' ובפסחים ע"ז איפלגי תנאים בטומאה אם דחוי' בציבור כו' ומשמע בגמרא דהלכה כמ"ד דחויה היא וכ"פ רבינו בפ"ד מביאת מקדש ומשמע דכי היכא דפליגי בטומאה ה"נ איפלגו בשבת לגבי חולה אם הוא דחויה או הותרה וקיי"ל כמ"ד דחויה. וכ"כ הרשב"א והר"ן דשבת דחויה היא אצל חולה ולא הותרה עכ"ל וגם בספרי הב"י סי' שכ"ח כתב כן והראה מקום על הר"ן שהוא בפ"ב דביצה גבי ממלאה אשה קדירה בשר כו' והרשב"א הוא בתשובה סי' תרפ"ט מסכימי' שניהם דחויה היא ולא הותרה ולא כמ"ש מעלתו על הגליון מג"א שלו בקיאות זה דהר"ן ורשב"א פ"ב דביצה פליגי בזה ובמחכ"ת ז"א ולא דק אמנם קושייתו מסוגיא דיומא הנ"ל דף מ"ו ראיתי כן שהרגיש בס' דברי ר"ש דף ס"ב ע"ב וע"ד מס' סנהדרין י"ב ותי' דרבא פליג התם ביומא מ"ו על ר"ח ואמר דוחה את הטומאה ולא את השבת דסופו כתחילתו איהו מצי ס"ל שבת ג"כ דחויה אבל א"ז מוכרח דשפיר י"ל בהא לא פליג רבא וס"ל נמי בשבת הותרה כו'. ולע"ד גם בלא סוגי' דיומא דברי הכ"מ תמוהים אדיליף דשבת דחויה לגבי פ"נ כמו טומאה דחויה לגבי קרבנות ציבור טפי ה"ל למילף משבת גופיה. לענין קרבנות ציבור דחויה היא הה"נ לענין פקוח נפש וכן הק' ותמה בזה הגאון בספר דברי ר"ש שם וצ"ע:

לכן נ"ל דודאי היתר המפורש בתורה ומצותו בכך בשבת והוא קרבנות ציבור אינו השבת דחויה אצלם אלא הותרה. וכן אז"ל מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים כו' בדיבור א' נאמרו וכתיב עולת שבת בשבתו כו' אבל מאי דאתי' מדרשא דקרא ואינו מפורש ממש בתורה כמו במועדו אפילו בטומאה בהא פליגי תנאי אי טומאה דחויה או הותרה בציבור וא"ש סוגיא דיומא מ"ו ע"ב גבי קרבנות שבת הותרה בציבור לכ"ע. אבל טומאה דחוי' הי' בציבור וא"כ גבי פ"נ דאין מפורש בתורה לדחות שבת ולא אתי' מסברא אלא מילפותא דקראי טובא ודשמואל עדיפי מכולהו מוחי בהם ולא שימות בהם ביומא דף פ"ה לכן לא תלי' ליה הכ"מ אי דחויה או הותרה שבת אצל חולה בדין הקרבנות ציבור בשבת משום דהתם לכ"ע הותרה כנ"ל אבל תלי' לי בדין הטומאה דדמי' ליה דתרווייהו מדרשא דקראי אתיין ופליגי ביה אי דחויה שבת או הותרה וקיי"ל דחויה

טומאה בציבור וכן שבת אצל חולה ולק"מ. ובאמת הא דהכ"מ דהרשב"א הוא בתשו' סי' תרפ"ט תלי' ליה הכי שבת אצל חולה אי דחויה או הותרה בדין טומאה בציבור אי הותרה או דחוי' יע"ש א"כ לא על הכ"מ תלונות דמעלתו לי' מסוגי' דיומא מ"ו וגם הרגשתינו הא דלא תלי' ליה בדין שבת גופיה אצל קרבן ציבור אלא גם על הרשב"א ק' כנ"ל אבל אמיתן של הדברים כך הם כמ"ש דחדא מתורץ באידך כנ"ל ועיין צל"ח בפסחים ריש דף ע"ז העיר אדרש' במועדו אפי' בשבת אפסח דווקא קאי דאילו בתמיד מפורש כן בתורה ע"ש. אבל הב"ח בסי' שכ"ח כתב בטעמא דהרא"ש שלהי יומא בשם רבו מהר"מ וז"ל וטעמו דס"ל כמ"ד בפסחים ע"ז וביומא וי"ו דטומאה הותרה בציבור וההי"ד דשבת הותרה בציבור והותרה אצל סכנת נפשות כו' יע"ש ועל הב"ח דהשוום להדדי טומאה ושבת גם בקרבנות ויליף ליה חולה מקרבנות בשבת גופי' כי קושי' הנ"ל באמת ודאי צע"ג מסוגיא דיומא דף מ"ו הנ"ל שוב ראיתי בתשו' חתם סופר חיו"ד ססי' של"ח ובחלק א"ח סי' פ"ה תמה כן על הכ"מ בצ"ע והאמת כמש"ל לתרץ. שוב מצאתי בספר לוית חן עה"ת פרשת אחרי הקשה על הב"י מסוגי' דיומא דף מ"ו קושי' והובא גם בסוף ספר תשו' שמש צדקה בהשמטות וגם בספר תשב"ץ ע"ש ואחתום בברכה כנה"ר ונפש אוה"נ ודש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה פ

שלום וברכה וחייא אריכא ברבי' והמשכה לכבוד ידי"נ תלמידי חביבי הותיק המאוה"ג עוק"ה בחידודו וליבונו בעומק עיונו צדיק נשגב המפורסם בנש"ק כש"ת מוה' משה ליב כ"ץ נ' דיינא רבה בק"ק ניקאלסבורג המעוטרה:

גי"ה קבלתי זה כחדש ימים. ואת פרו"מ הסליחה על איחור תשובתי עד היום כי רבו מאד הטרדות עלי. והתלמידים ד' עליהם יחיה מבקשים תפקידם יום יום להביע אומר. וד' יעזור לנו ע"ד כבוד שמו ית' להשיב לכל שואל כהלכה. וע"ד אשר העיר פרו"מ נ' לבקש היתר לישראל אחד שמפרנס א"ע ע"י שלוקח החלב מן השר הדר בכפר א' רחוק שעה א' מקהילתו. והוא מוכרו על יד ליחידים וביום שבת קודש שהוא נשאר בבית בקהילתו. ולהספיק לבני העיר במש"ק מהחלב שנחלבה ביום ש"ק הוא רוצה להעמיד שם בכל יום ש"ק שומר ישראל דוקא לראות החליבה והנכרים יביאו לו החלב לביתו לעת ערב שימכרה מיד במש"ק בלא שומר ישראל בדרך הילוכם. ובלא חותם שא"א שישראל יחתום ביום ש"ק. והעלה פרו"מ נ' מצד איסור שבת ודאי מותר כפסק הרמ"א ססי' ש"ז ובמג"א סקל"ג דהך לא נקרא ע"ש הישראל קודם החליבה וגם אית ליה פסידא

פרנסתו. ודאי הדין עמו ועדיפא אמינא דאפילו את"ל התם בגבינות דסס' ש"ז אסור לעמוד עליהם בשבת בשעת עשייתם כגון אם קנאם קודם שנעשו כבר הם של ישראל וכמ"ש בתשובת נוב"י רסי' ל"ז התם דוקא דמלאכת עשיית הגבינות אין מוכר' הנכרי אדעתיה דנפשיה לעשותה ביום שבת דיכול להמתין עד יום חול אלא בשביל ישראל הוא עושה בשבת. משא"כ מעשה החליבה כיון דגם זולת הישראל שקנה ממנו החלב וגם זולת שום לוקח ממנו החלב בע"כ צריך הנכרי לחלוב בהמותיו כל יום אדעתא דנפשי' ודאי כדי שלא יפסיד החלב וגם משום צעב"ח. אף שקנאה הישראל קודם החליבה. נכרי אדעתא דנפשי' עביד ולא בשביל ישראל הקונה ומכ"ש דהרי כה"ג אין הקנין כלום דקיי"ל ישראל מנכרי נמי לא קנה מטלטלין אלא במשיכה ולא במעות כמסקנת הש"ך בח"מ רס"י קצ"ד. ועוד לכ"ע נמי מה שתעלה מצודתי היום וכן מה שעזי חולבות היום מכור לך לא קנה דה"ל דבר שאב"ר כדבר שלא בא לעולם וגם דבר שאינו קצוב בב"מ ט"ז ובח"מ סי' רי"א אלא בצייד עני משום כדי חייו תק"ח הוא שממכרו קיים. משא"כ במוכר נכרי כבנ"ד לא תקנו חכמים ולא קנה הישראל החלב ואת"ל נמי דשל ישראל הוא שקנאו מ"מ בדיניהם או גם בדינינו עפ"י קנין סטומתא ושם ישראל עליו. עכ"פ מעשה החליבה עושה הנכרי בשבת אדעתא דנפשיה לא בשביל הישראל כלל. ומה שישראל עומד ע"ג הוא רק לשמור את קניינו כדי שלא תיאסר עליו החלב מגזירת חכמים באין ישראל רואה החליבה וכה"ג להיות יושב ומשמר מותר בשבת כברייתא בב"מ דף נ"ח ובש"ע סי' ש"ו ס"ד וכ"כ הט"ז סס' רמ"ד סק"ז ובפמ"ג שם דמשמר לאו כעושה מעשה דמי באופן דלית בזה משום איסור שבת כנ"ל:

אבל מצד שהנכרי מביא החלב מכפר לעיר בלא חותם ובלא שומר ישראל ודאי א"א להתירה לאכילה גם ע"י שיאמר הישראל להנכרי עוד קודם השבת שיחתום הנכרי ביום ש"ק את הכלי עם החלב כהמצאת תשובה נוב"י תניינא חא"ח סי' ל"ג שציין גם פרו"מ עליו. וגם הוא העלה להחמיר עפ"י המג"א סי' ש"ז סק"ז. איברא י"ל בנ"ד דהוא צורכי רבים בני העיר הצריכים לחלב מיד במש"ק ודינו כמו לצורך מצוה וכל הנוגע לרבים הוי עסקי רבים כמ"ש המג"א ש"ז אות כ"ג: וכבר כתב הרמ"א סי' רע"ו דנהגו רבים להקל כהי"א להתיר אמירה לנכרי אפילו במלאכה גמורה במקום מצוה ואין מוחה. וכן רמז עליו הרמ"א שנית סי' ש"ז ס"ה. אבל ז"א די"א אלו העיטור ובה"ג לא התירו אלא לצורך השבת דוקא כגון למיחם חמימא לינוקא דאיירי בהו בריש"ף ורא"ש פ' ר"א דמילה וכן ברמ"א סי' רע"ו הנ"ל בסעודת מצוה. אבל בנ"ד צורכי רבים הוא במש"ק שבות רחוקה לא התירו לכ"ע וכמ"ש מג"א סי' רע"ו סק"ח ומ"ש המג"א סי' ש"ו אות כ"ג הנ"ל דעסקי

רבים אף שאין לצורך שבת שרי. היינו רק בדברים דאיסורו משום ודבר דבר כו' ולא איסור אמירה לנכרי או שאר שבות כמ"ש המג"א סקי"ב שם בשם ה"ה אפילו לצורך השבת ע"ש. וה"נ ומכ"ש להי"א ברמ"א סי' רע"ו הנ"ל מיהת שלא לצורך אותו שבת לא התירו שבות רחוקה במלאכה דאורייתא אמירה לנכרי גם לצורך רבים וכנ"ל פשוט:

(הג"ה מבן המחבר) עיין תשובת ח"ס חא"ח סי' פ"ד וסי' ר"א ובית מאיר אה"ע סי' ה' ע"ד תשו' פ"י ובישועות יעקב א"ח סי' רס"ב ותשו' מהריץ סי' ע'):

אבל בנקל יכול הישראל המשתכר בחלב הנ"ל לתקן באופן זה דסתמא מביא החלב בכלי ענק גדול שקורין פיט"ל מכוסה יעשה ע"ז אומן יקבע עליו בכסוי הפתח מנעול ברזל ויכול לסגור הכלי עם החלב שבו במנעול גם בשני מקומות תחת חותם ומפתח א' יחזיק בידו ומפתח א' יניח בביתו. ואף דקיי"ל דמפתח לא חשיב חותם בסי' קי"ח ס"ד. נ"ל פשוט דשני מפתחות עולות במקום חותם א' ויכול לקבוע בכלי שני מנעולים שוב עיינתי בפ"ח סי' קי"ח השיג על הש"ע דודאי קיי"ל מפתח לחודי' מהני במקום חותם א'. ושגם המחבר מודה דשני מפתחות הוא במקום חותם א':

ועוד יש להמציא היתר לעשות לו חותם חקוק בו רק אות א' לבד משמו. או איזה אות אחת שירצה דקיי"ל כרבנן במתני' ס"פ הבונה אפילו כתב אות א' נוטריקון פטור והברכי יוסף רסי' ש"מ מייתי בשם מג"א [שלא נמצא לפנינו] דכותב אות א' אסור רק מדרבנן ככל פטורי דשבת. וכן מוכח דעת הב"ש ססי' קכ"ג עש"ה. ואיהו הברכ"י פליג עפ"י רש"י בשבת ע"ד ומ"ל פח"י משבת ותשו' ח"צ סי' פ"ו הידוע נמי מספקא ליה ולדעת הרמ"א ש"י סעיף י"א כתב שלהן רק מדרבנן אסור וקי"ל אות אחת עדיף ממפתח וחשיב כחותם א' בסי' קי"ח ס"ג והה"ד וכ"ש אות אחת שחקוק בחותם דליכא לזיופא ומשום איסור שבת הו"ל תרתי דרבנן חצי שיעור מכתב שלהן ואע"ג דלרוב הפוסקים כתב שלהן נמי דאורייתא הוא התם בנדון דתשו' נוב"י סי' ל"ג הנ"ל עובדא הוי הכי חותם בהרבה אותיות כמו שחתם בכתב ידו ה"ל מלאכה דאוריי' לכן הערה לאסור אפילו במקום הפסד גדול אבל חותם באות א' בלבד וגם בכתב שלהן חצי שיעור הוא אינו ודאי איסור תורה יש להתיר האמירה לגוי קודם שבת במקום הפסד גדול להעני המתפרנס ממסחר החליבה וגם הוא צורכי רבים כנ"ל ואפשר גם נוב"י מתיר כה"ג אלא דנראה מסוף דברי נוב"י דאפילו כה"ג אין דעתו למצוא היתר ועכ"פ בנ"ד דהתם השאלה היה רק משום לתא דמלאכת כתיבה בלבד ע"י שיקבע דפוס החותם בכתבים על הנייר וסתמא באופן של"ה צריך עוד גם למלאכה אחרת לקביעת חותמו על הכתבים. אבל בנ"ד לקבוע דפוס החותם על הכלי עץ של חלב בע"כ צריך לזה גם להדליק נר ולהטיף ולהתיך השעוה

תחילה ולא סגי ליה בלא"ה א"כ מלבד מלאכת הכתיבה ואת"ל דמותר עפ"י הרמ"א סי' ש"ו כתב שלהן לא אסור מה"ת או עפ"י הפוסקים דאות אחת ח"ש מותר מה"ת או עפ"י שניהם יחד וכנ"ל הרי בע"כ יעשה עוד שני מלאכות דאוריי' הבערה ובישול וגם מכבה את הנר אחר החתימה ודאי פשיטא דאין להתיר בנ"ד אלא ע"י שני מנעולים של ברזל ושני מפתחות כנ"ל זה היתר פשוט בלי פקפוק אבל כדי שלא יבואו בני העיר לוקחי החלב להקל בהמתנת בכדי שיעשו כמו שהעלה פרו"מ ני' החכם עיניו בראשו כחכמתו וצדקתו יעשה וד' עמו יתנהו למעלה לשם ולתהלה כבוד אומר כולה כנפשו ונפש אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה פא

כשמוע קול שופר יוחק לחיים טובים בספר ותיטב לד' תפילתו משור פר ה"ה ידי"נ וחביבי הרב פעלים מקבציאל צדקתו כהררי אל החריף ובקי צדיק ונשגב שמו מוה' משה שענפלד נ"י בע"ר נייטרא וכאל"ש:

יקרתו זה שניות מדברי סופרים מעולפת ספירים קבלתי זה ימים ושמחתי בחיבת הקדש מלהבות אש התורה וה והוראה אסר תוקד בקרב איש ולב עמוק כבוד פרו"מ נ"י ישמע חכם ויוסיף לקח. מה שהעליתי בראשונה מלתא חדתא דתוספת שבת מחול על הקדש רק לאיסור מלאכה הוא ולא לקידוש היום דפה דעתיקתא הוא כמו שהעתקתי לפרו"מ נ"י בתשובה הראשונה מתשובתי זה לי כ"ה שנים שכתבתי להמאוה"ג מו' שלמה אבד"ק מלישטאבע זצ"ל [והקושיא שאמר לו הרב הגדול הדיין ני' ממני הוא והוא עצמו ניה המעתיק מאז תשובתי זו שנזכרה בתוכו הקושיא שהקשיתי] אבל כמה הדרנא בי דהא איתקש זכור לשמור כל שישנו בשמירה כו' אף לחייב נשים וה"ה וכ"ש באנשים לחייבם בזמן התוספת גם בקידוש היום כמו באיסור מלאכה דזכור איתקש לשמור בדיבור א' לכל מילי אין היקש למחצה ואולי ה"ט דאביי בברכות כ' דס"ל נשים ם בק"ה דרבנן וק' אטו ל"ל היקשא הא ברייתא הוא בשבועות כ' ע"ב דזכור ושמור בדבור א' נאמרו להיקש זה אבל אביי מוקי לה הקיש' רק לזמן התוספת לבד אתי לא לרבוי נשים ועוד איתא בסמ"ג עשין ססי' כ"ט בשם מכילתא והובא בב"ח א"ח סי' רע"א זכור מלפניו ושמור מלאחריו מכאן שמוסיפן מחול על הקדש עכ"ל. והרי קדה"י נפ"ל מלמזכיר לקדשו בדברים כמ"ש רמב"ם ר"פ כ"ט משבת ואמר זכור מלפניו כו' הרי דתוספת מחול עה"ק גם בקדה"י קאי כנ"ל איברא דצ"ע לפ"ז בפסחים ק"ה ר"ח בר שלמיא ותלמודי דרב כו' הכי א"ר שבת קובע לקידוש כו': ורז"ה מפרש שרצו לקדש היום בה"ש משקיעת

החמה וא"ל לא צריכות' אלא מצאת הכוכבים והרי"ף מפרש איפכא דאינהו סברי אסור לקדש אלא בחשוכה ממש והיה א"ל אף בספק חשיכה חל עליהם לקדש יעו"ש בר"ן וברא"ש מיהת קודם כן חשיכה ביה"ש ר"ל בזמן התוספת לכ"ע אין חל חיוב לקדש היום אלא דלכאורה ק' רב אדרב דהא רב צלי של שבת בע"ש בברכות כ"ז ע"ב ומסיק דמקדש ג"כ על הכוס מפלג המנחה ולמעלה שוב עיינתי בצל"ח פסחים ק"ה וראיתי שהרגיש בזה מפסק הלכה סי' ר"ס בש"ע דמפה"מ יוכל להתפלל ולאכול מיד סעודי שבת ודאי שמקדש קודם האכילה [ועדיפא ה"ל להקשות מגמרא דברכות כ"ז רב אדרב] ותירץ יפה לחלק בין אם תחילת קביעות סעודה הוא לשם שבת יוצא בקידוש מפה"מ ולמעלה יעו"ש מ"מ שמעי' רק יוצא ידי קידוש מבע"י אבל חיובא דחל עלי' לקדש מבע"י בזמן התוספת לא שמעי' אבל גם איפכא לא שמעי' דהתם דוקא באמצע סעודה לא חל עלי' חיוב לקדש היום בזמן התוספת כחילוק הצל"ח הנ"ל. אמנם כיון דחביבה מצוה בשעתה וגדול מצוה ועושה יותר כו' א"כ כיון דרב צלי של שבת בע"ש ועיקר קדה"י דאו' הוא יוצא בתפלה וגם קידוש על הכוס מבע"י ע"כ אז חל החיוב לקדש בזמן התוספות ומצותו בכך כנ"ל. ולפ"ז בפשוט נחה שקטה תמיהתי שתמהתי מאז על תוס' דכתובות מ"ז ד"ה דמסר לה בשבת דתוספ' דאורייי כו' והקשיתי לפי הש"ס סוכה כ"ח האזרח לרבות נשים בתוספת דה"א כיון דליכא עונש ואזהרה לפטור משום מ"ע שהזמ"ג א"כ בתוספת שבת דליכא קרא אית לן למימר דנשים פטורות דה"ל מ"ע שהזמ"ג ואזהרה ליכא בתוספ' ומנ"ל דגם אזמן תוספות מצוה על שביתתה דקרא כתיב לא העשה כל מלאכה כ' ובהך אבל בזמן תוספ' דליכא אזהרה רק עשה בעלמא מנ"ל ובהנ"ל א"ש דהא גלי קרא זכור ושמור בדיבור א' נאמרו לתוספ' שבת בכניסה ויציאה ולהקישם לחייב נשים בקדה"י ובתוספת מחול על הקדש כנ"ל. ואת"ל נמי דסוגי' ש"ס פסחים ק"ה הנ"ל ס"ל בזמן התוספת אם חל חיוב לקידוש זכור בפה רק לאיסור מלאכה בלבד (ור"ל כיון דבגמרא יומא פ"א לא מייתי למכילתא הנ"ל על תוספת שבת ע"כ ס"ל זכור ושמור רק לה להיקש' לבד אתי לחייב נשים בקדה"י ואולי ה"ט דאביי בברכות דס"ל מדרבנן לבד נשים בקה"י דאיהו ס"ל כהאי תנא דמכילתא וכנ"ל) מיהת לאיסור מלאכה אתרבו גם נשים בזמן התוספות מהיקשא דזכור ושמור ולק"מ תמיהתי הנ"ל על תוספת כתובות:

ומה שעמד מעלתו על הא דר"ח בשבת קכ"ב מעמיד אדם בהמתו על המחובר וה"ט כמ"ש תוס' והרי"ף למען ינות כתיב דתורה לא צוותה אשביתת בהמה אלא מלאכה של צער לבד ולרש"י ור"ן בע"ז דף ט"ו דשבית' בהמה הוא בלאו דל"ת כל מלאכה אתה ובהמתך הא ל"ש ה"ט נגד הלאו וצ"ע אהובי לא הבנתי כוונתו דהא בחד קרא כתיב

כתיב הכי בפ' ואתחנן ל"ת כל מלאכה כו' וכל בהמתך כו' למען ינוח עבדך כו' כמוך. הרי דעל הל"ת יהיב קרא טעם זה למען ינוח וכו' [והפמ"ג בפתיחה להל' שבת כ' וז"ל גם יש לראות אמאי לא מנה הרמב"ם עוד עשה דשביתות בהמתו דקרא מפורש למען ינוח כו' ובהמתך כו' עכ"ל. במח"כ לא עיין בפ' הנ"ל דא דאיפכא כתיב וכל בהמתך כו' למען ינוח כו'] ואף דבהאי קרא כתיב למען ינוח עבדך ואמתך כמוך וכו' משמעות זה למען ינוח מלאכה של צער דוקא כדרש המכילת' ע"כ לא קאי על עבד ואמה שהרי הם מצווים לעצמם על שבת שחייבים בכל המצות כנשים וכמ"ש הרמב"ן בפ' זה עבדך ואמתך בפ' יתרו וע"כ גם על מלאכה שאינה של צער מוזהרים דהא למען ינוח כו' כמ"וך כתיב אלא לשון זה נייחא למען ינוח על שורך וחמורך וכל בהמתך קאי ע"ד אם אינו ענין כו'. איברא כוונת המכילתא אינו על מקרא זה דפ' ואתחנן בדברות אחרונות אלא אקרא בפ' משפטים למען ינוח שורך וחמורך כו' כדמייתי לי התוס' בשבת קכ"ב והר"ן שם (ובמח"כ הגאון בעל פמ"ג הנ"ל העלים עין גם מפסוק זה דמהא נפ"ל המ"ע דשביתת בהמתו) מ"מ לשיטת רש"י וכן בע"ז דף מ"ו דאיכא לאו ג"כ בשביתת בהמתו נמי דווקא במלאכה של צמר דהתם נמי כתיב למען ינוח כו' דקאי ע"כ אלאו דבהמה כנ"ל ולהכי מייתי רש"י ור"ן התם מקרא זה דדברות אחרונות אזהרת לאו (דברים ה) ל"ת כל מלאכה כו' וכל בהמתך ולא מייתי טפי מקרא דדברות ראשונות ל"ת כל מלאכה כו' ובהמתך כו' בפ' יתרו ותמוה טובא וצ"ע:

אמנם לדברינו ניחא דהתם לא כתיב למען ינוח ע"כ לא אתי לשביתת בהמה אלא אלאו דמחמר וכדמייתי בשבת קנ"ג האי קרא ל"ת כל מלאכה אתה ובהמתך (שמות כ) על מחמר אבל קרא דדברות אחרונים למען ינוח כתיב בי' ע"כ אאזהרת לאו דשביתת בהמה קאי וכמו דגלי קרא הכי בעשה דשביתת בהמה ס"פ משפטים למען ינוח שורך וחמורך ודוק:

ומה שחידש פרו"מ נ"י על קו' תוס' רבא אדרבא דגם עשה דשבת אינו אלא על מלאכה של צער דוקא ונסתייע מחידו' רשב"א יבמות ו' דבמחמר ליכא עשה ועדיין ק' להס"ד התם שחוט ובשל לי כו' דין הניין ליה וה"ל לסייע עוד מן המקרא גופי' עשה דשבת הוא וביום השביעי תשבות בס"פ משפטים וכתיב בתרי' למען ינוח שורך וחמורך בחד קרא והכי קי"ל בש"ע ס' ש"א ס"א ובמג"א סק"ד לענין שביתת הרגלים במתענג מותר ע"ש ועי' ט"ז או"ח סס' קכ"ח (אלא די"ל הא תלי' בפלוגת' אי מקרא נדרש לפניו ולאחריו בר"ה ד"ט ע"ב או נדרש לאחריו ולא לפניו. ומ"מ דברי מעלתו חריפים ומתוקים. והנני

חותם בברכה יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים ארוכים ומתוקנים כנפשו ונפש י"נ ואוה"נ הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

(הג"ה מבן המחבר) עיין תשובת מהר"ם א"ש ח"א סי' קמ"א):

עיין נוב"י חא"ח סי' ל"ג מה"ת וברכ"י סי' ש"ו תמהו על הרמ"א ממשנה מפורש פ' הבונה כו' וגמ' בגיטין ח' ע"ש. ולמ"ד נ"ל ראיה מגמ' דגיטין שם דאמר' אע"ג דאמירה לנכרי שבות מ' יישוב א"י ל"ג כו' ואי אמרי' דבכתב אין אסור רק מגרבנן. לפ"ז הוה אמירה לנכרי שבות דשבות והו"ל לגמרא לומר מ' יישוב א"י התירו שבות דשבות א"ו דלכתוב בעצמו מדאו' אסור:

תשובה פב

שלום רב לכבוד ידי"נ אהובי הרב הגדול המפורסם החו"ב מופלג הצדיק כש"ת מוה' משה נתן נ"י במדינת גאליציען:

גי"ה קבלתי כו' והנני להשיבו מ"ד כמבוקשו כו' לעשות רצון צדיק כמי"ב כו'. וה שעמד ע"ד רש"י בברכות דף כ' מתניתין קטנים פרש"י אפילו קטן שהגיע לחינוך לא הטילו על אביו לחנכו בק"ש לפי שאינו מצוי תמיד כשמגיע זמן ק"ש. ומן התפילין משום דסתם קטן אינו יודע לשמור גופו שלא יפיח בהן עכ"ל ותוס' בד"ה וקטנים תמהו עליו וז"ל ולא נהירא דהא בפ' לולב הגזול אמרינן קטן היודע לשמור תפילין אביו חייב לקנות לו תפילין וכו' ובק"ש נמי יש לחייבו יותר מסתמא מדאשכחן התם קטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה ופסוק ראשון של ק"ש:

ונ"ל דרש"י בלשונו הזהב נשמר מכל אלה במ"ש דסתם קטן אינו יודע וכו' והל"ל רק משום דקטן א"י לשמור וכו' אבל באמת יש קטן מהגיע לפלגות חקרי לב יודע לשמור גופו וכו' ובקטן כזה דוקא קאי התם קטן היודע לשמור וכו' ולא קאמר קטן שהגיע לחינוך משום דאפילו שהגיע לחינוך מצות מ"מ תפילין צריכין גוף נקי בעינן דוקא קטן היודע לשמור תפילן אביו חייב לקנות לו תפילין אבל הכא פירש"י התם קטן אפילו שהגיע לחינוך מצות אינו יודע לשמור גופו וכו' אביו פטור מלחנכו בתפילין כנ"ל:

ובמ"ש לא הטילו על אביו לחנכו בק"ש וכו' הא שפת יתר דהל"ל כך אפילו שהגיע לחינוך לפי שאינו מצוי תמיד אצל אביו כשמגיע זמן ק"ש. לכן נ"ל אדרבה מהתם הוכיח רש"י שיטתו דיש לדקדק הא דלא קאמר הש"ס אביו ח"ייב ללמדו תורה וכו' וע"כ ה"ט משום קטן היודע לדבר עדיין לא הגיע לחינוך וליכא ח חיובא על אביו בזה רק עצה טובה הוא שיהיה פתח דבריו יאירו בדברי קדושה וא"ש מה"ט שהקדים תורה לק"ש

ואיפכא הל"ל מלמדו פ' ראשון של ק"ש ות"ת אבל הא אם הגיע לחינוך ודאי החיוב על אביו לחנכו בשעת ק"ש דוקא אבל כיון שהתחיל לדבר רק עצה טובה הוא אביו מלמדו וכו' ולא חיובא רמי עלי' לכן הקדים תורה לק"ש ור"ל כמו אביו מלמדו תורה שזמנו תמיד כך ראוי ללמדו פסוק ראשון של ק"ש גם בלא עידן ק"ש וא"כ התם דוקא ביודע לדבר אביו מלמדו עצה טובה ואם איתא אמאי לא תני נמי התם עוד אם הגיע לחינוך אביו חייב ללמדו ק"ש כול"ו אלא ע"כ שלא הטילו אז על אביו לחנכו בק"ש ומטעמא שפירש רש"י שאינו מצוי תמיד כשמגיע זמן ק"ש ור"ל דמצות חינוך ע"כ צריך להיות בזמן המצוה עצמה וזה אי אפשר בק"ש וא"כ אדרבה אפילו את"ל הא דאביו מלמדו תורה וק"ש חייב קאמר כמו אינך דהתם טפי מוכח כרש"י דהא גופא טעמא בעי מ"ש מצוה זו דק"ש שהטילו עליו ללמדו מיד שיודע לדבר ולא הגיע לחינוך טפי מכל המצות וע"כ ה"ט לפי שבהגיע לחינוך לא הטילו על אביו לחנכו בק"ש משום שאי אפשר לחנכו בזמן הק"ש עצמה כפירוש רש"י ועכ"פ מיהת צריך לחנכו במצוה זו נמי לכן הקדימוה משיודע לדבר ורק בפ' ראשון לבד אבל הכא שפיר הכא בק"ש כולו מיירי מתני' פי' רש"י שפיר דפטור קטנים לגמרי משמע כנ"ל ונכון הוא:

וע"ד מ"ש על פירוש רש"י שם קידוש היום מ"ע שהז"ג הוא זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין ותמי' מאי בעי' רש"י בזה ומ"ש דמפרש כן הכא בקושית הגמ' ולא מעיקרא גבי נשים חייבות בק"ה ד"ת כו': נלע"ד לתרץ לפמ"ש המג"א סי' רע"א דמדאורייתא בקידוש שאומר בתפלה סגי וכיון דתנן נשים חייבות בתפלה אע"ג דכזמן גרמא דמי משום דרחמי הוא א"כ מאי פריך הש"ס הכא על ראב"א אמאי חייבות בקדוש היום מ"ע שהז"ג הוא דלמא בקדוש היום בתפלה קאמר וצ"ל כיון דתפלה גופי' דרבנן הוא ואיהו ד"ת קאמר ע"כ בקדוש היום מלבד התפלה קאמר דחייבות ד"ת ופריך שפיר וע"כ בקדוש היום על היין זכרהו קאמר שהוא דאו' לרש"י בנזיר דף ד' ובזה י"ל רש"י ותוס' אזלי לטעמייהו רש"י לטעמיה הכא דפי' לעיל בסמוך בתפלה דרבנן לא שייך כלל פטור דמ"ע שהז"ג ע"כ הוכיח שיטתו מהכא דזכרהו על היין דאו' הוא דאל"כ מאי פריך הכא על ראב"א בין אקדיש בתפלה בין על היין הא שפיר חייבות אבל תוס' לטעמם הכא בד"ה בתפלה וכו' דפליגי וס"ל גם בדרבנן פטורי' ממ"ע שהז"ג ס"ל שפיר בנזיר שם ובפסחים דף ק"ו ע"א דעל היין דרבנן קושי' ומ"מ פריך הכא שפיר אמאי חייבות מ"ע שהז"ג הוא אפילו אי קאי קושי' אקדוש על הכוס כנ"ל: ולכאורה קשה אמאי לא חשיב ליה במשנתינו גם הא דנשים חייבות בקדוש היום ולאביי דס"ל מדרבנן י"ל מתני' מצות שחייבות מדאו' קחשיב ותפלה נמי דאו' הוא להרמב"ם אבל לרבא דחייבות מדאו' קשה

וי"ל כיון דקידוש היום בתפלה יצא י"ח דאורייתא והרי תני מתני' חייבות בתפלה ותו קידוש על היין רק דרבנן הוא ולא קתני לה ומינה דק"ש דתני לה פטורות משום מ"ע שהי"ג ע"כ ק"ש דאו' ס"ל למתני' ומכ"ש לדעת רש"י דס"ל בדרבנן לא שייך לפוטרו משום מ"ע שהז"ג ע"כ ק"ש דאו' ס"ל למתני':

(הג"ה מבן המחבר) קשה לי לשיטת רש"י בזה מ"פ ש"ס ק"ש פשיטא מ"ע שהז"ג הוא כו' דלמא ה"א ק"ש דרבנן ול"ש לפוטרם):

ודע דק"ל לסוגי' דהכא מהיקשא זכור ושמור כל שישנו בשמירה וכו' ה"נ הל"ל ביו"ט שבתון מקרא קדש כל מלאכת עבודה ל"ת בחד קרא אתקשי בע"כ היקשן הכ' ונשים דאיתנהו בכל מלאכת עבודה ל"ת איתנהי נמי בעשה דשבתון ותוס' בקדושין דף ל"ה ע"א בד"ה מעקה בשם הר"י מירושלים כתבו דנשים פטורות מעשה דיו"ט וגם תוס' דפליגי עלי' התם היינו משום דהלאו שיש עמו עשה גם הלאו אלים וקשה ת"ל דגם נשים חייבות במ"ט דיו"ט מהיקשא כנ"ל ויותר ק"ל על הרמב"ם פי"ב מעכו"ם דין ב' שכ' וז"ל כל מ"מ שהיא מזמן לזיין ואינה הדירה נשים פטורות חוץ מקדוש היום ואכילת מצה וכו' נחית למניינא ושבק למ"ע דיו"ט עש"ה ע"כ ס"ל דנשים פטורות מעשה דשביתת יו"ט והה"ד נמי לעשה דשבת וביום השביעי תשבות אלא דלזה י"ל שהוא בכלל היקש דכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה ומ"מ המ"ע דתשבות הוא מ"ע מלבד מ"ע דקדוש היום זכור וה"ל לרמב"ם לחשבו וע"כ ס"ל פטור וקשה כנ"ל האיכא היקשא וצ"ע:

וראיתי להלח"מ פי"ב מעכו"ם שם הכריע כגירסת ספרים שלפנינו חוץ מקדוש היום דל"ל חוץ מקדוש שבת ויו"ט דהא קדוש יו"ט לאו דאו' ול"ל דביו"ט לא אקדושה קאי אלא אמלאכה הא לא תעשה הוא ונשים חייבות ואע"ג דאית בה נמי עשה מ"מ למה לו לכתוב חוץ מיו"ט כיון דמטעמא דלא תעשה הם חייבות בהם וכו' עש"ה ולפמ"ש לק"מ אם קאי יו"ט על איסור מלאכה לאותו גירסא הא ודאי נ"מ טובא לענין דחי' עשה לל"ת ועשה כמו שריפת קדשים ביו"ט ע"י נשים וכי"ב מילה שלב"ז וכמ"ש תוס' קדושין ל"ה הנ"ל וכן לענין כסוי הדם ע"י נשים נמי אין דוחה כיון דגם נשים מצוות על עשה דשבתון וטעמא דרמב"ם לגירסא זו נ"ל מהיקשא כנ"ל ותנוח דעתו והנני חותם בברכה כא"נ וידי"נ הד"ש:

הק' יהודא אסאד:

(משום זמ"ג קמ"ל דאו' הוא ונ"ל כיון דק"ש למ"ד דרבנן אסמכינהו אקרא בשכבך ובקומך הו"ל כדאו' וכמ"ש תוס' שבת דף ל"ד ע"א כה"ג אלא דרש"י פליג שם בזה:

לי נ"ל לתרץ דהמג"א בסי' שמ"ג חקר אי מצות חינוך רק על האב או גם על האם הוא ומרן אבי הגאון זצ"ל כתב בחי' וגם בשם רבו הגאון מוה' פלק ראי' מלשון רש"י ריש חגיגה במשנה וז"ל איזהו קטן כו' אבל מכאן ואילך אעפ"י שאינו חייב מה"ת הטילו חכמים על אביו ועל אמו לחנכו במצות וכן מצא ראיה זו בס' יד דוד בשם בעל חקרי לב והק' א"כ הכא למה שבק רש"י לפרש נמי כן ועל אמו כו' וכ"ל דמ"ע שהזכ"ג דאמו פטורה לא מחייבה נמי לחנך בנה רק במצות שהיא עצמה חייבת בהם ולכן אמו פשיטא פטורה לחנך בק"ש אבל הרי התם נמי נשים פטורות מראיה ומ"מ פירש רש"י הטילו חכמים כו' ועל אמו לחנכו לקטן מכאן ואילך במצות ראיה וקשה וצ"ל דהתם בחיובא קאי רש"י הטילו חכמים חינוך פירש"י על אביו ואמו אבל הכא בפטורא קאי רש"י לא הטילו על אביו לחנכו לרבותא וק"ו על אמו שהיא עצמה פטורה לכן שבקה רש"י הכא. אמנם כן אדרבה י"ל לאידך גיסא לפמ"ש רש"י בטעמא דפטור חינוך בק"ש לפי שאינו מצוי תמיד כשמגיע זמן ק"ש והיינו אצל אביו שקורא ק"ש בזמנה ובביה"כ אבל אצל אמו שהיא פטורה מק"ש ע"כ מצוי הקטן אצל אמו תמיד בביתה וכיון דמצות חינוך גם על האם ובמצות שהיא עצמה פטורה נמי כנ"ל וא"כ בדוקא פרש"י הכא לא הטילו על אביו לחנכו בק"ש אבל על אמו הטילו לחנכו גם בק"ש ומ"מ פירש רש"י שפיר פטורים כו' ר"ל גם אביו פטור ממצות חינוך דאלו הקטנים עצמן פשיטא ומכל המצות נמי פטורים וא"כ שם בסוכה ה"ט שהקדימו לק"ש ביודע לדבר על אביו דוקא לפי שיפטר מלחנכו כשיגיע לחינוך אבל בהגיע לחינוך אמו מחנכתו לק"ש כולו לכן לא צריכה איהי ללמדו ק"ש מקודם ביודע לדבר כנ"ל ולק"מ על רש"י:

תשובה פג

לידידי וי"ע הרב הגאון החריף ובקי משנתו נקי צדיק תמים כש"ת מוה' מ"מ נ"י במדינות וואלחייא:

גי"ה השגתי ושמחתי בו וע"ד חקירתו בענין דורנות גם אני נסתפקתי מאז בענין דורנות ומתנות שנוהגים בק"ק ליתן להרב בשבת כלי כסף וזהב לכבוד הדרשה ויש בזה משום איסור מו"מ כאשר תמה בזה המג"א סי' ש"ו סקט"ו והניח בצ"ע ולע"ד נ"ל דהמקבל מתנה יכוין שלא לקנותו בשבת עד מ"ש אע"ג דחצירו קונה לו שלא מדעתו וכ"ש ידו היינו בא"י אם הוא בחצירו אבל יודע ואין מכוין לקנות לא קני' כמ"ש המ"ל פ"ב מזכי' ופי"ז מגזילה ואפילו למהרי"ט שמביא המ"ל שם דס"ל ידו עדיפא וקנה מ"מ היינו אף שלא כיון לקנות אבל כוונה הפכיית מכוין ע"מ שלא לקנות ודאי מודה מהרי"ט שאין קונה הדבר בע"כ וכדקיי"ל בח"מ ססי' כ"ה תלוה וזבין אגב דמ' גמר להקנות אמרי' אבל

לקנות ל"א דוגמא לדבר בכוונת מצוה אף למ"ד מצות אצ"כ אבל בכוונה הפכיית לכ"ע לא יצא עיין תוס' ברכות י"ב והר"י שם ועיין תשובת ח"צ סי' א' ואם עושה כן ממילא גם הנותן לא עביד איסורא כיון דלא אהני מעשיו דכי יהיב אינה מתנה אדעת' דמקבלין לה מיניה וכי לא מקבלין מיניה הדרא למריה כמ"ש בכריתות דף כ"ד ע"ב והכי קי"ל בח"מ סי' רמ"ה ס"י ואת"ל נמי דהפקר הוא מ"מ לא עביד הנותן איסור דלתפקיר שרי בשבת כמו שהוכיח המג"א ססי' י"ג משבת קל"א הואיל בידו להפקירן:

(הג"ה מבן המחבר) עיין פ"ח א"ח סי' תל"ד כ' דאסור להפקיר בשבת ויו"ט ועיין בשעה"מ פ"ח מלולב ותשובת שמן רוקח חא"ח סי' ט"ז מביאים ראי' היפך דבריו):

וטעמא נ"ל משום דסילוק רשות שרי בשבת כמ"ש בעירובין ע"ב ומה"ט דעת המקנה בהלכות קדושין סי' מ"ה דאין איסור על הנותן מתנה רק על המקבל ע"ש (ולפ"ז למ"ד ס"פ א"ב המודר דהפקר לא נפיק מרשות בעלים עד דאתי ליד זוכה א"כ אסור לזכות בשבת אף מן ההפקר אף דלכאורה לא דמי למו"מ מיד עמיתך מקרי דוקא ממצוא חפציך אבל למ"ד הנ"ל הו"ל מיד עמיתך ואף דשרי להפקיר ה"ט דנותן ג"כ שרי ליתן מתנה אבל לזכות אסור בהפקר נמי להאי מ"ד ולאידך מ"ד ודאי שרי כנ"ל וצ"ע) וא"כ יכול לקבל מתנה בשבת באופן זה שלא יקנה אותו בשבת אלא יכוין שיהא מונח אצלו בפקדון החפץ עד מוצאי שבת ואז יכוין לקנותו ולא נעשה שום איסור ובזה מתורץ קו' המקנה בהלכות קדושין סי' כ"ה על מהרי"ק מובא ברמ"א שם דאם כוונתו היה לקידושין היה עושה איסור כגון ששלח בשבת ל"ח לסבלונות והקשה הפלאה הרי אף לשם סבלונות איכא איסור והניח בצ"ע ולק"מ דלסבלונות ליכא ודאי איסור דהרי אפשר שנתכוין שלא לקנות בשבת עד מוצאי שבת אבל לשם קדושין אי אפשר בלתי איסור דאם השליח אומר לה בשעה שנתן בידה הכסף או המגדנות ה"א מקודשת בזה לפלוני והיא מקבלת ממנו בשבת ע"כ מקודשת מיד ואם מכוונת שלא לקדש א"ע עד מ"ש אינה מקודשת כלל דבעי' אמיר' בשעת תינה וצ"ע. אמנם כן א"א לו למקבל מתנה לברך שהחיינו או ברכת טוב ומטיב שמחויב לברך כמ"ש בא"ח סי' רכ"ג ס"ה וברכה זו בשעת הקנין בעי' ואם מכוין שלא לקנות המתנה בשבת גם הברכה לא יברך עד מ"ש ואפשר לומר ברכת הטוב יכול לברך אף בכה"ג שהמקבל מכוין שלא לקנותו בשבת דכיון דהטבה הוא להנותן והטבה זו נעשה לו בשבת ע"י שמסלק החפץ מרשותו בשביל המקבל אף דהדרי' למרי' כנ"ל מ"מ הנותן רוצה שישאר גם למ"ש ביד המקבל וצ"ע ובכה"ג מתנות להרב נ"ל בלא"ה ליכא שום איסור על הנותן דסתמא יחד לו כלי לשמו מע"ש מבע"י והוא כמו אמר ליתן מתנה לעני שהוא נדר כמ"ש בירושלמי רב אמר לשמעי' כו' וע"כ חייב ליתנו

לו ונדרו הוא שמשלם בשבת [אלא דזה תלי' אם י"ל להרב מאתיים זוז ונושא ונותן בהם אין לו דין עני בזה וה"ל כאומר מתנה ליתן לעשיר דאינו נדר עיין בטוש"ע ח"מ סימן קכ"ה סעיף:

שוב אחר כמה שנים מצאתי תקנה הנ"ל בספר המקנה בק"א הל' קידושין סי' ס"ד. שוב ראיתי בספר בית מאיר סי' מ"ה באה"ע הרגיש בקו' המקנה הנ"ל ודחה דברי המג"א בסי' ש"ו ומחלק שם במתנת קרקע דצריך קנין וכיו"ב אסור ע"ש. ונ"ל ראיה מפירוש רש"י שבת דף קל"א הנ"ל דפי' בתי' הגמ' אבית לפוטרו ממזוזה ותמו' דשבק למינקט נמי ציצית ועיין רשב"א שם ונ"ל דמג"א סס' י"ג הנ"ל הוכיח דאסור מתנה בשבת מדנקט ש"ס בידו להפקירן ע"ש ואם כן רש"י ס"ל מטלטלין שרי גם במתנה וע"כ משום קרקע הוא דנקט הגמרא בידו להפקירן כנ"ל ובחי' סוגי' הארכתי בזה ועיין לשון רש"י ותוס' ביצה ל"ח ע"ב ד"ה וחדי כו' או שנתן במתנה וכו' ופירש המשנה לרמב"ם סוכה דף מ"א ע"ב דלא כמג"א:

נאם הק' יהודאסאד:

תשובה פד

ששון ושמחה יקר וגדולה לראש אהובי בני ה"ה הרב המאוה"ג חריף ובקי מופלג כו' כבוד שמו מוה' אהרן שמואל נ"י אבד"ק קאטה:

שמחתני אהובי בני בבשרך לי טוב ב"ה וע"ד שאלתך להיות אין בקהלתך עירוב אי מותר לך ליתן בשבת סידור התפלה והחומש לקטן להוליכם לביהכ"נ דספי לי' לקטן בידים אסור להרמב"ם וגם לדעת הרשב"א דמותר י"ל דמודה כה"ג דאסור מתלת טעמא חדא כיון דלא לצורך הקטן הוא אלא לצורך הגדול בה"ג אסור לספות לקטן ב' ועוד משום לתא דאיסור הוצאה מרה"י לרה"ר והכנסה מרה"ר לרה"י ומעביר ד"א ברה"ר עיקרו דאורייתא הוא ה"ל כדאורייתא ג' ועוד כיון דאפשר לעשות בהיתר מע"ש כה"ג ל"א ספי לי' לקטן כסברת שעה"מ בהל' שביתות עשר כו' את"ד בקצרה: הנה ביבמות ריש הסוגיא דף קי"ג ע"ב ר' יצחק בר בוסני אירכס לי' מפתח דבי מדרשא כו' דבר טלי כו' והתם לצורך הגדול הוי האי עובדא ויליף הרשב"א שם בחידושיו בהדרגה דאי בדאורייי' אין ב"ד מצווין להפרישו בדרבנן ספי ליה בידים נמי מותר דומיא דהתם שאינו רק לצורך הגדול לבד נמי היינו אי לאו דברה"ר אירכס לי' הוי עובדא אלא בכרמלית לא היה צ"ל לתינוק' דליטיילי התם דאי משכחי להו כו' אלא בהדי' הוי אמר להו דלייתו לי' מפתח והרי רוב הפוסקים ס"ל בזה"ז ליכא רה"ר גמורה ועכ"פ בעירך שם דין כרמלית הוא וכרמלית לא מקרי עיקרו דאורייתא וגם השעה"מ הרי בהדיא הוא בעצמו דחה

חילוקו הנ"ל מדברי הרשב"א עצמו ביבמות קי"ד שכ' בהדיא דגם בטבל דרבנן מאכילין אותו בידים אע"ג דאיתא בתקנתא עש"ה. ונפשטה ספיקך להתירא איברא ממ"ש בחידו' הרשב"א שם בתחילה הסוגיא לתמוה על הברייתא לא יאמר אדם לתינוק הביא לי חותם כו' פתח בהביא לי וסיים בזורק ומתרץ לרבותא נקט דבהביא לי מפתח אינו ודאי עובר איסור דאוריי' מיד דשמא יביא פחות פחות מד' אמות או לבן עזאי מהלך כעומד דמי ואפ"ה אסור לומר לו הביא לי וסיפא נקט רבותא אפילו תולש וזורק דהוא עובר בודאי איסור דאוריית' מ"מ ניחוש ע"ש ולפ"ז כי דחי הש"ס הסייעת' די"ל ב"ד מצווים להפרישו והתם תולש וזורק דמניחו היינו בכרמלית דרבנן קשה קושית הרשב"א לפלוג ולתני בדידי' וצ"ל נמי כתירוצו הנ"ל רישא דומיא דסיפא בכרמלית דרבנן ואפילו הביא לי שאינו בודאי שיעבור איסור דרבנן נקטי' לרבות' דמ"מ לא יאמר לו לעשות א"כ מזה מוכח דשלא לצורך הקטן גם להרשב"א אסור לספות לו בידים אבל היינו למ"ד בדאורי' ב"ד מצווין להפרישו. אבל אנן הא קיי"ל כמ"ד אין הב"ד מצווין להפרישו ולדידיה ס"ל הרשב"א דבדרבנן שרי לגמרי והכי מוכח סוגי' דשבת דף קל"ט כשותא בכרמא דפריך על רב משרשיא וליתוב ליה לתינוק ישראל ומשני אתי למסרך והיינו משום די"ל עביד הכי בכל שתא ושתא דה"ל כקביעת השנים וכמ"ש הר"ן שם אבל אי לאו ה"ט הוי שרי ליתן לו אפי' שאינו לצורך הקטן וא"כ לדעת הרשב"א מותר גם בנ"ד. ומה שכתבת עוד לחלק ספי לי' בידים דשרי לרשב"א דוקא באיסור התלוי רק בזמן יומא קגרים אבל האיסור שהוא מצד עצמו מודה הרשב"א דאסור ליתן לו בידים: (הג"ה מבן המחבר) עיין חילוק כה"ג בפ"ח א"ח סי' תרי"א בהא דמותר להאכיל לתינוק ביו"כ בידים ועיין שבועות דף כ"ד חילוק כזה לענין כולל באיסור עצמו וכו' ועיין בספר תוספת שבת סי' שמ"ג ובסמ"ע ח"מ סי' ר"ח):

גם זה אינו דרשותא בכרמא הנ"ל יוכיח דמהתם יליף ליה הרשב"א דינו ביבמות קי"ד ואדרבא בהיפוך ממש כתב המג"א סימן רס"ט וז"ל ויש לחלק בין אכילת איסור לאכילת היתר בזמן האיסור וי"ל דרמב"ם נמי מודה בזה דספינן ליה בידים דאילו הרשב"א הא באכילת איסור נמי ספי לי' בידים כתב בהדיא דשרי מהא דמערבין בטבל דרבנן עש"ה: ומ"ש עוד לחלק אגב שיטפא בודאי איסור הוא דאסור ספי בידים להרמב"ם אבל בספק איסור מותר ותרצת עפ"ז תמיה' המ"ל פי"א משכירות שכיר קטן למה נשבע כו' טעות פלטה קולמסך דספק איסור דרבנן הרי לגדול נמי מותר לאכלו. וספק איסור דאוריי' הרי להרשב"א מה"ת להחמיר ומודה ביה להרמב"ם דספי ליה בידים אסור והרמב"ם נמי דס"ל כל ספק רק מדרבנן להחמיר הא מיהת לא גרע ספק אסור דאורייתא מכל ודאי

דרבנן וס"ל להרמב"ם ספי ליה בידים אסור והא שבוע' ספק איסור דאורייתא הוא. וע"ד שאלתך מיהת להרשב"א מותר ע"י קטן בכל גווני בנ"ד ומג"א כתב סי' שמ"ג שהר"ן תפס דבריו להלכה ולמעשה אבל בתשו' הריב"ש כתב שאין לסמוך ע"ז כמ"ש בתשובת בית אפרים סי' ס"א וסי' ס"ב מחיו"ד משום אתי למסרך ועי' תשובת חוט המשולש ח"ד מתשב"ץ סי' ל"ב מהגאון מו"ה אברהם אבן טוואה דבקידוש ג"כ אסור מה"ט ועי' בט"ז א"ח סי' תרי"ט ותשו' ב"א הנ"ל. והר"ן בפ"ד דר"ה דף ל"ג סי' ע"א בסוגיא דמתעסקין עם הקטן כו' כתב אע"ג דאין מצווין להפרישו ה"מ במלתא דלא מיפרסמא אבל במידה דמיפרסמא מעכבין דלמא נפיק מניה חורב' עש"ה ובתשו' ברית אברהם חא"ה סי' ק"ז ומכ"ש דכה"ג ספי לי בידים אסור כבנ"ד לפ"ז אתה לא תעשה מעשה ע"י קטן אלא ע"י נכרי או להניחו מע"ש בבית הכנסת כנ"ל. שוב נדפס תשובת ח"ס חלק ששי סי' י"ג איתא ג"כ שאלה זו והעלה ג"כ לאיסור ע"י קטן מה"ט והנאני עש"ה:

נאם אביך הנאמן הק' יהודאסאד:

תשובה פה

לגדול א' ומופלג מאד:

ע"ד פסקא דמהר"מ בהג"ה מי"י פכ"ט משבת אות מ"ם [והובא במג"א ס' רס"ט וסי' שמ"ג וסי' תע"א ועוד בכ"מ] בהא דקיי"ל לכ"ע לא ספינן איסורא לקטן בידים ה"מ באיסורא לאו. אבל ביטול מ"ע ספינן ליה והקשה עליו בתה"ד סי' קכ"ה מסוגיא דפ' חרש ד' קי"ד דפריך למ"ד מצווין להפרישו מכהן קטן שאוכל תרומה טמאה והא בזה ליכא רק איסור עשה לבד ונדחק לתרץ שם. ולע"ד נ"ל ליישב דהא ברייתא ד' קי"ד אין חוששין שיאכילנו ת"ט כו' ודאי כולל גם בכורים טמאים אין חוששין שיאכילנו ונקט תרומה לרבותא אע"ג דשכיחי טפי הרבה יותר מבכורים מ"מ אין חוששין. וגם רחמנא קרינהו לביכורים תרומה דאמר מר ותרומת ידיך אלו בכורים בחולין ק"כ ויבמות ד' ע"ג גם ברייתא כולל בכורים בשם תרומה. ומפורש ביבמות ע"ג ריש ע"ב דבכורים האוכלן בטומאת עצמם לוקה ונפ"ל התם מקרא מה שאין כן בתרומה א"כ פריך הש"ס שפיר ד' קי"ד למ"ד מצווין להפרישו א"כ נהי דלתרומה טמאה לא חייש שיאכילנו משום דהוא אסור עשה ניחוש שמא יאכילנו בכורים טמאים ואמאי מצא פירות בידו אין זקוק לו שמא בכורים טמאים הם והוא באיסור לאו ולוקה עליו וכי משני הש"ס בתרומה דרבנן צ"ל נמי בבכורים דרבנן ומשכחת לה כמ"ש רפ"ב מהל' בכורים א"נ בתערובת חולין באופן שאין בטלים מדרבנן עיי' ר"מ פ"ד דין ט"ו שם ותוס' בב"מ נ"ג ע"א ועוד גווני טובא כנ"ל. ועוד נ"ל עפ"י דבס' אהל דוד כרך קטן דף י"ז העיר הגאון דלר' יהודה ס"פ כל שעה

פסחים מ"ב כ"מ שנאמר בפ' לאמור לאו אמור גם בתרומה טמאה איכא לאו לדידיה להירושלמי והובא ברמב"ם פ"ז דתרומות דין ג' דיליף לה מקרא ואחר יאכל מן הקדשים [ויקרא כ"ב בפ' אמור] וניחא ליה לש"ס יבמות קי"ד לאוקמי ברייתא גם לר"י וכן תירץ הגאון שם קושית תה"ד הנ"ל וקשה לי א"כ ביבמות ע"ג מאי דחי לפשיטות דר"ש תנא ושייר דקשייר נמי בסיפא מעשר ובכורים אוכלן בטומאת עצמם לוקה משא"כ בתרומה כו' ודלמא ס"ל כהר"י בהא וגם בתרומה לוקה להכי לא תני ליה וי"ל א"כ הל"ל בהדיא פלוגתא דר"י ס"ל לוקה ועוד י"ל ובסוגיא דהואיל פסחים מ"ו הארכתי:

נאום הק' יהודאסאד:

(הג"ה מבן המחבר) לסברת הגמיי' שהביא מרן אבי זצ"ל נ"ל לתרץ תמיהת המפורשים ריש ביצה בש"א שאור כו' למאי נ"מ לשיטת ר"י בתו' פסחים כ"ט דליכא מלקות בב"י וח"ש נמי אסור מה"ת ונ"ל דהרמב"ם פ"א מחמץ כתב ח"ש אסור מקרא לא יאכל. ותמהו עליו ות"ל מהיכא דנפ"ל איסור ח"ש בכל האיסורין עכל חלבו ונ"ל לתרץ דחמץ ודאי אתור להאכיל לקטנים דנפ"ל במה מצינו משרצים ודם כו' או מק"ו עי' ברא"ם פ' שמיני. אמנם לפמ"ש הגמ"י פכ"ט משבת הובא במג"א ס' רס"ט ושמ"ג ותע"א דאיסור עשה ספינן ליה בידים ובתה"ד סי' קכ"ה ס"ל אליביה דאפילו בעשה דאורייתא ע"ש וא"כ איסור ח"ש דקיל טפי מאיסור עשה כמ"ש תוס' שבועות כ"ב שפיר ספינן ליה לקטן בידים לכן מייתי ליה הרמב"ם בחמץ ח"ש מקרא לא יאכל. ונהי דאינו לוקה על ח"ש. לאו מיהא איכא כמו לאו שא"ב מלקות וכ"כ בבאר יעקב ע"ש סמ"ג סי' ק"י ע"ש ואסור להאכילו לקטן וזהו באכילה גלי קרא אבל לענין ביעור אף דח"ש אסור מה"ת בב"י אבל מותר ליתן ח"ש לקטן במתנה גמורה וזוכה בו ע"י דעת אחרת מקנה ודו"ק. ואאמ"ו הגאון זצ"ל כתב בחי' זה ארבעים שנה לתרץ כך דנ"מ טובא בתערובות חמון ב שא"מ דכזית בכדי אכיל' פרס לוקה על אכילתו וחייב נמי לבער מה"ת דעובר בב"י. משא"כ אי שיעורו כותבת בעי כותבת בכדי א"פ אבל כזית בכדי א"פ אינו אסור מה"ת בב"י דח"ש ע"י תערובות אינו אסור מן התור' כמ"ש מהרש"א ר"פ אלו עוברין והר"ש פ"ב מטבול יום ע"ש ועי' מג"א רסי' תמ"ב ב' הדיעות כו' וא"ש לכ"ע ודו"ק ונכון):

תשובה פו

וברית אתו החיים והשלום לאהובי ידי"נ ורב חביבי הרב המאוה"ג חרוץ עצום ובקי נפלא צדיק ונשגב שמו מו' אורי מיללער ני' מורה ודאין בק"ק ש"ב:

גי"ה השגתי על נכון. וע"ד אשר העלה לתמוה על הצ"ע שהניח בס' שעה"מ הל' שביתות עשר לשיטת חי' רשב"א ביבמות קי"ד כיון דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו

ה"נ איסורא דרבנן גם ספי ליה בידים שרי. א"כ ר"פ מפנין דמסיק אבל לא את הטבל אפילו טבול רק מדרבנן ואמאי לא הא חזי ליה שפיר להאכילו לקטן בידים. ותמה מעלתו הרי טבל אסובה"נ של כילוי. א"כ להאכילו לקטן לא עדיף מאכילת בהמתו ואסור משום איסור הנאה של כלוי שבעלים (נהנים מזה שמזונתן עליו ומשתרשי ליה והונח לו קצת דשעה"מ יפה תמה על הרשב"א לטעמיה בחידו' שבת דף כ"ו שהעלה דדוקא טבל טמא הוא אסיבה"נ של כלוי ולא טבל טהור. אבל על הרשב"א גופיה תמה מעלתו והרי מבואר בב"מ בש"ס דגם טבל טהור אסור להאכיל לבהמתו בחולין דף ז' ובפסחים דף ט' ובכ"מ וצ"ע אתד"ק:

הנה יפה כיון מעלתו בסברתו דלהאכיל לקטן הו"ל כאכילת בהמה הנאה של כלוי בטבל וכבר העיר ע"ז בשו"ת חסד לאברהם חא"ח סי' כ"ט הנדפס מחדש ע"ש. ולע"ד נ"ל כיון דאיסוה"נ של כלוי בטבל ילפינן לי' מתרומה טהורה שאין בה אלא משעת הרמה והיינו בטבל טבול לתרומה גדולה ותרומת מעשר אבל הטבול רק למעשר עני בלבד שאינו במיתה כמ"ש הרמב"ם בפ"י ממאס"ו ה' כ"ף מותר בהנאה של כלוי כנ"ל שוב אחרי החיפוש יפה מצאתי שכוונתי בזה וקדמני הגאון בס' צל"ח במס' ברכות דף מ"ה ע"א עש"ה והנאני א"כ הדק"ל קושיא שעה"מ הא מתני' פסיק ותני אבל לא את הטבל אפילו רק טבל למעשר עני לבד נמי וקשה אמאי לא הא מותר להאכילו גם לבהמתו גם לקטן בידים איברא התוס' ביבמות דף פ"ו ע"א מס מסופקים בזה בטבול למעשר עני אי חייב מיתה וציין עליהם המשנה למלך ס"פ יו"ד הנ"ל ודלא כהרמב"ם וראב"ד וצ"ע בזה על הצל"ח הנ"ל דקאי התם לתרץ על התו' לטעמם דס"ל אסיה"נ של כלוי מדאורייתא א"כ ליתא לתירוצי אליבי' דתוס' לטעמם וצ"ע [ולע"ד י"ל תוס' ברכות מ"ז שם קאי בשיטת הרשב"א שבת כ"ו דטבל טהור מותר בהנאת כלוי לכן הוצרכו לטעמם אחר ולכן תוס' לטעמם באמת בערובין דף י"ז מפרשים ה"ט משום דטבל אסיבה"נ כו' ולק"מ] ואני בעניי עוד בימי חורפי תמהתי גם על הרמב"ם וראב"ד הנ"ל. גם על תוס' פ"ו הנ"ל ועל המ"ל הנ"ל איך אשתמיט מכולם הירושלמי הובא בר"ש במשנה ג' פ"ד דדמאי רבי בא בר הונא בשם רב האוכל פירותיו טבולים למעשר עני חייב במיתה כו' וכן הוא בירושלמי ספ"ב דקידושין בסוף הלכה ח' בהדיא טבל למעשר עני חייב מיתה כו' ועי' במדרש איכה רבתא בפסוק גלתה יהודה מעוני כו' א"ר הכי. ועי' פירושו במתנת כהונה שם וצע"ג ועוד לא מצאתי מי שהרגיש בזה על הראשונים א"כ לפ"ז ליתא לתירוצי הנ"ל להצדיק השעה"מ שוב ראיתי בירושלמי ספ"ב דקידושין הנ"ל הכי איתא רבנן דס"ל פטר חמור אסובה"נ מחיים מייתי הא דרב רבי בא בר הונא בשם רב הנ"ל כדי לדחות

מעליהם קושית ר"ש בר פלוגתייהו א"כ משמע דר"ש ס"ל באמת טבל למעשר עני פטור וכהרמב"ם אלא דמ"מ תמוה דרמב"ם הא פסק כרבנן התם הוא ר"י ודלא כר"ש ועיין תשובת נודע ביהודה קמ"א חיו"ד סי' פ"ד ותשו' מאהבה יו"ד של"א וצ"ע שוב מצאתי בתנחומא ס"פ ראה פליגי אמוראי בדין טבל למעשר עני אי ח"מ או לאו עש"ה. ומ"מ נ"ל לתרץ אי הנאה של כלוי רק מדרבנן אסור בטבל וכדס"ל להרמב"ם והר"ש בסוף תרומות ובמ"ל בפי"א מתרומות היינו בטבל דאורייתא דוקא אבל בדרבנן לא תקנו ואף דקיי"ל כל דתיקון רבנן כעין דאוריי' תיקן הא מיהת גבי עציץ שאינו נקוב שאין לו עיקר מה"ת כלל לא אמרינן ביה כעין דאורייתא תקנו כדאיתא בגיטין דף ס"ה ע"א ובשעה"מ פ"א הי"ב מהל' מעשר שני ע"ש והש"ס בר"פ מפנין מסיק בטבל טבול דרבנן בעציץ שאינו נקוב ע"ז יפה הק' השעה"מ לרשב"א הא חזי לקטן להאכילו בידים לכן נמי לבהמתו שרי בזה הנאה של כלוי ושאר סוגי' הש"ס דאייר' בכ"מ להאכיל לבהמתו טבל היינו טבל דאורייתא או אף דרבנן בזה"ז וכעין דאורייתא תקנו כל שעיקרו דאורייתא מיירי ואפי' אי הרשב"א ס"ל הנאה של כלוי מדאורייתא אסור נמי י"ל מסברא דבעציץ שאינו נקוב שאין עיקרו דאורייתא כלל לא החמירו בו לאסובה"נ כלל. זה הנ"ל להצדיק תמית' השעה"מ שלא טעה כ"כ בפשיטות וגם הרשב"א שבת כ"ו הנ"ל אינו סותר סוגית הש"ס דמשמעות דברי רשב"א הם מדאורייתא הוא דמחלק בין טבל טמא לטהור אבל מודה הוא דמדרבנן גם טבל טהור אסיבה"נ של כלוי ולק"מ. והנני חותם בברכה מרובה כא"נ היפה וכנפש אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

(הג"ה מבן המחבר) עי' ביד שאול הל' נדרים סי' רל"ד מהגאון דלבוב כ' סברא זו דמותר לספות לקטן רק איסור אכילה אבל אסוה"נ לא ותרו' אסובה"נ של כילוי כו'. ועוד דן שם דאסור לספות תרומה לקטן משום דאסור להפסיד תרומה בידים כמ"ש ברמב"ם פ"ח ופי"ב מתרומות ועי' תשובת אבני מלואים סי' ח"י וס' מ"נ ר"פ בנות כותים):

(הג"ה מבן המחבר) עי' מ"ל פ"ג מתרומות ומרש"א פסחים ל"ג. ואהל דוד יבמות פ"ט. ותשובת נוב"י מה"ת חא"ח סי' קל"ד):

תשובה פז

חו"ש וכ"ט לאהובי חתני ותלמידי הרב המאוה"ג הגאון כו' הצדיק מוה' דוד ני' אבד"ק פאסטאך יע"א עם זוגתו הצנועה בתי הרבנית תי': ע"ד אשר העלה הערה אחת לתמוה להפוסקים בסי' שמ"ה ולמג"א וטו"ז וכ"ה דעת רוב הפוסקים דבזה"ז ליכא רה"ר דאורייתא לפי שאין ס' רבוא עוברין בו א"כ ע"ח ושיתופי מבואות דתיקנו חז"ל משום

גזירה אטו הוצאה מרה"י לרה"ר ובזה"ז דליכא רה"ר דאורייתא והו"ל גזירה לגזירה ואף דלפעמים גזרו גזלג"ז כמ"ש תוס' ר"פ כל הבשר אבל באיסור הוצאה דמלאכה גרועה היא קיי"ל מיהת דלא גזרו גזירה לגזירה כרבא במס' שבת דף י"א ובש"ע סי' ש"כ ומותר לעמוד ברה"י ולשתות בכרמלית ועפי"ז הונח לו להדר"ג חתני ני' ליישב קושית הטו"ז בסי' שמ"ט שקורא תגר על מנהג הקהילות בהולכת ס"ת לביהכנ"ס בשבת ע"י הושטה אחד לחבירו פחות פחות מד"א כו' ועושין איסור בהוצאה מן הבית לרחוב כו' ויש להם סמיכה לדעת רוב הפוסקים הנ"ל ליכא רה"ר דאורייתא בזה"ז וגם גוף איסור כרמלית איך גזרו כיון דליכא רה"ר בזה"ז וכיון דהטעם בטל הגזירה נמי בטלה להני פוסקים דס"ל כן אתד"ק דפרו"מ ני':

הנה מ"ש בהוצאה דמלאכה גרוע הי' ודאי לא גזרו גזירה לגזירה הוא תמוה דהא בשבת י"א שם אביי ס"ל גזרי' גזלג"ז וכתבו תוס' איפכא דווקא בהוצאה אבל בעלמא אביי גופי' ס"ל לא גזרי' גזלג"ז וא"כ איך יפלגו אביי ורבא מהיפוך להיפוך וטעמא דאביי נ"ל משום דהוצאה הוא מהני דלא מספקן ונסקל עליו לתנא איסי בן יהודא בשבת ד' וי"ו ע"ב חמיר ליה טפי לגזור ביה גזלג"ז וכן רבה במס' ביצה גזר גזלג"ז באיסור הוצאה אף דתוס' כתבו שם דיו"ט אטו שבת ל"ה גזלג"ז אבל יש לו בור בחצירו אטו בור ברה"ר ושמא יעבירנו גזלג"ז הוא כו' ואולי נ"ל דאזלו לטעמם אביי ורבה בזה דכל מלתא דמר עביד כרב ורב איהו אמר שבת דף וי"ו שמצא מגילת סתרים כו' ואינו חייב סקילה על אחת מהם והוצאה לא מספקא לן לכן גזרינן ביה גזלג"ז ואולי ס"ל הלכה כאיסי והפמ"ג בפתיחה להל' שבת מסופק בזה ואע"ג דבאמת הוצאה מלאכה גריעה היא כמ"ש תוס' ריש שבת בד"ה פשט כו' דמה לי הוציא מרה"י לרה"ר מה לי הוציא מרה"י לרה"י כו' היינו דמשו"ה צריך תרי קראי לעני ולבעה"ב אבל השתא בתר דגלי לן קראי הנה הוא חמיר יותר לגזור ביה כנ"ל. ואת"ל נמי דגרוע וקיל טפי הי' נמי י"ל אדרבה הי' הנותנת למיגזר ביה גזלג"ז טפי כי היכי דלא ליתי לזלזולי ביה כסברת ר"נ ריש ביצה יו"ט דקיל כו' ובכתובות דף ד' אבילות קילא ליה מנדה ובסוטה דף ז' א"ן לר"י הי' הנותנת כו' ובתוס' שם וה"נ נ"ל גם לדידן דקיי"ל כרבא בשבת י"א הנ"ל דעומד ברה"י ושותה בכרמלית דלא גזרי' גזלג"ז לאו ה"ט משום דמלאכה גריעה היה דהא קיי"ל בסי' ש"כ כרבא לשתות מותר בכרמליה ומ"מ בסוף ף הסי' קיי"ל שם עומד ברה"ר דלא ישתין וירוק אפילו הוציא אמתו לחוץ דהוא תיקו בגמרא אבעי' דלא איפשטא והרמב"ם פ' פטור אבל אסור רק מדרבנן גם ברה"י ואפילו בכרמלית ובהדיא כ"כ הרא"ש בפ' במה אשה סי' י"ג דבהא דלא ישתין וירוק כ"ע עודו גם רבא דה"ה בכרמלית ואפילו הוציא אמתו לחוץ דברה"י גופיה נמי

רק מדרבנן אסור כנ"ל דגזרי' גזלג"ז ומצאתי בס' תוספת שבת סי' ש"כ סק"ד הרגיש בזה קצת וצ"ל ע"כ כמ"ש הרשב"א בחי' שבת י"א בטעמא דאביי דסבר כולהו חדא גזירת הוא דאי לא הא לא קיימא הא כו' ולרבא נמי איכא דוכתא דגזר נמי בכה"ג כמו דאמרינן בפ' במה אשה כל שאסור לצאת לרה"ר אסור לצאת לחצר אפילו בדברים שאם יצא בהם לרה"ר הי' פטור דאינו אלא מדרבנן וטעמא משום שקרוב היא הדבר לבוא לידי פשיעה כו' וה"ט דתפילין כו' יעו"ש:

ועוד הרי בסוף סי' שמ"ט פסק הש"ע אסור להוליך חפץ פחות פחות מד"א ואפילו בכרמלית. והאחרונים תמהו בזה באמת הא בסי' ש"כ פסק דלא גזרי' גז ג"ז והעולת שבת והא"ר הניחו בצ"ע. אבל שארי אחרונים הביאו שכ"כ הר"י ותשב"ץ ח"ב סי' נו"ן וסי' רפ"א וביארו הטעם הוא לחלק דהתם גזירה קרובה היא יותר אפי' בכרמלית וע"ש בפמ"ג וט"ז סי' שמ"ט וסי' ש"ן וזה כמ"ש תוס' ר"פ כל הבשר שאין לדמות גזירות חכמים זה לזה וכן קיי"ל בסי' שמ"ו ולהחליף דרך מקום פטור ברשויות דרבנן יש אסורים ויש מתירים ועי' בתוספת שבת שם ובמג"א סי' שמ"ח סק"ד ועוד בס' תוספת שבת סי' שנ"ב סק"ג ועי' בפמ"ג ססי' רנ"ב הלבוש הביא שם ב' דיעות מש"ה ובטו"ז סי' רס"ו סק"ד ובאר היטב שם ובתשובת עבודת הגרשוני סי' קי"ד באופן דבהרבה מקומות גזרי' גזנג"ז בהוצאה והטו"ז סוף סי' רנ"ב ע"ש שהעלה דהרי"ף פסק הלכה כאביי שבת י"א גזרינן גזנג"ז ובס' חמד משה שם ועי' קרבן נתנאל פ"ק דשבת סי' כ"ז וס' זרע יעקב שם כוונו לד"א עפ"י הרשב"א שם מודה רבא. ודברי הרשב"א אליביה דאביי כ"כ נמי תוס' עירובין צ"ח ע"א ד"ה א"א ובד"ה ניחוש ע"ב שם ובד"ה הא לא נח כו' ובמג"א סי' שמ"ח סק"ד ובמק"א הארכתי בזה:

ולי קשיא טפי עדיפא הכי אפילו לקולא דרץ בזה"ז ג"כ מצות שופר ולולב ומגילה בשבת מה"ט דשמא יעבירנו ד"א כו' ועי' תוס' מגילה ד' ואמאי הא ליכא רה"ר בזה"ז וי זה ליתא לתי' הנ"ל כלל דהא מהי תיתי לגזור גזלג"ז להקל ולדחות מצוה דאורייתא וצע"ג ונראה לי מפי"ז תי' ורווח על תמיהת התוס' בכ"מ דלא נקט ש"ס שמא יוציאנו לרה"ר דה"ט משום בזה"ז דליכא רה"ר לא גזרי' גזירה לגזירה והיינו דוקא בהוצאה דממשכן ילפינן ליה מויכלא העם מהביא כמ"ש תוס' בפסחים פ"ה ע"ב ובמס' שבת קנ"ד סוף ע"א משו"ה בעי' ס רבוא בוקעין דומיא דהתם אבל ד' אמות ברה"ר שלא היה במשכן רק הלממ"ס הוא בר"פ הזורק הלכתא בלא טעמא הוא כך נתנה הלכה גם בזה"ז הו"ל רה"ר גם בלא ס' רבוא עוברין בו ולכן בדוקא נקט הש"ס בכ"מ ה"ט שמא יעבירנו ד"א ברה"ר כנ"ל ואף דהר"ן בר"פ כלל גדול והרז"ה בפ' הזורק כתבו מעביר ד"א נמי

הוא בכלל ה הוצאה מרשות לרשות הרמב"ם פליג בזה כמ"ש הפמ"ג ולפי"ז הרמב"ם לטעמיה ס"ל דל"צ ס' רבוא לרה"ר גם בהוצאה מה"ט באמת העתיק בהל' שופר ומגילה תרתי שמא יוציאנו או יעבירנו ד"א ברה"ר כנ"ל וגם לפי"ז מתורץ הסתירה שתמה הע"ש וא"ר וסייעתם מסמי' שמ"ט הנ"ל בענין גזגנ"ז דנ"ל פחות פחות מד' אמות ברה"ר חמיר טפי כנ"ל:

וראיה לזה תדע דהא לר' יהודא דס"ל שני מחיצות הו"ל רה"י מדאורייתא אין לך לדידיה רה"ר בתוך העיר לעולם אפילו רחב כמה אפילו יותר מי"ו אמה אלא דוקא סרטיא ופלטיא ומדבר וכיוצא שאין להם מחיצה כלל כמ"ש בתשו' בית אפרים חא"ח סי' כ"ז בשם ליקוט הרמב"ן וביאר כן בארוכה ע"ש ואם כן יש לתמוה וכי ר' יהודה פליג על כל משניות דשופר ולולב והזאה כו' נדחים בשבת מה"ט שמא יעבירנו כו' וצע"ג וכן תמוה לדידיה על תקרת שלמה ע"ח ושיתופי מבואות הרי ליכא כלל רה"ר תוך העיר כיון דב' מחיצות הו"ל רה"י מדאורייתא ונ"ל בעיר גדולה שבכל יום ס' רבוא בוקעים בו מודה ר"י ב' מחיצות לא הוי רה"י דאורייתא עכ"פ לענין מעביר ד' אמות ברה"ר דהלממ"ס כך נתנה דמעביר חמיר בזה מדין הוצאה מרה"י לרה"ר ומה"ט נקטיה בכ"מ גזרינן כן שמא יעבירנו ד"א כו' ולא נקט שמא יוציאנו כו' כקושית תוס' הנ"ל משום ר' יהודה וכבר העלה וביאר בארוכה בתשו' בית אפרים חא"ח סי' כ"ו ד' ל"ז ע"א דיש ויש הרבה כרכים גדולים דיש בהם ס' רבוא גם בזה"ז במדינת אשכנ"ז וצרפית ואינגליטירא עיר הגדולה כגון פאריז לונדון. ווינא פפד"מ. ועוד רבים כהנה ועי' תשובת ח"צ סי' מ"ז וא"כ לרבנן דר"י ב' מחיצות רה"ר הוא גם בהוצאה גם בהעביר אפילו בלא ס' רבוא. ובלא כל זה הרבה גדולי אחרונים פליגי על המג"א בסי' שמ"ה הנ"ל ובתשו' בית אפרים האריך לברר דדעת רוב הפוסקים דבזה"ז איכא נמי רה"ר דאורייתא ול"צ סמ"ך רבוא בוקעים בו:

ואל חתמה על מ"ש דמעביר חמיר מהוצאה אף דמעביר ה"ל תולדה דהוצאה כמ"ש הרז"ה ור"ן בפ' כלל גדול ור"פ הזורק דה"נ מושיט היא תולדה דהוצאה ולמעלה מיו"ד הוא חמור מהוצאה היינו דמושיט חיובא דוקא ע"י שנים והוצאה לא וכמ"ש תוס' בשבת דף ג' ע"א ד"ה בעשותה בשם הירושלמי ועי' ס' שלום יר שנים פ' הזורק ופ' האורג וכ"כ תוס' בשבת דף ה' ע"ב ד"ה בשלומא למ"ר מהלך כעומד דמי מעביר ד' אמות דחייב ע"כ משום דהלכתא גמירי לה וכך נהנה הלכה ע"ש. והל"מ כעם:

נאם אביכם הדש"ת הק' יהודאסאד תשובה פח:

לשנה טובה יכתב ויחתם ביום הכסא הבע"ל ה"ה ידי"נ מחותני הרב המאוה"ג המופלג צדיק ונשגב כש"ת מו"ה בצלאל אבד"ק בעזאווע נ"י:

גי"ה הגיעני ושמחתי בשלומו הטוב וע"ד קושייתו בערובין, נ"א דש"ס מהדר למילף אלפים אמה היכי כתיבין אמאי לא יליף מיהושע ג' רחוק יהיה כו' כאלפים אמה:
לע"ד הרבה תשובות בדבר חדא די"ל התם ע"י עירוב קאמר ובלא עירוב רק אלף אמה רק השתא דשמעי' ממקום אחר ממילא התם נמי בלא עירוב קאמר אלפים אמה שרי הא חדא:
ועוד כיון דפלי'גי תנאי במתני' אי עגולות או מרובעות ומסיק הש"ס דפלי'גי בז"ה דכתיב בהאי קרא אלפים דכתיב ביה פיאות לר' חנינא בן אנטיגנוס ז"ה למעוטי שובתי שובת ולרבנן כזה יהיה שובתי שבת וכ"ז לא שמעי' מקרא דיהושע דלא כתיב התם פיאות ואפשר דלהכי דייק הש"ס בלשונו הני אלפים אמה היכי כתובין ר"ל עגולות ומרובעו' דמתני' הני דייקא מנ"ל הא תרתי. ועוד הא התם יהושע שצווה להם כן ולא רק על שבת בלבד אלא כל זמן יהיה רחוק הארון כאלפים כו' גם בימי החול וטעמו הי' משום קדושת הארון כפשוטו של מקרא רחוק יהיה כאלפים כו' אל תקרב אליו משום כבודו של מקום ור"ל בדרך הלוכים אחר הארון והמדרש הוסיף שציווה להם גם כן שלא ירחקו מן הארון יותר מאלפים בשעת תחנותם בשבת היינו אחר שכבר שמעי' שיעורא דאלפים לשובתי שבת ממ"א אבל בלא"ה אדרב' מהאי קרא משמע אל תקרבו אליו אבל להרחיק יותר שרי אף שיצטרכו לבא בשבת לפני הארון הא תלתא ועוד על ארבעה אשיבנו לפמ"ש ספ"ק דעירובין ד' דברים פטרו במחנה אפילו מלחמת רשות וכ"ש מלחמת מצוה וחד מינייהו מלערב ומוכח בהדיא שם דאפילו מלערב ערובי תחומין למ"ד תחומין דרבנן פטורי' כמו מערובי חצירו' א"כ דרשה זו דתנחומא גבי יהושע ע"כ הוא רק למ"ד תחומין דאוריי' והנה רש"י ותוס' דעירובין הנ"ל פירשו בהדי' סוגי' דערובין נ"א למ"ד תחומין דאוריי' אזיל אבל הריטב"א בחי' דנ"א פי' היכי כתובין היכי רמיזא לאסמוכינהו אקרא למ"ד תחומין דרבנן יע"ש וא"כ ממנ"פ לפי' הריטב"א הא למ"ד תחומין דרבנן ע"כ לית' לדרשא דתנחומא דהא פטורים היו מלערב ולמ"ד תחומין דאוריי' כפרש"י ותוס' א"כ פשיטא דטפי ניחא להביא מקרא מה"ת דמש"ה דרשי' תו גבי' יהושע נמי שהי' כוונתו שלא להרחיק יותר אבל לולא מקרא מה"ת ה"א תחומין דרבנן וליתא לדרש הנ"ל גבי יהושע ודו"ק:
וממדרש חז"ל הנ"ל נ"ל ראיה קצת לדעת הטור א"ח רסי' ת"ח מפני שתחומין דרבנן הקילו והתירו לערב בפת כו' אבל אי תחומין דאורייתא לכ"ע בעי' לערב ברגליו ולא סגי בפת דאל"כ קשה למה הזהירם יהושע שלא להרחיק מן הארון יותר מאלפים ירחיקו

ויבאו בשבת להתפלל ע"י ערוב בפת וע"כ דלא סגי אלא ברגליו וטרחא גדולה לכל ישראל:

כ"ד אוה"נ מחותנו הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה פט

שוכ"ט לידידי התורני עמק החרוץ הצדיק מו"ה משה באניהארט ני'. והוא הרב המאוה"ג החו"ב ראש בד"צ בק"ק ס"ה:

נעימתו הגיעני בזמנו וראיתי דבריו ד"ת. וע"ד ענין המג"א סי' שמ"ח סק"ד אמר על מ"ש הב"י לכרמלית מותר הוא דוקא בשוגג אבל במזיד מצד הקנס הוא ולא שייך גזירה והנה תוס' בעירובין דצ"ח ד"ה והא לא נח משמע דגם במזיד הטעם מצד גזירה דעכצ"ל דהתם מיירי ממזיד מדנקט דאסור להחזירה לאותו חצר והנה בשוגג מותר להחזיר' לאותו חצר ואפי"ה תירצו משום גזירה עכ"ל:

הנה יכילנא לשנויי לי' עפמ"ש תו' ריש שבת דף ג' ע"ב ד"ה מי קנסוה כו' נראה לר"י דגרסי' מי אסרוה ולא גרסי' מי קנסוה ובסו' סיימו וז"ל ושמא הא דעבדוה ככרמלית נמי הוי קנסא כו' עכ"ל תוס' ומצינו בכה"ג בש"ע יו"ד ססי' רס"ז בש"ך ס"ק ק"י וקי"א דמשום קנסא גזרינן שמא ישדלנו כו' והוא ג"כ דברי תוס' גיטין סוף ד' מ"ד וגם תו' דערובין אזלי להאי גרסא מי קנסיה לכן שפיר כתבו גם במזיד גזירה כו' ור"ל משום קנסא גזרינן אבל לגירסת הר"י בתוס' מי אסרוה כו' כתב המג"א שפיר אי קנסא הוא במזיד ל"ש גזירה כנ"ל ולק"מ אבל שינוי' דחיק' לא משנינ' ליה למעלתו ני' לכן אמינא כ' מאי דפשיטא דתוס' עירובין מיירי במזיד מדאסר להחזיר לאותו חצר ע"כ כוונת מעלתו הוא משום דקו' הגמ' שם הוא והא לא נח ויהיה רשאי לגוללו אצלו ואהא מקשים תוס' דאסור להחזירה ע"כ ס"ל לתוס' דאיירי במזיד זהו כוונת מעלתו ני':

איברא ז"א מתלת טעמא חדא דא"כ תמה על עצמך הא גופה קשיא הא מתני' קתני נתגלגל הספר מידו ודאי משמע בשוגג ושלא מרצונו ומנ"ל לתו' להקשות ה"ל לתרץ קושטא קאי מתני' בשוגג דמותר להחזירו לאותו חצר הא חדא. ועוד הא ודאי דברי מג"א הנ"ל גמ' ערוכה הוא במקומו ריש שבת שם במזיד קנסות רבנן ופרש"י ד"ה בשוגג כו' דאי לאו משום קנסא ליכא בהחזרת ידו אפילו שבית. וא"כ איך תי' תוס' עירובין שם אמזיד משום גזירה וש"ס הא קרי ליה קנסא הא תרי ועוד דתוס' עירובין שם תי' וז"ל דהתם גזרי' כו' אטו גופו וידו ברה"ר דאז איכא איסור דאורייתא כו' ואי אמזיד קאי תוס' לא הל"ל איסור דאורייתא אלא עדיפא הל"ל חיוב מיתה ב"ד וכמ"ש רש"י ריש שבת סד"ה בשוגג כו' ופרכינן בעלמא כה"ג אסור ענוש כרת הוא עי' ר"פ יוה"כ ביומא הא

תלתא. אע"כ דתוס' ערובין אשוגג קאי וכוונתם לתירץ א' דש"ס ריש שבת שם ואב"ע אידי ואידי בשוגג והכא בקנסו שוגג אטו מזיד קמפלגי מ"ס קנסו כו' והקשה תוס' שפיר דגם בעירובין ה"ל לשנויי הכי דמתני' ס"ל קנסו שוגג וכו' ואסור להחזירו אצלו ותירץ שפיר דהתם בשוגג שייך גזיר' כו' אטו גופו וידו בר"ה דאיכא איסורא דאורייתא כו' והשתא תו ל"ק כל הני דאמרן ואין כאן סתירה מתוס' לדברי מג"א וזה ברור אבל אי קשיא הא ק"ל על מ"ש מג"א שם אח"ז והניח בצ"ע על הב"י וש"ע מתוס' שבת דף ד' ד"ה ומ"ש כו' דאפילו לכרמלית ס"ל דאסור כו' ואפשר דס"ל להרב"י כתירץ א' של תו' ומ"מ צ"ע דעכ"פ הו"ל להביא דבריהם עכ"ל ולק"מ לפי הכלל המסור לנו מתשובת מהרי"ק שורש ע"ב ובעל משפטי שמואל סי' ק"כ דבכ"מ שיש ב' תי' בתוס' תי' הא' הוא עיקר להלכה כי מה שהוא יותר נכון ואמת אומרים אותו ראשונה ע"ש ונ"ל זכר לדבר רא"ש דברך אמ"ת ומכ"ש הכ' הרי בערובין צ"ח ד"ה הא לא נח הנ"ל תפסו תוס' במוחלט דדוקא גופו ברה"י וידו ברה"ר גזרי' משום אטו גופו נמי ברה"ר דאיכא איסור דאורייתא כו' אבל לכרמלית דהוא גזירה לגזירה לא גזרי' והיינו כתי' הראשון דתוס' שבת והוא מוכרח מש"ס דעירובין צ"ח שם דלתי' שני דתוספת שבת תקשה קושית תוספת דעירובין דמפרש התם והא לא נח כו' וא"כ פש פשיטא מלתא טובא שנדחה תי' הב' דתוספת שבת מהלכה ולא הוצרך הב"י להביאו כלל. (מכאן ואילך חסר):

נאם הק' יהודאסאד:

תשובה צ

אל אבן הזוהר כעצם השמים לטוהר. ה"ה אהובי ידי"נ הרב המאוה"ג. החו"ב. מופלג ומפורסם. צדיק נשגב שמו מו"ה שמעון פרידמאן נ"י אבד"ק יאללע יע"א:

מכ"ק קבלתי ע"ד הלכה למעשה אשר ראה בעיניו הבדולחים לחין את פני העיר שמה לתקן להם ערובין כראוי ומחויב לכל מורה ראב"ד יחיה וע"י מעשה הטעלעגראף העובר שמה ברחוב העיר לאורך רה"ר אין הנכרים מניחים בשום אופן להמשיך חבל הקורה ע"ג הלחיים שני הקנים לרוחב רה"ר מלמעלה ע"ג הטעלעגראף ונפשו היפה אותה לדעת דעתי איך ואיזה תיקון יפה יעשה לתקן את הפרצה את"ד פרו"מ ני' והנני לרצונו בעזה"י:

הנה כפי הנשמע שדרך הטעלעגראף אינו באמצע הרחוב ממש אלא הוא קרוב לאחד משני צידי רה"ר ברוחב מכותלי הבתים כמשך ארבע אמות לבד וא"כ אולי אפשר לתקן באופן זה לעשות מחיצה גבוה יו"ד טפחים לבד ע"י נסרים או על ידי קורות שאין בין זה לזה ג' טפחים במשך הרוחב רה"ר מן הכותל הבית עד הקורה הוא הלחי האחרון של הטעלאגראף בסוף העיר המכוון נגד כותל הבית הנ"ל ובצד השני של קורה הנ"ל

הנה הטעלעגראף הנ"ל סמוך לו ממש יעמדו ג"כ פס או קורה רוחב משך מה ג' או ד' טפחים ולא יותר גבוה מיו"ד טפחים וסמוך לו ממש יעמידו לחי גבוה כמה שירצו ולעשות צוה"פ בחבל משוך למעלה לרוחבו של רה"ר עד ע"ג לחי שכנגדו בצד השני באופן שהחבל הקורה של צוה"פ יהיה מרחוק במשך רחבו מן חבל הטעלעגראף ובזה לא יקפידו הנכרים ועכ"פ אם ישלמו הקהל יצ"ו לאנשי המקום דבר מה על הרשיון הזה דבלא"ה נמי ע"כ צריכים לשכור מהם מקום העמדת לחיים ואם מ"מ לא יתרצו הנכרים גם באופן זה עכ"פ אותו צד שהוא קרוב להטעלעגראף אפשר לתקן ע"י מחיצה כנ"ל ואפשר ג"כ באופן זה שיהיה אותה המחיצה פתוחה תמיד כגון לעשות מן הבית עד הטעלעגראף שני דלתות ע"י עצים דקים [לאטין] הוא שקורין געגיטער טירען. וכיון שראוים הם לנעול א"צ להיות נעולים ומחיצה מקרי ואין אותם הדרים שבצד השני של רה"ר אוסרים על אלו דכה"ג קיי"ל מערבין לחצאין בש"ע א"ח סי' שצ"ב ס"ה וס"ו: אבל התיקון ע"י שראנקען בלא צוה"פ כעין שעושין בקצת מקומות לא מהני כיון דבעי' דלתות ראויות לנעול ואם ננעלות הוי מחיצה. והיינו באופן אם השראנקען הוא הקורה שבכל שטח הרוחב הוא על ידי שני קורות ברוחב גבוה יו"ד טפחים ובין קורה עליונה לתחתונה. דפים ארוכים [לאטין] בין א' לחבירו פחות מג' טפחים דאמרינן לבוד בכה"ג אם נעול הוא הוי מחיצה בכה"ג הוא דסגי אף בפתוח תמיד ואין צריך רק ראוי לנעול לבד אבל שראנקען ע"י קורה א' בלבד לשטח רחבו של רה"ר אפילו הוא ראוי לנעול כגון שעשוי' ע"י הרבה פרקים מחוברים ביתידות או שלשלאות לאו מחיצה הוא אפילו כשהוא נעול נמי דהא פרוץ מרובה על העומד ועי' בס' דברי ר"ש בערובין ד' כ"ב ובתשוב' א' הוכחתי עוד מהא דקיי"ל דלת אלמנה הוא העשויה מקרש א' אפי' יש לה ציר אין נועלים בה בשבת בש"ע סי' שי"ג ס"ב לפי שאין בה היתר דלת כפרש"י בעירובין דף ק"א ע"א מחזי כבונה סמוך לכותל בגבהו יעו"ש. והה"נ שראנקען לרוחב הדרך כיון שאין נועלין אותו בשום פעם ואין בו היכר דלת אסור לנעול בו בשבת וא"כ הו"ל אינו ראוי לנעול כלל בשבת מיהת אף בפני בהמות ועגלות וא"כ לא מהני כלל דצורות הפתח אין כאן ומחיצה ודלת אין כאן ואפילו ראוי לנעול לא מקרי כנ"ל ומכ"ש אם נוטלין משם השלשלת הי' הקורה שסוגרים בה את הרחוב בראשונה בשעה א' מאי דהוי הוי. ואם ימאנו הנכרים גם באופן הנ"ל שכתבתי לעשות התיקון ע"כ רק מצד רשעתם הוא בנקל יוכלו קהל עדתו יצ"ו להשיג הרשיון לזה ממקום גבוה בק"ק פ"ב עפ"י פקודה מהקיר"ה המונחת שמה מני אז כידוע ואם יגמור ד' בעדם לתקן העירוב מחדש כנ"ל שפיר חזי כבוד פרו"מ ני' דצריך גם כן לעשות ערובי חצירות מחדש כיון דלא הועיל

כלל ערובי חצירות שעשו עד היום כנ"ל אבל כיון דברכה לא מעכבת כמ"ש ברמ"א סי' שצ"ה והט"ז העלה בס' שס"ח בכל ענין אחר שנתעפש הפת המצה של העירוב שצריך הרב לערב משלו בכל ע"ש קודש ערובי חצירות משלו בלא ברכה ויזכה להם ע"י אחר היינו בביתו ביחידי ולא בביהכנ"ס ברבים ע"ש גם פרו"מ ני' כן יעשה אז בביתו ע"ח משלו בלא ברכה אלא בהדין ערובא כו' לאפוקי ולעיולי כו' ותל"מ:

והנני אוה"נ חותם בברכה ושלום כנה"ר נאום הדש"ת ה' יהודאסאסד:

תשובה צא

יתענג על רב טוב עד בלי ירח. ה"ה כבוד ידי"נ הרב הגדול מלא עתיק. מתון ומסיק. הצדיק תמים כ"ש מו"ה געץ ני' אבד"ק גיירונג:

גי"ה קבלתי ע"ד שאלתו אם יש צד להתיר איסור תחומין שהוא דרבנן משום מצות תפלה ברבים ולהתיר לבני הכפרים הרחוקים דרך שעה מן העיר לילך בשבת ויו"ט להקהלה יותר מד' אלפים אמה כדי להתפלל ברבים וכמו ר"א ששחרר עבדו בשביל זה להשלימו לעשרה כו' עכ"ד:

חס מלהזכיר דאפילו מצות מילה חמורה שדוחה את השבת החמורה במלאכה דאורייי' ונדחית מילה מפני איסור תחומין דרבנן כדאמרי' ערל הזא' ואזמל העמידו דבריהם במקום כרת עאכו"כ מצות תפלה ברבים דלכ"ע רק דרבנן הוא ישב בביתו ויתפלל ויקיים מצות תפלה דאורייתא להרמב"ם וסייעתי' דס"ל הכי דכ"ע מודים תפלה בצבור אינו מצוה דאו' ולרוב הפוסקים ס"ל תפלה גופה רק דרבנן הוא עי' מג"א סי' צ' וקרא ונקדשתי כו' ענייני מסירת נפש בעשרה בהני דיהרג ואל יעבור וענין ר"א ששחרר עבדו כו' יעיין מעלתו במג"א סי' צ' סקט"ל וגדולה מזו אפילו על ידי עירוב דקיי"ל אין מערבין אלא לדבר מצוה דעת מהרי"ל בהל' ערובי חצירות הוא דלהתפלל בעשרה אין מערבין דאין נקרא דבר מצוה דיכול לכוון תפלתו בביתו ואין ללמוד מהא דר"א שחרר עבדו דהרבה יש לחלק עש"ה:

(הג"ה מבן המחבר) שאני גבי ר"א דשחרר כו' דשם ל"ה עשרה לולא איש הזה והוא זיכה את הרבים ע"י שחרורו אבל לילך ליחיד לקהילה שיתפלל גם הוא בענין זה לא מקרי מצו' דרבים ואינו מזכה בזה הרבים. איסור גמור הוא ללילך עי' בראש מועד קטן דף י"ד ועי' בר"ה דף ל"ב שופר של ר"ה אין מח לין כו' ומג"א סי' תמ"ו עי' דג"מ בא"ח סי' ש"ו ותוס' בב"ת דף י"ג):

ובתשובת חות יאיר סי' קי"ב בארוכה מסיק הכי כמהרי"ל וכן בתשובת מהר"מ זיסקינד סוף ס' א'. אבל המג"א סי' רע"ו סק"ב העלה דלא כמהרי"ל ועי' בהגהות ס' נתיב חיים

על א"ח סי' רמ"ח והיינו רק ע"י עירוב מקרי דבר מצוה גם זה להמג"א אבל בלא היתר עירוב כגון יותר מד' אלפים אמה חלילה וחלילה להעלות על הדעת כלל לצדד להתיר או לעקור תחומין דאורייתא או דרבנן מפני להתפלל ברבים ואפילו גזירה שייטה על המים דקיל אסרו אפילו כדי להתפלל בציבור עי' בתשוב' שבהגה' נתיב חיים סי' רמ"ח ובפמ"ג סי' תרי"ג במג"א אות ח' ותשובת חו"י ותשו' מהר"מ הנ"ל ק"ו איסור תחומין דחמיר ותמיה לי על מעלתו איך עלה במחשבתו כלל לצדד להתיר איסור לילך חוץ לתחום בכדי שלא לטייל בין הנכרים בדברי חול הנה יכול מעלתו להזהירם שיקיימו וקראת לשבת עונג ממצוא חפציך ודבר דבר אם תשוב משבת רגליך שלא ללילך חוץ לתחום ביתם:

ומה שחקר מעלתו ני' אצלי שאמרו לו בשמי שהתרתי רקודים ומחילות בנשואין של האבל על אב ואם תוך שנתו בהיותי בק"ק ש"ב זה איזה שנים לסדר קידושי בנו של הה"ג המנוח דשם אינו עולה על זכרוני אם שאלו אותי כל עיקר בזה ואם שאלוני בוודאי לא על שחוק רקודים ומחילות נערים כו' שאלו כי הכל יודעים אותי ויודעים דלדידן הוי מומא ואסור. ועי' תשובת זכרון יוסף ולדידהו נעשה להם היתר גמור בכל הזמנים בעו"ה ובודאי עשו כן מדעתם לבד טרם ביאתי לשם סמוך לעמידת החופה וגם אחר הסעודה בלילה כמנהגם שעושין כן בלי שאלה כלל וכמדומה שהחתן תלמידי בנו של הרב הגאון המנוח דשם זצלה"ה שאל אותי אם מצד אבלותו. ימנע מלהוליך א"ע לחופה תוך הרחובות קריה עם הכלי שיר מוזיק את זה התרתי לו וגם בסעודה ציוו אקרו"ט וכל הקהל שהיו שם בסעודה לשורר בכלי שיר לכבודי ולא מחיתי בידם ותל"מ:

נאם ידידו ואיה"נ הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה צב

קול שופר כהרים. ד' קרנך ומזלך ירים. גם רבים למשמעתך יהיה סרים. לאהובי תלמידי הרב המאוה"ג המופלג ותיק וחסיד מ' משה בער שאה"ן נ"י רב בוויעדען בוויען:

גי"ה קבלתי זה חדש ימים כו' ופניתי עתה להשיב על קצת ספיקותיך שהעלית ולהניח דעתך במו בעזה"י. ע"ד אשר שאלת לשיטת הפמ"ג בא"ח בהקדמה כוללת דנשים אין מצוות על שביתת בהמה מה יענה למתני' ביצה דף נ"ג פרתו של ראב"ע יצאה בו צועה שבין קרניה דמוקמי' לה של שכנתו היתה הרי דגם אשה מצווה על שביתת בהמה עכ"ד. הנה חפשתי ולא מצאתי אפילו רמז מזה בהקדמה כוללת של הפמ"ג. ובחיבורו בסי' ש"ה במשבצות כתב בהדיא איפכא וז"ל ואם נשים מוזהרים ע"ז למ"ד לאו פשיטא [ר"ל דמייתי הפמ"ג תחילה פלוגתא אי יש לאו או רק עשה בשביתת בהמתי] ואף למ"ד

עשה וקידוש היום איתקש שמירה וזכירה מ"מ יליף מיניה דלכל מילי דשבת שווים אנשים ונשים עי' מג"א סי' רצ"א בטו"ז ומג"א סקי"א וי"ו כו', עכ"ל ור"ל דהתם ביאר דגם בקידוש היום שחרית מדרבנן הוא נמי חייבות נשים כאנשים ולכל מילי עי' מג"א וברכי יוסף ססי' רצ"א עש"ה: ע"ד שאלת בעירובין מ"ג אבעי' אי יש תחומין למעלה מיו"ד או לא כו' והקשית ותפשוט מירידת משה רבינו ע"ה ביוה"כ מן השמים כפרש"י בפ' יתרו ע"פ ויהי ממחרת ע"כ דאין תחומין למעלה מיו"ד. לק"מ דעפ"י הדבור היה שאני כמ"ש בחולין ה' ע"א הכי והקב"ה אמר לו לירד אז ביוה"כ. וגם קבלת התורה לוחות שניות שאני מצוה זו הא ודאי דוחה ל"ת דאיסור תחומין ממש למטה מיו"ד נמי. ועוד הא ודאי מדאורייתא לא מבעי' ליה כלל דתחומין למעלה מיו"ד ליכא מדאורייתא רק מדרבנן מבעיא לן א"כ מביאת אליהו שפיר בע' הש"ס למיפשט דודאי גם אליהו שומר הוא מצות התורה לא אסור כו' כתיב ומקיים גם מילי דרבנן עי' ברכות י"ט ע"ב. אבל מירידת משה מן ההר עם הלוחות אז עדיין לא אסרו רבנן תחומים למעלה מיו"ד כנ"ל: ועוד הא תקשי לך לכ"ע עדיפי הרי הוצאה ודאי דאורייתא הוא אסורה וגם למעלה מיו"ד דהא לא אבעי' לן על הוצאה בכה"ג ובהדי' אמרי' רה"י עולה עד לרקיע בשבת דף ז ע"ב ובתוס' שם דף ד' ע"ב דמושיט היינו הוצאה במשכן למעלה מיו"ד היה ואר"א שבת דף צ"ב וצ"ז המוציא משאוי למעלה מיו"ד טפחים חייב שכן משאוי בני קהת כו' וא"כ איך הביא מרע"ה את הלוחות אחרונות ביוה"כ ממעלה למטה היינו מרה"י לרה"ר גם בלא איסור תחומין וצ"ע אע"כ כמ"ש תחלה דעפ"י הדיבור היה וכנ"ל ועי' רש"י ס"פ תשא בפ' ויהי ברדת משה ובר"פ ויקהל כו' ועי' סוכה דף ה' ע"א: עוד שאלת מ"ט דשמיטתא שלא הובא' בפוסקים איך הדין אם לא הבדיל במוצאי יום טוב עד אימתי יש לו זמן. הנה בש"ע סי' רצ"ט ס"י מביא ב' דעות במ"ש מבדיל עד סוף יום ג' לגירס' תו' ורא"ש במס' פסחים ק"ו וק"ז. וי"א כל יום ראשון ולא יותר ומבואר בגמרא הטעם ג' ימים משום דג' ימים אחר שבת נקרא ע"ש שבת העבר לענין גיטין. א"כ ביום טוב דליתא לה"ט לכ"ע פשיטא דמבדיל כל היום כולו ולא יותר כמו אם לא קידש מקדש כל היום כולו בין בשבת בין ביום טוב:

וע"ד המורה כבן סורר ומורה. שהעלית שהתיר למוהל לילך ביו"ט חוץ לתחום יותר מאיזה שעות ונתן טעם לפגם להיות שאין זה שמחה ועונג יו"ט להניח ביו"ט אשתו ובניו לבדם:

פשיטא מלתא דהאי מאן דהוא שהורה כן לא טב הורה והעושה כן עפ"י הוראתו מכאן ואילך בכל ענייני הוראה קורא אני עליו ומקלו יגיד לו. והוא כשואל אוב וידעיני היות

אינו יודע בהלכה בין ימינו לשמאלו. ומ"מ אם הוא נער שלא למד או הוא זקן ששכח תלמודו מה לו ולצרה הזאת לישא המשרה והמכשילה הזאת תחת ידו ועל כתיפיו. תלוי הקולר עון אחרים על צאוורו וכמו כן מה שהתיר ליסע ולילך בשבת ויו"ט על המרכבה עגלות אייזענבאהן. אסור לשמוע לו. ואיסור הוצאה ואיסור תחומין ואיסור ממצוא חפצך ודבר דבר מורכבים מונחים על ראשו כמבואר אצלינו בארוכה עפ"י הש"ס ופוסקים במ"א. אכ"מ להעתיק באופן שכל הראותיו כאלו וכיו"ב בטלין ומבוטלין. לא שרירן ולא קיימין. ולא יהון חלין כלל וכלל. אבל מעלתו לא יצא לריב כ"א יפרסם להסרים למשמעתו. שלא ישמעו עוד לקול הסירים הסרים אבל יפנו וילכו בדבר ד' זו הלכה למעשה עפ"י המורים בתורה כהלכה ויזכו לברכה. וששון ושמחה:

עוד שאלת ותמהת על ס' השעה"מ בהל' מקואות פ"י כלל ג' שהביא סברת המ"ל בפ"ד מבכורות בשם הראשונים דכל סד"ר שיכול להתברר ל"א ביה להקל דלא חשיב ספק. ושעה"מ כתב עליו שחפש ולא מצא בראשונים דין זה. והנה בתו' ערובין ה' ע"ב ד"ה וספק דבריהם כו' שהקשו על רב אשי כו' אמאי הוי סד"ר לקולא הרי אפשר לצמצם ולברר. הרי מפורש דין זה של המ"ל. ע' בס' יד מלאכי בסופו ממש אם יש אתך ותמצא תמיהתך זו שתמה כן ובלשונך ממש הרב הצדיק מופלג מוה' אפרים הערץ נ"י המביא ספר הנ"ל לדפוס ומוציא לאורה ע"ש. ובאמת מצינו סתירות בתוס' בזה עי' תוס' פסחים דף ט' ע"ב היינו תשע חניו' הק' על רש"י ועי' בס' פ"י שם. והרי ספק בדרבנן לא עדיף מרוב בדאורייתא. וגם מס"ס בדאורייתא והא רוב מצויי' אצל שחיטה מומחין הן מ"מ צריך לברורי לשיטת פ"ק דחולין וכן בדיקת הריאה אע"ג דרוב כשרות הן משום איכא לברורי עי' ריב"ש סי' קצ"א ועי' תשובת מים עמוקים תשובת הרא"מ סי' כ' ותשובת מוהראנ"ח סי' ל"ח. וגם בס"ס דעת רש"י ריש כתובות הוא דבעי לברורי אפילו ע"י טורח ובחי' בסוגיא דחזקת בדוק פסחים ד' הארכתי בזה:

נאם אוה"נ רבך הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה צג

לכבוד ידי"נ ורב חביבי ה"ה הרב החרוץ המופלג ירא ושלם החכם קש"ת מו"ה אבר נ' בק"ק אטש:

גי"ה קבלתי ומאי דבדק לן מ' ידידי להקשות על מרש"א בשבת קנ"ו שהקשה מפ' הש"ס מסתמא דאין מבקעין ודלמא אשכח סתמא דבהמה שמתה כו' וע"ז מעלתו קור' תמה דהרי סתמא בתרא עדיף: לע"ד יפה הקשה מהרש"א לפי הס הסוגיא שם דאם איתא עדיין תקשה על תי' הש"ס דמשני סתמא דב"ה אומרים מגביהים כו' אשכח והרי סתמא

בתרא עדיף ומס' ביצה אחר שבת נשנית ואי משום דאין סדר למשנה בתרי מסכתי. הרי לריי"ו לטעמיה מסקי תוס' יבמות דף מ"ב ע"ב בד"ה סתם דס"ל גם בתרי מסכתא יש סדר למשנה וע"כ סוגיא זו לא ס"ל הא דסתמא בתרא עדיף. ולענין סוגיא דריש שבועות נ"ל ה"פ התם כיון דמצינו סתמא בתרא דס"ל אין לוקין על לאו שאין בו מעשה תו מוקמינן סתמא דמייתי מקודם שם נמי הכי וכר' יעקב ולא כדחוי' הש"ס מעיקרא התם ממאי דר' יעקב הי' כו', וה"ל א"כ תרי סתמי ובכה"ג דייקא סתמא בתרא עדיף ולא זולת כנ"ל לפרש לפי סוגי' דשבת משום קושייתי הנ"ל ממילא קושי' הרש"א נמי כהוגן הוא ועי' ס' הכריתות להר"ש בעל התוס' חלק ג' מלשון למודים סי' קס"ז קס"ח:

נאם ידידו אוה"נ הק' יהודאסאד:

תשובה צד

שלום רב עד בלי ירח לכבוד אהובי ידי"נ צדיק כתמר יפרח הרב המאוה"ג המפורסם ערוגת הבושם החו"ב עצום כש"ת מוה' אורי מיללער נ"י הראבד"ק בריעזווא יע"א:

גי"ה קבלתי ושמחתי בשלותו כו' ומאי דשדר לן חורפא לתמוה לדעת הרי"ף ס"פ יו"ט דגרס בהאי דפרק ר"א אומר אין ממתיקין את החרדל ומ"ש מבשרא אגומרא התם ליכא כבוי וכו' ופירשו רמב"ן ור"ן לפי שסופו מבעיר וכיון דליכא כבוי שוב גם הבערה ליכא א"כ כתב דיו ע"ג סיקרא למה חייב שתים בגיטין י"ט. נימא נמי הכי כיון דמחיקה עצמה היא כתובה וליכא כאן מוחק וכיון דאין כאן מוחק שוב גם כתיבה אין כאן את"ד דפח"ח:

ונ"ל החילוק בין הנושאים מבואר בתרתי חדא גבי בשרא אגומרא הבערה בתרא אינה מוסיף כלל על הבערה ראשונה וכיון דליכא מלאכת כבוי לפי שסופו הדר מבעיר ה"ל הכבוי כמו מלאכת קושר קשר שאינה של קיימא. גם מבעיר אין כאן דהבערה שניה הדרא כבראשונה דלולי הבערה קמייתא שמכבר לא היה הבערה שניה בא ונמצא לא עשה הוא מלאכת הבערה. אבל דיו ע"ג סיקרא הרי מוסיף ומחדש כתב הדיו המשחיר יותר על הכתב סיקרא הראשונה אפילו את"ל מוחק אין כאן לפי שסופו כתב עכ"פ חייב משום כותב דהא ודאי כתב מחדש הוא בדיו ולא מסובב ע"י כתב הראשון של סיקרא דגם זולת הכתב בסיקרא קמייתא היה כתב הדיו בתרייתא בא וחדשה הוא מלאכת הכתיבה:

וממילא גם מלאכת מוחק חייב עליו דודאי בשרא אגומרא ליכא כאן כבוי לפי שע"כ סופו מבעיר ולהבער' הוא צריך והכבוי מלאכה שאצל"ג היא דטפי ניחא ליה אם לא היה כבוי כלל אבל דיו ע"ג סיקרא ודאי ה"ל מוחק מלאכה הצריכה לגופה ע"מ לכתוב עליו בדיו דודאי ניחא ליה טפי שהיה כתב סיקרא קודם כי עי"ז כתב הדיו יותר משחיר

עלי' מאילו כתב בדיו על נייר חלק כנ"ל ועוד שנית מה"ט גופא י"ל ג"כ לחלק ביניהם הכבוי ה"ל דבר שאין מתכוין ופ"ר דלא ניחא ליה דשרי משא"כ המוחק הסיקרא ע"י כתב הדיו מתכוין לכך הוא לכן שפיר חייב שתים בהא כנ"ל:

ועיין תשו' שמש צדקה חיו"ד סי' נ"ט ועיין תשו' חנוך בית יהודה סי' ע"ב ודבריו תמוהים וצ"ע דודאי דיו ע"ג דיו לא הוי מוחק אפילו אי מתקן בכתב העליון שמשחיר טפי עיין בתוס' גיטין י"ט ד"ה דיו וכו' ובגמרא גיטין נ"ד דבלא משום מנומר ליכא מוחק בהע"ק.

ועיין בתה"ד סי' מ"ח וכ"כ בתשו' תשב"ץ ח"א סי' קכ"ז:

שוב מצאתי בס' ברכי יוסף יו"ד סי' רע"ו אות י"ב י"ג י"ד ט"ו מייתי בשם תשו' הרשב"ץ ח"א סי' קכ"ז דכתובה על הגרד לא מחזי כמנומר אפילו בכל אזכרות שבס"ת היפוך דברי הריב"ש סימן ז' שהובא בב"י שם עש"ה ותמוה טובא לענ"ד חדא למה צריך להביא ממרחק לחמו מתשו' תשב"ץ דפליג על הריב"ש ש בזה והא מיני' וביה המ"ל מתשו' הריב"ש עצמו הנ"ל דלא אמרה אלא אליבי' דהרמב"ם אבל הרשב"א בתשו' דמייתי ליה הריב"ש דפליג על הרמב"ם בפירש וגניז ע"כ מוכח מראייתו לפירושו הנ"ל ע"כ דפליג גם בדין זה גם להריב"ש. וגם מסיק להלכה לסמוך על הרשב"א להקל בזה וכנ"ל ועוד הרי העלנו דגם לרשב"א דוקא בחצין של אזכרות שבס"ת י"ל דלית לן בה משום מנומר אבל כל האזכרות שבס"ת או רובן הרי ודאי ומר' ערוכה היא בגיטין נ"ד אפילו בהעברת קולמס גרידא מחזי כמנומר לכ"ע פסול ומכ"ש בכתובה על הגרד בכולי' אזכרות דס"ת דמחזי טפי כמנומר כמבואר לעיל זה כדברי ריב"ש הנ"ל ואי אפשר שיחלוק הרשב"ץ על הש"ס בזה וצלע"ג על הגאון ברכי יוסף ז"ל:

נאם דש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה צה

בראש השנה הבע"ל יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים. ה"ה אהובי חביבי צמידי תלמידי הרב המאוה"ג חרוץ עצום ומופלג צדיק כביר סיני ועוקר הרים כש"ת מוה' מיכאל קרויס נ"י דיינא רבא בק"ק יארמוטה:

גי"ה קבלתי וע"ד התורה שהעלה פרו"מ נ"י בכחו הגדול לתמוה על הט"ז בא"ח סי' ש"פ שפי' בטעם הרמב"ם דלא סגי באומר לחמשה רשותי מבוטלת לכולכם משום דאפשר לא נתכוין רק על הרוב דקיי"ל רובו ככולו איך יפרנס משנה שלימה בגיטין ס"ו כולכם חתומו כולם חותמין ואם מת א' מהם הרי זה גט בטל והכי פסקינן הרמב"ם והש"ע הל"ל נמי רובו ככולו והוי גט פסול כו':

יפה העיר מעלתו וכבר קדמו הגאון בס' תוספת שבת סי' ש"פ לתמוה בזה על הט"ז ולא תירץ כלום אמנם לענ"ד נ"ל שתי תשובות בדבר להצדיק דברי הט"ז דודאי עפ"י הרוב כולכם בלשון בני אדם כולכם דוקא ממש קאמר רק מיעוט פעמים, אפשר שיכוין בלשון זה רק על הרוב א"כ דוקא להחמיר חיישינן למיעוט זה ולא מהני ביטול רשות בזה הלשון לכן אוסר עליהם אבל לא להקל על ד"ת גבי' גט כיון דמה"ת גט בטל הוא הא חדא ועוד הא גם בכל ספק שקול קיי"ל אוקי' מלתא אחזק' קמייתא א"כ התם גבי מבטל רשותו אמרי' שמא לא נתכוין רק על הרוב ולא מהני ביטולו דאוקי ביתו ורשותו בחזקת בעליו עדיין משא"כ גבי גט אשה בחזקת אשת איש עומדה שמא כולכם ממש קאמר לכן אם מת א' מהם הגט בטל דאוקמ' איתתא אחזקתו דחזק' קמייתא משוי ליה ודאי בין לקולא בין לחומרא כמ"ש תוס' חולין יו"ד ע"ב:

והנה הט"ז כפל דבריו אלו גם בהל' ר"ה סי' תקפ"ב סק"ג בטעם הנוסחא מלוך על "כל העולם "כולו כו' דלא תימא רובו ככולו ומ"ש הט"ז שם וז"ל ויש ראיה לזה לעיל ציינתי בגליון המג"א שלי דכוונתו על סי' ש"פ הנ"ל אמנם הפמ"ג שם פירש כוונתו ביה על מ"ש הט"ז שם באותו סימן לעיל מיני' ו"כל הרשעה "כולה כו' ותמוה עליו דבסי' ש"פ מייתי הפמ"ג עצמו על דברי הטור אליביה דרמב"ם הנ"ל נוסחא זו דתפלת ר"ה מלוך על כל העולם כולו כו' כדי שלא נפרש רובו ככולו א"כ ודאי כוונת הט"ז בסי' תקפ"ב הנ"ל במ"ש ויש ראיה לזה לעיל ר"ל בסי' ש"פ כנ"ל וצ"ע. ובס' אליה רבה סי' תקפ"ב אות ט"ז עמד על מ"ש הטו"ז כו' ונ"ל דמצינו הרבה פעמים רובו ככולו וקמ"ל כאן כולו ממש וכתב עליו וז"ל ובאמת לא מצינו ומ"מ נראה לאומרו כו' וזה ודאי צ"ע:

אבל באמת במחכ"ת נעלם ממנו דברי הרשב"א במשמרת הבית דף ו' ע"ב על מ"ש הרא"ה בבד"ה שם דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין כו' לאו דוקא רו"ב אלא כ"ל המצויין קאמר כו' שאין לך מצוי' אצל שחיטה לעולם אלא מומחה ואפילו מיעוט ליכא כו' השיג עליו הרשב"א במ"ה וז"ל ואין זה אמת שאנו לא ידענו בלימודינו אשיגרת לשון בכי הא. ובאמת פעמים מזכירין הרוב בלשון כל משום דרובו הו"ל ככולו לפיכך אין מקפידין מלהזכיר רוב בלשון כל אבל במקום שצריך הכל דוקא שיוציאו אותו בלשון רבים לא שמענו כו' עכ"ל יעו"ש הרי העיד גם הרשב"א דפעמים מזכירין רוב בלשון כל משום רובו ככולו וכדברי הט"ז והוא בש"ס רפ"ב דכתובות דף י"ו וכל הנשאת בתולה יש לה קול ומסיק דרוב הנשאת בתולה יש לה קול כו' ועיין בספר חוט המשולש פ' קכ"ח בפסוק כי כל "העדה "כולם קדושים כו' עפ"י דברי ט"ז הנ"ל ובדרוש הארכתי בזה ובני היקר הרב המאוה"ג כו' מוהרא"ש ני' העיר לעיין במסכת נזיר דף מ"ב מ"ש ז"א רובו

ככולו. ובשיטה מקובצת שם בשם הר' עזריאל ע"ש ובחולין כ"ח גבי שחיטה רוב כל א' כמוהו כתב עוד וז"ל והאחרונים הקשו על הט"ז מגמ' בכורות דף ג' דפליגי רבנן ור"י בדרש כל בכור אבל לכ"ע אין בלשון כל משמעות רובא וכעין זה איתא בפסחים דף ס"א בדרש כל ערל לא יאכל בו: ולע"ד נראה ראיה לדברי ט"ז ממס' היריות דף ג' דמבואר שם גם היכא דכתיב כל אמרי' ג"כ רובא ככולא ע"ש ולפ"ז יהיה סתירת סוגי' בדבר זה ועיין טא"ח סי' רכ"א דעל גשמים אומר ברוך רוב ההודאות אל ההודאות וכוונת הכפל עיין בר"ן בתענית דף ט' ועיין מעד"מ פ' הרואה הקשה למה לא תקנו לומר כל ההודאות כו' והניח בצ"ע. ונ"ל משום דמצינו כ"פ רובו ככולו גם היכא דכתיב כל ע"כ לא סגי בלשון כל הודאות משום דיכולין לטעות ולומר דהכוונה רק על הרוב ולא כולן ועיין תוס' בכורות ג' כ' דאין לדמות הדרש דכל:

עכ"ד בני הנחמד הרב ז"ל מוהרא"ש:

שנית עמד פרו"מ נ"י על לשון רש"י בסוכה ריש דף נ"ג בד"ה אלו חסידים כל חסיד הוי חסיד מעיקרא עכ"ל ואלו בב"ק דף ק"ג ע"ב חסיד מי משתבע לשקרא וכי תימא דמשתבע והדר הוי חסיד והא כו' ריב"ב וריב"א חסידים דמעיקרא הוו כי' מוכח דלא כרש"י וצ"ע עכ"ד מעלתו נ"י:

ולענ"ד נ"ל מזה ראיה להט"ז ורשב"א במשמרת הבית הנ"ל דפעמים מזכיר הרוב בלשון כל משום דרובו ככולו וה"נ כוונת רש"י כל חסיד הוי חסיד מעיקרא ר"ל רוב פעמים והתם הענין מוכח דבאלו חסידים קאמר ששבחו להקב"ה אשרי ילדותינו שלא ביישה כו' שלא עברנו עבירה בילדותינו לבייש כו' הרי דחסידים מ מעיקרא הוו וכן כל חסיד ר"ל רוב פעמים ושפיר איכא לפעמים חסיד שאינו ממיקרא ופריך שפיר בב"ק ק ג וכ"ת דמשתבע והדר הוי חסיד והא כו' וגדולה מזו מצינו בקרא כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא וכתבו תוס' בשבת דף נ"ה ע"ב דע"כ ברוב ב"א קאמר. וה"נ עפ"י רוב חסיד מעיקרא משמע ועוד י"ל פירש"י דסוכה הוא לפי הדחוי במסקנא דבב"ק ק"ג הנ"ל ע"כ ליתא להאי וכי תימא כו' ומוכח דהאי מעשה בחסיד א' חסיד מעיקרא הוי שמעינן תו דבכ"מ חסיד הכי משמע כמובן והראשון נראה עיקר ותל"מ כעת:

נאום ידו"נ ואוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה צו

שלמא נפישא לכבוד ה' ידיד נפשי ה"ה הרב הגאון חריף ובקי טינרא תקיפא צדיק תמיד בנש"ק כבוד שם תפארתו מוה' יצחק אייזיק כהנא נ"י ויהל האבד"ק ראסנאוויטץ והגליל יע"א:

גי"ה קבלתי ונהניתי בדבריו פניני אמריו ודברי תורתו נעימי נאומיו ואודות בנו תלמידי שי' אני עושה רצון צדיק לייסרו בתוכחתי בד"ח בנחת נשמעין שישמור יחוסו ויחזיק בתורה ועבודה שיהיה חפץ ה' בידו יצלח. ומה שהציע כבוד הדר"ג נ"י איזה גרגרים לפני מד"ת החביבים עלי ונפשו אותה לדעת דעתי והנני לרצונו למלאות מבוקשו בעזה"י כיד ה' הטובה עלי:

א ע"ד רש"י ר"פ האשה שנתארמלה וז"ל אף חילוק קליו ראי' קליות כשהשיבולין לחין מייבשין אותן בתנור והן קליות ומתוקים לעולם עכ"ל ובפסחים דף י"א ע"א פי' רש"י בד"ה מקלי ואילך לאחר שנתייבש בתנור אינו ראוי לאכילה אלמא דקליות אינו ראוי לאכילה הלא העומר ג"כ הוא מביא מקליות רכה ולחה כבמשנה מנחות ע"א מצותו להביא מן הלח. וכ"כ רש"י בשבת דף ק"ה בד"ה כרמל ובמנחות דף ס"ד ע"ב בד"ה כרמל ודף פ"ד שם עכ"ל:

הנה השמיט פרו"מ נ"י להביא עוד מפי' רש"י בנימוקי החומש ז"ל ויקרא ב' י"ד קלוי שמייבשין אותו על האור וכו' שאלמלי כן אינה נטחנת ברחיים לפי שהיא לחה וגרש כרמל וכו' בעוד הכר מלא שהתבואה לחה ומליאה בקשין וכו' וכן פירש עוד בפ' אמור ויקרא י"ג י"ד וקלי וכו' והן אמת מצינו קליות הראוים לאכילה היינו מחטים ישינים וכמ"ש רשב"ם בפסחים ריש דף ק"ט מחלקין לתנוקות קליות שמייבשין חטים ישנים במחבת ע"ג האור ואוכלי' איתן עם אגוזי' וכו' והוכרח רשב"ם לפרש כן משום דחדש אסור עדיין בלילה הראשון של פסח ר"ל ואסור לספות לקטן בידים ע"כ דגם שבלים רכים ולחים הן ראוים לאכילה והתם דוקא מחלקים להם קליות ואגוזי' אמרינן קליות דומיא דהאגוזים משמע לאכילה או בפ"ע או עם אגוזים יחד וכלשון הרשב"ם הנ"ל אבל קליות מחטים ישנים מיהת ודאי גם בעינייהו בפ"ע ראוים לאכילה כמתניתין פ"ה דתרומת דמייתי לה הרשב"ם הנ"ל א"כ י"ל כוונת רש"י במתניתין דכתובות הנ"ל חילוק קליות לתינוקות כשהשבלים לחין מייבשין אותן וכו' ר"ל בעינייהו ולשחוק בהן אבל לא לאכלן ומתוקין לעולם ר"ל לאכלן בצרוף אגוזים וכיו"ב ג"כ אבל לא בעינייהו וה"נ הוי מצי רש"י לפרש קליות מחטין ישנים שראוים לאכילה גם בעינייהו כבמתניתין דתרומות הנ"ל אלא שכך נהגו ובימות הגשמים שלא הוי להם שבלים לחים נמי משמרים היו הקליות מהם לכל השנה: ועוד יותר מירווח י"ל דז"ל רש"י בשבת דף קנ"ה סוף ע"ב ד"ה קנוי קמח של תבואה שנתייבש כשהן לחין ואותן קמח לעולם מתוק והוא קמחא דאבשינא במסכת פסחים סוף דף ל"ט ועושין ממנו שתיתא משמן ומים ומלח מערבין בו עכ"ל וכן פירש רש"י במגילה ז' ריש ע"ב ע"ש דאבשונא א"כ מבואר דבפסחים י"א

אמתני' משקרב העומר וכו' קמח וקלי תנן ע"כ קלי בעיני' משמע עוד קודם שנטחן ונעשה קמח שפיר אמרינן מקלי ואילך אין ראוי לאכול בעיני' כמו קמח סתם שאין ראוי' לאכול ולא גזרי' ביה דלמא אתי למיכל מינה אבל החילוק קליות לתינוקות בנישואי הבתולות לא כדי לאכלם בעינייהו היא אלא לעשות מהן קמחא דאבשונא שהוא מתוק לעולם א"ש: שוב מצאתי בספר הערוך ערך קל"ג וכו' וז"ל בפ"ב בכתובות ריב"ב אומר אף חילוק קליות ראי' בפ' מי שהושיט בשבת בגמ' מתלקטין אין גובלין את הקלי פי' לוקחין שעורים שלא הביא שליש ומייבשין איתן באש וטוחנין אותן ואותו קמח גובלין אותו ואוכל"ן אותו כשהיא חי וכו' עכ"ל. נראה בהדיא דעתו פירוש חילוק קליות דכתובות היא לעשות מהן קמחא דאבשונא כי הא דשבת קנ"ה גובלין את הקלי הנ"ל. ולהכי לא מייתי הערוך נמי מחילוק קליות דערבי פסחים דף ק"ט הנ"ל דהתם כדי שלא ישנו תנן מחלקין לתינוקות בליל ראשון של פסח ע"כ כדי שיאכלם מיד בעינייהו קאמר ובצירוף עם אגוזים וכפי' הרשב"ם ולא כדי לעשות מהם קמח בטחינה וגיבול דהא אסור כן ביו"ט אבל הא חילוק קליות דכתובות והיינו לגיבול קלי דשבת לכן מייתי להו הערוך להדדי כנ"ל:

ועוד בה שלישי' עפ"י לשון הערוך הנ"ל בפירוש קלי לוקחין שעורים שלא הביאו שליש וכו' ואותו קמח גובלין אותו ואוכלין אותו כשהיא חי היינו לפי שהוא מתוק לעולם כנ"ל זהו דוקא בתבואה שלא הביאה שליש עדיין יש בו מתיקות הרבה גם אחר שנתייבש בתנור ראוי היא לאכילה והיינו חילוק קליות דכתובות דפירש רש"י שהן מתוקין לעולם אבל במנחות העומר אביב וכרמל כתיב ביה ופירש"י בפ' ויקרא אביב בשעת בישול התבואה וכרמל כרמלא שיהא הגרעין מבושל כל צרכו כפירש"י במנחות דף ס"ו ע"ב בד"ה כר וכו' ובשבת דף ק"ה ע"א. ומתניתין היא במנחות ס"ד ע"ב לא ביכר הקרוב לירושלים לא בישל כל צרכו מביאין אותו מ"מ וכו' וה"נ מתני' משקרב העומר וכו' שוקי ירושלים מלאים קמח וקלי היינו קלי מתבואה שבישל כל צרכו שפיר אמרינן עלה מקלי ואילך אין ראוי לאכול כשהוא חי אף הקמח שלא אחר הגיבול לפי שאין לו מתיקות כ"כ אף שנתייבש בעודו לח כיון שנתבשל כבר כל צרכו והחוש מעיד ע"ז כנ"ל באופן שאין כאן סתירה בדברי רש"י וכל דברי חכמים קיימים:

ב שאל ע"ד הרמב"ם בפירוש המשנה פ"ק דכלים משנה ד' שסותר א"ע בתוכ"ד מתחלה כתב דבועל זבה הוי טמא ז' ימים ותיכף אח"ז כתב וכן מי שבועל זבה לא יהיה אב אבל יהיה הבועל כמו שנוגע באב לחוד וא"כ סותר א"ע מתחילת דבריו וצע"ג והדר"ג ני' לחלק יצא דתחילת דברי הרמב"ם קאי על זבה גדולה וסוף דבריו בזבה קטנה. ובמח"כ

לא עיין פרו"מ דברי הרמב"ם בפ"י מאיסורי ביאה הלכה ח' אין בין זבה גדולה לזבה קטנה אלא ספירת ז' והבאת קרבן וכו' אבל לענין טומאה ואיסר ביאה שתיהם שוות דייקא משמע אף לטמא את בועלה ז' ימים וכמ"ש בהדיא הכי בפ"ג מהל' מטמאי' משכב ומושב הלכה ג' א' הבא על הנדה או על שומרת יום כנגד יום או על היולדת וכו' מתטמא משום בועל נדה וכו' ולא משום נוגע בנדה בלבד שהיא וולד הרי דגם בזבה קטנה מטמאה בועלה טומאה ז':

ונ"ל דהנה גם התוי"ט העתיק שם לשון הרמב"ם בפי' המשנה הנ"ל ויש לתמוה עוד גם על לשונו שכתב וכן "מי "שבועל זבה וכו' טפי הל"ל וכן הבועל ועוד סיים לא יהיה אב אבל יהיה הבועל וכו' תיבת הבועל מיותר דהא בו קאי והל"ל רק אבל יהי' כמו שנוגע באב וכו'. לכך נ"ל דתיבת "זב"ה היא טעות הדפוס וצ"ל הז"ב וה"פ כלפי שאמר לשלול את הזב היא מטמאה את בועלה ואין הזב מטמאה את מה שבועל טומא' ז' אלא טומאת מגע ומשא את מה שבועל דייק כוונתו ור"ל לא את האשה הנבעלת ממנו ולא את מי שבועל אותו ר"ל שהזב נבעל מאחר במשכב זכר בין האשה שנבעלת מהזב ובין הזכר את הזב הבעילה כנגיעה בלבד היא וז"ש הרמב"ם אמנם זב כאשר בעל אשה הנה לא "תהיה אב לטועאה אמנם תהיה ראשון כמו אם נגע בידו וכן מי שבעל הזב ר"ל זכר שבעל את הזב לא י"היה אב י"היה דייקא אותו הזכר הבועל אבל י י"היה הבועל דייקא כמו שנגע באב לבד כנ"ל והן הן דברי הרמב"ם בעצמו בספרו היד פ"ב ממטמאי מו"מ הלכה ג' הנ"ל בסופו וז"ל וכן בועל הזב הרי כנוגע בו היא וא' הנוגע בזב או הנבעלת מן הזב עכ"ל כוונתו בין זכר שבועל את הזב ובין נקיבה שנבעלת מן הזב הבעילה כנגיעה היא דגלי קרא טמאה הי"א ולא הוא לשלול אותו בכל ענין כנ"ל שוב מצאתי בס' ש"ש המערכת הגיה כן בתו' יו"ט ופי' כן:

שוב חפשתי ומצאתי במשניות הקטנים על פי עץ החיים פירש"י במשנה זו וז"ל ותניא בת"כ וכו' היא מטמאה את בעלה ואין הזב מטמא את מה שבועל פי' טומאת שבעה אבל טמאה הנבעלת טומאת ערב מחמת מגע ומשא וכן מי שבעל זב לא יהי' אב אבל יהיה כמו שנגוע מאב בלבד עכ"ל והנה מפורש כן כמו שכתבתי בכוונת הרמב"ם בפירושו ובחיבורו כנ"ל:

נאום אוה"נ הד"ש הק' יהודא אסאד:

תשובה צז

רב ברכות לראש צדיק כתמר יפרח ורב שלום עד בלי ירח ה"ה ידיד ה' וידי"נ הרב החרוץ גדול ומופלג כקש"ת מוה' אברהם ליב שט שטערן נ"י הרב המאה"ג דק"ק שאקסעליץ יע"א:

מכ"ק קבלתי וכו' וכו' וע"ד הערתו דפרו"מ ני' על הצל"ח בפסחים יו"ד ע"א ד"ה הלך וכו' שהניח דברי התוס' בתימה במ"ש דהאוכל תרומה טמאה במיתה והא קיי"ל אפילו כהן טמא בטומאת הגוף שאכל תרומה טמאה פטור לפי שמחוללת ועומדת:

ומעכ"ת תמה על תמיהתו הרי בסנהדרין דף פ"ג שציין עלי' הלל"ח עצמו בד"ה פרט וכו' משם בארה עפ"י סוגיי דחולין דף ק"א ובתוס' ד"ה בנטמא הגוף דבנטמא תרומה תחילה הוא דאתי קרא למעט מחוללת ועומדת משום דאין איסור חל על איסור אבל נטמא הגוף תחילה, לא פקע מיני' שוב איסור מיתה וכרת וא"כ א"ש תוס' לטעמם:

יפה העיר וכיון פרו"מ כת"ר נ"י עלי' שכמו כן הרעישו המחברים כתמי' הצל"ח הנ"ל על רש"י בגיטין נ"ד ע"א בד"ה דאכיל מיניה וכו' וכן ביבמות דף ג' ע"א פירש רש"י כן בד"ה ופסיל להו יעו"ש ובס' קדושת ישראל בגיטין נ"ד הנ"ל תירץ כן כדברי פרו"מ נ"י וכן ביאר בארוכה בס' ראש יוסף בחולין ק"א בתוס' ד"ה נטמא וכו' ובדף קי"ג ע"ב שם. והעלה בכוונת הרמב"ם גם בשם המ"ל דפליג בזה וס"ל דאפי' נטמא הגוף נמי פטור מגזה"כ כל שהיא מחוללת שאינה קדש ולא מטעם שאין אחע"א וכו' יעו"ש ובס' מרכבת המשנה בקו"א ענף ד' ובסוף פי"ד מהל' פרה אדומה וברי"ש פי"א משנה ג' כתב דמתניתין דלא כשמואל אר"א ותמוה ואני בעניי בחידושי שבת דף י"ד הנ"ל הארכתי בזה:

הכ"ד אוה"נ בלונ"ח החותם בכל מיני ברכות כנפשו ונפש הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה צח

חו"ש וכ"ט לי"נ הרב הגאון מופלג מוה' דוד כ"ץ ביסטריץ האבד"ק מיליכדארף ואגפי' נ"י:

גי"ה קבלתי וע"ד התורה אשר הציע כבוד הדרתו בענין פלוגתת הרמב"ם וראב"ד בט"ז א"ח סי' קצ"ו ואם יש לברך על אכילת איסור דפליגי הט"ז דימה שוגג לאונס דלא הוי מהב"ע לא נהנה מאכילת איסור וגם אינו מנאץ גם בשניהם שוגג ואונס והרי"ט אלגאזי פ"ח מהל' בכורות סי' ס"ד העלה לחלק בין שוגג לאונס דבשוגג דחייב חטאת ה"ל מנאץ משא"כ באונס וכגון דברים המותרים בזמן האיסור כגון חולה ביוה"כ דשפיר נהנה ואינו קץ בו מברך עלי' והרגיש מעלתו מדברי הר"א הכהן במרדכי ר"פ לולב הגזול שכ' ואם מיעטן כשר ומיירי אפי' במזיד מדתנן עבר ולקטן וכו' מוכח דס"ל כהט"ז בשוגג ליכא

מהב"ע. שוב העלה דבכה"ג שכבר עבירה נעשית דמ"מ הוי מהב"ע לשיטת הר"ת דס"ל גם אחר קנין יאוש ה"ל מהב"ע בזה גם מהרי"ט אלגאזי מודה דבשוגג ליכא מהב"ע בנידון דהמרדכי הנ"ל עבר ולקטן שכבר עבר עבירה אבל הרי"ט אלגאזי קאי על תוס' במצה של טבל שכתבו בהדיא וז"ל דקאכיל איסורא ונפיק ידי מצה וכו' שהעבירה בידו לכן גם בשוגג ה"ל מצוה הב"ע ול"ק על המרדכי ע"כ:

הנה יפה כיון פרו"מ נ"י לדעתי בתרגשתו מדברי המרדכי דס' כהט"ז ולא כהרי"ט אלגאזי שכן העליתי גם אני אבל מה שחזר והשוה אותם בחילוקו הנ"ל בזה לא עלתה לו זיווגם יפה משני הצדדים דהנה מהרי"ט אלגאזי העלה עפ"י ראיה שלו מתוס' הנ"ל דגם בנו ממזר לא קיים ביה מצות פו"ר משום דה"ל מהב"ע אע"ג שבא על הערוה בשוגג והרי העבירה כבר נעשית בשעת לידת בנו ומ"מ ס"ל גם בשוגג מהב"ע הוא כה"ג:

ואני הוכחתי עוד מתוס' בסוכה ובגיטין וב"ק שהקשו לשיטת הר"ת מאי פריך הש"ס גבי אונכרי ולקנינהו בשינוי השם והא מ"מ איכא משום מהב"ע ולחד לישנא פירש"י בסוכה ל' ע"ב טעמיה דר"ה באמת משום הא דמהב"ע הוא אע"ג דהני אוונכרי היו שוגגים דלא ידעי שגזולה היא ביד המוכר ע"כ דס"ל גם בשוגג ה"ל מהב"ע ואפילו בכה"ג שהעבירה כבר נעשית נמי ולא כהמרדכי הנ"ל:

ועוד דהמרדכי לא תירץ כלל מ"ט דלא הוי מהב"ע בעבר ולקטן וכו' ושעה"מ הל' לולב הלכה ה' העמיס בכוונתו לתרץ כתירוצו שם מסברתו לחלק כיון שהעבירה כבר נעשית א"כ מה"ט גם במזיד ליכא מהב"ע ובקושי' דמחלק בין שוגג למזיד ע"כ דעתו דגם בעוד העבירה בידו מ"מ בשוגג לא הוי מהב"ע א"כ מבואר דודאי פליגי המרדכי והרי"ט אלגאזי בכל ענין בין עבירה בידו עדיין בין כבר נעשית למר בשוגג ליכא מהב"ע ולמר יש בו מהב"ע כנ"ל:

ואני בעניי העליתי דתלי' הא בפלוגתא דירושלמי וגמרן מהיכא ילפינן לפסול מהב"ע לירושלמי מאלה המצות נפ"ל אם עשייתן כמצוותן הן מצות וכו' א"כ אפילו בשוגג נמי סוף סוף לא עשאן כמצותן ולא יי"ח מצוה גם בשוגג אבל לגמרן דנפ"ל מקרא דגזול דומיא דגזל דוקא שהוא במזיד אבל בשוגג מנ"ל דלא יי"ח משום מהב"ע כנ"ל:

וראיתי דבר תמוה בס' ראשית חכמה בסופו פרק המצות שהביא גמ' דסוכה דרי"ו יליף מהב"ע דאיסר מזבח רשעים תועבה כן היה גרסתם יעו"ש והארכתי בחי' בזה מיהת לפ"ז נמי במזיד דוקא שמעי' זבח רשעים וכו' בחולין דף ה' ע"ב בתוס' במומר ולא בשוגג כנ"ל ועי' תשו' יד אליה סי' כ"ג:

ומה שתמה הדרתו על הרי"ט אלגאזי תקשי נמי לדידיה קושייתו מאי מקשי תוס' היקשא למה שאינו יי"ח במצה של טבל ות"ל משום מהב"ע והא נמי בכפאו ואכל מצה של טבל דלא הוי מהב"ע באונס בעי' קרא דלא יי"ח: נ"ל כה"ג שפיר יי"ח גם לפי ההיקש דכה"ג שאכל מצה ע"י כפיי' לא היה חייב משום ל"ת טבל אילו היה חמץ ואף דגם משום בל תאכל חמץ פטור בכה"ג ע"י כפיי' דאונס רחמנא פטרי' מ"מ שפיר יי"ח מצה כפירש"י בר"ה דף כ"ח שכן נהנה כמו מתעסק בחלבים וכו' ולא דרשי' היקשא בזה כמו בהמחהו וגמאו דלא דרשי' היקשא כיון דאיכא טעמא לחלק בהיפוך אף שאינו יי"ח מצה משום חמץ הוי בהיפוך כפאו ואכל מצה של טבל יי"ח באמת והקשו תוס' שפיר למהרי"ט אלגאזי כנ"ל עיין בפ"ה פ"ו הלכה ז' מהל' חמץ ומצה הכ"ד י"נ ואוה"נ החותם בברכה ושלום כנה"ר ונפש הדש"ת:

נאם הק' יהודאסאד:

תשובה צט

ע"ד הק"ק שיש להם בתי יי"ש ומפטמים בהמות בפסולת דגן ושעורי' שקורין טראנ"ק וקצתם נוהגים למכור קודם פסח הבהמות עם החמץ באופן שהפועלים יעשו יי"ש גם בפסח ובהמות יאכלו החמץ. וכבר הורה זקן בזה הגאון בעל תב"ש בחידו' בכור שור על פסחים אמתני' ומאכיל לכהמתו וכו' והחליט לאסור משום דבדאו' לא מהני הערמה כלל ומכ"ש דמוכחא מלתא דהערמה טפי דפשיטא שאין על הגוי הקונה אחריות נזקי ומיתת הבהמות ע"ש:

הנה הפ"ח בא"ח סי' ת"ן כתב כי מדין שמותר לומר לחנוני תן לפועלים חמץ ואני פורע נלמוד דהה"ד דמצי למימר לעכו"ם האכל לבהמתי פסולת שעורים וכיו"ב ואני פורע והמחבר סוף סי' תמ"ח קיצר בזה עכ"ל וא"כ לדידי הוא הדין וכ"ש דמותר הערמה על ידי מכירת בהמותיו עם החמץ דכיון דעל מכירת חמץ התירו חכמים להערים במכירה א"כ תו מדעכו"ם קאכלי הבהמות אפילו אמר בהדיא האכל לבהמותי חמץ שלך וע"י שמכר גם הבהמות ודאי לא גרע טפי מאלו לא מכרם ואפשר שסמכו הסוחרים על הפ"ח: אמנם לענ"ד דפ"ח לגרמיה ולטעמיה כתב להתיר כזאת לפי שהעלה הפ"ח עוד שם בסי' ת"ן דלא כהטור וש"ע שאוסרים גם בחמץ משום רוצה בקיומו יעו"ש באורך אבל אנן ודאי נקטינן בזה כפסק הש"ע לאסור משום רוצה בקיומו גם באיסור חמץ אם כן אין ללמוד היתר לבהמות מהיתר לעבד שבסי' ת"ן דגבי עבד אין הב"ב מקפיד על שיאכיל לעבדו חמץ דוקא אלא שעבדו ימלא כריסו במה שהוא משא"כ בהמותיו שבודאי מקפידים הבעלים שיאכלו בפסח החמץ דוקא שעי"ז נתפטמים ביותר כדי למוכרם ביוקר אחר

הפסח ועל מנת כן הם עושים מכירת הבהמות עם החמץ קודם פסח ואין לך רוצה בקיומו יותר גדול מזה ואסור ובחנם כתב הפ"ח דהמחבר ססי' תמ"ח קיצר בזה דמקום שאמרו לקצר הוא ואינו רשאי וכו' כנ"ל:

וקרוב בעיני לומר כי העושים כן גם ידי מכירת החמץ מלבד הבהמות לא יצאו דכיון דהבעלים גלי אדעתייהו שהם רוצים בקיומו כדי לפטם הבהמות נמצא שלא בטלו החמץ בלב שלם וה"ל מכירת החמץ נמי דאו' ובדאורייתא לא שרינן שא מכירה בהערמה כאשר הוכיח הבכור שור במישור והדין עמו לאסור כנ"ל:

ועוד היה נראה לכאורה לאסור מטעם אחר דקי"ל אסור למכור בהמה גסה לעכו"ם ועי' שו"ת צמח צדק סי' ל"ה מה"ט לאסור מכירת בהמות קודם השבת לפועלי ישראל לשאת עליהם משאות בשבת בשכר אע"ג דעכשיו נהגו היתר במכירת בהמה גסה היינו משום פסידא ולא אפשר בענין אחר דוקא יעו"ש וה"נ בנדון שלפנינו אפשר למכור הבהמות קודם הפסח לשחיטה כדרך היתר שלא לפטמם תוך הפסח א"נ אפשר להאכילם בפסח דברים שאין מחמיצין כגון טירקישען ווייץ וכיו"ב תבן ומספוא רב ואע"ג דבבהמה טהורה ליכא להא דאיסור מכירה כלל די"ל לשחיטה לוקחה כמ"ש הש"ך ביו"ד סי' קנ"א סקי"ב היינו במכירה גמורה משא"כ במכירת חמץ ע"י הערמה אדעת' שישראל יחזור ויקחנו מהגוי אחר הפסח ורוצה בקיומם של הבהמות הוא. וליכא למימר לשחיטה לקחם עכו"ם הדר ה"ל נמי איסור מכירת בהמה גסה:

אבל אין לאסור מכירת בהמות משום יש אוסרים שהביא רמ"א בא"ה סוף סי' ה' והוא התה"ד וסייעתי' שפסקו הלכה דב"נ מצווים על הסירוס כר' חדקא ואפילו בהמה טהורה אסור למכור לעכו"ם מה"ט:

ז"א דהתם דוקא ביודע שקונה אותם הנכרי כדי לסרסם כמשמעות לשון רמ"א שם אבל מסתמא לא חיישינן ולכן גם הצמח צדק סי' ל"ה הנ"ל לא אתי עלה לאסור מכירה מה"ט משום דמסתמא לכ"ע מותר למכור בהמות לעכו"ם אלא מצד איסור שבת כנ"ל ומכ"ש בכה"ג שעושים בהדי' רק כדי לפטם הבהמות ליכא חששא דסירוס כלל רק מה"ט הנ"ל דאסור משום נסיוני ושאלה ושכירות ואפילו בטהורה נמי דל"ל לשחיטה לקחם כנ"ל:

שוב ראיתי דהא ליתא דבהדיא פסקינן ביו"ד סי' ש"ך היתר מכירת בהמה לעכו"ם במבכרת לפוטרה מן הבכורה:

(מכאן ואילך חסר):

הכ"ד הק' יהודא אסאד:

תשובה ק

יום ד' י"ב ניסן תרכ"ג לפ"ק. ס"ה. בין גאולה לגאולה ששון ושמחה וצהלה. וכבוד אומ"ר כולה. ממרום יושב תהלה לראש אהובי ידי"נ רב חביבי הרב המאה"ג מפורסם בתורתו וצדקתו חריף ובקי עצום מו"ה אורי מיללער ני'. מורה ודאין ב"ק שוסבורג יע"א בעהמ"ח ס' בן אורי וכאל"ש: יקרתו קבלתי וכו' וע"ד הלכה למעשה שנשאל עלי' פרו"מ ני' אם מותר לזרוע מה' מיני דגן שלשה ימים קודם פסח כיון שנעשה חמץ תוך הקרקע והנה בתשו' שיבת ציון סי' ט' נשאל על זה והשואל צידד על זה להקל עפ"י דקיי"ל ימי קליטה ג' ימים בש"ך יו"ד רס"י רצ"ג ומהר"ש לאנדא דחה דהא הש"ך חזר ביה בספרו נקה"כ וכן הדגמ"ר שם העלה דקיי"ל שתי שבתות כבמס' יבמות דף פ"ג אבל העלה הוא מהר"ש לאנדא זצ"ל להתיר בפשיטות מכח סברא דממ"נ כל זמן שעדיין לא נכנס בו במין דגן רטיבת האדמה. הא לא נתחמץ וכששלטה בו רטיבה לפעול בו החימוץ עד שנתבקע נסעפש ונמאס ונסרח ואינן ראוים לאכילה כלל וגרע טפי מחטין ושעורין בגללי בהמה דף ס"ט במנחות והרי הם מלוכלכים בטיט כמו בעריבה שיש בה בצק בש"ע א"ח סי' תמ"ב סעיף י"א ושוב מסיק דגם נוסח השטר מכירת חמץ מאביו הגאון נוב"י ובד"צ. אינו סותר לדין זה. הנה גם דעתי כדעת תשובה מאהבה להתיר. וזה כמו עשר שנים ראיתי חיבור א' בכת"י מהגאון מו"ה אליהו אבד"ק ריי"ץ זצלה"ה ביד בנו של המחבר שם העיר הרב הנ"ל על הני גאונים הנ"ל איך אשתמיט להו ברייתא פ"ו דשמחות הראוים לזרע מה' מינים לפני הפסח אסור לאחה"פ מותר והניחם בצ"ע ומן אז אני מורה כן לשואלים לאסור אלא ע"י תיקון שימכור גם הזרע להגוי קודם שעבר עליה הפסח ועי' תשובת חתם סופר על א"ח סי' ק"ד א"כ יפה כיון פרו"מ בהשגתו מברייתא דשמחות הנ"ל ויפה הורה הלכה למעשה ויעיין בתשו' נוב"י תנינא חא"ח סי' ס"ז ס"ח:

נאם ידי"נ ואוה"נ החותם בברכה מרובה הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קא

ד' עמו גבור החיל הוגה בתורה יומם וליל ה"ה כבוד הוד ידי"נ הרב המופלג חו"ב משנתו נקי בנש"ק וצדיק שמו מו"ה יעקב אברהם אברק בנעטה ני' אבן יקרה בעוב"י ק"ק נ"ש יע"א. בן מ"ו רשכבה"ג מוהר"ם בנעט זצוק"ל:

מכ"ק קבלתי זה שבועות שתים. וע"ד המאורע אשר פרו"מ ני' נשאל מאיש א' שוגה אשר במדינת אסטרייך במקום שאין יהודי דר שם נתעכב שמה בעסקיו עד סמוך שבת ערב פסח ושכר עגלה ביום ש"ק ונסע לעירו ק"ק נ"ש ביום ההוא לערך ח' פרסאות כדי לקיים. מצות אכילת מצה בזמנו ושמחת החג ותפלה בציבור וכיו"ב. ולמנוע א"ע

מאכילת חמץ. אי שפיר עביד לאפרושי מאיסור או צריך תשובה וכפרה והוסיף פרו"מ ני' לחקור אם ישאל השואל על דבר זה לחכם קודם מעשה מה מורין לו והנה יפה הציע פרו"מ נ"י. והניע בכל המקומות השייכים לזה מראה פנים לכל צד ונהניתי על טוב טעמו כי יפה כחו וחילו לאורייי בעיונו הזך ושכלו הישר. וברא כרעי' דאבוה. ונפשו היפה בשאלתו אותה לדעת דעתי בזה. והנני לרצונו בעזה"י: תמן תנינן במס' ר"ה דף ל"ב שופר של ר"ה אין מעבירין עליה את התחום ואין מפקחין עלי' וכו' לא עולין וכו' ובגמרא מ"ט שופר עשה הוא ויו"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה הרי דאפי' מצות עשה דשופר שא' מוציא את הרבים י"ח וה"ל עשה דרבים מה"ט לכ"ע כבמג"א סי' תמ"ו בשם הש"ל ועי' בספר טורי אבן ברה"ר ל"ב שם. מ"מ העמידו דבריהם באיסור תחומין דרבנן ואינך שבותים במשנה שם [ואפילו למ"ד תחומים דאו' א"נ להפוסקים י"ב מיל לכ"ע דאורייתא היינו בשבת ולא ביום טוב כמ"ש הט"א בחגיגה דף י"ז] לדחות המ"ע דרבים דאורייתא בשוא"ת ק"ו מ"ע דמצה שאינו עשה דרבים ודאי נדחה אפילו מפני תחומין דרבנן וק"ו בן בנו של ק"ו עשה דמצה קילא טפי דלא דחי אפילו לל"ת גרידא נמי ואפילו שהוא בעידנא וכו' וכמו שכתב תוספת קידושין ריש דף ל"ח בשם ירושלמי דעשה דמצה לא דחי את ל"ת דחדש לפי שאין עשה שלפה"ד דוחה ל"ת דלאחר הדיבור א"כ מכ"ש דמה"ט גופיה לא דחי עשה דמצה דלפה"ד לל"ת ועשה דשבת דלאחה"ד וגם אינו בעידנא דמקיים וכו' הרי אפילו מילה דגלי לן קרא ביום דעשה דלפה"ד דוחה ל"ת דשבת דלאחה"ד ואפילו שהוא ל"ת ועשה דוקא התם בעידנא דמיעקר וכו' הוא אבל מכשירי מילה הא קיי"ל דלא דחי לשבת בש"ע א"ח סי' של"א סעיף וי"ו. ור"א הוא דס"ל מכשירי מילה ג"כ דוחה שבת וכן מצה וכל מכשיריה דוחין הש ת דברי ר"א במס' שבת דף קל"א ע"ב שם ויליף ליה מקראי וכו' ביום וכו' ויליף ט"ו מחג הסוכות יעו"ש. אבל אנן קיי"ל כר"ע מכשירי מילה נמי לא דחי שבת ואפילו תחומים דרבנן לא דחינן משום מכשירי מילה החמורה שנכרתו עליה י"ג בריתות. ויש בה צד כרת כדקיי"ל עת הזאה ואזמל העמידו דבריהם במקום כרת בשוא"ת היינו אם לא הביא אזמל מע"ש. מכ"ש מפני עשה דמצה דקילא טפי ואפילו משופר קילא טפי כנ"ל. [וסוגיא דעליה ריש יבמות ה' ע"ב שהרגישו מהרי"ט והשאגת אריה והפ"י שסותרת גמרן את הירושלמי בזה. נ"ל לתרץ בהיפוך מפשוטו כוונת הגמרא שם בפרכא ה"פ מה לפסח תמיד ומילה שישנן לפה"ד ר"ל ומה"ט אפילו לל"ת גרידא נמי לא דחי בעלמא כדמוכח קרא דיהושע וכהירושלמי הנ"ל ומ"מ דחי שבת וכן מילה דוחה ל"ת דצרעת חידוש הוא ולכן גם ל"ת דכרת דחו כמו מילה בצרעת ומחידוש לא ילפינן. וכה"ג אשכחן פרכא בחולין ל"ד

ע"א ובזבחים דף ע' ע"ש. וא"כ אדרבה מסכים הירושלמי עם גמרן כנ"ל) אפילו איסור תחומים דרבנן ומכ"ש תחומין די"ב מיל דאו' דלא דחינן ליה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דיום טוב ומכ"ש דשבת חמירא טפי ועי' במג"א סי' תמ"ו סק"ב משמי' דהר"ן והיש"ל דגם בדרבנן איכא בשבת עשה ול"ת. וגם דל"צ בעידנא וכו' בעשה דרבים וק"ו על מצות מצה כנ"ל:

וע"ד הערת פרו"מ ני' אי שמחת הרגל מקרי עשה דרבים ותמה בזה על תשובת חו"י סי' קי"ב שתי' קושי' תוספת ברכות מ"ז על בה"ג ומפרש עשה ונקדשתי מזכה את הרבים בקדוש' וברכו ה"ל עשה דרבים מה שאין כן שמחת הרגל. ושם מצא בהרא"ש פ' אלו מגלחין סי' נו"ן שתי' כן הקושיא על בה"ג ומעלתו כתב שנעלם מהחו"י דברי הרא"ש במקומו בברכות מ"ז דגם שמחת הרגל קרי לי' עשה דרבים אף שהוא מפרש עשה דרבים דונקדשתי כפירוש החו"י הנ"ל. נ"ל במח"כ מעלתו שגם בזה ואגב ריהטא כתב כן דלפי דבריו סותר הרא"ש דברי עצמו ובאמת גם אי יהיבנא ליה הכי. אין כאן תמיה דהא תוספת שהניחו על בה"ג בקושיא ודאי ס"ל הכי עשה דשמחת הרגל נמי עשה דרבים מקרי. וכן הרא"ש במקומו מייתי רק לקושית התוספת על בה"ג בלא תירוץ שפיר כתב. דהא גם בש"ס במס' מ"ק דף י"ד בהדיא קרי לעשה דרגל עשה דרבים. אבל אין נוהג אבילתו ברגל מה"ט יעו"ש. אבל כשהגיע הרא"ש למס' מ"ק שם מתרץ הרא"ש הקושי' על שיטת בה"ג מברכות מ"ח הנ"ל לחלק בין עשה דרבים. דהתם אלים טפי שמזכה את הרבים הוא. מה שאין כן עשה דרגל יום טוב האחרון מספק אף דכל א' מישראל חייב בו לא אלים כ"כ לדחות עשה ודאי דאבילות דיחיד וכתירוץ החו"י. והנראה מכוונת הרא"ש שם משום תרי סברות לחלק תירוץ הכי א' עשה דרבים דרגל לא אלים כ"כ כעשה דרבים ונקדשתי. ב' ביום טוב ב' האחרון מיהת ה"ל עשה רק מספק יעו"ש היטב. ובאמת לענ"ד גבי יום טוב איכא תרי עשה דרבים. חדא ושמחת בחגיך שכל א' מישראל מחייבים בה כל א' וא' לעצמו בלא כנופי' היינו באכילה ושתיה ושמחה ומ"ע זו לא אלים כ"כ כעשה דרבים ונקדשתי וכו' כסברת הרא"ש והחו"י הנ"ל. וש"ס קרי' ליה עשה דרבים רק נגד עשה דאבילות. אבל עוד שנית כתב מ"ע ביום טוב מקרא קדש יהיה לכם ופירש הרמב"ן בפ' אמור בזה"ל וטעם מקראי קדש שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו כי מצוה הוא על ישראל להקבץ בבית האלקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא ובתפלה והלל לאל בכסות נקייה ולעשות אותו יום משתה וכו' והנה מקרא קודש מלשון קרואי העדה כו' על הכנופיא וקיבוץ כו' יעו"ש. ומצות עשה זו דרבים הוא נקרא כמו עשה דונקדשתי וכו' שתלוי בקיבוץ רבים לקדש היום בביהכ"נ

בכנופיא בתפילה והלל לד' ברוב עם הדרת מלך אף דאפשר לקיים מקרא קדש זו גם בלא צירוף יחיד שאירע לו אבילות [שזה אינו תלוי בעשרה דוקא דלא תני' ליה במשנה במס' מגילה בהדי אינך כל דבר שבקדושה אינו פחות מעשרה ואם גם פחות מיו"ד המה מצוה עליהם לקיים מקרא חדש בכנופיא כנ"ל] מ"מ הכנופיא עדיפא כל שהם רבים יותר ואם נוהג אבילות ביו"ט הוא מבטל עשה דרבים של מקרא קדש שאסור לו לילך לבהכ"נ כי ישב בדד וידום וגם כסות נקיה בגדי יום טוב אסורים לו ולתוס' ורמב"ם הוא ההיא של מקרא קדש עש"ה ועי' תוס' מס' שבועות ט' ע"א, ואולי מש"ה לא תירצו התוס' קושייתם על בה"ג כתי' הרא"ש והחו"י. אמנם הרא"ש מ"מ תירץ דעכ"פ גם עשה זו דמקרא קדש נהי דמזכה את הרבים מ"מ גם זו זולתו לא היה בטל מהם המצוה מכל הרבים לגמרי ולא דמי לעשה דהתם ונקדשתי כו' שזולתו היה המצוה בטל מהם כנ"ל. ובעמדי פה בקולמסי עלה בזכרוני לעיין על רזא דנא ולדרוש מעל ספר ביאור מרדכי על ברכות מה חידש בזה אדמו"ר הגאון רשכב"ה מהר"ם בנעטה זצוקלה"ה זיע"א. ומצאתי בפ' ג' שאכלו אות כ"א כרב מדנפשי' לתרץ הקושיא על הבה"ג כתי' הח"י הנ"ל לחלק בין עשה דרבים כנ"ל ומייתי ליה מהמג"א תמ"ו הנ"ל [ותמוה עליו שהעלים לפי שעה עיניו הבדולחים מדברי הרא"ש במ"ק שתירץ כן וגם החו"י תי' כן תחילה מסברתו ושוב מצאתי כן בהרא"ש] ושוב דחה מורי זצלה"ה וז"ל ואפשר משום דמצות יו"ט מקרא קדש כמ"ש הב"י בסי' תפ"ז ע"ש הרמב"ן ובעינין כנופי' ה"ל כעשה דרבים עכ"ל הזהב. ושמחתי מאד על שכוונתי לדעת רבינו הגאון זצלה"ה אליביה דתוס' והנה עוד תי' רבינו שם לחלק בין ודאי לספק יעו"ש ותירוץ זה הוא מרומז בדברי הבה"ג עצמו בלשונו שהביא הרא"ש בפ' ואלו מגלחין סי' נו"ן הנ"ל וכמו שרמזתי אני לעיל להעמיס בכוונת הרא"ש לתרץ מתרי טעמים הנ"ל יע"ש:

ומ"ש מעלתו לתרץ קו' הקקיון דיונה במג"א ססי' רנ"ד בטעם היתר רדיית הפת עפ"י הר"ן דאינו שבות חמיר רק עובדא דחול כן תירץ ג"כ בס' נתיב החיים שם על המג"א מבעל הק"נ. ומ"ש מעלתו להצדיק הקושי' מתמיהת המג"א עלי' עפ"י חילוק תוס' ריש שבת דף ד' בין פשע ובין לא פשע. ה"נ מה"ט הדביק פת בתנור כו' פשע דומה טפי לע"ת הזאת ואזמל דפשע גם כן דברי טעם הם ונכון. עכ"פ בנדון השאלה שלפנינו הנ"ל הא ודאי פשע שאיחר נסיעתו כ"כ ועי' מג"א סי' תרנ"ה אפילו ע"י שליח נכרי אסור בכה"ג לקיים המצוה [ודברי הטו"ז תמוהים שם ואכ"מ] וכן בתשובת חו"י סי' קי"ב העלה לאיסור כעין זה בנידון דידיה נמי מהני טעמי דאמרן וא"כ פשיטא מלתא שצריך

העובר הנ"ל כפרה ותשובה גמורה כאשר יורו עליה עפ"י ספרים מבעלי התשובה וד' יסלח לו:

והנני אוה"נ חותם בברכה מרובה ודש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קב

ברכות לראש צדיק איש חי רב פעלים ה"ה כבוד ידי"נ הגאון המופלג מעין המתגבר סוע"ה קש"ת מו"ה דוד ביסטריצר ני' אב"ד דק"ק מיליכדארף יע"א: מכ"ק קבלתי לנכון זה ימים ועשיתי כרצונו כו' ועד"ת אשר הדר"ג ני' העמידני בסוגיא שעסקנו על שבתא דרגלא. מ"ט דהרמב"ם בפ"י מהל' תרומות הלכה כ"ד שכתב ולמי משלם אם הי' כזית ואין בו ש"פ משלם לכהנים כו' והא גבי מעילה מרבינן גם פחות מש"פ להשבון א"כ מ"ש פרוטה מפחות ש"פ עכ"ד קדשו:

נ"ל לענ"ד הא דינא דמתניתן פ"ו דתרומות היתה התרומה הקדש לבדה כו' משלם קרן ושני חומשים חומש משום אוכל תרומה וחומש שנהנה מן ההקדש ופסקה הרמב"ם כיון דקיי"ל כת"ק דאבא שאול חומש דתרומה דוקא בכזית בעינן דאכילה כתיב בי' ואעפ"י שאין בו ש"פ אבל איפכא ש"פ ולית בי' כזית אין חייב חומש. וגבי מעילה לכ"ע תליא דין החומש דוקא בשו"פ.. ע"כ לא משכחת הא דמשלם שני חומשים הנ"ל אלא דוקא באוכל כזית ויש בו ש"פ היינו חומש משום אוכל תרומה בכזית וחומש משום נהנה מן ההקדש בש"פ אבל בחדא משני אלו ליכא שני חומשים אלא אחד אם היה בו כזית ואינו ש"פ משלם חומש א' משום אוכל תרומה לבד ולכהנים דוקא ונעשה תרומה ויאכלו אותו בעצמם אבל הקרן משלם להקדש הגנב עצמו שהרי רבתה תורה פחות מש"פ לתשלומים לבד ולא לחומש ומאחר שהכהן הקדיש התרומה לבד"ה שוב אין לו בו זכות לכהן כ"א על החומש על התרומה לכפרה שמשלם הנגב לכהן ובהיפוך אם היה בו ש"פ ואין בו כזית משלם חומש א' משום נהנה מן המקדש לבדו ולהקדש דוקא הוא משלם ובכל ענין הקרן משלם להקדש. וא"כ שיעור לשון הרמב"ם הנ"ל כך יפורש. ולמי משלם ר"ל השני חומשים דאלו הקרן ודאי להקדש משלם בכל ענין אבל החומשים למי משלם אם היה בה כזית ואין בה ש"פ באמת משלם רק חומש א' לכהנים משום אוכל תרומה והם אוכלים אותו ואם יש בו ש"פ בין שיש בה כזית בין שאין בה כזית משלם להקדש ר"ל אם יש בה כזית גם כן משלם חומש שני גם להקדש נוסף על החומש של תרומה לכהנים שהזכיר תחילה ואם אין בה כזית משלם רק חומש א' להקדש ולא לתרומה כנ"ל ברור כונתו ודינו והערתו דפרו"מ ני' ע"ד הכ"מ בהלכה הנ"ל שהקשה על הרמב"ם מסוגי' הש"ס דף ל"ב ע"ב אי דלית בה ש"פ קרן נמי לא לשלם הא מיירי

בפחות מכזית ורמב"ם מיירי באוכל כזית הנה גם אנחנו פה עמדנו על מעמדו בדברי הכ"מ אלו ובעליותינו לא מצאנו לו ליישבו. ואגב אציע לפני הדרתו הערה בסוגיא זו פסחים ל"ב ע"א תנן האוכל תרומות חמץ בפסח בשוגג משום קרן וחומש וכו' וקשה לי גם אי לפי מדה משלם מי ניחא הא לחייב תשלומי חומש בעי' אוכל כזית כת"ק דאבא שאול פסחים נ"ב ע"ב וכיון דתרומת חמץ לשריפה עומד כתותי מכתת שיעורי' ואין כאן כזית בשלמא באוכל חמץ כזית לא קשיא איך חייב מלקות משום אוכל חמץ והא מכתת שיעורי' ז"א דבהכי חייבי' רחמנא והרי נהנה גרונו ומעיו בכזית אבל זר שאכל תרומת חמץ בשוגג דלא נהנה מאכילת איסור דאלו ידע לא היה אוכלו כדקיי"ל מה"ט מוכר דברים אסורים באכילה ואכלם הלוקח פטור לשלם למוכר ביו"ד סי' קי"ט וכיון דמיכתת שיעוריה משום חמץ אין כאן כזית לחייבו חומש על אכילתו בשוגג התרומה כנ"ל והארכתי בחידושי:

והנני חותם בברכה יברכהו ד' בכל מכל כנפשו היפה ונפש ידידו ואוה"נ הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קג

ישאו הרים שלום וברכה. שמורה בכל וערוכה. לראש גבר בגוברין קדוש ד' מכובד.. ה"ה אהובי ידי"נ הרב הגאון המפורסם החכם השלם הכולל. נר ישראל. ע"ה פ"ה. קש"ת מוה' אליעזר ליפמאן ני' האבדק"ק ס"ה יע"א: ע"ד קושי' מעלתו הרמה ני' והוא על מ"ש תוס' בשבועות י"ח ע"ב בד"ה ל"ת מנ"ל דלא מחייב חטאת אא"כ יש בה לאו מ"ד אפסח ומילה וזהו נגד הש"ס דמכות י"ג ע"ב דמסיק לקרבן ל"צ אזהרה. ופסח ומילה לאו ה"ט אלא משום דאתקש כהתי"כ לע"ז דשב וא"ת הוא לאפוקי הני דקום ועשה נינהו כך הבנתי הקושי' עפ"י רמיזות. ולכאור' תמוה וצ"ע:

ויותר תימא לי דתוס' עצמם ריש סוגיא דהתם סוף ד' י"ז בד"ה אבל חייבים כו' מייתי למסקנא זו דמכות י"ג הנ"ל. וכן כ' עוד תוס' בשבועות דף ז' ע"א בד"ה ואחת כו' כמסקנא דמכות י"ג הנ"ל וצע"ג ולענ"ד נ"ל עפמ"ש תוס' ביבמות דף ט' ע"א בד"ה מה ע"א כו' שהוכיחו דלרבי דנפ"ל חטאת מעולה בעינן גם כן אזהרת לאו לקרבן כמו אחות אתה יעו"ש ומדפריך בפשיטות ל"ת מנ"ל ודלמא באמת ליכא ביה ל"ת. אע"כ פשיטא ליה דבעינן אזהרה לחטאת והיינו משום דמתניתין בהוריות ח' ע"ב חייבים על עשה כו' רבי סתמה בלא מחלוקת. ורבי איהו לטעמיה ס"ל לאו וכרת בעי' לכן פריך ל"ת מנ"ל בנדה על הפרישה וסוגיא דמכות י"ג הנ"ל בהדיא קאי לרבנן דרבי דנפ"ל מהיקש דכל התו"כ

לע"ז לדידהו באמת לא בעינן לאו משום דלא כתיב לאו בהאי פרשה כמ"ש תוס' דף ט' ביבמות הנ"ל:

ועוד נ"ל עפמ"ש בחידושי רשב"א בשבועות י"ז ע"ב בד"ה חייבים על עשה ועל ל"ת שבנדה כו' משמש עם הטהורה כו' לא יפרוש בהנאה מרובה ואזהרתו מותהי נדתה עליו ומיה' ב"ד שחייבים על הוראת שעה זה לאו משום העשה בלבד הוא שחייב על הוראתן שאין ב"ד חייבים על הוראת שעה אלא ל"ת דכתיב אשר לא תעשינה אלא משום לאו דאיכא בהדי' דכתיב לא תקרב דאמר ר"פ לא תפרוש הו' כו' יעו"ש א"כ מבואר בסוגיא דמכות י"ג בחטאת יחיד קאי בהדיא בהא מסקי' דלא בעינן אזהרה לקרבן ופסח ומילה לאו ה"ט דליכא אזהרה אלא משום דקום ועשה מעשה נינהו. אבל הא מתנ' חייבים על עשה שבנדה בהוריות קא תני לה ועל הב"ד קאי שחייבים על שגגת הוראתן וגם לרבנן דרבי ולכ"ע אין חייבים על הוראת עשה אלא ל"ת דכתיב אשר לא תעשינה ולכן פריך הש"ס בפשיטות ל"ת מנ"ל במשמש עם הטהורה כו' וכדברי הרשב"א הנ"ל ודברי תוס' נכונים דגם בפסח ומילה בהוראת ב"ד אין הב"ד חייבים עליו מה"ט דבעי אזהרת לאו וגם שב וא"ת כדכתיב קרא אשר לא תעשינה ולק"מ:

ועוד משמעות הסוגיא דמכות י"ג דלשנוי' דרבא התם בטעמא דר"ע הוא דמסיק הכי דלחרבן לא בעי' אזהרת ל"ת אבל לשינוי' קמא שם וגם רבינא לבסוף מסיק כן טעמא דרי"ש ור"ע מטעם אחר. שפיר ס"ל כהס"ד דהתם דפסח ומילה ה"ט משום דליכא בהו אזהרת לאו והכי קיי"ל כדמוכח מדברי הרמב"ם ריש הל' שגגות וכן רש"י בחומש פ' ויקרא ד' פסוק ב' וברא"מ שם. וה"ט משום דגם בע"ז הא כתיב לאו אע"ג דלא כתיב בהאי פרשה דהוקשה התו"כ לע"ז לית לן בה אלא דעל ר"פ דמשני בשבועות י"ז קושי' ל"ת מנ"ל והוא תלמידי' דרבא כמ"ש רש"י בכתובות דף ל"ד סוף ע"א יש מקום להקשות דרבא הא איהו מסיק במכות י"ג שא"צ אזהרת לאו לקרבן. לכן מחוורתא כדשנין מעיקרא בתירוצי קמאי:

הכ"ד אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קד

שגית להגאון דק"ק ס"ה נ"י הנ"ל:

מכ"ק קבלתי ושמחתי בדבריו וכתב לי כי יפה כוונתי בתירוץ ג' הנ"ל לדברי התוס' בזבחים דף ק"ו ע"א בד"ה אזהרה מנ"ל כו' שהקשו כן על פירש"י דהתם ותירצו כן יעו"ש והנאני ומה שהרר"ג יישב בזה קושית אדמ"ו הגאון אבד"ק ס"ה מוה' אהרן סדיוטץ זצולה"ה הובא בשו"ת חתם סופר ליו"ד סי' רנ"א יעו"ש די"ל רב אשי כרבא ס"ל דלא

בעי' לאו לקרבן נכון הוא ועוד כתב לתרץ קושית מורי הנ"ל וז"ל הקו' הנ"ל בלא"ה לק"מ דלא אמר ר"א דהוי עשה ול"ת אלא משום יו"ט אבל משום שבת אפילו לאו גרידא אינה נדחית דהוי לאו שי"ב כרת ומיתת ב"ד וכן כתב הצל"ח בפסחים דף פ"ג ע"ב ד"ה פסקא: ואמרתי להעתיק לו הקושי' מכתב יד מורי הגאון זצלה"ה כאשר הוא אתי וז"ל דקשה על ר' אשי דאמר דף קל"ג טעמא דמילה שלב"ז אינו דוחה שבת ויו"ט עיין ברמב"ם פירוש המשניות דמפרש טעמא דר"א גם אשבת ובכ"מ פרק ב' מהל' מילה ה"ט. א"כ תקשי לי' מתני' דמי שהיה לו שתי תינוקות דמחייב ר"א במל של ערב שבת בשבת הא כתבו תוס' סוף חולין בשם הריב"א דכל היכא דאמרי' אין עשה דוחה ל"ת ועשה ליכא חיובא דהלאו נדחה ונשאר רק עשה וא"כ לענין חייב חטאת נמי נימא הכי דכל שאין זדונו כרת אין שגגתו חטאת ועוד דפסח ומילה דהוי עשה ליכא חטאת כדאיתא ריש כריתות וכדיליף במכות דף י"ג מע"ז מה ע"ז שו"ת כו' ע"ש עכ"ל הזהב: הרי הרגיש מ"ו עצמו בחילוק שבין שבת ליו"ט ומייתי לפי' המשנה דרמב"ם דגם על שבת כתב ה"ט דר' אשי והוא במשנת שהיו לו שני תינוקות ע"ש ויפה הקשה א"כ וראיתי הכרח הצל"ח בפסחים פ"ג דלא קאי ה"ט דר"א על שבת דבלא"ה ל"ת דשבת ל"ת שיש בו כרת הוא ותל"מ משום הא לא ארי' דהרי קי"ל עשה דוחה גם ל"ת דכרת כמ"ש הר"ש בס' כריתות שער ג' אות קס"ג וגם הצל"ח לא כתב הכרח הנ"ל אלא על המקשה וז"ל הא ודאי שלא על שבת הקשה דעל שבת לא הל"ל כ"כ בפשיטות שידחה ל"ת דשבת ל"ת שי"ב כרת הוא כו' ור"ל והאיכא רבא ביבמות ח' ע"א דס"ל אין דוחה כה"ג וליתא א"כ לתי' הדר"ג ני' אלא די"ל הרמב"ם לא ס"ל כסברת הריב"א ובהדיא הרמב"ם פליג על הריב"א בפרק י"ג משחיטה דין י"ט ע"ש ובאחרונים. וגם י"ל בל"ת דכרת גם הריב"א מודה דאלים הלא תעשה ולא נדחה כלל ולק"מ קושי' מורי הנ"ל:

ועפ"י תירוצי הראשון לעיל לקושי' הדר"ג מבואר דגם קושי' תוס' בזבחים על רש"י דף ק"ו מתורץ דסוגי' קאי התם אליבי' דרבי ועפמ"ש תוס' יבמות דף ט' כנ"ל ועיין תוס' בב"ק דף ק"ה ע"ב ד"ה מאי לאו כ' כתבו נמי בפשיטות כרש"י דזבחים הנ"ל וכמ"ש תוס' בשבועות י"ח הנ"ל:

ומ"ש מר על קו' מורי דר"א כרבא ס"ל ליתא דרמב"ם פסק כר"א ופסק כרבינא והדק"ל קו' מורי אבל התי' הנכון הוא כמו שכתבתי דרמב"ם לא ס"ל כריב"א נאום אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה קה

ד' שלום ישפות שלום לכבוד אהובי ידי"נ ה"ה הרב הגאון המפורסם החריף ובקי עצום מב"מ צדיק כביר כש"ת מו' אברהם אולמאן נ"י האבד"ק ל"ב יע"א:

מכ"ק השגתי ושמחתי בפלפולו הנעים וע"ד הקושיא ממני אשר א"ל חמי הצדיק הרב החריף מוה' מאיר אבנניע נ"י אלוף נעורי בשמי והדר"ג נ"י בונה וסותר בקושייתי זו ואמרתי להציע לפניו הקושיא בכתב כמו שהקשיתי וזה לשוני בב"ק צ"ח אמר רבה גזל חמץ וע"ע הפסח ובא אחר ושרפו לר"ש חייב משום גורם לממון כמ"ד כו' וקשה לי הא רבה לטעמיה לעיל דף ס"ו ע"א דס"ל יאוש כדי קני איהו מתרץ התם למתניתין דגזל חמץ וע"ע הפסח א"ל הש"ל משום דזה אינו רוצה לקנות ביאוש כי מטי עידן איסורא א"כ לר"ש דסתם גזילה יאוש בעלים לאלתר ס"ל ואז הרי הגזלן רוצה לקנותו בשעה שגוזלו. א"כ לדידיה נקטינן כי קושי' ר' יוסף לאמת שא"י לומר הש"ל. א"כ רבה לטעמיה אליבי' דר"ש לטעמיה למה חייב לשלם השורף לגזלן וצע"ג ע"כ לשונו. והדר"ג נ' וכבוד חמי הרב נ' כוונו בסגנון א' לתרץ עפ"י דברי המג"א סי' ת"מ דבהא לא קנסו א"כ סוגי' דבב"ק ס"ו אליבי' דר"י קאי דס"ל חמץ אחה"פ אסור מדאורייתא לכן אם רוצה לקנות אינו יכול לו לומר הש"ל אבל לר"ש לטעמיה אפילו רוצה לקנות נמי בהא לא קנסו ויכול לומר הש"ל ולק"מ ע"כ דפח"ח:

ואחרי מכת"ה נ"י שגג בזה דא"כ מנ"ל לרבה ור' יוסף דמתניתין לר"י היא דמותיב מינה ר"י לרבה דף ס"ו הנ"ל דלמא אתי' מתני כר"ש דהלכה כוותי':

אבל באמת נ"ל פשוט דברי מג"א הנ"ל ברורים שהשוה נפקד וגזלן כיון דגם שניהם לא קנו גוף החמץ רק לאחריות לבד יכולים לומר הש"ל דאע"ג דעוברים גם שניהם בבל יראה בחיוב אחריות לבד מגזה"כ אבל אחר הפסח דקנסא הוא לר"ש וקי"ל כי גזר ר"ש בעיני' אבל ע"י תערובות לא קניס הה"ד נמי בחמץ שלו ממש שגופו קנוי לו הוא דקניס אבל של אחרים והוא עבר עליו בבל יראה לא קניס לחייבו באחריות דמיו כיון דבעיני' הוא לא קנסינן ליה שיפסיד ממון משלו אלא אומר לו הש"ל כמו דלא קניס ר"ש להפסידו התערובת בשל עצמו והרי בירושלמי איכא למ"ד דס"ל חמצו של גוי באחריות דישראל לא קניס ר"ש כלל ומותר הוא לגמרי וכ"פ החק יעקב ודלא כמג"א אם כן גם למג"א דס"ל כאידך מאן דאמר בירושלמי וגם בגזלן או נפקד מישראל דאסור הוא לאחר הפסח לכ"ע מ"מ לא קנסינן לזה שהחמץ גופא אינו שלו להפסידו ממונו ממש משא"כ גזלן שקנה החמץ ביאוש בעלים קודם הפסח הרי שלו ממש שהוא גופו קנוי לו ואינו צריך להחזירו בעיני' לקיים מצות השבה אלא משלם הוא דמיו בהא ודאי קא קניס ר"ש דמה

לי חמץ שלו שקנאו בממונו בהיתר קוה"פ ומה לי חמץ שלו שקנאו באיסור ע"י גזילה ויאוש בעלים כיון דאידי ואידי שלו ממש הוא אדרבה בגזלן טפי ראוי לקנסו ואין זה דומה לדברי המג"א בנפקד וגזלן שלא קנאו דבע"כ חייבים להחזירו בעיניה וכל זמן גם עתה שנאסר אחה"פ אומר לו הרי שלך לפניך:

ועוד עדיפא נ"ל דברי המג"א הנ"ל נמי דוקא לדידן דקיי"ל בהא דלא כר"ש דס"ל גורם לממון כממון דמי אלא בחמץ גזה"כ הוא דכממון דמי כמ"ש בפסחים סוף דף ה' וריש דף ו' אבל לר"ש דס"ל גורם לממון כממון דמי בכ"מ גם מג"א מודה אפילו בנפקד וגזלן שלא קנאו החמץ נמי קניס ר"ש כמו בשלו ממש דמאי שנא:

אלא דע"כ ז"א דהא מפורש בדברי רבה הכא דף צ"ח ע"ב ובפי' רש"י דלר"ש נמי גזל חמץ וכו' א"ל הש"ל ע"כ דלא קניס בהא וה"ט משום דאיתא בעיני' לא ס"ל לר"ש גורם לממון כמ"ד כדאית' בפסחים ריש דף ו' ופירש רש"י שם מדאיצטרך לא ימצא אבל היכא דקנאו ממש דממונו ממש הוא ודאי קניס וגדולה מזו הניח המג"א בצ"ע סוף סי' תמ"ג אם היה משכון בידו אם יוכל לומר ללוה הש"ל וחייב הלוה לשלם לו חובו או לא ולא פשיטא לי' למג"א דבהא לא קניס כלל וע"כ משום דבע"ח קונה משכון קיי"ל ה"ל כשלו ואע"ג דחייב להחזירו בעיני' עדיף הוא מנפקד וגזלן דהקונה משכון יכול לקדש בו אשה ולעשות בו קנין או חליפין משא"כ בגזילה ובפקדון ומ"מ הניח המג"א בצ"ע ולא פשיט לי' נמי לאידך גיסא משום דלא קנאו לגמרי שיהיה שלו שפיר י"ל בהא נמי לא קניס ר"ש כנ"ל כוונת מג"א אבל אם קנה הגזילה ביאוש הרי שלו ממש הוא כשאר ממונו ואינו צריך להחזירו בעיני' למצות השבה ודאי פשיטא ופשיטא דבהא קנסינן והדק"ל קושייתו הנ"ל וצ"ע:

ותדע עוד מדפריך הש"ס בגיטין נ"ג ע"ב מהא דגזל חמץ וכו' תיובת' דחזקי' ואם איתא דלמג"א סי' ת"מ כה"ג נמי לא קניס ר"ש א"כ אינו דבר הניזק דמותר הוא וה"ל כעין שגזל ומאי קושי' אלא דיש לדחות משום דר"י נמי הא לא פליג אהא מתני' דא"ל הש"ל ולדידיה מדאו' אסור אחה"פ מש"ה אסקינן לחזקי' בתיובתא גם משמע מפי' רש"י התם דפי' ונפסל וכו' ונטמאת וכו' הרי שלך לפניך וכו' ושבק לפרש נמי חמץ משמע דקושי' ר"פ התם קאי רק מהני תרתי דרישא ממטבע ונפסל תרומה ונטמאת אבל מחמץ באמת לא פריך כלל אמנם מפי' רש"י ב"ק ס"ו ריש ע"ב מוכח בהדיא דמפרש קושית הש"ס דגיטין נ"ג הנ"ל על חזקי' גם מחמץ עש"ה ובחידושי שם הארכתי בס"ד:

שוב ראיתי להגאון בתשובת נוב"י קמא חא"ח סי' ק' העלה כן לאמת דלא קניס ר"ש כה"ג בגזל חמץ וכו' וגם לנגזל ולכל העולם מותר באכילה לאחה"פ ובתשובת נוב"י תניינא

חא"ח סי' ס"ה השיג עלי' המשיג מש"ס גיטין נ"ג הנ"ל והגאון תרצו היטב בהשגה אות ג' דאם היזק שא"נ שמי' היזק קני' בשנוי וא"ל הש"ל אז נאסר החמץ לכל העולם באמת כיון דפסידא לגזלן הוא והוא עבר בב"י עש"ה ודפח"ח אם כן יפה כיון כבוד הדר"ג וחמי ני' להלכה לדעת הגאון נוב"י אבל לא מטעמי' דודאי מדברי המג"א הנ"ל אין שום ראיה כנ"ל ומ"מ קושייתו במק"ע דכיון דיאוש קונה וגזלן רוצה לקנות הוא בשעה שגזלו קנה החמץ מיד ואי"ל תו הש"ל כי קושית הש"ס ב"ק ס"ו הנ"ל לאמת וכי קושית הש"ס גיטין נ"ג הנ"ל לאמת וממילא אסב"ה לעולם כולו הוא וכדברי נוב"י וע"כ מתני' דא"ל הש"ל לא אתיא כר"ש דס"ל סתם גזילה יאוש בעלים אליביה דרבה דס"ל יאוש כד' קנה והדק"ל רבה לטעמי' לר"ש לטעמי' למה חייב השורף לשלם לגזלן וצ"ע ועיין בחידושי מסכת גיטין נ"ג ע"ב שם הארכתי:

נאום אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קו

לדזיו לי' כבר בתי' שלם ה"ה ידי"נ ורב חביבי גבור בתורה כאריה וכלביא כצאת השמש בגבורה משיב מלחמה של תורה שערה: הרב הגאון המפורסם כגן הדסים החכם הכולל וצדיק כבוד שמו מוה' חיים יוסף פאללאק ני' אבד"ק טריביטש:

מכ"ק קבלתי וע"ד הערתו לתמוה על כוונת ופירש"י בפסחים י"ג ע"א דפי' ב' סעודות ולא ג' לפי שזמנה במנחה וע"פ אסור לאכול מן המנחה ולמעלה ות"ל הא בחמץ מיירי דמשייר ואסור מד' שעות ולממנה וצ"ע כבר עמד בזה בס' הפ"ח והצל"ח בשם רבים ושלימים והוא מיישבו בפשט יפה יעו"ש: אבל יש לתמוה עוד על רש"י דמ"ש מן המנחה ולמעלה דנקט הא מסיק ר"פ ערבי פסחים אליבי' דר' יהודה גופי' דבע"פ אפילו סמוך למנחה אסור רק בע"ש מן המנחה ולמעלה הוא דאסור וצ"ע ויש מקום לתרץ חדא באידך ור"פי דמשמע ברמב"ם פ"א מחמץ הלכה ז' ח' ט' האוכל מן החמץ בפ"סח כ"ש ה"ז אסור מה"ת שנא' לא יאכל וכו' אסור לאכול ח"מץ ביום י"ד מחצות היום ולמעלה וכו' וכל האוכל בזה"ז לוקה מה"ת וכו' ואסרו חכמים לאכול ח"מץ מתחילת שעה ששית וכו' נראה בעליל דעתו דבשעות דרבנן אסרו רק בכזית ולא חצי שיעור דבפסח גופי' צריך קרא על ח"ש לפי שה"ל שעה"ם כמ"ש המ"ל ומהרל"ח שם שוב מצאתי בפרג"ד במג"א רסי' תרי"ב החליט כן מדעתו דח"ש בע"פ אחר חצות בשעות דאו' רק מדרבנן אסור מה"ט ע"ש משמע כדברי הנ"ל. והנה בפחות מכזית פת מקרי טעימה ומותר סמוך למנחה טעימה אבל מן המנחה ולמעלה בע"פ גם טעימה פחות מכזית אסור משום חובת מצה ועיין דגול מרבבה בא"ח סוף סי' רל"ב בשם הרמב"ם והכ"מ ואי סגי במיני תרגומא

לסעודה שלישית בשבת יוצא גם בפחות מכזית פת ונק"מ. עיין ברמ"א א"ח סי' תמ"ד וסי' רצ"א אבל זה דרך רחוקה ודחוקה בכוונת רש"י וגם מבואר בריב"ש סי' רפ"ז דגם בדרבנן ח"ש אסור גם בה"ל שעת הכושר ויש היתר לאיסורו דומי' דחמץ לפני זמנו וליתא א"כ לדברינו אלא העיקר כמ"ש הפ"י ואין להאריך ועיין בספר צל"ח פסחים י"ג שם בזה ה' הטוב שנותיו יאריך כנפשו ונפש י"נ הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה קז

החיים והשלום יחדיו יהיו תמים יעלו ויבואו לראש צדיק באמונתו יחיה ה"ה כבוד ידי"נ הרבני המופלג בתוי"ר חו"ש זך רעיונים ומטיב הגיונים החכם השלם ומושלם כש"ת מוה' צבי הירש ריכטער נ"י ב"קק סקאליץ יע"א מ"ד למב"י סרכ"א לפ"ק:

מכ"ק ונועם עליו קראתי קריאה של חיבה עלי בנו בן יקיר לי תלמידי הותיק ני' וכו' ועד"ת שעמד מעכ"ת ני' להקשות על הרמב"ם פ"א מהל' ק"פ שכתב דמצוה שחיטת ק"פ נוהגת גם בנשים א"כ אמאי לא מייתי לה הברייתא בקדושין בגמרא דף ל"ד ל"ה גבי המ"ע שהזי"ג ועוד אמאי איצטריך לן היקשא דנשים חייבות במצה כמו שישנם בבל תאכל חמץ ות"ל דחייבות בפסח ועל מצות ומרורים יאכלוהו כתי' עכ"ד:

ונ"ל הרבה תשובות בדבר הנה על הרמב"ם שכתב הדין א' האיש וא' האשה חייבים במצוה זו ולא כתב הילפותא מקרא מנ"ל ודאי לק"מ די"ל באמת נפ"ל מהאי היקשא איפכא כיון דגלי קרא דהיקשא מצה לחמץ לחייב נשים שוב איתקש גם פסח למצה, מקרא על מצות ומרורים יאכלוהו אבל יש להעמיד קושיתו. על הש"ס בפסחים צ"א ע"ב דר' יהודא נפ"ל נשים בראשון חובה מקרא במכסת נפשות א"כ היקשא דכל שישנו וכו' מצה לחמץ למה לי ות"ל מהיקשא דמצה לפסח כנ"ל:

וי"ל חדא דר' יודא לטעמיה ס"ל שני כתובים הבאים כאחד מלמדין מסיק הש"ס בקדושין ל"ה הא דלא ילפי' לדידי' ממצה והקהל כל מ"ע שהזי"ג נשים חייבות ה"ט משום דאיכא ג' כתובים הבכ"א מצה ושמחה והקהל ותוס' ד"ה משום וכו' הקשו לאביי דאמר אשה בעלה משמחה הדק"ל נילף ממצה והקהל לחיובא ותי' התוס' מקידוש היום הוא תמוה כמ"ש בגליון התוס' דהא לאביי לטעמיה ליתא בברכות דף ק' ע"ב וצ"ע:

אבל באמת לענ"ד מעיקרא לק"מ דר' יהודא האיכא ג' כתובים הבכ"א במכסת נפשות גם פסח ומצה והקהל ומה"ט איצטרך גם היקשא דמצה דלהוי ג"כ הבכ"א ואין מלמדין כנ"ל:

אבל עדיין קשה דהתינח לאביי דליכא לדידי' שמחה וגם לא קידוש היום אבל לרבא האיכא ג"כ הבכ"א בהדי' קידוש היום או שמחה הדק"ל מצה למה לי היקשא לחמץ ות"ל מהיקשא לפסח:

אמנם גם הוא לק"מ דאי לאו היקשא דמצה לחמץ ודאי הו"א לר' יהודא איכא ג' כתובים במכסת נפשות גבי פסח והקהל ושמחה או קידוש היום ואין מלמדין לכ"ע וה"ל כעו מיעוטא כמ"ש תוס' קדושין ל"ה ד"ה אלא למ"ד וכו' דוקא הני מצות חייבות ותו לא ולמעטן גם ממצות מצה דבלא"ה איכא ילפותא לפטור נשים מגז"ש ט"ו ט"ו מחג הסכות ולק"מ:

ועוד מה ענין אכילת מצה לשחיטת הפסח בקרא על מצות ומרורים יאכלהו כתיב אתקשו רק אכילת מצה לאכילת פסח ושניהם מ"ע לצד אבל במכסת נפשות קאי לחייב נשים במ"ע לשחוט הפסח היא מצוה נפרדת בפ"ע ועונש כרת עלי' אם בטלה ועיין רמב"ם קודם הל' פסח מנה מספר המצות וז"ל א' לשחוט את הפסח וכו' ה' לאכול בשר הפסח על מצה ומרור בליל ט"ו וכו' והתם לא איתקש אכילת מצה לשחיטת הפסח לחייב נשים ואדרבה קרא הכי כתיב במכסת נפשות וכו' אי"ש לפי ור' יהודה מרבה נשים לשחיטת הפסח מדלא כתיב במכסת אנשים אלא נפשות אפילו אשה במשמע תכוסו על השה ומינה דסמיך לי' אי"ש לפי אכלו ולא כתיב נפ"ש לפי אכלו איש ולא אשה משמע למ"ע דאכילה וכדס"ל באמת הכי ר' שמעון התם דף צ"א ע"ב אשחיטה גופא אתי אי"ש לפי אכלו ולא אשה לחובה ואהני ליה נפשות שעושין אותה טפילה בראשון וע"כ איצטריך קרא היקשא כל שישנו וכו' לחייב נשים במצה ולק"מ:

אבל עדיפא ה"ל למעלתו להקשות אדברי הרמב"ם פי"ב מהלכות עכו"ם הלכה ג' כל מ"ע שהיא מזמן לזמן וכו' נשים פטורות חוץ מקידוש היום ואכילת מצה בליל פסח ואכילת פסח ושחיטתו והקהל ושמחה וכו' הרי דקושטא הכי הוא דגם מ"ע דאכילת פסח נשים חייבו' אמנם פשיטא דהא ודאי לא נפ"ל ממכסת נפשות דגם שחיטת פסח דשאני עשה שי"ב כרת וכמ"ש תוס' במגילה דף כ' ע"א ד"ה דכתיב דמה"ט איצטריך קרא גם מילה אותו ולא אותה אע"ג דה"ל מ"ע שהזז"ג וכו' אלא ה"ט כמ"ש תחילה מקרא על מצות ומרורים יאכלוהו איתקש אכילת פסח למצה לחייב גם נשים. וממילא מוקמינן אי"ש לפי אכלו ג"כ אשחיטה ולא אאכילה כדכתיב תכוסו על השה ועיין פסחים סוף ע"א ולמעט אשה מחובה אלא עושין אותה טפילה או דה"א למעט שאין שוחטין הפסח על היחיד קמ"ל כדמסיק הש"ס דף צ"א הנ"ל ועכ"פ צריך היקשא דמצה לחמץ לחייב נשים ולק"מ:

ואי קשיא הא קשיא על הגמרא דף ל"ה בקדושין אדמתרץ לר' יהודה איכא ג"כ הבכ"א שמחה מצה והקהל דשמחה הא ליתא לאביי וכדהקשו התוס' הנ"ל טפי הל"ל עדיפא אכילת פסח ושחיטתו ומצה והקהל דהא ר"י לטעמיה נשים בראשון חובה ס"ל אבל גם זה לק"מ דהא ודאי מ"ע דשחיטת הפסח שי"ב כרת ליכא למילף מיניה אינך מ"ע ולא הוי ג' כתובים הבכ"א כיון דצריכי וגם מ"ע דאכילת פסח ליכא למימר דה"ל ג"כ הבכ"א דהא ליכא קרא יתירא אלא הא גופא נפ"ל ממצה איתקש אכילת פסח לשחיטתו בחד קרא במכסת נפשות איש לפי אכלו תכוסו וכו' לחייב נשים סוף סוף ליכא יתורא דקרא ולא הוי ג' כתובין הבכ"א באופן שאין כאן קושי':

ובלא"ה איכא הרבה מצוה עשה שהזמ"ג ונשים בהן חייבות ותקשי בקדושין ל"ה במקום שמחה דתלי' בפלוגתא דאביי ורבא הל"ל טפי הוי י"א דחשיב להו הגאון בס' סדר ומשנה בפ' י"ב מעכו"ם הנ"ל תשביתו ושביתת שבת ויו"ט ועינוי יוה"כ וסיפור י"מ בליל פסח וכו' וצ"ל ליכא בהו יתורא דקרא ועיין בסוף קדושת ישראל על כתובות בסוגי' דמ"ע שהזמ"ג ובס' סדר משנה פי"ב העכו"ם ותמיה לי על הקדושת ישראל מה ענין מכסת נפשות בשחיטת פסח דבכרת לשאר מ"ע גרידא והנני חותם בברכת המועד הבע"ל ביום מתן חזרתינו ישמח בחלקו ויתענג על ה' וחדות ה' יהיה מעוזו בעושר וכבוד קרנו ירום כא"נ ואה"נ:

הק' יהודא אסאד:

תשובה קח

לכבוד אהובי ידי"נ ה"ה התורני המופלג בתורה חרוץ ושנון ירא שלם מוה' קלמן בעטעלהיים נ"י:

יקרתו קבלתי וע"ד התורה שהעלה ראיתי דבריו מ"ש ע"ד תמיהת הפ"ח על הב"י רה"ל פסח מתוס' מס' מגילה דע"כ כוונת תוס' הוא רק על פסח דעל שאר יו"ט לק"מ קושייתם משום דלא כ"ש הוא יו"ט מפורים די"ל פורים עדיף משום פרסום נס את"ד:

לענ"ד כיון דמ"מ שמקדימין לקרותה בע"ש אף בלא דרשה דשבת איכא נמי פרסום נס רק לרווחא דמלתא דרשינן לפרסם הנס בזמנו ג"כ בשעת שמחה אף דרק מדברי קבלה הוא מכ"ש יו"ט דהוא דאו' וא"ש קושי' תוס' דלמא יו"ט כ"ש הוא אף בשאר יו"ט ולא דמי להא דמגילה דוחה כמה מצות משום פרסומי ניסא עדיף דהתם אי לא הוי קרינן לא היה פרסום נס כלל וכלל שהרי לא קראנוה המגילה מקודם וקושי' הפ"ח במקו"ע ומ"ש עוד לתרץ קושית הפ"ח מדברי רש"י סוכה ט' כיון דה"ט דב"י משום סוכת גנב"ך וכו' כשר לא נפישי מילי א"כ לב"ש דבעי סוכה לשמה פסולין הני ונפישי מיני מודה הב"י

ורש"י כתב כן אליביה דב"ש את"ד אף דדברי טעם המה מ"מ לענ"ד ז"א וראיה ממ"ש הרא"ש בגיטין ס"פ השולח סי' מ"ה מ"ו דמייתי ראיה להכשיר עשיית ציצית בנשים וז"ל ואמרינן נמי בפ"ק דסוכה ח' סוכת גנב"ך כשירה וכו' ואם איתא מאי ראיה התם ודאי משום דקיי"ל דל"ב סוכה לשמה אבל עשיית ציצית ס"ל הרא"ש לטעמיה דבעי לשמה כמ"ש בהל' קטנות ומובא בב"י א"ח סי' י"ד יעו"ש:

אבל מ"ש מעלתו לתרץ עפ"י השינוי בין שואלין ובין דורשין הנאני ונכון הוא ועיין בספר פמ"ג על המג"א רה"ל פסח הרגיש בתי' זה דרש"י בסוכה ט' נקט רק שואלין:

ולענ"ד נראה לתרץ על הב"י שני תמיה' הפ"ח ומהרש"א ומג"א מדברי תוס' מגילה ורש"י סוכה הנ"ל עפ"י פלוגתת דקמאי שמביא הב"י בא"ח סי' י"ד שם אי אשה כשירה אפילו לכתחלה לעשות ציצית או רק בדיעבד וא"כ המחבר אזיל לטעמיה שפסק בסי' י"ד שם דכשירה לכתחילה נמי וה"ה סוכת גנב"ך כשרים א"ש דבריו בב"י רה"ל פסח הנ"ל אבל רש"י מצי ס"ל כדעה מהר"ם וכמ"ש רמ"א סי' י"ד ס"א דלכתחילה אסור וההה"ד סוכת גנב"ך נמי בדיעבד הוא דכשר ולא לכתחלה וכמ"ש המג"א סי' י"ד סק"ג וסי' תרמ"ט סק"ח וא"כ נפישי מילי ומודה הב"י אליביה ומכ"ש דלק"מ מתוס' דמגילה די"ל דאזלי בשיטת הר"ת דפוסל בציצית אף בדיעבד ודאי ס"ל דסוכת גנב"ך לכתחלה אסור רק בדיעבד כשירה כנ"ל. וגם מתורץ בזה מתוס' בכורות נ"ז ע"ב ד"ה בפרוס דאזלי נמי בשיטת הר"ת אע"ג דתוס' פליגי עלי' כבר כ' מהרש"א והב"ח דאין להקשות סתירה בתוס' דרבים היו בעלי התוס':

נאום הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קט

שלמא רבא. מאלקא רבא לגברא רבא. ה"ה כבוד הוד ידי"נ ורב חביבי הרב המאה"ג המופלג חריף ובקי חכם הכולל כש"ת מו"ה עזריאל נ"י הילדסהיים אבד"ק א"ש יע"א:

יקרתו קבלתי ושמחתי בשלומו ובש"ת וכו' וע"ד הערתו בד"ת במס' תענית י"ז ע"ב ת"ר מריש ירחא דניסן וכו' ות"ל דהוא גופי' יו"ט וכו'. א"ר לא נצרכה אלא ליום שלפניו והוקשה לפרו"מ נ"י לפמ"ש המג"א רס"י תק"ה דבמגילת תענית איתא להא דבה"ג והטוש"ע בא' בניסן מתו בני אהרן יש להתענות בו א"כ ודאי ר"ח ניסן איצטריך ליה לאשמעינן דלא להתענות ביה דאוקמי תמידא ומנ"ל לאסור יום שלפניו הנה יפה העיר לפי גירסת תוספת במסכת תענית אבל תמיד דלא להתענתוה:

משא"כ לגירסת רש"י דלא למוספד ודאי ניחא דצ"ל כשינוי דרב לאסור גם שלפניו איצטריך דאילו משום מיתת צדיקים ה"א להתענות לבד אבל שלא למיספד עדיין קשה ות"ל דר"ח גופיה יום טוב הוא:

וגם לגירסת תוס' הנ"ל ניחא דהא להרמב"ם ר"ח מדאורייתא אסור להתענות כמ"ש המחבר בא"ח סי' תי"ח ח וסוף ס' תק"ע. וגם להחולקים עכ"פ הש"ס קרי ליה דאורייתא ומשום דאקרי מועד באורייתא ואם גדולה מיתת צדיקים דבני אהרן לדחות איסור תענית דר"ח. מכ"ש שידחה איסור התענית ביום טוב דבריהם דתקנו על דאוקמי תמידא וממ"נ קשיא קושית הגמרא ת"ל ר"ח גופיה יום טוב הוא ואסור בו התענית גם בלא אוקמי תמידא. ואי מותר התענית בו משום מיתת בני אהרן למה באמת אסרוהו משום אוקמי תמידא ומצינו לשון ותיפוק לי' כוונתו להכחיש הדין בחולין ח' ובב"מ ע"ד ע"ב וב"מ ה' ות"ל דה"ל רועה לפי' הראב"ד באס"ז שם ובש"ך חו"מ סי' י"ב ס"ק יו"ד:

ועוד בה שלישי דהא כיון דר"ח דאורייתא לא בעי חיזוק לאסור שלפניו לתירץ הש"ס אבל ר"ח ניסן לבה"ג וסייעתו יש להתענו' בו על מיתת בני אהרן הרי שאני ר"ח זה מכל שארי ר"ח ואולי ה"ט כיון דכתיב בהו וכל ב"י יבכו את השריפה וכו' דשרי ביה בכי' והספד גם חכמים לא אסרו בו התענית לדורות לשמן. הרי יצא ר"ח ניסן מכלל שארי ר"ח שהן דאורייתא. ור"ח זה א"כ צריך חיזוק ואסור יום שלפניו אם גם אמרי' ר"ח ניסן איצטרך לגופיה כי קושית מעלתו כמובן ולק"מ כנ"ל לענ"ד:

והנני אוה"נ חותם בכל חותמי הברכות ודש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קי

שלום וכ"ט לכבוד אהובי ידי"נ התורני החרוץ מופלג מו"ה קלמן פאפענהיים ני':

גי"ה קבלתי ושמחתי בו ומ"ש מעכ"ת ני' מדברי הר"ן ריש פסחים שמשיגו להר"מ דדייק לישנא דעובר אי השגה למ"ש רק לרווחא דמלתא דגם לשנא דעובר משמע מה"ת אבל א"נ ליתא לזה ההכרח מ"מ י"ל דברייתא כר"י אתי' וס"ל מה"ת אסור ומ"ש לתמוה עלי דפשיטא ליה לפר"מ ני' דבהרהינו אצלו אף במטלטלים למפרע גובה כיון דלא מחוסר גובייא. לדידי מ"מ מספקא ליה כיון דאתי עלה בהרהינו מטעם דב"ח קונה משכון ע"כ במשכנו והרהינו שלא בשעת הלואה הוא וע"כ צריך להחזיר המשכון כמ"ש בח"מ סי' צ"ז סי"ו וי"ז א"כ ל"ל למפרע גובה כיון דמ"מ בשעת החזרה יכול הלוה למוכרם ולהפקיע השיעבוד משא"כ קרקע דאי מכרו מפקיע המלוה מלקוחות ויעי' בתומים סי' קי"א סוף סק"ג ימצא כן בהדיא לפענ"ד. וגם מה שמפקפק מעכ"ת דאין לדמות מטלטלי אג"ק לענין לגבות מיתמי לענין למפרע גובה מבואר בתומים שם דשוים הם לכל מילין

ובהדיא כ"כ ס' מהרש"א לחלק ופי' דאף באפותקי נמי ל"ל למפרע גובה מה"ט דהרי מ"מ יכול למוכרו וא"כ ה"ה משכון נמי לפמ"ש דיכול נמי למוכרו בשעת חזרה דהא אפותקי סתם היינו משכונא מוחזקת וא"כ נסתר ממילא דברי ידידי פרו"מ ני' במ"ש על הצל"ח כמובן. א איברא די"ל הפנ"י ותומים לא פליגי דבלא"ה תמה הפנ"י שם דתוס' סותרים את עצמם בס' והתומים מוכרח למ"ש בכונת תוס' ב"ק ק"ט שם וא"כ אילו ואילו דברי וכו' כנים דבריו על הצל"ח לפי הפנ"י וכנים דברי לפי התומים בכונת תוס' ב"ק ומ"ש לחדש דרבא לטעמיה דוקא ס"ל שעבודא לאו דאורייתא ס"ל החמץ מפקיע מידי שיעבודא לענ"ד מוכח איפכא מקו' רש"י פסחים ל"א ד"ה ואתי מלוה וכו' שהק' מהא דרבא הקדש וכו' מפקיע וכו' ואם איתא מאי מקשה כלל הרי מבואר בש"ך ח"מ סי' ל"ט ססק"ב ד"ה עוד הביא הריטב"א וכו' דשיעבודא בפי' לכ"ע שעבודא דאורייתא וא"כ דלמא הכא מיירי כה"ג שעבודא בפי' וכדמשמע לשון רש"י בהדיא ד"ה ב"ח וכו' ז"ל ושיעבד לו נכסיו וכו' ועוד אני תמה שכתב רבא לטעמיה ס"ל דשל"ד היפוך דברי תוס' גיטין נ' ד"ה כיון שכתב בהדיא דרבא ס"ל שד"א יע"ש ולא ידעתי כוונת מר ידידי ני' בזה ועל דבר הקו' על רש"י גיטין מ' ע"ב אמאי לא מחלק בין עיקר שיעבודו על קרקע או א"ב ובין מטלטלים לחוד י"ל רש"י נטעמיה פסחים הנ"ל גם בשעבוד קרקע ס"ל דמפקיע כמ"ש בקו' הנ"ל דהא התם בקרקע מיירי: איברא דברייתא קתני נכרי שהרהין ודאי ליכא מצות חזרה ולא הוי מחוסר גובייגא והדק"ל קושיא תוס' לאביי ל"ל הגעתיך דלמפרע גובה אף מטלטלין וליתא לתי' שני על תמי' תו' זה אבל מ"ש מכ"ת דלא שייך בחמץ כלל השבה דהא דוקא לצורכו בעי' להחזירו ולא זולת ז"א קושי' די"ל דצריך לו להשביע א"ע שיראה עשיר לפי שעה ואדרבה מוכח איפכא דתו' וסייעתם תמהו רק מדנקט על חמצו בשעה"ל משמע אבל אי שלא בשעה"ל היא ניחא להו בלא"ה וע"כ איכא מצות חזרה ולך תהי' צדקה וגם תי' תוס' דנחית דרגא כולי הא' אף דלשון תוס' ד"ה בדר"י וכו' משמע הכי דז"ל כיון דשלא בשעה"ל וכו' א"כ לענין חמץ וכו' ושפת יתר הוא וגם המתינו בזה ע"כ וכמובן ומ"מ לא משמע כן כנ"ל וי"ל לר"מ קאי תוס' דס"ל קנה ישראל מגוי ולא תלי' קנוי בחזר' דלגוי הרי ליכא ודאי מצות חזר' אבל לרבנן תלי' קני' בחזרה וע"כ בחמץ נמי איכא חזרה וא"כ מוקי אביי ברייתא דהגעתיך כרבנן אבל ק' כנ"ל ודו"ק והדרנא בי' כמ"ש:

הכ"ד אוה"נ הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קכא

רב ברכות לראש צדיק מושל ביראת אלקים ה"ה אהובי רב חביבי וי"נ הרב המאה"ג מפולג חריף ובקי כש"ת מו"ה מרדכי זינרייך סג"ל דיין בק"ק סעמניץ:

מכ"ק קבלתי וראיתי הד"ת שהעלה ברוחו פי שנים בישוב קושי' הצל"ח וקושי' הב"י בסוגי' דהרהינו בפסחים ל"א ונהניתי בדפח"ח באופן ראשון עפ"י שיטת הר"ת דף וי"ו ביחד לו בית לנכרי אף שקיבל ישראל אחריות ה"ל בביתו של נכרי ומותר אחה"פ וגם לרבא אי הוי ס"ל למפרע גובה שפיר הוי קני ליה בכה"ג בתורת חצר:

הנה יפה בסגנון זה לתרץ ב' הקושי' להגאון בתשו' מור"ם מינץ מאובן ישן בסי' ד' אלא שהוא לא מייתי מייחד לו בית אליביה דתו' אלא לכ"ע נמי די"ל בהקנה לו מטלטלין אגב קרקע יעו"ש היטב בארוכה:

וגם אופן השני שהמציא פרו"מ ני' לתרץ קושי' הצל"ח ואידך קושית הפ"י הא במטלטלין דל"ל בהו אי אקדיש וזבין לוה אתי מצוה וטרף גם לאביי ל"ל למפרע גובה ותקשי גם לדידיה מתניתין דנכרי שהלוה וכו' מותר עפ"י שהניח די"ל מתני' כרבנן דר"מ בשבועות מ"ב ומ"ג בענבים עומדים ליבצר דס"ל לאו כבצורות דמי ומיירי מתניתן שהלוה לישראל על חמצו שהחמיץ במחובר אחר שנתבשל כל צורכו שא"צ ליניקה כבפסחים דף כ"ג דכמאן דמנחא בכדא דמי ומקבלת חימוץ ובכה"ג ה"ל כקרקע ואמרינן ביה למפרע גובה ושפיר קני ליה נכרי גם כן בקנין כסף כשאר קרקע ע"כ וסגנון זה אם כי דבר שכל הוא. אינו אמתי דלפי"ז גם תו' לא מקשי' מידי בסוף הסוגיא איך יתרץ אביי ברייתא נכרי פורנו וכו' והא פת פורנו ודאי מטלטלין הוא ומודה ביה אביי וע"כ דתוס' ס"ל שאין לחלק דגם החמץ במחובר אף דלכל מילי עומד לקצור לאו כקצור דמי לרבנן דר"מ מ"מ לענין זה דאקדיש לוה או זבין ודאי לא אתי מלוה וטריף כמו שאין טורף מטלטלין שמהרם הלוה דזיל בתר טעמא לפי שיכול להבריחם לא סמך המלוה דעתיה עלייהו מעיקרא ה"נ בפירות ותבואה העומד ליקצר שא"צ ליניקה כלל יכול הלוה להבריחם ואין סמיכות דעת המלוה עליהם ולא טריף ממשעבדי ואי אביי ס"ל גם בכה"ג למפרע גובה הה"נ במטלטלים ממש כנ"ל:

ועוד הא בעי ש"ס לומר כתנאי ישראל שהלוה לגוי על חמצו וכו' משום ר"מ אמרו עובר וכו' ר"מ ס"ל למפרע גובה אף דר"מ ס"ל בהדיא בכ"מ עומד לקצור כקצור דמי וה"ל כמטלטלין ממש ולפי"ז קושית הפ"י הנ"ל במק"ע וצ"ע:

הכ"ד אוה"נ הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קיב

החיים והשלום לאוצר בלום וצדיק יסו"ע ה"ה אהובי תלמידי הרב המאה"ג החרוץ ובקי מופלג ועצום כש"ת מו"ה מיכאל קרויס נ"י ריש דיינא בק"ק יארמוטה:

מכ"ק קבלתי ע"י חתני היקר אי"א כ"ה מרדכי בישטיץ נ"י. ונהניתי באמרותיו הטהורים אשר בשרני במו עלי כושר יושר חתני ובתי יחיו כי המה מתמימי דרך הולכים בדרך טובים בתורת ד' וביראתו כל היום יהי מכירם ברוך לד' וכן ישמחהו ד' בכל טוב:

וע"ד התורה דשדר לן פרו"מ נ"י חורפא א' במסכת נזיר דף י"ד ע"ב אריב"ח נזיר שכלו לו ימיו לוקה על הטומאה ואינו לוקה על התגלחת ועל היין וכו' מיתבי וכו' ואם גילח ושתה ונטמא ה"ז סופג את הארבעים תיובתא והקשה מעלתו נ"י הרי פירש רש"י ד"ה דאמר קרא כל ימי דכתיב כל דלא צריך וכתבי' וכו' א"כ מאי תיובתי' הא פליגי תנאי אי מרבינן מכל למלקות או רק לאיסורא א"כ י"ל ריב"ח לא דרש כל לרבות מלקות וגבי טומאה ה"ט משום דכתיב וטמא ראש נזרו ובריייתא כר"א אתי דדריש כל למלקות ואף דהעלו תו' בפסחים מ"ג ממנחות דף נ"ו דהיכא דמסתבר כ"ע דרשי כו' מ"מ דלמא ריב"ח לא מסתבר ליה בהאי ומאי תיובתא ע"כ: הא ודאי קושיא הוא וצ"ע. ולי תמוה סוגיא זו בלא"ה האיכ' ריב"ח שהוא תנא כמ"ש תוס' לקמן במסכת נזיר דף כ"ט ע"א ובגליון ש"ס שם מראה מקומות הרבה לפי"ז מאי תיובתי' עלי' מברייתא הא י"ל תנא הוא ופליג וצ"ע:

אבל תמיהת מעלתו נ"ל עפ"י הכלל שהעלו תוס' בסנהדרין דף פ' ע"ב ד"ה עובר וכו' שכן דרך הש"ס כשאין הדברים עיקר אומר תיובתא אעפ"י שיכול למצוא תנאי דפליגי בזה וכ"כ תו' בגיטין נ"ג ע"ב וב"ב מ"ז ע"א ד"ה מ' וכו' שכן דרך הגמרא וכו' ועוד בהרבה מקומות כמבואר בספרי בעלי כולי הש"ס:

ועוד נ"ל דהתוס' ישנים ר"פ יוה"כ הקשו בשם הר' אלחנן מ"ש דהתם לא יליף מכל חלב אלא איסור בעלמא ולא מלקות ואילו בפסחים מ"ג יליף מכל מחמצת וכו' עי"ת ונוקשה בלאו דמ"ש כל מחמצת מכל חלב וכו' ויש לחלק בדרשות וכו' עכ"ל. ובתשובת הרשב"א סי' תל"ט ביאר יפה הטעם לחלק יעו"ש לפי דבכ"מ אכילה כזית משמע א"כ בנזיר י"ד הנ"ל כיון דברייתא דמותיב מינה על ריב"ח תרתי נקט גם האיסור אסור לגלח ולשתות יין וכו' וגם העונש אם גילח ושתה וכו' סופג וכו' וריב"ח נקט מילתי' רק על העונש ואינו לוקה על התגלחת וכו' ולא נקט טפי רבותא מותר לגלח ולשתות יין ע"כ משמע אינו לוקה דוקא אבל איסור דאורייתא איכא וע"כ היינו משום דדריש כל ימי נזרו וכו' וע"כ ס"ל גם ריב"ח כר"א דדריש כל דאי לרבנן דר"א הא ס"ל בתערובות חמץ ונוקשה פטור ובלא כלום כיון דלא דרשי כל ליכא איסורא דאוריי' כלל אלא דמחלק ריב"ח בין

טומאה אתי כל גם למלקות ובתגלחת וביין אתי רק לאיסורא. וא"כ מותיב ש"ס שפיר עליה מברייתא דכולם שוים דמ"ש האי כל מהאי כל כי קושית התוספת ישנים הנ"ל לאמת ואם איתא דלא דריש ריב"ח כל הל"ל טפי רבותא מותר לגלח ולשתות יין כנ"ל: ועוד בה שלישית דהא דמשני ש"ס תחלה שאני התם דא"ר וטמא ראש נזרו מי שתלוי בראש בראשו היינו גלוח תלי' הטומאה. תמוה הא קיי"ל כרבנן גילוח אינו מעכב והל"ל קרא דטומאה תלוי בקרבן אלא ע"כ ריב"ח כר"א ס"ל תגלחת מעכב ור"א לטעמיה הא דריש כל וא"כ שפיר תיובתא כנ"ל: ולי קשה בפסחים כ"ג דפריך והרי נזיר וכו' עד זג לא יאכ"ל ותנן וכו' והא לא יאכל עד מלאת ימי נזרו וכו' כתיב א"כ מערבין לנזיר ביין ר"ל מיירי אחר מלאת דוקא וכריב"ח דתנא הוא כנ"ל ואינו לוקה רק אסור לשתות יין ולא קאי עליה לא יאכל ור' אבוה דווקא באיסור לאו ס"ל אסבה"נ דומיא דנבילה כיון דלקי עלה אבל באיסור גרידא לא דמהי תיתי וא"כ מאי קושיא וצ"ל משום דאיתותב ריב"ח במקומו כנ"ל:

ב העיר מעלתו על שיטת הר"ת בתוספת קדושין מ"ה ע"ב דלא חיישינן בקטנה שהלך אביה למדינת הים שמא קדשה אביה במדה"י וכו' והא במסכת סוטה דף יו"ד דחז"ל ותשב בפתח עינים שנתנה עינים לדבריה שא"ל שמא א"א את א"ל פנויה אני א"ל שמא קיבל בך אביך קדושין וכו' הרי דחיישינן להכי ודוחק לומר משום איכא לברורי לבד הוא דלא סמכינן אחזקת פנויה לכן שאל את פיה אתד"ק. הצעתי דבריו אלו לפני הת"ח פה יצ"ו והשיב צורב א' ידי"נ הגדול הרב החריף מוה' יוסף קליין נ"י עפ"י החקירה שחקר הפמ"ג ביו"ד דא"ר להטות לישראל נאמר ולא לב"נ וכן העלה בתסובת חתם סופר ביו"ד סס"י וכו' יעו"ש. א"כ ה"נ ע"ש דבתר חזקה לא אזלינן בב"נ: (הג"ה מבן המחבר) וכ"כ בספר פרי תואר סי' צ"ט דחזקה ילפינן מנגע ולישראל נאמר ולא לב"נ ועי' בנוב"י מ"ת חאה"ע סי' מ"ב ופמ"ג בשושנת עמקים ולי נ"ל להעיר האבות דקיימו התורה ואי אמרינן דלא יצאו מכלל ב"נ איך אכלו בשר שמא במקום נקב שחיט וצ"ע):

לפי"ז קודם מתן תורה גם הר"ת מודה להרב מנחם דלא מוקמינן אחזקת פנוי' וחיישי' שמא קדשה אביה וכו' ואף דקיימו האבות כל התור' כולה מקודם שניתנה היינו לחומרא בלבד כמ"ש הפ"ד ודפח"ח:

ולע"ד נראה בפשוט דהא פלוגת' דהר"ת והרב מנחם מיוני בתו' קדושין מ"ה הוא רק אי חיישינן שמא יקדש כמו דחיישי' שמא ימות למ"ד או לא אבל שמא קידש הא מסקי תוס' שם בהדיא גם לרבינו מנחם לא חיישינן כמו דלא חיישינן שמא מת לכ"ע וא"כ הא לכ"ע קשיא הא מימרא דר"ש ב"נ בסוטה יו"ד הנ"ל גם להר"מ גם להר"ת ומה חייש

יהודה שמא קדשה אחר על ידי אביה וע"כ צריך לומר דרשב"נ לא ס"ל כשינוי דרבא בגיטין כ"ח לחלק כנ"ל אלא ס"ל איהו כשינוי דאביי שם דמדמה שמא מת לשמא ימות ופליגי תנאי בי' וקיי"ל כר' יוסי דחיישינן שמא ימות וכן שמא מת וה"נ שמא קידש ורבא דמחלק התם דלשמא מת לכ"ע לא חיישינן לא ס"ל כדרשה דרשב"נ בסוטה שם אלא כר' אלכסנדרי שם דדרש מקום שצופית כל עינים לראותו או כר' חנן א"ר מקום הוא ששמו עינים וכו' כנ"ל:

נאם ידי"נ החותם בברכה ודש"ת אוה"נ הק' יהודאסאד:

תשובה קיג

ד' עמו גבור החיל. הוגה בתורה יומם וליל ה"ה ידי"נ הרבני המופלג מורג חרוץ ושנון חריף ובקי משנתו נקי כש"ת מו"ה קלמן ווייס נ"י בעיר פ"ב יע"א:

גי"ה קבלתי וע"ד התורה שהקשה על הגאונים ברא"ש ריש פסחים דאין המפקיד חייב לבערו כיון שאינו ברשותו ומ"ש דנפקד חייב לבערו הא אינו שלו ע"י קבלת אחריות דגורם לממון לאו כממון דמי עד דמטי' זמן איסורי' ואז התורה אסרה בהנאה ואין בו דין ממון מהי תיתי לן דעשאו הכתוב כשלו דבר שלא היה מעולם שלו ומצד איסור הנאה ואפקעתא דמלכא פקע מן הנפקד חייב אחריותו כמו אינו הפקירו המפקיד לאחר שהפקירו לזה. ושוב מצא מעלתו הערתו זו בס' מקור חיים ססי' תמ"ח בהשגתו על הדין חדש של תשוב' הנוב"י ולא הונח לו למעלתו בתירוץ המקו"ח דרחמנא אח אחשבי' חמץ גמור גבי' ב"י וב"י דמ"ש האיכא סברא לחלק בי' הבעלים עצמם שכבר היה שלהם מעיקרא וכנ"ל:

ובמח"כ תורתו העלים עין מסיום דברי המקו"ח הנ"ל שכ' וז"ל ועוד ניהו דהוא חמץ הפקר [ר"ל אף את"ל לא עשאו הכ' כשלו להנפקד א"כ ה"ל הפקר ע"י אפקעתי' דמלכא שאסבה": וכסברת מעלתו הנ"ל לחלק] כשהוא מונח ברשותם חייב לבער כדמוכח מהירושלמי הנ"ל וכו' ע"כ. וגם אפילו הפקירו המפקיד עצמו אחר אשר הפקידו לזה ופקע מיניה חיוב האחריות ואינו שלו כלל אפילו גורם כממיו לא הוי עובר עליו זה שהוא מונח ברשותו והא דבעינן דוקא קבלה אחריות לעבור עליה בב"י וב"י היינו בחמץ של נכרי דוקא דקרא מיעטי' לך וכו' אבל אתה רואה של אחרים וכו' ושמעינן ליה הכי מקרא ולא ימצא ופירש רש"י בפסחים ה' ע"ב ת"ל לא ימצא אסר לו הטמנה שאף הוא בכלל מציאה ואסר לך של אחרים דהכא לא כתב לך עכ"ל גזה"כ הוא כך דהנפקד שהוא מצוי אצלו עובר בלא ימצא אף שאינו שלו והה"ד נמי לפי"ז אחר שהפקירו המפקיד כיון שמונח ברשותו ומונח אצלו ולא החזירו לבעליו קודם זמן איסורו ועל המפקיד הוא

בעודם ראשונים קפיד קרא לא יראה לך דימצא בעינן שלך וברשותך וכיון שהפקידו אצל ישראל חבירו נמי הרי אינו בידו וברשותו לבערו. והנה אינו רואה ואינו מצוי אצלו אינו עובר המפקיד זה נ"ל כוונת דעת הגאונים הנ"ל וארוך: וזה נ"ל טעם דברייתא פסחים ה' דנקט לשון לא יקבל ישראל פקדונות מן הנכרים ולא נקטו נמי לא יתן ישראל פקדונות לנכרים דומי' דלא יטמין אמנם לגאונים הנ"ל ניחא דשפיר רשאי ליתן פקדון באחריות נכרי ואין המפקיד עובר ודו"ק וכן משמע לי לשון התוספת פסחים דף נ"ח ע"ב וז"ל בשעת הלואה נמי יש לנו לחושבו כאילו הוא שלו לעבור בלא ימצא וכו' דייקא ולא כתבו בלא יראה וגם לא כתבו שלו הוא אלא כאילו הוא שלו לעבור בלא ימצא דייקא דלא כתיב ביה לך ולא בעינן שלו ממש כנ"ל ועי' תוספת ב"ק דף נ"ו ע"ב סוף ד"ה פשיטא ובתשו' בית אפרים חא"ח סי' מ"א וע"ד המג"א סי' תקפ"ו בהשגו על הב"ח יעיי' חתם בתשובת סופר על א"ח ס"י:

והנה לכאורה גם דקיי"ל גורם לממון לאו כממון דמי היינו ממון ש"פ מיהת גורם לממון כפחות מש"פ הוא דלאו ממון הוא וגניבה וגזילה ורבית ואונאה כתב ה"ה והסמ"ע רה"ל גניבה ורה"ל גזילה דח"ש אסור מה"ת לרי"ו דקיי"ל הכי ה"נ פחות מש"פ בממון אסור מה"ת כדין ח"ש באיסורין ולפי"ז קשה מאי פריך ש"ס בפסחים דף ה' ע"ב על בעירו חמירא וכו' למ"ד גו"ל לאו כמ"ד וכו', ות"ל משום ח"ש [ועי' תוספת ורשב"א גיטין י"ב אי חל הקדש על פחות מש"פ]:

[ואולם ר"ש לטעמיה דס"ל באיסורין כ"ש למכות ה"נ בממון ס"ל ח"ש בממון גורם לממון כממון דמי אלא דא"כ גם בכ"מ הל"ל לר"ש גם פחות מש"פ הוי ממון ולא משמע כן בכל הש"ס ומתניתן בב"מ חמשה פרוטות הן וכו' ליכא דפליג עלה ועכ"ל משום ממונא מאיסורא לא ילפינן] אמנם הח"ץ בתשו' סי' פ"ח והמ"ל פח"י מהל' שבת וצל"ח ריש ביצה ועי' מג"א סי' תמ"ב חקרו דאיסור בל יראה ליכא בח"ש א"נ איתא י"ל דנפ"ל מלא ימצא וזהו באמת תי' הש"ס ת"ל לא ימצא לרבות אפילו ח"ש והה"נ גורם לממון כנ"ל ופשוט י"ל תי' הש"ס בחמץ גלי קרא לא ימצא דלא תליא בדמים רק כזית בכמות אף דלא ש"פ עובר וא"כ קשה מאי פריך תו לר"ש גו"ל כמ"ד לא ימצא ל"ל ות"ל אפילו אינו ש"פ ולא גו"ל הוא נמי עובר קמ"ל:

והנני חותם בברכה כא"נ ונפש אוה"נ הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קיד

לי"נ הרבני החרוץ גדול המופלג ושנון ירא שלם כבוד מו"ה דוד צבי עהרענפעלד יצ"ו:

ע"ד הקושיא למהרש"ק מובא במחהש"ק סי' תמ"ח דאי גוי לגוי אין עושה שליח א"כ כיון דרוצה משום שליחות ואין שליחות לגוי ה"נ אין חצר לגוי קונה א"כ מאי פריך הש"ס בע"ז דף ע"א ע"ב ותקני ליה כליו הרי כליו מטעם חצר ורשות הוא עכ"ד ויפה הקשה:

ונ"ל לתרץ בה' אנפין א' מאי דפשיטא ליה דכליו משום חצירו ורשותו הוא לא ידעתי מנ"ל הא וז"ל הרמב"ם רפ"ד ממכירה כליו וכו' קנה לו וכו' וה"ז כמו שהגביהן או כמו שהונחו בתוך ביתו וכו' א"כ אי ה"ל כהגביהן ה"ל כידו ממש ופריך הש"ס שפיר הא חדא:

ב ראיתי באס"ז ב"מ דף ט' דמקשה מאי פריך הש"ס חצר מהלך לא קני דלמא כליו של אדם עדיפי מחצר ותירץ דס"ל לש"ס דשוים הם לדין חצר דמהלך לא קנה גם בזה יעו"ש וא"כ דוקא לענין זה שוים אבל בכ"מ נקטינן דכליו עדיפי מחצר ועפ"ז ישבתי תמי' קצה"ח על הש"ך סי' ר"ב סק"ב דחצר קונה דוקא אם כבר הוא חצירו והקשה קצה"ח מש"ס דב"מ דף ט' הנ"ל דמשני בכפות אלמא מהני עכ"פ בכפות אע"ג שבאים בב"א ונ"ל עפמ"ש האס"ז הנ"ל ניחא די"ל בזה עדיפי כליו מחצר ומהני בכליו גם בב"א ולק"מ הא תרתי: ג נ"ל אף דאין קנין חצר לנכרי מכל מקום לענין מי שפרע איכא ועי"ז ממילא אינו חוזר בו ואם אינו חוזר הרי שפיר קם ליה למפרע קנין חצירו כמו דשלב"ל דלא קנה דוקא אם חוזר בו הוא הא תלתא:

ד הנה דעת ה"ה אליביה דהרמב"ם רפ"ד ממכירה הוא דמשיכה קונה דוקא בכליו של לוקח עי' לח"מ שם וכ"כ הרמב"ן בב"ב פ"ה בשם י"מ עי' ב"י ח"מ סי' ר' וק"ל טובא מסוגיא דע"ז ע"א הנ"ל דאמר מדמשכי' נכרי קני ומשני אי דכייל ורמי למנא דישראל ה"נ וכו' הרי בהדיא דכה"ג נמי קני ונ"ל דעה הנ"ל ס"ל דוקא אי כליו לא קני ברשות מוכר להאמת ההנ"ן משיכה כן דשוים הם משיכה וקנין רשות וכמ"ש הלח"מ הנ"ל דין ה' ע"ש וא"כ הכא ס"ד דש"ס דכליו קונה ברשות מוכר וההנ"ד משיכה נמי ופריך שפיר ותקני ליה כליו דמאי אמרת אין קנין חצר לנכרי א"כ הה"נ משיכה דלא קנה והדר מוכח לה שפיר דמשיכה בנכרי לא קנה הא ארבע:

ה י"ל לרבינא בב"מ דף ע"א ע"ב דזכי' מדרבנן אית ליה לנכרי ודאי לק"מ אלא דמסיק ש"ס שם דליתא לדרבינא ומשום דל"א לכלל שליחות אמנם לגירסת תוספת בכתובות י"א ובאס"ז ב"מ ע"א של דזכי' מדאו' אית ליה קאמר רבינא נ"ל אף דמסיק דבדותא הוא היינו רק מדאור' ליתא אבל מדרבנן גם למסקנא יש לו זכי' ואם כן פריך שפיר דתו לאו

דמי יי"נ הוא כיון דמדרבנן קני' מקודם דנסכי' ומכ"ש דמייתי בסתם יינם דרבנן כנ"ל:
נאם הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קטו

שלמא רבא וחייא אריכא ובריות גופא לאהובי הרב הגאון אמתי נזר ישראל וקדוש וצדיק נשגב ובנש"ק כקש"ת מוה' שלמה זלמן אולמאן ני' האב"ד דק"ק מאקא בעהמ"ח ספר יריעות שלמם:

גי"ה קבלתי וכו' ועתה אבוא על ד"ת קושית הדר"ג רו"מ ני' במכתבו אלי והוא זה דבמקום ביעור חמץ שתקנו רבנן ה"ל לתקן עדיפא שלא לבערו רק להקדשו לזמן למ"ד בנדרים דף כ"ט בסוגיא דבר פדא דפקע בכדי בתשלום הזמן ולא שייך גזירה דלמא אתי למיכל מיניה דהא הקדש בדילי מיניה. וגם שמא לא יקדישנו בלב שלם לא שייך דהא ל"ל פסידא כיון דפקע בכדי בתשלום הזמן אחד"ק:

ולענ"ד הרבה תשובות בדבר והנני פירטם אחת לאחת: א דגם חמץ של הקדש כל זמן דלא הגיע ליד גזבר והמקדיש אינו חייב באחריותו נהי דבל יראה ליכא בשל גבוה מ"מ כיון דבידו לבערו אינו ראוי להשהותו שצריך לקיים עשה דהשביתו כמ"ש הפ"י בהדיא בפסחים מ"ו ע"ב בסוף ד"ה בפי' רש"י לא זהו חמץ וכו' ובתרומת חמץ יעו"ש והוא אמת ונכון. [ועי' שאגת אריה סוף ס' פ"ח העלה כן בשל נכרי וקיבל הישראל עליו אחריות משש ולמעלה. אבל בלא אחריות לא וזהו דלא כהני]:

ב עדיפא אמינא הא מייתי הר"ן ריש פסחים בשם הספרי דדרשינן לא יהיה לך בטל בלבבך דביטול בלב סגי. ומינה דביטול משום הפקר נגעו בה שיהי' בלבו כעפרא ולא חש ליה אם יקחו אותו אחרים ומניח על פתח ביתו. משא"כ בנועל דלת בפניו שלא יטלוה כל מי שירצה הרי לא בטלו בלבו שיהיה כעפרא והפקר ובל יראה נמי איכא א"כ אם יהיה כל אחד מקדיש חמצו לזמן. בע"כ יהי' צריך לשומרו אף שאין חייב באחריותו אם נאבד ההקדש מ"מ פשיטא הוא דאסור להפסיד ולהזיק דהקדש מן התורה וק"ו היא מתרומה דכתיב ושמרתם וכו' וצריך בע"כ לשמור אותו שלא להניחו על פתח ביתו בחוץ אבל נועל בפניו שלא יטלוהו כדבר ההפקר א"כ לא מקרי בזה בטל בלבבך. ומלבד זו שמבטל מצות תשביתו אלא גם בבל יראה לך עובר עליה והא דרי"ה בפסחים מ"ו בתרומת חמץ אמר לא זהו חמץ שמוזהרין עליה בב"י וכו' ע"כ התם דוקא לפי שהדבר ספק אם יבא כלל לידי חימוץ לא קפיד רי"ה וכמ"ש הפ"י הנ"ל לענין תשביתו ע"ש. והכי דייק גם לישני' דרי"ה לא זהו חמץ וכו' ולא אמר על חמץ זו אין מוזהרין עלי' וכו' אבל כוונתו לפי שלא זהו חמץ בודאי ומינה דבודאי חמץ שהוא מקדש לזמן ומחזיקו

בביתו. גם לתא דבל יראה איכא. ומכ"ש לשיטת הרמב"ם דס"ל מדין פשיעה לא אמעיט הקדש מדין שומרים ולדעת בה"ג ברא"ש ריש פסחים גם משום אחריות פשיעה עובר בב"י וב"י בחמץ ועי' שאגת אריה ס' פ"ח כתב כן בחמץ נכרי כנ"ל:

ג נ"ל הא דחמץ של הקדש בדילי מיניה בפסחים וי"ו זהו רק בהקדש של יחיד דבדילי מיניה כולי שתא אם יתקנו שלא יבערו מביתו אלא שכל ישראל יקדישו כל א' חמצו וישאר בביתו ודאי לא בדילים מיניה ואתי למיכליה כיון דלא יצא מרשותו עדיין וכ"ע רגילי ביה לא מדכר חד לחבריה שלכל א' וא' יש לו חמץ משא"כ בשל יחיד לבד: ד' ועוד בלא"ה בהקדש לזמן ממ"נ אי מעכבו אצלו כל משך זמן הקדשו א"כ למה הקדישו כלל ע"כ מוכרח מלתא רק כדי להפקיר מעצמו איסור בל יראה וב"י קרא עלי' שם הקדש רק לזמן וכדי שאחר עבור הזמן ישאר שלו דהקדש פקע בכדי ואין לך הערמה גדולה יותר מזו. והרי התב"ש בחי' לפסחים פרק כ"ש אוסר מכירות בהמות אוכלי חמץ לעכו"ם משום בדאורייתא אסור הערמה ואף להחולקים עליה התם הגאון במקור חיים וסייעתי' היינו במכירה גמורה בהחלט דוקא אבל הקדש לזמן כה"ג שיפקע בכדי ודאי אסור הערמה כזה לכ"ע אלא א"כ מוציא ג"כ מרשותו לרשות הגזבר דלא מוכחא מלתא דהערמה כ"כ וכיון שמוסרו לגזבר הקדש לזמן הוא כמו מתנה להדיוט שמקבל דמי מחירו כנ"ל. ועי' במג"א סי' תמ"ח מדין מתנה לזמן ע"מ להחזיר בלא תולה התנאי ע"מ באמת מותר מדינא ועוד עי' בתה"ד סי' ק"כ:

ה נ"ל הרי גם ביטול פליגי ביה הב"י סי' תל"ד עם הר"ן ריש פסחים אי מהני ע"י שליח או לא. אבל הקדש פשיטא ליה למהרי"ט בתשו' ח"א סי' קכ"ז דא"א להקדיש ע"י שליח משום מילי לא מימסרן לשליח אבל ביעור מעשה הוא איתא ע"י שליח ג"כ אם אין האיש בביתו לכן לא סגיא בתקנה להקדש כנ"ל. ובהציעי קושייתו הנ"ל לפני הת"ח דפה יחי' השיב אחד מהם די"ל ביעור היא מעשה לא משתלי מידי דרמי עלי': מה שאין כן להקדיש הוא רק דבור משתלי בנקל להקדישו קודם זמן איסורו ושוב ביום טוב אז אסור להקדיש משום שבות. וגם אין מועיל אז חדא בתר זמן איסורו הרי אינו ברשותו להקדישו ועוד הרי לא חל איסור הקדש על חמץ ויעבור ממילא בבל יראה וב"י וגם אתי למיכליה אבל ביעור לא בדק בי"ד יבדוק תוך המועד כמתניתן בפסחים י"א ע"ב וגם תירוץ זה נכון הוא לענ"ד. ומעכ"ת הדר"ג נ' יבחר הנאות ויודיע לי:

ידי"נ ואוה"נ בלונ"ח הק' יהודאסאד תשובה קטו:

שנית אמרתי לעורר את האהבה אהבת האמת בשעשועי דאו' דטבין. הנה ראיתי בספרו היקר אשר כבדני ספר יריעות שלמה ליו"ד סי' ס"א הניח בצ"ע על הרמב"ם פי"ב

מתרומות הלכה ט"ז דיליף טוה"נ בתרומה לבעלים הוא מקרא איש את קדשיו לו יהיה. ובגמרא חולין קל"א ילפי' לי' מדכתיב ביה נתינה עכ"ד. והדר"ג ני' ביקש מאתי לעיין בצ"ע הלזו והנני לרצונו: הנה בירושלמי מסכת דמאי פ"ו איתא פלוגת' ריב"ח וריו"ו דלריו"ו אין אדם נותן מעשרותיו בט"ה דקרא קדשיו לו יהיו אינו אלא ליתנם לכל כהן שירצה ולריב"ח נפ"ל מקרא זה דנותנם בטוה"נ שאמר ישראל לישראל הילך סלע זה והן המעשרות לבן בתי כהן מותר וכו' הובא בחי' מהריט"ט אלגאזי על הל' בכורות דף ל"ג ע"א מדפי הספר ע"ש והרמב"ם פסק פי"ב מתרומות הלכה כ' כריב"ח דמקבל טוה"נ א"כ פשיטא לדידיה דשפיר הוצרך הרמב"ם גם להאי קרא קדשיו לו יהיו דאלו מקרא דבגמרן נתינה כתיב בהו שמעינן רק טוה"נ זו ליתנם לכהן שירצה וא"ש הרמב"ם לטעמי"ה. וגם להאידך מ"ד בירושלמי הא ניחא ליה טפי האי ילפותא מקדשיו לו יהיו דרכו דרמב"ם בכ"מ למינקט דרשה היותר פשוטה כמו בפ"ז מתרומות הלכה ג' שבק ילפותא דבגמרן ומייתי ילפותא דירושלמי יע"ש וכ"ש בזה דרי"ו וריב"ח דרשי מהאי קרא והוא גם כן בספרי פ' נשא. וזהו עיקר דרשא אבל א"צ לזה דרמב"ם לטעמיה מיה' ניחא. שוב באותו סימן הנ"ל הניח הדר"ג ני' בצע"ג סוגי' דפסחים דף כ"ג והרי תרומה וכו' ותנן מערבין וכו' ומתרץ שאני התם דא"ק תרומתכם וכו' ותמה מעלתו מאי פריך הש"ס כלל הא את"ל אסבה"נ לישראל האיך שייך ביה נתינה והאיך שייך לומר טוה"נ לבעלים והאיך קאמר קרא ואיש את קדשיו לו יהיו וכו':

ולענ"ד אשכחן פתרא וניחא דהא חזינן בירושלמי פ"ו דדמאי הנ"ל דגם השתא להאמת דתרועה לזרים מותר בהנאה מקרא תרומתכם שלכם יהיה. מ"מ איכא למ"ד דלבעלים אסור ליקח סלע בטוה"נ. ולא שרי ליה ליהנות בזה כ"א ליתנם לאיזה כהן שהוא רוצה לבד. ואחר מצות הנתינה דקיים היא דמותר בהנאה לזרים א"כ גם למ"ד מותר ליקח סלע בטה"נ מקרא את קדשיו לו יהיה הנאה זו דוקא ומשום דקיי"ל טוה"נ אינו ממון אפילו טוה"נ זו ליקח סלע כפירש רש"י פסחים מ"ו ותוספת ב"מ וי"ו אבל הנאה אחרת ליהנות מגופה של תרומה קודם הנתינה ודאי אסור לבטל מצות נתינה והנאה זו ליקח סלע בטוה"נ וכו' נמי דשרי לדידן זהו להאמת דגלי לן קרא תרומתכם שלכם יהיה אחר נתינה מוקמינן נמי קרא איש את קדשיו לו יהיה כריב"ח דלוקח סלע בטוה"נ נש נמי שרי קודם נתינה אבל אי לאו קרא תרומתכם ודאי תרומה לזרים אסבה"נ לר' אבוהו מלא יאכל קדש וקרא קדשיו לו יהיה וקרא נתינה כתיב ביה הוי מוקמינן רק כאידך מ"ד דאתי שהוא יכול ליתנו לאיזה כהן שירצה ואינו כהפקר אלא מצות נתינה עלי' ותלי' בדעת הבעלים ואדרבה עפ"י הני קראי נ"ל עדיפא קשיא קושית הגמרא בפסחים כ"ג

מדאיצטרך הכי קראי נתינה וגם את קדשיו לו יהיה להתיר לו בו טוה"נ ע"כ דזולת זה אסבה"נ אחרת משום זר לא יאכל קדש אף אסבה"נ במשמע וכר' אבוה ואמאי מערבין בתרומה כנ"ל ולק"מ. וגם הסוגיא דנדרים דמייתי ליה הדר"ג לסיועי' מקונם כהנים נהנים לי נוטלים בע"כ דף פ"ה שם נ"ל התם ה"ט לפי שבנדרו ביטל מצות נתינה ונדר חל על מצוה לבטל אבל אם התורה אסרה בהנאה ע"כ הנתינה למצוה דשרי' קרא ה"ט לפי דמצות לאו ליהנות ניתנו ודוקא הוא יתן לאיזו כהן שירצה מצוה והארכתי כבר בתשוב' א' בכל אסבה"נ מהו למצות לכתחלה דפליגי ביה מהרש"ל ביש"ש והמח"א ובמ"ש תוס' פסחים כ"ג ואגב עמדתי על מ"ש הרמב"ם פ"א מבכורות הלכה ט"ו ויראה לי שהבכור נותן לכל כהן שירצה עכ"ל וכתב הכ"מ וז"ל נראה לי דהיינו לומר דטוה"נ לבעלים עכ"ל וצריך ביאור למה תולה דין זה ביראה לי ע"כ שאינו מפורש בגמרא ונ"ל לפי דבבכורות דף כ"ז ע"א מפרש תנא דברייתא ובכולן תרומות ומעשרות דוקא טוה"נ לבעלים שהן קדה"ג לא גזרי בהו רבנן וכו' אבל בכור ומתנו' גזרינן אתי למטעי אתחלי קדושתא אד' זוזי כו' אסור בהו טו"ה דממון ליקח סלע. לכן כתב רמב"ם יראה לי וכו' ר"ל טוה"נ כדי בלא ממון ליקח סלע. גם בבכור יש לבעלים ליתנו לכל כהן שירצה הוא [א"כ יש לחלק בין בכור למעשר בכור לכ"ע טוה"נ אינו ממון משא"כ מעשר ותרועה טוה"נ דממון ר"ל לקיחת סלע י"ל ממון הוא שפיר פליגי ביה לכן בכור ספק. פסק הרמב"ם ת"כ אין מוציאין מידם אלא בתוס' ב"מ וי"ו ע"ב ובגמרא שם מדמי מעשר לבכור וצ"ע] ובפי"ב מתרומות הלכ' כ' כתב הרמב"ם גם בכור ומתנות יש בו טוה"נ דממון כתרומה והוא נגד הש"ס דבכורות כ"ז הנ"ל ועי' טור וב"י ביו"ד של"א מזה וגם עכ"פ סותר הרמב"ם א"ע דא"כ מאי ויראה לי וכו' שכתב בפ"א מהל' בכורות הנ"ל שוב מצאתי במהרי"ט אלגאזי דף ל"א ע"ג וע"ד ודף ל"ב ע"א וע"ב העיר בקצת דברינו מיהת הרמב"ם תמוה וצע"ג [ובהגיע דברינו אלו ליד הגאון מוהרש"ז נ"י הנ"ל רצה להצדיק קושייתו בקצת וזה אשר השבתי לו שנית אבל מ"ש הדר"ג נ"י ותלי' ליה בקראו או מקדשיו לו יהיה נפקא גם בכור בכלל הוא דטוה"נ לבעלים משא"כ לטעם נתינה כתיב בה בבכור הא לא כתיב נתינה עכ"ד קדשו. ולענ"ד נראה לפמ"ש הרא"ש שלהי מסכת בכורות אין ליתן לכהנת בכור בהמה ולא פדיון הבן כו' דפשיטא כל היכא דכתיב אהרן ובניו אמרינן כחן ולא כהנת ובפ' במדבר סיני כתיב ונתת הכסף לאהרן ולבניו [בראש מייתי קרא שאחריו ויתן משה את כסף הפדוים (העודפים הוא ט"ס) לאהרן ולבניו וצע"ק דהל"ל טפי מקרא המוקדם] ואתקש להדדי בכור אדם ובכור בהמה כו' עכ"ל. א"כ כתיב גם בבכור נתינה דאתקשו ותמיה' המ"ל רה"ל בכורים ע"ד הרא"ש בהיקש זה הנ"ל ישבתי

במקומו עוד בימי חורפי בס"ד. הא חדא ועוד הא בקרא קדשיו לו יהיה סיים קרא ואיש אשר יתן לכהן לו יהיה. הרי גם התם כתיב נתינה ואכולהו קאי האי לשון נתינה ועי' בספרי פ' נשא]:

והנני חותם בברכה כנפשו הטהורה ונפש ידידו ואוהבו הנאמן דבוק מאח הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קיז

חייא אריכא ובריות גופא ושלמא רבא מאלקי רבא לגברא רבא ה"ה ידי"נ ורב חביבי הרב המאה"ג פ"ג חרוץ עצום וצדיק מופלג בנש"ק מוה' מרדכי קאטה נ"י הדיין מומחה ורב"ד דק"ק נייטא יע"א:

נעימות בימינו קבלתי יום אתמול ולעשות רצונו חפצתי ע"ד הנבלה אשר עשה פ' וכהן חלוף הוא בעירו שמה וכו' ומה שיהיה לאל ידינו לעשות לבקשת פרו"מ בענין זה חנני לרצונו בעזה"י:

וע"ד התורה אשר העלה בכחו לתמוה לטעם הר"ן ריש פסחים דטעם התורה לעבור בב"י משום שמא יבא לאהלו. קשה קו' הפ"ח א"כ למה מהני ביטול. עוד הוסיף פרו"מ לתמוה לתוס' דף ד' ביטול מטעם הפקר ומנ"ל דהפקר גמור אינו עובר בב"י כיון דה"ט שמא יבא לאכלו א"כ דוקא של גוי ושל גבוה מיעטי' קרא לך שלך אי אתה רואה וכו' דלא שייך בהו שמא יבא לאכלו משא"כ אחר שהפקיר חמצו אין מוחה בו מלחזור ולאכלו עדיין אית בי' בל יראה וגם בקושיא זו כבר הקדימו הפני יהושע דף ה' ע"ב והעלה דה"ט דמיאן רש"י בטעם התוס' ביטול מטעם הפקר דהפקר גופי' נמי לא אימעט מקרא דשל אחרים ובלא טעמא דהר"ן נמי אלא משום עכו"ם דוקא וכן של גבוה שאין יכול לבערו לפי שיתחייב לשלם הוא דמיעטי' קרא משא"כ של הפקר דיכול לבערו והניח שיטת תוס' בצ"ע:

ולענ"ד נראה כיון דהפקר אסור לחזור בו משום נדר כמ"ש הרמב"ם פ"ב מהל' נדרים והב"י בא"ח סי' תל"ד אא"כ בתורת זכיה מן ההפקר א"כ ודאי מיבדל בדיל מיניה לא חששה תורה בשל הפקר דלמא אתי למיכל מיני' ושפיר ממועט מקרא לך אבל אתה רואה כל שאינו שלך אלא דהפקר ודאחרים. ועוד עדיפא נ"ל הרי גם על מ"ש הר"ן דה"ט דבדיקה שהצריכו חכמים ולא סגי להו בביטול דשמא יבא לאכלו גם אחר הביטול משום דלא בדילי' מיניה כול' שתא ואית ביה כרת סיים הר"ן ע"ז וז"ל ואפשר שמפני טעם זה החמירה תורה בו לעבור עליו בב"י וב"י עכ"ל. כוונתו משום דלא בדילי' מיניה כולי' שתא חששה תורה שלא יבא לאכלה לכן הצריכה תורה לבטלו בלבו ואם לאו הוא עובר

בלא יראה ועי"ז שמבטלו הרי בדיל מיניה ובודאי לא יבא לאכלו דז"ל הרמב"ם פ"ב מחמץ ומצה שיבטלו בלבו ויחשוב אותו כעפר וישים אל לבו שאין ברשותו חמץ כלל והרמב"ם מפרש כן כוונת הספרי פ' ראה דמייתי ליה הר"ן לא יראה לך בטל בלבך ר"ל לא יהיה נראה בלבבך כאילו הוא דבר בעולם אלא עפרא בעלמא וכמ"ש בתשובת חתם סופר סי' שט"ז אלי כתוב בד"ה וליישב וכו' ובודאי ע"י ביטול בלבו יפה ומכ"ש הפקר גמור שעושה לקיים מצות התורה לא יראה לך הרי בדיל מיניה הוא בזה ולא חיישינן בי' מדאו' יותר שמא יבא לאכלו כמו בשאר כל איסורים אלא חכמים הם חששו שמא ימצא חמץ בפסח ויבא לאכלו שכבר שכח מעשה הביטול שמיום ערב פסח ע"י שלא בדיל מיניה כולי' שתא והצריכו ג"כ בדיקה לסייג ותו לק"מ. ועוד נ"ל כיון דמרבינן מקרא בפסחים ה' ע"ב ודף כ"ג ע"א תרי לך כתיבי למעט של אחרים אפילו נכרי שכבשתי' תחת ידך וממונו כממונך היינו מלא ימצא לך ר"ל אפילו שהוא אצלך מצוי מ"מ לך דוקא בעי ולא של נכרי כמבואר ברש"י ותוס' דף ה' א"כ שפיר שמעינן מזה גם של הפקר אימטט דנכרי שכבשתו ממונו כממונך נמי לא יתחייב לשלם כמו בשל הפקר ולא חיישה תורה בו שיבא לאכלו וכ"ש בשל הפקר דבדיל מיניה נמי לא חייש ביה ובזה מתורץ גם הצע"ג שהניח מעלתו לתי' א' דתוס' ריש פסחים דה"ט דבדיקה שמא יבא לאכלו וכיון דלא בדילי מיניה אמאי בחמצו של גוי סגי במחיצה י"ט בפסחים דף ו' ניחוש נמי שמא יבא לאכלו כמו בישראל ויהיה צריך בדיקה לבערו דוקא ולמ"ק דרש"י פי' דף א חמצו של נכרי המופקד אצלו ולא קיבל עלי' אחריות דמותר להשהותו עושה לו מחיצה בי"ד משום היכר שלא ישכח ויבא לאכלו וכו' היינו בנכרי שלא כבשתי' ליכא חששא שיבא לאכלו להדיא בשגגת איסור חמץ בלבד כדחיישינן בשל עצמו משום דהא ודאי יצטרך לשלם להנכרי אלא דשמא ישכח שהוא של הנכרי כיון שאין עליו לשומרו שהרי לא קיבל עלי' אחריו' ויאכלנו ע"ד שהוא של עצמו לכן עושה מחיצה בי"ד וכופה עלי' כלי ביו"ט משום היכרא דייקא שעי"ז יזכור שהוא של הנכרי ולא יאכלנו ובהכי סגי להיכרא וא"צ לבדוק אחריו ולבערו אבל חמץ של נכרי שכבשתו תחת ידך דהוי ממונו כממונך וא"צ לשלם לו באמת חיישי' שמא יבא לאכלו, אף שיזכור ע"י מחיצה או ע"י כפיית כלי דהוא של הנכרי שכבשתו כמו דחיישינן בשל ישראל עצמו ובאמת צריך לבדוק ולבערו דוקא מדרבנן ולא סגי ליה במחיצה י"ט כנ"ל: איברא בהדיא כתב הטור והש"ע א"ח סי' ת"מ וז"ל אם אינו חייב באחריותו אינו חייב לבערו אפילו אם הגוי כבוש תחת ידו ושרוי עמו בחצר וצריך לעשות מחיצה וכו' ונ"ל הטור וש"ע באמת ס"ל עיקר כתי' ב' דתוס' בריש פרקין וה"ט בשל נכרי כיון דאינו עובר עלי' בב"י מה"ט

גם רבנן לא הצריכו בדיקה אלא שמא ישכח דשל נכרי הוא ויאכלנו צריך היכרא וסגי מה"ט במחיצה כנ"ל שוב אחר שכתבתי זאת מצאתי שהב"ח עמד ע"ד הטור הנ"ל ותירץ כנ"ל דמה"ט חמץ דנכרי א"צ בדיקה משום דלא עובר עלי' בב"י וכו' והפמ"ג באשל אברהם אות פ' דחה דהתינח לתי' ב' דתוס' בריש פסחים משא"כ לתי' א' והניח בקושי' יעו"ש. ולענ"ד נראה נכון ברור כמ"ש לתי' א' דתוס' ע"כ לחלק כנ"ל:

והן מילתא אלבישייהו יקירי אמרתי להעתיק ולהציע פה גרגיר אחד מתוק מה שנודע לי מחידושי מרן הגאון מוהר"ם בנעטה זצוק"ל בפסחים דף כ"ג ע"א הקשו תוס' בד"ה שאני התם דכתיב לך שלך תהא. ותימא לחזקיה לא לכתוב לא יאכל ולא לבעי לך ובדף ה' ע"ב הקשו הר"י מאוריליניש דהכא ממעטי' גבוה ואחרים מחד לך ושב במנחות גבי חלה מצריכינן תרי עריסותיכם חד למעוטי גבוה וחד למעוטי נכרים דפטור מן החלה וכו' ובדף מ"ח הקשו תוס' למ"ד דס"ל הואיל אי בעו מיתשל עלה היאך דרשינן מלך שאינו עובר על חמץ של גבוה הא אי בעי מתשל עלי' וה"ל כדידיה ותירצו כיון דנתחמץ שום אדם לא יפדנו וכו' ע"ש. והנה לפי"ז מתורצים שני קושי' תוס' הנ"ל הקושי' הר"י מאוריליניש מתורץ דבשלמא גבי חלה א"ל הואיל ואם לא כתיב אלא חד עריסותיכם הייתי ממעט עיסה של אחרים דפטור מחלה דבאחרים לא נוכל לומר דאי בעי איתשיל עלי' אבל גבוה מחויב בחלה דהואיל אי בעי איתשל עלי' ולהכי איצטריך תרי מיעוטי על אחרים ועל גבוה וגם הקו' של תוס' לחזקיה, לא לכתוב לא יאכל ולא לבעי לך מתורץ דהא קושית התוס' אם לא היה נכתב יאכל יהי' יתור המיעוט לך ולפי הנ"ל אם לא היה נכתב יאכל לחזקיה הי' חמץ מותר בהנאה ויוכל למיתשל עלי' ולא נוכל למעט אחרים וגבוה מחד לך כמו גבי חלה. אבל אם נכתב יאכל חמץ אסור בהנאה ונוכל למעט אחרי' וגבוה מחד לך דהא שוים הם כמו שלא יוכל למתשל על חמץ של אחרים גם על גבוה אינו מיתשל כתירוץ התוס' שם כיון שנתחמץ שום אדם לא יפדנו עכ"ל. ואם ירצה להשיב לר"י הגלילי דס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה למה לא מצריכינן תרי מיעוטי לדידיה על אחרים וגבוה נוכל לומר לר"י הגלילי באמת חד לך ממעט אחרים וחד ממעט גבוה והיתר הנאה גבי חמץ ממילא מוכחא דאם היה חמץ אסור בהנאה היינו יכולים למעט אחרים וגבוה מחד לך טפי דעת מהרש"א יש לפקפק ע"כ דברי הרב מרן זצלה"ה זיע"א:

ולענ"ד נראה תמיהת תוס' דף כ"ג הנ"ל לחזקיה מיותר חד לך בפשוט לק"מ דמ"ל לך למעט הפקר אתי לאפוקי מקושית הפ"י הנ"ל וקמ"ל דמהני ביטול מטעם הפקר היינו

כדרשת הספרי הנ"ל לא יראה לך בטל בלבך נאם ידי"נ ואוה"נ החותם בברכה ודש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קיח

ה' עמך גבור החיל. עוסק בתורה ועבודה יומם וליל. ה"ה אהובי ידידי חביבי תלמידי המיל"ח הבחור החתן תמים דעים מופלג ושנון י"א ומושלם שלשלת היוחסין מוה' אהרן ביכלער נ"י:

גי"ה קבלתי ונהניתי בד"ת שהעלית בטוב טעם ודעת השי"ת יפתח לבך ויאיר עיניך בתורתו הק' כרצונינו א"ס:

וע"ד מה שהעליתי לתרץ קושית התוס' על רש"י ריש פסחים טפ"י חקירת פרמ"ג בפתיחה לא"ח ח"ג סי' ז' גבי סוכה שסככה כשר מן התורה ופסול מדרבנן כיון שהזיד ועבר אדרבנן גם מה"ת לא יצא ה"נ בביטול חמץ כו': לא דמי דהתם גוף המצוה עשו חכמים תקנתם סכך זה דכשר מה"ת אמרו הם דפסול לכן לא יי"ח גם מדאורייתא משא"כ בחמץ דלא גרעו חכמים כלל בגוף המצוה הב הביטול דמהני מדאו' אלא הוסיפו עוד חומרא שצריך גם לבדוק ואם לא בדק עובר אדרבנן אבל הביטול כדקאי קאי כיון שביטל חמצו אינו שלו ולא עבר מדאו' אב"י וב"י דשלך אי אתה רואה אבל וכו' דבדיקה דדבריהם לא סמכוהו אקרא דתשביתו אלא די"ל כיון שעבר במזיד אתק"ח ולא בדק גלי דעתיה שגם הביטול שעשה אינו בלב שלם דחס הוא על חמצו ורוצה בקיומו הוא ממילא הוא עובר בב"י וב"י כיון דלא היה ביטול גמור כנ"ל לתרץ ולא היה כוונתך לזה במכתבך ועתה אהובי בני וחזקת והיית לאיש גבור חיל בתורה ועבודה ויראת ה' כל היום:

נאום הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קיט

למי כל חמדת ישראל איש חי ורב פועלים מקבציאל עוד ינוב בשיבה טובה עד ביאת הגואל ה"ה ידי"נ ורב חביבי הרב הגאון העצום סיני ועוקר הרים קש"ת מוה' שלמה זלמן אולמאן נ"י אב"ד דק"ק מאקאווא בעהמ"ח ספר יריעות שלמה:

מכ"ק קבלתי בשמחה ובטוב לבב עם ספרו היקר יריעות שלמה ונענתי ראשי לקבל ברכתו מלך טהור וקדוש ישראל הדר"ג נ"י אלי כתיב כן יברכהו השם יזכה עוד להפיץ מעיינותיו ע"פ תבל וללמד תועים בינה כאוות נפשו הטהור. ולהיות כעת היום הבעלי כיסין אין נותנין עיניהם בספרים ובעלי תורה עיניהם על בעלי הכיסין כי אין יכולת להם נשתהא עד שבאו למחיצתי שני ת"ח בעלי עושר ולקחו מידי את ספרו במחיר הקצוב באהבה וכו' ומאד שמחתי ונהניתי בד"ק במכתבו אלי ומה גם בד"ת שכבדני

במו חדשות אשר חנן אותו ה' בלמדו סוגי' דצלי קדר על שבתא דרגלא חג הפסח עבר מ"ש לתרץ קושית הרא"ם ומהרש"א לפי האמת למה כתוב בתורה מבושל במים לכתוב סתם מבושל גם קושית תוס' ב"מ סוף דף קט"ו כיון דמוכח דכ"א צלי אש ללאו אתי וקאי דוקא על נא ומבושל מ"ש מרחיים ורכב וכו' והעלה הדר"ג נ' בכחו הגדול כמו דילפי' מכל אשר יעשה מגפן היין לר"ע איסורי נזיר שמצטרפים זע"ז ה"נ אתי כ"א צלי אש על איסור נא ומבושל שמצטרפים לכזית וממילא לקי ג' משא"כ ברחיים ורכב ולהראב"ד פי"ד מהל' מאס"ו הלכה ו' באיסורי טבל באין טעמם שוה אין מצטרפים אף דה"ל משם א' ה"נ א"כ דוקא נא ומבושל במים דשם א' וטעמם שוה מצטרפים ולקי משא"כ בשאר משקים שמפיגים טעמם אין מצטרפים לחצי זית נא כיון דאין טעמם שוה ע"כ דפח"ח: ולענ"ד נראה לפקפק על דמיונו לקרא דאיסורי נזיר דהתם פי' רש"י בפסחים מ"ה וז"ל לימד על איסורי נזיר מדכיילינהו קרא לחרצנים וזגים בחדא אכילה לימד שמצטרפים עכ"ל רש"י הרי דלא מרישא דקרא מכל אשר יעשה מגפן היין נפ"ל אלא מסיפא דקרא מדכלינהו לחרצנים וזגים בחדא אכילה וכו' דייקא ר"ל מדכתיב מחרצנים וע"ד זג פי' משניהם יחד דאל"כ ה"ל למכתב מחרצנים וזג בו' המחלק אבל אל תאכלו ממנו נא ומבושל במים כ"א צלי אש לא משמע מיניה שיצטרפו לא מרישא ולא מסיפא דקרא אבל ודאי הדין דין אמת כמ"ש הדר"ג דמצטרפי' נא ומבושל במים ולא מקרא אתי' אלא כיון דאתיין משם א' כמ"ש הרמב"ם בפי"ד הלכה ה' ממאס"ו כבר ביארנו שכל איסורים שבתורה אין מצטרפים זע"ז לכזית חוץ מבשר נבילה עם בשר טריפה ואיסורי נזיר וכו' וה' מיני תבואה וכו' ובפ"ד ממאס"ו הלכה י"ז כתב זה הכלל כל שאסורין בלאו אחד מצטרפין בשני לאוין אין מצטרפין חוץ מנבילה וטריפה וכו' כתב ה"ה וז"ל וחילוק הלאוין שכתב רבינו מתבאר שם שאמרו שם בגמרא הפיגול והנותר מצטרפים זע"ז לענין אכילה לפי שבאו בלאו א' דתניא לא יאכל כי קדש הם כל שבקדש פסול בא הכ' ליתן ל"ת על אכילתו ע"ש. ובמסכת מעילה י"ז ע"ב פירש רש"י ד"ה כי קדש הם וז"ל משמע שניהם מצטרפים לאכילה וכו' וכ"כ הרמב"ם פ' ח"י מפסוה"מ דין יו"ד י"א והיכן הזהיר על הפיגול והנותר במילואים שהרי נאמר שם לא יאכל כי קדש הם להזהיר על כל שפסולו בקדש וכו' והפיגול והנותר מצטרפים וכו' מבואר טעמא דרמב"ם בפי"ד ובפ' ממאס"ו שלא פרט אלא שתי אלו חוץ מנבילה וטריפה ואיסורי נזיר ולא כתב נמי חוץ מפיגול ונותר משום דשתי אלו נבילה וטריפה לאו משם א' הם וכן ענבים וחרצנים וזג לאוין חלוקין הן כמ"ש בפ"ה מנזירות הלכה ג' וצ"ל כטעם הרמב"ם טריפה תחילת נבילה הוא בנזיר גלי קרא. אבל פיגול ונותר שם א' הוא פשיטא כמו איסורי טבל ולא

צריך קרא לרבוי וה"נ נא ומבושל משם א' הוא ול"צ קרא לרבוי כ"א צלי אש לרבוי שמצטרפים אלא אי צריך קרא לצרף היינו מבושל בשאר משקים שמפיגים טעמם ואין טעמם שוה ולא כסברת הראב"ד וא"כ תקשי טפי קושית הרא"ם ומהרש"א לא לכתוב במים כנ"ל וגם קושית תוס' הדק"ל:

והן ראיתי בספרו יריעות שלמה סי' כ"ט דף מ"ח ע"ד שהניח הגאון בצ"ע טובא דברי תוס' בפסחים ריש דף כ"ב במ"ש דהא איתקש לקדשים עובר שהוציא ידו דכל שבקדש פסול בשריפה ותמה הדר"ג הא מבואר בפסחים דף פ"ב ע"ב שדינו בשריפה הלממ"ס הוא והא אין דנין מהלנה אפילו היקש לענ"ד שלא בדקדוק כתב מעלתו ני' בפשיטות וכל י"ג מידות הן ק"ו והן היקש לא ילפי' מהלכה כמבואר ובמח"כ ז"א דז"ל רש"י שבת קל"ב ע"א שלא ניתנה תורה שבע"פ לדרוש בי"ג מדות עכ"ל ועיין תשובת יד אלי' סי' מ"ט והנה מידת היקש לא מנה ברייתא דר' ישמעאל בהדי' י"ג מדות וכתב הר"ש בספר כריתות חלק בתי מדות ב' אות י"ב דה"ט משום דה"ל כמאן דכתיב לגמרי בהדי' דבע"כ הקישן הכתוב ועדיף מי"ג מדות וא"כ לכ"ע דנין היקש מהלכה ואפי' לפמ"ש הר"ש עוד שם אות י"ד דהא דלא חשיב היקש משום דדמי לדבר הלמד מענייני וכו' דחשיב בהנך י"ג מדות ולפ"ז גם היקש אין דנין מהלכה וכו' מ"מ האי קרא ובשר בשדה וכו' כולל שניהם דהי מינייהו מפקת לכ"ע עדיף מהיקש ודנין מהלכה ועיין בבאר יעקב בכללי הסוגיא כלל י"ג מזה: ועוד כתב באס"ז ב"ק דף כ"ה דר"ע ס"ל דנין מהלכה גם ק"ו וכן העלה הגאון באר יעקב שם כלל י"ב מדעתו ולא ראה שכ"כ באס"ז הנ"ל א"כ נייחא ליה לש"ס טפי למנקט דרשה דאותו כדי לתרץ אליבי' דכ"ע וגם לר"ע ולק"מ תמיהת פרו"מ ני':

ועוד נ"ל עדיפא דדוקא שריפה הוא הלממ"ס בכל פסולי בקדש אבל ודאי גם אם לאו הלממ"ס ה"א בקבורה דינו אבל מ"מ אסבה"נ נינהו משום דלא פקע קדושתן דמחיים ועיין לשון רש"י בכריתות כ"ג ע"א בד"ה הא בגסה דמועלין בנותר כיון דאם עלה לא ירד ה"ל חזי לגבוה ואסבה"נ וה"נ בפסול יוצא אסבה"נ מה"ט דמ"ש וכן בפסחים פ"ב ע"ב מסיק אף דהלממ"ס הוא דכל שפסולו בקדש בשריפה מ"מ נטמא צריך קרא דה"א כיון דגם בחולין מיפסל אימא תסגי ליה בקבורה פירש רש"י לגונזה מן העין שלא יאכלוה כלבים הרי דגם זולת הלממ"ס דבשריפה מכ"מ קבורה מיהת בעי' דאסבה"נ. ובהדי' לשון התו' בפסחים כ"ב הנ"ל הוא דהוי אמרינן בהנאה מדאתקש לקדשים דאסבה"נ וכו' ולכך איצטריך אותו לכל איסורים. ואת"ל למ"ד פודין את הקדשים להאכילן לכלבים אי לאו הלממ"ס דדינו בשריפה, א"צ קבורה ג"כ אלא מותר בהנאה היינו ע"י פדיון

דוקא וגם עכ"פ למ"ד אין פודין וכו' מדאו' בתוס' פסחים כ"ט שפיר תירצו תוס' אליביה דה"א היקשא לאסה"נ אתי וצריך לילפותא אותו כנ"ל וכ"כ תוס' עוד בפסחים כ"ד ע"ב בד"ה אמרת דהיקש זה ובשר בשדה לקדשים שיצאו וכו' אתי גם לאסה"נ מלבד שדינו בשריפה דהא בב"ח מהנקברים הוא לכ"ע ולי העני צל"ע בזה פסול יוצא דנפ"ל מבשר בשדה וכו' ות"ל מקרא כל שבקדש פסול וכו' אזהרת אכילה והא עדיפא כפירוש רש"י דף כ"ד ע"א בפסחים. וגם לא יאכל אסה"נ נמי משמע לכ"ע וצ"ל משום דה"ל לאו שבכללות עי' תוס'.. פסחים כ"ד ע"א בד"ה הא אין לוקין וכו' ואי משום אסה"נ הא גם מהיקש ובשר בשדה וכו' גם אסה"נ שמעי' כנ"ל בתוס': ועיין לשון רש"י בחולין קט"ו ע"ב בד"ה אבל וכו' דפסח מבושל אסבה"נ דכל קדשים שא"ר לאכילה תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה וכו' נ"ל לחזקי' דוקא צריך לה"ט דאילו לר"א בלא"ה אל תאכלו ממנו נא ומבושל אסה"נ נמי במשמע אל תאכלו ועיין תשו' ברית אברהם חא"ח סי' וז"ל רש"י בכריתות דף כ"ג ע"א ד"ה הא בגסה וכו' ואע"ג דנותר הוא מ"מ איסור הנאה הוא כשאר כל הקדשים האסורים בהנאה שמועלין בהן דהאי נמי חזי לגבוה שאם עלה לא ירד עכ"ל. ועיין תשו' חתם סופר א"ח ססי' ק"פ מ"ש בכוונתו ובודאי גם פסול יוצא שוה לנותר בזה אבל הא קשיא לי על רש"י בפסחים צ"ה סוף ע"א פי' משמע דבגמרא בפסחים דף פ"ה דפסול יוצא בשר פסח מחבורה לחבורה האוכלו ה"ז בלא תעשה מובשר בשדה טריפה וכו' ובדף פ"ה במקומו פירש רש"י מלא יאכל כל שבקדש פסול וכו' נפ"ל וכפירש"י בפסחים דף כ"ד ע"ב ד"ה כל שבקדש וכו' ובד"ה מקרא קמא וכו' וצ"ע:

ועוד אחת תמוה לי דתוס' ישנים בכריתות י"ג הקשו מפסחים כ"ט לא מעל מ"ש ונותר מחמץ לחייבו אשם הא לא שוה מידי ותירצו קדוש דמים פקע באסה"נ ולא שוה מידי ולא נהנה מן ההקדש ש"פ משא"כ נותר קדה"ג הוא לא פקע נ"ל כוונתם כיון דאם עלה לא ירד כל שפסול בקדש וכמ"ש רש"י בכריתות ג' ע"א הנ"ל וצל"ע דהרי הגמרא דף כ"ג שם פריך קושי' זו דתוס' ותירץ כפירש"י הנ"ל ותוס' מסברת עצמם כ"כ קושי' ופירוקה הנ"ל וצ"ע:

והן עתה אחזור על הראשונות מה שצ"ע בענין זו א' עמדתי על לשון רש"י מעילה י"ז ע"ב הנ"ל כי קדש ה"ם משמע שניהם מצטרפים לאכילה וכו', וכ"ה ג"כ לשון הרמב"ם פח"י מפסהמ"ו הנ"ל מייתי קרא כי קדש "הם. וכן ברש"י ריש מס' כריתות מייתי מפסחים דף כ"ד כי קדש ה"ם ותמוה דפסחים כ"ד ע"א פירש"י וז"ל כי קדש הו"א יתורא ע"כ אתי ללאו כגון פיגול ויוצא ונשפך דמו בק"ק וקרא לא כתיב ה"ם אלא הו"א ואף דמקודם

כתיב ואכלו אותם וכו' וזר לא יאכל כי קדש הם האי ה"ם דזר קאי לשון רבים אבשר ולחם וצ"ע ב' עמדתי על פירוש רש"י במעילה י"ז הנ"ל ד"ה אבל וכו' פיגול ונותר מצטרפי' היינו דאם א' מהם רוב כזית השני משלים אותו לכזית לחייבו עלי' וע"ש ותמוה הא כיון דיקדש אתי גבי קדשים דאפי' היתר מצטרף לאיסור מכ"ש דאיסור מצטרף לאיסור. ומאי קמ"ל שמואל התם וצ"ל נמי דהמל"א בב"א דוקא אבל איסור לאיסור מצטרף אפילו בזא"ז כדתירץ הש"ס הכי בפסחים מ"ה גבי איסורי נזיר וא"כ ה"ל לש"ס לפרש כן גם במעילה. ועוד תמוה הא בזבחים ע"ח אר"ל הפיגול והנותר שבללן וכו' פטור וכו' איסורין מבטלין זא"ז והא גלי קרא בהו איפכא מצטרפין להיות איסור שלם וצ"ע [וטמא אין מצטרף עם פיגול ונותר נ"ל דשני שמות הן וק"ל מיהת ללקי על טמא תרתי גם משום כל שבקדש פסול וכו'] ג' עמדתי על פירש"י בכריתות ט"ו ע"ב צירף מעילה אם נהנה בחצי פרוטה וכו' וכן פירש"י במעילה סוף דף ט"ו מצטרפים לחייב חומש בש"פ וכו' ותמוה דהיינו כאבא שאול בפסחים ל"ב ע"ב והא קיי"ל כת"ק בכזית. ורמב"ם פ"י מתרומות נקט סתם כשיטתיה כזית ותוס' ריש דף ט"ו במעילה כתבו קדשי מזבח מצטרפין למעילה אכל חצי זית וכו' וכן למ"ד לקמן י"ח דמעילה בש"פ דוקא תלי ולא בכזית ועיין תוס' פסחים ל"ג ובמ"ל רה"ל מעילה תלי' ליה מאיזו קרא נפ"ל וכן רש"י שם רש"י ע"ב ה' דברים בעולה וכו' בכזית וכו' ומשום מעילה נמי וכו' צע"ג דהא מעילה בש"פ תלי' ולפי הק"ע בירושלמי פסחים ל"ב פליגי תנאי בגז"ש חטא חטא מתרומה ובחידושי העליתי בפלוגת' דא"ש ורבנן גבי תרומה תלי' אי במעילה תלי' בכזית וה"נ בתרומה בש"פ ועיין מעילה י"ט ע"ב משנה וגמ' ורש"י בכריתות י"ט ע"ב אכל היום משל הקדש שוה חצי פרוטה נהנת וכו' וע"כ פי' כן משום דתירוץ הש"ס אממונא לא מכפר בממון תלי' ליה היינו בש"פ אבל צ"ע הא ודאי גל' קרא דפחות משו"פ לחשבון בב"מ דף נ"ה אלא צ"ל קרא למעילה אתי לצרף היינו לחומש ואשם והא והא איסורא מקרי ולאו ממונא אלא קנס וכפרה וצ"ל כמ"ש תוס' כתובות דף ל' ע"ב חומש דהקדש לאו כפרה הוא אלא ממון והר"ש בפ"ו מ"ט תרומות תמה עליהם מנ"ל כן ונ"ל ראיה לתוס' מש"ש דמעילה הנ"ל:

עוד ראיתי לו להדר"ג במכתבו לי"ד הרב הדיין החריף מוה' וואלף באנדי ס"ה ני' שהוא דורש בשלומי וגם הציע לפניו קושי' א' לר"ל דאכילה במעיו בעינן בכ"מ א"כ למה לי קרא בנבילת עוף טהור הנפש בבית הבליעה בעי' ולא בפה וכו' כמבואר ברמב"ם פ"ג מאבות הטומאה עכ"ד:

ולענ"ד בפשוט ניחא הא דטומאה בנבילת עוף טהור לא משום לתא דהנאה נגעו בה אלא גזה"כ הוא במגע ולא מטמא כשאר נבילה אלא ע"י אכילה וה"א אפילו בפיו קמ"ל קרא נפש למעט בפיו ואני בעניי בחידושי סוגי' זו הנפש בחולין ק"כ לרבות שותה הקשיתי מזה דבת"כ ומייתי ליה הרא"ם בפ' אמור תניא יכול תטמא בגדים בתוך הפה קודם הבליעה ת"ל נפש אשר תאכל אכילת נפש הוא מטמא ולא תוך הפה וכו' יעו"ש והובא ג"כ בתוי"ט ריש מס' טהרות וא"כ מנ"ל לדרוש תרתי מיניה ולפי' רש"י בכוונת דרשה זו בחולין שם לרבות שותה דנפש משמע לשון תאוה וקורת רוח שהנפש נהנה ממנו א"ש דתרתי שמעי' מיניה לרבות שותה וגם למעט תוך הפה קודם הבליעה רבוי ומיעוט דקורת רוח ונהנה בעינן. ואין להקשות נמי מאי הוצרך הש"ס לפרכא דליכא למילף נבילה מחלב וחמץ שכן כרת אדרבא איפכא ה"ל למימר דא"נ ילפי' מהנהו לרבות שותה מ"מ איצטרך נפש למעט תוך הפה די"ל הא נמי ממילא שמעינן משום דיו לבא מה"ד וכו' כמו חלב וחמץ דבעינן בהו עכ"פ הנאת גרונו לכ"ע והרמב"ם ריש פ"ג משאר אבהט"ו יליף בית הבליעה דוקא ולא במגע ולא אפי' תוך הפה מוכל נפש היינו בבית הנפש ולשון תאכל אתי לשיעור כזית ובהלכה י' כתב המחה וגמעו טמא כתב ה"ט דשותה בכלל אכילה הוא ותמוה טובא דהא שותה ילפי' בשמעתין חולין ק"כ מנפש ומשום דהמחה אוכל לא הוי שתיה בכלל אכילה וכמ"ש תוס' ומתאכל ילפי' בית הבליעה ולא בפה ולא משירדה לבטן ועיין ברע"ב פ"ה דזבים משנה ט"ו וגם לא במגע שנאמר לטמאה בה כפירש"י בשבועות ז' ע"ב ויעיין תוי"ט ריש טהרות הנ"ל וגם צע"ג לפי הסוגי' דשבועות דף ז' שם ילפי' דגם מטומאה זו דבית הבליעה מנבילת עוף טהור נכנס למקדש חייב כרת. א"כ מאי פרכינן בשמעתין חולין ק"כ נבילה לא ילפי' מחמץ וחלב שכן כרת וצ"ע ולא אעמוס יותר וכו' ואחתום בכל חותמי הברכות כנפשו הטהורה ונפש ידי"נ ואוה"נ דבוק מאח הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה קכ

רב ברכות ושובע שמחות יגיעו לכבוד י"נ תלמידי הותיק הרבני המופלג מוה' משה ליב סאבטיש נ"י:

ע"ד ח"ת שכתב מעלתו בענין אי ח"ש אסור בהנאה או לא הנה כבר נסתפק הגאון בס' הצל"ח בזה בפסחים כ"ב בקושי' הגמרא והרי אמ"ה אבל פשיטא לי מלתא דאסור מה"ת רק לענין מלקות מספקא ליה יעו"ש וכן נ"ל דהא הריב"ש בתשו' סי' רפ"ז כתב בפשיטות דח"ש אסור אפילו באיסורין דרבנן דכל דתיקון כעין דאו' תקון ואם אית' לא יהיה חמור

האיסור באכילה מדרבנן ממה שאסור בהנאה מדאורייתא והל"ל כעין דאורייתא תקון באיסורי הנאה דמותר ח"ש אע"כ דאסור:

ומ"ש מעלתו להוכיח מק"ו דאיסי בן יהודא דמי ס"ל כר' אבוה ע"כ ח"ש מותר בהנאה לדידיה דאל"כ מאי פריך מה לחמץ בפסח שכן עונש כרת והרי חצי שיעור יוכיח אמינא ולטעמך עדין קשה והא חמץ לפני זמנו בע"פ משש ומעלה מוכיח דליכא כרת ואסבה"נ בשיעור שלם מיהת וע"כ צ"ל דכל כי הא קיי"ל פרכא סובב על הכולל דמ"מ חמץ חמור שיש בו צד כרת וכמ"ש בחידושי רמב"ן יבמות דף ה' ע"ב יעו"ש וא"כ נדחה ראי' מעלתו והארכתי בזה במקומו בס"ד אין עת האסף פה:

ומה שהקשה מעכ"ת נ"י במכתבו השניה איך יליף ר"י דמב"מ לא בטל מדם הפר ודם השעיר הא כללא בידן חולין מקדשים לא גמרינן לענ"ד זהו בכלל קושית הגמרא במנחות דף כ"ב ע"ב ור"י סבר מכאן למב"מ שאינו בטל ודלמא משום דעולין הוא ודלמא עד דאיכא מב"מ ועולין קשיא עכ"ל הגמרא שם. וגם נ"ל כיון דמצינו ג"כ בקדשים דגלי קרא מב"מ בטיל גבי איברים בע"מ בתמימים כדאיתא תא ביומא דף ס"ד משחתם בהם בעינייהו הוא דלזו מרצי הא ע"י תערובת מרצי וע"כ צ"ל הא דלא יליף ר"י מהתם דבטל ה"ט משום דלקולא ולחומרא לחומרא ילפינן וא"כ תו ליכא למימר חולין מקדשים לא ילפינן דהא גם אי נימא מב"מ בטל נמי מקדשים הוא דילפינן ליה וממ"נ ונהי דעלה בגמרא בקשי' ידוע דכל קושיא י"ל תירץ ולא תיובתא ועי' תוס' זבחים דף ע"ד ז"א בד"ה רב דאמר וכו' והנה בפסחים דף כ"ז ע"ב יליף ר"י דחמץ בשריפה מנותר אע"ג דה"נ חולין מקדשים וגם רבנן דפליגי שם עליה לא מה"ט פליגי. איברא הרא"ש שם כתב דה"ט דרבנן ועיין בפ"י שם האריך בזה ובחידושי הלו"ת בסוגיא דשבועות דף כ"ו ע"ב הארכתי בזה ועי' תוס' חולין דף כ"ג ע"ב ובס' תיקון ידי אלי' פי' התוס' ערופה משחיטה חולין מקדשים ודו"ק יעיין באריכות המשנה הל' בכורות שוב מצאתי בפ"י ביצה דף ל"ח סוגיא דמים ומלח וכו' הקשה קושי' מעלתו ע"ש ולענ"ד נראה כמ"ש:

והנני חותם בברכה הכ"ד אוה"נ דש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קכא

לדזיו ליה כבר בתי' שלם. ה"ה ידי"ע עדי"ן ורב חביבי שר התורה. ארך האברה. הגאון הגדול שבח עוז ומגדול צדיק ונשגב החריף ובקי נ"י ע"ה פ"ה כבוד מו"ה אלעזר שטראסער נ"י בע"ח יע"א הגאון אב"ד ור"מ: שני כתובים הבאים כא' לר"י מלמדין. כי קבלתי מדברותיו הנעימים השתיים עריבים עלי מאד מאד דברי דודים מיינה של תורה:

וע"ד מ"ש מעכ"ת לחדש דין שאין אשה עושה שליח לבטל חמץ ולהפריש חלה דהרי היא שלוחה דבעל ומילי לא מימסרן לשליח עכת"ד. הנה לענ"ד כיון דבדיבורא עביד מעשה להוציאו מרשותו וגם להצילו מאיסורא לא מקרי מילי דרחמנא אחשבי' תשביתו בלב ולא יראה לך בטל בלבבך כמו תמורה דמקרי לאו שי"ב מעשה מה"ט בדיבורא עושה מחולין וקדשים וה"נ עושה משלו אינו שלו וכה"ג ס"ל לרש"י רחמנא אחשבי' לביעורו מלאכה אפילו להשליך לכלבים וה"ט דתרומה וחלה כמו שכתב תוספת במסכת קדושין דף נ"ט ע"ב. אף על גב דנטלת במחשבה ונחשב לכם כתיב ה"ל מעשה בידים כנ"ל. אמנם יותר נ"ל דאשה לא מתורת שליחות בעלה עושה אלא אשתו כגופו דמי' ועדיפא משלוחו ש"א כמותו כדעבד הש"ס צריכותא מה"ט במנחות דף צ"ג ע"ב ידו ולא שלוחו ולא אשתו ושפיר עושה הוא שליח כמו בעלה ואע"ג שאינו שלה ממש כמ"ש המג"א מ"מ הרי הכל משועבד לה למזונות כנ"ל:

והנני אוה"נ חותם בברכה מרובה כא"נ ונפש דש"ת הק' יהודאסד:

תשובה קכב

בחדש אדר. שלמא אשדר לפרי עץ הדר. בקדש נאדר ה"ה אהובי בני הרב החו"ב גדול בתורה ושלם ביראה טהורה. ובחכמה מפוארה מוה' אהרן שמואל נ"י:

וע"ד שהעלית אתה בישוב סתירת המג"א בסי' רמ"ט שכתב מילה כל שעתא עובר עלי' ובסי' תמ"ד סקי"א כתב תשביתו כל שעתא עובר עלי' מה שאין כן במילה. וכתבתי עפ"י הנוב"י מה"ת סי' ס' עשה תשביתו הוא רק בע"פ א"כ כוונת המג"א הוא לחלק בסי' תמ"ד דתשביתו הוי מצוה עוברת ולא כן מילה שאינה עוברת כ"כ דיכול למול למחר עכ"ד. וז"א כי מלבד דלשון המג"א לא משמע כן עוד זאת דהנחתך ליתא שהבאת מת' נוב"י הנ"ל. ואדרבה איהו דחי סברת השואל בזה בשתי ידים עד שא"צ כלל ראיה להיפוך ולא עלה ונסתפק אדם מעולם בזה דפשיטא ודאי דעשה זו שייכא כל ימי חג הפסח והוכיח גם כן בראיות ע"ש. א"כ לא כיוון המג"א לחלק כן. ואני בעניי בתשו' א' ישבתי הסתירה הנ"ל במג"א דמילה ביום הח' אינו עובר בכל שעה עד שיעבור כל היום דוקא משא"כ אחר שעבר זמנו יום הח' כל שעה ושעה עובר כמ"ש בסי' רמ"ט אבל מ"ע דתשביתו משעה וי"ו ולמעלה עובר עלי' כל שעה ביום ע"פ גופיה והוכחתי כן ולק"מ:

ומה שהקשית בצ"ע על המג"א בסי' תל"ז ס"ד דכתב היכא דליכא חזקה המנגדת ל"צ לברורי ותוס' ב"ב כ"ג ריש ע"ב תירצו כיון שיכול לברר ע"י הכרזה אף דהתם ליכא חזקה המנגדת [ומ"ש דהמוציא לא מקרי מוחזק כמ"ש התוס' טעית בזה דהא אי נימא המוציא מקרי מוחזק קשי' טפי דחזינן אפילו דאיכא חזקה ורובא שהוא שלו נמי צריך לברר

ע"י הכרזה אלא הכי הל"ל דבעל האבידה אינו מוחזק בה וכמו שתקדימו התוס' באותו דיבור שם וכן כתב בהדיא בהג"א שם אבל קושטא הוא דהמוצא נמי לא מוחזק מקרי כמ"ש תוס' ספ"ק דכתובות] יפה הקשית:

אבל לענ"ד שתי תשובות בדבר. א' דתוס' כ"כ לרבנן דרשב"א דס"ל בעיר שרובה נכרים נמי חייב להכריז בי"ב סימן ע"כ ה"ט משום שצריך לברר אפי' דליכא חזקה המנגדת לבעל האבידה. אבל אנן הרי קיי"ל כרשב"א ברעב"ם פי"א הלכה ז' מהל' גזילה ובטש"ע ח"מ סי' רנ"ט ס"ג מוכח איפכא דא"צ לברר ע"י הכרזה כיון דליכא חזקה המנגדת ודברי מג"א נכונים להלכה וזה ברור:

ב' נ"ל לכ"ע נכונים דברי, מג"א ואדרבה מתוס' הנ"ל גופיה מוכיח נמי כוותיה גם אליביה דרבנן דרשב"א והוא זה מדסיימו תוס' וז"ל כיון דיוכל להתברר וכו' וישראל נמי לא מייאש דמסיק אדעתיה וכו' ולא סגי להו במה שכתבו כיון דיכול להתברר וכו' אמנם למג"א א"ש כמין חומר כיון דליכא חזקה המנגדת לבעלי האבידה וכמו שהקדימו תוס' תחילת דבריהם דה"ט דמתני' דניפול א"כ א"צ לברר לכן הוצרכו תוס' להוסיף וישראל נמי לא מייאש וכו' ר"ל כיון דיש בו סימן א"כ מלבד החזקת מרי' קמא שיש לו לבעל האבידה גם חזקה דהשתא יש לו כיון דלא מייאש מיניה כל היכא דאיתא גם ביד המוציא ברשותיה דמאריה איתא ויש לו לבעל האבידה שפיר חזקה המנגדת לכן צריך לברר על הכרזה זה משא"כ במתני' דניפול שהוא גוזלת שאין בו סימן וודאי נתייאשו בעלים כתבו שפיר דליכא חזקה דממונא נגד הרוב ואע"ג דבחזקה מנגדת שיש לבעל אבידה מעיקר דינא אין הולכין אחר הרוב ותוס' הרי כתבו רק דתק"ח הוא כיון דיכול להתברר ה"ט לפי שאינו ודאי חזקה מנגדת כיון דרוב עכו"ם ל"ל ודאי לא מייאש אלא דל"ל נמי ודאי מייאש כיון דיש בו סימן מסיק אדעתיה דלמא משכח ישראל ויכריז לכן כתבו תוס' דתק"ח הוא דמה"ט מקרי שפיר חזקה מנגדת כיון דלא מייאש מיניה בודאי כל היכא דאית' ברשותיה דמאריה קמא אית' וצריך לברורי את הרוב כנ"ל ועיין ש"ך ח"מ סי' ר"ס ס"ק כ"ב ודו"ק כי נכון הוא בס"ד ועיין תשו' נוב"י קמא יו"ד ססי' ד': נאם אביך הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קכג

בעזה"י יום ב' י' ניסן תרכ"ו לפ"ק:

רב שלום עד בלי ירח לכבוד ידיד נפשי הרב המאה"ג אור זורח החריף ובקי מורג חרוץ ושנון מופלג כש"ת מוה' קלמן ווייס ני' הראב"ד טשאבע יע"א וכאל"ש:

גי"ה קבלתי ולא אצתי להשיב כי לא ידעתי מדוע פנה אלי בשו"ת הלא קרוב אליו לשאול את פה קדוש כבוד חותו ידי"נ הרב הגאון מוה' נטל וואלף נ"י רבד"ק פ"ב גברא רבא כמי"ב ובר סמכא. ועוד כי טרידנא טובא למאוד אבל שלא יאמר פרו"מ ני' הרב כמה קשה וכו' הנני לרצונו ע"ד ישראל שיש לו בחנותו הרבה מיני חמץ ולהיותו נשקע בחובות הרבה לישראלים וגם נכרים והכושים באו לקחת מאשר ימצאו ובתוקף הערכאות הושם חנותו סגור ומסוגר בנחושתים סביב בדרך סעקפמסטער ועתה באו גם הלוה גם המלוים לשאול כדת מה יעשו להמלט מאי' ב"י וב"י וראיתי דברי פור"מ ני' היטב אשר דיבר בחידודו ולבינו נשא ונתן באמונה והמלה עצה נכונה עפ"י שיכתבו המלוים הרשאה ליד הלוה שיכול למכור החפצים בתנאי שימסור לידם השטר מכירה לבטחון על חובותם תחת מעות מזומנים שהתפשרו עמו:

ולענ"ד הדין מפורש יוצא מפי גאון גדול בעל מג"א ססי' תמ"א וז"ל ומשמע מזה דישראל הממשכן ביד חבירו המלוה עובר עלי' דישראל מישראל קונה משכון ופשיטא דגם ע"י ערכאות בדין משכנו אותו שלא בשעת הלואתו ועדיפא בנ"ד שנשקע בחובות ואין לו לפרוע לא לבטחון בלבד סגרו חנותו כ"א לגובייגא כי סתמא כל החפצים שבחנותו לא ישוו כדי דמי החובות ועפ"י הרוב הלוה עצמו משתדל בזה"ז שיסגרו חנותו בערכאות ואף שניתן לו זמן הערכאות שיוכל הלוה לפדות חפציו מי פתי יסור הנה לפדותם ואף דקיי"ל ב"ח מכולה הוא גובה כה"ג בנ"ד תפיסה ע"י ערכאות זמן גובייגא הוא ולגובייגא תפסוהו וקנאם המלוים מאותו שעת התפיסה וגם המקום שהחפצים עליו מוכחים בחנות שהוא מושכר ללוה או של הלוה עצמו הוא קנוי להמלוים דבע"כ דלוה תפסם המטלטלים עת המקום שהרי סגרו חנותו לגמרי ואין לו רשות לכנס שם עפ"י דין הערכאות. וגם היתר התשמיש באותו מקום עד שיפנו המטלטלים שם של המלוים הוא. והנה אפילו משכון קרקע דקיי"ל אין בע"ח קונה כמ"ש הש"ך בח"מ סי' רע"ח מ"מ קיי"ל בח"מ סימן ק"ג סעיף וי"ו וי"א שאם עבר הזמן וכו' או שהיא משכונה מוחזקת ביד המלוה יכול למוכרה והש"ך סק"ט שכתב והעיקר כסברא הראשונה וכו' היינו במוכרן בלא ב"ד אבל בב"ד והה"נ בערכאות או ג' שמאין מכ"ש במשכון במטלטלין יעיי' סי' ע"ג סעי' ט"ו ובסמ"ע סי' צ"ב סוף ס"ק מ"ד כבנ"ד קנאם המלוין ועליהם לבערו אלא דהטו"ז סוף סי' תמ"ג בא"ח סק"ד העלה כיון דאף שבע"ח קונה משכון הגוף של הלוה הוא חייב גם הלוה לבערו ואף שאין בידו לבער וכו' מ"מ וכו' ההיזק על הלוה וכו' כ"כ הגאון בס' מקור חיים ססי' תמ"א ע"ד המג"א בפשיטות דגם הלוה עובר מה"ט כיון דהגוף של הלוה יעו"ש היינו משכונו בעצמו אפילו בשעת הלואה. אבל כה"ג בנ"ד שתפסו בערכאות

לגוביינא הוא ולא רק לבטחון כנ"ל גם הגוף אינו של הלוה משעת התפיסה ואילך לענ"ד אין הלוה עובר כלל ומחוסר ממון כה"ג שהחמץ אינו שוה דמי החוב גם הרמב"ם מודה דלא אמרינן הואיל ובידו לפדותו דבודאי לא יפדנו להזיק את עצמו ואת"ל דגם כה"ג הלוה ג"כ עובר להטו"ז ומק"ח הנ"ל. אם כן גם בנ"ד יכול הלוה בעל חנות למכור החמץ שמונח שם אף שאינו ברשותו. הרי המלוים ודאי עוברים בב"י וב"י דקנאו המשכון כנ"ל אם כן לא גרע מפקדון דיכול וגם חייב הנפקד למוכרו וכדי להציל המפקיד מאי' ב"י וב"י כבש"ע סי' תמ"ג ס"ב ובנ"ד ממ"נ אי הגוף חמץ של הלוה מהני מכירתו. ואת"ל בנ"ד גם הגוף של המלוים וכמו שביארתי מהני ג"כ מכירתו של הלוה כמו בפקדון וגם המלוים עכ"פ יכללו בפי' בשעת ביטול גם חמץ הנ"ל ותל"מ לאפס הפנאי יתענג על רב טובו וחדות ד' יהיה מעוזו ישמח וירוה בחג המצות הבע"ל כנפשו ונפש אוה"נ הדש"ת:
הק' יהודא אסאד:

תשובה קכד

אל אבן הזוהר כעצם השמים לטוהר. רב שלום עד בלי ירח: וכבוד ד' עליו יזרח. ה"ה י"נ הרב החריף וחרוץ עצום ונשגב צדיק קש"ת מו"ה ליב עקשטיין מק"ק אוהעל ני':
מכ"ק קבלתי בשמחה ונהניתי מטוב טעמו ונעימי נאומיו. וביחוד בשמחת התורה אשר פרו"מ ני' הציע לפנינו ספיקותיו ללמוד וללמד וכו' לעם ד' שבסביבותיו הלכה למעשה. והן אלו: ע"ד מכירת חמץ הנהוג שמה אצל אנשי הכפרים דרכם לאפות קודם פסח איזו מאות ככרות לחם ונותנים אותם להנכרי תוך החדר מיוחד בחצירם עם שאר החמץ. והנכרי מוכר את החמץ מעט מעט תוך ימי הפסח ומשלמין לנכרי בעבור זה דבר קצוב. והקשה פרו"מ ני' הא את"ל נמי דמכירה טובה היא בלא שום הערמה והנכרי את שלו הוא מוכר תוך הפסח מ"מ כיון שהדבר ידוע גם להנכרי גם לבעל החמץ שכל החמץ מה שלא ימכור הנכרי. יחזור בעל הבית ויקחנו ממנו אחר הפסח. א"כ הרי נהנה הישראל מכל מה שמוכר הנכרי תוה"פ ואף שהוא חמצו של נכרי מ"מ גורם לו הנאה ואסור דלא עדיף ממשכיר ביתו על. חמץ דנכרי דאסור במג"א סי' ת"ן סק"ו. ועוד בדרך כלל העיר מעלתו לתמוה על כל מכירות חמץ הנהוג שמשכירין לו גם את החדר אשר החמץ בתוכו איך רשאון לעשות כן להשכיר ביתו לנכרי ליתן חמצו בתוכו הרי משתכר באסה"נ כבמג"א הנ"ל. ושפיר חזי מעלתו לתרץ דהתם משכיר לו על חמץ דוקא ואם לא יכנס לתוכו חמץ לא יצטרך לשלם לו שכר לכן אסור. משא"כ משכיר לו החדר שמונח שם החמץ שמוכר לו להנכרי. וגם אם יפנה הנכרי את החמץ מיד מתוכו מכ"מ ע"כ משלם

לו שכר הבית על משך ט' ימים אם כן לא נהנה ישראל כלום מן החמץ של נכרי ע"י שכירת ביתו לו. אתד"ק וכן הוא האמת:

ונ"ל הוכחה לחילוק זה מגמרא ערוכה בפסחים דף ו"יו ע"א דר"א מסיק ייחד לו בית אין זקוק לבער וכו' דנכרי לביתו דנפשי' קא מעייל פריך עלי' למימרא דשכירות קני' והתנן אף במקום שאמרו להשכירו וכו' ואי ס"ד דשכירות קניא וכו' כי קא מעייל לביתי' דנפשי' קא מעייל וכו' ותמוה מאי קושיא הרי איסור זה שלא להשכיר לדור בו מפני שמכניסין לתוכו ע"ז רק איסור דרבנן היא דקרא לא תביא תועבה וכו' לדידיה אזהרי' לישראל בעל הבית. אבל נכרי שמביא רק מדרבנן אסור וכמו שכתב תוס' ד"ה אף וכמ"ש הרא"ש בהדיא בע"ז במתני' שם ולפי"ז מנ"ל להוכיח משם דשכירות לא קניא דלמא לעולם קניא והא דאסור להשכיר מפני שמכניסין לתוכו ע"ז היינו משום דה"ל משתכר באסה"נ. משא"כ יחד לו בית לחמצו של נכרי דבין לפי' רש"י דמיירי בלא קיבל עליה ישראל אחריות ובין לתוס' דאפילו באחריות מיירי לכ"ע מיהת לא מיירי שהשכיר לו הבית אלא שיחד לו קרן זוית בביתו בחנם משמע וליכא ביה משתכר באסה"נ וצ"ע. אלא ע"כ צ"ל כיון דלא הזכירו כדי להכניס לתוכו בפרטות רק ע"ז בלבד אלא לבית דייקא לדור בו אף שהוא מכניס לתוכו גם ע"ז לא הוי בזה משתכר באסה"נ. והא דאסור מדרבנן ע"כ משום דשכירות לא קניא ומשום לתא דלא תביא תועבה אל ביתך ופריך הש"ס שפיר:

ועוד מטעם אחר נ"ל לחלק דהתם האי דינא דהאגור בב"י ובמג"א סק"ו הנ"ל דאסור להשכיר ביתו לגוי כדי ליתן לתוכו חמצו בפסח היינו שכבר יש חמץ לנכרי קודם שהוא שוכר הבית מישראל נמצא שמשכירו לו רק אדעתא דהחמץ שלו משתכר באסה"נ הוא מה שאין כן במכירת חמץ שלנו להנכרי שאין מוציאו מחוץ מבית הישראל ופליגי הפוסקים בנכרי מישראל אי קונה מטלטלין בכסף לבד. או בעי' משיכה ע"כ צריך להשכיר לו תחילה המקום להחדר שמונח בו החמץ שלו ושכירות המקום שפיר קונה בכסף לבד. ושוב מקנה לו החמץ ג"כ בכסף בתורת מטלטלין אגב קרקע וכיון שקדם שכירות המקום בסתם לשמש שם כל צרכיו מה שירצה הרי אין זה משכיר לו בית לחמצו של נכרי דליתסר משום משתכר באסה"נ אלא נהפוך היא הוא מקנה חמצו להנכרי וקונה הגוי את החמץ אגב קרקע הבית שקנה מקודם בשכירות מבעל החמץ והא פשיטא דשרי ולא משתכר באסה"נ דלא לחמץ משכירו לו כנ"ל:

ועוד בה שלישית הרי המג"א עצמו סק"ו הנ"ל והח"י וסייעתם בהדיא ביארו האי דינא דהאגור בשם הירושלמי לא ישכיר ביתו לחמץ וכו' היינו בתוך הפסח או בע"פ מזמן

איסור חמץ ואילך אבל מכירתינו החמץ הוא לפני זמן האיסור אז מותר להשכיר לו הבית לחמץ ויעיין בב"י שם ואין כאן מקום פקפוק כלל:

והן ראיתי להב"ח א"ח סי' תמ"ח שכתב המחזיקים באוראנד"א ורוב המו"מ הוא בייש"ש שא"א להם למוכרם לגוי מחוץ לבית צריך שימכור לגוי גם החדר עצמו שמונח בו החמץ וכו' וסיים שם הב"ח וז"ל והא ודאי דאין להשכיר החדר לגוי ולומר דשכירות קונה בלא שטר רק בכסף וכו' חדא דאסור להשכיר ביתו להשים בו חמץ בפסח כמ"ש האגור בשם הירושלמי ועוד דמסיק בגמרא פ"ק דפסחים דשכירות לא קניא אלא צריך דוקא למכור לגוי גם החדר וכדפרישית עכ"ל ובמחכ"ת לא ירדתי לסוף דעתו. כי דבריו אלו תמוהים ומופרכים וצע"ג חדא מש"כ דאסור להשכיר לגוי ביתו להשים בו חמץ וכו' התם שאני דקדם חמצו של גוי לשכירות הבית. והשכירות הוא בפרטות רק להשים בו חמץ וגם הוא משכירו בזמן איסור החמץ משתכר באסה"נ הוא. משא"כ במשכיר לו הבית מקודם לפני הזמן איסור החמץ. ומקודם מכירת החמץ בסתם הוא משכירו לו להגוי לעשות שמה כל צרכיו אחר כך מקנה לו גם החמץ שבתוכו מכירה גמורה לא משתכר באסה"נ הוא כיון דעכ"פ גם זולת החמץ שכר הנאת רשות שיש לו לשמש בביתו הוא משלם לו וכדמוכח מקושית הש"ס הנ"ל. ועוד מה שכתב הב"ח שנית ועוד דמסיק בגמרא דפסחים פ"ק דשכירות לא קניא וכו' תמוה טובא דהא שם בגמרא דמסיק הכי שכירות לא קניא ממתני' דע"ז הנ"ל מסיק עלה דחמץ שאני דאפקי' רחמנא בלשון לא ימצא מי שמצוי בידך יצא זה שאין מצוי בידך לכן יחד לו בית אין זקוק לבער. הרי דבחמץ מהני שפיר שכירות הבית וצע"ג עלי':

והן אמת לדידן קשי' לי הא טובא לפמ"ש החק יעקב סי' תמ"ח ס"ק י"ד והרבה אחרונים בטעמא דצריך להקנות גם החדר לנכרי משום קנין אג"ק [ועי' רמב"ם במלחמות סוגיא דהרהינו] דעכו"ם לא קני מטלטלין בכסף לחוד ודאי מכירה בעי שימכור לו החדר אבל לשכור אף דשוב אין החמץ מצוי בידך מ"מ כיון דשכירות לא קניא. תו ל"ל דקני' נוי החמץ אג"ק דהא ע"י שכירות לא קני' הקרקע א"כ מי שאין הבית שלו ממש אינו יכול למוכרו לגיי כ"א להשכירו להגוי. ומאי אהני לו להשכיר לו גם החדר להיות נקנה לו שוב החמץ אג"ק הא קיי"ל שכירות לא קניא כי קושית הב"ח הנ"ל וצ"ע אמנם כוונת הב"ח א"א לפרש שכוונתו להקשות כן דאיהו הר' לא מטעם קנין אג"ק העלה כן לפי דלא קנה גוי מטלטלין בהכסף לבד. אלא בהדיא כתב שם טעמא דתה"ד דבעינן שהחמץ יהי' חוץ לבית כדי שלא יהיה ישראל כמו נפקד בחמץ מן הגוי יעו"ש. א"כ תמוה עלי' מאי דחי הב"ח דלא סגי' בשכירות החדר להגוי דשכירות לא קניא והא מ"מ אינו מצוי

בידך ולא הוי נפקד על חמצו של גוי. כמו יחד לו קרן זוית אף שלא מכרו מהני דזה מקרי נמי מחוץ לביתו של ישראל ועי' טו"ז סי' תמ"ח סק"ד באופן שדברי הב"ח צע"ג כנ"ל:
אבל בהא מיהת ודאי יפה העלה מעלתו ני' דאם הישראל מוכרח לחזור וליקח מן הגוי אחר הפסח את הככרות לחמי חמץ הנשארים. והאראנדאטע"ר לוקח בחזרה אחר הפסח מה שנשאר ביד הנכרי ודאי פשיטא דאסור דה"ל כה"ג חמצו של ישראל שעבר עלי' הפסח אבל מכירתנו החמץ ע"כ צריך להיות מכירה גמורה וחלוטה בקנין כסף מקצת על אתר אקאנטא. ושאר דמי המכירה צריך לפרש להנכרי הקונה שהמוכר הישראל זוקפו עליו במלוה אמירה בפה וגם בתוך השטר מכירה צריך לכתוב כן וזמן פרעון החוב הוא ביום כ"ג ניסן הסמוך. ואם אולי לא יהיה לו מעות אז ויהיה הנכרי צריך למכור אז החמץ אחה"פ לאחרים כדי לשלם בדמיו את נשיו להמוכר הראשון. אפשר שהישראל הוא המוכר ראשון יחזור ויקחנו מהגוי במחיר [וגם יתן לו ריוח] על דמי חובו כמבואר כן בש"ע ובכל האחרונים וכדין הורה מעלתו ששכירת החדר וגם מכירת החמץ צ"ל גמורה וחלוטה בפי' בלי שום תנאי שוב מצאתי להגאון בספר מקור חיים על הלכות פסח סי' ת"מ סק"ג שהעלה מסברת עצמו דצריך דוקא למכור לו החדר שהחמץ בבית דאז הוי כקיבל אחריות על חמצו של עכו"ם בתוכו של עכו"ם דשרי ולא מהני כשמשכיר לו המקום דלא קיי"ל כר"ת שסובר דמהני יחד לו בית כמ"ש המג"א סק"א לרש"י דשכירות לא קניא והוי ביתו אבל באותן שדרין בבית אחרים בשכירות מהני מה שמשכירין לעכו"ם המקום דכיון שנסתלק מכל זכות שיש לו בבית זה שוב לא קרינן ביה ביתו דהא לאו ביתו הוא מכל וכל עכ"ל ודפח"ח הנה יפה תירץ מה שהקשית לדידן על שכירות החדר כיון דלא קניא ליכא קנין אג"ק ונהניתי. אבל מ"ש דבית שלו ממש ע"כ צריך למכור להנכרי החדר דשכירות לא קניא תמיה לי עליו שלא ראה שהקדימו כבר הב"ח בזה. וגם תמי' עלי' הא גם לרש"י גם לתוספת איתא תי' הש"ס יחד לו בית מהני אף דשכירות לא קניא. אינו מצוי בידך מקרי בחמץ כנ"ל:
ועוד תמיה לי עליהם אם כן בא"י דקיי"ל כמתני' דע"ז כ"א אסור למכור להם בתים איך מוכרים החמץ לנכרי עפ"י קנין אג"ק וע"כ רק שמשכירין לו הבית לשמש תוכו כל צרכיו ולא לדור בו ובזה ה"נ אינו מצוי בידך כנ"ל וצ"ע:
והנני חותם בברכה ושלום כנה"ר ונפש ידי"נ ואוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קכה

בעזה"י יום א' כ"ח ניסן תרכ"ה לפ"ק ס"ה:

אל הארז אשר בלבנון. לפני שמש שמו ינון. ה"ה כבוד ידי"נ איש חי רב פעלים מקבציאל הרב הגאון מופלג ומפורסם כש"ת מו"ה בנימין סג"ל רב"ד בק"ק פ"ב נ"י:

מכתב קדשו קבלתי סמוך שבת הגדול ולרוב הטרדות גם במילי דשמיא וגם במילי דמתא לא יכולתי להשיב לכבודו על אתר כראוי ומחויב וגם אחר החג סדרנו גט ע"י שליח. בכן אבקש סליחתו דפרו"מ נ"י על איחור תשובתו ועתה באתי. ע"ד חקירתו שעמד עליו הדר"ג נ"י זה רבות בשנים על מנהגינו במכירת חמץ לקבל דבר מועט לתחילת פרעון מהנכרי. והריטב"א בקדושין כו' מסיק שאין המטלטלין נקנין באגב במכירה אא"כ כשקבל כל הדמים וצע"ג:

גם תמה בפליאה נשגבה על שלא הרגיש עוד אדם ע"ז:

הנה מבואר בב"י רס"י ר"ב שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור השמיטו מימרא דרבא בקידושין כו' ע"א בקנין מטלטלין אג"ק דבעי דוקא שיתן כל דמיהן או משום דלא אמר' רבא כלל אמתני' בקנין מטלטלין אג"ק אלא אמכר עשר שדות וכו' מימרא דשמואל וכו' או משום דמפרשי מימרא דרבא דוקא כשהמוכר עייל ונפיק אזוזי. ובמכירת חמץ הרי קובעים זמן הפרעון בפירוש בע"פ וכן כותבים תוך השטר מכירה על יום אסרו חג. וה"ל לא עייל ונפיק אזוזי שפיר נקנה הכל ללוקח אעפ"י שלא קבל דמי כולן ונוהגין כהלכה וצ"ל כוונת הדר"ג הוא כיון דבעינן קנין המועיל אליבי' דכל הדיעות והרי להריטב"א דמפרש להאי דרבא אקנין מטלטלי אג"ק קאי ואפילו לא עייל ונפיק אזוזי נמי אמרה לדידיה לא הועילו בקנין אג"ק במכירת חמץ לפי מנהגינו. ולענ"ד גם לדידי' ניחא דהב"י רס"י ר"ב הנ"ל אחר שהביא דברי הר"ן שפי' נמי כהריטב"א דאפילו לא עייל ונפיק אזוזי אמרה רבא אקנין מטלטלי אג"ק דמתני' העתיק מיד לשון הר' ירוחם [מחודש ב'] בנתי' יו"ד ח"ה ודוקא שנתן דמי כל המטלטלין אבל וכו' ודוקא שלא פירש אבל פירש שיקנה באגב קנה בלא מעות אם פירש שיקנה באגב לחוד עכ"ל. וכ"כ הב"י בשם הרי"ו גם כן בסי' קצ"ב בטור סעיף י"ג במכר עשר שדות וכו' סוף ד"ה וכתב הרא"ש וכו' וז"ל וכתב ריי"ו עוד ואם א"ל חזק בא' מהם בשביל כולם קנה כולם אפילו לא נתן מעות עכ"ל והנה כן אנחנו נוהגים כותבים וגם אומרים ללוקח שיקנה באגב וייח לכ"ע:

ועוד נ"ל כיון דמנהגינו לכתוב בשטר המכירה. והמותר זקפתי עליו במלוה עד יום כ"ג ניסן וכו' ואין עלי שום אחריות על מכירה א' וכו' בפני עדי מסירת השטר. ה"ל כאומר ומודה התקבלתי כל דמי החמץ וחזרתי והלויתי לו הלואה ולא מקרי דמי המכירה כלל וקני הנכרי החמץ אג"ק ע"י אודיתא של מוכר שקבל כל דמיהן כנ"ל:

שוב אחרי כתבי ראיתי בתוספת רי"ד קדושין כ"ז ע"ב וז"ל אמר רבא לא שנו וכו' ואם פירש ואמר תקנה הכל וזרק הדמים עליו בהלואה ה"נ דקני ורבא לא דן אלא סתמא דמלתא אבל היכא דפריש פריש גם מאי דאמרינן לקמן במכר לו עשר שדות וכ' ד דוקא בסתמא אבל אם פירש לא קנה כולן וזקף עליו דמי כולן במלוה הכי נמי דקנה כולן וכו' עכ"ל. הנה נקט בלישני' תרווייהו דינו דהרי"ו הנ"ל דפירש קנה כולן באג"ק והדמים זוקף עליו במלוה מודה רבא וכמ"ש לעיל והנאני:

גם נ"ל לפמ"ש רש"י בטעמיה דרבא בד"ה לא שנו וכו' אלא שנתן לו דמי כל המטלטלין וכו' דכי אחזקי' בקרקע אדעתה למיקני כולהו אחזקי' אבל לו נתן לו וכו' עכ"ל נראה דוקא בקנין מכר סתם מרצון עצמו דצריך לזוזי י"ל המוכר לא גמר להקנות לו כולן אא"כ נתן לו כל דמיהן מה שאין כן במכירת חמץ שלא היה מוכרו מרצון בשביל דמי המכירה אלא מגזה"כ לא יראה לך וכו' בע"כ הוא מוכרו להפקיע איסורו עושה. מודה רבא דגם סתמא ה"ל כאילו פירש ואדעתא שיקנה הכל אחזקי' בקנין מטלטלי אג"ק ואנן סהדי בהכי אף שלא נתן לו כל דמיהן כנ"ל:

ועוד הרי כבר הרגיש התב"ש בבכור שור פסחים כ"א על מכירת חמץ הנהוג והא מוכחא מילתא טובא דהערמה הוא והעלה כיון דמדאורייי' בביטול בעלמ' סגי וכל א' מבטל חמצו בלב שלם וכו' ולא נשאר כ"א איסור דרבנן שצריך לבערו הם אמרו והם אמרו להתיר מכירה זו ע"י הערמה וכו' יעו"ש ה"נ מה"ט מהני בי' קנין אג"ק אף שלא נתן כל מעותיו ומכש"כ אי כל עיקר קנין אגב הוא רק דרבנן:

ועוד נ"ל כיון דש"ס מסיק ת"כ דרבא וכו' מכר לו עשר שדות וכו' בד"א ע"כ רבא נמי דוקא באין צבורים אמרה דומי' דיו"ד שדות וכו' אף דסדנא דארעא חד הוא וגם בס"ד וללי"ק לא ידע מזה עכ"פ אינם צבורים אלא ביו"ד מדינות לכן בעינן בו שנתן כל הדמים אבל בצבורים להרמב"ם א"צ שיאמר לו קנה אגביו המטלטלין. והראב"ד שמשיג גם בציבורים בעינן דוקא אגב וקני כמ"ש בטור וש"ע ורמ"א ס"ב רס"י ר"ב. אבל הא מיהת לכ"ע לא בעינן שקבל כל הדמים דלא אמרה רבא בהא כנ"ל ומנהגינו הוא בקנין אג"ק שהחמץ מונח וצבור עלי' מהני שפיר לכ"ע:

גם י"ל אפילו את"ל חמץ ידוע לא מהני ביטול ומדאו' צריך ביעור ומכירה דשמא וקרוב לודאי היא שלא יבטל בלב שלם דירדה תורה לסוף דעתו של אדם וכמ"ש הר"ן ריש פסחים אבל במכרו שעכ"פ יקבל דמי מכירה שוב גלי דעתו דבלב שלם מבטל לי' להוציאו מרשותו ומהני לי' גם לרבא הקנין אגב אף שלא קיבל כל הדמים והרי מה"ט

דחמץ אינו ברשותו מהני ביה ביטול בעלמא מדאורייתא בלא לשון הפקר ה"ל קנין גרוע דאגב כנ"ל:

[ובחי' הגאון בס' תשוב' ח"ס ח"י דף נ"ט ע"ד על פרק השוכר את הפועל דף ע"א ד"ה ר' אשי אמר וכו' מביא פלוגתא תוספת ורמב"ן אי מהני קנין אגב בגוי תלי' אי דאורייתא הוא או דרבנן יע"ש תשובת ברית אברהם חא"ח סי' כ"ח אות ג' ואות ז' מזה תליא ליה נמי בפלוגתא זו ומייתי מ"ש קצה"ח סי' קצ"ד איך מהני קנין אג"ק דרבנן על חמץ דאורייתא בת' נחלה שבעה סי' ל' והח"י סי' תמ"ח ודחה הגאון ב"א הנ"ל יפה לפמ"ש הפ"י שם פסחים ל"א בבטלו מיירי ובאיסור דרבנן מהני קנין דרבנן רמב"ן במלחמות ד' ובחידושי פ' הזהב הארכתי ועי' במקנה קדושין כ"ז הנ"ל] ועי' במקור חיים סי' תמ"ח ובשעה"מ הלכות מכירה פ' ובספר קהלת יעקב אגב דף וז"ל מק"ח סוף ד"ה היוצא לנו וכו' והחמץ שי"ל בביתו מחויב למכור לכתחלה בכסף ובמשיכה לצאת כל הדיעות והיינו שימכור לו המקום שהחמץ בתוכו דקנה לו רשותו במקום משיכה וכו' ויקבל ממנו כסף וכו' וכו' ואם השכיר לו ביתו אז אין חשש כלל כשנתבטל והשטר מכירה דשכירות קרקע נקנה בכסף ואג"ק שכותבין בשטרי מכירה הוא לרווחא דמלתא כי עיקר הסמיכות שלו על שכירות הבית שהחמץ עומד בתוכו מטעם משיכה וכו' עכ"ל: ועוד אתנו דברים בזה אין פנאי להאריך ואם ימצא הדר"ג מעלתו ני' תיוהא בהני טעמא דאמרן. עכ"פ אסתגר בקמייתא שכל הפוסקים דחאו האי דרבא מהלכה כנ"ל:

והנני חותם בברכה מרובה כנפשו היפה ונפש ידי"נ אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קכו

בעזה"י יום ד' י"ב ניסן תרכ"ג לפ"ק ס"ה:

בין גאולה לגאולה ששון ושמחה וצהלה. וכבוד אומר כולה ממרום יושב תהלה. לראש אהובי ידי"נ. ורב חביבי הרב המאוה"ג מפורסם בתורתו וצדקתו חריף ובקי עצום מו"ה אורי מיללער ני' מורה ודאין בק"ק שוסבורג יע"א בעהמ"ח ספר בן אורי:

יקרתו קבלתי וכו' וע"ד הרגש הצל"ח במשנה פסחים כ"ח חמץ של ישראל שע"ע הפסח אבה"נ שנאמר ולא יראה לך שאור. הנ"ל טפי קרא דלא ימצא המוקדם בתורה תי' מעלתו עפ"י דעת הח"י סי' ת"מ בשם הירושלמי דחמץ שקבל עליו אחריות שע"ע הפסח לא קנסו לאסור בהנאה והאי דינא קמ"ל מתני' ומייתי קרא ולא יראה לך דמיירי בחמץ שלו משא"כ קרא דלא ימצא איירי בחמץ שקיבל עליו אחריות בפסחים דף ה' אלו דפח"ח:

אבל עדיין קשיא לאידך מ"ד בירושלמי דס"ל גם בחמץ כה"ג קנסו וכו' ולענ"ד עדיפא י"ל דהרגש הצל"ח אמתני' הנ"ל עדיפא יש לתמוה גם מלשון חז"ל בכ"מ בש"ס ופוסקים

שהוזכר בחמץ בל יראה ובל ימצא ולפי סדר המוקדם והמאוחר בתורה איפכא הל"ל לא ימצא ולא יראה ותמוה וצ"ע והלא דבר הוא ונ"ל פשוט כיון דלא יראה כתיב בתורה ג' פעמים פ"א בחמץ וב"פ בשאור אבל לא ימצא רק פעם א' בשאור כתיב לכן הקדימו חז"ל בלשונם בל יראה לבל ימצא כיון שרבתה בו התורה אזהרת הרבה וה"ל נמי ששנו חכמים בלשון המשנה כן ברוך שבחר בם ובמשנתם:

עוד נ"ל להרגש הצל"ח הוא לפי הגירסא שלפנינו במשנה שנאמר לא יראה לך שאור. כמו שהרגיש הצל"ח עוד מ"ט דמתני' שבקי' לחמץ שהוא מוקדם בפסוק והביא קרא דשאור דקרא הכי כתיב לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור יעו"ש. אמנם בהרי"ף והרא"ש ובה"ה פ"א מחמץ דין ד' הגירסא במשנה הוא באמת רישא דקרא שנא' לא יראה לך חמץ ולפנינו הגירסא שנאמר לא יראה בלא וי"ו וצ"ל בוי"ו ולפי"ז גם קמייתא שהרגיש הצל"ח הנ"ל לק"מ דכיון שהתחיל התנא בחמץ של נכרי שע"ע הפסח וכו' וחמץ של ישראל וכו' מייתי עלה נמי קרא דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח וכו' וחמץ של ישראל וכו' מייתי עלה נמי קרא דחמץ שנאמר לא יראה לך חמץ ושבקי' לקרא המוקדם לא ימצא דכתיב בשאור. והתנא בחמץ קאי. וחידוש על הצל"ח שלא הרגיש בכל הנ"ל:

והנני אוה"נ חותם בכל חותמי ברכות ושמחת יום טוב הבע"ל יחולו על ראשו כנפשו ונפש הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה קכז

בעזה"י יום ג' כ"ח למב"י תרכ"ה לפ"ק ס"ה מסיטרא קדישא שלמא נפישא לטינרא תקיפא פלפלא חריפתא ה"ה ידי"נ הרב הגאון מופלג סיני ועוקר הרים כקש"ת מוה' נתן בנימין סג"ל נ"י ראב"ד פ"ק יע"א:

גי"ה קבלתי וע"ד ההעתק ממכתבי מאז נ"י עוררני כבוד פרו"מ נ"י שלא יאות להפיצם מפני הכבוד: הנה גם האי גברא בהאי פחדא יתיב גם כ"ז השני בקשו כן והאמת בידיעתי צורב אחד העתיק מכתבי לעצמו ולא זולת וכבר הזהרתי גם אותך על רזא דנא ועת לחשות:

וע"ד חקירת המחברים בתשו' מאהבה חיו"ד תשו' שכ"ה להתיר החלב של בהמת נכרי שאוכלת חמץ בפסח משום שינוי כהרמב"ם פ"ג מהל' אמ"ז והדר"ג נ"י שציין על הגליון שם דנעלם מהם דעת רש"י. והר"ן בע"ז דף מ"ו ע"ב סוף ד"ה או אין שינוי בנעבד וכו'

דאין שינוי מועיל באסה"נ מה"ט דהאיסורים החלב אא"כ שהאכילוה גם היתר בפסח ומשום זוז"ג וכו' ודלא כהרמב"ם הנ"ל אתד"ק:

הנה יפה ראייתו ויפה כוון להגאון בס' כנפי יונה על יו"ד סי' ס' השיג על הפ"ח ועל הרמב"ם הנ"ל מדברי רש"י הנ"ל דבתלוש שאסבה"נ גם להדיוט גם בנשתנה אסור כיון שגוף האיסור נתהפך וחזר להיות בשר הבהמה נתפטמה באסה"נ אף שהשבח בא גם מן הבהמה עצמה דמי טפי לתערובת היתר ואיסור ממה שנדמהו לזוז"ג וכו' כיון שהשבח ניכר שהוא משום האיסור וכו' יעו"ש ור"ל כמו דקיי"ל מה"ט באסה"נ כה"ג ויש שבח עצים בפת ובתנור באבוקה כנגדו דניכר בו השבח ה"נ ניכר השבח אסה"נ בבהמה:

ולענ"ד נ"ל להצדיק דעת הרמב"ם ופ"ח דלא פליגי על רש"י דע"ז הנ"ל דודאי שינוי שנעשה בגוף האיסור הנאה ע"י מעשה ידי אדם כמו משתחוה לחיטין וטחנם ועשאם קמח פי' רש"י שפיר דלא מהני שינוי בע"ז מדאו' ובשאר אסה"נ מדרבנן כל הנעשה מהן דייקא נאסר דהא הנאה היא עכ"ל כוונתו דאי נימא נשתנה מותר בכל פעם ישנה בידים כל אסה"נ ומכ"ש אסה"נ העומד להשתנות כגון חיטין של כלאי הכרם העומד לטחון ולעשותו קמח ומה"ט אפשר כוונת רש"י גם מדאו' לא מהני השינוי להתירו כמו בע"ז דכתיב קרא חרם כמוהו דמייתי רש"י כל שאת"ה מהייה הימנו שאת"ה מהייה ר"ל ע"ז מעשה אדם נשתנה הרי הוא כמוהו ואפי' כל אסה"נ כן וכו' דהא הנאה הוא כנ"ל משא"כ בהמה שנתפטמה באסה"נ שאין האיסור בעיני' לפנינו אלא נשתנה בתערובת בשר הבהמ' שינוי דממילא בטבע בידי שמים נשתנו הכרשיני אסה"נ וכי"ב ונהפכו להיות בשר ודאי מודה גם רש"י דמועיל השינוי ומותרת אפילו בע"ז כהרמב"ם ופ"ח הנ"ל לא מבעי' מדאו' דהנאה הנראה לעינים אסרה תורה [כבב"ק דף ק"א] והיית חרם כמוהו כל שאת"ה מהייה ממנו וכו' דומי' דחליפי ע"ז דילפי' מזה בע"ז דף נ"ד שאסורים היינו חליפין שע"י מעשה אדם ה"נ שינוי ע"ז אדם דייקא צ"ל אלא אף מדרבנן מותר אם לא נתפטמה כל ימיה באסה"נ אלא לפרקים פיטום שאינה מתגדלת בו ואינו ניכר בה מחמתו השבח לית ביה משום ישב"ע בפת אלא זוז"ג מקרי ושרי' וה"נ החלב בפסח מותר. אף שאוכלת חמץ כל ימי הפסח מה"ט לכ"ע:

ועוד נ"ל אפי' כל גידולי' מאסה"נ שנתפטמה בהן כל ימיה נמי שניכר בה השבח נמי מותרת כדעת הפ"ח כדמוכח מש"ס בע"ז דף מ"ט ורמב"ם פ"ג מעע"ז שלא חילק כלל ולא דמי ליש שבח עצים בפת דהתם באבוקה כנגדו ניכר בו השבח של אסה"נ מכח ראשון דאע"ג דמסיק הש"ס בחולין דף ס"ט כל בהמה לאו מכח חלב ודם אתי' ושרי אלא כל מכח לא אמרינן ע"כ משום דאשתנו זה דוקא באיסורי אכילה משא"כ באסה"נ

כל שניכר השבח אמרי' בי' מכח ואסור יש שבח עצום בפת דהא הנאה היא הבא מכח ראשון באבוקה כנגדו אבל כח כחו ודאי לא אמרינן גם באסה"נ א"כ נתפטמה באסה"נ לא בב"א ישתנה האיסור וחוזר להיות בשר אלא חום הטבעי וכח המעכל חותך ומהפך את המאכל תאסבה"נ לכמה גוונים ומציאות עד שהליחות המובחר ממנו נבלע באברים ונעשה לבשר אחד ה"ל כח כחו שינוי בתר שינוי ממציאות למציאות והכל בידי שמים שינוי דממילא בטבע וגם רש"י הנ"ל דף מ"ו מודה לרמב"ם דמותרת דומי' דחליפין בע"ז דף נ"ד דגלי קרא דתופסת דמים וחליפין אסורים, מ"מ חליפי חליפין שרי ה"נ השינוי דלא מהני באסה"נ לרש"י היינו כח הראשון וה"נ כל הנקברין אפרן אסור ר"ל נמי אפרן דוקא שהוא כח הראשון מה"ט נקברין לא ישרופו משא"כ שינוי דשינוי מהני ומותר ומכ"ש החלב מבהמה האוכלת חמץ בימי פסח לא משינוי מציאות החמץ למציאות חלב בב"א הוא אלא אחר שינוים הרבה ממציאות למציאות עד שנעשה חלב בדדי הבהמה ומחמצה מכל אברי הגוף ולא ניכר בו השבח חמץ מודה רש"י להרמב"ם כנ"ל חמץ אסרה תורה ולא חלב ויעיין בתשו' בית אפרים חא"ח סוף סי' ל"ה המציא עוד היתר יפה לחלב בפסח בגרמת חמץ יעו"ש: והפלתי התיר משום שאין לך שלא כדה"נ יותר מזה ופקפק עלי' מתשו' מאהבה דשלח כדה"נ נמי הא מדרבנן מיה' אסור ולענ"ד נ"ל דבפשוט טפי נ"ל התירא לפמ"ש הר"ן בפ' ג"ה בסוגיא דריחא מילתא דבאיסור הנאה דבר שאין מתכוין מותר גם בפ"ר וגבי בת תיהא אינו מתכוין ליהנות מיי"נ וכו', א"כ ה"נ בשתיית מתמצה החלב ואף שהוא פ"ר מותר אע"ג דמתעסק בחלבי' חייב הכא משום איסור אכילה דחמץ ליכא בחלב דנשתנה ואי משום אסה"נ דחמץ דלא מהני בי' שינוי דהא הנאה היא לרש"י בע"ז מ"ו הנ"ל דשא"מ הוא ליהנות מחמץ ומותר אף בפ"ר וגם לשיטת התוס' בשבת דף כ"ט סוף ע"ב דפליגי על הר"ן בזה וס"ל גם בהנאה אסור דשא"מ אם הוא פ"ר היינו דוקא באיסור דאו' במוכרי כסות כבשבת דף מ"ו ע"ב אבל בדרבנן הרי לתה"ד מותר פ"ר בכל מילי דרבנן וגם להמג"א דפליג עלי' בסי' שי"ד סק"ה באיסור הנאה לבד מודה דגם לתוס' שבת דף כ"ט הנ"ל מודים לשיטת הר"ן דאיסור הנאה דרבנן מותר ביה דשא"מ גם בפ"ר והרי לכ"ע איסור החמץ שנשתנה ונעשה חלב היא רק דרבנן משום שלא כדרך הנאתן כמ"ש הפלתי הנ"ל ודשא"מ אף בפ"ר מותר בהנאה כזו לכ"ע כנ"ל:

באופן דגם לשיטת רש"י בע"ז מ"ו מותר החלב הבא מאכילת הבהמ' חמץ בפסח וגם לרש"י והרמב"ם לא פליגי כלל ולא כמ"ש הדר"ג נ"י ותל"מ: ומצאתי בספר שנות חיים מהגאון מוהרש"ק נ"י דף פ"ז בהשמטות וז"ל דלא מבעי אם הבהמה אוכלת גם היתר

דודאי אף שאוכלת חמץ הוי זוז"ג אף גם אם לא אכלה רק חמץ מ"מ הבהמה עצמה דהוי היתר נמי נחשבה גורמת להחלב והוי זוז"ג רק הרי בחמץ זוז"ג נמי אסור אך כשהוא ביד נכרי הרי עיקר הטעם דבחמץ זוז"ג אסור כיון דהוי במשהו כמ"ש המג"א והכ"מ הל' נדרים וא"כ אם נעשה החלב ביד נכרי דאז בטל בסמ"ך הוי זוז"ג נמי מותר לכן מותר החלב וא"ש דברי הגאון מוהר"ז הנ"ל וכו' עכ"ל:

הכ"ד אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קכח

ישגבהו שם אלקי יעקב שלום ממעל לו ושלימה משנתו ומשים למישור העקוב ה"ה כבוד ידי"א וידי"נ הרבני המופלג חרוץ נפלא זית שופכני צדיק ונשגב שמו מוה' יעקב שלום סופר נ"י בק' ט"ש:

גי"ה קבלתי וע"ד שאלותיו הנה אעתיק לפני פרו"מ נ"י מה שהשבתי מאז על ענין קושי' הגאון בס' א"ד ז"ל ומה שפקפק מעלתו על תשובת רבו הגאון בתשו' חתם סופר סי' ש"ה בתמיהתו על הצל"ח פסחים מ"ו שכתב. ליתנה לכהן ויבטל בטרם יחמיצה וכו' והא ביטול מטעם הפקר ואי יבוא גוי ויטלנו שבקי' ליה וכו' ודחה פרו"מ נ"י אף דמפקר ליה רשאי לשומרו מידי זרים משום ביזוי קדשים כמו בשומרי ספיחי עומר וכו':

איברא לא דמי' להתם קרקע ושדה דישראל ליכא חששא שיבוא גוי ויטלנו אלא על ישראל יש לחוש שילקוט בשנת שביעית דהפקר הוא הכל לכן שומרים רק למנוע מהם רגלי בהמה ואין מוחין לישראל ליקח מהן רק מודיעים להם ופורשים מאליהם משא"כ בעיסת חלה קטנה אם הפקירה חיישינן שמא יבוא גו' ויטלנה במשליכה לשוק ושפיר חזי הגאון בעל ח"ס להקשות דממ"נ אי משמרה שלא יטלנה גוי או כלב ומוחה בידו משומר אינו הפקר ולא יצא מרשותו לענין בל יראה וכו' כיון דמשמרו ורוצה הוא בקיומו שלא יטלנה גוי או כלב:

ועוד עדיפא תמהתי זה רבות בשנים גם על הצל"ח גם על החתם סופר איך נעלם מהם דברי הירושלמי במקומו פסחים מ"ו וז"ל חבריי' בעי וישליכה לאשפה ויקדשנה ויש אדם מקדיש דבר שאינו שלו ויקדשנה וישליכה לאשפה ויש אדם מפקיר דבר שאינו שלו ופי' הק"ע וז"ל בתמי' שהרי אינה שלו אחר שקרא טלי' שם חלה אלא וכו' ואיך יכול להפקיר' ולזרקו על האשפה עכ"ל והיינו קושי' הגאון ח"ס ועדיפא מיניה שאין ההפקר וביטול חל כלל והיינו לפי דירושלמי הקשה על הבעל העיסה הישראל מתרץ אין הפקירו חל כלל על החלה והצל"ח הקשה כן על הכהן שקיים החלה איתא נמי להאי

תירוצא שודאי אסור לו לכהן להפקיר החלה דחייב לשומרה בקדושה וטהרה מגוי וכלב וטומאה ואולי מה"ט אין חל כלל הפקירו וביטולו ובחי' סוגי' שם הארכתי בזה:

וע"ד חקירת מעלתו בחצי זית חמץ כיון דלא שייך ח"ש גבי מצוה ליכא תשביתו יש לספק אי אפרן מותר י"ל אפילו אם בל יראה ליכא בח"ש [אף לאיסור] מ"מ עשה דתשביתו איכא עי' מהרי"ט אלגאזי בהל' חלה דף מ"א ודף נ"ה ועיין בתוס' שבת דף צ"א ריש ע"ב סוף ד"ה כגון וכו' הא דקיי"ל ח"ש אסור מה"ת וכו' גם בעשה ומ"ש מעלתו ע"ד המג"א סי' ת"מ ומחהש"ק שם בגזל חמץ ועבר עליו הפסח א"ל ה"ט לרבותא נקט הכי ומכ"ש תוך פסח דפח"ח יעיין מעלתו בס' קצה"ח סי' שס"ג מ"ש בזה על החק יעקב דבר נחמד באופן דאצ"ל דפליגי הח"י עם המג"א ומתבאר שגם להנוב"י קמא חא"ח סי' ט"ו שהעלה דחמץ רק על הבעלים מצות שריפה ולא על איש אחר מ"מ הגזלן דעובר על ב"י וב"י משום אחריות וגורם לממון כממון דמי עליו המצוה תשביתו ולשורפו דוקא לנתק הלאו ופשיטא ודאי שאין יכול לומר תוך הפסח הש"ל וכמ"ש המחהש"ק ולא כמ"ש מעלתו בהיפוך:

גם מה שעמד מעלתו לחקור במי שחטף חמץ של חבירו ושרפו כיון שאין המצוה עליו לתשו' הנוב"י הנ"ל הרי לא נהנה הוא החוטף וליכא קנס יו"ד דה"ל להטו"ז ביו"ד סי' כ"ח סק"ח אלא בשביל הנאתו יפה כתב מעלתו בזה אליבי' דהטו"ז אבל באמת טעמא דהאי קנסא יו"ד דה"ל שכר מצוה כדי שיהיו מצות חביבות על בעליהן כמ"ש באס"ז ב"ק דף צ"א ולפ"ז אין טעם לחלק בין נהנה החוטף או לא ודלא כהטו"ז ממילא גם בחוטף חמץ ושורפו משלם כנ"ל:

ובחי' סוגי' מכשירי מצוה בשבת קל"א כתבתי וז"ל בס' אהל דוד הקשה לפמ"ש תוס' בפסחים ג' ע"ב ד"ה מאליה דאין לו קרקע פטור מפסח כמו מראיה א"כ מכשירי פסח למה דוחה שבת לר"א שמא הא בידו להפקירן כמו גבי ציצית ולענ"ד לק"מ וארבעה וחמשה תירוצים נכונים בדבר כאשר אבאר וכו' והגאון מוה' משה סופר ני' אבד"ק פ"ב יע"א תי' קו' אהל דוד במכתב תשובה אלי כתוב וז"ל קושי' א"ד שהקשה למאי דאמרי' פר"א דמילה דלר"א ציצית אין דוחין שבת הואיל ובידו להפקירן א"כ אמאי פסח דוחה שבת הא בידו להפקיר נכסיו ולא יהיה לו ולפמ"ש תוס' פסחים ג' מי שאין לו קרקע פטור מפסח קושי' זו, א"צ לפנים וכבר כתבתי לו זצ"ל בחייו. הנה במ"ש לפנינו אין בו ריח קושי' התורה אמרה פסח ידחה שבת והוא מקשה קושי' לאלקינו אך הקושי' להיפוך נילף ציצית ומזוזה מפסח דאעפ"י דיכול להפקירו אפ"ה דוחה שבת ולק"מ גם זה דהא לר"א קיימינן ואיהו אית ליה בערוכין כ"ח ע"א אין להחרים כל נכסיו וכן פסק

רמב"ם אם כן בשלמא מאי דאמרינן בעלמא אי בעי מפקיר נכסיו וחזי לי' א"ש דמפקיר עד פחות ממאתים זוז והוי עני וחזי לי' אבל להפקיר כל קרקעותיו מבלי השאיר לו שריד אסור וא"כ ע"כ צריך לעלות לרגל וחיי בפסח עכ"ל הגאון הנ"ל בתשוב' חתם סופר סי' שט"ז בדפוס כהיום הנה הביא הגאון הקושי' פסח גופי' אמאי דוחה שבת והיינו משום דנקט בלשונו נמי דלר"א ציצית אין דוחין שבת ולכן כתב דכמ"ש לפנינו אין בו ריח קושי' התורה אמרה פסח ידחה שבת והוא מקשה קושי' לאלקינו כנ"ל:

אבל האמת לא כן הוא דמכשיר"י ציצית אמרי' לר"א אין דוחה שבת מה"ט ולא במצוה גופא דלא שייך ביה דחיי' שבת כלל כמ"ש תוספת בסוגיא שם וקושי' א"ד הוא לר"א מכשירי פסח אמאי דחי שבת ולא הקשה מעולם אפסח גופא. ומכשירי פסח הניחו תוספת פסחים ס"ח ע"ב בתימא לר"א דדחי שבת ול"ל התורה אמרה ידחה שבת וקושי' א"ד הוא דאדרבה ה"ל למילפה מציצית דלא ידחה וקושיא זו ריחו נודף. אבל אפסח גופי' בלא"ה לק"מ דלא אשכחן לר"א סברא זו דמשום בידו להפקירן לא ידחה שבת אלא במכשירי מצוה ולא במצוה גופא כנ"ל:

ומ"ש הגאון לתרץ דר"א לטעמיה בערוכין כ"ח דאסור להפקיר כל קרקעותיו וכ"פ הרמב"ם. הנה הרמב"ם פ"ו הלכה ב' מערוכין ז"ל מחרים אדם מן בקרו ומצאנו וכו' אבל לא יחרים כל בהמתו ולא כל עבדיו ולא כל שדותיו ולא כל מה שיש לו משאר מטלטלין שנאמר מכל אשר לו וכו' עכ"ל. וכתב הלח"מ וז"ל כלומר ומסיפי' דקרא לחודי' לא נפיק אלא ממאי דקאמר מאדם ומבהמה וכו' דכולה צריכי כדאיתא שם בגמרא עכ"ל ובסוף הל' ערוכין ז"ל הרמב"ם לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו והעושה כן עובר על דעת הכתוב שהרי הוא אומר מכל אשר לו ולא כל אשר לו כמ"ש חכמים ואין זו חסידות אלא שטות שהרי מאבד הוא כל ממונו ויצטרך לבריות וכו' ע"ש ולכאורה דבריו סותרים ונ"ל כוונתו מדהביא רק סיפא דקרא בשני המקומות ס"ל לחלק בהא להחרים כל נכסיו אסור מדאורייתא מקרא מכל אשר לו דרשא גמורה היא אבל כל מין לבדו לאו עיקר דרשא הוא מאד"ם מבהמ"ה וכו' דזיל בתר טעמא שלא יצטרך לבריות רק מדרבנן אסור. בזה כל דברי הרמב"ם נכונים. וא"כ להפקיר קרקעות לבד לא אסור מה"ת והדק"ל קושיא א"ד אמנם נ"ל אפילו דהרמב"ם כך נראה דעתו היינו משום דפסק כרבנן דפליגי אר"א בעבר והחרים כל נכסיו לא מהני כלל י"ל נחית דרגי' דכל מין א' לבד נמי אסור מן התורה להחרים וא"ש תי' הגאון מיהת לר"א לטעמיה. אבל גם לר"א נ"ל פשוט דלא אשכחן לי' אלא להחרים או להקדיש שאוסר גם לעצמו ואינו יכול לזכות בו עוד יותר בהא אשכחן קרא דאסור מה"ת במין אחד לבד נמי אבל להפקיר הרי בעצמו יכול נמי

לחזור ולזכות בו כמו אחר ומה"ת אפילו בינו לבין עצמו הפקר מהני לכ"ע ודברי תוס' בנדרים דבקרקע בעי' ג' דוקא צ"ע עי' בקצה"ח סי' רע"ג ופשיטא דגם לר"א מדאורייתא שרי להפקיר כל קרקעותיו דמנ"ל לאסור מחרם והקדש הא ליכא למילפה דטעמ' רבה לחלק ביניה' כנ"ל וא"כ נדחה תירוצו לגמרי וקושי' הגאון אהל דוד בתקפו עומד [וגם השתא תקשי טפי קושי' מג"א סוף סי' י"ג אי מתנה מותר בשבת טפי הול"ל בשבת קל"א בידו ליתנם במתנה דהוי ארווח לן בזה קושית הגאון א"ד הנ"ל דמתנה שאין יכול לחזור בו ולזכות בו עוד ודאי אסור ליתן כל קרקעותיו במתנה כמו להחרים ולהקדיש ול"ל בידו ליתנם גבי מכשירי פסח] כמובן לכן נ"ל לתרץ תמיהת א"ד בפשוט עפמ"ש הגאון בקצה"ח בסי' רע"ג להרמב"ם דהפקר משום נדר נגעו בה ה"ל רק אינו ברשותו מצד שאינו יכול לחזור בו אבל אכתי שלו הוא ולא הוי קנין עד דמטי ליד זוכה וביאר קצה"ח עפי"ז הא דשמעתין דבידו להפקירן היינו אע"ג דמ"מ שלו הוא עדיין גם במפקירן מיהת אינו ברשותו הוא כיון דאסור לחזור בו נמי פטור ציצית כמו באינו שלו ע"ש. וא"כ א"ש דוקא אין לו קרקע אמרינן דפטור מפסח וראיה אבל מפקירו בלבד מ"מ עדיין שלו הוא דאינו קנין ושפיר מקרי יש לו קרקע אלא שאינו ברשותו אא"כ זכה בו אחר וזה אין בידו ולק"מ ונ"ל מזה ראיה לסברת קצה"ח הנ"ל ודו"ק וכו' ע"כ לשונו בחידושי ועוד הרביתי מילין נכונים לתרץ קושיא זו בס"ד ואין להאריך כעת יותר:

נאם ידי"נ הדוש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קכט

בירח אדר. שלמא אשדר. לבקדש נאדר. פרי עץ הדר ה"ה ידי"נ הרב המאה"ג המפורסם. כגן הדסים עמק החרוץ צדיק נשגב כש"ת מו"ה שמעון נאדאש נ' אבד"ק טירנוי יע"א: יום אתמול קבלתי יקרתו ע"י השו"נ דקהלתו. ולכבודו פרו"מ הדרתו פניתי עיינתי בד"ת אשר העיר להשיב על הפמ"ג סי' תל"א סק"ב הדמיון לסברת הר"ן דמהני ביטול בלב בחמץ משום דבלא"ה אינו ברשותו של אדם ה"נ מי שאסר נכסיו עליו אינו ברשותו אם הפקירם אח"כ בלבו וחביריו זוכה בו מהני. ותמה מעכ"ת הא לאחר זמן איסורו לא מהני ביטול כלל דאינו ברשותו אלא קודם זמן איסורו מהני גילוי דעתו להפקיר כיון דבודאי יגיע זמן איסורו ולא יהי' ברשותו גם זולת ביטולו אבל באוסר נכסיו על עצמו בהנאה אינם ברשותו שוב לבטלם ולהפקירם ואפילו אם מפקירם בלבו קודם שמדיר זה אינו ודאי שלא יהי' ברשותו דשמא ימלך ולא ידור הנאה מהם ובעי הפקר גמור בפי' ע"כ דפח"ח:

ונ"ל לענ"ד לתרץ דמודר הנאה מנכסיו אף דאינם ברשותו מ"מ אינם הפקר ואם מת נכסיו ליורשיו וגם המודר עצמו מנכסיו יכול ליתן מהם צדקה או שאר מצוה פדיון שבוים וכיו"ב דמצות לאו ליהנות ניתנו לדעת קצת ראשונים וגם הרבה מאחרונים אין עת גורם לפורטם פה. ולכן עדיף הא מחמץ לאח"ז איסורית שאינו כלל ברשותו גם להורישו לבניו וגם הוא אסור ליתנו צדקה דהא אסור לכל ישראל הוא. וגם ליורשים אסבה"נ ולכן יש כח ביד בעליו ג"כ להפקיר בלב נכסיו אחר שכבר אסר בהנאה עליו דינו שוה כמו ליתנם צדקה דרשאי שהרי ג"כ אינו נהנה ממה שמפקירנו. ושפיר כתב הפמ"ג כמ"ש בלשונו דכה"ג בלאו ממון גמור הוא הוי כמו חמץ ומהני הפקירו בלב כנ"ל:

וגם עפ"י חילוקו דפרו"מ נ"י ניחא דנדר איתא בשאלה. ומ"מ יפה דן הפרמ"ג כיון דהשתא לא נשאל עלי' לאו ממו"ן גמור הוא אף ברשותו הוא לישאל על נדרו וכנ"ל:

אבל אני תמהתי על הפמ"ג על שהעלים עין לפי שעה מפלוגת' הר"ן והרשב"א בנדרים דף פ"ה דפליגי במי שאוסר נכסיו עליו בהנאה אי יכולים אחרים ליטלם בע"כ כיון דהשתא מיהת לא איתשל אינו יכול לעכב עליהם ולכ"ע מיהת ס"ל משעה שאסרו על עצמו הפקירו על שזכה בו אמר קנה כזוכה מן ההפקר. אם לא עכבו בעלים ראשונים מליטלם אפילו שלא הפקירם בלב מקודם: ומכ"ש אם לאחר שאסרם עליו בקונה הפקירם ג"כ בלבו ובא אחר וזכה בהם דאין אחר יכול להוציא ממנו [וגם הוא עצמו אין יכול לעכב מליטלם בכה"ג לכ"ע] ולא היה צריך הפמ"ג ללמדו בבנין אב מדברי הר"ן ריש פסחים דיותר מפורש נדון זה בעיני' ברשב"א ובר"ן בנדרים פ"ה הנ"ל וצ"ע בזה בתשובה אחת והדברים עתיקים אין עת האסף פה. מיהת קושי' פרו"מ לק"מ וטעם פלוגתת הרשב"א והר"ן הנ"ל ביארתי עפ"י חקירת הגאון בקצה"ח סי' ער"ג מ"ש הב"י בא"ח סי' תל"ד בשם רמב"ם פ"ב מהל' נדרים דהפקר משום נדר הוא וקצה"ח תמה עליו שלא מצא כן בנדרים ולכן העלה הוא דהפקר קנין הוא ולענ"ד מקורן של הרמב"ם והב"י הוא ממתניתין ומסקנת רבא דף פ"ה בנדרים דע"י קונם שווינהו כהפקר וכעפרא דארעא הוציאו מרשותו ויטלו אחרים כזוכה מן ההפקר כמ"ש הר"ן והרשב"א א"כ איפכא נמי הפקר מטעם נדר הוא ומה"ט איתא נמי בשאלה להרשב"א גם אחר שזכה בו אחר אבל להר"ן לא מהני שאלה ע"כ איהו ס"ל הפקר קנין הוא עדיף מנדר וכדהעלה הקצה"ח וטעמא נ"ל את"ל הפקר מנדר נמי כיון דקיי"ל הפקר בהני שלשה ה"ל נדר ברבים אין לו התרה כלל וממילא ה"ל קנין ועכ"פ כיון שכבר זכה בו אחר ודאי לכ"ע קנין איתי ליה בהפקירא כמ"ש קצה"ח ריש דבריו ותל"מ כעת:

הכ"ד ידידו ואוה"נ הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קל

בחדש אדר. שלמא אשדר. לבקדש נאדר. כבוד הוד אהובי ידי"נ הרב המאור הגאון המפורסם צדיק ובנש"ק כש"ת מו"ה פנחס ליב פריעדען נ"י האבדק"ק קאמארן:

גי"ה קבלתי. וע"ד התורה שהציע הדר"ג נ"י בדין חמץ מוצנע דפליגי תוס' והטור אם עובר עלי' בב"י וב"י והעלה מר דבר נאה קושי' המפורשים לשיטת הטור דעובר מאי פריך ש"ס דף וי"ו בפסחים וכי משכחת לה לבטליה ומאי מהני עכשיו הביטול לתקן מה שעבר כבר למפרע. די"ל המקש' ס"ל טעמא דב"י דלמא אתי למיכל מיניה וכהר"ן באמת אינו עובר על המוצנע לה"ט. משא"כ למסקנא דמוכח ממימרא דר"א חמץ אינו ברשותו וכו' ע"כ מגזה"כ עובר בב"י שפיר גם במוצנע עובר את"ד קדשו אלא שהאריך מעלתו בדברי טעם ושכל טוב והדברים נכונים וראוים למי שאמרם ואין ראוי לסתרם אמנם לרוב חיבת הקדש חפשתי בחידושי מס' פסחים אשר בעניי הכינותי זה יותר משלשים שנים ועלה בזכרוני שהלכתי באורח זו גם אני אבל יותר אמתי בעזה"י. ואין הזמן מסכים להעתיקו פה אבל סגנון מעלתו נ"י אית ליה פרכא כאשר אבאר:

הנה מעלתו עמד לתרץ קושי' המפורשים מש"ס דפסחים וי"ו ע"ב וכי משכחה לבטליה. ולהטור מה מהני הביטול לתקן מה שכבר עבר למפרע כנ"ל ועפי"ז עולה תירוצו דפרו"מ יפה אבל לא ידעתי המפורשים שהקשו כן כי ריח קושיא אין כאן דהא בל יראה הוא ניתק לעשה בפסחים צ"ה ומה"ט דעת ר"י בתוס' פסחים כ"ט ע"ב משהא חמץ ודעתו לבערו אינו עובר על ב"י למפרע והרי כל הלאו הניתק לעשה כך הוא שהעשה הוא תיקן הלאו ולא עבר למפרע. אבל קושי' והכרח התוס' בר"פ כ"ש הוא שציין עלי' מעלתו וז"ל וכן משמע בפ"ק דף וי"ו ע"ב דפריך וכ' משכחת לה ליבטלה משמע דכל כמה דלא משכחת לא עבר בב"י עכ"ל התוס' והרגשתי בחידושי מאז על הוכחתם זו מלשון קושית הש"ס הנ"ל דקצת קשה דגם ממסקנא ה"ל להביא ראיה זו דמשני ש"ס דלמא משכח לה בתר זמן איסור וכו' ולהטור דגם מוצנע עובר עלי' אף דלא משכח לה בתר זמן איסורא אלא שיהיה מוצנע בביתו ע"כ צריך לבטלו והארכתי ליישב דקדוק זה בתוס' בעזה"י בטוב טעם ודעת באורחא חריפא אמנם בפשוט נ"ל דניח' להו לתוס' להביא ראיה מדיוקא המוקדם ולפי"ז לקושטא דגם מלשון התרצן במסקנא הוא לא עלתה ארוכה תי' פרו"מ ואני בעניי מאז העליתי בזה ענין ברור להשוות המחלוקות הנ"ל הוכחתי בראיות ברורות דלא פליגי כלל אלא הטור כוונתו דעובר רק על מ"ע דתשביתו בחמץ מוצנע שלא קיים העשה אם לא בטלו והתוספת כתבו רק שאינו עובר על לאו דב"י וב"י ודלא כהמג"א

ובזה סרו כל הוכחות וראיות הפ"ח בזה אין עת להעתיק פה כי המלאכה מרובה ד' ב"ה יעזרנו סלה נאם ידי"נ אוה"נ הדש"ת:
הק' יהודאסאד:

תשובה קלא

חיים ושלום וכ"ט אל יחסר קרטוב לכבוד אהובי ידי"נ הרב המאוה"ג המופלג ומפורסם. ריחו נודף כגן הדסים החריף ובקי משדד עמקים וזך רעיונים קש"ת מו"ה אליעזר ווינטער נ' אב"ד דק"ק ריי"ץ יע"א וכאל"ש: גי"ה זה קבלתי קודם חג השבועות. וע"י סיבה לא יכולתי להשיב לו לפרו"מ נ' על אתר עד היום שפניתי וראיתי אור מכתבו הנחמד בדבר ד' זו הלכה ע"ד (האאפפאראט) אשר נשאל עליו אם מותר לעשות קנה א' מהדוד הגדול שבו המים זכים מתבשלים להוליך בו ההבל לדוד אחר לבשל שם (הקראנוויטען) יי"ש על יו"ט של פסח כיון שבצד האחר יוצא קנה קנה א' מהדוד הנ"ל לדוד אחר לבשל שם מיי"ש של חמץ או תבואה או תפוחי אדמה ועם מאל"ץ ושמרי שכר וה"ל כל המעשי"ן (האפפאראט) כלי א' שנתבשל במקצתה חמץ ונאסר כולו או לא:
ופרו"מ נ' הראה פנים בכחא דהתירא עלי' מצד נ"ט בר נ"ט דהתירא וגם ע"י בישול יש כאן יותר מששה פעמים נ"ט בר נ"ט ואף אם נחשוב הכל ככלי א' רק חד נ"ט בר נ"ט מ"מ ליכא בכלי בליעה רק משהו חמץ משמרים מאל"ץ) ומבטלין לכתחלה נמי קודם הפסח כמ"ש תוס' פסחים דף למ"ד ע"א וגם עדיין היתר הוא אז אלו תד"ק:
הנה הלכתי בעצמי אל בית [האפאראט] לראות מעשיהו וחקרתי על הילוך הקנים הדק היטב מפי הבעה"ב עצמו והוא אומן מומחה מופלא ומפורסם באומנתו זה מנעוריו. ובירר לנו בחוש הראות כי גם הקנה המוליך את ההבל ממים זכים אל תוך הכלי עץ [פיטינ"ג] לעשות בה [המייט"ש איינברייען] חוזרת ומתמלאת הקנה ע"י הצוק מגוף החמץ ממטה למעלה ומביא בחזרה את גוף החמץ אל תוך דוד הגדול של המים זכים. וגם הקנה השני המוליך ההבל ממים זכים לתוך הכלי אשר בו (המייט"ש) לבשלו שם ולהוציא ממנו הזיעה הוא היי"ש. היא הקנה חוזרת ומתמלאת מגוף החמץ ממטה למעלה. ומוליכו בחזרה לגוף החמץ אל תוך הדוד הגדול של המים זכים ונתברר כן ע"י שפתח את פרקי הקנה מחיבורם ע"י [השרויפע"ן] וגם לפעמים נתברר עוד בתוך המידה של זכוכית העגול מבחוץ לדוד הגדול אצל הברזא סמוך לשולי הדוד שנתמלא מהמים שבדוד להורות נתן לידע תמיד מבחוץ מידות המים שבדוד הגדול. נראו לפעמים בתוך הזכוכית הנ"ל איזו חתיכות קטנות וקליפות תפוחי אדמה שבאו ונכנסו לתוכו עם המים זכים מהדוד הגדול וע"כ הוא בא אל תוך הדוד ע"י הקנים מוליכי ההבל הבלים

באופן שהקנה הוא מוליך ומביא מוציא רוחנית ומכנים גשמיים וא"כ איפוא אין כאן מקום להיתר נ"ט בר נ"ט כי המים שבדוד הגדול הוא בתערובת חמץ גמור. וההבל וזיעה מהדוד המבשלו להיי"ש (קראניוויט) הוא בא מתערובת חמץ ממש וטעם ראשון הוא הבא מן הממש. ולא רק משהו בלוע בכלי. ולפי"ז לא מבעי אם מבשלים שני היורות של חמץ ושל יום טוב בבת אחת באמצעית קנה ההבל שמתערבים הבל הבלים בזמן א' שאסור כמו דין קערות של בשר שהודחו ביורה חולבת וכן כלי בשר וכלי חלב שהודחו יחד בכ"ר: אלא אפילו אם רוצה לעשות כן ביום אחר יום שביום המבשל היי"ש חמץ ישבות הקנה השני של יום טוב וביום שני שלאחריו שמבשל היי"ש יום טוב שובת הקנה השני של חמץ על ידי סגירת המפתחות (שרויפע"ן) דבכה"ג שפיר ה"ל נ"ט בר נ"ט ע"י בלוע שבכלי מ"מ הרי גם הדוד הגדול של המים גם כן אינו נקי לגמרי מחמץ בעיני' שנשאר דבוק בדופנו או בשוליו והדר ה"ל טעם הבא מן הממש ואפילו אם מנקים גם את היורה ותו ה"ל נ"ט בר נ"ט ממש. מ"מ לא התירו חכמים לגרום לכתחלה נ"ט בר נ"ט כמו שכתב בספר מנחת כהן ספר התערובת ח"א פי"ב משמא דגמ' והרבה פוסקים ראשונים גבי דגים שעלו בקערה וכו' נתבשלו וכו' דיעבד דוקא לכתחלה לא יעוש"ה: ומ"ש מעלתו כי ההפסד גדול והתורה חסה על ממון ישראל. אין לו מובן דמה הפסד בזה אם לא יבשל יי"ש על יום טוב כלל ודאי לכתחלה לא יעשה ולא יוסיף קנה א' יתירה ע"מ להרויח ביין שרף ליום טוב ולא יפסיד. לא יוציא ממונו על הספק כי התורה חסה על מש"י:

גם מ"ש מעלתו סניף להתיר כיון דהשתא היתר הוא לא שייך אין מבטלין איסור לכתחלה. וגם הרי אין כוונתו לבטל ושרי הנה כבר ביאר לן בתשובת צמח צדק סי' פ' בארוכה דאף דהשתא התירא הוא אסור לבטל לכתחלה החלב חטה בתוך היין לבן ע"ש בראיות ברורות ומשום דחמץ שמו עלי': וכן החליט להלכה לאסור הדגול מרבבה סוף סי' תמ"ז ואף להמג"א שם דפליג בזה היינו משום שאין כוונתו לערבו כדי לשתותו בפסח אלא כוונתו לתקן היין בלבד מה שאין כן בנ"ד דכל מגמתו רק לעשות היי"ש של פסח באופן זה דלא סגי בלא תערובת חמץ משהו ה"ל מתכוין לבטלו וא"נ אין מתכוין לבטל ה"ל פסיק רישי' דלא ניחא ליה דאסור בשאר איסורים לכ"ע כמסקנת הרא"ש בס"פ שמנה שרצים יעו"ש:

ולכאורה יש לצדד להתיר מטעם זוז"ג שהיי"ש מתמצה מן הבל הבלים כנ"ל וזו"ז גורם גם באיסור חמץ קיי"ל מותר כדאיתא במג"א סי' תמ"ה ס"ק ה"ו. ואף דגם זו"ז גורם קיי"ל אסור לכתחלה. הרי כתב הר"ן בע"ז דף מ"ח בשם הרמב"ן דהיינו דומיא דאין נוטעין אגוז

של ערלה דנוטע בידים שהיא כמבטל איסור לכתחלה אבל זריעת ירקות דהנאה ממילא אתי לא דמי למבטל איסור כלל גם לכתחלה הל"ל דשרי. א"כ ה"נ בנ"ד בתערובות שני גורמים דהבל הבלים הנאה ממילא אתי ושרי גם לכתחלה:

אבל באמת גם זה אינו דכיון דחמץ שמו עלי' דמי כה"ג נמי לבטל איסור בידים ואסור לכתחלה גם זו"ז גורם מלבד דכל שריותא דזו"ז גורם באיסורי משהו אינו מוסכם כמבואר בטור יו"ד סי' קמ"ב ובש"ע א"ח סי' שי"ח וסי' תמ"ה הנ"ל:

ועוד הרי החליטו הפוסקים דהזיע המחמצה מן ההבל של חמץ ונעשה יי"ש כיון דלכך עומד לטעמא עביד ולא לקיוהא בעלמא וחשיב בעיני' ממש ואסור להשהותו בפסח בין שנעש' מחטין בין משמרי שכר כמבואר בפסק הגאון מטיקטין בפתיחת הרי"ף לס' נשים ובתשו' צ"צ סי' ע"ה ובתשו' ח"ץ סי' כ'. ולא כמ"ש מעלתו לחלק בין יי"ש מתבואה ובין נעשה רק משמרי שכר ומאלץ לבד. וא"כ לא מקרי בשם גורם כלל דניתו עלה מטעם היתר זו"ז גורם הבא מכח איסור התם ה"ל האיסור רק גורם. אבל כה"ג ה"ל ההבל והזיע כגוף האיסור כגוף הדבר שנתהווה ממנו ממש. וטעם כעיקר דייקא ממש ולא רק בא מכחו., וא"כ משהו ממנו אוסר חמץ בפסח. וכיון דלהרבה פוסקים ס"ל חוזר וניעור. נהי דרמ"א מסיק בסי' תמ"ז בלח אינו חוזר וניעור בפסח היינו בדיעבד אבל לכתחלה כ"ע מודים דאסור לבטלו קודם הפסח כמ"ש בתשובת צמח צדק סי' פ' הנ"ל. וכה"ג כתב הטו"ז או"ח סי' תמ"ב ס"ק דדבר המעמיד לכ"ע חוזר וניעור. באופן שאין אני רואה להתיר נדון זה בשום אופן. הנראה לענ"ד כתבתי:

ומ"ש פרו"מ סברא דבאיסור הנאה לכ"ע אין מבטלין איסור לכתחלה מדאורייתא עפ"י סברת רש"י בפסחים דף כ"ג ע"ב לחזקי' כל הנאה אתי לידי אכילה ע"י הדמים. יפה כתב. וזה יותר משלושים שנה העליתי כן בתשוב' אחת עפ"י ראיות וכעין זה ממש כתב החות דעת בסי' צ"ט. וגם בלא דברי רש"י הנ"ל אלא בפשוט טפי כיון דאי מבטל ליה הרי נהנה מהאיסור והתורה אמרה שאסבה"נ ממילא אסור מדאורייתא לבטלו וכנ"ל:

הכ"ד אוה"נ הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קלב

שלום וכ"ט לאהובי תלמידי הבח' המופלג מורג חו"ש כ"ה נתן ליב באב נ"י בישוב גריפא:

הנה קבלתי מכתבו וראיתי שעמד מעלתו ע"ד מהרש"א בפסחים כ"ז שהקשה לפי' מהרש"ל דאיבעי' בהקדש מאי הוא משום לא בכלל [והקשה מעלתו] י"ל גם זוז"ג אסור ביה והא בע"ז נמי ס"ל לרבנן זוז"ג מותר אעפ"י דע"ז לא בטיל. והקשה מעלתו והרי הקדש חמור טפי מע"ז אי משום דע"ז מהני לי' נשתברה מאליה או שבטלה הנכרי

משא"כ בהקדש ואי משום דשלהבת הקדש אסורא מדרבנן להנות ממנה ושל ע"ז מותר עכת"ד בקיצור:

הנה בהקדש משכחת כמו כן דבטל שם הקדש מינה כגון ע"י פדיון וקדושת הגוף כגון עצי הקדש דל"ל פדיון איתא בשאלה והיינו כמו בע"ז שבטלה נכרי. והא דשלהבת דהקדש אסורה לא משום חומרא דהקדש הוא אלא אדרבה משום דלא בדיל מיניה ע"כ קיל להו לאינשי טפי ולענין זוז"ג נהפוך הוא דטעמא דמאן דשרי הוא משום ביטול ברוב נגעו בה כמ"ש הר"ן במסכת ע"ז ובזה שניהם שוים בחומר דלא בטילי נם הקדש גם ע"ז אבל לאו מחד טעמא דע"ז אינה בטילה משום חומרא דע"ז כמ"ש כל איסורי' שבתורה בסמך חוץ מטבל ויי"נ ובהקדש טעמא משום דשל"מ כדאיתא בברייתא מס' נדרים דף נ"ח וכ"כ תוס' פסחים כ"ז בד"ה הקדש וכו' הרי דלענין ביטול ברוב ע"ז חמור טפי מהקדש והק' מהרש"א שפיר דשריותא דזוז"ג בהקדש איכא למשמעי' מע"ז ובהדי' מדייק מהרש"א בדבריו כיון דשניהם לא בטלי אפילו באלף אני עשיתי בזה קצת סמוכים לדעת הרמ"ה והרא"ש שהביא הטור יו"ד סי' קמ"ב דס"ל דאפילו למ"ד זוז"ג מותר גבי ע"ז אסור ותמהו עליו ע"ש ולפענ"ד יצא לו כן מהכא דס"ל כפי' מהרש"ל דאיבעי דהקדש קאי לענין זוז"ג והא דלא פשיט ליה מע"ז ע"כ דפשיטא ליה בע"ז לכ"ע אסור זוז"ג כיון דלא בטיל אפילו באלף ומבעי' ליה בהקדש דקיל טפי כמ"ש לעיל מהו ופשיט ליה גם בהא לאיסור וכ"ש בע"ז ולאפס הפנאי א"א להאריך יותר כעת: הכ"ד אוה"נ הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קלג

חיים ושלום וכ"ט. לאיש טוב. ה"ה ידי"נ הרב המופלג החרוץ ושנון זך רעיונים ומשדדש עמקים הודו כזית רענן כבוד מה"ו חיים וואלף נ"י בק"ק ס"ה יע"א וכאל"ש:

מכ"ק הגיעני. וע"ד הקושי' אשר הציע מעלתו לפני על תוספת פסחים דף ה' סוף ע"א שתירצו דמלאכה היא משום שא"א להנות בתחלת ההבערה והיינו משום דבאסה"נ אבוקה כנגדו אסור. והקשה מעלתו הא אפהר להנות בתחילת ההבערה ע"י זוז"ג בהדי אבוקה מעצי היתר. ורצה מעלתו לתרץ עפ"י פסק הטור בשם הרמ"ה דבע"ז אסור זוז"ג. וחזר ודחה דחמץ בשריפה קיימי' לר"ע דאפרו וגחלו מותר גם זוז"ג מותר משא"כ בע"ז: ובמח"כ ז"א דטעמא הוא בע"ז משום דאיסור משהו הוא אסור ביה זוז"ג וכן בכל דבר שיל"מ אסור ביה זוז"ג כמ"ש הב"י בשם שבולי לקט בא"ח סי' שי"ח ובמג"א שם סקנ"א. וכמ"ש הב"י ביו"ד סי' רי"ו ובכ"מ בפ"ה מהל' נדרים. וא"כ ה"ה וכ"ש חמץ דבמשהו נמי אסור ביה זוז"ג דהנאה כל שהוא מיהא הוי וכמ"ש המג"א בהדיא בסי' תמ"ה.

ואפילו אי גחלו ואפרו מותר מ"מ אבוקה כנגדו אסור בכ"ש והה"נ זוז"ג. אבל מטעם אחר ליתא לתירוצו הנ"ל חדא דאי' משהו רק מדרבנן הוא ותוס' פסחים ה' אקרא קאי לאסור מדאורייתא באבוקה כנגדו והדק"ל הא אפשר ע"י זוז"ג. ועוד הא גם בע"ז פליגי תנאי אלא דרמ"ה והטור פסקו בע"ז כהאי תנא דזוז"ג אסור וא"כ עדיין קשה לימא רבא ש"מ מדר"ע זוז"ג אסור כנ"ל וכמ"ש מעלתו: ולענ"ד לק"מ לפי מה שהוכחתי במ"א בראי' ברורות דבאסה"נ לכ"ע אין מבטלין אי' לכתחלה מדאורייתא דכיון שמבטלו הרי נהנה בביטולו והוא אסבה"נ וגם לעשות זוז"ג לכתחלה אסור מה"ת באסה"נ דהיינו נמי מטעם ביטול וא"ש הוכחת ר"ע. ועוד הרי אפילו לא מצא עצים דהיתרא כדי שיעור זו"זג לשורפו בהדיא נמי אמרה תורה תשביתו ופשיטא דאיסור חמץ אם יש בו כדי לבשל ועצי היתר אין בו כדי לבשל לא שרי משום זוז"ג כמבואר ביו"ד ססי' פ"ז ומ"ש מג"א סי' תמ"ה דא"א להדליק חמץ לבדו בלא עצי היתר ר"ל בקיסים כ"ש או על ידי עצים דאיסורא. ולכן כתב בלשונו וכן משמע וכו' אבל לא דלא סגי בלא"ה. ועוד הא ר"ע ס"ל כר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה ופירש רש"י דיליף ליה מנותר. ואם איתא ביום הראשון ביום טוב קאמר ודוקא בהדי עצים דהיתר דה"ל זוז"ג ולא הוי מלאכה שלא לצורך א"כ מיפרך הק"ו דר"י דמה לנותר שכן מצותו בשריפה לשרף הנותר בלבד דביו"ט הא אין שורפים קדשים אבל חמץ מצות ביום טוב וא"א משום איסור מלאכה אלא בצירוף עצי היתר שאין מצוה בשריפתם ליכא למילפה דבעינן שריפה מנותר שמצוה לשורפו לבדו זולת צירוף עצי רשות וכמובן ועוד בר מן כל דין נ"ל פשוט כיון דאבוקה כנגדו ויש שבח עצים בפת חשוב כאלו גוף האיסור נתערב בו ואין להתירו מטעם זו"ז גורם כמו תערובת גוף האיסור כל שלא נתבטל שאין להתירו מטעם זוז"ג וכמבואר כ"ז בתשו' הר"ן סי' ע'. ואם עצי היתר מבטלים לאבוקת האיסור תו ה"ל הבערת האיסור חמץ שלא לצורך יום טוב כיון דיכול לאפות ע"י עצי היתר בלבד כנ"ל:

ומה שהקשה עוד לפמ"ש הר"ן בסוגי' דבת תיהא דבתבשיל לא אמרי' יש שבח עצים בתבשיל וא"כ שפיר יכול לבשל בתחלת הבערת החמץ שאפי' אבוקה כנגדו בלא גורם דהתירא כלל וצ"ע יקבל החכם תשובתו ושני תשובות בדבר חדא דטעמא הר"ן לחלק הוא פשוט כיון דלא אמרי' יש שבח עצים בפת וכו' אלא באבוקה כנגדו ה"ל כאלו גוף האיסור נתערב בו והיינו בפת אבל לא בתבשיל הרי הקדירה מפסיק בינו לבין האבוקה לא מקרי אבוקה כנגדו אבל מיהת יש שבח עצים בקדירה והקדירה אסורה בהנאה וכ"ה בהדי' בירושלמי פ"ג דערלה הובא בתשובת הר"ן הנ"ל וא"כ פשיטא דהוי מלאכה שלא לצורך יו"ט כיון דע"כ יפסיד הקדירה מי פתי יבשל באבוקת חמץ כדי שתאסור

קדירתו ועוד מאחר שהקדירה נאסר מאבוקה כנגדו תו ממילא התבשיל נמי אסור שהרי ניכר הנאתו ונהנה מאסה"נ ומשנה ערוכה הוא בפ"ג דערלה תבשיל שבשלו בקליפי ערלה ידלק וכו' תנור שהסיקו וכו' ואפה בו וכו' תדלוק הפת וכו' הרי השוה התנא בישול לאפי' וע"כ צ"ל משום שגם בבשול עכ"פ הקדירה נאסרה ע"י שבח עצים וממילא התבשיל אסור שכל בישולו באסה"נ או משום שניכר הנאתו וכמ"ש הרמב"ם בהדי' ה"ט בפט"ז הלכה כ' מהל' עאס"ו אהתבשיל ואהפת בהדדי ולפ"ז צ"ל כוונת הר"ן בע"ז שכתב בבישול לא אמרי' יש שבח עצים בתבשיל מודה הוא באסה"נ דהתבשיל אסור דלא אפשר לחלק אמתני' אלא כלפי שהביאו תוס' ראיה ממבשל בשבת דלא אמרי' יש שבח עצים וכו' אא"כ באסה"נ דוקא דחה הר"ן די"ל התם במבשל דוקא אבל באפי' י"ל אפילו באיסורי' אכילה לבד כגון עצי מוקצה יש שבח עצים בפת אלא צ"ל הראי' רק מהסיק בכמון של תרומה וכו' וא"כ א"ש תי' תוס' דפסחים גם להר"ן דבאסה"נ ואבוקה כנגדו גם תבשיל אסור כמו פת ומדאו' וה"ל מלאכה שלא לצורך יו"ט ודי למבין כי"ב ועפ"י האמור תמהתי על הכ"מ פט"ז מהל' מאס"ו הלכה כ"ד שתמה דה"ל למשרי משום זוז"ג קדירא דהיתרא ועצים דאיסורא וכו' ואני תמה עלי' דתקשה ליה דהכי אמתני' פ"ג דערלה הנ"ל ועל הרמב"ם שפסקה בהלכה כ' שם תבשיל שבישלו וכו' ידלק התבשיל וטעמא הוא דליכא כלל גורם דהיתירא משום דיש שבח עצים בקדירה ונאסרה קדירה ונתבשל התבשיל אז בפעם אחת בגרמא דאסה"נ בלבד משא"כ בתנור חדש שציננו דאיכא בשעת אפי' זוז"ג כנ"ל וצע"ג:

הכ"ד מחותנו דש"ת הק' יהודא אסאד תשובה קלד:

חו"ש וברכות לראש צדיק ה"ה כבוד חתני הרב המאה"ג החרוץ בתורה ומופלג בחסידות כש"ת מוה' יונה ני' האב"ד דק"ק קאטה יע"א יצוה ה' חסדו עלינו תמיד כאשר יחלנו לו:

ע"ד התורה אשר העלית בסוגי' דזוז"ג פסחים כ"ז להקשות לרוב הפוסקים דס"ל כל שאבוקה כנגדו נקרא יש שבח עצים בפת אפי' בתנור שהתנור גורם היתר הוא לרבי א"כ מאי פריך הש"ס לרבנן עצים דאיסורא היכי משכחת לה ודלמא רבנן דוקא באבוקה כנגדו כה"ג שרי באפה תוך התנור דאיכא זוז"ג אבל באבוקה חוץ לתנור מודו דאסור משום שבח עצים בפת וכמהרש"א אבל למהרש"א ניחא דכה"ג תוך התנור גם רבי שרי ולא אוסר רבי אלא באבוקה חוץ לתנור ובהא פליגי רבנן ופריך ש"ס שפיר אבל לשאר הפוסקים הנ"ל צ"ע עכד"ק:

נ"ל ליישב בפשוט דכי משני הש"ס בשרשיפא אין להקשות א"כ לתני ברייתא הכי בשרשיפא ד"ה אסור כמו דתני איפכא בישלה ע"ג גחלים ד"ה מותר ז"א דהא ברייתא

רק בהנאה שע"י היסק דמקלי קלי איסורא מיירי אבל מהנאת עצים דאיסור' בעינ' כגון שרשיפ' לא מיירי ברייתא ול"צ כלל למתני' דהא פשיטא דלכ"ע אסור אבל את"ל גם בהנאה שע"י היסק אסרו רבנן באבוקה שחוץ לתנור תקשי הכי אם כן לתני ברייתא הכי כמו דתני באבוקה שתוך התנור לרבי הפת אסורה בשלה ע"ג גחלים ד"ה הפת מותרת הכי הל"ל נמי איפכא באבוקה שחוץ לתנור ד"ה הפת אסורה אלא ע"כ מדלא תני הכי מוכח דאפה בו הפת לשאר הפוסקים דפליגו על המהרש"א לדידהו בכל גווני מיירי בין באבוקה שבתוך התנור או באבוקה שחוץ לתנור ר' אומר הפת אסורה אפי' דאיכא תנור גורם דהיתר אמרי' יש שבח עצים בפת וה"נ וחכ"א הפת מותרת אכולהו גווני דמיירי ביה רבי פליגי אף באבוקה שחוץ לתנור דליכא גורם היתר נמי אין שבח עצים בפת ס"ל ותדע דהא אבוקה כנגדו לרבנן דשרי ה"ט דס"ל השלהבת באה אחר שכבר כלה ונשרף האיסור וה"ל כמו גחלים לרבי כמ"ש התוס' בסוגיין וגחלים לרבי ע"כ מותר אפי' לחוץ לתנור מדלא משכח הש"ס לתרץ למ"ד אפי' לוחשו' נמי מותרות עצי איסור לרבי דיש שבח עצים בפת היכי משכחת לה אלא דוקא באבוקה כנגדו ולא משני בגחלים לוחשות שחוץ לתנור אע"כ הש"ס פשיטא לי' דאפה בו הפת תרתי משמע בין תוך התנור בין חוץ לתנור רבי אומר אסורה משום דיש שבח עצים בפת באבוקה כנגדו אפי' תוך התנור ובישלה ע"ג גחלים ד"ה מותרת אפי' חוץ לתנור. וה"נ לרבנן באבוקה כנגדו כיון דאין שבח עצים בפת ס"ל דשלהבת נמי ממשהו הנשרף בא וה"ל כמו גחלים לרבי דאפי' בחוץ לתנור מותר וכנ"ל ותו לק"מ הארכתי בפשיטות ונכון הוא:

והן ראיתי בשעה"מ פ"ג מחמץ שכתב כעין דברינו הנ"ל בהיפוך על מ"ש הב"י ביו"ד סי' קמ"ב בישלה ע"ג גחלים דשרי היינו דוקא בישן ולא ציננו דה"ל זוז"ג אבל חוץ לתנור אסור ודחה השעה"מ דהא מוכח דלרבנן דרבי דשרי באבוקה כנגדו היינו אפי' חוץ מדלא משני הש"ס לדידהו משכחת להו עצים דאיסורא אלא בשרשיפא דוקא אבל בלא"ה באבוקה שחוץ לתנור נמי שרי ומינה דהה"ד לרבי בבישלה ע"ג גחלים דאבוקה לרבנן שוה לגחלים לרבי וגם בישלה ע"ג גחלים חוץ לתנור שרי לרבי ולא כהב"י עש"ה וצע"ג עלי' דלא היה צריך להוכחה זו מדרבנן באבוקה נשמע לרבי בגחלים כנ"ל אלא אליבי' דרבי עצמו יש הוכחה זו מדלא משני הש"ס תחילה למ"ד לוחשות נמי מותרות עצים דאיסורא משכחת לה דיש"בע בפת היינו בחוץ לתנור אלא באבוקה כנגדו דוקא וכמ"ש לעיל: ומזה הקושי' על הב"י יותר חזקה וצע"ג עלי' ואדרבה נהפוך הוא הא דלא משני הש"ס באמת לרבנן משכחת איסורא באבוקה חוץ לתנור וכמו שהקשית אתה וכמו שהרגיש שעה"מ הנ"ל ה"ט לפי שהקדים הש"ס לתרץ לרבי ליכא איסורא אלא

באבוקה כנגדו אבל ע"ג גחלים לוחשות שרי אפי' חוץ לתנור כנ"ל א"כ מרבי בגחלים נשמע לרבנן באבוקה דאפי' חוץ לתנור שרי כאמור וצ"ע על השעה"מ בזה. ועכ"פ קושייתך לק"מ כנ"ל וגם קושי' שעה"מ על הב"י הנ"ל נ"ל דלק"מ דהא קושי' הש"ס לרבנן עצי איסור היכי משכחת לה היינו דאסורי מדאו' דכתב רחמנא בערלה את פריו לרבות הטפל לפריו אבל בכלאים לא כתיב פרי לרבות הקשין אהא פריך הש"ס לרבנן דרבי כיון דעצים לא חזו להסקה וכמ"ש בשעה"מ בד"ה ודע דאיסור וכו' וא"כ מוכח דזולת שרשיפא גם באבוקה חוץ לתנור שרי לדידהו היינו מדאו' אבל מדרבנן שפיר י"ל לרבנן דרבי מודי באבוקה שחוץ לתנור דאסור ושמעינן א"כ נמי מדרבנן מאבוקה ה"נ לרבי בשלה ע"ג גחלים דגם חוץ לתנור שרי מדאו' אבל בדרבנן שפיר י"ל אסור בשלה ע"ג גחלים שחוץ לתנור ובב"י מדרבנן מיירי ולק"מ:

וגם קושיתי הנ"ל על הב"י המוקדם משינוי' דש"ס אליבי' דרבי גופי' דלא משני אלא באבוקה כנגדו אבל גחלים לוחשות משמע מ"מ שרי לדידיה אפילו חוץ לתנור כנ"ל ליישב בסגנון זה דהב"י רק מדרבנן אוסר לוחשות בלא גורם היתר כלל והש"ס ניחא ליה לתרץ אליבי' דרבי עצים דאיסורא דישב"ע בפת דאסור מדאו' ג"כ דומי' דקושי' בתרא דהש"ס אליביה דרבנן הכי וכמ"ש שעה"מ הנ"ל. לכן משני באבוקה כנגדו אסור מדאו' וכדמוכח כן מכמה דיבורי תוס' ורש"י הביאם בשעה"מ שם ואה"נ דבגחלים לוחשות בחוץ לתנור אסור ג"כ מדרבנן עכ"פ וכדעת הב"י כנ"ל ועוד אתי דברי טעם ודעת תורה בזה אין עת להאריך פה ואתה תראה אם כנים דברינו בשכלך הזך ואחתום בברכה מרובה כא"נ ונפש אביכם הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה קלה

בריתי אתו החיים והשלום לאוצר בלום. ה"ה אהובי ידי"ע וידי"נ הרב המאה"ג מופלג ומהולל מאד נאדר בקדש החכם השלם וצדיק יס"ע כבוד מוה' שמעון אלבינגר נ"י אבד"ק ווראדיש:

מכ"ק קבלתי וכו' וע"ד תמיהת מעלתו על המחברים שתפסו על הרמב"ם במ"ש בהל' חמץ קנה חמץ או חמצו בידים לוקה על בל יראה והרי ה"ל לאו הניתק לעשה דתשביתו כמ"ש בפסחים צ"ה ואי ס"ל בטלו ולא בטלו לא משכחת כלל שיבטל המ"ע בידים דבכל ענין הוא מקיים עשה דתשביתו. והקשה מעלתו לפמ"ש תוס' ברכות י"ב ע"א בשם הר"ש אפי' אי מצות א"צ כוונה בכוונה הפכית לכ"ע לא יצא א"כ שפיר ס"ל מלקות

בבל יראה כגון שבטל לעשה דתשביתו בידים שהאכיל החמץ לבהמתו ואמר שלא לשם מצות תשביתו הוא עושה. אלא להשביע בהמתו לבד:

הנה פלוגתת אחרוני' הוא למ"ד מצות צריכות כוונה אי מדאו' הוא או רק מדרבנן עיין בתשו' שמש צדקה ובפמ"ג בפתיחה לא"ח ובתשו' שלי לעיל סי' וא"כ גם דיעה זו דבכוונה הפכוה צכ"מ לא יצא י"ל רק מדרבנן אבל מדאו' יצא ועוד קצת פוסקים מחלקים בדין כוונת מצות בין מצוה בדיבור לבד ובין מצוה במעשה שהמעשה במקום כוונה הוא עי' ברבינו יונה ברכות י"ב שם ה"נ י"ל לחלק בכוונה הפכית במצוה בדיבור לא יצא אבל מעשה בפועל גם כוונה הפכית ולא דלא אתי דיבור ומחשבה ומוציא מידי מעשה ועוד הא עכ"פ נתקיימה כונת התורה בהשבתתו החמץ מן העולם באופן שלא יראה ולא ימצא עוד ונהי שחיסר המצוה ולא לשם מצוה עשה כן מ"מ כבר ניתק הלאו בידים ובהכי ניחא לי אחריתי אמאי לא מיתרצי דעת הרמב"ם עדיפא דמשכחת שבטל עשה דתשביתו בידים כגון שעירב החמץ עם מצה או באינו מינו אחר שקנהו באופן שהוא בטל מן התורה ומותר באכילה מה"ת דתו ליכא מצוה דתשביתו וצ"ע אלא ע"כ כה"ג נמי כבר ניתק הלאו במעשה זה כיון שהותר באכילה ע"י התערובת הרי נשבת החמץ מן העולם ולא יראה ולא ימצא עוד וכנ"ל ועי' במ"ל פי"ט מהל' פסה"מו גבי שריפת נותר אם אכלו ארי אינו ניתק לעשה ונ"ל הה"ד אם נתערב באופן שנתבטל מדאו' שוב אינו ניתק לעשה וגם למ"ד ביטלו ולא ביטלו ניחא שערבו בידים ופקע מיניה שם איסור ומצות שריפה כנ"ל:

שוב מצאתי בתשו' נוב"י תניינא חא"ח סי' צ"א עמדו בזה משכחת לה בטלו לעשה ולוקה בכה"ג ועיין בתשובת מאהבה חא"ח ס"ו וביו"ד סי' צ"ט ובה' תערובות שם אי עובר בב"י אי מקיים תשביתו ע"י ביטול בתערובת באופן שמותר באכילה חקרו בזה עש"ה ותל"מ כעת:

הכ"ד אוה"נ הדש"ת בלונ"ח הק' יהודא אסאד:

תשובה קלו

שלום וכ"ט לאהובי מחותני הרב הדיין המצויין כהלכה הצדיק המאור הגדול מעוז ומגדל מוה' משה באניהאט נ"י בק"ק סערדהעללי יע"א:

ע"ד שהקשה כ"ת על הרא"ה הובא בר"ן בר"ה דף כ"ח שדקדק מדנקט גמרא כפאו ואכל מצה לא נקטי' דינו בלא ידע שהוא פסח או שזה מצה אע"כ דבכה"ג באמת לא יצא והקשה מעלתו דלמא לרבותא נקט הכי להרא"ה דס"ל בש"ע סי' ר"ד אם נאנס א"צ

לברך אפ"ה לענין מצוה יצא וכ"ש באינו נאנס אלא דלא ידע בודאי יצא כיון דמצות א"צ כוונה עכת"ד:

ולע"ד דיוקא של הרא"ה הוא דהל"ל אכל מצה בלא מתכוין יצא דיכלול בלשון זה גם אם נאנס אלא ע"כ דוקא אם נאנס קאמר ועוד עדיין לא פורש בשום דוכתא הא דא"צ לברך אם נאנס והרי המג"א וט"ז השיבו ע"ז ודימו להדדי כמו דיצא ידי מצוה ה"נ באמת צריך לברך וא"כ אף להרא"ה דס"ל לחלק ביניהם מסברא שם אית' דלרבותא נקט כפאו וכו' ה"ל לאשמעי' תחילה דינא דברכה בכפאו א"צ לברך אדרבה לפמ"ש בב"י סי' ר"ד ראי' הרא"ה דא"צ לברך וז"ל כתב באהל מועד בשם הרא"ה שכל אכילה שע"י אונס אע"ג דלא סגי דלא מתהנה לא שייך לברך עלי' והרי הוא כדין אשה שנאנסה דאעפ"י שסופה ברצון חשבי' ליה אונס עכ"ל וא"כ לאבוה דשמואל בכתובת נ"א ע"ב דס"ל באמת סופה ברצון אסורה ולא חשבי' לה אונס מודה הרא"ה. לענין ברכה נמי מברך וא"כ לאבוה דשמואל בר"ה כ"ח שלחו לי' אבוה דשמואל כפאו ואכל וכו' דייק הרא"ה שפיר מאבוה דשמואל לענין ברכה בהא דיוקא מיהת לא אשכחן דפליג עלי' ודוק ואי דלא קיי"ל כוותיה בכתובות נ"א ממילא אין מברך אבל האי דיוקא דאתי מדיוקא לא פליג עלי':

ועוד לפי מה שהעלה בשו"ת פנים מאירות ח"ב מלשון הרא"ש פ"ב דברכות דבהמ"ז דכתיב ושבעת וברכת אכילה במעיו בעי' ששבעו מעיו ולא סגי בכזית מצומצם א"כ נ"ל לדקדק מלשון הרמ"א סי' ר"ד דמודה הרא"ה מברכת הנהנין דע"י אונס לא חשיב הנאה ולא תיקון רבנן ברכה על הנאה כזו מלבד דאונס לא שכיח ומלתא דלא שכיח לא תיקון ביה רבנן ואוקמי' אדאו' עוד זאת דלא מחשב הנאה כלל בכה"ג כנ"ל והוא מדכתב רמ"א אע"ג דהחיך נהנה ממנו אינו מברך עלי' הואיל ונאנס וכו' ולענין בהמ"ז בהנאת מעיו תליא מלתא ואם זה רבותא אע"ג דהחיך נהנה ממנו דבלא אונס נמי אהנאת החיך בלא הנאת מיעיו אין מברך בהמ"ז והל"ל סתמא אע"ג דנהנה ממנו בין בחיך בין במיעיו משמע אע"כ כמ"ש דמברכת נהנין דרבנן דוקא פוטרו הרא"ה וזה דלא כמ"ש מעלתו בפשיטות אליביה דרא"ה דגם מבהמ"ז פוטרו וגם דלא כהמג"א שפשיטות לי' דבר פלוגת' דרשב"א הוא הרא"ה ופליגי בזה וז"א דהרשב"א בתשו' בחולה ביוה"כ לא דן על ברכה שלפניו כלל כיון שמאכילין אותו הרי אין דעתו מוושבת עליו אלא לענין בהמ"ז אחר שאכל ונתישב דעתו בענין שיוכל לברך קאמר דמברך כמ"ש בהדיא בהל' יוה"כ סוסי' תרי"ח ובמג"א שם סק"י ורא"ה לא פוטרו מבהמ"ז אלא מברכה שלפניו שהוא דרבנן ולא פליגי לענין בהמ"ז מדאו' אהדדי אלא דמ"מ תמיהת המג"א וט"ז קיימת

על הש"ע דהמחבר בסי' ר"ד סעיף ט' בהדיא כתב מברך עלי' תחלה וסוף ורמ"א לא הגיה עלי' כלום כנ"ל:

והנה החק יעקב בסי' תע"ה סקי"ח כתב דבמרור דרבנן מודה הרא"ה אף אם לא ידע שהוא מרור או שסבר שהוא מרור או שסבר שהוא חול ג"כ יצא וכנ"ל עיקר עכ"ל וא"כ הרא"ה דדייק דינו מדנקט גמרא בכה"ג כפאו וכו' ע"כ ס"ל מצה בזה"ז דאו' כדקי"ל ואונס רק מברכה לפניו פוטרו וא"כ אפוא ל"ל דלרבותא נקט כפאו אע"ג דלענין ברכה א"צ לברך לענין מצוה יצא דמה ענין ברכה דרבנן לענין לצאת ידי מצוה דהו' אדרבה כיון דחייב בבהמ"ז דאו' הה"נ דיצא ידי מצוה דאו' ומתורץ קושי' מעלתו ודיוקו של הרא"ה נכון כנ"ל בלי פקפוק ומר מעכ"ת נ' יבחר את הכשר וישר בעיניו מארבעה תירוצים הללו:

ואגב עמדתי על דברי הגאון מהרמ"ס אבד"ק פ"ב בתשובה הנדפס מחדש מייתי ראיה דבכל המצות דכתיב אכילה סתם בהנא' גרונו ובכזית מצומצם מקו' תוס' בד"ה י"ג בשם ירושלמי תיתי עשה דמצה ולדחי ל"ת דחדש ולסברת תוס' ב"ב י"ג ד"ה כופין כה"ג לא הוי בעדנא וכו' וק"ל מ"ש דלא הביא ראיה זו מש"ס דילן זבחים צ"ז דפריך כה"ג גבי יקדש וכו' תפסל תיתי עשה וכו' ובס' מחה"ש סי' תע"ה כתב בהיפוך דרי"ו פליג באיסור דוקא אבל במ"ע מודה לר"ל דאכילה במעיו בעי' וק' עלי' קושית הגאון מירושלמי ובגמרן הנ"ל: וגם ראית מחה"ש הנ"ל מסי' ר"י אינו לפמ"ש הגאון בשם ת' ה"ל דהתם בהמ"ז כתי' שביעה דוקא. איברא בב"י סי' ר"י צתב בשם אהל מועד דכשיעור רביעית מברך הואיל וחיך טועם וב"י פליג וכ' עלי' ז"ל ול"נ דברכה לא בטעמ' חיך תלי' אלא באכילה כדכתיב ואכלת וברכת ואכילה היינו הנא' מעים כדברי הרא"ש ז"ל עכ"ל משמע דלא כתשו' פ"מ בכוונת הרא"ש לחלק בין לשון שביעה ואכילה ולענ"ד ה"ט דאהל מועד דאיהו ס"ל בהמ"ז שאני דכתיב בי' שביעה אבל ברכה לפניה סברא הוא אסור ליהנות בלא ברכה והנאת גרונו נמי בכלל וכדברי הגאון הנ"ל בכל המצות כולן ובתשו' הלכות קטנות ח"ב סי' קמ"ז ראיתי שכתב וז"ל מי שאכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית אחר בתוך אכילת פרס ולא היה בדעתו כשבירך על הראשון מהו תשובה אפשר ללמדה מפ"ג דכריתות שאם אכל וכו' ממין א' חייב וכו' ואפשר דכיון שיש שיעור אכילה במיעיו יברך באחרונה עכ"ל. ולענ"ד תמוה דאם אכילת מיעיו בעינן ע"כ בעי' לבלוע בב"א כל הכזית וכמ"ש מג"א ובעל מחה"ש סי' תע"ה הנ"ל מגמ' דס"פ ג"ה: ועל הפ"מ צ"ע דהתם קאי הרא"ש בברכה שלפניהם ואפשר דר"ל אם ילפי' לפניה בק"ו א"ש ועי' בס' דברי

ר"ש במס' פסחים האריך מזה וכתב נמי לתרץ קושית הירושלמי וקושית גמרא כנ"ל ואין עת פנות להאריך יותר כעת ואחתום בברכה מרובה כא"נ ונפש אוה"נ הדש"ת:
הק' יהודאסאד:

תשובה קלו

שובע שמחות ורב ברכות לראש צדיק ה"ה אהובי בני הרב המופלג חרוץ ובקי גדול כש"ת מוה' אהרן שמואל נ"י בנ"ש יע"א:
עתה באתי ע"ד התורה, אשר העירות בפסח העבר תרמ"ז לפ"ק במכתבך ספק במי שאכל מרור ובירך עליו ולא יוכל לאכול שיעור כזית אם הוא ברכה לבטלה והעלית וז"ל ונ"ל לדברי המ"ל לא הוי ברכה לבטלה דבמצוה יוצא בח"ש עיין במ"ל מיסוה"ת ובס' ת"ח בחולין דף ק"כ ואפשר גם לכתחלה לדברי המ"ל יברך על חצי שיעור מצוה ולא הוי ברכה לבטלה עכ"ל. אהובי בני הנה בת"ח חולין ק"כ וגם במ"ל הל' יסוה"ת לא נזכר כלל אפילו שום רמז מחקירה זו בח"ש מצוה מה דינו ורק בחיפזון כתבת זאת אלא גם שניהם חקרו אם יוצא אדם ידי חובת מצוה באכילה שלא כדרך הנאתה או לאו. אבל בדין ח"ש של מצוה הוזכר במ"ל פ"א מהל' חמץ ומצה סוף הלכה ז' בהיפוך ממה שאתה כתבת בשמו. וסיים וז"ל עוד אני תמיה סברת הרא"ם וכו' אך במ"ע אי אמרת דאכילה אפי' כל שהוא במשמע א"כ כי אתי הלכתא עקרי' לקרא מכל וכל דהאוכל פחות משיעור לא עשה ולא כלום עכ"ל א"כ מהי תיתי שיברך עלי' לדידי' איברא הגאון מהרי"ט אלגאזי עמד על חקירה זו בשנים ושלשה מקומות גבי מ"ע אם אין לו בליל פסח כ"א פחות מכזית מצה אי מחויב לאכלו מה"ה דעבד מצוה קצת או נימא דליכא שום סרך מצוה בפחות משיעור. ואני בעניי הארכתי בתשו' א' בזה אבל בנדון זה שיש לו כזית מרור ואין יכול לאכלו כולו משום סכנה ודאי לא הוי ברכתו למפרע לבטלה אפי' את"ל לכתחילה לא יברך על חצי שיעור מידי דהוי אשואל על החלה ותרומה שהפריש והדר' לטיבלי' דבודאי לא אמרי' ביה דהיה ברכתו למפרע לבטלה דא"כ לא הוי אמרי' סברת הואיל ובידו למתשל עלי' דהא ודאי אסור לגרום ברכה לבטלה. וה"ט כיון דעד שעה ששואל עלי' עכ"פ היה חל עלי' קדוש' שם תרומה שפיר בירך על הפרשתה וכמ"ש בתשו' חו"י סי' ובתשו' הלק"ט ח"א סי' מ"ח ובתשובת חתם סופר יו"ד סי' רנ"ג ובסוגי' דהואיל הארכתי בזה בחידושי וה"נ בנ"ד מתחילה שפיר בירך אדעת' לאכול כזית וגם התחיל ואכל קצתו ושוב שאינו יכול להשלים אכילתו כשיעור אונס הוא וקיי"ל אונסא כמאן דעבד דרחמנא פטרי' כנ"ל. וגם לכתחילה אם אין לו כשיעור שלם את"ל דחייב מדאו' לאכול עכ"פ חצי שיעור דקצת מצוה איכא וכמו שהוכחתי כבר בתשו' א' יברך

ג"כ תחילה אבל לא נוסח הברכה על אכילת מצה או מרור אלא על מצות מצה או מרור עפ"י מ"ש הרא"ש בפ' ערבי פסחים דף קי"ד סי' כ"ה משום דמברך נוסחא על אכילת מרור צריך שיאכל כזית דאין אכילה פחות מכזית וכו' עש"ה כנ"ל ועיין תשו' הח"צ סי' קי"ט שוב מצאתי גם בתשו' שאגת אריה סי' ק' וק"א חקר בזה אי בחצי שיעור מצוה עביד מצוה קצת והעלה כן והחליט הלכה דחייב לברך עליו לכתחלה גם על ח"ש ובסי' צ"ו שם מסופק הש"א לר"ש דס"ל כ"ש למכות אי יוצא י"ח מצוה ג"כ בכ"ש לדידיה או מדמינן לדידי' מצוה לכרת וקרבן ולא למכות ונ"ל אפי' את"ל דלר"ש יי"ח מצוה דאכילה פירושו בכ"ש מ"מ לדידן י"ל אפילו קצת מצוה ליכא אבל באמת החליט דמשום חזי לאצטרופי ע"כ מברך על ח"ש נמי על אכילת מרור ע"ש ולענ"ד י"ל כנ"ל עפ"י הרא"ש הנ"ל שהביאו הש"א עצמו יברך על ח"ש על מצות ולא בלשון אכילה ועיין בשו"ת שנות חיים סי' מחקירה זו ואני נסתפקתי בכה"ג לענין מילה אם אין יכול לפרוע רק לחתוך הערלה לבד כיון דמל ולא פרע כאלו לא מל כלל הוא א"כ יניחנו בערלתו עד שיזדמן לו מי שיוכל ג"כ לפרוע או נימא חביבה מצוה בשעתה עכ"פ פלגא דמצוה ועיין שבת קל"ג ע"ב בציצין המעכבין לימא להו אנא עבדי פלגא דמצוה וכו' וכו' בתשו' הרמ"א סי' ע"ו ובתשובת שבות יעקב ח"ב סוף סי' ח"י ובברכי יוסף חא"ח ס' תפ"ב ובשו"ת שלי סי' וסי' ע"ש באורך ותנוח דעתך וכו':

נאם אביך הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קלח

חיים ושלום וכו' לאהובי תלמידי הותיק רב חביבי הבחור מופלג חו"ש זך הרעיון ירא שלם ומושלם כ"ה שמואל האאן נ"י מנ"ש וכעת הוא אב"ד בק"ק דאמבשיטץ:

ע"ד התורה אשר העירות לתמוה אמתני' פסחים י"ד מדבריהם למדנו ששורפים ת"ט עם הטמאה בפסח וכו' והא פחות מכביצה אין מטמא טומאת אוכלין והא תרומה טמאה לשריפה קאי וכתותי מכתת שיעורי כמ"מ תוס' בסוכה ל"ה ע"א ממילא אין התרומה טמאה מטמאה לטהורה עכ"ד:

הנה תוס' במס' סוטה דף כ"ה ע"ב ד"ה לאו כגבוי הקשו כן וז"ל וצ"ע כלאי הכרם אמאי מטמאין טומאת אוכלין ולא אמר כתותי מכתת שיעורי' וכו' עכ"ל ובס' תשו' מור"ם מינץ סי' ה' הביא בשם ס' פאר הלכה קושי' זו על תרומה טמאה וקדשים טמאים לא יטמאו אחרים הואיל ועומד לשריפה כתותי מכתת שיעורי' כמו שהקשו תוס' כן על כלאי הכרם במס' סוטה הנ"ל ע"ש:

ולענ"ד נראה עפ"י דבתשו' שער אפרים סי' א' בהג"ה הניח בצ"ע על תוס' סוטה הנ"ל למה מקשים על כלאי הכרם לא על הערלה הקודם בסדר הגמרא שהרי כך שנו חכמים הערלה וכלאי הכרם וכו' מטמאים ט"א וכו' ושוב בסוף סי' ל"ח תירץ בהג"ה תשו' ש"א הנ"ל וז"ל לפי שהערלה דינו בשריפה לא מצינו בפי' בתורה אלא דילפי' מכלאי הכרם וכמ"ש תוס' בשלהי מס' תמורה ובסוכה ל"ה הנ"ל ולכן מקשים התוס' מכלאי הכרם וכו' עש"ה. ולפ"ז בתרומה טמאה פליגו שני תירו' תוס' במס' שבת כ"ה ע"א לתי' אינו בשריפה מדאורייתא רק מדרבנן א"כ ודאי לא אמרו להקל על ד"ת שלא לטמא טומאת אוכלין לכן לא פסיקא להו להתוס' להקשות כן על תרומה טמאה ולא על ערלה רק על כלאי הכרם. ובאמת לחד תי' התוס' בשבת כ"ה תרומה טמאה מדאו' בשריפה וכן ערלה גם עליהם הקושי' והצ"ע של התוס' דסוטה הנ"ל והגאון בתשו' מוהר"ם מינץ הנ"ל תי' לחלק דוקא בעומד לשריפה בלאו איסור טומאה רק משום איסור הנאה אמרי' כתותי מכתת שיעורי' כמו כלאי הכרם: אבל תרומה וקדשים טמאים רק משום טומאה עומד לשריפה הרי לכך נקרא טמאה לטמא אחרים וכו' ע"ש וסברתו זו לחלק נכונה כתובה בתשו' אחרונה להרדב"ז ח"ג סי' תרמ"ט דמה"ט מקדש בקדשים טמאים אינה מקודשת בתרומה טמאה מקודשת עש"ה אבל לענין מכתת שיעורי' הרי בהדיא דעת התוס' בסוכה ל"ה הנ"ל דגם בתרומה טמאה אמרי' ליה אף דש"פ ויש בה דין ממון ליהנות בשעת ביעור להסיק תחת תבשילו מ"מ שיעור הכמות הצריך אין כאן כיון דכשרוף דמי וצע"ג על הגאון הנ"ל שלא הרגיש בזה מתוס' סוכה הנ"ל אמנם עוד תירץ הגאון לחלק דבתרומה טמאה אינו עומד לשריפה כיון דיכול למתשל עלה ל"ל בי' מכתת שיעוריה וכו' עש"ה ותי' זה הוא נכון ואינו סותר לתוס' סוכה ל"ה דמשכחת באופן דליתא בשאלה כגון דמטי כבר ליד כהן או בהפרישה ע"ד רבים וכיו"ב באמת אמרינן ביה מכתת שיעורי' בכה"ג ואין מטמאה טומאת אוכלין כנ"ל ועיין בר"ן ר"פ לולב הגזול החליט בהדי' ערלה ותרומה טמאה מצותה בשריפה ואסה"נ הן רק בשעת הבערה מותר ליהנות בי' אמרינן בהו מיכתת שיעורי' וכו' מש"ה. ועיין תשו' מאהבה חיו"ד סי' רצ"ד וכן עיין בשעה"מ בשם משאת עשה וגם תשובת מור"ם מינץ הנ"ל נעלמו מכולם דברי הר"ן הנ"ל ובתשו' א' לתלמידי מוה' מאיר ברייטנר נ"י הארכתי בזה וצ"ע בר"ן פ"ב בגיטין ובח"מ וב"ש ופ"ח בא"ה סימן קכ"ד נראה קצת סתירה בר"ן ועיין עוד תשו' שער אפרים סי' א' הנ"ל: והנה תי' הגאון הנ"ל לכאורה לב"ש ור"א דס"ל אין שאלה בהקדש ה"ל תרומה טמאה עומד לשריפה הדק"ל לדידהו אמנם נ"ל ב"ש ור"א אין שאלה בהקדש ס"ל דוקא בחרטה לחוד דקי"ל פותחין בחרטה אבל בפתח ממש הרי דעת המבי"ט בתשו' בנו מהרי"ט

סי' י"ט ח"א דא"צ היתר שאלה לחכם כלל מדאו' רק מדרבנן א"כ מודו ב"ש בדרבנן יש שאלה וא"כ א"ש תי' הגאון הנ"ל גם לדידהו אין עומד לשריפה כיון דאית' בשאלה ע"י פתח לכ"ע ובזה יש לתרץ גם תמי' התוי"ט פסחים פ"ג במשנה כיצד מפרישין וכו' והש"ך ח"מ סי' רנ"ה ותשובת הרמ"ע סי' ס"ב דר"א סותר א"ע מפסחים מ"ו וערוכין כ"ג די"ל יכול לשאול ע"י פתח ושפיר ה"ל גורם לממון ע"י הואיל ועיין רמב"ן במלחמו' שם ובחידושינו שם באורך מזה:

נאם אוה"נ הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קלט

ישא ברכה ברבי' ובהמשכה י"נ היקר איש תורני ירא שלם ה' בנימין קויפמאן נ"י:

מכתבו קבלתי מק' וואשוואר וע"ד שאלתו במצות אכילת מרור בלילי הפסח שנהג בו מעלתו עד עתה על פי מנהג אבותיו ואבות אבותיו בידו ועפ"י המג"א וח"י בסי' תע"ג לאכול העלין של תמכא הוא הקרין למרור והקלח לכריכה אבל גריבע"נען קר"ען מיאן בו מעלתו לפי שכשעבר ריחו אין בו שום מרירות בפיו כ"א קצת מתוק וגם אין יכול לתופסו יפה ולטובלו בחרוסת ולנער החרוסת מעליו וכעת מיחה בו הרב מארי' דאתר' נ"י ונפשו היפה אותת לדעת דעתי איך ומה יעשה בימים הבע"ל:

הנה ראשון לציון בזה הוא בתשו' חכם צבי סי' קי"ט על האוכלים קר"ין שהוא תמכא למצות מרור הוא קורא עליהם סכנה ואין בה מצוה כי מחמת חורפי' והוא מזיק באכילתו חי. רוב עמי הארץ אינם אוכלים אפילו כחצי זית ומבטלין מצות מרור ואף החרדים אל דבר ה' ואוכלים אפילו כזית מן הק"רין הם מסתכנים בו וכו' יעו"ש וגם דרכיה דרכי נועם כתיב ואין זה נועם וע' תוס' פסחים ל"ט ע"א לכן מי שאין לו סא"לאט בדוק יפה מחשש תולעים שזה הוא מצוה מן המובחר לאכילת מרור מפרסם אני בדרשה בכל שבת הגדול להודיע לעם שכן יעשו גם למרור גם לכריכה יאכל גריבענען ק"רין ובתנאי שיהיה מכוסה יפה בכסוי מהודק משעה ששוחקים אותו על הריב"אייזען מעיו"ט כדי שלא יהיה פג ריחו ומרירותו באופן זה ירגיש כל אדם בו חריפות ומרירות אף שתחילתו מתוק בפיו כך מצותו כאז"ל ע"ש וימררו וכו' תחלה בפה רך וכו'. וכן אנחנו נוהגים אף שאבותינו לא עשו כן חובה עלינו לעשות כדין ולא לחוש למנהג הקדמונים בזה הענין וגם הטיבול בחרוסת שפיר יכולים לעשות עם הגעריבענען קרען אם גם אין יכולים להטביל בו יפה בטוב כמו בעלין או הקלח לית לן בה דרק לזכר הוא טיבול בחרוסת ותל"מ יתענג מעלתו על ד' ויתנהו ד' לשם ולתהלה יתמכנהו בעושר וכבוד כנה"ר ונפש ידידו הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה קמ

חיים ושלום וכ"ט לי"נ הרב המאה"ג המופלג מוה' יעקב עהרליך נ"י אבד"ק נאדש וכאל"ש:

יקרתו הגיעני ע"י ציר המוכ"ד והנני לעשות רצונו בהשכים ושלוח ליד מעכ"ת ני' גט א' ביד הציר הלז והנה לוטה פה. ויוכל מעלתו למוסרו לידי י"נ הרב הדיין המצויין מוה' שמשון סטיפווע ני' אשר בא יבא בטח לשם כמבוקש מעלתו נ"י:

וע"ד התורה אשר הקשה מעלתו ני' בדברי התוס' שבועות כ"ד בד"ה אלא הן וכו' שהקשה סתירה מגמרן אירושלמי. ולפי הספק של המלמ"ל פ"ה מיסוה"ת באוכל מצוה שלא כדה"נ יי"ח א"כ נשבע שלא לאכול מצה לא הוי לבטל המצוה דהא יוכל לקיים שלכדה"נ משא"כ בנשבע לאכול נבילות עכת"ד קושיתו:

ושלש תשובות בדבר לענ"ד חדא א"כ איך יפרנס סיפא דקרא שלא לאכול מצה בליל פסח פטור והיינו בלא כולל. ואם איתא טפי הל"ל בכולל נמי אם פירש בהדיא שלא לאכול מצה בין כדה"נ בין שלא כדה"נ פטור דה"ל לבטל המצוה ותוס' הקשו הכי גם לתי' הריצב"א ותירצו שפיר דבאמת בסיפא ה"פ. אבל לדברי מעלתו א"א הכי ותקשה כנ"ל הא חדא ועוד כיון דיי"ח מצה בשלא כדה"נ ע"כ אכילה דגבי מצוה פירושו אפי' שלא כדה"נ א"כ באמרו שלא לאכול מצה שכולל גם בלילי הפסח ה"נ כולל בכל האכילות הראוים לצייי"ח בהן בלילי פסח דשמי' אכילה ואפילו שלא כדה"נ נמי וממילא גם האכילה דכל השנה אפי' שלא כדה"נ שמיה אכילה דלא עדיף אכילה דרשות מאכילה דמצוה ודוקא באכילת איסור לא אסרה תורה אלא כדה"נ וא"כ שלא לאכול מצה במשמע בין כדה"נ בין שלא כדה"נ וה"ל לבטל המצוה כל עיקר כמובן הא תרתי:

ועוד נהי דיי"ח מצוה שלא כדה"נ אבל ודאי מצוה מן המובחר לא עבד דהא לכתחילה מצוה כדרך אכילה אפילו מדאו' דרכיה דרכי נועם כתיב ומצוה מה"ת לכתחילה כדרך אכילה וא"כ נשבע שלא לאכול מצה עכ"פ הו"ל לבטל המצוה מן המובחר לכתחילה והוא מצוה דאו' והקשו תוס' שפיר כנ"ל הא תלתא:

דברי ידידו הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קמא

ביום הכסא הבע"ל יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים וארוכים ומתוקנים. ה"ה כבוד י"נ ורב חביבי הרב המאוה"ג חריף ובקי צדיק ונשגב מו"ה דוד סודיטץ ני'. והוא כעת הה"ג דק"ק פאסטא יע"א:

גי"ה משוק פעסט העבר קבלתי ושמחתי ונהניתי בדבריו כי נעמו ומה שחידש מעלתו ני' לחלק דנשרפים ע"כ משום מצותן בשריפה אסורים גם שלא כדה"נ לכן מכתת שיעורייהו. משא"כ נקברים והונח לו חדא עפי"ז אבל הוקשה לפרו"מ אחריתי דבערלה וחמץ קיי"ל מותר שלא כדה"נ ואמאי הרי מצותן בשריפה דוקא את"ד:

שפיר חזי מעלתו. והקדימו בזה הגאון בס' המקנה על קושי' תוס' בקדושין דף נ"ג ע"ב בד"ה המקדש בערלה וכו' ובקו"א על אה"ע סי' ק"כ סעי' כ"א כתב דבאמת לא קאי קושי' זו דתוס' על אותן במצותן בשריפה אלא על הנקברים ע"ש. ולא הרגיש הגאון מדברי הרמב"ם לעשות מלוגמא מערלה וחמץ. וכן מרבינא בפסחים דף כ"ה ע"ב בגהורקי דערלה. שהרגיש בו פרו"מ. אבל לענ"ד לק"מ דהא תוס' שלהי תמורה הניחו בצ"ע מנ"ל דערלה בשריפה מדאורייתא. א"כ הרמב"ם פסק כרבנן דר"י בחמץ אף מפרר וכו' וגם ערלה רק מדרבנן בשריפה ומדרבנן באמת אסור שלא כדה"נ והגאון מור"ם חביב בספר כפות תמרים דף ל"ה בסוכה הקשה נמי אטעם הש"ס לפי שאין בו דין ממון והא יש בו בערלה דין ממון שראוי להנות שלא כדה"נ ותי' שאינו ש"פ שלא כדה"נ מיירי יעו"ש. וגם לדעת רש"י שלהי תמורה דמה"ת ערלה בשריפה. נ"ל רש"י מצי ס"ל שלא כדה"נ מלקות הוא דליכא אבל אסור מה"ת. ונהורקי דרבינא פי' רש"י בוסר פי' ולרבנן דר' יוסי במס' ברכות דף ל"ו ע"ב לא אסור מה"ת משום ערלה אפילו כדה"נ לפי שאינו פרי ולק"מ. ובאמת כבר תמהו כן על ה"ה דס"ל שלא כדה"נ אסור מה"ת. ותי' הגאון בספר אהל דוד עפ"י תוס' דב"ק דף ק"א בד"ה לא יצבע וכו' יעו"ש. א"כ גם קושית מעלתו לק"מ. אבל תי' הראשון הנ"ל נ"ל עיקר דרש"י ז"ל לטעמיה פי' בוסר הי' וכנ"ל ודו"ק. ולמ"ד בטלה קדושת הארץ כלאי הכלם בזה"ז דרבנן כמ"ש תוס' יבמות פ"א קאי קושי' תוס' שפיר גם אהנשרפים וא"צ לומר כהמקנה ודו"ק:

ומה שהקשה מעלתו בס"פ השולח מאי פריך לא משכחת בכורים וכו' לימא בהתנה עמו שלא יחזור בו וכו' קושי' ראשונים הוא ופליגי ביה הרמב"ן ורמב"ם ובחידושי הר"ן בגיטין שם ע"ש ואכ"מ לקבל ארוך:

ד' שנותיו יאריך כא"נ הטהורה ונפש אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה קמב

רב ברכות ושובע שמחות לראש אהובי כבני ה"ה בן אחותי הרבני החרוץ תלמידי הותיק זך הרעיון ירא שלם כש"ת מו"ה מארקל זעליג קיסנער ני' וכאל"ש:

גי"ה קבלתי וע"ד התורה שהעלית קושי' בפסחים קי"ד אר"ל ז"א מצ"כ וכו' ומאי קושיא הא קיי"ל בש"ע סי' תע"ג בטיבול ראשון יקח מהכרפס פחות מכזית א"כ לא יצא בזה י"ח מרור דנוסח ברכתו הוא על אכילת מרור ואכילה כזית בעינן כמ"ש הרא"ש שם ומוכח מזה לכאורה כהרמב"ם פ"ח מהל' חו"מ דין ב' דגם בטיבול ראשון צריך כזית וכו' עכ"ד:

יפה כוונת בזה לאמ"ו הגאון מהר"מ בנעטה זצ"ל בס' ביאור מרדכי על ערבי פסחים הקשה כן ותירץ וז"ל ואפשר כיון דאמר רחמנא מצות ומרורים שיאכל מצה קודם מרור ממילא אף חצי שיעור דמרור גם כן אין לו לאכול קודם המצה כמו אילו היה איסור היה חצי שיעור בכלל האיסור כן לענין שלא להקדים מצות מרור למצות מצה אפילו ח"ש אין לו להקדים וכו' עכ"ל ובאמת יש לפקפק קצת דהא ר"ל לטעמי' קאמר ח"ש באיסורין מותר מה"ת בר"פ בתרא דיומא ואף דמודה ר"ל דמדרבנן אסור ח"ש מיהת לא דמה"ת מצות צריכות כוונה ואילו הרשב"ם בהדי' פי' בד"ה אע"ג שעיבל וכו' דמה"ת מצות צריכות כוונה וכנ"ל:

וע"ד שנסתפקת מי שאין לו אלא כזית מרור מצומצם וגם אין לו שאר ירקות לטיבול ראשון מה יעשה. פשיטא מלתא כיון דבעינן קרא כדכתיב על הסדר על מצות ומרורים ואסור להקדים מרור למצה מדאוריי' וכמ"ש מורי הגאון הנ"ל. אבל טיבול ראשון קודם הסעודה למיעבד היכרא לתינוקת לכ"ע רק דרבנן הוא ודאי נדחה מצוה דרבנן מקמי מצוה דאו' ואיסורא דאורייתא על מצות ומרורים וכו' כנ"ל פשוט:

נאם דודך אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קמג

חייא אריכא. ושלום וברכה לכבוד אהובי תלמידי הרבני החריף ירא שלום מוה' דוד פישער נ"י מס"ה:

גי"ה קבלתי וע"ד התורה שהעלית דרי"ו ור"ל בפלוגתא דח"ש אי אסור מה"ת אזלי לטעמייהו דפרשת חזי לאצטרופי אין ר"ל לחצי זית איסור אלא ר"ל לחצי זית היתר לר"ת דהיתר נהפך לאיסור אי טכ"ע דאורייתא ללקות על כל זית וזית מהתערובת והיינו לרי"ו לטעמיה אפשר לסחטו אסור ס"ל משא"כ לר"ל לטעמיה וכו':

הנה זה חידודו קודם לליבונו שעשית את המסובב לסיבה וזהו מערכה על הדרוש דאי ח"ש מותר מה"ת זולת טעם חזי לצרופי א"כ מאי חזי לצרופי שע"י הח"ש איסור גם ההיתר שנתערב בו נהפך לאיסור הרי כולו היתר הוא הח"ש איסור מה"ת היתר גמור הוא ומה"ט כתב בס' טהרת הקדש דלמ"ד ח"ש מותר מה"ת ודאי לית ליה היתר מצטרף

לאיסור שהרי אין כאן שם איסור כלל מן התורה ובלא"ה נמי דעת הרא"ש פ"ב מטבול יום ומהרש"א בפסחים מ"ד אפי' אי ח"ש אסור מה"ת ה"מ בעיני' אבל ע"י תערובות לא א"כ דעת ר"ת אי טכ"ע דאו' גם היתר נהפך וכו' היינו בתערובת כזית איסור דוקא ועוד במאכל המותר בזמן האסור בר"פ יוה"כ דח"ש אסור מה"ת מה"ט דחזי לאצטרופי ע"ש ולפירושך לא שייך התם ה"ט כלל ואחתום בברכה כנפשך ונפש אוה"נ בלונ"ח הדש"ת:
הק' יהודאסאד:

תשובה קמד

לתלמידי היקר הרבני החרוץ מופלג כ"ש מוה' אברהם יעקב ל"ש נ"י וכעת האבד"ק טיסיבוהר:
גי"ה קבלתי וע"ד הקושיא שהעלית להרמב"ם דלא יאכל אתי לח"ש א"צ לסברת חזי לאצטרופי ה"נ שלא כדה"נ אסור ביה מדאו' למהריב"ל דליתא בזה תי' שעה"מ ולרמב"ם דאין מלקות בהנאה ע"כ בפסחים כ"ד ע"ב איסור דאו' קאמר הש"ס בהנאה כדה"נ ולרמב"ם הנ"ל בשור הנסקל ובחמץ לא יאכל כתיב גם שלא כדה"נ אסור מדאו' וצ"ע את"ד בקצרה:
נ"ל שני תשובות בדבר חדא דהרמב"ם ודאי לא ס"ל כסברת מהריב"ל להשוות שלא כדה"נ לדין ח"ש שהרי בפי"ד ממאכלות אסורות דין י"א נקט לדוגמא על שלא כדה"נ כגון שעירב דברים מרים לתוך יינ"ס כו' ובריש פי"א פסק דיינ"ס וכל תקרובות ע"ז חייב בכ"ש כו'. הא חדא:
(הג"ה מבן המחבר) דברי צל"ח הנ"ל צ"ע דנעלם ממנו הירושלמי פ"ו דתרומות דמודה ר"ל באיסוה"נ דהנאה איכא בכ"ש וממילא להה"א דאמ"ה אסובה"נ אסור ח"ש מה"ת גם באמ"ה דבאיסוה"נ ח"ש אסור גם בלא טעמא דחזל"א דהרי ר"ל דל"ל סברת חזל"א מודה באיסוה"נ ולע"ד בלא"ה מוכח מקוה"ג בב"ק מ"א דאל"כ מפה"ג שם נכתוב רחמנא לא יהנה כו' ואם איתא דלמא מה"ט כתיב בלשון אכילה להורות דבכזית דווקא אע"כ באיסוה"נ גם כ"ש אסור וצ"ע על הצל"ח):
ועוד נ"ל למ"ד סברת מהריב"ל א"ש דוקא לר"ש לחיובא וכן לרי"ו לאיסורא דאו' לולא תי' השעה"מ השוה שלכדה"נ לדין ח"ש דתרויהו נפ"ל ממשמעות לשון אכילה ר"ל כשיעור אכילת וכדרך אכילה היינו כמות האכילה ואיכות האכילה משא"כ בחמץ ובשור הנסקל דלא שמעינן בהו איסור דאו' בח"ש ממשמעות לשון אכילה להרמב"ם כמ"ש מהרלנ"ח והמ"ל אלא משינוי דקרא לא יאכל נפ"ל איסור ח"ש באלו שהיה להם שעת הכושר נמי ח"ש לבד מרבי' אבל שלא כדה"נ מנ"ל הא משמעות לשון אכילה הוא שולל שלא כדה"נ

גם בלא יאכל א"כ לק"מ. והחקירה אי איכא איסוה"נ בח"ש עמד בזה הצל"ח בפסחים כ"ב ע"ב בד"ה והרי אמה"ח כו' והעלה בפשיטות דכל איסוה"נ גם ח"ש אסובה"נ מדאו' עש"ה. ולענ"ד הה"נ לר"ש דכ"ש למכות ס"ל באיסור אכילה ה"נ באיסוה"נ לשיטת תוס' דלוקין על הנאה אליביה דר"ש לוקין על הנאה נמי בכ"ש דלא אמרו כזית אלא לקרבן קאמר אבל למלקות בכ"מ בכ"ש לוקין גם בהנאה משמע כנ"ל וקצרתי:

נאם רבך הד"ש הק' יהודא אסאד:

דברי הרמב"ם באמת צל"ע שפ' ביי"נ בכ"ש ושלכד"ה גם ביי"נ פטור מנ"ל הא למעט שלכד"ה הרי בב"ח וכה"כ מהפכים דבעי' כזית ומחייב בשלכד"ה דיליף מלא ידבק דלא כ' אכילה בגופי' ואמאי פ' הרמב"ם להיפוך ביי"נ דחייב בכ"ש ופוטר שלכד"ה ועיין רמב"ן סוגי' דריחא מלתא פשיטא ליה דפטור שלכד"ה מ' דיליף מקרא ואכלת וכו' ולדידיה הוא בכזית ותו' בע"ז דף י"ב מסתפקים מ' דהוא ד"ק ולא כ' באוריי' ועיין תוס' פסחים כ"ו ד"ה שאני אסתפ' גם בע"ז גופא ובאמת תימא בע"ז גופא מה"ת לפטור שלכד"ה הלא על ע"ז גופא ודאי לא נשאר רק דרש' דלא ידבק כו' ועיין מ"ל פ"ה מיסוה"ת השו' ת' בע"ז לתו' בפסחים וגם לה"ה בפ"ח ממ"א שכ' טעמא דאין לוקין על הנאה מ' דכל הנאה הוא שלא כדה"נ ותמוה הא ביי"נ כ' הרמב"ם בפ"ז הנהנה מתקרובות לוקה כו' והפ"ח בא"ח תמ"ג דייק מלשון הרמב"ם פי"א ממאס"ו מדכ' השותה יי"נ לוקה ולא כ' הנהנה מוכח דס"ל דעל הנאה אינו לוקה ונעלם ממנו דברי הרמב"ם בפ"ז מע"ז כ' בהדיא דלוקה ביי"נ אפילו על הנאה עכ"פ תימ' הדבר גם לסברת ה"ה כיון דלוקין ביי"נ על הנאה איך שוב ס"ל דשלכד"ה פטור הלא הנאה הוא שלכד"ה ומה"ט בכל הנאה אין לוקין וצ"ע:

תשובה קמה

חו"ש וכ"ט לכבוד אהובי ידי"נ הרב המאוה"ג המופלג חו"ב צדיק ונשגב שמו מוה' בירך אברהם ני' אבד"ק סנאליטץ:

יקרתו קבלתי וע"ד שהקשה מעלתו מאי מייתי רבא סייעתא בפסחים כ"ו ע"א מהא דלולין כו' דלמא התם כרבי אתיא מתניתין הזיד במעילה במיתה ואביי לא שרי ליה אלא באיסור לאו כמו הנאת ריח ע"ז ולא ידבק בידך מאומה כו' נ"ל בפשוט דלק"מ הא בלא"ה המ"ל מתניתין דלולין כו' כר"ש דמודה אביי אליביה דאסור מכוין ולא שרי ליה בלא אפשר אלא אליביה דר"י וכמ"ש תוס' שם בהדיא וצ"ל דקושטא משני דהתם מעילה בעלמא דריר אין בו מעילה ומה"ט נמי לא מוקי לה כרבי:

ועוד י"ל דרבא לטעמיה ביבמות קי"ט ובתוס' קדושין י"ד ע"א בד"ה ותהא א"א כו' בהדיא קאמר בדאורייתא מה לי לאו מה לי כרת ומיתת ב"ד ועיין במ"ל בפ"א מהל' יו"ט ובמהרי"ק שורש ע"ב ובתשו' נוב"י ושפיר מייתי רבא לטעמא סייעתא לנפשיה:

ועוד בה שלישית דברי הפ"י דמייתי מעלתו נ"י לחלק גבי דשא"מ בין איסור לאו לאיסור מיתה הוא ש"ס ערוך בר"פ הנחנקין מחלק רב הכי בין שגגת לאו לשגגת חנק מש"ה. והיינו שגגה דוקא שאינו מכוין למיעבד איסורא כיון שמצינו התורה חלקה ביניהם על שגגת כרת ומיתה חייבו' רחמנא קרבן חטאת משא"כ בשגגת לאו פטור מכלום אבל במכוין לאיסור אלא דלא אפשר בלא"ה כיון דמכוין הוא במזיד בודאי ליכא למ"ד לחלק בין איסור כרת ומיתה לאיסור לאו גרידא וכ"ז פשוט: ועל שאר הערות אי"ה אשיבנו עוד כ"ד אוה"נ החותם בברכה מרובה כא"נ וכנפש הדש"ת: הק' יהודא אסאד:

תשובה קמו

שפע שלום וברכה לכבוד אהובי תלמידי הרבני המופלג בתורה וביראה. חו"ש כמ' נתן נאדאש ני'. וכעת הוא המאוה"ג אבד"ק סעטשין:

גי"ה קבלתי כ' וע"ד קושייתך שהעלית ע"ד רמ"א בא"ח סימן תל"ד שלא לבטל ביום אלא לאחר שריפה שיקיים מצות שריפה בחמץ שלו. ולדברי הר"ן ריש פסחים דביטול מהני רק משום דבלא"ה חמץ אינו ברשותו בגלוי דעת' סגי א"כ דוקא משיגיע זמן איסור מהני ביטולו למפרע אבל קודם זמן איסורו ברשותו הוא ולא מהני אז הביטול וגם אחר הביטול שפיר יקיים מצות שריפה בחמץ שלו קודם זמן איסורו וצ"ע וכתבת שהצעת קושייתך זו גם לפני רבך הגאון דפ"ב ני' יפה הקשית:

והנאה למ"ד לתרץ דגם בלא"ה תמוהים דברי הרמ"א אלו וע' בשו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' קצ"ה הביא דברי רמ"א וכתב עליו וז"ל ולא נודע מה מצוה יש בשריפת חמצו יאכילנו לבהמתו או ימכרנו ואם לאחר זמן איסורו תו לא מהני ליה ביטול כו' ע"ש ואני כתבתי מאז על הגליון בהלק"ט בזה"ל ונ"ל לצאת אף לדעת רש"י דמפרש דף י"ב בפסחים קודם שש הו"ל שעת ביעורו ובעי' שריפה דוקא לר' יהודה ויש פוסקים כר"י שוב מצאתי בפ"ח סי' תל"ד הקשה כן גם הוא כקוש' הלק"ט הנ"ל ותי' כתירוצי והנאני ע"כ לשוני על הגליון וא"כ מבואר כיון דדברי רמ"א אלו במ"ש מצות שריפה כו' ע"כ רק אליביה דרש"י קאי ורש"י לטעמיה הא ס"ל ביטול לא משום הפקר הוא אלא מגזה"כ דגלי קרא תשביתו השבתה בלב משמע אף שהוא ברשותו קודם זמן איסורו כיון שבטלו שוב אינו שלו לאלתר מגזה"כ וא"ש דברי הרמ"א לרש"י מיהת לטעמייהו אין מקיים מצות שריפה

בחמץ שלו לכן לא יבטלו קודם כנ"ל אמת נכון ותוכל להראות תירוצי זה לרבך הגאון ני': הכ"ד אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קמז

לכבוד י"נ הרב החריף הגדול החכם השלם עדינו העצני כק"ש מהו' בער אפענהיים ני' בק"ק פ"ב יע"א:

מאז כבדני יקרתו בספרו מלאה קטרת מספרן של צדיקים לזכר עולם לו למשמרת לא שניתי לשום עיני ולבי בו כל הימים. עד זה ימים עיינתי בו באיזו מקומן של שבחים המגיע לכתבים ואמרתי אספרה נא לי"נ מעלתו הרב ני' את אשר חזיתי בו קשות ולא יכולתי לפעפען וליישבם על מכונם כמבוקשו אשר ביקש מאתי לעיין בו לפרקים ולחוות לו דעתי אם אראה בו תיוהא והנני לרצונו:

ע"ד אשר הקשה מעכ"ת מותיר ח"ש יהיה חייב על לאו דנותר ולא לשתמיט דמחייב בח"ש ומסופק בזה כ"ת ני' הנה הוכחה ברורה וגלויה מש"ס פסחים כ"ח ע"א דר"י יליף מנותר שהוא בבל תותירו וחמץ בבל תותירו מה נותר בשריפה וכו' ואם איתא הא איכא פרכא מה לנותר שהוא בבל הותירו אפילו בפחות מכזית תאמר בחמץ דבעי' כשיעור דוקא לעבור בב"י כמבואר בפוסקים ובגמרא ריש ביצה אע"כ דבעינן בנותר שיעור ומ"מ אין קושי' על הגאון בעל דורש לציון כיון דחיוב מלקות ליכא בנותר אי למ"ד משום שא"ב מעשה אי למ"ד משום שניתק לעשה אלא איסור לאו הוא דאיכא והא אפילו אין מצות עשה באכילת ח"ש בקדשים ודאי איסור דאורייתא איכא להותיר אפילו ח"ש וכל אי' דח"ש אסור מה"ת:

ולא עוד אלא שאני אומר מאי דמספקא ליה למעכ"ת בדברי דורש לציון הנ"ל פשיטא לי לאידך גיסא שיפה כיון להלכה המורה צדק הגאון הנ"ל והוא דבהדיא תניא במנחות דף ע"ג דאין חולקים שום קרבן נגד קרבן אפילו עופות ואפי' מנחות אלא כל מנחה וכל קרבן בפ"ע חולקין לכל הבית אבות וא"כ ע"כ עשה דואכלו קאי אכל הבית אב כולו ואכלו אותם אשר כופר בהם אף דכל א' מגיע לחלקו פחות מזית משיעור אכילה סתם וקרא ואכלו אותה לשון רבים בין כולם בעי' שיאכלו הקרבן ואין מצות עשה זו כלל על כהן א' אלא על כל הבית אב בשותפות מקיימים מצות עשה אחד באכלם הקרבן בין כולם והרי בחלקם ציפור א' דמליקה בין כל הב"ה אב אי אפשר בע"א אלא שיגיע דבר קטן כל שהוא לכל א' ובזה מקיימים בין כולם עשה דואכלו אותם וכו' ובתחילת המחשבה ק"ל על הצל"ח מדברי הרמב"ם פ"י ממעשה הקרבנות הלכה ט"ו שכתב וז"ל שהאפוי' כשחולקין אותה אנשי ב"א כל שיגיע לו חלקו אפי' כזית פת הרי הוא וכו' מדנקט אפי'

כזית משמע בהדי' דלא סגי' בלא"ה בפחות מכזית דאל"כ הל"ל רבותא טפי [ועיין בתשו' ריב"ש סי' ל' דדייקי' כן ברמב"ם ובגמרא וע' בת' כ"ח סי' ק"ט דבמחברים ליתא לדידוק זה] אבל באמת ז"א דהא מיד סמוך ונראה לזה כתב הרמב"ם לחלק וז"ל אבל הסלת אם יחלקוה ביניהן נמצא מגיע מלא כפו סלתא פחות שאינו ראוי לא ללוש אותו וכו' הרי דאין שיעור לדבר והכל לפי רוב אנשי הב"א דנקט כזית בתחילה לדוגמא בעלמא נקטי' ותדע דעוף שכ' בהלכה ט"ז יוכיח וכנ"ל דודאי מגיע רק פחות מכשיעור לכל א' וא' סוף הדבר הדין עם הצל"ח וראיתי עוד למעלתו בספרו סוף קי"ט בד"ה אמר המחבר תמה ע"ד דורש לציון מאי פריך הש"ס בנזיר ק"ט לר"ל הא אכיל כהן נבילה והרי ר"ל לטעמיה ס"ל ח"ש מותר מה"ת ודלמ' אכל פחות מכשיעור והניח בצ"ע והנה מבואר דגם בלא דברי הגאון דורש לציון ק' כן דהא ע"כ לא היה מגיע לכל כהן לחלקו מאותו ציפור אלא כ"ש אמנם י"ל פשוט דקושית הש"ס קאי התם לר"ל אליבי' דר"ש דס"ל כ"ש למכות ולא פליג ר"ל לדידיה כמ"ש בשבועות כ"ב והתם משמע חינוך אליביה דכ"ע אמר והונח לי בזה לתרץ קושי' תוס' בחולין כ"ח על ר' לטעמי' מה יענה ביום שידובר קושית הש"ש בנזיר לר"ל הנ"ל ולק"מ דר' כרבנן דר"ש ס"ל וכי משני דכ"ע כר"ל היינו בהא נמי כר"ל ס"ל דח"ש מותר מה"ת כנ"ל ברור והארכתי בזה אבל לא אעמוס יותר על הדרת כבודו עד ארווח לי זמנא:

ובסי ק"כ הציע קו' חזקה כחומה על קו' הש"ס בזבחים דף צ"ז ע"ב דפריך ניתי עשה ולדחי ל"ת והקשה אדם קשה כברזל פר"מ ני' איך משכחת בח"ש מ"מ דואכלו וכו' דהא על ח"ש הפסול ודאי ליתא ביה עשה דהוא כמו חולין והובא קושיא זו על שלחן גדולים חקרי לב:

ולענ"ד נראה ליישבה בפשוט ונקדים הנה בתשו' ש"א סימן צ"ו מסתפק אליביה דר"ש כ"ש למכות ולא ס"ל שיעור אכילה בכזית א"כ י"ל הה"נ אכילת מצה בכ"ש סגי ליה ולא בעי' כזית וי"ל אכילת מצה לכרת וקרבן מדמינן ליה ולא לכל אי' יעו"ש וא"כ י"ל פשוט לדידן דקיי"ל כל אכילה בכזית ובמצוה לא סגי בלא אכילת כזית היינו לענין לצאת י"ח דוקא כמו באכילת איסור למלקות אבל ודאי גם בחצי שיעור נהי דמיפק לא נפיק ביה י"ח מצוה המוטל עליו מ"מ קצת מצוה עביד אפי' מדאו' וכמו באכילת איסור ח"ש דעבד אי' דאו' בעלמא ה"נ עבד מצוה בעלמא מדאו' לא מבעי' אי לר"ש יי"ח בכ"ש ודאי מדר"ש נשמע לדידן למצוה בעלמא אלא אפילו אי לר"ש בעי' אכילת כזית היינו משום דמדמי' ליה לכרת וקרבן ולא לכל איסור' אבל לרבנן דאין חילוק בין כרת וקרבן לשאר איסורים דלחיוב בעי' כזית בכ"מ ולאי' דאו' סגי בכ"ש הה"נ באכילת

מצוה בכל ח"ש איכא מצוה דאו' בעלמא לאכלו והרבה מצינו כיוצא בזה שהוא מצוה דאו' בעלמא ולית ביה קיום מ"ע ואפרוט הנה אפס קצתם במנחות ס"ח ע"א לרי"ו ור"ל דאפילו בזמן המקדש האיר מזרח מתיר מסיק הש"ס קרא עד הביאכם וכו' למצוה הוכיח התוס' במנחות דף ה' ע"ב דאפי' עשה ליכא אלא במצוה בעלמא בר"פ כל הקרבנות וכו' מנחות פ"ג ע"ב עומר וב' לחם הבאות מן הישן כשירות אלא שחיסר מצוה ומסיק התם מקרא תביאו לרבות אפילו מעלי' ופריך והכתי' ראשי' ומשני למצוה ובס"פ שתי מידות שם דף כ"ג תנן סמיכה שירי מצוה ובגמרא שם וכן בתנופה ובפ' הקומץ דף כ"א חקרי' ר"ש ומפרש לה הרמב"ם ספ"ה מאי' מזבח אפילו בגרגיר מלח. א' ועוד הרבה במסכת זבחים ניהי דליכא למילף מכל אלו כיון דהתם מהני בדיעבד אפי' לצאת י"ח מצוה אבל באכילת מצוה בדיעבד נמי לא יי"ח כלל וכלל בפחות מכזית והיינו משום דשאני קדשים דבעי' בכ"מ שנה עלי' הכ' לעכב מ"מ וגלוי מלתא מיהת איכא דנילוף כה"ג מצוה בעלמא באכילת ח"ש באיסורין ועפ"י דברי הגאון שאגת ארי' הנ"ל וכנ"ל:

והנה ביבמות דף נ"ד ע"ב מהדר גמ' מנ"ל דיבמה בחיי בעלה בכרת דלמא רשות א"כ רק עשה לבד וכו' ופירש תוס' שם ד"ה אלא וכו' משום שהוא נגד הסברא לומר בחיי בעלה באי' כרת ואח"כ מצוה ובמסקנא ע"כ גזה"כ הוא ומצותו בכך כמ"ש תוס' ריש יבמות דף ג' ע"ב סוף ד"ה ל"ת שי"ב כרת וכו' מה דלא מצינו בכל התו"כ דכוותיה דאסור נהפוך להיות מצוה ובכ"מ שעשה דוחה ל"ת נמי מגז"כ הוא וגם זה דהיתר מצטרף לאיסור הוא נגד הסברא אלא מגזה"כ הוא וא"כ מסתיין לומר היתר מצטרף לאיסור דהיתר נהפוך להיות איסור מגזה"כ אבל מצוה מצטרף לאיסור מהי תיתי דאיסור נהפוך למצוה אשכחן ביבום ובכ"מ דעשה דוחה ל"ת אבל איפכא לא דמצוה ודאי אינו נהפוך להיות איסור דא"כ הל"ל נמי בכ"מ הל"ת דוחה להעשה וא"כ כיון שהעלנו שבחצי זית אכילת מצוה יש עלי' מצוה דאו' לאכלו כמו בחצי זית איסור שאסור מדאו' לאכלו א"ש קושית הגמרא כיון דקרא יקדש מיתוקם שפיר להמל"א כגון אם כשירה הוא תאכל כחמור שבה א"כ לא מ מיתוקם קרא קשה נילוף מהכא בכ"מ דעשה אינו דוחה ל"ה דאי דוחה א"כ אמאי תפסול דמצטרף לאיסור לעבור בלאו הכל שבקודש פסול דהיתר הוא משלים לכשיעור ואמאי תפסול משום האי פורתא דייקא הל"ל נהי שנבלע האי' בו בהיתר מ"מ להניי' ליה המצוה להאי פורתא לדחות ממנו האיסור שלא יתפוס בו האיסור ונמצא נשאר האי' כמו שהיה פחות מכשיעור וליכא לאו. ועוד לפמ"ש מהרש"א בפסחים בסוגי' דמשרת דח"ש ע"י תערובות לאו אסור מדאו' א"כ קאי קושית הש"ס על כל הכזית גם על חצי זית הפסול כיון דמצוה אינו נהפוך להיות איסורא כנ"ל תו נשאר הח"ש הפסול נבלע

בחצי זית הכשר ה"ל ח"ש ע"י תערובות ולא אסור מדאו' וכיון דמותר מה"ת קאי המ"ע לאכלו אכולו כזית ודין היתר מצטרף לאיסור דלא אמרי' איפכא ח"ש ע"י תערובות הוא ושרי זהו באמת מגזה"כ ודוקא דבר שלא היה מצוה אלא היתר אבל בדבר שהוא מצוה ודאי כיון דעשה דוחה ל"ת נהפוך הוא דאי' נהפוך להיות מצוה ובח"ש הא נמי איכא מצוה בעלמא מיה' מדאו' ותו ממילא גם ח"ש האסור אינו כמו חולין אלא יש בו מ"ע לאכלו כנ"ל. הנה הרביתי דברים כדי להסביר אבל הדבר קרוב הוא לפשוטו לענ"ד. ואם מעכ"ת בגודל חריפתו ימצא תיוהא בזה יודיעני ואודה על האמת:

וראיתי בדברי קדשו סי' הנ"ל במה שעמד ע"ד דורש לציון שכ' משונה עשה זו דאכילת קדשים מכל אכילות מצוה שהוא אפי' בח"ש והק' מעלתו מדברי הרמב"ם פי"ד מפהמו"ק אין אכילה פחות מכזית וכו' הזבח כשר ואם איתא דמקיים המ"ע בפחות מכזית למה לא יפסול בה מחשבה תמה אני שהביא כן משמיה דהרמב"ם ומשנתינו הוא זבחים דף כ"ט ע"ב בלי חולק: ובס' טהרת הקדש הוקשה לו בלא"ה מטעם דח"ש אסור מה"ת ותי' בטוב טעם ודעת ובדבריו מתו' נמי קושי' מעכ"ת ני' יעו"ש והנני חותם בכל חותמי ברכות עוד ינוב בשיבה טובה על התורה ועל העבודה:

הכ"ד דש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קמח

רב ברכות ושובע שמחות יחוג את חג המצות ה"ה אהובי י"נ ורב חביבי עד לאחת הרב הגאון הגדול המפורסם צדיק יסוד עולם מזה בן מזה ני' ע"ה פ"ה קש"ת מוה' בער נ"י האבד"ק מיקלאש יע"א וכאל"ש:

גי"ה קבלתי וע"ד קושית המ"ל פ"א מחמץ על הרא"ם שכתב סתם אכילה בכ"ש אלא דהלכתא אפקי' לקרא ממשמעותיה גבי עונש ושבקי' לקרא במשמעותיה לענין איסורא דהתינח במצות ל"ת אבל במצות עשה אי אכילה משמע כ"ש א"כ הלכתא עקרי' לקרא מכל וכל דהא אוכל פחות מכשיעור לא עשה ולא כלום. והעלה הדר"ג לתרץ דשפיר שבקי' לקרא במשמעותיה שאם אין לו רק פחות מכזית מצה מוטל עליו לאכלו עכ"פ משא"כ במי שאין לו רק שני דפנות לסוכה ודאי א"צ לאכול בתוכה וכו' אתד"ק:

יפה כיון מעלתו בזה לדעת גדול האחרונים ה"ה הגאון מהרי"ט אלגאזי על הל' בכורות הל' חלה דף מ"א מדפי הספר וז"ל וא"ל דלמאי דקי"ל כרי"ו לענין איסור ח"ש מה"ת: הה"נ גבי מצות עשה דאם אין לו בליל פסח כ"א חצי כזית מצה מחויב לאכלו מה"ת כדין איסור וכו' דהא ליתא וכו' דמתוך דברי ריטב"א בחידושיו ליומא שהביא הרב בני חייא ומדברי המ"ל במה שהשיג על הרא"ש ממצות עשה יוצא דבמצות עשה לא אמרי'

ח"ש מה"ת וכו' עכ"ל. והן הן דברי מעלתו הנ"ל ושוב הביא הגאון הנ"ל בשם בעל ברכי יוסף בס' מחזיק ברכה שדחה הראיה הנ"ל שהביא הבני חייא מדברי הריטב"א והעלה דהעיקר דבמ"ע ח"ש איכא קצת מצוה מה"ת יעו"ש ועוד שם דף נ"ה סוף הל' חלה האריך בזה אי במ"ע חייב לאכול מה"ת חצי זית אם אין לו יותר ומייתי ראיות דליכא שום סרך מצוה בח"ש וחזר ודחה והעלה בספק יעו"ש ולענ"ד נראה קצת לפמ"ש הרמב"ם פ"א מחמץ הל' ז' וז"ל ח"ש בחמץ בפסח אסור מה"ת שנאמר לא יאכל וכו' הרי דמשינוי לשון זה דדייק מיניה חזקיה בגמרן דאסבה"נ ה"נ לדידן דקי"ל כר' אבוה דייקינן מיניה איסור ח"ש א"כ נ"ל דה"נ בפ' קדש לי וכו' ס"פ בא כתיב קרא מצות יאכל את שבעת הימים לרבות ח"ש למצוה קצת אף דקרא באכילת רשות קאי כל שבעת הימים, מ"מ גם לילה הראשונה חובה בכלל שבעת הימים הוא כנ"ל. וכבר הארכתי בתשו' א' בחקירה זו והעליתי דאכילה מצוה דאו' קצת באכילת ח"ש מצה וכיו"ב: ועוד חזון למועד אי"ה נבוא בארוכה [ועיין בתשו' שבו"י ח"ב סי' ח"י פשיטא ליה דאין מצוה וחיוב כלל בח"ש מצה עש"ה ועיין מ"ש לקמן] ואחתום בברכה כנפשו היפה ונפש ידי"נ ואוה"נ הדש"ת: הק' יהודא אסאד:

תשובה קמט

ששון ושמחה ושלום וכ"ט ישיגו לכבוד י"נ הרב החרוץ המופלג בתוי"ר כ"ש מוה' איציק הירש סעקוטעצקי נ"י:

גי"ה הגיעני מליאה לה אמיר אמירה נעימה אימר' יאי בדבר הלמד מעניינו בסוגי' דמצ"כ ולעשות רצונו הנני להשיב ע"ד אשר העלה בכחו ליישב קושי' מורי הגאון בס' ביאור מרדכי דמנ"ל לר"ל בפסחים קמ"ד ע"ב ז"א מצ"כ דלמא משום דלא אכל כזית בטיבול ראשון הוא דבעי' טיבול שני. ותי' פרו"מ דאי מצות א"צ כוונה א"כ אסור לו לאכול פחות מכזית משום בל תגרע את"ד: ושני תשובות בדבר חדא דבהדיא אמר ר"ל בעלתיה התם כיון דלא בעידן חיובא דמרור אכיל לי' וכו' והיינו משום דמצותו על מצות ומרורים תחלה ואח"כ מרור וא"כ ה"ל אז בטיבול ראשון שלא בזמנו דבעי' כוונה לעבור בבל תוסיף ובל תגרע הא חדא ועוד כבר כתב בחי' הרשב"א בר"ה י"ו למה תוקעין וכו' כשהן עומדין וז"ל הקשו בתוס' והא עבר משום בל תוסיף ומסתברא דלא קשיא כלל דלא אמרו התם דאיכא משום בל תוסיף אלא במה שמוסיף מדעת עצמו וכו' אבל במה שתקנו חכמים לצורך אין כאן בל תוסיף וכו' וההי"ד לבל תגרע לצורך כגון יו"ט של ר"ה דחל להיות בשבת אע"ג דמה"ת תוקעין גזרו שלא לתקוע שם. וה"נ כיון שמן הדין הא לאכול בטיבול ראשון פחות מכזית משום ספק ברכה אחרונה כמ"ש בב"י ובמג"א סי' תע"ג תו

ליכא משום בל תגרע כנ"ל ותדע דאל"כ האיך מותר לשתות בתוך אכילה בסעודה הרי הוא מוסיף על הכוסות למ"ד מצוות א"צ כוונה ועכ"ל כשני התי' הנ"ל דכל כוס וכוס מד' כוסות מצוה בפ"ע הוא דהא מברך על כל א' וא' ותוך המזון ה"ל שלא בזמנו:

ומ"ש מעלתו ונסתפק אם איכא בל תגרע בגורע קצת משיעור אכילה או נימא דגם חלק מן המצוה לא קיים כלל ולכ"כ בל תגרע הנה משמעות דבר' החי' רשב"א הנ"ל דהמבטל איזו מ"ע פעם א' עובר בבל תגרע מלבד שביטל המ"ע עובר נמי בל"ת דבל תגרע ועיין בטורי אבן שם וא"כ אין מקום ספק כלל דבין עשה חלק מהמצוה בחצי שיעור בין לא עשה כלל איכא מ"מ לאו דבל תגרע ובתשו' הלכות קטנות ח"ב סי' ר"פ ז"ל כל דבר שהוא למצוה ולא מעכב ולא עשאהו אם עובר משום לא תגרע תשובה מההיא דפ"ח דזבחים כשלא כתם עברת על בל תגרע משמע דעבר דהא מתן ארבע למצוה היא ולא לעכב כדתנן הנתנין על מזבח החיצון שאם נתנו מתנה א' כיפר. והה"ד לא יצק ולא בלל והכי איתא בכמה דוכתי מה שעשה עשוי אלא שחיסר מצוה וכו' וצ"ע כפי זה אם לוקה הכהן שהקריב מנחה שלא בללה משום לא תגרע וכו' עכ"ל א"כ באכילה פחות מכזית דמעכב המצוה פשיטא דעובר על בל תגרע וק"ו נמי הוא כנ"ל אמנם הא מלתא דמר הכי איכא לאסתפוקי אם אין לו שיעור שלם כזית אלא פחות מכזית אם מקיים בזה מקצת מצוה מדאורייתא אי חייב מן התורה לאכול החצי זית עכ"פ או לא וכבר נסתפקו בזה הפוסקים אחרונים ותלי' ליה בפלוגת' דרי"ו ור"ל גבי איסורין אי ח"ש אסור מה"ת עיין רי"ט אלגאזי על הל' חלה להרמב"ן ריש הל' חלה דף מ"א ע"ב מדפי הספר ובסוף הל' חלה שם דף נ"ה ע"ב ובסוף הלכות בכורות שם דף ק"ב ע"א. ובתשו' שבו"י ח"ב סימן ח"י ובברכי יוסף חא"ח סי' תפ"ב וכעת א"א להאריך יותר והנני אוה"נ חותם בברכה כנה"ר ונפש דש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה קנ

בחדש אדר שלמא אשדר כרב עוז והדר. לכבוד י"נ הרב המאה"ג חריף ובקי כש"ת מוה' פיש ווינטר ני' אב"ד דק' האליטש יע"א:

גי"ה קבלתי וע"ד הלכה למעשה שעמד פרו"מ ני' על המחקר בשאיבת אבק הטוטי"ן בפסח אי שרי לפי דהמג"א בסי' תס"ז סק"י בשם מ"כ כתב דטו"באק דרך לשרותו בשכר ושעה"מ פי"א ממאס"ו העלה להתירו משום לתא זליפתן מסתם יינם אפי' שנותנים היין לתוכו להחזיק וה"ל נהנה מגוף האיסור מ"מ כיון דרבנן הוא וספק יש בו ס' מותר

א"כ בשכר חמץ דאורייתא הוא י"ל אסור אא"כ ידוע שבטל בס' ושפיר חזי מעלתו בכל השייך לזה ולעשות רצונו הנני וד' אתנו:

הנה המג"א סוף סי' ר"י מסופק אם לברך על שתיית עשן הטובאק ע"י השפופרת והפמ"ג בסק"ט תמה וז"ל וא"י בודאי לאו הנאה הוא רק רפואה קצת ומר הוא ול"צ ברכה עכ"ל ובמח"כ באמת לק"מ דביאר המג"א יפה ספיקו משום שהרבה ב"א שבעים ממנו כמו שאכל ושתה ונהנה הגוף ור"ל אע"ג דהנאת גרונו ליכא הנאת מיעיו מיהא איכא ומי ששואבו רק לשם הנאת גופו ולא לשם רפואה כ"א לעונג י"ל צריך ברכה ולכן על שאיפת אבק הטובא"ק לתוך החוטם לא כתב מג"א ספיקו משום דודאי לאו הנאה היא לאו הנאת גרון ולא הנאת מעיו אלא רק לרפואה לבד שואפים אותו ופשיטא דל"צ ברכה כנ"ל:

ולפ"ז הא פשיטא מלתא דלרפואה מותר גם חמץ בפסח להנות ממנו שלא כדה"נ ברמב"ם פ"ה מיסוה"ת וביו"ד סי' קנ"ה והא דלא ילעוס חטין להניח ע"ג מכתו וכו' משום לתא דבל יראה הוא ולא משום אסה"נ כמו שהעלה המג"א רסי' תס"ו א"כ נראה דבדוקא בדילוף דיי"נ מסופק השעה"מ בשאיפה אבק הטובאק. לפי שדעת התוס' בע"ז דף י"ב ודוכתי טובא דגם שלא כדה"נ אסור באיסורי ע"ז ואפי' מדאו' משום ולא ידבק בידך וכו' נ"ל גם לרפואה אסור בלא סכנה אבל בזילוף של שכר שעורים חמץ בפסח דמותר איסורו שלא כדה"נ לרפואה קצת נמי הרי השכר והיין דרך הנאתו רק לשתיה לבד כדמוכח המשנה רפ"ב ממעשר שני לא יסוך יין וחומץ ובירושלמי שם יין שפטמו אסור לסוך בו שאין דרכו בכך א"כ לשרות טובאק בתוכו ה"ל שלכדה"נ ומותר לשאוף הטו הטו"באק לרפואה בפסח כנ"ל איברא דעת הרשב"א בתשובה שהביא הב"י יו"ד סי' קכ"ג דיין אין כל דרך הנאתו בשתייה לבד דהא מזלפים בו ואחד מגדולי הנאתו בכך וכו' יעו"ש. וכ"כ תוס' בע"ז דף ס"ו ע"ב וכ"ה לשון רמ"א ביו"ד סוף סימן קנ"ה דגם יין למרחץ ה"ל כדרך הנאתו יעו"ש ומ"מ מצינו ביין כן שהביאו כמו שהביאו תוס' והרשב"א ראיה אבל במשקה שכר ודאי לשרות בתוכו טו"באק לאו דרך הנאתו הוא לכ"ע א"כ אפי' להסוברים גם באיסור ע"ז מותר שלא כדה"נ מ"מ שפיר יש לחלק בסגנון הנ"ל דדוקא בדליפת יין נסך נסתפק שעה"מ משום דה"ל יין לזילוף כדה"נ משא"כ שכר לאו כדה"נ הוא לזלפו ומותר הטובאק הנ"ל שהוא לרפואה לבד בלא שום הנאת הגוף לשואפו בפסח ומ"מ שפיר כתב מג"א בסי' תס"ז הנ"ל לסוגרו ה"ט דלענין בל יראה לא שייך היתר דשלא כדה"נ כמ"ש המג"א והפ"ח בסי' תס"ו משא"כ דיו מן השכר שעורים שלא לרפואה הרי שלא כדה"נ נמי מדרבנן מיהת אסור לכ"ע באכילה ובהנאה לכן אסור לכתוב בו כנ"ל: והן אמת גם מעלתו נכונה דיבר במ"ש שהשכר הבלוע בטובאק נפסל

מאכילת כלב הוא עכ"פ שנפרק ונעשה לאבק וה"ל כפת שחרכו קודם זמנו דמותר בהנאה ובאכילה נמי כה"ג שאינו מחשיבו להחמץ כמו בדיו בש"ע סי' תמ"ב ובמג"א סקט"ו ודוקא אם נעשה הדיו והטובא"ק קודם הפסח אבל דיו שבשלו נכרי בפסח ודאי אסור לכתוב בו כיון דחל עליו שם איסור מקודם כמו דיו מיי"נ תו לא פקע איסור מיני' אפילו נסרח ונפסל מאכילת כלב עכ"פ בדרבנן כמבואר כן בהדיא בתה"ד סימן קכ"ט וכמ"ש בשמו הח"י סקי"ט דגם חמץ של נכרי קיי"ל דאסבה"נ תוה"פ כמ"ש שיורי כנה"ג והפר"ח והח"י רסי' תמ"ח. וא"כ הרי כבר חל עליו איסור אכילה והנאה לישראל בהגיע זמן איסור חמץ תו לא פקע כיון דנטלפ"ג קי"ל אסור בחמץ בפסח נקטי' האי סברא כדס"ל לר"מ בכל איסורים אפי' מדאורייתא במס' ע"ז ריש דף ס"ח ברש"י שם ועי' בפ"ח דסי' תמ"ב סעיף ט' י' ובפמ"ג על מג"א ס"ק י"ד וט"ו י ומ"ש בתשו' נוב"י תנינא חיו"ד סי' נ"ז דה"ט דלא מהני גם נפסל מאכילת כלב לשיטת הראב"ד וירושלמי לפי שחל עליו חיוב הביעור מן העולם אף דאיסורו פקע מ"מ אינו מבוער וחייב לבערו דמשמע מינה בחמצו של נכרי שמעולם לא חל עליו החיוב לבער לא אה"נ דמודה הראב"ד דחמצו של נכרי שנתעפש תי"ד ה"ל כחרכו קודם זמנו ואין הישראל חייב לבערו אם לקחו מהעכו"ם בחוה"מ אבל מ"מ אסור לישראל באכילה ובהנאה שחל עליו האיסור מקודם שנסרח נמי חמץ של עכו"ם אסבה"נ כנ"ל ומת ענין אכילה והנאה לענין ביעור דשלך א"א א"א רואה וכו' ולא הבנתי מאי קשה למעלתו מדברי הנוב"י לדברי הח"י הנ"ל דאוסר לכתוב בדיו שבשלו נכרי בפסח והדברים ברורים בלי פקפוק כנ"ל. ועיין ב"י יו"ד סוף סימן קכ"ג ובהג"ה רמ"א סוף סימן קל"ד דיו מיי"נ:

אבל לענ"ד דוקא דיו לכתוב בו הוא דאסור אם נעשה ע"י נכרי בפסח כיון שחל עליו האיסור פעם א' ואע"ג דשכר ויי"נ אין דרך הנאתו לעשות ממנו דיו לכתחילה מיהת אסור בכל איסורים גם שלא כדה"נ מדרבנן מיהת אבל לשאוף אבק הטובא"ק לצורך רפואה להתעש לבד מותר הוא שלא כדה"נ אף שעשאו נכרי בפסח נמי ומינה דלשאוף טובאק העלים ע"י שפופרת שקורין רויך טובאק שאינו לרפואה לבד אלא איכא הנאת הגוף ממש ותענוג במג"א סס"י ר"י הנ"ל דינו ממש כמו דיו לכתוב דאם שרה עכו"ם העלי טו באק בשכר בפסח אסור לשואבו אף שהוא שלא כדה"נ וגם הוא נפסל מאכילת כלב כנ"ל. ונעשה קודם פסח מותר לשאבו כמו בדיו דה"ל חרכו קודם זמנו כמ"ש מעלתו אבל לשאוף אבק הטובאק בכל ענין מותר משום לרפואה מותר שלא כדה"נ כנ"ל ברור ועיין בתשו' יד אליה סוף סי' ל"ה העלה דאם ס"ה נכתוב בדיו שנתקן ביי"נ שאסבה"נ מותר הספר בדיעבד משום שהיא שלא כדה"נ וגם היי"נ נשתנה ואין ניכר בעין ל"ל

בי' דמאיס ולכתחילה אסור לכתוב בו עש"ה והנאני ועי' ברכי יוסף יו"ד סי' רע"א שוב מצאתי להגאון מהר"ם א"ש בחידושי ס' אור הגנוז על הל' יי"נ סוף סי' קכ"ג אות ק' וז"ל וכתב ע"ש הרי"ף שאסור לכתוב בדיו הצלול וכו' ולפ"ז בדיו של שכר בפסח היה ראוי נמי להחמיר וכו' אך התם הטעם משום דהוה חרכו קודם זמנו שמותר וכו' ולכך לא מחמרינן ולדעת ר"י נראה אם בישל נכרי דיו בפסח אסור ליקח ממנו לכתוב עכ"ל ועיין בהג"ה רמ"א יו"ד סוף סי' קל"ד מדין דיו וכו' ובשו"ת הלכות קטנות סי' ק"א מח"א מדין שאיפת טובאק בחוטם:

הכ"ד דש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קנא

חיים ושלום וכ"ט לכבוד ידיד ה' וידי"נ הרב החריף ובקי נפלא מאד נעלה הפלא ופלא מפז מסולה: צדיק ונשגב שמו מוה' אורי מיללער נ"י דיין בק' ש"ב יע"א וכאל"ש וכעת אבד"ק ברעזווא:

גי"ה קבלתי זה ימים ופניתי לכבודו להשיב לו. ע"ד מה שתמה מעלתו על אבעי' דרמב"ח בסוגיא דמריקה ושטיפה בזבחים צ"ה ע"ב מברייתא שהביא רש"י במס' נידה דף ו' ע"א בד"ה וכלי חרס וכו' מפורש דבישול בלא בלוע נמי טעון שבירה כמו דהיסט זב מטמא כלי חרס מאוירו הנה גם בס' הישר מביאו לת"כ זו בדף ל"ג וקושיתו זו הקדימו להקשות להגאון בס' אהל דוד על מס' שבת דף כ"ח ע"א מדפי הספר הקשה כן ולא תי' כלום יעו"ש ובחידושי תרצתי בפשוט דהא ודאי אי בישול בלא בלוע טעון שבירה כה"ג דומי' דהזיה דכיבוס במקום הדם הוא ה"נ בישול בלא פעפוע רק כנגד מקום אור הבשר טעון שבירה דאתקיש להזיה וכיבוס במקום הדם לבד ה"נ המקום שכנגד הבשר שבאויר תנור בעי שביר' ולא כולו ואלו בזב טמא מאוירו כל הכלי מרא תוכו וא"כ ליכא למילף בגז"ש כלי מקדש מזב אלא בהיפוך כנ"ל. אבל לדידי קשיא לי איפכא דמנ"ל השתא למילף דע"י עירוי נמי ישבר כפירש"י מדה"ל למכתב אם בכלי חרס תבושל והא ע"כ צריך למכתב אשר תבושל בו ישבר לגז"ש על זב שמטמא כ"ח מאוירו ולא מגבו וצ"ע לכאורה וכו' והארכתי בזה בחידושי ולאפס הפנאי א"א להעתיק למעלתו ני' ואריך. ודי באלו כעת יען בעו"ה הרבה הרפתקאות עברו עלינו מאז התחלתי לכתוב אגרת הזה וברוך ה' אשר לא הסיר תפלתו וחסדו מאתי. הכ"ד אוה"נ החותם בברכה דוש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה קנב

מאלקי המערכה חיים וברכה ברבי' ובהמשכה. לכבוד ידיד ה' וידי"נ הרב החרוץ חריף ובקי צדיק נשגב שמו מהו' ישעיה בייערן נ"י וכאל"ש וכעת אבד"ק פאטאק:

גי"ה קבלתי וכו' ע"ד קושי' תוס' שם סוכה ל"ה בד"ה אתי לחם כו' מצה של טבל ת"ל לכ"ע אין יי"ח משום דבעי' מצתכם כמו באתרוג של טבל שאין יוצאין בו דלא הוי לכם וכו' ותמה כת"ר קשי' הכי על הירושלמי בתוס' קדושין ל"ח מעיקרא לא אכיל הל"ל עשה דוחה ל"ת דחדש וכו' ומאי קושי' הא בעי' מצתכם וחדש לא חשוב לכם כמו טבל ובזה ליתא לתי' התוס' גבי טבל ה"ל שותף חלק בעלים עם כהנים ולוים משא"כ באיסור חדש. יפה כיון מעלתו לדעתי כי כן הקשיתי ביו"ט של סוכת העבר והשיב לי הרבני החרוץ מוה' שמעון כ"ץ אינין נ"י הא דמצה של טבל לא מקרי מצתכם לא משום איסורא שאין בו היתר אכילה בלבד הוא דהא כיון דמותר בהנאה שפיר מקרי לכם אלא ת"ט כיון דרשות בעלים נמי מעכב בו שחלק הכהן ולוי מעורב בו ולכן הנאה של כלוי באמת אסור בטבל מה"ט לא מקרי לכם משא"כ באיסור חדש דמותר בכל הנאות בעולם ואין מעכב עלי' אלא איסור אכילה בלבד שפיר מקרי לכם ומצתכם ויפה תירץ ואני תרצתי לעצמי עפ"י שיטת רש"י במס' ברכות ריש דף כ' ומהרי"ק שורש קל"ד כיון דעשה דוחה ל"ת אין כאן איסור מקרי מצתכם הקשה הירושלמי שפיר אבל מצה של טבל הקשו תוס' שפיר דלא שייך ביה עשה דוחה ל"ת משום חלק ממון אחרים כהן ולוי דאית ביה וגם הוא ל"ת דמיתה ב"ש כמו ל"ת דכרת אינו דוחה ולק"מ כנ"ל: וע"ד קוש' תוס' ל"ה ע"א סוף ד"ה לפי שאין בו היתר אכילה באתרוג של ת"ט למה לי ה"ט ות"ל דמצותו בשריפה וכתותי מכתת שיעורי' ותמה כת"ר הרי מתני' סתמא אף בתרומה ביד ישראל מיירי דאיתא בשאלה כמ"ש הכי בתשו' הרשב"א סי' תשמ"ז וא"כ לא שייך כה"ג מיכתת שיעוריה כמו בע"ז של עכו"ם משום דיכול לבטלה ה"נ יכול למיתשל עלה ולק"מ דהא מה"ט דאיתא בשאלה גם לכם מקרי תרומה טמאה בפסחים מ"ו בסוגי' דהואיל וכו' והרשב"א סי' תשמ"ז הנ"ל מזה דמתני' סתמא מיירי גם בתרומה טמאה ביד ישראל הוכיח דמ"מ לא יצא בו י"ח מוכח ע"כ דלא אמרי' סברא זו הואיל אי בעי מיתשל עלי' ה"ל לכם והקשה תוס' שפיר דת"ל משום מיכתת שיעוריה דהא לא אמרי' הואיל אי בעי מיתשל אי משום דמחוסר מעשה דמי יימר דמזדקקי ליה תלתא אי משום דאי מתשל הדרא לטבלי' ופסול אתרוג של טבל משא"כ ע"ז של עכו"ם דיכול לבטלו בלא טורח ויהיה מותר לכן מקרי לכם וראי' הרשב"א מת"ט לנדרים תמוה ועיין בתשו' שער אפרים

סי' ל"ח והארכתי בישובו במק"א ואחתום בברכה מרובה כנה"ר ונפש אוה"נ הדש"ת:
הק' יהודאסאד:

תשובה קנג

חייא אריכא ששון ושמחה לראש ידי"נ ה"ה הרב הגאון המופלג החכם השלם בנש"ק וענף עץ אבות נגיד ומצוה כ"ש מוה' אלעזר הלוי הארוויטץ נ"י. האב"ד בע"מ וויען הבירה:

אחד"ש וטובו דמר הנני להזכירו ע"ד הקושי' שתמה מעלתו על הר"י בתוס' שבת דף ע' ע"א בד"ה ועל כולן וכו' דלא חשובים ג' כתובים מדלא כתבינהו או כולהו בלאו או כולהו בעשה איך יפרנס סוגי' דמשרת בפסחים מ"ה דמסיק ה"ט דלא ילפינן דהיתר מצטרף לאיסור בכל הת"כ מנזיר משום דנזיר וחטאת ה"ל ב"כ הבכ"א ואין מלמדים אע"ג דיקדש עשה הוא כדאיתא בזבחים צ"ז ע"ב ומשרת כתיב בלאו לא ישתה וצ"ע ושוב כתב לי הדר"ג לחות לו דעתי בזה:

הנה בבואי לביתי פרסמתי הקו' בשמו לפני הת"ח רבתי בדיעות דפה יחי' ולא מצאו מענה. אבל לענ"ד נ"ל ליישבו חדא דהא רבא בפסחים דף צ"ז שם דמשני שינויא אחרינא אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש ע"כ לא ס"ל הא דר"א שם יקדש ה"ל עשה בפ"ע וגם לשינויא דר"א התם דיקדש עשה הוא כיון דילפינן מיניה היתר מצטרף לאיסור היינו ע"כ למלקות דאילו לאיסור עשה בעלמא הא חצי שיעור נמי אסור מדאורייתא וצירוף למה לי וכיון דיקדש אתי למלקות דהיתר מצטרף לח"ש איסור להשלימו לשיעור כזית ללקות עליו ע"כ אזהרת לאו הוא דעל עשה אין לוקין ושפיר משני בפסחים לרי"ו ה"ל נזיר וחטאת ב"כ הבכ"א דיקדש נמי לאו הוי אלא שנתוסף בה גם איסור עשה משא"כ התם בלאו דשבת ליכא מלקות משום דניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין נ"מ בין עשה דתשבות ובין ל"ת דלא תבערו. ומ"מ שני קרא בלישניה מלשון עשה ללשון לאו ע"כ להורות הא גופא אתי דלא נידון להו בדין ג' כתובים הבכ"א אבל נזיר וחטאת גם יקדש למלקות אתי כמו וכל משרת ע"כ פירוש הוא לא תאכל ה"ל שפיר ב"כ הבכ"א כנ"ל. ועוד התם בשבת כי משני נפ"ל מלא תבערו משני תוס' שפיר כיון דשני בהו קרא מלשון עשה ללשון לאו לא הוי ג' כתובים הבכ"א אלא מוקמינן קרא לדרשה מה חריש רשות וכו' א"נ לתוספת שביעית וכדסיים תוס' בהדיא השתא דאייתר קראי מוקמי' ליה וכו' אבל בפסחים שם אי נימא משרת ויקדש לא הוי ב"כ הבכ"א תקשה א"כ למאי אתי תרתי קראי הא ליכא למידרש מיניה וע"כ לשני כתובים הבכ"א באו כנ"ל ותל"מ ועדיפא קשיא לי על תוס'

שבת ע' הנ"ל מש"ס ע"ז דף נ"ד חליפי אסה"נ מותרים משום דע"ז והקדש ושביעית ה"ל ג' כתובים הבכ"א וכו' הא שביעית עשה וע"ז לאו הוא וצע"ג:
וראיתי בקונטרס אחרון על הספרי נדפס ממר אביו הגאון מהמנוח מוהר"ד זצ"ל וז"ל בפ' חקת בד"ה ובזה יש ליישב וכו' אלא די"ל דרש"י פסק אליביה דהלכתא דקיי"ל כמ"ד מקלקל בהבערה פטור וכו' עכ"ל במח"כ ז"א דבתה"ד סי' רס"ה כתב דרש"י ס"ל הלכה כר"ש מקלקל בהבערה חייב יעו"ש: נאם ידי"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קנד

חייא אריכא ובריות גופא ושלמא רבא לבני רחימי ה"ה הרב החרוץ המאה"ג מופלג בתורה וביראה טהורה כבוד שמו מו"ה אהרן שמואל נ"י ע"ז וכי"ח יחיו:
גי"ה קבלתי וכו' וע"ד אשר העלית סתירה בתשו' הרשב"א מסי' קכ"ו דברכת זמן הוא רק בדבר שיש בו הנאה משא"כ ספירת העומר ובסי' שע"ט תברא לגזוזי דחה טעם זה דהא יוה"כ יוכיח וכו' וי"ל טעם הר' פרץ דלא חשש לדחוי זה הוא משום דיוה"כ בודאי הנאה גדולה יש בו לכל המאמין ומתניתין שלהי מס' תעניות תנן לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיוה"כ משום דאית בי' סליחה ומחילה והוא יום שניתנו בו לוחות אחרונות וה"ט דהרשב"א בסי' קכ"ו:
ולקו' הסתירה הנ"ל נ"ל הרשב"א בסי' קכ"ו סיים וז"ל וספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפשינו לחורבן בית מאויינו וכו' הרי דה"ט משום דלא זו בלבד שאין בו שום הנאה אלא גם זו שנהפוך הוא לעגמת נפש לחורבן בית מאויינו ופשיטא דמה"ט גרע טפי מיוה"כ וגם מבדיקת וביעור חמץ נהי דאין בהם הנאת הגוף מיהת גם עגמת נפש ליכא בהו ושפיר י"ל דמברכין זמן על בדיקת חמץ כמו ביוה"כ משא"כ ספירת העומר כמו תשעה באב הוא שאין שייך לברך בו זמן וראי לחילוק זה דאשכחן בהג"ה סמ"ק בשם השערים שמברכים שהחיינו על ביטול חמץ עי' במהרי"ק שו' קכ"ח אבל בספירת העומר ליכא מאן דפליג [וגם בתשו' הרשב"א סי' רי"ג מייתי דיש מברכין זמן על ביעור חמץ כדעת השערים הנ"ל והוא דעת העיטור בתשוב' הרשב"א סי' שע"ט ותמיה לי על מהרי"ק שלא הביא כן משמי' וצ"ע] :
אבל הא קשי' לי קצת סתירה מסי' שע"ט הנ"ל דחה טעמ' משום דאין זמן ביעור חמץ קבוע דמפרש בים וכו' אפי' מר"ה חייב בי' דהא פדיון הבן יוכיח ג"כ אין זמנו קבוע לאחר למ"ד יום וכו' ובסי' רכ"ג הנ"ל לא חשש לדיחוי זה כלל ובאמת לענ"ד ה"ט דביעור חמץ שאין אומרים בי' זמן דאית ביה תרתי שאין בו הנאה ואדרבה מכלה אותו מן העולם

ומפסידו וגם זאת שאין זמנו קבוע דאפי' מר"ה חל חיובו ול"ל פדיון הבן יוכיח התם אית ביה הנאה כמ"ש בסי' קכ"ו הל"ל יוה"כ יוכיח התם זמנו קבוע בו ביום דוקא ולק"מ:
וצ"ע למה סיים הרשב"א סי' שע"ט הנ"ל שאין בידינו ראי' מכרחת ע"פ דחיות הנ"ל והא ליתנהו כנ"ל ועי' עוד בתשו' הרשב"א סי' רמ"ה ביאר היטב לחלק דבמצות התורה כפדיון בן או על דאתו מזמן לזמן מברך שהחיינו בחובה ועל דאית בי' הנאה לבד אומר זמן לאו בחובה אלא ברשות וכו' עש"ה ולפ"ז נ"ל דה"הד נמי במצוה לבד ולא אית ביה הנאה נמי דינו כמו בהנאה בלבד בלא מצוה מברך זמן ברשות ולא בחובה א"כ מתורץ עוד הפעם הסתיר' ברשב"א הנ"ל שהרגשת בסי' קכ"ו מחלק במצוה שיש בו הנאה ה"ל תרתי לטיבותא מברך זמן בחובה אבל ספירת העומר מצוה בלא הנאה אין הזמן חובה בו לברך אלא ברשות כמו ביוה"כ וכמו בהנאה בלבד בלא מצוה כקרא חדתא אבל בסי' שע"ט דעת הר' פרץ אביעור חמץ שמכלה אותו מן העולם ולא זו בלבד שאינו נהנה ב' אדרבה יש ישובי הפסד שמכלהו אינו מברך זמן אפי' ברשות נמי לא ולכן דחה הרשב"א שפיר מיוה"כ יוכיח דג"כ מפסיד בו חלבו ודמו בעינוי נפש ומ"מ מברך זמן עכ"פ ברשות כמו אקרי חדתא שהוא הנאה בלא מצוה ה"ה אמצוה בלא הנאה אפי' שמפסיד ביה נמי אומר זמן ביוה"כ כדאית בערובין דף מ"ם ע"ב. ה"נ אביעור חמץ והכי מסיק הטור או"ח סי' תל"ב בשם העיטור ומסתברא רשות הוא ומאן דבעי מברך עש"ה ובב"י ובט"ז ודו"ק היטב:
והנה לפניך שני תירוצים נאם אביך הדש"ת:
הק' יהודא אסאד:

תשובה קנה

חי"ש וכ"ט לאהובי בני הרבני המופלג ושנון בתוי"ר ובמע"ט וכו' מו"ה מרדכי נ"י:
מכתבך קבלתי מק' לעוועניץ וע"ד הקושי' שאמרו לחותנך משמי למה אין מברכין זמן על ספירת העומר ותי' מחותני נ"י דה"ט לפי שלא נגמרה המצוה עד יום חמשים לכן אין מברכין זמן וכו' במח"כ ז"א דהא ברכת זמן דיו"ט ראשון דפסח בקידוש היום קאי גם על מצות אכילת מצה של אח"כ וגם קאי על יו"ט האחרון אף שלא נגמר המצוה מיד אחר הברכה [חוץ מיו"ט אחרון דסוכת דקיי"ל שמיני רגל בפ"ע הוא] ואתה אהובי בני כתבת לתרץ בספירת העומר די לו בברכת הזמן של יו"ט עצמו התינח בחו"ל שעושין שני ימים יו"ט אבל בא"י אין עושין יו"ט שני ואין מברכין זמן בליל ביכור לעומר ליכא למימר דזמן של ליל יו"ט ראשון יפטור את ברכת זמן דחוה"מ על מצוה אחרת:

וגם מ"ש לתרץ משום על דבר שאין בו שמחה אין מברכין שהחיינו וכו' בהדי' כתב הרשב"א בתשו' סי' רמ"ה שזהו דוקא בברכה זו שהשמחה במעונו אבל ברכת שהחיינו אינה תלוי בשמחה. אלא תלוי בדבר שמגיע לו תועלת ואע"פ שמתערב עמה צער ואנחה וכו' ע"ש:

אבל מ"ש לתרץ בדבר שאין בו מעשה אין מברכין עליו שהחיינו זה נכון קצת שכ"כ בתשו' הרשב"א רס"י ח"י וז"ל כל מצוה שאין בה מעשה אין מברכין עלי' כגון השמטת כספים וכיו"ב וכו' עכ"ל היינו אין מברכין עלי' כלל שום ברכה עצמית הראוי אבל ברכת שהחיינו לצד מצינו גם בלא מעשה כגון על הראי' שרואה את חבירו לאחר למ"ד יום וכן פירות חדשים לדעת הרבה פוסקים אף שלא אכל מהם בב"י וש"ע או"ח סי' רכ"ה וליתנהו לכל הני תירוצים שהעלית בזה איברא קושי' זו לאו דידי היא אלא שאילת הראשונים הוא בתשו' הרשב"א סי' קכ"ו נשאל עלי' והשיב בשם הראשונים הוא הרז"ה קפ"ח יו"ד סי' כ"ח שאין מברכין רק בדבר שיש בו הנאה ושמחת לולב ושופר ומגילה ופדיון הבן וכו' אבל ספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה אלא לעגמת נפשינו לחורבן בית מאויינו וכו' עש"ה וז"ל הרוקח סי' שע"א ברכת שהחיינו ולא על העומר לפי שאינו אלא זכר בעלמא כדאמר במנחות פ' ר"י וגם אין היכר בימים וכו' עש"ה בארוכה והרד"א בשם אבודרה"ם שער ג' בשם תשו' הגאונים כתב מפרש תרומה ומקרא מגילה ונ"ח ונטילת לולב ותק"ש ופדיון הבן יש בהם שמחה והנאה לגוף משא"כ בדיקת חמץ וספירת העומר בזה"ז אין בו שמחה והנאה לגוף אבל מצטער הוא וכו' ועוד כתב ה"ט בספירת עומר כיון שאינה אלא לצורך הבאת ביכורים שנא' וכו' די לו בזמן שאומר על הכוס במועד וכו' והרמ"ה כתב טעם אחר שאין עשייתה גמר מלאכתה כגון ביעור חמץ בלילה אינו גמר אין מברכין זמן וכו' עש"ה וזהו כתי' מחותני הנ"ל וע"י ר"ן שלהי מס' פסחים וברא"ש פ"ק דפסחים דף יו"ד ובמהרי"ק ש"י ופ"ח יו"ד סי' כ"ה סק"ה ובט"ז או"ח סי' תל"ב ובס' ברכי יוסף:

אמנם בעל העקידה ס"פ אמור דחה יפה לטעם תשוב' הרשב"א הנ"ל והשיג עלי' וביאר היא לעצמו טעם יותר נכון וברור לפי דרכו בקודש והוא אמת נכון כי מספר שבע שבועות דוגמת ז' נקיים ימי הליבון שקרבנו המקום לעבודתו לקבלת התורה ומספר ימי הריחוק אשה מבעלה מבית תענוגיה ימי צער הם איך תברך שהחיינו אז וכו' עש"ה דפח"ח ותמצא נחת בטוב טעם ונימוקו עמו א"כ אפוא די לן באלו דברי הראשונים כמלאכים שהעמיקו ודברו בזה הרבה כנ"ל מעתה א"צ לחדש עוד טעם נוסף עליהם

ועי' תשו' חו"י סי' רל"ז בתשו' א' הארכתי בדיני זמן. והנני חותם בברכה מרובה כנה"ר ונפש אביך הדש"ת:
הק' יסודא אסאד:

תשובה קנו

החותך חיים לכל חי יכתוב ויחתום לחיים טובים ארוכים ומתוקנים את כבוד ידי"נ הרב הגאון המופלג ומפורסם צדיק כביר ובנש"ק מוה' דוד כ"ץ נ"י אבד"ק מיליכדארף יע"א:
אחדש"ה הנני לקיים הבטחתי זה ימים להשיב אמרי אליו מת שהשבתי בשנה העברה לי"נ הרב מוהר"ם נ"י סג"ל דיין דק"ק סעמניטץ וז"ל ע"ד שאלתו מצה שנילושה ע"י חש"ו ונכרי: וישראל עע"ג אי י"ח מצוה שהביא הב"י באו"ח סי' ת"ס פלוגתא דרבוותא והרגיש מעלתו על הרשב"א בתשו' סי' כ"ו וסי' תקצ"ו בשם הר' יונה שם בב"י השוה שחיטה לגט אשה וה"ה מצה דאפשר ע"י שליח מהני בהו כוונת עע"ג ככוונת העושה בתורת שליחות והוא סותר א"ע בחידושי רשב"א בחולין י"ב שכתב בשם רבינו הרב כי מייתי חילוק זה מסיק שחיטה לא מהני ביה עע"ג אע"ג דאפשר נמי ע"י שליח כיון דל"צ דעת בעלים ל"ל נעשה שלוחו ולא דמי לגט וה"נ מצוה כשחיטה דמי לא מהני ביה עע"ג יפה הרגיש ולענ"ד נראה דרבינו הרב דמייתי הרשב"א בחולין אין כוונתו על הרבינו יונה דמייתי בתשו' הרשב"א אלא כוונתו על הרמב"ן ופליג בזה על הרבינו יונה. אמנם נ"ל פשוט גם להרשב"א בחולין דלא מהני עע"ג בשחיטה ובמצה מה"ט הנ"ל. היינו דוקא איש אחר שאינו בעליו כיון דלא צריך דעת הבעלים הכל תלוי בדעת העושה ל"ל ביה דנעשה אחר העע"ג שליח דבעלים בצירוף העושה המעשה אבל אם הבעלים עצמם עע"ג חש"ו שלשו מצה או ששחטו מודה דמהני כוונת העע"ג הבעלים עצמם ובזה חלוק דין הנכרי מדין חש"ו וכו' עכ"ל בזה:
והנה כ פרו"מ נ' תמה על סברת הר"י ברשב"א חולין הנ"ל במידי דלא שייך ביה שליחות לא מהני כוונת אחר לצרף להעושה מעשה הרי מתני' דנדה י"ג ע"ב החרשת וכן מסיק עלה בחולין ל"א ע"ב כוונה דחברתה מעליא הוא א' ע"ג דלא שייך שליחות בטבילה. ומדלא משני ש"ס התם דמשכחת לה נדה שנאנסה דאנסה חברתה וטבלה ע"כ דלאו דוקא נקט אטבלה אלא גם טבלה בעצמה על ידי שאנסה חברתה ה"ל כונת חברתה כונה מעליא וכלשון הט"ז ביו"ד ססי' קצ"ח וצ"ע:
נ"ל לענ"ד הרי הא דרי"ו ס"ל טבילת חולין בעי כוונה מסיק בחולין שם ל"א ע"ב דס"ל כתנא ר' יונתן בן יוסף דדרש וכובס שנית וכו' מקיש תכבוסת שניה שהיא לשם טבילת טהרה וכו' מה ראשונה לדעת אדם פירש"י דכתיב וצוה הכהן וכבסו אף שניה לדעת

ולא שיפול במים מאליו עכ"ל. נ"ל כוונתו דהא ברייתא שם מסיים אי מה להלן בעי' דעת כהן אף כאן בעי' דעת כהן ת"ל וטהרה מ"מ הרי דגלי לן קרא דסגי בדעת אדם יהיה מי שיהיה רק שלא יפול במים מאליו אלא בעי' כוונה לכיבוס לשם טבילת טהרה ואפי' הכובס אינו מכוון רק אחר עע"ג מכוין סגי וגם בכיבוס ראשון להסגר כתיב וצוה הכהן וכבסו את אשר בו הנגע וצוה הכהן וכבסו דייקא לדעת כהן בעי' היינו אחר מכבס וכהן מכוין סגי וכובס שנית נמי הכי משמע וכיבס וטהר מ"מ ואפי' לדעת כהן לא בעי' רק לדעת אדם בעי' כוונה לשם טבילת טהרה יהיה המכוין מ' שיהיה רק שלא יפול מאליו. הרי א"כ גלי קרא בהדיא דסגי בחולין כונת חבירו בטבילה וצו"ה הכה"ן וכבס"ו וכו' וכיב"ס שנית וטה"ר אחד כובס ואחד מכוין לשם טבילת טהרה. וטבילה לתרומה דבעי' כוונה של הטובל עצמו שפיר י"ל מתני' בנדה י"ג החרשת וכו' פקחות מתקנות אותן מטבילות אותן ולא טובלות מעצמן שהרי אין להם דעת כלל לטבול וכפירש רש"י בהדיא כן ושפיר מהני כוונתן של הפקחות שהן הן העושות גם מעשה הטבילה אבל כוונת שחיטה בחולין לרבנן דר' נתן דבעינן כוונת חתיכת סימנים כאלו כתיב קרא וזבחת וחתכת בהא שפיר י"ל כסברת הר"י כיון דלא שייך ביה שליחות לא מהני ביה כונת אחר העע"ג אלא וחתכת כוונת החותך והזובח עצמו בעינן כנ"ל:

והן אמת שדברי הבעל כפות תמרים בר"ה כ"ח דיליף מהא דחולין ל"א גם ישראל שכפה את חבירו לאכול מצה כוונת חבירו כוונה מעליא הוא. ודאי ליתנהו לסברת הר"י הנ"ל דהא ליתא בשליחות ולא מהני גביה כונת אחר. וטבילת חולין שאני דגלי' בי' קרא דמהני כנ"ל וע"כ דברי הכפת תמרים קאי רק אליביה דתוס' בחולין י"ב שלא תירצו קושייתם שם כסברת הר"י ברשב"א הנ"ל. ומה שכתב פרו"מ ני' שעפ"י סברת הר"י הנ"ל נדרים נדחים דברי תשובת הרדב"ז ח"ג סי' תר"ג בעשה שליח לשחוט ושחטה לע"ז בשוגג די"ל לתקוני שדרתיך וכו' והא לא שייך ב"ס שליחות ול"ל לתקוני שדרתיך וכו' כמו אין שליחות לגוי וכו' נ"ל דלא דמיא דדוקא בשחיטת פסח קאמר בירושלמי רפ"ב דקדושין אדם שוחט שלא מדעתו לפי שכבר קדוש ועומד לשחיטה אנן סהדי דניחא ליה שחיטתו יהיה ע"י מי שיהיה. מה שאין כן שוחט בהמת חולין צריך ודאי דעת ואסור לשחוט בלא דעת בעלים לפי שמפסידו דבחייה לג' דברים עומדת וגם רובא לרדיא וכו' אלא דשליחות הוא דאין צריך דבגלוי דעתו דבעלים שרוצה לשחטה סגי בחולין ומותר כל א' לשחטה לכן אם עשה שליח לשחטה שם שליחות עלי' ויכול לומר שפיר לתקנו שדרתיך וכו' משא"כ בגוי אין שם שליחות עליו כלל כמובן כנ"ל: ואני בעניי הקשיתי מאז על סברת הר"י הנ"ל בתשו' א' מש"ס נדרים סוף דף ע"ב גבי הא דפריך מאטרופוס והא לא שמע

בעל ואף על גב דשמע אפטרופוס ושליחו כמותו פירש הרא"ש במידי דממילא בלא מעשה לא שייך שליחות. ובחי' הרשב"א שם נראה שהסכים לתי' זה. וא"כ מחשבה נמי לא שייך שליחות ביה ונ"ל התם כוונת הרא"ש ורש"י הוא בשמיעה דוקא דבע"כ שומע אפילו אין מכוין כלל נמי אבל מחשבה הרי דעתו בעינן למחשבה שייך ביה שליחות. אף שהוא בלא מעשה אלא דהגאון בספר קצות החושן סי' של"ו ס"ל בכוונתם משום שאין מעשה נגעו בה ע"ש וקשה ומ"מ י"ל כיון דע"כ בעי' מחשבה לרבנן דר' נתן בחולין י"ב רחמנא אחשבי' מחשבת זו למעשה כיון דבלעדה פסולה השחיטה כמו בקדשים וכן הגט פסול ובטל בלא כוונת לשמה מחשבה כזו מעשה היא. וא"ש תירץ הרשב"א מצד שליחות מהני מחשבת העע"ג. ויש לעיין בב"ח א"ח סי' תל"ד וכמו שהרגיש גם פרו"מ נ"י. נאם אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה קנז

רב ברכות ושובע שמחות יחולו על ראש אהובי בני הרב החרוץ המופלג בתוי"ר טהורה כבוד שמו מו"ה אהרן שמואל נ"י בק"ק נ"ש יע"א: ע"ד המאשי"ן מצות כי רצונך לעשותן מרובעות ולא עגולות כדי שלא ישתייר סביביו כן תעשה ויאשר כחך כי השיריים שחוזרים ומערבים אותן לתוך המאשי"ן וגם עורכים אותו שנית ושלישית וחמישית וחמצ"ו מרובה מצלתה וכבר העיד רב א' במכתב שאלתו אלי איך שראה בעיניו באפיית המצות במאשי"ן מצה א' נפוחה כולה והחליט בודאי שמאותן השיריים היתה הנפוחה כולה והניפוח מגלה החימוץ על כל העיסה ועי' בפ"ח א"ח סוף סי' תס"א ובמג"א סי' תנ"ט ס"ב [וגם יפה עשית שלא יביאו מצות עבות בל"א רייב מצות לביתכם חלילה] בכן צריך בעניין אפייה זו זהירות ושמירה רבה והן כשאני לעצמי אמרתי בטעם מנהגן של ישראל לעשות עד היום המצות עגולות דהנה קרא כתיב בתורה [שמות י"ב פסוק ל"ט] ויאפו את הבצק וכו' עגת מצות וכו' פירש רש"י עגת מצות חררה של מצה בצק שלא החמיץ קרוי מצה וכן בר"פ וירא וכו' לושי ועשי עגות. פי' מצות אפה בקץ פסח. וז"ל בראשית רבה פרשת מ"ח לושי ועשו עוגות וכו' הדא אמרת פרס הפסח היה ועוד ברבה שם פרשה מ"ב ז"ל ויבא הפליט ר"ל בשם בר קפרא הוא עוג הוא הפליט ולמה נקרא שמו עוג שבא ומצא את אברהם יושב ועוסק במצות עוגות עכ"ל והובא בערוך ערך עוג. ובילקוט פ' בא סי' ר"ט ז"ל עוגות מצות אין עוגות אלא חררה שנאמר ועוגות שעורים תאכלנה ואומר עשי לי משם עוגה קטנה [מלכים י"ז] נס גדול נעשה להם בחררה זו שהיו אוכלין ממנה שלשים יום עד וכו' וכ"ה במדרש תנחומא פרשת בא ויסעו בני

ישראל וכו' עש"ה הובא ברש"י פ' בשלח בפסוק ויסעו מאלים וכו' וז"ל הערוך ערך חר עוגות מצות תרגום ירושלמי חררן פטורן ועוגות שעורים תרגום חררה וכו' בפיאה פ"ה המעמר לכובעות וכו' ולחררות. ירושלמי חררה גלגל וכו' עש"ה. ובילקוט חבקוק עג עוגה וכו' ובספר יחזקאל כתיב עוגת רצפים תעגנה לעיניהם וז"ל רש"י במסכת תענית דף כ"ג עוגה שורה עגולה כמו עוגה. וכן במנחות דף צ"ד ע"ב ז"ל מיעגל וכו' חצי עגולה לכך נקרא חוני מעגל ע"ש עג עוגה וכו' ע"ש. וכ"פ עוד רש"י במס' מ"ק ד' ע"ב עוגיות עיגול סביב כמו עג עוגה ועמד בתוכה [תענית י"ט] וז"ל הר"ן ספ"ג דתענית במשנה מעשה חוני וכו' עג עוגה וכו' עוגא גומא גדולה כמו עוגה גדול' עגול' וכו'. וז"ל רש"י ברכות וי"ו כי כסלי לאוגיא כשורה וכו' של מענה המקפת סביב סביב את תל האוגי' וכו' וכ"ה לשון ר"ן ופירש הרא"ש בנדרים דף וי"ו ע"ב ד"ה אוגי' וכו' וסיים ז"ל וכן עג עוגה דחבקוק [תענית כ"ג] וז"ל הרע"ב במשנה ח' פ"ג דתענית עג עוגה. רשם בקרקע רושם עגול כעין עוגה. וז"ל התוי"ט עלי' ומ"ש הרב רושם עגול כעין עוגה. כך כתב רש"י לפי שע"י רשימת העגולה נעשית מה שבתוכה כעין עוגה עכ"ל. וז"ל רש"י במשנה ספ"ב דחולין דף מ"א ע"א לתוך עוגה של מים גומא כמו עוגיות לבפנים וכו' ל"א לתוך העוגל והיא היא עכ"ל: הנה הבאתי כל אלו לאות אמת דפירוש עוגות הוא ע"ש העיגול ולכן גם שאר דבר שנעשה בעיגול נקרא ע"ש עוגה. וע"כ מה שפירשה תורה ויאפו הבצק עוגות מצות ר"ל עוגות עגולות היינו חררה של מצה שלא תחמיץ. ולמאי נ"מ סיפרה תורה כן שאפו אותם על צורה זו עוגות עגולות. הלא כוונת הכתוב הוא רק להודיע רב החפזון כמו שסיים הפסוק עוגות מצת כי לא חמץ כי גורשו וכו' ולא יכלו להתמהמה וכו' וכן נוסח ההגדה מצה זו שאנו אוכלים וכו' ע"ש שלא הספיק בציקם וכו' והל"ל רק ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים מצות וכו' ותיבת עוגות מצות מיותר דמאי נ"מ לידע על איזה צורה שעשאום עגולות או מרובעות או ארוכות וכיו"ב וגם הא ממילא נשמע שעשאום עגולות כדרך שמגלגלים העיסה גם היום עגולה והוא מעשים בכל יום שנעשה יותר במהירות ע"ד זה. ותמיהא טובא. וע"כ לא לחנם הודיענו התורה שאפאו את הבצק עוגות מצות עגולות דמה שעבר עבר אבל כדי שנדע בעתיד בכל הדורות הבאים שכן נעשה המצות דומות ממש להמצוה שאפו אז גם בצורתם שהיו עגולות. דוגמא ע"ש מעשה שהיה מצה זו וכו' על שום וכו'. ואם כדברינו כן הוא כוונת התורה. נ"ל גם ליתן טעם נכון על קפידא זו דהא לחם עונ"י קראו הכתוב ועניות גלגל הוא שחוזר בעולם כאז"ל כי בגלל הדבר הזה וכו' וגלגל הוא חוזר בעיגול סביב כך העניות. וכך צורת המצות עגולות רומז על העניות לחם עוני כהא לחמא עניא וכו' דייקא כהא ר"ל

כזו הצורה בעגולה הא חדא. ועוד טעם נ"ל עפ"י המדרש השביעני במרורים בלילי פסח הרוני לענה בלילי תשעה באב דתשעה באב נקבע בלילי פסח ונרמז כן בסדר האל"ף בי"ת א"ת ב"ש ג"ר וכו' כמו שחל יום א' דפסח כן חל יום תשעה באב ומה"ט נהגו גם כן לאכול ביצים בלילי פסח שהוא מאכל אבילות זכר להתאבל על החורבן כמ"ש הרמ"א בסי' תע"ו וסי' על "מצות "ומרורים יאכלוהו בש"ע א"ח סי' תכ"ח סעי' ג' ורש"י ר"פ תולדות כתב דעדשים וביצים מאכל אבילות לפי שהם עגולות ואין להם פה וכן אבילות גלגל חוזר בעולם ודומם עש"ה. וה"ט נמי דמצות עגולות. ומכ"ש דניחא טפי לפמ"ש הפמ"ג סי' תע"ו בטו"ז ובמג"א דאברהם אבינו עליו השלום מת בע"פ ומשו"ה אוכלים ביצים זכר לאבילות ויעקב בישל נזיד עדשים ולחם עוני מצה וכו' עש"ה. א"כ מבואר ה"ט דמצות עגולות כנ"ל:

ועוד בה שלישיה אולי הקפידה מצאה אז מקום לעשות עוגות מצות עגולות בדוקא ובכוונה לפי שאפשר היה בזמן ההוא חק המצרים לעשות הלחמים שלהם מרובעות או משולשות לפי רבוי האלקות שהאמינו וכמ"ש רבינו סעדיה הביא לשונו הרמב"ם ז"ל ריש ס' יצירה בפירושו ט"ש שהיו מכת המשנים פועל רע ופועל טוב או שלש עילות קדומות וכו' ועשו צורת הלחמיה גם כן כוינים להם וכדי להרחיק מחקת תועבות של המצרים גם בזה עשו ישראל ההיפוך מהם עשו לחמיהם עגולות דוקא המורה על האחדות. כמו העיגול שאין לו סוף ואין לו תחלה. ואם כדברינו כן הוא אולי נרמז זה בתורה בפסוק בפ' מקץ ויאמר שימו לחם. וישימו לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האוכלים אתו לבדם כי לא יוכלון המצרים לאכול את העבריים לחם דייקא לח"ם ממש כי תועב"ה הי"א למצרים ר"ל כי הם אכלו את לחמ"ם טמא שעשאו דוגמת תועבתם כפי אמונתם בשניות או בשלישות וכו' ולחם העברים עשאום עגולות להורות על ד' אחד שהאמינו בו כי הוא אחד נעלם ואין סוף לאחדותו ואם גם אח"כ נשכח חק זה מהעכו"ם רצתה תורה שכן נעשה תמיד המצות עגולות דוגמה אותן מצות בעת צאתם ממצרים:

ועי' ראב"ע וארא פרשה ח' פסוק כ"ב ולכל טעמים אלו סיפר הכתוב שאפו את הבצק עוגות מצות בצורות עגולות כדי לעשותם כן גם לעתיד כנ"ל ונכון וא"צ לדוחק התרגום אונקלוס, ארי בעירא דמצראי דחלין ליה עבראי אכלין עי' רש"י ורא"ם אלא ל"חם ממש:

והנה ז"ל רש"י בפסחים מ"ח ע"ב ד"ה שנושכות זא"ז. שהן רחבות ועגולות כעין שלנו וכו' אבל כענין קוילי"ש בלע"ז ארוכין וקצרים וכו' עכ"ל. הנה העיד רש"י דככרות של בבל הם עשיות כעין מצות שלנו רחבות ועגולות [וע"ד טעם שני הנ"ל שכתבתי העיגול סימן לאבילות עי' בתוספת שבת סי' ר"צ שמת בשבת ואין זה סתירה למ"ש מג"א בסי'

קל"א בשם מהרי"ל מנהג בני אסטרייך וכו' עש"ה. ובספר שומר שבת ספר קטן סוף אות וי"ו מדיני סעודת שבת כתב נמי כן מאכילת ביצים בשבת מה"ט הנ"ל:

מה שהשבה לי"נ הרב מוהרש"צ דיין ני' להצדיק קושייתי מהשגותיו צדקת ונכונים דבריך. אבל תירוצך לקושייתי כעין תירוץ הנוב"י על היתר רבית מנכרי במהדורא תניינא סי' ס"ב וה"נ כיון דתורה אמרה ירח ימים שפיר הוסיפו חכמים ג' ירחים משום סייג זה אינו מספיק דלטו"ז כיון דהוא מפורש בתורה ירח ימים ואחר כך תבא אליה וכו' אין רשאים לעשות סייג בכה"ג ולהוסיף איסור משא"כ תירוץ תשובת נוב"י תניינא הנ"ל דהיתר המפורש בתורה שפיר מתקיים גם אחר תק"ח עכ"פ בכדי חייו ע"ד העשבים של ביה"ק כבר הבטיחו לי הדיינים שלא יתירום עוד אחר אשר ראו את מעשה ד' כי נורא הוא לא ישנו מהוראת אדמו"ר הגאון הקדוש רשכבה"ג מוהר"ם בנעטה זצוקלה"ה: נאם אביך החותם בברכה ודש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה קנח

חיים וברכה. ברבי' ובהמשכה. לכבוד י"נ הרב המאה"ג חו"ש מוה' יעקב חיים בעק ני' אבדק"ק וועראבפצי יע"א:

מכ"ק ודבריו ד"ת ראיתי ולהשיב מפני הכבוד הנני. מה שהקשה מעלותו על המ"ל רה"ל חמץ בשם הרלב"ח בטעמא דרמב"ם דיליף ח"ש בחמץ מלא יאכל משום דמחלב איכא פרכא שכן לא ה"ל שעהכ"ו באי' שבועה מא"ל. ועוד הרי הרמב"ם לא העתיק כלל בהל' מאס"ו הילפותא לח"ש שכל חלב ועוד תמה בהא גופא מ"ט דהשמטת הרמב"ם בזה את"ד:

הנה פרכא הנ"ל איתא בגמרא חולין ק"כ לענין לרבות שותה וצריכי דאי כ"ר חלב חמץ לא אתי מיניה שכן לא ת"ל שעתכ"ו וכ"ה בפסחים כ"ה לענין אסה"נ א"כ הא דהרמב"ם אוסר בשבועה ג"כ ח"ש ע"כ לא מחלב נפ"ל דהא ודאי איכא פרכא הנ"ל אלא אחר דגילה קרא בחמץ לא יאכל לח"ש אף דה"ל שעהכ"ו מהתם ולפי' לשבועה גם כן. והא ודאי גם חלב מחמץ לא אתי דאיכא פרכא שכן לא הותר מכללו וכדפריך ומצריך השׁ"ס קראי מה"ט גם לענין שותה בחולין ק"כ הנ"ל לכן איצטריך תרתי כל חלב ולא יאכל בחמץ. א"כ ה"ט דרמב"ם שהשמיט בהל' מאס"ו הילפותא לח"ש כיון דתרי קראי צריכי לא רצה להאריך כנ"ל ומה שהקשה מעלתו על תשובת הרדב"ז סי' תקצ"ז דמייתי ראי' לרמב"ם דגם בשבועה אסור ח"ש מה"ת דאל"כ יהיה ר"ע ורבנן סברות הפוכות וגם מדאמרי רבנן היכן מצינו באוכל כ"ש שהוא חייב וכו' משמע דלענין איסור לא קשיא להו דלכ"ע גם

בשבועה אסור. והקשה פרו"מ ואיך יתרץ הרדב"ז קושיו' אלו לר"ל. הנה מבואר בהר"ן בשבועות וברדב"ז שם דעת החולקים על הרמב"ם ס"ל בשבועה ליכא בח"ש אפילו איסור דרבנן אלא מותר לכתחלה נמי יעו"ש. ולאפוקי מדעתם הביא רדב"ז ראיות הנ"ל דע"כ מוכח גם דשבועה איכא איסורא בח"ש לרי"ו מדאו' ולריש לקיש מדרבנן מיהת ונכון הוא. ועוד נ"ל עפמ"ש מוהר"ם חביב בספר תוספת יוה"כ דלר"א דדריש כל מודה ר"ל אליביה דידיה דח"ש אסור מדאורייתא מרבוי' דכל חלב יעו"ש. א"כ ר' עקיבא נמי הרי דרש כל ומודה גם ר"ל אליביה דידיה דח"ש אסור מה"ת מכל חלב דהא מסתבר כיון דחזי לאצטרופי וכמ"ש התוספת יוה"כ בעצמו שם ועי' תוס' פסחים מ"ג ע"ב בד"ה מאן וכו' ובחי' סוגיא דטע"כ הארכתי בזה. א"כ א"ש ראיות הרדב"ז מר"ע ורבנן גם אליביה דר"ל כמובן: הכ"ד אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קנט

חיים ושלום וכ"ט לכבוד ידי"נ הרב הגדול המופלג חו"ב צדיק מופלג קש"ת מוה' מאנדל ני' אבדק"ק רעטא יע"א:

מכ"ק קבלתי ודבריו דברי תורה ראיתי במה שעמד על תמיהת מהרש"א ומשנה למלך פ"ב מתרומות שהניחו בצ"ע על תי' התוס' בפסחים ל"ג ריש ע"ב דטבל חמץ מותר להדליקו והרי טבל טהור נמי אסור להדליקו וכי משום איסורא חמץ שנתוסף בו שרי טפי. ותי' מעלתו עפ"י מ"ש הרשב"א בחי' שבת דף ק"ו דלא כרש"י אלא למ"ד חולין טבולין לתרומה לאו כתרומה דמי מותר להדליק טבל טהור וה"נ תוס' פסחים אזלי אליביה ובמח"כ הרי עדיין קושייתם במק"ע לשיטת רש"י בשבת כ"ו שם ותוס' לטעמם בכ"מ דפשיטא להו מלתא לכ"ע אסור להדליק בטבל טהור. וכן הכ"מ בפ"ו דין ב' מהל' מעשר מייתי דברי רש"י ולא הביא כלל דעת הרשב"א דפליג אף דרמב"ם פסק הלכה חולין טבולין תרומה לאו כתרומה דמי בפ"ז דין י"ב מהל' בכורים ולדידהו קשה קושית תוס' איך יפרנסו תי' ר"ה ברי' דרי"ה בפסחים וצ"ע:

ועוד תמה מעלתו על עיקר קושייתם דהא ודאי כיון דעיקר מצות חמץ הוא לכלותו ולבערו מן העולם משום בל יראה וכו' א"כ הנאתו בהדיא דשריף ליה לא מקרי הנאה של כלוי כלל לכן שרי':

הנה בהדיא אמר ריה"ג בלשני' תמה על עצמך האיך חמץ בפסח אסבה"נ כל שבעה הרי משמעו דמותר לשהותו ע"מ ליהנות ממנו חוה"פ ואינו עובר על בל יראה וב"י במשהא ודעתו לבערו כמ"ש תוס' פסחים כ"ט ע"ב. ומה גם דמה"ת בביטול בעלמא סגי ואינו עובר על ב"י וב"י. ותוס' פסחים כ"ח ע"ב סוף ד"ה רש"א כתבו וכי ל"ל לריה"ג אור לי"ד

בודקין וכו' היינו מדרבנן. אבל מדאורייתא אינו עובר בב"י אם בטלו ומשהא אותו כדי למוכרו לעכו"ם מעט מעט שהוא הנאה שאינו של כלוי א"כ אם שורפו ונהנה ממנו בשעת ביעורו ה"ל שפיר הנאה של כלוי והקשו שפיר על תי' התוס' כנ"ל. אמנם לענ"ד נראה לתרץ מפ"י החקירה במ"ל שם מקודם אי הנאת כלוי בטול וגם בתרומה דאו' הוא דאסור או רק מדרבנן וקרא אסמכת' בעלמא הוא א"כ נ"ל תוס' ס"ל לחלק טבל טמא דגוף הקרא שתי תרומות אתי להכי דרשא גמורה היא דאסור מה"ת בהנאה של כלוי וכהוכחת המ"ל בעצמו מקושיה התוספת דף ל"ג הנ"ל דע"כ ס"ל טבל טמא מדאורייתא אסבה"נ של כלוי והה"נ טבל חמץ להס"ד דתוס' אבל טבל טהור דילפי' מטבל טמא כמ"ש תוס' יבמות ס"ו הוא רק אסמכתא ומדרבנן וכיון שתירצו תוס' דחמץ אינו דומה לטבל טמא אלא לטבל טהור אף דגם טבל טהור אסבה"נ של כלוי היינו רק מדרבנן ותו לק"מ כנ"ל פשוט. אבל אי קשיא הא קשיא לי על עיקר קושית התוס' לפי דס"ל בקושיא דטבל חמץ דומה לטבל טמא מ"מ מאי קושיא הא בלא"ה קשה לשינוי' דר"ה בר"י דרי"ה דגם בלא החמיץ במחובר מיירי א"כ איך חל כלל איסור חמץ על טבל. וצ"ל באמת אילר אכל טבל חמץ אה"נ דחייב רק משום טבל לבד ולא משום חמץ אבל איסוי' חמץ מתלי תלי' וכשהפריש ממנו תרומה פקע איסור טבל וחל עלה איסור חמץ וה"ל אין שיריים נכרים ממילא לא חל כלל שם תרומה ונשאר באיסורו הראשון לבד טבל ולא חל עליה שם חמץ כלל א"כ מאי הקשו תוס' כלל הא שירים נכרים לענין הנאה של כלוי והרי גם בעודו טבל טהור מותר הוא בהנאה של כלוי דל"ל משום איסור חמץ דינו כטבל טמא דהא אין איסור חמץ חל כלל אף להחמיר וכ"ש להקל וצ"ע לכאורה ונ"ל מלבד דטבל במיתה ב"ש וחמץ כרת ה"ל חמץ חמור על קל לגבי טבל. עוד זאת אי איסור חמץ ה"ל כמו שנטמא הטבל לאסור הנאה של כלוי בעודו טבל א"כ ה"ל ג"כ איסור מוסיף חמץ על טבל טהור ולענין אכילה נמי חל דמוסיף הוא אסה"נ של כלוי לשיטת רש"י חולין דף ק"א דאסה"נ איסור מוסיף הוא וא"ש כנ"ל ולי קשה אחריתי על הא דר"ה ברי' דרי"ה אין שירים נכרים לרוב הפוסקים דאין מבטלין איסור לכתחלה רק מדרבנן הוא אבל מדאורייתא מבטלים ולשיטת הכ"מ פ"ז מהל' מעילה דשיל"מ מדאורייתא לא בטל. ולדעת הרמב"ם וסייעתי' חמץ לא הוי דשיל"מ ומכ"ש לשיטת ר' ירמי' בירושלמי הובא בתשובת נוב"י תניינא חא"ח סי' ס"א דגם לר"ש מדאורייתא אסור לאחר זמנו והכי ס"ל לרמב"ן ע"ש ודאי ה"ל חמץ דבר שאין לו מתירין אבל טבל הא ודאי דשיל"מ כמהני' במסכת חלה הטבל אוסר בכ"ש א"כ הא שפיר ה"ל שיריים נכרים דבעודו טבל לא מהני ביה ביטול גם מדאורייתא ואחר שהפריש תרומה מבטל איסור חמץ ברוב לכר לכתחלה

מדאורייתא. ולפמ"ש נוב"י תניינא חיו"ד סי' מ"ה דיבש ביבש כ"ע מודים דמדאורייתא אסור לבטל איסור לכתחלה וכן הוכחתי בתשובה א' ניחא גם הא קושי' ותל"מ:
הכ"ד אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קס

בעה"ש יום א' כ"ו למב"י תרי"ט לפ"ק ס"ה:
ד' עמך גבור החיל חילך לאורייתא יומם וליל אהובי בני מחמד לבי ה"ה הרב החריף ובקי מופלג בתוי"ר צדיק מושל ירא אלקים ם כש"ת מוה' אהרן שמואל נ' אתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום יצו ה' את הברכה אמן. בנ"ש:
גי"ה קבלתי בפניא מעלי יומא דשבתא ולא לנחת היה לי כי נצטערתי בצערך ויפה עשית שהודעתני כל המאורע כמ"ש דאגה בלב איש ישיחנה וירוח לך. ובתוך איזה רגעים נזכרתי ואמרתי גם זו לטובה ונח דעתי וכן תאמר גם אתה כי כן היא האמת אם כי לפי שעה אינו מורגש הטובה ככתוב מרחוק ד' נראה לי וכתיב אלקים חשבה לטובה ובכן תנוח דעתך ואל תשים אל לבך כלל וכלל כי חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה ומכ"ש לפום צערא אגרא ומצוה עשית עכ"פ כי גדול השלום וכו':
ע"ד השאלה על החולה שהזהירו אותו הרופאים מומחים שלא יאכל מצה ומרור כלל בלילי פסח שאם יאכל יהיה בסכנה גדולה והחולה רוצה להחמיר על עצמו ולסכן א"ע אם יברך על אכילתו או לא פשיטא מלתא דע"ז נאמר אל תצדק הרבה למה תשומם ולא זה שחסיד שוטה הוא אלא דאיסורא עביד דכתיב אלה המצות וכו' וחי בהם ולא שימות בהם ומזה ילפי' אין לך דבר שעומד בפני פ"נ וכו' לעבור גם בקום ועשה עבירה בידים מכ"ש לעבור על מ"ע בשוא"ת דקיל וממילא אם אוכל מ"מ אין זה מברך אלא מנאץ דאיך יאמר וציונו ותורה אמרה ושמרתם מאד לכפשותיכם וכן וחי בהם וכו' וגם אין לך מהב"ע גדולה מזו כאשר גם אתה העלית כל הטעמים אלו נכונים וברוך אתה וברוך טעמך:
וע"ד מה שנשאלת בחולה שנתרפא וצוו לו הרופאים לשתות יין ישן ולא נמצא יין ישן כשר כ"א סתם יינם אם יוצא ביין זה מצות ד' כוסות וגם אי יקדש על יין זה בליל פסח וציינת על באר היטב בא"ח סי' קע"ב בשם ק' באר עש"ק מייתי דיקדש על סתם יינם וכו' הנה ז"ל הברכי יוסף חא"ח סימן קצ"ו בס' באר עשק סימן ק"ט התיר לברך למי ששותה סתם יינם וכבר הושג בשו"ת הלכות קטנות ח"א סי' יו"ד ובשו"ת בית יהודה יו"ד סי' כ"ב ובשו"ת שאילת יעב"ץ סימן מ"ה עכ"ל א"כ הלכה כרבים שלא לברך עלי' וכסתימת

הש"ע רס"י קצ"ו כדעת הרמב"ם אפי' דבר שאינו אסור אלא מדרבנן אין מברכין עליו וכו' והספרים הנ"ל אינם תח"י לראות טעמם ונימוקם ולענין לצאת בו מצות ד' כוסות או מצות קידוש על היין הא פשיטא דלא תלי' בדין הברכה אלא בדין מצוה הבאה בעבירה דגם בעבירה דרבנן איכא מהב"ע כמו שהקשה המרדכי בסוכה אמתני' ואם היו ענביו מרובים מעליו פסול ואם מיעטן כשר ואין ממעטין אותן ביו"ט אמאי כשר הא ה"ל מהב"ע וכן הוכיח בשעה"מ הל' לולב דף ע"ח ודף פ' מפירש"י בפסחים דף ל"ה ע"ב בי"ה ודמאי לא חזי' ליה וכו' א"כ ה"ל מצהב"ע וכ"כ הר"ן וגם ברש"י שם ד"ה טבול מדרבנן ואפ"ה מהב"ע חשיב לה. וכ"כ בתשו' מהר"ם ב"ב סי' כ"ב וכן העלה שעה"מ שם על גזל דרבנן כגון מציאת חש"ו אית ביה מהב"ע וקי"ל בש"ע רסי' תרמ"ט גם בליכא מהב"ע מ"מ אינו מברך אלא מנאץ הוא רק יצא ידי חובת מצוה דברכה אינו מעכבת. ולפ"ז בנ"ד שנשאלת עליו מי התיר לו לשתות סתם יינם מהלכות הרופאים הקלים היא הרי אפי' מרחץ מסתם יינם אסור לחולה שא"ב סכנה כהרשב"א בב"י ובש"ע יו"ד סי' קכ"ג ס"ב וכ"ש האכילה ושתיה דאסור לו גם לרמ"א ביו"ד סי' קנ"ה בהדי' ע"ש [וגם אינו לרפואה כ"א לחזק ולהוסיף לו כח] וא"כ ודאי ה"ל מהב"ע ואינו יוצא י"ח מצות קידוש היום דנדעת רש"י בהרבה מקומות דאו' נמי הוא על היין וגם לא מצות ד' כוסות דרבנן משום מהב"ע אפילו בעבירה דרבנן ומצוה דרבנן דקי"ל הכי כנ"ל ומכ"ש שאסור לו לברך עליו כנ"ל וגם במקום סכנה דקי"ל מותר לאכול דבר איסור ומברך עלי' סי' קצ"ו ס"ב פקפקו המג"א וטו"ז ססי' ר"ד סק"ך ובלא חולה של סכנה אף היכא דליכא משום מהב"ע כגון גזל אחר שקנאו מ"מ אין מברך עלי' ומכ"ש בחולה שא"ב סכנה דמהב"ע ואין יי"ח מצוה כלל ואין מברכין עליו כנ"ל ומה שכתבת כיון דהיין חזק וצריך לבטלו במים קודם פסח וביטול איסורא לא שייך בזה חדא דלמצוה מבטלין כבמג"א רסי' תרכ"ו וגם כיון דמבטלו קודם פסח הוא קודם זמן איסורו כבמג"א תל"א גבי קמח וכו' עכ"ד. תמיה עליך איך פלטה קולמסך זה דהא איסור סתם יינם בכל הזמנים הוא קודם הפסח כמו בפסח והיתר ביטול ביי"נ קודם זמן איסורו לא שייך אלא בגוונא שכתב הש"ך יו"ד סי' קל"ז סק"ו עש"ה ועוד הא סתם יינם לבטל בעינן ששה ואלו המים לבטל חוזק היין אפילו חד בתרי לא הוי מכ"ש ביינות שלנו לכל היותר מוזגים מחצה על מחצה. ואין כאן שיעור ביטול איסור היי"נ וגם לפמ"ש לעיל ליתא למ"ש דבמקום מצוה מבטלין דהא מהב"ע הוא ואין י"ח מצוה כלל לא הוי במקום מצוה כלל כנ"ל אלא דבמג"א סימן שכ"ח סק"ט מייתי בשם תשובת הרמ"א דמתיר לשתות סתם יינם לחולה שא"ב סכנה אבל הוא מסובב במג"א וכתב בספר נתיב חיים לפי שהוא ט"ס עש"ה. וכ"כ עוד הגאון

ההוא בספרו תשו' תורת נתנאל סי' ח' האב ובנו שאין לסמוך על תשו' זו והמג"א עצמו הרי ציין לעיין ברמ"א יו"ד סי' קנ"ה משמע דאסור בפי' השתיה רק הנאת מרחץ מותר ועיין ש"ך שם סקי"ו ודבריו שבהג"ה ש"ע עיקר בכ"מ:

וע"ד מה שכתבת על תשובתי הקודמת שעלה בזכרונך דהש"א בסי' צ"ו וסי' ק' חקר בח"ש מצוה אי יוצא י"ח לר"ש דכ"ש למכות הה"ד במ"ע י"ח בכ"ש אך הר"מ פח"י מתרומה כ' דאין אכילה פחות מכזית הנה חקירת הש"א בסי' צ"ו אליביה דר"ש אי אכילת מצוה לכרת וקרבן מדמי ליה ובעי' כזית או לכל מילי דמלקות מדמי ליה וי"ח בכ"ש אינו ענין לחקירתו בסי' ק' לדידן דבכל מילי בעי' כזית אי בח"ש נמי עביד מצוה קצת דא"נ לר"ש יוצא בכ"ש י"ח נ"ל לדידן אפי' קצת מצוה ליכא מיהת הנך רואה שכוונתי להלכה על שאלתך בראשונה בחצי זית מרור דלא הוי ברכה לבטלה דהש"א סי' ק' החליט כן אף לכתחלה באין לו רק פחות מכזית יברך על אכילת מרור דחזי לאצטרופי ואני בעניי העליתי בכה"ג יברך נוסחא על מצות מרור ולא בלשון אכילה ותל"מ עפמ"ש הרא"ש פסחים שהביא הש"א שם שעליו בנוי כל התשו' ההיא:

נאם אביך אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קסא

בעה"י יום ה' ב' טבת תבר"ך לפ"ק ס"ה:

ברכות לראש צדיק כבוד אהובי בני הרב המאה"ג חו"ב צנא מלא ספרי עוקר הרים ומשדד עמקים כש"ת מוה' אהרן שמואל ני' אבד"ק קאטה יע"א: ע"ד הערתך לתרץ קו' העולם מנ"ל מגע"נ טכ"ע דלמא התם משום בב"ח הוא דלכ"ע טכ"ע דאורייתא גבי' עפ"י הר"ש ירושלמי פ"ו דתרומות באסה"נ לכ"ע ח"ש אסור מה"ת א"כ אי התם משום איסור בב"ח היה לא צריך כלל לטע"כ דא"נ לא כעיקר מיהת אסור הטעם משום הנאה דגם ח"ש אסור בהנאה: ואין מובן לזה כלל דמ"מ הא גופא קשיא עדיין מנ"ל טע"כ מהתם דלמא צוותה תורה גיעולי נכרים משום איסור בב"ח ולא משום טע"כ כלל אלא משום איסור הנאה לבד הא חדא ועוד אי טעם לא כעיקר מדאו' א"כ איסור הנאה נמי דוקא האיסור בעינ' אסרה תורה בהנאה אבל ע"י תערובת הנאה הבא ע"י טעם לא אסרה תורה:

ב חקרת אי בח"ש נמי איכא לפני עור לא תתן וכו' דנתינה כזית משמע כמ"ש ת' נוב"י תניינא סי' ר"א הא ודאי פשיטא דאפילו בדרבנן איכא אי' לפני עור כמו שהוכיחו תוס' בע"ז דף כ"ב מש"ס דף ט"ו. ואני בעניי בתשו' א' הבאתי ג"כ ראיה מתוספתא דדמאי ומבואר אצלי בארוכה אין עת מסכים להעתיקה לפניך ולשון נתינה דקרא אין יוצא מידי פשוטו דפירוש לא תתן לא תניח מכשול לפני עור כגון אבן בדרך הילוכו וע"ד הכתוב

נרדי נתן ריחו דפירוש נתן עזב והניח וכן ולא נתנו אלקים להרע ואין בזה מקום לשיעור אלא כל שהוא מכשול לא תגרום לו אבל נתינה מיד ליד הוא דשייך ביה שיעור לא זולת וקושית הצל"ח בפסחים כ"ב אקושי' הגמרא גבי אבמה"ח דלמא בח"ש מיירי תירצתי בפשוט מדנקט ברייתא נמי כוס יין לנזיר ולשון כמו מיותר משמע סתם כוס רביעית הוא שיעור שלם והארכתי בזה:

וע"ד שנסתפקת אי חצי שיעור אסור באיסור מוקצה לפי סברת מהרל"ח במשנה למלך רה"ל חמץ ומצה כיון דה"ל שעת הכושר הנה מפורש בר"פ יוה"כ דאסור דנקט במתני' שם היינו בח"ש אע"ג דה"ל שעת הכושר וע"כ ה"ט דכיון דגלי קרא גבי חמץ לא יאכל דח"ש אסור ילפי' מיניה בכ"מ דאפי' כה"ג אסור ח"ש וגם באיסור נזירות ושבועה ח"ש אסור מה"ת מהאי טעמא ועיין תשו' הרדב"ז ח"ג סי' תקצ"ז וגם אי בדרבנן אסור ח"ש כבר העלה בת' הריב"ש ס' רפ"ז דכל דתיקון כעין דאורייתא תיקון וכו' ומזה העליתי אני בתשובה א' להכריע עפ"י סוגי' דגיטין ס"ה בדרבנן דלית ליה עיקר מה"ת לא אמרי' ביה כעין דאו' תיקון ה"נ ח"ש מותר ביה בכה"ג וכדעת החו"י בתשו' ס' ט"ו ע"ש. ולפ"ז ה"נ מוקצה עיקרו דרבנן ועיין תוס' ביצה דף ד' ע"ב אבל מה שכתבת דמפורש כן גם בתוס' בשבת צ"א ע"ב ובת' הר"י מינץ סי' ט"ו וכתבת דכל הך נעלם מהחו"י הנה אגב שיטפא כתבת כן ולא עיינת בפנים דלא נרמז בדברי שניהם כלל מזה להתיר ח"ש בדרבנן הס מלהזכיר ועיין היטב בדבריהם וחו"י עצמו שם ציין על ת' ר"י מינץ סי' ט"ו הנ"ל וגם בתשו' שמן רוקח ח"ב סי' י"ד פרט ג' שציינת אין שם רמז כלל מזה אלא בס' תוספת שבת א"ח סי' ש"ו כ"כ אשכר שבת לבד. וכבר הארכתי בהרבה שו"ת בזה הנה הצצת תחילת דברי התוס' בשבת צ"א ד"ה כגון ולא ראית סיום דבריהם שהקשו לעצמם וא"ת מ"ש כזית תרומה מחצי זית וכו' דהא קיי"ל כרי"ו דח"ש אסור מה"ת וי"ל דמ"מ כזית חמור טפי שהרי זית הוא שיעור ללקות עלי' בכ"מ וכו' הנה לא חזרו תוס' בזה ממ"ש תחילה אבל ע"כ תירוצם נמי הכי הוא ודוקא כזית נקט דאיכא איסור עשה לאכלו בטומאה אבל פחות מכזית לא וכו' כוונתם אף ח"ש נמי אסור מה"ת היינו רק איסור בעלמא ולא אפילו איסור עשה וכמ"ש התוס' הכי בהדיא בשבועות כ"ג ע"ב בד"ה דמוקי וכו' לא שייך לומר מיגו דמצטרף וכו' ותדע מדסיימו תוס' בזה וז"ל אבל פחות מכזית לא וכן כזית חולין כיון דאין איסור וכו' הרי בהדי' חילקו בלשונם בין שני גווני אלו בתיבת ל"א באמצע ולא כללו שני אלו השליחות יחד והכי הל"ל אבל פחות מכזית וכן כזית חולין "לא וה"ט משום דעל כזית חולין סיימו כיון דאין איסור לאכלו בטומאה לא שייך לומר מיגו וכו' אבל פחות מכזית תרומה ל"ל ביה ה"ט כיון דאין איסור לאכלו וכו' דהא

ודאי ח"ש אסור מה"ת וכמו שסיימו תוס' את"כ לכן כתבו לזה בפ"ע. אבל פחות מכזית "לא דח"ש כיון דליכא ביה איסור עשה רק איסורא בעלמא לא שייך לומר מיגו דמצטרף וכו' דהא לא חשוב ח"ש מה"ט מושבע ועומד כמ"ש תוס' בשבועות כ"ג הנ"ל ותדע עוד דפסקי תוס' שם שבת צ"א אות ש"ך שם וז"ל ח"ש אסור מה"ת ד"ה כגון עכ"ל ותמוה טובא הא ש"ס ערוך הוא ביומא ע"ד מימרא דרי"ו ולא תוס' חידשו כן אבל כוונתם על מ"ש תוס' דגם באיסור עשה כתרומה טמאה ח"ש אסור מה"ת אלא דמ"מ כזית חמיר טפי שהוא איסור עשה. וגם הוא שיעור ללקות עליו בכ"מ ח"ש אסור בעלמא לא שייך ביה לומר מיגו דמצטרף וכו' וכנ"ל וזה פשוט וברור בלי פקפוק:

ובמה שכתבת להעיר כיון דלא כתיב אכילה במוקצה ח"ש נמי אסור ביה וכעין שכ' הפמ"ג בפתיחה להל' שחיטה באיסור עשה דאינו זבוח הוא בכ"ש מה"ט [ומ"ש דכ"כ הירושלמי פ"ו דתרומות דביוה"כ גם ר"ל מודה דח"ש אסור דלא כתיב ביה אכילה. הנה בגמר' ר"פ יוה"כ פליג בזה דגם ביוה"כ ס"ל לר"ל ח"ש מותר מה"ת. וגם בירושלמי לא מה"ט הנ"ל אמרה] הנה כבר כתבתי לך דבמוקצה ודאי כתיב ביה אכילה והכינו כו' אכלוהו היום לזה שמוכן ולא מה שלא הוכן מיום אתמול וליתא להערתך בזה גם לענין שלא כדה"נ גם לענין ח"ש כנ"ל וגם מה שכתבה בזה מתורצת קושי' תוס' ריש ביצה למה לא תני אוסרין דנ"מ בין אוסרין ובין לא תאכל ח"ש ז"א דהא בכמה הוא שיעור מוקצה לאכילה ודאי סתמא בכזית כמו רוב שיעורין והוא חצי ביצה א"כ ביצה גופא הרי יש בה שני זיתים ובין אי תני אוסרין ובין דתני לא תאכל משמע לא כולה ולא מקצתה דהא מקצתה נמי יש בה שיעור כזית כמובן ואין להאריך בזה דעדיין לא שמעינן מינה ח"ש מן כזית לא לאיסור ולא להיתר מה דינו אלא די"ל בסגנון זה כיון דמתני' לא נקט ביצת תרנגולת אלא סתם ביצה שנולדה אפי' דעוף קטן במשמע דזוטר טובא פחות מכזית ואי תני אוסרין ה"א אפי' ביצה כזו נמי להכי נקט מתני' לא תאכל שיעור אכילה סתם בכזית משמע דוקא ומתורץ קושית התוס' בהיפוך ממה שכתבת אתה לתרצה כנ"ל ובזה מובן לשון הגמ' ריש ביצה שם דפריך ולפליגו בתרנגולת וכו' מ"ש תרנגולת דנקט הל"ל סתם עוף ולפליגו בעוף העומדת לאכילה: ובפשוט ה"ט משום דנפ"ל מקרא מכל האוכל אשר יאכל וכו' טומאת אוכלין בכביצת תרנגולת דוקא עי' יומא דף פ' ושבת דף סתם ביצה במשנה בכ"מ היינו ביצת תרנגולת אבל לפמ"ש ניחא טפי מדלא תני במשנה אוסרין ע"כ לא בביצת תורין וכיו"ב פחותים מכזית מיירי אלא בתרנגולה כנ"ל אבל קושטא קאי דבאמת כל איסורין דרבנן כעין דאו' תיקון וח"ש אסור בהו כמ"ש הריב"ש סימן רפ"ז הנ"ל ולענ"ד מהכא ראיה להריב"ש בזה. ממתני' גופא דנקט סתם ביצה שנולדה

וכו' קפסיק ותני אפילו ביצת תורים וכיו"ב אפילו דציפרתא דזוטר טובא נמי אסור וא"כ הקשו תוס' שפיר דהל"ל אוסרין כנ"ל:

וע"ד אשר העלית ליישב קו' התוס' ריש מס' ביצה למה לא תני ב"ה אוסרין משום דה"א רק כדרך אכילתו כמו כל איסורין ובאמת אי' מוקצה לא כתיב ביה אכילה אסור גם שלא כד"א לכן נקטו ב"ה אומרים לא תאכל כדגרסי' בירושלמי ופירוש לא יהיה בו שום היתר אכילה אפילו שלא כד"א ועפי"ז תמהת על תשו' הצ"צ סי' ס"ט שכתב דאי' מוקצה ונולד חל על איסור טריפה בכולל וכו' ות"ל עדיפא הל"ל שאפילו איסור מוסיף הוי ע"י שאסור אף שלא כד"א וכמ"ש כן הגאון בתשו' שאגת אריה סי' ע"ו על אכילת יוה"כ וכו' את"ד בקצרה ודברי חכמה הן ומתקבלים על הדעת אבל אינם אמתיים: חדא דהא א"כ תקשי על אביי בפסחים כ"ד אמאי לא אמר ג"כ הכל מודים במוקצה או הכנה דלוקה עליו אף שלא כד"א. וצ"ל אביי מיירי באסה"נ לבד וכמו דאמר לוקין על כלאי הכרם אפילו שלא כדרך הנאתן אבל מוקצה הא לא אסבה"נ וכמ"ש תוס' פסחים כ"ו ע"ב וע"ז סי' ע"ב ומג"א סי' שכ"ה סק"ט ועוד הא כולהו אמוראי כרבה לא אמרה דהכנה לית להו ובהדי' פליגי ביה תנאי בערובין דף ל"ח ע"א וע"ב שם בתוס' ולקמן דף ד' לכן לא מצי אמר הכל מודים בהכנה וכו' משום דהאיכא למ"ד הכנה לאו דאו' וכעין שתי' תוס' דף כ"ה הנ"ל הכי על בב"ח ועל חולין בעזרה עש"ה וא"כ קו' תוס' ריש ביצה הנ"ל נמי במק"ע עדיין לכל הני אמוראי דלית להו הכנה דרבה אלא מיהת מ"מ לרבה עולים דבריך כהוגן לתרץ קושית התוספת וגם הערתך על הצ"צ:

ועוד נ"ל גם לרבה ודאי לא חמיר איסור מוקצה והכנה טפי משאר איסור דאו' ולא אסור באכילה שלא כד"א ומשום דשפיר כתיב ביה אכילה בפרשת המן והיה ביום הששי וכו' והכינו וכו'. ויהי ביום הששי לקטו וכו' את אשר תאפו וכו' הניחו לכם וכו' ויניחו אותו וכו' אכלוהו היום וכו' היום אכלוהו דייקא לזה [כמו בשעריך תאכלנו דרשי' לזה ולא לאחר עיין במשנה למלך פ"ז מהל' תרומות הלכה ג'] שהוכן מע"ש בהזמנה בפה אכלוהו היום ולא לדבר אחר שלא הוכן מאתמול לא תאכלו לאו הבא מכלל עשה היא ולפי"ז נכונים דברי התוס' וגם דברי הצ"צ הנ"ל אבל מה שדחית אחת דלא יכולה התורה לכתוב במוקצה לשון אכילה כיון דגם בטלטול אסור וכו' הא ודאי ליתא דפשיטא מלתא דרבה נמי הכנה דאו' ס"ל רק לאיסור אכילה אבל בטלטול מודה דלא אסור מדאו' אלא מדרבנן. והצל"ח ריש ביצה בתוס' הנ"ל ד"ה ביצה וכו' בהדי' כתב קושי' תוס' והא קי"ל אף לטלטול אסור וכו' קאי רק לר"נ וכו' אבל לרבה מיירי בעומדת לאכילה ומשום הכנה וכו' לא ידעתי מנ"ל שאסורה אף בטלטול וכו' עש"ה א"כ אפי' את"ל נמי גם לדידיה

אסור בטלטול היינו מדרבנן אבל מדאו' מותר ומכ"ש לפמ"ש אני הרי כתיב באיסור הכנה לשון אכילה כנ"ל ודאי משולל מיניה איסור טלטול כנ"ל ברור:
נאם אביך הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קסב

האלף לך שלמה ה"ה כבוד הוד ידיד ה', וידי"נ ורב חביבי צמידי חמידי הרב המאה"ג המופלג ומפורסם חריף ובקי נשגב וצדיק מוה' שלמה דייטש נ"י אבד"ק איפאלשאג יע"א ומחוז פינטארי:

גי"ה קבלתי וע"ד החידוש אשר העלה מעלתו בכחו הגדול ליישב קו' הרב מוהר"א קינין ז"ל בתשובה מאהבה על ר"א במשנה פסחים מ"ו לא תקרא לה שם וכו' והא ר"א מדב"ש חמץ בכותבת ס"ל ושיעור חלה טמאה בפסח שאין לשין יותר משיעור מג' ביצים אין מגיע לשיעור לעבור עליו בב"י וכו' ותי' מעלתו עפ"י, מ"ש הר"ן הובא בב"י סי' תמ"ב דפת שעיפשה ולא נפסל מאכילת כלב רק מאכילת אדם דחייב לבער ה"ט כיון דעכ"פ ראוי לחמע בו עיסות אחרות ה"ל כמו שאור וכו' א"כ בפת שעיפשה כה"ג אף לב"ש שיעורו בכזית כיון דשם חמץ בטל ממנו ע"י שאינו ראוי לגר וחיובו רק משום שאור ונמצא קולו חומרא וה"נ אם יניח העיסה בלי אפיי' אינה ראוי לגר לאכילה וה"ל שלא כדרך אכילה ובב"י חייב משום דראוי לחמע בו את הפת כמו שאור דינו בכזית גם לב"ש את"ד מעלתו דפח"ח הנה לכאורה נכון הוא אבל לא אמת דהא אמרינן חומרא דשאור נגד חמץ הוא דחימוצו קשה וב"ש גופי' אמרי' הכי לכתוב חמץ ולא בעי שאור דק"ו הוא ומה חמץ שאין חימוצו קשה וכו' א"כ שאור דוקא שחימוצו קשה ועי"ז אינו ראוי לאכילה בשום פעם גם אחר אפייה אבל פת שעיפשה כיון שהיה ראוי לאכילה מתחילה אין חימוצו קשה ונפיק ליה משם שאור אלא דמ"מ ראוי לחמע בו עיסה ודאי לענין השיעור לב"ש בכותבת דינו כדמעיקרא עודו ראוי לאכילה היה קודם שעיפשה וק"ו היא קודם שעיפשה היה שיעורו בכותבת אף דאית ביה תרתי ראוי היה לאכילה וגם ראוי היה לחמע בו עיסה מכ"ש סופו אחר שעיפשה שאינו ראוי לאכילה אין שיעורו חמור טפי לעבור בכזית דאף מכלל חמץ יצא ולכלל שאור לא בא שאין חימוצו קשה וה"נ עיסה קודם אפייה הוא בכלל החמץ דקרא כיון דאחר אפייה יהיה ראוי לאכילה אין חימוצו קשה כמו שאור ושיעורו לב"ש בכותבת וע"כ צ"ל הכי להרמב"ם ריש הל' חמץ דס"ל שאור וחמץ שוים דכל זמן שלא נפסלו מאכילת כלב חייבים בביעור גם חמץ וכשנפסלו מכלב אינם חייבים בביעור אפי' שאור [ודלא כהראב"ד דמשיג עליו] קשה לדידיה הצריכותא לב"ה בש"ס ביצה דף ז', ואי כר' חמץ משום שראוי לאכילה וכו'

והרי אפי' אין ראוי לאכילת אדם חייב בביעור ואם נפסל מאכילת כלב הרי גם שאור אין חייב בביעור ואיך קאמר דחמץ ה"ט דראוי לאכילה ועכצ"ל דראוי לאכילה היינו שעכ"פ כבר היה ראוי לאכילה בתחילתו קודם שנפסל מאדם משא"כ שאור וכו' וכ"כ הצל"ח ריש ביצה יעו"ש הרי דפת שעיפשה וכן עיסה בכלל החמץ דקרא הוא ושיעורו לב"ש בכותבת הוא כנ"ל ותל"מ כעת יתנהו ה' למעלה ראש כא"נ ונפש אוה"נ הדש"ת:
הק' יהודא אסאד:

תשובה קסג

חיים ושלום וששון ושמחה ישיגו לכבוד אהובי תלמידי י"נ ורב חביבי ה"ה הרב הגדול חריף ובקי מובהק מזה בן מזה כש"ת מוה' משה ליב כ"ץ נ"י דיין בק"ק נ"ש יע"א:
נעימתו עם ברכתו בראשית השנה קבלתי בשמחה כן יברכהו ד' בכפלים והנני להשיב על ד"ת שהעלה מ"ש ראיה מסוגי' דס"פ או"ב דיו"ט של ר"ה אסור בתענית ועכ"פ אין מצוה להתענות דהוא אחד מד' פרקים שמרבים בסעודה: הנה ראייתו נכונה אבל אין מזה השגה על הני רבוותא בב"י א"ח סי' תקצ"ז בשם תה"ד סי' רע"ח דודאי פשיטא מלתא דמודי כ"ע מדין המשנה אין מצוה להתענות בראש השנה וכיון שאין מצוה ממילא איסורא איכא אבל דעת רבוותא הנ"ל הוא בדורות האחרונים נהגו רבותינו בתענית בראש השנם וכמו שכתב הטור בשם הגאון ר' נטורנאי והטעם משום אימת יומא דדינא נמצא התענית עונש הוא לו וכמו בתענית חלום במג"א סי' רע"ח ובטור שם ובהדיא כתב הב"י שם בשם הכ"ב המתענה (בשבת) מחמת תשובה וחסידות תעניתו לו תענוג ומותר ביו"ט זהו דעה רבוותא הנ"ל עכ"פ ביו"ט של ר"ה שהוא זמן תשובה לכל מצוה נמי איכא ועיין פירש"י בשמואל א' כ"ה פסוק ח' ופסוק ל"ח:
ועוד נ"ל עפ"י לשון הטור רסי' תקצ"ז ואוכלין ושותין ושמחין ואין להתענות בו כלל וכו' עכ"ל ותיבת כלל שפת יתר הוא כנ"ל ברור כוונתו כלפי מ"ש הטור רסי' רפ"ח בשם ירושלמי אסור להתענות בשבת עד ו' שעות ואצ"ל שאסור להתענות בו תענית גמור וכו' לכן כתב דגם בר"ה אין להתענות בו כלל דייקא ר"ל גם עד ו' שעות כמו בשבת ולפ"ז א"ש את"ל דמצוה להתענות בר"ה או עכ"פ רשות היינו רק עד ו' שעות דמקרי נמי תענית לשעות כבש"ע א"ח סי' תקס"ב אבל תענית גמור לכ"ע אסור דליכא דפליג אקרא לכו אכלו משמנים וכו' בנחמי' ולכן מתני' אמורה שמרבין בסעודה בר"ה היינו אחר תענית ו' שעות על היום כנ"ל וגם מצינו שם תענית לתשובה רק המניעה מאכילת בשר ושתית יין בשבועות כ' ובנדרים י"ב הריני שלא אכל בשר וכו' כיום שמת בו אביו או רבו כיום שנהרג בו גדלי' ועיין פירוש הרא"ש והר"ן וגם עפי"ז ניחא ליישב דעת רבוותא הנ"ל

ביו"ט של ר"ה ובזה נדחו ג"כ השגות השאגת אריה בתשובה סי' כ"א ושארי אחרונים שהאריכו בזה הנראה לענ"ד כתבתי ומעלתו יברר את הטוב יקבל כנפשו היפה ונפש ידידו הנאמן הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה קסד

התולה ארץ על בלימה ייטיב לכם הכתיבה והחתימה מימים ימימה לחיים טובים ארוכים ומתוקנים לאהובי חתני הרב הגדול ובקי ומושלם ביראת ד' טהורה ובנש"ק כש"ת מוה' אהרן ביכלער נ"י האבד"ק יאסברין ע"ז בתי הרבנית הצנועה אשה חשובה מרת שרל תחי':

גי"ה קבלתי יום אתמול וע"ד שאלתך אם נהגו היתר או איסור בשחיטה ביו"ט של ר"ה. הנך יפה הראית לדעת מ"ש המג"א סי' תצ"ח ס"ק י"ו וגם בש"ע סי' תר"ג שצריך להחמיר טפי בעשי"ת בפת של עכו"ם:

ולענ"ד בשחיטה יש להסביר עוד טעמא להמונים דכל שחיטה אית ביה צעב"ח והתורה התירתו וזבחת ואכלת זולת זה אית ביה אכזריות לשחוט בע"ח וביומא דדינא שכולנו מבקשים רחמים כל היום ורחמיו על כל מעשיו כתיב ראוי גם לנו שלא לעשות שום אכזריות בפועל לשחוט בעלי חיים וזכר לדבר עובדא דרבי בפ' הפועלים בב"מ פ"ה ע"א עגלא לשחיטה וכו' א"ל זיל לכך נוצרת אמרו ולא קא מרחם וכו' וכ' אמר לאמתי' על בני כרכושתא שבקינהו ורחמיו על כל מעשיו אמרי הואיל ומרחם כרחם עליו וכו' עש"ה ואם גם אמת אמר השו"ב שבמקומות ששימש הוא נהגו היתר לשחוט בר"ה אטו אותן מקומות הישוב רובא דעלמא נינהו ובלתי ספק ע"ה הן ומחסרון ידיעתם עושין אמנם פשיטא ודאי דלאו מדינא אסור כ"א מנהגא לבד [ומלבד שא"צ ראי' לזה ג"כ מוכח מרומי' דרי"ו ריש ביצה דף ג' ע"א אלמא כל אוכלין לר"י אוכלא דאפרת הוא ורמינהו וכו' ביצה שנולדה וכו' בראשון לא וכו' ומאי קושי' הא פרש"י ותוס' אוכלא דאפרת הוא דאי בעי שחיט לה ואוכל כל מה שבגווה. והרי מתני' דעירובין ביו"ט של ר"ה מיירי וע"כ אין חילוק] אחר שכתבתי זאת קראתי לשוחטי דמתא מומחים דפה התו' מהו' שמואל ווייס נ"י ושאלתי אותו על זה המנהג והשיב לי כי בכל תפוצות ישראל המנהג שלא לשחוט ביו"ט של ר"ה כדי שלא להזיק שום בריה ושכ"כ בספר גבול בנימן אחד מן היכי תמצא שוחטין ברגל ואין שוחטין בראש דייקא ודפח"ח:

ומעולם לא שמע לשחוט בר"ה וחס מלהזכיר עכ"ד השו"ב מוהר"ש הנ"ל ונהניתי שקיימתי מסברא הנני מעוררך שלא תסגף א"ע בתעניתים כי תלמוד תורה הוא חביב

יותר לפני ה' ימלא ד' כל משאלותיכם לטובה ולברכה כנפשיכם ונפש אביכם אוה"נ הדש"ת:
הק' יהודאסאד:

תשובה קסה

שלמא רבא. מאלקא רבא לגברא רבא. ה"ה כבוד הוד ידי"נ. הרב הגדול החריף צדיק כביר כש"ת מוה' משה הרצ"פ ני' אבן יקר' בק"ק ס"ה: דבריו ד"ת אשר שלח לי ראיתי. והנם יפים ונכוחים. עריבים ושמיחים. כעולות מחים. בכוונת תי' תוס' חגיגה דף נ"ח סוף ע"א. אבל גמגום יש בסוף לשונו שכתב הלא רשב"א אמר סתם כו' וכותי זה עושה מלאכה גם בחוה"מ של סוכות כו'. מאי גם. אדרבה דווקא בחוה"מ סוכות קאמר דאילו בחוה"מ פסח הא ודאי לא יעשה מלאכה:
אמנם כי דבר חכמה ושכל המציא פרו"מ ני' בזה. אבל אינו אמת בפרט תי' התוס' דקאי תוס' השתא דמלאכת חוה"מ רק דרבנן הוא גם בפסח גם בסוכות לדידן. ודברי מעלתו ני' אמורים אם לדידן מלאכת חוה"מ מדאורייתא אסור בין בפסח בין בסוכות אלא דהכותי מחלק בין שניהם וקאי רשב"א בחוה"מ סוכות. ולחכם כמי"ב יספיק הקיצור. ודו"ק. ובזו הזמן גם בני מחמדי הרב החו"ב מוהרא"ש ני' מק"ק נ"ש. עוררני ע"ד תוס' אלו הנ"ל, וכתב לי ז"ל תוס' חגיגה י"ח כתב פשטיה דקרא אסור משמע צדוקים מודים בו. ותמוה א"כ כותים לא עבדי בחוה"מ וליכא לפ"ע. וגם למה לא ישכור גם שנקראת ע"ש ליתא. ועוד תמוה דמקשה קוהג"מ ות"ל מ' לפ"ע והא מסיק באמת הכי חדא ועוד קאמר. וגם תי' תמוה ה"ל צדוקים מודים בה. הא קיי"ל כותים גירי אמת כן. וצ"ל כוונתם אפילו צדוקים מודים בה. תמוה' כנ"ל הרי א"כ לא יעשה מלאכה בחוה"מ וליכא לפ"ע כו' עכ"ל אלי. והנה כוון בני מחמדי שי' לדעתי קצת בהערה זו עוד כתב לי בני אהובי הרב מוהרא"ש ני' קושי' נכונה באותו ענין. המג"א בסי' קס"ט ס"ו בשם הב"ח כתב מ' דבשעה שנותן לו אין כאן עבירה אפילו אם אחר כך עבר בודאי ואינו מברך. לא איכפת בזה. ומבואר שם דבכה"ג לא עבר על לפ"ע דאי הוי ביה לפ"ע ל"ה מדחי' לפ"ע משום מצות צדקה וכ"מ בתוס' בכורות כ"א דאם בשעה שנותן אין כאן עוד איסור. רק אח"כ יבוא האיסור בעת שיהיה ביד המקבל אינו עובר אלפ"ע. א"כ קש' מסוגי' דע"ז דף כ"ב דפריך מאי אריא דנקרא ע"ש ת"ל משום לפ"ע וק' הא בשעה שמזכירו בחול ליכא איסור.. וכשיבוא חוה"מ מה עלינו לעשות וצ"ע. עכ"ל בני הרב ני'. והוא קושיא גדולה לפום רהיטא. והשבתי לו ע"ז דבר נכון וגם מעלתו ני' יעיין בזה וישיב לבני ני' דעתו דעת תורה ע"ז:

ואגב ארשום לפני מעלתו ני' מה שהקשיתי בענין זה על קוהג"מ שם בע"ז ת"ל מ' לפ"ע לשיטת ר' נטוראי בב"י א"ח לחלק בין מרחץ שבנאו וישב בה דנקראת ע"ש משא"ה בקנאו מגוי כו' ע"ש. לפי"ז עדיפא קשיא גם לדינא נ"מ משום לפ"ע אסור אפילו אינו שדהו מאז אלא קנאו מגוי. משא"כ לטעם שנקרא ע"ש. ואת"ל דזה נכלל בקוהג"מ. א"כ קש' בתי' הש"ס חדא מ' לפ"ע כו' הרי לטעם זה הדין כולל יותר גם בקנאו מגוי. והל"ל איפכא החדא ועוד כו' עי' תוס' ד"ה חדא כו' וצ"ע. ועת לקצר. נאם ידי"נ ואוה"נ הדש"ת:
הק' יהודא אסאד תשובה קסו:
חו"ש וכ"ט לכבוד ידי"נ הרב הגדול חריף ובקי. ומוכתר בנימוסין. מעוז ומגדל. מלא פלג: בנש"ק. כש"ת מו"ה מרדכי ני' אבדק"ק אסאנפא וגליל יע"א:
גי"ה קבלתי לנכון כו'. ועד"ת שהעלה פרו"מ ני' לפמ"ש בסנהדרין דף כ"ג מתני ליה ר"י לר' יצחק ברי' אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנאמר ושמח מאשת נעורים משמע באשתו שנייה אין שמחה. א"כ במשנה פ"ק דמ"ק דף ח' אין נושאין נשים מפני ששמחה היא לו כו' אבל מחזיר גרושתו כו' טפי הל"ל רבותא נושא אשה שנייה כו' את"ד:
נלע"ד דמתניתין נקיט לשון רבים אין נושאים נשים כו' וקשה טפי הל"ל בלשון יחיד לא ישא אדם אשה במועד לא בתולה ולא אלמנה כו' כמו שסיים התנא בלשון יחיד ששמח' היא לו אבל מחזיר הוא את גרושתו. אמנם נ"ל דה"ט אין נושאין נשים כו' ר"ל לשלול לא ראשונה ולא שניה בהך טעמא דברייתא מתני ליה ריי"ו לר' יצחק בריה אין אדם מוצא קורת רוח דייקא ולא אמר אין אדם שמח אלא מאשתו ראשונה משום דודאי גם בנושא אשה על אשתו הוא שמח והנה נשואי יעקב אבינו ע"ה יוכיחו דכתיב ביה ויאהב יעקב את רחל מלאה וע"כ צ"ל שמחה לחוד. וקורת רוח לחוד. ובריייתא דייק מקרא ושמח מאשת נעוריך היינו מרישא דקרא והכי פירושו יהי מקור"ך ברו"ך. מקור"ך לשנא דקורת רוח משמע. ר"ל גם שניהם קורת רוח ושמח"ה יהיה מאשת נעוריך דייקא. לשלול אשתו שנייה מקורת רוח. אבל שמחה לבד איכא כנ"ל:
כ"ד ידי"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קסז

שלום וברכה מרובה לכבוד ידי"ע וידי"נ. ה"ה הרב החריף המפורסם. ערוגת הבושם. צדיק תמים. כש"ת מו"ה מיכל קיצע ני' בעל המחבר ספר שלמי נדבה:

מכתב קדשו קבלתי. ונהניתי מדבריו כו'. וע"ד הקושיא שהציע מעלתו על ראיית תוס' בפסחים ממבשל בשבת דלא אמרי' יש שבח עצי מוקצה בפת והקשה פרו"מ ני' דלמא מבשל בשבת איירי שבישל בכלי ראשון בחמי אור שהיו לו מע"ש כו' וצ"ע אתד"ק:

לענ"ד נ"ל כיון דר"י פליג התם וקניס שוגג אטו מזיד. ע"כ במבשל דאורייתא מיירי כדאיתא בגיטין ד' נ"ז ור' יהודה לטעמיה במשנת האלפס והקדירה וכו' שבת דף מ"ב מסקינן דר"י אירשא פליג דכ"ר אינו מבשל מדאורייתא ולא בתבלין בלבד אלא גם בשמן במשנה פ"א דמעשרות אע"ג דסגי התם בבישול קל כמבואר בס' פ"י במשנת האלפס וכו' וצ"ל דמ"ש תוס' שם בשבת בד"ה לכל וכו' בשאר דברים מודה ר"י וכו' היינו מדרבנן משום חומרא דשבת דוקא וא"כ מבשל בשבת בשוגג יאכל וכו' דר"מ ע"כ במבשל בעצים ואור ממש מיירי בכה"ג מבשל דבי' פליג ר"י:

וגם מתני' דתרומות דלא תני פלוגת' דר"י ליכא לאוקמה בחמי האור ונומר דאתי כר"ע ור"י לטעמיה נמי בשוגג יאכל דלא קנס שוגג בדרבנן דסוגיא דביצה דף י"ז ע"ב מוכח דלכ"ע במבשל דאורייתא מיירי וא"ש ראית התוס' כנ"ל:

ובאמת בתוס' ע"ז דף ס"ו ע"ב לא מייתי ממתני' דתרומות וי"ל כוונתם אברייתא דתני בה פלוגת' וכנ"ל ומכ"ש דא"ש לפי לשון הר"ן בע"ז שם בשם התוס' שהביאו ראיה ממבשל בשבת דקיי"ל בשוגג יאכל וכו' יעו"ש ונכון הוא:

והנה בלשון התוס' הקשה הר"ר אהרן לרבי פליגי מהרש"ל ומהרש"א אי ר"ל לרבי דס"ל הכא דשע"ב בפת דוקא קשיא או גם לרבנן ור"ל לרבי בעל התוס' ומהרש"א פי' דלרבנן לא קשיא ע"ש וכוונתו הוא בהדרגה שלא יהיה מוקצה דרבנן חמור טפי מערלה דאורייתא כיון דאין העצים בעין דכלה ונבער האיסור וצריך להבין ומאי קושיא הא י"ל מתני' רבנן דרבי הוא וצ"ל כיון דשמואל ס"ל הלכה כרבי בהא דישע"ב בפת והא קיי"ל הלכה כסתם משנה לכן קשיא להו ועוד המבשל בשבת סתמא קתני משמע גם באבוקה כנגדו ולמ"ד בעוממות הוא דקאמר מכלל דלרבנן אפילו באבוקה כנגדו שרי וכו' ועי' שעה"מ דבישלה ע"ג גחלים מותר לד"ה אם כן פליגי בלוחשות משמע לדידיה באבוקה כנגדו לכולי עלמא אסור כדמוכח לקמן בגמרא א"כ להאי מ"ד קשי' מתני' לכ"ע גם לרבנן דרבי ואת"ל נמי באבוקה כנגדו באמת אסור התבשיל בשבת ומתני' בבשלה ע"ג גחלים קאי דליכא שבח עצים לרבנן דרבי ואתי' מתני' כרבנן וכן נקטו התוס' קושי' דגחלים מוקצים הם כמו העצים ואבוקה וכמהרש"ל ולכאורה ע"כ רק לרבנן דרבי לבד קשיא הא מתני' ולא לרבי דהא לר"נ ריש ביצה ושלהי ביצה מחלק רבי בהדיא בדין מוקצה בשבת דחמיר סתם לן דמוקצה שרי וכו' א"כ רבי לטעמיה א"ש ולק"מ ובתוס' בע"ז דף ס"ו ע"ב

נקטו תוס' בזה דשבח מוקצה בפת אם העצים נשרו בשבת ע"ש ובכה"ג ה"ל מוקצה מחמת איסור ומחמת חסרון כיס וי"ל לכ"ע אסור מוקצה כזה גם לרבי וגם בשבת אבל הכא לא נקטו תוס' בלשון זה קשה לכאורה הא רבי לטעמיה לית ליה מוקצה בשבת ונ"ל לכן לא נקטי תוס' הכא דעצים מוקצים הם אלא הגחלים שהם נולד דחמיר ולכ"ע אסור נולד גם בשבת ואין לדחות איפכא מהנ"ל מנ"ל דבגחלים קאי דלמא באבוקה לבד מיירי דליכא נולד ורבי ס"ל בשבת מוקצה מותר כנ"ל ז"א דהא האור האבוקה עצמו ה"ל נולד ומ"מ גם למהרש"ל שכתב משום דגחלים ג"כ מוקצים גם לרבנן קשיא בתוספת בע"ז דף ס"ו ע"ב בהדיא נקטו תוס' הקושי' רק למ"ד ישע"ב בפת ע"ש משמע רק לרבי לבד ולא לרבנן וע"כ ר"ל כמהרש"א בתי' ב' הנ"ל: ואקצר כעת. נאם אוה"נ וידי"נ בלונ"ח:

הק' יהודה אסאד:

(הג"ה מבן המחבר) תוס' בע"ז דף ס"ו ע"ב העלו עפ"י תירוצם דמוקצה אין אסובה"נ וז"ל ומכאן יש להתיר פת שאפאה גוי כו' דשמא נשרו כו' וקש' לי אפילו אי מוקצה אסובה"נ נמי מותר כה"ג דשמא לא הי' אבוקה כנגדו וה"ל זוז"ג ומותר ואת"ל נמי זוז"ג אסור ספק דרבנן להקל וי"ל מוקצה כעין דאורייתא כמ"ש תוס' ישינים ריש ביצה א"נ משום דשיל"מ הוא ול"א בי' סדר"ב להקל אבל מ"מ קשה למאי דקיי"ל זוז"ג מותר א"כ איכא ס"ס בדרבנן שמא לא היו עצי מוקצה כלל ואת"ל היו שמא לא נאפה באבוקה כנגדו דליכא שבח עצים ואף דגחלים נמי מוקצים הם ולכ"ע ישע"ב הרי תוס' שם נקטו הקושיא רק למ"ד ישע"ב כנ"ל. ועוד הא זוז"ג הוא ומותר וצ"ע. וגם תי' תוס' הכא והתם דמוקצה אינו אסובה"נ קשה קצת הא תשמישו היינו אכילתו במוקצה עי' מהרש"א ביצה דף ל"ג לרש"י לטעמיה ועי' במג"א סי' תקי"ג דס"ס בדרבנן מותר גם בדשילמ"ת ובסי' שי"ח דזוז"ג אסור בדשיל"מ ועי' מור"ם שיף בביצה סוגיא דעצים שנשרו כו' וצל"ע ועוד ק"ל למ"ד זוז"ג אסור חמיר הוא בזה מישע"ב דמקרי בעיני' באיסוה"נ דווקא אבל זוז"ג גם באיסורי אכילה אסור למ"ד כמו בשאור של תרומה להפוסקים דהנאה של כלוי נמי לא אסור לזרים מדאורייתא. וא"כ גם לתי' התו' דמוקצה מותר בהנאה מ"מ קשיא למ"ד זוז"ג אסור אמאי יאכל התבשיל והפת בשבת זוז"ג היא ע"י עצים דאיסורא דמוקצה כנ"ל וי"ל מתני' כהלכה אתי' דקיי"ל זוז"ג מותר:

תשובה קסח

חו"ש וכל טוב לכבוד אהובי חתני הרב המאוה"ג ותיק וחסיד כו' מו"ה יונה ני' אבד"ק קאטה. ע"ז בתי הרבנית וכאל"ש:

גי"ה קבלתי וע"ד תמיהתך על תוס' כתובות ריש דף י"ט דלרבנן אמרי' מיגו במק"ח והא אבעי' לא איפשטא בב"ב ותמהת הא י"ל לרבנן לא משום מיגו נאמנים אלא בתורת עדים ועדים ודאי נאמנים גם נגד החזקה: נ"ל פשוט דוקא על אחרים נאמנים עדים נגד החזקה אבל התם חזקה זו על עצמם של עדים הוא חזקה אין חותמין א"ע אא"כ נעשה בגדול. ועכשיו שהם אומרים על עצמם שעשו נגד החזקה דכל העולם על עצמם אין שם עדים עליהם אלא בעלי דבר וע"י מיגו כל בעל דבר נאמן בטענתו ה"נ לרבנן. רק משום מיגו נאמנים וה"ק תוס' שפיר בצ"ע ואף דרש"י פי' התם חזקה כו' אין הלוקח מחתים בו קטנים וכו' ור"ל לפי דחזקה זו שייך דוקא בעדים כשרים חזקה ודאי לא חתמי על שטר של קטן משא"כ על עדים קטנים דלאו בני דעת ליכא למימר בהו חזקה זו ועי' באס"ז שם. וא"כ על המלוה ועל הלוקח מעידים השתא. מ"מ גם על עצמם הם מעידים שהחתימו אותם בקטנותם ואין נאמנין על עצמם בתורת עדות אלא ע"י מיגו כנ"ל:

וגם נ"ל דקטן מופלא סמוך לאיש נמי פסול לעדות אף שכבר הוא בר דעת ונבון וחכם דתרומתו והקדשו מהני כמבואר בח"מ סי' ל"ה ושפיר י"ל על העדים עצמם חזקה זו באמרם קטנים היינו ר"ל מופלא סמוך לאיש נגד חזקה שאין עדים כאילו חותמים אא"כ נעשה בגדול ודו"ק:

ב וע"ד קושיתך בש"ס דפסחים כ"ז למ"ד לוחשות נמי מותר עצים דאיסור היכא משכחת לה. והקשית להראב"ד אין מבטלין איסור לכתחלה הוא מדאורייתא. והא בישל ע"ג גחלים קתני דיעבד אין לכתחלה לא ע"כ משום דזוז"ג משהו איסור איכא ואין מבטלין איסור לכתחילה [וכ"כ בהדיא הר"ן בע"ז דף מ"ח] א"כ מאי פריך הש"ס הא מדאורייתא שפיר אסור להבעיר לכתחלה בעצי איסור להראב"ד:

דע אהובי חתני דגם אסה"נ כ"ע מודו אין מבטלין איסור לכתחלה מדאו' שהרי נהנה הואבכך ע"י ביטולו והתורה אמרה שאסור בהנאה ה"נ אסור לבטלו והארכתי בזה בתשוב' במק"א וא"כ לא על הראב"ד לבד תקשה אלא על לכ"ע נמי קשיא קושיתך הנ"ל. אמנם זהו לבטל גוף האיסור דוקא משא"כ זו"ז גורם אינו גוף האיסור. רק גרמא דאיסורא הבא מכחו ומה"ט גופי' שרי זו"ז גורם. אף דחד בחד ליכא ביטול וכמ"ש הר"ן הכי בהדיא ובע"ז דף מ"ח. א"כ הרי בהדיא מסיק הש"ס בחולין ס"ט ע"א כל מכח לא אמרי' ל"ש תרי איסורא ל"ש תלת מכח. והיינו זוז"ג כמו שכתב תוס' שם. וטעמו ולא ממשו הוא דקיי"ל טעם כעיק"ר דאורייתא כעיק"ר דוקא ולא חשבי' ליה רק כחו דאיסור הוא טעמו אלא כעיקר אבל גרמא דאיסורא לבד היינו כחו ולא טעמו ולא ממשו איכא לכ"ע איסורא לכתחלה רק מדרבנן הוא ולק"מ קושיתך ודוק היטב:

ודע עוד דבתשו' הרמ"ע סי' כ"ז העלה עפ"י ראיות הרבה דזוז"ג לכתחלה נמי מותר ועי' תשו' הרדב"ז סי' וגם להפוסקים דס"ל אסור לכתחלה י"ל היינו דוקא חד בחד דשני הגורמים שוים. אבל בגורם היתר מרובה מגורם איסור לכ"ע שר' לכתחלה [איברא לטעם הר"ן משום דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא י"ל גם כה"ג אסור דזוז"ג לכתחלה. ועי' מור"ם שיף ריש ביצה דף ד' ע"ב גבי עצים שנשרו וכו'] לפי"ז בפשוט לק"מ:

ועי' במ"ל פ"ז מהל' מעילה ושעה"מ פט"ו ממאס"ו ותשובת נוב"י תניינא חיו"ד סי' מ"ה הקשו בהא דלא אמרה תורה שלח לתקלה גבי ציפורי מצורע וכן ביומא באברי שעיר המשתלח. ולפמ"ש לק"מ דבאסה"נ כי הני לכ"ע אסור לבטל מדאורייתא ועי' בספר המקנה קדושין נ"ו והעלה כן עכ"פ באותן שמצותן בשריפה אין מבטלין אי' מדאורייתא שלא לבטל מצות שריפה. ונ"ל לפמ"ש רש"י בחולין קט"ו ע"ב עיקר מצות שריפה נמי רק משום דאסור בהנאה הוא. א"כ כל אסור בהנאה שוים בדין זה כנ"ל:

ג וע"ד שנתקשית בהבנת קושית הר"ן על הראב"ד ביומא דף פ"ג וז"ל ותמיהני שא"כ מצא תרנגולת נחורה נאכילנה אותו ולא נשחוט לו כיון דאיסור נבילה הוא דמעכב עלי' וכו'. ותמהת עלי' ממ"נ אם יש שהות להמתין עד שישחוט ולא יסתכן ודאי צריך להמתין גם בחול ואין מעכב עלי' אלא השבת. ואם אין שהות להמתין א"כ גם בחול מותר להאכילו נבילות וגם משום ספק פ"נ דוחה שבת וצ"ע את"ד בקצרה:

נ"ל הוצעת דברי הר"ן הכי כלפי סברת הראב"ד דס"ל באם יש שהות לשחוט כמו לנחור בשבת כמו דבחול כה"ג לא היינו מאכילים לו נבילה. ה"נ בשבת אין מאכילים לו נבילה דאיסור שבת העומד עליו ומעכבו שב היתר גמור ר"ל שבת הותרה אצל פ"נ. ולא כהרמב"ם פ"ב משבת ועי' בתשובת הרמ"א סי' ע"ו הקשה הר"ן א"כ הל"ל גם בחול בכה"ג שיש שהות לשחוט ולהמתין מ"מ כיון דנבילה מוכן לאלתר לפנינו נאכיל לו הנחורה כמו דלא חיישינן בשבת להרויח איסור שבת החמורה ביש שהות לזה כמו לזה משום דהאיסור שבת הותר אצל חולה שיש בו סכנה לא מהדרינן כלל אהיתרא. ה"נ בחול אף דאיכא שהות להמתין על השחיטה לא נחוש להרויח איסור נבילה כיון דנבילה מצוי לו מיד והותרה לחולה לא מהדרינן אהיתרא להמתין על השחיטה כיון שהאיסור נבילה העומד ומעכבו שם הוא להיתר. ועי' תשובת הרשב"א סי' תרפ"ט ובב"י א"ח סי' שכ"ח ובב"ח שם ובמג"א ובמחה"ש סק"ט דהרא"ש ס"ל הותרה ולא דחויה ע"ש ועי' תשובה מאהבה חיו"ד בקונטרס התערובת סי' וספר לוית חן פרשת אחרי ובהשמטת סוף ספר תשו' שמש צדקה בשם ספר לוית חן הנ"ל, לחלק דשבת דוקא הותרה בחולה.

ושאר איסורי' רק דחוי'. והשיג עליו דהא שבת חמיר טפי דבסקילה ובמח"כ גם שניהם לא ראו דברי הר"ן ביומא הנ"ל וצ"ע:
נאם אביכם החותם בברכה הדש"ת:
הק' יהודא אסאד:

תשובה קסט

ע"ד שאלתו כששוחטין אצל עכו"ם ומניחים הבשר ברשותו עושים רושם בבשר בחיתוך צורת אותיות. האם מותר לעשות כן ביו"ט משום מלאכת כתיבה או לא:
הנה במג"א סי' ש"מ סק"י כתב וז"ל המסרט על בשרו מצורת כתב פטור וכו' ע"ש. וה"נ ודאי מסרט על בשר בהמה פטור דמ"ש והטעם לפי שאין דרך כתיבה בכך. ואפ"י את"ל פטור אבל אסור לכתחלה היינו על בשר אדם דוקא משא"כ על בשר בהמה שעושה כן לסימן שלא יחליפנו הנכרי שפיר יכול לרשום בחיתוך צורת כתב ושוב יקח מהקצב מאותו מקום החתך שעשה הסימן שם וה"ל רשומו תחילת החתך שחותך וגומר הקצב אחר כך לצורך יום טוב ושרי בלי פקפוק כמו גוף השחיטה דשרי אבל לרשום הבשר כדי להניחו לחול ודאי אסור להכין גם בלא כתב שוב מצאתי בתשוב' שבות יעקב ח"ב סי' כ"ו חא"ח נשאל ע"ז והשיב גם כן להתיר ומייתי ראיה מש"ס ביצה כ"ח ע"א ע"ש וברוך ד' שכוונתי לו ועיי' פמ"ג בא"א סי' ת"ק סק"ט:

תשובה קע

תכלה שנה וקלקלותיה. תחל שנה וברכותיה. מרום מעלה אחת ושבע לראש צדיק מטוב לטוב החיים והשלום. לאוצר בלום נופך ספיר ויהלום. ה"ה כבוד ידיד עליון. וידי"נ הרב הגאון המופלג ומפורסם. סיני ועוקר הרים. החרוץ אמתיי ני'. ע"ה פ"ת קש"ת מו"ה ישעיה ני' נשיא אה"ק הממונה ראש וראשון לכולל פרושים הי"ו ואב"ד באה"ק ירושלים תובב"א: אחד"ש מרחוק לקרוב. באתי ליתן תודע כי נהניתי לאורו אשתקד באגרתו מליאה להאמיר. אמירה נעימה כתיבה יהיבה. אמרות טהורות מזוקקות. הנחמדים מפז יקרות. בענין קושייתי הנודע ע"ד הירושלמי ביצה ל"ו והן אמת מאז הרהרתי תשובה בלבי ע"ד קדשו. ואמרתי לכל זמן ועת כו' מפני הוצאת הדואר. אחרתי עד כה. שכבר בא חכם לביתי ה"ה ידידינו הנאמן השד"ר היקר הרב הצדיק המופלג בתורה וביראה טהורה מוה' אברהם פינסגר ני' מאה"ק: אמרתי להתאחד עמו במכתבו על נייר א' בהוצאה א'. וגם לידי"נ הרב הצדיק וחסיד הגביר מוה' צבי לעהרין ני' כתבתי תשוב' כעת: והנה עד"ת תירוצו דמר הדרת גאונו ני' דשליחותיי עבדינן היינו רק דמחלי המומחים כבודם אבל הדין בלא"ה קיים משום הפקר ב"ד עקרו הדבר תור' כו'. יפה כיון הדר"ג ושפתים

ישק כו' וכן כתב בתשובת הריב"ש סי' רכ"ח ואתמר גם משמי' דרמב"ן כוותיה בחידושי הר"ן לסנהדרין דף ב' ע"ב בספר חמש שיטות כתב כן בהדיא יעו"ש:
אבל מה שתפס פרו"מ הדר"ג ני' לדידי בלא"ה תקשי אגמרן שנים שדנו למה דיניהן דין כיון דב"ד חציף הוא נימא לשנים לא עשאו שלוחים יפסיל הדין משום הדיוטות:
הנה אחרי מח"א מהדרת גאונו יחי' ז"א דבהדיא איתא סנהדרין ג' ע"א מאי איכא בין רבא לר"א כו' לר"א בריה דר"א אית ליה דשמואל הרי דשמואל הוא רק אי מדאורייתא ל"צ שלשה ולא מומחה ולא צריך לדידיה לטעמי דשליחותייהו עבדי ואין מקום קושיא רק למאן דאמר מקיש ריבים לנגעים ובעי' שלשה מומחים מדאורייתא ואני לעצמי ישבתי בזה הא דלפנינו בירושלמי ביצה דף ל"ו איתא דר' אבוה אמר אין דינן דין ביו"ט בהיפוך ממה שכתב הפוסקים בשמו היינו דר' אבהו תלמיד רי"ו דס"ל שלשה מומחין בעינן כמ"ש תוס' סנהדרין דף ב' ע"ב בשמו וביו"ט לא עשאו שלוחים נקטי' כי קושי' והפוסקים פסקו שפיר דינן דין להלכה כן אמרתי. אבל האמת כדברי פרו"מ הנ"ל ואי"ה עוד אאריך בזה. וכעת לקצר אני צריך מפני רוב הטרדות לא יאומן כי יסופר גם הטרדות הדור בעו"ה נאום אוה"נ בלונ"ח המאווה לו כל טוב ודש"ת:
הק' יהודאסאד:

תשובה קעא

אל הארז אשר בלבנון. לפני שמש שמו ינון. מרום עליון אחת. ושבע ברכות לראש צדיק ידיד נפשי ורב חביבי ה"ה הרב הגאון העצום המפורסם חכם חרשים כו' ובנש"ק כקש"ת מוה' שלמה זלמן אולמאן ני' אבדק"ק מאקא בעל המחבר ספר יריעות שלמה וקביי"ד. ביום הזכרון הבע"ל תרכג"ל יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים ארוכים ומתוקים אכיה"ר:
מכ"ק קבלתי בשמחה וגילה כי הודיעני בשורה טובה משלומו ושלום תורתו הק' ובכן יוסיף ד' ימים על ימי מלך שר התורה הדר"ג חביבי ני' עוד ינוב בשבה דשן ורענן ובריא אולם:
וע"ד הקושיא אשר העלה פרו"מ ני' לפני בצ"ע בר"ה דף כ"ח ע"א בהס"ד דר"י סבר מצות ליהנות נתנו ובשופר של עולה יצא כיון דמעל נפק לחולין ולהפוסקים דמוקצה אסור בהנאה א"כ כיון דלכתחלה מדאורייתא לא יתקע ה"ל מוקצה גמור בדיעבד נמי איסורא רכיב עלה ביום טוב כמו בשופר של שלמים ע"כ תד"ק:
הנה בפשוט נ"ל דר"י ס"ל כר"ש דמוקצה מותר. אמנם ז"א דרש"י ביצה דף ל"ג ע"א ד"ה והלכתא כו' וכן תוס' שם ריש עמוד בשם רש"י כתבו דר' יהודא דהתם הי' מתלמידי

דרב ורב ס"ל כר"י דאוסר מוקצה. אבל נ"ל הרי העלו תוס' בביצה ל"א ע"ב אר"ז ביום טוב אמרו דהתירו טלטול מוקצה משום שמחת יום טוב וכ"כ דף כ"ח ע"ב בד"ה גריפת כו' וכ"כ ד' ח' ע"א ד"ה אר"י כו' אליביה דר"י א"ר גופיה יעו"ש וה"נ אם משום אוכל נפש ושמחת יום טוב הוא צורך הדיוט התירו לטלטל מוקצה מכ"ש משום צורך גבוה מצות תקיעת שופר דמותר [וכמ"ש תוס' בפסחים ריש דף פ"ד כה"ג בשם הר"ח לפרש דאתיא בק"ו] אלא דמ"מ עדיין קשה לפמ"ש מרש"א ביצה ל"ג דגם לריצב"א הנ"ל מודה הוא להשתמש במוקצה עצמה הו"ל כעין אכילתו ולא התירו משום אוכל נפש. מ"מ לפמ"ש תוס' ביצה ח' ע"א הנ"ל לחלק בשם הירושלמי שרי אע"ג שהוסק ביום טוב שלא לעקור מצות כסוי ה"נ שלא לעקור מצות תקיעת שופר התירו איסור תשמיש מוקצה כיון שאינו אכילת מוקצה ממש כנ"ל:

ואף דהעמידו דבריהם לדחות מצות תק"ש במשנה ר"ה דף ל"ב אין מעבירין עליו את התחום כו' אין כל השבותים שוים. וגם אין לדמות גזירות חכמים זה לזה כבתוס' ס"פ במה טומנין ותוס' ר"פ כל הבשר ותי"ט סוף עירובין. ועוד גם את"ל משום מוקצה איסורא רכיב עלה גם דיעבד דאסובה"נ הוא. היינו מדרבנן אבל מדאורייתא מיהת יצא ידי חובתו משא"כ בשופר של שלמים דאסובה"נ מדאורייתא גם מדאורייתא לא יצא י"ח קאמר ר' יהודה כנ"ל:

אבל ביותר תמיה לי שכתב הדר"ג נ"י להקשות כנ"ל עפ"י רוב הפוסקים דס"ל מוקצה אסובה"נ. ואני בעניי לא מצאתי לשום פוסק דס"ל הכין ואדרבא ברייתא שלימה היא ובש"ע סי' שכ"ה סי"א דמוקצה מותר בהנאה וכמ"ש בס' תוספת שבת לתמוה על המג"א סק"ט שם. וכבר ביאר יפה בספר מחה"ש בארוכה להגיה במג"א תיבת דאסור וצ"ל דמותר יעו"ש:

(הג"ה מבן המחבר) עי' מג"א סי' תק"ז וסי' תק"ט ס"ק ב' וסי' תק"ד ועי' תוס' ספ"ב דע"ז ותוס' פסחים כ"ו דמוקצה מותר בהנאה. ועי' רשב"א בשבת כ"ה הוכיח מהא דמסיקין בכלים דמוקצה מותר בהנאה. ועי' בפסחים מ"ח עייל עצי מוקצה ומג"א סי' תק"א דמוקצה אסובה"נ ועי' פמ"ג יו"ד שעה"ת ח"ג ספ"ב ורשב"א שבת כ"ט):

ואקצר כעת והנני אוה"נ חותם בברכה מרובה כאות נפה"ט: הק' יהודאסאד:

תשובה קעב

חו"ש וכ"ט לכבוד אהובי בני רחימי. הרב החריף ובקי. בצדקו ימלט אי נקי. גן הדסים. כש"ת מו"ה אהרן שמואל אבן יקרה בק"ק נ"ש נרך יאיר: מכ"ק היקרים קבלתי כולם לנכון. ועתה אשיב לך בד"ת ע"ד שעמדת על קושית בעל תשוב' עבודה"ג בתשוב' צ"צ סי'

ס"ט על דין הרשב"א בטויו"ד סי' ק"ב שתי' הצ"צ והעלה דביצת ס' טריפה שנולדה ביום טוב שפיר מקרי דשיל"מ משום דאיסור נולד חל על איסור טריפה ע"י כולל. והקשית עליו דהרשב"א בתשוב' סי' תרט"ו לשיטתו וכן הר"ן בנדרים ט"ו דס"ל גם באיסור מוסיף אין איסור חל על איסור לפי"ז לרשב"א לטעמיה לא חל איסור נולד על טריפה ולא מקרי דשיל"מ כו':

אהובי בני אגב שיטפך כתבת כן דליתא כן בתשובת רשב"א. וממילא אם אמנם דבריך שהמצאת לתרץ הקו' עפ"י סגנון השואל שם. והיינו דהרשב"א מיירי כה"ג ביצת ס' טריפה שנולדה ביום טוב ואין איסור נולד חל על איסור טריפה ובנתערבה אזדה לה איסור טריפה כיון שאין המתיר עתיד לבא בודאי הדר חל עליו איסור נולד ולא דיינינן ביה דין דשילמ"ת כיון שלא בא האיסור נולד אלא בתערובות וכמ"ש המרדכי גבי גיגית. כו' דבר חכמה וחריף הוא שהמצא' אבל אינו אמת דהא ודאי קיי"ל איסור חע"א ע"י כולל וכמ"ש הצ"צ וראיה נ"ל מש"ס פסחים מ"ז ע"ב דאמרי' אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה ואזהרתי' מל"ת כל מלאכה כו' וקשה איך חל איסור מבשל גיד שאינו ראוי לאכילה ביו"ט על איסור דמשמש באש מוקצה [וא"ז בכלל דיחוי דהגמ' ד' מ"ח שם אין חילוק מלאכות ליו"ט דהא לא משום אין אחע"א קאמר] וע"כ צ"ל ע"י כולל דאיסור מבשל בישול שאינו ראוי גם בכל עצי היתר אסור ביו"ט ח"ל נמי על עצי מוקצה כנ"ל ובזה נ"ל דנדחו תי' הצל"ח שם על תמיהת התוס' בד"ה ועייל עצי מוקצה דלתני נמי נבילה ותי' הצל"ח האי תנא ל"ל כולל עש"ה. וז"א דא"כ גם מבשל גיד למה חייב על יום טוב איך חל על איסור מוקצה, וע"כ בכולל כנ"ל והונח לי עפי"ז ליישב קושית הבלוסר דתמוה לי על התוס' שציינו על ועייל עצי מוקצה כו' טפי הו"ל להקדים תמיהתם תחלה כי משני אפיק הבערה ועייל ג"ה של נבילה הו"ל לתמוה למאן דל"ל הואיל כו' לא מפיק הבערה ומוקצה לאו דאורייתא הוא מ"מ לתני נמי נבילה ולוקה שש ולפמ"ש ניחא התם ל"ק ליה להר"י דשפיר אסיק כתי' הצל"ח האי תנא ל"ל כולל והבערה מלאכה לעצמה וכן בישול מלאכה בפ"ע כפירש"י אבל כי אפיק הבערה דמבעיר חייב בכ"ש מיד בתחלת הבערה ועייל עצי מוקצה ואיסור בישול דיום טוב הרי בא אחר שהרתיח התבשיל עכ"פ בכדי שהיד סולדת בו או כשיתבשל כמאכל בן דרוסאי. ואיסור משתמש בעצי מוקצה הוא מקודם א"כ קשיא איך חל איסור מבשל על איסור מוקצה הקודם בתשמיש באש זו לחייבו ב' ועכ"ל ע"י כולל הקשה תוס' שפיר א"כ לתני ג"כ נבילה ולוקה שש. והניח שפיר בתימא כנ"ל ולא כהצ"ח ודו"ק:

ולפ"ז כמו דהתם חל איסור מבשל על איסור מוקצה בכולל ה"נ הכא אמרינן איפכא חל מוקצה על טריפה בכולל וכמ"ש הצ"צ הנ"ל [גם לתוס' יומא ל"ו ע"ב ליתא תי' הצל"ח דק' מג"ה טריפה]:

אבל באמת תמיה לי על הצ"צ בדינו זה שמחליט דביצת ספק טריפה שנולד ביום טוב תרי איסורי י"ב דאיסור מוקצה ונולד חל איסור טריפה ע"י כולל כו'. והא לדידן קיי"ל לכ"ע מוקצה ונולד רק מדרבנן אסור ואילו ספק טריפה מדאורייתא אסור לרשב"א לטעמיה דכל הספיקות מדאורייתא להחמיר ס"ל א"כ פשיטא מלתא דאין איסור מוקצה ונולד חל על איסור ספק טריפה וכ"ש על ודאי טריפה כמ"ש תוספת ביבמות דף ל"ג ע"ב דס"ל לש"ס דקל על חמור גם ע"י כולל לא חל. ועפי"ז יש מקום נכון לדבריך על הרשב"א לטעמיה דביצת ספק טריפה שנולד ביום טוב ל"ה דשיל"מ כנ"ל. וכבר קדמוך בגוף המצאה זו בספר תשובת מי באר סי' ע' ובסי' ע"ג שם השיג הגאון מהר"מ מינץ על כולל זה שכתב הצ"צ. וגם הפמ"ג בסי' ק"ב במשבצות זהב עש"ה ושאר דברים שהוספת עוד בזה כולם נכונים הם ב"ה: וגם מאי דקשיא ליה להצ"צ שם על דברי עצמו כנ"ל מפהג"מ ריש ביצה דף ג' אי ספק טריפה דבר שא"ל מתירין הוא יתבטל כו' דלמא מיירי בספק טריפה שנולדה ביום טוב דהוא שפיר דשילמ"ת. נראה לי הש"ס ניחא ליה לאוקמי' ברייתא אליביה דכ"ע גם לר"ש וריה"ג דלא ס"ל אחע"א גם בכולל וכן ב"ש ביבמות י"ג ע"ב לית ליה כולל כנ"ל ולקושיא ראשונה שלי הנ"ל על הצ"צ נ"ל ליישב כיון דביצת טריפה מדרשה דבת היענה אתי אין בו מלקות רק איסור עשה וכמ"ש הרמב"ם בפ"ג ממאס"ו ה"ו ובה"ה שם ובתוס' חולין דף ס"ד ע"א וע"ב ד"ה רקמה כו' וכבר ביארתי בתשובה א' דרשב"א בתה"א דנפ"ל ספק מה"ת להחמיר מדאיצטריך קרא קהל יתירה להתיר ספק ממזר היינו דוקא בכל אזהרת לאו דומיא דממזר. אבל בכל איסור עשה מודה הרשב"א דספק מה"ת להקל. א"כ ניחא דברי צ"צ הנ"ל דאיסור מוקצה חל על טריפה ספק גבי ביצה דוקא ולא הוי קל על חמור דמוקצה נמי כעין דאורייתא הוא וכן ביצה של ספק טריפה:

א"נ נ"ל ליישב לאידך גיסא הרי רש"י ריש ביצה ובאספ"ז שם ס"ל במסקנא נמי מוקצה בשבת אסור מדאורייתא כרבה בפסחים מ"ז ע"ב וטעמא נ"ל דאביי דחי' ליה רק מברייתא דלא ממעט מוקצה מקרא ממשקה ישראל ורבה לא חשש לזה מה לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר דודאי שאני כיון דה"ל שעת הכושר שפיר הו' לגבוה ממשקה כו' כמ"ש תוס' שלהי חולין דף ק"מ ומכ"ש מוקצה דיומא הוא דקא גרים דלפני השבת ויו"ט וגם לאחר יום השבת ויו"ט היה מותר גם להדיוט היינו איסור ד"א גרם לו ממשקה

ישראל הוי משא"כ טבל דאיסור גופו גרם לו ר"ל דגופו שלא ה"ל שעה"כ וגם ישאר באיסורו עולם אא"כ יפריש ממנו תו"מ לכן הקשה אביי ועוד על רבה לטעמיה הא אמר אין חילוק מלאכות ליו"ט אבל להדיוט שפיר מוקצה אסור מדאורייתא ובחי' אנשי שם על המרדכי במס' בב"ק פרק הגוזל קמא אות י' העלה דהרמב"ם ע"כ ס"ל נמי מוקצה אסור מדאורייתא ועי' תשו' שמן רוקח סי' י"ד פרט ג' תמה עליו א"כ שפיר חל איסור מוקצה על איסור ספק טריפה כדברי צ"צ הנ"ל:

ומה שהקשית לשאול לדעת היש"ש ביבמות פ"ב דדין דשיל"מ לא בטל היינו אם הוא עתה אסור לכל אדם דוקא א"כ להפוסקים דאיסור דרבנן שרי לספות לקטן בידים הכי מוקצה דרבנן שרי להאכילו לקטן בידים ואיך מתרץ ר"א ביצה דף ד' משום דשיל"מ. הרי אינו אסור עתה לכל אדם. ותרצת אהובי בני שי' לעצמך דר"א לטעמיה ביבמות פ"ב לא ס"ל כמהרש"ל וכמ"ש בתשובת נוב"י תניינא חיו"ד סי' נ"ג ועוד דרב אשי קאי לתרץ הכי אליביה דרי"ו ואיהו לטעמיה ס"ל קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו ולדידי' אסור להאכילו בידים איסור דרבנן. ועוד מוקצה כעין דאורייתא כיון דיש לו עיקר בדאורייתא לכ"ע אסור לספות לקטן בידים. את"ד בקצרה:

הן אמת כל הג' תירוצים שלך נכונים. אבל א"צ לכל זה דהא אדרבא לתי' ר' אשי דשיל"מ גם סדר"ב להחמיר דעד שתאכלנו באיסור כו' ה"נ מה"ט גופא כיון דאית ליה תקנתא להתירא אם ימתין כה"ג דשיל"מ לכ"ע לא ספינן לקטן בידים איסור וכה"ג העלה גם בס' שעה"מ הל' שביתות עשר עש"ה:

ומה שהעלית ספק בדין שמע תק"ש ממי שמודר הנאה ממנו לא יצא י"ח המבואר בש"ע סי' תקפ"ט ס"ז ונסתפקת אם שמע מקצת תקיעה או מקצת הסדר מאדם אחר ומקצתו מזה המודר הנאה ממנו אם יצא י"ח בכה"ג דהו"ל זוז"ג כמו שהגאון בספר דברי ר"ש הק' כה"ג ל"ל יצא י"ח בתקיעה בשופר של שלמים האיכ' זוז"ג השופר והתוקע לתוכו כו':

יפה העלית כי לצאת ידי חובת מצוה אין שייך כלל היתר דזוז"ג דסוף סוף הו"ל מהב"ע. תדע דלולב הגזול פסול משום ה"ט מהב"ע פסול אף ביום טוב שני. אע"ג דשאר ג' מינים הם שלו והמצוה נעשה ע"י ד' מינים שמעכבים זא"ז. ולא אמרי' ה"ל זוז"ג לפי דכולה מצוה בעינן שלא בעבירה וכמו שכתבת. אבל באמת על חקירתך א"צ לזה. דבנדר ובהקדש זו"ז גורם ממש אסור בהו כמו שכתב מהרש"ל בפסחים כ"ז ע"ב והכ"מ פ"ה מנדרים ובמג"א סי' שי"ח אם כן במודר הנאה לא יצא י"ח כלל כנ"ל:

ומה שכתבת על המג"א סי' תקפ"ט מי ששכח אם כיון או לא חזק' כיון. ואמאי האיכא חזקת חיוב דמעיקרא על הגברא והל"ל בודאי לא כיון. נ"ל פשוט דה"ט כיון שמתוך דרך

הלוכו הפסיק הילוכו ועמד הרי גלי דעתיה וניכר שרצונו לכוון כבר איתרע החזקת חיוב כעין שכתב תוספת כתובות כ"ג ד"ה תרווייהו כו' שע"י זריקתו התחיל לגרע החזקה כו' וכ"פ הפ"ח ססי' תקפ"ט שם כוונת הירושלמי וכן פי' בתשובת הלק"ט ח"ב ס' רע"ו עש"ה והארכתי במקומו בזה:

ועוד נ"ל עפ"י דכבר העליתי בחידו' בסוגיא זו דמצ"כ דהא תליא בחקירה אחריתא אי מצות צ"כ למ"ד היינו מדאורייתא או רק מדרבנן ומי ששכח אם כיון או לא כוין. אי מצות צ"כ הוא מדרבנן הא קיי"ל ספק דרבנן להקל לכן אמרינן חזקה כיון א"כ הרי בערובין ל"ו פליגי תנאי ר' יוסי ור"מ באתחזק איסורא אי אמרינן נמי סדר"ב להקל ועי' ש"כ ופ"ח סי' ק"י וחוו"ד שם א"כ שפיר קאמר הירושלמי חזקה כוון. והדברים עתיקים. נאם אביך הנאמן הדש"ת הטרוד:

הק' יהודאסאד:

(הג"ה מבן המחבר) עי' בא"ח סי' ש"כ ובפלתי יו"ד סי' ק"ב ונוב"י מה"ת סי' נ"ד חיו"ד ורשב"א גופי' ס"ל סברת מרדכי עי' ת' רשב"א סי' תרכ"ג שגם יש לומר דהא קוג"מ לר"י קאי וכיון דאיכא סתמא דלית ליה איסור מוסיף עי' פסחים ל"ה ור"י ס"ל בכ"מ הלכה נסתם ולית ליה לר"י אי' מסוף וכולל עי' א"ד יבמות ל"ב:

ע"ד קו' הצ"צ י"ל עוד דנ"מ אם נדר מביצים כשירות ולא מטריפות דבלא"ה אסורים ולכן אם ודאי טריפה נתערבה ודאי בטלה. דאין בזה דשיל"מ דבזה לא נדר אבל בס' טריפה הוה ס"ד דאפשר ע"י שהי' כ"א יום יבורר שהי' כשירה ואז חל הנדר וה"ל דשיל"מ אך כיון דאין המתיר בודאי הר' אפשר שיהיה טריפה ול"ה דשיל"מ ולכן בטל וא"צ התרה על נדרו ואף אי אחר כך נתברר שהי' כשירה כבר נתבטל וכן כ' ג"כ מרן הגאון מאור הגולה מו"ה שלמה קלוגר נ' ראב"ד בעוב"י בראדי במכתבו אלי. וכוונתי לו ב"ה אבל יש לפקפק:

(עי' בט"ז יו"ד סי' ס"ט אשה ששכחה אי מלחה ונקה"כ שם ועי' ת' רשב"א סי' ש"כ ותשוב' שער אפרים סי' י"א ובליקוטי פרדס מרש"י סי' ב' ובמ"ל פ"ד מבכורות ותשובת שבו"י ח"ב סי' ס"ט ות' פ"מ ח"א סי' י"א וכה"ג בא"ח סי' ס"ז ונוב"י קמא חיו"ד סי' נ"ג וסד"ט סי' קצ"ט וצל"ח ברכות דף כ"א:

תשובה קעג

חו"ש וכ"ט לכבוד אהובי תלמידי החביב החריף ושנון ירא ושלם ומושלם מו"ה אליעזר נאדאש נ' וכעת אבדק"ק קאטה:

מכ"ק ונהניתי בדבריך והנני להשיבך על קצת. ע"ד החקירה של הפמ"ג בפתיחתו על הא"ח אי הא דקיי"ל מצות צ"כ דאור' הוא או דרבנן ורמהת עליו מסוגיא דעירובין דף צ"ה ע"ב מוכח בהדיא דמדאורייתא דינא הכי מצות צ"כ דאל"כ מ"ט דנ"ג הא עובר מה"ת על ב"ת דלא להקל על הד"ת אמרו עכ"ד:

הנה כבר עמדו על מדוכה זו כת הקודמים בשו"ת שמש צדקה סי' ק"ט מחלק א"ח דף ל"ג ע"א ודף ל"ו ול"ז חקר בזה הס' דפמ"ג ומייתי עלה מהא דבל תוסיף דערובין צ"ה להוכיח דמצ"כ דאוריי' הוא ואחריו בגדולי מפרשי הש"ס בס' הורה גבר על מסכת הוריות דף ל"ב ובספר שמן רוקח מסכת ברכות דף י"ב כיון גם הוא לראיה זו וגם אני הרביתי חזון בזה בחי' הל"ת בראיות תלמידיות הרבה ובפרטות מצאתי מבואר הדבר ברשב"ם בפסחים דף קי"ד ע"נ שכתב בלשונו מצוה להביא מה"ת כו' ע"ש ובספר החרדים במצות התשובה פ"ד בסוף ספרו כתב וז"ל גדולי עולם פסקו מצ"כ ואם לא כיון כאילו לא עשה ולא יהיה ספק ספיקא דאורייתא לחומרא עכ"ל וכל האחרונים הנ"ל לא ראו דבריהם ואין עתה עת להאריך פה והדברים עתיקים ובחידושי הבאתי ראיות וסתירות לכל צד בעזה"י ועי' תשובת ח"צ סי' א':

ומה שהעלית לתרץ קושית התוס' בערובין ק' לר"י ליתי עשה דמתן דמים ולדחי ל"ת דבל תוסיף עפ"י מ"ש בחי' רשב"א בר"ה דף ט"ז דבכל מצות עשה שאדם מבטל עובר נמי בלאו דלא תגרע א"כ נ"ל לקושית רמב"ן בפרשה יתרו למה עשה דוחה לא תעשה הא לא תעשה חמיר טפי דלוקין עליו נ"ל דה"ט לפי שבמ"ע יש גם ל"ת דבל תגרע אבל במתן דמים דאר"י לא נאמר בל תגרע אלא כשהוא בפ"ע א"כ לא דחי עשה לל"ת כה"ג [וכן העיר בני הב' שי'] ואגב תמהת על הט"א שהקשה שם על הרשב"א לדבריו א"כ למ"ד לאו שא"ב מעשה לוקין עליו בכל מ"ע חייב מלקות והרי בל תגרע הוא לאו שבכללות ואין לוקין עליו את"ד:

הנה בזה צדקת להצדיק דברי הרשב"א מקושי' ט"א כאשר העיר גם בני מ' א"ש נ' י ויפה כוונת בזה להגאון בספר תורת חסד כלל ל"ד ובספרו שו"ת שמן רוקח ח"ש סי' י"ד חיו"ד עש"ה איברא לאו מלתא פסיקא כ"כ הוא דהנה ז"ל שו"ת הלכות קטנות ח"ש שאלה ר"פ רפ"א כל דבר שהוא למצוה ולא לעכב. ולא עשהו אם עובר משום לא תגרע תשובה מההיא דפ"ח דזבחים כשלא נתת עברת על בל תגרע משמע דעבר דהא מתן ארבע למצוה הוא ולא לעכב כדתנן הנתנין על מזבח החיצון שאם נתנו מתנה א' כיפר וה"ה לא יצק ולא בלל והכי איתא בכמה דוכתי מה שעשה עשוי אלא שחיסר מצוה כו' וצ"ע פי' זה אם לוקה הכהן שהקריב מנחה שלא בללה משום לא תגרע ואי

חש חשבינן לא תוסיף ולא תגרע לאו שבכללות כו' עכ"ל הרי נסתפק בזה בעל הלק"ט ולא פי' שיחתו מאי מספק' לי' ונ"ל ברור טעמו משום דבש"ס ר"ה דף כ"ח ע"ב פריך הישן בשמיני בסוכה ילקה משום בל תוסיף כו' ע"כ דכה"ג ל"ה לאו שבכללות עפ"י הכלל שכתב הכ"מ בפי"א מהל' עכו"ם וכמו שהעיר ע"ז הגאון בתורת חסד הנ"ל וגם בס' החינוך פ' ראה מצוה תנ"ד תנ"ה סיים על בל תוסיף וז"ל ועובר ע"ז והוסיף כו' חייב מלקות ועל לאו דלא תגרע סיים וז"ל משרשי המצוה כענין שאמרנו במצוה בל תוסיף הקודמת לה ויתר כל עניניה כמותה עכ"ל הרי השוה אותן בל תוסיף ובל תגרע גם למלקות כמ"ש בכל ענינה הרי פשיטא ליה מלתא דלא הוי לאו שבכללות וצ"ל דזה הוי כמו לא תעשה מלאכה ביו"ט שכולל כל המלאכות ועיין בחינוך מצוה תס"ט גבי לא תאכל כל תועבה וה"נ לא תוסיף ולא תגרע ועיין עוד בחינוך פ' יתרו סי' ל"ד כל הני ל"ה לאו שבכללות ועיין בחידושי רמב"ן במס' מכות פ"ג מתני' קדשי קדשים חוץ לקלעים מזה באופן דמקום יש לקושי' הט"א אמנם אי נקטי' לתרץ קושיתו הכי ליתא תו ליתר דבריך ועכ"פ לדידן דקיי"ל לאו שא"ב מעשה אין לוקין א"כ מה"ט אין לוקין על בל תגרע והקושי' שכתב בשם רמב"ן לא הקשה רמב"ן כן אבל אדרבה בפ' יתרו בפסוק זכור כתב טעם עשה דוחה לל"ת מפני שמ"ע מצד אהבה גדולה יותר מהל"ת שהיא מצד היראה ושמפני זה והי' הנותנת שעונשין על הל"ת ולא על העשה כלל עש"ה אבל קושיא זו הרגישו בה בגמרא יבמות דף ז' ע"א מפרש לברייתא התם הכי ל"ת דכרת מי שמעת דדחי הדר אמר או אינו כו' אטו עשה דוחה את ל"ת לאו ל"ת חמור מיניה ופירש"י שהרי לוקין עליו וקאת' עשה ודחי ליה מה לי חומרא זוטא ומ"ל חומרא רבא כו' ע"ש ובגמרא לא תי' בה טעמא וצ"ל כדברי הרמב"ן הנ"ל שאדרבא הוא הנותנת כנ"ל ולפי הקושיא דלא ה"ל לדחות הל"ת דחמיר מיניה לפי שלוקין עליו פירש רש"י אף שיש עם העשה גם לא תעשה דבל תגרע מכל מקום ז"א ה"ל לדחות ללא תעשה דחמיר מיניה שלוקין עליו כנ"ל דאלו בל תגרע אין לוקין אי משום שא"ב מעשה אי משום לאו שבכללות כנ"ל ועוד עיין בחינוך פ' ראה מצוה תנ"ד בל תוסיף כתב הרמב"ם ז"ל כגון חכם המורה שבשר עוף בחלב אסור מה"ת כו' וכן אם הורה שבשר חיה מותר בחלב עובר משום לא תגרע לפי שזה גורע הוא שכך קבלנו שבשר חיה ובהמה בכלל האיסור ע"כ כו' הרי דגם אם עובר הל"ת עובר נמי על בל תגרע כמו בעובר על מ"ע א"כ הדק"ל אמאי דחי עשה לל"ת דחמיר מיניה וצ"ל כדברי הרמב"ן הנ"ל אבל תירוצך ליתא וממילא גם קושי' תוס' דערובין דף ק' הנ"ל לא זזה ממקומה והנלע"ד לישבה קצת כיון דהא דעשה דוחה לל"ת בכ"מ לא מסבר' חיצונה שמעי' דהא אדרבה ל"ת חמיר מינה כהרגש הגמרא ביבמות

ז' הנ"ל אלא דגלי לן קרא הכי בכלאים בציצית ומילה בצרעת מהתם ילפינן בכ"מ א"כ דומי' דהתם דוקא בעי' מצות עשה גמורה שהי' ממנין התרי"ג מצות ומעכבת משא"כ זריקת דם הקרבן הוא פרט א' מפרטי מצות הקרבן ומתן ד' שנתן במתן א' כיפר ורק למצוה הוא מתן ארבע ולא לעכב כה"ג נקטי' כסברת החיצונה דלא אלים כ"כ מצוה זו דלכתחילה ולא לעיכובא לדחות ל"ת דבל תוסיף דחמיר מינה שכן לוקין עליו וגם הוי קצת כמו אפשר לקיים שניהם כיון שגם אם נתן מתן ד' במתן הא' כיפר וקיים מצות הקרבן לכן לא דחי עשה כזה לל"ת כנ"ל לתרץ ודוק ואקצר:

הכ"ד רבך אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קעה

החיים והשלום יהי' תמים אל ראש אהובי ידי"נ הרב החריף ובקי משנתו נקי. ותיק וחסיד כ"ש מוה' ישעיה בייערן ני'. וכעת אבד"ק פאטאק: גי"ה קבלתי זה ימים עם ברכתו ושמחתי על הרמת קרנו בעזה"י. ואמור רבנן בכפילא לבשריני גם בשורה טובה מאהובי חתני הרב ני' גם ברוך יהיה הנה כי כן יבורך גבר ירא ה' כבוד מעלתו ני' בכפליים כאשר עם לבבו נאמן אמן וכי"ר. והנני להשיב על הערותיו אשר העלה:

א הקשה לפמ"ש התוס' ריש ביצה ג' ע"ב דבספק מוקצה נמי החמירו כדאורייתא א"כ מפהג"מ שם דף י' על ב"ה גבי זו"ז אני נוטל אדב"ה גבי טומאה דס"ל יש ברירה והא טעמא דבדרבנן יש ברירה משום סד"ר להקל הוא א"כ גבי מוקצה מה"ט אין ברירה ונ"ל לתרץ דהא בלא"ה תמוה הרי תוס' דף ד' ע"ב גבי אין מבטלין איסור כו' כתבו דמוקצה אין לו עיקר כלל מדאורייי' א"כ משמע אדרבה גזירת מוקצה קיל טפי משארי דרבנן וכן הקשה הפ"י על התו"י וצ"ע. לכן נ"ל דה"ט דתוס' ישנים כיון דרבה הוי ס"ל בס"ד בפסחים מ"ז מ"ח מוקצה דאו' מהאי קרא דוהכינו כו' א"כ למסקנא נמי דהדר ביה ומוקי לקרא לאיסור הכנה מיו"ט לשבת אבל מוקצה דרבנן הוא: מיהת יש לו אסמכת' מקרא זה דילפי' מיניה דין הכנה ומבואר ברש"י שבת ל"ד ע"א ד"ה בע"ת דכל כה"ג לא אמרינן ביה סד"ר להקל כנ"ל ולפי"ז נ"ל אף דבס"ד מוקצה דאורייי' יליף רבה מהאי קרא גם ביו"ט ס"ל הכי כדמשני הש"ס התם עייל עצי מוקצה ללקות עליו ע"כ ה"ט משום דיו"ט נמי אקרי שבת כפרש"י ריש ביצה דף ב' ובשבועות דף ט"ו ע"ב והרמב"ם פ"ג הי"א מהל' תמידין ומוספים ובפי' המשנה חגיגה י"ח היינו להס"ד דמוקצה דאורייתא הוא וה"נ למסקנא לענין הכנה דאורייתא יו"ט ושבת שווים. אבל מוקצה דרבנן למסקנא אלא דיש לו אסמכתא מקרא זה דוהכינו כו' וקרא והיה ביום הששי והכינו כו' כתיב דוקא מוקצה דשבת החמירו בו בסד"ר מה"ט דנ"ל סמך מקרא. משא"כ מוקצה דיו"ט

דאין לו סמך מקרא דינו כשאר דרבנן וספיקו להקל א"כ תי' התו"י ומהרש"א ניחא כיון דברייתא קתני א' ביצה שנולדה בשבת וא' כו' ביו"ט לכן לא פריך ש"ס על ר"נ הא סדר"ב להקל משום די"ל וספיק' אסור' קאי רק אנולדה בשבת אבל ביו"ט באמת סדר"ב דמוקצה להקל. ולפ"ז פהג"מ דף יו"ד שפיר על ב"ה גבי מוקצה דיו"ט הל"ל יש ברירה וה"ט נמי דתוס' דף ד' ע"ב הנ"ל גבי אין מבטלין עצים שנשרו ביו"ט מוקצה דיו"ט קיל שאין לו עיקר מדאו' כלל ואין כאן סתירה וזה נ"ל כוונת רש"י ביצה דף ע"ב ד"ה אבל מדרבנן וז"ל כגון מוקצה דהכא ותיבת דהכא מיותר. אבל ר"ל כלפי מ"ש רש"י לעיל רבה לטעמיה דמוקצה דאו' ס"ל דף ב' ע"ב א"כ למסקנא נמי עכ"פ יש לו סמך מדאו' ודינו כמו דאורייתא: לכן פי' מוקצה דהכא דייקא ר"ל מוקצה דיו"ט ודאי דרבנן הוא בלא עיקרו דאורייתא וכמ"ש התוס' התם כנ"ל ובהכי מתורץ קושית התוי"ט ריש ביצה אמאי לא נקט במשנה נמי ביצה שנולדה בשבת ולפמ"ש ניחא דכיון דבמתני' בודאי מיירי דלא תני בה וספיקא אסור'. לכן שביק למתני שנולד בשבת משום דגם ספק אסור במוקצה דשבת כנ"ל וה"ט נמי דהשמטת הרמב"ם להא דספיקא אסור' ונדחקו בטעמו ה"ה והלח"מ בפ"א מיו"ט הלכה י"ג י"ח ע"ש ולפמ"ש הנה נכון כיון דפסק כר"נ בשבת מוקצה מותר א"כ ביו"ט לבד ספק מוקצה מותר ס"ל ובריית' רק על שבת קאי כנ"ל ודוק:

ב הקשה מעלתו על הר"ן ר"פ השותפים אי אמרי' בדאורייתא אין ברירה והא נדרים דשיל"מ הוא וסד"ר להחמיר ביה:

הנה בנודר ע"ד רבים ל"ה דשיל"מ ועוד באוסר פרותיו על חבירו לא מקרי דשיל"מ כיון שהנאסר אין יכול לשאול עליו ועיין בלח"מ פ"ה מנדרים לכן הוצרך הר"ן רק לדחות דבדאו' אין ברירה:

ג הקשה לסברת החוו"ד סי' ק"י מחלק בין ספק איסור לספק מצוה להרמב"ם: א"כ מאי מקשה במנחות ה' ע"ב מן הבקר ל"ל ות"כ מק"ו מבע"מ והא שפיר איצטריך לספק טריפה. יפה הקשה ובגליון הס' חוו"ד שלי כתבתי כבר מאז וז"ל וגוף הסברא ק"ל א"כ מ"פ במנחות ה' ע"ב והלא דין הוא כו' והא ס' טריפה מותר להדיוט מדאו' וה"א דיו לבא מה"ד כו' ואצטריך מן הבקר דבעי' כשר ודאי ועיין תוס' חולין דף כ"ב ע"ב דכה"ג שפיר איצטריך קרא על ספיקא ע"כ לשוני מאז ועתה מצאתי בתשו' בית אפרים סי' ב' מחא"ה הביא בשם רבו לתרץ שיטת הרמב"ם כדברי החוו"ד ממש והמחבר ב"א הנ"ל הרגיש עליו בקושיא זו הנ"ל מסוגי' דמנחות ועיין תשו' בית אפרים, חא"ח סי' נ"ו דף ע"ו ע"ד: (הג"ה מבן המחבר) ולי קשה על גוף הסברי חוו"ד דהא חזינן גבי חלב דכתיב לאו ואפ"ה חייב על ס' חלב מדחייב אשם תלוי וכ"כ בשלהי מס' כריתות איכא למ"ד דאפי' על ס'

נבילה חייב אשם תלוי בשלמא לשיטת הכ"מ שכתב דבס' כרת מודה הרמב"ם ניחא דספק לאו ילפי' מהא דס' ממזר אבל ס' כרת ילפי' מאשם תלוי ומה שהקשו על הכ"מ מסוטה דף כ"ח דפה"ג מוהבשר כל טהור כו' הא ס' יאכל כו' ומאי קו' הלא בשר כל טהור כו' דס' אסור שהוא איסור כרת אבל טומא' בשר הוא בלאו. וי"ל כיון דכתיב וכל טהור משמע אפי' טבול יום ואיתא ביבמות וכ"פ הר"מ דט"י שאכל קדשים אינו רק בלאו. שוב מצאתי הסברא וקושית השואל גם בבית אפרים על טריפות הריאה בתשו' הנספחים שם דף מ"ח ושם נכתב בצדו כת"י גם הערתי זו שהערתי והכת"י שמה הוא מהגאון מ' דוד דייטש אב"ד דע"ח זצ"ל. אבל לי עו"ק על סבר' החוו"ד דבמצוה צ"ל ודאי וכן בלאו כו' וק' מגמ' דחולין קט"ו מדאסר לגבוה ש"מ להדיוט מותר כו' וק' הנ"מ הוא בס' כלאים וס' או"ב דאי ממשק' ישראל ה"א כמו דמותר להדיוט ה"ה לגבוה וקמ"ל קרא דלגבוה אסור בספק ודוק וצ"ע):

וכעת נ"ל לתרץ בפשוט דהא גם בלאו ק"ו מבעל מום איכא למילף טריפה לגבוה דאסור מבנין אב מבעל מום אע"ג דמותר להדיוט וה"נ ספק טריפה להרמב"ם אלא דברייתא מנחות ה' אתי' כתנא דס"ל חתיכה א' בעי' וס' דאו' נמי להחמיר מדאורייתא גם להרמב"ם לדידיה איכא נמי ק"ו מבעל מום גם בס' טריפה ולרמב"ם נמי דס"ל להלכה ב' חתיכות בעי' וספק מה"ת להקל. וליכא ק"ו על ספק טריפה מכח ק"ו מיהת בנין אב איכא והלא דין הוא ממה מצינו כו' כנ"ל ולק"מ. אבל לפמ"ש באספ"ז בב"מ ז' דאף דפריש מרוב' מ"מ ספיקא הוא ולא ודאי ובפלתי סי' ס"ג ייחס סברא זו גם לה"ה אליביה דרמב"ם פ"ח ממאס"ו ע"ש לפ"ז ליתא לתי' החוו"ד על הרמב"ם בסברתו הנ"ל דעדיין קשה גם אי הלך אחר אחר הרוב והא אשר יעבור ודאי ולא ספק כתי' והדק"ל איך מוכח רוב מדאו' ונ"ל ואכ"מ נאום אוה"נ הדש"ת וחותם בברכה:

הק' יהודא אסאד:

תשובה קעה

ישאו הרים שלום לזרע בירך יקר הערך שושן פרח. ה"ה כבוד ידי"נ תלמידי הבי"ב החרוץ מופלג בחידודו וליבונו: גמיר וסביר כש"ת מוה' אהרן עהרליך נ"י:

מכ"ק יום אתמול ונהניתי מדבריך כו' וע"ד שעמד מעלתו על מ"ש המג"א סי' ש"ל סק"י דהרמב"ם והמחבר ס"ל כפירוש רש"י בערוכין ז' אפילו בלא נעקר הולד מחללין עליו שבת הא ודאי רש"י פי' כן התם על שמואל לטעמהת דס"ל אין הולכין בפק"נ אחה"ר אבל הרמב"ם והמחבר פסקו הולכין בפ"נ אחר הרוב מהי תיתי לחלל שבת כיון דעפ"י רוב הולד מיית ברישא: יפה הקשה וצריך ישוב רב על סתימת הרמב"ם ומחבר שלא

חילקו וע' תשו' חו"י סי' ל"א העלה דגם רש"י בערוכין ז' ר"ל דוקא בנעקר ולא מייתי שום חולק עליו וצ"ע עליו וגם על המג"א והנלע"ד בזה דגם על רש"י קשיא כיון דבלא נעקר רק מיעוטא דמיעוטא הוא חי הולד מנ"ל לרש"י דאפילו נגד רוב כזה לא אזלי' בתריה בפק"נ ונ"ל רש"י הוכיח כן מהאי שמעתא דערוכין שם חדא מדפריך פשיטא מחתך בבשר הוא ואמאי לא פריך עדיפא מ"ש יושבת על המשבר שכבר נעקר הולד דנקט אפילו לא נעקר הולד נמי מקרעי בטנה דמחתך בבשר הוא אע"כ באמת גם בלא נעקר הולד מיירי שמואל ועוד מדפריך הש"ס ע"ז ומאי קמ"ל דמספיקא מחללין שבתא תנינא מי שנפלה עליו מפולת ספק כו' מפקחין עליו כו' ואמאי לא פריך טפי מאידך מימרא דשמואל גופי' מאי קמ"ל הא אמרה שמואל חדא זימנא ביומא פ"ד ע"ב לא הלכו בפק"נ אחה"ר אע"כ גם בלא נעקר הולד מיירי שמואל הכא דהוי רק מיעוטא דמיעוטא דלא מיית הולד ברישא ולא שמעינן הא מאידך דשמואל ביומא פ"ד הנ"ל דמיירי ברוב' לבד אבל ממתני' דנפלה עליו מפולת כו' פריך שפיר דהאיכא ג' ספיקות והרי שריותא דס"ס בכ"מ מה"ט הוא דהו"ל כמו רוב ב' ספיקות להיתר נגד ספק א' לאיסור', וכמ"ש הפ"י בכ"ד ודעת רשב"א בתשובה סי' ת"א הוא דס"ס עדיפי נמי מרוב. ואת"ל נמי ס"ס לא עדיפי מרוב שלשה ספיקות מיהת ודאי לכ"ע עדיפי מרוב ומוכח א"כ ממתני' דגם עפ"י מיעוטא דמיעוטא הוי פ"נ נמי מחללין שבת עליו וה"נ אף בלא נעקר הולד ומאי קמ"ל שמואל. אבל איפכא קשיא לי לתי' הש"ס דשמואל קמ"ל הכא בולד אע"ג דליכא חזקה דחיותא א"כ צ"ל הא דמהדר הש"ס ביומא פ"ה שם לאוקמי' הא דשמואל התם היכי דמי כו' אי ברוב נכרים כו' ולא מוקמי' ליה בפשוט דשמואל לטעמי' א"ה בפק"נ אחה"ר היינו כדאמר שמואל בערוכין מביאין סכין דרך ר"ה כו' אפילו בלא נעקר הולד דעפ"י רוב הולד מיית ברישא נ"ל משום דלשון א"ה בפ"נ אחה"ר משמע שיש כאן נפש בודאי דה"ל חזק' דחיות' בכה"ג מיירי כנ"ל פשוט וא"כ קשה על שמואל דיומא מאי קמ"ל תנינא מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם אפילו ג' ספיקות מפקחין עליו אע"ג דעדיפי מרוב וכקושית הש"ס בערוכין הנ"ל ועוד מאי קמ"ל שמואל התם הא אמר' שמואל חדא זימנא בערוכין ביושבת על המשבר ואפילו דלא הו"ל חזק' דחיותא וגם לא נעקר הולד דהו"ל רק מיעוטא דמיעוטא פק"נ מחללין עליו שבת וכמתני' דמי שנפלה עליו מפולת כו' וכנ"ל מכ"ש כה"ג דשמואל התם בט' נכרים וישראל א' כו' וצ"ע וגם תימא על הרמב"ם שפסק דלא כשמואל דיומא הנ"ל כמ"ש הר"ן שם וכן גבי תינוק מושלך כו' פסק הרמב"ם בעיר שרובה נכרים אין מפקחין עליו כו' עיין בש"ע אה"ע סי' ד' סל"ד ובא"ח סי' שכ"ט והרי פסק נמי כמתניתין דיומא דגם על ג' ספיקות דעדיפי מרוב מחללין עליו

שבת וצע"ג: לכן נ"ל כיון דרובא דאיתא קמן מפורש בתורה א"ר להטות ומה"ט אפי' ר"מ מודה ביה דל"ח למיעוטא כמ"ש ביבמות קי"ט. משא"כ רובא דלית' קמן מהלממ"ס אתי עי' רש"י חולין י"ב א"כ ממתני' דיומא ע"י ג' ספיקות דינו כמו רוב אבל הוי רק כמו רובא דליתא קמן. וכן אידך דשמואל בערוכין ז' לא נעקר הולד עדיין רובן אין חיים אחר מיתת האם רובא דליתא קמן הוא שמעינן שפי' דבפ"נ א"ה אחה"ר דליתא קמן וקמ"ל שמואל ביומא שם טובא אף ברובא דאיתא קמן נמי כגון ט' נכרים וישראל א' כדמוקי ליה הש"ס התם נמי מחללין עליו שבת א"כ א"ש פסק הרמב"ם דפסק דלא כשמואל דהתם בהא ברובא דאית' קמן שפיר אזלי' בתריה גם בפק"נ וכן בתינוק מושלך כו' אם רוב נכרים כו' אין מפקחין עליו כו' דרובא דאית' קמן הוא אבל ברובא דליתא קמן פסק כמתני' דג' ספיקות כו' וגם כאידך דשמואל דערוכין בלא נעקר הולד אין הולכין אחה"ר ומחללין עליו שבת וא"ש דברי המג"א וסתימת הרמב"ם והמחבר ועיין רמב"ם פט"ו מהנ' א"ב ופ"ב מהל' שבת הכ"א ובמרכבת המשנה ואין עת להאריך יותר והיה זה שלום וברכה. חזק ואמץ ביראת ה' ובתורתו תמיד והיה לאיש גבור חיל וה' ישלח עזרך. נאם הדש"ת הק' יהודאסאד:

(הג"ה מבן המחבר) עיין במרדכי סוף חולין ופמ"ג בשעה"ת דעל ביטול ברוב גם ר"מ מודה ובאמת לכאורה קשה על ר"י דס"ל מב"מ לא בטיל וכי לית ליה א"ר להטות. ונ"ל למ"ש תוס' בב"ק כ' דבסנהדרין המיעוט כמאן דלית' וביאר הג"פ והתומי' כוונתם דבכל רוב ומיעוט המיעוט הוא בעולם כמו הרוב ואף דאזלי' ב"ר מ"מ לא נסתלק המיעוט מהמציאות לאפוקי בדיינים לדעת הרוב אין מקום כלל להמיעוט כי הם כטועים וכמאן דלית' ואין המיעוט במציאות כלל כיון דהמיעוט א"י להורות כדעתם כו' ע"ש וא"ש ומתו' גם קו' תוס' בכורות על ר"מ דחייש למיעוט מא"ר להטות דשאני סנהדרין דכמאן דליתא כלל לאפוקי בשאר דוכת' נהי דיש רוב גם מיעוט הוא בעולם וע"י הרוב אינו מסולק המיעוט וא"ש גם קו' המרדכי נימא קבוע בסנהדרין עיין פ"ח סימן ק"י סי"ג ול"ק דשם ל"ש קבוע דהמיעוט אין לו מציאות כלל ודוק. עוד נ"ל על קושייתו וכי לית ליה לר"י דאזלי' ב"ר במב"מ דקרא א"ר להטות נאמר ג"כ במב"מ ונ"ל בסנהדרין אין אנו דנין טל גופים על הדיינים רק על דבריהם היוצא מפיהם וכמ"ש המרדכי וזהו מקרי שפיר אינו מינו כיון דדעתם וסברתם אינו שוות ודו"ק ולק"מ שוב מצאתי לעיין בזה בתשו' בית אפרים הנספחים על טריפות הריאה לבסוף דף מ"ב ועי' יד שאול סי' רע"ב ותשו' בשמים ראש סי' ב' ועיין תשובת ח"ס חא"ח סי' קמ"ח וחאה"ע סי' קס"א וסימן מ"א וקושייתי הנ"ל מצאתי בת' בש"ר הנ"ל:

תשובה קעו

חו"ש וכ"ט ורב ברכות לראש צדיק אהובי בני יקירי הרב המאוה"ג מופלג ומפורסם ובקי נפלא כש"ת מוה' אהרן שמואל ני' אבד"ק קאטה ע"ז הרבנית תי':

מכ"ק קבלתי ויפה עשית שהודעתני משטותו של הידוע שעבר עליו רוח קנאה ורבו ותלמידו שקיבל דבריו ויפה עשית שהודעת לו מתשובתי כי הוראתך בקדושה הוא ב"ה. גם שמחתני אהובי בני שאל תלך לריב עמו כי מה לתבן את הבר והאמת עד לעצמו ואם חכם או ת"ח הוא יתחרט ויודה לך על האמת אבל אל תחוש לו ולדבריו כלל וכלל ודע כי על כל אלה יביאהו כו': וע"ד תורה בסוגיא דיומא פ"ה העלית קושי' אם רוב נכרים למאי נ"מ כו' לימא נ"מ לחומרא לשמואל לטעמיה דס"ל רוב הוא בגדר ספק כמ"ש הפלתי סי' ס"ג כסברת אס"ז בב"מ ז' וה"נ לדידי' אין הולכין בב"נ אחה"ר להקל כמ"ש בתשו' ח"ס יו"ד ססי' י"ט ובתשובה חסד לאברהם יו"ד סי' י"ב ולפ"ז נ"מ שלא להאכילו אמה"ח שבטלו ברוב דלנכרי ל"מ הביטול ואסור ליה משום אמה"ח כו' את"ד בקצרה ונ"ל דלק"מ דא"כ מ"ש רוב נכרים כו' מע"מ נמי לא ספינן לי' וכמ"ש רש"י הכי איפכ' על דלא אמרי' רוב ישראל ישראל לענין שלא להאכילו נבילה כו'. ועוד נ"ל דביארתי כבר בתשובה א' מכמה שנים דאמה"ח שנתבטל ברוב אף דלב"נ ל"מ הביטול היינו להתירו אבל עכ"פ ספק איסור בלבד הוא כל כזית שאכל מהתערובות ואפילו דספק זה אסור מדאורייי לב"נ אבל לכ"ע לית ביה לפני עור כו': (עיין פמ"ג סי' ס"ב ובשעה"ת ונוב"י מה"ת חא"ע סימן מ"ב. ותשו' ח"ס חיו"ד סי' ע' ותשובת יד אלי' סי' מ"ה אי אזלי' בב"נ ב"ר ובאמת תמיה לי על כל הגאונים שחקרו בזה ולא הזכירו כלל שכבר עמדו ע"ז הראשונים הרשב"א בת"ה בית ג' שער ו' והר"ן בע"ז דף ל"ה דבגוי ל"א ב"ר ולא בתר נתינת טעם שמא יפרצו בדבר ע"ש וצל"ע ועיין בס' מלהר"ע ובתשו' ח"סל"א חיו"ד סי' י"ג):

א"כ א"ז נ"מ דגם ברוב עכו"ם מותר להאכילו תערובת אמה"ח שנתבטל ומכ"ש לדעת תשו' אמונות שמואל כיון דלנותן היתר הוא ליכא לפני עור עיין פמ"ג סי' ס"ב:

עוד הקשית מפה"ג הא נמי פשיטא קבוע הוא כו' לשיטת הר"ן הובא בש"ך סי' ק"י סקי"ד דקבוע למפרע לא אמרי' א"כ י"ל דמיירי שלא נודע מקודם נפילת הגל שהיה שם ישראל רק שסברו שכולם גוים ואח"כ נודע שהיה שם ישראל א' והוי קבוע למפרע וצ"ע ותרצת לעצמך עפ"ז דפלוגת' זו דרא"ש ור"ן תלי' באידך פלוגתא הרא"ש לטעמי' ס"ל בגדר ספק הוא וחידוש הוא דספק זה שרי א"כ קבוע לאו חידוש הוא ואמרי' גם קבוע למפרע והר"ן ס"ל רוב הוא ודאי ולא ספק וה"ל קבוע חידוש שחדשה תורה ול"א קבוע

למפרע ואל"ב אלא חידושו והפלתי סי' ס"ג תלי' ליה בהא דשמואל ס"ל דרוב בגדר ספק הוא א"כ אשמואל לטעמיה פהג"ש עכ"ד דפח"ח והקו' והתי' נכונים: ונ"ל עפי"ז מדויק יפה לשון הש"ס דסיים בקושי' הא נמי פשיטא דה"ל קבוע וכל קבוע כמע"מ דמי תיבות וכל הוא למותר אבל לדבריך ניחא דלאתויי' אתי' גם קבוע למפרע לשמואל לטעמי' וכל קבוע דייק' כמע"מ דמי:

ולע"ד נ"ל לתרץ קושיתך עפמ"ש אני בחידושי סוגי' דקבוע והוכחתי כן בראיות דפלוגת' הר"ן והרא"ש בקבוע למפרע היינו רק מדרבנן ס"ל להרא"ש וסיעתי' אמרינן גם קבוע למפרע להחמיר אבל מדאו' לכ"ע ל"א קבוע למפרע משום דא"ל בו אלא חידושו ולפ"ז בכה"ג שלא נודע שהיה ישראל א' ביניהם דה"ל קבוע למפרע אחר שנפל הגל ומדרבנן הוא'. אבל מה"ת באמת הלך אחה"ר ורבנן לא להקל עד"ת אמרו לחלל שבת עליו לפקוח הגל משום קבוע וליכא לאוקמי' דשמואל כה"ג והעליתי אי קבוע למפרע אמרי' י"ל רק לחומרא מדרבנן ולא לקולא דמה"ת לכ"ע אל"ב אלא חידושו ורבנן גזרו גם למפרע אטו קבוע ממש ודוקא בקבוע דאורייתא אבל קבוע דרבנן ה"ל גזלג"ז לכ"ע ל"א קבוע למפרע:

עוד הקשית אהובי בני להפמ"ג סי' ק"י דנגד ס"ס ל"א קבוע מפה"ג פשיטא ה"ל קבוע האיכא ס"ס שמא נכרי מן הרוב הוא ושמא מת וצ"ל משום חזקת חי לא מקרי ספק א"כ להב"ש באה"ע סימן י"ז סקפ"ד דאדם שלא ראינו ואין מכירין אותו אין לו חזקת חי לפי שאינה מבוררת כמ"ש נוב"י קמאי סי' ל"א ומ"ט בתק"עג:

(עיין תשובת מהרי"ט ח"א סימן ל"ז ותשו' חו"י סי' ר"א ותשו' יד אלי' סי' מ"ד ועיין סברי כיו"ב בתוס' בב"מ דף קט"ו. ובש"כ ח"מ סימן מ"ו ס"ט וברמב"ם פ"ד מקידוש החודש ה"ב עפ"י הבנת ריב"ש בכוונת רמב"ם פי"א הל' עדות וכ"מ בפי"א מהל' מאס"ו הובא בב"י יו"ד סימן קי"ט ובש"ע ס"ב ורשב"א כתובות י"ט):

ומפ' א"כ הש"ס על שמואל מתינוק שנמצא כו' הא י"ל התם ה"ט דמסייע להרוב ישראל עוד ס' שמא מת וה"ל ס"ס ול"ל חזקת חי דהתם כיון דאין מכירין אותו אין לו חזקת חי כנ"ל עכת"ד בקצרה:

ונ"ל דל"ק דהב"ש על אדם שלא ראינו ואין מכירין אותו בחייו ל"ל עליו חזקת חי קאמר אבל תינוק שנמצא מושלך כו' רק אין מכירין אותו אם ישראל הוא או נכרי אבל הא ודאי מכירין אותו שראינוהו בחייו המוצאים ושוב כשנפל עליו מפולת שפיר י"ל חזקת חי וליכ' ס"ס דומי' להחיותו וליוחסין דאמר רב עליו קאי גם שמואל לפקוח עליו הגל שראינוהו חי קודם נפילת הגל ופבג"מ שפיר והנני חותם בברכה מרובה כנפשך הטהורה ונפש אביך אוה"נ המצפה להרמת קרנך:

הק' יהודא אסאד:

תשובה קעז

יתרומם ממשלתו ותתרבה שלוותו ותרמיני' שעתי'. לידי"נ חביבי ה"ה הרב הגאון הגדול סועו"ה החכם השלם המפורסם ערוגת הבושם בנש"ק מוה' אברהם אולמאן נ"י האבד"ק ל"ב יע"א:

גי"ה קבלתי לנכון. וע"ד הקושי' אשר פרו"מ העלה בכחו הגדול השאגת אריה דאכילה ביוה"כ גם שלא כדה"נ חייב עליו ועפי"ז הוקשה לו אמאי לא חל יוה"כ על איסור נבילה הא ה"ל איסור מוסיף: ותמה מעלתו לדידיה דכה"ג מקרי נמי איסור מוסיף תקשי' בלא"ה גם אי מותר ביוה"כ שלא כדה"נ הא מ"מ ביטול איסור נבילה ברוב הא היתר ג"כ אסור לאכלו ביוה"כ א"כ ה"ל מוסיף על איסור נבילה דבטל הוא ברוב היתר ואזדה לה איסור נבילה ומשום יוה"כ אסור ונתוסף איסור א"כ על החתיכה כמו בנסרחה הנבילה או עירב בו דבר מר. ה"נ ע"י ביטול ברוב היתר דמ"ש וצ"ע אתד"ק:

ונ"ל דלק"מ בפשוט עפ"י סוגי' ברייתא ביומא דף ע"ד ע"ב תניא אידך תענו וכו' אביא פיגול ונותר שהן בכרת וכו' טבל שהוא במיתה וכו' אביא את הנבילה שהוא בלאו ולא אביא את החולין וכו' ולכאורה תמוה טובא לס"ד זו דהיתרא לא אסרה לאוכלה ביוה"כ א"כ ליכא כולל ומהי תיתי ה"א דאיסורין לבד אסרה תורה והא בכל זמן אסירי ואין איסור יוה"כ חל על איסור:

אמנם להשאגת אריה ניחא דה"ל איסור מוסוף דאיסורי מאכלות אסרתן תורה לאכלן ביוה"כ אף שלא כדה"נ וחל נמי האיסור כדה"נ אבל מידי דהיתרא אפילו כדה"נ ה"א דמותר והיינו דוקא שלא כדה"נ מדלא כתיב אכילה אלא תענו וכו' אסרה תורה ביוה"כ וה"ל שפיר איסור מוסיף על חתיכה עצמה של איסור פיגול ונותר וכו' ונבילה וכו' דהא כולל על חתיכת היתר ליכא להס"ד דחתיכות דברים המותרים הרי מותרים גם ביוה"כ: ותו גם להאמת דגלי קרא תענו ועניתם ריבה גם חתיכת היתר תו ה"ל יוה"כ על חתיכות איסור כולל נמי ועי"ז ודאי לא פקע מיניה ג"כ שם איסור מוסיף אחתיכת עצמה ע"י שאסור ביוה"כ גם שלא כדה"נ דלא כתיב אכילה אפילו אי חתיכת היתר הי' מותרים באכילה כמו להס"ד הנ"ל אבל אם איסור נתבטל ברוב היתר הוא כשאר דבר המותר מעיקרא ולהס"ד אי לאו רבוי' דקרא חתיכת היתר היה מותר באכילה ביוה"כ ע"כ הה"ד נמי חתיכת איסור שנתבטלה ברוב היה מותר לאכלה ביוה"כ דהיינו נמי חתיכת היתר ולהאמת דחתיכת נבילה שנתבטלה ברוב דליכא איסור נבילה ואסורה באכילה ביוה"כ היינו לפי דגלי קרא רבוי' תענו ועניתם דגם חולין וכל חתיכות היתר אסור לאכלן וא"כ

אי יוה"כ אינו אסור שלא כדה"נ ודאי ליכא איסור מוסיף אחתיכה עצמה לפי שאסורה גם ע"י ביטול ברוב דזה שאסורה ע"י ביטול ברוב נמי ה"ט לפי שריבה קרא כל דברים המותרים כמי והה"ד נמי חתיכות איסור שנעשה היתר ע"י ביטול ואי לאו דחתיכת היתר אסורים ביוה"כ גם חתיכת איסור שנתבטל היה מותר וכולל בלבד מקרי יוה"כ על נבילה אבל שלא כדה"נ אסרה תורה ביוה"כ מדלא כתיב ביה אכילה אפילו אם כל חתיכת היתר היו מותרים גם ביוה"כ מ"מ דברים האסורים היו אסורים ביוה"כ גם שלא כדה"נ היינו איסור מוסיף אחתיכה עצמה כנ"ל:

ועפי"ז הונח לי סוגי' ברייתא הנ"ל עדיפא דהגאון מהר"מ חביב בספרו תוספת יוה"כ הקשה שם על הברייתא הנ"ל וז"ל קשה טובא דמהיכא תיתי שיאכל פיגול ונותר דאצטריך קרא להזהירו ותו קשה מנ"ל דועניתם ריבה שלא יאכל חולין ותרומה וקדשים וכו' עש"ה ועוד יותר הנני מוסיף להפליא מאי ס"ד כלל דלא אסרה תורה ביוה"כ אלא דברים האסורים וכי אם ימלא אדם כריסו בדברים המותרים כזה יקרא עינוי נפש אתמההא אמנם לפמ"ש ניחא דגם להס"ד שפיר ידעינן דגם דברים המותרים אסורים לאכילה ביוה"כ דהא בעינן עינוי נפש אבל כיון דע"כ גם דברים האסורים אסרה תורה דבר שחייבים עליו במקום אחד פיגול ונותר וכו' ונבילה דומי' דמלאכה. וכיון דאין איסור חל על איסור למאן דל"ל כולל ע"כ דה"ל איסור מוסיף דיוה"כ גם שלא כדה"נ אסור ומשום דלא כתיב ביה אכילה אלא תענו כנ"ל א"כ ה"פ הברייתא אביא פיגול ונותר שהן בכרת וכו' ונבילה שהיא בלאו וכו' ר"ל היינו אם נאמר הא דלא כתיב אכילה כדי לאסור גם שלא כדה"נ מרבינן מדכתיב תענו היינו דברים האסורים לבד וה"ל יוה"כ איסור מוסיף אחתיכה עצמה אבל דברים המותרים מותרים שלא כדה"נ גם ביוה"כ כמו בכ"מ ת"ל תענו ועניתם ריבה ר"ל בהיפוך מפשוט כיון דמלשון עינוי מרבינן גם שלא כדה"נ ותו ממילא ליכא מוסיף וקאי תענו רק אדברים המותרים לבד תרומה חולין וקדשים אבל דברים האסורים אין איסור יוה"כ חל על איסור נבילה דגם יוה"כ אינו אסור שלא כדה"נ כנ"ל ומתורצים כל הקושיות הנ"ל והדברים ברורים בס"ד:

והנה עיקר סברתם וכוונתם הנ"ל היא לחלק בין אם האיסור מוסיף על החתיכה היא בפ"ע גם בלא סיבת האיסור כולל כגון שלא כדרך הנאתו ביוה"כ דאפילו אם החתיכות היתר היו מותרין לאוכלם ביוה"כ כהס"ד ביומא דפ"ח הנ"ל מ"מ דברים האסורים היו אסורים אף שלא כדה"נ דהא לא כתיב ביה אכילה שפיר איקרי איסור מוסיף דאיסור זה שלא כדה"נ לא נצמח ע"י הכולל שאסרה התורה דברים המותרים ג"כ ובין אם האיסור מוסיף הוא נצמח רק בסיבת האיסור כולל כגון נבילה שנתבטלה ברוב היתר היה מותר

ביוה"כ להס"ד הנ"ל דה"ל נמי היתר כה"ג לא מקרי איסור מוסיף ומוסיף זה נדון רק כא כאיסור כולל כיון דלולי האיסור כולל גם מוסיף ליכא וחילוק זה היא נכון בסברא לענ"ד [וזהו כעין חילוק הרמב"ם בפי' המשנה בכריתות י"ד בנקודה הנפלאה לחלק בין אסה"נ דקדשים לאסה"נ דבב"ח] ואם ימצא כת"ר סתירה לחילוק זה יודיעני בטובו ואודה על האמת כי זה האהוב אצלינו עד מאד:

נאם ידי"נ אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

(הג"ה מבן המחבר) לי נ"ל לתרץ קושי' הגאון הנ"ל ולחלק דמוסיף הוא דוקא אם השני נתוסף עליו בעוד האיסור ראשון קיים משא"כ בביטול ברוב הרי פקע ממנה איסור הראשון לא מקרי מוסיף וסברא נכונה הוא לע"ד שוב נזכרתי שהוא דעת הרמב"ם בפ"ד משבועות דין י' גבי שבועה שלא אוכל היום, וחזר ונשבע על הככר שלא יאכלנה ואכלה א"ח אלא אחת אמנם הראב"ד השיג וס"ל אפילו כבר פקע מיני' איסור ראשון בשעה חלות השני הו"ל מוסיף וכולל וביאר בארוכה בשעה"מ פרק י"ז מאיסורי ביאה והעלה סברת הרמב"ם הנ"ל בצ"ע מסוגי' דף כ"ג שבא על אחותו אלמנה ע"ש א"כ לא עלתה ארוכה תירוצי בזה לקושית הגאון אם לא כמ"ש אאמ"ו הגאון זצ"ל. ולסברתי הנ"ל מתורץ ג"כ קו' הגאון בעל שאג"א דיוה"כ אנבילה הוי איסור מוסיף דאסור אפי' שלכד"ה כידוע ולק"מ לענ"ד דאיך אפשר לומר מ' דאתוסיף עלה שלכד"ה חייל עליו איסור יוה"כ כדה"נ ז"א דהא אז כשאמרי' המיגו דחייב איוה"כ גם שלכד"ה אזי שוב אין כאן איסור נבילה כיון דנבילה מותר כדה"נ כנ"ל:

תשובה קעח

לכבוד הרב המופלג הגדול בתורה וביראה טהורה ויושב באהלה של תורה וחכמה מפוארה כש"ת מוה':

מכ"ק השגתי זה יומיים וראיתי פלפולו הנחמד וראוי למ"ש יהי ד' אלקיו עמו והנני לרצונו להעתיק לו מחידושי בענין זה וזה לשוני שלהי מסכת יומא תנא תנא קמיה דר' נחמן הרואה קרי ביוה"כ עונותיו מחולין לו והתניא עונותיו סדורין מאי סדורין סדורין לימחל והנה במס' ברכות נ"ז איתא הכי על המקיז דם בחלום וז"ל הגאון בס' צל"ח שמעתי מזקני אבי אמי הגאון החסיד מוה' אלעזר זצ"ל שאמר בשם זקינו הגאון מאיר עיני הגולה מוה' העשיל זצלה"ה פירוש הדבר דכשהם סדורים ודאי הם למחול כי מעביר ראשון דרכו של הקב"ה שעון הראשון הבא לתת בכף מאזנים הקב"ה מעבירו ושומטו ואינו מניחו בכף מאזנים וממילא כשהוא מחצה על מחצה כיון שחסר הראשון יכריעו הזכיות ועי' במס' ר"ה דף י"ז ע"א בתוס' בד"ה מעביר ראשון וכו' ואמר רבא

ועון עצמו אינו נמחק דאלו איכא רובא עונות מיחשב בהדייהו ומעתה לפ"ז אם האדם צדיק שרובו זכיות או אפילו בינוני הרי עונותיו המונחים בכף מאזנים מונחים כסדרן רק שעון הראשון נחסר לגמרי ולא עלה בכף והתחילו להניח בכף מעון השני והלאה על סדר שני ועליו הג' וכו' ואם הם נשארים כסדר ודאי אינו מהני שרובם עונות שאם היו מהני שרובם עונות א"כ הי' לבסוף מניחים גם עון הראשון להכף. והיה הראשון מונח על האחרון והוא היפוך המדה. משא"כ כשנשארו כסדר מכלל שלא נתוסף הראשון וא"כ בודאי הם למחול וזהו הפי' סדורים הן למחול אלו הם דברי זקן זקינו הגאון זצ"ל ושפתים ישק ובזה אמרתי פירוש דברי המדרש תנחומא הובא בילקוט ר"פ נצבים הפוך רשעים ואינם כל זמן שהקב"ה מהפך במעשיהם של רשעים אין להם תקומה דהיינו שמהפך במעשיהם שעון הראשון הניחו בכף מאזנים אחרון א"כ מכלל דרובן עונות אין להם תקומה משא"כ כשאינו מהפך אז הוא מכריע כף זכות עכ"ל הצל"ח: והתם פירש"י עונותיו מחולין לו לפי שהעונות קרוין אדומים שנא' אם יאדימו כתולע וכו' וסימן הוא שפורשין ממנו עכ"ל ר"ל ע"י הקזת דם והכא י"ל הטעם לפי שההנהו אותו והשביעוהו בלובן היינו ראי' הקרי סימן הוא על מחילת עונות שנאמר כשלג ילבינו כנ"ל:

תנא דרי"ש הרואה קרי ביוה"כ ידאג כל השנה כולה ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן העולם הבא ארנב"י תדע שכל העולם כולו רעב והוא שבע כי אתא ר' דימי אמר מפיש חיי סגי ומסגי והרי"ף והרא"ש גרסי בהיפוך הני תרי תנאי דברייתא קמייתא דעונותיו סדורים לו למחול הא תנא דרי"ש ובתרייתא דידאג כל השנה וכו' הא תני תנא קמיה דרנב"י וטעמייהו נ"ל משום דאבתרייתו דידאג וכו' עלה ארנב"י תדע וכו' והוא שבע הכי משמע דהאי ברייתא תני תנא קמיה דרנב"י לכן הוא אמר עלה תדע אבל לענ"ד נראה העיקר כגירסת הש"ס לפנינו קמייתא דעונותיו מחולין לו תני תנא קמיה דרנב"י והך בתרייתא דידאג כל השנה תנא דבי רי"ש שכן בברכות דף נ"ז הנ"ל נמי בהמקיז דם בחלום הכי איתא תני תנא קמיה דרנב"י וכו' סדורים הם למחול משמע דהאי תנא תני נמי האי דהכא קמיה דרנב"י בחדא מחתא ומחד קרא יליף תרווייהו כנ"ל כשלג ילבינ"ו ואם יאדימו כתולע דגם בראיי' אוד"ם גם בראיי' לוב"ן עונותיו סדורים למחול והא דרנב"י אמר תדע על אידך ברייתא דידאג וכו' נ"ל דהא בלא"ה המשך הסוגיא תמוה כי אתא ר' דימי מפיש חיי וכו' משמע דפליג על תנא דרי"ש וכבר העיר בזה בס' רצוף אהבה מהר"י אלגאזי על לשון רש"י הכא שכך הסימן וכו' והעלה באמת ר' דימי חולק על תנא דבי ר' ישמעאל דבמלתא דדרשא מצי פליגי אתנאי ע"ש ובש"ס חגיגה יו"ד ע"א עש"ה לכן לענ"ד עדיפא נ"ל דהאי תנא תני קמיה דרנב"י הני תרתי ברייתות חדא הרואה

קרי ביה"כ עונותיו מחולין וכו' סדורים לימחל. וחדא הא דתנא דבי רי"ש הרואה קרי וכו' ידאג וכו' ור"ל דהני תרי תנאי ע"כ פליגי אהדדי דודאי אם השביעוהו בראי' לובן לרמוז לו מחילת עונותיו אינו צריך לדאוג וכו' והשיב לו רנב"י לתנא דתני קמיה תדע דהעיקר כבתרייתא תנא דבי רי"ש שכל העולם רעב וכו' כי אתא רב דימי אמר בהיפוך העיקר כקמיית' עונותיו מחולין וכפרש"י לעיל וז"ל סי' טוב הוא זה יראה זרע ויאריך ימים וכן פירש"י על ר' דימי וכו' סגי ומסגי וכו' שכך הסימן יראה זרע וכו' וכתב האלגאזי הנ"ל דלשון זה אינו מדוקדק דלא הל"ל אלא וסימן לדבר כמ"ש תוס' ורמז לדבר יראה וכו' אבל לשון שכך הסימן נראה כאילו חולק על אחר ואומר לו את סברת דהסימן כך אינו כן אלא שכך הוא הסימן וכו' ולפמ"ש הנה נכון בפשט כלפי דפי' רש"י מיד בטעמא דהאי ברייתא קמייתא עונותיו מחולין סימן טוב הוא זה מהאי קרא יראה זרע וכו' לכן בדר' דימי שס"ל העיקר כהאי תנא ומוסיף עליה מפיש חיי וכו' פי' רש"י שפיר לא זו שלא ידאג וכו' כי עונותיו מחולין אלא גם זו מפיש חיי סגי ומסגי בבנים וב"ב שכך הסימן דייקא ר"ל הסימן הנ"ל יראה זרע וכו' כנ"ל:

שוב ראיתי בלשון הר"ן שכתב וז"ל עונותיו מחולין דסימן טוב הוא כדאמרינן לקמן וכו' סגי ומסגי וכו' שכך הסימן יראה זרע וכו' הרי בהדיא פי' מיד כדאמרינן לקמן וברא"ש הגירסא סגי ומסגי בטיבותא דכתיב יראה זרע יאריך ימים נראה דכך היה גרסתו בגמרא וא"ש פי' רש"י כנ"ל: ואת"ל ר' דימי קאי אדסמיך ליה אברייתא דידאג כל השנה וכו' נ"ל לפרש כוונתו והוסיף על התנא במ"ש אם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן עולם הבא עוד זאת גם עוה"ז מובטח מפיש חיי סגי ומסגי בטיבות"א גירס' הריי"ף והרא"ש שכך הסימן דכתיב יראה זרע וכו' ר"ל כאז"ל אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא וה"פ קרא כדכתיב יראה זרע יארי"ך ימים מפיש חי"י סגי בעולם הזה ומסגי בטיבותא וטוב לך לעולם הבא היינו סיפא דקרא וחפץ ד' בידו יצלח כנ"ל ועוד עדיפא נ"ל טעמא על הבטחה זו בן עוה"ב ומפיש חי' וכו' דלעיל דף פ"ו ע"ב אר"ש בר נחמני אר"י גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם שנאמר ובשוב רשע וכו' יחיה ועוד שם תניא היה רמ"א גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו שנאמר ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו מהם לא נאמר אלא ממנו וכו' ופירש"י מליתם הוא יחיה על כל מה שעשה אף על העבירות עכ"ל. ולפי"ז מובן אחר שידאג כל השנה ואם עלתה לו בודאי עשה תשובה כהוגן ומעש"ט יש בידו לכן מובטח לו שמפיש חיי גדולה תשובה שמארכת שנותיו סגי ומסגי ר"ל לענ"ד שאם כבר הוא זקן מפיש חיי סגי ומסגי לחיים ארוכים יותר ויותר ע"ד דאמרינן בגיטין כ"ח בהגיע לגבורות

לא חיישי' למיתה כיון דאיפלג איפלג. וגם מובטח לו שהוא בן עולם הבא כיון שע"י תשובתו כל העולם זוכין בשבילו מחילת עונם ה"ל זוכה ומזכה את הרבים תלוי בו זכות הרבים ואפשר לפי זה דה"פ מפיש חיי סגי לדידי' ומסגי גם לאחרים רבים בטיבותא כנ"ל. ועפי"ז נ"ל לפרש הדרן עלך יוה"כ וסליקא לך מסכת יומא דבריש מכילתין תנן שבעת ימים קודם יוה"כ ושבע' ימים קודם שריפת הפרה מפרישין הכה"ג וכו' מנה"מ דאמר קרא כאשר עשה ביום הזה צוה ד' לעשות לכפר לעשות אלו מעשה פרה לכפר אלו מעש' יוה"כ ופריך הגמרא ואימא כפרה דקרבנות פי' רש"י כגון קרבנות דכתיב בהן בכמה מקומות וכפר עליו הכהן דנבעי פרישה ומשני מי ידעינן הי כהן מיתרמי פירש רש"י, והלא ע"י פייס היו עובדין ומקשים העולם הלא אמרינן לקמן במשנה דף כ"ו ע"ב בד"א דבעי פייס בק"צ אבל בקרבן יחיד אם רצה להקריב בלא פייס מקריב וא"כ מאי משני הגמרא מי ידעינן הי כהן מתרמי דע"י פייס היו עובדין וקושית הגמרא אזלא לרש"י מקרבנות יחיד ואם לא היה פייס ותמוה ותירץ בספר אור יקרות ולוית חן פ' חקת כוונת רש"י כגון קרבנות יחיד לרבותא פירש כן דאפילו עליהם מקשה הש"ס דכהן המקריבם לבעי' פרישה וכ"ש אקרבנות ציבור דכתיב בהו נמי וכפר ודאי מקשי דנבעי פרישה א"כ כיון דמתרץ לא ידעי' הי כהן דמתרמי נמצא ק"צ דכתיב כפרה בהו א"צ פרישה שבעה. ק"ו לקרבנות יחיד דא"צ פרישה שבעה. ועי' בתוספת ישנים שם ולענ"ד נ"ל לתרץ עוד דלאו כל יחידים שוים דודאי כהן משיח או כה"ג ונשיא ה"ל כמו מלך דינו כרבים ובעי' פייס על קרבנם משום כבודם והוא בכלל קה"צ וקאי קושית הש"ס גם עליהם ומתרץ שפיר מי ידעינן הי מתרמי הא בעי' פייס. וממילא גם בשאר יחידים אף דלא בעי פייס בקרבנותיהם א"צ פרישת שבעה להכהן ועי' במרדכי מסכת יומא מביא בשם מדרש שובה ישראל ז"ל יתברך שמו וזכרו שהוא מחבב את ישראל ותיקן להם עשי"ת שאפילו יחיד העושה תשובה בהם מקבלים תשובתו כתשובת ציבור וכו' ע"ש וכ"ה בגמרא יבמות כ"ה ע"א מי כד"א בכל קראינו אליו וכתיב דרשו ד' בהמצאו הא ביחיד הא בציבור ויחיד אימת בעשי"ת. ולעיל דף פ"ו הנ"ל בהדא אמר ר"מ גדולה תשובה שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו שנאמר וכו' א"כ מה"ט דין היחיד כרבים נחשב וא"כ יפורש הכי הדרן עלך יוה"כ תמצא דף פ"ו מעלת התשובה דגם יחיד כרבים וציבור יחשב לפי שמזכה את הרבים וגם סליקא לה מסכת יומא מפיש חיי סגי ומסגי ע"כ הפי' ומסגי גם לאחרים רבים משמע מדהל"ל סגי וסגי וממילא וסליקא לה לעילא לראש מסכת יומא דדוקא לכה"ג ביוה"כ מפרישין ולא לקרבנות יחיד משום דבעינן בהו ג"כ פייס בבעל תשובה בעשרת ימי תשובה מיהת:

גם י"ל דבר"פ יוה"כ פריך הגמרא יוה"כ אסור באכילה וכו' אסור ענוש כרת הוא ומשני לא נצרכה אלא לח"ש בין לרי"ו לר"ל וצריך להבין ח"ש שייך באכילה ושתיה וגם בסיכה ורחיצה אפילו אצבעו קטנה וכן נעילת הסנדל אפילו שאינו של עור ממש כגון קב הקיטע דלית ביה כתיתין דף ע"ח ע"ב אבל בתשמיש המיטה מאי ח"ש שייך ביה ונ"ל הרואה קרי שלא במתכוין השביעוהו בהנאת תשמיש היינו דוגמת חצי שיעור ובזה מובן הא דידאג כל השנה כולה שמא לא קבלו תעניתו הא תינח עד הראוי' קרי אבל מן אז עד סוף היום אם ידאג ע"ז וישוב אל ד' בתשובה גמורה צריך הוא שיאמין בטח דיוה"כ מכפר עם התשובה ויוה"כ בסופו מכפר ולמה ידאג כל השנה כולה אבל כיון דקיי"ל בכריתות דף ח"י ע"ב ובמ"ל הל' תשובה דיוה"כ אינו מכפר על ח"ש ולכן כיון דהשביעוהו ביו"ה בח"ש הנאת כל הגוף שאין יוה"כ מכפר עלי' רמזו לו לכן ידאג וכו' א"כ ממילא מובן כוונת הדרן עלך יוה"כ ור"ל ריש פרקין אסור לר"ש אתי וסליקא לה מסכת יומא כהוגן כנ"ל:

וז"ל ספר הון עשיר יומא מתחיל בשי"ן ומסיים בלמ"ד הרי ש"ל נעלך מעל רגלך דיוה"כ אסור בנעילת הסנדל וזה רומז לשלילות כחות הגוף כמ"ש חז"ל ודבר צריכה ליוה"כ כדי להדמות למה"ש עכ"ל ולענ"ד מובן בזה לשון פדר"א שמביא הרא"ש סי' כ"ד ראה סמאל שלא מצא חטא בישראל ביוה"כ ואמר רבון העולם יש לך עם אחד כמה"ש מה מה"ש יחיפי רגל אף ישראל יחיפי רגל ביוה"כ וכו' ותמוה איך שייך במה"ש לשון יחיפי רגל מנעלים שהם חוץ לגוף האדם אבל הכוונה הוא כמו שהנעל הוא מלבוש על הרגל כן הגוף החומר הוא מלביש לנשמה ומה"ש הם מופשטים מחומר כי שכלים נבדלים המה היינו יחיפי רגל כך ישראל ביוה"כ יחיפי רגל הם מופשטים מגשמיות כחות הגוף כנ"ל: כוונתו לנעוץ סופה בתחלתה מס' יומא המשנה ולענ"ד נעוץ סופה בתחלתה גם הגמרא עם המשנה תחלת המסכת שבע' ימים קודם יוה"כ וכו' ומתקינין לו כהן אחר וכו' שמא יארע בו פסול וכו' תני תקנת' לטומאת קרי ביוה"כ שלא יבא לידו וסוף המס' נמי מייתי הש"ס תקנה לקרי תנא דברי"ש הרואה קרי ביוה"כ ידאג כל וכו' ואם עלתה לו שנה וכו': והא גופא נ"ל טעמא רבא בזה עפ"י מ"ש ר"ע לתלמידיו בפ' אין דורשין כשהגיעו לאבני שייש טהור וכו' ואם כי מאמר זה עמוק עמוק. מיהת אנן השתא נקטינן מיניה מיהת דמקום יש בראש למעלה נקרא בשם זה אבני שייש. ולענ"ד נראה לי כי אבני שייש טהור. הוא חכמה ובינה ריעים אהובים זיווגא דלא מתפרדין לעולמים וכן אבנ"י תמן א"ב תמן בינ"ה ושניהם יחד בזיווגא תמיד שיי"ש טהור נקרא כי הג' מוחין ג"ר הכתר נעלם נקרא בשם אי"ן מאין יבוא עזרי החכמה מאי"ן תמצא היא י"ש מאי"ן כמ"ש

להנחיל אוהבי י"ש ועתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות נמצא החכמה י"ש ובינה ש"י ושניה"ם יחד ביזווגא שיי"ש והנה אבנ"י שיי"ש ט"הור בר"ת אש"ט עולה גימטריא ש"י ויומא קא גרם יוה"כ הוא תשובה עלאה מידת בינה בו הקב"ה מטה"ר את ישראל ומה"ט פתח התנא מס' זו יומא ש"בעת י"מים וכו' לטהרתו של כה"ג בר"ת ש"י וחתם בסוף המסכת בתיבת י"ש"ראל הקב"ה מטהר את י"ש"ראל תחלת התיבה אחרונה "י"ש ונעץ סופו בתחלתו רומז "ש"י "י"ש כי יוה"כ הוא אבנ"י ש"יי"ש טהור ובו שבו בנים לגבולם הניצוצי קדושה שיצאו חוץ ע"י טיפות הזרע שנמשך מן המוח בראיי' ק"רי עולה בגמי' "ש"י לכן פתח גם כן התנא מס' זו באותיו' "ש"י וגם בתיקין ק"רי וגם סיים המס' באותיות "י"ש ש"בעת "ימים וכו' מטהר את י"שראל וגם בתיקון ק"רי הקב"ה מ"טהר את ישראל באבני ש"יי"ש ט"הור ר"ל בג"ר ש"יי"ש עולות בגימ' כ"תר חכמה בינה. ויען עוד עפ"י שם הויה במילוי ס"ג הוא בבינה היא מלך חפץ בחיים עוה"ב וכן ח' פרקים במסכת זו יומא ז' פרקים הם שבעת ימי"ם עליונים ממטה למעלה עוה"ז קודם יוה"כ הוא קודם פרק ח' הוא פרק יוה"כ עו"ה קרינן ליה אין בו לא אכילה ושתית וכו' מקום ח' בגדי כהונה ולכן סיים רבינו הקדוש המס' בשמנה ה"קדוש ב"רוך ה"וא מ"טהר א"ת י"שראל בר"ת גמטריא ס"ג הוא מלך חפץ בחיים וכן סיים גם כן הגמרא כי אתא ר' דימי אמר מפיש חי"י ס"גי ו"מסגי עולה בגימ' ג' פעמים ס"ג כי מידת בינה יוה"כ מפיש ח"יי ס"גי ו"מסגי והרא"ש גרס מפיש חיי סגי ומסגי בטיבותא דכתיב יראה ז"רע י"אריך י"מים הר"ת עולה ל"ז כמספר המילוי דשם ס"ג וטעמא דר' דימי בזה נ"ל לפי שהזרע נמשך ממוח הוא מקום הנשמה חיות האדם לכן ראי' הקרי רומז לטוב לו כל הימים לרבות מפיש חי"י ס"גי ו"מסגי ולפמ"ש הגאון המקובל בספר הון עשיר הכ' הנ"ל בפתח דברינו שרמז רבינו הקדוש בלשון המשנה לנעוץ סופה בתחלתה באותיות ש"ל נ"ל בסגנון זה גופא גם ר' אשי מסדר הש"ס כיון לזה מסיים המסכת בגמרא מפיש ח"יי ס"גי ו"מסגי ש"ין ג' יודין עולה ש"ל נעלך מעל רגלך וגירסת הרי"ף והרא"ש הוא מפיש חיי סגי ומסגי בטיבותא נ"ל הכוונה דרש"י פירש ז"ל סגי ומסגי בבנים ובני בנים שרך הסימן וכו' כוונתו ע"כ מכפל הלשון סגי ומסגי ר"ל בנים ובני בנים דורי דורות ולענ"ד נראה לי דבפ' בראשית כתיב פרו ורבו ותרגום אונקלוס פושו וסגו ופירש רש"י וז"ל פרו לשון פרי כלומר עשו פירות ורבו אם לא אמר אלא פרו היה אחד מוליד אחד ולא יותר ובא ורבו שאחד מוליד הרבה הרמב"ן פירש וז"ל גזר בהם הברכה ואמר בהם שיפרו וירבו כלומר שיעשו פירות רבים שיוציא האחד רבים כמותו וכו' עש"ה א"כ הכא נמי כמו פושו א' מוליד א' וסגי א' מוליד רבים היינו בבני ה"נ בחיי מפיש חיי לחיות

בכפל סגי עוד רבות בשנים ומסגי ע"כ בבנים ובני בנים קאמר אבל כלפי מאז"ל ב"ני ח"יי ו"מזוני לאו בזכותא תליא אלא במזלא לכן אמר ר' דימי אם עלתה לו שנה אין ראיה מזה שצדיק גמור הוא שיהיה מובטח שהוא בן העולם הבא כיון ד"בני ח"יי ו"מזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא אם כן י"ל אם עלתה לו שנה סימן טוב היא מפי"ש ח"יי וגם סגי ב"בני ו"מסגי ב"טיבותא דייקא היינו מ"זוני:

עוד נ"ל בכוונת גירסת הרי"ף והרא"ש הנ"ל עפמ"ש במסכת שבת דף ק"ה ע"ב בפ' כל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע ארי"ו ימים האריכו שנים לא האריכו ופריך אלא מעתה למען ירבו ימיכם וכו' ימים ולא שנים ומשני ברכה שאני וה"נ כי אתא ר' דימי אמר הרואה קרי ביוה"כ סימן טוב הוא מפיש חיי סגי ומסגי שכך הסימן יראה זרע וכו' ושלא תקשה לך הא קרא לא משמע הכי יראה זרע אבל זרע זרעו מניין דסגי ומסגי בבנים ובני בנים וכן יאריך ימים משמע ולא שנים ומנין דמפיש חיי סגי וכו' לכן סיים המימרא לתרץ זאת מפיש חיי סגי ומסגי בטיבותא דייקא ר"ל ברכה שאני פי' הקרא לסימן טוב הוא יראה זרע יאריך ימים מפיש חיי סגי ומסגי בטיבותא וכדי לסיים המס' בדבר טוב כנ"ל:

הק' יהודאסאד:

תשובה קעט

חייא אריכא. ושלום וברכה. ברבי והמשכה. לכבוד אהובי י"נ הרב החרוץ ובקי גדול ונגדל בשם טוב צדיק ונשגב שמו מו"ה ישעי' בייערן נ'. וכעת הוא ההמאוה"ג אבדק"ק פאטאק:

גי"ה קבלתי וראיתי הד"ת אשר העיר פרו"מ נ' להקשות על הירושלמי רפ"ג דיומא עי' בתוי"ט שם הרואה אומר ברקאי דאמר עד א' נאמן משום מלתא דעבידא לאגלוי הוא והוקשה למעלתו ות"ל משום חזקת לילה עשוי להשתנות דעתיד לפסוק ע"כ ומקרי כבידו וע"א נאמן וכו' וכמ"ש תוס' קידושין ס"ד ע"ב מה"ט נאמן לומר בני זה בן י"ג שנה ובפ"י שם אתד"ק דפח"ח: ולענ"ד הא דעשוי להשתנות לא הוי חזקה לאו מלתא פסיקא היא דהרז"ה ורמב"ן רפ"ב דכתובות פליגי בחזקת פנוי' אי הוי חזק' או לא מה"ט דעשוי' להשתנות ויראה בפי' רש"י ותוס' קדושין ע"ט גבי קדשה אבי' בדרך דפליגי בהא מלתא רב ושמואל והארכתי במקום אחר ובתשוב' שאלה בזה ויעיי' בספר שערי תורה ח"ב כלל כ"ה פרק ג' דף צ"ב צ"ג מזה. וא"כ ודאי ניחא טפי להירושלמי למנקט טעמא רויחא אליביה דכ"ע:

ועוד נ"ל משום טעמא דבידו נאמן נגד חזקה היינו דוקא עד א' גדול ולא קטן כמ"ש הרמ"א ביו"ד סי' קכ"ז קטן אין לו דין עד אחד להיות נאמן באיסורים וכן העלה הגאון בספר שערי תורה ח"ב דף קס"ב בראיות נכונות יע"ש. אבל במלתא דעבידא לאגלויי מבואר ברמב"ם פ"ד מיבום הלכה ל"א דאפילו קטן נאמן גבי אשתמודעינהו דאחוא דמיתנא הוא ועי' שערי תורה ח"ב דף קס"א ע"ב וכן פסק התב"ש ביו"ד סי' א' סעיף ל"ה לפי"ז מתורץ הרואה אומר ברקאי הרואה משמע מי שיהיה אפילו קטן שפיר קאמר הירושלמי ע"כ ה"ט משום מלתא דעבידא לאגלויי כנ"ל. ואין עת להאריך יותר והנני אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

(הג"ה מבן המחבר) עי' בפמ"ג בא"ח של"א כ' דיש לאשה חזקת מעוברת כו' וי"ל ביה"ש נולד וסברא זו נזכר בש"ך יו"ד רס"ו ס"ט ב' סמ"ך עי' ת' ח"ס חא"ח סי' פ' השיג אדרבא נימ' הרי ילוד לפנינו ע"ש וגם בל"ז חזקת מעובר' ל"ה חזק' טוב' כיון דממילא ובודאי יפסוק ההריון כמ"ש רמב"ן בחזקת פנוי' דאין עומדת להיות פנוי' תמיד עי' נוב"י מ"ק סי' וסי' נ"ו וסי' ס"ט וגם כיון דמתה כבר מלאו ימיה ללדת ליכא חזקה וכמ"ש בקידושין דף ע"ט ביומא דמשלם שית ליכא חזק' נערות ובגרו' ובאמת צ"ע ע"ד הפמ"ג מירושלמי פ"ב דר"ה וירושלמי פ"ג דיומא דאית' אם אמר א' פלוני נולד בשבת מלין אותו על פיו ואי אמרינן דיש לאשה חזק' מעוברת איך ע"א נאמן נגד החזק' ונ"ל די"ל דירושלמי מיירי בקטן שנולד בסוף יום של ע"ש ולא ידעינן אי עדיין באותו זמן יום היה או אם בשעה שנולד הקטן הי' כבר אחר צה"כ ואותו איש העיד שנולד בשבת היינו שנולד אחר צה"כ בליל שבת דבה"ג החזק' מעוברת דאמו אינו נגד העד ומלין שפיר על פיו:

ענ"ל לפמ"ש הפמ"ג עצמו בא"ח בפתיחה כוללת סדר הנהגה או"ה ג' אות י"ז דהיכא דהדבר תלוי בזמן נאמן ע"א גם נגד החזקה וה"נ דידענו דע"כ הפסוק ההריון וסופו לילד והדבר תלוי בזמן. והוא גם כן כס' נוב"י סי' ס"ט דהוא ל"ה נגד החזק' כאן רק הוא כמברר ונ"ל ראיה לחזק סברת הפמ"ג ממתני' דשבת פר"א דמילה קטן נימול לח' לט' לי' וכו' כדרכו לח' ביה"ש לט' וכו' וקשה למה נקט מציאת ימים אלו בנולד בה"ש דמציאות זה לא לכ"ע הוא דלר' יוסי דס"ל ביה"ש הוא רק בהרף עין ל"ש שיהיה נימול לט' וי' הל"ל לתנא למינקט טפי סתם ספק נולד כשהוא יום ודאי או הוא כבר לילה ממש אבל לסברת פמ"ג א"ש דבה"ג א"א לנקוט גוונא זו ליו"ד כגון שנולד בע"ש ולא ידעי' אי הוא יום ודאי או אי הוא אחר צה"כ בה"ג שפיר נימול בט' בשבת מ' דיש לאשה חזק' מעוברת ואמרינן בודאי נולד כשהיה אחר צה"כ אבל השתא דנקט גוונא נולד ביה"ש תו ל"ש לומר דאוקמ' אחזק' מעוברת דהא עתה אין. אנו דנין באיזה זמן היה הלידה דהא ידעי'

בבירור הזמן שנולד בו רק על אותו זמן שנולד בו יש לנו ספק אי הי' יום או לילה וע"ז אין מועיל החזקה להכריע:

ובס' שלום ירושלים תמה על הפמ"ג האיכא חזק' יום ונוקי היום אחזקת וכו' ולענ"ד דלק"מ דיום עשוי בודאי להשתנות ול"ש חזקת יום עי' ר"ן פ"ד דסוכה ושעה"מ פכ"ד משבת ומג"א תר"ח וכמ"ש מהרי"ט סי' י"א דחזק' דתליא בזמן העשוי להתבטל ל"ה חזקה ומהי"ת כאן להחזיק היום למפרע עי' ת' ח"צ סי' ג' ופ"י בק"א לקידושין. אבל לכאורה י"ל ראיה לדברי השל"י הנ"ל מדברי מג"א סי' שמ"ב דכ' לחלק בביה"ש בין לאפוקי ולעיולי משמע דאיכא חזקת יום אמנם צל"ע על סברת של"י דאיכא חזקת יום מגמ' דשבת פ' ב"מ העושה מלאכה ביה"ש חייב חטאת מנ"פ ר"ל דהי' עושה מלאכה כל ביה"ש של ע"ש וחזר ועשה מלאכה כל ביה"ש של שבת ע"ש ואי אמרי' די"ל אוקים היום על חזקתו ואמרינן אותו זמן יום הי' עדיין א"כ אמאי חייב הא על ביה"ש של ע"ש לא עשה איסור כלל דאוקי היום על חזקתו ואמרי' אותו זמן יום הי' והי' חול ועוד איפכא עשה למה צ"ל שעשה מלאכה בב' ביה"ש ואז חייב חטאת מנ"פ הא אפילו אם לא עשה מלאכה בביה"ש של ע"ש רק עשה מלאכה בביה"ש של שבת גם כן ראוי להיות חייב חטאת דאיכ"ל אוקי יום על חזקתו ועדיין שבת הי' באותו זמן וצע"ג:

תשובה קפ

לכבוד ידי"נ ורב חביבי ה"ה הרב הגדול החרוץ המופלג ירא שלם כש"ת מו' אבר ני' בק"ק א"ש יע"א:

במאי דבדק לן מר ידידי שיחיה בשלשה קושיות חמורות ראויות לחכם לב כמותו והן הנה קושיא א' על תוס' שבועות דף י"ד שתמהו להמקשה אליביה דר' דע"כ מודה הוא בכרת דיומא א"כ אך למה לי ותמה מעלתו דרבא לטעמיה ס"ל כרי"ו דח"ש אסור מה"ת ואין בו כרת ואתי אך חלק לח"ש אף דלחד תי' בכריתות דף ח"י אין יוה"כ מכפר על שום ח"ש דלמא סבר רבא כאידך תי' הש"ס שם עכ"ל מעל' בקצרה:

ולענ"ד נ"ל כיון דח"ש נפ"ל מקרא מכל חלב ואם אית' למה לי כל חלב ות"ל מאך חלק וגם לסברא דחזי' לאצטרופי מה"ט גופא דאסור יהיה יוה"כ מכפר עליו נמי משום דחזי' לאצטרופי ועל שיעור שלם מכפר ה"נ לח"ש דידיה וסוגי' דכריתות נ"ל בהא פליגי שני התי' שם בעיקר טעמא דאיסור ח"ש אי מסברא הנ"ל דחזי' לאצטרופי ע"כ מה"ט מכפר נמי יוה"כ ועוד אי ס"ל לרבא יוה"כ מכפר לח"ש אף באיסור חייבי מיתות ב"ד כגון אופה ח"ש בשבת עיין שבת דף ע"ד א"כ מ"ש דעל ח"ש דיוה"כ גופיה שהוא רק איסור כרת דלא ליכפר עליו והא ק"ו הוא:

ועוד נ"ל קושי' מעיקרא לית' דהא מה דנפק מאך רצה ברייתא בתחילה למילף ליה במה מצינו מחטאת ואשם וכו' רק דאיכ' פרכא מה לחטאת וכו' ת"ל אך וכו' וא"כ ל"ל דאתי אך לח"ש דזה ליכא למילף מחטאת ואשם דודאי מכפרין על ח"ש רק דאין חטאת וגם עולה מכפר כמ"ש יומא ל"ו אבל לתי' תוס' א"ש דמבעט בקרבנות נמי אין מכפרין כמ"ש הרמב"ם בפ"ג משגגות הלכה יו"ד:

ועוד נ"ל היותר נכון כיון דברייתא דאך חלק נקט נמי יו יו"הכ מכפר על שבים וכו' ע"כ ל"ל בח"ש מיירי דאין לזה לכפרת יוה"כ דעשה תשובה אינו זז עד שמוחלים לו כמו בחייבי עשה וע"כ מיירי ברייתא בשיעור שלם דכרת איכא ומכפר יוה"כ אשבים ולא אשאין שבים דשבים מיהא בעי' לכפרת יוה"כ נמי כנ"ל:

ועל ארבעה לו אשיבנו בזה עפמ"ש תוס' במסכת נזיר דף ס"א ע"ב בד"ה ואימא וכו' ואין סברא דליתי מיעוטא למעוטי דבר שאינו אלא ה"ל ממ"ס עש"ה וכן פירש רש"י התם ומוכח כן בגמרא א"כ ה"נ עיקר איסור ח"ש מדאורייתא הוא לרי"ו בכלל כל השיעורים הלעמ"ס ועי' במ"ל פ"א מחמץ בשם הרא"ש ול"ל מיעוט אתי ע"ז:

קושיא ב' לתוספת שבועות י"ג שם דיוה"כ בלא שעיר אינו מכפר עד אורת' א"כ מאי פריך הש"ש במס' כריתות דף ח"י אכל ושתה בהעלם אחת וכו' ודלמא מיירי הברייתא שם בכריתות לאחר שעיר את"ד בקצרה:

הנה מעל' נקט בלשונו דברייתא הוא ובאמת משנתינו היא זו ביומא דפ"א וא"כ י"ל מכח רישא דומיא דסיפא פריך הש"ס דסיפא תני אכל ושתה ועשה מלאכה וכו' דמיירי אף קודם שעיר אמנם שינוי' דחוק' לא משנינא ליה לכן נ"ל לתרץ ברווחא יותר דדוקא כפרה גמורה מסקי התוס' דלא מכפר עד אורתא דומיא דשעיר דמכפר מיד כפרה גמורה אבל במקום אשם תלוי שפיר קאי שהוא רק להגן עליו מיסורים כדאיתא בכריתות דף כ"ה גם יוה"כ בלא שעיר תולה עליו מיד להגן מיסורים ולשנא דברייתא בכריתות שם הכי משמע מי שבא לידו ספק עבירה ביוה"כ ואפילו עם חשיכה פטור שכל היום מכפר וכו' אפילו עם חשיכה משמע וכבר קודם חשיכה ולאחר שעיר פטור מיד כנ"ל. נאם ידי"נ הק' יהודא אסאד:

תשובה קפא

שובע שמחות ורב ברכות לראש צדיק ה"ה כבוד ידי"נ הרב החריף וחרוץ בתורה וביראה הנגיד כש"ת מוה' שמואל עהרענפעלד ני' תושב ק"ק פ"ב יע"א וכעת הוא הרב המאוה"ג ני' אבד"ק סיקס יע"א:

מכ"ק קבלתי בעיוה"כ ונהניתי מטוב טעמו ונעימי נאומיו והקושיא אשר העלה מעלתו ברוחב בינתו לשיטת הרמב"ם סוף הל' כלאים דלא הותר כלאים דבגדי כהונה באבנט דכהן הדיוט שלא בשעת עבודה איך יפרנס סוגיא דיומא דף כ"ד ע"ב בין לר"נ בין לר"ש איך ס"ד להפיס בבגדי קדש והא ה"ל כלאים שלא בשעת עבודה:

יפה כיון מעלתו בזה וכבר קדמו הגאון בתשו' שאגת אריה סוף סי' כ"ט ולא תירץ כלום ע"ש אבל מעלתו ני' כבר הערה לתרץ הרמב"ם לטעמיה דכל ספק ס"ל מדאו' להקל ושמא יבא הגורל עליו א"כ לובש ולצורך עבודה הוא ושהייתו עד אחר הפיוס ה"ל שוא"ת ועפ"י תי' זה מובן טעמו דר"נ דחייש לבעלי זרועות דחמסי ועבדי ושמא חמסי ועבדי ומודה הרמב"ם דמה"ת להחמיר כה"ג ואיכא איסורא משום כלאים כנ"ל לפי תירוץ מעלתו: אמנם מאי דפשיטא ליה לפרו"מ ני' דפיוס אינו מענין עבודה אלא תקנתא דרבנן ועפי"ז הקשה קושיותיו וגם השאגת אריה ע"כ כוונתו כך איברא לדידי חזי לי דהא מלתא אשכחן דפליגי ביה בס' שלום ירושלים רפ"ג דיומא מייתי בשם ספר לשון ערומים שכתב דפייסות כולם רק מדרבנן הם. ושהרב בס' יד דוד השיג עליו עפ"י סוגית הש"ס ריש יומא מפי' רש"י מוכח דס"ל מה"ת הן ר"ל הלממ"ס ושלום ירושלים שם העלה דיש מהן דרבנן ויש מהן דאו' יעוש"ה א"כ משמעות הרמב"ם רפ"ד מתמידין ומוספים נראה דס"ל הפייסות כולן הלממ"ס ר"ל מדלא כתב שהם תקנת חכמים א"כ הפייס גופי' הוא ענין עבודה כיון שהוא דאו' ובעידן עבודה מקרי ולכן שרי ביה כלאים דבגדי כהונה כנ"ל לתרץ על הרמב"ם לטעמי' קושי' הנ"ל ולפ"ז יש לי מקום עיון על המג"א ססי' שכ"ב דמייתי ראיה מהא דמפייסין ביוה"כ מי שוחט מי זורק וכו' ה"נ מטילין גורל בשבת על קדיש מי יאמר או מי יעלה לתורה ולפמ"ש הרמב"ם דס"ל מפיסין ביוה"כ אותו ס"ל הפייסות הלממ"ס הן ושייכות לעבודת היום אין מזה ראיה על אמירת קדיש ועלי' לתורה וצ"ע:

והגאון בס' נתיב חיים תמה על המג"א בראי' זו איפכא דמייתי מג"א דהא הרבה פוסקים ס"ל מפייסין ביוה"כ וז"ל ולא ידעתי למה לא מביא ראיה מכל שבתות השנה ראיה מלחם הפנים שחלקו בשבת בלא גורל לפי שאסור לפי שהלממ"ס הן הפייסות ושייכים לעבודת היום כנ"ל א"כ אין מזה ראיה על אמירת קדיש ועליה לתורה כי קושי' אבל מהפסה דיוה"כ שפיר מביא ראיה כיון דפליגי הפוסקים ודעת בעל המאור וסייעתו דבטלו הפייסות ביוה"כ אפושי פלוגת' לרחוקה לא משוינן דיפלגו בהלממ"ס והרמב"ם הא ס"ל בהלממ"ס לא מצינו פלוגת' ודאי הפייסות ביוה"כ לאותן הפוסקים רק מדרבנן היו וכחילוק שלום ירושלים הנ"ל א"כ א"ש ראית המג"א כנ"ל ודו"ק:

אבל מ"מ תמוה דרמב"ן בס' המלחמות ביאר ד' הפייסות ביוה"כ היו רק על תה"ד ועל דישון הפנימי ומנורה ומי שיזכה למחתה בקטרת שעל מזבח הזהב ולהעלות אברים דאמש של שבת לרי"ש וכו' אבל שחיטת התמיד וזריקתו בכה"ג היה לכ"ע עיין תוי"ט פ"ב דיומא משנה ב' א' א"כ מ"ש המג"א שהפיסו ביוה"כ מי שו"חט מי זו"רק וכו' זה אינו אלא ראייתו מאינך פייסות מי תורם וכו' מי מדשן הפנימי ומנורה וכו' ומתקנת דרבנן הי' משום חולשא דכה"ג וכו' כדפירש הרמב"ן גופי' ובתוי"ט ועין תשו' חסד לאברהם חא"ח סוף סי' ס' ע"ד המג"א:

ואני בעניי הקשיתי לשיטת הראב"ד דאיסור כלאים הותר' בבגדי כהונה גם שלא בעידן עבודה א"כ מנ"ל למילף בכ"מ עשה דוחה לל"ת מהא דשרי רחמנא כלאים בציצית עדיין שמעינן רק ל"ת דכלאים שהוא קיל דהותר מכללו אצל בגדי כהונה אבל ל"ת שלא הותר מכללו מ"מ מנ"ל דעשה דחי ליה וצל"ע: שוב נזכרתי ועיינתי בתוס' יבמות דף ה' ע"ב בד"ה כולה וכו' הקשו קושי' זו מנ"ל עשה דוחה ל"ת שלא הותר מכללו ותירצו עפ"י שיטת הרמב"ם דכלאים דחויה הוא אצל בגדי כהונה יעו"ש וממילא דלשיטת הראב"ד הדק"ל וצ"ע וביותר תמיה על השאגת אריה שהכריע כהראב"ד איך לא חש לתרץ קושיא זו אליביה:

שוב מצאתי בתשובת ברית אברהם חא"ח סי' ב' הקשה כן על הראב"ד ותי' אנן בהדיוט קיימינן ובהדיוט לא הותר מכללו ועוד תי' בכוונת התוס' יבמות ה' הנ"ל עש"ה והנאני:

נאום יד ידי"נ ואוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קפב

חייא אריכא ובריות גופא ושלמא רבא מאלקי רבא לגברא רבא. ה"ה ידי"נ וחביבי פאר האישים מבחר האנשים ומהולל בקהל קדושים הרב הגאון הגדול ני' ע"ה פ"ה. צדיק כביר כש"ת מוה' וואלף ני' האב"ד דק' טאפלישאהן יע"א צדיק באמונתו יחיה אנס"ו:

מכ"ק מיום עש"ק פ' נצבים קבלתי בזמנו ונעניתי ראשי לקבל ברכותיו אשר ברכוני חלציו בשמחה וכמים הפנים לפנים כו' ועזה אהבתי אליו חיבת הקדש מני אז. ועוד אני מדבר בתפילה לד' ה' יחייהו וישמרהו אורך ימים ישביעהו ויראהו בישועתו יחדש כנשר נעוריו יפרח כארז בלבנון עוד ינוב בשיבה דשן ורענן, כא"נ הקדושה אמן והנני מבקש מטו מכבוד הדר"ג נ"י על אשר לא השבתי דבר בעת כראוי ומחויב אבל לא יאומן כי יסופר מרוב טרדות אשר הקיפוני תמיד המון חבילות בשו"ת ומיד אחר החג העע"ל הוכרחתי ליסע אצל בניי ובנותיי יחיו בק"ק יארמוטה וק"ק פאסטא וק"ק יאסברין וק"ק אסאד וק"ק קאטה וברוך ה' אלהי ישראל אשר עד כה עזרנו והוא ברחמיו

יגן עליהם ועלינו יהיה אתנו סלה ובעש"ק העבר באנו לביתי בחזרה לחיים ושלום בעזהי"ת ומצאתי בין המון אגרות דאתי לידי מכתב הדר"ג מעלתו ני' זה שנית מגילה עפה ראשון תחילה תמיהתו על איחור תשובתי הנה התנצלותי אמור ואתו הסליחה ושנית על ד"ת אשר העלה הדר"ג ני' לתרץ קושית המ"ל על הרא"ם מיומא דף פ"א אי כתיב לא תאכל בכזית משמע כו' והא אכילה בכ"ש משמע והלכתא מפקיע אשיעור' לעונשין ל"ש עינוי ל"ש אכילה כו' במשנה למלך בפ"א מחמץ י ועפ"י סתירת הסוגיא שתמהו תוס' ביומא ובסוכה וערובין ובפ"י ברכות דף מ"א אי שיעורין הלכתא אי מקרא והכתוב מסרו לחכמים כו' והעלה פרו"מ ני' דשניהם אמת דהלכתא לא קבעה שיעורין בפרט אלא כך נאמרה הלכה שפסוק זה דשבחה של א"י לשיעורין נאמר ומסור הוא לחכמים א"כ מתורץ קושי' של המ"ל השתא דכתיב לשון עינוי שיערו חכמים דבש אתי לכותבת ביוה"כ דמייתבי' דעתיה אבל אי הוי כתיב לשון אכילה הוי מוקמינן דבש לחמץ לבד אבל יוה"כ בכזית ולא בעינן יתובי' דעתיה דכך אמרה הלכתא שמסור לחכמים דרשות הפסוק בשבחי א"י לשער כפי סברת' עכ"ד. והמה דברים נכונים וראוי' וצורב א' שהתריס נגד זה באמרו שזה לא ניתן להאמר כלל שהלכה ימסור זאת לחכמים וההלכה עצמה לא קבעה השיעורין על כל פרט ופרט והתוס' שכתבו כן ביומא ע"ט ע"ב כוונתם שחולקים על מ"ש הלכתא נינהו כו' צורב זה לא חש לקמחיה חדא דאת"ל נמי דכוונת התוס' הוא דלא כפרו"מ הרי פרו"מ העלה כן כדי לתרץ סתירת הסוגיות וגם קושי' המ"ל על הרא"ם ולמה לא נאמר דהרא"ם ס"ל הכי ולק"מ ועוד יאמר נא האי צורב לפי פירושו דתוס' כ' כן ור"ל לחלוק על מ"ש הלכתא נינהו. א"כ הכתוב מסרו לחכמים מי הגיד לנו זאת. הרי בתורה אין כתיב זאת שמסור לחכמים לשער כל השיעורים עפ"י דעתם. וע"כ צריך לומר ההלכה למשה מסיני אמרה כן בע"פ שזה הפסוק בשבחי א"י לשיעורין נאמר והוא מסור לחכמים לדרוש לדעתם ויכוונו האמת כי סוד ה' ליראיו לפ"ז ע"כ ה"פ כוונת התוספת דהלכתא הוא שהכתוב מסרו לחכמים וסגי בזה אף שלא קבעה הלממ"ס מיד השיעורים על כל פרט ופרט: א"כ אפוא האי צורב שיצא לחלק את השוים בדברי רוח הבל פצה פיו ופעלו מאפע ושארי' ליה מריה ודוגמא לזה בהרבה סוגיות הש"ס ואחת מהם ריש מס' יומא יליף צוה צוה ופריך ואימא צוה צוה דיוה"כ כו' אימא צוה דקרבנות כו' ומאי קושי' והא אין אדם דן גז"ש מעצמו אא"כ קבלה מסיני והלממ"ס אמרה הגז"ש על צוה דפרה ועכ"ל דכך נאמרה הלממ"ס דשני תיבות צוה אתי לגז"ש ולא פירשה בהדיא על איזה צוה אלא מסרה לחכמים ולכן חכז"ל שקלו וטרו בה ומבררים על איזו צוה בתורה כוונה הלממ"ס דאתי לגז"ש והרבה כיו"ב שלפעמים מקובלים היו המלות

לבד ולא המקומות ולפעמים בהיפוך ועיין תשובת חות יאיר סי' קצ"ב דף קפ"ד באופן שצדקו דברי פרו"מ ובישישים חכמה כו' ושארי חידושיו לתרץ שיטת הראב"ד בפ"י מכלאים דבגדי כהונה מותר ללבשן גם שלא בשעת עבודה כו' שהעלה מר ני' בארחא חריפא ראיתי נכונים המה אבל אין אתי פנאי להפך בהן ואתו הסליחה:

וע"ד אשר העלה הדר"ג ני' להקשות על תי' התוס' בקדושין ל"ו ע"א דבני אהרן ולא בנות אהרן אתי דמחללי עבודה, א"כ לא ריבה בנשים כהנות מצות כו' יתירות וכ"כ המקנה קשיא בסנהדרין נ' ונ"א ת"ר כי תחל יכול אפילו חללה השבת כו' אליביה דר"ש דשריפה חמורה ומשום דריבה בהו מצות יתירות כו' והא בנשים ליכא בהו מצות יתירות וקרא לזנות ל"ל: ואני בעניי תמה על הקדמה הנחה זו שכ"כ המקנה דהא ודאי מלבד עבודת הקרבנות נמי רביי' הכתוב מצות יתירות גם בבנות אהרן מצות אכילת תרומה עבודת מתנה מקרי בפסחים ע"ב וע"ג אכילת תרומה הוא מצוה ואקרי עבודה בביהמ"ק וכן מצות אכילה קדשים. וכן מצות פדיון הבן ומתנות זרוע ולחיים כמ"ש תוספת קדושין בדף ח' ע"א ר"כ לקח בשביל אשתו וגם באזהרת חייבי לאוין דכהונה איהי מוזהרת ביבמות פ"ד ע"ב וצ"ע: ומה שתמה הדר"ג נ"י ממ"ש תוס' שם ד"ה חוץ כו' למה לי קרא למיפסל נשים מעבודה ות"ל דכשים הן מחוסרי בגדים ותי' דאצטריך היכא דלבשו בגדי כהונה א"כ הדק"ל ת"ל דמ"ע שהיז"ג הוא ול"ל דקרא קמ"ל דעבודה פסולה הא נמי ת"ל דהא אין רשאין ללבוש בגדי כהונה משום שעטנז כיון דפטורות ממ"ע שהזג"ר עכ"ד. ויפה העיר:

אבל נ"ל אדרבה מה"ט ניחא טפי תי' תו' הנ"ל דתמוה לכאור' הא מ"ע שהז"ג פטורות אבל איסורא ליכא אם רוצים לעשות את המצות דקי"ל נשים סומכות רשות עיין עירובין דף צ"ו וא"כ מנ"ל לתוס' למידק מקרא בני אהרן אתי לפסול העבודה הא לא שמעינן רק איסורא ולא חיובא אבל מצות עבודה כיון דפטורות משום מ"ע שהזמ"ג מצילא אסורות לעבוד ג"כ ממנ"פ דאסורים ללבוש בגדי כהונה משום כלאים דלא הותרה אלא משום דעשה דוחה ל"ת כמ"ש תוס' ביבמות דף ה' ע"ב ומחוסרי בגדים נמי אסור לעבוד וע"כ הוכרח תוס' לתרץ דקרא בני אהרן אתי גם לפסול דמחללי עבודה וכ"כ הגאון בס' טהרת הקדש בר"פ כל הזבחים כוונת התוספת הנ"ל. ויהי נועם ד"א עליו ועלינו כו' כנה"ר ונפש אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה קפג

בריתי אתו החיים והשלום לכבוד ידי"נ אוצר בלום. צדיק יסוד עולם ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם כגן הדסים ע"ה פ"ה כש"ת מוה' משה שיק נ"י מברעזאווע אבדק"ק יערגין וכעת הוא אבד"ק חוסט במחוז מארמארישׁ: מכ"ק קבלתי ושמחתי בדבריו ד"ת אשר הרחיב לבאר דברי קדשו ולהצדיק את תירוצו על תמיהת המג"א סי' תקע"ו מהשגתי עליו (דז"ל מעלתו על גליון ספר מצות ה' סוף פ' בהעלותך עי' מג"א רסי' תקע"ו תמה למה אין נוהגין כן ועי' בתר"י ר"פ היה קורא תמצא ישוב לזה דהמצוה היה רק על כל צרה שלא תבא על כל ישראל והא דאיתא בש"ס דתוקעין היינו בתענית ציבור מדרבנן ואין ח"צ בבבל ועיין בר"ן ר"פ ראוהו ב"ד שכתב דהמצוה היה רק לתקע במלחמה וא"ש ג"כ כנ"ל עכ"ל מעלתו ואני אמרתי לו פא"פ וכן כתבתי ע"ז בספר מצות ה' על צדו וזה לשוני במח"כ לא ראה סוף דברי הר"ן שם וגם בספ"ק שגם בתעניות על כל צרה ילפינן מיניה אלא דחצוצרות דוקא לכנופי' דכל ישראל במלחמה בעי' אבל בתעניות בגבולין דלאו כנופיא נהגו רק בשופר וכדברי התר"י בברכות ממש עש"ה ע"כ לשוני) עפ"י דפירש כוונת הר"ן והתר"י דמצוה דאורייתא והרעותם בחצוצרות הוא דוקא בכנופי' דכל ישראל וזולת זה בשאר ת"צ רק מדרבנן תקנו בשופר ושוב מייתי מעלתו לדברי חידו' רמב"ן למס' תענית [ואין הס' תח"י] דס"ל גם במקום דליכא כנופי' דכל ישראל ילפינן מיניה נהי דחצוצרות לא בעינן מיהת תקיעה בשופר בעי' אלא דפרו"מ שדי ביה נרגא דמנ"ל למילף קילא מחמירתא גם לתקיעה בשופר ושוב הרגיש פרו"מ דבספרי פ' בהעלותך בהדיא דרש ר"ע דגם צרה דלאו כנופיא דכל ישראל בכלל הקרא על הצר הצורר כו' והעלה דהר"ן והתר"י ע"כ ס"ל דת"ק פליג על ר"ע בספרי ואין הלכה כר"ע מחבריו כו' ושוב גם ע"ז פלפל בחכמה מקושית הש"ס בתענית י"ד שופרות בשבת מי שרי כו' ודפח"ח:

והנה אברא גם אני השגתי מאז ואעתיק לפני הדרתו נ"י מה שהעליתי בזה לעצמי זה רבות בשנים בחידו' תורה שלי בפ' בהעלותך וזה לשוני בפ' עשה לך שתי חצוצרות כו' כתב הפענח רזא וז"ל כשצרו על יריחו לא מצינו להם כ"א שופרות ותימא דבסמוך כתיב כי תבאו מלחמה בארצכם כו' והרעותם בחצוצרות כו' והרי בשעת ביאתם לארץ לא היו חצוצרות וי"ל דבספרי אמרו וכי תבאו מלחמה בארצכם במלחמת גוג ומגוג הוא מדבר. א"נ ביריחו אולי הוראת שעה היתה לתקוע בשופרות עכ"ל פענח רזא ולא העלה ארוכה עדיין להרמב"ם ריש הל' תענית והר' אבודרהם וז"ל מ"ע מה"ת לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה כו' שנאמר על הצר כו' והרעותם כו' והעתיקו התוי"ט בפרק ג'

משנה ז' דר"ה ועכצ"ל טעמו דפסק כר"ע בספרי ובילקוט שם דמרבה מקרא על הצר כו' גם שדפון וירקון ואשה מקשה לילד וספינה המטורפת בים דס"ל פי' על הצר זה שם הצרה הוא כמו בצר הרחבת לי ואינו תואר ולדידיה קשיא מיריחו. והנ"ל דמלבד קושיא זו הסתירה מחצוצרת לשופרת. עוד תמוה לי מתרועה לתקיעה דבתורה כתיב והר"עותם בחצוצרו"ת כו' וביום שמחתכם כו' ותקעתם בחצוצרות כו' ופי' הרמב"ן כ' במלחמה בעי' תרועה מידת הדין וביום שמחתכם כו' בעי' תקיעה ברחמים וביריחו כתיב בקרא "והכהנים "יתקעו "בשופרות. עוד תמוה מכל העם לכהנים בתורה כתיב כי תבואו כו' הצורר אתכם והרעותם כו' כולכם משמע כל העם מקצת אבל ביריחו כתיב והכהנים יתקעו בשופרות כו'. לכן נ"ל דקראי ביהושע ו' הכי כתיבי והכ"הנים ית"קעו בשופרות והיה במשוך בקרן היובל כשמעכם את קול השופר "יריעו כל הע"ם תרוע"ה גדולה ונפלה חומת העיר כו' וזהו באמת התרועה גדולה היה בחצוצרות וכמ"ש בתורה. וכ"כ בסוף הענין במעשה הישועה וירע העם ויתקעו בשופרות ויהי כשמוע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותפול החומה כו' א"כ נ"ל כן עשו כמצות התורה והרעותם דייקא בחצוצרות ונושעתם כו' כולכ"ם הריעו תרו"עה בחצוצרו"ה כן עשו ביריחו ונצחו כנ"ל:

עוד נ"ל בדרך צחות עפ"י הברייתא בשבת ל"ה ע"ב שופר מיטלטל חצוצרות אינם מיטלטלים ופירש רש"י לפי ששופר כפוף ראשו וראוי בו לשאוב מים ולשתות התינוק וכ"ה בגמרא שם הואיל וראוי לגמוע בו מים לתינוק חצוצרות פשוטים ואינם ראוים אלא לתקוע והו"ל דבר שמלאכתו לאיסור ואסור משום מוקצה כו' ובדף י"ט שם ת"ר אין צרין על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת כו' לפ"ז נ"ל בתורה כתיב וכי חבאו מלחמה כו' על הצר כו' דבעי' ג' ימים קודם השבת באה המצוה והרעותם בחצוצרות כו' אבל במלחמות יריחו שנוצחים ביום השביעי ופירש רש"י שבת היה ואז אסור לטלטל חצוצרות לכן היה המצוה בשופרות:

אמנם בהדיא איתא בילקוט יהושע שם ובפ' בהעלותך יירע העם ויתקעו בשופרות מלמד שלא הי' להם אז חצוצרות שעשה עשה שגנזו שנאמר עשה לך כו' ולא ליהושע תלמידך כו' ואף בחייו של משה נגנזו הרי דגם התרועה והתקיעה רק בשופרות היה ודלא כתירוצי הנ"ל אבל א"כ מצינו מבואר מיהת תמיהת הפענח רזא הנ"ל ותירוצו השני דהוראת שעה היה לתקוע בשופרת ביריחו בילקוט הנ"ל לפי שלא הי' להם חצוצרות שכבר נגנזו כנ"ל וא"ש גם לכ"ע בספרי הנ"ל ועי' במג"א רסי' תקע"ו הניח בתימה למה אין אנו נוהגין לתקוע בעת צרה הלא מדאורייתא מצוה לתקוע ע"ש ובס' פרשת דרכים

ריש דרך מצותיך כתב וז"ל ודע שכעת לא ראיתי להסמ"ג שהביא מצוה זו דלתקוע בעת הצרות ואפי' ולא ידעתי למה וכעת צ"ע עכ"ל. ונ"ל ברור דעת הסמ"ג הוא עפ"י תמיהת הפענח רזא הנ"ל ממלחמת יריחו של"ה תקיעה בחצוצרת וגם בשופרות הוצרך הקב"ה לצוות מחדש עלי' אז ע"כ דמ"ש בתורה וכי תבואו מלחמה כו' במלחמת גוג ומגוג מדבר וכהאי תנא דס"ל הכי בספרי כנ"ל ולכן השמיטו הסמ"ג שאינו מצוה לדורות והיינו נמי טעמא דידן ולק"מ תמיהת הפר"ד ותמיהת המג"א הנ"ל עכ"ל בחידו' תורה שלי: ועפי"ז היה פשוט אצלי הכוונה במ"ש הר"ן ספ"ק דתעני' והרא"ש פ' ראוהו ב"ד וז"ל דכיון דא"ר בשע' מלחמה מתריעין ילפינן מינה נמי בכל צרה כו' דמתריעין כו' ע"כ היינו אליביה דכ"ע בספרי קאי הר"ן דאילו לת"ק הא במלחמת גוג ומגוג דוקא קאי קרא והוא הבטחה לעתיד ולא מצוה לרוחות וכדמוכח מיריחו כתירץ הפענח רזא הנ"ל וגם לתקוע בשופרת ציוה ד' ליהושע אז מחדש ובכיבוש העיר עי לא תקעו כלל ורק אליביה דר"ע הוא דילפינן מרבוי על הצר כו' [ולאו דקילא מחמירתא יליף כמ"ש מעלתו ני'] על כל צרה דלאו כנופי' נמי מתריעין היינו כמו בר"ה תוקעין בשופר אבל חצוצרות מיועדים דוקא לכנופי' דכל ישראל כמ"ש והיו לך למקרא העדה כו' וה"נ במלחמת גוג ומגוג יביריחו שהיה גם כן כנופי' דכל ישראל הוראת שעה היתה לפי שלא היה להם חצוצרות כתירץ ב' דפענח רזא הנ"ל וס"ל להר"ן שפיר דהלכה כר"ע דספרי וכהרמב"ם והחינוך בס"פ בהעלותך והרד"א ושלא לאפושי פלוגתא ודאי גם כוונת התר"י הכין הוא כהר"ן ואם גם לשונו היה בקצרה במכתבי כך היה כוונתי ויפה השגתי והרי פרו"מ ני' אנהיר לן ג"כ דעת הרמב"ן הכין הוא:

וקושיא מעלתו הרמה מפ' הגמרא בתענית י"ד שופרות בשבת מי איכא דשרי ודלמא הכי תנאי פליגי נמי בהני תנאי ב ספרי ת"ק סבר כר"ע ובודאי מקיים מצוה לא גזרינן שמא יעבירנו כו' וכמ"ש הכי בס' מעיין חכמה [שאינו תחת ידי] ור"י כת"ק כו':

ל"ק מידי לענ"ד דהא ר' יוסי אמר לעזרה מיהת תוקעין בשופר בשבת והרי לת"ק דכ"ע בספרי ליכא מצוה כלל לתקוע לדורות ועוד גם לת"ק דר' יוסי אין כוונת המקשה שופרת בשבת מי שרי מטעם שמא יעבירנו כו' כמו בר"ה דהתם אמרינן הכל חייבין בתק"ש ואין הכל בקיאים שמא ילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו כו' א"כ תק"ש דתעניות דוקא ע"י כהנים הוא על סדר הברכות במתניתן תקעו בני אהרן תקעו וכ"כ הטורי אבן בר"ה דף כ"ו וכן הוא בספר החינוך ס"פ בהעלותך ע"ש ובכ"מ אמרינן כהנים זריזים הם כו' ומה גם דכהנים הם בקיעים בתקוע' שופר וא"צ לילך ללמוד כו' ועי' ערוכין דף ג' כהנים איצטריך ליה חייבים בתק"ש כו' א"כ אין לחוש בהו שמא יעבירנו כו' ועוד תקיעות

דמלחמה ודתעניות א"צ ביה תר"ת תש"ת כ' וגם לא שיעור תרועה כתקיעה ושאר דיני שופר ותקיעות של ר"ה דהתם ילפינן מקראי שכתיב ברה"ר וביוה"כ ג' תרועות וכל א' פשוטה לפניה ולאחריה משא"כ באילו והרעותם בחצוצרת כתיב רק כדי להעלות תפלה בתרועה ובכל דהוא סגי או בתקיעה לבד או בתרועה א' לבד כמתני' בתענית על סדר הברכות באחת אומר תקעו ובא' אומר הריעו כו' כמ"ש כל זה בארוכה הריטב"א במס' תענית ט"ז וטור סימן תקע"ט ורמב"ם ולח"מ פ"ד דין י"ז מהל' תענית א"כ אינו צריך ללמוד אצל בקי וליכא למיגזר בי' שמא יעבירנו כו' עי"ז אלא כוונה הש"ס הוא משום דהכל טרודים מלבד טרדה של קיום מצוה דתקיעה עוד טרודים ובהולים הם לעמוד על נפשם לפי שהם בסכנה עיר שהקיפוה כו' וספינה המטורפת קרוב לודאי הוא שיוציאנו לשופר מרה"י לרה"ר או יעבירנו כו' ד"א ברה"ר מתוך טרדה ובהלה אף שא"צ לילך ללמוד אצל בקי ומהאי טעמא נ"ל אף דבודאי מקיים מצוה פריך בפשיטות שופרת בשבת מי שרי לא דשמא יעבירנו כו' אלא ודאי יעבירנו כו' או יוציאנו כו' כנ"ל: ומה שהסביר פרו"מ את דברי התר"י דמדמי הלל לתקיעת צרה עפ"י מ"ש ברשב"א שם סברא זו ע"ש הבה"ג ובה"ג לטעמיה הלל דאורייתא ס"ל מביום שמחתכם כו' ותקעתם כו' ועיקר שירה בפה ס"ל א"כ ב' מצות סמיכי להדדי שוים בדינם כו' ודפח"ח:

איברא דק' לי עלי' דלמא הוצרך למילפי' הנל מתקיעה דצרה שהוא בכנופי' דכל ישראל דוקא והא ת"ל מיניה וביה דילפי' הלל מקרא ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם כו' וחצוצרות דוקא בכנופיא דכל ישדאל ככתוב והיו לך למקרא העדה כו' ועיקר שירה בפה על קרבנות חובה דציבור במקדש ברגלים בכנופי' כו' וצ"ע גם פרו"מ נ' לא הי' צריך להרשב"א דהא בתר"י גופי' כ' כן ע"ש בה"ג וכן בראש אבל מאי דתמה מעלתו עוד בזה על הרמב"ן במנין המצות בהשגות דס"ל כבה"ג הלל דרגלים דאורייתא ונ"פל שהוא בכלל מצות שמחה דמרבינן בכל מיני שמחות א"כ גם אשה תחייב בהלל לר' זירא דנשים חייבות בשמחה ואם איתא איך יפרנס מתני' דסוכה ל"ח מי שהיה אשה מקרא כו' דמוכח נשים פטורות מהלל כבר הקדימו הגאון בשאגת אריה בסימן ס"ט להקשו' כן יעו"ש אבל לענ"ד נ"ל דלק"מ דהא ראי' הרמב"ן הוא מהא ילפותא דר' מתנא בערוכין י"א דנפ"ל עיקר שירה מה"ת מקרא תחת אשר לא עבדת כו' איזו עבודה שבשמחה וטוב לבב הוי אומר זו שירה כו' א"כ יו"ט שנתרבו בו כל מיני שמחות אפשר שהשירה בכללן א"כ י"ל ר' מתנא ס"ל כאביי דאשה בעלה משמחה והיא אינה חייבת בשמחה כמו שאינה חייבת בהלל וכמשנה בסוכה הנ"ל ור' זירא דס"ל נשים גם כן חייבות בשמחה מודה הרמב"ן אליביה הלל לאו דאורייתא ואינו בכלל השמחה ונפ"ל עיקר שירה מה"ת

כשמואל מושרת בשם ד"א כו' או ככולהו אינך אמוראים ותנאים בערוכין י"א שם מקראי אחרינא טובא. והרמב"ן י"ל דפסק כאביי וכהראב"ד פ"א מהלכות חגיגה דנשים ניתנהו בשמחה וקרא דר' מתנא הנ"ל אתיא כפשטא לדידן ולכולהו אינך אמוראי על כל המצות וכמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' לולב כנ"ל ועי' בס' קרבן נתנאל מס' תענית פ"ג סי' כ"ח תירץ על קושית מג"א ולע"ד צ"ע ע"ש:

וע"ד אשר העיר כת"ר נ' על פי' רש"י בתענית י"ד ד"ה ולא לצעקה דאין אנו בטוחים כ"כ שתועיל תפלתינו וקשה מה בכך הרי ספק פק"נ דוחה שבת באיסור דאורייתא ואפילו בתר רוב לא אזלינן ואיך נאסר כאן הצעקה מספק ומה גם ר' יוסי לטעמיה הא אמר בפ"ק דשבת כל מבקר חולה יאמר בשבת המקום ישלח רפואה כו' עכ"ד:

הנה גם התוי"ט בפ"ג משנה זה שם העתיק לשון רש"י הנ"ל מדף י"ד ובאמת גם הר"ן במקומו במשנה ד' י"ט פי' כלשון רש"י ממש וגם עליו תשוב תמיהת מעלתו והב"י סי' תקע"ו וכן הב"ח סי' רפ"ח הביא פרש"י זו מדף י"ד [והעלימו עין דגם הר"ן פי' כן] והאריכו בכוונתו ובכוונת פסק הרמב"ם והטור לפי פירושו ולא הרגישו לתמוה עלי' כנ"ל ובאמת כבר תמה כיו"ב בתשובת נחלה שבעה סי' ל"ט וסי' פ"ח וסי' פ' על מהרי"ל בליקוטים שאין לברך חולה בשבת במקום שאינו שם דשמא כבר מת או הבריא [והוא ג"כ דעת מהרי"ו בתשובת בד"מ ובב"ח ומג"א ססי' רפ"ח אפילו במקומו] ותמה הנ"ל הכי הרי אפילו ספק וספק ספיקא ורוב לא אזלינן בתריה בפק"נ דספק נפשות להקל ושמא עדיין חי הוא ושמא נוכל להצילו ע"י תפילה וברכה והשיג עלי' יעו"ש. אמנם לע"ד נראה לתרץ ולחלק דודאי לא לחנם נקיט ד' יוסי מילתי' בלשון זה אבל לא לצעקה והל"ל אבל לא לתפלה א"נ אבל לא לתחנה. אלא ר' יוסי נימוקו עמו ופרש"י בגיטין ס"ז וז"ל פירושו עמו לתת טעם לדבריו כו' יעו"ש ונ"ל כלפי דקיי"ל בברכות דף כ"ב ברייתא המשמיע קולו בתפלתו ה"ז מקטני אמנה כו' המגביה קולו בתפלתו ה"ז מנביאי שקר דכתיב בהו קראו בקול גדול כו' ובטור וש"ע א"ח סי' כ"א אמנם ודאי בשעת צרה ממש מלבד שאין אדם נתפס על צערו אם גם צועק בתפלתו בקול שלא עפ"י דין עוד זאת כי אדרבא גם מצותו בכך כמו שכתב הרמב"ם מ"ע מה"ת לזעוק ולהריע כו' וכ"פ רש"י בתענית י"ד וז"ל מתריעין בפה בד"ה ריא מתריעין ענינו בקול רם היו צועקים ענינו כו' אבינו כו' וטעמא דמלתא ודאי לעורר מידת חנון ע"י הצעקה כמ"ש וחנותי כו' אף לשאינו הגון לעשות בקשתו וכתיב והיה כי יצעק אלי כו' ושמעתי כי חנון אני וכמבואר בהג"ה בתוס' ר"ה דף י"ז ע"ב בשם הפסיקתא מידת חנון שחונן בעת הדחק לגאול את הצועק אף שלא כדין כו' והיינו למי שהוא עצמו בצרה ודאי כיון שצועק מכאב לב עונג

הוא לו אפילו בשבת שרי אבל אחרים המתפללים על השוכנים בצרה אפי' את"ל גם המה מותרים לצעוק בתפלתם בקול רם על אחרים מה"ט הנ"ל היינו בחול דוקא אבל בשבת דבלא"ה איכא איסורא להרעיש ולפרסם הצער והיגון בקול משום חילול שבת בפרהסיא לכן שפיר קאמר ר"י לעזרה ולא לצעקה דייקא [ובר"ה י"ז אר"י צעקה היא מקרעת גז"ד כו' יפה צעקה כו' בין לאחר גז"ד כו' ובמסכת תענית דף י"ז צעקה לאליהו כו'] ופירש"י שפיר לעזרה צועקים לבני אדם שיבואו לעזרם ולהצילם. אבל לא לצעקה תפלה ר"ל לא שיבואו להתפלל עליהם בקול רם בצעקם שאין אנו בטוחים כ"כ שמועיל תפלתינו לצעוק עליהם בשבת דייקא להתפלל על אחרים בקול צעקה בשבת כיון דתרי איסורי יש בזה אבל הא ודאי מתפללים עליהם בשבת בלחש אף שאין אנו בטוחים כ"כ שתועיל ספק פק"נ נמי דוחה שבת וכדס"ל לר' יוסי גופי' גבי' ביקור חולים וכהשגת הנ"ש בתשובת הנ"ל על מהרי"ל לברך את החולה בשבת ובזה ניחא פרש"י ז"ל מפי מורי וסיים רש"י נ"א לעזרה דקאמר ת"ק מתריעין דמשמע בקול רם וא"ל ר' יוסי לעזרה שיהיו מתפללין כל א' בביתו לעזרה בעלמא עכ"ל ונ"ל דלא פליגי אלא דברים אחדים המה אלא דפירש לעזרה הוא תפלה בלחש בהיפוך מצעקה שהוא תפלה בקול רם. והא ניחא טפי לפרש הכי דבר והיפוכו ממש לעזרה ולא לצעקה שניהם על תפלה קאמר אבל גם פירש א' מפי מורי דרש"י מודה לזה ע"כ בדקדוק לשון ר' יוסי ולשון רש"י ואין כאן ספק פק"נ בצעקה כנ"ל ועי' תשובת ריב"ש סוף סי' תקי"ג ועי' גמרא בתענית י"ז צעקה לאליהו ופרש"י שם:

אבל על ה"ה פ"ב הלכה ב' מהל' תענית יש לתמוה לענ"ד הכי שכתב וז"ל ופשוט הוא שאין דוחין שבת לתקוע בחצוצרות שאין תקיעתן דבר ברור שיציל והעתיקו התוי"ט בפ"ג משנה ז' דתענית הנ' והא ודאי קשיא הרי ספק פק"נ נמי דחי' שבת ובהא ליתא לתירוצי הנ"ל וצ"ע לכן נ"ל ודאי הצלה שהיא טבעית עושין ומחללין שבת גם על הספק וכמ"ש ה"ה פ"א מתענית הלכה וי"ו מה"ט תוקעין לקבץ את העם לעזור וכ"כ הב"י סי' תקע"ו בא"ח משא"כ הצלה ע"י נס כגון כל אלו תעניות ותפנה ותקיעות שתועלתם אינם טבעיות להציל מצרה כ"א דרך נס לבטל הגז"ד ע"י אלו כיון שאינו בטוחים כ"כ ואין ברור שיציל ויש איסור בדבר בשבת אין עושין ומעתה לק"מ כנ"ל:

וע"ד המג"א סי' קצ"ח סק"ע אשר הרגיש פרו"מ ני' יפה ביארו התב"ש והמחה"ש סי' רפ"ח במג"א סקי"ג ולפמ"ש טעם א' לכל אלו שתועלתם רק דרך נס וגם מה"ט לא הותר ליתן צדקה ביום שבת להעביר את הגז"ד לפי שזהו עפ"י נס כנ"ל:

והנה ע"ד ה"ה בפ"א מתענית הנ"ל הלכה וי"ו בכוונת הרמב"ם לפסוק כת"ק דר' יוסי ס"ל כתב הב"י סי' תקע"ו לפי"ז לא פליגי פירש רש"י דברי ר' יוסי הנ"ל על הרמב"ם ומ"ש הרמב"ם תוקעין לקבץ העם כדי לעזור לאחיהם אף על גב דר"י אמר לה ע"כ ת"ק מודה ביה בהא דהא מחללין שבת משום פק"נ כו' והב"ח שם דחה לדברי ה"ה וז"ל ותו קשה דלמא כו' הכל מודים דתקיעה אסורה אפילו אינו תוקע אלא לעזור דלא שרינן משום פק"נ לתקוע בשופר כיון דאפשר בפה כו' עכ"ל:

מזה למדתי תירץ על קושית פרו"מ ני' מ"ש גם בשם ס' מעיין חכמה לחד תי' הר"ן משום דלא בקיאין בקביע' דירחא גזרי' שמא יעביר ד"א ברה"ר א"כ מאי קושי' הש"ס תענית י"ד שופרות מי שרי בשבת אמאי לא הא ודאי מקיים מצוה דאורייתא להרמב"ם דפסק כר"ע בספרי וכנ"ל ונ"ל דהא לכאורה תמוה למה ליה לש"ס להביא ד' י"ד שם גם סיפא דר' יוסי אומר לעזרה כו' רק מת"ק קאי ההוכחה מתריעין במאי אלימא בשופרת כו' ועוד תמוה סיום לשון הש"ס שם אלא לאו בענינו וקרי לה התרעה ש"מ הך וקרי לה התרעה יתיר נפיש הוא דהא עלה קאי מתריעין במאי כו' אלא לאו בענינו ש"מ הכי הל"ל גם תמוה על רש"י שהקדים לפרש דברי ר"י לעיל התם דלא מייתי ליה הש"ס אלא בגרא דת"ק ולא צריך ליה התם לדר"י כלל טפי הל"ל לרש"י להמתין לפרש דברי ר"י במקומו במשנה דף י"ט וצ"ע לכן נ"ל אדרבא מדברי הת"ק אין להוכיח כלל דקרי לי' לענינו התרעה אלא מתריעין בשופרות קאמר וכי קושי' מעיין חכמה ופרו"מ לאמת כיון דמקיים מצוה דאורייתא ודאי לא גזרינן שמא יעבירנו כו' ושרי שופרות בשבת והיינו תרועה בסדר הברכות להעלות תרועה בתפלה כמצו והרעות' בחצוצרת אבל הוכחת הש"ס קאי רק מדברי ר"י דאמר לעזרה ולא לצעקה ופרש"י לעזרה צועקין לבני אדם שיבואו לעזרה כו' והרי ר"י לא אמר בפי' צועקים לעזרה אלא דסמך אמתריעין דנקט הת"ק ודייקינן עלה שפיר במאי קאמר ר"י דצועקין לב"א שיבואו לעזרם אלימא בשופרות כמו מתריעין דת"ק שופרות בשבת מי שרי ר"ל מי שרי לזה שאינו בכלל המצוה והרעותם התרועה בתוך התפלה אלא לקרוא לב"א שיבואו לעזרם והא ליכא פק"נ בזה כיון דאפשר לעשות כן בפה וכמ"ש הב"ח ודאי אסור כן בשופר אלא לאו בענינו ר"ל בהרמת קול בפה אר"י צועקים לעזרה וקרי לה התרעה שהרי סמך על לשנא דמתריעין דת"ק שמע מינה ופרש"י וז"ל אלמא צעקת פה קרי התרעה ר"ל מדברי ר"י מתריעין לעזרה כו' והכא מוכחים דברי התוס' ומובנים היטב שציינו בד"ה מתריעין לעזרה [אף דלא הוזכר הכי בדברי ר' יוסי לשון מתריעין הא עלה קאי ומזה הוא ההוכחה דש"ס] פירש שיבואו לעזור העיר כו' ומתריעין בפה פי' והאי תרועה ר"ל מתריעין בפה דאין להתיר תרועה

בשופר בשבת עכ"ל היינו לעזור לבד שאינו מן המצוה דקרא והרעותם בחצוצרות כו' והא אפשר בפה כנ"ל ודו"ק ורש"י בתענית ריש ד' י"ז ובשעת מלחמת כו' ז"ל ולא ידעינן מנא אתפרש דאומר ברכות ופסוקי מלכיות זכרונות ושופרות בשעת מלחמה ובהדי' איתא בספרי שם וברש"י על התורה מייתי ליה וצ"ע ובב"ק פ' ע"ב פרש"י מתריעין בתפלה ברכות ענינו בשופר וחצוצרות נ"ל כוונתו כתי' הראב"ד והרז"ה בר"ן על הברכות בחצוצרות אח"כ בשופר בגמר תפלה ועיין הנראה לע"ד כתבתי: ואגב עמדת בזה ע"ד החינוך ס"פ בהעלותך הביא דרמב"ם ס"ל פי' הקרא והמצוה לחלק בין מועד ור"ח כהנים דוקא תוקעים בחצוצרות והלוים אומרים שירה ובין כל הימים הלוים גם כן תוקעין והחינוך פליג עליו דמצוה זו לתקוע בחצוצרות היא מצוה תמידית על הכהנים דוקא בכל יום ויום וכמ"ש במסע המחנות. ועוד מייתי ראיה ממשנה פ"ו דמס' מידות דבכל יום בקרבנות בשעת ניסוך יין תקעו שני כהנים בחצוצרות ע"ש וראיה זו הביאה גם תוס' במסכת ערוכין י"ג ע"ב ממשנה סוף תמיד דכהנים בחצוצרות ולא לוים וכהחינוך ולא כרמב"ם פ"ג מכלי המקדש הנ"ל דס"ל בכל מועד ור"ח לבד אלא כולי שתא כך בכהנים לבד תוקעין בחצוצרות. ועוד מייתי החינוך ראי' מערוכין ג' ור"ה דף כ"ט דאמר כהנים איצטריכא ציה סד"א הואיל ואיתנהו בתקיעה דכל השנה כולה דכתיב ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם כו' ר"ל בכל יום ויום כל השנה עש"ה. ולענ"ד כוונתו דאילו להרמב"ם הל"ל כהנים ולוים איצטריך ליה מה"ט כיון דאיתנהו בתקיעה דכל השנה אבל זה אינו ראיה דתוס' בערוכין ג' התם כתבו בד"ה ובני כו' דהמ"ל גם לוים בסוף גב' גואלין לעולם וה"נ י"ל גבי תקיעה דכולי שתא מעיקרא דהמ"ל גם לוים ועוד הא שפיר י"ל הפי' בגמרא בתקיעה דכולי שתא על ראשי חדשים דכל המשנה קאמר דומי' דראש השנה דעלה קיימי' ושפיר קאמר כהנים איצטרוכא ליה גם לרמב"ם ונ"ל הכי קשיא לרמב"ם לא הל"ל כהנים איצטריכא ליה דהם איתנהו רק בתקיעה דכל ר"ח ומועדות אלא עדיפא טפי הל"ל לוים איצטרכיא ליה דאיתנהו בתקיעה דכולי שתא ממש בכל יום ויום אע"כ המצוה בכל יום ויום על הכהנים דוקא כנ"ל:

ולענ"ד נראה גם מאבעי' דש"ס בערוכין י"ב עולת נדבה מאי ע"כ עולת חובה ודאי דכל יום קאי עלה קרא דכהנים יתקעו בחצוצרת והיינו כדעת החינוך מוכח ולא כרמב"ם ועי' תוס' ע"ז דף מ"ז ומנחות כ"ח הוכיחו דתקיעה דחצוצרת דקרא לכהנים הוא מעכב לכ"ע ולתוס' בערוכין י"א בד"ה השיר כו' היינו מעכב את הניסוך הו"ל מכשירי קרבן ובספרי בפ' בהעלותך איתא והי' לכם לזכרון כו' שומע אני כו' ולא תקעו עליהן לא יהיו כשרים ת"ל כו' לזכרון נתנו ולא להכשר קרבן היינו כתוס' הנ"ל דבלא שירה אין ניסוך

אבל הניסוך אין מעכב הקרבן רק השיר מעכב את הניסוך. השיר דכהנים אבל השיר דלוים הן בחצוצרות הן בפה אין מעכב את הניסוך. אמנם צ"ע לר"מ בערוכין י"א ואתנה הלוים משוררים ס"ל מעכבת את הניסוך גם שירה דלוים כמו כפרה [ועי' שו"ת מור"ם אלשי"ך סי' קל"ח לחלק בין שיר דשחרית ודערבית] א"כ שוים כהנים ולוים בשירם וליתא לתי' תוס' בע"ז ובמנחות הנ"ל והדק"ל סתירת הסוגיא דחצוצרת של כסף בעי וצ"ל אבעי' במס' ע"ז קאי רק אליביה דרבנן דר"מ דמחלקים וס"ל שיר דכהנים מעכב את הניסוך. אבל שיר הלוים אין מעכב את הניסוך י"ל נמי א"צ של כסף חצוצרות דלוים כחילוק התוס' משום דלא הוי מכשירי קרבן [וי"ל בזה כמו דשיר אין מעכב הנסכים לרבנן דר"מ בערוכין י"א הנ"ל ה"נ וכי תבואו מלחמה כו' והרעותם כו' וי"ו מוסיף על ענין ראשון ה"נ אין התרועה בשעת הצרה רק למצוה בעלמא ומיושב תמיהת מג"א הנ"ל] ועי' במ"ל פ"ג מכלי המקדש הוכיח דרמב"ם ע"כ ס"ל כתי' תוס' הנ"ל לחלק בין חצוצרת דכהנים לשל הלוים ונ"ל בשל כהנים גופא דוקא לשיר בשעת ניסוך הוא עבודה כמ"ש ושרת ודוחה שבת דמכשירי קרבן הוא בעי' של כסף אבל כל שאר תקיעות שהיו גם כן בחצוצרת כמ"ש הרמב"ם פ"ז דין וי"ו הל' כלי המקדש כל מ"ח לאו מכשירי קרבן נינהו ולא מעכבי וה"נ בתעניות וה"נ בשעת מלחמה שהוכיח בס' טורי אבן במסכת ר"ה דף כ"ו כ"ז דחצוצרת בכולם היו של כסף ודוקא בכהנים כמו במועדות והיינו על סדר הששה ברכות שמוסיפין תקעו בני אהרן הכהנים כו' דמייתי הט"א ראיה מזה וכן משמע בחינוך בפ' בהעלותך הנ"ל ולענ"ד חילוק הנ"ל י"ל כיון דלא מעכבי כל הני א"צ שיהיו של כסף וצ"ל דכל כנופי' של כסף בעינן כדאיתא בראש השנה כ"ז ובילקוט פ' בהעלותך דף רי"ד ע"ד סי' תשכ"ג ז"ל שנו רבותינו שופר של ראש השנה פיו מצופה זהב בתעניות שני חצוצרת ופיהן מצופה כסף כל כנופי' דכסף הוא כו' יעש"ה הכי גריס על חצוצרות דתעניות פיהן מצופה כסף וע"כ מוכח דעצמן של חצוצרות לא היו של כסף אלא של קרן דאין ציפוי כסף ע"ג כסף ניכר ודלא כטורי אבן הנ"ל שהביא ראיה בהיפוך לפי גרסתינו במשנה ולפ"ז ארוח לן לתרץ תמיהת תוס' הנ"ל בסתירת הסוגיא בפשוט לחלק בחצוצרות דכהנים עצמן ר"ל אותן שתוקעין בהם לקרבנות בעי' כולם של כסף וביום שמחתכם כו' אבל אותן שמריעין בהם בשעת צרה וכי תבואו מלחמה כו' ובתעניות אף דמצותן בכהנים דוקא של קרן הי' המורה על הדין כח שור ומשום כנופי' דבעינן כסף היו פיהן לבד מצופה כסף כנ"ל ודו"ק:

והנני חותם בכל חותמי הברכות כנפשו הטהורה ונפש ידידו הש בשעשועיו אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה קפד

ד' שלום. ישפות שלם. חיים וברכה. לאהובי בני הרב המאוה"ג. חו"ב המופלג מורג חרוץ. מלא ברכת ד' יראת ד' היא אוצרו כקש"ת מו"ה אהרן שמואל נ"י עם זוגתך הצנועה הא"ח תי' עם כל הנלוים עליכם. ומצ"פ לבוא לק"ק קאט"ה:

גי"ה קבלתי ועתה באתי עד"ת שהעלית הרבה בסוגיא דברירה הנני להשיב לך על קצת הערות א' מ"ש ע"ד הרמב"ם פ"ד מהלכו' איסור מזבח שפסק במחיר כלב שמפריש טלה א' נגד הכלב והשאר מותרים כו'. ותמה הל הל"חמ הרי בש"ס בכורות תליא ליה דף נ"ז הא מלתא בברירה והרמב"ם הוא פוסק בדאורייתא אין ברירה וכן הקשה המג"א סי' קנ"ג וכו' ותירצת כיון דגם בלא ברירה הו"ל ספק דאורייתא ולרמב"ם לטעמיה כל ספק מה"ת להקל הו"ל דרבנן קיי"ל שפיר יש ברירה את"ד בקצרה:

אהו' בני לא העלה ארוכה דמ"מ תקשי כן על הש"ס דבכורות נ"ז דפ' ממתניתין ב' שותפים כו' דמחיר כלב למ"ד יש ברירה והא תקשי לכ"ע למאי דקיי"ל יש ברירה בדרבנן והא ספק מחיר כלב רק מדרבנן אסור לדעת הרמב"ם וע"כ צ"ל מ' דבאתחזק איסור מודה הרמב"ם דספק מה"ת להחמיר דאחת מב' חתיכות הרי מביא אשם תלוי וה"נ אתחזק איסו' דאחת מהטלאים היא ודאי מחיר כלב א"כ ממילא הדק"ל על הרמב"ם. והעולם מתרצים בסגנון זה גופא כיון דמדאורייתא הטלה שכנגד הכלב נתערב ונתבטל ברוב אלא מדרבנן בע"ח חשיבי ולא בטלי ובדרבנן קי"ל יש ברירה והא לכ"ע תקשי למאי דקיי"ל דיש ברירה בדרבנן ועי' בשעה"מ פ"ג מגירושין סוף הלכה ד' בשם המבי"ט ובספר שמלת בנימין דיני ברירה ה"ט דהרמב"ם וגם תירוץ זה נדחה עפ"י סוגיות הש"ס דפריך מינה בבכורות נ"ז רק למאן דאמר יש ברירה פ"ג אות יו"ד דעכ"ל כיון דתחלתו הוא ספק דאורייתא ועי' ביטול הוא שנעשה דרבנן בכה"ג לא אמרינן סדר"ב להקל כמ"ש הש"ך סי' ק"י ואת"ל לחלק כיון שהאיסור והביטול בא בפ"א ולא הי' האיסור עומד בפ"ע מעולם שפיר הוי סד"ר עמ"ש תוס' שלהי תמורה הכי א"כ הדק"ל על הש"ס דהו"ל להקשות בכורות נ"ז לכ"ע כנ"ל באופן שיפה הניח המג"א בצ"ע ובאמת כוונת בתירוצך הנ"ל להגאון בתשובת בית אפרים יו"ד סי' ע' ובמחכ"ת ליתא כנ"ל:

וע"ד המ"ל בה' מעילה אקושי' הש"ס ביומא נ"ה נימא ברירה כו' הא בלא ברירה ת"ל דלהוי בטל ותי' מטבע חשיב לא בטיל והקשית עדיין לאו"ה שכתב דבניכר האיסור קודם התערובות דוקא וכ' בתשו' חו"י סי' קל"ג הדק"ל כוונת בזה להגאון בת' ב"א הנ"ל ומה שתירצת לעצמך דר"י לטעמיה מיירי התם ס"ל מין במינו ל"ב ודחית שוב דגם ר"י דוקא

בניכר האיסור מקודם ס"ל הכי מב"מ לא בטל דדומי' דדם הפר כו' דהיה ניכר מקודם כו' נ"ל דז"א מדפריך סתמא דש"ס בחולין דף ק"ח ריש ע"ב חלב נבילה הוא אמאי מותר הא מב"מ לא בטל אע"ג דלא ניכר האיסור קודם התערובות ואין להקשות אדהתם מנ"ל לש"ס להקשות בחולין שם דהא שמעי' ליה שפיר מבריית' בנדה דף ע"א גבי דם תבוסה ר"י לטעמיה אין דם מבטל דם אפילו כה"ג שלא ניכר מקודם התערובות ודו"ק:

ומה שתירצת לקושית הפ"י ביצה ל"ז ע"ב על פי' התוס' לאיסור מוקצה מה שמוספת שמנונית על פי חילוקו של הרז"ה שם בין בהמת שותפים לשור של פטם אליביה דשמואל כו' נכון היטב הוא:

ומה שכתבת בסוגי' דביצה ל"ז בחביי' ובהמה בהקדמ' דתחומין עיקרו דאורייתא לרמב"ם דס"ל תחומין די"ב מיל הוא דאוריי' ומכ"ש למהרש"א בערובין דף פ' ס"ל רב תחומין דאוריי' ממש הוא וסד"א להחמיר אבל מוקצה דרבנן אין עיקרו דאורייתא כתירוץ ריש ביצה כו':

הנה הש"ס הוכיח תחלה ומסיק דע"כ קסבר רב י"ב גם בתחומין מדחביות מותרת ושני' בהמה דינקי תחומין מהדדי ואין כאן לברור. וע"ז מקשו ר"כ ור"א לרב איסור מוקצה לא חששו כו' דהא יניקת איברים ודאי מוקצה הוא ודאי איסור תחומין ולא ספק כלל ומה טעם לחלק ביניהם כמו דתחומי' אסור מדאוריי' ה"נ מוקצה אסור מדרבנן דבודאי איסורא קאכל ולא ספק ומלבד זה עוד זאת כבר כתב המג"א רסי' ת"ד י"ב מיל נמי דאורי' היינו לאדם דוקא אבל כליו ובהמתו לכ"ע תחומין דרבנן אפילו י"ב מיל נמי א"כ ודאי א"ש ואין מקום לקושייתך. איברא עפי"ז תמיה לי על הגאון מהר"א ווילנא רסי' ת"ד שם דחה כל ראיות שהביאו הפוסקים מש"ס שלנו דחולק על הירושלמי בדין זה תחומים י"ב מיל דאוריי' וז"ל ואינו כלום דודאי ד' אלפים אמות דרבנן. אבל ראיה גדולה יש ממ"ש בערובין מ"ה ב' ואמאי ליקני כו' ואב"א הוי וכו' ושם כמה מילין עכ"ל ולמג"א הנ"ל התם תחום כליו ומשקין ודאי דרבנן לכ"ע: אבל לאדם י"ל כירושלמי י"ב מיל דאורייתא וצ"ע וע"כ ס"ל להגאון כהר"ם אלשקר שכתב המג"א שחולק בזה והשוה תחום כלים ובהמה לתחום אדם וצ"ע ועוד דע דלריב"א בתוס' פסחים ה' ע"ב מה שבשבת רק איסור לאו הוא אינו בכלל שם מלאכה ומותר ביו"ט א"כ תחומין נמי ביו"ט לכ"ע רק דרבנן הוא אפילו תחום דאדם לפ"ז ג"כ אין מקום לקושיתך. איברא תוס' בחגיגה י"ז ס"ל גם ביו"ט תחומי' דאוריי' למ"ד ועי' בפ"ח א"ח סימן תצ"ה אות ג' מיהת נ"ל תרתי בהדדי תחום כליו ובהמתו ביו"ט לכ"ע גם לתוס' חגיגה וגם לדעת ר"מ אלשקר רק דרבנן הוא ר"ל אין עיקרו דאוריי' כלל אפי' י"ב מיל נמי וכ"מ ברמב"ם: ומה שהקשית בחולין י"ד

מאי מקשה מר"י דהלוקח. ש"ה תרומה בזה"ז דאוריי' לכן אין ברירה אבל מוקצה דרבנן יש ברירה. ותירצת לרב קאי התם ורב סתמא כרבה תלמידי' ס"ל יש למוקצה עיקר מה"ת כתו"י ריש ביצה כו' יפה כתבת ונכון הוא. והנה אעתיק לך מחידושי בפנקס על מס' חולין וזה לשוני והא לית ליה לר"י ברירה דתניא הלוקח יין וכו' וקשה לי לפמ"ש התוס' בערובין ל"ז לחלק בין עיקרו דאוריי' ועיקרו דרבנן לענין ברירה א"כ נהי דהתם דרבנן הוא דמה"ת כל לקוח פטור ממעשר מ"מ עיקרו דאוריי' הוא להכי ס"ל אין ברירה. משא"כ מוקצה עיקרו דרבנן שפיר ס"ל יש ברירה ולרש"י פסחים דף מ"ו דס"ל מוקצה דאוריי' הוא ניחא וגם לתוס' דפליגי הרי מהרש"א כתב ב' תו"י ריש ביצה דמוקצה כעין דאוריי' הוא א"ש אבל הא קשי' כי מסיק הש"ס מדתני איו כו' דלמא ס"ל לר"י תחומין דאוריי'. לכן ס"ל התם אין ברירה אבל מוקצה דרבנן יש ברירה ס"ל ונ"ל מזה ראיה למ"ש הטור א"ח סי' ת"ח לפי דתחומין דרבנן מש"ה מהני עירוב בפת משמע דאי תחומים דאוריי' בעינן עירוב ברגליו דוקא א"כ הכא שאומר אם יבא חכם לכאן ולכאן למקום שארצה אלך אי אפשר לערב ברגליו בשני המקומות בב"א, וע"כ מיירי שמערב בפת ור"י פליג רק משום אין ברירה אבל אי יש ברירה מהני וע"כ תחומי' דרבנן ס"ל ומ"מ אין ברירה וא"ש: אמנם בהדיא כתב הרא"ש ערובין פ"ד סי' ח' דף מ"ו דר"י ס"ל תחומין דאוריי' גבי ס' עירוב דף ל"ה שם ומ"מ מערב בפת לדידיה מוכח דלא כהטור הנ"ל וצ"ע וגם הדק"ל מפה"ג כנ"ל וגם בערובין ל"ז ע"ב דפהג"מ ודלמא כי ל"ל לר"ש ברירה בדאוריי' גבי לוקח יין כו' תמוה הא לקוח ודאי פטור מה"ת כנ"ל והו"ל רק דרבנן שעיקרו דאורי' ותחומין נמי הכי הוא וצ"ע ומוכח כדעת ריב"ם בתוס' בב"מ דף פ"ח ד"ה תבואה כו' דלקוח פטור קודם מירוח דוקא ולוקח יין אחר מירוח הוא חייב שפיר מה"ת ודלא כר"ת דס"ל בהיפוך ע"ש ע"כ לשוני והנה כוונת בקצת לדברי וכעת א"א להאריך ואתה שלום וביתך שלום וכאל"ש נאם אביך החותם בכל חותמי הברכות. כא"נ הטהורה ונפש אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה קפה

ביום הכסא הבע"לט יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים ולשלום כבוד ידי"נ הרב החרוץ עצום מופלג ובנש"ק חריף פיפיות וצדיק כביר כש"ת מוה' יוסף דוב כהנא העלער עם כל הנלוים אליו אכי"ר:

מכ"ק קבלתי היום ונענתי ראשי לקבל ברכותיו אשר ברכוני חלציו מקירות לבו הטהור וזאת ליהודה ואומר לעומתו גם ברוך יהיה מכירי פרו"מ ני' והיה לעת מצוא אי"ה כי בנו תלמידינו יצ"ו ישים לדרך פעמיו אעשה כרצונו בעז"ה:

וע"ד שלשה הערותיו אשר פרו"מ ני' העלה בכחו וחילו לאורייי' ומן אלו השלשה א' התוספתא ביומא דמי שאחזו בולמוס וז"ל ת"ר כו' טבל ונבילה נבילה ותרומה מאכילין אותו תרומה ותמה מעלתו ני' אם נבילה קיל מטבל מכ"ש מתרומה כידוע ומ"ט מאכילין אותו תרומה:

הנה בגמרן יומא דף פ"ג פליגי תנאי בזה מר סבר טבל חמור מתרומה משום דאיסור טבל שוה בכל אבל תרומה חזי' לכהן וליתא לדידיה הק"ו שדן מעלתו ני' אלא דהאי תנא נמי רק טבל ותרומה קאמר דשניהם במיתה בידי"ש טבל חמיר טפי מה"ט הנ"ל. משא"כ נבילה ותרומה לכ"ע משמע דנבילה שהוא בלאו קיל טפי מתרומה כמו דקיל טפי מטבל דשניהם בעון מיתה והדק"ל מ"ט דתוספתא אמנם הא מסיק בסנהדרין דף פ"ג דרב תנא הוא ופליג ס"ל זר שאכל תרומה לוקה ואינו במיתה ולדידיה ודאי נבילה חמיר מתרומה דשניהם בלאו ונבילה שוה בכל משא"כ תרומה והכי ס"ל התוספתא וא"ש אבל א"כ עדיין תקשה דהל"ל בסנהדרין פ"ג הנ"ל תני' כוותיה דרב מהאי תוספתא ולא היה צ"ל רב תנא הוא ופליג ובאמת הא גופא קשיא שוב ראיתי בירושלמי יומא פ"ח הלכה ה' מייתי תוספתא זו וז"ל תני' מאכילין אותו את הקל הקל נבילה ותרומה מאכילין אותו מתרומה כו' א"ר יוסי קשיתה קומי ר' בא תרומה בעון מיתה ונבילה בלא תעשה ואת אמר הכין כמ"ד מאליהן קבלו עליהן את המעשרות עכ"ל הרי ר' יוסי תמה כן על התוספתא זו וניחא ליה לתרץ דאתיא כהאי תנא דס"ל תרומה ומעשר בזה"ז דרבנן ונבילה איסור דאורייי' כפי' הק"ע שם ולפי"ז ניחא דלא מייתי מינה ת"כ דרב בסנהדרין פ"ג הנ"ל. וצ"ל לפ"ז הא דסיים בירושלמי שם עלה חלה וערלה צריכא ר"ל מספקא לן הי חמור דערלה אסובה"נ וחלה עון מיתה ס"ל אף דתרומה בזה"ז דרבנן חלה בזה"ז דאו' וכהאי תנא דברייתא בכתובות דף כ"ה ע"א יעו"ש בתוס' אבל תמוה לי טובא תירוצו של ר' בא בירושלמי הנ"ל דא"כ הדר תקשי לן רישא דברייתא טבל ונבילה נבילה ואי ס"ל תרומה בזה"ז דרבנן ה"נ טבל בזה"ז דרבנן דהא כל איסורו של טבל הוא רק משום התרומה שבו ונבילה דאורי' הוא ובאמת בירושלמי שבקה ולא מייתי האי רישא כלל דטבל ונבילה נבילה ואולי מה"ט השמיטו אבל בתוספתא שלפנינו איתא הכי ליתא לתירוץ הירושלמי והנה קושי' ופירוק' דר' יסי ור' בא הנ"ל איתא גם כן בירושלמי בפ' אחרון דמסכת' תרומות על ענין אחר והובא בטור ובב"י יו"ד סי' קכ"א ב'

בעל העיטור תני קדירה שבישל בה תרומה מגעילה ג"פ בחמין ודיו א"ר אבא ואין למדין ממנה לענין נבילה כו' יעו"ש. והתם ניחא אבל בירושלמי דיומא אתוספתא שלפנינו אין מקום לשינוי' דר' בא דממנ"פ קשיא רישא אסיפא מ"ש טבל מתרומה וצל"ע י וע"כ צ"ל כתירוצו הנ"ל עפ"י דעת רב דף פ"ג בסנהדרין הנ"ל אתי' תוספת' זו ועל תי' הירושלמי צע"ג כנ"ל ועל אתר מן הנמנע לי לעיין על השתיים הערותיו וגם על ח"ת שהציע לרוב המון טרדותי חבילות ונקט מיהא חדא עד עת מצוא אי"ה אשים עיני עליהם ואשיב כיד ה' הטובה עלי ותנוח דעתו הרמה ני' יברכהו ד' בכל מכל כל ויתנהו למעלה לשם ולתהלה. כא"נ ואוה"נ הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה קפו

שלום רב לאור נערב יבא ויחרב לה"ה י"נ ורב חביבי הרב החריף המאה"ג המופלג באר מלא פלג כבוד כ"ש מוה' ליב לעפלער ני' האב"ד דק"ק שאמבעק יע"א:

גי"ה קבלתי ושמחתי בשלומו ושלום תורתו ישגא ודבריו ד"ת ראיתי והמה ראוים להעלותם על הספר:

וע"ד שדר לן חורפא מהאי דרבא ב"מ מ"ח הנ"ל דמתניתא מסייע לר"ל נתנה לבלן מעל וכו' הא כיון דבלא קנין המועיל לא מעל א"כ אפילו בקנין המועיל אמאי מעל מ"ש מנשבע שלא למכור חפץ ועבר ומכר דפסק רמ"א ביו"ד סי' ר"ל דלא מהני הקנין:

ונחית מעלתו לחלק במעילה דבשוגג היא לא אמרינן אי עביד לא מהני ז: וז"א דבהדיא כתב בתשו' נוב"י תניינא חא"ה סי' קי"א ובחיו"ד סי' ט' בפשיטות דלמ"ד אי עביד לא מהני אין חילוק בין שוגג למזיד דעכ"פ א"ר לא תעביד ולא מהני ע"ש ועי' בתשו' צלעות הבית בסוף ס' בית מאיר סי' ד' והכי מוכחא כולה סוגי' דריש תמורה דף ה' דמותב לרבא מאם תרם מן הרעה וכו' ממין על שא"מ וכו' וממקדים תרומה לבכורים וכיוצא בהרבה מקומות דמהני מעשיו ולא מוקים להו בשוגג יעו"ש ועיין פרי מגדים א"ח פתיחה כוללת להלכות שבת קודם ד"ה אמר הכותב וכו':

ועוד נחית מעלתו להוכיח מקושי' זו כדעת תשו' הרא"ש כלל ז' במידי דאית' בשאלה לא אמרי' אי עביד לא מהני ופליג על פסקא דרמ"א ביו"ד סימן ר"ל בשם הגמ"ר דשבועות: הנה מלבד דעדיין צריך לתרץ הקושיא אליביה דהגמ"ר ורמ"א וסייעתם דלא ס"ל כהרא"ש. עוד נ"ל גם לדעת הרא"ש לא עלתה ארוכה דנתינה לבלן סתמא משמע בין בבע"ה שהקדיש מעות פרוטה זו ובין בגזבר שמסרו לידו מעות הקדש מיירי ובכה"ג שבא ליד גזבר הרי תו ליתא בשאלה:

ולדברי מעלתו לא היה צריך לומר דרשב"א ביבמות ק"ג שכתב טעמא בשופר של עולה לא יצא דלא יהנה ולא יעבור ע"כ פליג על תשובת הרא"ש: אלא דשופר של עולה הא סתמא כבר בא ליד גזבר וליתא תו בשאלה מודה גם הרא"ש לדברי הרשב"א מיהת א"כ הקושיא במק"ע אליבא דכ"ע:

והנ"ל בישובו דהא ודאי פשיטא מלתא מי שקונה חפץ בדמי פקדון שבידו ששלח בהם יד, ע"מ להחזיקם לעצמו כיון דפקדון כל היכא דאית' ברשות' דמריה איתא ואין הנפקד יכול להקדיש מעות הפקדון ה"נ אין יכול לקנות בהם חפץ וכמו שאם החפץ אינו של המוכר אין הקנין חל דאין אדם מוכר דבר שאין שלו ה"נ אין קונה בממון שאינו שלו וא"כ אפי' את"ל נשבע שלא למכור חפץ פ' ועבר ומכר מהני הקנין מ"מ במעות הקדש שבידו שאינו שלו אלא של הקדש ונתנן למוכר החפץ או לאומן בשכרו ודאי לא מהני ליה לקנות שיהיה המוכר או האומן משועבד לו לקיים המקח ומעות הקדש שקיבל מזה בי' גזא דרחמנא היא כמו אצל הראשון וע"כ צריך להחזיר גוף אותו הממון להקדש או להמפקיד דשינוי רשות בלבד ודאי לא קנה ומכ"ש בשוגג דלא מקרי שינוי רשות כלל לקצת פוסקים ועיין ש"ך בח"מ סי' שס"א סק"ג ובש"ע ח"מ סימן שנ"ג ס"ג. וא"כ גם למ"ד אי עביד מהני קשה הרי בכה"ג לכ"ע לא קנה ולמה מעל הנותן הפרוטה ואי משום כיון דמעל הרי נפקי מעות לחולין ושפיר קונה בו ז"א דא"כ לא קנה אא"כ מעל תחילה והרי ג"כ לא מעל אא"כ קנה תחילה וה"ז מערכה על הדרוש וקשיא לא למעול ולא לקני בי' ולא למעול:

לכן נ"ל ברור כיון שהוא נותן הפרוטה להאומן או להמוכר ע"מ לקנות חליפיו והמקבל ממנו ג"כ זוכה באותו פרוטה של הקדש ע"מ כן להקנות חליפיו להנותן א"כ מיד בנתינתו הפרוטה מידו ליד האומן הרי הוציאו מרשות הקדש לרשות חולין ומעל נמצא אין מעילתו ע"י קניות החפץ שהנותן הפרוטה קונה בו חליפיו דודאי אין קונה חליפיו כלל מעיקרא כנ"ל אלא ע"י קנין הפרוטה בעצמה דאי מעות קונות הרי עשה מעשה קנין בנתינת הפרוטה לרשות המוכר והאומן ע"מ לקנות בה חליפיו ובמחשבה ובמעשה זה שהוא קנין בעלמא קנה הנותן הפרוטה שיצאה לחולין לפי שמעל שא"כ אי מעות אין קונות כיון דלא עשה מעשה קנין הרי לא הוציאו מרשות הקדש לחולין במחשבתו בלבד ולא מעל שאין מעילה אלא הוצאה מרשות לרשות וא"כ ליכא למימר תו אי מעות קונה נימא אי עביד לא מהני דהא באמת מעיקרא לא הועילה מחשבתו לקנות החפץ אלא הרי באמת הוציאה מרשות הקדש לרשות חול על מנת לקנות בו וכיון שזה מעשה קנין הוא מעל בנתינתו הפרוטה ונפקא הפרוטה לחולין ותו ממילא קונה בה החפץ מהמוכר או

השעבוד מהאומן כנ"ל וכן מבואר בתוס' מס' מעילה דף ח"י ע"א בד"ה ואומר וכו' אבל שנוי בלא הנאה כגון מעות דהקדש דמוציא לחולין שלוקח בהן חפץ לעצמו וכו' וכן בסוף הדבור וכו' כנ"ל ועוד יש שינוי אחר בלא שום הנאה כגון שינוי מרשות לרשות וכו' כגון מכירה ונתינה והשאילה ומיד שנשתנה לרשות הדיוט דהיינו שעשה בה ההדיוט מעשה שחשוב זכיה וקנין מהדיוט להדיוט אעפ"י שלא נהנה וכו' עכ"ל: ותמוה טובא דהא דמכירה מקבל חליפיו היא ואיך כתבו תוס' גם בזה שלא נהנה ומועל ע"י שינוי רשות בלא שום הנאה וכו' וצ"ע:

אמנם לפמ"ש מבואר דקנין החפץ חליפי מעות הקדש או איפכ' היינו אחר שכבר מעל תחילה ונפיק לחולין ונעשה ההקדש שלו והוא משלם חליפיו להקדש בתוספת חומש שוב קונה מההדיוט בשלו אבל מקמי דמעל אין קנייתו קנין ולא נהנה ומ"מ מועל היא במכירתו בלא שום הנאה אלא ע"י שינוי רשות שעושה מעשה שחשוב זכיה וקנין מהדיוט להדיוט:

ועיין עוד תוס' מעילה י"ט ע"א בד"ה אקשה וכו' אבל הרשב"א ביבמות ק"ג במעילה שע"י הנאה קאי בשופר של עולה אי מצות ליהנות נתנו כתב שפיר דלא אהני מעשיו וממילא לא מעל כיון שלא נהנה אם לא יצא כנ"ל אמתן של הדברים ולק"מ:

ועוד נ"ל לפמ"ש תוס' ריש תמורה דף ז' ע"ב דבירושלמי יש קרא בשוחט פסח על החמץ דכשר והוא לא תשחט על חמץ דם זבחי הכ' קראו זבח גם אחר ששחטו על החמץ ועיין במשנה למלך הלכת ק"פ פ"א הלכה ה' וכה"ג אי' בזבחים ס"ט ע"א אם הועיל לו לשחיטת חוץ לחייבו כרת לא תועיל לו לטהרו מידי נבילה וה"ט כיון דהתורה קראתו שחוטה גלי לן קרא דבזה אי עביד מהני ועיין בס' צל"ח על פסחים דף ע"ג ע"א ובתשו' נוב"י תניינא חיו"ד סי' ט' מזה א"כ הרי לר"א בחולין דף קט"ו ע"ב יליף אסה"נ דבב"ח לא תבשל וכו' וסמיך לי' או מכור וכו' כשתמכרנה לא תבשלנה ותמכרנה הרי הכתוב קראה מכירה ומינה נמי לדידן בכל אסה"נ דילפינן מדפרט בנבילה או מכור היתר הנאה אבל כ"מ שנאמר לא תאכל וכו' אסה"נ במשמע אם עבר ומכרו מהני דמכר קרי' רחמנא דע"כ פי' לא תאכל לא תהנה כי הנאת מכירה מביא לידי אכילה שלוקח בדמי המכירה דבר מאכל כפירש"י בפסחים כ"ב ע"ב ואמר רחמנא לא תאכל הרי גלי קרא דמהני מכירתו אבל לא תהנה מדמי מכירתו דהיינו לא תאכל אלא דבכל אסה"נ אין תופסים דמיהם אבל בהקדש מיהת שתופס דמיו שפיר מהני מעשיו ומעל דקרא גלי ופדה בערכך שתופס דמיו עיין רש"י בע"ז דף נ"ד ע"ב ועיקר מעילה איסור מכירה ונתינה משום שנהנה עי"ז הוא ואזהרתו מלא תוכל לאכול וכו' כמ"ש הרמב"ם פ"א ממעילה דין ג' במ"ל שם דהנאה

בכלל ואמר רחמנא לא תעביד ואת"ל אי עביד לא מהני היינו דאסור הוא לקבל טה"נ עי"ז דהקדש תופס דמיו היא אבל מ"מ מעל שהוציא הקדש לחולין דלוקח שפיר זכה בו דמכר קריא רחמנא כנ"ל. ועוד את"ל נמי שאינו קנין משום דלא מהני מעשיו מ"מ זכה לוקח במתנה אע"ג דאסור בהנאה מ"מ להורישו או לפדותו בש"פ ומכ"ש בלקחו בדמים תפס ליה אדמיו מיהת ועיין בקצה"ח בח"מ סימן צ"ז העלה כה"ג דאע"ג דאי עביד לא מהני ולא קנה מ"מ א"צ להחזיר ועי' נתיבות משפט סי' ער"ה בסופו בשם המח"א והשגתו עליו נכונה כיון דרוצה לזכות בו וזה רוצה להקנותו מש"ה מעל בנתינתו מיד ועיין בספר המקנה בקדושין נ"ו בקונה חמץ בפסח וכן מקדש אשה באסה"נ אמאי לא אמרי' דלא מהני ומכירה בטל עש"ה ועי' תשו' חתם סופר סי' ק"ל:

ועוד נ"ל אפי' את"ל דלא מהני ומקח בטל הוא. מיהת באחריות הסיטין הוא הפרוטה דהקדש עד שיחזירנו כמ"ש בח"מ סי' רל"ב סעיף כ"ב [אלא בהקדש אין דין שומרים וחיוב אחריות] ונהנה בזה הנותן לסיטון ומעל בהנאתו זו ונהי דהנאה זו אינו ש"פ כיון דהמעות הקדש אינו אלא פרוטה או מ"מ הרי ח"ש אסור מה"ת תו לא נתתקן האיסור מכל וכל אפי' אי נאמר לא מהני ובכה"ג דכבר נעשה איסור וא"א לתקנו שפיר אמרינן דמהני מעשיו כמ"ש מהרי"ט בתשו' ובשעה"מ הל' גירושין על שוחט בשבת וקצה"ח סי' ת"ו ובס' תיקון יד אליהו בחידושי ענינים ובס' שמלת בנימין על הל' נדרים סי' רכ"ח סל"ה בארוכה ובתשו' בית אפרים חא"ח סי' מ"א וחיו"ד סימן ל"ט וסי' נ"ד ועי' במג"א סי' של"ט ועי' בסוגיא הש"ס ב"מ דף צ"ט וקדושין נ"ד. שוב מצאתי במהרי"ט אלגאזי על בכורות פ"ח דף ק' ע"ד קצת מדברינו הנ"ל והנאני ותל"מ כעת:

נאם ידידו הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קפז

חייא אריכא. ושלום וברכה. ומזונא רויחא. לכבוד ידי"נ הרב המאוה"ג המופלג נפלא משדד עמקים. ועושה פלא. החכם השלם. כש"ת מו"ה בירך אברהם נ"י אבד"ק סקאליטץ יע"א:

גי"ה קבלתי ושמחתי בשלומו ובשלום תורתו וע"ד אשר עמד והעיר מעלתו בסתירת דברי התוס' בקדושין מ"ג ע"א שהעלו דמדאגבי' השליח להקדש קני' ומעל המשלח מיד וכו' והרי בבכורות י"ג ע"ב העלו תוס' דבהקדש לא שייכא קנין משיכה דכל היכא דאיתא ביה גזא דרחמכא איתא וכו' את"ד קדשו ומ"ש עוד מעלתו מברייתא דגונב כיס בשבת ליתא בהקדש לשיטת תוס' דבכורות הנ"ל לא הבנתי כוונתו עד אשר יבואו דבריו ביתר ביאור: הנה לכאורה י"ל לפמ"ש בתשובת מהרי"ט ח"א סי' ק"ן דדוקא קנין חזקה

ומשיכה אינו קונה בלא דעת אבל בהגבהה ידו לא גרע מחצירו שקונה לו שלא מדעתו וכו' וכך כ' הש"ך סי' ער"ה ס"ק ג' והגאון בתשובת חתם ספר סי' שי"ח הראה שכ"כ תוס' ב"ב נ"ד ע"א בהדיא וגם שזהו פלוגתת רבינו ישעיה ורמ"א שבטור סי' ער"ה הנ"ל ע"ש וכבר הקדימו בבקיאות זה הגאון במשנה למלך פ"ב מזכיה דין ט' עש"ה א"כ יש לחלק אף דמשיכה לא קניי' מן הקדש מ"מ קנין הגבהה אלים טפי וגם בהקדש קניי' ואף לפמ"ש בתשו' חתם סופר סי' שי"ח הנ"ל בשם הראשונים וסמ"ע סי' ר"ס סק"ב דאין חצירו וידו קונה שלא מדעתם אלא הפקרא. ולא דבר שיש לו בעלים א"כ ה"נ לא של הקדש וליתא לחילוק הנ"ל מ"מ הרי ביאר הגאון חתם סופר שם בתשובת אלו סי' שט"ז ובסי' ש"י ושי"ב דעת רש"י ורמב"ן דחצר והבאה לביתו הוא קנין שהיה אף קודם מתן תורה משא"כ קנין משיכה ד' אמות או לסמטא או ברה"ר היא קנין מחודש כיון דאחר הקנין שוב מניח המטלטלים במקומם א"כ אף דמשיכה אינו קונין מן ההקדש מ"מ הגבהה כי הא שלקחה לרשותו לגמרי ע"מ לאכילה מיד עדיף ושפיר קניי' מן ההקדש ולק"מ אלא דגם ז"א כיון דה"ט דתוס' משום דבי' גזא דרחמנא הוא בכ"מ שהוא. גם הגבהה כה"ג לא קניי' מהקדש לכן נ"ל דהרי גם לולי דברי התוס' דבכורות הנ"ל אלא אפילו את"ל משיכה קונה בהקדש היינו בתורת פדיון גם שלא נתן עדיין המעות לגיזבר כיון שמשכה ע"מ כן להקנותו בהיתר ע"י שיתן דמי פדיונו לגזבר קנאו מיד במשיכה אבל שלא בתורת פדיון אלא באיסורא הא ודאי ביה גזא דרחמנא הוא ומהי תיתי דקנאו בהגבהה ומשיכה וצ"ע אמנם לענ"ד החילוק מבואר דבבכורות י"ג וכן בתוס' עירובין פ"א ע"ב ובאס"ז ב"מ מ"ז ע"ב בפודה מהקדש קאי אלא שלא נתן עדיין דמי פדיונו לגזבר רק משך ההקדש לרשותו לקנות גופו ודאי כל עוד שלא נתן מחירו ליכא למימר שקנה גוף החפץ של הקדש במשיכה דאצלו גם כן בי גזא דרחמנא הוא והוא נעשה הגזבר עלי' כפרש"י בחולין קל"ט ע"א אבל לענין מעילת המשלח בהגבהת השליח מ"ש תוס' בקדושין מ"ג ע"א ובמעילה סוף דף ח"י דמדאגבי' קניי' וכו' לא קנין ממש לקנות גופו מיד קאמרי דהרי השליח לא ידע שהיא של הקדש ואינו מכוין לקנותו אלא כוונתם מדאגבי' קניי' המשלח ושליח לאחריות אוכסין אם נאבד אח"כ כמו כל גזלן וכפירש רש"י בכתובות דף למ"ד ע"ב ותוס' בחולין דף מ' ע"א ד"ה רביצה וכו':

ומבואר בסוגיא ב"מ דף מ"ג ע"א דגזבר המפקיד מעות לשולחני בשוגג לכ"ע כיון דהיתר תשמיש דנפקד מחייבו באונסין כי לא הוציא נמי מעל גזבר דנעשה כמו שלוה לו לשולחני בשעה שהפקידו אצלו ואין הוצאה גדולה מזו כפירש רש"י ותוס' שם ובאס"ז דף מ"ח ע"א ביאר יותר כיון שנתן לו רשות לשמש בהם כיון שנתנו לו מותרין ובתורת

ממון של מפקיד הוא משתמש וכיון שכן בההוא הנאה נעשה עליהם לוה מיד וחייב עליהם באונסין וכו' עש"ה וה"נ המשלח א"ל טול ואכול ככר זה וכיון דשליח עשה שליחותו בנטילתו ע"מ לאכלו מיד בהגבהתו קני' לחיוב אונסין והרי המשלח התירו לו לאכלו מיד אחר נטילתו א"כ מיד דאגבהה שליח קני' השליח והמשלח לאונסין ואין לך הוצאה גדולה מזו ומעל המשלח גם קודם שאכלו שליח כמו כל גזבר שהוציא מעל. והרי בהיתר הוצאה כי לא הוציא נמי מעל ה"נ נהי דשליח זה בהגבהתו נעשה הוא הגזבר עליה ברשות המשלח הרי בהיתר תשמיש שהרשהו משלח ה"ל כאילו המשלח הוציאו מרשות הקדש לרשות הדיוט וכל גזבר נמי מועיל בהוצאה ועי' אס"ז ב"מ דף צ"ט ע"א. באופן שאין שום סתירה בתוס' והוא ברור ונכון:

ובזה אני תמה על שני גדולי דור בשו"ת הגאון מור"ם מינץ אב"ד דק"ק אובן ישן סי' ט' שנתרשי ע"ד תוס' דקידושין מ"ג הנ"ל מאתקפתי' דרבא על ר' יודא במס' ר"ה דף כ"ח אימתי מעל לבתר דתקע כי תקע באיסור' תקע וכו' ומאי קושי' הא מדאגבי' מעל ויצא לחולין ע"י דקניי' לאונסין ושוב כי תקע שפיר בהיתר תקע וכו' ע"ש שהעמיק בתשו' קושיא זו ודפח"ח. אבל במח"כ בפשוט לק"מ עפ"י חילוק הנ"ל דדוקא במשלח ושליח כ"כ תוס' מדאגבי' שליח בשליחות המשלח שהרשהו ליטלו ולאכלו ה"ל כהלוה לו וקני' שליח לאחריות אונסין ובהיתר הוצאה זו ה"ל כאילו המשלח הוציאו מרשות לרשות לכן מעל משא"כ בלא שליחות אלא אינש דעלמא שלקח לעצמו שופר של עולה בשוגג ותקע בו ודאי לא מעל מדאגבי' עדיין עד שיוציאו או יהנה ממנו ע"י תקיעתו שיי"ח משום דבהגבהתו הוא נעשה גזבר עליו וביה גזא דרחמנא הוא כמו שגם בתורת פדיון לא קנאן במשיכה מה"ט וכן פירש רש"י בחולין קל"ט ע"א בד"ה אבל היכא דאיתנהו וכו' בי גזא דרחמנא איתנהו ואם הוציאם הגנב הוא מעל וכו' הוציאן דוקא ולא זולת אע"ג דודאי קנאו מיד לחיוב אונסין וגדולה מזו הוכיח המשנה למלך פ"ז דין ב' ממעילה דגם בשליח אם המשלח מזיד דשליח אינו מועל בהגבהת' עד שיוציאו או עד שאכל ויהנה גם להתוס' וכמ"ש הרמב"ם דין ה' שם החנוני מעל כשיוציא אותה פרוטה וכו' אע"פ שהנאת כבר וכו' עש"ה וכ"ש כה"ג דסוגיא דר"ה כהגבהה לבד בלא שום מעשה לא מעל ולק"מ:

וגם בתשובת מי באר הקשה הגאון מור"ם מינץ הנ"ל בסי' ע"א שם וגם בשם שאר מחברים על ש"ס פסחים כ"ט מאן י"א לא מעל רנב"ה וכו' והרי לתוס' הנ"ל מדאגבי' מעל וכרת דחמץ אינו חייב עד שאכל וכיון דחייב בקרן כרת אינו פוטר מקרבן וכו' עש"ה ולק"מ עפ"י הנ"ל דמעולם לא כ"כ תוס' אלא דוקא דהמשלח חייב בהגבהת השליח

ומשום דה"ל כאילו הוציא או כנ"ל. ותל"מ שוב מצאתי בחי' ריטב"א בקידושין מ"ג מבואר בהדיא כוונת התוס' והנאני אוה"נ החותם בברכה ודורש שלומו תמיד:
הק' יהודא אסאד:

תשובה קפח

מרוכב ערבות. ברכות רבבות. יחולו על ראש צדיק ידיד נפשי וחביבי. הרב החריף ובקי עצום. וגדול במדות ובמעשים. בנש"ק מו"ה שמואל עהרענפעלד. וכעת הוא הרב המאוה"ג הצדיק אבדק"ק סיקס נרו יאיר:
מכ"ק קבלתי בזמנו ונהניתי לאור תורתו ויען לא הייתי אז במזג השוה וגם רבו כמו רבו טרדותי להשיב על עניינים נחוצים הלכה למעשה זהו סיבת איחור תשובתי ואתו הסליחה ועתה באתי לבדוק בד"ת אשר הציע פרו"מ ני' קמא קמא דמטא לידי בעזה"י:
א' קשיא ליה למ"ד נו"ן אין קרבים ביום טוב פליגי במס' ביצה כ' ע"ב לענין זריקה אם עבר ושחט אבל השחיטה כשירה לכ"ע ואמאי לא נימא אי עביד לא מהני ול"ל כתי' מהרי"ט על שוחט בשבת כיון דמ"מ העבירה כבר נעשית דביום טוב ז"א לשיטת רש"י דאמרינן מתוך כו' וגם שלא לצורך כלל עכ"ל הא דנו"ב אין קרבים משום דקרא מיעטי' בהדיא לכם ולא לגבוה אבל אי נימא לא מהני ושחט תו הו"ל פסולה לא מקרי תו לגבוה לא עביד איסור חבור' למפרע משום מתוך כו' את"ד:
ונלע"ד הא ודאי לכם תרתי משמע. משמע לכם משלכם כמו בסוכה ל"ה אתרוג דערלה ות"ט פסול דלכם שיהיה בו היתר אכילה ולמ"ד שיהיה בו דין ממון בעי' משמע נמי לכם בשבילכם לכל צרכיכם ולא לגבוה או בשביל נכרים א"כ פשיטא מילתא דהא דלרש"י אמרי' מתוך כו' גם בלא צורך קצת היינו רק שלא לצורך כלל ביום טוב אבל ודאי הוא לצורך יום מחר אחר יום טוב ושפיר הוא בכלל לכם לכל צרכיכם אבל קדשים פסולים שאסור בהנאה הם ומצוותן בשריפה כמו דלא מקרי לגבוה ה"נ לא מקרי לכם שאין בו היתר אכילה וגם אין בו דין ממון ובעי' לכם דוקא ואם נימא לא מהני ושחיטתו פסולה לא יהיה ניצול מעבירה דמלאכת יום טוב דבעי' לכם שיהיה בו צורך בשום פעם אחר יו"ט אבל ביו"ט אין בו צורך כלל. אבל קדשים פסולים לא מקרי לכם דאסור בהנאה הם לעולם ול"ל בו מתוך:
ואין להקשות לפי"ז א"כ מנ"ל לרב' בפסחים ד' ה' ש"מ מדר"ע ל"א מתוך כו' ותוס' לטעמם ד"ה לא כו' הקשו הא בעי' צורך היום קצת ותי' מה שמבער הוי צורך משמע דלרש"י דלא בעי' צורך קצת ניחא בלא"ה ולפמ"ש אדרבה הרי לרש"י עדיין תקשי הא כמו דמיעט קרא נו"ן שאין קרבים מלכם ולא לגבוה דבשבילכם בעי' ה"נ מיעט קרא

דבר האסור בהנאה דלא אמרי' ביה מתוך כו' דלכם שיהיה בו היתר אכילה או דין ממון בשום פעם בעי' עכ"פ אחר יו"ט וחמץ הרי אסור בהנאה ואינו לכם ולא מהני לזה תי' התוס' דמה שמבער הוי צורך דמ"מ לא לכם מקרי וצ"ע לכאורה. אמנם נ"ל לפמ"ש תוס' שם סוף ע"א ד"ה ואומר כו' וז"ל אע"ג דכשישרף ויעשה גחלים הנאתו מותר כו' אומר ר"י דסברא הוא דקרא דתשביתו מיירי בכל ענין אפילו אינו צריך לגחלתו כו' א"כ ניחא הש"מ דלא אמרינן מתוך כו' דהא שפיר מקרי לכם כשיצטרך לגחלתו אחר יו"ט דהנאתו מותר אף דביו"ט אין צריך לו כלל הול"ל מתוך כו' אבל נו"נ כשיהיו פסולים משום אי עביד לא מהני הרי קיי"ל אפר הקדש לעולם אסור ומכ"ש הגחלת אפילו מדאורייתא. ודאי לא מקרי לכם לצרכיכם בשום פעם לא מהני ביה מתוך גם לרש"י משום דהוי לא לגבוה ולא לכם ואיסור' דעביד עביד לא אמרינן ביה אי עביד לא מהני כנ"ל. ועפי"ז נ"ל דלק"מ נמי קושית הרא"ש בביצה י"ב על שיטת רש"י הנ"ל אמאי אין שורפין קדשים ביום טוב נימא מתוך כו' ולפמ"ש ניחא:

ב' קשיא ליה מנ"ל לר"ש בשבת ק"ו מדאיצטריך קרא למשרי מילה מקלקל בחבורה חייב דלמא קרא ביום אפילו בשבת קאי על בשר דיקוץ הבהרת דהוי ודאי תיקון גופו מיד בשעת החיתוך קודם הפריעה שנטהר מטומאת צרעת משא"כ תיקון חבורת המילה שהתיקון מצוה באה לבסוף אחר הפריעה ותחלה מקלקל בחבורה החיתוך באמת לא צריך קרא למשרי בשבת את"ד בקצרה: נ"ל לפמ"ש בחי' רשב"א שבת ק"ו דתיקון גברא במילה הוא שמתקנו לתרומה ולקדשים וכן לאכילת פסחים היינו תיקון אצל אחרים ולא בגוף המילה דתיקון מצוה לבד לא חשיבא ליה לר"ש ור"ל דמילת זכריו מעכבתו מפסחו ואכילת תרומה וקדשים היינו לסוכו לקטן בשמן של תרומה דמבעי' לן ביבמות ע"א אפילו ערלות שלב"ז תוך שמונה אי מעכבה היינו אחרים מוזהרים עליו זהו התיקון אצל אחרים ותיקון זה בא אחר החיתוך והפריעה מיד משא"כ התיקון גופו של קוצץ בהרתו שהוא גם כן רק תיקון לאחרים מוזהרים עליו מלסוכו בשמן של תרומה [אבל מלעשות פסחו אין צרעת בנו מעכבתו] ושלא יטמא עוד אדם וכו:' כדין מצורע וכל תיקון זה אצל אחרים לא בא מיד אחר קציצתו אלא אחר הטבילה והערב שמש ככל טבול יום אסור בתרומה ומטמא כל טומאת נגעים כמו קודם קציצת כדאמרי' בשבת קל"ב ע"ב וברמב"ם פ"י מטומאת צרעת ואצל גופו של קטן ביום שמיני לא תיקן כלום. ותיקון אחרים בטהרתו לא בא ביום קציצתו עד הלילה בהיפוך ממש מדברי פרו"מ ני' ואין כאן קושיא:

ועוד לפמ"ש הרמב"ם פ"י מט"צ ה' ג' וה' הוא ספק כשמל במקום הבהרת אם יטהר כלל בקציצתו ושמא לא יהיה תיקון כלל וספק דאורייתא לרמב"ם מה"ת להקל לא צריך קרא למשרי בשבת משא"כ תיקון המילה בחתיכת הערלה הוא תיקון ודאי אצל אחרים צריך קרא למשרי וא"ש הוכחת ר"ש דמקלקל בחבורה חייב כנ"ל:

נאם ידי"נ הק' יהודא אסאד:

תשובה קפט

העליון ועינו אל יריאיו. יפרוס סוכת שלומו על ראש ידי"נ. הה"ג המפורסם בתורתו וצדקתו. חכם הכולל. צדיק צדקות אהב. כקש"ת מו"ה עזריאל הילדסהיים ני' האב"ד בק"ק א"ש יע"א:

גי"ה מיום א' העבר קבלתי לנכון בעיו"הכ וע"ד בקשתו כו' ומה שכבדני הדר"ג נ"י קונטרס פליטת סופרים נדפס בעיר ווילנא לעיין בו ואמרתי אגב כי ראיתי שם שאלה מגדול א' בקאוונא בסוגיא דזבחים ד' י"ד ולקח הכהן מדם החטאת משמע הוא בעצמו יקח ואי אתי קוף רמי להו אידי' בעי' למישקל זימנא אחריתי ה"נ נימא ולקחתם לכם צריך בעצמו ליקח ובמתנה ע"מ להחזיר קודם שלקח עדיין אינו שלו כי לא זכה עד שלקחו ואחר זה כבר הוא בידו ואינו עושה לקיחה אחרת א"כ צריך הוא להניחו מידו ואח"כ לקיחה וכן אחזו קודם ע"ה אם יוצא אחר ע"ה או צריך להניחו תחלה ולחזור וליטלו אחר עמוד השחר ע"כ:

ולענ"ד נ"ל ולקח ולקח אינו שולל שליח דהא שלוחו של אדם כמותו בקדשים וגם שליח עושה שליח כמ"ש הריב"ש סי' פ"ב אלא הנחת קוף דוקא שאינו בר כוונה כמו דפליגי ר' יוסי ורבנן בנט"י מקוף ספ"א דמס' ידים ובעי' לקיחה כולה עקירה והנחה מבר חיובא ובר כוונה אבל אדם ישראל רמי' אידי' לא מימעט משום דשלוחו כמותו בר כוונה הוא ובהדיא כתיב ויקחו לי תרומה קרי גם הנותן בשם לוקח ולקחתם לכם נמי עקירה והנחה ע"י הנותן והמקבל מקרי לקיחה אבל ודאי ולקחתם לכם ביום כו' בעי' עקירה והנחה בזמנו ביום משמע אבל קשה לי א"כ בסוכה ריש דף מ"ב דפריך מדאגבי' קני כו' ות"ל שאחזו בידו בלילה ולא הניחו עדיין מידו שלא יי"ח והוציאו ברשות שפיר וצ"ע [וגם י"ל כוונת רש"י בזבחים י"ד שם מיתורא ולקח הכהן דיקא בעצמו משא"כ משמעות ולקחתם בצירוף הנותן ומקבל כמו מוכר ומקבל לוקח משמע] והנה גבי תפילין קיי"ל להניח קודם ע"ה לילה לאו זמן תפלין ע"כ מנענעם שנית למקומם ה"נ וצונו על נטילת לולב ולקחתם ביום ולא בלילה כן הדין וכה"ג איתא בשבולי לקט החליף אתרוג בימין יצא הוכיח מקושי' ש"ס סוכה מ"ב הנ"ל. ובתשובת ח"ט השני סי' כ"ח כיון לזה מדעתו

שוב מצא כן במרדכי על הגליון ב' ר' יואל הלוי ובב"י סי' תרנ"א ב' בעל העיטור וה"ט משום דלולב בימין הוא דרבנן משא"כ בתפילין דאורייתא יד כהה מעכב דיעבד לא יי"ח ומינה לולב נמי ביום דאורייתא הוא מעכב צ"ע קושיתי הנ"ל מקוג"מ סוכה מ"ב [וע"ש בריטב"א בשם י"מ וברכי יוסף א"ח סי' קפ"ג] ומחמת טרדת עיו"ט א"א להאריך וד' הטוב שנותיו יאריך:

וע"ד שאלתו להודיע לכבודו דעתי והנהגתי בהוראת היתר לאונן ר"ל שימסור עסקו וחנותו לאחד ממיודעיו לישא וליתן כרצונו וגם הריוח יעכב לעצמו אותו האחר. ופרו"מ ני' פקפק וכיהה להיות רוב בעלי החניות יש להם מגן שיל"ד למעלה מפתח החנות אשר בו נקרא שמו עליו. ומן הנמנע הוא שיסגרו חנויותיהן לגמרי מפני החשד מחשבת און עליהם שעל ידי ב"ח נסגרו דלתים כו':

הנה אם אירע מילתא לאחד מהשותפים כבר הביא בתשובה מאהבה חיו"ד סי' שמ"א וסי' ש"פ מנהג פראג מעולם שמסלק א"ע מהשותפים בעת אנינות עפ"י ק"ס משליח ב"ד שלא יהי' לו עוד שום חלק בהשותפות במשך ימי האבילות והחתם סופר חיו"ד סי' שכ"ד מחלק יפה דבלא שותפים אלא בעל החנות לבד אף שמוכר באנינות לא' ממיודעיו ע"י נאמני קהילה תליא ליה בפלוגת' דרבוותא ודעתו כהמחמירין דאונן אסור לו למכור סחורתו כמו אבל. ומ"מ מסיק אין למחות בכח כו' ובאמת בתשוב' מאהבה מבואר בהדיא גם אם כבר הוא אונן מותר לעשות כן ולא אם הוא גוסס לבד כשמועת הח"ס הנ"ל וכן הוא עמא דבר וחשש מעכ"ת ני' משום שעל פתח החנות רשום שם בעלים ראשונים מה בכך כיון שנעשה הסילוק או המכירה בק"ס ע"י שני נאמני הקהילה קלא אית ליה ונודע לכל דמשום אבילות הוכרח ליתנו לאחר להרויח בו ולא חיישי' שמא איכא דידעי בהא ולא ידעי בהא וכבר פשט היתר זה יתענג על רוב טוב וחדות ד' יהי' מעוזו ברב ברכות ושוב שמחות כנפשו ונפש הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה קצ

מאלקי המערכה ישא ברכה. ברבי' והמשכה. שמור' וערוכה. ה"ה כבוד ידי"נ הרב הגדול. ותיק החריף ושנון מוה' אליעזר ני' אב"ד דק"ק קיקינדא יע"א:

אחד"ש הטוב לפרו"מ ני' הנה בירך לקחתי ובירך לו אשיבנה המקום יהיה בעזרו יאשרהו לתורה ועבודה על במתי האושר והצלחה. וחפץ ד' בידו יצלח:

וע"ד חקירתו אשר העיר מעלתו לבקש ולמצוא טעם נכון מספיק בעמדו על דרשות חז"ל לפעמים דרשינן ביום ולא בלילה כגון ביום השמיני ימול ודכותיה וביומא וגם בסוכה

צריך למילף גז"ש תשבו תשבו ממלואים דבסוכות תשבו ז' ימים אף לילות בכלל ובכמה מצות מצינו דיום אף לילה עמו. ונפשו היפה אוותה לדעת תורה מה טעם ומה ראו על ככה. כי כמעט כל המחברים לא שתו לבבם לדבר קשה הזה את"ד:

יפה העיר אבל כבר קדמו הגאון בספר טורי אבן מסכת מגילה דף ז' ע"ב אהא דסעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא י"ח ימי משתה ושמחה כתיב מייתי הט"א עלה מ"ש הא דלענין שבת ויו"ט לילה כיומו לכ"ד ואילו מצות שמחת יו"ט ראשון אין הלילה בכלל שמחה והעלה לחלק במ"ע בקום ועשה כגון שופר סוכה ולולב ושמחת יום דוקא. אבל לענין שב וא"ת ליל שבת ויו"ט כיומו לבד וכו' ושוב סיים וז"ל מיהו הא גופא צריך טעם מ"ש דלפעמים אמרינן דאין לילות בכלל ימים דקרא ופעמים אמרינן דימים אפילו לילות בכלל ואין זה מקומו עכ"ל הט"א:

הרי שעמד על חקירה זו ויצא לחלק כנ"ל ולא הונח לו עדיין בזה [ומ"ש הט"א בלשונו כגון שופר סוכה וכו' היינו סוכה אי לאו גז"ש תשבו וכו'] :

ונחזי אנן הנה בפסחים ע"א ע"א רש"י בד"ה או אינו אלא לרבות לילי יום ראשון כתב ז"ל ואעפ"י שאין קרבן בלילה נלמד שהטעינו הכתוב לשחוט שלמים מעיו"ט וכו' ע"ש הרי כיון דאין שמחה אלא באכילת שלמים ואין קרבן בלילה ה"א למעט לילה גם ממצות שמחה [ודברי התוס' שם בד"ה לרבות וכו' תמוהים מלהבינם כמ"ש בהגהות מו"ה וו"ב וז"ל דברים הללו תמוהים לא ידעתי להם מקום בשום מקום וצ"ע עכ"ל] א"כ בשופר נמי י"ל בפ' פנחס כתיב יום תרועה יהיה לכם ועשיתם עולה וכו' דרשינן סמוכים דיום ממעט לילה בשופר כמו בקרבנות דכתיב ביה ביום צוותו וגם את"ל לא דרשינן סמוכים כר"י דבר הלמד מענינו הוא בענינים דקרבנות כתיב ועדיף זה מדרש סמוכים דהא תדר"י לא חשיב סמוכים דס"ל כר"י וחשיב דבר הלמד מענייננו בי"ג מידות לתי' א' בספר כריתות להרא"ש מקינון ועי' בר"פ אוב בחולין א"כ אתקש שופר לקרבנות כנ"ל אלא דק"ל במס' שבת דף קל"א ע"ב ור"א ביום ולא בלילה נפ"ל ביום הכפ"ו מביום הכפורים וגמרי' מהדדי ותוס' ד"ה נפ"ל כתבו וז"ל לרבנן ה"ט דלזמן דיום ודאי לא אתקיש ס"ל וקשה הא ת"ל מגופיה דקרא אתקוש לקרבנות ועשיתם עולה כתיב וגם לרבנן דר"א קשיא הא לשלול לילה לא צריך קרא יום מה"ט וצ"ע: מיהת נ"ל בכ"מ דכתיב יום אי לאו דאיכא איזו הוכחה לדרוש יום ולא לילה שפיר משמעות לשון יום הוא כולל יום שלם של כ"ד שעות חוץ מלשון יומם כמ"ש הראב"ע ר"פ בשלח בפסוק לא ימיש וז"ל יומם לא תמצא בכל המקרא רק על עת היות השמש על הארץ כי יום ימצא בתורה ובנביאים ובכתובים והוא לילה כי כתיב ביום הכותי כל בכור וזה היה לילה וכתיב היום הזה יום בשורה היא

והוא היה לילה כי שם כתיב וחכינו עד אור הבקר וכתיב יום צעקתי לילה נגדך עכ"ל הראב"ע. והא דבשבת קל"ב ע"א ילפי' מילה מביום השמיני ביום ולא בלילה היינו נמי משום קרא בן שמונת ימים כמסקנת הש"ס שם ובתוס' שם דהוא עיקר ילפותא ונ"ל לפי דביום השמיני משמעו גם תחלת יום השמיני בכניסתו היינו מאורת' מתחלה כמו בשבת ויו"ט ומצוותו גם בלילה אבל מבן שמונת ימים שמעינן ודאי דשמורי הוקש לשבעה שקדמו ביום דוקא ולא בלילה וגם משום דהאי קרא לאברהם נאמר ולב"נ הלילה הולך אחר היום אתחלתא דיום יממא הוא כנ"ל: וכן בחולין דף פ"א ע"א והיה ז' ימים תחת אמו הא לילה חזי כשעבר שביעי וכתיב מיום השמיני והלאה ירצה לילה לא ומשני לילה לקדושה יום להרצאה נ"ל היינו משום דקשה דהל"ל ומשמינ"י והלאה וכו' שפיר ה"א מתחילת כניסת שמיני מאורת' אבל מיו"ם השמיני והלאה ע"כ מוכח לשלול לילה קאמר מיתורא תיבת מיום כנ"ל:

וכן ספ"ק דברכות ראב"ע ובן זומא למען תזכור וכו' כל ימי חייך ימי אלו הימים כל ימי הלילות ואי לאו רבוי' דכל וכן לרבנן דדרשי כל לימות המשיח אמעטו הלילות מלשון ימי חייך. נ"ל דה"ט משום למען תזכור את יו"ם צאתך מארץ מצרים כתיב ויציאה יממא הוי ע"כ יום צאתך שולל הלילה ה"נ ימי חייך שולל הלילה דזכירה בעינן כעין המאורעי וגם איתקשו בחד קרא יו"ם זכירה דומיא דיו"ם יציאה ועי' פי' הראב"ע פרשת בא בפסוק ויקרא למשה ולאהרן לילה וכו' הרגיש על סתירת הפסוקים הוציאך ד"א ממצרים לילה וכתיב היום אתם יוצאים וכו' וב"י יוצאים ביד רמה בעצם היום ותי' כי התחילו מהם לצאת מתחלת עמוד השחר ואז עודנו לילה בדרך התורה עד זרוח השמש וכו' עש"ה:

וכן בפ"ק דפסחים דף ה' ע"א ואימא לרבות ליל ארבעה עשר לביעורו ומשני ביום כתיב וכו' ה"ט לענ"ד משום דהל"ל שבעת ימים שאור לא ימצא וכו' אך "מיום הראשון תשביתו שפיר הוי משמע "מיום הראשון במ"ם היינו פי' מתחילת כניסת יום ראשון דמאורת' חייל אבל מדכתיב אך "ביום הראשון וכו' באות בי"ת ודאי כוונתו לשלול הלילה שמקודם רק ביום דוקא ומה"ט גופא כנ"ל ומה"ט נ"ל דה"א בקושית הש"ס דף ד' ע"ב בפסחים שם ואימא לרבות ליל חמשה עשר לביעור דסד"א ימים כתיב ולא לילות קמ"ל היינו משום דהיקשו בחד ענינא שבעת ימים שאור לא ימצא וכו' אך ביום הראשון תשביתו וכו' וע"כ ביום הראשון משמע ולא בליל ארבעה עשר מדלא כתיב "מיום הראשון כנ"ל ה"נ רישא שבעת ימים דומי' דסיפא קאמר קרא ימים ולא לילות וה"א למעט ליל ט"ו קמ"ל אך לרבות כנ"ל ומתורץ לפ"ז קושית התוס' סוף ע"ב הנ"ל ד"ה ואימא וכו' דהמ"ל ביום כתיב וכו' ולק"מ לענ"ד דאדרבה משום זה גופא דביום

כתיב קאי הקושי' דש"ס כנ"ל ודו"ק וכיו"ב בכל שארי מקומות בש"ס הכל יבוא על נכון דרחז"ל עפ"י הקדמתינו זו דסתם יום משמע לכלול הלילה עמו אא"כ יש איזו הוכחה דלמעט לילה הוא ועיין דברי הראב"ע פ' בשלח בסוף פרשה ט"ז פסוק כ"ה וז"ל ודע כ' היום בלה"ק על שני דרכים האחת וכו' כ"ז שאור השמש עומד על הארץ כנגד כ"מ וכו' כי אלו היתה מדת היום כוללת עמו לילה למה יזכיר לילה וכו' והדרך השני' שמלת יום נופל על זמן קרוב או רחוק כמו ביום הכותי כל בכור וכו' יעוש"ה ודפח"ח. דבריו אלו סותרים לדברינו הנ"ל אמנם הרי גם דברי עצמו סותר בזה מ"ש ר"פ בשלח הנ"ל על פסוק זה ביום הכותי כל בכור והארכתי בזה בחידושי אגדה שלי בעזה"י ואכ"מ להאריך ועיין בנדרים ע"ו ע"ב מיום אל יום ולא לילה וצ"ע ברא"מ פ' מטות ובמגילה ימי משתה שולל הלילה נ"ל ה"נ הימים האלה נזכרים ונעשים כתיב אתקשו זכירה לעשי': נאם י"נ הדש"ת הק' יהודאסאד:

תשובה קצא

שלום וכל טוב סלה לאהובי ידי"נ וחביבי ה"ה הרב המאוה"ג מעוז ומגדל עוסק בתורה יום וליל החו"ב צדיק תמים כקש"ת מוה' שלמה שטערן נ"י אבד"ק אלישטאבע:

מכתב קדשו השגתי לנכון ושמחתי בשלותו שלום גופו ושלום תורתו וע"ד קושית פרו"מ נ"י להט"ז בסי' תרנ"ה דלולב ה"ל מצוה דרבים איך יפרנס סוגי' דר"פ לולב הגזול דארי"ו ביו"ט ב' פסול משום מהבב"ע והא מסקי' בברכות מ"ז דבמצוה דרבים כגון תפלה ליה ביה משום מהבב"ע כו' ודפח"ח: ונלע"ד דהנה הרמב"ם בפ"ח מהל' לולב פסק לולב הגזול כשר ביו"ט שני וכשמואל ותמהו עליו קמאי הא קיי"ל שמואל ור"י הלכה כר"י עוד תמהו הראשונים על שמואל גופי' הרי ר"י משמי' דתנא רשב"י אמרה ואיך פליג שמואל על התנא רשב"י עי' בס' הרז"ה ובמלחמות הרמב"ן ולי קשיא עוד והא ר"י קראי דריש א"כ שמואל דלא חייש למהב"ע קראי מאי דריש בהו. עוד תמהו על הרמב"ם שסותר א"ע בפ"ה מהל' איסורי מזבח הלכה ט' פסק לה"ט מהב"ע במנחות ונסכים מערלה וכה"כ שאסובה"נ עיין תשו' שאגת אריה סי' צ"ו ותשובת נוב"י תניינא חא"ח סי' קל"ג קל"ד:

ונ"ל דיל"ד בסוגי' ר"פ לולב הגזול דמייתי ר"י ראיה למהב"ע מקרא והבאתם גזול כו' ואר"י משום רשב"י מ"ד אני ד' שונא גזל כו' תרתי ל"ל אסתגר בקמייתא וכן הקשה מהר"ם ברבי ונ"ל בפשוט עפמ"ש בירושלמי בגיטין נ"ה אמתני' על חטאת גזולה שלא נודעה לרבים כו' מייתי עלה הפלוגתא דבגמרן עולא ור' יודא ובירושלמי איתא עולא וריש לקיש דר"ל ס"ל ד"ת גם נודעה מכפרת דיאוש קנה ומתקנה אינה מכפרת שלא

יאמרו מזבח אוכל גזילות וסיים עלה הירושלמי ר' אבין בשם ר' יונתן והבאתם גזול את הפסח ואת החולה מה פסח וחולה בגלוי אף כל בגלוי ונודע הוא דאינו מכפר עכ"ל א"כ מבואר כיון דמתני' קפסיק ותני לולב הגזול פסול ל"ש גזילה שנודעה לרבים ול"ש לא נודעה לרבים ומקרא א' והבאתם גזול את הפסח כו' שמעי' מהב"ע בקרבן גזול שנודעה לרבים דומי' דפסח וחולה לכן הוצרך ר"י משום רשב"י להביא עוד קרא ב' אני ה' שוכא גזל בעולה דוקא אני ד' אפילו גזל שאין יודע בו אלא אני ד' לבד אני שונאו ופסול מ' מהב"ע:

עוד נ"ל ליישב מ"ט צריך לתרי קראי עפ"י דאשכחן פלוגתת המג"א בסי' תמ"ו כתב מצוה דרבים הוא דוקא כמו שופר שיחיד מוציא הרבים י"ח כו' אבל השבתת חמץ לא הוי עשה דרבים ולפי"ז ההד"נ לולב לא מקרי מצוה דרבים אבל באמת הט"ז הנ"ל סי' תרנ"ה פשיט' לי' דלולב יפה כחו דהו"ל מצוה דרבים ועל זה סובב קושית מעלתו הרמה ני' הנ"ל ולענ"ד נראה אטו גברא אגברא קרמית התם אליבי' דר"א ששחרר עבדו להשלימו לעשרה מסיק כן איהו ס"ל במצוה דרבים לית ביה משום מהב"ע ור' אליעזר תנא הוא פליג על רשב"י הכא דס"ל גם מצוה דרבים כגון לולב אית ביה משום מהב"ע א"כ מבואר מקרא והבאתם גזול י"ל כי קושי' הנ"ל לאמת דנביא הוכיחם רק על קרבן יחיד משא"כ גבי לולב שהוא מצוה דרבים לית ביה משום מהב"ע וכדס"ל הכי ר' אליעזר בברכות מ"ז לכן מייתי עוד מקרא שני אני ד' שונא גזל בעולה משל כו' שיברחו בני מן הגזל הרי ע"כ גם אגזל בקרבן ציבור קפיד והה"נ בלולב מצוה דרבים כנ"ל ועפ"ז ניחא ג"כ לתרץ הרגש מור"ם לובלין על התוס' כיון דיש מקום לחלק בין קרבן לשאר מצוה אלא דגם גבי חלה מצינו מהב"ע א"כ אדמייתי ריי"ו ראיה מקרבן הו"ל להביא ראיה מהא ברייתא דראב"י גזל סאה חטין כו' אין זה מברך אלא מנאץ ולק"מ דחלה ודאי הוא מצוה דיחיד אבל לולב מצוה דרבים הוא לא שמעי' מהב"ע אסור אלא מקרא דקרבן כנ"ל:

ובזה ניחא עוד שני הרגשות שהק' המפורשים א' מ"ש דבגיטין דף ל"ח שבק הש"ס קושיא זו מהב"ע היא כדפריך ליה בברכות מ"ז ב' מ"ש דבברכות מ"ז שבק הש"ס להביא מרי' דשמעתיה אר"י אמר שמואל המשחרר עבדו ולא נקיט אלא והאר"י המשחרר כו' ולק"מ לפי הנ"ל דשמואל הכא דפליג על ריי"ו נ"ל בלולב דוקא משום שהוא מצוה דרבים וקראי מוקי להו בקרבן יחיד דוקא הוא דקפיד קרא על מהב"ע וכהאי תנא ר' אליעזר בברכות מ"ז דס"ל הכי ולכן בגיטין דף ל"ח דמריה דשמעתי' הוא שמואל לא פריך עלי' מהב"ע הוא דאסיק אדעתי' התירוץ מצוה דרבים שאני דהא שמואל לטעמיה הכי ס"ל גבי לולב גזול ביו"ט ב' כשר אבל בברכות מ"ז דלא הביא בקושי' א' משמיה דשמואל רק

והאר"י המשחרר כו' מקשה תו שפיר והא מהב"ע הוא ומתרץ דר"י כשמואל רבי' ס"ל בהא דמצוה דרבים שאני ולא כרי"ו משום רשב"י מיהת א"כ במצוה דרבים כמו תפילה וכמו לולב פליגי תנאי ר' אליעזר ורשב"י אם איתי ביה מהב"ע כמו דפליגי ביה שמואל ורי"ו וקי"ל מעשה רב לכן הרמב"ם פסק כשמואל וכר"א דשחרר עבדו כו' הרי עביד עובדא בנפשי' אבל במצוה דיחיד לא אשכחן פלוגתא כלל נ"ל גם שמואל מודה לאיסור לאסור מהב"ע ובהכי איירי הרמב"ם בפ"ה מאיסורי מזבח ונסכים דיחיד מערלה וכה"כ ולק"מ כנ"ל:

[שוב אחר כמה שנים כשכתבתי תשובה זו בפנקס שו"ת שלי קבלתי מכתב מבני הנחמד הרב הגדול מוה' אהרן שמואל מק"ק נ"ש והאריך לי בענין הנ"ל וכתב לי ג"כ קו' נאה לפמ"ש השעה"מ הל' לולב דמהב"ע הוא רק אם בשעה שעושה המצוה יש כאן סרך עבירה אבל אם בשעת המצוה אין כאן עבירה א"ז מהב"ע לפי"ז מפה"ג בברכות מ"ז הא שם בשעת השלמה לעשרה אין כאן סרך איסור כלל וצ"ע. ותרצתי לו דקוה"ג שם על לכתחילה למה עביד ר"א לכתחילה הכי עבירה בשביל לצרף לעשרה ודוק עוד כתב לי בני הרב נ"י דבר נחמד לפמ"ש תוס' סוכה למ"ד ובפ"י שם דל"ש מהב"ע רק היכא דא"א לעשות המצוה כ"א ע"י עבירה אבל היכא דאפשר לקיים המצוה גם בלי עבירה אף דמקיימה ע"י עבירה יוצא וליכא מ' מהב"ע לפ"ז הא איתא לעיל מיניה ט' נראין כי' מצטרפין אמרי לה כי מכנפי אמרי לה. כי מבדרי ומפה"ג מהב"ע הוא הא יכול לקיים המצוה בלי עבירה ע"י שיטריח ויכנוף כולם או מבדרי ובה"ג ליכא מ' מהב"ע וצ"ע ותי' כיון דגמ' משני הרי איצטרכי דהיה רק ח' ישראלים ול"ש דינ' דר"ה ט' נראין כי' כמובן ופהג"ש הא מהב"ע הוא וא"ש ג"כ דבגיטין לא פהג"מ מהב"ע כי קושי' הנ"ל לאמת ודו"ק וקצרתי ואיידי דחביבי כתבתי כן בשם בני נ' ונכון הוא]: נאם ידי"נ אוה"נ הדש"ת הק' יהודא אסאד:

תשובה קצב

חיים ברכה ושלום לכבוד אהובי ידי"נ הרב הגדול חרוץ נפלא ועושה פלא צדיק נשגב שמו מוה' אלעזר פשקיס נ"י בקאטה:

גי"ה קבלתי ושמחתי בדברי תורתו אשר העלה ברוח בינתו ליישב הקושי' הסוערת על הספר יראים במג"א סי' תרל"ד דאף אי גזל גוי מותר לא קרינן ביה לכם. א"כ מאי מקשה הש"ס בסוטה מ"ג גבי ולא חנכו כו' פרט לגזלן הא ת"ל דהוי מתיירא מעבירות שבידו והוא צריך לחזור ואם איתא לוקמה בגזל מעכו"ם ותי' מעלתו נ"י עפ"י מ"ש הפ"י דקרקע

לא מהני ביה יאוש בתורת הפקר ה"ט משום דבאיסורא אתי לידי' אבל בגזל מעכו"ם שפיר קניא ביאוש משום הפקר ומקרי לכם ולמה לא יחזיר אתד"ק דפח"ח:
[ולפי"ז הספר יראים בלפני יאוש דוקא קאמר]. אבל באמת מעיקרא לק"מ לפמ"ש האליה רבה סי' תרל"ד לדחות ראי' המג"א דהספר יראים קאי בארבע מינין התלושים אבל גבי סוכה דקרקע כיון דהוי כשאולה הוי כמו לכם כו' יעו"ש. א"כ גבי בית ולא חנכו פרט לגזלן ליכא לאוקמה בגזל מעכו"ם דממ"נ אי למ"ד אסור גזל עכו"ם ת"ל מתיירא מעבירות שבידו ואי למ"ד מותר קרקע הו"ל כשאולה ומקרי נמי לכם ולא מיעטי' קרא וודאי חוזר היא מעורכי המלחמה ועוד נ"ל אפי' את"ל דבגוזל קרקע נמי איתא סברת ס' יראים וכדעת המג"א אליביה היינו דוקא בקרקע חוצה לארץ שהיה של עכו"ם ממש אבל קרא דבית ולא חנכו בארץ ישראל קאי דלמ"ד אין קנין לנכרי בא"י כו' פשיטא ודאי דלכ"ע מותר לגזול ממנו הקרקע או הבית ואפי' למ"ד יש קנין לנכרי בא"י כו' מיהת למ"ד גזל נכרי מותר אליביה ודאי מודה הספר יראים דתו מקרי נמי לכם כיון דא"י ירושה מוחזקת היא בידינו מאבותינו וליכא למעט מולא חנכו פרט לגזלן מנכרי כנ"ל: (הג"ה מבן המחבר) אני הקשיתי שם בסוגיא דסוטה דף מ"ג פרט לגזלן לימא דלא כריה"ג כו' מעבירות שבידו כו' ודחק לתרוצי וק"ל ת"ל בגזל ע"י שליח שכולם בני חיובא הם ואשלד"ע כדאי' בהדיא בב"מ דף ח' אמר לשלוחו צא וגנוב וגנב פטור מ דאשלד"ע וצל"ע וכיו"ב הקשיתי שם בדף מ"ד אשר ארס כו' ולא לקחה פרט לאלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה כו' ופ' לימא דלא כריה"ג כו' מעבירות שבידו כו' וק"ל לימא שקידשה ע"י שליח וכיון דאשלד"ע א"כ המשלח מנוקה מעון הוא לכן מיעטי' קרא ולא לקחה שפיר שאינם חוזרים ואי משום דתני נמי חלוצה שהוא דרבנן וכן נתינה דרבנן לשיטת רש"י בכ"מ הרי גם בעביר' דרבנן אשלד"ע עי' מ"ל פ"ב מרוצח וצ"ע לכאורה ונ"ל דבלא"ה תמוה בב' מקומות הנ"ל דף מ"ג פרט לגזלן כו' ודף מ"ד פרט לאלמנה כו' מ"ש דנקט הש"ס הקושיא לימא דלא כריה"ג כו' והרי בדף מ"ד ע"ב שם מסקי מאי איכא בין ר' יוסי לריה"ג א"כ עבירה דרבנן לריה"ג אפילו עבר על ד"ס חוזר ולר"י עד שיעבור על ד"ת דומי' דאלמנה לכה"ג כו' א"כ הא ברייתא גזלן וכן אלמנה לכה"ג גרושה כו' מילי דאוריי' נינהו. א"כ עדיפ' הל"ל בב' הקושיות הנ"ל דף מ"ג ודף מ"ד לימא דלא נר' יוסי ומכ"ש דגם דלא כריה"ג הוא וצ"ע. ונ"ל חדא מתו' באידך דהא אף דקיי"ל אשלד"ע העלה הש"ך בסי' ל"ב ובסי' קפ"ב דחייב לציי"ש בחיוב ממון, ובגמרא הא מבואר בעונש הגוף בדין שמים חייב המשלח לכ"ע מיהת בדינא זוטא. אמנם זה רק איסור דרבנן וכמ"ש בהדיא הט"ז ביו"ד סי' ק"ס סק"י אע"ג דאשלד"ע היינו לחייב המשלח אבל אסור לעשות):

נאם ידי"נ המא"ה לו כל טוב הדש"ת הק' יהודא אסאד:
(שליח לד"ע מדרבנן מיהת א"כ לר' יוסי דבעי דוקא עבירה דאו' דומי' דאלמנה לכה"ג כו' היינו איסור לאו במקדשה בעצמו לק"מ דשפיר אתיין שתי הברייתות כוותיה וממעט פרט לגזלן ע"י שליח וכן פרט לאלמנה לכה"ג במקדשה ע"י שליח דאשלד"ע והוא מנוקה מעון דאו' אבל הקשה רק לימא דלא כריה"ג כיון לדידיה גם בעבירה דרבנן חוזר א"כ נהי נמי דאשלד"ע מ"ע הא איסורא עביד מ"מ וחוזר הוא כנ"ל):

תשובה קצג

ששון ושמחה וברכת המועד יעלה ויבא לראש י"נ הרב הגאון הגדול בגדלו וצדקתו רם ונשא סיני ועוקר הרים ובצדקו ימלט אי נקי כבוד כש"ת מוה' אלעזר שטראסר נ"י אב"ד ע"ח:
נעימות בימינו קבלתי לנכון ושמחתי בנעימ' נאומיו אם במה ששמע לרברי עצתי אשרי לדור שגדולים שומעים לקטנים ומי יתן שגם הקטנים ישמעו לגדולים ואם בשאר אשר העליתי לפניו:
וע"ד הקושי' שהעליתי מאז בסוף מכתב תשובתי לו. עור של תקרובת ע"ז למה אסבה"נ ביבמות דף ק"ד כיון דזבחי מתים אתקש ומת ילפי' מעגלה ערופה ועור קדשים מותר בהנאה הוא לתוס' בנדה דף נ"ה ע"א בד"ה שמא וכו' וכן בחולין ל"ט ע"א קי"ל כרי"ו ילפינן חוץ מפנים והרי עור קדשים מתחלק לכהנים והדר"ג כתב לי בפשיטות לתרץ דעגלה ערופה נמי הרי אסור עורה אע"ג דכפרה כתיב בה כקדשים דון מינה ואוקי באתרה: אחרי המחילה מכ"ת לא עיין כעת בלשון התוס' מס' נדה דף נ"ה הנ"ל ובתשובת הרשב"א סוף סי' שס"ה שכתב בהדיא כיון דע"ע ילפי' מקדשים ומינה דאף עור עגלה ערופה מותר בהנאה כמו עורות קדשים ודון מינה לעור המת וכו' יעו"ש והדין עמהם דהרי בזבחים דף ע' ע"ב איתא מה"ט כפרה כתיב בה כקדשים ערופה מטהרה מידי נבילה ולא אמרי' דון מינה ואוקי באתרה וטעמא נ"ל כמ"ש הבה"ז במנחות ק"ו בשם חתנו דבהיקש ובנין אב לכ"ע דון מינה ומינה ונ"ל ראי' לדעתי מזבחים דף ע' הנ"ל איברא באס"ז לב"ק דף כ"ה כתב להיפוך ממש והארכתי בזה אכ"מ:
ומ"ש מעלתו דבתקרובת מיהא לכ"ע נמי הרי אפי' פירשה אסבה"נ דניחא ליה בנפחא: בהימנותא שהיה נגד עיני טעם זה כמו שבא במכתבו קצת מלשון רש"י בזה בחולין קי"ו ע"ב דעור העולה שהוא מתחלק לכהנים ודחיתיו משום דבפירשה דוקא איתא לסברא זו ניחא לי' בנפחא שנראית הבהמה שמינה ויפה משא"כ בעור שע"י העור לא נראית

הבהמה שמינה יותר ואי משום לא ידבק בידך וכו', א"כ קרא דזבחי מתים היקשא למה לי כלל וע"כ משום דעיקר קרא לא ידבק וכו' בעיר הנדחת כתיב:
אבל האמת עד לעצמו כמ"ש פרו"מ דקרא זבחי מתים גלי אקרא דלא ידבק וכו' דכל תקרובת בכלל הוא וגם עורה ופירשה והדרנא ביה:
ובהראותי מכ"ק לי"נ הרב החריף מוה' דור כ"ץ ביסטריץ ני' אמר לי בשם רבו הגאון המנוח בעל ח"ס זצ"ל שאמר להם שנתקשה בקושיא זו כמה שנים ולבסוף העלה בידו תירוץ זה דפרו"מ ני' ושוב עיינתי בשו"ת חתם סופר ומצאתי בסוף סי' רי"ט העלה קושיא זו בצ"ע והנאני:
וע"ד אשר העלה בכחו לחלק בין ע"ז דמצותו בשריפה ובין תקרובת ע"ז דאינו בשריפה לא אמרינן ביה מיכתת שיעור', ושכן מוכח ברמב"ם הל' עכו"ם ושזהו דעת רש"י בסוכה דף ל"א בד"ה לולב של עכו"ם וכו': הנה לא ציין מעלתו באיזו פרק ברמב"ם מוכח כן ולענ"ד נהפוך הוא בפ"ח מהל' עכו"ם דין ויו ז"ל הרמב"ם כיצד מאבד עכו"ם ושאר דברים האסורים בגללה כגון משמשיה ותקרובת שלה שוחק וזורה לרוח או שורף ומטיל וכו' עכ"ל הרי השוה תקרובת לע"ז עצמה בענין האיבוד וטעמו נ"ל משום כיון דגם תקרובת ע"ז הוא בכלל לא ידבק בידך מאומה וכו' וכמ"ש הרמב"ם פ"ז הלכה ב' בהדיא וקרא זה בעיר הנדחת כתיב את כל שללה תקבוץ וכו' ושרפת באש וכו' וכמ"ש הרמב"ם פ"ד מהלכות עכו"ם סוף הלכה וי"ו זיי"ן ע"כ שוים הם לעשותם כעפרא בשריפה או בשחיקה ודלא כמ"ש הדר"ג ני' וגם רש"י ע"כ לא פליג בזה מה"ט דאמרן מעיר הנדחת כנ"ל:
הן אמת מה שהניח מעל' דאותן שמצותן בשריפה לכ"ע אין מבטלין איסור לכתחלה מדאורייתא שלא לבטל מצות שריפה זהו אמת ויציבא מלתא וכה"ג כתב המקנה בקידושין נ"ו ע"ב בד"ה המקדש בערלה וכו' ובקו"א על אה"ע סי' כ"ח סעי' כ"א לענין ליהנות שלא כדה"נ יעו"ש:
אבל מאי דפשיטא ליה למר לאידך גיסא דבהקרובת אין מצותו בשריפה ומדאורייתא מותר לבטלו בתערובת היתר ולא מכתת שיעורי' ז"א חדא דגם תקרובת בשריפה כנ"ל: ועוד פשיטא לי דכל איסורי הנאה דאו' אף שאינן בשריפה לכ"ע אסור לבטלן בתערובת היתר מדאורייתא דזה בכלל הנאה הוא כדה"נ ובכל ענין אסרה תורה בהנאה וזה כמו עשרים שנה ויותר שחידש לי סברא זו י"נ הרב הגאון הצדיק מוה' דניאל פרוסטיץ רב"ד דק"ק פ"ב ני'. ואני בעניי מצאתי עין לי בחוות דעת ביו"ד סי' צ"ט סק"ח מתרץ בזה קושי' הסתירה בש"ע מנר חנוכה יעו"ש. והוכחתי כן עפ"י שהקשיתי לשאול לשיטת הרא"ש באה"ע סוף סי' כ"ח דבאסה"נ דרבנן מקודשת א"כ גם בכל אסה"נ דאורייתא

איך תני במתני' אינה מקודשת הרי לתוס' וסייעתם דאין מבטלין איסור לכתחלה רק מדרבנן א"כ בכל אסורי הנאה דאורייתא יכולה ליהנות מהם כגון ע"י ביטול שתבטל אותם מדאורייתא לכתחלה ולא אסור לה בהנאה אלא מדרבנן אלא ע"כ כנ"ל דלכ"ע אסור לבטל איסורי הנאה לכתחלה מדאורייתא והארכתי בזה בתשובה:

ובאותו פרק השיב לי הגאון בעל ח"ס זצוק"ל על קושיתי זו עפמ"ש בתשובת נוב"י תניינא חיו"ד סי' מ"ה בתירוץ השלישי דיבש ביבש אין מבטלין מדאורייתא לכ"ע דה"ל ניכר האיסור והוא ז"ל הסכים עמי בזה והביא ראיות לדבריו ולפי"ז נדחה ג"כ סברת פרו"מ ני' על לולב של תקרובת ע"ז וכל בנינו שבנה בזה הדר"ג ני' נסתר כנ"ל: ומלבד כ"ז ממקומו הוא מוכרע מרומי' דש"ס בסוכה ל"א ע"ב ושל אשירה פסולה והאמר רבא לולב של עכו"ם אם נטל כשר ואם איתא מאי קושיא הא רש"י פי' הא דרבא לולב של תקרובת קאמר ולא מיכתת שיעורא כיון דאין מצותו בשריפה ואילו מתני' של אשירה הנעבד קתני וכדפירש רש"י בהדיא במתני' של דף כ"ט ולמה הוצרך ש"ס לתרץ באשירה דמשה דוקא אע"כ דתקרובת שוה לנעבד בזה דלשריפה קאי וכתותי להו שיעורייהו וזה ברור בלי פקפוק:

והא דעגלה ערופה כפרה כתיב בה כקדשים ופירש התוס' בנדה נ"ה ורשב"א בתשו' ססי' שס"ה הנ"ל דעור קדשים הרי מותרת ה"נ עור עגלה ערופה כנ"ל לולי דבריהם הי' נ"ל דעדיף טפי למילף מכפר בחוץ ממכפר בחוץ היינו עגלה מפרה והפרה לכפרה אתי וכתיב בה בהדיא ושרף וכו' את עורה וכו' ישרוף וה"נ עור עגלה ערופה אסור בהנאה וצ"ל משום דלא כתיב בהדיא כפרה גבי פרה אלא חטאת הוא דקרי' רחמנא לכן לא משמע להו לפרש כפרה כתיב בה כקדשים על פרה אדומה קאי כנ"ל אמנם רש"י במסכת כריתות דף כ"ה ע"א בד"ה אף מכשיר וכו' מפרש כפרה כתיב בה כקדשים ר"ל עגלה ילפי' מכפר ממכפר היינו משעיר המשתלח וכו' עש"ה ובשעיר המשתלח פליגי ביומא ס"ז רב ושמואל ולמ"ד איבריו אסב"ה מדכתיב קרא גזירה ע"כ הה"ד נמי עורו אסור בהנאה ומינה הה"ד לעור עגלה ערופה דאסור בהנאה והה"ד עור תקרובת ע"ז דאתקש למת ומת לעגלה ערופה וניחא קושייתנו הנ"ל דחלצה במנעל תקרובת ע"ז פסולה מה"ט דלשריפה קאי כדאיתא ביבמות ק"ד ומ"מ להלכה דקיי"ל התם כמ"ד איברי שעיר מותרים בהנאה וכ"ש עור השעיר ומינה דהה"ד עור עגלה ערופה דמותר בהנאה ובאמת דברי רש"י הנ"ל תמוהים לענ"ד מש"ס דזבחים דף ע' ע"ב הנ"ל דמה"ט כפרה כתיב בה כקדשים עריפתה מטהרתה מידי נבילה ואי משעיר ילפי' לה הא ודאי שעיר המשתלח מטמא טומאת נבילה אחר שנעשה איברים איברים והה"ד לעגלה

ערופה וע"כ דמקדשים הנשחטים ילפינן ליה וצלע"ג על פירש רש"י הנ"ל בזה ועיין בספר המקנה קידושין נ"ז נ"ח מזה ולענ"ד נ"ל הא דעור קדשים מותר ה"ט משום דלא חזי למזבח ואין שם הקדש חל עלי' מעיקרא פירש רש"י הכי בחולין קי"ו ע"ב ובשבת ק"ו ע"ב רש"י בד"ה להכשיר משא"כ עור ענלי ע"ז דניחא ליה בנפחי' גם העור בכלל אבל א"כ עור המת נמי ממילא מיתסר וצ"ע על תוס' ורשב"א. הכ"ד אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

(הג"ה מבן המחבר) מ"ש הגאון זצ"ל דהגאון דק"ק ע"ח לא ציין המקום ברמב"ם. לע"ד כוונתו הוא על הר"מ פ"ח מלולב ובסברתו יבואר דברי הר"מ שם שחילק באשיר' הנאבד פסול למצוה ושוב בסמוך כ' דע"ז יצא בו ונלאו נושאי כליו לבאר דעתו ולהנ"ל א"ש דכוונתו כרש"י בתקרובות ע"ז דיוצא וכסבר' הגאון אבל באמת נסתר כ"ז מיבמות ק"ג דמנעל תקרובות ע"ז פסול לחליצה ועי' בר"מ בפ"ד מיבום כ' דזה טעם חדש דגם במנעל תקרובות ע"ז הואיל ואסור בהנאה לאו להליכה עבידי ודינו כמו בזקן שעשה לכבודו ולא מנעל מקרי וצ"ע):

תשובה קצד

רב ברכות לראש כהן מברך יקר הערך שושן פרח זרע בירך כבוד תלמידי הותיק. מפורסם ומופלג חריף ובקי ירא שלם. ומושלם כ"ש מו"ה משה ליב כ"ץ נ"י:

הנה בירך לקחתי ובירך לו אשיבנה ד' שוכן מעונה יתן לו רחמים וחנינה. ויהי' ידיו אמונה. כי ישלח ד' מקדש עזרו בא יבא ברנה. ויהיה לראש פירה אלס"ו: וע"ד התורה אשר הקשה מעלתו מאי מקשה ש"ס בב"ק ס"ו קרבנו ולא הגזול אי לפני יאוש למה לי קרא ולקצת אחרונים שהעלו דאפילו למ"ד גזל נכרי אסור מ"מ מ"ע דוהשיב הגזילה ליתא בגזל נכרי א"כ שפיר צריך קרא למעט גזל נכרי דה"א כיון דאינו מחויב לאהדורי מדאורייתא יכול להקדישו ותירץ מעלתו דעכ"פ ה"ל מצוה הבאה בעבירה כיון שעדין לא קנאו ועפי"ז תי' מעלתו קושי' התוס' חולין דף ה' דרשינן מכם להוציא מומר ורפ"ג דסוכה ילפינן מינה למעט קרבן גזול לפני יאוש. ולהנ"ל א"ש בס"ד בסוכה דלא שמעי' עדיין מהב"ע אתי מכם על גזל נכרי לפני יאוש. אבל למסקנא דשמעי' מהב"ע ע"כ מכם מיותר להוציא מומר אתי א"ד ודפח"ח: אבל יש לפקפק טובא דאם יש מקום לקושיתו לא העלה ארוכה בתירוצו שהרי אותן האחרונים העלו ע"פ שיטתם דגזל נכרי לכ"ע אין חייב להחזיר מדאורייתא מה"ט גופי' ליכא ביה משום מהב"ע וכמ"ש המג"א סי' תרל"ז סק"ג בשם הש"ג והרי"ו וכמ"ש בתשו' בית אפרים חא"ח סי' ל"ז וכ"כ הרמב"ן במלחמות גבי אוונכרי ושעה"מ הל' גזילה תמה עלי' ולק"מ: אבל באמת קו' של מעלתו

מעיקר' ליתא דהא האחרוני' כולם שהעלו כן דלכ"ע ליכ' מצות השבה בגזל נכרי היינו רק אם נאבד וליתא בעיני' אין עליו חיוב אחריות אבל איתא במיני' מחזירו ע"כ כמ"ש בפסקי הרמב"ם ובתשו' חו"י סוף סי' ע"ט העלה דגם גזל נכרי איתא בהשבה מדאו' עפ"י הרמב"ם ע"ש ואת"ל נמי דטורח השבתו אינו על הגזלן מיהת עכ"פ לא קנאו הגזלן משום מלתא דא"ר לא תעבוד אי עביד לא מהני כמ"ש בתשובת נוב"י קמא חיו"ד סי' פ"א ובתשובת בית אפרים סי' ל"ז הנ"ל ובמקנה בקו"א להל' קדושין סי' כ"ח ופשיטא א"כ דאין יכול הגזלן להקדישו דבר שאינו שלו מקרא כי יקדיש ביתו קדוש מה ביתו שלו בעי' ופריך שפיר אי לפני יאוש למה לי קרא קרבנו הא אין הקדש חל עלי' כלל דאפילו מידי דהפקר כל עוד שלא קנאו אינו שלו ואין יכול לאסרו כדמוכח מפירש רש"י במסכת ע"ז דף נ"ב ע"ב בד"ה דכתיב ובאי' בה וכו'. וז"ל נקנינהו בהפקירא וה"ל דידהו וכו' נאסרו עכ"ל. ותלמוד ערוך הוא כן בר"פ שלוח הקן דף קל"ט ע"א אלא דחזא קן בעלמא ואקדשי' ומי קדוש איש כי יקדיש ביתו קדש מה ביתו וכו' עש"ה וכ"כ בפירוש רש"י ובפירוש הרא"ש בנדרים דף ל"ד ע"ב ככר של הפקר זו הקדש בזכה בה תחלה דוקא קאמר איברא הר"ן שם והרא"ש בשם הרא"מ ס"ל ביכול ובידו לזכות בו סגי להקדישו אף שלא קנאו עדיין אבל גם הם ר"ל דוקא אחר שזוכה בו חל למפרע הקדישו דמעיקרא כמ"ש בתשו' בית אפרים חיו"ד סי' לתרץ התמיה הסוער' עליהם מסוגי' דר"פ שלוח תקן הנ"ל ע"ש [ודע דצ"ע קצת על ת' הריב"ש ס' שנ"ט בשם תוס' הרא"ש וכ"כ בספר קצה"ח סי' קי"ז אליבי' דרש"י דכי יקדיש ביתו מה ביתו ברשותו היינו דוקא דומיא דביתו בקדושת דמים. אבל קדושת הגוף חל גם על שאינו ברשותו ובש"ס חולין קל"ט בהדיא אמרי' על קדושת הגוף הכי מה ביתו ברשותו וצ"ע ונ"ל באמת מה"ט שינייי רש"י התם ופירש וז"ל בד"ה אלא דחזא וכו' אינו שלו וכו' והא דילפינין מביתו היינו ברשותו בעי' בזה יש לחלק בקדושת הגוף חל גם על אינו ברשותו אבל אינו שלו א"צ למילפי' מביתו אלא סברא היא וכ"כ בס' ת"ח ב"ק ס"ח ע"ב גם קדושות הגוף אין חל עלי' והתם באינו שלו מיירי פריך ש"ס שפיר ועוד נ"ל דש"ס דנקט התם אינו ברשותו נמי ניחא דשאר עופות כולם חוץ מן התורים ובני יונה אינם כשרים למזבח ה"ל רק קדושות דמים כאוזים ותרנגולים בסוגי' בתר הכי התם וא"ש] וגדולה מזו כתב מג"א סי' תרל"ז בשם ספר יראים דאפילו למ"ד גזל נכרי שרי לא מיקרי לכם מיהת נהפוך הוא ממש ממ"ש מעלתו בקושי' ופרוקה בגזל נכרי כנ"ל ועי' בתשובת חות יאיר סי' ע"ט ועוד נ"ל דהא פליגי תנאי ר"ש ורבנן בסתם גזילה אי הוי יאוש או לא ובהא נראה לענ"ד דבגזל נכרי דקיי"ל אסור ומ"מ אינו במצות השבה מודו כ"ע דסתם גזילה דנכרי ה"ל יאוש מה"ט

כיון דאין חייב להחזירו וגזלו ממנו בהדיא ודאי אייאש מרי' מיניה וא"כ באמת הק' הש"ס ב"ק ס"ו הנ"ל ה"ד אי לפני יאוש ע"כ היינו בגזל מישראל משכחת ביה לפני יאוש בסתם משום מצות השבה קרא למה לי אלא לאחר יאוש ר"ל בגזלן מנכרי דסתמ' איכא יאוש לכ"ע או בישראל ואייאש בהדיא הא קני' ביאוש א"כ באמת הק' בגזל נכרי יכול להקדישו וה"ל באמת קרבנו וקשי' אמאי לא ועפי"ז נ"ל לתרץ תמיהת התו' בב"ק שם ובגיטין נ"ה על שיטת הר"ת דגם אחר שקנאו איכא מהב"ע מאי פריך ש"ס על רבה מקרבנו וכו' הא קני' ביאוש דלמא התם משום מהב"ע. ולפמ"ש ניחא דרמב"ן וסייעתו הנ"ל ס"ל בגזל נכרי ליכא מתב"ע לכ"ע וכוונת המקשה אלא לאחר יאוש העלני דר"ל היינו בגזל נכרי דסתמא יאוש דכ"ע ופריך שפיר הא קני' ביאוש וליכא ביה מהב"ע: ועפ"י סברת הר"ן והרא"ש בנדרים ל"ד הנ"ל נ"ל לתרץ קושית חי' הרשב"א בב"ק ס"ז ע"א כיון דיאוש לא קנה לא חל הקדשו וליכא שינוי השם ע"ש ולסברת הרא"מ בהפקר כיון דיכול לזכות בו בעצמו יכול להקדישו כמו מגביה מציאה לחבירו א"כ ה"נ נהי דיאוש לא קנה אבל יצא מיהא מרשות מרי' ושפיר יכול הגזלן להקדישו כמו שהיה יכול לקנותו עתה בתורת הפקר או ע"י שינוי מעשה כנ"ל ועי' תשובת בית אפרים ח"מ סי' ס"א בשם תוס' ב"ק ס"ט מזה ואין להאריך. ד' שנותיו יאריך יברכהו בכל מכל כל. כנפשו ונפש ידידו ואוה"נ הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

תשובה קצה

שפע ברכות. ושובע שמחות. לכבוד ידי"נ וחביבי הרב הגאון המופלג החריף ובקי. נ' ע"ה פ"ה צדיק ונשגב כש"ת מו"ה נטע ברודא נרו יאיר אב"ד דק"ק ש"ב יע"א:

נועם מכתבו הגיע לידי עש"ק העבר סמוך להכנסת כלה וקראתי בו לשבת עונג כו' וע"ד שעמד ודקדק הדר"ג ני' אלישנא דש"ס קידושין ע"ג ע"א רגמוהו כ"ע באתרוגייהו דתקשה בהא מ"ש דנקט הכי וכדיוק הש"ס ביומא כ"ו ע"ב הכי אמתני' דסוכה דקדוק נכון ויפה הוא ראוי להרגיש עלי'. וכבר פי' בספר המקנה שם יפה בטוב טעם ודעת הא דנקט באתרוגייתו ר"ל מ"ט עשו כן באתרוגי' וממילא א"ש נמי הא דש"ס מייתי ליה הכי וכה"ג נ"ל ושמעתי ג"כ בשם הגאון המנוח מו"ה קאפל זצלה"ה אב"ד ור"מ דק"ק וועראבאף שפירש כוונתם עפ"י קושית תוס' לכם למעט גזול באתרוג ות"ל משום מהב"ע ותי' הגאון הנ"ל אי ספק דאורייתא מה"ת להקל. להכי בעי' קרא לכם דבעינן ודאי שלכם ואפילו ספק גזל לא יצא דס' מה"ת להקל נפ"ל להרמב"ם מהא דשרי רחמנא ס' ממזר וס' קהל אבל לר' זירא דדריש להו כר' יוסי קהל גרים לא אקרי קהל לא שמעי' שריותא

דס' קהל לכן רגמוהו באתרוגייהו להורות לו מדאיצטריך לכם גבי אתרוג לפסול גזול מוכח ס' מה"ת להקל ולא דרשו קהל א' כר' יוסי ודפח"ח ושד"ב:

ואשר אני אחזה לישבו עוד כפי מה שמע' כת"ר ני' הרגיש מגמ' דיומא הנ"ל בדרך צחות נ"ל עפ"י נוהג שבעולם לדרוש בשבת קודם מנחה כמ"ש מג"א סוף סי' רצ"ב ולרב נכבד חולקים לו כבוד לדרוש קודם מוסף. ור' זירא הוא דאמר בעלמא חולין מ"ד אתייקורי מתיקרי ביה והא קמ"ל גם במחוזא שהיו רובם גרים כבדו לר' זירא לדרוש להם בשחרית בשעת נטילת לולב כעין תי' הגמרא דיומא הנ"ל ויותר נ"ל דהא ודאי פשיטא האי ורגמוהו לר' זירא לאו דוקא דלא קטלותו וכן לשנא דכ"ע ע"כ לאו דוקא דלא כולהו היה גרים אלא רובם אבל באותו צדוקי אפשר דרגמוהו כל העם דוקא הוא אבל לפי שמעשה שהי' כך הי' במחוזא שהשליכו הגרים אתרוגים עלי' דוגמא למעשה דסוכה שם לכן נקט הש"ס ממש כלשנא דמתני' ורגמוהו כ"ע באתרוגיהם אף דלא דמי להדדי לגמרי. לשנא דמשניות היו שגורים בפיהם הכי נקטי כנ"ל לפום רהיטא ולפום פשטא:

ויש לפרש ג"כ דהא דקיי"ל תשמישי מצוה נזרקים מ"מ כל זמן שנצרכים למצותן אסור לשמש בהם גנאי וי"א אפילו אחר שכלה מצותן נמי לגנאי מיתת אסור כמבואר בטור א"ח וש"ע סי' כ"א אפילו אתרוג לאכלו ומכ"ש הני שרגמו לר"ז באתרוגיהם אין לך תשמיש גנאי גדול מזה אבל עשו לו כן עפ"י הוראתו שדרש להו גר מותר בממזרת אף שהם נכנסו למצות תחת כנפי השכינה עכ"ז מותרים לשמש בגנאי להם ר"ל בממזרת לכן מדויל ידי' משתלם שרגמוהו באתרוגיהם ולא חשו לגנאי וביזוי מצוה הת"ח והאתרוג משא"כ האי צדוקי שרגמוהו וקטלוהו ממש כנ"ל לא הוי תשמיש גנאי דמצוה נמי עבדו בהו להורגו בהם על אתר:

והנה נראה לכאורה דתוס' ישנים ביומא כ"ו שם פליגי אפי' רש"י דלא דייק הש"ס מתיבת באתרוגיהן כלל דהא אנשי ירושלים כל היום אתרוגיהם בידם וליכא ראיה מזה דניסוך הי' בשחר ובלא"ה נמי קשה דלמא מעשה הי' בניסוך של שחר אבל גם בערב איכא ניסוך ומזה נשמר רש"י דלמאי נ"מ קמ"ל דבשחר הי' מעשה אבל קמיית' קשה ופירש תוי"ט ראי' גמ' הוא דאנשי ירושלים לא היו בכל היום בעזרה לתפלה אלא בשחרית וא"כ הראי' מכל העם דנקט שרגמוהו ומאי דנקט באתרוגיהן נ"ל מלתא אגב אורחא קמ"ל דניסוך המ"ם רק שבע' כאתרוג ולא שמנה כדס"ל לר"י והנה בתוספתא דסוכה ספ"ג מאימתי מנסכין אותן עם אברי תמיד שכבר הי' מעשה בבייתוסי א' שניסך על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן ונפגמה קרנו של מזבח ובטלה עבודה עד שהביא גוש א' של מלח ונתנו עליו וכו' וכוונתו משו"ה אסור קודם איברים וה"ט דר' אשי ביומא

לא מייתי תוספת' דאיפכא קאמר איהו למעט בערב וכפירש רש"י ותוס'. וצל ע"ג על הכ"מ פ"י דין וי"ו מתמו"מ הרא' מקום על גמרא ותוספת בהדדי ומדברי הרמב"ם בהלכה ד' שם ואם הקדים ניסוך לזבח אפילו נוסכן בלילה יצא נראה דמפרש כוונת תוספת הנ"ל וגם גמרן הנ"ל הכי שלא להקדים קודם זבח התמיד והקרבתו ועי' במ"ל שם וממילא מתורץ קושית תוס' הנ"ל דראי' גמ' הוא שלא להקדים קודם זמן אתרוג וראית תוספת הוא לפרש טעם התקנה שברגיעת אתרוגים ופגם. מזבח וכו' ובטלה עבודה לפי שהיו באותו פעם מנסכים קודם הזבח ומתוספת' זו צל"ע על תוס' דתענית ב' שמביא המ"ל הנ"ל דס"ל לכתחלה בלילה ורש"י בסוכה פ"ח מ"ב פי באתרוגיהן באבנים וי"ל בחוה"מ הי' מעשה וס"ל רגעוהו זרקו בו ולא קטלוהו ברוצחים בלא רשות ב"ד אבל בקידושין שם בשבת אסורים אבנים בטלטול וגם בודאי בסוכה שם לא פסלו אתרוגיהן ע"י זריקה דצריכין היו להם וצ"ל באבנים אבל תימא א"כ מאי מייתי ש"ס יומא כו' שהיא זמן אתרוג וצ"ל משום דקרי לאבנים בשם אתרוג מוכח ולק"מ קו' תוס' ישינים הנ"ל דמוכח זמן אתרוג לכ"ע הי' בשחר דאל"כ הל"ל באבנים ונ"ל בקדושין נמי באבנים קאמר. ואחר השבת זרקו בו אבנים ומשום כבודו דר' זירא נקט הש"ס ס לשון נקי. הכ"ד ידידו הדש"ת: הק' יהודא אסאד:

תשובה קצו

חיים ושלום וכל טוב לכבוד ידי"נ ה"ה הרב הגאון הגדול חריף ובקי צדיק כביר.. כש"ת מו"ה אלעזר שטראסער ני' ויזרח האבד"ק עיר חדש יע"א: גי"ה קבלתי על נכון וע"ד קושיתי מתוס' גיטין דף י"ב על מהרימ"ט בתשוב' שאמרתי לו והדר"ג ני' כתב לי במכתבו לתרצה. הנה אפרש שיחתי כי בהס"ד בקושית תוס' גיטין דף י"ב הזהירה התורה רק על הלקיטה לא תלקט לעני וכיון שכבר ליקט וכבר נעשה העבירה אפי' אם יתננה לאיזה עני שיהיה כבר עבר על הלאו דלא תלקט משא"כ גזל הוי לאו הניתק לעשה והשיב את הגזילה ולא עבר עבירה למפרע דעשה תיקון הלאו הוא וכן הא שלא הפריש מן הקמה כו' ה"ט משום דהכתוב נתקו לעשה בתעזוב יתירא וכמבואר ברש"י ותוס' יומא דף ל"ו ע"ב לתי' קמא אליביה דר"ע ולתי' בתרא בגמרא אליביה דריה"ג.. וזהו באמת תי' התוס' בגיטין י"ב על קושיתם למ"ד מהני דתעזוב ה"ל עשה אחר הלאו וכדתירץ אביי בעצמו בריש תמורה הא דיפריש מן העומרים משום תעזוב יתירא דאל"ה אי עביד מהני אבל בס"ד בקושית תוס' הוי ס"ל דתעזוב קאי דוקא אפשוטא דקרא אם עבר על לא תכלה או לא תלקט לעצמך אזהרה על בע"ה אבל לא קאי גם על דרש סמוכים לא תלקט לעני בשביל עני שאין זו דומה לגזל כלל רק תופס לבע"ח במקום שחב כו'

וכיון שכן אפי' נותנו לאיזו עני שיהיה כבר עבר הלאו בלקיטתו בשביל עניים ומאי שנא א"כ דנקטו תוס' קושייתם למ"ד מהני. לכ"ע תקשי להו לסברת מהרי"ט וחוו"ד ולמדתי פי' זה בדברי תוס' מתשובת נוב"י תניינא סוף סי' קי"א מחאה"ע:

(הג"ה מבן המחבר) קושי' מרן אבי ז"ל על תוס' גיטין י"ב. כיו"ב הקשיתי גם אני לפמ"ש הפמ"א ח"א סי' ל"א דל"א א"ע ל"מ רק בדבר שאין נוגע לאחרים אבל כגון במוכר ולוקח דהמוכר עשה איסור וחבירו אינו עושה אי' כ"ע מודה א"ע מהני דיכול לומר מאי איכפת לי במה דעבדת אי' דלמה נקנסיה להשני בחנם כו' לפ"ז כאן גם לרבא ק' קושית תוס' ונ"ל דסברת פמ"א הוא רק דהטעם הוא דקנסי' רחמנא דלא ליהני מעשיו ולמת נקנסי' להשני בשביל שעבר המוכר והיינו רק היכא דלא יתוקן האיסור בזה שפיר כ' חבירו יכול לומר מאי איכפת לי במה דעבדת אי' הלא כבר עברת האיסור. ואם יתבטל המו"מ. מ"מ כבר עבר חבירו. בזה אמרי' א"ע מהני ולא קנסי' להשני בחנם אבל היכא דיתוקן האיסור ע"י ביטול העשי' בזה ודאי ראוי לבטל המעשה וגם הפמ"א מודה דא"ע ל"מ אף דחבירו אינו עושה איסור דגם לחבירו ניחא ליה שיתבטל המעשה כדי להנצל המוכר מן האיסור וזהו כס' מהרי"ט בת' סי' ס"ט שכ' דא"ע ל"מ היינו היכא דיתוקן האיסור אבל היכא דגם אי ל"מ לא יתוקן האיסור בזה ל"א א"ע ל"מ ונ"ל זהו באמת כוונת תי' תוס' כס' מהרי"ט ופמ"א הנ"ל דהנה ביומא ל"ו פליגי אי תעזוב השתא משמע הו"ל לאו הנל"ע כו' שהתורה הזהיר שלא ילקט ואם עבר וליקט מחויב לעזוב אותם לגר ועני וכן כיון דדרשי' לא תלקט הוא לאו דלא ילקט בשביל העני. ותיקון הלאו הוא לעזוב אותם לעניים דהלאו הוא שלא ילקט לצורך העני ואם עבר ולקט בשביל עני הוי תיקון הלאו שמחויב לעזוב ולהניח לעניים אחרים וז"כ תי' דבתר ל"ת כתיב לעני וגר תעזוב וכו' הוא לאו הנל"ע דאם עבר וליקט יתקן הלאו שיניח לעניים אחרים ואביי מתרץ כן שם ביומא ושפיר כ' תו' כן לאביי לשי' וכיון שיתוקן האיסור בזה. ל"א א"ע מהני כיון דאי ל"מ שפיר ניתקן האיסור כנ"ל כוונת תו' ומתו' קו' אחרונים למה יתנו לעני ראשון למ"ד מעני לעני מחלוקת ק' ליזכי לנפשי' ולהנ"ל א"ש דא"א לחלק כיון שליקט בשביל העני צריך לתקן הלאו להניח לעניים אחרים. ואין חילוק בין אם הוא עצמו עני או לא ולק"מ אבל הכי ק"ל על קוש' תוס' דנימא א"ע מהני ל"ל תי' דלא זכה העני משום דא"ש לד"ע וצ"ע ונ"ל לפמ"ש המח"א הל' שותפו' סי' ח' ב' ריב"ש בדבר האסור מצי לזכות לחבירו אף דזכיי' מ' שליחות ואשלד"ע היינו שלא לחייב למשלח אבל מ"מ זכה חבירו באותו מעשה ע"ש. וא"ש אף דא"ש לד"ע. מ"מ זכה ביה העני ע"ש בה"ג ל"א אשלד"ע. כיון דגוף המעשה לקיטה אין בו איסור כלל רק האיסור הוא על הליקוט שאסור לו להיות

שליח על מעשה זה וכיון דאמרינן א"ע מהני שפיר מהני גם השליחות כיון דגוף המעשה אין בו איסור כנ"ל נכון ועי' נוב"י מ"ת סי' קל"ה. ואגב ארשום בענין הנ"ל מה שהקשיתי מאז בפסחים דף ע"ג ורש"י שם ובחולין מ' דתיקון מאמ"ה לב"נ וק"ל הא מהרי"ט הק' בשוחט בשבת למה שחיטתו כשירה הא כ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"מ. ותי' ה"מ א"א דל"מ לא עביד אי'. אבל הכ' גם אי ל"מ מעשיו מ"מ מחלל שבת הוא כו'. וק"ל דתוס' בשבת ק"ו הקשה הא כל שוחט בשבת מקלקל הוא ותי' דמתקן מאמ"ה. והקשה לר"י בחובל וצריך דם לכלבו מקלקל הוא כו' ותי' לפי שאין התיקון באה באותו שעה רק אחר כך שנעשה החבורה כבר אבל בשוחט בשבת הקלקול והתיקון באי' בב"א כו': לפי"ז קו' מהרי"ט במ"ע למה שחיטה כשירה הא כ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"מ. ול"ל דמ"מ מחלל שבת הוא ז"א הא א"א דל"מ לאו מחלל שבת הוא דהא מקלקל הוא ול"ל שמתקן מאמ"ה לב"נ הא א"א דל"מ בשעה שמתחיל לשחוט הוי מפרכסת ואסור לב"נ דהא דמפרכסת שרי לב"נ היינו מ' מא"מ דלישראל שרי אבל בשוחט בשבת א"א דל"מ והוא אסור לישראל. וה"ה לב"נ מטעם אמ"ה בשעה שמפרכס והוא מקלקל. והתיקון לא באה רק אח"כ ואינו מתקן הוא כמו בחובל וצריך דם לכלבו וצלע"ג. ונ"ל לתרץ דהא במסוכנת בודאי התיקון הוא מיד דהא אפילו בע"ז הוי מתקן עי' חולין ח' רק אם הבהמה בריאה דאז ל"ה תיקון בע"ז רק בשבת משום מלאכת מחשבת וצ"ל התיקון מיד. אמנם רבא ס"ל א"ע ל"מ. אבל היכא דמשכחת דמהני אז ל"א א"ע ל"מ וכ"מ בתוס' תמורה דף ע"ב ד"ה רבא גבי צורם דלא גרע מאלו נפל בו מום מעצמו כו' והיינו כיון דמשכחת נדין דמהני אז תו ליכא כללא דרבא דל"מ וז"ב עש"ה. וה"נ כיון דעכ"פ במסוכנת מהני כיון דאף א"א דל"מ. מ"מ נעשה התיקון דהיתר מתה ול"ה ראוי לאכילה כלל דל"ה מקלקל בשחיטת כלל. ממילא תו ליכא האי כללא ומהני תמיד אפילו בבהמה בריאה כנ"ל נכון: ענ"ל כיון שהמיתה ותום הפרכוס אשר יתירה לב"נ משום אמ"ה יבו' מכח שחיטתו לאח"ז אף אם לא יעשה עוד דבר אחר לקרב מיתתה. ס"ס חייב הוא בשחיטתה על נטילת נשמת החי שהוא תיקון לב"נ כיון דודאי בבירור תצא הבהמה מאמ"ה לב"נ אחר שתמות. ואף דעתה כ"ז שמפרכס' אסורה עדיין מ"מ הוא מתקן דע"י מעשה השחיטה תהיה ממילא מותרת לאחר שתמות ויתום הפרכס מידי דהוה אשולה דג מן הים דאמרינן בשבת ק"ו כיון שיבש בו כסלע חייב והטעם כמ"ש הר"מ פי"א משחיטה משום שעוד שא"י לחיות. אלמא אעפ"י שהמיתה באה רק לאח"ז מ"מ כיון שבאה מכח מעשיהו הראשון מבלי שיצטרך עוד לעשות מעשה אחר נקרא הוא הממית וחייב עלי'. משא"כ בחובל וצריך דם לכלבו שהתיקון לא באה רק אחר שיקבל הדם ויתנו לכלבו שהוא מעשה אחר ובשעת

חבלה מקלקל הוא ואין לחייבו עתה על מעשה החבלה אם אח"כ יתן הדם לכלבו כיון דאין מוכרח בודאי שיעשה כן שיתן לכלבו אבל בשחיטה א"א לחזור עוד שלא תמות וממילא יתום הפרכוס ע"י שחיטתו שפי' דחייב על מעשה שחיטתו ע"י שמתירו לב"נ כשתמות ושפי' כ' מהרי"ט דאף אי נימא דל"מ שחיטה בשבת להתירו אף לישראל בכ"ז הוא מחלל שבת ועי' תוס' מנחות דף נ"ו ד"ה מעש' שבת וא"ש וכיו"ב השיב לי גם ידי' הה"ג מ' חיים יוסף פאל"ק נ"י):

ומעכ"ת דוחה סברת אחרונים הנ"ל מהא דקורע על מתו חייב וכן מל של ע"ש בשבת ולסברתם נימא אי עביד לא מהני והו"ל מקלקל ופטור תמהתי עלי' דשני אלו דלא כהלכתא ואנן דקיי"ל כרבא אי עביד לא מהני קיי"ל נמי קורע ע"מ פטור משום משאצ"ל ומל של ע"ש בשבת פטור משום שעשה מצוה ואינו דומיא דע"ז דילפינן מינה כל חטאות כדאיתא בהדיא בגמרא פר"א דמילה וא"כ אפי' אי נימא דלא מהני מ"מ אינו דומיא דע"ז ואדרבא לשון הגמרא שבת קל"ז ור"י התם דלא מצוה הכא מצוה ולא נקט עבד מצוה אע"כ אפי' אי לא עבד מצוה כגון אי נימא צריך להטיף ממנו דם ברית מ"מ אינו דומיא דע"ז כנ"ל. וגם לרבא גופא לא תקשה מהני תנאי בהני תרי לחד פי' רש"י במסקנא תמורה שינוי קונה א"ב דפליגי ביה תנאי דעלמא ואפילו לאידך פירש רש"י מיהת רבא א"ש שהלכה כמ"ש תחלה: וטפי הו"ל להקשות מתוספת פ"ב דפסחים ופסקה הרמב"ם פ"ב משגגות חטאת יחיד דשחטה בשבת חייב שהורצה [וצל"ע אתוס' חולין מ"ב שלא הביאו מזה] ותקשה לסברת גאונים הנ"ל נימא איפכא לא הורצה וליפטר [הן אמת דלשון תוספת תמוה דלמה לו לתלות טעמא דחייב משום שהורצה ות"ל אפי' לא הורצה נמי דהא תיקן להוציא מאמ"ה לב"נ כמ"ש בפסחים ע"ג בשוחט בחוץ לע"ז כו' דודאי לא הורצה וחייב מה"ט וצ"ע אבל ללשון תוספת מיהת קשה כנ"ל:

אבל באמת מעיקרא ליתא דודאי בעשה מצוה בעבירה פשיטא דלא פליג רבא אבל מודה דמהני כיון דלמצוה מכוין וגם עשה מצוה כל דהוא או אפילו כולה כגון הני קורע ומילה שלב"ז ושוחט חטאת יחיד בשבת אבל לוקט לעני לית ביה שום סרך מצוה בלקיטת בע"ה שפיר יש מקום קושיא מתוס' גיטין כנ"ל כמו שכתבת מה שאין כן מכל הני:

ומה שחידש מר ני' עפ"י כלל שייסד דל"א לא מהני אלא אם נוכל להעמיס כן בקרא אבל שוחט בשבת וכן כל הני כיון דכתיב ל"ת כל מלאכה אפילו אי נימא לא מהני עדיין לא נתקיימה מצות הקב"ה לא הבנתי דאי לא מהני נמצא קורע בגדו מקלקל הוא כיון שצריך לקרוע שנית וכן מל שלא בזמנו הו"ל מקלקל וכל מקלקלים פטורים דלא שמיה מלאכה ונתקיימה שפיר מצות השם שאמר ל"ת כל מלאכה:

ויפה תי' בסברתו קושי' תוס' מנשבע לגרש וקו' מהרי"ט משוחט בשבת דתיקן מ"מ להוציא מידי אמ"ה לב"נ כנ"ל. אבל קורע ומילה שלא בזמנו שהקשה מעכ"ת בעצמו לתי' מהרי"ט הנ"ל לא מיתרצא בסברתו ועי' בפמ"ג בספרו שושנת עמקים. והנני אוה"נ בלונ"ח הדש"ת:

הק' יהודאסאד:

(התוספת שהביא מרן אבי הגאון ז"ל לפי"ז מתו' לי קו' פלתי ב' מהרש"ק לתי' תוס' חולין מ' א"כ מ"פ תו השי"ס שם לתני זבח דלמא ה"א כי קושית תו' לאמתי בחטאת עוף דליתא אלא ביחיד פטור מ' ש"ח קמ"ל דאם זרק הורצה כתי' תו' ע"ש ולהנ"ל ז"א דתוספת מפורשת הי' בקרבן יחיד אם זרק הורצה בשבת ואיפכא קשיא על תו' למה הוצרכו לילף מכבשי עצרת. דא"ר כ"כ הא מפורש כן בתו' כקוש' מרן אבי זצ"ל. אבל לענ"ד הכי קשי' דהא דלא מייתי תו' מתו' הנ"ל י"ל עוד להמסקנא בפסחים ע"ג אברייתא זו לענין שבת תיקן להוציא מאמ"ה לב"נ ותמה הפלתי להר"מ בהל' מלכים דאמ"ה בעוף לא הוזהרו עליו ב"נ וכיון דברייתא מתוקמ' בחולין מ' בחטאת עוף דוקא הדק"ל לענין שבת מאי תיקן ע"ש. ואני מוסיף להקשות עפמ"ש מהרי"ט סי' ס"ט הנ"ל למה שוחט בשבת שחיטתו כשירה נימא א"ע ל"מ והו"ל נבילה כמתה מאליה וכנחירה ותי' כיון דלא ניתתקן העבירה אי גם נימא ל"מ כבר חילל שבת לכן מהני מעשיו אמנם להר"מ הנ"ל בעוף דליכא תיקון מאמ"ה א"כ אי נימא ביה א"ע לא מהני ונבילה הוא. לא תיקן כלום וה"ל מקלקל ולא חילל שבת למפרע שפיר הל"ל דל"מ ושחיטתו נבילה והנה הא דאם זרק הורצה בקרבן יחיד בשבת. ע"כ ה"ט משום דקיי"ל שחיטתו כשירה אפילו דחולין משא"כ אי אמרינן א"ע ל"מ ושחיטתו נבילה פשיטא מלתא דאם זרק לא הורצה ק"ו מטריפה דאם עלה ירד לכ"ע כמ"ש במס' נדה ד' מ"א ובתוס' ד"ה היינו כו' ע"ש. וא"כ להר"מ דבעוף לא תיקן להוציא אי' אמ"ה לב"נ. הל"ל א"ע ל"מ ונבילה הוא ואם זרק לא הורצה וא"כ הדק"ל גם קו' תו' שם חולין מ"ם אמאי חייב מ' שבת ומ' שח"ח אין מתקבל בפנים הוא ואפילו לא שחטו לע"ז כלל נמי ק' ליפטור ובשלמא לדעת המ"ל הל' מלוה ולח"מ שם דרמב"ם פ' כאביי א"ע מהני ניחא דלרבא א"צ לאוקמא בחטאת עוף דאיהו ס"ל אין אוסר דשא"ש ולק"מ אבל להחולקים אליבי' דרמב"ם וס"ל דפ' כרבא קש' טובא על הברייתא ועל הר"מ לטעמיה וצ"ע ונ"ל לפמ"ש אאמ"ו הגאון זצ"ל בסוגיא דהשוחט בשבת דף י"ד לתרץ דברי הר"מ בפי' המשנה מהשגת הר"ן עלי' דס"ל לרמב"ם כדעת הערוך למ"ד מקלקל בחבורה פטור מ"מ אסור מדאורייתא הוא א"כ ניחא דל"א בעוף נמי א"ע ל"מ כתי' מהרי"ט משום דעבירה מ"מ כבר נעשה אף דמקלקל הוא בעוף לרמב"ם

הכי מ"מ מקלקל בחבורה נמי עביד אי' דאורייתא וממילא אי זרק הורצה ומתקבל בפנים הוא כתי' התוס' כנ"ל. וא"כ מתוספת אין ראיה דהתם חטאת יחיד ועולת יחיד ששחטן בשבת כו' הורצו הבעלים ע"כ בבהמה קאי מדמחלק בין יחיד לציבור דבעוף א"צ לפרש ביחיד דהא לית בציבור כלל דקיי"ל א"ע מהני בי' מ' דתיקן אי' אמ"ה מיהת אבל עוף י"ל כי קו' א"ע ל"מ בי' לרמב"ם וממילא זרק לא הורצה אמנם כן גם ראי' תו' מכבשי עצרת ליתא דהתם בהמות שפיר הורצה משא"כ בעוף לר"מ א"ע ל"מ. והדק"ל על תו' ממנ"פ וגם ק' השתא מפה"ג לתני זבח הא טובא קמ"ל דאם זרק הורצה כקוש' מהרש"ק ול"ל תוספת ערוכה הי' דהתם בבהמה דוקא אבל בעוף שפיר. ה"א א"ע ל"מ לר"מ דמקלקל הוא וממילא אם זרק לא הורצה ופטור משבת וגם מש"ח קמ"ל ומשום דגם מקלקל עביד אי' דאורייתא בחבורה כדעת הערוך ותו אמרי' א"ע מהני וזרק הורצה כנ"ל. ונ"ל דקאי קוהג"מ שפי' אליבי' דאביי דס"ל בכ"מ א"ע מהני אין טעם לחלק בין בהמה לעוף קשיא לתני זבח לדידי' אמנם הרי ר"פ מתרץ לקוהג"מ שם בח"ק פגום ור"פ תלמיד רבא הוא כמ"ש רש"י בכתובות דף ל"ד ולרבא דס"ל א"ע ל"מ הא מעיקרא לק"מ קוהג"מ דלתני זבח כנ"ל וקש' מ"מ כנ"ל:

ובחי' אאמ"ו הגאון ז"ל ראיתי שכ' זה לשונו בתו חולין ד"ה חייב וק"ל מאי ראי' כלל מהתם דלמא קרבן ציבור דוקא שנתנה שבת לדחות אצלו בזמנו ולשמו לכן גם שלא לשמו ושלא בזמנו אם זרק הורצה אבל קרבן יחיד שלא ניתן לדחות שבת אצלו כלל מנ"ל דאם זרק הורצ' וכה"ג מחלק הצל"ח בפסחים ע"א בכוונת הרמב"ם בפ"ב משגגות שכ' לחלק בין ק"צ דיזרו' לכתחלה ובין קרבן יחיד דלא יזרוק לכתחלה ע"ש וה"נ י"ל לענין דיעבד לחל' כן ואין ראיה מק"צ לקרבן יחיד וצ"ע ועוד עדיפי תמי' לי למה הוצרכה תוס' כלל למילף כן מק"צ והא בגופי' בקרבן יחיד עצמו תוספתא ערוכה הי' בפ"ה דפסחים ופסקו הרמב"ם והובא בכ"מ פ"ב משגגות דין י"ד חטאת יחיד ועולת יחיד ששחטן בשבת לשמן הורצו הבעלים. וכן הוא בירושלמי פ' אלו דברים גבי חגיגה ולא ילין חלב חגי כו' וא ואימורי חול קריבים בי"ט. אר"א כשחל י"ד בשבת ר"י בעי' אם חל בשבת אין חגיגת בא' עמו אר"ח אילו עבר והקריב שמא אינו כשר כו' ע"ש וצע"ג ועי' צל"ח פסחים סוף ד' צ"ו וסוף ד' צ"ז הביא נמי ראיה על קרבן יחיד בשבת מהא דכבשי עצרת דביצה כ' ונעלם ממנו ד' צ"ז שם שדברי תוס' חולין מ' שכתב בהדיא דשבת ל"ה מחוסר זמן דארי' הוא דרביע עלי' שאין ע' דוחה ל"ת דכרת וצ"ע עכ"ל אאמ"ו ז"ל:

ומענין לענין באותו ענין אכתוב עוד א איזה גרגרים מה שאמרתי בענין אי עביד ל"מ בגיטין י"ט איתי' בכתב גט על איסוה"נ דרש ר"ל משמי' דר' ולא קלסו' משמי' דרבים

וקלסוהו ותמו' הלשון ולא קלסוהו דאם הי' נראה להם דאין הלכה כך הל"ל ולא קבלוה ומשמי' דרבים וקבלוה כמ"ש בשבת דף כ"ב אמרו משמי' דרב ולא קבלו' משמי' דר"י וקבלוה ונ"ל דהט"ז בח"מ סי' ר"ח כ' הא דאמרי' א"ע ל"מ היינו שהאיסור בגוף הדבר משא"כ במקח שנעשה באיסור שאין האיסור על גוף הדבר רק משום דבר אחר שהיום גורם או שנעשה באי' ריבית ל"א א"ע ל"מ. וכ' וסבר' טובה לחל' ולא כתב מהו הסברא ונ"ל פשוט בשלמא היכא דאיסור על גוף הדבר שייך לא מהני על אותו דבר שהוא אסור מה שאין כן במקח שנעשה בצד איסור דעל המקח ליכא לא תעבוד ולפי' מהני רק הלא תעבוד הוא על האיסור ריבית או שנעשה בשבת ולענין זה לא מהני דמה איכפת ליה לבעל המקח אי נתקיים ע"י איסור ריבית כיון דמחזירו או אם נעשה בשבת מה יפעול מה שנעשה בשבת להמקח דכיון דאם נעשה בחול גם כן יוכל להיות המו"מ כיון דעיקר הפעולה ותכלית רק להמקח ועי' כיו"ב סברה ברמב"ן יבמות ק"ג ובירו' בקורע בשבת הובא בב"י סי' ש"מ לענין מהב"ע. ונ"ל ראיה לסברת ט"ז הנ"ל מהכא וה"פ הגמרא כשאמר ודרש משמיה דר' ולא קלסו' פי' אף דהלכה כן מ"מ כיון דהיא ברייתא מפורשת משמיה דר' ומה חידש למדרש בפרקא מה שנאמר בברייתא וכי רבים ושלימים לא ידעו הברייתא כמוהו ולכך קאמר ולא קלסוה. פירש לא שבחו אותו שלא הראה חידוש בדרוש אבל אח"כ דרש משמי' דרבים כאילו אין פלוגת' בדבר ולכאורה יש חילק גדול ואליביה דהלכתא דהא קיי"ל אי עביד ל"מ וכאן ל"ש סברת מהרי"ט ודג"מ סי' י"א דכאן יהי' מתקן האיסור דאי נימא ל"מ ול"ה גירושין לא יהנה ואין כאן מעשה עבירה ועי' פ"ח א"ח סי' תקפ"ו ומקנה קידו' סי' כ"ח סכ"א באה"ע רק דהאמת גם אי אמרי' א"ע ל"מ מ"מ כתב על אסוה"נ כשר. כיון דאין האיסור בגט עצמו. רק שהלא תעביד הוא מחמת שהקלף אסובה"נ ועיקר תכליתו וכוונתו על הגירושין ומה איכפת ליה אם הקלף אסובה"נ אלו הי' בעל הגט מוצא קלף אחר הי' כותב על קלף אחר. ואין ריעות' בגוף הדבר דהיינו הגירושין ולכך א"ע מהני וכסברת הט"ז וכיון שחידש ר"ל חידוש דין שהוא נ"מ לכמה דברים ולכך קלסוהו א"כ מוכח כס' הט"ז אבל לסברת המ"ל פ"ח ממלוה ולוה שכ' הא דא"ע ל"מ היכא שקיום הדבר הוא האיסור וא"א להתקיים הדבר אלא בעבד האי' אבל בריבית כיון שמחזיר לו הריבית ליכא אי' בקיום המקח: ז"א מצד עצמו ודבריו מבוארים בש"ך וסמ"ע סי' ר"ח ותמיהני שכ' מסבר' דנפשי' ולסבר' זו ק' בכותב גט על איסוה"נ דכשר דא"א לקיים המעשה הגירושין רק ע"י איסוה"נ ולעבור על האי' ולהנות מאיסוה"נ וא"א לקיים המצוה אלא בעשיי' האיסור דהרי עיקר הנאתו אינו אלא ע"י מעשה הגירושין ואי אמרי' א"ע ל"מ אינו גט וצ"ע. אבל לסברת ט"ז יש

ראיה מכאן. ולפ"ז א"ש גם כן דמתנ' נמי לרבא ל"ק דקאמר בכתוב' קעקע כו' וק' הא רבא לשיטתו ס"ל א"ע ל"מ ואמאי כתבו בכתו' קעקע השטר שחרור כשר הא הוי מלתא דא"ר ל"ת וא"ע ל"מ והתם א"א להתקיים המעשה כ"א ע"י איסור ול"ש סבר' המ"ל הל' מלוה א"ו כס' ט"ז וא"ש דהתם על השחרור ליכא איסור רק שהוא כתבו כתיב' קעקע ועיקר תכליתו על שחרור וזה מהני אבל הכתובת קעקע ל"מ מידי דאלו יכול לכתוב בדבר אחר המתקיים הי' כותבו ודו"ק. ועי' נוב"י מ"ת סי' קל"ה דכתוב' קעקע משכחת בהיתר ע"י עבד ע"ש וא"ש:

אך לכאור' מכתבו על איסוה"נ א"ר דהמ"ל פ"ה מאישות כ' דאי אמרי' מצות לל"נ אף דאיכ' הנאה בריוח ממון ל"ח הנא' כיון דמ' המצוה באה עיקר הנאה ע"ש ועיין ב"ח א"ע סי' קכ" דא"כ י"ל בכתב על אסוה"נ ה"ט דכשר דליכ' הנא' אלא מחמת המצו' ומצות לאו ל"נ עי' ת' ר"ן סי' נ"ה. ופמ"ג פתיחה כוללת להל' תפילין וקצה"ח ס' ר' ות' רשב"א סי' ר"ג:

בפסחים כ"ב וקידושין נ"ו ובב"ק מ"א ממשמע שנאמר סקול יסקל השור א"י שהוא נביל' כו' באכילה מנ"ל מגיד שאם שחטו לאחר שנג"ד דאסור באכילה. וק"ל לפמ"ש מהרי"ט בכל שוחט בשבת למה שחיטתו כשירה נימא א"ע ל"מ ותי' דהשחיטה גופה לא מיתסר אלא איסור שבת הוא דרביע עלי' עי' סמ"ע סי' ר"ח. וק"ל כאן לרבא למה צריך לאחר שנג"ד שאסור באכילה. הא כיון שנגמר דינו אמרה תורה ליסקל ולא לשחוט וממילא ידעי' דאם שחט דאסור לאכול משום כ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"מ. ונ"ל דלכאורה ק' להבין מאי מק' הגמ' ומאי ת"ל לא יאכל בשרו כו' הא צריך קרא ע"ז דאיתא בפסחים כ"ד ה"מ בכ"כ דלוקין אפי' שלכד"א מ' דלא כתי' ביה אכילה ומאי מקשה מאי ת"ל לא יאכל הא צריך קרא דלוקין רק כד"א ונ"ל דח"פ הגמרא ממשמע שנאמר סקל יסקל השור א"י שהוא נבילה ובנבילה כתיב ל"ת כל נבילה וא"כ ידעי' שפי' כד"א ומאי ת"ל ל"י את בשרו וזהו דוקא דאם סקלו לאחר שנגמר דינו ידעי' כד"א מנבילה דהא נבילה אבל אם שחט לאחר שנגמר דינו. דלא מצי ליליף מנבילה וא"כ צריך קרא לא יאכל על כד"א לפי"ז מתו' קושית הנ"ל דלרבא צריך קרא לא יאכל על כד"א לאחר שנגמר דינו אם שחט כנ"ל נכון:

תשובה קצז

לדזיו ליה כבר בתי' שלם. העלה דברים נכוחים. אלקים ואנשים משמחים כפתורים ופרחים. ה"ה ידידי חביבי הרב המאוה"ג החריף ובקי, משנתו צח ונקי. צדיק תמים. כש"ת מו"ה אליעזר ליפמאן ני' אבד"ק מג"ד יע"א: מפני הטרדה כי רבה עלי לא פניתי

להשיב מפני כבוד חכמים כי רב הוא עד היום. ועמו הסליחה ואחרי רואי דברי קדשו עריבים כעולות מחים. לבות משמחים ראיתי שהקשה קושיא גדולה. והוא דרי"ו הוא דס"ל מצוה הבב"ע לאו מצוה הוא כלל. א"כ איך מפרש הש"ס בפסחים דף ע"ב טעמא דרי"ו ביבמות בעל דפטור משום דקא עביד מצוה. הרי מצוה הבב"ע היא והניח בצ"ע וגם בני היקר הבחור יניק וחכים עוררני ע"ז:

ואני תמה אעאי לא הונח למעכ"ת הרם ונשגב לתרץ עפ"י ס' התו' ריש פ"ג דסוכה בלולב דאשירה ועה"נ לפי שאין המצוה באה מחמת העבירה לית ביה משום מצוה הבב"ע וא"כ יבמתו נדה בעל נמי הכי אין מצוה באה מחמת העבירה ועוד אפילו להגירסא שהביאו תוס' שם דלא ס"ל סברא זו לחלק כ"ה דעת הרמב"ם פ"ה מאיסורי מזבח הלכה ט' [והשאגת אריה סי' צ"ט תמה עליו מסברת תוס' הנ"ל ובמח"כ נעלם ממנו דברי הרמב"ם בפי' המשנה רפ"ג דסוכה שהי' גורס בגמרא בלולב של אשירה ועה"נ פסולים משום מהבב"ע כגירס' הנ"ל בתוס' והארכתי מזה בחידושי אין עת האסף פה] אבל בכה"ג שאנו דנין עליו לכ"ע ליכא משום מהבב"ע דלכאורה קשה למ"ד טעה בד"מ ועשה מצוה חייב משמע בסוגיא דפסחים ע"ב הנ"ל דהה"נ יבמתו נדה בעל חייב לדידיה וקשה לי איך יכול איסור נדה לחול כלל על איסור אשת אח. אמנם הא בורכא דבמקום מצות יבום הוא ליכא איסור אשת אח. ושפיר חל עלי' איסור נדה. וא"כ תו ליכא למימר כלל הכא מצוה הבב"ע וליכא מצוה דאדרבא כל העבירה מחמת המצוה היא באה דאי לאו מצוה לא חל איסור נדה כלל ואם כן שפיר קאמר טעמא דפטור לרי"ו משום טעה בדבר מצוה ועשה מצוה:

ועוד נ"ל כיון דכל עיקר מצות יבום בעבירה הוא דאשת אח בכרת אלא דמצותו בכך וכמו שהעלו תוס' יבמות דף ג' ע"ב סוף ד"ה ל"ת שי"ב כרת. וא"כ הואיל ואשתרי אשתרי וליכא משום מהבב"ע ואי לאו קרא דעליה אפילו אחות אשתו ה"א דמתייבמת מה"ט כדמסיק הש"ס ביבמות דף ז' ע"ב וכיון דנדה ליכא למילף מאחות אשה מהני טעמי שכתבו תוס' והרא"ש ריש יבמות בד"ה ואחות כו' נקטינן סברא זו לאמת הואיל ואשתרי אשתרי אלא דלכתחלה ודאי אסור ליבמה בעת נדותה כיון דאפשר להמתין עד שתטהר אבל אם עבר ובעל שפיר פטור וליכא בזה משום מצוה הבב"ע לכ"ע כנ"ל ברור ומר מעכ"ת נ' יבחן איזה יכשר אבל הא קשיא עדיין לפי"ז מ"פ הש"ס התם לרי"ו אשתו נמי עבד מצוה הא כיון דל"ל באשתו כיון דאשתרי כו' הול"ל מהבב"ע לר' יוחנן לטעמי' ועי' תוס' בחולין דף ק"ט ע"ב ד"ה נדה כו' אשת אח יבמה כו' ובתשובה אחרת הארכתי.

לכן נ"ל הא בשוגג מיירי טעה בדבר מצוה כו' לחייבו חטאת ובשוגג ליתא לדין מצוה הבב"ע בט"ז א"ח ומהרי"ט אלגאזי כנ"ל:

ומאי דבדק לן מר עוד בהקשותו על הר"ן בגיטין ופ"ח באה"ע קכ"ד דס"ל במידי דבעינן שיעורא גם לרבנן דר"ש אמרינן מיכתת שיעורי' א"כ בירושלמי דר"ה הובא בב"י בא"ח סי' תקפ"ו דקאמר ר' יוסי שופר של ע"ז ושל עה"נ כו' ה"מ בלולב שהוא פסול שנאמר ולקחתם לכם כו' ולא משל עה"נ כו': ואם איתא למה לי קרא. ות"ל משום דמיכתת שיעורי' כדאמרי' בש"ס בבלי וע"כ צ"ל דלרבנן דר"ש קאי דלא ס"ל הכי וצ"ע אתד"ק: הנה באמת בדברי הר"ן בגיטין ליתא כן אלא דלפי מה שפי' הפ"ח באה"ע דברי הר"ן נשמע כן דעתו ויותר הו"ל למעלתו ני' להביא דברי תוס' בסוטה דף כ"ה ע"ב ד"ה לאו כו' שכתב כן בהדיא דהאי מיכת' שיעורא דגבי לולב של אשירה רפ"ג דסוכה הוא אפילו לרבנן דר"ש יעו"ש ואגב שיטפי' הביא מעכ"ת הכי משמי' דהר"ן ופ"ח איברא לא מצאתי חולק בזה על התוס' ולענין קושיתו דמר ני' נ"ל הרי תוס' בש"ס דילן בסוכה דף ל"ה בד"ה לפי כו' הקשו קושי' זו אש"ס דילן גבי ערלה למה לי קרא דלכם ות"ל משום מיכתת שיעורי' ותירצו דמיכתת שיעורי' הוא רק מדרבנן לפי' מהרש"א שם ועוד תי' תוס' שם בענין אחר וה"נ מיתרצא קושית מעלתו על הירושלמי הנ"ל דמ"ש. ועוד אני אומר עדיפא דדוקא אש"ס דילן קשיא להו להתו' שפיר דמפרש בהדיא בערלה ה"ט לפי שאין בו היתר הנאה ובעינן לכם בכל דרכי הנאתן ות"ל משום מיכתת שיעורי' אבל אירושלמי לק"מ קושית מעלתו דלענ"ד אין כוונת הירושלמי מתיבת לכם למעט עה"נ דהרי הריב"ש ס' ת"א פ' דיש זכיה באיסוה"נ. וכן הרשב"א בחידו' בסוכה דף ל"ה שם כתב בהדיא דאיסוה"נ מקרי לכם דאית ליה בעלים ועי' בתשו' מור"ם מינץ מהגאון דאובן ישן זצ"ל אבל כוונת הירושלמי נ"ל שהוא דרש תיבת ולקחתם דבעינן לקיחה דמינכר דמה"ט פסלינן לאתרוג בגמרא דילן דף ל"ה שם והה"נ לולב דאשירה דאיסוה"נ הוא ומיכתת שיעורי' אפילו לרבנן דר"ש משום דלא הו' אלא כעפרא בעלמא וליכא שיעורא כמ"ש תוס' בסוטה דף כ"ה הנ"ל ולא שמיה לקיחה וא"כ הוא גופיה טעמי' דמיכתת שיעורי' הוא דקאמר הירושלמי גבי אשירה כמו בגמרא דילן כנ"ל ברור דלהריב"ש וחי' הריטב"א הנ"ל א"א לפרש דברי הירושלמי בע"א אלא כמו שכתבתי יותר אין להאריך ד' שנותיו יאריך. ירים קרנו ושעתו כנפשו היפה ונפש אוה"נ הדש"ת: הק' יהודא אסאד:

תשובה קצח

לפרי עץ הדר. בקדש נאדר. ה"ה תלמידי הותיק הרב המובהק גדול ומהולל מאד החריף ובקי עצום כ"ש מו"ה משה בער שעהן ני' אב"ד בווידען יע"א: מ"ק קבלתי ועד"ת אשר

עמד למה בא ניסוך המים ברמז ולמה לא כתיב בהדיא ואי משום דמסיק הש"ס דהוא הלממ"ס א"כ גם רמז לא צריך כמו דלא צריך קרא. עכ"ד:

הנה כבר הרגישו תוס' בזה בשם הר"ח ריש מס' מ"ק דף ג' ע"ב בד"ה ניסוך וכו' והא דאמרינן בעלמא מ"ם יו"ד מ"ם לרבות ניסוך המים מה"ת אינו אלא אסמכתא בעלמא עכ"ל ע"ש ובאמת משני הש"ס כן בסוכה דף וי"ו גבי שיעורין הלממ"ס הן וקרא אסמכתא בעלמא הוא אבל הכא תמי' לי על התוס' בזה דהא בריש מסכת תענית דף ב' ג' בהדיא איתא דפליגי ריב"ב ור"ע דדרשי רמז לניסוך המים מה"ת מ"ם יו"ד מ"ם. או מונסכיה דיום הששי לא ס"ל הא דרי"ו משום ר' נחוני' וכו' דניסוך המים הלממ"ס הוא. וכן מוכח בזבחים דף ק"י ע"ב דפליגי לריב"ב ור"ע דאתקשו בקרא ניסוך מים ליין בעי' ג' לוגין אבל לרי"ו הוא הלממ"ס אין לו שיעור וצ"ע:

שוב עיינתי בירושלמי ר"פ לולב וערבה בהדיא קאמר הכי הא דרי"ו ניסוך המים הלממ"ס דלא כר"ע דאמר ד"ת. ומצאתי שהמפרש בעל קרבן העדה שם תמה כן על התוס' ריש מס' מ"ק הנ"ל שכתבו. אסמכתא הוא והניח בצ"ע ולענ"ד נ"ל ליישב כוונת תוס' בשם הר"ח הכי ודאי ר"ע וריב"ב דקאמרי ניסוך המים מן התורה מהאי קרא אינהו לא ס"ל דהלממ"ס הוא. ונ"מ טובא דלא בעינן כל שבע' אלא ששה לריב"ב או תרי לר"ע אבל איפכא קשיא לר' יוחנן דהלממ"ס היא קרא למה לי וצ"ל לדידי' קרא היא אסמכתא בעלמא ודלא כר"ע והן הן דברי הירושלמי ממש כדברי התוס' בשם הר"ח הנ"ל דברים אחדים ולק"מ:

וממילא שמעי' דה"ט דלא כתובי בהדי בקרא אלא ברמז כדי ללמוד לריב"ב ניסוך המים רק ששה ימים ולר"ע רק תרי ימים כפירש רש"י בתענית דף ג' ריש ע"א וממילא לפי"ז כיון דבגמרן פליגי תנאי דר"ע ס"ל ניסוך המים רק תרי יומא ממשמעות ונסכיהם היינו ע"כ ששי ושביעי והרמז מ"ם יו"ד מ"ם לדידי' אתי דמים בעינן ולא תרי ניסוכין דחמרא וכפירש רש"י בתענית דף ג' שוב אין קושי' אם רשב"י בספר הזוהר ס"ל דהרמז אתי לשלשה ימים אלו בו"ז נוהג ניסוך המים ומתני' דתני ניסוך המים כל שבעה דלא כרשב"י כמו דלא אתי כריב"ב וגם דלא כר"ע כנ"ל ועי' בליקוטי שושנים בסוף ספר קרניים למהר"ש מאוסטרפולי:

ועוד נ"ל מ"ש הרעי' מהימנא בספר הזוהר ס"פ פנחס דף רנ"ו ודף רנ"ט אתפלגא מים בבו"ז ואשתארו ביומין חר"ש [היא בר"ת ח"מישי ר"ביעי ש"לישי היינו גד"ה] אין כוונתו דלא היו בהם ניסוך המים. אלא כוונתו דביומין בו"ז דרשימו בהון מי"ם לית להו לאו"ה חולקא בהדן אשתארו ביומין ח"רש יש להם ג"כ חלק וכפרה קצת [כמו שמקריבים

הפרים עליהם כל יומי חג. ושמיני עצרת תהיה לכם דייקא אתפליג מינייהו כהמשל לאוהבו של מלך בתנחומא ע"ש] לרמז דאתחשבו לגבן חר"ש נשבר כחרשי האדמה וכו' וס"ל כריב"ב בגמרן ששה ימים לבד היו מנסכים מים. באופן שאין כאן שום סתירה מגמרן עם ספר הזוהר וכולם דברי אלקים חיים המה כנ"ל ודוק: ובר מן דין הנה ידוע מאז"ל פ"ק דתענית ליכא מידי דלא רמיזה באורייתא וא"כ אין ספק דגם כל ההלממ"ס נרמזים בתורה אלא שקצתם גילו לנו חכז"ל איך רמזה תורה עליהם ואת שאינם גלוים לנו לטעם ידוע מסוד ד' ליריאיו וכיסו והעלימו חכמז"ל מלגלות מקומם איה אפוא נרמזים ולמה לא נכתבו בפי' בתורה כל הלממ"ס עי' תוס' ערובין דף ק"א ובגמרא שם ע"ב ובתשובת חות יאיר סי' קצ"ב מזה ועיין שבת צ"ז:

עוד שאלת על מה שאמרו במגילה דף כ' א"ל. לרבי אין מביאין ראיה מן הקטן וכו' והא קיי"ל בח"מ סי' ל"ה בדרבנן נאמן בגדלו להעיד מה שראה בקטנותו עכ"ל:

נ"ל דלק"מ דכ"מ דתני אלו בדוקא היא וכדפריך הש"ס דף י"ו בקידושין תנא אלו ואת אמרת תני ושייר וכו' ועי' תוס' ביבמות דף פ"ד סוף ע"ב וכתובות כ"ט ד"ה ועל הכותי ושבועות ל"ט סוף ע"א ושבת ע"ה ע"ב ד"ה חסר אחת ובזבחים פ"ד ריש ע"א וז"ל רש"י בחולין נ"ד סוף ע"א כל היכא דתניא אלו מיעוטא משמע אלו ותו לא. א"כ גם במשנה כתובות כ"ח דתנן ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקטנן וכו' דוקא אלו דחשוב להו במשנה שם משמע ותו לא דל"ל תני ושייר מדפרט כל הני ונקט ג"כ לשון אלו וכו'. וכ"מ לשון הרמב"ם בפ' י"ד מהלכות עדות דין ג' ויש דברים שסומכים בהן על עדות שמעיד כשהוא גדול הואיל והם דברים של דבריהם. ואלו הן הדברים שאדם נאמן להעיד וכו' שכל אלו הדברים וכו' מדבריהם וכו' עכ"ל ולא סיים בלשונו וכן כל כיו"ב כדרכו בכ"מ וע"כ משום אלו דוקא ותו לא ומסולק בזה תמיה תשוב' החי"ן סוף ס' ס"ה על הגאון מו"ה רא"ב. ותמי' לי על החי"ן דהא ע"כ אלו דוקא קתני דנאמן הקטן מתשובת חכמים לר' יודא במשנה דף כ' במגילה אין מביאין ראיה מן הקטן. שוב מצאתי בספר ברכי יוסף בח"מ שם הביא קושיא זו ותירצה ע"ש והעיקר כנ"ל:

נאם אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה קצט

רב ברכות ישועות ונחמות לראש אהובי בני הרב המאוה"ג חריף ובקי המפורסם כש"ת מוה' אהרן שמואל נ"י האבד"ק קאטה וכאל"ש:

גי"ה קבלתי זה ימים: וע"ד הערה קטנה שהעלית על מ"ש תוס' גיטין י"א שבתאי שם גוי שם רוח רעה אבל שבתי שם ישראל משמע שאין קורין לישראל בשם שד וצ"ע ביוסף שמצינו יוסף שידא בערובין מ"ג סי' ע"א:

הנה התם פירש"י דלא מינטר שבתא וע"כ צריך לפרש כן. א"כ התם לא הישראל נקרא בשם שד אלא איפכא אותו השד שאמר הני שב שמעתא קמיה דר"ח וקמיה דרבא קראו אותו חכמי התלמוד בשם יוסף אולי משום שלא רצו להזכיר שם שד מזיק בלבד ע"ד ותבחר לשון ערומים הוסיפו לו שם קדש אבל ביבמות דף קכ"ב ע"א איתא אר"ח א"ל יונתן שידא כו' והתם פירש"י וז"ל לימדנו יונתן שידא שד היה או בקי בהן עכ"ל. הנה לפי' א' נמי הכי הוי השד שלימד כן לריח קראו אותו גם בשם קדש יונתן ג"כ ומטעם הנ"ל ולפי' ב' ישראל היה הרי ביאר רש"י דה"ט דכינוהו גם בשם שידא על שם שהיה בקי בהן ושם העצם שלו היה יונתן בלבד ולא הזכירו אותו בכינוי זה אלא אז באותו פעם ע"ש אותו שמעתא שלימד לר"ח דשדים בבואה דבבואה לית להו שהיה בקי בהן כנ"ל: וע"ד המאמר שהבאת שאול ע"י שמלכותו היתה שאולה בידו לכן נקרא שאול ופירושך עפ"י התוס' ר"פ ב' דיינין שאין קוראין בשם רשע ומצינו בתורה ושאול בן הכנענית ופירש"י זה זמרי שעשה מעשה כנענית והיינו דקשי' איך קראו לשאול בשם חוטא כזמרי עכ"ד:

נ"ל פשיטא שאם יש גם צדיק באותו שם ודאי שפיר מסקינן בשמי' ולא איכפת לן במה שגם יש רשע בשם זה והנה שם שאול שם מצינו עוד בתורה בס"פ וישלח שאול מרחובות הנהר ואותן מלכי קדם שזכו והצליחו למלוכה לפני התורה היו וקיימו ז' מצות ב"נ מחסידי או"ה היו דומי' דמלך שאחריו שם בעל חנן כו' ופי' הרמב"ן שהי' שמו חנן לבד והרי חנן ודאי מסקי' בשמיה בתו' ר"פ ב' דייני כו' וכמה תנאים:

(הג"ה מבן המחבר) לע"ד דברי מרן אבי הג' זצ"ל צל"ע מתוס' מגילה י' ד"ה רבה בר עופרן גרסי' דעפרון רשע היה והא עפרון היה ג"כ קודם מ"ת ועוד עיין במדרש רבה פ' וישב פ' פ"ד מה כתיב למעלה מהענין אלה המלכים כו' וישב יעקב כו' משל לכת של כלבים כו' הרי דמד"ר מדמה לשמונה מלכים אלו לכת של כלבים ומ"ש מרן זצ"ל מרמב"ן משם חנן עי' בעה"ט כתב בעל חנן הוא שמו ועי' ספורני פ' שלח ע"פ למקומותם של"ה חשובים לקרותם בשם ונקראו על מקומם כן י"ל גם בבעל חנן מ' של"ה חשוב נקרא ע"ש מקומו דשם חנן היה רק ע"ש עירו ולא שם העצם דאל"כ איך אסקי' בשמיה כל חנן ועי' תשו' מהר"י מברונא גבי אם מטילים שם לחולה ונמצא שם של אדם רשע אין לקרותו כן מ' שם רשעים. ירקב ואסור לקרות בשמם):

וגם בכתובים הרבה צדיקים בשם חנן וכבר כתבתי בארוכה בזה בתשוב' א' ומה"ט שפיר קראו למלך ראשון שבישראל ג"כ שאול כנ"ל ועוד נ"ל הא דלא מסקי' בשם רשע נפ"ל מקרא ושם רשעים ירקב היינו מן אז ואילך שאמר שלמה כן במשלי ברוה"ק אבל בדורות שקדמו לו י"ל לא קפדו. ושאול המלך היה קודם זה קרא דשלמה ולפ"ז ניחא נמי אפי' את"ל דשאול מלך אדום בס"פ וישלח ל"ה צדיק שומר ז' מצות ב"נ שפיר אסקינן בשמי': אבל בפירושך הנ"ל עדיין לא מתורץ הקושי' דאף שהיה מלכותו שאולה בידו מ"מ ל"ה ליה לאסוקי בשמי' דרשע וגם בתחילה קריאת שמו הרי לא ידעו כלל מקנין מלכותו וגוף פירש רש"י שכתבת בשמו דשאול בן כנענית הוא זמרי שעשה מעשה כנעני כו' לא מצאתי בשום מקום עיין רש"י פ' וארא אבל הכי דחז"ל שאול בן הכנענית בן דינה שנבעלה לכנעני ולפי"ז גם שאול זה היה צדיק ומעיקרא אין קושיא כלל אלא משאול מלך אדום דפ' וישלח יש להקשות כמו שהקשיתי אני וגם הא לק"מ מתרי טעמי הנ"ל: ואחרי כותבי נזכרתי וראיתי בפ' ויגש במספר ע' נפש בראשונה בני שמעון כו' ושאול בן הכנענית ושם פירש"י בן דינה שנבעלה לכנעני כו' שנשבע לה שמעון שישאנה ב"ר עכ"ל אבל בתרגום יונתן שם כתב ז"ל ושאול הוא זמרי דעבד עובדא דכנעני בשטים עכ"ל והובא ג"כ בי"ר שם וע"ז היה כוונתך אהו' בני מיהת לק"מ כמ"ש:

וע"ד מי שהרג נפש מישראל ע"י שם או כישוף פשיטא מלתא דחייב כמו שהבאת בשם תשובת הלק"ט ח"ב סי' צ"ח וטעמ' נ"ל דקרא כתיב ומ"כה אדם יומת. והנה במרע"ה מצינו שהכה בשבט פיו ובשפתיו המית רשע כמאז"ל ופירש"י הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת כו' שהרגו בשם המפורש וכתיב ביה לשון ויך את המצרי א"כ גם כה"ג במשמע ובכלל מ"כה אדם יומת הוא כיון דבדיבורי' עביד מעשה היינו הורגו בידים וחייב עליו כנ"ל וגם האיסור לאשה לשתות כוס של עקרין כדי שתפיל ולדה נמי פשיטא מלתא דבכה"ג ע"י שם או כישוף נמי אסור דמ"ש הרי איבוד נפש אסרה תורה היכא דאסור בכל אופן שמאבדו או מדרבנן ואין לדחות מהא דכתיב קרא גם ענוש לצדיק לא טוב דמשמע אבל חיובא ליכא למענש באופן זה ע"י תפלה או ע"י הזכרת שם עלי' ז"א דהתם מיירי קרא במענש המחייב מיתה כבר אשר הוא רשע למות קאמר קרא דעכ"ז גם ענוש לצדיק לא טוב אבל יבוא בעל הכרם כו': (וגם אין ראיה להיפוך מהא דקי"ל במשנה סנהדרין ע"ו ע"ב שיסה בו את הכלב או נחש ומת פטור דהתם הוא רק סובב מיתתו והכלב ונחש הם המיתוה משא"כ בנ"ד שעל פיו ועל ידו לבד מת לאלתר אומר בפיו זה חמיר כעושה מעשה ועי' ס' דבש לפי מבעל ברכי יוסף מערכת מ' אות ה' דף ל"ב ובהשמטות.):

לכן מה שכתב לך הגאון המפורסם הידוע הזהר בו ונקוט מיהא פלגא כו' וד"ל:
נאם אביך הנאמן המאוה לך כ"ט ומצפה להצלחתך הק' יהודא אסאד:

תשובה ר

חיים ושלום וכל טוב לכבוד ידי"נ הרב המאוה"ג הצדיק כו' הרב מוה' כו':
גי"ה קבלתי כו' וע"ד הט"ז סי' תר"ע שמדמה מנהג הנשים במניעת מלאכה בחנוכה לר"ח כו' ומעלתו עמד עליו. הנה כבר השיג עליו הח"צ בת' סי' פ"ט דשאני ר"ח מ' דאיקרי מועד וי"ב קרבן מוסף ע"ש ולענ"ד אי מה"ט גם באנשים היה לאסור מדינא וכמו בע"פ אחר חצות שכ' תוס' ר"פ מקום שנהגו דאסור מה"ת להירושלמי ובמרש"א שם דלגמרן מיהת מדרבנן ע"ש מ"ש בחדושי בס"ד ועי' פ"ח סי' תס"ח ומ"ל הלכה בהב"ח פ"ו וצ"ל מ' דקרי' נמי לר"ח יום המעשה כדנפקא לן מה"ט דמותר במלאכה ומ"מ נהגו נשי וה"ה בחנוכה: ומ"ש הט"ז להכריע כב"י נגד כל הני רבוותא שמביא המג"א מטעמ' דחנוכה לא עדיף מאפוקי שבת' שבירו' מובא בתו' ר"פ מ"ש דלאו מנהגא ע"ש. לע"ד ז"א דודאי עדיף דהתם ליכא טעמא דאי משום כבוד שבת להוסיף מחול על הקדש מ"ש נשים דוקא הרי באנשים טפי הו"ל לאזהורי בזה ושמרו בני ישראל כו' כתיב: ועיין תוס' שבועות כ' ע"ב ד"ה כל שישנו כו' שהק' ואיפכא ל"ל כו' וא"כ אין טעם לנשים יותר מלאנשים משא"כ ח חנוכה ור"ח בנשים איכא טעמא כמ"ש הט"ז לפי שע"י נעשה עיקר הנס ועיין תוס' מגילה ד' על שאף הן כו' כנ"ל ודלא כהח"צ במח"כ ועי' ט"ז ססי' תרע"ה:
ומ"ש ע"ד הט"ז סי' תר"ע שתי' לקו' הב"י למה תקנו ח' דגם ביום א' נעשה נס שנשתייר קצת ועי"ז נס אח"כ כו' ע"ש ולענ"ד נ"ל על כוונה זו יסדו בשיר מעוז צור ישועתי כו' ומנותר קנקנים דייקא נעשה נס כו' לכן בני בינה שהבינו למפרע שנעשה בלילה הראשון ג"כ נס ימי שמנה דייקא קבעו שיר ורננים גם י"ל לפמ"ש הט"ז בסימן זה לתרץ מ"ש דבפורים תקנו נמי משתה ושמחה ותי' מ' דעיקר פרסום הנס בנרות היה וזה מורה הודי לא על שמחה בעוה"ז לכן תקנו רק להלל ולהודות כו' ע"ש וזה"ש אף דיונים נקבצו עלי אזי כו' ופרצו כו' מ"מ בפרסום היה רק כי מנותר קנקנים נעשה נס כו' בפרסום. לכן בני בינה ימי שמנה קבעו שיר ורננים דייקא להודות ולהלל ולא למשתה ושמחה וגם לתי' הלבוש שתי' שהיוונים לא בקשו נפשות כלל רק להכניעם ולהעביר דת וזה"ש יוונים נקבצו עלי כו' אבל לא בקשו נפשות רק פרצו חומות מגדלי ובקשו הכנעה וטמאו כל השמנים להעביר דת ועיקר הנס היה רק ומנותר כו' לכן קבעו שיר ורננים דייקא ועוד יותר יובן לפמ"ש רמב"ן בפ' בהעלותך בכוונת המד' שא"ל ד' לאהרן לגדולה מזו אתה מוכן הקרבנות הם רק בזמן שבהמ"ק קיים והנרות לעולם ופי' רמב"ן על נרות חשמונאי

קאמר והקשה הכ"י עליו הרי מתחלה שניהם בטלום היוונים הקרבנות והנרות וכאשר נחו שניהם חזרו ומה יתרון א"כ לנרות על הקרבנות ותי' כיון שבחזרתן נעשה נס בנרות ולא בקרבנות כלל מוכח דקדושת נרות גדולה יותר ע"ש וטעם רמ"א דמצוה יש במשתה לפי שהם חנוכת מזבח אבל כיון שזה גדולה יותר אין ראיה למשתה ועונ"ל אי משום חנוכת מזבח א"צ לשבח במשתה כמו גבי ימי ניסן בסי' תכ"ט בב"י שם דה"ל מצוה. אבל בל"ז צריך דוקא שיר שיהיה סעודת מצוה וזה"ש יוונים נקבצו עלי כו' ופרצו חומות כו' שנתצו מזבח ובטלו קרבנות וגם הנרות שטמאו כל השמנים ונעשה נס רק בנרות לבד לגודל קדושתן ול"ל מצוה משום חנוכת מזבח לכן קבעו שיר כו' כנ"ל:

הק' יהודא אסאד:

תשובה רא

רב ברכות ושלום לבני אהובי נופך ספיר ויהלום. ה"ה הרב המאוה"ג החריף ובקי נפלא עסיס רמוני זית שיפכני איש צדיק כש"ה מוה' אהרן שמואל נ"י האבד"ק קאטה:

זה יומים השגתי מכתבך הנחמד אשר בו הודעתני משלומך ושלום תורתך ב"ה ותודות לו ית"ש על כל הטוב כן יהי ד' עמך תמיד וירים ויעלה קרנך ומזלך למעלה ראש אמן ועל עתה באתי להשיב קצת על דבריך בד"ת שהעלית' קושי' נאה והוא מוזכר בס' זרע יעקב בשבת דף כ"א לתי' הב"י בהלכות חנוכה דה"ט ח' ימי חנוכה לפי שחלקו השמן שבפך שנמצא מיד לח' חלקים על ח' לילות וגם בלילה ראשונה היה הנס ולמה הוצרכו אבותינו לחלק כן ולסמוך על הנס הלא הי' להם שמנים טמאים והו"ל לערות דרך צרצור קטן השמנים טמאים לתוך אותו השמן הטהור שהיה בפך דהכי קי"ל ביו"ד סי' קל"ד גבי יי"נ עירה יינ"ס מצרציר קטן לתוך הבור של יין אפי' כל היום כולו קק"ב וה"ה לענין טומא' ג"כ שנתבטל עיין במ"ל פ"א ממשכב ומושב ובס' הנ"ל כ' דעדיפ' הו"ל להביא דתוס' וראשונים הרי הק' על ר' דימא מסוגי' דבכורות כ"ב לענין טומאה דציר נימא קק"ב ותי' המחבר הנ"ל ז"ל לשיטת הראב"ד דאין מבטלין איסור לכתחילה אסור מדאורייי' לק"מ אלא לשיטת החולקים דאין אסור אלא מדרבנן קאי הקושי' וגם לדידהו י"ל דעדיפא להו שוא"ת ולסמוך על נס מלעקור בידים איסור דרבנן לבטל לכתחלה כו' ע"ש. ואתה אהובי בני כתבת וזה לשונך תי' ב' הנ"ל ליתא דבמקום מצוה לא גזור רבנן ומבטלין איסור לכתחילה כמ"ש המג"א רה"ל סוכה סי' תרכ"ו בשם המרדכי וגם א"צ לתי' ב' הנ"ל כלל דכיון דשמן קדש שנטמא מצותו בשריפה בקדש באש תשרף עיין פסחים כ"ד ע"א מודה דאסור מדאורייתא לבטל בתערובות שלא לבטל מצות שריפה וכמ"ש המקנה קדושין דף נ"ו כה"ג וגם אתה אבי מחמדי ני' עלתה בזכרוני שהארכת

בענין זה ולק"מ. ואת"ל דגם בהדלקת השמן במנורה ע"י ביטול מתקיים מצות שריפה ג"כ וליכא איסור דאורייי' לבטלו מ"מ י"ל כיון דשמן טמא לשריפה קאי כתותי מיכת' שעירי' ותן לה כמידתה בעי' במנורה עיין מנחות פ"ט ולק"מ. ואת"ל כיון דק"ק בטיל שוב אינו עומד לשריפה ואין מיכתת שיעורי' כו' ע"כ לשונך:

הנה דבריך טובים ונכוחים וישרים הם ולע"ד נ"ל כיון שבאו בה פריצים חללוה ופקעי קדושה כמו בע"ז דף נ"ב שוב כשטמאו השמנים של חולין היו ואין מצותן בשריפה ולרמב"ן במלחמות שם בע"ז נ"ב גם קדושת הגוף יצאו לחולין ע"י פריצי נכרים וליתא לתירוצך ונ"ל לשיטת רש"י דר' דימא רק בהנאה מתיר ע"י קמא קמא בטיל וה"נ לר' יצחק ע"י צרצור רק בהנאה א"כ הדלקת נרות במקדש הו"ל אכילת מזבח אכילת גבוה שמיה אכילה ולא הנאה ולא מהני ביה קמא קמא בטל ולק"מ:

ועוד נ"ל לשיטת רש"י בחולין צ"ח ע"ב לא נצרכה אלא לטע"כ ס"ל בקדשים לכ"ע בכ"ש אוסר מדאורייתא מב"מ ע"ש בתוס' דפליגי והרי מדברי הרא"ש הכא מוכח בהדיא דלר"י דמב"מ מדאורייי' לא בטיל ובמשהו ליתא לדר' דימא אריו"ו אלא ריו"ו לטעמות דס"ל מב"מ בנ"ט חוץ מיי"נס משום חומרא דע"ז הם אמרו והם אמרו באיסור לנו היתיר' ק"ק בטיל א"כ בשמן קדש שנטמא לכ"ע מב"מ במשהו מה"ת לדעת רש"י לא היו יכולים לבטלו ועוד נ"ל דכבר העליתי בתשובה דבאיסוה"נ דאורייתא לכ"ע א"מ איסור לכתחילה מדאורייתא דא"כ הרי נהנה בביטולו והתורה אסרו בהנאה עיין בס' חות דעת סי' צ"ט כה"ג על שמן שנתיתר מנר חנוכה וה"נ השמן הקדש שנטמא אסור בהנאה כו' וגם אתה אהובי בני שי' עוררת ע"ז והראית לדעת ג"כ תשובת מהרי"ט סי' ה' והנאני ועיין רש"י כריתות כ"ג ע"א ופסחים כ"ב סוף ע"א. אלא דמצות לאו ליהנות נתנו ולהדלקת המנורה היה מותר לבטלו מדאו' ועיין תוס' חולין ק"מ ומרש"א שם ועיין במ"ל פ"ה מאיסורי מזבח ובתשובה א' הארכתי הרבה ולקצר אני צריך ותנוח דעתך בזה כעת. ואי"ה עוד חזון למועד. נאם אביך הנאמן הטרוד מאד ומצפה לישועת ה' ולהרמת קרנך בקרן בן שמן: הק' יהודאסאד:

תשובה רב

כחדש אדר שלמא אשדר לבקדש נאדר פרי עץ הדר ה"ה כבוד ידיד נפשי הרב הגאון הגדול המפורסם מהולל בתשבחות כש"ת מוה' משה ברעזווא נ"י אבד"ק יערגץ,: וכעת הוא אבד"ק חוסט וגליל:

גי"ה קבלתי ונהניתי לאורו אור תורה ונר מצוה. וע"ד אשר העיר פרו"מ נ"י והעמידני על סתירה פסקי הרמ"א וש"ע א"ח בסי' תרפ"ז פסק אין לך מצוה דאורייתא נדחית לגמרי

מפני מקר' מגילה הרי דמצוה דאוריי' עדיפא מפרסומי ניסא דרבנן לדחות זה מפני זה. ואילו מפני אונס ממון פסקינן משום פרסומי ניסא אפי' עני שואל או מוכר כסותו בסי' תע"ב גבי ד' כוסות ובס' תרע"א גבי נר חנוכה ובסי' רס"ג גבי נר שבת. ובמצוה דאוריי' פסקינן בסי' תרנ"ו אפילו מצוה עוברת א"צ לבזבז יותר מחומש ומי דשעת' דחיקא ליה אונס הוא ופטור לגמרי ע"כ דפח"ח:

הנה מ"ש פרו"מ ני' טעמא לחלק מהא דר"א שחרר עבדו ועבר אדאוריי' משום מצות תפלה דרבנן ה"ט דהתם ע"י שחרורו קיימו רבים מצות ונקדשתי כו' משא"כ במגילה הוא לבדו יקיים קריאתו ופרסום ניסא אין מצוה דאורי' לדחות כו' יפה כיון בסברתו זו לדברי הרא"ש בפ' ואלו מגלחין סי' נ' וכן בתשובת חות יאיר סי' קי"ב לתרץ בזה קושית תוס' על הבה"ג יעו"ש ונעלם ממנו שם דברי הר"ן בר"ה ל"ב ומג"א סי' תמ"ו הא בעידנא כו': ונ"ל לענ"ד ליישב קושית פרו"מ בפשוט נ"ל אף דבמצוה דאורייתא פטור ע"י אונס ממון רק החמירו במצוה דרבנן ועשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה לחייבו גם באונס מדוחק ממון דהפקר ב"ד הפקר והרי גדולה מזה מצינו לכ"ע שלא פטר א"ע ממצות דרבנן אפילו במקום אונס סכנת נפשות בערובין כ"א וע"ז אמרו שם הזהר בני בד"ס יותר מד"ת שד"ת יש בהן עשה ול"ת בלא חיוב מיתה וכל העובר על ד"ס חייב מיתה ואע"ג שע"י אונס סכנת נפשות לא מקרי עובר ולא העמידו במקום פיקוח נפש ור"ע מחמיר על עצמו היה כמ"ש שם אבל במקום אונס ממון העמידו דבריהם משא"כ באתרמי ליה לאדם מצו' דאו' ומצוה דרבנן כחדא ואי אפשר לקיים שתיהן מהי תיתי למיעקר מצוה דאו' מפני מצוה דרבנן הא ודאי מצוה דרבנן לא עדיפי מאזהרת ל"ת דאורי' שיש בה כרת והיינו לא תסור דלהרמב"ם דאורייתא ממש הוא הרי קי"ל באי אפשר לקיים שניהם עשה דוחה לל"ת דכרת וכ"ש שנדחית מצוה דרבנן מפני מצוה דאורייתא עיין פ"ח סימן תרפ"ז שם כנ"ל ברור: ב' שניות מד"ס נ"ל דלשון הש"ע סי' תרע"א שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן כו' הוא לשון הרמב"ם בהל' חנוכה בסופו. וה"ה והלח"מ ביארו מקורו דיליף ליה מד' כוסות במכ"ש או הה"ד מה"ט דפרסום ניסא אפילו אין לו מה יאכל ומתפרנס מן ההמחי' חייב בהם. והנה קצרו במקום שה"ל להאריך ולהראות מקום גם על פי' הרשב"ם במשנת ר"פ ערבי פסחים שפירש כן ימכור את מלבושו או ילוה כו' וכדברי הרמב"ם ממש אבל קשה מנ"ל לרמב"ם למילפינהו מהדדי הא ודאי אין לדמות כל מילי דרבנן להדדי בכל דיניו כמ"ש תוס' בכ"מ ובתשובת הריב"ש סוף סימן שפ"ז ובתשו' חו"י סי' קי"ב ודלמא דוקא בד' כוסות דתנן במשנה דינא הכי אפילו מן התמחוי ולא כן בשאר כל פרסומי ניסא כגון בנר חנוכה. ונ"ל באמת ה"ט דה"ה דהוצרך למילפי' במכ"ש

מד' כוסות ולא בהה"ד ור"ל כיון דבשביל כל הד' כוסות צריך למכור כסותו וא' מהם הוא כוס של קידושא מכ"ש נר חנוכה שהוא עדיף מקידוש ולק"מ הצ"ע דהלח"מ על ה"ה אלא דמ"מ קשי' אחריתי והא מיפרך הק"ו דפרסומא ניסא דנר חנוכה עדיף ממעלת תדיר דקידוש כל שבת דיקא אבל קידוש של הד' כוסות דאית ביה תרתי תדיר וגם פרסומי ניסא נגד ד' לשונות של גאולה מנ"ל א"כ למילף מיניה גם פרסום נס דנ"ח לבד נמי דינא הכי לא בהה"ד ולא במכ"ש כנ"ל וצ"ע עוד ק' לי ידוע דרך הרמב"ם מדקדק בלשונו שלא לשנות מלשון ששנו חכמים בגמרא ומאין לקח הרמב"ם דברים אלו שהוסיף גבי נ"ח הנ"ל שואל או מוכר כסותו כו' ורבי לא שנה כן עצה זו במשנה גבי ד' כוסות במקומו בהדיא וגם הרמב"ם עצמו במקומו פ"ז מהל' חמץ ומצה לא נתן עצה זו איך יעשה אלא העתיק כלשון המשנה ויש לפרש בו ג' פירושים כמ"ש בב"י סוסי' תע"ב וגם לפי' זה הנ"ל הרשב"ם הוסיף עוד עצה או ישכיר א"ע אבל הרמב"ם גבי נר חנוכה שבק לעצה זו ואי כה"ה ולח"מ דיליף לה מד' כוסות קשה מ"ט דשינויים אלה כנ"ל לכן נ"ל מקור דברי הרמב"ם לקוחים מעובדא דמס' מגילה כ"ז ע"ב ר' זכאי ואימי' זקינה מכרה כי כיפה שבראשה בשביל יין קידוש ועי"ז וכו' זכו לעושר ואריכת ימיה ור"ה מישכן חגורו על קידוש היום וברכי' רב י"ר דתיטום בשיראי כו' והרי"ף העתיק האי עובדא דר' זכאי או ר' ינאי ואימי' כו' בהלכות הרי בהדיא בגמרא שתי אלו עצות דהרמב"ם א' מכר כסותו וא' מישכן כסותו בשביל יין לקידוש וכיון דנר חנוכה עדיף מקידוש היום בודאי מכ"ש דראוי נעשות כן על חיבוב מצוה דנר חנוכה וכדברי הרמב"ם ומכ"ש לנר שבת דעדיף גם מנ"ח וכדברי הרמב"ם פ"ה משבת ולפי"ז הני עובדא דמגילה משמע רק ממידת חסידות עשו כן ולא מדינא ולפי שעלתה בידם שכר גדול. על חיבוב המצוה באופן זה קבעום הרי"ף והרמב"ם וטוש"ע להלכה ובאמת ודאי גם במצוה דאורי' ראוי כך לבזבז עליו ממדת חסידות לבד אבל הרמ"א ס' תרנ"ו מעיקר הדין קאמר לחלק בין קיים עשה לבין לעבור הל"ת דאף דגבי ל"ת בעי' בכל מאודיך בכל ממוניך ואין אונס הממון פוטרו מ"מ במ"ע הקלה ובשב וא"ת התורה חסה על ממונם של ישראל ושלא לבא לידי עוני כו' עשה שבתך חול כו' ואל יבזבז יותר כו' מדינא ולא הוצרך הרמ"א לפרש דמ"מ מידת חסידות הוא לוותר כל ממונו גם לקיים מ"ע דק"ו הוא ממצות דרבנן הנ"ל קידוש היום ונר חנוכה ונר שבת וממילא שמעי' ליה כנ"ל:

ג' ועוד בה שלישי דלכאורה מלשון הר"ן ר"פ לולב הגזול בשם הראב"ד בחילוק זה שהביא הרמ"א סי' תרנ"ו וז"ל ומיסתברא מיהא דלא אמרי' הכי אלא במ"ע משום דשב וא"ת שאני אבל במצות ל"ת את כל הון ביתו יתן כו' עכ"ל משמע דוקא בלאו שיש בו

מעשה דלקי עלה משא"כ לאו שא"ב מעשה לא חמיר יותר טפי ממ"ע כיון דתרויהו שב וא"ת הם אבל ראיתי בתשובת הריב"ש סי' שפ"ז שעמד בזה ודחה וז"ל ע"ד חילוק הראב"ד הנ"ל ואם יאמר בעל הדין שמצות לא תעשה שא"ב מעשה ה"ה בענין זה כמ"ע כיון שאינו עובר בידים עליו הראי' שאם התירו במ"ע הקלה ובשב וא"ת אין למדים על מצות ל"ת שאין למדין חמור מן הקל להקל שיהיה אונס ממון פוטרו כו' עכ"ל ריב"ש:
והנה בתשוב' חו"י סי' ח' דעת השואל הוא דמניעת קריאת מגלה איסורה הוא לא אסור וכן בסי' י' י"א הביא הגאון בעל חו"י קושיא בשם הראב"ד דפ"פ למה ליה לריב"ל ה"ט על חיוב נשים במגילה וכיו"ב שאף הן היו באותו הנס ות"ל היכן ציונו מלא אסור ומצות ל"ת שהזכ"ג גם נשים חייבות יעו"ש א"כ כל הני מצות דרבנן נ"ח ונר שבת וקידוש היום וד' כוסות כו' בכלל מצות ל"ת הם לא תסור כו' ואת כל הון ביתו יתן במצות ל"ת שאין בו מעשה נמי להריב"ש הנ"ל משא"כ במ"ע דאורייתא ולק"מ קושי' פרו"מ נ"י:
אלא דבאמת כבר דחה יפה הגאון בתשו' חו"י סברא הנ"ל בסימן ט' י"א ותי' הקושיא הנ"ל בתירוצים נכונים וכן נ"ל דאם איתא הרי גם בכל מ"ע דאורי' ודאי איכא ביה גם ל"ת לא תגרע כמ"ש רשב"א בחי' בר"ה דף י"ו ובס' ט"א שם וגם ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו כפירש"י פ' משפטים ליתן ל"ת אזהרה בכל מצות עשה ולפי"ז נפל חילוק הראב"ד בבירא אע"כ בתר תחילתו מצות עשה הוא אזלי' ומניעת מצות דרבנן נמי אינו בכלל ל"ת לענין ליתן כל הון ביתו חוץ מנ"ח ואינך הנ"ל ואדרבה הפמ"ג סי' תרנ"ו במג"א ראיתי שהוא מסופק לאידך גיסא בלעבור גם ל"ת דרבנן כגון לשתות סתם יינם וכיו"ב אם מחויב ליתן כל הונו או חומש דלא תסור ל"ת דאוריי' הוא להרמב"ם יעו"ש איברא הפמ"ג שם מסופק ג"כ במצות ל"ת דאורייתא לעבור בשב וא"ת כגון חמץ בפסח בבל יראה י"ל דאין מחויב לבזבז הון רב והניח בצ"ע ונעלם ממנו תשובת הריב"ש סי' שפ"ז הנ"ל שדחה חילוק זה גבי מצות ל"ת דאורי' כנ"ל מיהת הא ודאי העלנו דמ"ע דרבנן א"צ לבזבז הון רב וליתא א"כ לתירוצי השלישי לקושיות פרו"מ נ"י:
הן אמת דברי תשו' הריב"ש סי' שפ"ז הנ"ל דגם בלאו שא"ב מעשה אין אונס ממון פוטרו ק"ל מיבמות ז' אטו עשה דוחה ל"ת לאו ל"ת חמיר מיניה ופירש"י שהרי לוקין עליו ות"ל בלא מלקות כגון לאו שא"ב מעשה נמי חמור ממ"ע שחייב עליו בכל מאדך ליתן עליו כל הון ביתו וא"ל דלרבותא נקט רש"י עשה דוחה לל"ת אפילו שי"ב מעשה דחמיר מיניה בתרתי גם מלקות גם ממון ונ"ל אונס ממון מיהת פוטרו ממלקות דבעי' קיבל עליו התראה לומר אעפי"כ והרי אונס הוא ולא מזיד וליכא תרתי בהדדי, א"כ תלי' אי מלקות חמור או ממון הוא חמור פלוגתת דרי"ו ור"ל כתובות ל"ב וא"ש פירש"י. גם י"ל

רש"י ותוס' ברכות דף כ' ומהרי"ק שורש קל"ז פליגי בהא דעשה דוחה ל"ת אי הותרה או דחוי' והוא תלי' בפלוגת' רש"י ור"ת בתוס' מנחות מ' איכא דפליג על ר"ל באפשר לקיים שניהם היינו הותרה נ"ל דוקא ביש בו מעשה ומלקות התם הוא דוחה דוקא ולא הותרה אבל שא"ב מעשה לכ"ע הותרה נגד עשה כרש"י ולכן כיון דש"ס נקט יבמות ז' לשון דחי פירש רש"י עליו משום חומר דמלקות דוקא אי דחי י"ל אמרי' מ"ל חומרא זוטא מ"ל חומרא רבה אבל אי הותרה כגון שא"ב מלקות בלא מעשה בודאי יש חילוק איברא י"ל נמי בהיפוך מה לי חומרא רבה כו' היינו הותרה גם אם אפשר לקיים שניהם אבל אי דחויה הל"ל לחלק ביניהם בין חמור לקל וצ"ע. ועיין בפמ"ג א"ח בט"ז ססי' ת"ם תמה על תשובת השאגת אריה סימן מ"ט מפי' רש"י יבמות ז' שהבאתי ע"ש והנאני ונ"ל להריב"ש בסי' שפ"ז הנ"ל לק"מ קושית פמ"ג ובתשוב' הרמ"ע סי' ק"ח ופמ"ג א"ח סי' תס"ח העלה באיסור עשה אמרי' הכתוב מסרו לחכמים אבל באיסור לאו לא אמרי' הכי לפ"ז ג"כ מתורץ קושית הפמ"ג ועפמ"ש בתשו' חו"י ס' קפ"ו מסוגי' דערוכין כ"ח מכל אשר לו כו' מאדם כו' שאין רשאי להחרים כל נכסיו כו' א"כ מפורש בתורה דצורך גבוה לא יתן כל הונו ולטו"ז אין יכולת רבנן להחמיר בכה"ג במצות עשה דאורייתא דוקא אבל בנר חנוכה כו' עשו חיזוק לדבריהם יותר מלד"ת כנ"ל מתורץ גם כן תמיהת פרו"מ נ"י וזהו כעין תי' ראשון הנ"ל שוב ראיתי בספר שערי דעה ביו"ד סי' רנ"ב מחלק להראב"ד כנ"ל ולא ראה תשובת הריב"ש כנ"ל:

ועוד מילין לאלוק לפי הטעם דכתב הראב"ד כדי שלא יבא לידי עוני כו' ואז"ל עשה שבתך כו' והמבזבז אל יבזבז כו' מפני שהעוני כמיתה כו' זהו שייך, רק במי שהוא איש אמוד או בינוני שיש לו ר' זוז לכה"פ ועדיין אינו צריך לבריות משא"כ מי שכבר הוא עני והגיע לידי מדה זו ליטול עני חשוב כו' ליתא לה"ט פשיטא מלתא דגם במ"ע דאורייי' לקיימו שואל או מוכר כסותו או מחזיר על הפתחים מק"ו ממצות דרבנן ולרבותא נקטו הרמב"ם וטוש"ע להאי דינא גבי נ"ח וד' כוסות ונר שבת ומכ"ש כדי לקיים מ"ע דאורייתא בכה"ג שהוא עני אבל אמוד אין צריך לבזבז כל הונו רק חומש לבד אפילו במ"ע דאורייי' עוברת וה"נ וכ"ש במצות דרבנן הנ"ל ושוים הם בזה כנ"ל ולק"מ אלא דמשמעות הפוסקים אינו כן וכנראה ג"כ מדברי הישש"ש במג"א סימן תרנ"ו ומחוורתא כדשנינן מעיקרא:

ובענין זה דעסקי' ע"ד פסק הרמ"א הנ"ל. הנה זה יותר מעשרים שנה אשר כתבתי על הגליון בס' הר' עובדיה ספורני עה"ת ס"פ ראה שכתב ז"ל כמתנת ידו לא שיתן כל אשר לו ויצטרך הוא לבריות כמחשבת פתאי אומות עולם כאמז"ל המבזבז אל יבזבז יותר

מחומש ע"כ לשונו. וזה לשוני על הגליון אילו ראה דברי הר"ש ריש פ"ק דפיאה ופי' הרא"ש שם אות ב' [וכן העתיק התוי"ט שם] לחד תי' בירושלמי אין שיעור לג"ח מדאוריי' לא היה קורא לזה מחשבת פתאי או"ה וכן משמע קצת בש"ס דידן ג"כ בשבועות כ"ה דפריך שם אי צדקה לעני מושבע ועומד מה"ס הוא כו' עש"ה ועפ"י ירושלמי מובא בתוס' קדושין דף ל"א דהקפיד הקב"ה בכבוד או"א יותר מבכבודו והובא ג"כ בר"ש פ"ק דפיאה י"ל דאלו ואלו דברי אלהים חיים כמובן אבל עדיין צ"ע דזהו חסד ה' נגד מה שמחייב השכל לפזר יותר משום כבוד ה' ואין ראוי לומר ע"ז מחשבת פתאים או"ה ע"כ לשוני בגליון הספורני. והן עתה היום ראיתי בתשוב' חו"י סי' קפ"ו מייתי מירושלמי הנ"ל דפליג עם הש"ס בב"ק ט' וגם מייתי קרא ומתניתא בת"כ פ' תזריע מסייע לירושלמי וכתמיהת הרשב"א על הש"ס דילן לאמת נכון ומ"מ קי"ל כש"ס דידן וביאר בזה חילוקים נכונים בארוכה ונהניתי ואחתום בברכה יברכהו ה' בכל מכל כל ובכן תרוממנה קרנות צדיק כנפשו ונפש ידידו נאמן אהבתו בלונ"ח הדש"ת:

הק' יהודא אסאד:

תשובה רג

לכבוד ידידי תלמידי היקר הרב החריף ובקי טובא מופלג ביראה אה טהורה כ"ש מו' ש"א נ"י:

מכתבך קבלתי לנכון וראיתי דבריך ד"ת דברים נכונים בסוף מס' מגילה והנכי למלאות מבוקשך להעתיק לך מחידושי מה שכתבתי זה לשוני במגילה דף כ"ט ע"ב תוס' ד"ה והלכתא אין משגיחין בחנוכה פי' לעשותם עיקר ואע"ג דהלכה כרבה לגבי ר' יוסף מ"מ הוצרך לפסוק הלכה כוותיה משום דפליגי עליו שאר אמוראי עכ"ל. ולענ"ד נ"ל לתרץ קושייתם עדיפא דתוס' בשבת כ"ד ע"ב ד"ה הדר פשטה רבא דכ"ח עדיף מקידוש היום אע"ג דתדיר פרסומי ניסא עדיף העלו משמיה דהרשב"א הא דר"ח טבת שחל בשבת מקדימין לקרות בשל ר"ח ה"ט דוקא לדחות פ"נ עדיף אבל להקדים תדיר עדיף א"נ כדי שיקרא המכטיר בנרות דזכרי' ע"כ מקדימין ר"ח כדי שיקרא המפטיר בשל חנוכה ויפטור מענין שקרא בנרות דזכריה והקשה בס' טורי אבן בסופו חידושי אבני מילואים לתירוץ אחרון דרשב"א ר"ח טבת שחל בחול דליכא הפטרה למה הקדימו ר"ח משום תדיר ה"ל להקדים חנוכה משום פרסומי ניסא עדיף וכו' וגם על ר' דימי קשיא אמאי תלה טעמא דחנוכה קודם בחל בחול משום מי גרם לד' שיבא ר"ח וכו' ות"ל בלא"ה משום פרסום ניסא עדיף וכו' עש"ה שלא תירץ כלום:

ונ"ל דבס' זרע יעקב בשבת כ"ד שם הקשה ע"ד תוס' הנ"ל מסוגי' דמגילה הכא לעיל בסמוך אר"י נפחא ר"ח אדר שחל בשבת מביאין ג' ס"ת וכו' ואמר ר"י נפחא ר"ח טבת שחל בשבת וכו' וצריכא וכו' ולימא הא ולא בעי הא חדא מכלל חברתה אתמר ונדחקו התוס' ליישב מ"ד הך מכללא למאי איצטרך הא ידעי' ליה במכ"ש וכו' ולתוס' שבת הנ"ל הל"ל לגמ' בפשוט דהא קמ"ל להקדים של ר"ח אע"ג דחנוכה איכא משום פרסום ניסא וכו' עש"ה ונ"ל חדא מתורץ באידך דתירוץ בתרא דרשב"א בתוס' הנ"ל ע"כ היינו רק אליביה דר' דימי הכא דס"ל ר"ח טבת בחול חנוכה קדים והרי כמה אמוראי ס"ל כוותיה לדידי' נמי בחל ר"ח בשבת מודה דר"ח קדום משום כדי שיפטור בנרות דזכריה אבל לר"י נפחא דס"ל גם חל ר"ח בחול ר"ח קדום משום תדיר אע"ג דליכא הפטרה ע"כ מודה הרשב"א גם בשבת לאו ה"ט דהפטר' אלא כתי' ב' דתוס' להקדים חדיר עדיף ולדחות פרסומי ניסא עדיף ומתורץ קושית הט"א על ר"י נפחא ומתורץ נמי קושית הזרע יעקב דל"ל צריכא לאשמעי' דר"ח קדום דהא כבר אמרה ר"י נפחא עדיפא אפילו ר"ח טבת שחל בחול דליכא הפטרה וגם איכא סברא נגדיית להקדים חנוכה משום מי גרם לרביעי ר"ח וכו' מ"מ ר"ח קדום משום תדיר מכ"ש חל בשבת וע"כ צ"ל רק חדא מכלל חברתה וכו' ומה"ט מייתי הש"ס מיד סמוך הני תרתי דר"י נפחא אתמר ר"ח טבת שחל בחול דאר"י נפחא ר"ח קדום ר"ל כדי להכריח התירוץ חדא מכלל חברתה אתמר לדידיה והנה ז"ל הירו' פ' בני העיר הלכה ה' יצחק סחורה שאל לר' יצחק ר"ח שחל להיות בחנוכה במה קורין א"ל קורין ג' בר"ח וא' בחנוכה ר' פנחס ר' סימון ור' אבא בר זמינא מטו בה בשם ר' אבדימא דחיפא קורין ג' בחנוכה וא' בר"ח להודיעך שלא בא הרביעי אלא מחמת ר"ח בר שלומיא ספרא שאל לר' מגא הגע עצמך שחל ר"ח של חנוכה להיות בשבת ולא שבעה קרואין אינון אית לך מימר שלא בא הד' אלא מחמת ר"ח א"ל והדא שאילתא דספרי עכ"ל ופירש הק"ע וז"ל קורין ג' בר"ח ואחד בחנוכה דר"ח תדיר ולעולם תדיר קודם גם עושין אותו עיקר הלכך קורין בו ג' א"נ וכו' הגע עצמך אמור לנפשך אם חל ר"ח טבת בשבת דאיכ' שבעה קרואים ולא בא הרביעי מחמת ר"ח איך מודיעין שבר"ח קורין ד' והדא שאילתא דספרי זו הוא שאלת התינוקת וכי מצוה להודיע שבר"ח קורין ד' אלא דאם אפשר להודיע עבדי' ובשבת דא"א וכו' הלא פשוט דקורין ז' בר"ח וא' בחנוכה ובלשון בתמיה הוא וכי ספק הוא שאלה זו ל"א זו היא שאלה דספרי בתמיה וכי זו הוא שאלה למלמדי תינוקת הלא צריכה הוא לחכמים גדולים עכ"ל הרי בהדיא דמודה ר' דימא דמן חיפא בחל ר"ח בשבת דמקדים ר"ח ואליבי' הוצרך הרשב"א בתוס' שבת לתרץ ה"ט דהפטרה והט"א הנ"ל כתב מדנפשי' הכי מדפליג ר' דימי חל ר"ח בחול

ומשום מי גרם לד' וכו' משמע דחל בשבת מודה לר"י נפחא דתדיר קודם כיון דליתא לטעמא דידיה: וגם על ר' דימי נ"ל לתרץ קושית הט"א הנ"ל לתי' הרשב"א למה לר' דימי ה"ט מי גרם לרביעי וכו' ות"ל משום פרסומי ניסא כנ"ל. דיש להבין לשון הש"ס והלכתא אין משגיחין בחנוכה ור"ח עיקר מאי בעי בתוספת לשון זה ור"ח עיקר ונ"ל דיש לדקדק בלשון ר' יוסף אמר אין משגיחין בר"ח למה נקט השלילה טפי הל"ל משגיחין בחנוכה הוא הקנין נ"ל פשוט משום דהא בתרתי פליגי ר"י נפחא אמר קרו תלתא בר"ח וחד בחנוכה ר"ח קודם בזמן וגם במספר רוב הקרואים ור' דימי אמר בהיפוך בתרתי קרו תלתא בחנוכה וחד בר"ח ור' מני מסתברא כוותיה דר"י נפחא אמר דתדיר וכו' קודם יהיב טעמא על התחלה בר"ח לבד אבל על קרו ג' בר"ח ליכא טעמא וצ"ל כיון שהתחיל בו קורין בו הרוב עושין אותו עיקר כמ"ש הק"ע בירושלמי הנ"ל אבל ר' אבין אמר כוותיה דר' דימי מסתברא מי גרם לד' שיבא ר"ח הוא טעם מספיק על שני הדינים מה"ט מסתברא דקרו תחילה ג' בחנוכה א"כ ודאי להקדים חנוכה לר"ח המ"ל משום פרסומי מי ניסא עדיף מתדיר אבל לקרות ג' בחנוכה מ"ט ה"ל לקרות א' בחנוכה וג' בר"ח לכן אמר טעמא מי גרם לרביעי שיבא ר"ח הלכך רביעי לבד דייקי בר"ח בעי מיקרי ולא ג' בר"ח ומתורץ קושי' הט"א והשתא קא בעי הש"ס מאי הוי עלה נהי דר"י נפחא הוא חשוב יותר שהזכירו תחילה וגם הוא טפי מארי דתלמודא מן ר' דימי דמן חיפא אבל מלת' דר"י נפחא מסתבר רק הקדימה לבד אבל מלת' דר' דימי כולי' מלתא מסתבר לכן אמר ר' יוסף עלה באמת בדקדוק אין משגיחין בר"ח דאלו אמר משגיחין בחנוכה ה"א להקדים לבד א' בחנוכה ושלשה בר"ח למעות תדיר לז"א אין משגיחין בר"ח כלל אלא קרו ג' בחנוכה וא' בר"ח ולפ"ז י"ל רבה דפליג ואמר אין משגיחין בחנוכה וכר"י נפחא משום דתדיר קודם היינו רק להקדים לבד אבל מספר הקרואים קרו א' בר"ח וג' בחנוכה שלא לאפושי פלוגתא לכן סיים הש"ס והלכתא אין משגיחין בחנוכה ור"ח עיקר דייקא ר"ל דקרו ג' בר"ח תחילה וא' בחנוכה א"כ מה"ט הוצרך הש"ס לפסוק הלכה משום דבלשון רבה יש לטעות ואולי י"ל דלכן הקדימו תוס' בלשונם והלכתא אין משגיחין בחנוכה פי' לעשותו עיקר וכו' נראה בהדיא דלא היה בגירסתם הא דר"ח עיקר כמו שהוא כגרסתינו לכן הקשה תוספת שפיר למה הוצרך הש"ס לפסוק הלכה כנ"ל ודו"ק: והנה תוס' לעיל דף כ"ג ע"א בד"ה חד אמר וכו' העלו בחזן שטעה וגמר כל הסדר ושכח לקרות בחובת היום יחזור ס"ת ויקרא אחר בחובת היום וכו' אבל בשבת חנוכה ובר"ח חנוכה אין צריך כדאיתא בילמדינו דחנוכה דהלכתא אין משגיחין בחנוכה כל עיקר וכו' עכ"ל וכ"כ השיבולי לקט דאם שכח החזן וקרא ד' אנשים פ' ר"ח שבא בחנוכה אם

לא היה מוציא ס"ת מהארון לא היה צריך לקרות יותר דאין משגיחין בחנוכה ור"ח כל עיקר והשיורי כנה"ג הגיה בדבריו דצ"ל ור"ח עיקר כלשון הש"ס והברכי יוסף בא"ח סי' תרפ"ד דחה הגהתו זו דא"כ הוא מפרש הכי מ"ש בש"ס ור"ח עיקר ר"ל אם לא קרא בחנוכה כלל אין לחוש ומהש"ס משמע דהכוונה אין משגיחין בחנוכה לעשות אותו עיקר יותר מר"ח וגם רש"י פירש כן אין עשגיחין בחנוכה לעשותה עיקר והא דשיבולי הלקט בשם רש"י הוא יעו"ש ולכן הגיה הברכי יוסף בדברי השיבולי לקט דצ"ל אין משגיחין בחנוכה כל עיקר וכוונתו על המד' ילמדנו דמייתי תוס' במגילה דף כ"ג הנ"ל דמהך לישנא שמעי' דאם לא קרא בחנוכה אין לחוש והש"ס דילן מסכים נמי להלכה עם המדרש אלא דלא מיירי בהכי כ"א לעשותו עיקר בקדימה ובמספר הקרואים ולכן גם רש"י ותוס' נקטו להלכה כהמדרש אף דפירשו בש"ס לעשותו עיקר עש"ה ובתשו' פרח שושן כלל א' סי' ח' ע"ד השיבולי לקט שהביא הב"י סי' תרפ"ד הנ"ל והרוקח סי' רכ"ו שאין כוונת רש"י, ותוס' במ"ש אין משגיחין בחנוכה לעשותה עיקר לשלול פי' הרוקח ושבילי הלקט הנ"ל דע"כ גם הרוקח ושבולי הלקט אי אפשר להו לפרש בש"ס בענין אחר אלא הם למדו דינם הנ"ל מן המד' ילמדינו והש"ס לא מיירי בזה ולא פליג ודלא כמ"ש השיורי כנה"ג לפרש כוונת רש"י ותו הנ"ל לשלול פי' הרוקח הנ"ל עש"ה:

ולענ"ד קשה טובא אם תלמודן ס"ל כהתנחומא בדין זה דשכח לקרות בחנוכה אין לחוש כלל וטעמא משום דקריאה הנשיאים בחנוכה קלישא טובא שאינו מענינו של יום כשאר קריאת המועדים דהקרבת הנשיאים לא היתה אלא בר"ח ניסן ולכן אין קפידא כ"כ בקריאת הנשיאי' בחניכ' א"כ ר' מני דאמר כוותי' דר"י נפחא מסתבר' דתדיר קודם ות"ל מסתברא משום דקריא' דר"ח חובת היום הוא מענינו של יום ומעכב דיעבד נמי כמ"ש תוס' מגילה כ"ג הנ"ל אם קראו ביום טוב המנין כולו ושכחו לקרות חובת היום יחזור ס"ת ויקרא אחר בחובת היום וכתב המג"א סי' קל"ז סק"ו דבכל שאר מועדים דרק תקנת ר"ע הוא וכו' נמי ס"ל הכי משא"כ קריא' דחנוכה שאין קפידא כ"כ ואם שכח לקרות אין לחוש לכן מסתבר כר"י נפחא להקדים ר"ח ולקרות ג' מה"ט עדיף טפי דלטעמא דתדיר קודם קשה קושית התוס' שבת כ"ד והטורי אבן הנ"ל הא אדרבה התם קיי"ל נ"ח דפרסומי ניסא עדיף כנ"ל:

אבל מה"ט דקריאת חובה דמעכבא קודם לקריאה דלא מעכבא לק"מ מהתם קידוש היום ונ"ח שניהם מעכבים פרסומי ניסא עדיף וא"כ מוכח דהש"ס פליג על הילמדינו ונ"ל לתרץ דהא ודאי אליביה דר' דימי דאמר קרי ג' בחנוכה וחד בר"ח לא משכחת כלל לדין התנחומא אם שכח לקרות בשל חנוכה דהא קרו תחלה ג' בחנוכה ואם קראו

ד' בשל חנוכה ושכחו לקרות חד בר"ח ודאי לדידיה יחזור ס"ת לקרות חמישי בר"ח חובת היום לכ"ע כנ"ל וה"נ לר"י נפחא דאמר איפכא קרו ג' בר"ח וא' משמע בהא לבד פליגי אי קרי תחילה ג' בראש חודש או קרי תחלה ג' בחנוכה אבל בדין הרביעי למר בדראש חודש ולמר בחנוכה ודאי שוים וכמו למ"ד חד בדר"ח אפילו לעיכובא קאמר אם שכחו לקרות בר"ח ה"נ למ"ד חד בחנוכה אפילו לעיכובא קאמר אם שכחו לקרות בחנוכה דמהי תיתי לאפושי פלוגתא וע"כ אליביה דהני אמוראי מודה הילמדינו ותוס' ורוקח והשיבולי לקט דחנוכה שוה לקריאה דר"ח בדין זה אם שכח לעיכובא ולכן שפיר הוצרך ר' מני דוקא לה"ט דמסתברא כר' יצחק כפחא משום תדיר קודם ואינהו ודאי פליגי על דין תנחומא הנ"ל אבל ממסקנת הש"ס מאי הוי עלה ר' יוסף אמר משגיחין בר"ח ורבא אמר אין משגיחין בחנוכה והלכתא אין משגיחין בחנוכה ור"ח עיקר והוא תמוה חדא מ"ט לשינוי לשונם בלשון אין משגיחין דהל"ל בהדי' הדין כאמוראי קמאי ר' יוסף אמר ג' בחנוכה וא' בר"ח ורבה בהיפוך ואם רצו לקצר בלשונם ה"ל לקצר יותר ולומר הקנין ולא השלילה ר"ל ר' יוסף אמר משגיחין בחנוכה ורבה אמר משגיחין בראש חודש וגם בהלכתא למה כפל הש"ס ור"ח עיקר הא אסתגר בקמייתא והלכתא אין משגיחין בחנוכה ועוד בקצרה הל"ל טפי רק והלכתא כרבה לכן נ"ל רבה הא קמ"ל דינא דהתנחומא הנ"ל וה"ק טפי מדר' יצחק נפחא לא זו בלבד דר"ח קדום לקרות בו ג' וחד בחנוכה אלא אף זו אין משגיחין כלל בחנוכה ר"ל אם שכח לקרות הד' בחנוכה אין קפידא כ"כ להחזיר ס"ת שנית לקרות חמישי בחנוכה ולא הוי שמעי' הכי אילו אמר משגיחין בר"ח דהוי משמע רק להקדים ג' בר"ח וכר' יצחק נפחא קמ"ל אין משגיחין בחנוכה כל עיקר והיינו לשון התנחומא דמייתי תוס' דף כ"ג ועלה מסיק הש"ס והלכתא אין משגיחין בחנוכה ור"ח עיקר נ"ל ה"פ לא אמר הלכתא כרבא לבד משום דבא להוסיף על רבה ור"ל הלכתא כר' יצחק נפחא ולא צריך לטעמיה דר' מני משום תדיר קודם אלא כי קושיא שלי הנ"ל לאמת כיון דאין משגיחין בחנוכה כל עיקר לקרותה בדיעבד אם שכח אבל ר"ח עיקר ומעכב בדיעבד נמי מה"ט ע"כ קרו תחלה ג' בר"ח וחד בחנוכה ור' יוסף נמי מה"ט לא אמר אין משגיחין בר"ח וחנוכה עיקר דז"א דמה"ט לא אמר בהיפוך משגיחין בחנוכה משום דאיהו נמי ס"ל אין משגיחין בחנוכה ר"ל אם שכחו לקרות הרביעי בחנוכה אילו היו מקדימים לקרות תחלה ג' בר"ח וקרו ד' בר"ח ול"ל לדידיה וחנוכה עיקר אלא רק אין משגיחין בר"ח קאמר להקדימו לבד קאמר ואין לטעות בלשונו זה דר"ל אם שכחו לקרות בר"ח הרביעי דהא פשיטא דחובת היום הוא ומעכב דהא ה"ט דר' דימי להקדים חנוכה משום מי גרם לרביעי שיבא ר"ח וכו' וא"כ מתורץ קושי' התוס'

אע"ג דבכ"מ הלכה כרבה נגד ר' יוסף הכא קמ"ל והלכתא וטעמא נמי בזה שמוסיף אדברי רבה ור"ח עיקר שזה מעכב וזה אינו מעכב כנ"ל אמנם נראה בהדיא דתוס' לא היה בגירסתם הא דור"ח עיקר לכן הקדימו לפרש והלכתא אין משגיחין בחנוכה פי' לעשותו עיקר היינו רק להקדימו ג' בחנוכה אלא איפכא אבל אם שכחו לקרות בחנוכה שאין קפידא כ"כ לא מיירי כלל גם רבה ור' יוסף בלשון אין משגיחין דנקטו לכן הקשו תו שפיר דהלכתא לבד לא צריך לומר וכנ"ל ולפי"ז מבואר דכוונת התוס' היא לשלול פי' הרוקח והתנחומא בלשון אין משגיחין בחנוכה וכמ"ש הכי באמת הרב שיורי כנה"ג בכוונת התוס' במ"ש אין משגיחין וכו' פי' לעשותו עיקר והרב פרח שושן כלל א' סי' ח' הנ"ל השיג עליו עש"ה ולענ"ד אין כאן השגה דלפי גרסתינו בגמרא ור"ח עיקר ודאי מיירי הש"ס מדין התנחומא והרוקח והא גופא קמ"ל והלכתא ומטעמא דר"ח עיקר אבל חנוכה אין מעכב כלל אבל התוס' לא גרסו הך ור"ח עיקר לכן לא מיירי תלמודן הכא מדין הרוקח כלל לכן הק' כנ"ל:

והרב פרח שושן שם העלה עוד דדוקא בשבת חנוכה או ר"ח חנוכה אם טעו ושכחו אין משגיחין בחנוכה אין מעכב כלל כיון שכבר קראו בתורה אבל ביום א' מימי חנוכה לבד שכחו ולא קראו בס"ת פשיטא שצריך לחזור ולהוציא ס"ת כדי שלא תתבטל תקנת חז"ל שתקנו לקרות בתורה בחנוכה בכל יום וכו'. ושוב מייתי שמצא שכ"כ בהדיא במג"א סי' קל"ז סק"ו עפ"י התוס' דמגילה כ"ג ע"א הנ"ל עש"ה ולפי"ז נ"ל דהא אתי הש"ס לאשמעינן הכא בסיום לשון זה ור"ח עיקר ר"ל והלכתא אין משגיחין בחנוכה כלל אפילו אם טעו ושכחו לקרות בחנוכה לרביעי ור"ח עיקר ר"ל היינו דוקא נגד ר"ח כיון שכבר קראו בתורה בר"ח אבל בחנוכה לבד ודאי משגיחין ומעכב הקריאה כנ"ל:

וקשית התוס' הא בכ"מ הלכה כרבה נגד ר' יוסף בר משדה ענין מחצה י"ל פשוט דבלא זה נמי קשה דהל"ל הכא והלכתא כרבה וצ"ל משום דאיכא דמפכא להו לכן אמר בהדיא והלכתא אין משגיחין בחנוכה וא"כ אין מקום כלל לקושי' התוס':

אבל הא קשי' לי בשמעתין מ"ש דמקדים לר"ח נגד חנוכה משום מעלת תדיר ות"ל מקודש נמי הוא באיסור עשיי' מלאכה לנשים כמ"ש בפרקי ר"א פרק מ"ה כברייתא במגילה דף כ"ב ריש ע"ב ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ר"ח קורין ארבעה וכמ"ש רש"י ותוס' שם משא"כ חנוכה ועוד ת"ל בלא מעלת תדיר נמי חנוכה דרבנן ור"ח מפורש בתורה ויש בו מוסף כמ"ש ובראשי חדשיכם תקריבו וכו' וכדמחלק הש"ס בשבת דף כ"ד ע"א מה"ט להזכיר ר"ח בברכת המזון את"ל בחנוכה דרבנן לא צריך ר"ח וכו' ועוד איתא בריש הפסיקתא רבתי נמצאת אומר שר"ח שקולים כמועדות והשבתות שנאמר

וביום שמחתכם ובמועדיכם ובר"ח וכו' והשלים הנביא והיה מידי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא וכו' עש"ה והובא ברוקח סי' רכ"ו הנ"ל והני טעמי עדיפי ממעלת תדיר ועי' בפסחים דף ע"ז דר"ח נקרא מועד ובתוס' שם ותקנת מרע"ה הוא לקרות בתורה כל א' וא' בזמנו כדמסיים המשנה בשלחי מכלתין מוידבר משה את מועדי ד' מצוותן שיקראו וכו' [שוב בחנוכה שנת תרכ"ד מצאתי בשו"ת בית אפרים חאו"ח סוף סי' ח"י עם הגאון מוהר"י פיק הרגישו בקצת דברינו הנ"ל בסוגיא זו ובעזה"י מקום הניחו לי בעיקר ותוספת]:

נאום אוה"נ הק' יהודאסאד:

תשובה רד

בין גאולה לגאולה רנה ושמחה וצהלה חו"ש וברכה כפולה יעלה לראש מסביר גמיר וסביר ה"ה הרב המאוה"ג חרוץ עצום איש חי רב פעלים בנש"ק ני' מו"ה משה ליב הכהן הגדול ני' מורה ודאין בק"ק נ"ש:

הנה זה ימים קודם ימי הפורים פגעתי את שש מכתב עוז מלא ברכת ה' וטוב טעם ודעת אמרי נועם יוצאים מן הלב טהור גברא רבא מפי כהן גדול כבוד הדרת מעלתו בקדושה ובטהרת ולעומתו ברוך אומר: כן יברכהו ת' ממעון הברכות יתנהו לשם ולתהלה ולתפארת בבית נכון ונשא לפני ה' לעמוד ולשרת אס"ו: גם קבלתי בשמחה את הדורן משלוח מנות איש לרעהו ע"י ציר נאמן לשולחיו עשה שליחותו. ומה שעלה ונסתפק כת"ר בדין אם תלמיד שולח מנות לרבו בפורים אי י"ח מצותו בכך מי נימא כיון דרעהו כתיב מחזי דמשוי את רבו לרעהו והרי לדעת הי"א ברמ"א סי' רמ"ב סט"ז אין לתלמיד לשאול בשלום רבו הנ"ל י"ל אסור וגם לא יצא י"ח מצוה בזה עכת"ד קדשו: הנה בימי חורפי הרגשתי על הירושלמי ספ"ב דשקלים דזעירא לא לא שאל בשלמא דרבה מהא דבשבת דף פ"ט ע"א שאל הקב"ה למשה רבינו עליו השלום אין שלום בעירך ומשה השיב כלום יש עבד נותן שלום לרבו וא"ל היה לך לעזרני וכו' אמנם החילוק פשוט דבירושלמי מפיק ליה מנהגא זו דמקיימין בזה הקרא ראינו נערים ונחבאו וכו' באיוב כ"ט והיינו לשאול בשלומו בפניו ממש לכן מיטמר ר"א מקמי' רי"ו אבל שלב"פ ודאי מותר וכדמחלקי' כן בהזכרת השם רבו בין בפניו בין שלא בפניו ביו"ד שם סט"ו הקודם וש"ך ס"ק כ"ד וכן מרע"ה ויסתר משה פניו כי ירא מהביט וכו' ואז עוד לא השיג לראות האחוריים ה"ל כשלב"פ ופני לא יראו כתיב ומה"ש אומרים ברוך כבוד ד' ממקומו לכן א"ל הקב"ה למשה היותך מקיים ראוני נערים ונחבאו לכבודי וגודל מוראך אינך נותן שלום הרי שלא בפניו מותר והיה לך לעזרני עד"ה תנו עוז לאלקים להוסיף כח בפמליא

שלי מיד אמר משה ועתה יגדל נא כח ד' וכו' א"כ ודאי גם משלוח מנות תלמיד לרבו דלא בפניו הוא מותר לכ"ע ומצוה נמי עביד בכפלים ומצות משלוח מנות דד"ק בפורים ומצות כבוד רבו דאורייתא דהרי כל המביא דורן לת"ח איתא ר"פ ב' דייני כאילו הקריב בכורים ואם בדורן של רשות כן ק"ו משלוח מנות בפורים דורן של מצוה הוא טפי עדיף תלמיד לרבו הואיל ואיתעבידא ביה חדה מצוה להעביד ביה אחרינא כדאמרינן גבי עירוב עי' שבת קי"ז ע"ב ובש"ע א"ח סי' שצ"ד בהג"ה ובנ"ח במג"א ריש סי' תרע"ג ואי משום דמחזי דמשוי את רבו לרעהו הא ודאי קשה לא מיקל בכבוד רבו דודאי גם רבו מקרי רעך והנה לא תעשוק את ריעך ולא תגזיל וכו' לא תעמוד על דם רעך וכו' ואהבת לרעך כמוך וכו' והרבה כיו"ב ת"ח רבו בכלל וז"ל רש"י בשבת דף ל"א ע"א דעלך סני לחבריך לא תעביד רעך וריע אביך אל תעזוב זה הקב"ה לא תעבור על דבריו וכו' הרי דמכנים גם להקב"ה אלינו בשם תואר זה ריע"ך:

ועוד ממקומו הוא מוכרע במגילה דף ז' ריש ע"ב ר' יודא נשיאה שדר ליה לרב אושעי' אטמא וכו' שלח ליה קיימת בנו רבינ"ו ומשלוח מנות איש לרעה"ו וכ"ה בירושלמי שם הרי דקרי ליה לרבינ"ו ר"י נשיאה בשם רעה"ו וכן עוד שם רבה שדר ליה למרי בר מר וכו' הדר שדר ליה איהו וכו' אף דרבה הי' מלך וראש בפומבדיתא והן אמת דרעהו שולל את הרשע וכ"פ הרשב"ם בפ' קדושים בפסוק ואהבת לרעך כמוך וז"ל רעך הוא אם טוב הוא אבל לא אם הוא רשע כדכתיב יראת ד' שנאת רע ומה"ט פרש"י לענ"ד בפ' שמות רשע למה תכה רעך רשע שכמותך וכ"ה במדרש רבה שם ובפ' יתרו וישאלו איש לרעהו לשלום פי' רש"י בשם מכילתא וישתחו איני יודע מי השתחוה למי כשהוא אומר איש לרעהו מי הקרוי איש זה משה שנאמר והאיש משה והראב"ע שם כתב וז"ל וקראו הכתוב רעהו בעבור גודל מעלתו בחכמה הרי אף דמשה רבינו אדון הנביאים ורבן של כל ישראל ומלך עליהם קרא הכתוב ליתרו בשם רעהו אז מיד שנתגייר כדתרגם יונתן שם וסגיד ומנשק ליה וגייריה ושיילו גבר לחבריה לשלם ע"ש גודל מעלתו בחכמה רעהו קרי ליה ולכן יפה נסתפק הפמ"ג במג"א סי' תרצ"ה ס"ק י"א בעבד כנעני דוקא אי מקרי רעהו אם שלח לו ב"ח משום דסתמא עבדים הם פוחזים ורקים ועוד יותר גרועים הם ואינן בחזקת כשרות כמ"ש הש"ך ביו"ד רס"י א' לא מקרי רעהו ועכ"ז פשיט ליה הפמ"ג מדברי הרא"ם פ' משפטים דרעהו מקרי ואפי' אחיו נמי ונ"ל באמת היינו דוקא במוחזק בכשרות כעבדו של ר"ג ולא בסתם עבדים ועכ"פ בת"ח תלמיד לרב הן הן הריעים האהובים אמתיים ומצוה מן המובחר מקיים בשלוח מנות וכנ"ל וגם הנני

מחזיק מלא חפני טיבותא לפרו"מ ני' יאשר ד' כחו וחילו לאורייתא אוכי"ר שוב מצאתי בס' קקיון דיונה במגילה ז' הנ"ל פי' כנ"ל והנאני:

ועפי"ז נ"ל לתרץ תמיהת הראשונים ואחרונים הובאו בס' סדר משנה על הרמב"ם פ"ו מה' דיעות הלכה ז' סתירת הסוגיא בב"מ יליף דף נ"א תלמיד לרב מניין ת"ל הוכח תוכיח מ"מ ובעירובין דף ט"ז יליף מתיבת תוכיח אפילו ק' פעמים ולא מרבינן מניה תלמיד לרב ע"ש בחס"ז בשם הרמב"ן והר"ן וגליון התוס' ובסמ"ג עשין י"א ולא תירץ כלום. והלח"מ שם הקשה על הרמב"ם מדוע השמיט ולא הביא הדין דאף תלמיד לרב צריך להוכיח ונ"ל פשוט דכתיב אל תוכח לץ וכו' הוכח לחכם וכו' וטעמא נ"ל משום דהוכח תוכיח את עמית"ך בתורה ובמצות משמע עמיתך עמית בתורה ובמצות עם שאתך עיין בשבועות דף למ"ד מזה יליף שלמה המלך ע"ה אל תוכח לץ וכו' הוכח לחכם וא"כ ודאי דרבו בכלל עמיתך הוא אלא דה"א משום כבוד רבו לא יוכיחנו אבל א"ת עמיתך דריש א"ת לרבות ת"ח היינו אפילו תלמיד לרבו ובהא פליגי תנאי בעלמא אי דרשינן אתין או לא א"כ סוגי' דעירובין ס"ל דרשינן את עמיתך לרבות ת"ח כנ"ל וסוגיא דב"מ קאי רבא למאן דלא דריש אתין ע"כ יליף ליה מתוכיח וכו' וה"ט דרמב"ם השמיטו דפשיטא הוא כיון דס"ל דרשינן אתין ונפ"ל מא"ת עמית"ך כנ"ל:

עוד העלה פרו"מ ני' ספק אם י"ח במצות משלוח מנות קודם פורים עבי"ד באופן שיגיע ליד המקבל ביום הפורים הנה כבר העליתי ארוכה בזה בתשובה אחת דעכ"פ מיום שהקדימו הזמן הכפרים לקריאת המגילה משום ולא יעבור כתיב ה"נ נזכרים ונעשים כתיב איתקש עשייה לזכירה ר"ל גמר העשייה משלוח מנות בעינן בזמנו ולא יעבור ובג"א ריש סי' תרצ"ד בשם בעל המאור לא יתן קודם פורים דלמא יאכלו וכו' משמע הא לא"ה שרי א"כ בכה"ג לשלוח עבי"ד בקודם כדי שיגיע לידו בפורים ודאי שרי ואפילו מקודם זמן הרבה נמי שרי דזה רק הכנה הוא לגמור המצוה בזמנו וקרא כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח וכו' ומתנות וכו' הוקשו כל עשיות דבקרא לעשות אותם להדדי כמו משתה ושמחה רק גמרה בעינן ביום הפורים אבל התחלתה להכין הסעודה אפילו זמן הרבה קודם. ה"נ משלוח מנות כו' וממילא אין בזה משום מלתא דלא מצי עביד השתא לא מצי משוי שליח דא"צ בזה שליחות כלל דהא משלחים גם ע"י קטנים ועבי"ד ע"י עכו"ם. והיא רק הכנה והכשר מצוה שעושה מקודם כדי לגומרה בזמנו ועוד הרי איתא בירושלמי כל החדש כשר לקריאת המגילה שנאמר והחדש אשר נהפך וכו' והכי קיימ"ל בש"ע סי' תרפ"ח סי' ז' המפרש בים ויוצא בשיירא ואינו מוצא מגילה להוליך עמו וא"א להמתין עד י"א וכו' קורא אפילו מתחילת החדש וה"נ נזכרים

ונעשים כתיב איתקשו אם א"א להמתין יקיים משלוח מנות מתחלת החודש ומאז שפיר מקרי מלתא דמצי עביד לה השתא ומצי שפיר משוי שליח לשלחו עבי"ד מתחלת החודש כנ"ל נאם אוה"נ החותם בברכה כנה"ר ונפש הדש"ת:
הק' יהודאסאד:

תשובה רה

יהי שלום בחילך. שלוה בארמנותיך. לאהובי בני הרב החרוץ המופלג חריף ובקי כעמר נקי. משנתו כזית הנטופה. שופכני ובישנא צדיק מושל וכו'. מו"ה אהרן שמואל נ"י בק"ק נ"ש:
גי"ה קבלתי נכון ושמחתי על כל שאלותיך וספיקותך וכו' ועתה באתי להשיב לך על מקצתם ראשון תחלה ע"ד המג"א סי' תרע"ו אם שכח והדליק נר א' פחות מהראוי ידליק שוב ולא יברך כי הברכה שבירך קאי על כל הנרות והקשית בצ"ע מ"ש מאם לא נתן שיעור שמן ובירך והדליק שוב הוסיף בו שמן כשיעור דלא יצא יי"ח כמ"ש המחבר סי' תרע"ה:
הנה בזה החילוק פשוט. דינו דמחבר הנ"ל מקורו מברייתא שבת דף כ"א ע"ב מצותה וכו' עד שתכלה רגל מן השוק וכו' נ"מ לשיעור' וכיון דקיימ"ל הדלקה עושה מצוה כל שלא נתן שיעור קודם הדלקה הרי לא מקיים מצותה דלשון מצותה עיכובא משמע כמבואר בר"ן משא"כ הוספת נר בכל לילה בהדיא קרי' ליה הש"ס מהדרי"ן מן מן המהדרין היינו רק לכתחלה אבל מצות נר חנוכה נר איש וביתו בנר אחד לבד בכל לילה נמי יי"ח אם אינה רוצה להקרא בשם מהדרין הרי נתנו לו חכמים רשות ורשאי בכך אף שכבר קיבל עליה ושווי' עליה כחובה מצד נדר מ"מ אם א אירע שטעה ושכח והדליק רק ד' נרות וסבר בדעתו שהם ה' כפי' שצריך ה' באותה לילה ובתוך הדלקתו נזכר והביאו לו עוד נר אחר לתוספת אותו לילה ודאי א"צ לחזור ולברך עליה ויותר נראה לי אפילו לא נזכר עד אחר שכבר סילק ידיו והסיח דעתו מהדלקתו נמי א"צ לברך שנית כנ"ל שוב מצאתי בברכי יוסף סי' תרע"א אות ג' מוסיף והולך אחד בכל לילה וכו' וז"ל לא הי' לו שמן כ"א לנר א' ובירך ותיכף נזדמן לו שמן לנרות השייכות להידור בלילה ההוא וכו' נסתפק מורנו הרב מוהר"א נחום אם יברך פעם אחרת על הנרות שמוסיף וצידד צדדים לכאן ולכאן והעלה מהרי"ו מזרחי דלא יברך והסכים עמו הרב הנזכר פרי הארץ ח"ג וכו' עכ"ל ואף דהתם אונס היה שלא היה לו שמן וכו' גם שכחה כמו בנ"ד מקרי אונס עיין מג"א סי' ק"ח וטעם אחד לכולם נ"ל כמו שכתבתי דעל הידור מצוה לבד לא תקנו

ברכה "ע אף דלא הי' דעתו כלל על הנר ההוספה בברכה תחלה וא"ש דינו דמג"א סי' תרע"ו ולא מטעמי'. ומכ"ש בנ"ד כנ"ל:

ב' הקשית מהג"ה רמ"א סס' תרע"ב אם עבר לילה אחד ולא הדליק ידליק בלילה אחרת כשאר כל אדם. על דברי המחבר סי' תפ"ט אם שכח לברך באחד הימים סופר שאר ימים בלא ברכה ה"נ הול"ל ידליק שאר ימים בלא ברכה: נ"ל החילק בזה ג"כ מבואר גבי ספירות העומר תמימות בעי' וליכא והיינו דוקא אם שכח ולא ספר בלילה כלל אבל אם ספר רק שלא בירך ה"ל תמימות דברכות אין מעכבות וי"ח שפיר סופר שוב שאר הימים בברכה דהא אפילו שכח כל הלילה וסיפר אח"כ ביום כשנזכר בלא ברכה נמי קיימ"ל שסופר שוב בימים הבאים בברכה אלא אם כן דילג יום שלם דתו לא הוי תמימות אבל משא"כ בנר חנוכה בכל יום נעשה נס מחדש דהא מה"ט מברכים שעשה נסים בכל לילה לכן אף אם דילג לילה אחת ולא הדליק מדליק שאר הלילות בברכה. שוב מצאתי בתשובות הרמ"ה בסוף שו"ת רשב"א החדשות כמ"ש עש"ה והנאני:

נאם אביך הנאמן הק' יהודא אסאד משובה:

תשובה רו

לכבוד הרב המאוה"ג החו"ב הצדיק כו' כש"ת מו"ה מ"ל כ"ץ ני' בנ"ש: נסתפק פרו"מ ני' אם שולחים מנות מבושלים בפורים לאביונים אם י"ח בתרתי משלוח מנות ומתנות וכו' ע"כ:

נ"ל עיקר כיון דאפסקינהו קרא. ע"כ אינו יוצא בזה תרתי מצוה וראיה נ"ל מש"ס מגילה דף ד' ע"ב טעמא דר' יוסף מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה ופירש רש"י לקבל מתנות האביונים וא"א בשבת עכ"ל. ואם איתא הא אפשר ואפשר גם בשבת בה"ג במתנות מבושלים אע"כ מתנות בעי' בממון בפ"ע. ואף דר' אושעיא שלח ליה לר"י נשיאה במגילה דף זיין ע"ב קיימת בנו רבינו משלוח מנות וכו' ומתנות לאביונים. הנה משמע דהא גופא קמ"ל האי דינא דבמאכל ומשקה לעני קיים שניהם [ובתה"ד סי' קי"א כתב וז"ל ונראה דשתי' בכלל אכילה גבי משלוח מנות וכו' צל"ע דמפורש הכי בש"ס מגילה ז' הנ"ל גרבא דחמרא ואטמא וכו'] ז"א דרש"י כתב שם וז"ל ה"ג קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות דהא תרי מנות איכא וכו' נראה כוונתו דר"ל במ"ש ה"ג וכו' דלא גרסי גם ומתנות וכו' שלפנינו כן הגירסא. ואי קשיא מאי שלח לי' שקיים משלוח מנות פשיטא לכן פי' דה"א מנות שני מנות מיני מאכל דוקא בעינן אבל אכילה ושתיה חד מנה מקרי. לכן שלח ליה דהא תרי מנות איכא בזה כנ"ל כוונת רש"י. וגם משמע דר' אושעי' לא

היה עני ואביון דומי' דאידך עובדא שם בסמוך רבה שדר למרי בר וכו' אמר אביי וכו' התם קריבו ליה שיתין צעי וכו' דעשיר הוי כנ"ל:
ואעתיק הנה גרגיר א' מחידושי מגילת אסתר בפ' ע"כ היהודים וכו' עושים וכו' שמחה ומשתה ויו"ט ומשלוח מנות איש לרעהו. ושוב כתוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים ותמוה מ"ט תחילה כתיב יום טוב ולא כתיב מתנות לאביונים. ושוב שונה איפכא ונ"ל פשוט דבגמרא משני יו"ט לא קבילה עלייהו. ורש"י במסכת מגילה דף ד' ע"ב מגילה בשבת מ"ט לא קרינן משום דעיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה. וז"ל רש"י וא"א בשבת לקבל מתנות האביונים ותמוה דשבק רש"י רישא דקרא גם משלוח מכות וגם מ"ש לקבל דנקט רש"י בלשונו הל"ל רק וא"א בשבת ליתן וכו' וצ"ל לשנא דגמרא דנקט שעיניהם של ענייי"ם דייקא נשואות וכו' היינו לקבל מתנות האביונים אבל יותר נ"ל כוונתו דמ"ש וא"א בשבת דמאי איסור יש בדבר וצ"ל משום דאסור בשבת ליתן מתנה דה"ל כקונת קנין כמ"ש המג"א סי' ש"ו ובסוף ס' י"ג וזהו דוקא במתנות לאביונים שהוא רק לקבל לבד דודאי האביון לא יחזיר ליה ליתן מתנה ה"ל קנין אבל משלוח מנות איש לרעהו שחוזר המקבל ושולח לו בחזרה מנות לא הוי זה קנין רק מחלפי להו מנות דרך כבוד ובהדיא תנן סוף פ"ק דביצה משלחין מנות ביו"ט וכו' ובמג"א סי' ש"ו בהדיא מבואר דגם ביו"ט אסור המתנה משום קנין וכן בדין אין בין יו"ט לשבת וכו' וא"כ מבואר הם שרצו לעשות יו"ט ג"כ לכן לא כתבו מתנות לאביונים משום דאסור ביום טוב. אבל הם שלא קבלו עליהם לעשות יו"ט קבלו עליהם גם מתנות לאביונים. כנ"ל עכ"ל בחידושי ויקבל נא פרו"מ ני' ממני גרגיר זה במקום משלוח מנות איש לרעהו. ויהיה לבו שמח וטוב לב וחדות ד' יהיה מעוזו כנפשו היפה ונפש אוה"נ הדש"ת:
נאם הק' יהודא אסאד:

תשובה רז

שפע שלום וברכה והצלחה. לכבוד אהובי תלמידי הותיק הרבני מופלג מאד נעלה מלא יראת ד' טהורה. ושוקד על התורה אומנתו כבוד שמו מו"ה ליפמאן טויסק ני'. מ"צ בקירכבערג:
בערב יום אתמול קבלתי אגרתך עבי"ד רעציפיסע. ומתוכו ראיתי כי דברי ריבות בשעריך. ואתה מתרעם על אשר לא השבתי לך על אגרת הפונה קדום בימי החורף וכל זה בושה לך נגד זקני עמך:

הנה עמוס התלאות אני להשיב לרבים קרובים ורחוקים דבר ד' תמיד מלבד מילי דמתא ובני הישיבה המבקשים תפקידם ד' עליהם יחיו:

ולפעמים בא לידי שכחה מלהשיב לא' מהנה וגם לא חשבתי שימשוך הריב כ"כ זמן בקרביכם כאמרו ז"ל כל מחלוקת שאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. ועתה שהזכרתני עוד לא שקטה המחלוקות נזכרתי כי כבר השבתי לך כמדומה באגרת אשר יחדתי לכבוד י"נ הקצין ר' אברהם כ"ץ נ"י [ע"ד האיסור אשר ביניכם. דפשיטא מלתא אחר שהכרזת ברבים האיסור על בשר שחוטי חוץ זולת תשלומי חק הקצוב במקומכם עפ"י הסכמתך והסכמת רוב מנין ורוב בנין הוא איסור גמור על כל א' וא' מהשייכים לאותו ציבור עפ"י דין תורה בלא שום פקפוק ולא אפונה כי אנשי עדתך אנשי ברית אמת מחזיקי דת תורה הקדושה המה יודו על האמת. ולא יעשו עולה אבל ישתדלו לעשות שלום כי גדול השלום והכל שלום:

ומה שעלה ספק בידך במעות פורים אי יוצא י"ח מצות מתנות לאביונים אם הוא משלח עבי"ד בימי הפורים באופן שיגיע ליד המקבל אחר ימי הפורים. או איפכא צריך לשלטם עבי"ד קודם פורים. כדי שיגיע ליד העני ביום פורים כי המצוה תלוי' בשמחת המקבלים ע"כ:

הנה כן נשאלתי כבר מבני הרב החריף ובקי מו"ה אהרן שמואל נ"י על מצות משלוח מנות באופן זה בשלוח עבי"ד. וזה אשר השבתי לו בקצרה וז"ל אהובי בני ע"ד הספק שנסתפקת בדין משלוח מנות למרחקים אימת זמנו. נ"ל פשוט זה בכלל באלו מקדימים ולא מאחרים דתנן מגילה דף ה' היינו בזמני קריאת המגילה והא הימים האלה נזכרים ונעשים כתיב אתקיש עשיה לזכירה וכמו שהקרימו זמן הכפרים לקריאת המגילה הוא הזכירה משום ולא יעבור כתיב והכי נמי עשיה משלוח מנות גמר העשיה בעינן בזמנו ולא יעבור. ועי' במג"א ר"ס תרצ"ד בשם בעל המאור לא יתן קודם פורים דלמא אכלו משמע הא לא"ה שרי ועי' בפמ"ג שם ובסי' תרצ"ה ס"ק י"ג עכ"ל מ"ש לבני: ועתה אשיב ידי להשיב לך בתוספת ביאר על מתנות לאביונים כה"ג נ"ל פשיטא מלתא כסברתך אחרונה הנ"ל דקיי"ל הלכה פסוקה מגלת פורים לפורים בב"מ ר"פ האומנים וכתב הטור א"ח סי' תרל"ד ואין עני רשאי להוציאן בדבר אחר אלא בסעודת פורים ועי' בפ"ח שם ואפי' החולקים שם הרי"ף והרא"ש דמקילים דעני יכול לעשות בו מה שירצה אבל הא מיהת כ"ע מודים דהמצוה תיקנו על בו ביום הפורים עצמו דוקא. ר"ל גמר המצוה הוא קבלת האביונים יהיה ביום הפורים שאין המצוה נקראת על תחלתה אלא על גמרה דומיא דכל אינך דבקרא לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות וכו' ומתנות

לאביונים הוקשו כל העשיות דבקרא לעשו"ת אותם וכו' להדדי כמו משתה ושמחה עיקרה וגמרה דוקא ביום הפורים עצמו אבל בהתחלתה לבד כגון שהכין המשתה ביום פורים ואכלה ושמח למחרת יום פורים לא יי"ח ה"נ משלוח מנות ומתנות בעינן שיהיה קבלת האביונים גמרה של מצוה ביום הפורים וכן אמרו במגילה דף ד' ע"ב מגילה בשבת לא קרינן ר' יוסף אמר מפני שעיניהם של עניים נשואות למקרא רגילה. ופירש רש"י נשואות לקבל מתנות האביונים. ואי אפשר בשבת לקבל דייקא. וזהו אצלם המשתה והשמחה. וא"כ הרוצה לשלוח למרחקים עבי"ד מתנות אביונים ע"כ לשלחם קודם פורים בכדי שיגיע ליד המקבל ביום פורים. אבל אם נתנם ביום פורים עבי"ד ומגיעים ליד המקבלים אחר הפורים לא יי"ח המצוה בין משלוח מנות ובין מתנות לאביונים אבל אם מזכה להם מתנותיו ע"י אחר אפילו במקומו של הנותן ודאי זכין לאדם שלב"פ כאילו הזוכה הוא שליח לקבלה של חבירו רעהו או של האביון המקבל וכאילו הגיע מיד ליד המקבל הוא שפיר יי"ח המצוה אפילו אין שלוחו עבי"ד כנ"ל אף שאין מגיע ליד האביון עד אחר זמן אחר הפורים:

שוב אחרי כתבי זאת מצאתי ראיתי חקירה זו בבאר היטב בשם ספר יד אהרן והעלה הלכה גם כן ע"ש גם באשל אברהם בזה והנאני. ודין השני בזוכה ע"י אחר דמהני. נ"ל ראיה ממשנה בב"ק דף ק"ג עש"ה:

וזה ימים נשאלתי מכבוד תלמידי הרב מו"ה משה ליב כ"ץ ני' דיין דק"ק נ"ש אי יוצא י"ח מצות משלוח מנות ע"י עכו"ם אי המצוה הוא בשליחות כדדייק לשנא דקרא משלוח מנות. אי נימא דעיקר קפידא הוא שחבירו יקבל המנות בכל צד וא"כ קשה קרא למה כתיב משלוח מנות הול"ל נתינת מנות וכו'. ולענ"ד נראה דהנה לשון הש"ע רס"י תרצ"ד חייב כל אדם לית"ן לפחות ב' מתנות לב' עניים וכו' וסוף סי' תרצ"ה חייב ל לשלוח לחבירו ב' מנות דייק כלישנא דקרא מ"שלוח מנות איש לרעהו ו"מתנות לאביונים. ובאמת נ"ל פי' הקרא הכי תיבות משלוח מושך א"ע ואחר עמו. ר"ל מ"שלוח מנות וכו'. ו"משלוח מתנות וכו' ונקט קרא לשון משלוח לרבותא דאף על גב בכ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו קמ"ל קרא בזה אין קפידא שלוחו שוה ממש כמו ע"י עצמו א"נ עדיף נמי מצוה יותר בשלוחו לפי שתכלית כוונתם במצוה זו מקרב הלבבות לאהבת ריעים לכן יותר דרך כבוד הוא ע"י שלוחו. ודיבר הכתוב בהוה אורח ארעא אבל ודאי א"צ ביה דין שליחות דהא מעשים בכל יום חזינן דמשלחין ע"י קטנים. וגם ע"י עכו"ם עבי"ד כנ"ל ונכון הוא. ועי' ס' החיים על א"ח להגאון מוהר"ש קלוגר ני' בהל' מגילה סי' תרצ"ה כתב

וז"ל וכדומה שגם בשלוח מנות אין צריך לשליחות ולא דעת המקבל שיכוין לפטור את המשלח וכו' ע"ש ונהניתי שכוונתי לדעתו בזה ותל"מ:
וע"ד החינוך ס"ת ביום טוב ששאלת נ"ל כיון דמדינא מותר להוסיף על מנין חמשה קרואים כמתניתן במגילה ריש דף כ"א ר"פ הקורא עומד אף דנהגו שלא להוסיף ביום טוב טעמא הוא משום כדי להרבות שמחת יו"ט וכמו הממהרין לצאת מבית הכנסת ביו"ט מה"ט אבל לכבוד חינוך ס"ת הרי איכא שמחת התורה ומתענגים בזה שמוסיפים הקרואים בפעם ראשונה גם זה שמחת יום טוב הוא להם ומותר להוסיף ביו"ט. אמנם כללא בידן אל ישנה אדם מפני המחלוקות ומכ"ש באתרוג דשכיחי אינשי דקפדי ע"ז.
ואם עדות ר' דוד סופר כן הוא. אל תדמה את עצמך אליו אבל אין עולה על זכרוני שהוריתי נך למעשה בשום פעם ביום טוב אלא בשבת לבד לכן גם אתם אל תשנו בזה וכלל גדול השלום:
נאם החותם בברכה כנפשך ונפש אוהבך נאמן הדש"ת:
הק' יהודאסאד:

תשובה רח

לכבוד ידי"נ הרב הגאון העופלג ומפורסם. צדיק תמים. כש"ת מוהר"א בעק ני' בהאלליטש יע"א:
מכ"ק הגיעני לנכון כו'. וע"ד הרמב"ם בפי' המשנה בפי"י דתרומות כמון הוא הכמון כו' שביקש הדר"ג לחוות דעתי לפרש כוונתו ולע"ד מלבד דמשולל הבנה עוד הול"ל כמון הוא כמון ומאי הכמון בה"א ידיעה דנקיט. והנה בר"פ שני דדמאי ז"ל הרמב"ם בפי' המשנה ואורז וכו' וכמון שגרגריו מיושרים ואותו ר"ל באומרו כמון עכ"ל והוא שפת יתר לגמרי אחר שביאר צורתו ודאי ע"ז כוונה המשנה אבל כוונתו פשוט לומר דבכ"מ שנשנה תיבת כמון במשנה הוא מין כמון זה שגרגריו מיושרים לפי שיש כמה מיני כמון עי' בט"ז א"ח סי' תנ"ג וחק יעקב שם סק"ט לכן ביאר הרמב"ם צורת הכמון שדברה בו המשנה וה"ל להרמב"ם לסיים בלישנא באמרו כמון בכ"מ אבל לפי שלא הוזכר במשנת שם כמון יותר משני פעמים אלו בדמאי רפ"ב ובתרומות פ"י לכן לא שייך לומר על מקום א' בלבד תיבת בכ"מ וא"כ בהגיעו עתה למשנה זו בתרומות שהוזכר כמון יפה פי' כמון הוא הכמון ר"ל הוא הכמון אשר בארתי צורתו בדמאי והוא הכמון אשר רמזתי עליו כבר שאותו ר"ל באמרו כמון:
וגם י"ל לפי שהמשנה בדמאי רפ"ב הנ"ל נקט והכמון בה"א והל"ל רק והאורז וכמון וכאן בתרומות נקט המשנה שהוסק בכמון בלא ה"א הא שני מינים הם ובדמאי הכמון

ה"א שם אותו המין נקרא הכמון בה"א שרשית לעצם השם וע"כ כאן בתרומת כוונת המשנה על מין אחר הנקרא כמון בלא ה"א ואע"ג דגם אינך דתנן התם בדמאי והתמרים והחרובים תני להו בה"א ובכ"מ נקט להו תמרים וכו' בלא הה"א משום דאורחי' דלישנא כך הוא בצרפו דברים הרבה נקט לכל א' וא' בה"א מה שאין כן בהזכירו כל מין פרטי בלבד בפ"ע היינו בדברים שהוזכרו לרוב כמה פעמים כמו תמרים ודומיהם אבל כמון שאינו נזכר יותר במשנה וגמרא רק אלו שני פעמים שפיר ה"א דבדוקא נקט מתני' הכא הכי והכא הכי כיון דבאמת יש במציאות שני מיני כמון וה"א אותו שגרגריו מיושרים נקרא בשם העצם הכמון בה"א משא"כ בתרומות כמון מין אחר הוא לכן פירש הרמב"ם הכא כמו"ן הוא הכמו"ן ר"ל דגם כאן כונה המשנה על אותו הכמון שבמשנה דדמאי הכמון בה"א ובהדיא הביא הר"ש רפ"ב דדמאי שם ירושלמי שהקשה והא כמון בקפרוס ומשני עקום הוא ע"ש וכ"כ הרמב"ם בפי' פי"ג ממעשר הלכה ד' והכמון הישר וכו' והיינו כמ"ש בפי' המשנה הנ"ל לפי שאין כיוצא בו בחו"ל דשל קפרוס נמי עקום היא כנ"ל וכמו שהקדים הרמב"ם בפי' המשנה שם שאין רצונו באלו המינים הנזכרים לחייב בדמאי המין כולו אלא חלק ידוע מאותו המין שלא ימצא כמוהו אלא בא"י בלבד וכו' ונ"ל ברור דמה"ט דייק התנא ונקט כל המינים בה"א הידיע' כנ"ל כדי לשלול שאר חלקי המין בכולם וכדאיתא בירושלמי וברמב"ם פי"ג הנ"ל הדבילה השמינה לאפוקי דבצרה שחיקה היא התמרים הגדולים לאפוקי דאלכסנדריא דקיקין אינון והחרובין השוים לאפוקי דביארי גידוד הוא והאורז הלבן ביותר לאפוקי דחולתא סומך הוא והכמון הישר שגרגריו ישרים לאפוקי דקפריס דעקום הוא וכל זה רמזה מתני' גופא בתוספת ה"א הידיעה בכל א' וא' מהם בכוונה ובדוקא ולא על צד הנ"ל מדרכי הלשון בכ"מ אצל הצירוף דברים הרבה כה"ג עי' פ"ק דפיאה משנה ה' ורפ"ב שם וא"כ הן הן הדברים אשר דברנו כיון דכאן בתרומות לא נקט הכמון בה"א הידיעה אלא כמון סתמא ודאי משמע כל המין כמון אף שיש כיוצא בו בחו"ל וכגון דקפרוס שהיא עקום לכן ביאר הרמב"ם לעיל בדמאי ואותו ר"ל באמרו כמון דייקא כוונתו דגם הכא דתנא כמון בלא ה"א הידיעה נמי כוונתו על אותו הכמון הישר הידוע ולאפוקי דקפרוס כנ"ל והיינו שפי' נמי הכא כמו"ן הוא הכמו"ן דייקא הידוע הנ"ל:

ועפי"ז האיר ד' את עיני באור תורת משה אמת היתה בפיהו דז"ל הרמב"ם במשנה זו דתנור שהסיקו בכמון של תרומה וכו' כמון היא הכמון והעיקר אצלינו ריחא לאו מלתא היא וזה נוהג בכל איסורים שבתורה עכ"ל והן הן דברי רבא בגמרא דע"ז דף ס"ו ע"ב דילף מהא מתני' לכל איסורים דריחא לאו מלתא היא אבל על הרמב"ם תמוה דהא

באמת גם אביי דס"ל ריחא מלתא היא בכ"מ מתרץ התם למתני' דהכא שאני מקלי קלי איסורא ולענין הלכה הא באמת פליגי הפוסקים דתוס' ואו"ה וסייעתם פסקו ריח' מלתא כאביי וא"כ אף דהרמב"ם פסק כרבא בחיבורו הרי ממשנה זו מיהת אין ראיה כדדחי אביי בגמרא ולמה לו להרמב"ם לפרש כאן במשנה דזה נוהג בכל איסורים וכו' שאין זה ענין לכאן דהאי דינא דמתני' הא א"ש לכ"ע גם למאן דלא ס"ל כן בשאר אי' ואין זה מדרכו של הרמב"ם:

ועוד יש לדקדק בלשונו במ"ש בכל אי' שבתורה הל"ל רק בכל איסורי' בלבד וגם למה הוצרך כלל לפרש דכמון הוא הכמון ור"ל כפי' הנ"ל והא באמת בדמאי ודאי בדוקא נקט הכמון הידוע דאילו על שאר חלקי כמון לא גזרו על הדמאי בהם אבל מתני' הכא בכמון של תרומה ודאי בכל המין שבכמון שייך דינא דמתני' וצ"ע: ונ"ל דאשכחן פלוגתי' בתרומ' פירות וזרעים אי חייבים בת"מ מדאו' או לא דהרמב"ם ס"ל מדאו' חייבים כמ"ש פ"ב מתרומות ועי' כ"מ ובמ"ל שם וז"ל הרמב"ם שם בהלכה ג' אבל הקצ"ח חייב בתו"מ והנה קצח וכמון גם שניהם מין זרעים מין קטניות הם כמ"ש בערוך ובשורש ישע ובקצח פליגי תנאי ב"ש וב"ה אי חייב בתו"מ במשנה בעוקצים ובעדיות ואילו גבי כמון לא פליגי הכא במשנה כמון של תרומה הרי דטפי הוא אוכל הכמון יותר מן הקצח ואפשר משום דריח הקצח קשה כמ"ש בברכות דף מ"ם ע"א א"כ כמון חייב מה"ת בתו"מ דהא לא אפיק הרמב"ם אלא ירקות בהלכה וי"ו פ"ב הנ"ל שהן מדרבנן ע"ש ונ"ל הוכחה לשיטתו זו מראי' רבא בע"ז ס"ו ממשנה זו דכמון ואם איתא דכמון רק תרומה דרבנן הוא מנ"ל למילף מינה לאיסורא יי"נ דאורייתא דריחא לא מלתא דלמא בדרבנן דוקא לא גזרו בריחא וכ"ה בהדיא בש"ך רסי' ק"ח בשם או"ה על חלה שלנו וכן הקשה באמת בכו"פ שם ונ"ל ברור דמזה הוכיח הרמב"ם שיטתו דכמון נמי תרומה דאו' היא ולק"מ:

אמנם אשכחן עוד פלוגתא בפירות חו"ל שנכנסו לא"י שחייבים בתרומה במסכת חלה רפ"ב ודעת הרמב"ם בפ"א מתרומות הלכה כ"ב רק מדרבנן הוא כמ"ש הכ"מ שם ועי' בתוי"ט רפ"ב דדמאי ובס' הון עשיר להר"ע מריקי שם ובספר בית ישראל הל' דמאי סי' י"ח ס"ק כ"ד מזה וא"כ עדיין קשיא להרמב"ם לטעמיה נהי דתרומות כמון דאורייתא היא דלמא מיירי מתני' בכמון של חו"ל שנכנס לא"י דתרומה דרבנן הוא לכן ריחא לאו מלתא היא אבל באיסור דאורייתא מנ"ל לרבא למילף מינה אענם כיון דכמון סתם ע"כ כולל נמי הכמון הידוע הישר שאין כיוצא בו בח"ל ע"כ בתרומה דאו' נמי לא חיישי' לריחא וא"ש וא"כ הן הן דברי הרמב"ם במשנתינו הנ"ל ולטעמיה אזיל בשני פסקים הנ"ל לכן פי' כמון הוא הכמון ר"ל סתמא משמע טפי הכמון הידוע שכבר הזכירו מקודם

בשם הכמו"ן בה"א הידיעה שהוא דאורייתא והעיקר אצלינו ריחא לאו מלתא היא לכן שפיר ילפי' מכאן שזה נוהג גם בכל איסורים שבתורה דייקא ולא פליגי אביי ורבא אלא בטעמא דמקלי קלי איסורא בלבד הנ"ל וזה כפתור ופרח ודו"ק:

וע"ד המשנה ה' פ"ב דברכות א"ל איני שומע להם לבטל ממני מלכות שמים אפילו שעה אחת שעוררני עליו. נלע"ד כוונתו במ"ש אפילו שעה א' ר"ל אפילו אילו הי' עסוק בטרדא דמצוה רק שעה א' ואחר שעה א' עברה הטרדה דמצוה מ"מ לא הי' ממתין בק"ש מלקבל עליו עול מלכות שמים בעונתה וכ"ש עתה דממשיך הטרדא דמצוה זמן מרובה שאין המצוה עוברת אחר שעה ואינו מיטרד בעונת קריאת שמע כלל:

א"נ ר"ל אפילו אם הי' קבלת מלכות שמים ממשיך שיעור שעה א' נמי לא הי' מבטלה מפני טרדה דמצוה ומכ"ש השתא שאינו ממשיך כ"כ אין הטרדה דמצוה מטרידתו בשע' ק"ש שהוא עיקרו רק פסוק ראשון או עד על לבבך אוקר פרשה ראשונה בכוונ' כדאיתא לעיל בר"פ הי' קורא בגמרא שם: א"נ ר"ל דר"ג לטעמיה ריש מכלתין ס"ל עד שיעלה עה"ש וכו' ותוי"ט כאן במשנה כתב דביום ישראל קדושים הן וכו' מסח דעתה מינה וליכא טרדה דמצוה וא"כ כיון דר"ג לא ס"ל סייג ודאי סמוך לעלות השחר לא יבעול אלא אחר חצות שאין אנשים עוברים בשוק ויכול לקרות ק"ש אחר מעשה בעילה סמוך קודם עלות השחר מ"מ לא הי' מבטלה אפילו שעה א' לקרות ק"ש בעונתה דיקא והתוי"ט לקמן רפ"ה בשם הר"י מייתי דברוב המקומות כשאומר שעה אין ר"ל שעה דוקא אלא ר"ל זמן מועט והתם בדוקא הוא ע"ש א"כ משמע אפי' שעה א' דהכי נמי ר"ל זמן מועט ור"ל אפי' רגע זמן מועט אינו רוצה לבטל ממנו עמ"ש וכה"ג אז"ל בנדה דף י"ג ע"א ואל יעשה עצמו רשע שעה א' לפני המקום ע"כ אפי' רגע א' קאמר ועי' רמב"ם הל' עבודת יוה"כ ס"ף פ"א ז"ל עמוד והצטנן מעט וכו' וכתב בצדי הג"ה וז"ל בפי' כתב רבינו עד שתעמוד שעה א' וכו' אם לא נאמר ששעה א' לאו דוקא או מעט לאו דוקא עכ"ל ובאמת י"ל התם אין סתירה כלל בלא"ה דמעט קאי אצינון ור"ל עמוד שעה א' והצטנן מעט וכו' אלא דא"כ הו"ל להקדים תיבת על הרצפה והל"ל עמוד על הרצפה והצטנן מעט ולשון המשנה התם בפ"א דיומא עמוד והפ"ג אח"ת על הרצפה ע"כ שעה א' קאמר או פעם א' קאמר אמנם עי' תוס' מנחות י"ח ע"א בד"ה עד אח"ת וכו' פי' עד מא"ד כתרגומו לחד"א וא"כ שלא נפרש גם והפג אח"ת דהכא והצטנן מא"ד קאמר לכן כתב הרמב"ם והצטנן מע"ט משום חולשא דכ"ג וממילא ע"כ והפג אחת פירושו שעה א' או בדוקא או לאו דוקא אלא זמן מועט וצדקו יחדיו דברי הרמב"ם בפי' ובחבורו ועי' תוי"ט ספ"א דיומא העיר נמי על הסתירה ולענ"ד לק"מ כנ"ל:

שוב ראיתי בתוס' סוטה י"א ע"א מרים המתיכה שעה א' לאו דוקא נקט שעה וכו' ועי' שו"ת מהרי"ט ספר ב' סי' כ"ו מחא"ה מזה ועי' תוספת הרא"ש בכתובות דף י"א כיון שהגדילה שעה א' וכו' ע"כ לאו דוקא אלא שנהגה שום יהדות קאמר כנ"ל: הנלע"ד כתבתי נאם אוה"נ הדש"ת: הק' יהודא אסאד:

תשובה רט

חיים ושלום וברכה מרובה לאהובי ידי"נ הרב הגאון הגדול המפורסם ערוגת הבושם צדיק יס"ע. כש"ת מ' בער ני' אב"ד מיקלאש:

מכ"ק קבלתי לנכון ועשיתי כמבוקשו ומ"ש הדר"ג ני' בענין נוטריקון במס' כריתות הנה אם כי אין דרכי להשיב בענינים אלו אבל לכבודו אציע לפניו מעה שכתבתי לסיום מסכת כריתות אשר חנני ה' הטוב לסיים ביום טו"ב מרחשון אור ליום ג' שהוכפל בו כי טוב תר"ב גדולתינו לפ"ק לנעוץ סופה בתחילתה שפותחת שלשים ושש כריתות בתורה וחותמת שהוא ואביו חייבים בכבוד רבו ויש לדקדק תיבת בתורה דהל"ל רק ל"ו כריתות הן א"נ רק ל"ו כריתות הבא וכו' הנה כתי' על התורה ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ברית. נ"ל לבאר הכוונה אז"ל במנחות נ"ג יבא טוב זה משה ויקבל טוב זו תורה מטוב זה הקב"ה וכו' וכ"ה בפרקי אבות אין טוב אלא תורה. ונ"ל לבאר נמי מאז"ל לית עלמא פחות מל"ו צדיקים שנאמר אשרי כל חוכי לו וצריך טעם על מספר ל"ו הנה כל התורה תרי"ג מצות כאז"ל תורה בגימ' תרי"א צוה לנו משה אנכי ולא יהיה וכו' מפי הגבורה שמענו ולדעת כה"ג אין לחשוב אנכי ה' וכו' בכלל המצות כי זה הוא היסוד ועיקר אמונת ה' והוא ית' המצוה ונותן התורה והמצות תרי"ב הן בריי"ת התורה ואם נחלק מספר בריי"ת ול"ו חלקים עולה כל חלק טו"ב במספר שוה לטובה ל"ו פעמים טו"ב עולה בריי"ת וכתי' אמרו צדיק כי טו"ב הרי כל צדיק נקרא טו"ב. ובמדרש שיר רבה אז"ל ע"פ ויגד לכם את בריתי עשרת הדברים בריי"תי מלשון בריי"אתו את העולם רק בשביל התורה וכדרש בראשית בשביל התורה שנקרא ראשית ועיין רמב"ן על התורה וכיון שבריי"ת התורה כולל ל"ו פעם טו"ב לכן לית עלמא קאים אלא על ל"ו צדיקים שכל א' נקרא טוב ול"ו פעם טו"ב הוא בריי"ת התורה שבשבילה נברא העולם והיא קיומו כנ"ל וזהו שאמרו אין טוב אלא תורה יבא טו"ב ויקבל טו"ב וכו' כי בריי"ת התורה ל"ו פעמים טו"ב הוא ובזה מובן דיש לחקור כיון דכרת הנפש הוא אבדון כענף הנכרת מן האילן עיין רמב"ן פ' אחרי אם כן מי שעבר על כמה חיובי כריתות ת או על כל הל"ו כריתות מה עונשו יותר על מי שעבר רק על א' מח"כ בתרי קטלי לא אפשר למקטלי' אמנם להיות כי כל איש מישראל יש לו אחיזה בתורה כר"ת ישרא"ל י"ש ששי"ם רבוא אותיות לתורה

ועל ידו יש לכל א' אחיזה בכל ל"ו חלקי הטו"ב שבה ובעברו על כרת א' נכרת נפשו מטו"ב א' מחלקי התורה וכן בכל כרת נכרת ובעברו כל הל"ו כריתות הנה הוא נכרת מכל הטו"ב בר"ית התור"ה וא"כ ה"פ שלשים ושש כריתות בתורה ר"ל במספר תורה תרי"א ועם עיקר אמונה אנכי ולא יהיה לך וכו' תרי"ב ברית ואם נחלק לשלשים ושש חלוקות כריתות דייקא טו"ב הוא כל חלק מהם: והנה בקדושין דף ל"ג ע"ב א"ר אלעזר כל ת"ח שאין עומד מפני רבו נקרא רשע ואינו מאריך ימים ותלמודו משתכח שנאמר וטוב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כצל אשר איננו ירא מפני האלקים וכו' ופי' רש"י וטוב לא יהיה וכו' אין טוב אלא תורה וכו' תלמודו משתכח וכו' וכתב בס' עין יעקב כיון דכבוד רבו עדיף מכבוד אביו שהוא ואביו חייבים בכבוד רבו ובכבוד אב כתיב למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך א"כ ק"ו בכבוד רבו ח"ו פסקה טובה ואריכות ימיו ורמב"ן ביאר ג' מיני כריתות יש לגוף לבד בלא הנפש ויש לנפש לבד בלא הגוף ויש לגוף ולנפש א"כ נ"ל אריכות ימים הוא לגוף בעוה"ז שלילת כרת הגוף זה הטובה הוא לנפש בעוה"ב יום שכולו טוב שלילת הכרת להנפש ולפמ"ש לעיל חלק ל"ו ממספר תו"רה הוא טו"ב וכל א' מל"ו מחייבי כריתות טו"ב לא יהיה לו לרשע ר"ל שנכרת נפשו מעוה"ב שכולו טוב: ולא יאריך ימים כצל וכו' הוא כרת לגוף וא"כ לפי שפתח המס' שלשי"ם וש"ש כרי"תות בתו"רה היינו שלשים וש"ש פעמים טו"ב בחלוקת תור"ה שעליה נכר"ת בר"ית וטו"ב לא יהיה לרשע ולא יאריך ימים כרת לנפש ולגוף כנ"ל לכן סיים המסכתא בהיפוכו שהוא ואביו חייבים בכבוד רבו שבזה ק"ו הוא מכבוד אביו שיזכה לטו"ב זו תורה היא עץ חיים לנפש ואורך ימים לגוף ור"ת "ואביו "חייבים "בכבוד "רבו וחב"ר. ר"ל אפילו שהוא תלמיד חבר לרבו נמי חייבים בכבודו ונעוץ סופו בתחילתה באופן זה אשריך כריתות שנכנסת בטומאה שכן טומאה כתיב ברוב הכריתות ונטמתם בם אל תטמאו בכל אלה ויצאת בטהרה וטובה וחיים ע"י כבוד רבו כנ"ל:

ובזה מובן ג"כ סיום בגמ' מס' זו אר"א ת"ח מרבים שלום בעולם שנא' וכו' דרמב"ן פ' אחרי פי' כרת מקרב עמה שהם בשלום ר"ל עולם הנשמות ונשמת שדי תבינם לכן סיים המס' בשלום סוף המשנה חייב בכבוד רבו כי הרב שלום נקרא דכל נתיבותיה שלום והתלמיד נקרא בנו להרב כדאיתא במדרש לכן סיים המס' סוף הגמ' וכל בני"ך למודי ה' היינו התלמידים שנוהגים כבוד ברבם כמורא שמים ור"ב שלו"ם בניך נקרא ולא כריתות ופירוד אלא שלים וטו"ב החיי"ם והשלו"ם לגוף ולנפש והיינו דיליף מיניה תלמי"די חכ"מים ר"ל התל"מיד והר"ב כי הר"ב נקרא "חכם "והתלמיד נקרא תלמי"ד חכ"ם מרבים שלו"ם בעולם הנשמות מרבים דייקא שלום לגוף שלום לנפש וכמ"ש או

יחזיק במעוזי יעשה שלום שלום יעשה כנ"ל והארכתי עוד בזה ולקצר אני צריך ובאתי רק לכבוד הדר"ג ני' כי רב הוא למלאות מבוקשי: הכ"ד אוה"נ בלונ"ח הדש"ת:
הק' יהודא אסאד:

תשובה רי

שלום וכ"ט לאהובי מ"ו חמדת לבבי הרב הגאון הגדול פאר הדור נר ישראל וקדושו ע"ה פ"ה ציס"ע: כקש"ת מו' אהרן סודיוטץ נ"י אבד"ק ס"ה: אחדש"ה אודיע לכבוד מ"ו כי נחת ועונג היה לי בדברי תורתו תורת פז כו' וע"ד קו' אדוני הגאון ני' בפ' במה מדליקין לפמ"ש תוס' עצמם בא"ד מקודם לתרץ דליכא מעילה בבגדי כהונה להדליק מהם נרות לצורך שמחת בית השואבה הואיל ונעשה לצורך קרבן לכבוד קרבן והי' באותן בגדים הראוים לצורך קרבן משא"כ בגדים שא"ר לפתילות לצורך קרבן א"כ שפיר קאי קוהג"מ דאע"ג דמהני כריכה להדלקה אבל משום מעילה איכא כו' ומאי הק' תוס' כלל ולי תלמידו נ"ל דנשמרו תוס' מזה בלשונם במ"ש הלא היה בהן פשתן כו' וטוב לפתילה דהוי ככרך כו' ושפת יתר הוא מ"ש וטו"ב לפ"תילה אבל ר"ל כיון דטוב לפתילה הוא גם הצמר כה"ג עי"ת הדר הו"ל לצורך קרבן וליכא מעילה כנ"ל וענ"ל לתרץ קו' מורי ני' דצריך להבין על קושי' א' דתוס' האיכ' מעילה כו' והרי בגדים לא לפתילות עומדים והו"ל שלא כדה"נ ומותר לגמרי לתוס' קדושין נ"ו ע"ב כמבואר במ"ל פ"ה מיסוה"ת ונ"ל כיון שבלו הבגדים שפיר הו"ל לעשות מהם פתילות כדה"נ והק' תוס' שפיר אמנם צמר כיון דלא חזי יפה לפתילה נהי דלא חשיב צורך קרבן מה"ט כי קו' מורי הגאון ני' מ"מ גם מעילה ליכא כיון שהוא שלא כדה"נ לפתילה דלא חזי ליה והק' תוס' שפיר אמנם תוס' בחולין דף ק"כ ע"ב בד"ה היכי כו' ובפסחים ריש דף כ"ו ומהרש"א שם כתבו דתלי' הא בפלוגת' דאביי ורבא ומאן דמותיב בפסחים כ"ה לרבא ליכא מעילה שלכדה"נ ולאביי איכא מעילה שלכדה"נ ועיין בשאגת אריה סימן ע"ו וא"כ לפמ"ש קו' תוס' ורשב"א הוא רק אליביה דרבא כנ"ל אבל לאביי דאיכא מעילה שלא כדה"נ נקטינן כי קושי' מורי באמת דקושית הגמרא הוא משום איסור מעילה כיון דלא לפתילה חזי' לא חשיב צורך קרבן וא"כ נ"ל הרמב"ם לטעמיה דליתא לדידיה תי' התוס' כיון דפסק הלכה כאביי דפסחים וע"ש בצל"ח דף כ"ו ובחידושי א"כ מעיקרא לק"מ קו' תוס' להרמב"ם לטעמיה ודו"ק ותי' זה אם כי רחוק מפשוטו קצת יותר מרווח הוא משאר תירוצים דמ"ש המפורשים בכוונת קושית התוס' משום אין שבות במקדש כיון דכהנים זריזים הם לא גזרי' בהו א"כ נסתר כללא דהכ"מ סוה"ל בבה"ח וכללא דמהרש"א בשבת מ"א כנ"ל.
לבבי לא כן ידמה דלשון התוס' ובשבת הוא דאסור שמא ידליק בעיני' ובמקדש ל"ש הך

גזירה עכ"ל לשון זה הך גזירה לא משמע שכוונו לאין שבות במקדש אבל נ"ל כוונתם דאבנט מעשה רוקם היה וגם כלאים דאו' היה שוע וטוי וניז א"כ טרחא גדולה הרבה לנפצם חוטי צמר מתוך חוטי הפשתן ה"ט דלא שייכא הך גזירה דייקא במקדש דשמא ידליק בעיניה וממילא אין סתירה מכאן להכ"מ ולא למהרש"א הנ"ל וממילא הדק"ל על הרמב"ם מה יענה לקו' התוס' ועכצ"ל כתירוצי ואקצר כעת אוה"נ בלונ"ח הדש"ת וש"ש בשעשועיו:

הק' יהודא אסאד:

תשובה ריא

חיים וברכה ושלום לנופך ספיר ויהלום אוצר בלום ה"ה כבוד הוד ידי"נ וי"ע הרב הגאון הגדול המפורסם מנורה הטהורה ע"ה פ"ה ציס"ע כו' כקש"ת מוה' דוד דייטש נ"י אב"ד ור"מ בעוב"י ע"ח בעהמ"ח ס' א"ד: מכתבו הטהור הגיעני לנכון. וקראתי לשבת עונג והיה לי שעשועים בדבריו הקדושים והנני להשיב להדר"ג קדשו נ"י ע"ד קושייתו לפמ"ש תוס' בפסחים נ"ו ד"ה מאלי' דאין לו קרקע פטור מפסח כמו מראי' א"כ מכשירי פסח למה דוחה שבת לר"א נימא הא בידו להפקירן כמו גבי ציצית כו' עכד"ק: ונ"ל לתרץ בס"ד דהנה המג"א בססי' י"ג הק' מ"ש דנקט ש"ס בידו להפקירן הל"ל ליתנם במתנה לקטן או לגוי ונ"ל חדא מתו' באידך דק"ל פירש"י בקו' הגמ' כל שעתא זמני' הוא אציצית לבד ולא פירש' נמי אמזיזה, ונ"ל בביאור דלכאורה קשה הא אמרי' בקדושין דף ס"ג כל שבידו לא מקרי דשלב"ל אבל גם דצריך שלשה לא מקרי בידו דמי יימר דמזדקקי ליה יע"ש וא"כ הכא אמאי קרינן ליה בידו להפקירן הרי קי"ל הפקר בפני ג' ומי יימר כו': וצ"ל כיון דמדאורייתא הפקר א"צ שלשה הו"ל בידו להפקיר מד"ת וכן לא דחי מכשיריו לשבת מה"ת ובתוס' ס"פ א"ב המודר כתבו לחלק בין הפקר מטלטלין סגי בא' והפקר קרקע בעי' ג' וא"כ מכשירי פסח ל"ל הואיל בידו להפקיר קרקעותיו לא דחי שבת דאמרי' מי יימר. אבל אי הוה נקט בידו לתנם במתנה גם בקרקע א"צ ג' היה קשה קושית הדר"ג נ"י ממכשירי פסח ובמזוזה דבית קרקע הוא ליתא כלל לתי' הגמרא משום מי יימר כו' כמו מכשירי פסח אע"כ מעיקרא קאי הקושי' מציצית לבד ומשום דחובת טלית הוא אבל ממזוזה ל"ק כלל דבידו שלא ידור בו וכמ"ש בחי' רשב"א ותו לק"מ. אלא דצריך להבין הא גופא כיון דבידו לתנן במתנה גם בקרקע הדק"ל מכשירי פסח לא ידחו שבת מה"ט אי מתנה מותר בשבת כמ"ש הב"י בא"ח סי' תקכ"ז וגם ממילא הדק"ל קושי' מג"א הל"ל בידו לתנן במתנה. ונ"ל בקרקע ודאי הא ל"ש לתנו בשבת לקטן דלאו בר קנין וזכיה הוא להקנות לו קרקע ולעכו"ם שיקנהו בחזקה שמא לא ירצה לקבל

מתנה משום שונא מתנות כו' ובטלית בלא קנין אסור לתנו לו משום לתא דהוצאה עיין תוס' ורא"ש שבת ג' ע"א ותדע דאל"כ אלא כתי' מג"א דקנין אסור במתנה בשבת עדיין קשה יתנו לעכו"ם במתנה ע"מ להחזיר דממ"נ אם לא יחזיר הרי לא הקנה לו כלל דלא מהני למפרע כלל ואם יחזיר יהיה מתנה למפרע אבל באותו יום השבת עדיין ליכא קנין אע"כ כמ"ש כנ"ל: שוב ראיתי דליקא לתי' זה לקו' הדר"ג נ"י דנמ"י ורשב"א יבמות פ"ח מחלקי' בסברת מי יימר כו' במידי דבעי' ג' דוקא מומחים אבל הדיוטות שכיחי, א"כ בהפקר נמי ג' הדיוטות סגי ל"ל מי יימר ועי' שעה"מ פי"ב מאיסורי ביאה. איברא לענ"ד תוס' בסוטה כ"ה ע"ב ד"ה לאו כגבוי כו' פליגי וס"ל אפי' בהדיוטות אמרינן לאו בידו הוא דמי יימר דמזדקקי ליה ב"ד עש"ה ומ"מ נ"ל דוקא היכא דהני ג' צריכים לעשות דבר מה י"ל מי יימר דמזדקקי ליה משא"כ בהפקר הם א"צ לעשות דבר אלא דבעי' שיפקיר בפני ג' הרבה ג' איכא בשוקא או בבית ועד שיוכל לילך אצלם ולהפקיר בפניהם את שלו ול"ל בהא מי יימר. והדק"ל קו' הדר"ג נ' אלא קושי' מג"א מיתרצא שפיר מטעם אחר כנ"ל:

לכן נ"ל באופן אחר לתרץ בפשוט קו' אדוני הגאון עפמ"ש הגאון בקצה"ח סי' רע"ג להרמב"ם דהפקר משום נדר נגעו בה הו"ל רק אינו ברשותו מצד שא"י לחזור בו אבל אכתי שלו הוא ול"ה קנין עד דמטי ליד זוכה וביאר קצה"ח עפי"ז הא דשמעתין דבידו להפקירן היינו אע"ג דשלו הוא מ"מ אינו ברשותו כיון דאסור לחזור בו נמי פטור מציצית כמו באינו שלו ע"ש וא"כ א"ש דוקא אין לו קרקע אמרינן דפטור מפסח וראי' אבל מפקירו בלבד מ"מ שלו הוא דאינו קנין ויש לו קרקע מקרי אע"כ זכה בו אחר וזה אינו בידו ולק"מ ומזה ראי' לסבר' הקצה"ח הנ"ל ודו"ק והארכתי עוד אבל אין רצוני להטריח אותו: נאם ידידו מוקירו זעירא דמן חבריא:

הק' יהודאסאד:

שוב אח"ז קבלתי תשובה בענין זה מהגאון מאור הגולה מו' משה סופר אבד"ק פ"ב נ' ובמכתב תשובתו אלי כ' וז"ל קושי' אהל דוד דהק' למאי דאמרי' פר"א דמילה דלר"א ציצית אין דוחין שבת הואיל ובידו להפקירן א"כ אמאי פסח דוחה שבת הא בידו להפקיר נכסיו ולא יהיה לו ולפמ"ש תוס' פסחים ג' מי שא"ל קרקע פטור מפסח קו' זו א"צ לפנים וכבר כתבתי לו זצ"ל בחייו הנה כמ"ש לפנינו א"ב ריח קו' התורה אמרה פסח ידחה שבת והוא מקשה קו' לאלהינו אך הקו' להיפוך נילוף ציצית ומזוזה מפסח דאעפ"י דיכול להפקירו אפ"ה דוחה שבת ולק"מ גם זה דהא לר"א קיימי' ואיהו אית ליה בעירוכין כ"ח ע"א אין להחרים כל נכסיו וכן פסק רמב"ם ובשלמא מאי דאמרי' בעלמא

אי בעי מפקיר נכסיו וחזי ליה א"ש דמפקיר עד פחות ממאתים זוז והוי עני וחזי ליה אבל להפקיר כל קרקעותיו מבלי השאיר לו שריד אסור. וא"כ ע"כ לעלות לרגל וחייב בפסח עכ"ל הגאון הנ"ל נ"י אלי:

והשבתי לו הנה הדר"ג ני' הביא הקושי' פסח גופי' אמאי דוחה שבת משום דנקט בלשונו נמי דלר"א ציצית אין דוחין שבת ולכן כתב דכמ"ש לפנינו א"ב ריח קו' התורה אמרה כו' והוא מק' קו' לאלהינו כנ"ל אבל האמת לא כן הוא דמכשירי ציצית אמרי' לר"א אין דוחה שבת מה"ט ולא במצוה גופא דלא שייך ביה דחי' שבת כלל כמ"ש תוס' וקו' הג' א"ד הוא לר"א מכשירי פסח אמאי דחי שבת ולא הק' מעולם אפסח גופא ומכשירי פסח הניחו תוס' פסחים ס"ח ע"ב בתימ' לר"א מנ"ל דדחי שבת ול"ל התורה אמרה ידחה שבת וקושי' א"ד הוא דאדרבא הו"ל למילפה מציצית דלא ידחה וקו' זו ריחו נודף אבל אפסח גופא בלא"ה לק"מ דלא אשכחן לר"א סברא זו דמשום בידו להפקירן לא ידחה שבת אלא במכשירי מצוה ולא במצוה גופא כנ"ל: ומ"ש הדר"ג לתרץ דר"א לטעמיה בערוכין כ"ח אסור להפקיר כל קרקעותיו וכ"פ רמב"ם:

הנה הרמב"ם פ"ו הלכה ב' מערוכין ז"ל מחרים אדם מן בקרו ומצאנו כו' אבל לא יחרים כל בהמתו ולא כל עבדיו ולא כל שדותיו ולא כ"מ שי"ל משאר המטלטלין שנאמר מכל אשר לו כו' עכ"ל וכ' הלח"מ וז"ל כלומר ומסיפי' דקרא לחודיה לא נפיק אלא ממאי דקאמר מאדם ומבהמה כו' דכולה צריכי כדאיתא בגמרא שם עכ"ל ובסוף הל' ערוכין ז"ל הרמ' לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו והעושה כן עובר ע"ד הכתוב שהרי הוא אומר מכל אשר לו ולא כל אשר לו כמ"ש חכמים וא"ז חסידות אלא שטות שהרי הוא מאבד כל ממונו ויצטרך לבריות כו' ע"ש ולכאורה דבריו סותרים ונ"ל כוונתו מדהביא רק סיפא דקרא בב' המקומות ס"ל לחלק בהא להחרים כל נכסיו אסור מדאו' מקרא מכל אשר לו דרשא גמורה הוא אבל כל מין לבדו לאו עיקר דרשא הוא מאדם מבהמה כו' דזיל בתר טעמא שלא יצטרך לבריות רק מדרבנן אסור ובזה כל דברי הרמב"ם נכונים וא"כ להפקיר קרקעות לבד לא אסור מה"ת והדק"ל קו' א"ד אמנם נ"ל אפי' דהרמב"ם כך נראה דעתו הי' משום דפסיק כרבנן דפליגי אר"א בעבר והחרים כל נכסיו ה"ה מוחרמים וכמ"ש הכ"מ פ"ו שם אבל לר"א דס"ל החרים כל נכסיו ל"מ כלל י"ל נחות דרגי' דכל מין א' לבד נמי אסור מה"ת להחרים וא"ש תי' הדר"ג ני' מיהת לר"א לטעמיה אבל גם לר"א נ"ל פשוט דלא אשכחן ליה אלא להחרים ולהקדיש שאוסר לעצמו ואינו יכול לזכות בו יותר בהא אשכחן קרא דאסור מה"ת במין א' לבד נמי אבל להפקיר הרי בעצמו יכול נמי לחזור ולזכות בו כמו אחר ומה"ת אפילו בינו לב"ע מהני הפקר לכ"ע ודברי תוס'

נדרים בקרקע בעי' ג' צ"ע ועי' קצה"ח סי' רע"ג ופשיטא דגם לר"א שרי מדאו' להפקיר כל קרקעותיו דמנ"ל לאסור דמחרם והקדש ליכא נחילפיה דטעמא רבה. לחלק ביניהם כנ"ל וא"כ נדחה תירוצו וקו' הג' א"ד בתוקפו עומד וגם השתא תקשה טפי קו' מג"א הנ"ל אי מתנה מותר בשבת טפי הול"ל בידו ליתנם במתנה דהוי ארווח לן בזה קו' א"ד הנ"ל דמתנה שאין יכול לחזור ולזכות בו עוד ודאי אסור ליתן כל קרקעותיו במתנה כמו להחרים ולהקדיש ול"ל בידו ליתנם גבי מכשירי פסח כמובן כו' ע"כ לשוני להגאון הנ"ל:

תשובה ריב

לאהובי אדמ"ו חמדת לבבי ועטרת ראשי ה"ה הרב הגאון העצום האמיתי אור ישראל וקדושו ועל פני תבל זרח אור שמשו רבן שכבה"ג מרגליתא דל"ל טימ' בוצינא קדישא. ציס"ע כו' כקש"ת מוה' מרדכי באנעט נ"י ויזרח בצל צח האב"ד ור"מ בעוב"י ק"ק נ"ש והמדינה מעהרין:

מכתב קדשו של אדמ"ו הדר"ג השגתי לנכון וברכתי ברכת הנהנין בדברי תורתו מעולפת ספירים כזוהר רקיע מאירים ואשרי הדור שהגדולים שומעין לקטנים כו' ועל עתה באתי ע"ד הקו' שהציע כבוד אדמ"ו נ"י בשולי מכתבו (וכעת כבר נדפס בספרו מגן אבות דף ד' בסופו) על הרמב"ם דס"ל חובל משום מפרק למה כתב הרמב"ם דחובל הוא תולדה הרי כתוב בתורה כיון דממילה מוכח דחובל חייב א"כ הו"ל אב כו' עכתד"ק:

ולי תלמידו נלענ"ד לפמ"ש בתשו' הרמ"א סי' ע"ו דעיקר תיקון גברא בפריעה אבל בחיתוך לבד מקלקל הוא לכ"ע דמל ולא פרע כאילו לא מל ופטור יעו"ש. ורמב"ם לטעמיה פסק כר"י דמקלקל בחבורה פטור כמ"ש בתה"ד סי' רס"ה. והרי ביבמות דף ע"ב איתא לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו וכ' תוס' שם דפריעה הלממ"ס הוא וא"כ לא מקרי מפורש בתורה לכן הוי תולדה ולא אב כנ"ל:

איברא דק"ל על תשו' הרמ"א דלר"י נמי החיתוך מקלקל הוא בחבורה אלא כיון דצורך תיקון הוא צריך קרא ור"ש ס"ל מקלקל נמי ילפי' מיניה כיון דבלא פריעה ליכא תיקון וכיון דפריעה הלממ"ס הוא איך נאמר קרא אתי' להכי ועי' תוס' בנזיר דף ס"א ע"ב בד"ה אימא ובגמ' ורש"י שם וצ"ע: ויעיין רש"י עירובין דף כ"ג ע"ב במשנה דחובל אב מלאכה הוא ויעי' במג"א ססי' שכ"ח סקנ"ג דר"ל משום מפרק ונ"ל בזה מתורץ קושיתי הנ"ל שהקשיתי מאז לאדמ"ו נ"י מ"ש דנקט ר"ש ילפותא דידיה מדאיצטריך קרא למשרי מילה הל"ל מדאצטריך הלכה למשרי מילה דלר"א מילה גופי' הלכה כו' ולהנ"ל א"ש דאי מהלכה הו"ל רק תולדה דלא מפורש בתורה אבל מדאצטריך קרא מפורש בתורה הוא והו"ל אב. שוב מצאתי בירושלמי בשבת פר"א דמילה וביבמות פ' הערל דנפ"ל

מהמול ימול א' למילה וא' לפריעה ולמ"ד ד"ת כלשון ב"א נפ"ל מחתן דמים למולות א' למילה וא' לפריעה וביאר המפרש פני משה דפליג על ש"ס בבלי יבמות ע"א וס"ל נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו יעו"ש ולענ"ד י"ל למ"ד ד"ת כלשון ב"א לא נתנה פריע' מילה לא"א רק למשה נתנה במדין ואצ"ל דפליג על דרב מיהת א"כ נכונים דברי תשובת הרמ"א עפ"י הירושלמי וגם בתוס' יבמות ע"ב הנ"ל כתבו פלוגת' בזה ובמקום שאמרו לקצר א"ר להאריך ואדמ"ו הגאון יחי' יודיעני דעתו הרמה אם כנים דברי:

ואגב ראיתי בחידושי אדמ"ו ני' בשיעורין דרבנן מה שהעתקתי מאז וזה לשונו הטהור (וכעת כבר נדפס בס' מגן אבות שלו) הרמב"ם פ' דחובל ומבעיר חייב בתיקון קצת ואם ס"ל כרש"י פוסק כר"י אליביה דר"י ואם ס"ל כפי' התוס' פוסק כר"י אליביה דר"ש והא דשביק דברי ר' יהודה י"ל משום דסתמא סוגי' משני בכריתות הנח לתינוקת כו' גם בב"ק דף ל"ד מבואר דעכ"פ נדון בנפשו בצריך לעפרו דאל"כ אין לו פי' להמשנה וז"ב עכ"ל הזהב:

אמנם לי תלמידו נלענ"ד לתרץ קושייתו עפמ"ש תוס' בסוגי' דף ק"ו בד"ה חוץ כו' בטעמא דר"י דס"ל אפי' צריך לדם לכלבו פטור דאין זה תיקון חשיב דאין דרך לחבול בחבירו כדי ליתן לכלבו כו' משמע דוקא בחבירו אבל לחבול בהמה מודה ר"י שדרכו בכך הו"ל תיקון חשיב א"כ שפיר פסק הרמב"ם כר"י נמי וחובל בבהמה מיירי אבל חובל באדם וצריך לדם מודה רמב"ם דפטור וכ"מ ברמב"ם פ"ח מחובל פירש טעמא רק משום נחת רוח ליצרו בשעת הקלקול בא זה התיקון משמע אבל בשביל הדם שבא אח"כ ולא בשעת הקלקול וגם אין דרך בכך פטור כשני תירוצי תוס' כנ"ל איברא בפ"ח משבת כפל לשונו הרמב"ם אפי' רק להזיק ואעפ"י שלא יצא דם כו' משמע דגם משום דם חייב באדם נמי והיינו ע"כ כר"ש ולא כר"י וכמ"ש מורי הגאון יחיה. ויש לדחות ויעיי' בתה"ד סי' רס"ה בהדיא כתב בפשיטות דעת הרמב"ם דפוסק כר"י ולא כר"ש ונ"ל הא דרי"ו אומר חובל בצריך לכלבו ולא נקט חובל לנקום נקם דמתקן הוא נח"ר ליצרו ואפי' אין צריך לדם ה"ט דלרבותא דר"ש נקט אפי' צריך לדם נמי הו"ל תיקון קצת כנ"ל עיין מרש"ל ומג"א סי' ואקצר כעת ואחתום באהבה רבה:

נאום תלמידו הנאמן אוה"נ הדש"ת ומצפה לראות פניו כראות פני אלהים: הק' יהודא אסאד:

תשובה ריג

לאהובי מחמד לבי אדוני. ה"ה הרב האי גאון העצום המפורסם בכל קצוי ארץ. רשכבה"ג. צדיק יס"ע. שר התורה כקש"ת מו"ה משה סופר נ"י. האב"ד ור"מ בעוב"י ק"ק פ"ב:

מכתב גאון קדשו קבלתי בשמחה ואהבה רבה ואשרי הדור שהגדולי' שומעין לקטנים. ועל עתה באתי ע"ד הקושיא שהקשה הדר"ג נ"י בח"מ ססי' חי בהג"ה רמ"א דשליח ב"ד יכול להגיד לב"ד חרפוני ובזוני כדי לנדות ואין בזה משום לשה"ר והוא מש"ס דמ"ק דף ט"ז העיני האנשים ההם תנקר ופירש"י אי לאו דשליח לא אמר למשה ל"ה ידע כו' ע"ש. ותמה כבוד הדר"ג נ"י מהא דאיתא בירושלמי והובא במג"א סי' קנ"ו מותר לומר לשה"ר על בעלי מחלוקות מ"ט אני אבוא אחריך ומלאתי את דבריך והשתא מנ"ל דמותר לשליח ב"ד להגיד ושאני גב' דתן ואבירם דלשה"ר על בעלי מחלוקת הי' ומותר עכדת"ק:

שוב נדפס קושיא זו בספר מ"ב:

ולענ"ד נראה פשוט דצריך להבין דמייתי הש"ס במ"ק העיני האנשים וכו' סוף המקרא וסיום דבריהם ושבק תחלת דבריהם המעט כי העליתנו וכו' כ' תשתרר וכו' אף לא וכו' ותמוה טובא מלבד דטפי ה"ל להביא מקרא המוקדם ודבריהם הקודמים. עוד זאת דכל החששא משום לתא דלשה"ר הוא רק אמרם המעט כי העליתנו וכו' כי תשתרר וכו' אף לא אל וכו' שהיא תרעומת על משה ואפקרות' נגדו משא"כ סוף דבריהם בע"כ להשיב לו תשובתם לא נעלה אם גם ישלח לנקר עיניהם בכדי שידע שלא ישלח יותר לקרוא להם כי לא יעלו אצלו בשום אופן ואין בזה לתא דלשה"ר כלל. ועוד תמוה טובא דהא מהדרי' למילף דשליח ב"ד רשאי להגיד לב"ד אם בזוהו וצערוהו לו והא מהיכן שמעינן ליה התם התריזו בדבריהם נגד משה ולא נגד השליח כלל וצ"ע. לכן נ"ל לפמ"ש רש"י בחומש העיני האנשים התם וכו' כאדם התולה קללתו בחבירו וצריך להבין הרי לא פרטו מי אלה האנשים שתולים בהם קללתם ונ"ל משה שלח אליהם שני שלוחי ב"ד והשיבו באחרונה דבריהם אלו העיני האנשים ההם וכו' דייקא רמזו על השלוחים בהם שכנגדם היו מדברים אליהם וכדי בזיון וחרפה וצער היו דבריהם אלו לשלוחי ב"ד שאלו תלוי קללתם בהם וא"כ מובן דקראי המוקדם במה שספרו מתרעומתם וחרפתם נגד משה י"ל כי קושיא שלא חשו על לה"ר משום שהיו בעלי מחלוקות אבל מה הי' להם לספר אמרם העיני האנשים ההם וכו' שהרי כבר הקדימו בפתח דבריהם תשובתם לא נעלה וגם כבר סיפרו מהם כל דיבתם רעה ומה הוסיפו בדברים אלו העיני האנשים וכו' לענות בהם סרה יותר אע"כ שסיפרו ממה שהגיע אליהם בזיון וצער שתלו קללתם בהם

בשלוחי ב"ד ותו לק"מ ודו"ק כי זה אינו נוגע לאחרים שיהיה בכלל מותר לומר לה"ר על בעלי מחלוקות היינו מה שנוגע למשה וספרו לו דוקא אבל מה שהודיעו צערם של עצמם ע"כ דמותר לשליח ב"ד כנ"ל:

והנה אחר כתבי זאת מצאתי און לי כי האיר ד' את עיני וראיתי בשאלתות פ' קרח הביא סוגיא הגמ' דמ"ק די"ו הנ"ל וז"ל ואי משתעי מלתא בישא כלפי בי דינא ואתי שליחא ואמר לית ביה משום לא תלך רכיל דכתיב וישלח משה לקרא לדו"א ויאמרו לא נעלה למימרא דאהדר שליחא וכו' עכ"ל.. ובגמרן מ"ק די"ו הכי איתא ומנ"ל דאי מתפקר בשליח' דבי דינא ואתי ואמר לא מתחזי כלשנא בישא דכתיב העיני האנשים ההם תנקר עכ"ל. דקדקו בגמרן מתפקר בשליח דב"ד מייתי הראיה מסיפא כנ"ל. ושאלתות דייקא משתעי כלפי בי דינא לכן מייתי מרישא דקראי שהתריזו כלפי משה אבל קשה על השאלתות קושית הגאון ודו"ק:

שוב ראיתי בפי' הר"ן במ"ק די"ו שכ' וז"ל דמתפקר שהעיז פניו וחירף הב"ד ואתי שליח ואמר לב"ד דכתיב העיני האנשים ההם ואמשה קאמר אלא שכינה הכתו' וכתיב ויחר למשה משמע דאמרו לי' עכ"ל. הנה פ' בהדיא דלא כרש"י שפירש שחירף השליח ב"ד ושליח אמר חרפוני אלא שחירף הב"ד לכן הכרח לפרש אח"כ ראי' הגמ' מסיפא העיני האנשים ההם אמשה קאמר אלא שכינה הכתוב כנ"ל לכן נראה עדיפא לתרץ קושית הגאון ני' דבגמרן איתא דלא מתחזי כלשנא בישא והשאלתות כתב לית ביה משום לא תלך רכיל ותמוה אמנם מבואר לפמ"ש הרמב"ם פ"ו מהל' דעות החילוק שבין רכילות ללה"ר דלה"ר מספר בגנות חבירו אף שאין נוגע לאותו שהוא מספרו לו והוא יותר חמור מרכילות שהיא נוגע לאותו איש שמספר לו אבל אינו גנות חבירו ע"ש בכ"מ א"כ י"ל הא דהגמ"י פ"ו מדיעות שם שהביא מג"א מותר לומר לה"ר על בעלי מחלוקות מ"ט ואני אבוא אחריך ומלאתי דבריך התם לה"ר הוא בגנות חבירו ה' ולא נוגע בכבוד דוד כלל וכ"ש דרכילות מותר לומר עליהם דקיל אבל דוקא חדא לריעותא אבל תרתי לריעותא רכילות שהוא לה"ר ג"כ גנות חבירו מנ"ל וא"כ או"א דא"ח תמה גירסת השאלתות לית ביה משום לא תלך רכיל וגירסת גמרן משום לישנא בישא ולפי פי' הר"ן והשאלתות הרי אתפקרו דתן ואבירם בב"ד והשליח סיפר למשה רכילות ולה"ר וע"כ מוכח דשליח ב"ד שאני דמותר לו מה שאסור לומר על בעלי מחלוקת אבל פי' הר"ן הנ"ל תמוה במ"ש העיני האנשים ההם אמשה קאמר אלא שכינה הכתוב ומשמעו דר"ל האנשים ההם לנקר עיני משה אלא שכינה הכתוב ונקט לשון האנשים ההם על אחרים רבים וזה א"א דהא פירש הר"ן עצמו בנדרים דף זיי"ן ע"ב דליכא למימר שנסתמו ומדכתיב העיני האנשי'

ההם תנקר וכו' הרי דעל עצמם אמרו ול"ל אפי' אי כלפי משה אמרו כן מ"מ מדכינה הכתוב. על עצמם מוכח שלא היו סומים דהא באמת לא כינה הכתוב על עצמם אדרבה כינה הכתוב על אחרים וכמ"ש רש"י כאדם התולה קללתו בחבירו כנ"ל וגם, אם לנקר עיני משה אמרו אין מובן לדברים כלל העיני וכ' תנקר לא נעלה. וצ"ל כוונת הר"ן על תיבת תנקר שהשמיטו בדבריו להביאו כלפי משה אמרו אם משה ינקר עיניהם מ"מ לא יעלו וצ"ל שגם זה מקרי העיז פניו וחירף הב"ד אבל א"כ מאי זה שכינה הכתוב הרי אין שום כינוי בכתוב וצ"ל שהם אמרו ינקר בלשון נסתר כלפי משה והכתוב כינה בלשון נוכח תנקר כלפי שלוחו של משה ומלבד שזה אינו כינוי כלל כיון דשלוחו של אדם כמותו ינקר ותנקר חדא הוא וכפי' רש"י בחומש אפילו אתה שולח לנקר את עינינו אם לא נעלה אליך לא נעלה עכ"ל. ועוד מדמסיים הר"ן וכתיב ויחר למשה מאד משמע כפירש ראשון הנ"ל שהיא חירוף גדול וראוי לחרון אף וגם הרי השמיט הר"ן תיבת תנקר כנ"ל וע"כ כוונתו כפי' ראשון א"כ צ"ע: ומ"ש הר"ן וכתי' ויחר למשה משמע דאמרו לי' ולא סגי לי' בפי' רש"י דאי לא דשליחא לא אמר למשה משה לא הוי ידע משום דקשיא לי' דלמא משה בנבואה ידע תשובתם לשליח לכן סיים וכת' ויחר למשה ור"ל וסתמא דבר שמביאו לידי כעס וחרון לא גילה לו הקב"ה בנבואה אע"כ דאמרו לי' תשובתם כנ"ל: ואקצר נאם ידי"נ ואוה"נ השש בשעשועיו המחוי קידה: הק' יהודא אסאד:

תשובה ריד

לכבוד אהובי ידי"נ מחמדי. גאון עוזינו רוח אפינו. ה"ה הרב הגאון הגדול המובהק. שר התורה. מנורה הטהורה. ציס"ע. כקש"ת מו"ה מאיר א"ש נ' אב"ד ור"מ בעוב"י אונגוואהר:

אמרותיו הנעימים. קבלתי בשמחה ובאהבים וכעולות מחים עלי עריבים. וערבו לחכי וחביבים. ובפרט שמחתי כי האיר עיני באו"ר רז"י התורה. ושנינו כוונתו לדבר א' ומה שרצון הדר"ג נ' הוא לידע מה שיש אתי בזה וביקש לחוות דעתי. ורצונו ש"א הי' כבודו והנני לעשות רצון צדיק גאון ישראל לרשום מה שכתבתי בענין זה. וזה לשוני מאז:

בסיום מסכת מידות הדרן עלך כל העזרה וסליקא לה מס' מידות נ"ל לבאר דיש לדקדק בסיום המשנה שהיו אומרים ברוך הוא וכו' לשרת לפני ד' בבית קה"ק טפי הל"ל בבהמ"ק הכולל כל העזרה ומהרש"א בח"א פי' כפל הברוך הוא שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן להיות כהן הדיוט וברוך הוא שבחר באהרן ובניו שהם נבחרים ביותר מתוך הכהנים ג"כ להיות נכנסים לבית קה"ק ביוה"כ והיינו אהרן ובניו כמ"ש והכהן המשיח

תחתיו מבניו וכו' אם בנו ראוי בנו קודם להיות כה"ג עכ"ל ודפח"ח. א"כ בדוקא צ"ל לשון זה בבית קה"ק:

ולפי דרכו נ"ל אע"ג דגם הדיוטי' ואפי' ישראלים ובאמצע השנה נמי נכנסים לפעמים לבית קה"ק כדי לתקן הבנין או הס"ת כמ"ש שלהי מסכת עירובין ובתוס' ב"ב דף י"ד ע"א בד"ה שלא וברמב"ם במכלתין לעיל פ"ד משנה ה' ואפילו בלא תיבות דרך פתחים ואפילו פסולים נמי עש"ה אמנם הוא היה אומר ברוך הוא שבחר וכו' לעמוד לשרת לפני ד' זהו דוקא באהרן ובבניו בית קה"ק ולא בהדיוטים כנ"ל:

אבל קשה מה לו לברך ע"ז אם הוא אינו בנו של כה"ג וגם על דבר שהוא פ"א בשנה. ומכ"ש בבית שני שנתמנו לכה"ג ע"י ממון ולא מינו בנו של כה"ג תחתיו עפ"י הד"ת ולמה לו אז לומר כן באהרן ובבניו וכו' כפי' מהרש"א וצ"ע:

לכן נ"ל כוונתם באה"רן ובבני"ו כמו שהקדימו לומר בזרע"ו של אה"רן וגם על כהנים הדיוטים כוונו אלא על שלא נמצא פסול לא אמרו באהרן מפני כבודו שהרי לא בדקו אחר אהרן והקב"ה בחר בו ואמרו רק שלא נמצא פסול בזרע"ו וכו' ועל שבחר באה"רן ובני"ו בעצם ובראשונה לעמוד ולשרת לפניו והל"ל לסיים מאמרם בבהמ"ק שכולל העזרה כולה גם לכהנים הדיוטים אילו היו אומרים בלשונם לשרת לפניו אבל הם אמרו והזכירו בלשונם לשרת לפני ד' ולשון זה לפני ד' כתיב בקרבנות צפונה לפני ד' וכן במנורה נר מערבי לפני ד' וכולם היו בהיכל שכל הכהנים עובדים שם ופי' לפני ד' ר"ל דשכינה במערב על הארון בבית קה"ק והי' נר מערבי ומקום שחיטת קרבנות כולם נוכח פתח קה"ק היינו לפני ד' ר"ל השם השוכן לפני ולפנים א"כ מה שסיימו בדבריהם בבית קה"ק לא קאי על אהרן ובניו דא"כ הל"ל איפכא לשרת בבית קה"ק לפני ד' וגם בכל זמן רק א' מבניו הוא כה"ג ולא כולם וטפי הל"ל שבחר באהרן ובזרעו דלשון זה משמעו שפיר גם לשון יחיד משא"כ לשון ובבניו כנ"ל. אלא בבית קה"ק על השם דסמיך לו קאי. ור"ל לפני ד' שהיא כבודו בבית קה"ק ויפה ברכו על עצמם ברוך הוא שבחר באהרן ובבניו כולם לעמוד לשרת לפני ד' שהוא שוכן בביתו קה"ק וזהו בהיכל כולו שכל כהנים עובדים שם לפני ד' כמ"ש בתורה כנ"ל:

ולולי פי' מהרש"א הי' נ"ל דכהנים היו מברכים על שלא נמצא פסול וכו' וסיום ברוך שבחר וכו' רבי אמרו לעצמו לסיים בשבח ד':

ועוד נ"ל עפמ"ש הגאון מוהר"א ווילנא זצ"ל לפרש סיום מסכת כלים אר"י אשריך כלים וכו' וז"ל שהעולם נחלק לשלשה שמים ארץ. וימים. והארץ נקראת כל שכוללת כל הבריות וכל הצמחים וכל הדוממים וכל שבארץ הן טמאים וים כולל כל הטהרות שכל

שבים טהור וכל הנמצא ממה שבארץ מיטהרין במים, כגון אדם וכלי שטף. שמים הן תשעה רקיעים כנודע לכל היודע. ובכללן הן אחד עשר ט' רקיעים וארץ וים וכנגדן א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"ץ ו"ף ז"ע ח"ס ט"ן כ"ל תשעה כנגד תשעה רקיעים י"ם כנגד י"ם. כל כנגד הארץ. שנקראת כל. ונמצא בא"ת ב"ש י"ם. מתחלה. ואח"כ כ"ל שהיא כנגד הארץ. אבל כ"לי"ם אשריך כ"ל י"ם שמתחלה כ"ל ואח"כ י"ם שבכלים יש תיבת כ"ל י"ם שנכנסת בטומאה בתיבת כל שהוא כנגד הארץ. וכל שבארץ טמאין ויצאת בטהרה בתיבת י"ם. שכל שבים טהור ושבארץ נטהרו בים עכ"ל ודפח"ח:

והנה כי כן אומר אני שג' תיבות אלו בבית קה"ק אינו לשון הכהנים דא"כ הל"ל בבהמ"ק כנ"ל. אבל באמת אמרו רק עד לשרת לפניו ולא הוצרכו להזכיר המקום בהמ"ק שהיו בתוכו אבל תנא דמתני' הוסיף תיבת אלו להיות תחלת סדר קדשים התחלתו כ"ל הזבחים וכו' וכן פרק אחרון ממסכת מידות כאן התחלתו כ"ל העזרה לכן סיים בבית קדשי הקדשים כדי לרמז אשריך מידות ואשריך ס' קדשים שנכנסת בטומאה בתיבת כ"ל ויצאת בקדו"שה ובטה"רה בתיבת הקדשי"ם כמו כ"ל י"ם. ה"נ כ"ל העזרה בית קה"ק טהור. וזה"ש הדרן עלך כ"ל העזרה שנכנסת בכ"ל. וסליקא לך שפיר מסכת מידות בבית קדשי הקדשים שיצאת בקדושה ובטהרה בי"ם. ולא תקשה לך כנ"ל. ולולי מהרש"א הי' נ"ל דכולה סיומא ברוך שבחר וכו' לשבח כלל הכהנים ובהמ"ק רב' שנאו כנ"ל:

עוד נ"ל בהקדים ליתן טעם על אמרם ג' פעמים ברוך וטעם הכינוי מקו"ם שאמרו ברוך המקו"ם וכו' ונ"ל לפי ששנינו בפרקין דלעיל ההיכל מאה על מאה על רום מאה וטעם לשיעור זה נ"ל עפ"י אז"ל פ' הבונה באותיות א"ב ק' קדוש וכו' ובמדרש אר"ע קו"ף זה שמו של הקב"ה וביארו חכמי האמת עפ"י צירוף זה בהיכל כל אות מאותיות השם בעצמו יו"ד פעם יו"ד ק' ה' פעם ה' כ"ה וכו'. וע"ש שההיכל כולו קדש מכל צד ששרתה בו שכינה וה"ט דכינוי מקו"ם שהוא בגמטרי' קו"ף ודהע"ה אמר עד אמצא מקו"ם לד' לכן בכל שלשה שטחיותיו היה ק' באורך ורוחב ורום קו"ף שמו של הקב"ה נקרא עליו בית ד' שהוא מקו"ם לד' כמו שכתוב קדו"ש קדו"ש קדו"ש ד' צבאות בעליונים כן מלא כל ה"ארץ כבודו כמ"ש וכבוד ה' מלא את הבי"ת א"כ נגד ד"פ ק' קידוש אמרו ג"פ ברוך המק"ום ברוך הוא וכו' ברוך הוא שבחר באהרן וכו' בבית ק"דשי ה קדשים ק"דש חד ק"דשים תרי הרי תלת ק"דש לעומתם ברוך יאמרו. א"כ כל ההיכל נקרא כאן בי"ת קד"ש קדשי"ם ע"ש שיעורו שוה ק' ק' ק' רומו ק' ארכו ורחבו ק"ק קדשי"ם וא"צ לדוחק מהרש"א:

והנה ז"ל הון עשיר לעיל בפ"ד משנה וי"ו כותל ההיכל שש אף על גב דבקדשי קדשים קיימינן קרי ליה כותל היכל על כי אין בית קה"ק נחשב לחדר בפ"ע אלא חלק המעולה שבהיכל הנקרא קדש כדכתיב והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים עכ"ל ודפח"ח. א"כ גם כאן נפרש איפכא בבית קה"ק ר"ל בהיכל שהוא בית שחלק ממנו המעולה שבו הוא קה"ק א"כ מתורץ עוד בשני אופנים האי סיומא דמתני' בית קה"ק שדקדקנו עלי' וברוך שבחר במשנת חכמים:

והנה הרע"ב בס"פ דלעיל צוח אמתני' דהיכל צר מאחריו ורחב מלפניו ודומה לארי וכו' דלא אתפריש לו האיך שהרי מאה על מאה הי' בשוה והתויו"ט בספרו צורת הבית סוף סי' נו"ן כתב ליישב ולתצדיק שני המאמרים וז"ל ונאמר שאפשר שהי' ק' על ק' ביסוד הבנין והא מטין הבנין שעל היסוד למערב והנה הוא ק' על ביסוד שלו ויש לנו ראיה מן המקרא (מ"א ח') שש אמות אצילה כפי' רש"י שחושב' המקרא היסוד במנין הק' אמה אעפ"י שלמעלה נגרע הבנין וכו' עש"ה ועדיין צריכין אנו למודעי טעמא מאי להגדיל היסוד כ"כ יותר מעל הבנין ונ"ל לפמ"ש מהרש"א כאן בח"א בטעם שהי' היכל צר מאחוריו וכו' וז"ל וענינו כמ"ש שתחלת ממשלת שלמה שבנה המקדש הוא הי' במעלה עליונה כממשלת הלבנה במלואה ט"ו דורות מאברהם ועד שלמה ומכאן ואילך נפחת מלכותו כלבנה זו עד ט"ו דורות בימי צדקיהו (שעורו את עיניו שחסרה הלבנה לגמרי ועי' במדרש רבה פ' משפטים מזה) וע"ז הרמז שהי' רחב מלפניו בתחילת בנינו בימי שלמה והי' נפחת והולך עד שהי' מאחוריו צר ונשאר ממנו מעט בסופו בכותל מערבי ומייתי מתני' שנאמר הוי אריאל אריאל בלשון כפול שקרי הוי על חורבן ב' מקדשים ע"י מזל ארי' וכו' עש"ה ודפח"ח:

וא"כ לפי טעם זה ע"ש שסופן ליחרב נעשו באופן וצורה זו ממילא נשמע דבנין העתיד בית השלישי שלא יחרב לעולם לא יהיה ההיכל צר מאחוריו אלא בשוה ממש ארכו כרחבו ק' על ק' ולכן נעשה כך מיד היסוד הוא האותם ששה על רוחב ק' אמה אם לרמוז על קדושה לשעתה שיתנו לב שסופו ליחרב ואם לרמוז על קדושה שלעתיד לבא שיהי' לבם בטוח שגדול יהיה הבית האחרון זה השלישי יותר מן הראשון ושני ואיכא למ"ד ריש ב"ב דף ג' גדול יהיה וכו' בבנין ע"ש פירש"י דפי' אגובה וכן התוי"ט בצורת הבית סי' נ"א שהשיג בזה על רש"י גם הוא פי' גדול בבנין אגבהו ולענ"ד לפמ"ש יפורש הפסוק בבית האחרון על הבית השלישי העתיד וכמ"ש התוי"ט במסכת דמאי פ"ז משנה ג' גדול יהיה בבנין ברוחב כנ"ל:

וכן לפמ"ש בס' עין יעקב הטעם שהיה דומה לארי עד"ה אריה שאג מי לא ייירא ה"נ כדי שיזהרו במורא מקדש עש"ה א"כ לעתיד ומלאה הארץ דעה את ד' וכו' א"צ לאזהרה והזכרה זו יהיה הבנין מרובע ק' על ק' כמו היסוד ואין זה דבר תמוה שהרי גם גבול הר הבית ומקדש ה' יתרחב לעתיד כמ"ש רש"י יחזקאל סוף קפיטל מ"ב בשם הקלירי דוד ינטה קו שלשת אלפי אמות קצובה וכו' ומעיקרא היה ה' מאות אמה על ה' מאות ולעתיד יהיה המדה בקנה כפול ששה ממנו ועיין בצורת הבית דף א' ע"ב בפתיחה שלו: וזה י"ל כוונת דהע"ה סי' קי"ח בתהלים מן המיצר קראתי יה ענני במרחב יה ר"ל לפי שראה שעתיד הבית לבנות בצורה זו צר מאחוריו וכו' ע"ש סופו שהוא עתיד ליחרב לז"א מן המיצר קראתי יה בשני בתי מקדשות שנבנו צ"ר לאחוריו קראתי י"ה מקדם אבל בקשתי ענני במר"חב יה בבית השלישי העתיד שיבנה ב"ב שגם במערב מקום שכינה יהיה "רחב מאחוריו כמו מלפניו כנ"ל:

וטעם שיתרחב גבול הר הבית נ"ל עפ"י הברייתא במגילה כ"ט ר"א עתידין בתי כנסיות ובתי בהמ"ד שבבבל שיקבעו בא"י וכו' ומינה נ"ל בתי כנסיות ובהמ"ד שבא"י שהן סמוכים לירושלים עתידין שיקבעו בירושלים בהר הבית וממילא יתרחב גבולו כנ"ל ואפשר שיצטרך להתרחב גבול הר הבית משום שהבטיח ונלוו עמים רבים ונהרו אליו כל הגוים לזה צריך הרחבת מקום וזה נ"ל המשך הפסוק בישעיה ב' נכון יהיה הר בית ד' בראש ההרים ר"ל שיתרחב גבולו מאר ונשא מגבעות משום ונהרו אליו כל הגוים כנ"ל: ועכ"פ העלנו טעם מספיק שלעתיד יהיה רבוע הבית בשטח שוה מכל צד ק' על ק' על רום ק' נגד שלש קדושות ולעומתם כהנים ברוך יאמרו כנ"ל: ועיין בתיקונים תיקון ח' ותיקון י"ב דגדול יהיה כבוד הבית האחרון וכו' על השלישי שלעתיד בב"א קאי:

עוד נ"ל טעם ג"פ ברוך שסיים המסכתא כדי לנעוץ סופה בתחילתה שפתח בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבהמ"ק בבית אביטינו"ם ובבית ה"ניצוץ ובבית המוקד הנה ר"ת שלשה מקומות אלו היא אמ"ן בר"ת אל "מלך נאמן כמ"ש בפ' חלק וילפי' להו ריש מס' תמיד מקרא והחונים לפני המשכן וכו' משה אהרן ובניו שומרים וכו' ובעינן דוקא כשירים ולא פסולים גם לשמירה ולכן כיון שלא נמצא בהם פסול אמרו ג"פ ברוך המקום ברוך הוא וכו' ברוך שבחר באהרן ובניו דייקא לעמוד ולשרת לפניו דייקא לעמוד לשמור בשלשה מקומות הנ"ל בחר באהרן ובניו הכהנים כשירים דוקא לכן ג"פ ברוך וכו' כנ"ל: והנה סדר הששה סדרים סמכו על המקרא והיה אמונת עתך וכו' חכמה זה סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות ונ"ל טעם לסדר זה עפ"י המסורה ובדעת ב' בחכמה ובתבונה ובדעת ובדעת חדרים ימלאון: ופי' בס' שומר אמונים פ' ויקהל וז"ל רמז למאי דאיתא

באגדה משה אמר לבצלאל שיעשה כלים ואח"כ מקדש וא"ל כלים שאעשה היכן אכניסם אלא תחילה אעשה משכן ואח"כ כלים א"ל משה בצלאל היית וכו' וזהו בחכמה וכו' ובדעת היינו שהי' בו בבצלאל דעת קונו במה שעשה למשכן תחילה קודם כלים משום ובדעת חדרים ימלאון שעשה משכן תחילה ואח"כ מלאן בכלים עכ"ל:

ועוד כתב שם וז"ל חכ"ם ל"ב עולה ק' רמז וכו' וכל החכמות נכללין במספר מאה סוד וימצא מאה שערים והן נו"ן שערי בינה ל"ב נתיבות חכמה ה' חומשי תורה ו' סדרי משנה ז' מיני חכמות שהן יחד מאה עיין בעיר גבורים ס"פ תולדות לכן אמרו חז"ל לעתיד יהי' כל א' מישראל גבוה מאה אמה היינו סוד מאה מיני חכמות הנ"ל וכו' עכ"ל ודפח"ח:

ועפי"ז נ"ל נמי דה"ט דגובה ההיכל רום מאה אמה וכן ארכו ורחבו ק' על ק' רמז על מספר החכמות כולם ששם עיקר ההשגה בלשכת הגזית כי מציון תצא תורה וכו' והנה סדר טהרות מתחיל במס' כלים והיינו על הסדר שעשה בצלאל והיה בו דעת קונו תחילה מקדש ואח"כ כלים ה"נ תחילה חכמה זה סדר קדשים שכולל בסופו מספר אורך ורוחב ורום המקדש והיכל ק' על ק' על ק' מספר החכמות ואח"כ ודעת זה טהרות שראשו כלים כי בדעת חדרים ימלאון מקדש ואחר כך כלים:

והנה ר"ת וס"ת מסכת תמיד ומסכת מידות "בשלשה וכו' חי "העולמים: בשלשה וכו' קדשי ה"קדשים גם שניהם מתחילים באות ב' ומסיימים באות מ"ם בשוה "אד' ב"ם סיני בק"דש סימן כנ"ל ודו"ק:

אמנם הרמב"ם בהקדמתו לס' זרעים והרשב"ץ בחי' למס' קינים כתבו דסידור' הוא שחתם סדר קדשים במס' קינים אחר מס' מידות ולא כהרא"ש וראב"ד בפירושם שסידרום איפכא נ"ל לדידהו ניחא בפשוט סיום מסכת קינים במשנה ר"ש בן עקשיא אמר זקני ע"ה וכו' אבל זקני ת"ח כ"ז שמזקינים דעתם מתיישבת עליהן שנאמר בישישים חכמה וכו' לפי שסדר הסדרים קדשים ואח"כ טהרות סמכו על הקרא חכ"מה וד"עת. ואז"ל זקן זה שקנה חכמה א"כ כדי לנעוץ סוף קדשים בתחיל' טהרות סיים רבי במשנה זו ודייק בלישנא "זקני ת"ח דייקא "זקן זה שקנה חכ"מה שלמד סדר קדש"ים כ"ז שמזקינים "דעתן מתיישבת עליהן עוסקים בסדר טהרו"ת שנקרא דע"ת כנ"ל:

וראה פלא הרמז בפסוק הששה סיירים "אמונת "עתיך "חיסן "ישועות חכ"מה וד"פת אותיות ששה תיבות אלו הן במספר כ"ז כמספר אותיות אל"ף בי"ת וכו' וכן אמינ"ת מתחיל באל"ף ודע"ת סופו ת"ו להורות נתן כי תורה שבע"פ עם תורה שבכתב קשורים יחד מרועה א' ניתנו ורמב"ם נתן סי' לששה הסדרים בר"ת "ז"מ"ן "נ"ק"ט ידוע כי הדעת הוא משך הוי"ו שבהם בן ד' וסוף משך הוי"ו סדרים הוא "זמן "נקט אות ט' "טהרות

ספיר' תשיעי ממעלה למטה הוא ט' טו"ב שמו וזהו ל"ב טהו"ר בר"א לי ואי' בס' שערי ציון בר"א אותיות אב"ר ול"ב ראש התורה וסופה "בראשית ישר"אל טהו"ר סוף משך וי"ו סוף תורה שבע"פ כנ"ל המ"י גם י"ל עפ"י מחז"ל אין עני אלא בדעת ואז"ל במס' נדרים דעת חסרת מה קנית דעת קנית מה חסרת ולהיות בדלות מביאין עולת העוף היינו קינין לכן סמכו ענין לו מס' קינים שמביא העני בדעת ואח"כ סדר טהרות שנקרא ד"עת כו' ואקצר כעת: נאם ידי"נ ואוה"נ בלונ"ח הק' יהודא אסאד:

תם ונשלם חלק ראשון:

חלק ב

תשובה א

רב ברכה ושלום לנופך ספיר ויהלום, אוצר בלום, ה"ה כבוד הוד ידי"ע וידיד נפשי, הרב הגאון העצום החריף האדיר, סיני ועוקר הרים, אור לישרים, ציס"ע, כקש"ת מהו' קאפל המכונה ר' קאפל חריף אבד"ק ווערבוי נרו יאיר ויזרח:

מכתבו הטהור קבלתי לנכון, ושמחתי בדבריו הנחמדים ויקרים לי מפז ואדרכמונים, ולא יכולתי להשיב מיד על אתר כי הייתי טרוד בטרדה דמצוה, וכבודו הרמה יהא מחול, אבל עכ"פ השליחות נעשה מיד בזריזות, ועל עתה באתי ע"ד אשר עוררני הדר"ג נ' ע"ד הב"ש בסימן ה' סי"ב המשקה כוס של עיקרן וכו' ה"ז אסור ואין לוקין עליו, וכתב הב"ש סקי"ג אפי' שותה לרפואה וכו' מ"מ בשאר איסו' אסור וכו', ולשון הש"ע הוא לשון הרמב"ם כדי לסרסו, ותמ' הדר"ג על הרמ' דנקט כדי לסרס, הא בגמ' מוכח דאפי' בשותה לרפואה וכו', והאריך כדרכו בקדש, ובאמת כוון הדר"ג נ' בקו' זו לגדול האחרונים בתשו' בית אפרים חאה"ע סי' ב' וז"ל שם גם מה דנקט הרמב"ם במשקה כדי לסרס צ"ע דהא בש"ס משמע דאפי' בשותה לרפואה ומיעקר ממילא נמי איכא איסור', ובב"ש כתב על לשון הש"ע שהוא לשון הרמב"ם אפי' שותה לרפואה וצ"ע דלשנא משמע דהשקאה הוא כדי לסרס ולא לשם כוונה אחרת וכו' עכ"ל והניחו בצ"ע, והוא קושי' הדר"ג נ':

ונלענ"ד דה"ה פרק ט"ז מהל' א"ב כתב דמבואר בסוגי' דשבת ק"י סירוס דממילא בלא נגע באיברים רק ע"י שתיית כוס עיקרין אין לוקין, רק אסור מדאו', והגאון בית אפרים שם הניח בצ"ע דמנ"ל הא, וכבר הקדימו לתמוה על ה"ה בזה הגאון בס' דרישת ארי', עוד הניח הגאון בת' ב"א שם בצ"ע ע משמעות פי' רש"י בסוגי' דשבת קי"א ע"א דאיסור סירוס תלי' בדין פו"ר וסיים וז"ל וזה צ"ע, וכוונתו נ"ל משום דבהמה מא"ל:

ונ"ל פשוט דה"ה בשיטת רש"י קאי דאי סירוס תליא בפו"ר, וזה מבואר שפיר כדי לתרץ תמיהת התוס' שם בד"ה והתני' וכו', אע"כ דבאמת ה"ט משום פו"ר פריך דאסור וכיון דמשום לתא דפו"ר הוא, לא חמיר טפי ממצות עשה דפו"ר גופי', לכן אין לוקין ס"ל, והנה לשון המקשה התם ומי שרי וכו', בהדי' משמע דלא מתמיה אלא על ההיתר, אבל עונש מלקות ליכא, וכן לישנא דברייתא גופא מניין לסירוס באדם שהוא אסור וכו', משמע אסור אבל עונש ליכא, וכדפריך ש"ס ר"פ יוה"כ אסור ענוש כרת הו' ע"ש. ולכאורה תמוה מאי פריך ש"ס כלל, ברייתא במעשה אוסר בנוגע באיברי הזרע אבל ממילא ע"י שתי' כוס עיקרין מנ"ל, ונ"ל רש"י נזהר מזה שפירש וז"ל ומי שרי לשתות וכו' לא תעשו קרי בי' לא תיעשו, ר"ל ממילא נמי אסור מיהת, אע"ג דלא לקי עליו, משום דאתי' רק מדרשא קרי ביה לא תיעשו ואין מפורש מקרי, לא לקי עליו, ומדדייק ברייתא מניין לסירוס באדם שהוא אסור, משמע באדם דווקא, ומשום פו"ר אסור אפי' בממילא, דקרי בי' לא תיעשו אאדם קאי, והא גופא דקרי בי' הכי משום פו"ר כפי' רש"י, וע"כ אין לוקין וכמ"ש ה"ה וכנ"ל, אבל סירוס בידים ודאי ל"צ טעמא דפו"ר, ולא קאי ברייתא עליו מניין באדם שהוא אסור, דהא ק"ו הוא מבהמה, ולא מקרי ביה לא תיעשו נפ"ל כנ"ל, אלא טעמא דרש"י אסירוס דממילא קאי כמשמעות קרי בי' לא תיעשו ומשום פו"ר, וממילא לרפואה נמי אסור מה"ט דפו"ר וכמ"ש הב"ש, ורמב"ם וש"ע ע נקטו לשון כדי לסרסו אמה דסיימו שאר בע"ח קאי, דבמכוין לסרסו הו"ל מחשבתו מעשה ואסור גם בבע"ח, אפי' נעשה הסירוס ממילא, ולא חמיר טפי מאדם דאין לוקין עליו, ואפשר בשאר בע"ח רק מדרבנן אסור אם מכוין לסרס ונעשה ממילא, כיון דליכא טעמא דפו"ר, ועכ"פ מתורצים כל הני צ"ע של הגאון ב"א הנ"ל דבגמר' קאי אפי' לרפואה אסור מדאו' אאדם קאי, ומשום פו"ר, ועלה קאי הב"ש, ורמב"ם כדי לסרס נקט אשאר בע"ח כנ"ל:

ובסוגי' שבת ד' ק"י קי"א שם דמשני בסריס ודחי לי' ומוקי לה בזקן ודחי לי' עד בסוף דמתוקים ליה באשה ע"ש ק"ל לשיטת הפוסקים דס"ל זכר טריפה אין מוליד, הומ"ל באיש שנעשה טריפה כבר שותה לרפואה כוס עיקרין, אמנם טריפה הוא כסריס כמ"ש ביבמות דף ע"ט ע"ב והארכתי בזה בתשו' א', אבל הא ק"ל אדמשני בסריס וכי' בזקן וכי' באשה, טפי הול"ל בשחוף שאין מתקשה כלל, ומעיקרא כי משני בסריס י"ל רבותא נקיט אפי' מתקשה נמי שרי, אבל כי דחי לי' דמסרס אחר מסרס אסור דלמא בשחוף כפי' רש"י בסוטה ד' כ"ו ע"ב שרי ודאי לשתות כוס עיקרין, ולא תקשי תו כדדחי ש"ס אשינוי' דזקן די"ל רפואה, ולכאורה י"ל שחוף נמי י"ל רפואה, אלא דבסוטה כ"ו שם ע"ב שחוף מקנין על ידו, ופי' הב"ח דכ"ש סריס שמתקשה, והרי סריס אין לו רפואה

כמ"ש תוס' ריש יבמות ב' ע"ב ודף ע"ט ע"ב, ואם איתי' הו"ל סריס לרבותא אע"ג דא"ל רפואה, אע"כ נהפוך הוא כיון דסריס אין לו רפואה, מכ"ש שחוף שאין מתקשה כלל שאין לו נמי רפואה א"כ הדק"ל למה לי' לדחוק באשה, הל"ל באיש שחוף כנ"ל. ואקצר ואסיים בברכת חיים כאות נפשו הטהורה, ונפש אוה"כ בלונ"ח הדש"ת:
הק' יהודה אסאד:

תשובה ב

שלום וכ"ט לאהובי ידיד נפשי הרב הגאון הגדול המפורס', ערוגת הבושם, ע"ה פ"ה, ציס"ע כו' כקש"ת מו' אליעזר ליפמאן ני' האבד"ק סערדאהעלי יע"א:
מכתב קדשו השגתי, ושמחתי מאד ופגשתי את שש בדבריו היקרים לי ובפרט בפלפולו הנחמד בחריצות שכלו, והדר"ג ני' ביקש מה יש אתי בזה, ואם כי טרוד אני כעת, עכ"ז לכבודו הרמה יצאתי, ואבו' על דבריו קצת, מה שעמד ע"ד הב"י א"ע סי' א', אעתיק להדר"ג ני' מה שכתבתי בזה, וזה לשוני מאז, בחידושי על אה"ע:
בב"י מחודש ב' מצאתי כתוב על בן חרש ושוטה לא ידענא אמאי לא קיים מצות פו"ר, וכי גרע מגר שנתגייר דקיי"ל כרי"ו דאמר קיים והאי נמי אי משום שבת וכו', יכול להוליד בן חכם, ואי משום דר"א וכו' נשמה י"ל כבר מצוה הוא ופקחים מוזהרים עליו, דאי הוי כבהמה חשיב שחיטתו אפי' עע"ג כשחיטת גוי וקוף עכ"ל, ובש"ע בהג"ה רמ"א סעי' וי"ו הביאו וז"ל הי' הבן ממזר או חרש שוטה וקטן קיים המצוה, וציין עלי' ב"י בשם הרשב"א, ונ"ל דקאי ציון זה, רק על בן ממזר שכ"ה בחי' רשב"א א יבמות כ"ב שם (ובב"י כתבו ע"ש ריטב"א) אבל בן חרש ושוטה ציין בהג"ה מהרלנ"ח שהוא תשו' מהרי"ל סי' רכ"ג, ובהג"ה רמ"א הנ"ל הוסיף קטן, ונ"ל דט"ס הוא, דהא כל הוולדות קטנים הם, ואפשר לומר דכוונתו הוא אפי' בעודם קטנים אמרי' כבר קיים האב פו"ר, לפי שראוים הם להוליד כשיגדלו כמו חרש ושוטה, ולא חיישי' קטן שמא ימצא סריס וקטנה שמא תמצא איילונית או שמא ימות א' מהם עודם קטנים, ונמצא לא קיים פו"ר, לא חיישי' למיתה ולא חיישי' נמי למיעוטא, ונ"מ בזה אי קיים המצוה בעודם קטנים לענין מכירת ס"ת אם נתאלמן, ונ"ל פשוט לפי"ז דאו או קאמר רמ"א, חש"ו כמו בכ"מ, אבל בבן חרש או שוטה עודם קטנים, לא קיים האב פו"ר עד שיגדלו, דהואיל ואשתני אשתני לכן חיישי' נמי למיעוט אחר שמא ימצאו סריס ואיילונית, עי' סברא בגמ' בכורות דף מ"ב ע"ב ובב"ש סי' קנ"ה ובפמ"ג יו"ד סי' א' בשפתי דעת סק"ד, ל, וכן נמי לר"מ בכל קטנים לא קיים פו"ר עד שיגדלו דחייש למיעוטא: והנה לפי טעם הראשון של מ"כ הנ"ל, משמע דלר"ה דס"ל בגר שנתגייר לא קיים פו"ר, הה"כ בבן ח"ש, ואנן קיי"ל כרי"ו,

וכן להפוסקים בגר גם לרי"ו בעי' שיתגיירו בניו עמו, לא קיים פו"ר בבן ח"ש גם לדידן ואפשר דמה"ט השמיטו המחבר בש"ע להאי מ"כ, לפי שהמחבר פסק כהרמב"ם דבעי' שיתגיירו בניו עמו, אמנם הרי הוסיף טעם שני דבר מצוה הוא ופקחים מוזהרים עליו ומה"ט עדיף מגר שנתגייר ובבנים גוים דווק' ס"ל להרמב"ם דלא קיים פו"ר, שאין ישראל מוזהר עליהם ואינן בני מצוה כלל, משא"כ אלו, וצ"ל מה שלא הביאו המחבר בש"ע ה"ט לרוב פשיטותו השמיטו, ונ"ל שזהו כוונת הב"ש בס"ק י"ב ומדלא כתב המחבר איפכ' דלא קיים פו"ר ממילא נשמע דקיים פו"ר, אבל על סוף ראי' המ"כ מדלא חשיב שחיטתו כשחיט' גוי וקוף לפסול אפי' בעע"ג, ע"כ דלא הוי כבהמה. תמה אני דעדיפא הל"ל מה"ט עדיפא נמי מגוי, וגם לר"ה דס"ל בבנים גוים לא קיים המצוה וכן אפי' לרי"ו אליבי' דהרמב"ם כנ"ל, אינהו עדיפי דהרי שחיטתן כשר בעע"ג וכמו שהעיר גם הדר"ג ני' קצת בזה, ועוד ק"ל דת"ל בלא"ה ע"כ לא חשיב כבהמה וקוף דהא בסוטה ד' כ"ד ע"י כל עריות מקנין חוץ מן הקטן וממי שאינו איש, ושקל וטרי שם ואלא למעוטי מאי ומסיק למעוטי בהמה, ולא קאמר טפי למעוטי שוטה, אלא ע"כ דשוטה בכלל איש הוא, ועי' בשו"ת מקום שמואל סי' כ"ה ובמדרש שמואל רבתא פרשה ב' אי' זרע אנשים ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר זרע אנשים שלא יהיו פניהם דומין לא לקוף ולא לסריס עכ"ל, הרי דכל שאינו קוף וסריס בכלל אנשים הוא, ופשיטא דבבן חרש ושוטה קיים פו"ר:

ועוד תמוה ראי' זו משחיטה דהא דעת הרמב"ם הוא בשחיטת גוי וקוף גופא מדאו' כשירה בעע"ג וקרא דדריש בתוספת' וזבחת ולא גוי ולא קוף. אסמכת' הוא כמ"ש הכ"מ פ"ב מאבות הטומאה הלכה יו"ד, ונימא א"כ לדידי' דשוטה חשיב כבהמה, ולא קיים ב' מצות פו"ר, ומ"מ שחיטתו כשירה כמו גוי וקוף, ובגוי דאסור אפי' עע"ג מדרבנן הוא משום לתא דע"ז, משא"כ בחרש ושוטה וקוף, באמת לא העתיק הרמב"ם דינו לפסול שחיטתו כלל בעע"ג, ותדע דאל"כ תקשי על הרמב"ם דס"ל לענין פו"ר נתגיירו בניו עמו בעי', אבל בבנים גוים לא קיים מצות פו"ר, כי הב"י מקודם, הרי דחשיב כמו בהמה מה"ת, ומ"מ פסק הרמב"ם דשחיטתו כשירה מה"ת באינו עע"ג, וע"כ ה"ט משום דבהמה גופ' ר"ל קוף נמי שחיטתו כשירה מה"ת וכמ"ש הכ"מ הנ"ל, א"כ בבן חרש ושוטה נמי י"ל מה"ת כבהמה הוא לענין מצות פו"ר, ולא קיים בי' המצוה, אמנם מהרי"ל אזיל בשיטת התוס' דגם בבנים גוים קיים המצוה פו"ר, הוכיח שפיר דהה"כ בבן ח"ש, דהא לענין שחיטה אדרבה ח"ש עדיפי טפי מגוי, ומהיכי תיתי דלענין פו"ר יהי' גריעי מגוי, והוי פו"ר ושחיטה מהיפוך להיפוך, דתוס' לטעמם ס"ל מה"ת שחיטת גוי נבילה כמבואר בש"ך יו"ד סי' ב' סק"ב:

וא"כ דברי הב"ש בסי' זה הכא סקי"ב הנ"ל תמוהים שכ' בטעם המחבר שפסק כמהרי"ל בבן ח"ש מחמת שאר טעמים וכנ"ל, ולפמ"ש המחבר לטעמי' בכ"מ אליבי' דרמב"ם דלא כש"ך יו"ד הנ"ל, גם אידך טעמ' דמהרי"ל נמי רק אליבי' דתוס' לטעמיהם אזיל, ולא להרמב"ם, וממילא א"כ הדק"ל קושי' הב"ש על פסק המחבר, וצ"ל דהמחבר לנפשי' פסק בשחיטה כראב"ד ותוס' דחשיב כבהמה מדאו', ואליבי' דהרמב"ם דוקא פליג עם הש"ך, וא"ש דברי הב"ש ולק"מ כנ"ל:

ומ"מ קשה דהנה לדעת הכ"מ פ"ב מאבה"ט אליבי' דהרמב"ם דלא ס"ל למעט גוי מוזבחת דבר זביחה משמע, ומ"מ לענין קוף שפיר י"ל דממועט מוזבחת גם בלא זה שאינו בר זביחה, אלא דכח גברא בעי' מה"ת כמתני' חולין ל"א, וצ"ל כיון דתוספת' נקטינהו לגוי וקוף בהדדי למעטם מוזבחת, משמע מחד טעמא, וכיון דבגוי אסמכת' הוא להרמב"ם ע"כ קוף נמי אסמכתא הוא, וצ"ל דכח שוחט בלבד בעי' ולא כח גברא, ולכן קוף נמי כשר מה"ת ת כנ"ל דעת הכ"מ, ושפיר חזי המג"א סי' קנ"ט ס"ק כ"ד ובית הילל ביו"ד סי' ב' להקשות סתירה על פסקי הש"ע מנט"י לשחיטה, והפמ"ג בא"ח שם ואורח מישור על הד"מ ביו"ד סי' ג' שם תמהו, ודחו קושייתם דשחיטה לכ"ע כח גברא בעינן מה"ת ע"ש, ולפמ"ש אליבי' דהכ"מ וו הוא המחבר, ואליבי' דהרמב"ם ע"כ כח שוחט בלבד הוא דבעי' מה"ת שפיר הקשו, ולפי תי' מג"א מבואר דשחיטת קוף תלי' נמי בפלוגת' דת"ק ור"י גבי נט"י במתני' ספ"א דמס' ידים אי בעינן כח גברא מדרבנן מיהת בשחיטה או לא, וכמ"ש הפמ"ג בהדי' ועי' במחצית השקל שם, ונ"ל ברור דמה"ט השמיט הרמב"ם דין זה דתוספת' שחיטת קוף פסולה, ותמוה טובא מ"ט, ותמי' לי שלא הרגישו עלי' בזה גם א' מנושאי כליו, אמנם לפי דעת הכ"מ ודעת מג"א וב"ה הנ"ל אליביה, הנה מבואר טעמו ונמוקו עמו, דתוספתא אתי' כר' יוסי דבעי' כח גברא בנט"י, וכ"ש בשחיטה שעיקרה דאו', בעי' כח גברא מדרבנן, לכן שחיטת קוף פסול, והרמב"ם לטעמי' שפסק בנט"י כת"ק דקוף כשר השמיט דינא דתוספת' בשחיטה, וממילא כשר שחיטת קוף, דסגי נמי בכח שוחט, כמו כח נותן בנט"י, ול"צ כח גברא כנ"ל, וכיון שזכינו לזה, א"כ דברינו הנ"ל בכוונת תשו' מהרי"ל מוכרחים ביתר עוז, דלפי שיטת הכ"מ והמג"א הנ"ל אליבי' דהרמב"ם ק"ל טובא על מהרי"ל אדמייתי ראי' דח"ש עדיפי מבהמה וקוף משחיטה דלית' בהדי' במתניתן דשחיטת קוף פסולה, טפי ה"ל להביא ראי' זו ממתניתן דידים דר"י פוסל בקוף ומודה בח"ש במתני' שם כמ"ש כל הפוסקים ובש"ע סי' קנ"ט והר"ש והרא"ש שם, ואי משום דהתם שאני דתלי' בכח גברא, הרי גם בשחיטה רק בזה תלי' לרמב"ם וכ"מ ומג"א הנ"ל, והיינו מדרבנן, ומאי ראי' זה לקיום מצות פו"ר, וממ"נ קשי'

עלי' קיצור או סתירה, ועוד קשי' לפמ"ש מאי ראי' מייתי כלל מר"י דשחיטת קוף פסול, הרי כל הפוסקים פסקו הלכה כת"ק דר"י ושחיטתו כשירה וכנ"ל, אע"כ מהרי"ל גם בזה אזיל שם בשיטת הר"י בעל התוס' דשחיטת גוי וקוף מדאו' פסולים משום לאו בר זביחה הם, וא"ש ראייתו, וא"כ המחבר לטעמי' שלא הביא נמי ביו"ד דין דשחיטת קוף כלל, אע"ג שהביאו כאן בב"י בדברי המ"כ אגב גררא, ע"כ ה"ט נמי דס"ל כהרמב"ם להלכה וכתירוץ מג"א הנ"ל וא"כ דברי הב"ש שתי' דהמחבר ס"ל בח"ש כמהרי"ל מהני טעמ' אחריני כנ"ל, תמוהים, דמהרי"ל בשני הטעמים ס"ל כשיטת תוס' והמחבר בשני הטעמי' ס"ל כשיטת הרמב"ם כנ"ל, וממילא הדק"ל קושי' הב"ש, לכן נ"ל דבאמת מה"ט השמיט המחבר בש"ע הא דמהרי"ל בבן ח"ש, אע"ג שהביאו בב"י משום דלא ס"ל כוותי' להלכה, ואזלי המחבר ורמ"א לטעמייהו, הרמ"א לטעמי' ביו"ד שפסק כתוספת' שחיטת קוף פסולה ומשמע מדאו', אי משום בר זביחה כדעת התוס', אי משום כח גברא ולכ"ע, העתיק נמי הכא באה"ע דינא דמהרי"ל, אע"ג דס"ל לרמ"א הכא כדעת הרמב"ם וסייעתי' דבבנים גוים שלא נתגיירו עמו לא קיים פו"ר, מדלא הגי"ה כלום על המחבר, מ"מ ס"ל הכי מטעמי אחריני דמהרי"ל, וכמ"ש הב"ש אליבי' דהמחבר, כך צ"ל אליבי' דרמ"א, אבל המחבר לטעמי' שפסק גם ביו"ד התם כהרמב"ם, והשמיט דין התוספת' לגמרי, דלטעמי' בכ"מ פ"ב מאה"ט לא בעי' בר זביחה, וגם לא כח גברא, השמיט נמי שפיר הכא דינא דמהרי"ל דלא ס"ל כוותי', ודלא כב"ש הנ"ל, אם לא נאמר דכוונת הב"ש הוא על שאר הטעמים שכתב מהרי"ל כיון דיכול להוליד בן חכם ה"ל שבת, וכיון דפקחים מוזהרים עליו, י"ל נשמה מקרי בר מצוה מהני י"ל ס"ל המחבר נמי כוותי', ובמחודשים העתיקו הב"י באמת בסוף הספר בפרטי דינים, אבל כיון דהש"ע עשה באחרונה ולא הביאו נ"ל כמ"ש דלא ס"ל כן:

ודע דאין להקשות לפמ"ש אליבי' דהרמב"ם להכשיר שחיטת קוף בעע"ג כמו בחש"ו, א"כ אמאי מסיק הש"ס ריש חולין לאוקמת' דאו"ר ור' אשי קשי' וכולן ששחטו וכו' אהאי וכו', והא י"ל וכולן אתי לאתויי קוף בהדי חש"ו, וכת"ק דר"י ספ"א דידים הנ"ל, די"ל דוחק לי' לאוקמי מתני' כתנאי, דהא לר' יוסי פסול, ואדרבה קצת ראי' נ"ל מזה דלא אסקי' הש"ס בתיובת' אלא בקשי', וכללא הוא דקשיא י"ל תירוץ, כמ"ש הרי"ף בתשו' והרא"ש בפ' תפלת השחר ובפ' מי שאחזו ותוס' בפ' האשה שלום ורשב"ם פ' חזקת, ולשיטת הרמב"ם הרי שפיר איכ' תירוץ אי מוקמי' מתני' כתנאי כנ"ל, וא"צ לדחוק כהתוס' ריש חולין בד"ה שמא יקלקלו וכו') דהנהו אמוראי לא דייקי האי וכולן וכו', דתוס' לטעמם לכ"ע שחיטת קוף פסולה לפי שאינו בר זביחה, ע"כ קשי' וכולן וכו',

וצ"ל דלא חשו בכך, אבל להרמב"ם גם המה חשו לדקדק כן, ומ"מ לק"מ, והנה הראב"ד בפ"ב מאבה"ט השיג על הרמב"ם וס"ל דשחיטת גוי מה"ת אסור, וז"ל עם הדומה לחמור הן גוים כמר מדלי ואת כולם ישא רוח והחושב אותם לכלום אסף הרוח בחפניו עכ"ל, ונראה פשוט מה"ט ס"ל להראב"ד נמי כהרמב"ם דבבנים גוים לא קיים פו"ר, ולכן לא השיגו במ"ש דבעי' שיתגיירו בניו עמו, ולכאורה קשי' על התוס' דס"ל לר"י נמי למעט גוי משחיטה מה"ת שאינו בר זביחה, ומ"מ ס"ל גם בבנים גוים קיים פו"ר, ונ"ל ברור דתוס' וראב"ד נמי פליגי בטעם שחיטת גוי דלהראב"ד חשיב כבהמה, וכמו דס"ל להרמב"ם כוונת תוספת' קוף דומי' דגוי רק אסמכת' הוא, הכי ס"ל לראב"ד איפכ' גוי דומי' דקוף קתני, דה"ל כבהמה אינו בר זביחה, ולא כח גברא, ופסול מה"ת שחיטתו, וה"נ לא קיים בי' פו"ר, ותוס' ס"ל לצדדין קתני להו בתרי בבי, קוף פסול משום שאינו בר זביחה ולא כח גברא, וגוי פסול משום שאינו בר זביחה לחוד, אבל חשיב כח גברא, שאינו כבהמה, שהרי קיים בי' מצות פו"ר, ונמצא שלש מחלוקת בכוונת התוספת' הרמב"ם וראב"ד ותוס' ורמב"ם עם תוס' פליגי בשחיטת נוי ופו"ר בבנים גוים מהיפוך להיפוך. מכאן ואילך חסר. כאם ידי"נ ואוה"נ הדש"ת:

הק' יהודה אסאד:

תשובה ג

בין פורים לפורים, רב ברכות נאמרים, לידידי חביבי, אשר בפלפולו עוקר הרים, אור לישרים, ה"ה הנ' המפורסם, ערוגת הבושם, ציס"ע כש"ת מו' אברהם אולמאן ני' אבד"ק לאקענבאך יע"א:

מכתבו הטהור קבלתי זה יומיים לנכון, ושמחתי בשלותו וטובו וכבודו כן יהי ד' עמו ויהי' בעזרתו תמיד אס"ו, וע"ד הפלפול שהציע הדר"ג ני' לפני נהנתי בו רבת עונג, וראיתי זך עיונו, ואבו' למלאות רצונו מה שיש אתי בזה, ויראה כי בקצת כוון לדבריי, וזה לשוני:

בחידושי בטור רס"י כ"ג ולא ישא קטנה שא"ר לילד וכתב הב"י ז"ל שם (ר"ל בפ' כל היד י"ג) וכפי' רש"י הטעם מפני שהוא בטל מפו"ר והד"מ כתב וז"ל כ' התוס' פ"ק דיבמות ומרדכי שם דקטנה ואיילונית אע"ג דלאו בנות הקמת שם נינהו, מ"מ אינו אסור לשמש בהדייהו, ואין בזה משום השחתת זרע, וכ"כ נמ"י פ' הבע"י וכו' עכ"ל, משמע דלא פליגי אהדדי וגם בש"ע כתב המחבר בסעי' א' כלשון הטור ובהג"ה סעי' ה' כתב הרמ"א כדבריו בד"מ, וצ"ל אם עבר ונשא קטנה קאמר, א"נ אם מקיים פו"ר באחרת וכ"כ הח"מ והב"ש ע"ש, וע"כ ה"ט דלא ישא משום ביטול פו"ר לחוד הוא, ולא משום לתא

דהוצא' זרע לבטלה הוא, דא"כ עבר ונשא' א"נ מקיים פו"ר באחרת לתסר התשמיש, וראי' נ"ל שהוכיח רש"י לפרש כן וכן שאר הפוסקים הנ"ל מגמר' דר"פ כל היד דת"ר המשחקים בתנוקת מעכבים את המשיח ופריך הש"ס מאי היא אילימ' משכב זכור בני סקילה נינהו, אלא דרך איברי' בני מבול נינהו, אלא דנסיבי קטנות דלאו בנות אולודי נינהו דאר"י אין ב"ד בא עד שיכלו וכו' עכ"ל הג"מ, והנה מדלא קאמר אלא אי דרך איברי' בני מבול נינהו, ומסיק דנסיבי קטנות, הרי דלאו בני מבול נינהו כיון דמשמשי כדרך הארץ, ובמבול כתיב כי השחית כל בשר וכו' דרך השחתה דוקא על הארץ דייקא, וכמ"ש בער ואונן ושחת ארצה, אבל בנותנו ברחם אשה אפי' קטנה שא"ר לילד לא מקרי השחתה, ומהי תיתי אסור' אלא משום שאין ב"ד בא וכו' שבטל מפו"ר, וכמ"ש ביבמות ס"ב ה"ט דפו"ר משום אין ב"ד בא וכו' ומה"ט דוקא משחקים בתינוקת קתני דנסיבי קטנות לרבות' אף שתהא ראוי' לילד אחר שתגדל מ"מ מעכבים את המשיח ע"י איחור הלידה, ומכ"ש עקרה וזקינה ואיילונית שבטלים לגמרי כל ימי חייהם מפו"ר, וכ"כ הח"מ סק"ב ושפיר חזי, אבל אי איכ' איסו' משום השחתת זרע ליכא שום רבות' בקטנה טפי, מאינך כולהו שא"ר לילד, ומ"ש דבריית' נקט משחקים בתינוקת דנסיבי קטנות טפי מאינך נשים כולם שא"ר לילד הרי בכל ביאה וביאה עביד איסור':

ומה"ט נמי רק מעכבי' משיח קתני דנסיבי קטנות אבל ל"ל דבטלי מ"ע דפו"ר, דהא לא בטלי לגמרי דהא ראוי לילד אחר שתגדל, וליכא איסור' דאו' לישא קטנה, אבל באיילונית קתני מתני' ביבמות ס"א כהן לא ישא איילונית אא"כ וכו', וה"ה ישראל משום פו"ר כדאמר בגמ', משמע איסור' דאו' הוא דומי' דסיפא לר"י כהן לא ישא איילונית מ"מ שהיא זונה האמורה בתורה והיינו משום דודאי מבטל בה מצות פו"ר לגמרי:

ועוד ראי' מפורשת מדפשיט לי' לריש גלות' בג"מ יבמות ס ס"א אמתניתן שם דא"ל לר"ה מ"ט משום פו"ר אטו ישראל לא מיפקדה וכו' ולא מספקא לי' כלל דלמא טעמא משום השחת' זרע הוא, וע"כ משום דהא אא"כ י"ל אשה ובנים קתני מתני' ואי איכ' משום השחת' זרע כי י"ל אשה ובנים, אמאי מותר לישא איילונית, וכן דומי' דסיפא אידך מתני' שם משמע לא יבטל אדם מפו"ר אא"כ י"ל בנים, ומה"ט נמי הקשו תוס' יבמות ס"א ע"ב שם ד"ה לא יבטל וכו' אע"ג דמרישא שמעינן לה וכו' ולא תירצו בפשוט דה"א בא באיילונית דרישא לאו ה"ט משום פו"ר, אלא משום השחת' זרע הוא לכן הדר תני לא יבטל מפו"ר, היינו משום דקתני רישא אא"כ י"ל אשה ובנים אז שרי לישא איילונית, ע"כ שמעי' דטעמ' משום פו"ר הוא ואם י"ל אשה ובנים שרי לישא איילונית

אפי' לכתחילה ולית בי' משום השחת' זרע, ומכ"ש ש והה"נ כ קטנה דבריית' דנדה מה"ט הוא:

והנה ז"ל הרמב"ם פט"ו מאישות הלכה זיי"ן לא ישא אדם עקרה וזקינה ואיילונית וקטנה שא"ר לילד אא"כ קיים מצות פו"ר או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה וכו' הנה שנאם על הסדר, תחילה דין המשנה שבודאי מבטל מפו"ר והדר דינא דבריית' בקטנה וגם כדרך לא זו אף זו נקט להו וכדברי הח"מ סק"ב הנ"ל:

והנה ה"ה הראה מקומו וז"ל וכתב רבינו בכללן הקטנה לפי שאעפ"י שהיא באה לכלל בנים השתא הוא מחויב והיא לאו בת בנים היא, ומבואר בתוספת' פ"ח דיבמות עכ"ל, ולכאורה תימא על ה"ה אמאי לא הביא טפי מבריית' המובא בגמרא ר"פ כל היד דנסיבי קטנות מעכבים המשיח משום פו"ר כנ"ל, אמנם לפמ"ש א"ש דה"ה תירץ תו' שם השגת הרמ"ך על הרמב"ם דהא הלכה כר"י יהיו לו בנים בזקנותו וז"ל ואין זו קושי' לפי שדברי ר"י הם מד"ס ודברי רבינו בכרן הם ד"ת וכו' עכ"ל, ומבריית' דנדה דלא תני לה בלשון איסור' אלא דמעכבים משיח וגם קטנות לבד נקט משמע כיון שתלד אח"כ הרי אין מבטל לגמרי המ"ע ליכא בה איסו' דאו' רק מדרבנן וכנ"ל, אבל בתוספת' שנאם בהדדי כלשון הרמב"ם משמע דכולם מדאו' אסירי ושפיר חזי ה"ה, עד שאני תמה על הב"י כאן שהראה מקום על לא ישא קטנה מבריית' דנדה, וטפי ה"ל לציין תוספת' דיבמות פ"ח וכמו שעשה ה"ה דהא מהתם שמעינן אפי' איסו' דאו' דומי' דאיילונית וחברותי' דודאי' דאו' הוא, כדמוכח מתני' דיבמות ס"א דומי' דסיפא כהן לר"י משום זונה וכנ"ל, וגם הח"מ סק"ב הנ"ל שכתב מסברת עצמו נראה דכ"ש עקרה וכו', נמשך אחר הב"י ולא ראה התוספת' פ"ח דיבמות ודברי הרמב"ם וה"ה הנ"ל, וצ"ע על הב"י ועל הח"מ בזה, אמנם כן צריך להבין מ"ש דבריית' ר"פ כל היד תלי לי' בעכבת' דמשיחא והא אפי' איסור' דאו' נמי איכ' כדמוכח מתוספת', לכן נ"ל בריית' זו איירי אפי' כבר קיים פו"ר, ומשום מצות דלערב דהלכה כר"י לא אסור אלא עקר' וזקינה שא"ר לילד בודאי, אבל קטנה שתלד אחר שתגדיל שרי אלא משום עיכוב משיח, מ"מ גם למצות לערב לא ישא קטנה, והכי מוכיחים דברי הרמב"ם בפ' כ"א מא"ב דין כ"ו וז"ל ואין האיש רשאי לישב בלא אשה ולא ישא עקרה וזקינה שא"ר לילד וכו' עכ"ל, הרי שבק למנקט קטנה, אבל בדין י"ח שם כתב ולא ישא קטנה שא"ר לילד ור"ל אפי' אם י"ל אשה ובנים גם לקיים מצות לערב באחרת, מ"מ כיון שבמקום הקטנה הי' יכול לישא אשה שראוי' להוליד ממנה נפש א', הרי הוא מעכב המשיח, אע"ג דמקיים גם השתא מצות לערב כנ"ל:

שוב מצאתי שכוונתי בזה לדעת המ"ל פכ"א מא"ב שם והנאני, וראיתי שהניח המ"ל בתימא על הטור שהביא דין זה בסי' כ"ג וכיון דליכ' בהא השחתת זרע, ה"ל להביאו בסי' א' כי שם ביתו, ונ"ל פשוט היינו דדחקו להב"ח לפרש דברי הטור וגם דברי הרמב"ם בהמשך דבריו דס"ל משום השחת' זרע נגעו בה, ופליגי אכל הני פוסקים הנ"ל רש"י ותוס' והרא"ש בתשו' ונמ"י ומרדכי והג"מ ע"ש ריב"ם ור"י שכתבו דמותר לשמש בכל אלו שא"ר להוליד ע"ש, והב"ש וח"מ כתבו בפשיטות דלא כב"ח, ופשיטא לי דקושי' המ"ל דוחקתי' וגם סמיכות דברי הרמב"ם להדדי, ולענ"ד יפה כתב הב"ח ודייק בלשניה שכ' וז"ל ומשמע מלשונו דלא ישא קטנה נמי משום דמוציא שז"ל, ולא דמי למשמש עקרה וזקינה כיון דבשעה שנשאה לא הי' יודע שהיא עקרה, אבל בנושא קטנה לכתחילה חשוב כמו שמוציא שז"ל כל ימי קטנותה, ומכ"ש בנושא זקינה לכתחילה, אלא רבות' קאמר אפי' קטנה עכ"ל, ותמוה אם משום שא"ר להוליד מקרי משז"ל, מ"ש קטנה או זקינה, ומאי כ"ש הוא בזקינה טפי מבקטנה, וכמ"ש לעיל, אמנם הרי מחלק הב"ח בין עקרה שכבר נשאה בלא ידע לא הוי משז"ל, אבל קטנה לישא לכתחילה חשוב כמו משז"ל וכו' חשו"ב כמ"ו וכו' דייקא ר"ל משז"ל ודאי לא הוי כמו בעקרה כיון שמשמש כדרך הארץ, ואם כבר עבר ונשא קטנה פשיטא דלא יגרע עונתה דאו' וליכא איסו' כלל לשמש עמה אלא כיון שיכול לישא במקומ' אשה ראוי לילד ונושא לכתחילה קטנה שיודע הוא שא"ר לילד חשיב זה כמשז"ל, שהרי מעכב המשיח שהי' יכול להוליד נפש א' מאותן ביאות שיבעול הקטנה אם הי' נושא אחרת גדולה במקומה, ושפיר כתב א"כ מכ"ש נושא זקינה לכתחיל' שלא תהא, ראוי' לילד בשום פעם ודאי מחזי כמו משז"ל ומעכב המשיח, ור"ל בנשואין הוא דעבד איסו', אבל מותר לשמש עמה בעבר ונשאה לכ"ע, גם הרא"ש בתשו' וכל הפוסקי' הנ"ל לא הזכירו רק היתר התשמיש ולא היתר נשואין באלו שא"ר לילד, אלא הנמ"י בלבד העתיקו הב"ח שכ' וז"ל וכדשרו בכל דוכת' נשואי קטנה וזקינה וכו', וע"כ פליגי כמ"ש הב"ח, אבל מ"מ דברי הב"ח שכ' הטור נמשך אחר דברי הרמב"ם ושלא כדעת הרא"ש ורש"י וכל הני פוסקים, ונקטינן הלכה דלא כרמב"ם וטור ע"ש, ולענ"ד הנמ"י בלבד הוא דאשכחן דפליג בהיתר נשואי קטנה וזקינה אם כבר קיים פו"ר, אבל כל הפוסקים הנ"ל מודים להרמב"ם וטור דאפי' קיים פו"ר וגם מצות לערב ע"י גדולה יש איסור בנשואין לבד וכלישנא דגמ' בנדה שם דנסיבי קטנות וכו' משום דחשוב ומחזי כמו משז"ל שזה וזה מעכב המשיח והלכה כוותייהו כנ"ל דלא כב"ח ולא כב"ש, אלא איפכ' מהב"ש, ואיפכ' מהב"ח, וגם צדקו דברי הב"ח במקצת דאשכחן הנמ"י דפליג כנ"ל, וגם קושי' המ"ל על הטור מיתרצא שפיר,

ודברי הח"מ סק"ד וז"ל וכן אם י"ל אחרת לקיים פו"ר גדולה, וכמ"ש הריב"ש סי' ט"ו גבי זקינה ע"ש תמוהים, וצ"ע דמשמע דנושא בכה"ג לכתחילה ובריב"ש שם בהדי' כתב ומפרש ברייתי' דנדה בי"ל בנים לא ישא קטנה שמעכב המשיח והיינו כמ"ש בשם המ"ל הנ"ל וצ"ע. ויותר אין זמנ' גרמ' להאריך, וד' שנותיו יאריך, כאות נפשו הטהור, ונפש ידי"נ ואוה"נ:

הק' יהודה אסאד:

תשובה ד

חו"ש וכ"ט לכבוד ידי"ע וידי"נ, חביבי כנפשי, ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם, זה סיני ועוקר הרים, דובר מישרים, אור ישראל וקדושו, פ"ה, ע"ה, נ"י, צדיק יס"ע כקש"ת מו' יחזקאל בנעט ני' אב"ד ור"מ בק"ק נייטרא:

זה היום אגיל ואשמח בקבלת מכתב קדשו, וברכתי ברכת נהנין, ברוך הוא וברוך טעמו, דורש כיחזקאל ובאספקלרי' המאירה, באור תורה ומאיר עינים וכו', ועל עתה באתי, ע"ד שעוררני הדר"ג ני' ע"ד תה"ד, והאריך בחריפות כדרכו בקודש, אודיע להדר"ג ני' מה שנ"ל בזה, וממילא ליתא לדברי קדשו, והנה ז"ל התה"ד בפסקים סי' ק"ב הובא בד"מ באה"ע סי' י"ז אות ה' ובב"ש סקי"א כתב אשת אליהו הנביא ז"ל או אשת ריב"ל אם יכולים לינשא לאיש אחר נ"מ לדורות ג"כ אם יזכה אחד כמו הם, ומההוא עובדא דקאי אליהו בביהק"ב וכו' משמע קצת לאיסור, תמיהני טובא למה טרחת לשאול שאלה כזאת הלא ידעת דאית' בפ' תינוקת י"ב דברים שאלו אנשי אלכסנדרי' את ר' יהושע בן חנניה שלשה דברי בורות אשתו של לוט מהו שתטמא בן השונמית מהו שיטמא וכו' ופשט להן מת מטמא ואין נציב מלח מטמא מת מטמא ואין החיים מטמאין אע"פ שודאי אשתו של לוט מתה אלא שנהפכה לגוף אחר, ובן השונמית היה מת אלא חזר ויחי אעפי"כ אמר שאין מטמאין ה"נ י"ל אשת רעהו אסורה ולא אשת מלאך שכולו רוחני ולא גופני, ומה שהבאת ראי' ממה שעמד בביה"ק דפשיטא דאליהו ז"ל שמר כל התו"כ כדאי' להדי' בפרק מי שהוציאוהו דאפי' תחומין דרבנן מנטר להו עכ"ל תה"ד:

והנה נחזי אנן לכאור' קשי' עליו הא במתני' קדושין וקונה א"ע בשתי דרכים תכן ב' תנן ב' תנן ג' לא תנן וכדפריך ש"ס הכי על ר"ה דאמר חופה קונה, ונ"ל אשת ריב"ל הוא בכלל הקנין מיתת הבעל דמן שמיא הוא דאקני לה ולשון מיתה הוא העדרו מן העולם הזה, ואדרבה נ"ל ראי' לשיטתו להס"ד השתא בקדושין י"ג דמיתה מתרת לא צריך קרא אלא סברא הוא איהו אסרה איהו שרתה, כיון שאינו בעולם ולא ישוב עוד אליה עד זמן התחיה, א"כ מה"ט ודאי גם כגון אשת ריב"ל שרי, דכך לי עלה גופו ונטמן

בשמים כמו שנטמן בארץ, ועדיפי מיני נמי שגם בתחיית המתים הקיצו ורננו שוכני עפר כתיב ובפתחי את קברותיכם אבל ודאי חנוך ואליהו ז"ל וריב"ל גם אז בעת תחה"מ לא יחזרו להתגשם כמו שהיו קודם אלא ישארו גופם רוחניי, דמעלין בקדש ולא מורידין, ומסתבר טפי מה"ט להתיר אשתו דאיהו אסרה ואיהו שרתה, וגם למסקנא דדחי ש"ס סברא זו אלא מקראי ילפינן היתר מיתה, נ"ל ראי' לדין הנ"ל מסוגיי' דלעיל דף ג' ע"ב מניינא דסיפא למעוטי מאי וכו', ות"ל למעוטי הא כגון אשת ריב"ל ואליהו ז"ל, תני מניינא וקונה א"ע בשתי וכו', ול"ל הא בלא ומניינא שמעינן לה מדלא תנן לה בהדיא, וקונה א"ע גם בכה"ג וגם במיתת הבעל בהדיא שולל בזה אשת ריב"ל וכו', ז"א דגם כי משני ש"ס לעיל למעוטי חליצה תקשי הכי ות"ל מדלא חשיב לי' במתני', וע"כ צ"ל או דה"א תני ושייר דאשכחן גם בדבר א' תני ושייר כמ"ש בה"ג וס' הכריתות הובא ברי"ט אלגאזי ד' צ"ט ע"ג ועי' תוס' בסוטה ד' יו"ד והרמ"ז בס' יבין שמועה עש"ה, או דה"א חליצה הוא בכלל גט דיבם במקום בעל קאי ועי' סוטה דף ה' סוף ע"ב ומכ"ש דה"א למילף חליצה מק"ו מדיוצאה בגט ודאי בכלל גט הוא להס"ד, א"כ גם כגון אליהו וריב"ל וכיו"ב הא דלא חשיב ליה בהדיא או משום דתני ושייר, או משום שהוא בכלל מיתת הבעל, וק"ו נמי הוא שהרי לעולם לא יחזור להתגשם בגוף חומר כנ"ל, לכן קמ"ל מניינא בשתי דרכים דווקא, למעוטי הא, אע"כ באמת כה"ג בכלל מיתת הבעל הוא ושרי כפסק התה"ד, אבל קשה לפי"ז איך יליף ש"ס בסמוך מיתת הבעל מתיר מדאסר רחמנא אלמנה לכה"ג הא לכ"ע שרי', דלמא לעולם מיתה אין מתירה, ואלמנה לכה"ג איצטריך לכהאי גוונא כגון אשת ריב"ל או אליהו ז"ל, דודאי שרי' לכ"ע דאשת רעהו ולא אשת מלאך, וגזי"הכ היא דלכה"ג אסורה אלמנה כזו נמי דשם אלמנה פירוש גלמודה מבעלה, וגם אלמנה ע"ש מנה בכתובות ד' יו"ד ע"ב, ונ"ל פשוט דהאי דינא דתה"ד הנ"ל הוא דווקא להאמת דקיי"ל מיתה מתרתה דשוב אינה אשת רעהו, ה"נ ממעטי' מה"ט אשת מלאך בכה"ג דריב"ל וסייעתי', אבל השתא אי ס"ד דמיתת הבעל אינו מתירה אע"ג דאינה השתא אשת רעהו, ע"כ צ"ל להס"ד אשת רעהו שהיתה כבר קאמר רחמנא דאסורה, ודאי להאי ס"ד גם אשת מלאך כגון אשת ריב"ל אסור' דהיא אשת רעהו שהיתה כבר וא"ש האי ילפותאי:

אבל קשה א"כ הא מדאיצטריך ש"ס למיהדר אשריותא דמיתת הבעל וגם איצטריך קרא היקשא במסקנא, ע"כ דאשת מלאך נמי אסורה, דמהי תיתי להתירה, כגון זו אינו בכלל היקשא דקרא או כי ימות האיש וכו', והכתוב קראו אחר וכו', ע"כ לא מלאך הוא, ואי משום שאינה אשת רעהו, אלא אשת מלאך, א"כ גם מיתת הבעל ת"ל דמתירה מה"ט

דכבר אינה אשת רעהו ולא אשת שום בריה וצ"ע על תה"ד בזה, וצ"ל דווקא אשת מלאך נשלל מאשת רעהו לפי שלא יוחזר להתגשם עוד, משא"כ ע"י מיתה עדיין נקרא בשם אשת רעהו גם על שם העבר שכבר היתה אשתו, וגם ע"ש העתיד בעת התחייה שיחזרו ויחיו הגופות ועומד לחיות כחי דמיין, ותהיה אשת רעהו, לכן איצטריך למילפא היתירא דידה כנ"ל:

וגם י"ל בתר דאשכחן התירא מקרא על מיתה דמתירה נקטינן, גם בזה אתקוש מיתה לגירושין דחד דינא וחד טעמא לשניהם, מה גירושין שריה וגומרת דייקא גם איסור עשה ליכא, ומשום דשוב אינה אשת רעהו דספר כורתה, אף מיתה שריה וגומרת דייקא, דשוב אינה אשת רעהו, וה"נ אשת מלאך מה"ט ממועט, אבל לולא היקשא נהי דאשת רעהו שולל, ולא אשת המת שאינו רעהו היינו שאינו במיתה ולאו, אבל עדיין איסור עשה איכא גם באשת מלאך גם באשת מת, וכדפריך הש"ס הכי אילפותא מאלמנה מכה"ג לכן צריך היקשא דשריה וגומרת וממילא גם אשת מלאך ממעטין מאשת רעהו כנ"ל, ואקצר כעת באמרים, נאם ידי"נ ואוה"נ בלונ"ח הדש"ת הק' יהודה אסאד:

הג"ה מבן המחבר, לי נ"ל לתרץ קו' מרן אאמ"ו זצ"ל הנ"ל לתה"ד מנ"ל למילף מאלמנה לכה"ג דלמא קרא אתי' לאלמנה כה"ג אשת מלאך אבל אלמנה אשת מת מנ"ל, ונ"ל דביבמות ד' נ"ט ע"א ת"ר אלמנה לא יקח בין מארוסין בין מן הנשואין, ופריך הש"ס פשיטא, ומשני מ"ד נילוף אלמנה אלמנה מתמר מה התם מן הנשואין וכו' קמ"ל ואימא ה"נ ומשני דומיא דגרושה וכו', והקשה הגאון בס' אהל דוד ממנ"פ הרי גז"ש אין אדם דן מעצמו אא"כ קבלה מרבו עד הלממ"ס, א"כ מאי ס"ד כלל נילוף גז"ש ש ואי מקובלת הגז"ש קשה למאי אתי' להאמת ע"ש בשם באר יעקב וצ"ע, ונ"ל להא מלתא אתי' גז"ש זו דלא נימא אלמנה לכה"ג היינו דווקא אלמנה אשת מלאך כגון אשת אליהו ז"ל וריב"ל, ל, אבל אלמנה אשת המת לכ"ע נמי אסורה כס"ד דש"ס הכא אתי' גז"ש אלמנה אלמנה מתמר מה התם אלמנה אשת מת ה"נ אלמנה לכה"ג גם אשת מת במשמע ולכה"ג אסירה, אבל לכ"ע שרי' וא"ש הכא כנ"ל, ומ"מ קשה לי על תה"ד דדריש אשת רעהו ולא אשת מלאך ובסנהדרין דף נ"ב ע"ב ברייתא אשת איש פרט לאשת קטן אשת רעהו פרט לאשת אחרים פי' רש"י עכו"ם אשמועי' שאין קידושין לעכו"ם ומהכא תיפוק לן בכל דוכתי' עכ"ל, א"כ הא להכי אתי' אשת רעהו, ואי כוונתו דממילא נשמע גם הא ולא אשת מלאך ותרתי ש"מ, חדא דז"א דאשת עכו"ם אתי קרא למעטו דאין אישות לעכו"ם, אבל אם כבר התחיל וחל האישות שהיתה אשת רעהו ושוב נעשית אשת מלאך מנ"ל למעטו, ועוד אם אית' הו"ל למילפה טפי מרישא דקרא אשת איש ולא מלאך, וע"כ משום דהא

אתי' למעט איש ולא קטן דאין קדושין לקטן כדפי' רש"י שם ולא שמעינן מינה למעט אשת מלאך וצ"ע, איברא דפי' רש"י פרט לאשת קטן אשמועי' דקטן אין לו קידושין צל"ע דרש"י עצמו בכתובות ד' ע"ג ע"ב פי' כי יקח איש ולא קטן אין קדושיו כלום דלאו בר קיחה הוא, א"כ מהתם נפ"ל הא וע"כ כפי' תוס' שם אשת קטן ע"י ייעוד או ביבום קאמר, ולפי"ז שפיר שמעינן בק"ו למעט גם אשת מלאך מהא דאשת איש ולא קטן כה"ג שחלו הקדושין ועדיין צ"ע, ומכ"ש לפי' רש"י הנ"ל ודאי קשה כנ"ל וצ"ע ועי' בחידושי הר"ן בסנהדרין דף כ"ז ע"א ועי' ברכי יוסף אה"ע סי' טו"ב חקירה כה"ג באשת ר' זירא דרבה שחטו והחייהו ע"ש: תשובה ה':

חיים ושלום וכ"ט לראש אהובי ידי"נ הרב הגאון המופלג חרוץ עצום, ומושלם בכל מד"ע נכונה, בנש"ק כש"ת מו"ה ישראל דוד מרגליות נ"י האבד"ק פעזינג יע"א:

גי"ה קבלתי ויפה העיר הדר"ג נ"י לתועלת העלובה הידועה, והנה לוטה פה מכתב עדות מקוים ליתן בידה למען יאמינו לה וגם פרו"מ נ"י יכול לשאול אותה או את אבותיה על איזה סימן בגופה וימחול ליתן בידה או עבי"ד ג"כ אגרת מליצה עבורה אל הב"ד דווישניטץ יצ"ו, ובתוכו יסמן להם אותו הסימן שיש בה ולא תדע האשה מזה, והנה הרי"ו חלק אדם וחוה נתיב כ"ה חלק ב' בשם קצת רבותיו שהורו הלכה למעשה גם לכתחילה אין הדיינין צריכין להכיר אותה שהיתה אשת המת אלא שהוא אחי המת לבד כדאמרינן ואשתמודעינהו ל"פ דאחוה מאבוה הוא וכו' יעו"ש, וכן נ"ל משמעות לשון רש"י ביבמות ל"ט ע"ב ד"ה בעדים שצריך להביא ב' עדים שהו' אחי המת מאביו עכ"ל רש"י, וכן ה"ל לב"י להביא מרשב"ם בב"ת ד' קל"ח ע"ב הלכך תקנו דאין חולצין וכו' עד שיכירו שניהם, וסיים הרי"ו וז"ל ואני הייתי סבור שהי' צריך להכיר גם אותה וכ"כ הרא"ש בסדר חליצה עכ"ל ל משמע מלשונו זה ואני הייתי סבור, שקיבל דברי רבותיו הנ"ל, וצ"ע על הב"י סי' קס"ט, שכ' הרי"ו הסכים לדעת האומרים שצריך, ומייתי ליה הב"י רס"י קס"ט ודחאו עפ"י כל הפוסקים הרמ"ה הרי"ף ורמב"ם ורא"ש וטוש"ע דגם אותה צריכים להכירה, ולענ"ד ראי' לרבי' דהרי"ו עפ"י תמיהת התוס' יבמות דף ק"ו ס"ו ע"א הקשה הר' יהודה מדתני בתוספתא פי"ב חולצין לאשה אעפ"י שאין מכירין אותה תקשה לרבא משמי' דנפשי' ותירצו דתוספתא מיירי דאו' וכו' וזהו דוחק גדול, ולהרי"ו ניחא, וטעמא לחלק נ"ל דאשה איכא חזקה דלא משקרה שלא תהי' באיסור יבמה לשוק כל ימיה כסברת הרא"ש בשלהי נדרים באומרת גרשתני דנאמנת וק"ק על הב"י הנ"ל דלא מייתי גם מתוס' הנ"ל שדחקו לתרץ כנ"ל דאמוראי מיירי מדרבנן דגם

האשה ע"כ צריך שמכירין אותה ועי' תשו' בית אפרים חאה"ע סימן ז' סוף ד' י"ט בשם תשובת מהרשד"ם אה"ע סי' נ"ט כוונת תוס' דאמוראי החמירו:

אמנם גם רבי' דהרי"ו לענ"ד דווקא בדיינין הוא דפליג דא"צ להכיר אותה וכדמייתי ראייתו מלשון הדיינין שטר חליצתה ואשתמודעינהו וכו' כנ"ל, אבל בוודאי מודה הוא דהיבם החולץ בע"כ צריך שיכיר אותה שהיא היתה אשת אחיו, וגם פלוגתא דאמוראי יבמות ק"ו אי חולצין אעפ"י שאין מכירין או לא פ' רש"י בהדיא וז"ל יבם ויבמה שבאו לפנינו לחלוץ ואין אנו מכירין בו שהוא יבמה היינו שניהם מודים דווקא, אבל אם גם היבם אינו מכירה כ"ע מודו שאין חולצין אא"כ מכירין הב"ד והיבם אותה, ובנ"ד עכ"פ סגי ההכרה ע"י סימן בגופה כנ"ל:

או אם היא יודעת איזו סימן בגופו של בעלה המת ישאלו אותה הב"ד שם עלי' עפ"י האח החולץ ומשפחתו ואם אין שום סימן ודאי מהני לה חזקה למ"ד יום שתשהה שם אף שתחילת ביאתה לשם הוא ע"מ זה אין בכך כלום כמבואר בס' גט פשוט שם למהרלב"ח סימן ק"כ סקי"ז, ועוד הכרה זו שהיא אשת פ' אין הכוונה שמכירין בפרצוף פניה דווקא כמו שביאר היטב בארוכה הגט פשוט הנ"ל סי' ק"כ סקי"א וי"ד, ועוד גם פרו"מ נ"י גם הב"ד בווישניטץ יכולים להשביעה ע"ז שלא תעשה שליח ולא עשתה שליח לחליצה אלא היא היא האשה מפ' בעלה הזקוקה לחליצה, באופן שאין לנו דאגה על הבד"צ דשם כי גדולי ישראל המה והרבה דרכים לפניהם, ומה שציין פרו"מ נ"י על תה"ד סי' רל"ח וטו"ז סי' קמ"ב סק"י גבי סומא שמחמירים בגט, אינו ענין לחליצה דכ"ע מודו בחליצה כמפורש בגמר' ויעיין ברמ"א סי' קמ"א סל"ו ובג"פ הנ"ל סי' ק"כ סקי"ד מזה, שוב מצאתי בס' בית מאיר סימן קס"ט ס"ח שאלה ותשו' זו שקדמני בהנ"ל ותהל"י שכוונתי לו וגם הוספתי, ושוב מצאתי עוד סוף ס' תשו' מאהבה ליו"ד סי' ת"ק שו"ת זו ע"ש והעלה מעשים בכל יום סומכין על עדות בכתב שמביאה וכו': עוד אחת סליק על רעיונו הערה יקרה בהא דקיי"ל ניקב קורקבן בפנים ולא מעל"ע כשר, וכן נמצא קורט דם בושט בלא קוץ כשר אבל נמצא קוץ בושט ויש קורט דם אפי' בפנים טריפה להטו"ז והפ"ח, והש"כ מספקא ליה להכשיר אף בק"ד מבחוץ וקיי"ל להחמיר, א"כ אם היום בא לפנינו ק"ד בושט בפנים או בחוץ לבד בלא קוץ ומחט הוא כשר, ולמחר נמצא מחט בקורקבן של אותה האווזה אפ' לא ניקבה מעל"ע יהי' טריפה דהרי עברה דרך הושט והרי נמצאת בושט והיה ג"כ ק"ד טריפה:

לענ"ד בן לילה היה רעיונו זה ולא יהרהר אחריו ביום שעבר עבירה בהוראתו עד הנה, הס מלהזכיר כי הא דקיי"ל חוששין לספק דרוסה כתב בתשובה מ"ב סוף סימן פ"ז רק

מדרבנן חוששין כיון דרב ס"ל אין חוששין כלל ושמואל נמי חיישי' קאמר ועיי' תוס' כתובות דף נ"א ע"ב ובפמ"ג סי' כ"ז במשבצות סקי"ד האריך בטעמו, וה"נ בישב לו קוץ בוושט רק מדרבנן חוששין שמא הבריא, וההי"ד וכ"ש בנמצא ולא תחוב בו אלא שי"ב ק"ד בפנים רק מדרבנן חוששין, והיינו בנמצא מונח בתוכו דווקא אז כשבא לפנינו, וי"ב קורט דם בפנים או מבחוץ רגלים לדבר דהקורט דם בא ע"י מכת הקוץ שהיה תחוב בו מתחילה חיישי' שמא הבריא, אבל לא נמצא המחט בושט אלא בקורקבן אף שהיה בודאי כבר נמצא תחילה בוושט, דלמא אז לא היה נתחב בו כלל ולא היה עדיין שם קורט דם אלא דרך הושט עברה המחט מיד עם האוכלין והק"ד בא אח"כ מאליו וזה לבד אין מזיק שאינו ריעותא כלל ואת"ל שע"י המחט בא הק"ד שמא לא ניקבו ב' העורות והו"ל ס"ס או ספק דרבנן להקל, ולא מחזקינן ריעותא ממקום למקום ומזמן לזמן מן הקורקבן אל הוושט, אלא כאן נמצא וכאן הי' ונשחטה הותרה ולא איתרע החזקת היתר כלל, וזה פשוט וברור, והדר"ג ני' לא יהיה לבו נוקפו כלל, כי ד' אתו ולא יאונה לצדיק כמי"ב כל און, יתענג על רב טוב וחדות ד' יהי' מעוזו כנפשו ונפש אוה"נ:

הק' יהודה אסאד:

תשובה ו

מרוכב בערבות, ברכות רבבות, יחולו על ראש צדיק מושל ביראת ה' ה"ה ידי"נ ורב חביבי הרב הגאון הגדול אור ישראל וקדושו, רכבו ופרשו, ותיק וחסיד ע"ה קש"ת מו"ה אהרן דוד דייטש נ"י הראב"ד ור"מ דק"ק יארמוטה והגליל יע"א:

מכתב קדשו קבלתי זה כחדש ימים ע"ד עגונה אחת פעייתה להתירה מהרה, כדת של תורה, היא חושה לעזרה, והדר"ג נ"י אץ עלי לחוות דעתי גם אני לדעתו היפה להחבירה, ואתו הסליחה על איחור תשובתי עד היום, כי רבו טרדותי רבת המשרה, וחשבתי להפך בדברי קדשו אמרות טהורות, להשתעשע במו להתיר אסורים בכושרות, הלכות חמורות, והיו למאורות, והן עתה זה יומיים עוררני פרו"מ נ"י שנית על התשובה מאהבה שלא לבוא בארוכה, כ"א בפסק הלכה למעשה, והנני לרצונו, דעתי העניה מסכים לכל צדדי היתירא אשר העלה פרו"מ נ"י בקונטריסו, ורבו כמו רבו הספרי שו"ת להיתר ע"י צירוף סימן אמצעי בגוף עם סימני כלים, ולדעת קצתם שומא במקום ידוע סימן מובהק הוא כבנ"ד, וגם הפנקס חובות לבד וגם הפאס לבד, וגם שארי חפיצים רובם הם כלים דלא מושלי אינשי ולכ"ע ע לנפילה ולשאלה דיחיד כי הא לא חיישינן, ומכ"ש דהא עד שלא ראה הטביעה כ"א ידע מעיד שהכירו בטב"ע בפרצוף פניו עם החוטם מיד בהעלותו

מתוך המים, וגם כל גופו שלם ולא שהא במים מתחילת נפילתו אפי' שעה א' שלימה, עי' מיימין ה' גרושין בפ"ג סי' ט':

ועוד הנני מוסיף צד להתיר עפ"י דעת מהר"מ בתשו' מיימין הל' גרושין פ"ג סימן ט' דשייכי תשובה המתחלת חזרנו על כל הצדדים וכו' בשם ר"ת ובשם בה"ג דמתניתין אין מעידין אלא עד ג' ימים לאו אאדם ידוע וניכר למעידיו מיירי דכל שהוא אדם ידוע וניכר למעידיו בחיים חיותו שהיה מורגל אצלו יכול להעיד עליו אחר מותו אפי' לאחר כמה ימים כל שעמדו עליו והכירוהו יפה בטביעת עינא דטב"ע עדיפא מסימנים כדאיתא בחולין פ' ג"ה ד' צ"ו וכו' וכן מהר"א מזרחי בס' קרית ארבע הביא דברי ר"ת אלו בשם א"ז ובשם ר' יהודאי גאון, והובא ג"כ בתשוב' פרח שושן אה"ע סי' ב' דף ח' וט' ובתשובת בית אפרים אה"ע סי' י"ט, ומהרי"ט סי' קל"ט, והגאון קצה"ח בתשוב' הרא"ם וכן העלה בתשו' שיבת ציון סי' ע"ט מסברתו כולם עשאום סניף להתיר דתרי גווני טב"ע איכא, ומאי דקשי' לזה מאי פריך הש"ס מעובדא דדגלת הרי התם שושביני' היה, סתמא מכירו היה בחייו היטב, תירצה יפה הבית אפרים סי' ל"ט ד' מ"ז הנ"ל ב' תירוצים (ולענ"ד י"ל האי שושביני' לאו דהאי גברא דאטבע היה אלא שושבין דרבא קאמר ופריך שפיר, אלא המחברים לא פירשו כן) א"כ בנ"ד הכי הוו עובדא העד שותפו היה עמו רגיל בעסקם והעיד על טב"ע יפה ויפה דעדיף טפי כנ"ל ומכ"ש דיש עוד עד מפי עד שהכירו ג"כ בטב"ע בפניו ובשני עדים לא חיישי' כלל לבדדמי ומותרת לשוק:

ועוד מצינו צד היתר בתשו' שבות יעקב פלוגת' דר' ורשב"ג בפסחים יו"ד דאמרי' היינו האי שאבד היינו האי שנמצא והנוב"י במה"ק סימן מ"ו שדא בי' נרגא ודחאו ובנו הגאון מוהר"ש בתשוב' שיבת ציון סימן ע"ט חזר וקיימו עפמ"ש הנוב"י עצמו במהדור' תניינא סי' כ"ט דאם נמצא במקום שנטבע שם ממש בצמצום אפי' לרשב"ג דפליג בפסחים שם מודה דאמרינן היינו האי דאתפח ונשתנה צורתו אף דלא חזיוהו בשעתי' וביאר יפה בארוכה דמקום סימן מובהק הוא יעו"ש, ומכ"ש דאהני סברה זו להועיל נגד מיא מרזו מכה דקיל טפי מאשתהי כמו שביאר בתשו' פרח ששון אה"ע כלל ג' סי' א' ד' נ"ו שהוא רק ספק אשתני צוה"פ ואפשר שלא נשתנה, וגם הדר"ג ני' כוון לזה בקונטריסו, ואף שבנ"ד שבלילה נפל למים שאל"ס ובלילה נמצא ואין ידוע המקום מצומצם אם באותו המקום ממש שנפל שם נמצא עכ"ז כיון דבתוך אותו שעה שנפל נמצא, בזמן קצר ומועט כזה סתמא באותו מקום ממש או סמוך לו ממש נמצא, ואיך יתרמי שבאותו מקום ובתוך אותו זמן מועט כמו מ' רבעי שעה היה מונח מת אחר מקודם או נפל שם אז אדם אחר למים וזה שנאבד מלפנינו אזיל לעלמא, מלתא דלא שכיח הוא והו"ל נפילה דיחיד ולא

חיישי', ואתתא שרי' אחר שתחלוץ מיבמה, ואמרתי להעתיק לו לוטה פה מתשו' פרח ששון הנ"ל בענין מיא מרזו מכה, ומזקינים נתבונן כל המחברים סיימו תשובותיהם בהיתר עגונה שיסכימו שלשה בעלי הוראה תופסי ישיבה דלמטיי' שיבא מכשורא:

וע"ד מיא מרזו מכה בתשו' ב"י דיני עגונה סי' י"ב השואל מהריב"ל והב"י המשיב וכל הבאים אחריהם תמהו על הרמב"ם וסמ"ג ור"י שהשמיטו הא דמיא מרזו מכה יעוש"ה, נעלם מכולם דברי הגהות מרדכי דיבמות ס"פ מצות חליצה סימן קכ"ב המתחיל שייך ל"פ האשה שלום כו' ראובן ושמעון הלכו עם נשותיהן כו' וז"ל וכן ב"א ששלשלוהו לים כו' מן הארכוב' ולמעלה תנשא ואע"ג דדחי שאני מיא דמרזו מכה שינוי' דחיקא הוא אליבי' דר' שמעון ב"א איצטרך וכרבנן קיי"ל וכו' עכ"ל, ר"ל לרבנן מוכח מארכובה ולמעלה גם ביבשה וודאי לא חי ולא כרשב"א דמיא רק מכאיב ומכביד המכה עצמה ולא גרמי מיתה ביבמות מ"ז בברייתא ועי' קהלת יעקב חלק מדות חכמים אות מ' סי' קצ"ו, ובס' זבד טוב אות צ"ד וק"ח ותשוב' חוט השני סי' ק"א ו"ק ובקו"ע, ובתשוב' חסד לאברהם אה"ע סי' ט"ו בשם פמ"א ח"ב סי' נו"ן דתוך ג' לא מרזו מכה ועוד חילוקים ומדרבנן הוא דומי' דאשתהי ולפרח שושן הנ"ל קיל טפי:

ועתה אבוא בקצרה להעיר על דברי הדר"ג בקונטריסו מ"ש הדר"ג לרמב"ם מחלק ביותר משלשה ימים שהא במים בעי' ודאי תפח אבל תוך ג' ס"ל שמא הוא כו' ליתא למה שבק דין שהא ג' ימים המפורש בש"ס והעתיק מעצמו מה שלא הוזכר בש"ס:

שוב כ' הדר"ג לדחות תי' הלח"מ ומהרח"ש דרבא פליג ד' ק"כ ע"ב אמיא מרזו מכה הא בד' קכ"א פריך מיני' לרבא לשיטתו כו' הנה הרי"ף גריס רבה וכן כ' בתשו' ח"ס ח"ב ודפריך בפשיטות משום דמרבה פרכינן שהיה גדול כמו תנא עי' רש"י בב"ק ל"ג וביצה ד' ט', אבל לעיל ד' קט"ו גרס הרי"ף רבא:

עוד העלה הרא"ש ס"ל כלשון הרי"ף מיא מרזו מכה מעידין תוך ג' וטור כרש"י ס"ל נופח מיד ומשתני פניו כו', תמוה לא יחלוק על אביו הרא"ש ולא הזכירו כלל:

עוד העלה מיא מרזו מכה דווקא בשהא שעה א' שלימה במים כו' תמוה מיבמות ד' מ"ז ע"ב טבילת גר איזו רגעים נמי מרזו, וגם תי' הלח"מ פי"ג הלכה כ"ב מגירושין ומחברים הנ"ל דרבא פליג כו' תמוה דהא בריית' ביבמות מ"ז הוא ורמב"ם העתיקו פי"ד ד מא"ב וגם הרי"ף שם והרא"ש בהחולץ מ"ז ע"ש, עוד העלה הר"י במרדכי מחלק דווק' ארכוב' אבר מרזו מיא, אבל בשר ועצם שאינו טריפה לא מרזו וכו', תמוה הרי ד' מ"ז חתיכת בשר ערלה מרזו מקלקל אלא הרי כוונתו כו', מכאן ואילך חסר, וצור ישראל יצילנו מכל שגיאות, ויראנו מתורתו נפלאות כנפשו היפה ונפש ידי"נ ואוה"נ הדש"ת:

הק' יהודה אסאד:

תשובה ז

שלמא אשדר, בחדש אדר, לבקדש נאדר, פרי עץ הדר, עומד בפרץ וגודר גדר, ה"ה ידי"נ הרב הגאון סיני ועוקר הרים, צדיק ונשגב כקש"ת מוה' דוד כץ ביסטריטץ נ"י אבד"ק מ"ד והגליל יע"א:

גי"ה ויקרת קדשו קבלתי בזמנו זה ימים שמנה, ולא יאומן כי יסופר רוב טרדותי בכל אותן הימים במילי דשמיא ובמילי דעלמא, וד"א יעזור לי להשיב כהלכה לכל שואל, וגם לא היית במזג השוה מצערא דציבורא רבים הצריכים רחמים, ד' יעזור ויגן ויושיע לכל החוסים בו, ונידון דהדר"ג נ"י בהיתר העגונה, דצריכא עיונא, ובעי צילותא, ולא להיות נבהל להשיב, ומזקינים אתבונן, ומה גם שאיני כבן עזאי בשוקי טבריא במסכ' ערובין, ואמרתי ליקח מועד ולשום עיני על כל פרטי הדברים אשר הציע בתשובתו בכחו הגדול, מהן להלכה ומהן למעשה, אבל היום בבקר קבלתי מכתב קדשו שנית, ואץ ודוחק עלי את השעה, שלא לשהות כלל את המצוה לדבק בחליצה לטובת האלמנה, להוציאה ממבוכה גדולה שהיא בה כעת, ומבקש הדר"ג נ"י לחוות לו דעתי בקיצור בראשי פרקים עבי"ד המוקדם והנני לרצונו:

ע"ד כ"ה יוסף ליב שהלך מביתו באישון לילה ונעלם, ואחר יום או יומיים באה השמועה שערל על מעברת המים ראה איש אחד טבוע מושלך בשפת הנהר מקום אשר לא יכול לעבור משם כי המים לא היו עמוקים באותו מקום והמים שטפוהו שמה, וכשראהו הערל מיד אמר שהוא מכירו שהוא הי' יוסף ליב נאד"י לא"ב הנעלם הנ"ל (וכשבאה השמועה) אח"כ דחפוהו במים עמוקים, אז הלכו שלשה בעלי בתים ישראלים לחפוש אחריו ומצאוהו, וכאשר הוציאוהו מיד הכירוהו היטב בטביעת עין ומלבושיו ושני סימני הגוף, א' שהו"ל ע"ג עורף כפתור גדול שהלך על כל העורף, ושני אשר העיד הרופא שהו"ל ארכובה השניה שקורין קניען עבה מאחרת מחמת רפיון כאשר נעתק ממנו פ"א וכ"פ עשה לו תחבושת עליו:

והעיר ידידינו הצדיק הגאב"דק מג"ד מוהר"מ לעווינגער נ"י לחוש אחרי שהיה מונח בשפת הנהר שלא הי' פניו מגולה והוי כשהה דלא מהני טביע' עין וגם כי חשדוהו להערל שהוציאו חוצה לחפוש אחרי מעות א"כ שמא שהה ביבשה ולא נשאר כ"א הכרת מלבושיו דחיישינן לשאלה, וסימני הגוף לא הוי מובהקים ביותר לסמוך עליהם, ושמא סימנים גרועים הם וכו' עכד"ק: הנה בתשוב' מוה' בצלאל אשכנז"י סימן כ"א הובא בקצרה בקו"ע אות רמ"ט העלה לחלק עפ"י משמעות לשון הש"ס והרמב"ם דווקא

אפקוה ואשתהי ביבשה ממש שהושלך מן הים מכל וכל במקום שאין גלי הים מגיעים שמה אבל נמצא על שפת הים אע"ג דיתיב על היבשה כיון דמציף עליו מים בכל שעה מהגלים הני מיא צמתו לי' ואין מניחין אותו לנפוח ולהשתנות וכו' וביאר ג"כ דאף שה"מסל"ת לא הגיד בפירוש שהיה מונח במקום שגלי ים שוטפים רק אמר שנמצא על שפת הים מ"מ אמרינן כיון שהיה מונח על שפתו מסתמא זרם מים שטפוהו וגלי ים עוברים ומגיעים עליו ומשו"ה הכיר אותם היטיב וכו' והר"ן בתשוב' סי' ע"ח דהחמיר שאין לתלות דתוך אותו שעה שנפל ראוהו, מיירי כשראוהו על היבשה במקום שאין גלי הים מגיעים שם כלל וכו' יעו"ש, ולפי"ז בנ"ד יפה כתב וכוון מעכ"ת נ"י האמת בזה להגאון מוהר"ב אשכנז"י וממילא בכה"ג ודאי עולה יפה הס"ס שכתב הב"ש סעי' קטן פ"ד אליבי' דכ"ע דספק קרוב לודאי הוא דלא שהה גם לפי עדות הגוי מסלפ"ת, ומכ"ש עדות השלשה יהודים שהוציאוהו מן המים ממש, והכירוהו בטב"ע ממש שלא נתפח ולא היה שום שינוי בפרצוף ודאי עדותן זה כדאי להתירה בלי פקפוק כלל ויעיי' תשוב' מהרי"ט סי' ל"א ותשוב' בית אפרים סימן ח"י: ושאר צדדי היתר שהציע יפה הדר"ג נ"י כל בגדיו וגם ד' כנפות בכלל הו"ל שאלה דיחיד ולא חיישינן לי' ועדיף מכלים דלא מושלי אינשי דחייש הב"י לשאלה, ומכ"ש בצירוף טב"ע דגופו להשאיל כל כליו לאיש דומה לו בצורתו ותמונתו ודאי לא חיישינן כלל, וק"ו בן בנו של ק"ו צד היתר הרביעי שני סימני גופו הנ"ל, את"ל נמי דלא מצרפינן שני סימנים אמצעיים לחשבם סימן מובהק מיהת סימנים הנ"ל אינם מן הגרועים אלא אמצעיים הוי, והרי רוב הפוסקים והרמב"ם מכללם בה"ל נחלות פ"ז סימנים דאו' קיי"ל ומשום חומר ערוה מחמרינן שמא לא מהני סי' דאו' וכדמספק' ליה לר"א בב"מ ד' י"ח אבל אם ניסת בסימ' אמצעיים לא תצא כמ"ש ב"ש ס"ק עי"ן בשם הרי"ו והרמ"ה משום דלהלכה קיי"ל כאת"ל דאמר רבא דף כ"ח, וא"כ יצתה מחזקת א"א דאו' גם מצד העדות על טביעות עין דגוף, וגם מצד העדות על סימני הגוף וכה"ג על איסור דרבנן כבר הכריחו ספרי התשו' דמהני סימנים דרבנן, אף החולקים בזה, הכרת כל בגדיו מיהת שאלה דיחיד לכ"ע לא מחמרינן תרי חומרא, ועוד העלה בתשו' חסד לאברהם דגם הב"י דחייש לשאלה גם בכלים דלא מושלי' היינו רק בניכרו הכלים בסימנים ולא כשניכרו בטביע' עין וכו', ובנ"ד עפ"י עדות דטב"ע לבד בגופו שוב ליכא גם איסר דרבנן כלל, באופן שהנני מסכים עמכם להתירה עפ"י ב"ד של שלשה דווקא ודרינא בהדייכו, יהי חן ד' עמכם ועמנו כל הימים כנפשו ונפש נאמן אהבתו הטרוד מאד ודש"ת:

הק' יהודה אסאד: תשובה ח:

לאהובי ידי"נ הרב הגאון המפורסם, ערוגת הבושם, ציס"ע כקש"ת מו' דוד דייטש ני' אבד"ק יארמוט:

מכ"ק קבלתי וכו' וע"ד אשר העיר הדר"ג ני' ע"ד הב"ש סוף סימן קס"א ואם לגדול אשה חליצת קטן עדיף ושפץ כתב ב"י סי' קס"ה בשם הריטב"א, הנה הגאון בתשוב' אמרי אש בהגהותיו על אה"ע בח"ש ציין לעיין בתשו' פמ"א ח"ב סימן מ"ח, ועיינתי עליו וגם בתשוב' הראנ"ח ח"ב סי' ל"ב מבואר בדבריהם דלא כב"ש אלא חליצת גדול עדיף אף שהוא נשוי והקטן פנוי גם דברי הריטב"א שבב"י הנ"ל במ"ש שאין כופין לחלוץ וכו' אלא דכל שיש יבם אחר שאין לו אשה בו המצוה יותר ובו משיאין עצה ומבקשין אעפ"י שאינו גדול לדעת מורי הרא"ה, כוונתו נ"ל אם הגדול הנשוי אשה אינו רוצה לחלוץ אלא לייבם, אז משיאין עצה להקטן הפנוי ומבקשין אותו שיחלוץ אבל לכופין בכך לא מצינו וכו' ר"ל לא את הגדול ולא את הקטן אבל אם הגדול רוצה לחלוץ ודאי עליו המצוה אף שהוא נשוי והקטן פנוי הגדול גדול קודם, והכי מוכח לענ"ד בהגהות מרדכי בכתובות סימן רצ"א המתחיל אלכה לי אל הגדולים וכו' בחור א' ששידך בת ישראל וקודם שכנסה נפלה לו יבמה וכו' ועוד דיש אח גדול ממנו ואם באנו לכוף יכוף הגדול ולא הקטן וגם הגדול אין דעתו לעגנה וכו' רק שאביו וכו' וע"כ עובדא הוי שהגדול היה נשוי ואלו היה רוצה הגדול לחלוץ הוא קודם כנ"ל ויעיי' ברמ"א סדר חליצה סעיף כ"ט ובפירוש ס"ח סקמ"ו ובטו"ז סי' קס"ה ס"ק וי"ו העלה לדידן כופים נמי לחלוץ ובתשו' פמ"א סי' מ"ח מב"ח וסי' מם כתב וז"ל ומהריב"ל בח"ג סי' נ"ד כתב על תשוב' זו דריטב"א דלא עבדי' כהאי תשוב' וכו' ורבים חלקו עליו וכו' יעו"ש כוונתו לענין הפלוגתא שבירר שם בכפייה אלא כופין לחלוץ בזה"ז אבל מ"ש הריטב"א אלא דכל שיש יבם אחר שאין לא אשה וכו' אעפ"י שאינו גדול וכו' השמיט הפמ"א מת' הריטב"א בסי' מ' ומ"ח שלא דן התם אלא אדין הכפי', אבל ברור כוונת הריטב"א כמ"ש באין הגדול רוצה לחלוץ כ"א ליבם או בשביל ממון וכטו"ז הנ"ל ועיין תשוב' מוה' אליה בן חיים סי' ל"ג במים עמוקים נמי העלה כן כמ"ש, ולקצר אני צריך, נאם ידי"נ ואוה"נ בלונ"ח הדש"ת:

הק' יהודה אסאד:

תשובה ט

מרוכב בערבות, ברכות רבבות, ישיגו לאבן הזוהר, כעצם השמים לטוהר ה"ה אהובי ידי"נ הרב המאה"ג מופלג ומפורסם, בחכמה ובדעת בתורה ובמעשים, נודע למשגב בין ההדסים, כש"ת מו"ה יוסף ווייסע ני' האבדק"ק ע"ח והגלילות יע"א:

יקרת מכתבו ונעימו' נאומיו מיום פורים קטן הגיע לידי בזמנו, וסיבת איחור תשובתי עד היום, לא מפאת רמות רוחא כי כת"ר פרו"מ ני' נקל בעיני, חלילה לי מחטוא, והס מלהזכיר, אבל באותו פרק הוצרכתי ליסע לק"ק נייטרא למקום המשפט עפ"י הפקודה, וגם הראבדק"ק סעניטץ ועל מגן. ומאז באתי בעה"י לביתי בחזרה לחיים ולשלום, הועמס עלי משפט הכהנים עם הראב"ד דק"ק גיירינג, אשר עפ"י אגרת פסק דיני ואגרת מהגאון אב"ד דק"ק לבוב ני' שהציעו לפני הערכאות, הגיעו שני הצדיקים לסכנת קרימינאל ר"ל, ושוב עברו עלינו ימים של צער בנסיעה לע"מ וויען לבטל ענין הסעמינאר אשר גם הדר"ג ני' שלח לנו הרשאה עליו. וברוך ד' אשר נתננו לחן ולחסד בעיני הקיר"ה וגם מקודם הקיפוני חבילות חבילות שו"ת מלבד מילי דמת' והתלמידים המבקשים תפקידם ד' עליהם יחיו, הן הנה העבירו עלי את הדרך תשובה מלהשיב מפני הכבוד חכמים כי רב הוא פרו"מ ני' וגם מלבד אזהרת חכז"ל בפ"ק דברכות להחזיר שלום, נודע לי אהבתו מאז כי כמים הפנים לפנים וכו' אקוה שתנוח דעתו באלה מתמיהתו עלי, ואתו הסליחה: ועתה באתי ע"ד ענין העגונה אשת הרופא האטשעק אשר הפיל א"ע לנהר וואג מים שאין להם סוף ביום כ"ב תמוז תר"כ לפ"ק בפישטיאן, ואחר ג' או ד' שבועות נמצא אחד טבוע בנהר דאנוי בעיר נייא פעסטה, ושני עדים קרובים זל"ז העידו שהכירו אותו בטב"ע תמונת כל גופו ופ"פ כולו שלם שהוא הוא הרופא האטשעק, אשר שמעו עליו שנטבע קודם ג' שבועות, גם יש עדים ישראלים שראו אותו אחר נפילתו שם ועמדו שם וראו שקיעתו לערך ב' שעות ששטו אחריו ללא הועיל, וגם הרבה נוצרים שראוהו נופל מעצמו לנהר צעקו בקול גדול בלשון סלאווי זה רופא צעיר לימים הטביע עצמו לתוך המים, גם יש עדים שנים רופאים שכבר הרבה פעמים בקש לאבד עצמו לדעת ופ"א שתה סם המות ונתרפא ע"י רופא כמבואר כ"ז באר היטב בגביות העדיות בב"ד וכפי תוה"ק אשר פרו"מ שלחו לפנינו, והראה כחו יפה בכחא דהיתירא, ספרא בצירא, ברמיזה קצרה, עוטה אורה, להאיר אופל אלמנה מחבלי העיגון להתירה, ובצדקתו וחכמתו דפרו"מ ני' עפ"י הבטחתי לידידינו הצדיק הרב המאה"ג מו"ה מכלי דיין דקהלתו ני' לעיין בשריות' דהאי אתתא אי"ה מאז שהי' פה, פנה אלי הדרתו ני' למען חוות לו דעתי גם אני. והנני לרצונו בעזה"י, הנה על הספק אם הרופא האטשעק הוא הוא שטבע, אותי מלי' פרו"מ ני' דודאי סברא לומר דגבר' דידענא בי' דפשע כבר הוא הוא שפשע גם עתה וכמו שהעלה הגאון מוהרמ"ב זצ"ל בסוף ספר שערי תורה ח"א דף קכ"ז ע"ב, והוסיף מעלתו ראי' לסברא זו מלשון המשנה יבמות קכ"א שדייק בלשונו נפל למים שאל"ס ולא הפיל משמע אם לא נפל מעצמו כ"א הפיל א"ע כיון שראינו שאינו רוצה בחיים וודאי גם אם ישליכוהו גלי

הים חוצה יחזיר ויפיל עצמו, ונוח לו דקדוק זה דנפל והפיל יותר מדקדוק נפל למים וכו' ולא המים נפלו עלי' שחלק בו הב"י בתשובותיו על המבי"ט וכו' הן אמת דקדוק נכון הוא, אב אינו אמת לדייק כן, אף דהראשונים דייקי הכי בזבחים ע"ד בטבעות של תקרובות ע"ז נפל אחד מהן לים הגדול וכו' אבל הפיל לא, התם וודאי דהפיל יותר שכיח ומצוי טפי מאלו נפל מעצמו, וגם איכ' רבותא טפי בהפיל להתיר. וטפי הו"ל לרב לנקוט הפיל אלא ע"כ בדווק' נקט נפל לדייק אבל הפיל לא, משא"כ הכ' דגם נפל למים וכו' גם הפיל א"ע תרווייהו לא שכיחי, ומתני' וברייתי' הרי הקדים לשנות דברי ר"מ דגם למים שיש להם סוף אשתו אסורה דס"ל אדם יכול לשהות ולחיות במים יום או יומים. ובזה שפיר י"ל נפל רבות', דלא מבעי הפיל א"ע דאמיד נפשי' וודאי יכול לשהות במים יום או יומים כיון דמדעת הפיל א"ע, וודאי פשיט' דאשתו אסורה, אלא אפי' נפל פתאום שלא בכוונה הו"א כיון דלא אמיד נפשי' ולא נתכווין אינו יכול לעצור רוחו בכח נשימתו לשהות חי במים יום או יומים קמ"ל דמ"מ אשתו אסורה, ומוכח מדהקדי' מתני' למנקט תנשא, בין מים שיש להם סוף למים שאל"ס וכו' והסמ"ע סי' ע"ב ס"ק ז' ח' כ' דדרך הטור וש"ע לשנות גבי בין בין הפשוט בסוף, אבל דרך התנ' לשנות הפשוט קודם כמ"ש המגי"ה במ"ל פ"ב מתרומות והו"ל להקדים כאן לשנות בין למים שאל"ס שהוא הפשוט דכ"ע מודי בי', אבל כיון דנקט נפל לרבותא דמים שיש להם סוף נמי אסור לר"מ אפי' נפל ע"כ הקדימו כנ"ל, וגם בבהמה מצינו חילוק סבר' זו גבי נפולה בחולין נ"א ובטוש"ע סי' נ"ח קפצה מדעת אמדה נפשה ואין חוששין כלל וכו', ומכש"כ באדם שהוא בן דעת וגם אית לי' מזלא כנ"ל. וקצת ראי' י"ל מש"ס יבמות קכ"א איבעי להו ריב"ב לקולא פליג וכו' ת"ש דהאי גבר' דטבע בכרמי וכו' ותו ההוא גברא דאטבע בדגלת וכו' ואי אמרת לחומר' פליג אינהו דעביד כמאן וכו' והני תרתי עובדי דמייתי ש"ס נ"ל חדא דטבע בכרמי דטבע מעצמו ולדעת משמע וחדא דאטבע בדגלת משמע נפל מאליו ונטבע שלא מדעת ואם אית' כחילוק פרו"מ ני' בין נפל להפיל א"ע א"כ את"ל נמי לחומר' פליג א"ש עובד' קמא דטבע עצמו מדעת משמע גם ת"ק דריב"ב מודה דוודאי לא עלה ולא נשתנה כי הוא זה, והש"ס פשיט האבעי' מתרתי עובד' אינהו עבדי כמאן, אע"כ דאין חילוק בין טבע לנטבע הפיל ונפל. וכ"מ עוד שם מההוא גבר' דטבע באגמ' דסמקי וכו' בעי רו"ש לשמתי' וגם ר' שילא עצמו הדר בי' ולא מתרצי דעובד' הכי הוי דטבע האי גבר' ולא דאטבע אלא שהפיל א"ע וע"כ דאין חילוק כנ"ל:

אבל מ"מ מסבר' יש לחלק דתולין את הקלקלה במקולקל וכמו שבירר יפה בתשו' מהר"מ מינץ מהגאון דק"ק אובן ישן סי' כ"א ד"ה ועוד יש לצדד היתר וכו' אפי' על

אמירתו מקודם בפני הרבה ב"א לעשות כזאת להפיל א"מ במים שאל"ס וכו' וודאי זה המשוגע שעשה כן ואף אם גלי אשפילוהו ויצא הרי מאס בחייו והפיל עצמו למים לדעת וודאי לא יצא מהם אף שהי' לו מקום לצאת, ואם גם יצא מהם חזר והפיל א"ע לתוכו יעו"ש היטב וגם לדעת הגאון בתשו' חתם סופר אה"ע ח"א סי' ס"ט שהשיג עליו וחוכך בזה דאע"ג דעשה כאשר זמם וכו' דחיישי' כיון שכבר הפיל א"ע ונטבע והגיע לשערי מות נתחרט וע"י גלי הים יצא וערק וכו' היינו התם דווק' שמקודם מעשה רק אמר בלבד וקיי"ל עביד אינש דגזים ואמר ולא עביד אבל אם כבר קודם אמר וגם עשה מעשה לאבד עצמו באופן אחר אלא שלא עלת' בידו כבנ"ד מוד' הח"ס דלא חיישי' בי' שוב לעולך ויצא מן המים ע"י הגלים ובוודאי זה הוא שהפיל א"ע למים ונטבע כנ"ל: ועוד אפי' באמירה לבד שמקודם נמי דהוכיח במישור הח"ס דלא כתשובת נו"בי וגם דלא כמהר"ם מינץ משום דגזים אינש ולא עביד כדקיי"ל בשבועות מ"ו ע"א לא אמרי' בי' הוכיח סופו על תחילתו או תחילתו על סופו, הנה כתבו התו' שם וז"ל פי' הרוקח דווק' בסתם אדם אבל במוחזק לכך לא וכן נראה ע"כ ועי' בתה"ד סי' ר"ט לענין בעילת זנות כה"ג וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' קפ"א הובא בספר קהלת יעקב חלק מדות חכמים אות ג' ס"ט גזים, והוכיח כן מפ' הרואה עובד' דר' שילא וכו' מחייב בקולפא וכו' ובפ' הגוזל בתרא דאמר מחוינא ומחוינא קם ר"כ שמט' לקועי' מיני' וכו' יעו"ש, ובב"י ח"מ סל"ד סעי' ל"ב ובכנה"ג שם בהגהת הב"י אות ע"ד, וכ"ה בתשובת הריב"ש סי' תל"ח ובש"ע ח"מ סי' שפ"ח סעי' ח' בהג"ה סט"ו, א"כ בנ"ד שכבר הוחזק בכך אף במעשה ג' פעמים לאבד עצמו לדעת פשיט' מק"ו דגם הח"ס מוד' בכה"ג דתולין הקלקלה במקולקל ולא חיישי' שיצא כלל מן המים כנ"ל:

ולפי"ז גם זולת העדים על הטביעה של הרופא האטשעק בנ"ד י"ל גדולה חזקה זו שהוא הוא הנטבע ולא אחר, לגרע חזקת אשת איש, וממילא לא חיישי' למיעוט' נמלטין במשאל"ס כיון שכבר החזיק א"ע ג' פעמים שאינו רוצה להמלט על נפשו אף אחר שהגיע כבר אל שערי מות ע"י שתיית סם המות כנז' בגביית עדיות, ומכש"כ בנ"ד שהאשה דודתו העידה מה שראתה מחשבתו נכרת מתוך מעשיו בעברם דרך הילוכם על הגשר, וגם מה ששמעה מפי נכרית מסיח' לפי תומה, וגם נכרי אחד צעק מיד איך שאותו איש רך בשנים אשר הלך אחורי שתי הנשים, עלה על המסגרת וקפץ מדעת לתוך המשאל"ס, וגם עדות ישראלים מפי כמה נכרים שצעקו בקול שהרופא האטשעק צעיר לימים הטביע עצמו לתוך המים, תיכף במפלתו, פשיט' טובא שאין ספק שהוא הוא אותו האיש שכבר הוחזק לכך במעשיו וגם כבר אבד זכרו זה כארבעה שנים עד

היום ולא נודע שום ידיעה ממנו קרוב לוודאי שלא יצא ונמלט וכמ"ש בתשו' חתם סופר ח"א מא"ה סי' ס"ה ד"ה ובתשוב' וכו' אך שכתב דחליל' להתיר על סברי זו אפי' ע"י צירוף וכו' וכן משמע ברמב"ם פי"ג מגירושי' הלכה ק' ופ"ז מנחלות הלכה ג' היינו בנפל ממילא למשאל"ס, משא"כ כ בהפיל עצמו לדעת אחר שהוחזק כבנ"ד, ומהני חזקה זו על שני הספיקות, א) אם הרופא האטשעק הוא הוא שהפיל א"ע במשאל"ס, ב) אם לא נמלט אלא יצאה נפשו במים, שהרי אותן הנכרים שצעקו הרופא האטשעק הטביע עצמו צעיר לימים, לא ידעו ממעשיו הקודמים, שהוחזק כבר ג' פעמים בזה לאבד עצמו ובמסלפ"ת העידו והזכירו שמו כינוי משפחתו ושם אומנותו המפורסם הרופא דעדיף משמו ושם אביו דלא מוחזק עוד אחד בשמות אלו וגם לא שכיח כ"כ, וסגי בזה להוציא מספק הראשון הנ"ל, כי לא אמרו כן מאומד, אלא שגם חזקה זו שנודע לנו מסייע להם דתולין הקלקלה במקולקל כנ"ל (אף דסברי זו מייתי לי פרו"מ ני' משמי' דהגאון מו"ה מרדכי בער ז"ל מיענקוי בסוף ס' שערי תורה ח"א על מי שעבר על מחז"ל לעולם אל ילך אדם במקום סכנה אמרי' חזקה הוא שהוא הנמצא מת שלא להוציא ישראל אחר מחזקתו לומר שפשע בזה דכל ישראל בחזקת כשרים הם שאינם עוברים ע"ז וכו' לבבי לא כן ידמה דהא דלא יעמוד במקום סכנה דרבנן הוא ול"ל בי' חזקות כשרות כסברת ה"ה ריש הל' אישות והמגיה במ"ל פ"ד ממלוה דכ"ע לא זהירי בי' אבל בנ"ד שלא לאבד עצמו לדעת וודאי חזקה גדולה הוא כי הוא זה שהוחזק לן ג' פעמים מקודם לעבור על זה, ולא נוצי' ישראל אחר מחזקתו לעבור הגדולה שבעבירות כזו) ומהני לן חזק' זו להוציא גם מספק שני הנ"ל דלא חיישי' בי' שמ' יצא ממקום אחר, דכיון שהוחזק עצמו בג' פעמים שמאס בחייו וחפץ לאבד עצמו בידים בקום ועשה, ק"ו בשב וא"ת אפי' אם גלי אשפלוהו, ולא יצא מן המים מאחר שאינו חפץ בחיים כלל:

ועוד נ"ל להסביר לפמ"ש תו' בפ' החולץ דף ל"ו ע"ב ד"ה הא לא שה' וכו' דטעמ' במים שאל"ס דאשתו אסורה משום דחיישי' למיעוט מצוי' דנמלטין וכו' וכ"כ הרא"ש שם סי' ח' וכוונתם נ"ל עפמ"ש ת' יבמות קכ"א ע"ב בד"ה אין וכו' דרבנן דר"מ דלא חיישי' למיעוט מעשה נסים במים שיש להם סוף הא דמודו במשאל"ס ה"ט דאינו ממש מעשה נסים אלא יש לתלות בדף של ספינה וגל טורד וכו' א"כ מה"ט הוי מיעוט נמלטין מצוי ושכיח קצת נמלטין בדרך הטבע כנ"ל וקצת ע"י נס ממש כמ"ש תו' שם בשם הירושלמי, ולפי"ז היינו דוק' בסתם אדם שנפל למים שאל"ס נפל דווק' חיישי' שמ' נעשה לו נס ממש, אבל באדם רשע שמאבד עצמו לדעת והפיל א"ע למשאל"ס וודאי לא יעשה לו הקב"ה כיס' לשקר' ועל מגן, כיון שאינו חפץ בחיים, ומיעוט נמלטין בדרך הטבע לבד

בלא מעשה נסים הו"ל מיעוט שאינו מצוי ולא חיישי' לי' כלל אף לכתחילה, דהרי גם בנפל למים שאל"ס די"ל ג"כ ע"י נס נמלט וגם בדרך הטבע מ"מ כתב הרא"ש ר"פ האשה בתר' וברפ"ג דבכורות וכן התו' מה"ט ניסת לא תצא ולא אמרי' סמוך מיעוט לחזק' משום דהוי מיעוט דלא שכיח כלל רק משום חומר' דא"א החמירו לכתחילה, וסותרים א"ע תו' והרא"ש מפ' החולץ דף ל"ו הנ"ל דלכתחילה לא תנשא משום מיעוט נמלטין מצוי וצ"ע: וצ"ל כוונתם מצוי ע"י נס וגם בטבע כנ"ל משא"כ בנ"ד שהפיל א"ע לא חיישי' למיעוט נמלטין כמו דלא חיישי רבנן דר"מ במים שיש להם סוף למיעוט נמלטים ע"י מעשה נסים לבד ה"נ במשאל"ס והפיל א"ע לא חיישי' למיעוט נמלטין בדרך הטבע לבד כנ"ל: ועוד עדיפ' נ"ל לפמ"ש תו' יבמות קכ"א ע"ב ד"ה א"מ מעשה נסים ומהרש"א פי' כוונתם דגמרן וירושלמי פליגי בטעמ' דר"מ גם בנפל למים שיל"ס וגם בגפל לתוך כבשן האש ס"ל אין מעידין עלי' דחשש' שמ' נעשה לו נס וכו' להירושלמי א"כ פשיטא מלת' דנפל במים שיל"ס דאוסר ר"מ דוק' בנפל ממילא שלא לרצונו אלא באונס או הפילוהו אחרים דומי' דדניאל וחנני' מישאל ועזר', אבל הפיל א"ע לכבשן האש וכן למים שיל"ס שהוא רשע מאבד עצמו לדעת וודאי מודה ר"מ דמעידין עלי' ולא חיישי' שנעשה לו נס כנ"ל, וכיון דר"מ במשנה ובברייתא נקט לשון בין בין, בין למים שי"ל סוף בין שאל"ס ע"כ שווים בדינם לגמרי ולא חמירא טפי משאל"ס לדידי ממים שי"ל סוף ובשניהם דווק' בנפל (כמו מעשה שהי' בא' שנפל לבור הגדול דמייתי מינה ר"מ ראי') אבל הפיל א"ע לא מדכייל להו בחד' מחת' ובלשון בין בין וה"נ לרבנן דר"מ במים שאל"ס לרבנן דווק' נפל כמו לר"מ בי"ל סוף, וה"נ לגמרן דגם ר"מ לא חיישי שמ' נעשה לו נס אלא דס"ל בדרך הטבע יכול לחיות ולשהות במים יום או יומים ושמ' לאחר פרישתו משם יצא והלך לו נמי דווק' בנפל חיישי להכי משא"כ בהפיל א"ע דלא פליג בזה גמרן אירושלמי כיון שיש סבר לחלק כיון שמאס בחיותו, ומדר"מ במשיל"ס נשמע לרבנן במים שאל"ס:

ואף דבעי' שהא כדי שתצא נפשו גם במשאל"ס ואם לא שהא כ"כ הו"ל ספיקא דאו' לרמב"ן בת' המיוחסת סי' קכ"ח, ובשיעור זה מצינו פלוגת'. בתשו' נוב"י תניינא סי' ס"א מאה"ע פשיטא לי' מעובד' דנחוני' חופר שיחין שהוא עכ"פ יותר משתי שעות שלימות ואולי שלש שעות דמסופק אם תחילת שעה ג או סופה הוא יציאת הנפש, וכ"כ הנוב"י ח"ב שם סי' נ"ח, ודעת הב"ח בתשו' סי' ע"ט ובסי' ק"ד פשיטא לי' דשתי שעות לבד יכול לחיות ולא יותר, והיינו דוק' בבור שיש לו ד' מחיצות דיכול בב' שעות לעלות, ולטפס ולאחוז במחיצה כמה פעמים ולהוציא ראשו חוץ למים ולחיות ולא יותר מב' שעות, אבל במשאל"ס סגי בשעה אחר שתצא נפשו, וכ"כ מהרי"ט בת' ח"ב סי' כ"ו משניות לחלק

מה"ט, ט, ועוד עדיפא הענה בעובד' דרחב"ד שתסבך ידה באבנים או בסלעים פשיטא לי' דג' שעות שלימות יכולה לחיות וזה דלא כהב"ח ולא כהנוב"י הנ"ל, ובמשאל"ס סגי בשעה קלה כל שראוהו שטבע וכסהו המים בכדי שא"א לו לאדם לעמוד וכו יעו"ש עפמ"ש תוס' פ"ק דסוטה דף י"א היינו שליש שעה א' רביע, ותמי' עלי' שלא הרגיש מהרי"ט בלשון תשו' הריב"ש סי' שע"ז וסי' ש"פ משעה שלישית שטבע וכו' דמייתי לי' הנוב"י סי' ס"א הנ"ל משמע שעות שלימות ס"ל גם במשאל"ס דהא אעובדא דהאי דטבע בדגלת מייתי לי' הריב"ש וע"כ מהא דרחב"ד נפ"ל ג' שעות הרי דלא מחלק ביניהם אלא כנוב"י ס"ל גם במשאל"ס וצל"ע על הב"ח ומהרי"ט בזה ובת' פר"ח מ"א ח"א סי' ל"ו מסיק שיעור שעה גדולה ע"ש, וגם להריב"ש ונוב"י בנ"ד עפ"י גביית עדות אות ב' הבחור שמעון אייזלער העיד כי לקול השמועה משקיעת הרופא האטשעק לתוך הנהר וואג, יצא הוא ואחיו המנוח ר' פנחס מתוך חנותם על שפת הנהר וראו ראשו יוצא מתוך המים וידיו מוגבהים למעלה, והוא ראה אותו שט הלאה לערך כמה מינוטען ואח"כ שהה וטבע במצולות ולא נראה עוד, ועמד עוד שם הבחור שמעון לערך שתי שעות על שפת הנהר ואין קול ואין קשב וכו' עכ"ל הרי שהא יותר משתי שעות שלימות הוא שיעור כדי שתצא נפשו אליב' דר"ע, ומלשון עדותו הנ"ל וראו ראשו וכו' וידיו וכו' ראה אותו שם וכו' משמע שגם הוא עצמו הכיר אותו מרחוק בראי' ראשו וידיו שהוא הרופא האטשעק ואת"ל נמי שעפ"י קול השמועה אמר כן בלשון הנ"ל ראה אותו שיצא עלי' הקול שהטביע עצמו, ע"י הרבה נכרים שצעקו בראותם נפילתו שהוא הרופא האטשעק מעיר חדש הוא, ונאמן בזה הנכרי מסלפ"ת והב' שמעון הרי העיד ששהא עלי' כדי י"נ יותר מב' שעות וגם עפ"י עדות ר' אהרן סג"ל הארוויטץ באות ג' ששכר אומנים ספנים למהר ברפסודות אחרי הנטבע וישוטו ויבקשו תוך המים דרך יותר מג' שעות ולא מצאו מאום, וחיפוש הרי משהיי' עד י"נ כסברת השואל בת' הח"ץ סי' כ"א, ואף הח"ץ דפליג בלא שהא עלי' בשעת נפילה ולאח"ז חפשו אחריו די"ל שיצא טרם באו המחפשים אבל בנ"ד הרי גם מלבד החיפוש הנ"ל גם הבחו' שמעון הנ"ל הרי לא העלים עיניו משעת הנפילה עד כדי י"נ וכמ"ש וביאר יפה הגאון בת' הח"ס סי' ס"ה כן והכא איכ' תרתי שהא וגם חיפוש הרבה לכ"ע סגי בשיעור זה:

ועוד עפ"י עדות שני האחים מן האם שהעידו כי אחר ששמעו מטביעת הרופא האטשעק הנ"ל כמו ג' שבועות הוציאו בעיר נייאפעסט נטבע א' מנהר דאנאוי שהי' תלוי בפיו באחד הרפסודות, והוליכו אותו אל החפירה שסביב ביה"ק, וכשראו אותו ב' האחים בזא"ז מונח שם ערום השגיחו עליו והכירוהו בטביעת עין ממש בגופו ובפרצוף פניו כמו

שהכירוהו בחייו, דכל גופו שלם הי' וגם כל פ"פ וחוטמו שלם לא נחבל כלל כ"א מפיו יצא דם, הרי לר"ת אפי אשתהי וודאי בכה"ג דכל גופו שלם וכל צורתו שלם מהני טב"ע, ואף שדחו הראשונים שיטתו מ"מ חזי לאצטרופי לשאר סברות להקל, כמ"ש הב"ש ס"ק פ"ו, וכבר העלנו סניף גדול להתיר גם זולת עדים הנ"ל בטב"ע על הרופא האטשעק ע"י שהפיל א"ע והוחזק בזה כבר ג' פעמים ודאי מת, וגם בנ"ד ספק אשתהי יותר משעה אחר שהועלה מן המים הא כתב הב"ש בהדי' בס"ק פ"ד דיש להתיר כה"ג משום ס"ס שמא הוא תוך שעה ראשונה ושמא הלכה כר"ת וסייעתו כשהוא שלם לגמרי מי שלא ראה הטביעה יכול להעיד אפי' אחר כמה ימים (שוב מצאתי בתשו' מהרי"ט בא"ה סי' ל"א הק' כן ובת' פמ"א ח"ב סי' ס"ו תירוץ יפה יעו"ש) איברא דצ"ע קצת על הב"ש בזה הא שם אונס חד הוא שמא אינו אומר בדדמי הם ב' הספיקות נ"ל כיון דנפל למשא"לס רק מדרבנן החמירו דמדאו' יצאה מחזקת א"א כיון דרוב נטבעים מהני ס"ס כזה ג"כ, אבל התשו' הח"מ בתשו' ס"ק נ"ה מייתי חבל נביאים מתנבאים דבכל ענין בעי' חזיוהו בשעתי' דוק' ואפי' כל גופו וצורתו שלם וגם לא ראה הטביעה לא מהני טב"ע ואפי' לר"ת גופי' וגם אפי' בספק אשתהי נמי החמיר בתשו' הר"ן וסיים הח"מ ומי ירים ראשו להקל וכן דייק הב"ש סק"ץ מלשון הרמ"א דחייש לחומרא לדעת הרז"ה ע"ש ומ"מ בנ"ד דשני עדים הכירוהו והעידו עליו בטב"ע, וגם הח"מ בתשובתו הנ"ל ס"ק נ"ה, וגם הב"ש סוף סק"ץ הנ"ל העלו גם שניהם דבשני עדים אין חשש דא"א כלל בדדמי וא"ץ שיראהו לאלתר ואפי' שני פסולים מדאו' נמי לא אמרי בדדמי כמ"ש המבי"ט ט בתשו' סי' ק"ו הובא בקו"ע סי' רל"א ומהריב"ל בתשו' הובא בקו"ע סי' יו"ד ועי' בתשו' נוב"י קמא סס"י כ"ח ד"ה אמר הכותב וכו' ואפי' לשיטת הרי"ף דס"ל גם בשני עדים אמרי בדדמי היינו בודאי אשתהי דאנן סהדי מיתפח תפח אבל בספק אשתהי נ"ל מודה הרי"ף בשני עדים המעידים שהכירוהו בט"ע אנן סהדי דלא אמרו בדדמי אלא דלא אשתהי עוד יותר משעה א' חוץ למים ולא תפח:

אמנם בנ"ד רגלים לדבר דאשתהי יותר משעה שהרי אחר שהעלוהו מן המים והוליכוהו לתוך החפירה שסביב ביה"ק סתמא הוא בריחוק מקום קצת מן הנהר דאניי ואח"ז פגעו אנשים שבאו משם את עד הראשון ר' חיים הרש בן ר' שעפטל שפיטצער דרך הילוכם על שפת הנהר דאנוי וספרו במסלפ"ת והלך לשם ובדקו והכיר איתו בטב"ע יפה ושוב בא בחזרה אצל אחיו מאמו ר' איצק ליב בר' וואלף דיאמאנדשטיין עד השני וסיפר לו את המאורע והלך גם הוא לשם והכיר אותו בט"ע כמו כן, וכל משך זמן זה קרוב לוודאי שהיה יותר משעה א' ומבואר בקו"ע בש"ט תשו' הב"י אות ר"ד דהיכ' דיש רגלים לדבר

לא תלינן להקל אפי' בספק ג' ימים ביבשה לכ"ע, ומכ"ש לפי"ז בספק אשתהי יותר משעה חוץ למים דחמור טפי כמ"ש הב"ש ס"ק פ"ב והח"מ ס"ק נ"א ודאי דלכ"ע ביש רגלים לדבר לא מקרי כלל ספק אשתהי להקל עפי"ז ועי' תשו' הרא"ם ח"ג סי' י"א ותשו' צ"צ סי' מ"ה, מ"מ נ"ל בנ"ד ראייתו של עד הראשון מיהת ליכ' רגלים לדבר שהי' אחר שעה א' דשפיר י"ל שהי' בסניף טרם כלות השעה א' וה"ל רק ס' אשתהי מאחר שכוון עדותו בטב"ע ממש ולא ראה שנתפח ודאי גם הוא אינו אומר בדדמי דהא משמע מלשון הרמב"ם ם וסמ"ג שצריך שיהי' נראה וניצלאחר שעה, אבל הסכמת כל הפוסקים הוא דאפי' לא חזינן דאיתפח אמרי' ודאי מתפח תפח כבש"ע סעי' כ"ו ועי' בת' צ"ת סי' מ"ה הנ"ל, ובכה"ג שעד א' ראהו והכירו בתוך שעה א' בטב"ע ואחר שעה א' ראהו עד שני והכירו ג"כ ולא חזי בי' שנתפח ונשתנה כבנ"ד, נ"ל דכ"ע מודו כרמב"ם וסמ"ג דלא חיישי' לומר ודאי תפח ומצטרפין שני העדים ואפי' להרי"ף לא חיישי' דאמרי' בדדמי דה"ל רק ספק אשתהי וכמ"ש לעיל:

ואין לומר איפכ' לפמ"ש בתשו' צמח צדק סי' פ"ח דגם הרא"ש וסייעתי' דבתרי לא חיישי' בדדמי דוק' בדליכא הכחשה ביניהם דלא אתרע חזקה דידהו אבל במכחישין זא"ז יש לדקדק אחריהן וחיישי' לבדדמי ולפי"ז ה"נ בנ"ד מכחישין זא"ז כי עד הראשון אמר כי זמן שמועתו ממציאת הנטבע והנחתו בחפירה הסמוך לביה"ק וז"ל דאז וואר נאכמיטטאגס צווישען 3 אונד 4 אוהר, ועד השני אמר כי זמן שמיעתו זאת מפי אחיו הנ"ל בחזרתו ממקום המת בא אצלו וז"ל קאם אי איינעס נאכמיטטאגס עטווא צווישען איין אונד דרייא אוהר, ז"א דהתם דוק' שע"י הכחשת העדים א' מהם שקרן ופסולים ביחד לעדות אחרת העלה כן הצ"צ לחוש על עדות מיתה דאמרי בדדמי לאוקמינהו אחזקת כשרותם לעדות אחרת והיינו בהכחשה דנ"מ לענין ממון משא"כ אחת אומרת מת, ואחת אומרת נהרג הא קיי"ל תנשא בש"ע סעי' ח' יעו"ש, וה"נ בנ"ד אין שום נ"מ מהכחשתם באיזה שעה ביום נודע להם מציאת המת הנטבע ואין צריך כלל עדותם בזה ומלתא דלא רמיי' עלי' לאו אדעתייהו ולא הוי הכחשה כלל, וגם הואיל ושניהם מעידים שהכירו בטב"ע ודאי נקטינן דתרי לא אמרי בדדמי ומכ"ש דהא קיי"ל כרבא אליבי' דר' יהודה בפסחים י"ב אדם טועה בשלש שעות חסר משהו וא' אומר בשלש שעות וא' אומר בה' עדותן קיימת ואין כאן הכחשה כלל, ואדרבה הדרן לקמייתא בכנ"ד לכ"ע גם להרי"ף בספק אשתהי תרי ודאי לא אמרי בדדמי כנ"ל: אמנם אפי' את"ל כן מ"מ הרי הרי"ף לטעמי' ס"ל הא דבמים מצמית צמית דוק' עד חמשה ימים בלבד א"כ בנדון דידן שאחר שלשה שבועות העלה מן המים אפי' ודאי לא אשתהי אלא חזיוה בשעתי' נמי אין

מעידין עלי', אבל נ"ל הרי הרשב"א ונמ"י דחו בזה שיטת הרי"ף מן הירושלמי דגרסי' אמר ר' ירמיה מעשה בא' שנפל לירדן ועלה לאחר שבעה עשר יום והכירוהו שצרפתו צינה והשיאו את אשתו ע"ש ולענ"ד ר"ל בזה מודה הרי"ף לחלק דוק' בעד א' דאפשיט האבעי' דנאמן במשא"לס מעובד' דדגלת אסקו' ושרי' רבא אפומ' דשושבינא הוא בתר ה' יומי ולא יותר דחיישי' לבדדמי דוק' כמעשה שהי' אבל עובד' דירושלמי הכירוהו שצרפתו הצינה משמע רבים עכ"פ שני עדים הכירוהו בטב"ע מודה הרי"ף כיון דחזיוהו בשעתי' תרי ודאי לא אמרי' בדדמי היינו בלא חזיוהו בשעתי' כמ"ש בהדי' ואי לא קא מסהדי הכי ר"ל אסקינהו לקמן וחזינהו לאלתר כנ"ל לתרץ דעת הרי"ף, ולפי"ז שפיר ס"ל בנ"ד דה"ל ספק אשתהי וגם שני עדים גם הרי"ף מודה דלא חיישי' לבדדמי ואפי' לאחר זמן מרובה כמ"ש לעיל: אבל באמת ז"א דהרשב"א בחידושיו והריב"ש סי' שע"ח כתבו דנראה מלשון הרי"ף דחזיוה בשעתי' היינו שראוהו בשעה שהעלוהו מן המים ממש שלא נשתהא כלל ואי לא קא מסהדי הכי דייקא ר"ל אסקינהו לקמן וחזינהו לאלתר לא מהני ועי' בת' פרח מטה אהרן ח"ב סי' י"ו תש' מהר"מ אלישקאר ס' כ"ה שהביא כן בשם כמה רבוותא משם תשו' הרי"ף ותשו' הרמ"ה והיא בתשו' המיוחסת לרמב"ן סי' קכ"ח, וה"ר ירוחם נתיב י"ג ר"ג וכו' וז"ל אין משיאין אשה עפ"י עדים במי שטבע בים ופלטוהו המים אלא דמעידין שפלטוהו המים לעיניהם וראוהו מיד והכירוהו שהוא פלוני שאל"כ חוששין שמא בין זמן שפלטוהו המים לזמן שראוהו תפח ונתהפכה צורתו וכו' יעו"ש א"כ להרי"ף וסייעתי' אין כאן ספק אשתהי כלל בנידון דידן אלא ודאי אשתהי דשני העדים אמרו דלא חזיוהו בשעתי' אלא אחר שכבר הוליכוהו לביה"ק וחיישי' לבדדמי גם בשני עדים כמפורש בת' הרי"ף ורמב"ן הנ"ל ואין מעידי' עלי' להשיא את אשתו, אבל כבר העלו הר"ן והריב"ש בשם הרמב"ן והרשב"א והרמב"ם וה"ה וכן הסכמת רוב האחרונים דכל שראוהו תוך שעה א' משהעלוהו מן המים מהני ועי' פמ"א א סי' י"ו הנ"ל, ובתשו' משאת בנימין סי' מ"ה בשם שאר הפוסקים אפי' תוך שעה ב' נמי מהני עד שעברו ב' שעות משהעלוהו מן המים עד שראוהו יעו"ש בסי' מ"ו דחה המ"ב דעת השואל בזה דדוק' תוך שעה א' בעינן ומה"ט ספק אשתהי לכ"ע לחומרא כיון שהוא מצוי טפי דשהא שעה א' ומ"מ בנ"ד מיהת דכל גופו ופ"פ עם החוטם שלם בלא שום חבלה עם כל צורתו ושני עדים שלא ראו הטביעה העידו שהכירו אותו בטב"ע ממש כל גופו וצורתו דמכירים היו אותו בראי' דז"ל עד הראשון בעטראכטעטע געניא דען גאנצען קערפער אונד זאגטע צו מיר זעלבסט דאס מוס דאקטער האטשעק זיין, דענן

האטשעק וואר מיר וועהרענד זיינעס לעבענס דורך זעהר הייפיגען פערקעה מיט איהם געגויא בעקאננט אונד דיא פיזיגנאמיע דער לייכע, זא וויא דיא גע - זאממטע קערפערגעשטאלט בטביעת עין זאגטען מיר מיט בע- שטיממטהייט דאס ער עס זיין מיססע וכו' עכ"ל, ובכה"ג שהי' מכירו ובקי בו כתב בתשו' הר"ן סי' ג' דלכ"ע עד א' א"ק לומר קברתיו, מכ"ש בשני עדים לכ"ע מהני אפי' וודאי אשתהי יותר משעה קודם שראוהו וכ"ש בנ"ד דהוי רק ספק אשתהי וליכא שום פוסק דחייש לדעת הרי"ף דב' אומרים בדדמי ועי' תשו' ח"ס סי' ס"ג:

ועוד יש כאן היתר מצטרף לסמוך על תשו' מיימין בה"ל גירושין פ"ג סימן ט' בשם ר"ת המתחלת חזרנו על כל הצדדים וז"ל זכורני שכך דנתי לפני ר' שמואל והתרנו אשת אחיו של ר' שלמה וכו' וע"כ האי אין מעידין אלא עד ג' ימים לאו אאדם ידוע וניכר למעידיו דאפי' עד ד' ימים מהני כיון שיודעים שזה הוא וכו' וכ"כ בה"ג וכו' עכ"ל ר"ת ובת' מהרי"ט סי' קל"ט בשם תשובת הר"א מזרחי סי' ל"ט שהביא דברי הא"ז הגדול בשם ר"ת וכו' והביא ראי' מרב יהודאי גאון ובה"ג ות' מיימין קמאי, והר"א מזרחי ומהרי"ט ות' פרח שושן ח"ב סי' ב' מחא"ה דף ח' ע"א וע"ד, ות' בית אפרים חא"ה סי' י"ט דף מ"ז והגאון קצה"ח בתשו' הרא"ם בתראי כולם עשאום סניף להתיר, ומה שהגאון מוה' סענדר הקשה מעובד' דדגלת מאי פריך הש"ס התם ה"ט דשרי רבא אפומי' דשושבינא דוק' דסתמ' מכירו היה בחייו הטיב, תירצה יפה הגאון בית אפרים סי' י"ט הנ"ל, או דעובד' הוי השושבין לא ראהו כלל כי אסקוה אגשרא כי אם אחרים חזיוהו בשעתי' תמונתו וצורתו, והשושבין העיד שכך הי' תמונת וצורת האי גבר' כמו דמתניתין כה"ג מיירי או דלבה"ג ור"ת הנ"ל ראשו ורובו שלם בעי' בהדי' טב"ע ממש שהכירו מחיים היטיב ואילו התם ע"כ עובד' הוי בלא גופו כמ"ש הרשב"א לתרץ קושי' זו על אידך דר"ת יעו"ש א"כ בנ"ד דכל גופו שלם וכל הראש ופ"פ כולו שלם בלא חבורה כלל וכלל, ושני עדים שהכירוהו בחייו היטיב יפה יפה שהי' רגילים עמו מעידים בטב"ע שהוא הוא הרופא האטשעק שנטבע עפ"י ששמעו בנהר וואג וגם ספק אשתהי פשיטא דמהני להתיר לכ"ע (איברא בת' פרח שושן הנ"ל תירץ יפה לחלק בין יבשה לים על כל הני חילוקי דינים דר"ת הנ"ל דהא חזינן ביבשה לא נשתנה תוך ג' ימים ובמים נשתנה אחר שעה א' להעלותו מן המים יעו"ש ודפח"ח, אבל כל הראשונים ואחרונים שהקשו על הר"ת לא ס"ל לחלק אליבי' בזה):

ועוד מילין לחלוק, הרי הדעת המ"ב בתשו' הובא בח"מ ס"ק ל"א ובתשובתו ס"ק נ"ה הנ"ל בשם הר"א מזרחי דבפלוגתא בדיני עגונא הולכי' להקל, והח"מ פליג עלי' ומסיק

דה"ל כמו תרי ותרי דמה לי עדים מה לי דיינים ואוקי אתתא בחזקת א"א ואסור' ע"ש, והב"ש ס"ק מ"ז ובקו"ע סי' רכ"ו העלו כמ"ב להקל, ונ"ל גם להח"מ דלחומרא אזלי' היינו דוק' במצאו איש נטבע שלא נודע מקודם דבר, אבל ידוע מקודם שפלוני נטבע במשאל"ס ונאבד ושוב מצאו א' מת בנהר ודאי כבר יצאה מחזקת א"א, מודה הח"מ דספק פלוגתא להקל, והרי בתשו' נוב"י קמא סי' מ"ג הוכיח מהריב"ש דס"ל אף לת' הרשב"א המיוחסת סי' רכ"ח דגם במשא"לס אם לא שהא שם שיעור כדי יציאת נפש לא יצאה מחזקת א"א דאו' מ"מ אם לא שהו עלי' כדי י"נ ואח"כ מצאו א' מת בנהר יצאה מאיסו' דאו', והח"ס סי' ס"א בסופו מצא לו חבר מתשו' הר' בצלאל אשכנזי סי' כ"א שכ"כ בהדי', וכן הסכים גם הח"ס בפשיטות, ומכש"כ בנ"ד שכבר ביארנו עפ"י הגב"ע שהו עלי' כשיעור י"נ כבר יצאה אשתו מחזקת א"א דאו' ודאי לכ"ע אזלי' בפלוגת' הפוסקים להקל, ועי' תשו' הח"ס סי' ס"א בד"ה וראיתי מ"ש הר"מ עו' (והנה הח"מ עצמו בתשובתו הנ"ל הביא מקודם שם חילוק זה בשם הדרישה והב"ח בין ידוע לנו שנטבע איש ונאבד במשא"לס הוא דלא מצריך הכרה לאלתר ובין מצאו איש נאבד במים צריך שיראו אותו לאלתר וכו' ודחה אותו לגמרי שאין מתקבל על הדעת מה לי יודעים שנפל למים או לא וכו' עש"ה, ת, וצ"ע עלי' דודאי לא משתנה עי"ז אבל החילוק הוא בין דאו' לדרבנן אי מהני בי' טב"ע בלא ראוהו לאלתר, בדרבנן מהני ולא מדאו' כנ"ל בשם תשו' הנ"ל) ומכ"ש שכבר ביארנו בנ"ד לא תלי' בפלוגת' דרובו ככולו פוסקים מתירין אותה: ועי' בת' ח"ס סי' ס"ה וסי' ס"ט ובתשו' מהר"ם א"ש סי' נ"ה העלה דבמקום עיגון יש לסמוך אפי' בספיקא דאו' על הרי"ף ורמב"ם ותוס' להתיר בטב"ע לבד אפי' העד שראה הטביעה ומכ"ש בכ"ד שלא ראה הטביעה רק ידעו והרבה פוסקים ס"ל ידע לא הוי כראה, ועוד יותר בזה העלה הפ"מ בסי' ס"ה גם השואל גם הוא להקל במקום עיגון עאכ"ו בכה"ג דנידון דידן, כ"ח בתשו' חוט השני סי' ע"ד יעו"ש, ולתמיהת הנוב"י קמא סי' כ"ח על הטור שמחלק בין ידע או ראה העלתי ארוכה בעזה"י אכ"מ, לכן אם יסכימו עמנו עוד שני גדולי הדור בעלי הוראה למטינא שיבא מכשורא להתיר העגונה אשת הרופא יעקב האטשעק הנ"ל מכבלי העיגון ושרי' התנסב' לכל גבר דיתיצביין:

אבל מ"ש דתיבת גל לא מצינו גם בכתבי קדש גם בתלמוד שהונח על שארי נהרות כ"א על הים, הנה מה יעשה פרו"מ ני' בגל נעול מעין חתום בש"ה ד', ולכ"ע שיר השירים ברוה"ק נאמר', ואם אגמ' דסמקא הוא סמוך לים בדרך אפשר וכן נחל גדול של אוקינוס כתוב בהו גלים, בפי' הילקוט נהרות סובבוני דיונה כן כל הנחלים גדולים הולכים ושבים אל הים גלים מצוים בהם, והכל לפי רוח היום ככתוב יורדי הים באניות עושי מלאכה

במים רבים המה ראו וכו' ויאמר ויעמד רוח סערה יתרומם גליו וכו' יקם סערה לדממה ויחשו גליהם הרי יחס שם גלים על מים רבים כמו שיחס על הים. נאם הדש"ת:
הק' יהודה אסאד:

תשובה י

החיים והשלום יחדיו יהיו תמים לראש אהובי תלמידי חביבי, גבור ביראה ובתורה כליש ולביא, ה"ה הרב המאוה"ג המופלג איש צדיק כש"ת מוה' משה בער שעהן נ' רב ומור' בעיר וויעדען:
גי"ה קבלתי לנכון וכו', ועל שאלותיך בד"ת הלכה למעשה שהעלית, הנני לרצונך, וד' יעזרני להשיב האמת לאמתו, א' ע"ד אשה אחת שנשתטית ושמוה בבית המיוחדת להם, ואחר שנים כשנשתפית ברחה משם בהחבא לעיר אחרת וחלתה שם, ושלחה אחר יהודי אחד קודם מותה והודיעה לו אשת מי היא שמה ושם בעלה ובניה בן פלונית ואח"ז מתה, ונשלח מעיר ההיא מיד כתב טאד"ען שיי"ן למקום הראוי כפי חק המדינה, ושוב קרא הבעל של האשה הנ"ל את כל המאורע בצייטו"נג, וגם את הטאד"ען שיי"ן השיג לידו, וגם היהודי הנ"ל כתב לו אגרת ומעיד לו על כל הנ"ל, ומעתה שואל הבעל הנ"ל העני בפתח היתר אם מותר לו לישא אשה על עדות זו היות גם טפלי תלי' ביי' ב' בנים קטנים כבן שש ושבע:
הנה יפה הראית לדעת הב"ש בסי' ט"ו סק"כ ובריש סי' קנ"ח דבזה"ז שיש חרם דרגמ"ה שלא לישא אשה על אשתו אין עד א' נאמן כיון דאתחזק איסור' כביי"ד סי' קכ"ז, אבל בתשוב' נוב"י קמא סי' ל"ג חאה"ע בד"ה העלה וכו' ובמהד"ת חלק אה"ע סי' ז' וסי' ח' העלה דלא כהב"ש משום דהא מלתא הוא אבעי' דלא איפשט' אי ע"א נאמן באיסו' באתחזק איסור' ואחר אלף החמישי שכבר כלתה החדר"ג הו"ל רק ספק דרבנן קיי"ל להקל להאמין עד א' אף דאתחזק איסור' ובתשו' ח"ס חלק אה"ע ח"ב השיג ופליג על הנוב"י והעלה העיקור כהב"ש דפסק חדרגמ"ה להחמיר יע"ש בארוכה, היטבת לראות:
איברא אני תמה על ב' הגאונים הנ"ל הנו"בי והח"ס דגם שניהם אתו עלה להחמיר רק משום דספק חרם קיי"ל להחמיר כבדאורי', ולענ"ד בלא"ה בכל ספק דרבנן כי הא איבעי' דלא איפשט' גם ספק דרבנן קיי"ל לחומרא כמ"ש הפ"ח ביו"ד סי' ק"י בכללי ס"ס אות ה' ובסי' למ"ד סק"ב דאבעי' דלא איפשט' בגמר' אינו נכנס תחת סוג ספק וספיקא כוודאי, וכן כתב בתשוב' חוות יאיר סי' צ"ד ריש ד' צ"ב דתיקו ראוי להחמיר גם בדרבנן וז"ל שם וכ"פ הרא"ם בספר יראים מצוה רי"ז ד' צ"ט ושכן פ' רבי' חננאל ונ"ל ראי' מש"ס ספ"ז דברכות עכ"ל, וכן כתב ההגמיי' בפרק ב' מהל' חו"מ בשם הרא"ם

ושאר גאונים ועי' בס' יד מלאכי כללי התי"ו תיקו סי' תרל"ד והעלה שסמכו אש"ס דס"פ ג' שאכלו מהו שתסייע לימין וכו' א"ר אשי הואיל וראשונים אבעי' להו ולא איפשט להו אנן נעביד לחומר' וכמ"ש החו"י הנ"ל עש"ה, ועי' ש"כ יו"ד סי' ק"ד סק"ז כתב כן בפשיטות, וכ"כ הב"ש באה"ע סי' קנ"ה סעי' קטן ל"ב ועי' בדגמ"ר ובספר כרם שלמה באה"ע שם, א"כ ה"נ הא אבעי' דלא איפשט אי ע"א נאמן באיסורין באתחזק איסו' אף בדרבנן קיי"ל להחמיר ואינו נאמן וכהב"ש, וצ"ע על הגאונים הנ"ל שלא העירו כלל בזה, ובתשו' התשב"ץ ח"ב סי' ק"ל בתיקו סדר"ב לקולא וספיקא דתרי לישנא לחומרא לרמב"ם עש"ה ועי' בה"ה הל' גירושין פרק י"ג הלכה ג' דרמב"ם פ' איבעי' דלא איפשטא ספק דרבנן לקולא ובכ"מ שם וצל"ע:

אבל באמת לענ"ד יפה כתב הרב השואל בתשובת הח"ס הנ"ל עדיפא מדברי הנוב"י הנ"ל דאפי' אי פשיטא לן בדאוריי' אין עד א' נאמן היכא דאתחזק איסור, בדרבנן ודאי נאמן עד א', והוא ממ"ש הרמב"ם פ"כ מאיסו' ביאה עד א' אינו נאמן לומר כהן זה להאכיל תרומה דאוריי', והקש' הר"ן פ"ב דכתובות הא עד א' נאמן באיסורין ותי' הפ"י הרי אין עד א' נאמן כנגד החזקה כ"ש נגד הרוב ורובא דעלמא לאו כהנים נינהו, ואפי"ה נאמן להאכילו בתרומה דרבנן נגד הרוב מכ"ש נגד חזקה אלא שהוא עצמו דחה ממ"ש הפ"י עצמו בקידושין ד' ס"ג שסותר א"ע והעלה דעד א' נאמן נגד הרוב לברר המיעוט מתוך הרוב וכו' וגם החתם סופר דחה לפי תי' הה"מ על הרמב"ם דה"ט משום דמעלין מתרומה דאוריי' ליוחסין וכו' י"ל דאי הוי נגד הרוב אין עד א' נאמן אפי' באיסור דרבנן אלא התם אין הרוב מכנגדו אלא רק מברר המיעוט כנ"ל ולא כתי' הפ"י וא"כ לא מצינו בש"ס בהדי' שיהי' עד א' נאמן בדרבנן וכו' יעוש"ה:

אמנם בעל קצה"ח בס' ש"ש שמעת' וי"ו פרק ט"ז תי' תירוץ אמיתי על הרמב"ם הנ"ל עפמ"ש ביבמות ד' ס"ו אליבי' דכ"ע עובר במעי זרה זר הו', א"כ אוקמי' אחזקתי' דעדיין הו' זר ואין עד א' נאמן במקום חזקה וכעין שכתב תוס' חולין י"א ובבכורות ר"פ הלוקח העמד הולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה שהי' חולין במעי אמו וכו' יע"ש, וא"כ שפיר מפורש התם דנאמן ע"א להאכיל בתרומה דרבנן נגד חזקת מעי אמו דזר היה, שוב מצאתי בס' קרבן נתנאל ביבמות פ"ז סי' ד' כתב כנוב"י ולא כב"ש ועי' בס' כרם שלמה באה"ע סי' קנ"ח והנאני:

והנה הגאון בש"ש שם סיים וז"ל והש"כ שכתב ביו"ד סי' קכ"ז בשיטת הרמב"ם דס"ל דעד א' נאמן באיסורין אפי' נגד חזקה ע"ש אינו מוכרח וכו' עכ"ל, והנה גם לתי' הפי' הנ"ל צ"ל כן דלא כהש"כ בכוונת הרמב"ם, אבל לענ"ד גם אליבי' דהש"כ ניחא דנהי דכל

תירוץ בפ"ע לבד מהנ"ל לא סגי דתי הפ"י לבד שהוא נגד הרוב י"ל רק לברר המיעוט הוא וגם הרמב"ם הא ס"ל נגד חזקה נאמן עד א' וכמו שדחה הגאון ש"ש תירוצו הנ"ל לדעת הש"כ, אבל י"ל כיון דאיכא תרתי בכה"ג רובא וחזקה לאיסורא, רובא דעלמא הרי אינם כהנים, וגם חזקת מעי אמו, ודאי אין עד א' נאמן באיסור דאוריי', וא"ש לשיטת הרמב"ם גם להש"ך היינו שני התירוצים בהדדי של הפ"י ושל קצה"ח, ומינה מיהת דלתרומה דרבנן נאמן ע"א אפי' נגד רוב וחזקה, ובזה נסתלקה ג"כ אידך השגה דתשוב' חתם סופר שם עפ"י דעת הריב"ש סי' שע"ח דרובא לא עדיף מתרי חזקות ה"נ אפי' את"ל ע"א נאמן באיסור דרבנן נגד הרוב ומכ"ש נגד חזק' א' אבל נגד ב' חזקות לא אמרי' וה"נ בנ"ד איכ' חזקת חי דאשה וחזקת איסור חדר"ג על הבעל וכו' יע"ש, ולפמ"ש הנה מצינו מפורש גם בכה"ג דנאמן עד א' בדרבנן אף נגד רוב וחזקה עפ"י תי' הפ"י ותי' הש"ש הנ"ל:

וגם בלא"ה נ"ל לפי מה שהעליתי מאז בתשוב' דהא דהריב"ש הנ"ל רק מדרבנן אמרה התם דתצא מה"ט נותנין עליו חומרי חיים וכו' ולא מדאורי', ולק"מ על הריב"ש קושי' הנוב"י קמא חלק אה"ע סי' מ"ג הרי תוס' כתבו דמפרה אדומה ילפינן רובא עדיף מחזקה ובפרה יש תרי חזקות וכו' דודאי מדאוריי' מודה הריב"ש כנ"ל, א"כ גם הא סבר' דהח"ס הנ"ל נדחה די"ל דהתם באיסור דאוריי' חומר אשת איש החמירו רבנן דלא מהני רובא נגד ב' חזקות אבל באיסור דרבנן אוקמי' אדאוריי' רוב עדיף מתרי חזקות גם להריב"ש, וה"נ ע"א נאמן בדרבנן אפי' נגד רוב וחזקה ומכ"ש נגד שני חזקות, ועי' שו"ת סת"ם להגאון מוהר"ש קלוגר ני' בקונט' פרט ועוללת ד' ע"ט תשו' ל"ב האריך להוכיח דבדרבנן נאמן ע"א וראי' ברורה מסוגי' דחמרין בכתובות כ"ד והנאני, ואח"ז רב מצאתי בס' חן טוב זבד טוב ד' קנ"ה סוגי' דע"א במלחמה ובפנים הספר ס"ק פ"ו חקירה ד' מזה אי סבר' הריב"ש דתצא, מדאוריי' הוא או רק מדרבנן, והנלענ"ד כתבתי: ועוד י"ל מטעם אחר הדין עם הנוב"י דלא כהב"ש בזה דהה"מ הנ"ל רפ"ב מאי' ביאה מייתי דעת יש מפרשים והוא הר"ן הנ"ל דלא כהרמב"ם שכתבו שעפ"י עד א' הוי מוחזק בתרומה דאוריי' דע"א נאמן באיסורין וכ"ש במלתא דעבידי לגלויי עכ"ל, א"כ בנ"ד נמי ע"א מעיד שמתה אשתו של פלוני במקום ידוע הא מלתא עבידא לאגלוי הוא וכמו שבנ"ד באמת נתגלה אח"כ ע"י הצייטו"נג בלאט וגם ע"י הטאד"ען שיין, בהא ודאי נאמן ע"א, שוב מצאתי כדבריי אלו בס' שב שמעת' הנ"ל שמעת' ז' רפ"ב פליג על דינא דהב"ש הנ"ל מה"ט, והנאני שכוונתי לדעתו, ועפי"ז ניחא לי מה שבספר יריעות שלמה בקונטרס בית יד הלכה ח' סוף אות ג' קורא תמה וצ"ע על הב"ש והנוב"י, וז"ל דהא בלא"ה אין עד א' נאמן בזה דה"ל דבר שבערוה לענין לישא את אחותה דהוי ח"כ ובודאי אין דבר שבערוה פחות

משנים וצ"ע עכ"ל ובמח"כ הגאון ני' לא ראה אז בפנים מ"ש בזה בתשוב' נוב"י קמא סי' ל"ג חלק אה"ע בד"ה העולה וכו' הנ"ל בהשגתו על האי דינא דהב"ש הקדים שם דלהפוסקים ראשונים דע"א נאמן מה"ת משום דהו"ל מלתא דעבידא לאגלויי וז"ל וכן יביא על נכון לפי"ז דאין ע"א נאמן באיש שמתה אשתו שישא אחותה אף דעביד לאגלויי ונאמן מה"ת, מ"מ חכמים החמירו באיסור תור' להחמיר על ד"ת כיון דליכ' עגונה [ועי' במשנה יבמות ד' קי"ח ע"ב ובתוס' ד' צ"ד ע"ב פליגי רש"י עם תוס' בזה ותמי' גדולה על הנוב"י הנ"ל והבדלו החיים וכו' הגאון מוהר"ז אולמאן ני' בע"המח ספר יריעות שלמה הנ"ל שהעלימו עין מזה, ונ"ל לנוב"י הנ"ל ניחא די"ל, עצמו גם מדאו' אינו נאמן, וזה אשר השבתי לידי"נ הרבני המופלג החרוץ מוה' צבי הרש ריכטער מק"ק סקאליטץ, ע"ד הקושי' שהעיר פרו"מ ני' לתוס' יבמות ד' צ"ד ע"ב תקשי מתניתן שם ד' קי"ח ע"ב, אין האיש נאמן וכו' שישא את אחותה משמע האיש עצמו דווקא אינו נאמן הא עד א' דעלמא נאמן ע"כ:

יעיי' מעלתו ני' בגמר' ורש"י. באותו ד' צ"ד ע"א דגמר' הקש' כן ולטעמיך אימא סיפא וכו' הוא ניהו דלא מהימן הא עד א' מהימן בתמי' מי מהימן עד א' וכו' לישא אחותו, ומסקנא צ"ל לרבותא נקיט מתני' הכי ולא מבעי' עד א' די"ל סמכינן עלי' ולא דייק' היא והו' ברישא ובסיפ' כמ"ש בחידושי הרמב"ן באר היטיב יעו"ש וברמב"ם פ"ג מיבום הלכה י"א עד שיעידו ב' עדים וכו' שלא האמינו ע"א אלא וכו' וע"כ הפי' בלשון רש"י צד ע"ב שם ובא עד א' ועבר ונשא וכמ"ש הב"ש סי' ט"ו סק"כ, וכן כתב מהרש"א שם במקומו והו"ל להב"ש להביאו והכי משמע לשונו דרש"י במ"ש ועמד ונשאה דייקא דע"כ לא יחלוק רש"י על הגמר' ע"א שם ופירש"י עצמו הנ"ל וכו' ע"כ לשוני בתשובתי למוהר"ן הנ"ל באופן שצל"ע על הגאונים הנ"ל, ולפי"ז מ"ש הב"ש דבזה"ז דאיכ' חרם דרגמ"ה וכו' אינו מוסכם יכ"ל יעו"ש, הרי בהדי' גם לישא אחותה כתב שנאמן עד א' מה"ת משום מלתא דעבידא לאגלויי וכו' גם בדבר שבערוה מהני עד א', ומה"ט פליג הנוב"י על הב"ש בדין לישא אחרת שהוא רק איסור דרבנן נאמן עד א' ולא החמירו בו חכמים וכו' יעש"ה, ולשיטת הפוסקים דעד א' במיתה אינו אלא מדרבנן דדבר שבערוה אין ע"א נאמן אפי' במלתא דעבידא לאגלויי כמו בממון ברמ"א בח"מ סי' למ"ד, וכ"כ הגאון בשב שמעתת' ריש פ"ב הנ"ל משמעת' ז', מ"מ העלה עפי"ז בהא דינא דהב"ש לישא אחרת שאינו דבר שבערוה אף שחרם דרגמ"ה איסו' דאורי' הו', גם מה"ת נאמן ע"א משום מלתא דעבידא לאגלויי אפי' נגד חזקה ודלא כהב"ש כנ"ל, ומכ"ש בזה"ז לאחר שכבר כלה אלף החמישי ולא כהכרעת הח"ס, שוב מצאתי בתשוב' חסד לאברהם

חאה"ע סי' ב' העלה ג"כ מה"ט הנ"ל דלא כהב"ש ע"ש דמייתי ראיות לזה דמשום מלתא דעבידא לאגלויי לכ"ע נאמן עד א' בדרבנן נגד חזקה, ומכ"ש א"כ בכ"ד שכבר שלחו כתב טאד"ען ען שיי"ן מן האמט על האשה פלונית נקובה בשמה ושם בעלה ושם עירם ושם בניה וחזקה על הערכי הממונה על זה דלא מרעי' אומנתי', וגם כבר יצא כן בצייטו"נג כה"ג ודאי אפי' הב"ש מודה דעד א' בצירוף כל הנ"ל ודאי נאמן בדרבנן לישא אשה אחרת, ובמקום מצוה שלא לעגן האיש ובניו קטנים לא גזר חדרגמ"ה, ועכ"פ בזה"ז דקילא טפי כנ"ל ואריך, וכן העלה בזה הגאון בתשוב' בית אפרים חאה"ע סי' א' ד' א' ע"ג וע"ד מש"ה:

ב' עוד שאלת ע"ד הזוג שהבעל נותן לאשתו מעות על כל צורכי ביתו בכל שבוע ושבוע, ועתה הבעל מצא מעות טמונים בארגז שלה מ"ם זהו' כסף וטוען הבעל שהם שלו, והיא טוענת שקימצה היא מאותן המעות שנותן לה בכל שבוע הן במקח והן בשאר הוצאות, הדין מם מי:

הנה ש"ס ערוך הוא זה במסכת' נזיר ד' כ"ד ע"ב פיסקא אם שלה היתה בהמתה וכו' היא מנ"ל האמרת מה שקנתה אשה קנה בעלה אר"פ שקמצה מעיסתה ואב"א דאקני לה אחר וא"ל על מנת שאין וכו' ופרש"י אב"א דאקני לה וכו' דאי קימצה מעיסתה נמי אמרינן מה שקמצתה אשה קנה בעלה, הרי דפליגי בזה ב' תירוצי דר' פפא ובש"ע אה"ע סי' ע' ס"ג בהג"ה פסק הרמ"א בסתם וז"ל צמצמה והותירה מאלו המזונות הוא של בעל (טור) ותוס' בנזיר כ"ד שם הק' לתי' א' דר"פ מברייי' ס"פ אעפ"י דמותר מזונות לבעל ותירצו ב' הר"מ לחלק התם דווקא גבי הוזלו מזונות וכו' אבל צמצמה והרעיבה עצמה אותו מותר ודאי דידה הוי, והמשנה למלך פי"ב מאישות הלכה י"ג העתיק תי' זה דתוס' להלכה, והיינו לפי משמעות לשון הרמב"ם ותמוה עליו שלא הרגיש דהטור והרמ"א בסי' ע' פליגי ופסקו דאפי' צמצמה והותירה נמי של בעל הוא וצ"ע וראיתי בספר בית מאיר סי' ע' שכתב הטור וסייעתי' ע"כ תפסו תי' א' דתוס' בנזיר שם לעיקר וכו' ע"ש, ולענ"ד שפיר י"ל אינהו נמי סברי להו כתירוץ ב' דתוס' בשם הר"מ הנ"ל היינו אליבי' דתי' א' דר"פ ע"כ ס"ל לחלק כך דלא תקשי עליו ברייתא, אבל הטור והרמ"א וסייעתי' ס"ל הלכה כשינויא בתרא דר"פ דפליג אשינוי' קמא כפי' רש"י הנ"ל, וטעמא נ"ל עפמ"ש תוס' בע"ז ד' ז' ע"א בד"ה בשל דבכ"מ דאפשר לברר מסוגי' הש"ס כ"א מהלשונות קיי"ל כוותי', ולשון איכא דאמרי, ואב"א שווין בזה כמ"ש בתשובת חו"י רסי' רצ"ד א"כ בהרבה סוגי' ש"ס דפריך הכי מה שקנתה אשה קנה בעלה ומוקי לה בנתנו לה על מנת וכו' ולא אישתמיט בשום דוכתי' לתרץ נמי בצמצמה מעיסתה, ע"כ דהעיקר

דגם כה"ג קנה בעלה, וה"ט של הרמ"א דסתם ופסק כן, וגם בב"י לא הביא שום חילוק משום דלדינא ליכא מאן דפליג דתירוץ תוס' בנזיר כ"ד הנ"ל הוא לשינוי' דר"פ קמייתא ולא קיי"ל כוותי', ולפי"ז ודאי תימא על המ"ל הנ"ל שהעתיק תי' תוס' הנ"ל להלכה וז"א וצע"ג כנ"ל, וגם על הגאון בס' בית מאיר הנ"ל תמוה דמשוי פלוגתת הפוסקים בדין זה דצמצמה וכו' ויכולה האשה לומר קים לי כמשמעות הרמב"ם ורש"י והר"ן, ולענ"ד אין כאן פלוגתא לדינא דלכ"ע של בעל הוא ואין מקום לומר קים לי כנ"ל ועי' תוס' כתובות ד' מ"א ע"א בד"ה ואחת וכו':

וא"כ בנ"ד פשיטא מילתא שאין בטענת האשה כלום, לא מבעי' לפי מה שהעליתי כנ"ל, אלא גם את"ל דפליגי בי' הפוסקי' או דכ"ע מודו אליבי' דשינויא קמא דר' פפא מהני מה שצמצמה דשלה הוא ועפ"י ב' תירוצי תוס' הנ"ל, היינו דווק' צמצמה מעיסתה דייקא ר"ל מאלו המזונות שקצבו לה הב"ד במשרה אשתו ע"י שליש לא יפחות לה מב' קבין חטין, וכלשון רש"י בנזיר ד' כ"ב שם ולשון הרמב"ם והרמ"א הנ"ל ששייכים לפיה בלבד וכבר זכתה ביה בתק"ח, וכמו אלו כבר אכלתה, ה"נ הרעיבה א"ע ומחזקת בהמותר לה לעצמה, אין לבעל שום זכות בהם, אבל כה"ג בנ"ד שהבעל מעצמו נותן לה לכל צורכי ביתו בכל שבוע ושבוע כפי השערתו, ואין האשה טוענת שצמצמה מעיסתה ר"ל מפיה שלא אכלה כדי שובעה כפי המזונות שחייב ליתן לה אלא שע"י טוב השגחתה על כל צורכי ביתה הרוויחה בקניית הדברים בזול פחות הרבה מדמי שויין וכיו"ב ודאי צמצמה כה"ג כ"ע מודו דכל מה שהרוויחה מה שקנתה אשה קנה בעלה, וזהו בכלל מעשה ידיה לבעלה אפי' העדפה שע"י הדחק, וכמו שהיא נושאת ונותנת כמו בתוך הבית ועוסקת עמו במסחר באופן שאין כאן ספק שכל הריווח לבעלה כנ"ל וע' בהר"ן בנדרים ד' פ"ח ע"א וע"ב:

ג' עוד שאלת ע"ד השידוכין שאבי הכלה הוא רוצה בחזרה בטענה ששמע שאחיו של החתן הוא אבד עצמו לדעת, ואדעת' דהכי דאיכא פגם משפחה לא עשה ההתקשרות, הדין עם מי:

הנה שפיר חזית פלוגתת האחרונים בזה, גם ע"ד הרא"ש בתשוב' כלל ל"ד באחות המשודכת שהמירה בש"ע אה"ע סי' נו"ן ס"ה, ואף הח"צ בתשוב' סי' מ"א שפקפק על הראיי' סיים וז"ל ומאן חכים כהרא"ש וכו', והנוב"י קמא חיו"ד סי' ס"ט יפה קיים והקים דעת הרא"ש בכל הראיות, אבל הט"ז ביו"ד ס סי' רכ"ח ס"ל הבו דלא לוסיף עלה נידון דהרא"ש הנ"ל, ולא כן באחות אביו של המשודך שהמירה, וכן העלה בתשוב' חתם סופר אה"ע סי' קי"ג באבי אם אביו שהמיר ע"ש, ואם בהמרת דת שהוא כופר בעיקר וחמיר

טובא אין למידין והנידון דתשוב' הרא"ש לנידון אחר, מכ"ש בנ"ד שאחי החתן איבד עצמו לדעת שאינו פושט ידו בעיקר וגם לאו כ"ע דינא גמירי איזו מקרי מאבד עצמו לדעת שהוא ע"ד מציאות רחוק כמבוא' בתשוב' ח"ס ס' שכ"ו חלק יו"ד בארוכה, אף דבלשון בני אדם אומרים עלי' כך על הרוב אינו כך, דאוקמינן אחזקי' ותלינן דלא עביד איסור', ואין ספק זה מוצי' מידי ודאי איסור החרם קדמונים ודהשתא עם חיוב הקנס הכתוב בתנאים, וגם איכא מה"ט הנ"ל ס"ס, דשמא לא איבד עצמו לדעת, ואת"ל כן עשה, דלמא הלכה כהטו"ז וסייעתי' הנ"ל, ואין להאריך כעת יותר ותנוח דעת מעכ"ת נ"י באלו השלשה, יברכך ד' בברכה המשולשת כנפשך ונפש רבך נאמן אהבתך הדש"ת:
הק' יהודה אסאד:

(הג"ה מבן המחבר. אני תרצתי ויישבתי בזה לשון רש"י בכתובות ד' כ"ג ע"ב במתני' וכן שני אנשים א"נ, פרש"י א"נ ליתן להם תרומה, ותמו' לי ל"ל נקט רש"י דא"כ לאכול תרומה. ונ"ל לפמ"ש הפ"י שם ד' כ"ב בשם ר"ן ורשב"א אפי' היכ' דאיכ' חזק' מעליא, מ"מ אם הבע"ד טען נגד החזק' ואמר ברי לי שלא עביד איסו', אין כח ביד ב"ד להפרישו ע"ש לפ"ז נ"ל דס"ל לרש"י לאכול תרומה הו' נאמן לכ"ע דהא ע"א נאמן באיסו', רק הכ' א"נ עפ"י עצמו כיון דאיכ' רוב אנשי דלאו כהנים וכמ"ש הר"ן, וס"ל לרש"י כיון דזה אמר שהו' כהן וטען נגד החזק' אין אנו צריכין להפרישו אם הו' אוכל תרומה, אבל כיון דיש על ישראל לקיים מצות נתינה בתרומה, וכיון דלדידן יש נגד ברי שלו רוב, משו"ה א"נ לזה להאכילו דאולי לאו כהן הו' ולא קיים זה מ"ע דנתינה, אבל בודאי אם הו' אכל תרומ' בעצמו אין אנו צריכין להפרישו כנ"ל:)

תשובה יא

אל אבן הזוהר, כעצם השמים לטהר, ה"ה אהובי ידי"נ, הרב החרוץ מופלג וחריף חכם מפואר וצדיק נשגב שמו מו"ה צבי הרש קארמעל בק"ק קראקוי יע"א:

מכ"ק קבלתי וששתי בנעימי נאומיו, ראיתי דבריו ד"ת שהקשה לשאול מאי טעמא דשמיטתא דלא אשתמיט לאחד להפוסקים בהעתקתם דינא דמתני' ר"פ המדיר את אשתו מלהנות לו עד שלשים יום יעמיד פרנס היינו שיאמר כל הזן אינו מפסיד והא עדיין קשי' הרי מה שקנתה אשה קנה בעלה נמצא ניהנית משלו דכאן לא שייך תי' הר"ן בנדרים ד' פ"ח לחלק בין מעות למזונו' ממ"ש וזן את אשתו וכו' וה"ל לומר דהפרנס צריך שיאמר לה ע"מ שאין לבעלך רשות בה וכו' אלו דפח"ח:

לענ"ד לק"מ דמה שקנתה אשה קנה בעלה לאו דאורייי' הוא רק תק"ח הוא שיאכל הבעל הפירות ככל נכסי מלוג, ופשיטא מלתא דאם אדרה שלא תיהנה ממנו שעי"ז היא צריכה

לדברים קטנים שאין מעשה ידיה מספיק לה, אם אחר נותן לה עליהם כה"ג לא תקנו לו חכמים דקנה בעלה, והרי עדיפא מצינו בב"ת ד' מ"ח ע"ב הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו עמו שלא כהוגן אפי' ממון שלו הפקירו ועשאוהו מתנה כו', ומכ"ש דכה"ג לא הקנו לו את שלה מה שנתנו לה ע"י עשייתו עמה שלא כהוגן שהוא אדרה וגרם לה שצריכה לקבל מאחר, הא חדא:

ועוד את"ל נמי לא פלוג בתק"ח, גם בכה"ג קנה בעלה בתק"ח מ"מ הרי א"כ אי אפשר לה להנות גם ע"י פרנס מה"ט וע"כ הדין יוציא ויתן כתובה לאלתר ואנן סהדי ודאי דלא ניחא ליה לבעל בתק"ח זו לרעתו, וכל האומר אי אפשי בתק"ח כו' שומעין לו, א"כ איהו הבעל לא ניחא לי' דלקני כדי שלא יכופו אותו להוציא כו' לאלתר, הא תרי:

ועוד בה שלישי, הרי גוף המתנה שנתנו אחרים לאשה היא לעצמה ולא לבעלה אלא שבעל אוכל פירות היוצאים ממתנה שקבלה בנכסי מלוג משא"כ במציאה כמו שכתב החלקת מחוקק סי' פ"ה ס' קט"ו ועיי' תשוב' הרשב"א ח"ג סי' קמ"ג בקצה"ח סי' קע"ו סי"ב ובאס"ז כתובות בר"פ מציאת האשה, היינו מתנה הראוי להוציא פירות, משא"כ בכה"ג במדיר את אשתו מליהנות לי ומספקת במש"י לדברים גדולים כו' דיעמיד פרנס למ"ד יום היינו שזה האחר ניתן לה כל יום ויום בפ"ע מה שצריכה באותו יום לדברים קטנים דסתמא לא נותן לה במוקדם בפעם אחת על כל למ"ד (דשמא יתיר בעל את נדרו תוך זמנו או שמא תתרצה שא"צ ל לדברים קטנים דלא סגי לה בהו) למ"ד יום אלא כל יום ויום מספיק לה פרנס דברים קטנים כגון בשר ודגים וכיו"ב שצריכה לאכול לבו ביום, והיינו מת שנושאת ונותנת לתוך פיה לבד, ומתנה זו אינה ראוי' לעשות פירות ואין לבעלה בה זכות של כלום אלא כולה לעצמה הוא כנ"ל, הא תלת:

ומעלתו נחית לתרץ עפ"י שיטת הרמ"ה בטור סס"י פ"ד באומרת איני נזונת ואיני עושה או א"ל הבעל צאי מ"י במזונותיך כגון שאינה נזונת גם מציאתה ומתנתה שלה הם ולא לבעלה כו' ומתניתין דהמדיר בהכי מוקמינן לי' כו':

במח"כ ז"א דע"כ לא פליגי הרמ"ה והרא"ש בדין זה אלא במציאה דהו"ל כהעדפה ע"י דחק ובכלל התקנה דמ"י תחת מזונות הוא ס"ל לרמ"ה באינה ניזונת מבעלה מציאתה לעצמה לגמרי ותהא לה איבה ואיבה אבל מתנתה שאין גוף המתנה לבעלה כמו מציאתה אלא היא כשאר נכסי מלוג שהכניסה דגוף שלה ובעלה אוכל הפירות שתיקנו לו תחת פרקונה ולא תחת מזונות, ואין המתנה בכלל מ"י העדפה ע"י דחק ומציאה, שרוב פעמים באים ע"י דחק וטורח החיפוש, משא"כ מתנה ואפי' שאינה נזונת מבעלה כבמתני' המדיר את אשתו כו' דמתוקים הכי בא"ל צאי מ"י במזונותיך, מ"מ מתנתה

שמקבלת יש לבעל בה פירות גם הרמ"ה מודה בזה להרא"ש, והנני אוה"נ החותם בברכה, יראה בנחמה, בעיר ד' שמה, ובנויות ברמה כנפשו ונפש ידידו הדש"ת: הק' יהודה אסאד:

תשובה יב

חו"ש וכל טוב לכבוד אהובי תלמידי, הרב המאוה"ג, החריף ובקי, ריכא בר ריכא, צדיק תמים כש"ת מו"ה משה ליב כ"ץ דיין בק"ק נ"ש יע"א: מכ"ק קבלתי, ע"ד המנהג בעיר ד' שמה ק"ק נ"ש שנועדים ביום ש"ק קרובים ורחוקים הרבה בבית אבי הכלה אחר הנשואין ואירע נשואין אלמן שנשא בתולה וג' ימים אחר הנשואין נסע החתן מביתו למסחרו ומו"מ שלו, וחקר פרו"מ נ"י אם מברכים שם באותו שבת ז' ברכות כיון שאין החתן שם בביתו:

הן כל יקר ראתה עינו כעין הבדולח, ויפה דן והעלה כהלכה דאין מברכין זי"ן ברכות בכה"ג, וכן כתב תוס' במסכת' סוכה ד' כ"ה ע"ב ד"ה אין שמחה אלא בחופה וכו' משמע מכאן שאם יצא החתן מחופתו אפי' כלתו עמו והולכים לאכול בבית אחר דאין מברכין שהשמחה במעונו ולא ברכות חתנים כו' ומה היא חופה כו' מקום עיקר ישיבת חתן וכלה קרי' לי' חופה כו' ושם מברכין ב"ח כל ז' כו' ע"ש ע"כ, וכן כתב באס"ז בכתובות ד' ח' ע"א בד"ה כתב הריטב"א והוי יודע שאין מברכין ב"ח אלא במקום חופה ושיהי' שם החתן והכלה כדאמרי' בפ' הישן כו' עכ"ל, וכן כתב עוד שם האס"ז ד' ז' סוף ע"א בד"ה ואב"א בבחור שבעה כו' ועוד שם ע"ב בד"ה תניא אידך מברכין ב"ח כו' וסיים ג"כ ויש סיוע לזה במס' סוכה תלמידי הר"ר יונה עכ"ל, ולפי"ז אם אפי' שכלתו עמו והולכין לאכול כו' אין מברכין ז"ב, מכ"ש אם החתן לבד הלך מבית חופתו מקום עיקר ישיבתו למו"מ ומסחר שלו ודאי אין מברכין אא"כ היה שם החתן והכלה עמו כנ"ל בלשון התוס' והריטב"א, ועוד ראי' לענ"ד ממימרא שלישית של ר' יוחנן בכתובות ח' ע"ב מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה וחתנים מן המנין, וברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המנין, הרי שאין חלוקים אלא בזה דאבלים אינם מן המנין, וחתנים מן המנין עשרה, אבל בהא מיהת שווים דחתנים בעינן שיהיו שם כמו באבלים שאם אין האבל שם אין מברכין, ה"נ אם אין החתן שם כל שבעה אין מברכין, וכן מתרי מימרות קמייתא דר' יוחנן התם מוכח כן, ובהכי ניחא הא דלא הקשו תוס' שם בד"ה אלא כו' תרי מילי דרי"ו בברכת חתנים למה הוצרכו, כמו שהקשו כן על ברכת אבלים, משום די"ל חדא קמ"ל דחתנים מן המנין מצטרפים לעשרה, וחדא קמ"ל איפכא דחתנים בעינן ע"כ שיהיו שם דומיא דברכת אבלים ואף דאיכא עשרה זולתם אין מברכין כנ"ל, ואולי

גם כוונת המחבר באה"ע סי' ס"ב סעיף ז' מ"ש והוא שיהיו יו"ד וחתן מן המנין, והרגיש הח"מ עליו שהרי כבר כתב כן בסעיף ד', ונ"ל כוונתו דגם אחר הנשואין בבית חתנים בעינן שיהי' החתן שם דווקא כנ"ל, ודברי התב"ש סי' ס"ק נ"ט שכתב איפכא דגם ברכת ארוסין גם ברכת חתנים מברכים אפי' אין החתן שם תמוהים לענ"ד, וכבר עמד עליו הגאון זצ"ל בס' כרם שלמה באה"ע סי' ס"ב, ויפה העלה כבוד פרו"מ ני' דגם התב"ש לא מיירי אלא באינו במקום הסעודה בלבד, אבל בנסע מביתו לדרכו למו"מ מודה התב"ש נמי דאין מברכין זי"ן ברכות כנ"ל ותל"מ:

עוד שנית הציע מעלתו נדון א' במי שנתחייב לחתנו נדוניא ונשאר לו חייב עלי' סך מה, וזקפו עלי' במלוה בשטר, וכעת היום שחתנו תובע חובו, טען חותנו להיות כי בזמן קצר אחר החתונה, כילה חתנו ממונו ולא נשאר כלום בידו מסך הנדוניא שנתן לו, ואם כי לא ידע חותנו בחתנו אם הוא מאבד ממונו ע"י רוע מעללים עכ"ז רוצה הוא בתקנת בתו ונכדו הילד להשליש מעות הנשאר תחת ידו במלוה כנ"ל ליתנו ליד אחרים באופן שאין רוצה ליתן אותן ביד חתנו כדי שלא יאבדם הדין עם מי:

הנה במרדכי ס"פ אעפ"י ז"ל תשובה ממורי רבינו ה' מתתיה ז"ל אף אם זה האיש כו' ומאבד ממונו בשחוק, לא מצינו שתוכל אשתו למרוד בו כו' עכ"ל, והטור באה"ע סי' ע"ז על דינא דמתיבתא בטענת מאיס עלי כתב בשם מהר"מ מראטענבורג שלא היה דן דין מאיס עלי אם לא שתתן אמתלא לדבריה כגון שלא הי' הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו כו' ובד"מ אות י"ב כתב עליו דלא פליגי דודאי אמתלא הוא והיינו אם היא טענה מאיס עלי וכדי לכופו לגרשה או עכ"פ להוציא מידו נדוניתה וגם בזה אם הבעל טוען שאם עשה שלא כהוגן לא יעשה עוד אבל יחזור ממעשיו מלאבד ממונו בשחוק וכיו"ב מייתי הד"מ שם בשם תשובת מהרי"ו שאינו צריך להעמיד ערבות שיתקן דרכיו כל זמן שאינו מוחזק ברעים עכ"ל יעו"ש מינה נלמוד ק"ו בנ"ד שהיא אשתו אינה טוענת כלום נגד בעלה על שאיבד ממונו לית דין צריך בשש שאין ממש בטענת אביה חותנו לעכב את ממון נדונייתה מליתנם ליד חתנו אפי' אם מעשיו גרמו לו איבוד ממונו אין אחריותו על חותנו, וגדולה מזו מבואר בב"ח סי' ע"ז באה"ע ע הובא בח"מ בסוף הסימן בדיני מאיס עלי כו' בקצרה אות ב' אפי' ידוע ומפורסם שהוא שוחק ושכור בכל יום ורועה זונות כו' וגם טוענת מאיס עלי עי"ז כו' אינה נאמנת דהרבה פוחזים ורקים שרוים נשותיהן עמהם בשלום ואינם מאוסים עליהם דאיתתא בכל דהוא ניחא לה כו', ק"ו בן בנו של ק"ו אם האשה אינה טוענת כלום כבנ"ד חייב אביה לשלם לחתנו חובו משלם בלי פקפוק:

ודמיון מעלתו נ"י נדון זה לנדון דמהרי"ק שורש פ"א בש"ע ח"מ סי' ע"ג ס"ח ובד"מ באה"ע סי' נ"ב ובהג"ה רמ"א אה"ע סי' נ"א, אינו עולה יפה, גם מלבד החילוק דמעלתו, לא דמי' אהדדי, דהתם קטנה היתה ולא ילדה עדיין וטענת האב היה שלא יקויים ח"ו הקללה ותם לרי"ק כו', משא"כ בנ"ד שכבר יש לה וולד בר קיימה מבעלה כמו שבא במכתב מעלתו, ותל"מ בזה כעת, ישמח וירוה בחג המצות הבע"ל וחדות ד' יהיה מעוזו כנה"ר ונפש ידי"נ אוה"נ רבך הנאמן:

הק' יהודה אסאד:

תשובה יג

חייא אריכא ובריות גופא, ושלמא רבא לכבוד אהובי ידידי תלמידי הותיק מלא ברכת ד' כיומין עתיק, מורג חרוץ ושנון, זך רעיונים, הבחור החתן תמים דעים, אי"א כבוד מו"ה חיים וויטריאל נ"י:

גי"ה קבלתי יום אתמול לעת ערב כ"ב א"ש ברכ"ת לפ"ק, ובקראי נצטערתי על המאורע לכם ועל צעריכם, אבל באמת גם זו לטובה, כי ראשיתך מצער אחריתך ישגא מאד, והנני אומר לדבק טוב ראה חיים עם אשה אשר אהבת, תמים תהיה עם ד"א, ולא תירא ולא תחת גם אתה גם כלתך רעייתך: כי לא תאונה אלי"ך רעה ונגע לא יקרב באהלך, כי לבכם אל ד' ועינו אל יראיו, והנה הרב הגאון אבד"ק ליסקא והגאון אבד"ק מישקאלץ יצ"ו, ואני מסכים עמהם הרי ב"ד של שלשה רבנים מפורסמים אומרים לך חזק וקני וזכי במקחך, והתורה אמרה אחרי רבים להטות, ודברי היחיד בטלים, והן לבי בטוח בצדקת איש תם וקדוש ד' מכובד ידי"נ וחביבי הרב המאוה"ג ג החסיד אבד"ק סיקס ני' שאם תודיעו לו בשמי דברינו אלה, גם הוא יחזור מדעתו ויודה להסכים לדברינו ועצתינו כנ"ל, ובמחכ"ת לא דרש נוטריקו"ן שכתב האר"י ז"ל שעליו רמז הקב"ה למשה ה'יה ל'ך לעזרני בר"ת ה'ל'ל' בשבת ד' פ"ט והובא בב"ש ש בשמות אנשים אות ה', ופי' רש"י לעזרני לומר תצלח מלאכתך, וכוונתם נ"ל דר"ל ה'יה ל'ך ל'עזרני לומר לדבק טוב לייחד אלי העוזר הוא הכלה הרמוזה בשיר השירים היכל ד' ה"ס בגמי' הלל היינו לומר תצלח מלאכתך היא מלאכת ד' שיתקיים היחוד שלם שהי' הקב"ה קושר כתרים לאותיות ודאי שיהיה הקשר של קיימא ממעלה למטה, מיד א"ל ועתה יגדל נא כח ד' כאשר דברת לאמור, ר"ל ויכוח זה רמוז הוא בתורה שכך א"ל הקב"ה למשה ומתשובת משה נשמע שאמר ועתה יגדל נא כח אד' הוא כח ד' העזר מלאכת ד' היא תצלח ועתה יגדל נא כח אד' ממטה למעלה כאשר דברת לאמר, פי' כאשר גלית רצונך ודיבורך אלי לאמר כן תצלח מלאכתך ה'יה ל'ך ל'עזרני לקשר העטרת בכ"ע והמ"י כנ"ל ועי' פענח

רזא סוף ספרו ד' בקריאה וכתיבה במ"ק כ"ח יגדל כח כו' ע"ש, וכתיב שומר מצוה לא ידע דבר רע, וגם מחותנך היקר אי"א הקצין הנכבד כו' נ"י אשר אני דורש בשלומו ישים דברינו אלו על לבו ויתחזק בטחונו בד' ית"ש תמיד והוא יעזור ויגן ויושיע לכל החוסים בו, ובפרט לכל תופשי התורה לומדיה ומחזיקיה הדבקים בד"א א עזרם ומגינם הוא והוא יגמור בעדיכם הנשואין למז"ט ולברכה, בקול ששון וקול שמחה, ולא יהיה עוד בביתכם יגון ואנחה אוכי"ר, וא"כ אפוא מכלל הן נשמע שאם מחותנך ני' ירצה לעכב הנשואין מפחד לבבו אשר לא כדת של תורה, עליו לשלם לך ההוצאות והקנס הקצוב ביניכם אבל אקוה כי כולכם תסורו למשמעתינו ויהי' ד' עמכם, כבוד ד' כל היום חופף עליכם, ויברך אתכם, שתצליחו בכל מעשה ידיכם, וחדות ד' יהי' מעוזכם, כנפשיכם ונפש ידידכם, ואתה אהובי תלמידי חביבי כבני חזק ואמץ והיה לאיש גבור חיל בתורה ועבודה כחפץ אוה"נ רבך הדש"ת:

הק' יהודה אסאד:

תשובה יד

בחדש אדר שלמא אשדר, לבקדש נאדר, פרי עץ הדר) עומד בפרץ לגדור, ה"ה ידי"נ אהובי הרב המאור הגדול המופלג, עמק החרוץ, וחכם השלם, צדיק נשגב כש"ת מו"ה דוד שיעק נ"י האבד"ק סעטשין, וכעת הוא הגאון אבד"ק ווראנאש:

מכ"ק קבלתי יום אתמול ר"ח אדר תרטו"ב לפ"ק ותוכו ראיתי נידון שאלתו ע"ד עגונה א' בקהלתו אשר כתורה עשה הדר"ג למנוע הבנים מאמירת קדיש עד אשר יצא משפט האשה לאור להיתר, גם נכנס בעובי הקורה וחתר הרבה לתקנתה להתירה ממוסרות העיגון, ונפשו היפה בשאלתו לחוות לו דעתי, ויען לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי כל צדדי היתר אשר העלה הדרתו ולא עליתי בהסכמה עמו דאפי' סימני כלים שאין בהם שום הכחשה, כבר העיד על עצמו המורה הגדול הגאון בתשו' נוב"י קמא סי' ל"ז שמעולם לא התיר עפ"י כלים לחוד אם לא בהצטרף שאר היתירים, ומה גם בנידון שלפנינו שהרבה שינוים והכחשות בהם, אף שיש ליישבם ולהשוותם כמ"ש פרו"מ נ"י אטו אשינוי ניקום ונסמוך להתיר', ואדרבה דוק לאידך גיסא, את"ל נמי הפאס הוא מכלים דלא מושלי אינשי (מה שאין זה מוחלט אפי' בשעת מלחמה כמבואר בתשו' בגדי כהונה חא"ה סי' י"א בסופו בארוכה היינו בליכא שם הכחשה משא"כ כה"ג שהבע"ד שינה איזו דברים ממ"ש בפאס היינו שמו ושם עירו ומחוז מולדתו (וגם מספר בניו) זהו הוכחה להחזיק חשש שאלה או פקדון ומכירה או גו"א, וידע זה ענין חבירו ע"י סיפור המעשה איש לרעהו שוב בא לידו הפאס של חבירו ההוא בא' מאופני' הנ"ל, לכן ידע

לספר עניינו, אבל לא ידע על בריו הכל על נכון כמו שהוא, ומפיו אנו חיים, ואפי' למ"ד לא חיישינן לשאלה, כל כה"ג לכ"ע חיישי', ואפי' בכלים דלא מושלי נמי, דהודאת פיו ענתה בו דאחר הוא בעל הפאס הנ"ל ומידי ספק אשת איש לא נפקא, ואין לדמות למ"ש בת' נוב"י סי' ל"א בפי' הש"ע סי' י"ז סעי' כ"ג שע"י שיצא הקול שמת נסתלק לחזקת אשת איש, דהתם יצא הקול קודם שנמצא מת שכבר מת, משא"כ בלא יצא הקול מקודם עד שנמצאהו מת כבנ"ד, ואין מכיר בו מי הוא זה כ"א ע"י סימן הפאס, עדיין לא נסתלק חזקת אשת איש ממנה כנ"ל:

ומ"ש פרו"מ נ"י מתשו' נוב"י סי' מ"א דמה שנודע לנו מפי עצמו עודו חי מה שמו ועניינו, לא חיישי' לזיופא ולמשקר, ומוכח לה מקושי' הש"ס יבמות קכ"ב ע"א ודלמא צרה הוי וכו' אמת האי דקמאי קמאי הוא שכ"כ בתשו' הר"ש הובא בטור א"ה סי' קי"ח וכ"כ בתשו' מהרי"ק שורש קע"ה וכן הלכה רווחת בישראל יעו"ש (ונעלמו דבריהם לפי שעה מהגאון בעל נוב"י דאינהו מייתי ראי' משלהי יבמות קכ"ב ע"ב לימים חלה ומת ור"ט השיא את אשתו אע"ג דלא הוחזק שמו יוחנן בן יונתן כ"א בסיפור באקראי בפ"א שאמר שמו כך, אבל לא מייתי טפי הראי' מהמוקדם במתניתין שם מעשה בצלמון בא' שאמר וכו', ולא חיישינן דלמא צרה הוי וכו', וכמ"ש הנוב"י הנ"ל ראי' זו, שוב מצאתי שכ"כ בתשו' בית אפרים סי', נ"ל ברור משום דהתם בשעת מיתה שנטה למות ויעבור מן העולם אז ודאי אין משקר מחמת שום דבר, משא"כ בבריא שהולך ממקום למקום, י"ל משנה הוא עניינו מחמת איזו סיבה כמ"ש הרא"ש בגיטין ל"ד אהא דב"א העולין משם לכאן יוסי וקורין לו יוחנן וכו' לכן עדיפא ראי' מהרי"ק הנ"ל, וכ"כ בתשו' בגדי כהונה סי' ז' ותמיה וצ"ע על הנוב"י בזה) אמנם בתשו' בית אפרים חא"ה סי' י"ב וכ"ט מייתי להו והעלה דאין בזה צד קולא במה שהודיעה מפי עצמו בלבד וכו' יעו"ש, ועכ"פ לכ"ע נמי דוקא בלא שום הכחשה אבל כבנ"ד שדבריו שבע"פ מכחישים דברים שבכתב בפאס שנמצא בידו, אם נאמין לדברי עצמו, ע"כ אחר הוא, ולא הוא בעל הפאס עצמו, איברא בסוף ספר אבני המלואים ח"א על אה"ע נדפס תשובה א' בעסק עגונה מעשה שהיה כעין נדון דידן ששינה שם עירו ואמר שהוא מלבוב והשואל סמך על תשו' הר"ן סי' ל"ג דסימנים עשויים להשתנות בכה"ג והמשיב הגאון בעל קצה"ח מתרץ דבריו דהא דשלהי יבמות הנ"ל סומכין על דברי עצמו לפי שע"א נאמן במיתה, אבל עובדא דהשואל שם היה פסול דאו' לעדות אשה מפני רוע מעשיו וכו' יעו"ש, והגאון השואל העלה עפ"י תשו' פמ"א ח"ב סי' קי"ז ועוד שארי אחרונים דבמקום שיש אומדנות והוכחות נגד דבריו שמשקר מיישבים אנו דבריו שיסכימו לאומדנות והיינו התם שמלבד האטעסטאט היה

גם סימני גופו סימנים אמצעים יעו"ש, אבל על סי' הפאס לבד לא שמענו אפי' נחשוב אותו לסימן מובהק לא יצאנו מחשש שאלה ומכירה וכיו"ב עכ"פ מדרבנן דבתחילתה לא הקילו כבש"מ בבכורות מ"ו ע"ב ולהב"י וסייעתי' אפילו בכלים דלא מושלי אינשי נמי כנ"ל, ועי' תשו' הב"ח סי' פ"ו ות' ברית אברהם חא"ה סי' נ"ז:

והן הראיתי מכתב קדשו גם להרבה ת"ח דפה גדולים צדיקים חקרי לב, ומהם המכירים אותו, ולא הסכימו גם אחד מהם להתיר, לכן הקדמתי להשיב להנחוצים ביותר למעשה, ופרו"מ נ"י אתו הסליחה על שאחרתי מלהשיב לכבודו עד היום:

והנה גליתי דעתי, אבל עכ"ז פרו"מ נ"י הוא בפנים כדעתו הרחבה יעשה אם יסכימו עמו שני גדולי ישראל:

ומה שהעלה לת' קושי' הפ"י מ"ש דפריך ש"ס על חמור בסימני אוכף ניחוש לשאלה הא גם בעידי אוכף קשי', עפ"י הטו"ז דבר מפורש בתורה אין חכמים יכולים לעקור ולבטל, וחשש שאלה היא רק דרבנן, משום חזקה מה שביד אדם הוא שלו וכו' דפח"ח וכן העליתי גם אני בחידושי סוגי' זו זה קרוב שלשים שנה אבל חזרתי ודחיתי עפ"י מ"ש הרא"ש ש במשנה מצא אגרת שום וכו' ספ"ק דמציאה דחיישי' לשאלה מדאו', ולקושי' אחרונים הנ"ל והיא קושי' הר"ן בב"מ דמ"ש דפריך הש"ס אחמור בסימני אוכף ה"ל להקשות אסימני גופא בשמלה אי אוכף עצמו איך מהדרינן וניחוש לשאלה העליתי אני בעניי עפ"י דהקשה הפ"י בכתובות י"ב למה הצריכה תורה סימנים באבידה נימא בו"ש ברי עדיף, ותי' דאזלינן בתר רובא דעלמא, וא"כ כי יהיב סימן ממילא נאמן משום בו"ש ברי עדיף, ולק"מ ניחוש לשאלה דאמרינן בו"ש ברי עדיף, אבל על חמור בסימני אוכף פריך שפיר שמא הוא יודע סימני אוכף ע"י שהיה האוכף אצלו מקודם בשאלה, ואף דעל האוכף עצמו מהני הברי שלו בהדי' הסימנים נגד רובא דעלמא, אבל על החמור שאין לו בו סימן בגופו, הדר ה"ל רובא דעלמא נגדו, עדיף מברי כנ"ל והנני אוה"נ חותם בברכה מרובה כ"נ ה"ר' והקדושה ונפש ידידו הדש"ת: ק' יהודה אסאד:

תשובה טו

חיים ושלום וכ"ט לכבוד אהובי תלמידי החביב ה"ה הרב המאה"ג המופלג צדיק ונשגב שמו כבוד מו"ה מיכאל קרויס נ"י מורה ודאין בעוב"י ק"ק יארמוטה יע"א וכאל"ש:

גי"ה קבלתי וע"ד בקשתו לחוות דעתי בהיתר עגונה אחת בקהלתו עפ"י הגב"ע אשר שלחו מק"ק נ"ש הבד"ץ דשם כ"ו סיון תר"י לפ"ק, שהעתיקם מעלתו לפני, ומעשה שהי' כך היה בחור אחד מק"ק נ"ש נשא אשה שמה בק"ק יארמוטה, והלך שוב לביתו לראות אבותיו בעיר מולדתו, ונלקח שמה לאנשי הצבא כחק המלכות, ובמדינת

איטאליען מת בחליו על מטתו, וכתב מעלתו לבד"צ ב"ק נ"ש, שישלחו לו הגב"ע משם, וכן עשו, וז"ל הגב"ע במותב תלתא ב"ד כחדא הוינא ואתא לקדמנא הרב שלום הירש בן אליעזר הלוי מפה והגיד בתורת עדות באליונ"ע וז"לל איין בלעמסיטער יהודי איזט בייא מיר געוועזען אונד האט מיר געזאגט ער האבע אונטער אנדערן אויך דען זוהן דעס שטראסבערגער געקאנט, אונד האט איהם אויך בעשריעבען דאס ער איינען ראטהען בארט אונד זאממערשפראססין געהאבט העטע, דער זייא אויך קראנק געווארדען אונד זייא געשטארבען, את כל זה הגיד לפנינו הרב שלום הירש בן אליעזר הלוי מפה, ולראיה בעה"ח פה ק"ק נ"ש יום ה' כ"ו סיון תר"י לפ"ק שמשון בן לא"א מו"ה רפאל הירש, הק' צבי הירש טרענשין הק' איצק ו ווינבערגער:

במותב תלתא ב"ד כחדא הוינא ואתא לקדמנא ה' ברוך בר שלום הירש זאקס מפה והגיד בתורת עדות באליונ"מ וז"ל אלס איך אין איטאליען ווער האט מיר דיא פאמיליע דעס שטראסבערגער געשריעבען איך מעכטע מיך איבער איהרען זאהן איצק ערקונדיגען, דא זיא זא לאנג קיינע נאכריכט פאן איהם געהאבט, איך ערקונדיגטע מיך בייא דעם פעלדוועבעל דעסזעלבען, דיעזער ערוויעדערטע מיר ער ווירד וואהרשיינליך געשטארבען זיין דא ער געהערט האבע ער זייא געשטארבען, אללייך איין טאדטענשיין זייא נאך ניכט דא, שפעטער טראף איך איינען יידישען סאלדאטען, אלס דיעזער הערטע איך זייא אויס ניקאלסבורג, זאגטע ער מיר נעבען איהם זייא איין יידישער סאדדאט אויס ניקאלסבורג געשטארבען אים שפיטאל, ודר ער היעס וואוסטע ער ניכט מעהר, אליין ער בעשריעב איהן נאך זיינעם ראטהען בארט אונד ציינעם גאכצען אייסערן זא דאס איך אן דען צייכען ערקאנטע דאס עס דער איצק שטראסכבער נער זייא, אונד ערצעהלטע מיר אויך זאלכע לעבענסאומשטענדע פאן איהם דיא נור אויף דען איצק שטראסבערגער מאססטען, את כל זה הגיד ה' ברוך בר שלום מפה, והנה גם אנחנו ח"מ מקיימים אשר הסימנים והמאורעות הנ"ל אשר הגיד הבעל מלחמה ישראל באיטאליען אינם מכוונים כ"א לאיצק בנו של ר' משה ליב שטראסבערגער מפה, ולא נפקד ממנו איש אחר בסימני הגוף והמאורעות הנ"ל כי אם זה, ולראי' בע"ה"ח פ"ק נ"ש יום ה' כ"ו סיון תר"י לפ"ק שמשון בן לא"א כמו"ה רפאל הירש פפ"ד אב"ד הק' יצחק איצק ווינבערגער הק' יוסף קנעפפמאכער עכ"ל הגב"ע:

הן ראיתי פקפוקיו אשר העיר פרו"מ נ' על הגב"ע יפה הרגיש להיות שני העדים לא הזכירו את הנעדר בשמו אבל אחד הזכיר את שם עירו לבד ולא ידע שמו ולא שם אביו, וא' הזכיר רק שם כינוי משפחה לבד, דעם זאהן דעס שטראסבערגער ולא הזכיר שמו

ולא שם עירו, והסימן ששיער זקנו אדום וגם נקודת שמש בפניו, סימנים גרועים הם, ואפי' הרבה מהם אין מצטרפי':

אבל באמת נ"ל כיון שבא עד הראשון מק"ק נ"ש דרך עברו שם, וסיפר שמה ענין מיתת בנו של שטראסבערגער, שפיר ה' כהזכיר שם עירו שהוא ק"ק נ"ש, כמ"ש בקו"ע כאשר הרגיש גם מעלתו, והנה לדעת הרבה פוסקים וכפי גרסתינו בתוספת' פי"ד דיבמות הובא בה"ה פי"ג מגירושין הלכה כ"ז סגי בשני שמות לבד שמו ושם אביו או שמו ושם עירו, והה"ד לענ"ד שם אביו ושם עירו ואין צריך חיפוש כלל, ועי' תשו' מהר"ם לובלין סי' וי"ו הובא בקו"ע אות ס"ז ובסי' נ"ז הובא אות שי"ד, א"כ בנ"ד האיכא שם העיר מפי שני העדים, וגם שם אביו עפ"י כינוי משפחתו שהזכיר העד ראשון, שזה עדיף טפי מאילו הזכיר שם אביו בפרטות, והסכמת ספרי תשו' כל האחרונים, דבמקום עיגון סגי בשני אלו, וגם לדעת המחמירים דבעי' שלשה שמות דוקא כגירסת הרמב"ם וה"ה בתוספתא שמו ושם אביו ושם עירו, והכי ס"ל למהרי"ק בלח"מ שם והרא"ם בתשוב' סי' ע"ו ובתשוב' בגדי כהונה סי' ז', אבל שמו ושם עירו לבד, או שם אביו ושם עירו לבד, לא מהני, דאין מעידין קתני אפי' ניסת תצא משמע, כמ"ש בתשו' הריב"ש סי' שע"ט אין כאן עדות כלל, מ"מ בנ"ד מיהת דאיכ' נמי בהדי' סימנים גרועים שיער זקנו אדום ונקודת שמש בפניו, מהני מיהת במקום הזכרת שמו, וכה"ג הביא בתשו' בית אפרים סי' י"ב ול"ב חא"ה שפסק מהר"ם אלשקר בתשוב' בשם תשו' הרמב"ם בא' שהעידו שמו ושם מקומו והי' זקנו שחור ובינוני הקומה שיכולה להנשא באלו העדיות, לפי ששמו ושם מקומו עם אלו הסימנים שאין מובהקים יספיקו לענין היתר עגונה וכו' ושכ"כ בתשובה שבסוף ס' בני יעקב דסימנים גרועים חזי לאצטרופי במקום שם אביו וכו' יעו"ש, וא"כ שפיר יש כאן עדות על שם עירו ועל שם אביו ועל שמו ועי' בקו"ע ע"ט ק' ק"ד שמ"ז:

ועוד נ"ל לענ"ד כינוי שם משפחתו לבד נמי עולה במקום שמו ושם אביו, דהא שנינו בגיטין דף פ' כתב חניכתו וחניכתה כשר, ודעת הרא"ש הוא דחניכה זו שהכל קורין אותו בו אפי' לכתחילה החניכה בלבד סגי', והב"ש העלה ריש ס' קכ"ט דגם הרמב"ם מודה בזה וליכא פלוגת' כלל ע"ש, וכ"כ בקו"ע אות שס"ו ותשו' רש"ך ועי' אות תי"ח תשו' צ"ץ, משמע דחולק אע"ג דלכתחיל' לכ"ע צריך לכתוב שמו ושם אביו כמ"ש בש"ע ובהג"ה שם סעי' ט' ועי' תוס' גיטין ל"ד ע"ב, אלמא אפי' בגט דאפשר לכתוב גט אחר עולה חניכה במקום שניהם לכתחילה נמי, ושם כינוי משפחה ה"ל כחניכה ומהני בעדות מיתה מק"ו מגט כנ"ל, ועי' תשו' נוב"י תניינא סי' מ"ו מ"ז מ"ט נ"ה נ"ז:

והנה בשם עיר לבד אי מהני חיפוש או לא דחיישינן שמא יצא א' מעיר פ' מזמן כביר ונשכח, בזה סתרי שני תשוב' הרא"ם ז"ל כמ"ש בקו"ע אות ק' וק"ד והעלה בתשו' בית אפרים הנ"ל סי' ז' וסי' ל"ב בישוב דברי' דבלא הזכיר שמו כלל רק אמר יהודי שממקום פ' מת מחמיר הרא"ם דשמא נשכח זכרו אבל בשמזכיר שמו ושם העיר כיון שכרוז יוצא בעיר על איש פ' לא חיישינן לשכחה, ובתשובת מהריב"ל הובא בקו"ע סי' ע"ט העלה שהנכון כפסק השני דהרא"ם להתיר דמהני חיפוש גם בשם העיר לבד, א"כ בנ"ד דאיכ' נמי כל הני דלעיל ודאי לכ"ע מהני חיפוש, דעדיף טפי משם העיר לבד, ולכן אמרתי עכ"פ לא סגי בלא חיפוש לצאת ידי כל החומרות, צריך כרוז וחיפוש בק"ק נ"ש וכל בנותיה הסמוכים לה ונראים עמה אם לא יצא שטראסבערגער אחר משם לאנשי הצבא, ומיד כתבתי כן להרב אבד"ק נ"ש, היות הגב"ע מהם בא, ומלשון הב"ד שקבלו העדות נראה שהכירו הם עוד סימנים אמצעים מה שלא העתיקו מלשונם של העדים, ובקשתי שיבררו ויודיעו לי מה טעמם ונימוקם בלשונם, טרם שאבוא אל העיון בעומק מיצוי הדין, וגם יגלו לי דעתם להלכה איך יורו בזה, וגם בקשתי אולי יוכל הרב ד"ק נ"ש לעשות השתדלות שנשיג ידיעה ברורה עפ"י שר הצבא או שרי פקודי החיל שהיה אותו שטראסבערגר מנ"ש בתוך חילו ע"י מכתבו טאדשענשיין, והשיבו נכונה על כל אלה ואעתיק פה קצתו לוטה הנה, דעתו להתירה עפ"י המאורעות הנודעים להם גם בלא חיפוש ופשפוש כלל, לכן בדעתי לכתוב אי"ה בקרב ימים לידי"נ קדוש ד' מכובד הגאון דאונגוואר ני' ואשאל את פיו ה"ק אם כה יאמר גם הוא ויסכים להתירה, אז תינשא האשה עפ"י היתר ב"ד של שלשה כדין, אבל זולת דעת הגאון הנ"ל איני מחליט להתיר' עדיין, ואם מעלתו ני' כבר שאל את פי אחרים ע"ז, יודיעני, ומיד שאקבל תשובה מהגאון דאונגוואר נ"י אשלח מכתבו למעכ"ת ני' ותנוח דעתו יגדל כבוד רו"מ נא"נ ונפש אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודה אסאד:

תשובה טז

שלמא רבא מאלקא רבא לגברא רבא ה"ה כבוד ידי"נ הרב הגאון המאה"ג ג מופלג ומפורסם צדיק נשגב שמו מו"ה דוד דייטש ני' האב"ד ור"מ דק"ק יארמוטה:

ע"ד העגונה בקהלתו דמר ני' אשר כבודו העירני כי לא קיימתי מאמרי מאז ושוב דן אותי לזכות כן ידין ד' אותו לזכות, כי אני ערכתי מכתבי מאז להגאון דאונגוואר ני', אבל תשובתו אלי כתב ביום תענית אסתר והגיע לידי בשבת לפני הפסח, והתנצל מאד על איחור תשובתו, וביני וביני נתעלה פרו"מ ני' לראש רב אב"ד בקהל עדתו אמרתי אתרי'

דרב הוא יורה וידין כדת, ומה גם שהגאון הנ"ל ני' גם הוא בתשובתו אלי עמד על חקיר' שהרגיש פרו"מ ני' שצ"ע אם לסמוך על עדות אנשי צבא שלא במסלפ"ת להיות רובם רשעים בחילול שבת ומאכלו' אסורות בזדון לבם למיעוט אמונתם, וסיים הגאון וז"ל הטהור ועיי' בסי' י"ז סעי' וי"ו בדברי הרמ"א ובמ"ש הח"מ בסק"ט והב"ש בסוף ס"ק יו"ד וכדומני שאלה בעלי מלחמות כסתם עבד נינהו ואולי במדינה שלוקחין עפ"י גורל אפשר שרובן כשירים ולהדר"ג משפט הבחירה בזה עכ"ל הזהב ושפתים יושק וכו', וגם בפתח דבריו האיר הגאון ני' וז"ל על אודות השאלה וכו' וכבר נטה הדר"ג ני' והב"ד דק"ק נ"ש גם המה להתיר, באמת אין עוד תועלת בדברי עכ"ל, הנה העמיס הדבר עלי, אם אמנם דבר אמת בפיו הקדוש לדעתי במה שיצא לחלק שאותן היוצאין בגורל הם רובן כשרים, ומה גם בעו"בי ק"ק נ"ש, כבר מלתי אמור' עם הספר שזולת דעת הגאון הנ"ל ני' איני מחליט להתירה, לכן הנחתי הדבר, ועתה אשר עוררני מעלתו ני' לגמור את אשר הוחלתי לעשות באמצעות הרב דמדינה ב"ק נ"ש, זה א"א, אף שחשוב אני בעיניו מאד, כעת הוא טרוד בנסיעתו משם כידוע, ועוד טעמים שונים, אבל צויתי לכתוב בשמי אל השו"נ דשם וגם אל אבותיו של הנעדר שמה אם כבר השיגו המא"דמענ"שיין בבירור ויודעים יום היא"צ יכתבו לי מיד, ועוד לא קבלתי תשובתם:

ואם לדין מלבד חילוק הגאון הנ"ל אפי' את"ל שכל אנשי הצבא בכלל זה שרובם הם רשעים עוברים בזדון, נ"ל הנה לדעת הרי"ו הובא בב"י ח"מ רסי' ל"ד גם הנהו קבוראי ס"ל גן בעבירה דאו' כל שלא אתרו בי' פסול רק מדרבנן לעדות, והסכים הטו"ז עמו וכן בעל בני שמואל ובכה"ג, וממילא כשר הוא לעדות אשה גם בלא מסלפ"ת:

וגם להב"י שם דפליג וכ"מ דעת הרמב"ם בש"ע שם סעי' כ"ד ובש"ך ס"ק ק"ז ועי' ב"י בא"ה בשם מ"כ בסוף סי' מ"ב ובכה"ג ח"מ סי' ל"ד בהג"ה ב"י אות פ"ט דס"ל אף בלא התרו פסול מדאו' הוא היינו בודאי עבר עבירה של תור' והעידו עליו בב"ד בפניו דוקא, אבל לא מספק שלא התרו בו ולא העידו עליו כלל לא בפניו ולא שלב"פ כמבואר במ"כ שבב"י בא"ה סי' מ"ב הנ"ל וברמ"א בח"מ סי' ל"ד סעי' כ"ג וסעי' כ"ה יעו"ש ועי' סמ"ע ס"ק נ"ו דבחילול שבת שי"ב מלקות ג"כ בעינן שידע שנפסל בכך לעדות ואפילו בחשוד על העריות דפסול לעדות אשה רק ע"י קול שפרוץ ביחוד עמהם גם בלא עדים כמ"ש הרמ"א בח"מ סי' ל"ד סעי' כ"ה ובטור שם, וכן ברמ"א בא"ב סי' מ"ב סעי' ה' הנה בהדי' דייק הח"מ שם בא"ה סי' ט"ו דדוקא לקדושין וגרושין פסול, אבל להעיד, שמת בעלה כשר דלא גרע מעבד ושפחה (ובזה מתורץ קושי' ט"ז בח"מ סי' ל"ד שהקשה על מ"ש הב"י סעי' ט' ובדין החשוד על ערוה רק ע"י קול יוצא וכו' וז"ל ולענין עדות אשה לכ"ע

נמי מיפסל וכו' וכתב הטו"ז עלי' וז"ל יש מקום עיון למה השמיטו הפוסקי' כולם את זה באים סי' י"ז בטוש"ע ע יע"ש סי' מ"ב עכ"ל טו"ז ע"ש, ולק"מ דלעדות מיתה כשר הוא כמו עבד ושפחה כנ"ל) ואפי' לפי' רש"י דפי' לאפוקה לומר מת בעלה או גרשה ה"ט דפסול דניחא לי' לשווי' פנוי' דתהוי שכיחא לי', אבל בכה"ג בנ"ד ממדינה למדינה מרחוקה כזו, ולא הכיר את האשה מעולם ליתא לה"ט, גם לרש"י כשר הוא להתירה בעדות כמו עבד ושפחה כל שלא העידו עלי' שום עד בפניו לפוסלו:

וגם למ"ש הרמ"א באה"ע י"ז סעי' וי"ו הנ"ל ריקים ופוחזים הממירים שחזרו בתשובה אך לא בתשובה גמורה אין לסמוך על עדותן וכו', הנה כן הוא דעת השואל בסי' ר"כ ורכ"א בכתבי. מהרא"י, אבל מהרי"א דחה סברתו והוכיח מתשובת מהר"ם שהביא ממנו השואל דע"כ כוונתו דאותו תועב וכיו"ב אין פסולים מה"ת רק מדרבנן כיון דחזר לדתינו אמרינן הרהר בלבו לעשות תשובה גמורה וכשר לעדות אשה הוא להתירה יעו"ש, ואפי' לדעת השואל שחששו לו מהרא"י והרמ"א למעשה, נ"ל בדוקא נקט הרמ"א ריקים ופוחזים המומרים שחזרו וכו' מומרים דייקא וכמבואר במהרא"י דמייתי לשון השואל הואיל וכבר יצא מן הכלל וכפר בעיקר, וא"כ עבר על כל עבירות שבתורה ופסול לעדות מדאו' וכו', אע"ג דחזר לדתינו, מ"מ בתשובה שלימה לא חזר וכו' עכ"ל, ונ"ל טעמו דהשואל בזה הא דלא חשש לרא' מהרא"י מקדושין דנימא הרהר לעשות תשובה גמורה לזה כתב משום דכפר בעיקר ויצא מן הכלל, כל באיה לא ישובון, וגם בזה פליג מהרא"י, משא"כ באלה אנשי הצבא שלא יצאו מן הכלל לכפור בעיקר הרוב מהם, וגם עבירות פרטיות שעושים הרוב מהם בזדון, לא להכעיס עוברים אלא לתיאבון, כה"ג גם השואל מודה דכיון דחוזרים חפשי לבית אבותם, אף שלא חזרו בתשובה שלימה ועדיין פרוצים בעבירות הם, אמרינן הרהרו בלבם לעשות תשובה, אלא שיצרם תקפם ואינם פסולים סתם, אלא מדרבנן לעדות, וכשירים לעדות אשה אליבי' דכ"ע כנ"ל:

וגם מה שדימה הגאון ני' אלו אנשי הצבא לסתם עבד דפסול להב"ש סק"י כנ"ל, הנה הח"מ בסק"ט ס"ל גם סתם עבד כשר לעדות אשה ודלא כהב"ש, והגאון בס' בית מאיר הסכים על ידו ולא מטעמי' דהח"מ דישראל עובר עבירה גרע מעבד, דזה תמוה דמדאו' ודאי אין לחלק בזה, וז"ל הבית מאיר ה"ק הח"מ הא סתם עבד נמי מוחזק לגנב וכמ"ש הב"ש דדוקא עבד המוחזק בכשרות לא ניחא לו, והדין עמו כי סתם לא משמע הכי, ולענ"ד אפשר דאף שהם מוחזקים לענין שא"א להלוקח לבטל המקח עבור זה, מ"מ לענין פסול עדות דעבירה צריך עדות ברורה ועי' ביו"ד סי' קי"ח סעי' ח' וכו', ואפי' לדברי הש"ך ביו"ד היינו לחומרא מדרבנן למאכלות אסורות וכו' ובעדות נשים העמידו

על ד"ת וכו' עכ"ל, וכן העלה הפלתי שם, ויפה כיוון האמת, דהש"ך רסי' א' ביו"ד הרי השווה המחלוקות דה"ט דהטור בעי' משוחררים משום דסתם עבדים ריקים ופוחזים, אין להם חזקת כשרות ואין נאמנים על השחיטה, אבל המחבר מיירי במכירים אותם שהם כשרים, והמחבר לא הזכיר דבעי מכירים אותם משום דס"ל גם בישראל בעי' שיהי' השוחט מוחזק נאמן כהר"ח והרמב"ם בב"י שם וכו' יעוש"ה, ובהדי' מבואר דעת הרמב"ם בפ"ג דין כ"א ופ' י"א דין כ"ה ממאס"ו והובא בב"י ובש"ך רסי' קי"ט הא דלא מוקמי' לכל אדם בחזק' כשירים ובעי' שיהי' מוחזק נאמן בזה"ז בכ"מ ובזמן הבית בחו"ל, היינו רק שלא ליקח ממנו לכתחילה כמ"ש הב"ח בתשו' הגאונים בתראי סי' י"ד יעו"ש, וע"כ גם עבד נמי לחומרא מדרבנן בעי' לכתחילה משוחררים או מכירים כשרותן, אבל בדיעבד נאמנים (וכמ"ש התוספת בפסחים דף ד' ע"ב ועי' בתב"ש אות ס"ט הקשה מזה ולדברינו לק"מ) ולפי"ז גם אנשי הצבא שרובם ריקים ופוחזים לא, וגרועים יותר מסתם עבד וכשרים הם לעדות אשה:

ומה גם שהב"ד דק"ק נ"ש קבלו עדותן של אנשי הצבא, ב"ד בתר ב"ד לא דייק, מסתמא ידעו בהם שכשרים, דאל"ה לא היו רשאין לגבות העדות, וגם לדון על פיהם להתיר, ויעוי' כה"ג בבית מאיר סי' י"ז בהג"ה סעי' וי"ו, באופן שלענ"ד אני עומד בכחא דהתירא, ובתנאי אם כבוד מעלתו מסכים אתנו:

ועפ"י האמור א"ש נמי התמיה על הטור ממשנה כל הפסולי' ששחטו וכו' בעבדים מדלא קאמר משום עבדים ע"כ לכתחילה נמי וכהוכחת התוס' הכי על נשים, ולק"מ דהתם בקדשים בא"י כל אדם בחזקת כשרות, ה"נ סתם עבדים עד"ה מושל מקשיב ע"ד אמת וכו' בחולין ה' ע"ב, אבל הטור קאי בזה"ז להרמב"ם בעי' מכירים אותו נאמן עבד פסול בסתם, וגם תוס' בפסחים ד' הנ"ל י"ל דמיירי בא"י דוקא איברא בס' כנפי יונה כתב דאין אחרים עע"ג פסול דיעבד נמי סתם עבדים וכו', צ"ל דגרע מסתם אדם ב"ח שזה מוחזק לפוחז וריק, לכן סתם אדם רק לכתחילה להר"ח והרמב"ם והרא"מ והא"ז, ועבד סתם אפי' דיעבד מדרבנן וכן כתב התב"ש דגם דיעבד אסור שחיטתו באין אחרים עע"ג דאין הימנותא בעבדים, דכולהו גנבי ומזלזלים באיסורים אבל סתם אדם בן חורין רק לכתחילה לא ע"ש, א"כ א"כ צ"ע על הש"ך, והנני אוה"ב חותם בברכה ודש"ת נאם:

הק' יהודה אסאד:

תשובה יז

חיי' אריכא ומזונ' רוויח' לאהובי בני מחמדי הרב המאוה"ג, החריף ובקי נפלא, ערוגת הבושם, איש צדיק כש"ת מו"ה אהרן שמואל ני' האבד"ק קאטה המקום יהי' בעוזרך:

מכתבך הנעים קבלתי לנכון, ומצוה עשית כי הודעתני מיד משלומך וטובך ב"ה, וכן יהי' ד' בעזריך תמיד אמן סו"ע, וע"ד שהזכרתני שעולה בזכרונך מימי בחרותיך כשלמדת אצלי שיעורין דרבנן מה שעוררתי ע"ד רש"י ריש מס' קידושין, במתני' האשה נקנית וכו' ופי' רש"י לבעלה, ודקדקתי דטפי הול"ל לאיש כלשנא דקרא כי יקח איש אשה, וכן תנן האיש מקדש, והכי פריך הש"ס ונתני האיש קונה ולא נקט הבעל, וכתבת אהו' בני לתרץ דתוס' הקשו מ"ש דתני האשה בה"א, והתם תני בתולה נשאת, ותרצת דאית' בב"ק דף מ"ג אר"פ התורה זכתה דמי וולדות לבעל אפי' בא עליה בזנות מ"ט אמר קרא כאשר ישית עליו בעל האשה אבועל קפיד וכתבו התוס' וז"ל ובירושלמי בעי' ר"ע בא על אמו בא על אחותו יכול אף הוא בעל ההריון ת"ל בעל אותו שראוי לקרות בעל יצאו אלו שאינם ראוים לקרות בעל עכ"ל, א"כ מה"ט נקט הכא האשה הידועה כשירה היא שנקנית דקדושין תופסין בה ולכן פי' רש"י נקנית לבעלה דייקא דע"י שנקנית לו נקרא הוא בעל אבל איש נקרא אף בלא נקנית לו, עכ"ד, ודברים נכונים הם: ולי נרא' לתרץ עפ"י מתניתין דיבמות דף פ"א ע"א אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא ובסוגי' שם דף פ"ב ע"ב ופ"ג ע"ב פליגי תנאי בזה ובפירוש נושא אי לכתחילה נמי או לא, פליגי הרשב"א בחי' שם והרמב"ם ועי' חקר הלכה חקירה מ"ד ובתשוב' נוב"י תניינא חאה"ע סימן א', ובפירוש אבל לא נישא פליגי הרמב"ם וראב"ד פרק ב' מהל"א אם נתקדש אי צריך גט או לא, א"כ כיון דאורחא דתנא לאשמועי' מלתא אגב אורחי' בקוצר מה דאשמעי' כבר כמ"ש תוס' ריש ברכות, ה"נ מה"ט נקט מתניתין האשה נקנית האשה ודאי ולא אשה ספק דאנדרוגינוס אינו נישא ולא נקנה ולכן פי' רש"י שפיר האשה נקנית לבעלה דייקא ואפי' אינו איש ודאי אלא לאנדרוגינוס בעלה מקרי וניסת לו דהא נושא בזה שוה לאנשים, ואילו היה נקיט רש"י לאיש ה"א לאיש ודאי דווקא דומיא דהאשה לכן נקט רש"י לבעלה ועי' ש"ע ורמ"א באה"ע סימן מ"ד ס"ה:

ומ"ש לתרץ תמיהת תוס' דף ח' ד"ה הלכתא נינהו תימא כיון דהלכתא נינהו למה לי קרא ויצאה והיתה שהאשה נקנית בשטר וכו', ותירצת עפ"י סוגי' הש"ס שם בסמוך בעי' רשב"ל שטר ארוסין שכתבו שלא לשמה מהו וכו' הדר פשט' הווי' ליציאה מקשינן דאמר קרא ויצאה והיתה, א"כ באמת גוף הקנין הלכתא הוא, אבל קרא אתי דבעי' לכתבו לשמה וכו' את"ד ונכון לכאור', אמנם נ"ל דברייתא לעיל ריש דף ה' ומניין שאף בשטר וכו' אמר קרא ויצאה והיתה וכו' מה יציאה יציאה בשטר וכו' כולה ברייתא התם בגוף הקנין מהדר למילף, וזהו כוונת התוס' שדייקו בלשונם ל"ל קרא דויצאה והיתה שהאשה נקנית בשטר נקנית דייקא:

ולי נרא' לתרץ עפמ"ש הר"ן בשבת פרק כלל גדול אין עונשין מה לומ"ס עש"ה, א"כ מה"ט צריך היקשא הכא לענוש על על קדושי שטר, דאי מהלכתא לבד אין עונשין, אלא דגם זה אינו דא"כ מאי מקשי ברייתא לעיל דף ד' ע"ב ודף ה' ע"א אכולהי קנינים והלא דין הוא וקרא למה לי וכו' ומאי קושי' והא קיי"ל אין עונשין מק"ו, אע"כ העונש מפורש בתורה על אשת איש והלכה אמרה רק במה נעשית אשת איש וכה"ג שפיר עונשין מק"ו וגם מהלכה והדק"ל, לכן נ"ל לתרץ לפי הסוגיא דלקמן דף ט"ז ע"א לר"ה ה דשטר אמה העבריה אדון כותבו ילפינן לי' קנין שטר בעבריה מהיקשא לאחרת ואי שטר באשה רק מהלכתא שמעינן לה הא קיי"ל אין דנין מהלכה לכן איצטריך הקישא ויצאה והיתה באשה ועי' תוס' ריש דף ה' ולר"ח לקמן ט"ז דיליף אמה מלא תצא וכו' י"ל איהו סבר כאב"א הכא דלאו הלכתא נינהו ולק"מ כנ"ל, ויותר אין לי להאריך כעת, ואי"ה אקח מועד על שאר דבריך הנעימים נאם אביך הנאמן, המצפ' בקרוב להרמת קרנך:

הק' יהודא אסאד:

תשובה יח

בעה"י יום ו' עש"ק ה' אדר תרכ"ה לפ"ק ס"ה. אל הארז אשר בלבנון, לפני שמש שמו ינון, ה"ה כבוד הוד ידיד נפשי ורב חביבי, הרב הגאון המפורסם, סיני ועוקר הרים, פ"ה, ע"ה, צדיק נשגב מו"ה משה סגל האבד"ק מיליכדארף:

מכתב קדשו קבלתי זה שבועיים, ול"ה באפשר להשיב על אתר, ועל עתה באתי, ע"ד דשאילנא קדמוי בנידון בחור א' רך בשנים שקידש בתולה אחת בטבעת מתכת שקורין (מעש) בפני ע"א, ועוד בתולה א' שמעה הדיבור הרי את מקודש' לי, ולא ראתה נתינת הטבעת לידה, וכאשר הדר"ג מעלתו ני' שלח אחריהם גם העד גם הבחור המקדש גם הבתולה המתקדשת שלשתן מענה בפיהם שלא כיונו לשם קידושין כ"א לצחוק בעלמא, וכן הבין העד הרואה בכוונתם, לכן לא בא מעצמו להעיד, אם לחוש בזה לחומרת הג"ה רמ"א באה"ע רסי' מ"ב כהסמ"ג והמרדכי בשם הרא"ם חוששין לקידושין בעד א' או לא, והן הדר"ג ני' כביר מצאה ידו בגמר' ובסבר', ואינו צריך לדידי, אבל ענותנותו תרביני לחוות דעי גם אני להודיעו דעתי דע' תורה, ולרצונו אומר הנני:

הנה הדר"ג ני' פתח בכחא דהיתירא עפמ"ש הרמ"א עצמו במקום דחק ועיגון א"צ להחמיר וה"נ בנ"ד גם צד החתן גם צד הכלה שניהם דלים ורקים מכל משען לחם ואפי' על הוצאות הגט שכר סופר ועדים אין להם מקרי דוחק ועיגון, יש לסמוך על הרוב המקילין כיון דלכ"ע רק חששא דרבנן הוא כמ"ש הנוב"י תנייני' חאה"ע סי' ע"ה מעצמו

וגם משמי' דמהרי"ט ע"כ טעם הסמ"ג שהחמיר ול"א סדר"ב להקל משום דאפשר לתקן וליתן לה גט משא"כ בנ"ד:

ולענ"ד לטעם זה לא הועיל רק להתיר' לעלמא בלא גט, אבל עדיין צריך לחוש ולאסרו על קרובותיה, וכן לאסרה על קרובותיו דבזה ליכא דחק ועיגון אם יאסרו בקרובות בלבד, ובאמת גם על היתר הנוב"י שם בד"ה ואומר אני וכו' לפי שהמקדש הלך מזה רחוק מ"ם פרסאות וא"א להשיג ממנו בנקל שיתן גט נחשב זה לדחק ועיגון וכו' יש לפקפק בזה, ועוד הא מלת' דגם ר"פ דאמר חוששין היינו מדרבנן שכתב הנוב"י ומהרי"ט הנ"ל לאו מלתא דפשיט' הוא, והנוב"י עצמו בד"ה ואומר אני וכו' הנ"ל כתב וז"ל ואפי' אם נפרש היינו שמסופק בדבר ומסופק גם בדין תורה עכ"פ ר"פ מספק' לי' וכו' יעו"ש, וכן בתשוב' בית יוסף דיני קידושין שאלה יו"ד מסופק בזה בפי' חוששין למ"ד וז"ל ועוד נ"ל לתרץ דאפי' מדאוריי' ובהא פליגי דמר סבר לא שייך הכ' למילף דבר דבר מממון דס"ד לא קרוי דבר שבערוה אלא דבר שהי' עכשיו ערוה והיא ג"כ ערוה קודם לכן ל"ש לאיסור ל"ש להיתר, אבל דבר שאינו עכשיו ערוה ונתרצה לעשותו ערוה כגון הכא שהיא פנוי' ובעד א' נחוש לקידושין לא מקרי דבר שבערוה ולכך לא שייך הכ' למילף דבר דבר מממון ומר סבר דבקידושין אתעביד' ערוה דבר שבערוה מקרי, והשתא א"ש הא דטרח רב אחדבוי ורב' לאותבי' לר' נחמן דאמר אין חוששין ולאותיבי' דחוששין משום דלא חשיב לי' דבר שבערוה וכו' עכ"ל, וכן נרא' לי מלשון רש"י ד' ס"ה ע"א בד"ה מהו הא דתני' אין חוששין משום דלא מהימן הוא והא הימני' או דלמא משום דאין קדושין חלין בלא עדים ויליף דבר וכו' משמע אי חיישי' מדאו' אבעי להו דהא הימניה שניהם מודים כמו בממון לשבועה, וכ"מ מלשונו בד"ה ואי ליכא וכו', וכן נ"ל מוכח דעת התוס' ד' ס"ו ע"א ד"ה אמר אביי וכו' תימ' והא אמרת המקדש בע"א אין חוששין לקידושין וכו' משמע דאי הוי ס"ל חוששין לא קשי' להו, ואי חיישינן רק מדרבנן קאמר לפמ"ש תוס' כתובות ד' נ"א ע"ב אי חיישי' מדרבנן קאמר אין מוציאין אשה מבעלה על כך ואיך קאמר אביי היא היא לאפוקה מבעלה, וע"כ דתוס' ס"ל למ"ד חוששין מדאו' נמי קאמר, וכ"מ מלשון הקושי' א"ל ר' אשי לר' כהנא מאי דעתך דילפת דבר דבר מממון, ואי חוששין לר"פ רק מדרבנן ע"כ גם לר"פ ה"ט דיליף דבר וכו' ומ"ש לר"כ דפריך מאי דעתך דילפת וכו' אע"כ דלר"פ חוששין מדאו' דלא יליף דבר דבר וכו' וכמ"ש הב"י בתשו' הנ"ל, וכן מוכח דעת התוס' ריי"ד שתירץ באמת קושי' התוס' ד' ס"ו הנ"ל על אביי די"ל אביי ס"ל כר"פ חוששין לקידושין ע"כ חוששין מדאו' כנ"ל וכמו חיישי' דכתובות נ"א, וכן בקידושין ה' ע"ב נתן הוא ואמרה היא וכו'

וחיישינן מדרבנן, משמע דחיישי' סתם מדאו' משמע ועי' בר"ן שם, וכן בקידושין י"ב חיישינן שמא שו"פ במדי להרמב"ם הוי ספק קידושי דאוריי':

ואין להקשות לפי"ז דחוששין ספק דאו', א"כ מאי פריך רבא מבריית' דב"ה אומרים צריכה גט שני ור' אחדבוי מיתיב מבריית' דצריכ' שני גיטין, הא לישנא דצריכה מדרבנן משמע כדאית' ביבמות ד' ע"ב ע"א, והנך אמוראי אין חוששין לקידושין מדאו' מספק לאפוקי ממ"ד חוששין, ז"א דברייתא דמותיב מינה ר' אחדבוי פירש"י וש"מ אפי' אינה מוד' צריכה גט, והא וודאי במכחשת לכ"ע רק מדרבנן חוששין להס"ד צריכה דייקא ב' גיטין קתני, אבל בשניהם מודים פירש"י ותוס' הנ"ל למ"ד חוששין מדאו' ועוד דלשון אין חוששין וודאי משמע אפי' מדרבנן אף את"ל חוששין למ"ד מדאו' קאמר ומותבי שפיר משני הברייתות דצריכה גט קתני מדרבנן ולא הל"ל אין חוששין אלא הל"ל אינה מקודשת כנ"ל:

אלא דהנוב"י הרי כתב דאפי' את"ל כן דחוששין מספק דאו' עכ"פ ר"פ מספק' לי' ור' כהנ' פשיט' לי' ולא נשבוק פשיטות' דר' כהנ' משום ספיקו דר"פ, וא"כ לכל הדעות חששא בעלמא הוא שחשש הסמ"ג ולכן במקום דחק ועיגון יש להקל וכו' ולענ"ד לתי' תוס' רי"ד הנ"ל דאביי נמי כר"פ ס"ל, וכרבי' רבא דהי' מותיב על ר"נ ד' ס"ה ע"א ממתני' הוא אסו' בקרובותי' וגם מבריית' דב"ה אומרים צריכה גט שני, ולא ניח' לי' לאוקמ' מתני' שקידשה בפני פלוני ופ' והלכו למדה"י שפיר י"ל וודאי שבקי' פשיטות' ד' כהנ' משום ספיק' דר"פ ואביי ורבא רביה דר"פ וגם ר' יהוד' דאמר אין ולאו ורפי' בידי' ואף דתוס' ד' ס"ו תירצו קושייתם על אביי גם אי ס"ל אין חוששין וכו' ובתשו' הב"י דיני קידושין סימן יו"ד הנ"ל הקשה כן על התוס' מנ"ל דאביי ס"ל אין חוששין דלמא ס"ל כר"פ דאמר חוששין, ותוס' הוכיחו כן מדטרח אביי לאשמעי' עד אחד אמר לו אכלת חלב נאמן לשמעינן עד אחד אומר נתקדשה נאמן דהוי חידוש טפי אע"ג דהוי דבר שבערוה וכו' יעי"ש, מ"מ הסמ"ג והרא"ם ומרדכי י"ל דס"ל כתי' התוס' רי"ד הנ"ל, ופסקו כר"פ ואביי וכו' חוששין מספק דאו', ואפי' במקום עיגון:

ומבואר א"כ דנסתר הכרח וראי' נוב"י ריש סי' ע"ה הנ"ל להגאונים שפסקו דלא כסמ"ג לחוש לקדושין בעד אחד משום את"ל חוששין מספק דאו' אמר ר"פ ע"כ נדחין דברי ר"פ מכמה סוגי' הש"ס דקאמר סתם גמרא אין דבר שבערוה פחות משנים וכו', הנה בתשובת ב"י הנ"ל שפיר חילק ביניהם דכה"ג שאינו דבר ערוה מקודם אלא עכשיו לעשות את הפנוי' ערוה ע"י קידושי עד אחד לחוש להם לא מקרי דבר שבערוה ואין סוגי' הש"ס סותר זה החילוק:

וגם אידך ראי' דמייתי נוב"י שם להפוסקים כר' כהנ' ודלא כסמ"ג עפ"י סוגי' דקדושין מ"ג ע"א רב אמר שליח נעשה עד וכו' מיתיבי אמר לשלשה וכו' ע"כ ל"פ אלא בשלשה וכו' ואי ס"ד דקידושין מועילין בעד אחד א"כ גם בשנים פליגי דלב"ש א' נעשה שליח וא' עד וב"ה סברי וכו' אלא וודאי דקידושין בעד אחד לא מהני ס"ל לסתם גמרא יעו"ש: כבר תמהתי עליו בתשו' א' לידידינו הרב המאה"ג מו"ה עזר' צורף ני' זה יותר מעשרים שנים, חד' שהוא נסתר מחמתו לפמ"ש הנוב"י עצמו שם בסי' הנ"ל דאף למ"ד חוששין דוקא ביחדוהו שניהם המקדש והמתקדשת בפי' להיות עד, אבל בנידון דידי' התם יחדו רק המקדש לחודי' לכ"ע אין חוששין, לפי"ז נדחה ראיתו הנ"ל מסוגי' דף מ"ג ע"א דכיון דאמר לשלשה צאו וקדשו וכו' הרי לא יחדו לעד רק המקדש לבד ולכ"ע אין חוששין כה"ג לקידושין בעד אחד, ודייק הש"ס שפיר, אבל בשנים לא פליגי בכה"ג גם אליבי' דר"פ ולזה י"ל דהגאון מבי' ראיותיו הנ"ל תחילה מקודם שחידש כנ"ל, אבל עוד יותר תמוה דהא על רב מהדר התם הש"ס להקשות דאמר שליח נעשה עד ורב לטעמי' בהדי' קאמר דף ס"ה ע"ב אין חוששין לקדושין בעד אחד א"כ לאו סתם גמר' הוא עד שנבי' מזה ראי' להלכת' אלא על רב לטעמי' דייק הש"ס שפיר אליבי' אבל בשנים לא פליגי וכו':

ועוד בה שלישי' הרי רבא דמותיב למ"ד אין חוששין וכו' מבריית' דהמגרש וכו' ולנה עמו בפונדקי וכו' בה"א צריכ' הימנו גט שני, א"כ גם לדידי' שהוכיח מב"ה דחוששין מודה הוא דב"ש פליגי דאומרי' אינה צריכה גט שני, דלא חיישי' לקדושין בעד אחד, א"כ אליבי' דכ"ע גם לר"פ שפיר דייק הש"ס דף מ"ג הנ"ל על ב"ש לטעמייהו עכ"ל ע"כ לא פליגי אלא בשלשה אבל בשנים לא, וצע"ג על הנוב"י:

ועל צירוף היתר השני שלא הזמינו המקדש והמתקדשת את העד אחד ובכה"ג גם לר"פ אין חוששין אפי' שניהם מודים שהקדושין נעשה לפניו כמו שהעלה הנוב"י סי' ע"ה גם להסמ"ג: ג:

לכאור' יש ראי' לזה מהא דמותיב רב' לר"נ ממתני' ומבריית' הוא אסור בקרובותי' וכו' ובה"א צריכה גט שני (ור' אחדבוי מותיב מבריית' דהיא צריכ' ב' גיטין) דמוכח עכ"פ בשניהם מודים חוששין לקידושין בעד אחד ומאי קשי' ודלמא כל הני מיירי דווק' בכה"ג שגם שניהם יחדוהו בפירוש לעד, וע"כ קים לי' לרב' דאפי' כה"ג אמר ר"נ א"ש אין חוששין ואפשר שהוכיח כן מלשון ואפי' שניהם מודים דא"ר נחמן א"ש בוי"ו יתיר' של ואפי' וכו', קמ"ל עוד חידוש כמ"ש תוס' בשם ר"ת במנחות דף מ"ם סוף ע"ז וכן הרא"ש בהלכות קטנות הל' ציצית סי' א' בשמו דתרתי מילי אתי לאשמועי' יעו"ש, ה"נ הכ' אפי' שניהם מודים על הקדושין ואפי' גם שניהם הזמינו ויחדוהו לעד נמי אין חוששין

ופריך רב שפיר, וממילא כיון דאפושי פלוגת' לא מפשי' מסתבר' דגם ר"פ הזמינו ויחדו לעד הוא דפליג וס"ל חוששין ולא זולת זה וכנוב"י הנ"ל:

אבל אני בעניי מאז תמהתי על הנוב"י בזה דא"כ איפכ' קשי' מאי פריך רב' לר"נ דווק' ממתני' דהאומר לאשה קדשתיך והיא מכחשת וכו' מאי לאו בעד אחד וכו' ולדידי' מי ניח' הא תקשי נמי לנפשי' את"ל בשניהם מודים חוששין, מ"מ קשי' מתני' מ"ש דנקט שהיא מכחישתו במעשה הקדושין ואומרת לא קדשתני, הא אפי' אמרה קדשתני אלא שלא יחדה גם היא לאותו העד א' נמי מותרת היא בקרוביו, ואת"ל דנקט מתני' השת' רבות' דאיסור' דאפי' היא מכחישתו לגמרי שלא נתקדשה כלל וחזקת פנוי' מסייע לה טפי מ"מ איהו שיוי' אנפשי' חד"א ואסור בקרובותי' בכתובות דף ט' ע"א, מ"מ קשי' דהו"ל לנקוט במתני' תרתי גווני טענות' גם רבות' דאיסור' דבשלמא לתי' הש"ס דבעד אחד גם הוא שאמר קדשתיך בעד אחד שזמנתיהו לכך אין נאסר בקרובות', ומתני' מיירי שאומר קדשתיך בפני פ' ופ' והלכו להם למדה"י, לא קשי' הא דהו"ל למתני' לנקוט רבות' זו אפי' אומרת קדשתני בפני ע"א פ' בלבד נמי היא מותרת בקרוביו, די"ל באמת גם זה נכלל בלשון לא קדשתני פי' תרתי משמע לא קדשתני כלל, וגם משמעו לא קדשתני בפני ב' עדים כדבריך אלא בפני עד אחד ואינו כלום, אבל בס"ד רב' דמות' להוכיח מקדש בע"א חוששין, אם איתי' כהנוב"י הנ"ל וודאי ק' הול"ל במתני' רבות' זו ג"כ דאם אומרת קדשתני בפני עד אחד אבל אני לא זמנתיו להעד אחד דזה וודאי א"א לפרשו שהוא נכלל בלשון לא קדשתני דמתני', וכה"ג דייק השעה"מ פ"ט מאישות הלכה ט"ז גם בשם ת' הרשב"ץ משינוי' דש"ס באומר קדשתיך בפני פ' ופ' והלכו להם וכו' ולא נקט עדיפ' ועדים מכחישים אותו וכו' מוכח דלא כהרשב"א בדין שווי' אנפשי' חד"א נגד עדים ובש"ע יו"ד סי' א', יעי"ש מה שדחה ה"נ אנן בדידן דייקי' הכי מהס"ד דרב' דמותיב לר"נ מוכח דלא כנוב"י כנ"ל:

אמנם הטעם השלישי שתפס הדר"נ ני' שכולם לא נתכוונו לשם קידושין כי אם להשטות הי' כוונתם ונאמנים בזה, דא וודאי קיימת כמ"ש הרשב"ץ מ"א סי' ע' והב"ח וח"מ סי' מ"ב לחלק בין ב' עדים שאין יכולים לטעון נגדם טענת השטאה ברמ"א סעי' א' שם ובין בפני עד אחד ותשו' מהר"ם פדוא סי' ל"ז ותשו' אבני שוהם סי' נ"ד נ"ה נ"ו נ"ז נ"ח הוא חותנו של המ"ץ על עובד' בסי' קט"ו יעו"ש, ויפה הסביר הדר"ג מעלתו ני' עפמ"ש הטעם לחלק בין עדי הודאה דיכול לטעון משטה בח"מ סימן פ"א ובין עדי קידושין דבתבעו והודה איכא אמתלא לטענת השטאה אם לא אמר אתם עדי אבל בעדי קדושין ליכ' טעם אמתלא על טענת השטאה וכמו דהודאת ממון בלא תבעו כלל אבל בעד אחד

איכא אמתלא לטענת השטאה כיון דלאו אורח' לקדש בעד אחד, איבר' דלכאו' תקשי לפי"ז מאי מקשה הש"ס בקידושין מ"ג ע"א מ"ט דבי רב שילא אילימ' משום דלא א"ל הוי לי עד אלא מעתה קידש אשה בפני שנים ולא א"ל אתם עדי ה"נ דלא הוי קידושין, והא רב שילא אין שליח נעשה עד אמר לשון יחיד, וי"ל כר"ה ס"ל המקדש בעד אחד חוששין לקידושין בב' מודים, ושפיר ה"ט משום דלא אמר הוי לי עד דקידש אשה בפני שניים א"צ לומר אתם עדי לפי שאין יכול לטעון משטה, אבל מקדש בעד אחד דיכול לומר משטה אני בך צ"ל הוי לי עד, ולכן אין שליח נעשה עד וכמו שבאמת העלה כן הנוב"י סי' ע"ה דמודה ר"פ שאם לא יחדוהו לעד שאין חוששין וצ"ע (וצ"ל כיון דרב הוא דאמר דף ס"ה ע"ב המקדש בעד אחד אין חוששין לקדושיו ואפי' שניהם מודים ע"כ רב דאמר שליח נעשה עד להצטרף עם עוד עד להיות שנים קמיירי וכפרש"י, ובהא פליג דבי רב שילא ואמרי אין שליח נעשה עד להצטרף עם עד שני (וכמו שדחיתי בזה בפתח דברינו לראי' הנוב"י מסוגי' דף מ"ג להלכה דלא כר"פ) ופריך שפי' עליו. הן אמת לדידי חזי לי הטעם לחלק בין עדי הודאה דצ"ל אתם עדיי לעדי קדושין דאצ"ל אתם עדיי, עפ"י לשון רש"י דף מ"ג הנ"ל בד"ה ה"נ דלא הוי קדושין וז"ל והרי ראו וכי אמרי' בסנהדרין צריך שיאמר אתם עדיי הנ"מ בעדי הודא' שפעמים וכו' לפיכך אין השומע יכול להעיד וכו' אבל בעלמ' לא עכ"ל:

דייק לחלק בלשונו ביניהם דאינו דומה שמיעת דיבור לראי' מעשה, דוודאי דיבור' אמרי אינשי דרך צחוק והשטאה, אבל מעשה לא עבדי להשטות דרך צחוק והיינו שכ' רש"י בעידי הודאה שפעמים שאדם מודה וכו', לפיכך אין השומע יכול להעיד וכו', אבל עדי קדושין הרי ראו מעשה הקידושין, ולכך סיים רש"י אבל בעלמ' לא, והמל"ל אבל בעדי קדושין לא, אמנם ניח' דהה"ד בעדי הלוואה שראו המעשה א"צ לומר אתם עדי כנ"ל, שוב מצאתי בתשו' הב"י דיני קידושין סי' יו"ד דף י"א ריש ע"ד הגאון מ' אברהם בן נחמש כתב ז"ל ובעדי הלוואה נראה שאפי' הטמין לו עדים אחורי גדר ולא הרגיש בהם הלוה כיון שראו המעשה יש לקבל עדותן דלא שייך הכ' טענת משטה הייתי בך עכ"ל, וכ"כ גם הגאון מ' יהודא הקטן מן לבית שאלתיאל וכו' בתשו' הקודם שם דף יו"ד סוף ע"ב וריש ע"ג טעם זה לחלק בין עדי הודאה דמצי לומר משטה הייתי וצ"ל אתם עדי' ובין עדי קידושין דמעשה מוכיח לא מצי אמרה משטה, ולפי טעם זה לכאו' גם מקדש בעד אחד לא מצי לומר משטה דמעשה לא עביד, אמנם העלה שם הגאון הנ"ל בד"ה, ועוד ראי' שלישית להתיר וכו' דאף שעד אחד אבשלום בעובד' התם הי' נחבא שלא תראהו האשה וקבלתה הטבעת לפי דעתה הי' בפני עד אחד שלא לבד ובעי' עכ"פ שהוא

והיא מרגשי ורואים את העדים אף שא"צ לומר אתם עדי אבל אם לא ראו אותם כלל כגון הזמין לה עדים אחורי הגדר ולא הרגישה בהם כתב הרשב"א דאפי' שראו ב' עדים מעשה שפשטה ידה וקבלה הקדושין אינה מקודשת וכן אפי' ראוה שנבעלה לפי שהכל יודעים שהמקדש בלא עדים אין חוששין לקדושיו ע"כ שרצתה להשטות ולשחק בו וכן לא לשם קידושין בעל אלא לזנות בעלמ' כמ"ש בח"ר ס"פ הזורק והעלו שם הגאונים הנ"ל גם לפי הטעם הנ"ל לחלק בטענת משטה בין שמיעת דיבור הודאה לראי' מעשה הקידושין מ"מ מקדש בעד אחד נמי הכל יודעים שלאו כלום הוא, וע"כ רצתה לשחק בו גם במעשה, ועכ"פ אם טוענת כן אין שניהם מודים קרינן בהו ולכ"ע אין חוששין לקדושיו גם להסמ"ג וסייעתי' וכמ"ש הב"ח וסייעתי' הנ"ל:

איברא תמיהא לי על כל גדולי הפוסקים בספרי שו"ת שהעלו כן כהב"ח להקל בטענת אחד מהם משטה הייתי וכו' ונעלם מהם תשו' הב"י סי' יו"ד הנ"ל בג' תשובות רצופות שדחו שלשתן הגאונים הנ"ל עם הב"י היתר השלישי הנ"ל דדוק' קאמר הרשב"א כשהטמין כל שני העדים והיא לא ראתה עד כלל וודאי רצתה לשחק בו משום דהכל יודעים דהמקדש בלא עדים אינו כלום, אבל עובד' דהתם אפי' דאבשלום נחבא והיתה רואה רק את יצחק לבדו אפי"ה מקודשת דלא שייך לומר בעד אחד רצתה לשחק בו, וכיון דאמוראי פליגי אי חוששין לקדושין או אין חוששין ליכא למימר מידע ידעה דהמקדש בעד אחד אין חוששין דאטו נשי דינ' גמירי ולא מהימנת בטענתה משטה ולשחוק קבלתים משום דמעשה לא עבדי להשטות יעו"ש והיינו כהשגת הח"מ על הב"ח וצ"ע:

ומ"מ גם להח"מ נ"ל בנ"ד דגם שניהם המקדש והמתקדשת הם טוענים משטה הייתי לשחוק והיתול בלבד ולא כיוונו לקידושין וגם העד אחד הבין כן לכן לא בא להעיד מעצמו, וא"כ כה"ג וודאי שניהם מודים לדברי העד בהיפוך ושפה אחת לכולם שקדשה רק לשחוק בעלמ' ולא לשם קדושין גם ר"פ גם הסמ"ג ורא"ם ולכ"ע אין חוששין כלל וכלל:

ועוד נ"ל צד להתיר עפ"י סוגי' כריתות דף י"ב ע"ב אמר אביי וכו' דאי בעי אמר לא נתכוונתי לעדות וכו' ובתו"י שם ד"ה לא נתכוונתי מכאן אמר רבי וכן דן הלכה למעשה וכו' דאם אמר לא נתכוונתי להעיד אין בעדותן ממש ובתשו' פ"מ ח"ג העלה כן להלכה ובספר בית מאיר בסי' מ"ז מייתי לי' בס"ד והשיג עליו ובסוף סיים וז"ל מכל הלין לענ"ד אין דברי התו"י מתקיימים אם לא איירי באופן דשייך השטאה וכו' עכ"ל, ובנ"ד האי עובד' הכי הוי שאמר העד לא נתכוונתי להעיד וגם הוא באופן דשייך השטאה כמו

שבעצמן הם טוענים כן ואפי' את"ל שלא להאמינם גם לשניהם משום דמעשה לא עבדי להשטות כנ"ל, מ"מ כיון שהעד אומר דמה"ט לא בא מעצמו לבד וכי לא עלתה על דעתו שיהי' ממש באותן קידושין כ"א מעשה צחוק בעלמא וא"כ אין כאן אפי' עדות עד אחד ומותרת לכ"ע:

ועוד צד להתיר נ"ל עפ"י תשו' התשב"ץ ח"א סי' ק"ל הובא ברמ"א סי' ל"א ס"ב ראובן שהטעה אשה אחת וכו' וקדשה בטבעת שנמצאת של נחושת וכו' והקדושין היו בפני עד אחד וכו' והציע התירים, טענה השנית שלא אמר לה שהוא של כסף או של זהב ונמצאת נחושת אלא קדשה סתם ולא הטעה אותה ונתן בידה ש"פ ה"ז מקודשת, ואם היא היתה סבורה שהיתה של זהב והיא של נחושת הו"ל דברים שבלב ואינם דברים וכו' וכו' אבל ראיתי מי שכתב מעשה הי' על טבעת הקדושין שנמצאת של נחושת והורה הרב שאינה מקודשת וכו':

טענה השלישית וכו' דהעיקר כהסכמת הראשונים והאחרונים אין חוששין לקידושין בפני עד אחד ואין משגיחין לחומרת הסמ"ג וכו' ואפי' מי שלבו נוקפו לחוש לה בכאן אין לחוש לה כלל לפי שהי' טעות בטענת קידושין מאחר שמצינו מי שהורה שאינה מקודשת וכמו שכתבתי וכו' וכו' יעו"ש, הרי כיון דאיכ' ריעות' אחרת בהדי' גם הסמ"ג מודה דאין חוששין ובנ"ד נמי עובד' הוי שטבעת של מתכות שקורין מ"עש הי' חפץ דלאו אורחי' לקדש בו אשה וגם עוד זאת אפשר שאינו שוה פרוטה של כסף כבש"ע ח"מ רסי' פ"ח ואף דקיי"ל כשמואל קידושין י"ב חיישי' שמא ש"פ נ"ל דר"פ דאמר חוששין לקדושין בפני עד אחד דווקא בקדושי דאו', אבל כה"ג דגם בשני עדים אינם רק קידושי דרבנן מודה ר"פ בפני עד אחד אין חוששין כלל ודתרי חומרי לא מחמרי' וכמ"ש הכי המהרי"ק הובא בהג"ה רמ"א סי' מ"ה ובב"ש סי' ל"ה סק"ג שלח סבלונות ע"י עד אחד אין חוששין להם מה"ט לכ"ע, וכן נ"ל נמי בנתן הוא ואמרה היא דחיישי' לדרבנן בקידושין ה', ובפני עד אחד באופן זה גם לר"פ לא חיישי' כלל ואם גם ודאי ש"פ הוא עכ"פ אותו עד אחד לא ראה אם טבעת מעש ההוא ש"פ ואין עדותו כלום גם לר"פ וכמ"ש הר"ן בסוגי' דשיראי ל"צ שומ' כה"ג באין העדים יודעים שדרכו להתייקר בו ה"ל כקידושין בלא עדים ולא מהני אפי' שניהם מודים ובב"ש סי' ל"א סק"י וס' למ"ד סק"ט וכן העלה בתשו' הרדב"ז ח"ג סוף סי' תק"ב וז"ל תו איכ' טעמ' אחרינ' שהרי לא ראו העדים מה נתן לה ואיכ' כמה ספיקי וכו' שמא נתן לה פרוטה פסולה שאינה שו"פ ואת"ל נתן לה כסף שמא מטבע מזויף הי' ולא סמכה דעתה וכו' כיון שהספק הוא בעיקר הדבר אם נתן לה כסף או לא וכו' אין כאן עדות כלל אוקמי' לה אחזקתה וא"ץ גט וכו'

תו איכ' טעמ' אחרינא לבטל הקדושין שהרי העד האחד לא הי' מכירה וכו' וכו' ואפי' שהעד השני מכירה עד אחד בקידושין לאו כלום הוא ואפי' לדעת המחמיר עד אחד ועדות כמו שאינו מבורר מודה הוא שאינו כלום וכו' עכ"ל הרדב"ז, והיינו ממש בנ"ד וכדכתבנו הנ"ל:

ועוד נ"ל כיון דרב מנגיד למאן דמקדש בלא שידוכין וזה הכל יודעים משום פריצות' אומדנ' דמוכח הוא על טענתם שלא כוונו לקידושין כ"א לשחוק והיתול, ולק"מ בזה קו' הח"מ דברים שבלב הם, דמוכיחים הם, שוב ראיתי בתשו' אבני שוהם ססי' נ"ח הגאבד"ק העסין כתב כן:

וסיים וז"ל וגדולה מזו כתב מהר"ם לובלין בתשו' סי' ס"ד להתיר בלי גט באומדנא דמוכח שהי' רק שחוק והיתול יען שלא זו הדרך בימינו לקדש שום אשה כ"א עד כניסתה לחופה וכו' והגאון מ"ב בתשו' ט"ז שאין לחוש למעשה קידושין הללו בעד א' ובמעשה לשון נגד המנהג בלי חופה ובלי כנופי' אין זה אלא מעשה הבל וריק גם במהרי"ל תשו' צ"ו הסכים מהר"ש להתיר בשביל כך וכו' עכ"ל תשו' אבני שוהם הנ"ל, והאי דידן עדיפ' עפ"י כל הני טעמי דאמרן איכ' ס"ס טובא ואוקמ' בחזקת פנוי':

ועוד אחת יש להעיר בנ"ד כי קבלת העדות הי' שלא בפני הבתולה וגם הודאתה חוץ לב"ד הי' שלא באתה לב"ד מחמת בושה וכפי מכתב פרו"מ נ' נראה שלא הושיב ב"ד של ג' לקבלת העד ולא להודאת המקדש ובזה יפה עשה שלא להחזיק עי"ז קלא דקדושין ובאמת אם הי' מושיב ב"ד גם כן ה' קול ושוברו עמו כמו עכשיו יעיי' בתשו' משאת בנימין סי' ק"ו מזה ומתבאר שם נמי ע"ש המרדכי וסייעתו אפי' לרווח' דמילת' אין להחמיר כה"ג להצריכה גט לפסלה מן הכהונה על מגן וגם משום תיקון העולם שלא יפרצו וכו' ולעגן בנות ישראל יעו"ש. ובתשו' אבן השוהם סי' נ"ד בשם ת' מיימי', ועדיפ' הו"ל להביא מתשו' הרשב"ץ ח"א סוף סי' קנ"ד בשם תשו' הרשב"א שאין להחמיר להצריכ' גט שלא מן הדין דחומר' דאתי לידי קולא היא שאם יבוא אחר ויקדשנה וודאי לא תצריכנה גט משני אעפ"י שהיא לשני מקודשת גמור' ועוד שאם יקדש זה אחותה תתירנה בלא גט ויאמרו שאין קידושין תופסין באחותה וכו' עי' תשו' הרשב"א סי' תתנ"ו ועוד בתשו' התשב"ץ חלק רביעי הטור השני מחוט המשולש שאלה ד':

ומה שהעיר הדר"ג נ' עוד אחת, שהיתה באותו מעמד גם בתולה אחת שלא ראתה נתינות הטבעת מידו לידה רק שמעה דיבורו שאמר הא"מ לי ונמצא א' מהם פסול כל העדות בטל, יפה כיון בכוונת הב"ש סי' מ"ב סק"ח והש"ך ח"מ סי' ל"ו סק"ב ב וכ"כ אבני מלואים שם ואין הפנאי מסכים להאריך בפרט זה, עכ"פ העולה מכל דברינו הנ"ל

שמסכים אני להוראת הדר"ג נ' בזה, ולמטיי' שיבא מכשורא להתיר הבתולה לעלמא בלא גט, יתענג על רב טוב וחדות ד' יהי' מעוזו בשמחת יו"ט הבע"ל כנפשו היפה ונפש אוה"נ הדש"ת:

הק' יהודה אסאד:

תשובה יט

שלום וישע רב, יבא ויקרב לידי"ע וידי"נ ה"ה הרב המאו"הג וכו' צדיק ונשגב ק"ש מוה' דוד סודיוטץ נ"י אב"ד בק"ק בעטשקי, וכעת הו' הה"ג דק"ק פאסטאך:

מכ"ק קבלתי, וע"ד הקושי' שתמה כת"ר לשיטת הראב"ד ריש ה"ל אישות דבמיוחדת ליכא איסור קדישה מדאורייי', א"כ בקטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת דאמר רב א"צ גט משני אדם יודע שאין קדושי קטנה כלום וחזקה אין עושה בעילתו בעילת זנות וכו', והקש' מעלתו נ"י ממנ"פ מדאורייי' הא ליכא בעילת זנות כיון דמיוחדת היא לו בקדושין וגם מדרבנן הרי תפסי קדושי קטנה, אלו תד"ק ויפה הקשה, וכבר קדמו ועמד בזה הגאון בתשוב' בית אפרים חאה"ע סי' מ"א, ותי' הגאון שם ס"י הישי"ש יבמות פ"ג סי' י"א משום ביטול מ"ע ארוסין ונשואין וכו' ע"ש: והנלע"ד ליישב הרי אמרי' דה"ט דתקנו רבנן קדושין לקטנה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר הרי מוכח דאי לא דתקנו דתפסי בה קידושין להצריכה מיאון נוהגים היו בה מנהג הפקר אע"ג שהיא מיוחדת לאחד כיון שאין לה דעת עד שאפי' פיתוי קטנה אונס הוא וע"י שתקנו לה קדושין נזהרין ממנה בני אדם ומיוחדת נעשתה ע"י הקדושין דרבנן איננה תו מופקרת והרי מיוחדת נמי בלא קדושין דאוריית' כגון ע"י אביה הו"ל ביאת זנות מדרבנן גם לראב"ד, ולולא דתקנו דתפסין קדושין בה מדרבנן היתה ביאת זנות דאורייי' דקטנה אפיל' מיוחדת מופקרת היא ותו לק"מ קושי' מעלתו הנ"ל, ועוד אמינא לפמ"ש ביבמות ד' ס"א ע"ב כהן לא ישא קטנה דשמא איילונית היא וכל ביאה שאין בה פרצה בעילת זנות שנאמ' הזנו ולא יפרוצו יעו"ש בתוס' ד"ה כל וכו' א"כ אפשר דמה"ט בקטנה מודה הראב"ד דגם מיוחדת הו"ל קדישה אסור מדאורייי' כיון דגם בקדושין דאוריי' ע"י אביה ביאה שא"ב פרצה היא דקטנה לאו בת לידה היא כנ"ל, אלא דבחידושי ריש כתובות הוכחתי בס"ד בהיפוך ממש דבקטנה ליכא כלל איסור קדישה אפי' במופקרת מדאורייי עפ"י קושי' הרא"ם פ' וישב מיהודה ותמר ואין כאן מקומו לקבל אריך, אמנם הרא"ם שם ע"כ גם בקטנה ס"ל אסורה מדאו' וגם מסתבר דמופקרת היא וזונה דאו' ועי' תשו' הרא"ש כלל ל"ג סי' ג' והמחבר באה"ע רס"י כ"ג ולא ישא קטנה שא"ר לילד כתב הב"ש שם סק"ב בשם הב"ח

דפליגי ומשום הוצאת זרע הוא אסור א"כ פשיטא דהו"ל ביאת זנות ועי' מש"ל בתשו' ובחידושי לאה"ע:

ענ"ל לתרץ דהא מיאון מפקיע הקדושין למפרע ונמצא בעילתו למפרע בעילת זנות מדרבנן כמ"ש תוס' ביבמות ד' ק"ח ע"ב בד"ה לאיסור כרת וכו' וכפי' רש"י שם ד' ק"ז ע"ב בד"ה דתני רמי וכו' וד' י"ב ע"א בד"ה מיאנה דהו"ל כאנוסה ומפותה וכזונה אצלו, א"כ פשיטא דכל עוד שהיא קטנה בהאי פחדא יתיב האי גברא שמא תמאן ונמצא כל בעילותיו למפרע ביאת זנות, לכן מיד שהגדילה גמר ובעל לשם קדושין מה"ט שמא תקבל קדושין מאחר והן הן מיאוניה לבטל הקדושין קמא למפרע כנ"ל ולולי דמסתפינא נ"ל עוד כיון דכל טעמ' דתקנו קדושין לקטנה הוא שלא ינהגו בה הפקר, היינו כל משך זמן שהיא קטנה, אבל מיד שהגדילה דבלא"ה לא ינהגו בה הפקר דבת דעת היא אוקמוה אדאוריי' ופקעו קדושיה למפרע ממילא דאין מעשה קטנה כלום ושפיר אמר רב א"א עושה ביאת זנות, אלא דז"א דלא פקעו קדושי קטנה בכדי ואדרב' מיד שהגדילה לא סגי לה במיאון אבל לא בעל נמי עכ"פ מדרבנן, לכן נ"ל עיקר כמ"ש בראשונה, ומ"מ י"ל כיון דהגדילה לית' תו לטעם התקנה מצות חכמים הוא שיקדשנה מחדש בביאתו כיון שאפשר לקדשה קדושי תורה, ואם לאו ביאת זנות הוא מכאן ולהבא מדרבנן כנ"ל, הכ"ד אוה"נ הדש"ת הק' יהודה אסאד:

הג"ה זו מידי"נ הגאון מ' יוסף קליין דיינא רבא ני', מ"ש מרן הג' ז"ל בתי' השלישי דכוונת הגמ' במה דאמרי' אדם יודע וכו' וחזקה אין אדם עושה בב"ז, היינו משום דירא לנפשי' דשמא תמאן בו ויעקרו הקידושין למפרע ותהי' בב"ז וע"כ מיד כשהגדילה גמר ובעל לשם קידושין שלא תוכל למאן בו:

לכאורה תמוה הלא כשהגדילה אף אם לא בעל לא תוכלו למאן כמבואר בש"ס נדה פ' בא סימן ד' נ"ב עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות. והיינו אפי' לא בעל דבבעל הא לא פליג ר"י דאמרי' התם דמודה ר"י בבעל. יעו"ש ברש"י בד"ה שוב שכ' אפי' הכי לר"מ לא ממאנת כיון שהגדילה שעה א' ולא מיחתה שוב א"י למחות, וכן מבואר להדי' בתוס' יבמות ד' ק"ט ע"ב בד"ה הוא עדיף מנאי, ומרן ז"ל בעצמו כ' בסמוך לדחות תי' הרביעי שכ' ואדרבא מיד שהגדילה לא סגי לה במיאון אפי' לא בעל, אם לא שנאמר שכוונתו ז"ל שבדחוי זה נדחה גם תי' השלישי. גם תי' הראשון שמעתי ולא אבין כוונתו ז"ל ודבריו הקדושים שגבו ממני כי ודאי בזה דבריו נכונים מאד כי קטנה לא הו"ל מיוחדת רק ע"י הקידושין. אכן עכ"פ כיון דכבר קדשה בקטנותה א"כ ע"י הקידושין נגד הד"ת ת הו"ל מיוחדת, ונגד הדרבנן הו"ל מקודשת ומה בעילת זנות שייך כאן:

תשובה כ

שלמא רבא, וחייא אריכא לכבוד ידי"נ הרב המאו"הג המופלג ומפורסם צדיק תמים, כ"ש מוה' מאנדל נייטרא נ"י אבד"ק רעטע יע"א: גי"ה קבלתי, וכתוב שמה השגות על שני התירוצים שכתבתי לו על קושייתו, וראיתי כי לא עמד על דבריי, ונבהל להשיב, וגרם לו זאת הקיצור במכתבי הראשון מפני ניחוץ הנוסע, לכן אפרש לו שיחתי ע"ד קושי' מעכ"ת לפי' רש"י בקדושין ד' י"ח ע"ב בד"ה ושוים וכו' דקדושין תופסין בח"ל ולתוס' ריש ד' י"ט שם מתוקם כר"ע, והא ר"ע ס"ל אין תופסין קדושין בח"ל: נ"ל חדא הרי מקרא ילפי' הא דמוכרה לפסולים ד' י"ט ע"ב לרבנן כדאיתא לי' וא"כ אפי' למ"ד אין קדושין תופסין בח"ל נמי גז"הכ הוא דמוכרה לפסולים דווקא ולא לקרובים דאל"כ לאמה מה ת"ל, ול"ל לחייבי עשה אתיא דלר' ישבב אליביה דר"ע כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר ואפי' חייבי עשה עדיין תקשי לאמה ל"ל, ואפי' את"ל לבעולה לכה"ג אתי' וקרא מוקים ודחיק אנפשי' וכדמסיק בקידושין ד' ס"ח בקרא כי תהיין וכו', מ"מ תקשי אדמהדר בגמר' התם ד' ס"ח למילף קידושין תופסין בח"ל מכי תהיין טפי הו"ל למילף מן המוקדם בפ' יעוד לאמה או אם רעה בנישואי' שמוכרה לפסולים וכתיב אשר לא יעדה מכלל דתפסי בה קדושין, אלא ע"כ צ"ל אפי' אי אין קדושין תופסין נמי מצות יעוד מצותה בכך אפי' בפסולים וגזה"כ הוא וכמו שפי' רש"י ד' י"ח ע"ב בד"ה הכא שנתארמלה מקדושי יעוד וכו' אע"ג דאין מעשה קטנה כלום גז"הכ הוא שיהי' קדושין לריב"י וכו' וה"נ לרבנן דריב"י ולכ"ע הא לא כתיב לשון הוי', וע"כ אפי' אי אין קדושין תופסין בח"ל גזה"כ הוא מצות יעוד ואדרבה הא פריך ברייתא לאמה מלמד שמוכרה לפסולים והלא דין הוא אם מקדשה לפסולים לא ימכרנה וכו' והוצרך למצוא פירכא מה לקידושין שכן מקדשה אפי' כשהיא נערה וכו' אבל למ"ד אין קדושין תופסין בח"ל ניחא טפי דאיצטריך קרא דמוכרה לפסולים, וטעמא או משום דמצות יעוד חידוש הוא אפי' בע"כ של אב כמ"ש הריטב"א בקידושין י"ח ע"א בהא דמ"ד לא לבטל' הלכתא מינה וכו' לא משום דלא בעי' יעוד אלא מוכרה לשפחות בלבד וכמ"ש רש"י בהדי' ד' י"ט ע"ב בד"ה מלמד שמוכרה לפסולים וכו' שאין רשאי לייעד ואינו נמכרת להם אלא לשפחות בלבד עכ"ל, והא דאית' בש"ס ריש ד' כ' מה לפסולים שאם רצה לייעד מייעד וכו' לאו סתמ' דגמר' קאמר הכא אלא מדברי ר"א בברייתא הוא דמקשה לנפשי' והא דין הוא ומשני הכי משום דס"ל קידושין תופסין בח"ל גלי קרא במוכרו לפסולים לשפחות בלבד ולא לקרובים בלבד כמו דפוסק ע"מ שלא לייעד שאינה מוכרה לאמה בלבד לרבנן דר"מ:

ועוד דהא לכאור' תמוה על פי' רש"י ד' י"ט ע"ב בד"ה שמוכרה לפסולים ממזר ונתין שאין רשאי וכו' עכ"ל, ומ"ש דשביק רש"י פסולים דנקיט ברייתא דושוים אלמנה לכה"ג גרושה וכו' לכהן הדיוט שנקט אחרינא ממזר ונתין, ונ"ל פשוט משום דקשי' לי' על ר"א בבריית' דפריך והלא דין הוא אם מוכרה לפסולים לא ימכרנה לקרובים, ומאי קושי' הא ודאי קרובים איסור שווה בכל חמיר טפ' מאיסו' כהונה שאין שוה בכל, ואיך נדון את החמור מן הקל להקל, לכן פי' רש"י פסולי' ממזר ונתין דהוי נמי איסור שוה בכל ולכן הוצרך ר"א לתרץ דקדושין תופסין בח"ל, אבל ברייתא דושוין פסולי כהונה נקט א"ש לר"ע נמי דמוכרה לפסולי כהונה מגזי"הכ אע"ג דאין מוכרה לקרובים ולממזר ונתין כנ"ל וה"ט דשבקי' ברייתא דושוין וכו' לממזר ונתין משום דלר"ע לטעמי' דינם כקרובים:

ועוד נ"ל לתרץ באופן דרש"י ור"ת אזלי לטעמייהו דצריך להבין פי' רש"י משום דקידושין תופסין בח"ל מקרי יעוד, כיון דבאיסו' הוא מקדש א"כ ניהו דתופסין בה מאי בכך הא אסור לבוא עליה, וצ"ל מ"מ מצד יעוד שייך בה מיהת בזה דתופסין הקידושין כדס"ל ל למ"ד ד' כ' מוכרה נאביה משום צד יעוד דבנו ק"ל עדיפא ה"ל לרש"י לפרש דשייך בה יעוד ממש ומותר לבוא עליה בהיתר גמור משום עשה דוחה לל"ת ואין לך צד יעוד גדול מזה, וליכא למימר כיון דאפשר בפדוי' אין עשה דוחה ל"ת דאפשר לקיים שניהם ואסור לבוא עליה וליכא בה שום צד יעוד אחר אלא בתפיס' הקדושין דהא מתני' ספ"ק דבכורות משוי להו מצות יבום קודם למצות חליצה מצות יעוד קודם למצות פדוי' והרי ביבום אמרי' מה"ט עשה דוחה ל"ת ולא מקרי אפשר לקיים שניהם כמ"ש יבמות ד' כ', א"כ הה"נ ביעוד וא"כ קשה כנ"ל עדיפא הו"ל לרש"י לפרש דשייך בה צד יעוד ואפ' בביאה בהיתר כנ"ל, ונ"ל דז"ל רש"י ד' י"ט ע"א בד"ה הוא תני לה וכו' אם אינה מודיעה שתקבל עליה אין כאן קדושין עכ"ל, הרי דס"ל לרש"י דעת דידה בעי שתקבל עליה ותרצה ובכה"ג דאלו אמרה לא בעי' מי אית' לעשה כלל לא דחי עשה לל"ת כמ"ש בכתובות ד' מ"ס, לכן הכריח רש"י לפרש דצד יעוד השייך בה רק משום תפיס' הקידושין, אבל בביאה אסורה עליו, וזהו רש"י לטעמי' אבל הר"ת לטעמי' בתוס' קידושין ד' ה' ע"א בד"ה שכן וכו' פ' שצריך רק להודיע אבל א"צ מרצונה אלא אפי' בע"כ דבת ובע"כ דאב עש"ה, א"כ דפשוט איכא צד יעוד בח"ל וביאה ממש ובהיתר משום דדחי' עשה לל"ת אפי' אי אין קידושין תופסין נמי, אבל לקרובים אין מוכרה דאין עשה דוחה לל"ת וליכא שום צד יעוד וגם הרמב"ם לטעמי' בפ"ד דעבדים דס"ל כרש"י דבעי' רצונה כמ"ש כ"מ ובמ"ל הלכה ח' שם לכן פי' נמי בהלכה י"ג שם כדברי רש"י ומשום ח"ל תופסים הקידושין, וא"כ רש"י לטעמי' לא מצי גרס כר"ת דתיתי ברייתא כר"ע ור"ע לטעמי' ס"ל אין קידושין

תופסין בח"ל תקשה קושי' מעלתו, אבל ר"ת לטעמי' לק"מ קושייתו כנ"ל והוא נכון, וכן הי' כוונתי במכתבי הקדום, אלא שקצרתי בדברים, ועתה עלה בדעתי עוד שני תירוצים באלמנה לכה"ג דאתי שפיר אפי' לר"ע די"ל ברייתא כר' סימאי אליביה דר"ע דס"ל מן הכל הי' עושה ר"ע ממזר חוץ מלאלמנה לכה"ג וכו', ועוד י"ל כאידך ברייתא ד' כ' דאפי' למ"ד אין מוכרה לקרובים מוכרה לאביו דאיכא צד יעוד לבנו וה"נ מוכרה אלמנה לכה"ג דאיכ' צד יעוד לבנו כהן הדיוט, אבל עדיין תקשי מגרושה וחלוצה לכהן הדיוט לכן העיקר כמ"ש תחילה:

ומ"ש מעלתו לתרץ קושייתי על הב"ש רסי' ל"ג בשני אופנים דבריו תמוהים, באופן א' כתב לתרץ קושי' הלח"מ על הרמב"ם דגמר' מיירי בכסף ושטר לא צריכא לומר בתחילה אין וממילא מתורץ קושייתי ג"כ ע"כ ת"ד: דבריו אין מובנים דבונה מערכה על הדרוש, דהא גופא קשי' גם להב"ש גם להרמב"ם מפה"ג אי במדבר עמו וכו' אפי' לא אמר נמי וכו' דלמא בקדושי ביאה מיירי ובעי' אמר דווקא אי משום דלא אמרה היא אין אי משום סברת הב"ש, ועוד טעה מעלתו במ"ש הלח"מ בשם מהרי"ק וסבר דמהר"י קולון קאמר, ובאמת כוונת הלח"מ על הר"י קארו שכתב שם בכ"מ וז"ל הלכה ח', הי' מדבר וכו' ורצתה משמע דהיינו נתרצה ונתפייסה דאמרה אין וקמ"ל דאעפ"י שהוא לא אמר כלום כשנתן בידה מקודשת אבל אם לא אמרה אין וכו' ליכא הוכחה דלשם קדושין קבלה וכו' עכ"ל ע"ש, והנה מלשון כשנתן בידה וכו' ולשם קידושין קיבלה מוכח דבכסף ובשטר נמי הכי הו' דס"ל למהר"י קארו בכוונת הרמב"ם והקש' הלח"מ שפיר ולא הועיל מעכ"ת כלום גם לקושי' הלח"מ גם לקושי' דידי:

ובאופן אחר תי' דהא ספיקא דהב"ש תליא בפלוגת' דר"י ור' יוסי מהיכא נפ"ל קדושי ביאה אי מבעולת בעל אי מובעלה וכו' במחכ"ת שגה בזה דפלוגת' דר"י ור' יוסי במדבר עמה על עסקי קידושיה וכו' ולא פירש רק מדרבנן פליגי אי מהני דצריך לפרש דאמר ר"י היינו מדרבנן וכל צריך מדרבנן קאמר כמ"ש ביבמות ד' ע"ב ע"א והא צריך קתני וכו' וא"כ אנן דקיי"ל כר"י ובקידושי ביאה מסתפק הב"ש היינו נמי מדרבנן אבל מה"ת ודאי מהני לכ"ע, וא"כ ליתא לתי' מעלתו דתליא הא מהיכ' נפ"ל קידושי ביאה מאיזה קרא כמובן. הכ"ד אוה"נ דש"ת הק' יהודה אסאד:

תשובה כא

חו"ש וברכה וכ"ט, לקדוש ישראל, ראש גולת אריאל, ה"ה ידי"ע וידי"נ, הרב הגאון האמיתי, מאור הגולה, שר התורה, צדיק יס"ע, כקש"ת מו"ה יחזקאל בנעט נ' האב"ד ור"מ בעוב"י ק"ק נייטרא יע"א:

מכתב קדשו היקר ונחמד לי השגתי לנכון, והנני להודיעו כי עשיתי שליחותו בדבר ד' הידוע, ופקודתו שמר' רוחי, וכפי הנראה והנשמע ב"ה דברי עשו רושם ופרי, כן יהי' ד' תמיד בעזרתינו, ויהי' עם פינו וכו', וע"ד הקושי' שהעמידני הדר"ג גי' בקדושין בסוגי' דחופה קונה, ולר"ה דאמר ח"ק מק"ו למעוטי מאי וכו' סד"א הואיל וגמר קיחה קיחה מש"ע וכו', לפי' רש"י לקמן דף ד' משמע דס"ל ר"י אמר רב דנפ"ל קדושי כסף מאין כסף לית לי' גז"ש דקיחה קיחה, ורש"י במס' יבמות ד' נ"ז ע"ב פי' דרב ושמואל התם ס"ל כר"ה דחופה קונה א"כ לדידי' תקש' לרב מניינא למעוטי מאי למעוטי חליפין ל"ל דמהי תיתי וכו', והאריך בזה הדר"ג ני', הנה באמת בעיקר הקושי' כבר עמד עלי' הגאון ב"ס מהר"ם ברבי, והדר"ג ני כוון הרבה לדבריו, ושני נביאים מתנבאים בסגנון א', אבל לענ"ד נ"ל בפשוט דהא תקשי' נמי לעיל בר"פ דמסיק הש"ס דה"ט דתני נקנית ולא מתקדשת ה"ט משום דגמר כסף קיחה קיחה וכו' ואקרי קנין, ולפי' רש"י הנ"ל עדיין תקשי' לרב ממתני' מ"ש דתני נקנית, ונ"ל פשוט הא ש"ס לקמ' דף ד' מייתי ברייתא ותנא מייתי לה מהכא ואי רב לית לי' האי גז"ש לרש"י צ"ל מתניתא קרמית עלי' דרב רב תנא הוא ופליג כדאית' בניטין ד' ל"ח ע"ב ובסנהדרין ד' פ"ג ע"ב ועי' תוס' מנחות ריש דף ה' וא"כ לק"מ שני הקושי' על רב דמתני' דתני נקנית ותני מניינא למעוטי חליפין מוקי לה רב כהאי תנאי דמייתי לקדושי כסף מקיחה קיחה ורב פליג ועיי' בקדושין לקמן ד' י"ב ע"א:

ועוד נ"ל לתרץ דצריך להבין למה הוצרך הש"ס כלל להאי סד"א הואיל וגמר קיחה קיחה וכו', ות"ל בלא"ה נמי מסברא חיצונה ה"א דאשה נקנית בחליפין כמו כל החפצים קרקעות ועבדים ומטלטלים, ונ"ל דתוס' בד"ה ואשה וכו' הקשו היכי ס"ד למילף משדה עפרון דאשה נקנית בחליפין הא שדה עפרון גופא לא מקני בחליפין דלא מצינו חליפין בנכרי, ותי' דשפיר גם בנכרי איכא חליפין, ובתשוב' הרשד"ם קורא תמה על שיטת הר"ת בזה דהא בפה מלא דיבר הכתוב וזאת לפנים בישראל וכו' שלף איש נעלו וכו' בישראל ולא בנכרי משמע וכן תמה עליו השעה"מ פ"א מהל' מכירה וצ"ע ע"ש ועי' ש"כ ותומים סי' קכ"ג מזה, ובחי' סוגי' דהרהינו פסחים ל"א ובחידושי סוגי' דגנב וטבח בשבת בב"ק ד' פ' ע"ב העליתי תירוץ למאי דקיי"ל פירי לא עבדי חליפין דכלי בעי' דומיא דנעל, וע"ז קאי מיעוטא בישראל בעי' דווקא כלי, אבל בנכרי גם פירי עבדי חליפין ע"ש, אמנם לקמן ד' ח' ע"א מוכח בגמ' גם בנכרי לא עבדי פירי חליפין, וכעת נ"ל לתרץ אליבי' דת"ק דר"י ולוי בב"מ דף מ"ז דס"ל בכליו של מקנה בעי' דבועז נתן לגואל וטעמא משום בהאי הנאה דמקבל מיניה גמר ומקני וכו', וזהו שמיעט הפסוק וזאת לפנים בישראל ר"ל וזאת לפנים בכליו של מקנה הוא בישראל דווקא מחשיב האי הנאה דמקבל מיניה,

אבל בנכרי לא מחשיב האי הנאה דמקבל מיני' כיון דב"נ נהרג על פחות משו"פ קפיד טפי על קבלת ממון ממש ולכ"ע כליו של קונה בעי' בנכרי לר"ת ולק"מ כנ"ל, וא"כ נ"ל באמת בפשוט המ"ל דה"א אשה נקנית בחליפין כי קושיין, אלא משום דגמר קנין כסף באשה קיחה קיחה משדה עפרון ה"א בשדה עפרון גופא דנכרי היה לא מקני בחליפין דבישראל כתיב כי קושיי' מהרשד"ם וממילא גם באשה דילפי' מהתם מהי תיתי בה קנין חליפין, משו"ה קאמר הש"ס דז"א אלא גם בנכרי פשיטא דמקני בחליפין וכתירץ הר"ת ותירוצינו הנ"ל לקושי' מהרשד"ם, וממילא ה"א באשה נמי מקני בחליפין כמו שדה וא"כ לרב דלית לי' גז"ש קיחה קיחה משדה עפרון שהיה נכרי בפשיטות טפי מסברא חיצונה ה"א אשה נקנית בחליפין קמ"ל מניינא למעוטי חליפין ולק"מ כנ"ל: אבל קשה לשמואל ביבמות ד' נ"ז ע"ב אין חופה לפסולו', ורש"י ס"ל דכר"ה ס"ל חופה קונה א"כ מאי פריך הכא הא גם לר"ה שפיר י"ל מניינא למעוטי חופה ור"ל בשלשה אלו קונים אשה אף פסולות דקדושין תופסין בח"ל גם קידושי ביאה למעוטי חופה דקונה רק בכשירות ולא בפסולות, וכמו כן קשה בדף ה' לקמן דמקש' רבא על ר"ה חדא דשלש תנן ד' לא תנן דלמא ה"ט דלא תנן אלא הנוהג גם בפסולות משא"כ חופה, ונ"ל בפשוט באמת לשמואל לא אזלי קו' הגמר' הכא ולקמן אלא לר"ה תלמידי' דרב אליבי' דרב רביה דחופה קונה גם בפסולות קשיא מתני' מניינא למעוטי מאי וגם שלש תנן ד' לא תנן כנ"ל: וע"ד ענין חולה הידוע, שעומד על דעתו, ד' ירחם ויכפר עלי', והנה בהג"ה ססי' של"ה י"א וכו' ילך אצל חכם שבעיר שיבקש עליו רחמים ועי' בד"מ הביא דברי נמ"י שלמד כן מגמ' בב"ת ד' קט"ז שם, ובירושלמי פ"ב דתענית אמתני' עמדו בתפלה וכו' אית' א"ר מנא רמז לת"ח הוא שאדם צ"ל לרבו תישמע תפלתך ופי' הק"ע וז"ל רמז לת"ח שצריך אדם לילך אצל ת"ח שיבקש עליו בעת צרתו לכך כתיב יענך ד' ביום צרה שהיה דוד מתפלל על אחרים עכ"ל, ובתוס' ק ק"ע שם כתב וז"ל פי' שבקונטרס עיקר וצ"ל תשמיע תפלתך ומצינו כיו"ב בבבלי עכ"ל, ובגמר' דידן ברכות י"ב ע"ב אמר רבה בר חיננא סבא משמי' דרב כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש נקרא חוטא וכו' אלא מהכא ואני בחלותם לבושי שק, והנה לפי' הק"ע, ראית ירושלמי אינו על זה שצריך לבקש כן מת"ח, אלא שראוי שהת"ח יעשה כן אפי' מעצמו כמו דוד שאמר יענך ד' וכו' וא"כ הו"ל לירושלמי להביא האי קרא דגמרן בברכות הנ"ל אלא משום דהא קאי את"ח לבד דצריך שיחלה עצמו עליו ועי' רש"י שם, אבל מקרא יענך ד' וכו' ראי' על כל אדם, אבל קשה טפי הו"ל להביא מקרא מוקדם בשמואל הנביא דמייתי ליה גמרן ושמעינן מינה תרתי ר"ל גם הא דצריך לבקש זאת מן הת"ח שיתפלל עליו כמ"ש שם בשמואל א'

י"ב ויאמרו וכו' אל שמואל התפלל בעד עבדיך אל ד"א ואל נמות וכו' גם אנכי חלילה לי וכו' מחדול להתפלל וכו' וכיון שהוא מוקדם בפסוק ומייתי לה נמי גמרן ושמעינן מינה טפי כולה מלתא דירושלמי טפי הו"ל להביאו, ולכן נ"ל כוונת הירושלמי הוא עפ"י המ"ד רבה בפ' תבא, והי' אם שמוע תשמע וכו' אם שמעת למצותי אף אני שומע תפלתך ופי' המתנו' כהונה וז"ל דרוש בי' תישמע פי' תהא נשמעת ובתנחומא שם ז"ל ד"א אם שמוע תשמע תשמע תפלתך וכו' ד"א אם שמוע תשמע אם שמעת לקול רבך סופך שאחרונים שומעים לך וכו' עכ"ל יעש"ה, ונ"ל האי צ"ל דבירושלמי הנ"ל, הוא בר"ת צריך לשמוע, וא"כ ה"פ לפי שהקדים ירושלמי שם י"ח ברכות נגד י"ח מזמורים שכ' מראשו של תהלים עד יענך ד' וכו' מכאן אמרו המתפלל ואינו נענה צריך תענית א"ר מנא רמז לת"ח וכו' ר"ל ת"ח שאסור לו להתענות לפי שהו' ממעט במלאכת שמים וכמ"ש האי בר בי רב דיתיב בתעניתי, וכו' כיצד ומה יעשה שתישמע תפלתו לז"א רמז לת"ח הוא שאדם צריך לשמוע לרבו תישמע תפלתך כמ"ד אם שמוע תשמע הנ"ל כנ"ל, ולפירוש הק"ע קשה מאי שייאטי' דהא מימרא להתם בירושלמי וגם כל קושי' הנ"ל וצ"ע עליו, איברא גם אגמר' בב"ת קט"ז קשה דרש ר' פנחס כל מי שי"ל חולה וכו' ילך אצל חכם וכו' שנא' חמת מלך וכו' ואיש חכם וכו' וקשה אמאי לא הביא מקרא דשמואל הנ"ל, ונ"ל התם במעמד א' היו כל ישראל ואמרו לשמואל התפלל בעד עבדיך וכו' אבל לא הלכו אצלו, ולכן בברכות שם לא מייתי מהתם אלא שאם אין מתפלל נקרא חוטא, ובב"ב ילפינן מקרא דשלמה איש חכם יכפרנה משמע שיבקש כן מהחכם, וגם מדברי הנמ"י הנ"ל שלא הביא נמי ראי' מירושלמי הנ"ל ע"כ דלא מפרש לה כפי' הק"ע הנ"ל אלא כמ"ש הנלעכ"ד, ודי בזה, ולחכם וצדיק גדול כמי"ב ברמיזה, הכ"ד ידידו אוהבו, מוקירו ומכבדו, הדש"ת:

הק' יהודה אסאד:

הג"ה מבן המחבר, בדברי מרן אבי הג' זצ"ל ניחא לי פי' רש"י לטעמי' בסמוך ריש ע"ב וז"ל בכלי וכו' אי יהיב לה בלשון חליפין וכו' נקט מלתי' בכליו של קונה והא פליגי תנאי ואמוראי בזה בב"מ מ"ז אי חליפין בכליו של מקנה בעינן או של קונה, אבל להנ"ל כל קוהג"מ לר"ה הוא רק אליבי' דרב אזלי ולדידי' צ"ל למעוטי חליפין ורב איהו דאמר בכליו של קונה, וגם א"ש תמיהת הרא"ש לקמן ד' ה' על הפוסקים כר"ה הא שינוי' דאביי אליבי' לקמן מלתא דלא כתיבא בהדיא לא קתני ליתי', דהא קתני במיתת היבם דלא נפ"ל אלא מק"ו לקמן ד' י"ד ע"ש, אמנם להנ"ל ניחא דאליביה דרב דווקא צריך לשינויא דחיקא של אביי לקמן דבנקנית לא תני מלתא דלא כתיב' בהדיא אע"ג ב דבקונה א"ע

תני כה"ג נמי, אבל להלכה דקיי"ל כשמואל אין חופה לפסולות בלא"ה לק"מ קושי' רבא ד' לא תנן כנ"ל וא"צ לתי' אביי הנ"ל שפיר י"ל הלכה כר"ה כנ"ל:

אבל ק"ל להפוסקים באלמנה אין חופה גומרת ולא קונה ג"כ לר"ה א"כ גם לרב דיש חופה לפסולות, באלמנה מיהת אין חופה לכ"ע, א"כ מניינא למעוטי חופה אתי דשלש אלו קונים באלמנה נמי משא"כ חופה, ומאי מקש' ש"ס הכא, וי"ל מה"ט הקדים המקש' לכלול הקושי' גם מניינא דסיפא ל"ל שאין כאן מקומו אלא ר"ל ודאי מנייבא דרישא דומיא דמניינא דסיפא אתי למעוטי קנין א' לגמרי שאין חופה קנין כלל באשה וכן חליפין כמו שאין חליצה קונה א"ע ביציאה כנ"ל, ועדיין לקמן ד' ה' קשה דלמא להכי ד' לא תנן דלא תני אלא קניינים הנוהגים בכל הנשים לאפוקי חופה שאינה קונה באלמנה כנ"ל:

תשובה כב

הו"ש וכ"ט לאהובי בני רחימי הרב המאו"הג המופלג, ובקי נפלא, גן ההדסים, משדד עמקים, צדיק תמים כש"ת מוה' אהרן שמואל ני' האבד"ק קאטה, ע"ז הרבנית החשוב' הצנוע' תי' ונכדיי שי':

מכתבך היקר קבלתי לנכון ושמחתי בשלותך וטובך ב"ה, וגם אתנו החיים והשלום תהל"י, ואבוא להשיב על קצת דבריך ע"ד מה שהקשית בקידושין דף ע"ז א"ד הא מנ' רבנן וכו' דאי ר"ש השתא איסור חמור על קל לא חייל איסו' קל על חמור מבעי' וקרא למה לי עי' פירש"י, והקשית אהו' בני ני' לפמ"ש ש במתני' ובריייתא לעיל פ' האומר ד' ס"ב האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקיבה הרי זו מקודשת לי אם הוכר עוברה וילדה נקיבה מקודשת, א"כ משכחת לה אחותו אלמנה איסור בת אחת בכה"ג שקידש אשה מאביה אביו של כהן הגדול בעודה עוברה אחר שהוכר עוברה, וברגע שנולדה מת המקדש ונתאלמנה ונעשה אחותו ואלמנה לכה"ג בב"א ואפי' ר"ש מודה באיסור ב"א דחל ושפיר איצטריך קרא גם לדידי' בכה"ג דמ"מ אינו לוקה משום אלמנה, א"ד הנעימים, ויפה ונכונה הקשית: ונ"ל דתוס' כתובות בר"פ נערה ד' מ"ב ע"א הוכיחו דר"ש ע"כ ס"ל אין אדם מקנה דבר שלב"ל, א"כ ר"ש לטעמי' אפי' הוכר העובר ס"ל אינה מקודשת דהרמב"ם יחיד הוא בזה שפסק כראב"י בקדושין ס"ב כמ"ש הב"ש והח"מ באה"ע סוף סי' מ"ם, ורסי' ל"ז סוף סעי' א' ועי' תוס' קדושין ס"ב סוף ע"ב א"כ לא משכחת בב"א לר"ש ופריך שפיר ואפי' לתוס' ישנים ר"פ נערה הנ"ל שכתבו דר"ש שפיר מצי ס"ל אדם מקנה דבר שלב"ל והיינו וודאי לכשיבואו לעולם חל הקנין אז ולא מקודם למפרע, נ"ל דל"ק מידי עפ"י סוני' דיבמות דף נ"ט ע"א ת"ר אלמנה לא יקח בין מן הארוסין וכו' מ"ד לילף אלמנה מתמר מה להלן מן הנשואין וכו' ואימא ה"נ

ומשני דומיא דגרושה וכו' ועי' תוס' שם הרי דאי לאו היקשא אלמנה דומי' דגרושה ה"א אלמנה מן הארוסין מותרת לכהן גדול, לפי"ז גם בתר דגלי קרא היקשא אלמנה דומיא דגרושה מיהת בעינן דווק' אלמנה שהיתה אנוסה זמן מה קודם שנתאלמנה עכ"פ רגע א' מקודם שהיה שהות קצת בין קדושין לאלמנות דהא גרושה ע"כ נמי לא משכחת אלא בחלו הקדושין רגע א' קודם גרושין היא גרושה לכהן, וא"כ ממ"נפ לא משכחת אחותו אלמנה איסור בב"א בכה"ג דאי אפשר לצמצם שמת המקדש באותו רגע עצמו שנולדה אחות הכה"ג המתקדשת בקבלת אביה מקודם, ואם לידתה היה רגע א' קודם מיתת המקדש אותה, הרי אחותו קדים ואין אלמנה חל על אחותו ולא הוי בבת אחת, ואם אפשר לצמצם, ומיתת המקדש ולידת המתקדשת אחותו דכה"ג ברגע א' ממש היה הרי לא קדמו הקדושין לאלמנות אפי' רגע אחת ובכה"ג דלא היתה ארוסה כלל קודם שנתאלמנה אלמנה כזו ודאי לא אסרה תורה כלל לכהן גדול ופריך שפיר לר"ש כנ"ל: עוד הקשית שם קושי' נאה מ"ש חזר ובא עליה דנקט גמר' ות"ל באותו ביאה גופא הרי נעשה זונה בהעראה ושוב בגמר ביאה כבר אסורה עליו משום זונה ובגמר ביאה עשאה חללה, יפה הקשית:

ונ"ל חדא י"ל באמת ה"פ כהן שבא על אחותו היינו שבא בהעראה לבד ולא גמר ביאתו נמי עשאה זונה, וה"נ חזר ובא עליה ר"ל אחר שפירש בראשונה אחר העראה חזר ובא עליה בהעראה לבד שנית עשאה חללה, א"נ ה"פ חזר ובא עליה ר"ל אחר שעשאה זונה בהעראתו חזר וגמר ביאתו ומה שלא פירש ממנה אחר העראה קרי' לי' חזר ובא עליה עשאה זונה בגמר ביאה, עוד נ"ל לתרץ עפ"י סוגי' כתובות ד' נ"א ע"ב אמר אבוה דשמואל אשת איש שנאנסה אסורה לבעלה חיישי' שמא סופה ברצון וכו' ופליגא דרבא דאמר סופה ברצון נמי מותרת ואפי' אמרה הניחו לו והייתי שוכרתו אלמלא זנקק לי נמי מ"ט יצר אלבשה וכו' וא"כ כ"ש בדידי' דשייך לומר בסוף ביאה יצר אלבשי' ואנוס הוא ולק"מ קושי' הגמ' ללקי שלש משום לא יחלל זרעו בגמר ביאה דממנ"פ כיון דבעינן שיעבור העבירה תוך כד"ד של התראה ואם התרו בו קודם הביאה לא מהני ללקות על הגמר ביאה די"ל אשתלי ואם התרו בו בין העראה לגמר ביאה שיפרוש ממנה ולא יגמור ביאתו אז אונס הוא דיצר אלבשי' לגמור ביאתו וצ"ל דהסוגי' אזלה אליבי' דאבוה דשמואל דלא חשיב לי' לסוף ביאה לאונס או אליבי' דריב"י דס"ל חבר א"צ התראה וסתם כה"ג הוא חבר ולוקה גם אגמר ביאה אף שהוא אונס דלא הו"ל להכניס א"ע לבוא לידי אונס זה, אבל אנן קיי"ל דחבר ג"כ צריך התראה וקיי"ל נמי כרבא דסוף ביאה מקרי אונס דיצרו אלבשי' א"כ אפי' גמר ביאתו אינו לוקה רק שתים וכפסק הרמב"ם, ולפי"ז ניחא נמי הא

דלעיל דנקיט ר' אשי דיני' חזר ובא עליה דווק' עשאה חללה אבל בגמר ביאתו הראשונה י"ל דלא עשאה חללה כיון דאונס הוא בגמר ביאתו ואי באונס לא נעשית זונה לל"ב דרבא ביבמות ד' נ"ו י"ל הה"ד נמי חללה לא נעשית באונס ולא פסיקא לי' הא מלתא כ"כ כנ"ל ודוק, נאם אביך הנאמן המצפה בקרוב לבשורות טובו': הק' יהודה אסאד:

הג"ה מבן המחבר, לי נרא' לתרץ דהרמב"ם בפרק י"ז דין ד' מא"ב העתיק בסתם מימרא דר"י דבסמוך כאן לקמן כה"ג באלמנה לוקה שתים וכו' משמע אפי' גמר ביאתו וראב"ד השיג עליו דהא מפורש בגמר' דבגמר ביאתו לוקה שלש, ועי' בה"ה מה שכ' לתרץ וכוונתו משום דה"ל לא יחלל לאו שבכללות שני חלולין א' לה וא' לזרעה וקיי"ל אין לוקין תרתי אלאו שבכללות אבל חדא מיהא לקי וקושי' הגמר' וללקי שלש היינו דר"י אמורא הו"ל לפרש דלמ"ד לוקין אלאו שבכללות לקי שלש כנ"ל, ודוחק, וצ"ל כתי' מרן אבי זצוק"ל:

תשובה כג

לידי"נ וחביבי הרב הגאון הגדול המפורסם, ערוגת הבושם, ציס"ע כש"ת מו' בער אבד"ק מיקלאש גי' ויזרח לנצח:

מכתב קדשו השגתי לנכון, ושמחתי בשמעי משלומו וטובו דמר די' ובפרט נהניתי מפלפולו הנחמד, והנני לרצונו לעשות רצון צדיק להשיבו מה שיש אתי בזה וד' יורני:

ע"ד השאלה אם מותר לקדש אשה בלילה או לא, ואת"ל אסור אם קדשה בדיעבד אי מהני או לא והדר"ג האריך כדרכו בקודש וכו':

תשובה הנה דבר זה כבר נפתח בגדולים עי' שעה"מ ריש הל'

גירושין, דעת מהר"י מינץ והרא"ם דספק מקודשת היא משום היקשא ויצאה, ובגט שקבלה בלילה פשיטא לי' שאינה מגורשת, ודעת הרב פמ"א א פשיטא לי' מלתא דקדושין אף לכתחיל' בלילה שרי, ודעת שעה"מ להכריע בקדושי שטר מקשי' לגט לפסול בלילה, וקדושי כסף שרי בלילה:

ונחזי אנן בעזה"י, הנה ז"ל ראש המורים רבינו הרמב"ם בפ"י הלכה י"ד מאישות מותר לארס כל ימי חול אפי' בט"ב בין ביום ובין בלילה וכו' ועי' ב"י א"ח רסי' תקנ"א הביא לשונו וכ"ה לשון הסמ"ג ד' קכ"ו ע"ב עשין מ"ח וז"ל בפ' החולץ משמע שמותר לארס אשה בכל ימי החול ואפי' בתשעה באב בין ביום ובין בלילה עכ"ל, [ולפמ"ש הסמ"ע בח"מ סי' ע"ב ס"ק ז"ח דהרמב"ם דרכו לנקוט הפשוט באחרונה בבין בין על הרוב ולא כדרך התנא במתני', עי' הגהות מ"ל ספ"ב מהלכו' תרומות, וכן נ"ל מדברי הרמב"ם רפ"ז מתרומות כהן טמא אסו' לאכול תרומה בין טמאה בין טהורה וכו' וטהורה במיתה

וטמאה רק באזהרה, א"כ הא דנקט הרמב"ם וסמ"ג בין ביום בין בלילה משמע דבלילה פשוט להו טפי מביום, ובאמת נהפוך הוא, נ"ל אמה דסיימי קאי ואפי' בט"ב דבלילה שהוא צנעה ובסתר טפי עי' רש"י שבת ד' פ"ו ע"ב בד"ה לא בסתר וכו' פשיטא טפי דמותר בליל ט"ב כנ"ל כוונתם, הרי דלענין עשיי' מלאכה ס"ל לרש"י במסכת' תענית ד' י"ג באמת לחלק בט"ב בין לילה ליום וכו' ועי' במג"א סימן תקנ"ד סקכ"ג, וכן מחלק התה"ד סי' ר"ץ באבל לצאת לדרך לצורך בלילה טפי מביום ברמ"א יו"ד סי' שצ"ג ס"ב ובמג"א סי' תקנ"ט סק"ח ח עש"ה] הנה סדורה משנתם בפי הרמב"ם והסמ"ג דמותר לארס בלילה כמו ביום, וסתמא כתבו לארס בין בכסף בין בשטר משמע חוץ מקדושי ביאה דבט"ב ודאי אסור, וגם בכל הימים הרי רב מנגיד על דמקדש בביאה ולא אמרי עלי' מותר לארס וכו', אבל אם אית' דרק בכסף לבד קאמרי ודאי הו"ל לפרש דבשטר לא, ופשיטא לי מלתא דגם הר"י מינץ והרא"ם וגם להקת האחרונים הנ"ל שדברו בזה, היה בהע ם עין מהם דברי הרמב"ם והסמ"ג אלו:

ומקודם לא הראו מקומו איה, ולענ"ד יצא להם כן מש"ס ערוך ביבמות ד' ק"ט ע"א מי לא עסקינן דאהדר' באורתא, והא ודאי הויה שניה טפי איתקיש לגירושין דהכי כתיב קרא ויצאה והיתה ומ"מ מותר' לקדשה בלילה וכ"ש הויה ראשונה כנ"ל, והנה השעה"מ שם ובעל גט פשוט סי' קכ"ג הקשו מסוגי' דקדושין ד' י"ג כי קאמינא דקדשה בלילה, ובסוגי' ד' ח' ל"צ דיהבה לה בלילה, ויפה תירצם שעה"מ דקדושי שטר הוא דמקשי' הויה ליציאה והני סוגי' דקדושין י"ג ודף ח' בהדי' בקדושי כסף מיירי עש"ה, אמנם הא ראי' דידן ודאי ניחא דהתם ביבמות ד' ק"ט אין הכל בקיאים בחזרה אמרינן כיון דאהדר' בלילה לא חזי אינשי בחזרתה א"כ בין בכסף בין בשטר מיירי סתמא, ואדרבה בשטר הרי סגי בכתב בכת"י ואין עליו עדים כלל לא עידי מסירה ולא ע"ח כמ"ש רש"י גיטין ד' פ"ו במשנה ועי' תוס' יבמות ד' ל"א ע"ב בד"ה למעוטי וכו' משא"כ בקדושי כסף דלא סגי בלא עדים, וטפי מיירי התם בקדושי שטר דל"ל קלא ואין בקיאין בחזרה טפי מבקדושי כסף, ומוכח דשרי בלילה:

ועוד נ"ל ראי' מהא דפשיטא בכ"מ דחופה שהיא גומרת ומשוה לה נשואה לכ"ד הוא בלילה כדאית' בכתובות ד' מ"ז ע"א דמסר לה בלילה וכו', ובדף נ"ו שם אלא מאי חופה חופה בלילה אית' ביממא ליתא וכו' ולא פריך עדיפא הא חופה בלילה ליתא אלמא פשיטא לן דחופה בלילה, והכי מסקינן התם ע"מ חיבת לילה הראשון חיבת חופה קאמר דקונה בלילה, וא"כ פשיטא נמי דגמרינן קדושין מחופה לזה דגם בלילה, וגדולה מזו הניחו תוס' בצ"ע בכתובות מ"ז ע"א ד"ה דזכי לי' וכו' אמאי לא גמרינן קדושין מחופה

וכו' וחופה גופא דבלילה נ"ל טעמא לפי דסתם חופה לביאה קיימא, ואורחא דמלתא דביאה בלילה ולא ביום אפי' בבית אפל, חופה נמי אורח ארעא, קמ"ל דבלילה בעי וכדמסיק בהדי' הכי ה"ט בכתובות נ"ו ע"א שם, ומינה דהה"ד נמי קדושי כסף ושטר דומיא דקדושי ביאה דאיתקש הוייות להדדי דגם בלילה, דהא אי אפשר לחלקם מהיפוך להיפוך דקדושי ביאה וכן חופה דווקא בלילה בעי' אורח ארע' וישראל קדושים הם וכו' ולא ביום מהי תיתי לומר דכסף ושטר דווקא ביום ולא בלילה אתמהה, ופשיטא דלענין זה לא מקשינן הויה ליציאה דבגט טעמא רבה איכא משום דאיכא כתובה למישקל הו"ל כמו דין דאין דנין בלילה, ומה"ט הצריכו נמי בגט דווקא ב"ד של שלשה כמ"ש בתשובת נוב"י תניינא חאה"ע סי' ק"ה וקי"ד ועי' שלהי יבמות אבל בקדושין הרי א"צ ב"ד אף דקיי"ל שכתובה לארוסה דנפשוט האבעי' ממימרת אמוראים, הרי לא נתנה לגבות לה מיד ומותר גם בלילה כיון שאינו דומה לדין, ואדרבה קדושי כסף טפי דומה לדין דאית בי' ממון כסף הקדושין, משא"כ קדושי שטר, אבל באמת נ"ל גם קדושי כסף אין לו דמיון לדין כנ"ל:

ואפי' את"ל נמי דגם בזה מקשינן הוי' ליציאה כספיקו של מהר"י מינץ והרא"ם הנ"ל, הנה השעה"מ קורא תמה עליהם על דפשיטא להו בגט לפסול נתינתו בלילה, ממתני' נכתב ונחתם בלילה כשר, ואמאי הא בשעת כתיבה בעינן שיהי' בידו לגרשה אז ובלילה אין יכול לגרשה כמו אמר ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה ה"ז גט ולאשה דעלמא אינו גט עש"ה, ולענ"ד כיון דה"ט דבלילה לא משום דדמי לדין כיון דאיכ' כתובה למישקל הו"ל כתחילת דין, א"כ מתני' דגיטין י"ז י"ל בארוסה קאי דל"ל כתובה כשר בלילה שאינו דומה לדין, ומה"ט ג"כ דעת נוב"י הנ"ל לחלק דגט ארוסה א"צ בו ב"ד של שלשה ועי' רמב"ן ורשב"א בחי' שלהי יבמות מזה, וא"כ אטו היקשא הויה ליציאה מן הנשואין דווקא הוא הא י"ל איתקש הוי' ליציאה מן הארוסין דכשר בלילה שאינם דומים לדין כנ"ל, ועוד נ"ל על קושי' שעה"מ ממתניתן נכתב בלילה אמאי כשר, די"ל ה"ט לפסול גט בלילה כמו בחליצה וכ"כ הפ"ח באה"ע סי' קכ"ג ועי' רש"י ריש סנהדרין החליצה ומיאונין בשלשה ומהר"ם שיף שם ובתשובת נוב"י הנ"ל בכוונת רש"י שם, מכאן ואילך חסר:

הק' יהודה אסאד:

הג"ה מבן המחבר, באותו ענין אמרתי בסוגי' דשמ' יחפה במתני' נכתב ביום ונחתם ביום, בלילה ונחתם בלילה וכו' בלילה ונחתם ביום כשר וכו' הא דפתח ביום וכו' ואיפכא הול"ל כמ"ש ויהי ערב וכו' כדאית ריש מסכ' ברכות, וצ"ל אורחא דמלתא נקט,

אבל ק' תרי חלוקי קמייתא מיותרים, ול"ל לא זו אף זו קתני דהו"ל ב' תיבות עי' תוס' רפ"ב דקדושין, ונ"ל דהרמ"א באה"ע ע סי' קכ"ג ס"ה בשם הר"י מינץ בס"ה סי' נ"ז ובתשו' הרא"ם ח"ב סימן ל"ה דאשה שקבלה גט בלילה אינה מגורשת, והב"י השיגו ועי' בח"מ וב"ש ופ"ח שם, והשעה"מ רה"ל גירושין כתב וז"ל מיהא ק"ק לדעתם מתני' דקתני נכתב ביום ונחתם בלילה פסול נכתב ונחתם בלילה כשר, ואם אית' דבלילה אינו יכול לגרש א"כ אינו יכול לכתוב דבעינן דבשעת כתיבה יהי' בידו לגרשה וכדגמרינן ביבמות פ' ר"ג ד' נ"ב אמר ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכניס אותה אגרשנה ה"ז גט ולאשה דעלמא אינו גט ופסקו רבינו וכתב ה"ט מ' שנמצא כותב שלא לשמה שוב ראיתי להרב במ"ל בה"ל אלו פ"ו דין ג' שכתב גבי ההיא דהאומר לאשה דעלמא דמחוסר מעשה הוא דלא מהני, אבל במחוסר זמן דממילא קא אתי כ"ע מודו דמהני יע"ש ובהכי ניחא וכו' עכ"ל שעה"מ, ולענ"ד נ"ל לפמ"ש תוס' ביבמות נ"ב בהדי' דלמ"ד אדם מקנה דבר שלב"ל גם באשה דעלמא הוי גט כמו בשחרור כה"ג עש"ה, א"כ הא סתם מתניתן ר"מ היא דס"ל אדם מקנה דבר שלב"ל שפיר כשר נכתב בלילה, אבל טפי הו"ל לשעה"מ להקשו' מר"ש דסיפא נכתב ביום ונחתם בלילה אמאי כשר חתימתו בלילה, הא אין ראוי לגרשה אז בלילה, דר"ש איהו ס"ל אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כמ"ש תוס' בכתובות ר"פ נערה ד' מ"ב ד"ה ר"ש פוטר וכו' אמנם באמת לפי טעם הרמב"ם הנ"ל בהאי דינא משום שנמצא כותב שלא לשמה, א"כ לר"א דס"ל דעדי מסירה כרתי כתיבה בעי' לשמה, חתימה לא בעי' לשמה, והרי ר"ש לטעמיה כר"א ס"ל ע"מ כרתי לעיל בגיטין דף ט' ע"ב ודף יו"ד ע"ב א"ש דמכשיר נכתב ביום ונחתם בלילה אף דאין ראוי לגרש בו בלילה הרי חתימה לא בעי לשמה, וכתיבה היתה ביום שראוי לגרשה בו הו"ל לשמה, וא"כ גם מת"ק גבי נכתב בלילה ונחתם ביום לק"מ מה"ט גופא כיון דסתם מתניתן ר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי לדידי' כתיבה לא בעי לשמה, לכן נכתב בלילה אף שאין ראוי לגרשה אז וה"ל כתיבה שלא לשמה כשר כיון דנחתם ביום, וא"כ ע"כ צ"ל קושי' שעה"מ אינו אלא מבבא אמצעית מנכתב ונחתם בלילה דכשר וגם ר"ש דסיפא לא פליג בזה אף דאיהו ס"ל אין אדם מקנה דבר שלב"ל והכי נמי קיי"ל וקשה, וצ"ל כתי' שעה"מ הנ"ל דזמן ממילא אתי, וא"כ מבואר דהא קמ"ל מתניתן בבא זו נכתב ונחתם בלילה ג"כ כשר דאל"ה שמעינן לי' מרישא דנכתב ונחתם ביום, וגם לא מסיפא דנכתב בלילה ונחתם ביום, או נכתב ביום ונחתם בלילה לר"ש דכשר משום קו' שעה"מ ה"א דפסול הגט קמ"ל מתני' כשר כתי' שעה"מ הנ"ל, ועדיין ה"א כשר דיעבד משמע ולא לכתחילה, לכן נקט נמי בבא קמייתא נכתב ונחתם ביום דכשר לכתחילה וכוללם יחד

בלילה ונחתם בלילה נמי כשר אף לכתחילה ועי' בש"ס חולין ד' י"ח ותוס' שם אית' דלשון כשר תרתי משמע דיעבד וגם לכתחילה וכן כ' תוס' גיטין ריש דף ד' כנ"ל:
ועפי"ז ניחא לי אחריתי דז"ל רש"י נכתב בלילה ונחתם ביום, היינו חד יומא ואין כאן גט מוקדם, ותמוה הא כשר בהדיא קתני, ונ"ל כוונתו נכתב בלילה וכו' אין כאן מוקדם דייקא לפוסלו, אבל פסול אחר יש בו משום דאין ראוי' לגרשה בלילה הו"ל שלא לשמה דמחוסר זמן נמי כמחוסר מעשה הוא מיהת לכתחילה ועי' רש"י יבמות נ"ב שם, א"כ צ"ל האי כשר לצדדין קאמר תרי בבי קמייתא ביום וביום, בלילה ובלילה קמא כשר לכתחילה ובתרא כשר בדיעבד וכמו ביום ובלילה חלוקה ג' כנ"ל:
וא"ש נמי קושי' מהר"ם שיף לרי"ו דיש לבעל פירות עד שעת נתינה מ"ש דנקט מתני' בחלוקה ד' נכתב ביום ונחתם בלילה הל"ל רבותא אפי' נכתב ונחתם ביום וניתן בלילה פסול שמא יחפה וגם משום פירי שתטרוף שלא כדין ונ"ל לדעת פוסקים הנ"ל הנתינה בלילה לכ"ע פסול הגט ואף ר"ש לא פליג בזה משום אין דנין בלילה וגם לר"ל גם לרי"ו ל"ה פליג ר"ש במתניתן בכה"ג, וגם להב"י וסייעתי' דמכשירים בדיעבד הנתינה בלילה נמי א"ש דאי הוי נקט מתני' הכי ניתן בלילה פסול ה"א מוקדם דנכתב ביום ונחתם בלילה כשר גם לת"ק אלא ניתן בלילה הוא דפסול משום דין קמ"ל נחתם בלילה דווק' מוקדם הוא ופסול אף לתנו ביום, ואי תרי בבי קמייתא כשר לכתחילה קאמר כנ"ל, ע"כ ה"ט דשבקה מתני' הנתינה גם גבי נו"נ בלילה משום דלכתחילה מיהת אסור הנתינה בלילה כנ"ל וא"ש: הג"ה זו מידי"נ הג' מו' יוסף דיינא רבא ני', מה שכ' מרן הג' ז"ל בפשיטות דבקידושי שטר אם הוא כתב ידו א"צ לא ע"ח ולא ע"מ הוא דעת הרא"ש ז"ל יבמות ד' ל"א שכן כ' בפשיטות, אכן הרשב"א ז"ל בחידושיו יבמות ד' הנ"ל כ' בפשיטות להיפוך דבקידושין כ"י בלא עדים כלל לא ע"ח ולא ע"מ הו"ל מקדש בלא עדים ואין חוששין לקידושין כלל יעו"ש דמחלק בין קידושין לגירושין ובס' קרבן נתנאל הביאו ולפמ"ש הפ"י בקידושין שם ד' ס"ה בכוונת הגמ' שם התם קא מחייב לאחריני דהכוונה דאין קידושין לחצאין יעו"ש מלתא בטעמא י"ל חלוק יפה בין קידושין לגירושין] וכן פסקי' בשו"ע סי' ל"ב דצריך עדים יעו"ש. ומה שהביא מרן ז"ל ראי' מפירש"י במשנה גטין ד' פ"ו ושכ"כ תוס' יבמות ד' לא ע"ב בד"ה למעוטי:
נראה לענ"ד באמת דהתוס' לטעמיי' אזלי דס"ל דכתב בכ"י גבי גט, הפסול הוא משום דהו"ל כגט שאין בו זמן כמ"ש להדיא גיטין ד' ג' ע"ב בד"ה כתב וכו' וא"כ שפיר כ' כיון דבקידושין א"צ זמן מה לי אם אין עליו עדים. אכן רש"י גיטין ד' פ"ו במשנה שם כ' טעם אחר דכ' בכתב ידו גבי גט פסול דלמא אתי לאכשורי בכתב סופר יעו"ש א"כ לפי"ז

אין לחלק בין גיטין לקידושין וגם בקידושין כ"י בלא עדים כלל פסול וס"ל כשיטות הרשב"א לענין קידושין, אכן מ"ש מרן ז"ל בדעת הרמב"ם ז"ל שפיר כ', די"ל דדעת הרמב"ם כשיטות הרא"ש ז"ל:

אמנם ק' לי על שיטות הרא"ש ז"ל מקידושין ד' ס"ה דפריך הש"ס על ר"נ א"ש דאמר המקדש בע"א אין חוששין לקידושיו מהאומר קדשתיך וכו' ממ"נ אי איכא עדים וכו' ולשיטות הרא"ש ז"ל מאי מק' הא י"ל בפשיטות דמיירי בקידושי שטר שא"צ עדים כלל, וכן שם ע"ב דמק' מבריי' משנים שבאו ממה"י ואשה וחבילה עמהם דמק' ג"כ ממ"נ אי איכא עדים וכו' וצריך הש"ס לדחוק, ולשיטת הרא"ש הלא א"ש בפשיטות דמיירי דאמרו שניהם שקדשה אותה בשטר כתב ידם בלא עדים וצל"ע ע"כ הג"ה:

תשובה כד

נשאלתי אם לחוש בזה"ז על המנהג שהביא בש"ע יו"ד סי' קע"ט, ובהג"ה רמ"א באה"ע סי' ס"ד שלא לישא נשים אלא במילוי הלבנה, ואת"ל חיישינן לכתחילה, אם יש עכובא בדבר אחר שכבר התחילו להכין לנשואין ע"כ, השאלה:

תשובה, נ"ל פשיטא מלתא דגם הש"ע לא אמרו דיש לנהוג כן, אלא אשמעי' דנהגו כן בזמנם, ואין למחות בידם משום ניחוש או מעונן כמבואר בתשובת רמב"ן המיוחסת סי' רפ"ג ובנמ"י ס"פ ד' מיתות בהדיא, ונ"ל ברור דמה"ט כתבו המחבר רק ביו"ד גבי אינך דיני מנחש ומעונן, ולא כתבו באה"ע משום דהוי משמע דיש לנהוג כן, ואף דהרמ"א העתיקו גם שמה באה"ע, ר"ל נמי רק כמזכיר שאין למחות ביד הנוהג כן משום ניחוש, ולהכי סיים בהג"ה ועי' ביו"ד סי' קע"ט, אבל וודאי א"צ לחוש כלל למנהג ההוא אף לכתחילה, ומלבד שלא מצינו רמז לזה בגמר' אדרב' קצת משמע בהיפוך, מדשקלו וטרי אמתני' אין נושאין נשים במועד, טעמא מאי מפני ששמחה הוא לו, ות"ל דחוה"מ אחר מילוי הלבנה הוא, וכן אמאי קתני אבל מחזיר הוא את גרושתו, הרי דגם לכתחילה מותר אחר מילוי הלבנה כנ"ל, ואפי' מצד המנהג שהביאו רמ"א באה"ע סי' ס"ד, הנה הרמ"א בעצמו בהג"ה בא"ח סי' תקנ"א על מ"ש המחבר שמר"ח ואילך אין נושאין נשים, הגי"ה וכתב וז"ל ונוהגין להחמיר שאין נושאין מי"ז בתמוז ואילך עד אחר ת"ב עכ"ל, והא בכל חדשי השנה נהגו שלא לישא אחר מלוי הלבנה וחמירא סכנתא מאיסור' דאבילות ישנה, וגם קודם י"ז בתמוז מחצי חדש ולמעלה בחסרון הלבנה, אע"כ כמ"ש כוונת רמ"א נמי רק שאין איסור בדבר משום ניחוש, אבל לא שיש לנהוג כן בכל חדשי השנה, לכן כתב דבין המצרים ראוי לנהוג כן להחמיר באבילות, אבל קודם י"ז בתמוז אף שהוא בחסרון הלבנה לא נמנעים כלל, וגם שינה לשונו דביו"ד ובא"ה כתבו בלשון ונהגו וכן

הוא לשון הנמ"י והיינו עדות שכבר נהגו כן בזמן הקודם ולכן אין למחות ביד העושה כן בזה"ז נמי ובאמת גם בזמן הש"ע כבר פסק המנהג ההוא ולא נהגו בו אז ולכן בא"ח דקדק רמ"א וכתב בלשונו ונוהגין להחמיר שאין נושאין כו' בהוה גם עכשיו וראוי לנהוג כן, והוי נמי כנדר אחר שכבר קבלו עליהם חומרא זו ואסור מן הדין כנ"ל, וגם בזמנם שנהגו כך לא בכל מקום נהגו כדמשמע בתשוב' רמב"ן הנ"ל וז"ל מה שנוהגין שאין נושאין וכו' באלו הארצות אינו ניחוש וכו', עש"ה, ועוד אמינא אפי' היה בדברים אלו לחוש מדין הגמר' מ"מ במקום מצוה אין לחוש דשומר מצוה לא ידע דבר רע, וכן הוכיח בספר קול יעקב אהא דאין מתחילין בב"ד א"כ מאי פריך במסכ' ר"ה ד' ג' ע"א ואימא בשני בשבת כו' והא ויחל לבנות כו' כתיב ואין מתחילין בב"ד אע"כ לדבר מצוה ליכא חששא כלל ע"ש, וגדולה מזו התיר הגאון בתשוב' ח"צ והגאון בתשוב' נוב"י סכנתא דקטלנית במקום מצות יבום מה"ט דשומר מצוה לא ידע דבר רע אע"ג דקטלנית סכנתא ואיסורא הוא מדין המשנה והגמ', וא"כ הה"ד נמי וכ"ש האי דאין נושאין אלא במלוי הלבנה, דגבי הדדי נקטי בש"ע ובתשו' הרמב"ן הנ"ל עם אין מתחילין בב"ד ולדבר מצוה אין לחוש כלל, וא"כ מי שכבר הגיע לעשרים שנה ולא נשא שהקב"ה אומר תיפחנה עצמותיו, פשיטא דשהוי מצוה לא משהינן, ולא נהגו בכה"ג להמתין עד מילוי הלבנה, ואדרבא משום חסרון הלבנה רק סימנ' בעלמא וחששא הוא שמא השעה וזמן מוצלחת היא ושמא לא, אבל קללת הקב"ה הנ"ל הוא ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי, ולכן כל הקודם לישא אפי' בסוף החדש זכי' לשמים והוא זריז ונשכר להוציא עצמו מקללה כנ"ל (שוב מצאתי אח"ז רב בס' המקנה בק"א הלכות קדושין סימן ס"ד ס"ג וז"ל בהג"ה ונהגו שלא לישא נשים כו' יל"ד מ"ש הרמ"א בא"ח סימן תקנ"א ס"ב ונוהגין להחמיר שאין נושאין מי"ז בתמוז ואילך כו' ת"ל שהוא לאחר חצי חדש ויש ליישב עפמ"ש המג"א סי' ת"צ סק"ט בשם הרמ"א בת' וז"ל לכן דקדקתי וכתבתי סתם וכן נוהגין כו' ע"ש עכ"ל) ושמחתי שכוונתי לדעת הגאון בזה, ואני הוספתי עוד כמ"ש:

ועוד נ"ל אדרבא לאידך גיסא עפמ"ש הט"ז סי' קע"ט סק"ב אם אינו אומר הטעם כו' וז"ל לפי"ז נראה דגם בהנך דלעיל יש היתר כל שאינו אומר בפירוש שהוא עושה משו"ה אלא די"ל דשאני הכא כיון שיש שינוי טבע לפניו כו' משא"כ בהנך דלעיל כו' כנ"ל עכ"ל ולכאורה אין לו מובן דהא הנך דלעיל בש"ע שם הותרו אפי' אומר בפי' טעמו משו"ה דאינו ניחוש כמבואר, וטו"ז כתב בהיפוך לאסור אפי' בסתם וצע"ג, אבל לענ"ד כוונת הט"ז הוא עפ"י המבואר בתשוב' רמב"ן ובנמ"י הנ"ל דלהרמב"ם שאף חזיון הוברי שמים בדרך החכמה ניחוש הוי ולוקה עלי' משום לא תעוננו כל הני מילי נמי אסירי

כגון שלא להתחיל בב"ד או שלא לישא אלא במילוי הלבנה עש"ה, וכתב הטו"ז דה"מ באומר בפירוש וכו' אבל בסתם רק מחשב בלבו מודה הרמב"ם דשרי' ועי' בש"ג ס"פ ד' מיתות, וא"כ נ"ל גם אותן שנהגו בקצת ארצות באלו הדברים אע"ג דנמי"י ורמב"ן דחו שם דעת הרמב"ם, מ"מ כבר הורה זקן להחמיר ולוקה עלי' להרמב"ם ואיך לא חשו לדבריו להחמיר בדאוריית' משום לא תעוננו לכוון מלאכתו לזמן ידוע אע"כ דנהגו כן רק בסתם ולא פירשו טעמם בשעת מעשה, ונהי דט"ז כתב דאפשר בהכי אפי' בסתם אסור להרמב"ן אותן שנהגו סמכו אתחילת דברי הט"ז דמודה הרמב"ם בסתם דשרי, וא"כ במפרש ואומר טעמו שמקפיד באלו מעולם לא נהגו להתיר בכה"ג ויש למחות ג"כ ביד העושה כן כדי לחוש לדעת הרמב"ם בדאורייי' ואפי' את"ל דלא מחינן אפי' בכה"ג נמי, מ"מ מיהת מי שאינו חושש למנהג ההוא הוא זריז ונשכר ותע"ב כנ"ל וקצת משמע שגם נשואי יצחק אבינו את רבקה אמנו הי' אחר מלוי הלבנה לפמ"ש בפרקי דר"א פ' ט"ו ובמד"ר ריש פ' נ"ז דרבקה נולדה בשעת עקידה, וביוה"כ הי' העקידה כמ"ש בע"מ, ובמסכת' סופרים ס"פ כ"א איתא בת ג' שנים וג' ימים היתה רבקה כשיצאה מבית אביה ע"ש, ובס' הדורות ב"א ע"ה וב"א פ"ז ופ"ח מזה, ואע"ג שבאותו היום באו לביתו של יצחק סתמא ביום שלאחריו הוציא יצחק בתוליה באצבע כמ"ש בפרד"א שם שהרי לעת ערב באו ואח"כ נשאה לאשה או בי"ד בתשרי או אחר עבור ימי חג דהיינו בכ"ג בתשרי כיון דאין נושאין במועד ולא בערב הרגל ודו"ק:

שוב מצאתי את שאהבה נפשי בשו"ת תשובה מאהבה חיו"ד סי' קע"ט תשובה שנ"ה העלה ג"כ כדברינו דאין לדחות הנשואין משום מלוי הלבנה במקום דאיכא שום חששא על שום מה ודקדק ג"כ לשון הרמ"א שכתב ונהגו כו' כנ"ל ומביא דרמ"א בתשוב' סי' ל"ה והובא במג"א סס"י ת"צ בעצמו כתב טעמו לחלק בלשונו בין נהגו ובין נוהגין כ', והנאני שכוונתי האמת תהל"י, וכבר ביארנו והוכחנו כן ביתר שאת ועוז וכנ"ל, והגאון ת' מאהבה לא ראה דברי המקנה ה"ל:

הק' יהודה אסאד:

תשובה כה

חיים ושלום וברכה לאהובי ידיד נפשי ורב חביבי, ה"ה הרב הגאון העצום המפורסם, זה סיני ועוקר הרים, בקי בחדרי חדרים, אור לישרים, נר ישראל, ע"ה, פ"ה ציס"ע כקש"ת מו' שלמה זלמן אולמאן ני' אבד"ק מאקאווע:

מכתב קדשו השגתי לנכון, וראיתי מתוכו משלומו הטוב ובריאות גופו ב"ה, וכן אתנו הטוב ב"ה וכה יהי' ד' בעזרתינו תמיד אס"ו, וע"ד מה שעמד על דברי תוס' ריש יבמות

ד"ה או שנמצאו וכו' איילונית קדושי טעות הן ולא הי' אשת אחיו וכו' ותימ' דאמרי' קטן וקטנה וכו' אין מייבמין שמא תמצא איילונית ונמצאו פוגעין בערוה ואמאי תתייבם ממ"נ וכו' וא"ת דההו' בקבלי' עלוי' וכו' והר"א מבורגויילא תי' וכו' אם הי' קיים דלמא ל"ה מקפיד וכו' ע"כ, ותמה הדר"ג ני' מ"מ תתייבם ממנ"פ משום ס"ס וכו' הנה כוון הדר"ג בזה להגאון שע"המ בשע"המ הלכו' מקוואות כלל ג' הקש' כן בשם שיט' מקובצת כ"י לתי' הר"א אכתי תתייבם ממנ"פ משום ס"ס ספק אם היא איילונית וספק דלמא אם הי' קיים הי' הבעל מקפיד ונמצא שלא היתה אשת אחיו מעולם יעו"ש ותי' דבכרת החמירו שלא להקל בס"ס כמו באשת איש בנפל במים שאל"ס דלא סמכי' ארוב' אין נמלטק וכו', ושעה"מ דחה לתי' זה דהא רוב הפוסקים ס"ל דגם בהיתר אשת איש מקלינן בס"ס, וע"כ משום דעדיף מרוב וכמ"ש בתשו' הרשב"א סי' ת"א עש"ה, ולענ"ד עדיפא יש לדחות תי' השיטה מקובצת הנ"ל חדא דבמים שא"ל סוף, מלבד חומר דאשת איש, איכ' ג"כ חזקת א"א, וסמוך מיעוט לחזקה וכו' כמ"ש תוס' וראש לקמן דף קי"ט ר"פ האשה בתרא וברפ"ג דבכורות, ועוד התם באי' אשת איש חמיר טפי דאיכ' גם מיתת ב"ד, משא"כ באשת אחיו אנו דנין על עיקר החזקה אם היתה מעולם בחזקת אשת אחיו כלל, וכרת הוא דאיכ' ולא מיתת ב"ד, ועוד הרי קיי"ל במים שא"ל סוף גופי' לכתחילה הוא דלא תנשא משום חומר אשת איש, אבל אם נשאת לא תצא, ואילו ר"מ בקטן וקטנה לייבום ס"ל דחיישי' למיעוטא ואפי' אם נשאת תצא עי' יבמות קי"א ע"ב מחוורת' מתני' דלא כר"מ ובחולין י"א ע"א, והדק"ל קושי' ממ"נ משום ס"ס וצ"ע, ודחוי דשע"המ חוזר ונראה כיון דאשכחן דעת כמה רבוותא דגם בס"ס ס מחמרי באי' אשת איש, שפיר י"ל גם הר"א מבורגויילא ס"ל כן, אבל באמת תירוץ הנ"ל נדחה מעיקרא מהני טעמי אחריני דאמרן:

ושעה"מ תירץ עפ"י שיטת הרבה פוסקים דכל שאפשר להתברר לא סמכינן על ס"ס עש"ה, ולענ"ד גם תירוצו זה נדחה עפ"י הנ"ל דמה"ט דיכול להתברר לא סמכינן אס"ס היינו לכתחילי' אבל אם נשאת כבר, לא תצא משום ס"ס, ואילו ר"מ דחייש למיעוטא ס"ל דנשאת תצא כנ"ל:

אבל תירוץ ג' דשע"המ עפמ"ש הרא"ם דס"ס בתרי גופי לא אמרי' הוא נכון ותי' מורווח: ולענ"ד נראה עוד לתרץ דהאיכ' נמי ס"ס להחמיר ס' שמא הי' בעלה סריס והא קיי"ל אשת סריס לא מתייבמות דכתי' ולא ימחה פרט לזה ששמו מחוי ואיסור אשת אח במק"ע, ואת"ל לאו סריס הי' שמא היא איילונית והבעל לא הי' מקפיד ודו"ק:

והנה תוס' לקמן דף ס"ז ע"ב הקשו על ר' יוסי דחייש למיעוט' התם ע"כ ס"ל קטנה אינה מתייבמת מה"ט כדס"ל לר"מ, ומ"מ ס"ל קטנה חולצת דלא מקשינן אשה לאיש, ואמאי נימא כל שאינו עולה ליבום א"ע לחליצה וכו', ולכאורה תמוה דהא ר"מ דחייש למיעוט רק מדרבנן הוא כמ"ש תוס' ורשב"א בחולין י"ב ע"א, והה"נ לר' יוסי הכי ס"ל, וכיון דמה"ת עולה ליבום הקטנה, ה"נ עולה לחליצה, ותדע דאל"כ איסור מצוה ואיסור קדושה במתני' לקמן דף כ' דחולצת ולא מתייבמת משום גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה, ונימא נמי כיון שא"ע ליבום א"ע לחליצה, וע"כ על איסור דרבנן ליתא לכללא זו, וע"כ אזלי קושי' תוס' הנ"ל אי חיישי' למיעוטא לר"מ ור"י מדאו' כדס"ל להמרדכי בחולין פ' הזרוע וכו' דה"ל כמו ספק שקול, ומדאו' להחמי' גם לענין חיוב אשם תלוי וה"ל א"ע ליבום ממש, כמו חייבי כריתות מספק אשת אח שלא במקום מצוה כנ"ל כוונתם, ולענ"ד א"כ לפי קושי' תוס' דהכא הנ"ל תתייבם ממ"נ לר"מ ותירצו התם בקבלו עלי' מיירי ר"מ, א"כ פשיטא דלק"מ קושייתם דף ס"ז הנ"ל לר"י דהא דס"ל קטנה חולצת י"ל דמיירי בלא קבלו עלי' דאף דחייש למיעוטא מתייבמת קטנה ממ"נ וה"ל עולה ליבום, וגם לתי' ב' דהר"א מברגויילא דגם בלא קיבל עלי' לא תתייבם משום דשמא לא הי' בעלה מקפיד הרי באמת איכ' ס"ס כנ"ל אלא משום דאיכא לברורי א"נ משום חומר כרת לא סמכינן אס"ס, והיינו רק מדרבנן לשני תירוצי שע"המ הנ"ל, א"כ עפ"י איסור זה לא מקרי אינה עולה ליבום כיון דמה"ת שרי' לי' להתייבם ממ"נ ומשום ס"ס כנ"ל ולק"מ קושי' התוס' דף ס"ז לר"י:

אמנם לתי' ג' דשעה"מ דס"ס בתרי גופים, ולתי' דידי דאיכ' ס"ס נמי להחמיר, י"ל מדאו' חיישי' למיעוט יש מקום לקושי' התוס' אליבי' דהר"א מבורגוייל בתוס' דהכא כנ"ל, ואין לתרץ קושי' שע"המ הנ"ל דלאו ס"ס הוא כיון שאין מתהפך, דכבר העלה הש"ך בשם הרמ"ע דלא בעי' ס"ס מתהפך בכה"ג דמסתבר יותר להתחיל בספק זה שמא לאו איילונית היא כנ"ל: ודע דקושי' תוס' תתייבם ממ"נ אינו אלא ביבמה אחת שהיא קטנה בלבד, אבל אם יש לה צרה ע"כ לא תתייבם הקטנה, שא"כ ניתרת צרת יבמה לשוק דאם קטנה היא איילונית צרתה זקוקה ליבום היא ועי' לקמן דף י"א כנ"ל: ומאז בימי חורפי הקשיתי לפמ"ש הרשב"א בתשו' ת"א דס"ס ס עדיף מרוב וגם ר"מ לא פליג בס"ס וע' נדה ר"פ האשה ולפי"ז נ"ל דאף שהעלה הטו"ז ביו"ד רסי' ק"ץ והפ"י בכתובות דמיעוט' לא מצטרף לס"ס, היינו לדידן דמיעוטא כמאן דלית' דמי, אבל לר"מ דחייש למיעוטא שפיר מצטרף מיעוט' לס"ס להקל לדידי', א"כ אמאי לא תתייבם קטנה לר"מ, האיכ' ס"ס דלמא לאו איילונית היא, ואת"ל איילונית היא, הרי ע"כ נתקדשה ע"י אביה, ודלמא

לאו אביה הוא, ואינה אשת אחיו כלל, ובזה ליתנהו לשני תירוצי התוס', ולכאורה י"ל כיון דאם לאו אביה הוא, א"כ ה"ל כמו שאין לה אב, דלא ידעינן מי הוא אביה, וצריכה מיאון עכ"פ, ותנן כל היכולה למאן ולא מיאנה חולצת ולא מתייבמת, וליכא ס"ס לייבמה לר"מ, אלא שז"א לפמ"ש הש"ך בכללי ס"ס דס"ס בדאו' וס' א' בדרבנן מותר ממנ"פ, א"כ ה"נ לענין דאו' האיכא ס"ס לייבמה, ולענין דרבנן דעכ"פ צריכה מיאון הא סגי לזה בחד ספק שמא לאו איילונית היא, א"כ קשה כנ"ל, וצ"ל כשני תירוצי שעה"מ הנ"ל על קושייתו, או משום דס"ס בתרי גופים לא אמרינן, או משום דספק איילונית אפשר להתברר לא סמכינן אס"ס כנ"ל:

וצריך אני להפסיק באמצע ויותר אין הזמן מסכים להאריך כעת, נאם ידידו ומכבדו, אוה"נ, הששׁ בשעשועיו, ודבק באהבתו הק' יהודה אסאד: הג"ה מבן המחבר. ולכאורה יש לתרץ דאם לאו אביה הוא א"כ זינתה אמה והולד ממזר אפי' נאנסה אמו כמ"ש ש הרמב"ם ריש פרק ט"ו מהל' א"ב, א"כ אסור לייבמה משום ממזרת, אבל ז"א חדא דספק ממזר הרי רחמנא שרי' דוודאי ממזר הוא דלא יבוא וכו' ועי' שע"המ הל' טומאת מת, ועוד עדיין יקשה בדרך אחר הא איכ' ס"ס הכי בקטנה שתתייבם באחיו מאביו לחוד דלמא לאו איילונית היא, ודלמא לאו אביה הוא, ול"ל נמי דא"כ ממזר הוא דדלמא אחיו המת ממזר היה ולאו אחיו מאביו הי' ותתייבם משום ס"ס זו, וכה"ג ממש קשה על קטן לר"מ אמאי לא מייבם הא איכ' נמי ס"ס דלמא לא ימצא סריס ודלמא לאו אחיו מאביו הוא, וליכא למימר דר"מ באמת לא אמרה באחיו מאביו לבד אלא דווקא באחיו מאביו ואמו קאמר דיני בקטן וקטנה וליתא להך ס"ס הנ"ל דא"כ מאי פריך הש"ס לקמן דף קי"א מתניתן דלא כר"מ וכו' ומסקנא הכי הוא, ודלמא מתני' באחיו מאביו בלבד מיירי דמודה בי' ר"מ משום ס"ס, וכן כתב תוס' לקמן דף פ' בד"ה עד וכו' דמוכח מסוגי' הנ"ל ד' קי"א דר"מ בכל גוונא מיירי [איברא דק"ל לתוס' לטעמייהו הכא דמוקי לדר"מ בקבלו עליו דווקא מיירי עדיין קשיא הא לוקמי הש"ס ד' קי"א מתניתן אפי' כר"מ ובלא קבלו עליו דמתייבמת ממ"נ לכן יגדלו זה עם זה גם לר"מ וכהוכחת התוס' ד' פ' הנ"ל וצל"ע וגם תי' שע"המ דאפשר להתברר לא סמכינן אס"ס ליתא בכה"ג שהקשי' דהספק דלמא לאו אביו הוא אין יכול להתברר וע"כ צ"ל רק תי' השלישי דשעה"מ הנ"ל דבתרי גופים ל"א ס"ס כנ"ל, ועוד נ"ל לפמ"ש הנמ"י בשם ר"ת הכא דודאי איילונית נמי בעי' גט מדרבנן וכתב דבהכי ניחא נמי הא דקטנה לא מתייבמת לר"מ ולא תקש' קושי' תוס' ממנ"פ משום דהוי פוגעין בערוה מדרבנן ע"ש, ותמוה דהא הוי ספק דרבנן ולהקל, וצ"ל ר"מ דחייש למיעוטא לא ס"ל ספק דרבנן להקל עכ"פ משום חומר ערוה, ובנדרים ד'

י"ט ע"א הא קשיא ספק משקין וכו' העלה הר"ן דע"כ ר"א התם לא ס"ל סדר"ב להקל, וא"כ ליתא לדידי' דינו של הש"ך הנ"ל להתיר כה"ג שיש ס"ס על דאו' ולענין דרבנן ספק א' יש, א"כ לק"מ קושיות הנ"ל לר"מ האיכא ס"ס דכיון דמ"מ מדרבנן הוי אשת אח או דאיילונית בעי גט, או דא"נ לאו אביה הוא שקדשה לקטנה בעי' עכ"פ מיאון לכן אינה מתייבמת וכנ"ל:

תשובה כו

החיים וברכה ושלום, יחדיו יהי' מצומדים, לכבוד ידי"נ וחביבי, הרב הגאון הגדול המפורסם ערוגת הבושם אור ישראל וקדושו, ע"ה, פ"ה, צדיק יס"ע, כקש"ת מו' ישעי' בנעט נ"י האבד"ק קאלאף יע"א, המקום יהי' בעזרו:

מכתב קדשו קבלתי לנכון ביום אתמול יום ש"ק וקראתי לשבת עונג, כי רבת עונג ונחת הי' לי ממכתבו, וע"ד בקשת הדר"ג קדשו, הנני מוכן בכל עת ועונה לעשות רצונו רצון צדיק כמי"ב וד' יהיה אתנו סלה, וע"ד שהעיר הדר"ג נ"י בדברי הב"ש סי' ב' סק"ב ז"ל מיה' מ"ש סי"ג בהג"ה ב' הש"ג אשה אל תשב בלא בעל משום חשד משמע דאינה מצווה על שבת כ' עכ"ל, ותמ' הא שפיר הוצרך לומר מ' חשד' לכלול גם נשים שא"ר לילד כו' והאריך מעל' הדר"ג בדברים נעימים, הנה בגוף הערתו, כוונו שנינו יחד, וכבר כתבתי במק"א וזה לשוני, זה רבות בשנים תמהתי על ראי' זו שכ' הב"ש בסק"ב מיה' מ"ש סי"ג בהג"ה כו' לפמ"ש הח"מ סק"י בשם רמב"ן ובנוב"י קמא חא"ע סי' וי"ו דמי שאין ראוי' לילד לית בי' ג"כ לשבת יצרה, א"כ שפיר הוצרך רמ"א והש"ג לטעם חשדא כדי לכלול גם נשים שאין ראוי' לילד כגון עקרת ואיילונית וזקינה כו' והנה עתה שבתי וראיתי כי נכונה דיבר הב"ש דהא נ"מ נמי בהיפוך דאי מצווה אשבת, א"כ אסור' לינשא לסריס מה"ט שאין ראוי להוליד כנ"ל משא"כ לטעם חשדא מותר' לינשא לסריס דתו ליכא חשדא, וא"כ אם אית' דמצווה על שבת, ה"ל לפרש בהדי' טעמא דחשדא גם טעמא דשבת כדי לכלול ג"כ שלא תינשא לסריס, ועוד אדרבה בהדיא כתב רמ"א שלא תעמוד בלא איש, הרי בהדי' דה"ט בלבד משום חשדא איתא, ולא מ' שבת דלא אסר רק לישב בלא בעל, אבל כל שיש לה בעל, אפי' סריס לא עבד' איסור', ועוד מדכתב המחבר, בסעי' ל' אעפ"י שקיים פו"ר אסור לו לעמוד בלא אשה ועי' ב"ש סי"ג וח"מ סק"י והרמ"א בסי"ג כ' בלשונו י"א דלא תעמוד בלא איש ולא כ' נמי לשון אסור, ע"כ דאינה מצווה אשבת, וליכא איסור' רק עצה טובה בלבד, וא"ש ראי' הב"ש, ובהדיא מבואר כדברינו בדברי הרמב"ם פכ"א מאיסור' ביאה הכ"ו ואין האיש רשאי לישב בלא אשה ולא ישא עקרה וזקינה שא"ר לילד, ורשות לאשה שלא תינשא לעולם או תנשא לסריס כו' עכ"ל

הרי דמשום חשדא ליכא איסור' וגם י"ל תקנה בנשואי סריס, ובפרק ט"ו מאישות הי"ו וז"ל הרמב"ם אעפ' שקיים אדם מצות פו"ר כו' וכן מצות חכמים הי' שלא ישב אדם בלא אשה של"י לידי הרהור, ולא תשב אשה בלא איש שלא תחשד עכ"ל ומ"מ נ"ל דאין כאן ראי' דפשיט' אפי' אי אשה מצווה אשבת אם כבר קיימה שבת בילדותה לית בה מצוה דלערב כו', וא"כ דברי הר"מ פט"ט מאישות הכי מתפרשים אעפ"י שקיים מצות פו"ר הרי הוא מצווה מד"ס שלא יבטל מלפרות ולרבות כ"ז שי"ב כח כו' וכן מצות חכמים הוא שלא ישב אדם בלא אשה כי' ר"ל אפי' שא"ב כח ואין ראוי להוליד דלית בי' תו מצוה דלערב כו' או אפי' סריס חמה, מ"מ לא ישב בלא אשה משום הרהורי, ולא תשב אשה כו' שלא תחשד דומי' דלא ישב איש כו' שכללם כאחד קאמר באשה זקינה שא"ר להוליד עוד וכבר קיימה מצות שבת בילדותה או איילונית לא תשב בלא איש מסבר' שלא תחשד כמו בדידי' וגם דברי רמ"א י"ל כן דמה שלא הביא ב"ש ראי' מדברי המחבר שסתם בסי"ג אשה א"מ על פו"ר, והל"ל דמ"מ אסורה בלא איש משום שבת, וצ"ל דממילא נשמע דאשבת מצווה כמו איש דמצווה על לערב כו' אעפ"י שקיים כבר פו"ר א"כ ע"ז קאי רמ"א וקמ"ל רבות' דאפי' אם כבר קיימא שבת וא"ר להוליד מ"מ איכא חשדא דומי' דאיש וכנ"ל ועי' בא"ר בא"ח סי' קנ"ג סקי"ב דוחה ראי' הב"ש קצת כעין שכתבתי בדרך אפשר ע"ש, ולפמ"ש הדברים ברורים טפי:

והנה יש לתמוה על הש"ג שכ' כן בשם א"ז ועל הרמ"א שהביא בד"מ ובהג"ה ש"ע ע"ש הגה' אלפסי, יותר ה"ל להביאו ע"ש הרמב"ם, ולענ"ד הא"ז עצמו לקחו מדברי הר"מ, שהוא מרא דהאי שמעת', וביותר תמוה דמשמע בהדי' דלא מסברת עצמו כ"כ הרמב"ם, מדלא כתב יראה לי כו' אלא אדרבה הרי כלל שתיהן במצות חכמים שלא ישב אדם בלא אשה מ' הרהור, ולא תשב אשה בלא איש מ' חשדא, נראה מדבריו שכן הו' מפורש יוצא מפי חכז"ל, וא"כ לא ה"ל לרמ"א לכותבו בשם י"א והש"ג בשם א"ז, הן אמת שלא ראיתי לנושאי כלי הרמב"ם מקום מוצא דבריו אלא מדחז"ל, ולא הרגישו עליו בזה וצ"ע, ואפשר לי להוכיח כן מסתמא דש"ס כתובות ד' כ"ב ע"ב לא תינשא לכתחיל' מ' דר' אסי הסר ממך עקשות פה והרגישו תוס' למה תלה בדר"א קרא כתיב בהדי', אמנם לדברי הרמב"ם ניחא כיון דאם לא תנשא ותשאר עגונה איכא נמי חשדא, א"כ מקרא דעקשות פה ל"ל לא תנשא כו' דמאי חזית, אידי ואידי איכא עקשות פה וחשדא, אבל ר"א הוא דחדית בכה"ג דממנ"פ איכא חשדא לא תינשא מ' חשדא דשוא"ת עדיף, ואפשר שלמד ר"א כן מקרא גופא שכפל דבריו להכי אתי, וה"פ הסר ממך עקשות פה ואם מ"מ יהיה

לזות שפתים חשדא ממנ"פ הרחק ממך דייקא בשב וא"ת, ולכן הוצרכו לומר משום דר"א, ומה"ט סיימו להביא כולי' קרא כדכתי' ומוכרחים דברי הרמב"ם ועדיין צל"ע:
ולי נראה ראיה ברורה דאשה אינה מצווה אשבת מהאי דכתובו' ד' כ"ב לא תנשא משום דר"א, והא מצוה דלשבת יצרה מצוה רבה היא ודוחה לעשה דשחרור חצי עבד כו', מכ"ש שדוח' ל"ת דרבנן עי' מג"א סי' תמ"ה, א"כ מכ"ש זה דהסר ממך עקשות פח שאינו אפי' איסור דרבנן אלא קרא עצה טובה קמ"ל שהע"ה, ואמאי לא תינשא מ' חשדא, הא מבטלה ממ"ע דשבת שהיא מצוה רבה כיון דמה"ד שרי', אע"כ שאינה מצווה אשבת, והשתא מיושב בפשיטות הרגש תוס' הנ"ל, דמקרא גופי' ל"ל לא תנשא דה"א אשה מצווה אשבת, ומשום חשדא לא מבטלינן לה מעשה מצוה רבה דלשבת יצרה, לכן תלי' לי בדר"א הו' אמר לה דאשה א"מ אשבת ולא תינשא מה"ט דהסר ממך כו': ועוד נ"ל ראי' מש"ס דשבת ד' קי"א ע"א ולריב"ב כו' ולשיטת רש"י שם בתי' הגמ' באשה דאיסור סירוס תלוי בדין פו"ר וגם תוס' הכי ס"ל התם כמ"ש מהרש"א שם ואם איתא קשה אדפריך גמ' מריב"ב דלא קיי"ל הכי טפי ה"ל להקשו' לכ"ע והא אשה נמי מצווה אלשבת יצרה ואית בה מ' סירוס, וגם הרמב"ם בפי' המשנה שם ובחיבורו פסק בסתם דאשה מותרת לשתות כוס של עיקרין, ולא הזכיר הני שינוי' דגמ' שם בזקינה ועקרה דווק' וע"כ דבכל גווני שרי ומ"ש מאיש משום מצות לערב אפי' בזקן אסור כהוכחת הגמ' מרי"ו וכמ"ש תוס' ק"י ע"ב ד"ה והתני' כו' והא ודאי מצות לשבת יצרה עדיפי טפי וחמירי ממצות לערב, ובמק"א הוכחתי דגם הרמב"ם ס"ל כפירש"י הנ"ל, וע"כ דאשה אינה מצווה אשבת, איברא יש לדחות לפמש"ל דבאשה ליכא מצות לערב כו' ובאמת בתוס' בשבת ק"י הנ"ל ע"ב ד"ה והתני' הוכיחו דגם באשה איכא לערב כו', אמנם פשוט דהתם לריב"ב קאי סוגי' הש"ס, ס, והוכחת תוס' דאשה מצווה על פו"ר ודאי לדידי' שייך מצות לערב באשה כמו באיש דשניהם שוים בזה, אבל לדידן דקיי"ל אשה אינה מצוו' אפו"ר אפי' נימא דמצווה אשבת, אבל מצוה דלערב גופ' דרבנן לא נאמרה באשה דבזכר מיירי קרא בבקר זרע זרעך וכו' וכמש"ל, וא"כ לפמ"ש תוס' שבת הנ"ל דמשום מצוה דלערב כו' לא מהני י"ל בנים להתיר הסירוס א"ש דלא פריך הש"ס לכ"ע אשה מצווה אשבת יצרה, די"ל באשה שי"ל בנים מיירי דליכא מצות לערב, אבל לריב"ב דווק' פריך וליכא ראי' אלא מהרמב"ם שלא התנה לדידן בהתירא דאשה בי"ל בנים דווקא, מוכח דאשה אינה מצווה אשבת וכנ"ל:
והנה רפ"ב דקידושין דאמרי' דר"י אסיפא אתמר מצוה בה יותר מבשלוחה כתב הר"ן וז"ל ואע"ג דאשה אינה מצוו' בפו"ר מ"מ יש לה מצוה מפני שהי' מסייע' לבעל לקיים

מצותו, ומדלא תי' בפשוט שהיא מצווה על לשבת יצרה לכאור' מוכח דס"ל נמי שאינה מצווה וכנ"ל וכן מצאתי בס' תאומי צביה שכ"כ בפשיטות, אמנם לפמ"ש מבואר דז"א ראיה דהא פשיטא דעל מצות לערב אין אשה מצווה אם כבר קיימה מצות לשבת דה"ל תרי דרבנן, דמצות לשבת יצרה נמי רק דרבנן הוא קרא דד"ק וכן מוכח מתוס' גיטין מ"א ע"ב דס"ל אין כופין לקיים מצות שבת מדכתבו שמא לא תקיים גבי חצי' שפחה וכו' ואילו מצוה דאורי' פשיטא דכופין לקיימה כמו פו"ר, וא"כ אפי' באלמנה וגרושה שכבר קיימה מצות לשבת יצרה, רצה הר"ן לפרש מתני' האשה מתקדש' בה וכו' דמצוה בה יותר, לכן פי' שי"ל מ"מ מצוה שמסייע לבעל כנ"ל, שוב ראיתי בס' הפלאה שכ' מסברתו שם רפ"ב דקידו' שא"צ לדוחק של הר"ן אלא המצוה הו' בדידה לשבת יצרה ע"ש, ולעכ"ד שפיר חזי הר"ן דלא פי' ה"ט משום דלא פסיקא אם כבר קיימה מצוה דלשבת כנ"ל, והא דמשמע מדברי בדידי' הוי מצוה דפו"ר, אע"ג דהא נמי לא פסיקא אם כבר קיים פו"ר וכ"ה באמת הפלאה שם ולק"מ דהא מ"מ איכ' בדידי' מצוה דלערב וכו', ותדע דגם לטעם הר"ן השתא בדידה מצוה שמסייעתו להבעל לקיים מצותו, והא לא פסיק' אם כבר קיים הוא פו"ר, אע"כ משום בדידי' מ"מ איכ' מצוה דלערב וכו', ועפי"ז מיושב קו' חידו' אנשי שם על הר"ן הנ"ל שהק' אמאי קיי"ל דבעי' שבאה מחמת טענה, בלא"ה נמי הא י"ל מצוה שמסייעה לבעל, ולק"מ דאם אין כופין לבעל לגרש מ' קיום מצותו, אפי' כבר קיים פו"ר נמי איכ' מצות לערב בדידי', ואם הוא לא חש למצוה דידי' גם היא לא עדיפי מיני', דהיא רק מסייעתו לקיים מצותו, ולא יהי' טפל חמור מן העיקור, ומה שהק' עוד בחי' אנשי שם וז"ל לא אשכחן עיקר לסיוע זה בשום מקום עכ"ל, לק"מ הרי בפה מלא הכתוב קראה עזר ומבואר פירושו בהקדמת הטור ע"ש הראב"ד ואם תרצה לשמש במוך הרי אינו יכול לקיים מצותו, וכן אם מתהפכת וכיוצ' כנ"ל, אמנם מיהת לדעת הפלאה ותאומי צביה הנ"ל גם מהרש"ל והר"ן, ע"כ ס"ל אשה אינה מצווה אשבת יצרה:

ועוד ראי' מר"ת בתוס' יבמות י"ב ע"ב סו' ד"ה שלש וכו' וז"ל והאשה שנותנה אח"כ מוך לא הוזהר' אהשחת' זרע כיון דלא מיפקד' אפו"ר וכו' עכ"ל, וכ"כ תוס' נדה י"ג בשמו, ואי מצווה אשבת אמאי מותרת לשמש במוך, אע"כ שאינו מצווה כנ"ל:

והנה ז"ל התוספת' פ"ח דיבמות האיש אין רשאי לישב שלא באשה ואשה רשאי לישב שלא באיש, האיש א"ר לשתות כוס עיקרין שלא יוליד והאשה רשאי לשתות וכו' שלא תלד, האיש א"ר לישא עקרה וזקינה ואיילונית וקטנה ושא"ר לילד, האשה רשאי להנשא אפי' לסריס וכו' עכ"ל, הרי בהדיא מבואר שאין אשה מצווה אשבת, ועפ"י ראי' זו

מתוספתא, הדרא בריא נמי הראי' שהבאתי לעיל מגמ' שבת ד' קי"א וגם הראי' שהבאתי מדברי הרמב"ם פכ"א מאס"ב, ודחיתי מ' דמיירי בי"ל בנים שכבר קיימה שבת, אבל בתוספת' זו מבואר דמ"מ דינא הכי הוא ודו"ק:

ואם רשאה למנוע ממנה מצות שבת בידים ר"ל לשתות כוס עיקרין, ק"ו בשבוא"ת דרשאה, ר"ל שלא לנשא עד ארבעין שנין שאינה ראוי לילד עוד לדעת ר"ח בתוס' סוטה ריש ד' כ"ד וכמו לרש"י דפי' שם שא"ר לילד ע"י שתיי' כוס עיקרין דמותרת, הה"נ וכ"ש לפי' ר"ח דמותרת להמתין, וא"כ הא דפהג"מ בב"ת קי"ט על בנות צלפחד שלא נישאו א' מהן פחות מארבעים איני והאר"ח וכו' ניסת למ"ם שוב אינה יולדת, אין הקושי' דאיך היו רשאים בכך, דודאי מותרים הן בכך, וגם א"כ עדיפא הל"ל ולהקשות איך קאמר ברייתי' צדקניות הן, הרי עבדו איסור', אלא הקו' כמ"ש רשב"ם שאם המתינו כ"כ, ל"ה אדם נושא אותם, ר"ל שום אדם אפי' מי שכבר קיים פו"ר דהא הלכה כר"י לכתחילה ישא אשה בת בנים משום מצות לערב וכו', ומ"ש רשב"ם לפרש עוד וגם הן ל"ה להן להתעכב כ"כ וכו', אין ר"ל לפי שמצוות אשבת דא"כ הל"ל לא היו רשאין להתעכב וכו', אבל כתב רק לא הי' להן וכו' ר"ל מסברא בכדי שיקפצו עליהן ב"א מהוגנים וכוונתו דלא סגי לי' לרשב"ם בפי' ראשון משום דלמאן דל"ל דר' יהושע אתי שפיר הי' נושא אותן מי שכבר קיים פו"ר, א"נ מי שי"ל אשה אחרת לפו"ר, לכן פי' עוד לא הי' להן וכו' כדי שלא להינשא למי שי"ל צרה בצדה, וגם הרי י"ל מצוה שמסייעו לבעל לקיים מצותו דפו"ר כמ"ש ר"ן רפ"ב דקידושי' הנ"ל, ומה"ט אמרי' מצוה בה יותר מבשלוחה, וכיון שהיו צדקניות לא ה' להן להתעכב כ"כ מה"ט, ותדע דאי כוונת הש"ס להקשו' משום שמצוות אשבת, אין זה מתו' בתירץ הגמ' מתוך שצדקניו' הן נעשה להם נס וכו' ופי' רשב"ם בטוחות בצדקתם שיעשה להם נס וכו', והרי הכל ביד"ש חוץ מי"ש וכו' ואיך יבטחו בצדקתם שיעשה להם נס לקיים המצוה, נהי דהבא לטהר מסייעין לו מן השמים, אבל לדחות המצוה עד שנמנע בדרך הטבע לקיימה אלא עפ"י נס, לא אשכחן, אע"כ דכוונת המקש' הי' כנ"ל וא"ש:

וא"כ אדרבה נ"ל ראי' ברורה מסוגי' זו דנשים אין מצוות אשבת, דאם איתי' א"כ גם לתי' הש"ס הנ"ל עדיין עוד היום קשי' כיון שהיו צדקניות איך בטלו מצוה דלשבת, ובזה ל"ל שסמכו אנס וכנ"ל, שוב ראיתי להגאון בתורת חיים בחי' בב"ת שם פליג אפי' רשב"ם הנ"ל וז"ל ונראה דלא פריך של"ה להן להתעכב עד ארבעי' שנה דכיון דכוונתן היתה שלא ינשאו אלא להגון להו שפיר עשו דאשה לא מיפקדה אפו"ר, אלא הכי פריך והאר"ח וכו' וכיון דלאו בנות בנים הוו לא הי' להן להנשא לאנשים ובני דודיהן נמי אמאי נשאו

אותן כיון דלאו בנות בנים הוו ומשני דקודם שנשאו נעשה להן נס שנולדו בהן סימני נערות וכו' כיוכבד והיו הכל יודעין שהן ראויות לילד וכו' עכ"ל הרי שלך לפניך שמיאן בפי' רשב"ם משום קו' דאשה לא מיפקד' אפו"ר, ולא ניחא לי' לפרש דמשום מצות לשבת יצרה פהג"מ וע"כ דפשיטא לי' נמי שאין אשה מצווה אשבת כנ"ל:

ולענ"ד הרשב"ם מיאן בפי' הת"ח הנ"ל דמ"ש כיון דלא בנות בנים הוו ל"ה להן להנשא לאנשים, הא ודאי לק"מ דהלכה פסוקה כתבו הרמב"ם והש"ג בשם א"ז והרמ"א א לא תשב אשה בלא איש משום חשד כנ"ל, והיינו באותן שא"ר לילד כמ"ש בפתח דברינו וצ"ע על הת"ח, וגם מ"ש ובני דודיהן נמי אמאי נשאו אותן כיון דלאו בנות בנים הוו, נמי לק"מ דמה"ט גופא נשאו אותן, כדי שלא יחשדו והיו להם נשים אחרות לפו"ר ולמצות לערב, א"נ אותן שנשאום זקנים היו שכבר פסקו מלהוליד עי' שבת ד' קי"א, א"נ סריסים או עקרים היו, א"נ נשאום כדי להציל א"ע מחטא בעת שאסורים בנשותיהן האחרות ר"ל בעת נדתן ולידתן, והמחוור הו' כדי לאסוף חרפתן שלא יחשדו ע"ד הכתוב והחזיקו שבע נשים וכו' אסוף חרפתינו דניחא לה שתקרא עלי' שמא דאישות, ומה"ט נישאו לאנשים, דטב למיתב טן דו וכו', ואין מקום לפרש כלל קו' הגמ' כפי' ת"ח ב"ב קושיותיו אלא כפי' רשב"ם, וקו' ת"ח הנ"ל עלי' לק"מ לפמ"ש דאף דלא מיפקדא, מ"מ הרי מצוה עושה שמסייעת לבעל כמתני' וגמר' דקידו' וכמ"ש הר"ן, וא"כ נהי דיפה עשו במה שלא רצו להנשא אלא להגון להם, מ"מ כיון שעי"ז בטלו מצוה אחרת שעכשיו אין יכולין לסייע לבעל לקיים מצותו, וא"כ יצא שכרן בהפסידן ואמאי קרי להו צדקניות על מניעת הנשואין, ומשני הש"ס שפיר מתוך שצדקניות היו נעשה להן נס וכו', ואין צ"ל שסמכו על הנס אלא כיון שנעש' להן נס, הרי לא הפסידו מצותן והיו מתעצלים ונשכרים ושפיר קרי להו צדקניות על מעשיהם למפרע, וראיתי להגאון בס' המקנה רפ"ב דקידושין כתב דאשה מצווה על עשה דשבת יצרה וכ"מ פשטא דסוגי' בב"ת ד' קי"ט ע"ב גבי בנות צלפחד כמ"ש רשב"ם שם עכ"ל, ודברי תמו' דנהפוך הו' מהתם מוכח שאינן מצוות אשבת יצרה מסוגי' הגמ' ומדברי הרשב"ם ומדברי הת"ח כנ"ל ויותר א"א לי להאריך כעת עתה, והנה כבודו חביב עלי מאד, חוץ לזה שהדר"ג ני' הו' בנש"ק בנו של רבינו הקדוש רשכבה"ג מוהרמ"ב זצוק"ל זי"ע, גם יחוס עצמו שהוא גדול הדור וכו' יהי ד' עמו, והנני מאוה לו כ"ט סלה, כנפשו הטהור', ונפש ידידו הנאמן אוה"נ בלונ"ח הד"ש:

הק' יהודה אסאד:

הג"ה מבן המחבר. לי נ"ל ראי' מתוס' גיטין מ"א ד"ה לישא וכו' וא"ת וליתי עשה דפו"ר ולדחי לאו דל"י קדש וי"ל וכו' דבדידה ליכ' עשה דאפי' מפקדה אפשר לה כיו"ב וכו'

ע"ש, והג' בס' אבני מלואים סי' א' תמ' אקושייתם והא אם גם ישא שפחה ולדה כמותה ואינו בנו לכל דבר ואינו מקיים בזה מצות פו"ר, ואפי' ישא ישראלית הרי חצי עבד וכו' אין לו יורשי' וכ' תוס' בגיטין ד' מ"ג דגרע הו' מנכרי ואין הבן מתייחס אחריו כמו בעבד גמור, וא"כ אינו מקיים מצות פו"ר, ותי' דכוונת תוס' הו' על עשה דלשבת יצרה וכמ"ש בהדי' תוס' רפ"ק דחגיגה, ומשום דכל דמקיים שבת כל דהו תו לא כייפי' לרבו מ' מצות פו"ר כמו שהקדים תוס' שם בגיטין עש"ה, וא"כ מאי אפי' מפקדה שכתב תוס' כמסתפק בדבר, ובשלומא בפו"ר אשכחן פלוגת' דתנאי אי אשה מצווה, אבל כיון דע"כ אשבת קאי קו' תוס' כנ"ל, וכן מוכח נמי מלשון התי' שלא כתבו ואפי' למ"ד מפקדה, וע"כ דעל עשה דשבת תי' דליכ' עשה בדידה, לכן כתבו לרווחא דמלתא דאפי' את"ל מיפקד' על לשבת גם איהי לכ"ע מ"מ לק"מ, אבל קושטא הו' דליכ' עשה דלשבת בדידה, לכן אין דוח' עשה דידי' לל"ת, ועוד הרי הק' תוס' שם אח"ז בא"ד עצמו וא"ת וישא חצי' שפחה וחצי' ב"ח ותי' דאתי צד עבדות ומשמש בצד חירות, וק' א"כ הדק"ל קו' ראשונה דישא חצי שפחה וכו' משום עשה דוח' ל"ת בשניהם, ול"ל דאפשר לה בכיו"ב דהא ודאי א"א לה בענין אחר, וכן תמהו המפורשים שם, אמנם לפמ"ש אבני מלואים הנ"ל דע"כ קו' תוס' לא קאי משום עשה דפו"ר דלא משכחת לה לקיימה בחצי עבד וכו' אלא כוונתם על עשה דלשבת יצרה, א"כ א"ש תירוצם דליכ' עשה בדידה ומשמש צד עבדות בצד חירות אפי' בחצי שפחה וכו' ומעיקר' כתבו רק בלשון אפי' את"ל דגם איהי מיפקדה אשבת יצרה מה שבאמת אינו מ"מ לק"מ הכא וכנ"ל, ועי' בפ"י בתוס' גיטין שם ובצל"ח בפסחים פ"ח דחקו לתרץ דאפשר לה בעבד עברי אי נוהג בזה"ז וצל"ח העמיס כן בלשון התוס' ונדחק מאד, ולפמ"ש קו' תוס' ותירוצם עשה דשבת קאמרי ולק"מ כנ"ל: ועונ"ל ראי' ברורה מדברי ה"ה פי"ב מא"ב הוב' בב"י ססי' ט"ז ובב"ש שם שתיהן ס' שפחות ואין כופין האדון לשחררם כיון שאין אשה מצווה אפו"ר, ומ"מ אינו יכול להשתעבד בהן מספק שהמ"ע"ה וכו', והרי בתוס' גיטין מ"א ע"ב מבואר בחצי שפחה וכו' ה"ט דלא כפינן לאדון לשחררה אפי' מצווה אשבת, דשמא לא תקיים שבת אח"כ ור"ל ואין ספק מוצי' מידי ודאי איסור משחרר עבדו עובר בעשה, אבל בנדון הרמב"ם והמחבר בסי' ט"ז הנ"ל כיון שאין האדון יכול להשתעבד, הרי לא עבר אעשה לעולם ב"ת, א"כ נכופו לשחררם שמא יקיימו שבת, אע"כ שאינה מצווה אשבת כנ"ל: ולכאור' יש לדחות הראי' מגמ' דשבת קי"א הנ"ל מדלא פריך לכ"ע הא אשה מצווה על לשבת יצרה, ז"א די"ל התם לצורך רפואה קאי הגמ' לירקונא להכי מותר באשה לדחות מצוה דלשבת, ואין לומר א"כ ממנ"פ תק' קו' או סתיר' דגם השתא מ"פ לריב"ב הא י"ל באשה שי"ל

בנים כקו' תוס' שם ק"י ע"ב ואי משום מצות לערב וכו' דרבנן שפיר י"ל דנדחה לצורך רפואה לירקונא דהרי בס"פ הבע"י ד' ס"ה ע"ב דביתהו דר"ח ה' צער לידה ומשום דא"ל לא מיפקדא אפו"ר שתיית כוס עיקרין דמייתי לה תו' בשבת ק"י ע"ב הנ"ל ומוכח מהתם דגם אשבת אין אשה מצווה, דא"כ איך שתיי', וקשי' מהתם למאן דס"ל אשה מצווה אשבת, אלא דז"א דהתם מ' צער לידה שרי ועי' בב"ש סי' ה' סקי"ד ובב"ח שם דהב"ח באמת ס"ל בלא טעמא דצערא גם אשה אסור' לשתות כוס עיקרין, והב"ש השיג עליו, ונ"ל ברור טעם פלוגתתן בהא אי מצווה אשבת או לא, וא"כ להב"ח דמשום צערא שרי לדחות מצוה דשבת יצרה, תקש' נמי התם ממ"נ הא א"נ הוי מיפקדא אפו"ר כיון שה"ל בנים אלא מצות לערב וכו' וכמ"ש תוס' שבת ק"י הנ"ל אמאי ל"ה שתיי' נמי משום צער להצילה מקושי לידה ה"ל לדחות מצוה דלערב וכו' ובתשוב' א' האריך מרן אבי הג' זצ"ל בזה, ונ"ל דתרתי מצות לערב וכו' ומצות לשבת יצרה, לא שרינן לדחותם משום צערא לחוד ולא משום רפואה לירקונא לחוד, אבל מצות לשבת לחוד שפיר נדחה מ' צערא ולצורך רפואה, א"כ אין ראי' מש"ס דשבת קי"א ולא מש"ס דיבמות ס"ה הנ"ל דאשה לא מצווה אשבת, ואדרבה דעת הב"ח הנ"ל בסי' ה' הוא דמצווה, לכן בלא צערא אסור' לשתות, וש"ס גופא ב"ב המקומות הנ"ל מוכח כן דאמאי לא שרינן לה באמת משום צערא או לרפואה לדחות מצוה דלערב וכו' ביש לה בנים לאשה אע"כ דאשה נמי מצווה אשבת ואי מיפקדה אפו"ר איכ' תרתי מצות, לכן לא שרי משום צערא ורפואה כנ"ל:

תשובה כז

חיים ברכה ושלום, לאוצר בלום, ה"ה אהובי בני מחמדי, הרב המאוה"ג, מעוז ומגדל, החריף ובקי עצום, הצדיק, כש"ת מו"ה אהרן שמואל נרו יאיר, כאור הבהיר, האבד"ק קאטה ימ"א:

מכתבך היקר לי במליצתך הזכה ובד"ת פלפולך הנעים קבלתי לנכון ושמחתי בו מאד, וע"ד המאורע ידוע בק"ק הנ"ל גם זו לטובה בעזה"י, וע"ד שהקשית לשאול א' בנדרים ד' ל"ו דפריך נימא שליח שויתך כו' ולא לעותי משמע דטעמא דשלא לעותי, אבל אי עבדי' שליח לפגל מהני שליחותי', ואע"ג דאין שליח לד"ע בשוגג מיהא דיש שליח לד"ע ואשוגג הוא דקפריך הש"ס התם בהדיא, והא פיגול בדיבור או במחשבה הוא, ות"ל אפי' היא לטובתו הוי לא מצי משוי שליח לפגל דמילי הוא, והרי לחד פי' לפנינו ברש"י בשמעת' דקדושין ד' מ"א ע"ב מה לקדשים שכן במחשבה פי' רש"י הקדושה חלה במחשבה וכן פסולו לפגל וא"כ וודאי שוים נמי מה"ט גופא כמו שאין יכול להקדיש ע"י שליח מה"ט ה"נ אין יכול לפגל ע"י שליח, וק' מ"ש שלא לעותי דקאמר וצ"ע, ועוד

הקשית מירושלמי דשמעתין דדרש המר ימיר ולא השליח כו' ות"ל נמי מילי נינהו ולא מצי מקדיש ע"י שליח ה"נ סוף הקדש תמורה, וכן הקשית משלהי סנהדרין גבי מדיחין ויצאו הן ולא שלוחן כו' ות"ל מילי נינהו כו' אתד"ק, והם לכאור' קושיו' נכונים וראוים להעלות על שלחן מלכים:

ונ"ל דמהרי"ט בתשוב' ח"א סי' קכ"ז כ' דמי שעשה שליח שיקדיש בשבילו מילי הוא ולא מימסרן לשליח ולא עשה כלום, ותמה המחנה אפרים הל' שלוחין סימן זיי"ן מתמורה ד"ף יו"ד אי מקדיש עושה תמורה א"כ מצינו תמורה בציבור וכגון שאמרו לאחד צא והקדש לנו ע"ש, ושעה"מ סוף פ"ו מהלכות אישות תמה עליו ממסכת נדרים שמצינו שמקדיש בתנאי ואם א"א להקדיש ע"י שליח התנאי בטל ומעשה קיים דזה א' ממשפטי התנאי כו' עוד תמה המח"א שם ונוב"י מהדור' תניינא חיו"ד סי' קמ"ז מהפרת נדרים דר' יונתן ס"ל יכול להפר ע"י שליח ור' יאשי' דפליג היינו מדמיעט קרא אשה יפרנו, אבל בלא"ה היה יכול להפר אף דמילי הוא ע"ש, עוד קשה לי מפרק מצות חליצה ד' ק"א וקראו לו ולא שלוחן וכו' קרא ל"ל ות"ל מילי נינהו כנ"ל הרי כאן שבעה קושיות עצומות ג' קו' המחברים, וקו' דידי, וג' קו' שלך:

ובס"ד על שלשה ועל ארבעה אשיבנו בעזה"י, חדא כיון דבאמת פליגי תנאי גם בשליח שני אי מילי מימסרן לשליח ולמ"ד מימסרן ק"ו לשליח ראשון וע"כ מודה מהרי"ט אליבי' דהאי תנא וא"כ אין קושי' מכל הני דאמרן דכל הני שמעת' מצי אזלי למ"ד מילי מימסרן כו' אבל מהרי"ט להלכה אמרה דקיי"ל מילי לא מימסרן לשליח הא חדא:

ועוד דז"ל הרשב"א בשמעתין ר"פ האיש מקדש מלמד שהשליח עושה שליח, וא"ת בשלומא שליח דידי' משוי שליח אבל שליח דידה היכי משוי שליח והא מילי נינהו ומילי לא מימסרן לשליח, ותי' הרב ברצלוני דהכא בדשוויי' איהי שליח בקנין דאלים לשווי' שליח כו' עכ"ל, וצריך להבין קנין דברים הוא ומאי מהני הקנין על מילי, ונ"ל כיון דלא צריך קנין בשליחות קיי"ל כל מלתא יתירא לאטפויי אתי וכיון דמצינו יש דברים שהן כמעשה ובדיבורא עביד מעשה, לכן בקנו ממנו איהו אחשבי' למילי מעשה כיון דקנין דברים לא מהני וקנו ממנו שפיר משוי שליח למילי כמו למעשה כנ"ל כוונת הרב ברצלוני, והרשב"א לא פליג עליו, וא"כ לק"מ על מהרי"ט מכל הני שמעת' הנ"ל די"ל שליח בקנין מיירי דלכ"ע מילי מימסרן בכה"ג אפי' לשליח שני ומכ"ש לשליח ראשון גם למהרי"ט וכל הני קראי ממעטי שליח אפי' בקנין ולק"מ כנ"ל, וכיון דאפשר להקדיש ע"י שליח בקנין שפיר מהני ביה תנאי ובהכי מתורץ נמי תמיהת שעה"מ הנ"ל על דינו דריב"ש הובא בש"ע יו"ד סי' ש"ה דאין פודין ע"י שליח, א"כ למה בעי רבא בקדושין

וי"ו בע"מ להחזיר שיקיים תנאו ועי' הפלאה כתובות ע"ד, ולפמ"ש שפיר אפשר לפדות ע"י שליח בקנין לכן בעי' משפטי תנאים: שוב מצאתי בספר העיטור במאמר שני קנין ובאות שי"ן שליחות הובא בב"י אה"ע סי' קמ"א מביא פלוגתא בזה אי שייך קנין לעשות שליח ומשום דהוי קנין דברים וב"י הביא עלי' דברי הרמב"ם פ"ה מהלכות מכירה ועי' בש"ע שם סעיף כ"ו והגאון בס' בית מאיר פשיטא ליה מלתא דבשליח קבלה דווקא הוא דמצריכים קנין משום דהו"ל מילי שאינה מוסרה ליד שליח מידי וכו' ע"ש, וחכם עדיף מנביא שהרי בהדיא כתב כן רשב"א ע"ש הרב ברצלוני הנ"ל אשליח שני דידה, ונהי דאיהו מדין תורה קאמר דבעי' קנין היינו דווקא בשליח שני, אבל בשליח ראשון רק מנהגא בשליח דידה להודיע שאין זה כמשחק וכמ"ש הגאון בית מאיר שם, ולענ"ד ברור דרב ברצלוני הוא הדיעה שהזכיר העיטור הנ"ל, אבל הא מיהת נראה בעליל דעת הברצלוני דקנין מהני דבר תורה לעשות שליח במילי אפי' שליח שני דהא אקרא קאי, ומכ"ש בשליח ראשון דמהני קנין במילי, והיינו דלא כהרמב"ם פ"ה מהל' מכירה הנ"ל, ובאמת תימא דקנין דברים הוא וכנ"ל:

ואפשר שכוונתו דס"ל כרמב"ן בתשוב' סי' ס"ז בשני קניינים מהני גם בדברים ועי' במשנה למלך שם וגם הרב ברצלוני ר"ל, בקנין המועיל בדברים והיינו ב' קניינים ומטעם שפירשתי, וצל"ע על הב"ש סי' קל"ד סק"ז שהשיג על רמ"א מדברי הרמב"ם דהל' מכירה פ"ה הנ"ל והעלה דלא חל הקנין על הגט ולא על החליצה שנוהגים בו ע"ש, ונעלם ממנו דברי רשב"א הנ"ל דאפי' מילי לשליח שני מהני קנין בי' מדאו' והיינו עכ"פ שני קניינים וכסברת רמב"ן כנ"ל, וא"כ גם כוונת רמ"א שם הכי מתפרש אם קבל קנין לגרש ר"ל קנין המועיל, וכן בקנין על החליצה, הרי חוזרים בסוף השטר וקנינא מיני' על כל כי' דהו"ל כשני קניינים כמ"ש רמב"ן בתשו' ע"ש, וראיתי להגאון בית מאיר תפס על הב"ש קל"ד הנ"ל שהקש' אי קאי הקנין בחליצה על הממון שאין רוצים הא מחילה אין צריך קנין, והקשה הב"מ איפכא ה"ל להקשות דלזה נמי ל"מ קנין דהו"ל מחילה לדבר שלא בא לעולם וכו' ולפמ"ש שתי הקושיו' לק"מ דוודאי דבר שלב"ל לא גרע מקנין דברים דהא ר"מ ס"ל בדשלב"ל מהני קנין ובדברים לא פליג, וא"כ פשיטא נמי לסברת רמב"ן שני קניינים מהני ביה, לכן אין קושי' מדשלב"ל כיון שכותבים שני קניינים, לכן הקשה ב"ש הא מחילה אין צריך קנין וא"כ על מה יחולו השני קניינים ועי' ברמב"ן שם, אבל באמת לק"מ דשפיר י"ל הקנין הוא על הממון ובדבר שלב"ל מחילה נמי צריכה קנין המועיל דהיינו שני קניינים ומהני כנ"ל ודו"ק:

הן אמת בתשובות מהריב"ל ספר ד' סימן כ"ה העלה מדשתקו הפוסקים מחידוש זה דהרמב"ן ע"כ פליגי עליו, ותמיה לי עליו הרי גדולה מזו חידש הביא רשב"א בשם הברצלוני ולא פליג עליו ועכ"פ הא דרמב"ן מצינו לו חברים גאון קדמון ורשב"א שכוונתם ע"כ כוותי' וגם הרמ"א בח"מ סי' רי"ב הביאו להלכה ועיי' במ"ל הנ"ל וצ"ע:

וראיתי להפמ"ג א"ח סי' תל"ד בטו"ז הקשה עוד על מהרי"ט וז"ל וי"ל בממיר לוקה דבדיבור' עביד מעשה הקדש כה"ג נמי כו' עכ"ל, ולענ"ד נ"ל פשוט כיון דתמורה אפי' בשוגג נמי וליתא בשאלה מה"ט כדאית' במס' נזיר דף ל"א ודאי ע"כ בדבורי' עביד מעשה שהרי אף בשוגג נתפס ולא אתי דבור ומבטל מעשה, אבל תחילת הקדש הא איתא בשאלה משום דדיבור מבטל דיבור ע' ש"ך ח"מ סי' רנ"ה ע"ש מוהר"ב ע"כ לא ילפינן תחילת הקדש מסוף הקדש דלהוי מעשה, ובהא מיתרצא נמי הקו' מירושלמי דאצטריך המר ימיר ולא שלוחו כנ"ל דתמורה ודאי לא מילי הוא אלא מעשה לכן איצטריך קרא כנ"ל, ויותר אין זמן מסכים להאריך, וד' שנותיך יאריך, חיי' אריכ' ומזונ' רוויחא, שתוכל לישב על התורה ועבודה בלי דאגה וטרד' הנפש, כאות נפשך היקרה, ונפש אביך הנאמן המצפה לרחמי ד':

הק' יהודה אסאד:

הג"ה מבן המחבר, הנה מדברי רש"י במס' ר"ה דף כ"ט ותוס' ברכות דף מ"ה שפירשו טעמא דכל הברכות יצא מוציא משום ערבות כו' ות"ל משום שליחות כיון דבעינן שיכווין שומע וגם משמיע א"כ שלוחו הוא, משמע לכאור' כסברת מהרי"ט ס"ל מילי לא מימסרן לשליח להקדיש, א"נ כסברת הרא"ש בנדרים ד' ע"ב ע"ב מידי דממילא לא שייך שליחות, אלא שיש לדחות לא מבעי' לדעת היש"ש בב"ק הביאו המג"א סי' קצ"ט סק"ז דהא שמי שאינו מחויב בדבר א"מ אחרים י"ח הוא רק מדרבן, א"כ אם אית' דה"ט דשליחות בלבד הוא מלתא דליתא בדנפשיה אינו נעשה שליח מדאורייי' ואינו מחויב בדבר אמאי מוציא אחרים י"ח מדאו', אע"כ ה"ט משום ערבות שגם עליו להציל לחבירו מעון ולפוטרו מן המצות ר"ל לעזור לו ולקיימם וה"ל שלוחא דרחמנא מדאורייי' מה"ט אפי' מי שאינו מחויב בדבר דליתא בדנפשי' הוא, אלא גם לדעת המג"א המשיג על היש"ש הנ"ל, מ"מ הא שליחות בעינן מה אתם לדעתיכם וכו' ואילו הש"צ מוציא גם לעם שבשדות יהי' מי שיהי' ואפי' מעיר אחרת אע"ג שלא עשאו' שליח וע"כ איכא טעמא אחרינא עוד והיינו משום ערבות, אבל מחויב בדבר שעשאוהו שליח בהדיא להוציא אותם בתפילה וברכה שפיר י"ל שמוציאם מטעם שליחות בלבד אפי' היכ' דליכא טעמא דערבות כגון מנודה שנסתפק בו הפמ"ג בסימן נ"ה ובסי' קצ"ט הנ"ל ע"א, ולענ"ד נראה

דשפיר מוציאם גם בלא טעם דערבות אלא משום שליחות ולא חיישינן למילי דלא מימסרן לשליח, ואין ראי' למהרי"ט מזה ואפי' את"ל נמי דטעמא דערבות דווקא הו', מ"מ י"ל תפלה וברכה שאני דאקרקפת' דגברי רמיא עליו דווקא להודות ולברך לד' ולא מהני לעשות שליח לזה כמ"ש תוס' רי"ד בשמעתין הכי אמצות תפילין וסוכה וכו' לכן הוצרכו לטעמא דערבות, אבל להקדיש עדיין לא שמעינן שאינו יכול ע"י שליח כנ"ל, שוב מצאתי קצת מהער' זו בתשו' חתם סופר סי' שכ"א ע"ש:

תשובה כח

חיים ברכה ושלום לאיש חי ורב פעלים מקבציאל, חמדת ישראל, עוד ינוב בשיבה טובה עד ביאת הגואל, ה"ה ידי"ע וידיד נפשי חביבי הרב הגאון המופלג ומפורס' נודע למשגב כגן הדסים, בחכמה ובדעת בתורה ובמעשים, קש"ת מוה' ישראל לעווי ני' ויזרח אבד"ק פ"ק וגליל באראניא המקום יהי' בעזרו:

גי"ה ונעימי נאומיו עבי"ד קבלתי לנכון, והנה אמת נכון שמחת, בדבריו הנחמדים אהבה בתענוגים, ומה גם עריבים על דברי דודים מיינה של תורה אשר פרו"מ ני' כבדני במו, ונפשו הטהורה אותה לדעת תשובתי, ואתפוס בבתרייתא בענין תפיסה שכתב הרשב"א בשבועות ד' ל"א דעדים פסולים דרבנן כגון משחק בקובי' מהני עכ"פ לתובע תפיסתו עפ"י עדותם, ותמה פרו"מ מסוגי' דקדושין ד' מ"ג דמסיק בתר דתיקון היסת אין שלוחים נעשים עדים בממון משום דנוגעים הם, ואע"ג דמ"מ צריכים לישבע ואינם נוגעים שוב, מיהת עד הצריך שבועה הוא כמ"ש תוס', והח"מ באה"ע סי' ל"ה סק"ג בהדי' כתב דרק פסולי דרבנן הם כיון דמה"ת אינם צריכים שבועה, ולרשב"א הנ"ל הרי הלוה תפוס ועומד הוא ולמה א"כ לא מהני לי' עדותן דלא לשלם שנית וצע"ג זה לו מכמה שנין את"ד קדשו, וקושי' חמורה הקשה אדם קשה כברזל, ראוי להעלותה על שלחן מלכים, וזאת ליהודה ואומר הנלע"ד בישובו:

דהא דמייתי מעלתו לדברי תוס' בעד הצריך שבועה, נ"ל פשוט משום די"ל משחק בקובי' וכיו"ב שעיקרו דרבנן (דקיי"ל כ' ששת דלא משום אסמכתא וגזלן הוא אלא לפי שאין בקיאין בישובו של עולם) בהני דווקא ס"ל להרשב"א דמהני תפיסה, אבל פסול נוגע משום שבועת היסת דפסול משום קרוב עיקרו דאוריי' לא מהני תפיסה ולק"מ, אבל מדהקשו תוס' הרי אחר שנשבעו שוב אינם נוגעים ותירצו עד שצריך שבועה אינו עד, והיסת עיקרו דרבנן, וקשה, וא"כ כוונת מעלתו בהכרח, עדיפא הו"ל למרמי דברי הרשב"א אהדדי דרשב"א עצמו כתב כדברי התוס' בקדושין מ"ג שם, אמנם דייק הרשב"א שם בהדי' דה"ט משום דנפק לי' מתורת עד והו"ל בעל דבר, וכן כתב הריב"ש

סי' רס"ו הביאו הב"י בח"מ סי' ל"ד סעי' מ"א מחודש ל"ה, א"כ גרע טפי מעד פסול דרבנן דכיון דצריך שבועה אין שם עד עליו כלל ולא מהני תפיסה בעדותו, משא"כ משחק בקובי' וכיו"ב עדים פסולים מקרו כנ"ל:

ועוד עדיפא י"ל דהא דבי ר' שילא אמרי אין שליח נעשה עד כיון דשלוחו של אדם כמותו הו"ל כגופו, והא דלא קיי"ל כוותי' אלא כרב דשליח נעשה עד, ביאר הריב"ש בתשו' סי' פ"ג דה"ט דכי הו"ל כגופי' מאי הוי, הא בע"ד גופי' יכול להעיד היכא דאין בו נגיעת ממון כגון השותפים או בעל המקח ה"נ בשליח אע"ג דכגופי' הו' כיון שאינו נוגע בדבר הרי הוא עד, ור' שילא ס"ל כיון דכגופי' אעפ"י שאינו נוגע אינו עד, וכן כתב באבני מלואים רסי' ל"ה באה"ע, אבל בתר דתקון היסת דהו"ל נוגעים דרבנן תו גם אנן קיי"ל כסברת ר' שילא בשליח עכ"פ דכגופי' דמי' אף מדאורייי' דשלוחו כמותו והו"ל בעל דבר ואין נאמן בעדותו אפי' לענין תפיסה דאין עליו שם עד כלל וכנ"ל, ל, וכן הו' לשון רש"י קדושין מ"ג ע"ב הלכך בממון לא אמרי' הן הן עדיו וכיון דעדים לא הוי וכו', והיינו כהב"ש סי' ל"ה שמצדד לומר דעד הצריך שבועה אפי' היסת גם מדאורייי' אינו עד, עכ"פ בשליח מיהת מטעם הנ"ל, ואין להקשות א"כ נהי דלא מוקי למתני' בשבועות שאינו ראוי להעיד היינו משחק בקובי', עדיין המ"ל כה"ג שנוגע מחמת שבועת היסת דלא מהני גם לענין תפיסה, וכ"ש מלך, דבזמן המשנה לא הי' היסת ול"ל מתני' בכה"ג:

ועוד בה שלישיה הרי בהדי' אמרי' בקדושין מ"ג השתא דתקון היסת משתבעי הני עדים וכו' ומשתבע מלוה דלא שקל לי' ופרע לי' לוה למלוה והכי קיי"ל, אבל בלא שבועות המלוה א"צ לפרעו שנית, וגם הרשב"א שכתב עדות פסול דרבנן מהני עכ"פ לתפיסה, מודה הוא שאם הלוה חוזר ונשבע תו לא מהני תפיסת המלוה דהא גופא דחיקא לי' מלתא להרשב"א לחדש האי דינא דיועיל תפיסה על עדות פסולי דרבנן והבו דלא לוסיף עלה גם אחר שנשבע הלוה, אלא כיון דבלא שבועה דלוה מהני תפיסת המלוה ע"י עדותן הו"ל שפיר כפירת ממון דמי יימר דמשתבע הלוה, א"כ ה"נ בלא שבועת המלוה באמת א"צ לפורעו שנית דמהני לי' ללוה עדות השלוחים אע"ג שנוגעים כיון דתפוס ועומד הוא והם רק פסולי דרבנן ולק"מ:

ועוד בפשוט טפי נ"ל הרשב"א חידש כן אליביה דר"פ שם דאמר לאפוקי מלך אבל משחק בקובי' מדאורייי' מחזי חזי, אבל אנן הא קיי"ל כר' אחא בר יעקב כמ"ש הרמב"ם רפ"י משבועות דגם פסולי דרבנן פטורים משבועת העדות ע"כ דלא מהני תפיסה עפ"י עדותן כדמוכח ברשב"א שם דבהא פליגי, א"כ שפיר פסק סתמא דש"ס בקידושין מ"ג נמי דפסול נוגע ע"י היסת דרבנן לא מהני לי' ללוה תפיסתו וכראב"י:

ועוד יש לחלק תפיסת המלוה דווק' כתב הרשב"א דמהני עפ"י עדות פסולי דרבנן שהמלוה בעצמו יודע בברי דלוה חייב לו והעדים כשירים מה"ת, אבל תפיסת הלוה שהוא מוחזק עפ"י עדות השלוחים שהם נוגעים מדרבנן הלוה עצמו אינו יודע בברי אם פרעו לו השלוחים אלא עפ"י עדותן ועפ"י שבועתן והו"ל גבי דידי' איני יודע אם פרעתיך דחייב ולא מהני לי' תפיסתו במה שאינו יודע בעצמו בברי כנ"ל, ועוד יש לחלק דווק' פסול משחק בקובי' וכיו"ב דבעי' הכרזה לפוסלו ס"ל לרשב"א דמהני תפיסתו על פי עדותן, משא"כ פסול נוגע דרבנן גם בלא הכרזה פסולים לא מהני עדותן גם לתפיסה כנ"ל ודי באלו ששה תירוצים:

ומעלין בקדש בדברות הראשונות שדר לן מכ"ת חורפא ומחלי' לי' לשבח להפוסקי' בח"מ סי' שפ"ח מציל עצמו בממון חבירו אף דבהיתר עשה מפני פקוח נפש מ"מ חייב לשלם לחבירו והיזק ממונו, א"כ מ"ט דרמב"ח כתובות י"ח ע"ב בלשנא קמא אנוסים מחמת נפשות נאמנים עכ"פ, והא ה"ל נוגעים אע"ג שמעידים לחובתם מ"מ אי מהימנינן להו, הרי יפטור הלוה מלשלם ויפטרו גם הם כמ"ש הרא"ש והר"ן כה"ג ממש בעובדא דהאי בקרא דיתמי בכתובות ד' פ"ד ע"ב דלא מחייב הבקרא להתופס שבועה דאורייי' משום דהו"ל נוגע יעו"ש, אתד"ק וקושי' עצומה היא ראוי לחכם לב כמוהו, אבל תמיה לי דהרי מעלתו מייתי לדברי הפלאה שמדמה העניינים, והנה הוא הוא קושית הפלאה בעצמו, אלא ההפלאה אתי' עלה מסוגי' דקדושין מ"ג ומעלתו אתי עלה מסוגי' דכתובות ד' פ"ד, ולענ"ד ודאי יש לחלק בין האי דבקרא דמדאורייתא חייב הבקרא לשלם ליתומים ככל שומר והו"ל נוגע ופסול מדאוריית', משא"כ חיוב תשלומים במציל עצמו בממון חבירו רק מדינא דגרמי דרבנן הו', אבל מדאוריית' אין נוגעים, ואין קושי' משם, לכן הוצרך הפלאה לאתויי עלה מסוגי' דקידושין מ"ג דע"י שבועת היסת דרבנן נמי הו"ל נוגע ואין נאמנים כנ"ל ברור, ועכ"פ הרי העלה הפלאה לתרץ קושייתו דמעשה חתימתן לא הו"ל כנשא ונתן ביד ובכה"ג לכ"ע פטור לשלם אונס מחמת נפשות, ותי' זה מעלה ארוכה גם לקושי' מעכ"ת מסוגי' דבקרא וצל"ע על מעלתו בזה:

אבל באמת נ"ל גם בלא תי' הפלאה אלא את"ל דמעשה חתימה כנשא ונתן ביד הוא וחייבים לשלם נמי לק"מ תמיהתו דפרו"מ ני' והוא עפ"י סברת הרשב"א הנ"ל בשבועות ל"א דעדות פסול דרבנן מהני עכ"פ לענין תפיסה, א"כ הרי חיוב תשלומים במציל עצמו בממון חבירו רק מדרבנן משום דינא דגרמי הוא, אבל מה"ת אינם נוגעים בעדותן כיון דמ"מ פטורים הם מלשם מדאוריית' ואפי' לא נאמנים לפסול באמרם אנוסים היינו מחמת נפשות לפי שמדרבנן הם נוגעים כדי לפטור עצמם, הרי מ"מ לא יצטרך לוה

לשלם השטר כיון דמה"ת אין העדים נוגעים מהני לי' ללוה עדותן לענין תפיסה והוא מוחזק ותפוס ועומד הוא, וממילא גם העדים פטורים, ושוב אינם נוגעים בעדותן כלל כיון דמ"מ פטורים הם ונאמנים שפיר למקרע שטרא:

ועוד עדיפא נ"ל לפמ"ש מהרש"א ריש סוגי' זו בכוונת תוס' בד"ה הרי אלו נאמנים וכו' בטעמא דלא מקשים תוס' אסיפא משום אינו חוזר ומגיד לכן אין עדות אחרונה כלום ע"ש, א"כ עדיין קשה קושי' התוס' אסיפא לל"ק דרמב"ח מחמת נפשות נאמנים וקרעי' לשטרא אף שהוא מקוים שכת"י יוצא ממקום אחר, ואמאי הא תרי ותרי נינהו וליתא לתי' התוס' דהא בשטר מקוים נמי קאמר, וצ"ל ע"כ לל"ק מחמת נפשות נאמנים לא לגמרי אלא דאוקי ממונא בחזקת מר', ואי תפיס מלוה לא מפקי וכדלקמן ד' י"ט, וכ"כ בספר האהל עולם, וא"כ ממנ"פ שפיר נאמנים ולא הוי נוגעים בעדות שע"י נאמנותם יפטרו גם הם מלשלם, ואם לא יהיו נאמנים, יתחייבו גם הם לשלם, וזה אינו דממנ"פ כל זמן שהלוה מוחזק הא מהני לי' תפיסתו אפי' את"ל אינם נאמנים משום נוגעים מחמת חיוב דרבנן שעליהם לשלם מדד"ג כנ"ל עפ"י סברת הרשב"א, וכל עוד שהלוה תפוס ועומד הרי העדים פטורים גם אם לא נאמנים, ואם כבר תפוס המלוה נהפוך הוא גם אפי' את"ל נאמנים מ"מ מהני תפיסת המלוה דהא תרי ותרי נינהו ומלוה טוען ברי בשטר מקויים כנ"ל וצריכים העדים מ"מ לחזור ולשלם ללוה מה שתפסו המלוה מדד"ג אפי' שהם נאמנים, א"כ ממנ"פ אינם נוגעים בעדותן כלל ע"י חיוב תשלומים דידהו ודו"ק:

ועוד נ"ל לשיטת מהרש"ל שהביא הש"ך סי' שפ"ח ס"ק נ"א וכן הוא דעת השיטה מקובצת בב"ק ד' צ"א דגם בקנס דרבנן כגון דד"ג קיי"ל מודה בקנס פטור יעיי' בקצה"ח שם, א"כ הא דקיי"ל בסי' מ"ו סל"ז ובסי' שפ"ח באנוסים מחמת ממון ומחמת נפשות דחייבים העדים לחזור ולשלם ללוה עפ"י הודאתם, היינו משום דקיי"ל דד"ג דינא תנן ולא קנסא כדס"ל להטור והמחבר בהדי' הכי כמ"ש הב"ח רסי' שפ"ח והש"ך רסי' שפ"ו, א"כ רמב"ח בלישנא קמא י"ל דס"ל דד"ג קנסא הוא ולא דינא דהא פליגי ולא מתחייבו עדים לשלם עפ"י הודאתם אנוסים היינו דמודה בקנס פטור ואינם נוגעים בעדות כלל ושפיר נאמנים ולק"מ:

ועוד בפשוט טפי נ"ל דהא פליגי בזה גופא במציל עצמו בממון חבירו אי חייב לשלם או לא דרבא פטרי' בב"ק ד' קי"ד ע"ב, וע"כ דס"ל כרבנן דר"מ דלא דייני דד"ג, וא"כ רמב"ח בלשנא קמא נמי הכי ס"ל כרבא וכרבנן דר"מ דהא באמת ר"מ פליג בהדיא בברייתא וגם בהדי' מיירי רבא הכא שהקשה על רמב"ח כיון שהגיד וכו' אלא דיש מקום לחול קושייתו על הש"ס כתובות י"ט ע"א דפריך אנוסים היינו מ"מ דר"מ דאין נאמנים, וק'

הא י"ל ר"מ לטעמי' דדאין דד"ג וחייבים עדים לשלם וה"ל נוגעים בעדותן, ולזה צ"ל כתירוצים הנ"ל, אבל האמת עד לעצמו העיקר כמ"ש הגאון הפלאה דעדים שחתמו שקר מחמת אונס נפשות לא הוי כמו נשא ונתן ביד ולכ"ע פטור, וכ"כ בפשיטות מהרש"ל בפ' הגוזל בתרא, ואחריו הגאון בעל מחנה אפרים בהלכו' נזקי ממון סי' וי"ו דכל שאינו מזיק ממש אלא גורם להזיק פטור בי' אונס אא"כ נשא ונתן בידיו ממש שזכה בי' בהגבהתו וה"ל שלו לענין אחריות וראי' דהא אפי' אינו מכוין להזיק נמי ס"ל לרמב"ם בפ"ד מנזקי ממון בפרץ גדר לפני בהמת חבירו דפטור גבי דינא דגרמי, וכ"ש אונס גמור ועי' תשוב' מיימוני לס' נזיקין סי' כ' וב"ח ס' שפ"ח, והדברים ברורים בס"ד (והאי עובדא דבקרא הנ"ל, נ"ל כיון דהרבה פוסקים ס"ל טענו ספק עפ"י ע"א ליכא שבועה דאורי', א"כ אפי' למ"ד דחייב מיהת כיון דנוגע קצת בעדותו וגם תבעו ספק הוא לכ"ע ליכא שבועה כה"ג ועיי' קצה"ח סי' קכ"א) והנני חותם בברכה מרובה כנה"ר והנשאה וכנפש אוה"נ בלונ"ח דש"ת:

הק' יהודה אסאד:

תשובה כט

שלום וכ"ט לכבוד אהובי ידי"נ ורב חביבי, ה"ה הרב הגאון הגדול, נר ישראל, ע"ה, פ"ה, כש"ת מוה' אלעזר שטראסער ני' אב"ד דק"ק ע"ח: מכ"ק קבלתי לנכון ושמחתי בשלומו, וע"ד קושייתי שכתבתי בסוף תשובתי להדר"ג, ראיתי בספר קצה"ח אשר ציין לי הדר"ג ני' בסי' פ"ח שהקש' כעין קושייתי, ולא קושייתי בעצם ממש, שהוא הקש' על מ"ד בירושלמי דמחלק בין שטר לכסף, וקושייתי הוא על סתירות דברי הר"ן שהוא תמה על אידך מ"ד בירושלמי שלא לחלק ביניהם, וקצה"ח לא מייתי כלל לדברי הר"ן דקדושין, ומ"מ אמת כי יישוב א' עולה גם לשניהם להרגש קצה"ח ולהרגש דידי, וב"ה שכוונתי וכו', ומה שכתב הדרתו ני' לתרץ דשפיר הו"ל נוגעים דאילו התובע יהי' פקח ויתבעם ב' כסף כדי לחייבם שבועה, והרמב"ם כתב דנוגע אפי' בדרך רחוקה ונפלא הוא פסול, אתד"ק: ולענ"ד בדרך רחוקה ונפלא בהיתר דווקא ולא ע"י איסור, ובכה"ג לחייבו שבועה ע"י טענת שקר לעבור על מדבר שקר תרחק לא מחזקינן אינשי ברשיעי לחשבו נוגע באופן זה:

ועוד תירץ הדר"ג ני' דעיקר קו' הר"ן על לשון ר"י בירושלמי כיון שהאמינתו תורה דמשמע מדרבנן צריך שבועה, וע"ז שפיר דייק הר"ן, הנה בקושייתי פרשתי לשון זה כיון שהתורה האמינתו גם בטענת ב' כסף אף דרבנן תקנו היסת כעין דאוריי' דווקא תקנו

בטענת ב' כסף, א"כ בפחות מזה אינם נוגעים גם בקדושי כסף, ואין זה דחוק דלשנא דירושלמי קטיע עיי' בגמרן בב"ק וי"ו ע"ב:

ובהיותי עוסק בסוגי' הנ"ל עמדתי ע"ד הריב"ש סי' מ"א ומ"ב שפסק מי שנטען מפנוי' שילדה שיטפל בוולד והוא מכחישה נאמן בטענתו ואין מזקיקין אותו לשבועת היסת לפי שהתורה האמינתו ואם היינו מחייבים אותו היסת הרי הוא כשאר כופר בכל ומה הועיל מה שהאמינתו תורה וכו' יעוש"ה שכפל ושילש דבריו כן, והוא תמוה להבין דמה טענה הוא זה שהתורה האמינתו לפוטרו מה"ט אף מהיסת והי' נ"ל כוונתו שהוא תלמידיה דהר"ן כדי לתרץ תמיהת הר"ן בקדושין על ר' יוסי בירושלמי בסוג' דשליח נעשה עד הנ"ל מפרש הריב"ש דר"י בירושלמי הק' כיון שהתורה האמינתו, אין כאן גם היסת, ואולי טעמו כמ"ש הט"ז בח"מ סי' ע"ה סעי' י"ז בהג"ה ללמוד מדברי המרדכי דלא תקנו היסת בטענה שאינה מצוי', וה"נ בכל מידי דלא שכיח אוקמוה אדאוריית' שהתורה האמינתו כנ"ל, ושוב מצאתי בתשובת התשב"ץ ח"ב ענין י"ט שנשא ונתן בזה עם הריב"ש בעצמו פא"פ ודחה דינו וטעמו הנ"ל בשתי ידים וז"ל ועוד שלא האמינתו תורה אלא במי שחיובו מן התורה כירושת פי שנים, אבל במה דעיקר חיובו אינו אלא מדבריהם אינו בכלל נאמנותו, והרי הוא כשאר תביעת ממון שהם חייבוהו היסת בטענת ברי אעפ"י שהתורה האמינתו יעוש"ה באורך, ובמח"כ הוא הוא קושי' הר"ן על ר"י בירושלמי דקדושין הנ"ל, וכמו שצ"ל לתרץ דברי ר"י בירושלמי, ה"נ מתפרשים דברי הריב"ש כנ"ל ועדיין צ"ע, עכ"פ דעת הריב"ש הוא בלשון זה שהתורה האמינתו דגם מדרבנן ליכא שבועה כנ"ל:

וכשאני לעצמי לבי אומר לי בטעמו דהריב"ש הנ"ל לפוטרו מהיסת היינו משום דלא אפשר דהא ודאי אם הפקירה עצמה גם לאחריני פשיטא שאין כאן שבועה על שום א' מהבועלים דהא גם אם יודה שבא עליה ליכא חיוב ממון מספק דשמא הולד לאו ממנו הוא אלא מאחרים שבאו עליה ג"כ וממילא ליכא שבועה כיון שאין בכפירתו ממון, וא"כ איך ישבע ע"ז אם ישבע שמעולם לא בא עליה ובודאי אין הולד ממנו, והא אם גם יודה שבא עליה ליכא חיוב ממון מספק כנ"ל, ולמה נחייבו לשבע על הודאי שאינו ממנו, ול"ל שישבע על שאינו ודאי ממנו אלא ספק מיני' ספק מאחריני דהא מרע לי' לדיבורי' שטען שלא בא עליה כלל ובודאי אין הולד ממנו וכה"ג אמרי' ריש בב"מ ישבע שא"ל בה פחות מחציה ולא ישבע דחצי שלו משום דמרע לי' לדבורי', ועוד איך ישבע שספק אצלו אם הולד ממנו, הרי גם היא מודה לו בזה שהוא אינו יודע וגם אנן סהדי שהוא אינו יודע בודאי וספק הוא אצלו אא"כ טענה עליו שלא זזה ידו מידה כל משך זמן העיבור, וע"כ

ישבע להכחיש טענתה שבודאי ממנו הולד ישבע שבודאי אינו ממנו ולפטור מחיוב ממון א"צ שבועה זו דסגי בספק כנ"ל ועי' תשוב' שבות יעקב ותשובות תשובה מאהבה ח"א ססי' מ"ג קוראים תמה על הב"ש שפסק להא דהריב"ש בפשיטות והרי התשב"ץ פליג עליו, וכן הבית מאיר בסי' ד' יישב תמיה' השבו"י על מנהג הקהלות שמשביעין הנטען נגד פסק הריב"ש והב"ש, היינו עפ"י תשוב' התשב"ץ הנ"ל, ולבסוף הרגיש הבית מאיר דא"צ לישבע על שבודאי אינו ממנו אלא בספק נמי פטור ע"ש, ולענ"ד מה"ט פוטרו הריב"ש משבועה כל עיקר וכנ"ל, מ"מ למעשה פוק חזי מאי עמא דבר נוהגים להשביע כנ"ל, כ"ד אוהבו הנאמן בלונ"ח:

הק' יהודא אסאד:

תשובה ל

חו"ש וכ"ט לכבוד אהובי ידי"נ כריע כאח לי, ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם, החריף העצום, כש"ת מוה' שלמה קוועטש ני' אבד"ק לייפניק: זה היום קבלתי נעימי נאומיו ביום משתה ושמחה אלי כתיב, ודבריו ד"ת שמחים, כעולות מחים, כנתינתן מסיני ועוקר הרים, כפתורים ופרחים, והיו עיני ולבי על דבריו הטהורים, וראיתי בהם תיוהא ולא אסתיר מעיניו הבדולחים, סתירת קצתם:

הן אמת מה שחידש הדר"ג ני' דשליח סבלונות נעשה עד לכ"ע משום דמעשה קוף בעלמא עביד ולא בעי כלל אמירה, ליכא למימר דהו"ל שלוחו כגופו עושי דבר וכו':

מידי דסברא הוא, ויפה כיוון בזה לתרץ קושייתי בסוף מכתבי אהא דמותיב ש"ס בקדושין נו"ן ע"ב ממתני' ולא משני תנאי היא אי שליח נעשה עד, לפמ"ש מהרי"ק שורש ק"ע דה"ט חששא דסבלונות שהן קדושין, אבל אם לדין יש תשובה דהרי גם בד"מ פי' רש"י לפלוגתייהו דרב ור' שילא אם שלח מנה לפרוע לבע"ח, והא כה"ג נמי ל"צ השליח לומר שום דבר ומעשה קוף בעלמא עביד ליתן המנה לבע"ח, ואין יכול בע"ח לטעון מנה הלואה או מתנה הי', דחזקה לא שביק אינש לפרוע חובו וליתן מתנה או להלותו לבע"ח, וסתמא נמי לפרעון הוא, וע"כ אם מכחיש בע"ח שלא קבלם שפיר הו"ל השליח כגופו דבע"ד המשלחו ואין נעשה עד לבי שילא, וה"נ בשליח סבלונות אם היא מכחישתן, הו"ל כגופו דהמשלח לדידי' ואין נאמנים דמ"ש, או דה"ל כגופו ר"ל איהו עצמו בע"ד דידי' ואין נעשה עד כנ"ל אף קודם תקנת היסת: אלא דמעלתו הקדים לתרץ קושייתי הראשונה על מהרי"ק הנ"ל דמיירי הא דחיישי' לסבלונות כגון שנתנוהו לה לפני עדים ואף אחר תקנת היסת אינם נוגעים בעדות, וכה"ג שפיר י"ל מודה דבי שילא דלאו כגופו הוא השליח דמעשה קוף עביד ונעשה עד גם בשליח סבלונות גם בד"מ שליח לפרוע

לבע"ח, אבל יעיין מר הדר"ג נ"י בספר הב"ח אה"ע סי' מ"ה מייתי פלוגת' בזה אליבי' דפי' רש"י אי בעי נתינת סבלונות ליד האשה בפני עדים או לא, דדעת תה"ד בסי' ר"ז והרבה גאונים דעמי' ס"ל כיון דשולח בעדים אנן סהדי דלשם קדושין שלחם ובהכי סגי דהו"ל עדות של שנים בדבר שבערוה כמו הן הן עידי יחוד וכו' אע"ג שלא ראו הביאה וכו' אבל שאר כל דברי המפורשים משמע דס"ל דלרש"י צריך דווקא שינתנו הסבלונות ליד האשה בפני ב' עדים, ואי לאו הכי אין חשש קדושין, אבל גם הם מודים בשלח הסבלונות ע"י שני בני אדם ושניהם נתנוה לה הן הן שלוחיו הן הן עדיו, וא"צ לעדים אחרים בשעת נתינה לכ"ע יעו"ש, וכיון דדינא הכי הוא חוששין לסבלונות בכה"ג נמי לכ"ע אליבי' דפי' רש"י, שני הקושי' שהקשיתי על מהרי"ק במקומו עומדים, ולא עלתה ארוכה בתי' מר מעלתו נ"י, ואקצר במקום שאמרו להאריך, הכ"ד אוה"נ בלונ"ח הדש"ת:
הק' יהודה אסאד:

תשובה לא

שלום וכ"ט לידי"נ אהובי הרבני המופלג, עמק החרוץ, החריף ובקי, המאוה"ג, הצדיק, מוה' עזרא צורף נ"י מילידי ק"ק ס"ה יע"א, וכעת הו' הגאון ראש ב"ד:
מכתבו השגתי, וע"ד הח"ת שכתב לתרץ תמיהת תוס' קדושין מ"ג ע"א בד"ה כ"ע וכו' הנה דרכו מחודד וחרוץ הו', אבל לענ"ד חידודו קודם לליבונו בזה מכמה טעמים, חדא דא"כ דכל קושי' הש"ס הוא עד כאן לא פליגי וכו' דבלא זה לק"מ די"ל התם בעידי מינוי השליחות פליגי, וא"כ כי משני הש"ס דרב ס"ל כהאי תנא דבאמת פליגי נמי בשנים, מאי פריך תו ורב כב"ש דלמא בעידי מינוי השליחות דווקא פליגי אבל בעידי קידושין ב"ה מודו וא"ש רב ככ"ע, הא חדא:
ועוד לפי דרכו קושי' הש"ס הוא רק למ"ד מקדש בע"א חוששין לקידושין, וזה ע"כ אינו דהא על רב מהדר ש"ס להקשות ורב איהו לטעמי' ס"ל בקדושין לקמן ד' ס"ה ע"ב דאין חוששין לקדושין בעד א' ומאי פריך כלל על רב לטעמי', ובזה נדחה נמי ראיי' הגאון בתשובת נוב"י תניינא חאה"ע סי' ע"ה להפוסקים שלא חשו לדר' פפא בקדושין ס"ה ע"ב להלכה לחוש לקידושין בע"א טעמייהו מסתם גמר' הכא ד' מ"ג דמותיב מברייתי' אמר לשלשה וכו' ואמר עד כאן ל"פ וכו' אבל בשנים וכו' ואי ס"ד דקדושין מועילין בעד א' א"כ גם בשנים פליגי דלב"ש א' נעשה שליח והשני נעשה עד וב"ה סברי שניהם שלוחים ואין שליח נעשה עד אלא ודאי דקדושין בע"א לא מהני יעו"ש, ובמח"כ לאו סתם גמר' הוא להביא מזה ראי' להלכתא, אלא על רב לטעמיה דייק הש"ס שפיר אליביה, אבל בשנים לא פליגי כנ"ל: ועוד בה שלישי לפ"מ שכתב בתשוב' נוב"י הנ"ל דלכ"ע אף למ"ד

חוששין דווקא ביחדוהו שניהם המקדש והמתקדשת בפירוש להיות עד, אבל בנדון דהתם יחדו רק המקדש לחודי' לכ"ע אין חוששין יעוש"ה, ולפי"ז ממילא נדחה ראיי' נוב"י עצמו הנ"ל מסוגי' דהכא דמייתי מקודם, דכיון דאמר לשלשה צאו וקדשו וכו' הרי לא יחדו לעד רק המקדש לבד ולכ"ע אין חוששין כה"ג לקדושין בעד א' ודייק ש"ס שפיר אבל בשנים לא פליגי, אלא דהגאון מביא ראי' הנ"ל בתשוב' שם מקודם שחידש כנ"ל, וא"כ נסתרה דרכו של מעלתו נ' דמפרש קושי' הש"ס רק אליבי' דמ"ד חוששין לקדושין בעד א', דהרי בכה"ג שלא יחדוהו שניהם לכ"ע אין חוששין לעד א' כנ"ל: אמנם ע"ד קושי' מעלתו נ' לשיטת הראב"ד מאי פריך הש"ס וכו', ויפה הקשה בזה, והנ"ל לענ"ד לתרץ דהראב"ד בהשגתו על הרמב"ם בפ"ג מאישות מחלק דבגט מודה הוא שא"צ עדים על שליחותו להלכה משום גיטו מוכיח עליו, לפי"ז בקדושין נמי מקדש בשטר שטרו מוכיח עליו ג"כ מודה הראב"ד, וכן כתב בהדי' הב"ש סי' ל"ה סק"ז, ובריייתא הרי סתמא קתני משמע בשטר, ועוד מדנקט האשה בה"א הידיעה משמע שמפרש להם אשה פ' ולא אשה סתם, ומ"ש דנקט הכי והל"ל צאו וקדשו לי אשה, וע"כ לאשמועינן דמיירי נמי בשטר דבעי כתבו לשמה דווקא, ובזה ניחא לי אחריתא דקש' לכאור' לדעת ר' אבין בירושלמי ולהפוסקים כוותי' דבכסף לא מהימנו שלוחים, א"כ מאי פריך הש"ס על רב דלמא רב בשטר מיירי ובריייתא בכסף דווקא לרבותינו שפי' במסכ' שבועות שבימי התנאים כבר תקנו היסת ועי' במרדכי בשמעתין ועי' בס' פ"י, אמנם לפמ"ש א"ש מדנקט בריייתא בלשון האשה ע"כ בשטר נמי מיירי כנ"ל וע"כ פליגי בעידי הקדושין ולא בעידי מינוי השליחות, ועדיפא נ"ל להוכיח כן דלכ"ע אפי' את"ל בזמן המשנה ובריייתא לא תקנו עדיין היסת, נמי קשי' מאי פריך לרב דלמא מוקים רב לבריייתא כהאי תנא המלוה את חבירו בעדים צריך לפורעו בעדים ולית להו מיגו דהחזרנו' והו"ל נוגעים מעיקר הדין וצ"ע לכאורה:

איברא נ"ל לפ"מ שכתב מורי הגאון מוה' אהרן סודיוטץ זצלה"ה דלפמ"ש הר"ן במס' שבועות מ"א למ"ד המלוה בעדים צריך כ"כ לפורעו בעדים משום כיון דאיהו לא הימני' בלא עדים ודאי גם איהו לא הימני' לפורעו בלא עדים, א"כ בקדושין לשיטת הראב"ד דע"כ צריך עדים למינוי השליחות וליכא הוכחה בזה דלא הימני' לשליח בלא סהדי י"ל לכ"ע א"צ להחזיר לו בעדים את"ד דפח"ח, וא"כ קוש' הש"ס דהו"ל נוגעים בעדותן למ"ד צריך לפורעו בעדים, ע"כ רק על וכן בד"מ קאי, אבל לא על קדושי כסף, א"כ שפיר פריך, הש"ס על רב מברייתי' ול"ל בריית' בקדושי כסף וכמ"ד המלוה וכו' צריך לחזור ולפורעו בעדים, דהא בקדושין לכ"ע א"צ לפורעו בעדים לשיטת ראב"ד כנ"ל

ולק"מ, אמנם דברי מורי הנ"ל זצ"ל אין מוכרחים, דאף דהוצרך לעדים בקדושין על מינוי שליחותו, מ"מ מדמסר הכסף לכולם או עכ"פ ל"א מהם בפני כולם ע"כ דלא הימני' בלא סהדי, דאל"כ הו"ל רק לומר לפניהם שזה יהי' שליח שלו לקדש לו אשה סתם ולא לפרש כלל אם, בכסף אם בשטר כנ"ל, וא"כ הדק"ל אליבי' דכ"ע מאי פריך הש"ס על רב דלמא מוקים לברייתא בכסף וכמ"ד דצריך לפורעו בעדים, ועכ"ל כנ"ל דלישנא דברייתא מוכח דמיירי נמי בשטר ופריך שפיר, ועוד נ"ל לתרץ קושי' מעלתו להראב"ד דלמא בעידי מיני השליחות פליגי בברייתא ומאי פריך מינה על רב, ונ"ל דא"כ לא א"ש לישנא דב"ה ואין שליח נעשה עד דהול"ל רק שלוחים הם ואין מעידים על עצמם, א"נ הל"ל ואין שלוחים נעשים עדים בלשון רבים, וגם תיבת שליח מיותר דהל"ל שלוחים הם ואין נעשה עד, וע"כ משום דא"כ הי' אפשר לפרש כקושיי' מעלתו בעידי מינוי שליחות קאי לכן מדנקטו ב"ה שלוחים הם ואין שליח נעשה עד, משמע דר"ל גם על הקדושין בלא טעמא דהוא הבע"ד ואין מעיד על עצמו נמי אין נעשה עד כלל ולק"מ ודו"ק:

ועפ"י דברי מורי הנ"ל מתורץ היטיב קושי' העצמות יוסף על הצריכות' דש"ס דהא ד"מ נמי שמעינן להו שפיר מקדושין דכולל גם בכסף, ע"ש שתירוצו דחוק ה', ולהנ"ל א"ש דבכסף קדושין לשיטת הראב"ד דבעי' עדים שמסרו בידם לפניהם מעות לקדש אשה בהם בשליחותו לכ"ע אין צריך להחזיר לו בעדים ויש להם מיגו אינם נוגעים, אבל בד"מ שפיר ה"א כי קושיי' הש"ס, כיון דצריך להחזיר בעדים הו"ל נוגעים וכדפריך באמת טעמא מאי ודאי איצטריך לאשמועי', ובזה מתורץ נמי קושיי' הריטב"א מאי פריך הש"ס כלל על ר"נ אי קסבר המלוה בעדים וכו' ופי' רש"י שלפעמים מוסרו להם בעדים ות"ל דר"נ מיירי שלא מסרו בפני עדים עש"ה, ונ"ל דא"כ תקשי קושי' העצמות יוסף דהא שפיר שמעינן לי' מקידושין דכולל גם קדושי כסף, ואי משום דקדושין לכ"ע א"צ להחזיר בעדים שוב בחוב שמסר להם שלא בפני עדים לכ"ע אין צריך להחזיר בעדים ואינם נוגעים בעדותן די"ל מיגו ותקשי על הצריכות' וע"כ במסרו לפני עדים איצטריך וקשי' הא גופא מ"ט דר"נ כה"ג ומשני דס"ל א"צ להחזיר בעדים והא גופא קמ"ל ול"ק מידי, נאם ידי"נ אוה"ב דש"ת:

הק' יהודה אסאד:

תשובה לב

חייא אריכא, ושלום וברכה, ומזוני רויחא, לכבוד ידי"נ הרב המאו"הג המופלג נפלא, משדד עמקים ועושה פלא, החכם השלם, כש"ת מוה' בירך אברהם ני' אב"ד דק"ק סקאליטץ יע"א:

גי"ה קבלתי ושמחתי בשלומו ובשלום תורתו, וע"ד אשר עמד והעיר מעלתו נ' בסתירת דברי התוס' בקדושין מ"ג ע"א שהעלו דמדאגבהי' השליח להקדש קניי' ומעל המשלח מיד וכו' והרי בבכורות י"ג ע"ב העלו תוס' דבהקדש לא שייכא קנין משיכה דכל היכא דאית' בי גזא דרחמנא אית' וכו' את"ד קדשו [ומ"ש עוד מעלתו מבריי' דגונב כיס בשבת ליתא בהקדש לשיטת תוס' דבכורות הנ"ל לא הבנתי כוונתו עד אשר יבואו דבריו ביותר ביאור]: הנה לכאור' י"ל לפמ"ש בתשו' מהרי"ט ח"א סי' ק"נ דדווק' קנין חזקה ומשיכה אינו קונה בלא דעת, אבל בהגבהה ידו לא גרע מחצירו שקונה לו שלא מדעתו וכו' וכ"כ הש"ך סי' ער"ה סק"ג, והגאון בתשו' חתם סופר סי' שי"ח הראה שכ"כ תוס' בב"ת נ"ד ע"א בהדי', וגם שזהו פלוגת' רבינו ישעי' ורמ"ה שבטור סי' ער"ה הנ"ל ע"ש, וכבר הקדימו בבקיאות זה הגאון במשנה למלך פ"ב מזכיה דין ט' עש"ה, וא"כ יש לחלק אף דמשיכה לא קניי' מן הקדש, מ"מ קנין הגבהה אלים טפי וגם בהקדש קני', ואף לפמ"ש בתשוב' חתם סופר סי' שי"ח הנ"ל בשם הראשונים וסמ"ע סי' ר"ס סק"ב דאין חצירו וידו קונה שלא מדעתו אלא הפקרא ולא דבר שיש לו בעלים, א"כ ה"נ לא של הקדש וליתא לחילוק הנ"ל, מ"מ הרי ביאר הגאון חתם סופר שם בתשובתו אלי סי' שט"ז ובסי' ש"י ושי"ב דעת רש"י ורמב"ן דחצר והבאה לביתו הוא קנין שהיה אף קודם מתן תורה, משא"כ קנין משיכה ד' אמות או לסמטא או ברה"ר הוא קנין מחודש כיון דאחר הקנין שוב מניח המטלטלים במקומם, א"כ אף דמשיכה אינו קנין מן ההקדש מ"מ הגבהה כי הא שלוקחה לרשותו לגמרי ע"מ לאוכלה מיד עדיף ושפיר קניי' מן ההקדש ולק"מ, אלא דגם זה אינו כיון דה"ט דתוס' משום דבי גזא דרחמנא הוא בכ"מ שהוא, גם הגבהה כה"ג לא קניי' מהקדש:

לכן נ"ל דהרי גם לולא דברי התוס' דבכורות הנ"ל אלא אפי' את"ל משיכה קונה בהקדש היינו בתורת פדיון גם שלא נתן עדיין המעות לגזבר כיון שמשכו ע"מ כן לקנותו בהיתר ע"י שיתן דמי פדיונו לגזבר קנאו מיד במשיכה, אבל שלא בתורת פדיון אלא באיסור' הא ודאי בי גזא דרחמנא הוא ומהי תיתי דקנאו בהגבהה ומשיכה וצ"ע, אמנם לענ"ד החילוק מבואר דבבכורות י"ג וכן בתוס' ערובין ד' פ"א ע"ב ובאס"ז בב"מ מ"ז ע"ב בפודה מהקדש קאי אלא שלא נתן עדיין דמי פדיונו לגזבר רק משך ההקדש לרשותו לקנות גופו, ודאי כל עוד שלא נתן מחירו ליכא למימר שקנה גוף החפץ של הקדש במשיכה, דאצלו ג"כ בי גזא דרחמנא הוא והוא נעשה הגזבר עליו כפירוש רש"י בחולין קל"ט ע"א, אבל לענין מעילת המשלח בהגבהת השליח מ"ש תוס' בקדושין מ"ג ע"א ובמעילה סוף דף ח"י דמדאגביה' קניי' וכו' לא קנין ממש לקנות גופו מיד קאמרי דהרי השליח לא ידע שהוא

של הקדש ואינו מכוון לקנותו אלא כוונתם מדאגבהי' קניי' המשלח והשליח לאחריות אונסין אם נאבד אח"כ כמו כל גזלן וכפירוש רש"י בכתובות דף למ"ד ע"ב ותוס' בחולין ד' מ"ם ע"א ד"ה רבוצה וכו', ומבואר בסוגיי' בב"מ ד' מ"ג ע"א דגזבר המפקיד מעות לשלחני בשוגג לכ"ע כיון דהיתר תשמיש דנפקד מחייבו באונסין כי לא הוציא נמי מעל גזבר דנעשה כמי שלוה לו לשלחני בשעה שהפקידו אצלו ואין הוצאה גדולה מזו כפי' רש"י ותוס' שם, ובאס"ז ד' מ"ח ע"א ביאר יותר כיון שנתן לו רשות לשמש בהם כיון שנתנו לו מותרין ובתורת ממון של מפקיד הוא משתמש וכיון שכן בההוא הנאה נעשה עליהם לוה מיד וחייב עליהם באונסין וכו' עש"ה וה"נ המשלח א"ל טול ואכול ככר זה וכיון דשליח עשה שליחתו בנטילתו ע"מ לאכלו, מיד בהגבהתו קניי' לחיוב אונסין, והרי המשלח התירו לו לאכלו מיד אחר נטילתו, א"כ מיד דאגבהי' שליח קניי' השליח והמשלח לאונסין ואין לך הוצאה גדולה מזו ומעל המשלח גם קודם שאכלו שליח כמו כל גזבר שהוציא מעל והרי בהיתר הוצאה כי לא הוציא נמי מעל, ה"נ נהי דשליח זה בהגבהתו נעשה הוא הגזבר עליו ברשות המשלח הרי בהיתר תשמיש שהרשהו משלח הו"ל כאילו המשלח מוציאו מרשות הקדש לרשות הדיוט, וכל גזבר נמי מועל בהוצאה ועי' אס"ז בב"מ ד' צ"ט ע"א באופן שאין שום סתירה בתוס' והוא ברור ונכון:

ובזה אני תמיה על שני גדולי הדור בשו"ת הגאון מור"ם מינץ אבד"ק אובן ישן סי' ט' שנתקשו ע"ד תוס' דקדושין מ"ג הנ"ל, מאתקפתי' דרבא על ר' יהודה במסכ' ר"ה ד' כ"ח אימתי מעל לבתר דתקע כי תקע באיסור' תקע וכו', ומאי קושי' הא מדאגבהי' מעל ויצא לחולין ע"י דקניי' לאונסין, ושוב כי תקע שפיר בהיתר תקע וכו' ע"ש שהעמיק בתשובת קושי' זו ודפח"ח, אבל במח"כ בפשוט לק"מ עפ"י חילוק הנ"ל דדווק' במשלח ושליח כתב כן תוס' מדאגבהי' שליח בשליחות המשלח שהרשהו ליטלו ולאכלו הו"ל כהלוה לו וקניי' שליח לאחריות אונסין ובהיתר הוצאה זו הו"ל כאילו המשלח הוציאו מרשות לרשות לכן מעל, משא"כ בלא שליחות אלא אינש דעלמא שלקח מעצמו שופר של עולה בשוגג ותקע בו ודאי לא מעל מדאגבהי' עדיין עד שיוציאו או יהנה ממנו ע"י תקיעתו שיי"ח משום דבהגבהתו הוא נעשה גזבר עליו ובי גזא דרחמנא הוא כמו שגם בתורת פדיון לא קניא במשיכה מה"ט, וכן פי' רש"י בחולין ד' קל"ט ע"א בד"ה אבל היכא דאיתנהו וכו' בי גזא דרחמנא איתנהו ואם הוציאו הגנב הוא מעל וכו' הוציאן דווקא ולא זולת אע"ג דודאי קנאן מיד לחיוב אונסין, וגדולה מזו הוכיח המשנה למלך פרק ז' דין ב' ממעילה דגם בשליח אם המשלח מזיד דשליח אינו מועל בהגבהתו עד שיוציאו או עד שיאכל ויהנה גם להתוס' וכמ"ש הרמב"ם דין ה' שם החנוני מעל כשיוציא אותה

פרוטה וכו' אעפ"י שקנאה כבר וכו' עש"ה, וכ"ש כה"ג דסוגי' דר"ה הנ"ל בהגבהה לבד בלא שום מעשה לא מעל ולק"מ, וגם בתשוב' מי באר הקש' הגאון מור"ם מינץ הנ"ל בסי' ע"א שם וגם בשם שאר מחברים על ש"ס פסחים כ"ט מאן י"א לא מעל רנב"ה וכו' והרי לתוס' הנ"ל מדאגבהי' מעל וכרת דחמץ אינו חייב עד שאכל וכיון דחייב בקרן כרת אינו פוטר מקרבן וכו' עש"ה ולק"מ עפ"י הנ"ל שהעליתי דמעולם לא כתב כן תוס' אלא דווקא דהמשלח חייב בהגבהת השליח ומשום דהו"ל כאילו הוציאו וכמ"ש כנ"ל, ותל"מ, שוב מצאתי בחידו' ריטב"א בקדושין מ"ג מבואר בהדי' כמ"ש כוונת תוס' הנ"ל.

הכ"ד אוה"נ החותם בברכה מרובה ודש"ת:

הק' יהודה אסאד:

תשובה לג

יראה בנחמה, בעיר ד' שמה, ה"ה כבוד ידי"נ וחביבי, הרב הגאון הגדול העצום, סיני ועוקר הרים, ערוגת הבושם, פה"ח, עה"י, נ"י, ציס"ע, כש"ת מוה' פייבל הורוויטץ נ"י האב"ד ור"מ בעוב"י ק"ק פאפא יע"א: יקרת קדושתו קבלתי לנכון, ושמחתי כי נתן מקום לדבריי ואשרי הדור שהגדולים כו' והדר"ג הרא' לי ענותנותו, ואעורר כבודו הרמה ני' שאם ירגיש שיבקשו מקהל עדתו לשלוח שום. רשיון או מבוררים, יעמוד כת"ר על המשמר בחוזק יד, ולעשות כעצת הגאון המזרז יחי' והעיקור אם נעשה דבר מה לתועלת הכלל, טוב הדבר שגדולי הרבנים המפורסמים צדיקים וחכמים שבמדינה לכה"פ עשרים יבואו יחד וימתיקו סוד, ואותן הרבנים יטילו גורל מי ומי יהיו ההולכים ועוסקים בזה להשתדל מהקיר"ה להעמיד דתינו על תלה שלא ימוט יותר, וימצאו בנו תהל"י צדיקי' חכמים פרקליטים שיודעים לדבר לפני המלך יר"ה, ולא אלמן ישראל, ואם טוב הדבר בעיני הדר"ג נ"י יודיעני דעתו, ואני אי"ה אעורר במכתבי את גדולי הרבנים הגאוני' יחי' שיעשו ככה להטיל המשרה זו על שכמם, וד' ב"ה יעזרינו, ועצת ד' ינחינו, ע"ד כבוד שמו ותוה"ק:

א) וע"ד אשר עמד הדר"ג נ"י במכתבו בכתובו' ל"א גופא אר"ח מודה רנב"ה בגונב חלבו של חבירו ואכלו כו' טפי הל"ל בגונב לחמו ביוה"כ ואכלו כו' דמיירי בי' רנב"ה ביוה"כ כו' והאריך הדר"ג נ"י בחריפות שכלו כדרכו בקדש, ובאמת כבר עמד ע"ז הגאון מוהרמ"ס בתשובה הנדפס אצל הר"י מגאש יעוש"ה וירא' שכוון לדעתו הגדולה:

ולענ"ד נ"ל פשוט דברייתא לקמן נקיט מלתי' בגונב כיס בשבת והוציאו כו' דחייב מיתה אהוצאה, ואילו נקיט ר"ח גונב לחמו ביוה"כ ואכלו הוי משמע דאין עו"ה ליוה"כ הא דרפרם בדותא היא, וגם אהוצאה ביוה"כ לא נקט מלתי' גונב לחמו ביוה"כ והוציאו

דבפלוגתא לא מיירי ונקט מלתא פסיקא כנ"ל, ועוד נ"ל דלא פסיקא ליה למנקט בגונב לחמו ביוה"כ ואכלו דהא לרבי ספ"ק דשבועות יוה"כ מכפר גם על כרת דיומיה ומשכחת לה כרת דיומי' לדידי' באכלה ביה"ש או חונקתו אומצא וע"ש, ובשלהי בתרא אית' דנזקין ל"ל קול ומע"פ אינו גובה מן היורשים אא"כ עמד בדין קודם שמת והרי אין דנין בשבת ויוה"כ ויו"ט, א"כ לרבי לא שייך לומר מודה רנב"ה בגונב לחמו ביוה"כ ואכלו דחייב דממנ"פ אי אכלו ביוה"כ ונחנק הרי לא עמד בדין ואינו גובה מן היורשים, ואי חי הוא הרי נתכפר מכרת דיומי' ופשיטא דחייב לשלם שאינו שוב בר כרת כנ"ל:

שוב ראיתי בגמ' דשבועות ד' י"ג הכי איתא לרבי משכחת לה כרת דיומא או דעבר בלילה ומית דלא אתי יממא לכפורי ליה, או דעבר ביממא כגון אומצא וחנקיה שלא עבר עליו רגע מן היום לאחר עבירתו, ובהני תרי גווני שפיר איכא ממנ"פ כנ"ל אי חי הוא אחר יוה"כ הרי כיפר עליו ואינו בר כרת, ואי מת ביוה"כ שלא כיפר עליו, הרי לא עמד בדין, ומע"פ אינו גובה מן היורשים כנ"ל אמנם לכאורה רנב"ה ע"כ לא ס"ל כרבי בהא דא"כ גם באיסור מלאכה איך היה עושה יוה"כ כשבת בהדליק את הגדיש ביוה"כ דפוטרו כרת מלשלם, וכיון שנאחז האור בעצמו, הא איכ' נמי האי ממנ"פ, וצ"ל אי ס"ל לרנב"ה כרבי משכחת הדליק את הגדיש דעביד כן סמוך לשקיעת החמה עם צאת היום דלא הוי שהות ביום לכפורי לי' שלא עבר רגע ביום אחר העבירה, ועמד בדין אחר יוה"כ וכתי' בתרא ספ"ק דשבועות הנ"ל, א"כ גם באיסור אכילה שפיר המ"ל מודה רנב"ה בגונב לחמו ואכלו ביוה"כ בכה"ג סמוך לשקיעת החמה כו' ואחר יוה"כ עמד בדין והדק"ל והארכתי עוד בזה, ואקצר כעת בענין א':

ב) ומ"ש הדר"ג נ' ע"ד קושייתי אשר שמע ממני ע"י תלמיד א', והדר"ג נ"י בנה וסתר, ימחול לי הדר"ג כי כל בניינו נסתר, כי שליח הו' דעוות, ולא ידע הקושי' כראוי, וכך הקשיתי בריש מכלתין דכתובות בתולה נשאת ליום הרביעי כו' וק' לי אכתי מה הועילו חכמים בתקנתן שתינשא ליום ד' משום אקרורי דעתי' והרי אם באמת זינתה ודאי תחוש על עצמה ותעשה כדי לאקרורי דעתי' דבעל, ואחר הכניסה ביום הרביעי קודם הבעיל' תאמר לו שפרסה נדה וטמאה אני ולמחר ביום ה' תאמר לו טהורה אני ותתן אמתלא לדבריה ותהי' נאמנת וצ"ע, כך הקשיתי ומובן ממילא כי ליתי' לדברי הדר"ג נ"י, ואני לעצמי תירצתי דבשעת וסתה דגם בלא דבורה שאמרה טמאה אני היא טמאה, באמת לא מהני לה אמתלא אח"כ, כיון דחזקה ארח בזמנו בא, אלא דבהגיע וסתה ביום ד' שתנשא בו ע"כ נדחה יום הנשואין עד שתטהר ותנשא ביום ד', וכל התקנה שתנשא ביום ד' היתה על יום ד' שהוא שלא בשעת וסתה, ואם תאמר אז שפרסה נדה, אונס הוא,

כיון דלא שכיח שתראה שלא בשעת וסתה, ונהי דנאמנת שלא תבעל לאלתר דשויתה לנפשה חד"א, אבל מיהת חיישינן להערמה שאומרת כן לפי שזינתה ורוצה לפייסו עד שתתקרר דעתו, וע"כ אם תאמר כן אמרינן לה אנן שלא תבעל לכשתטהר אלא בליל ה' כדי שיוכל בעלה להשכים לב"ד כו' כנ"ל, וא"כ ממילא גם אמתלא לא מהני לה אז ביומא אחרא מה"ט גופא דשלא בשעת וסתה, ובין החופה לבעילה דלא שכיח שתראה, חיישי' להערמה, ותשאר טמאה עד שיבוא יום ד' כנ"ל) והנני חותם בכל חותמי הברכות, נאם ידידו אוהבו לנצח הדש"ת:

הק' יהודה אסאד:

הג"ה מבן המחבר, לדברי מרן אבי הג' זצוק"ל נ"ל לתרץ קושי' מהרש"א כתובות כ"ב בעי מיני' שמואל מרב אמרה טמאה כו' א"ל אף בזו כו' והק' מהרש"א מ"ש מאמר' פנוי' אני דמהני אמתלא ונדחק יע"ש ובהנ"ל נ"ל היינו דמבעי' לי' לשמואל אע"ג דפשיטא דמהני אמתלא כמו בפנוי' אני דבריית', אבל קשי' ליה כה"ג קושי' מרן אבי ז"ל הנ"ל אם איתא מה הועילו בתקנה בתולה נשאת ליום הרביעי אבל רב פשיט לי' אף בזו נאמנת, והועילו בתקנתן, דאז בשעת הנשואין מיהת חיישי' להערמה ולא מהני לה אמתלא כנ"ל, ולכן שמואל ס"ל לא פלוג, וכיון דע"כ איכא גווני דל"מ אמתלא בנדה, שוב בשום פעם לא מהני לה, לכן לא עבד עובדא בנפשי' כנ"ל, ואגב ארשום מה שנ"ל עוד על קו' מהרש"א הנ"ל כיון שאפשר להמתין עד שתטהר הו"ל כמו דשיל"מ דל"ב אפי' באלף ואפי' סדר"ב לא מקילינן בי' משום עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר ה"נ מה"ט אית לן למימר אמתלא לא מהני נמי, איברא הצל"ח בפסחים בביצה ובת' נוב"י חידש דבאופן שגם עתה גם למחר יכול ליהנות לא שייך האי סברי' עד שתאכלנו באיסור וכו' אלא בדבר שאם יאכלנו היום באיסור שוב לא יוכל לאכלו יותר בהיתר, א"כ ה"נ לא דמי לדשילמ"ת מ"מ י"ל באמת ה"ט דרב דפשיט' ליה דנאמנת, ושמואל מ"מ לא עבד עובד' בנפשי' נמי מה"ט כנ"ל, ומהרש"א שלא תירץ כן י"ל לפמ"ש הרמב"ן במלחמות סוגי' דריחא מלתא בפסחים ע"ו דרב ושמואל בחולין גבי צנון שחתכו בסכין תרווייה' ס"ל דשיל"מ בטיל, א"כ אינהו לטעמייהו לא ס"ל סברא זו דאפשר להמתין חמיר טפי כנ"ל, שוב מצאתי בתשו' ריב"ש סי' תרכ"ח כתב כן בפשט סוגי' דהכ' בקוצר אמרים, דטעם דמספק' לי' לשמואל והחמיר על עצמו דל"ד לאמתלא בפנוי' מ' דאפשר להמתין כו' יע"ש ונהניתי, ומהרש"א לא ראה דבריו, אבל לענ"ד לדעת רמב"ן הנ"ל ליכא לפרש כן אליבי' דרו"ש לטעמייהו מיהת כנ"ל ועי' תשובת חכם צבי ס"ס מ"ד תי' נכון עפ"י לשון הירו' שהביא תוס' שם, ועי' נוב"י מהד"ק סי' ס' וסי' י"א ובמהד"ת סי' ל"ח ובקצה"ח סי' פ':

תשובה יד

חיים ברכה ושלום, לנופך ספיר ויהלום, ה"ה ידיד ד' וידי"נ הרב הגאון העצום, סיני ועוקר הרים, אור לישרים, החריף האדיר, נר ישראל, פ"ה ע"ה צדיק יס"ע כקש"ת מו"ה סענדר ני' האבד"ק רעכניטץ, המקום יהיה בעזרו, בעהמ"ח ס' עיני ישראל:

מכתב קדשו הגיעני לנכון ביום ש"ק, וקראתי לשבת עונג, ונהניתי מאד מאור תורתו המשמחים כעולת מחים וע"ד ענין הידוע, עשיתי את שלי, ובאתי אחריו למלאות רצונו, והנני מוכן לעשות אי"ה כשיהיה לאל ידי ועל עתה באתי ע ע"ד שעמד הדר"ג נ"י בגמ' דכתובות ד' נ"ח ואימא חדש דכתיב עד חדש ימים כו' אין דנין ימים סתם מימים שנא' בהם חדש כו' וכתב התוי"ט דבזה מתורץ עוד קו' ואימא שני שנים דכתיב ויהי מקץ שנתיים ימים כו', וקש' לכאורה על המקשה דלא ס ס"ל לחלק בין ימים סתם, טפי הו"ל להקשות מהאי קרא המוקדם מקץ שנתיים ימים ולא מהמאוחר בפ' בהעלותך כו' עכתד"ק, וגם אני בחידושי עמדתי ע"ז, ושוב מצאתי שכבר קדמוני להקשו' כן בתשוב' דת אש סימן ד' יעש"ה:

ונ"ל דלק"מ דאם איתי' מאי או עשור עשר שנים ל"ל דמשתעי אינש הכי כדפריך הכי על ימים תרי, וע"כ או עשור עשרה חדשים הוא וקשה נמי וכי משתעי אינש הכי או שני שנים או עשרה חדשים הול"ל ימים או שנה, אע"כ ימים שנה קאמר או עשור חדשים וא"ש, אבל אי קשי' הא קשי' לי אדמייתי הש"ס בקושיא ואימא חדש דכתיב עד חדש ימים בפ' בהעלותך, הל"ל טפי מקרא המוקדם בפ' ויצא וישב עמו חדש ימים, ונ"ל דמהרש"ל הקשה לפמ"ש תוס' בד"ה ואין דנין כו' דלמא קרא עד חדש ימים נמי ה"פ כמו ירח ימים חדש שלשים ימים שלשים ע"ש, ובאמת לענ"ד לק"מ כיון דהפסוק הקדים שם לא יום א' תאכלון ולא יומים ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום עד חדש ימים, אם איתא דימים באפי' נפשי' דרשי' שלשים טפי הול"ל עוד ולא חדש או ולא שלשים יום עד ששים יום או עד שני חדשים ולמה דילג מעשרים יום דלא עד ששים יום הרי גם שלשים יום לא קאמר אע"כ חדש ימים מדובר יחד כנ"ל:

ולכאורה עוד קשי' לי טובא על מהרש"ל דנעלם ממנו גמר' דר"ה דף ה' ומגילה דף ה' ופסקה הרמב"ם בהל' קדוש החדש פ"ח דנפק' לי' מקרא זה עד חדש ימים, ימים אתה מחשב לחדשים ואי אתה מונה שעות לחדשים ונ"מ לגט אשה ולנזירות כפי' רש"י התם וגם לענין פדיון הבן עי' תשו' חכם צבי סי' קי"ד וא"כ האי ימים דהתם לא יתורא הוא ע"כ רק חדש ימים שלשים לבד הוא ולא נדרש בפ"ע, ונ"ל דהא גופא נמי בכלל קושי' מהרש"ל הוא מנ"ל האי דרשא דלמא ימים עוד שלשים קאמר קרא והוצרך מהרש"ל

לתירוצו דחדש שם התואר ע"כ דבוק הוא לימים, משא"כ ירח שם העצם הוא ע"ש, אבל הא ודאי תירץ זה תמוה וליתא דא"כ מה יענה מהרש"ל בקרא דויצא הנ"ל וישב עמו חדש ימים, דהאי ימים למאי אתי וע"כ הכי מידרש חדש שלשים ימים שלשים כמו ירח ימים ואע"ג דחדש שם התואר הוא מידרש בפ"ע ימים כנ"ל, וקושי' מהרש"ל מעיקרא לק"מ כנ"ל, ובהכי ניחא לי גם אחרית' שנתקשיתי בהאי דרשא דר"ה ומגילה הנ"ל מקרא דעד חדש ימים דבפ' בהעלותך טפי הו"ל לדרוש כן מן המוקדם בפ' ויצא הנ"ל וישב עמו חדש ימים ימים אתה מונה לחדשים ולא שעות, ומאז תירצתי דהתם י"ל ימים אתי למעט חדש כסדרו שלם אלא ימים מספר חדש שלשים יום ובצירוף משני חדשים היו לפי שלא בא אצלו ביום ר"ח ממש, אבל גבי השליו כתיב לא חמשה ימים ולא עשרה ולא עשרים יום, ע"כ עד חדש ר"ל שלשים ולא על סדר חדש שלם קאמר, ומיותר תיבת ימים לדרשא הנ"ל כנ"ל ונכון הוא:

אמנם כעת נ"ל עוד תירץ לזה דהרי גם בסוגיין הכא קשיא הא דהל"ל מקרא המוקדם כנ"ל, אמנם חדא מתורץ באידך כיון דהאי חדש ימים דיעקב ע"כ אתי לתרי זימני שלשים כמו ירח ימים כנ"ל א"כ לא שמעינן מינה מיעוטא דשעות אי אתה מונה לחדשים אלא מעד חדש ימים דשליו, דל"ל ימים שלשים שנית קאמר דא"כ הל"ל עוד ולא חדש כמו שהקדים ולא עשרים כנ"ל, וע"כ דאתי ימים למיעוט שעות כנ"ל, וא"כ הכא לא פריך מחדש ימים דויצא וגם לא מירח ימים דבתרווייהו הני ימים שלשים קאמר והיינו חדש דשפיר אסיק אדעתיה המקשן תי' הש"ס התם דווקא ימים שלשים קאמר לפי שנאמר בהם חדש ואתקש ימים לחדש וירח, משא"כ ימים סתם, אבל מעד חדש ימים דע"כ רק חדש א' קאמר וימים למעט שעות אתי דימים אתה מונה לחדשים א"כ שמעינן מיהת דימים סתם נמי חדש קאמר ומשני הש"ס דמ"מ ימים סתם מימים סתם ממש עדיפא למידרש כנ"ל ודו"ק:

ועי' פי' רשב"ם על ויהי מקץ שנתים ימים, וראב"ע פ' בראשית ע"פ ויהי מקץ ימים וכו' וכן בפ' ויצא חדש ימים וכו' ובפ' בהעלותך חדש ימים יעש"ה, ועתה אקצר מפני טרדות רב, וכה יאמרו הקוצרים יברך ד' אותו ואת ביתו וכל הנלוים בכל מכל כל, וקב"ה יעשה עמנו לטובה אות, ויראינו מתורתו נפלאות, נאם ידידו מוקירו ומכבדו אוה"נ המתרפק באהבתו הדש"ת: הק' יהודה אסאד:

הג"ה מבן המחבר, נ"ל וכן בגמר' דנזיר ד' ה' ע"א דפריך התם על מקץ ימים דאבשלום דיליף רבי גז"ש מימים תהי' גאולתו יב"ח ואימא ב' שנים דכתי' ויהי מקץ שנתים ימים ומשני לה דנין ימים שאין עליהם שנים וכו' ותו פ' ואימא למ"ד ק יום שנא' עד חדש ימים

וכו' התם ודאי קשי' טפי הו"ל להקשו' מחדש ימים דויצא הנ"ל שהוא מוקדם, ובהא לא סגי תי' הראשון הנ"ל של מרן אבי זצוק"ל לסוגי' דר"ה ומגילה, אבל לתירץ השני א"ש דהתם ע"כ ה"פ חדש שלשים ימים שלשים ואסיק המקשין ג"כ אדעתי' תי' הש"ס דנין ימים שאין עמהם חדשים וכו' וכסוגי' דהכא כנ"ל ודלא כמהרש"ל ודלא כת' דת אש הנ"ל, והא, דלא מייתי הש"ס הכ' ובנזיר הקרא המוקדם מימים ימימה בפ' בא דימים הוא שנה משום דלרי"הג בחקת תפילין מיירי קרא ובכל יום, אבל ימים תהי' גאולתו לכ"ע שנה הוא לכן מייתי מינה כנ"ל: ובתשו' דת אש הנ"ל הקש' עוד מפ"הגמ ואימא חדש דלמא מספיקא הוא דנותנין לה יב"ח דהמע"ה ולא מחייב במזונות עד יב"ח, ונ"ל לתרץ מלבד מ"ש תוס' ריש פ"ג דשבועות שאין דרך התנא שיסתפק, עוד זאת אם אית' אמאי פסיק ותני יב"ח הל"ל שנה ובשנת העיבור י"ג חדש נותנין לה מספק אינו חייב במזונות קודם, אלא דזה עדיין קשה עי' מתני' ערובין ד' ל"א תמימה בין לר' בין לרבנן וצ"ל עפ"י רוב השנים נקט וכמ"ש בר"ן בנדרים:

והנה תוס' ביבמות ד' ס"א ע"ב הביא בשם סדר עולם דרבקה קטנה היתה בת ג' שנים, וכ"ה בסו' מס' סופרים ע"ש, א"כ אין ראי' מהתם דנותנין לנערה יב"ח דלמא לקטנה דווקא משום קטנותה דהא מה"ט אין פוסקין להשיאה, אמנם ברייתא ביבמות שם בהדי' ס"ל נערה היתה, ולדעת הספרי בתוס' שם בת י"ד שנה היתה, א"כ קשי' לר"ה לקמן דבוגרת רק למ"ד יום נותנין לה, ונ"ל דבת י"ד שנה היתה אבל ב' שערות איחרה להביא ועדיין נערה היתה משעת הבאתם ולא בוגרת כנ"ל, ואת"ל בוגרת היתה ר"ה מצי ס"ל ימים חדש קאמר, ולא ס"ל שינוי דגמ' הנ"ל, ויב"ח לנערה ילפי' לדידי' וגם לדעת הסדר עולם מקראי דמגילת אסתר כנ"ל, וע' מור"ם שיף ובפ"י ודו"ק:

תשובה לה

לידי"נ הרבני החרוץ מופלג, זית שופכני, הגדול בתורה ובמעשים, ערוגת הבושם, צדיק תמים מו' אבר טשוס ני' בק"ק אטש:

יקרת מכתבו קבלתי, והנני לרצונו, וראשון תחילה אומר לפרש שיחתי ע"ז שהקשיתי לדעת במכתבי הפונה קדי' לדעת הרא"ש בפ"ק דקידושין סי' ק"ז דאפי' בעבד עברי דכתי' בי' עמך אם יתנה שלא לזונו הכל לפי תנאו, א"כ מאי פריך הש"ס בכתובו' מ"ג כי בעי למיפשט ממתנית' דר"פ נערה שם דאשמועינן דיוק' דבת הניזונת מן האחים מעשה ידיה שלה לעצמה, ודחי הש"ס דמתנית' באינה נזונית מיירי, וע"ז פריך אי באינה ניזונת מאי למימר' הרי לא גריעה מעבד עברי דכתיב בי' עמך כ"ש בתו דחייב לזונה מה"ת אי מעשה ידיה שלו, והקשיתי להרא"ש הנ"ל מאי פריך דלמא קמ"ל מתני' דבתו עדיפא

מעבד וכדקאמר כ"ש בתו ולא מהני אפי' תנאי אילו התנה האב עם אשתו שלא יזון את בתה ומעשה ידיה יהי' שלו, א"נ אילו התנו כן האחים עמה דה"א אדם מוריש זכות בתו לבנו כמ"ש רש"י ד"ה להעדפ' וה"א דמהני תנאי האחין עמה שלא לזונה ומעשה ידיה שלהם כמו בעבד דמהני תנאי, קמ"ל מתני' דמ"י שלה באינה ניזונית ולא מהני תנאי, ע"כ הקושי', וע"ז תרצתי דנ"ל הרא"ש כ"כ להלכת' דקיימ' לן כל דבר שבממון תנאו קיים אפי' מתנה עמ"ש בתורה, אבל לר"מ דס"ל מתנה עמש"ב תנאו בטל אפי' דבר שבממון, מודה הרא"ש דגם בעבד לא מהני תנאי, וכיון דסתם מתני' ר"מ הוא פריך שפיר אי באינה ניזונית מאי למימר' כיון דאפי' בעבד עמך כתיב ולא מהני אפי' תנאי כ"ש בתו, וכה"ג ממש ק"ל בכתובו' נ"ח ע"ב גבי מקדיש מ"י אשתו דפריך נמי הש"ס אי בא"נ מאי למימר' אפי' למ"ד וכו' עבד עברי כתיב בי' עמך וכ"ש אשתו, ולהרא"ש הנ"ל מאי פריך דלמא מתני' קמ"ל דאפי' התנה עמה ע"מ שאין לה עליה שאר וכסות לא מהני תנאי דלהוי מ"י שלו כמו בעבד דמהני תנאי, ונ"ל נמי תי' הנ"ל דמתני' ד' נ"ח שם בהדי' מיירי שם ר"מ בסיפ' דמותר הקדש ולר"מ לטעמי' גם בעבד לא מהני תנאי, אלו דברי ונכונים הם לענ"ד, ומר מעכ"ת ני' השיג דהרי הא דזן אדם בניו ובנותיו רק תק"ח הוא ולא דין דאוריית' עכ"ל, ל, ואמת כן הוא, אבל זה הוא דוק' אם לוקח האב לעצמו רק ההעדפה ממ"י וכתי' הגמ' דף מ"ג הנ"ל ועיי' תוס' כתובות מ"ד סוף ד"ה משום איבה וכו', משא"כ אם כל מ"י לאביה גם מה"ת חייב לזונה דלא גריעה מעבד כקושי' הגמ':

ועוד מבואר ברמ"א בא"ה סי' ל"ה ס"ה דגם מאי דתקון רבנן ה"ל כמתנה עמש"ב ותנאו בטל יעו"ש אבל באמת א"צ לזה כנ"ל:

ועוד תרצתי עפמ"ש המג"א סי' קס"ט דבעני' המאכל לא מהני תנאי גבי שמש כיון שהטעם משום צערא ע"ש, ובספר נתיב חיים השיג על מג"א מדברי הרא"ש הנ"ל שכ' להדי' דמהני תנאי אפ', במידי דצערא מדמייתי ראי' מב"מ דף פ"ג עכ"ל יעו"ש, ולענ"ד לק"מ דהתם בדבר שאינו לפניו, משא"כ במאכל שלפניו מתאוה לו ומזיקו אם אינו אוכל ממנה, ולפעמים סכנה נמי איכ' כמ"ש בש"ע הל' יוה"כ סי' תרי"ז ס"ג כל אדם שהריח וכו', וא"ש דברי מג"א, וזהו דוק' במתנה עמו שלא יאכילהו כסעוד' שלמה שחייב' בו התור' רק בלחם צר ומים לחץ בהכי מיירי הרא"ש שכ' הכל לפי תנאו דהא מביא ראי' מר"פ הפועלים דאמר ר' מתי' בן חרש לבנו צא וא"ל על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטניות, משא"כ שלא להאכילו כלל, ודאי ה"ל מידי דצערא, כמו במאכל שלפניו ומודה הרא"ש שלא מהני תנאי וכדברי מג"א הנ"ל, וא"כ פריך שפיר אי בשאינה ניזונית כלל כדפי' רש"י כגון שלא הי' לה נכסי' מאי למימר' וכו' דפשיטא דגם תנאי לא מהני גם

בעבד עברי בכה"ג שלא להאכיל כלל דה"ל מידי דצער וכ"ש בתו ואשתו כנ"ל: אמנם על שני התירוצים יש לפקפק, על תי' א' ק' ממ"ש הש"ך ח"מ ס"סי קל"ט ע"ש ספר חסידים משמע דאפי' לר"מ דס"ל מתנה עמש"ב תנאו בטל אפי' בדבר שבממון, לא מקרי בכה"ג מתנה עמש"ב יעו"ש, ועל תי' ב' ק"ל מלאו דחסימה שהיא משום צער וגם באדם פועל אסור לחוסמו, והסמ"ע בח"מ סי' של"ז סק"ג כתב אם מתנה עמו שלא יאכל אין בו איסור בכך, וכ"פ בהדי' בש"ע שם סעי' י"ז התנה עם בע"ה שלא יאכלו ממה שהם עושים אם הם גדולים ומדעתן לא יאכלו יעו"ש, הרי במידי דצער' נמי מהני תנאי, ודברי מג"א הנ"ל צלע"ג, וגם קושיתי על הרא"ש במק"ע וצ"ע:

עתה אבוא ע"ד מעכ"ת הרם והנשגב נ' שהקשה לדעת הר"מ דס"ל אפי' תוספת כתובה אפי' בט"ד א"י להפסידה כיון דמתנה הוא יהיב לה, א"כ איך יפרנס בריית' דחרשת ושוטה י"ל טענת בתולים, אף דלא תקנו להם חכמים כתוב', וע"כ בכתב לה מיירי ומתנה הוא א"כ אמאי יכול להפסידה עכ"ל הצח: הנה כבר הקדימו בקו' זו הלח"מ ר"פ י"א מהל' אישות על הר"מ והניחה בצ"ע, וגם המשנה למלך שם ד"ה והנה רבינו ז"ל לא הביא דין זה דחרשת וכו', ואח"כ בד"ה אחר שכתבתי כ"ז ראיתי להרב לח"מ וכו' מביא שהקדימו הלח"מ יעו"ש:

וכבר מבואר ג"כ תי' לקו' זו בב"ש סי' ס"ז סק"ז ג"כ הרגיש בקו' זו ותי' בטוב טעם יעו"ש: ועוד נ"ל דהפלאה הקשה כה"ג על התוס' ד' ל"ו ע"ב שכ' דהמ"ל הא דקטען פ"פ וכו' והק' הרי בחו"ש דע"כ מיירי בדכתב לה, וה"ל כמו תוספת, ואינו נאמן בטענת פ"פ לכ"ע, ותי' דזהו דוק' במכחשת בברי ולא בשותקת, וחו"ש אינה מכחשת בברי יעו"ש בחי' מס' דף ל"ו ובק"א סי' ס"ח סקי"ב, וא"כ גם לקושי' הנ"ל על הר"מ י"ל כן, והב"ש סי' ס"ח סקי"ט בהדי' מצדד כן בדעת הר"מ הנ"ל שהוא דוק' במכחשת, וא"כ לק"מ מחו"ש, ואף לפי מה שדחה הב"ש שם, מ"מ הב"ש לטעמי' בלא"ה מתרצה לה שפיר הקושי' בסי' ס"ז כנ"ל:

ועוד תי' המ"ל שם בד"ה והנני יוצא לידן בדבר חדש וכו', די"ל דמייר' בחו"ש שקידושיהן ד"ת כגון ע"י אביה או שנתחרשה ונשתטית אחר הקדושין בגדולה, והנה מה"ד י"ל כתובה, ולענין קו' המ"ל שם על תי' זה דא"כ מאי דוחקי' דרב ששת לומר הא ר"ג הא ר' יהושע, אימא הא דתנא י"ל טענת בתולים, מיירי כה"ג שיש כתובה מה"ד כגון שקידושיהן קדושי תורה, ואידך בריית' דא"ל טענת בתולים מיירי כשאין להם כתוב' מה"ד, אלא שכתב לה ומתנה הוא דיהב לה, ומש"ה א"ל ט"ב, והניח קו' זו בצ"ע: ואני תירצתי בתוך השיעורין דרבנן כיון דר"א ס"ל בר"פ חרש לחד לישנא דאשת חרש ח"ע

אשם תלוי דספק קידושי תור' הן, ולדידי' נ"ל דוודאי תקנו לה כתובה לכל חרשת בלא כתב לה נמי ולכן לא פסיקא לי' לש"ס לתרץ כנ"ל:

ועפ"ז ג"כ מתורץ הקו' שהקשה מכ"ת והלח"מ הנ"ל, די"ל ברייתי' כר"א אתי', ומה"ד י"ל כתובה ולא מתנה הוא כנ"ל, לכן י"ל טענת בתולים ודו"ק:

וע"ד קו' מר מעכ"ת ני' בר"פ אילו נערות דדחיק הש"ס לאשכוחי נ"מ אליב' דר"ע בין ר"ש התימני ובין ר"ש בן מנסי' ואמאי לא קאמר נ"מ כגון אם קידש אשה א' ע"מ שתיבעל למותר לה ב"פ ואינה מתקדשת עד שתקיים תנאו ואח"כ אנס אחד או פתה אותה למ"ד שי"ב הוי' בעי', הא נמי יש הוי' לבועל זה, דהא לא קיימת עדיין התנאי לראשון, ולמ"ד ראוי' לקיימ' זו אינה ראוי' לקיימה, כי מיד שתיבעל לו שנית יתקיים תנאו של ראשון ונעשת א"א עכ"ל בקיצור, ויפה הק' לשאול באורח' חריפא: והנ"ל בישובו בס"ד הוא, א' לפמ"ש הרמב"ם ס"פ מהל' נערה בתולה דלא חייבה תורה קנס אלא לאונס ומפתה, אבל לא למכינה עצמה לזנות דקדישה, א"כ עכ"ל דתנאי הי' שתיבעל ב"פ ע"י אונס ופיתוי, וכה"ג ליכ' למימר דאמר ע"מ שתיבעל ב"פ למותר לה דלאו מותר לה הוא, אלא מצווה הוא לישא אותה במ"ע ולו תהי' לאשה:

ב' ממ"נ אם התנה שתיבעל ע"י אונס ופיתוי אזי תהי' מקודשת לו למפרע, א"כ ה"ל מתנה עמ"ש בתורה דקר' כתיב: